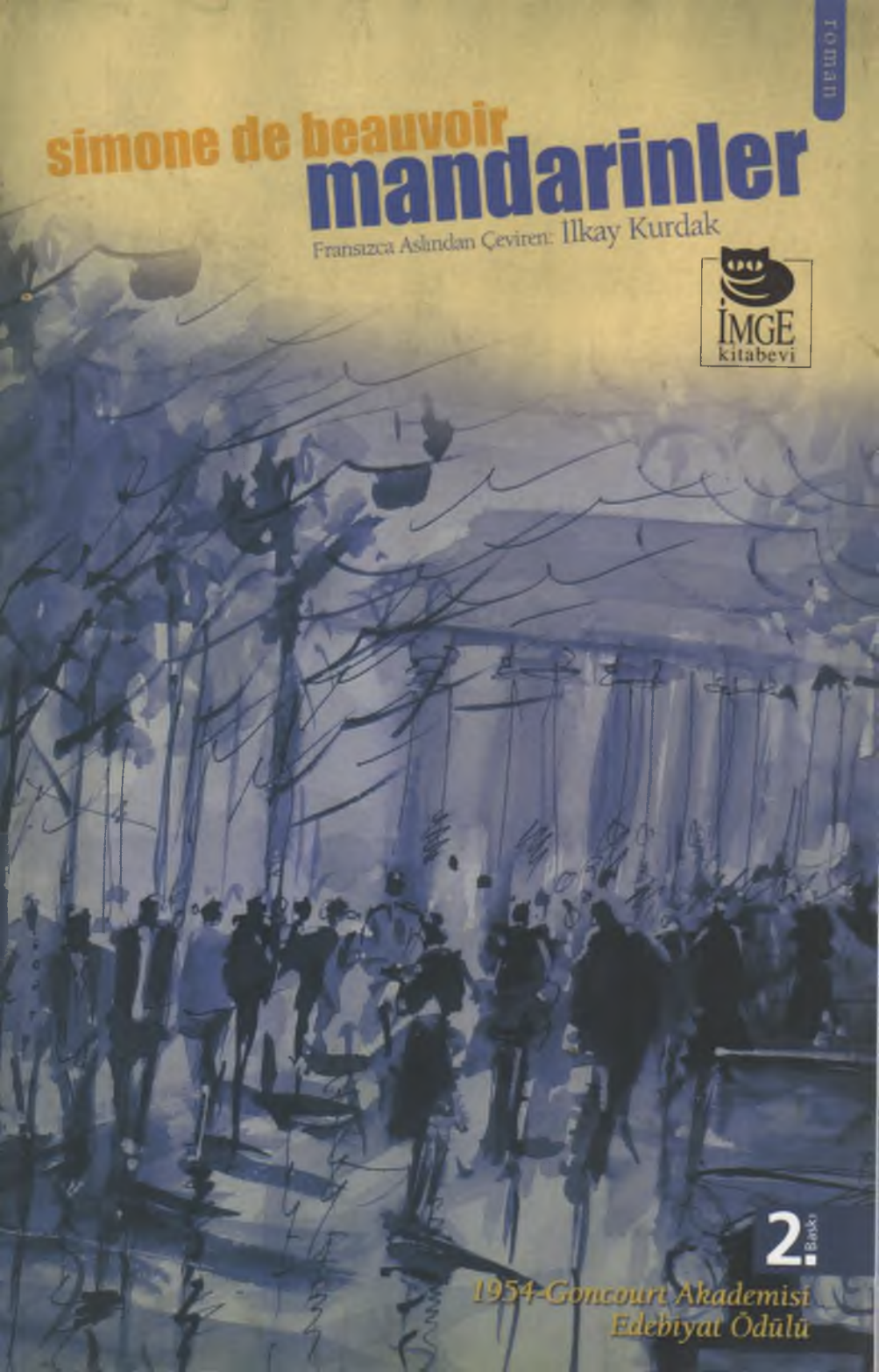
roman

simone de beauvoir

mandarinler

Fransızca Aslından Çeviren: İlkay Kurdak

İMGE kitabevi

2. Baskı

1954-Goncourt Akademisi Edebiyat Ödülü

Simone Lucie-Ernestine-Marie-Bertrand de Beauvoir, (9 Haziran 1908 - 14 Nisan 1986) Fransız yazar, filozof, gazeteci, postfeminizmin kurucusu. Paris'te dünyaya geldi. Katolik Enstitüsü'nde matematik öğrenimi ve Sainte Marie Enstitüsü'nde yabancı dillerde yazın eğitimi gören Beauvoir, daha sonra Sorbonne'da felsefe eğitimi almıştır. 1929'da Sartre ile tanışan, de Beauvoir, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Sartre'ın Maurice Merleau-Ponty ve diğer arkadaşları ile kurduğu *Modern Zamanlar (Les Temps Modernes)* adlı politik gazetede çalışmaya başlamış, bu gazetede kendini geliştirmiş ve ölümüne kadar editör olarak çalışmaya devam etmiştir. Kadınların gördüğü baskıların bilimsel incelemesini yaptığı ve modern feminizmin temellerini kurduğu *İkinci Cins* adlı eseri ile üne kavuştu. Paris'de Sartre ile yan yana gömülüdür.

Beauvoir'in Eserleri:

- *Konuk Kız* (1943)
- *Pyrrhus ve Cineas* (1944)
- *Başkalarının Kanı* (1945)
- *Kim Ölecek?* (1945)
- *Her Erkek Ölümlüdür* (1946)
- *Belirsizlik Ahlakı Üzerine* (1947)
- *İkinci Cins* (1949)
- *Gün Gün Amerika* (1954)
- *Mandarinler* (1954; İmge Kitabevi Yayınları, 2009)
- *Sade'ı Yakmalı mı?* (1955)
- *Uzun Yürüyüş* (1957)
- *Bir Genç Kızın Anıları* (1958)
- *Yaşlılık* (1960)
- *Sessiz Bir Ölüm* (1964; İmge Kitabevi Yayınları, 2009)
- *Yaşlılık* (1970)
- *Hesap Tamam* (1972)
- *Veda Töreni* (1981)
- *Sartre'a Mektuplar* (1990)
- *Aşk Mektupları* (Nelson Algren'e) (1998)

İlkay Kurdak, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Dekoratif Sanatlar Bölümü Tekstil Tasarımları Kürsüsü'nden Yüksek Desinatör olarak mezun oldu. Serbest piyasada, çeşitli tekstil kuruluşlarıyla desinatör olarak çalıştı. Mesleğinin yanı sıra, müzik alanındaki çalışmalarını amatör olarak sürdürdü. "Ruhi Su Dostlar Korosu"nun ilk kadrosunda yer aldı, bunu izleyen yıllarda şef Cenan Akın, Sarper Özhan ve Timur Selçuk'la çalıştı ve Prof. Jirayır Arslan'dan şan dersleri aldı. 1992'den bu yana "İstanbul Avrupa Korosu"nun geleneksel Noel ve Bahar klasik müzik konserlerinde, soprano olarak yer alıyor. 1992'de BRT'nin düzenlediği "Spikerlik Kursları"na katılarak sertifika aldı. Show Radyo ve Yapı Radyo'da çeşitli müzik programları hazırladı ve sundu. 1993'ten bu yana TRT-İstanbul Radyo'sunda, klasik müzik programlarının yapımcılığını ve sunuculuğunu sürdürüyor. 1996'da Türsak "Temel Sinema Kursları"na katılarak sertifika al-

dı ve aynı yıl Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo-TV-Sinema Bölümü'nün yüksek lisans programına katıldı. 1999'da verdiği "Gösteri Toplumu Bireyinin Etik ve Estetik Değerlerinde Elektronik Medyanın Rolü" başlıklı master tezi başarılı bulundu. 1984'te aldığı "Alliance Française" diplomasının ardından, Fransızcadan çeviriler yaptı.

Kurdak'ın Çevirileri:

- *Ölçüsüz Dostluk* (Henri Troyat, Cumartesi Yayınevi, 1989)
- *Mandarinler* (Simone de Beauvoir, Afa Yayınları, 1991; İmge Kitabevi Yayınları, 2009)
- *Son Nefesim* (Luis Bunuel-Jean Claude Carriere, Afa Yayınları, 1986, 1987, 2000; İmge Kitabevi Yayınları, 2005)
- *Charlie Chaplin* (Andre Bazin-Eric Rohmer, 1989)
- *Yves Montand: Ve Yaşam Devam Ediyor* (Jorge Semprun, 1989)
- *Isadora* (Maurice Lever, Afa Yayınları, 1998; Everest Yayınevi, 2003)

İmge Kitabevi Yayınları

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 17
Tel: (312) 419 46 10-11
Faks: (312) 425 29 87
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Taksim
İstiklal Cad. Zambak Sok. No: 2/4
Tel: (212) 249 34 79
Faks: (212) 249 35 79
E-Posta: imge@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara / Kızılay
Konur Sokak No: 43/A
Tel: (312) 417 50 95-96 / 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: imge@imge.com.tr

İstanbul / Cağaloğlu
Ankara Caddesi No: 45/A
Tel: (212) 527 40 57
Faks: (212) 527 41 45
E-Posta: imge@imge.com.tr

Simone de Beauvoir

Mandarinler

Fransızca Aslından Çeviren
İlkay Kurdak

2. Baskı

İMGE kitabevi

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 978-975-533-599-5

Özgün Adı
Les Mandarins

© İmge Kitabevi Yayınları, 2009

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Afa Yayınları, 1991
2. Baskı: İmge Kitabevi Yayınları, Eylül 2009

Editör
Nafer Ermiş

Düzelti
Alaattin Topçu

Kapak
Duysal Yaşar

Dizgi
Yalçın Ateş

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 70 93-94 • Faks: 418 10 46
www.pelinofset.com.tr

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10-11 • Faks: (312) 425 29 87
İnternet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

Nelson Algren'e

Birinci Bölüm

1

Henri gökyüzüne son bir kez daha baktı. Parıldayan, karanlık bir sema... Bu sessizliği bozan binlerce uçağı düşünmek öylesine olanaksız geliyordu ki! Yine de sözcükler kafasında neşeyle çarpışıp duruyordu: Saldırı durdurulmuştu. Ardından da Alman bozgunu; gidebilirdi artık. Rıhtımın köşesinden döndü. Sokaklar kızarmış yağ ve portakal çiçekleri kokacak, ışıklarla donanmış teraslarda insanlar çene çalacaklardı. O da, gitar sesleri eşliğinde şöyle halis bir fincan kahve içecekti. Gözleriyle, elleriyle, tüm bedeniyle susamıştı bunlara: Bu kıtlık ne kadar da uzun sürmüştü!...

Merdivenleri yavaş yavaş çıktı. Ortalık buz gibiydi. Nihayet! Paule ona, geçen uzun ve tehlikeli bir süreden sonra sanki yeniden kavuşuyormuş gibi sarıldı. Henri Paule'ün omzunun üstünden, büyük aynalarda sonsuza dek yansıyor gibi görünen, parıltılar içindeki çam ağacına baktı. Masanın üstü tabaklar, bardaklar ve şişelerle kaplıydı. Ökseotu ve çoban püskülü tutamları taburenin dibine dağınık bir şekilde bırakılmıştı. Henri kendini Paule'den kurtarıp pardösüsünü divanın üstüne attı.

"Radyoyu dinledin mi? Haberler iyi."

"Öyle mi! Anlat hadi." Paule hiç radyo dinlemez, haberleri hep ondan duymak isterdi.

"Bu akşam ortalığın ne kadar aydınlık olduğunu fark etmedin mi? Von Rundstedt'in peşine düşen yaklaşık bin uçaktan söz ediliyor."

"Aman Tanrım! O halde artık geri dönmeyecekler."

"Dönmeleri hiç söz konusu değildi ki zaten."

Doğrusunu söylemek gerekirse, aynı düşünce onun da aklından geçmişti.

Paule anlaşılmaz bir şekilde gülümsedi, "Ben önlem almıştım!"

"Ne önlemi?"

"Bodrumun dibinde küçük bir bölme var. Kapıcıdan orayı boşaltmasını istedim. Gerektiğinde oraya sığınabilirdin."

"Kapıcıya bundan söz etmemeliydin. Panik dediğin böyle yaratılır işte!"

Paule sanki kalbini korumak istercesine sol eliyle şalının uçlarını sıkıca göğsünde tutuyordu.

"Seni kurşuna dizebilirlerdi," dedi. "Her gece duyuyorum onları. Kapıya vuruyorlar: Açıyorum, karşımda görüyorum..."

Gözleri yarı kapalı, orada öyle hareketsiz dururken gerçekten de sesler duyar gibiydi.

"Böyle bir şey olmayacak," dedi Henri neşeyle.

Paule gözlerini açtı, ellerini aşağı indirdi.

"Savaş gerçekten de bitti mi?"

"Pek uzun sürmez artık." Henri tabureyi, tavanı boylamasına kesen kirişin altına yerleştirdi. "Sana yardım edeyim mi?"

"Dubreuilh'ler yardıma gelecekler."

"Neden onları bekleyelim ki?"

Henri eline çekici aldı. Paule yanaşıp elini usulca kolunun üstüne koydu.

"Çalışmayacak mısın?"

"Bu akşam hayır."

"Her akşam böyle diyorsun. Bir şey yazmayalı bir yıldan fazla oluyor."

"Tasalanma. İnan canım yazmak istiyor."

"Bu gazete işi zamanını fazlasıyla alıyor. Baksana eve geldiğin saate! Eminim bir şey de yememişsindir. Aç değil misin?"

"Şu anda değil."

"Yorgunluk hissetmiyor musun?"

"Yok canım!"

Onu büyük bir ilgiyle inceleyen bu bakışların altında Henri, kendini çok değerli ve kırılgan bir varlıkmış gibi hissediyordu. Onu yoran da bu hisli. Tabureye çıkıp küçük, dikkatli darbelerle, bir çivi çakmaya başladı; ev pek yeni sayılmazdı.

"Ne yazacağımı bile söyleyebilirim. Şöyle hafif bir roman olacak."

"Ne demek istiyorsun?" dedi Paule kaygıyla.

"Dediğim gibi işte! Canım neşeli bir roman yazmak istiyor."

Neredeyse hemen orada bile yazabilirdi bu romanı. Onu yüksek sesle düşünmek eğlenceli bile olabilirdi Ama Paule, onu öylesine anlamlı bir bakışla izliyordu ki susmayı yeğledi.

"Şu büyük ökseotu tutamını versene bana."

Küçük beyaz beneklerle bezenmiş yeşil top demeti özenle astı. Ardından Paule, ona bir başka çivi uzattı. Evet, savaş bitmişti. En azından onun için. O akşam gerçek bir bayramdı. Barış geliyor, her şey yeniden başlıyordu. Eğlenceler, boş zamanlar, zevkle yaşanan anlar, yolculuklar, belki de mutluluk! Ve tabii ki özgürlük... Henri sonunda kiriş boyunca ökseotunu, çoban püskülünü ve diğer süsleri asma işini bitirdi.

"Oldu mu?" diye sordu tabureden inerken.

"Kusursuz." Paule çam ağacına yaklaşıp mumlardan birini doğrulttu. "Pek tehlike kalmadığına göre, Portekiz'e gideceksin herhalde."

"Elbette."

"Bu yolculuk sırasında da yine çalışamayacaksın herhalde!"

"Sanmıyorum."

Paule dallarda sallanan altın yaldızlı toplardan birini kararsızlıkla kurcalarken, Henri beklediği sözleri söyledi:

"Seni götüremeyeceğim için çok üzülüyorum."

"Elinde olmadığını pekâlâ biliyorum; üzülme. Dünyayı dolaşma isteğim gittikçe azalıyor. Neye yarayacak ki bu?" Gülümsedi: "Seni bekleyeceğim. Güvenlik içinde olunca beklemek pek öyle sıkıcı gelmeyecek."

Henri için için gülüyordu: Neye mi yarayacak? O da sorulur mu? Lizbon, Porto Sintra, Coimbra... Şu isimlerin güzelliğine bak bir! İnsanı sevince boğmak için bu sözcükleri yinelemek bile yeterli olabilirdi. Artık burada kalmayacağım, başka yerde olacağım diyebilmek ona yetip de artıyordu. Bambaşka bir yer! İnsana en güzel gelen isimlerden de güzel sözcüklerdi bunlar.

"Giyinmeyecek misin?" diye sordu Henri.

"Hemen gidiyorum."

Paule merdiveni çıkarken, o da masaya yaklaştı. Bir an düşündü; bayağı acıkmıştı. Ama ne zaman acıktığını söylese, Paule'ün yüz hatlarını bir kaygıdır kaplardı. Bir dilim ekmeğe bir parça ciğer ezmesi sürerek ucundan ısırdı. Kararlı bir şekilde düşündü: "Portekiz'den döndüğümde otele yerleşeceğim." Akşamları kimsenin sizi beklemediği bir odaya dönmek ne büyük bir zevk! Paule'e âşık olduğu zamanlar bile kendisine ait bir mekânı olsun istemişti. Ama 1939-40 yılları arasında Paule, her gece gördüğü kâbuslarda Henri'nin parçalanmış cesedi üstüne bitap bir şekilde kapanıyordu: Ona yeniden bağışlandığına göre, Henri nasıl olur da kendisini ondan esirgeyebilirdi? Sokağa çıkma yasağı da bu durumu kolaylaştırıyordu üstelik... "İstediğin zaman gidebilirsin," diyordu Paule. Ama Henri henüz yapamamıştı bunu. Bir şişe kaparak açacağı gıcırdayan mantara sapladı. Bir aya kalmaz, Paule ondan ayrı yaşamaya alışırdı: Alışamasa bile yapacağı bir şey yoktu. Fransa artık bir hapishane olmaktan çıkmıştı. Sınırlar açılacak ve yaşam da bundan böyle hapishane havasından kurtulacaktı. Dört yıl boyunca kemer sıkmak, dört yıl boyunca sadece kendisinin dışındaki olayları düşünmek... Bu kadarı da çok fazlaydı. Artık biraz da olsa kendini düşünme zamanı gelmişti. Bunu gerçekleştirebilmek için de özgür ve yalnız kalmaya gereksinimi vardı. Dört yıl sonra insanın kendini yeniden bulması kolay değildi. Aydınlığa kavuşturulması gereken bir sürü şey vardı. Neydi bunlar? Tam olarak bilemiyordu; ama orada, kızartma kokularının yayıldığı o daracık sokaklarda dolaşırken durumunu gözden geçirmeye çalışacaktı. İçi içine sığmaz oldu yeniden: Masmavi bir gökyüzü, çamaşırların sallanıp durduğu pencereler... Dillerini konuşamadığı, kaygılarının ise onu hiç mi hiç ilgilendirmediği o insanların arasında, bir turist gibi elleri cebinde yürüyecek, dolaşacaktı. Kendini yaşamın akışına bırakacak, yaşadığını hissedecekti! Tüm bunlar belki de her şeyin aydınlığa kavuşması için yeterli olacaktı.

"Ne kadar iyisin, tüm şişelerin kapağını açmışsın!" Paule küçük, yumuşak adımlarla merdivenlerden iniyordu.

"Kendini bu mor renge belli ki iyice kaptırmışsın," dedi Henri gülümseyerek.

"Ama sen mora bayılırsın!" Henri on yıldan bu yana severdi mor rengi: On yıl! Uzun bir süreydi bu!

"Bu giysiyi sevmedin mi yoksa?"

"Yoo, çok güzel," diye geçiştirdi Henri. "Sadece düşünüyorum da, sana yakışacak başka renkler de olmalı. Yeşil örneğin!" diye rasgele attı.

"Yeşil mi? Beni yeşiller içinde nasıl düşünebilirsin?"

Paule şaşkın bir halde, aynalardan birinin önünde dikilip kaldı. Nasıl da zavallı bir hali vardı! Her şey boştu! Yeşile ya da sarıya bürünsün, o uzun, mor eldivenlerini on yıl önce aheste bir edayla Henri'ye uzattığı andaki arzu uyandıran haline asla kavuşamazdı. Henri ona gülümsedi: "Gel dans edelim."

"Haydi, dans edelim," diye yanıtladı Paule. Sesi öylesine ateşliydi ki, Henri bir anda donup kaldı. Bu son yıl, ortak yaşamları öylesine iç karartıcı geçmişti ki, Paule bile bundan usanmış görünüyordu. Ama Eylül başlarında birdenbire değişmişti; şimdi tüm sözcüklerinde, bakışlarında, öpüşlerinde heyecan dolu bir başkalık vardı. Henri sarıldığında, Paule ona iyice sokulup fısıldadı:

"Birlikte yaptığımız ilk dansı anımsıyor musun?"

"Evet, Pagode'daydık. Çok kötü dans ettiğimi söylemiştin bana."

"Grévin Müzesi'ni sana ilk gezdirdiğim gündü. O müzeyi bilmiyordun bile! Bir şeyden haberin yoktu," dedi Paule duygulu bir sesle. Alnını Henri'nin yanağına dayadı: "Yeniden görür gibiyim ikimizi."

O da öyle; gözünde her şey canlanıvermişti. Palais de Mirage'ın tam ortasında bir kaidenin üstüne çıkmış, sayısız sütunun arasından çepeçevre yansıyan aynalarda, sonsuza dek yinelenen Paule ve Henri. "Bana kadınların en güzeli olduğumu söyle." - "Kadmların en güzelisin." - "Ve sen de dünyanın en ünlü erkeği olacaksın."

Henri gözlerini o kocaman aynalardan birine doğru çevirdi. Çam ağaçlarının sıralandığı yol boyunca, sarmaş dolaş olmuş, sonsuza dek yansıyıp gidiyorlardı. Paule ona hayranlıkla gülümsüyordu. Artık aynı kadınla erkek olmadıklarını anlamıyor muydu?

"Kapı çalınıyor," dedi Henri. Açmak üzere yürüdü. Ellerinde sepetler ve büyük çantalarla Dubreuilh'lerdi gelenler. Anne kollarında uzun saplı bir gül demetini tutuyordu. Dubreuilh, omzuna kocaman kırmızı biber salkımları atmıştı. Nadine ise asık bir suratla onları izliyordu:

"Mutlu Noeller!"

"Mutlu Noeller!"

"Haberi duydunuz mu? Hava Kuvvetleri sonunda başarabilmiş."

"Evet, tam bin uçak!"

"İşlerini bitirecekler."

"Sonuna geldik artık."

Dubreuilh bir kucak dolusu kırmızı sebzeyi divana bıraktı. "Bunlarla küçük randevuevinizi süslersiniz."

"Sağ olun," dedi Paule. Sesi oldukça soğuktu. Dubreuilh'ün bu küçük daireye randevuevi demesi onu sinirlendiriyordu. "Hep şu aynalardan ve şu kalın kırmızı perdelerden dolayı," dedi Dubreuilh. O anda da odayı dikkatle gözden geçiriyordu: "Şu ortadaki kirişe asmak lazım; orada ökseotundan daha güzel duracak."

"Ben ökseotunu seviyorum ama!" Paule çok kararlıydı bu konuda.

"Ökseotu saçma sapan bir şey! Yusyuvarlak, fazla geleneksel. Üstelik de bir parazit sayılır!"

"Biberleri merdivene, trabzanın üstüne asın," diye önerdi Anne.

"Burada çok daha iyi olurdu."

"Ben ökseotundan ve çoban püsküllerinden vazgeçmem," diye inatlaştı Paule.

"Tamam, tamam, ev sizin." Dubreuilh, Nadine'e işaret ederek:

"Bana yardıma gel," dedi.

Anne, domuz kavurmasını, tereyağını, peyniri ve pastayı sepetten çıkardı. İki şişe romu masanın üstüne koyarak: "Bu, punç için," dedi. Paule'ün eline bir paket tutuşturarak: "İşte bu, sana armağanım; bu da size!" diye ekledi. Henri'ye, bir yumurtayı sıkıca kavramış kuş pençesini andıran toprak bir pipo uzatıyordu; tam tamma on beş yıl önce Louis'nin içtiği pipoydu bu!

"Harika, on beş yıldır böyle bir pipo istiyordum. Nasıl bildiniz?"

"Siz söylemiştiniz ya!"

"Bir kilo çay! Hayatımı kurtardın," diye haykırdı Paule. "Ne güzel kokuyor; gerçek çay bu!"

Henri ekmek dilimlerini kesmeye başladı. Anne üstlerine yağ sürerken, Paule de domuz kavurmasından koyuyordu. Bir

yandan da kocaman çekiç darbeleriyle çivi çakan Dubreuilh'e kaygıyla göz atıyordu.

Dubreuilh, "Burada ne eksik biliyor musunuz?" diye Paule'e bağırdı. "Büyük bir kristal avize! Ben size bir tane bulurum."

"Ama istemiyorum ki!"

Dubreuilh biber demetlerini astı ve aşağıya indi.

"Fena olmadı," dedi yaptığı işe şöyle bir bakarak. Masaya yaklaşarak bir baharat paketini açtı. Yapılışını Haiti'de öğrendiği bu punçu yıllardır her fırsatta hazırlardı. Nadine tırabzanlara dayanmış, kırmızı biberlerden birini çiğneyip duruyordu. Tanıştığı yığınla Fransız ve Amerikalı ile yatıp kalkmasına ve artık on sekiz yaşına gelmesine rağmen, henüz buluğ çağından kurtulamamış gibi bir izlenim bırakıyordu.

"Dekorumuzu yemesene!" diye seslendi Dubreuilh. Sonra rom şişesini boş bir salata kasesine boşaltan Henri'ye dönerek: "Geçen gün Samazelle'e rastladım. Bizlere katılmaya kararlı gibi görünüyordu. Çok sevindim buna. Yarın akşam boş musunuz?"

"Gazeteden on birden önce ayrılamam."

"On birde uğrayın o zaman! Her şeyi iyice konuşmamız gerek. Sizin de olmanızı çok istiyorum."

"Nedenini pek anlayamıyorum bunun." Henri gülümsüyordu.

"Ona bizimle çalıştığınızı söyledim. Gelirseniz, daha da inandırıcı olur tabii."

Henri gülümsemeyi sürdürüyordu.

"Samazelle gibi bir adamın bunu önemsemeyeceğini hiç sanmıyorum. Benim bir siyaset adamı olmadığımı pekâlâ da biliyor."

"Ama o da benim gibi siyaseti politikacılara bırakmamaktan yana. Kısa bir süre için de olsa gelin. Samazelle'i destekleyen önemli bir grup var, gençler yani. Bize de böyleleri gerekli."

Paule öfkeyle lafa girdi.

"Baksanıza! Herhalde bu akşam da siyaset konuşmayacaksınız, değil mi? Bu gece sadece eğleneceğiz."

"Ne olmuş yani!" dedi Dubreuilh. "Noel gecesi insanın ilgisini çeken konular konuşulamaz diye bir kural mı var?"

"Ama Henri'yi bu işin içine sürüklemeye neden bu kadar heveslisiniz? Zaten yeteri kadar yoruluyor. Size kaç kez söyledi politikadan sıkıldığını."

"Biliyorum," dedi Dubreuilh gülümseyerek. "Beni genç dostlarının aklını çelmeye çalışan bir ahlaksız sanıyorsunuz. Ama güzelim, siyaset ne bir ahlaksızlıktır ne de bir salon oyunu. Üç yıl sonra yeni bir savaş patlak verse, ilk yakınacak yine siz olursunuz."

"Bu bir şantaj ama! Bu savaş nihayet sona erdiğinde hiç kimse yenisini başlatma isteğine kapılmayacak!"

"Bunun insanların istekleriyle bir ilgisi mi var sanıyorsunuz?" diye sordu Dubreuilh.

Paule konuşmak üzereyken, Henri lafını kesti.

"Gerçekten de bahane uydurmuyorum. Hiç vaktim yok."

"Vakit her zaman yaratılır."

"Bu sizin için geçerli olabilir," dedi Henri gülerek. "Ama ben normal bir insanım. Ne yirmi saat durmaksızın çalışabilirim ne de bir ay boyu uykusuz kalabilirim!"

"Ama inanın bunu ben de yapamam! Artık yirmi yaşında değilim. Zaten sizden o kadarını isteyen yok," diyen Dubreuilh bir taraftan da kaygılı bir ifadeyle hazırladığı puncun tadına bakıyordu.

Henri onu neşeyle süzdü. İster yirmi yaşında olsun ister seksen, Dubreuilh, her şeye yiyecekmiş gibi bakan o kocaman gözleriyle hep genç kalacak, hep genç görünecekti. Ne kadar da ateşliydi! Henri kendini onunla kıyasladığında çoğu kez tembel ve kararsız olduğu duygusuna kapılıyordu. Ama kendini zorlamak da gereksizdi. Yirmi yaşındayken Dubreuilh'e öylesine hayranlık duymuştu ki, ona öykünmek zorunda hissetmişti kendini. Sonuç, sürekli bir uykusuzluk, durmadan alman ilaçlar, artan bir sersemlik olmuştu. Artık kendini olduğu gibi kabul etmeliydi. Biraz da olsa dinlenme fırsatından ve kendine ayıracağı boş bir zamandan yoksun kaldı mı, yaşama isteğini, hatta yazı yazma isteğini bile kaybediyordu. Robotlaşıyordu.

Dört yıl boyunca bir robot gibi yaşamıştı. Ama artık tek istediği şey, tekrar bir insan gibi yaşamaktı.

"Benim gibi deneyimsiz bir insanın size ne gibi bir yararı olabilir ki?" diye mırıldandı.

"İnsanın deneyimli olmamasının yararlı yönleri de vardır." Dubreuilh hafifçe gülümsedi. "Hem sonra taşıdığınız ünlü isim şu sıralarda birçok kişiye çok şey ifade ediyor." Gülümseyişi daha da belirginleşmişti. "Samazelle savaştan önce tüm fraksiyonlarda çalıştı. Hem de düşünemeyeceğiniz kadar çok fraksiyon

arasında dolaştı durdu. Ama onu istememin asıl nedeni bu değil. Nedeni bir direniş kahramanı olması, taşıdığı isim yani..."

Henri gülmeye başladı. Dubreuilh alaycı ve uyanık havalarına bürünmek istediği zamanlar özellikle saf görünürdü gözüne. Paule onu şantaj yapmakla suçlamakta haklıydı. Dubreuilh, Üçüncü Dünya Savaşı'nın epey yakın olduğuna gerçekten inansaydı, böylesine keyifli olmazdı. Gerçek şuydu ki, önüne serilen eylem olanaklarını bir an önce kullanmak için sabırsızlanıyordu. Henri onun kadar hevesli değildi. Elbette 1939'dan bu yana değişmişti. Eskiden burjuva toplumundan tiksindiği, haksızlığa isyan ettiği ve tüm insanları kardeş saydığı için solcuydu. Onu fazla bağlamayan, güzel duygulardı bunlar. Şimdiyse, ait olduğu sınıfla bağlarını koparmayı gerçekten istiyorsa, kendinden ödün vermesi gerekecekti. Bunu biliyordu. Malefilatre, Bourgoin, Picard küçük koruluğun kenarında can vermişlerdi. Ama sanki hâlâ hayattaydılar. Onlarla birlikte aynı masaya oturmuş, tavşan yahnisi yemiş ve beyaz şarap içmişti. Pek fazla inanmasalar da gelecek günlerden söz edip durmuşlardı. Dört direnişçi; ama savaş bittiğinde yine eskisi gibi biri burjuva, biri köylü, diğer ikisi de maden işçisi kimliklerine döneceklerdi. O zaman hem kendisinin hem de diğer üçünün gözünde biraz ezik, ama ayrıcalıklı biri olarak görünecekti. Buna göz yumduğunda da artık onlardan biri sayılmayacaktı. Onlarla dost kalabilmek için tek bir çare vardı: Birlikte bir şeyler yapmayı sürdürmek. 1941 yılında Bois-Colombes grubu ile işbirliği yaptığında bunu daha da iyi anlamıştı. Başlangıçta işler pek o kadar kolay olmamıştı. Flamand'ın "Anlıyorsun değil mi? Ben bir işçiyim ve bir işçi gibi mantık yürütüyorum," sözlerini habire tekrarlayıp durması sinirine dokunuyordu. Ama onun sayesinde Henri daha önce varlığını bile bilmediği, ama daha sonra tehdidini hep duyacağı bir şeyi keşfetmişti. Nefret! Henri nefreti saf dışı etmeyi başarmıştı. Eylem içinde onu bir dost olarak kabullenmişlerdi. Ama tekrar kayıtsız bir burjuva olduğunda, bu nefret yeniden ortaya çıkacaktı herhalde. Aksini kanıtlamadığı takdirde yüzlerce milyon insanın düşmanı olacaktı. Hatta insanlığın! Böyle bir şeyi asla istemiyordu. Bunu kanıtlamak zorundaydı. Ama ne yazık ki eylem biçim değiştirmişti. Direniş hareketi başka, siyaset bambaşkaydı. Bu da Henri'nin pek ilgisini çekmiyordu. Ve Dubreuilh'ün tasarladığı türden hareketin ne anlama geldiğini de gayet iyi biliyordu. Komiteler, konferanslar, kongreler, konuşmalar, hep laf, hep laf... Durmadan başkala-

rını oyuna getirmek, bazen uzlaşmak veya sağlam temellere oturmamış anlaşmaları kabullenmek gerekecekti. Kaybedilen zaman, öfkeyle verilen ödünler, bunaltıcı iç sıkıntıları. Bunlardan daha itici bir şey düşünülemezdi. Bir gazeteyi idare etmek... İşte buydu en sevdiği iş! Tabii aslında bu iş, diğerini engellemezdi. Hatta birbirini tamamlardı. *L'Espoir*'ı bir bahane olarak öne sürmek olanaksızdı. Hayır, Henri kendine kaçma hakkını tanımıyordu. Sadece birtakım sınırlar çizmeye çalışacaktı.

"İsmimin kullanılmasını veya orada bulunmam gibi isteklerinizi geri çeviremem," dedi. "Ama bundan daha fazlasını istemeyin."

"Tabii ki isteyeceğim," dedi Dubreuilh.

"Ama yine de hemen olmasın. Yolculuk tarihine kadar yapılacak dünya kadar işim var."

Dubreuilh bakışlarını Henri'nin gözlerine dikerek:

"Hâlâ geçerli mi bu yolculuk projesi?"

"Gayet tabii! En geç üç haftaya kadar gidiyorum."

"Ciddi olamazsınız," dedi Dubreuilh sitemli bir ses tonuyla.

"Oysa, eminim ki," dedi Anne, kocasına alaycı bir bakış atarak, "canınız gezmeye gitmek isteseydi gider ve etrafa da yapılacak en akıllıca şeyin bu olduğunu söylerdiniz."

"Ama böyle bir şey istemiyorum! Ve bu da benim üstünlüğüm işte!"

"Yolculuklar artık gözümde iyice ulaşılmaz oldu," dedi Paule, Anne'a gülümseyerek. "Bana getirdiğin şu bir tek gül, upuzun bir tren yolculuğundan sonra varılacak o güzelim Alhambra bahçelerinden çok daha değerli benim için."

"Aa, bakın! Yolculuk etmek gerçekten de harika bir şeydir," dedi Dubreuilh. "Ama şu anda burada olmak çok daha heyecan verici."

"Ah, bilseniz canım o kadar çok başka bir yerlerde olmak istiyor ki! Mecbur kalırsam dikenleri çiğneye çiğneye, yayan bile giderdim," dedi Henri.

"Ya *L'Espoir*, onu içiniz rahat bir ay bırakıp gidebilecek misiniz?"

"Luc bensiz de gayet iyi idare eder."

Çevresindekilere hayretle bakıyordu. Farkında değil miydiler? Hep aynı yüzler, aynı mekân, aynı konuşmalar, aynı sorunlar! Her şey değiştiği oranda birbirine benziyordu. Sonunda da

insan, diri diri gömülmüş hissine kapılıyordu. Dostluk, önemli tarihsel olayların heyecanı... tüm bunlara gereken değeri vermişti. Ama şimdi, başka şeylere gereksinim duyuyordu. Öylesine şiddetli bir gereksinimdi ki, bunu anlatmayı denemek bile anlamsızdı.

"Mutlu Noeller!"

Kapı açıldı: Vincent, Lambert, Sézenac, Chancel... gazetenin tüm ekibiydi gelenler. Elleri kolları şişelerle, plaklarla doluydu. Yanakları soğuktan pembe pembe olmuştu. Ağustos günlerinin bir numaralı şarkısını avazları çıktığınca söylüyorlardı.

Görmeyeceğiz bir daha onları.
Bitti artık... Canları cehenneme!

Henri onlara baktı; kalbi neşeyle doldu ve gülümsedi. O anda kendini onlar kadar genç hissediyor, öte yandan da her birinin üstünde ne kadar çok emeğinin olduğunu düşünüyordu. O da şarkıya katıldı. Ansızın elektrikler söndü. Punç alevler içindeydi, Noel başakları çıtır çıtır sesler çıkarıyordu. Lambert ve Vincent, Henri'yi bir anda kıvılcıma boğdular. Paule ise çam ağacındaki minicik mumları yakıyordu.

"Mutlu Noeller!"

Çift ya da gruplar halinde konuklar gelmeye devam ediyordu. Django Reinhart'ın çaldığı gitarı dinliyor, dans ediyor, içiyorlardı. Hepsi neşe içinde gülüyordu. Henri onu dansa kaldırdığında Anne heyecanlı bir sesle: "Tıpkı çıkartma gecesindeki gibi; aynı yer, aynı insanlar," dedi.

"Evet. Ama sonunda kurtulduk işte!"

"Biz, evet *biz* sonunda kurtulduk," dedi Anne.

Henri ne düşündüğünü anlamıştı Anne'ın: O an Belçika köyleri yanıyor, Hollanda düzlükleri kasırgayla savruluyordu. Oysa burada bir bayram gecesi yaşanıyordu. Barışın ilk Noeliydi bu! Ara sıra da olsa bir şeylerin kutlanmasında fayda vardı. Aksi halde zaferler ne işe yarardı? Bir kutlama gecesiydi işte! Bu yoğun alkol, tütün ve pudra kokusunu yakından tanıyordu. Geç saatlere kadar süren gecelerin o tanıdık, bildik kokusu!... Gökkuşağı renginde binlerce su fıskiyesi belleğinde dans edip duruyordu. Savaş öncesi buna benzer o kadar çok gece yaşamışlardı ki! Sütlü kahve ve sözcüklerle kafa buldukları Montparnasse kafelerinde, ıslak yağlı boya kokularının sindiği ressam atölyele-

rinde, güzeller güzeli Paule'ü kolları arasına aldığı o küçük, gösterişsiz gece kulüplerinde... Ve her gecenin bitiminde, şafak sökerken içinden yükselen o çılgınca ses... O ara yazmakta olduğu eserin iyi bir kitap olacağını ve dünyada bundan daha önemli hiçbir şeyin bulunamayacağı fısıldayan o ses...

"Biliyor musunuz," dedi "şöyle neşeli bir roman yazmaya karar verdim."

"Siz mi?" Anne ona gülerek bakıyordu. "Ne zaman başlıyorsunuz?"

"Yarın!"

Evet, kendini bildi bileli olduğu, her zaman da olmayı arzuladığı insan konumuna gelmek için sabırsızlık duyuyordu. Bir yazar olmak yani... Bu kaygıyla karışık sevinci yeniden hissetti: Yeni bir kitaba başlıyorum: Yeniden ortaya çıkmakta olan tüm bu şeylerden söz edecekti. Tan vaktinden, upuzun gecelerden, gezilerden, sevinçten...

"Bu gece pek keyifli görünüyorsunuz," dedi Anne.

"Öyleyim. Uzun bir tünelden çıkmış gibi hissediyorum kendimi. Sizce de öyle değil mi?"

Anne duraksadı bir an: "Bilmem ki! Bu tünelde iyi anlarımız da olmuştur gibime geliyor."

"Öyle, haklısınız."

Anne'a bakıp gülümsedi. Güzelliği üstündeydi bu gece. Giydiği sade tayyörün içinde pek romantik bir hali vardı. Eski bir dost ve Dubreuilh'ün karısı olmasaydı, azıcık kur yapardı doğrusu.

Onunla birkaç kez ardı ardına dans etti. Sonra da Claudie de Belzunce'u dansa kaldırdı; elbisesinin açık yakasını aile mücevherleriyle donatmış olan Claudie, biraz da bu aydın seçkinlerle düşüp kalkmaya gelmişti. Ardından da Jeannette Cange ve Lucie Lenoir'ı davet etti. Tüm bu kadınları öyle iyi tanıyordu ki; ama ileride başka kutlamalar olacak, oralarda da başka kadınlar tanıyacaktı.

Henri salonda hafifçe yalpalayarak kendine doğru ilerleyen Preston'a gülümsedi; aralarına giren ilk Amerikalıydı. Henri onunla Ağustos ayında tanışmış, daha ilk bakışta birbirlerinden hoşlanmışlardı.

"Noel'i sizinle birlikte kutlamak için geldim!" dedi Preston.

"Kutlayalım öyleyse!"

Kadeh tokuşturdular, sonra da Preston büyük bir duygusallıkla New York gecelerinden söz etmeye başladı. Biraz sarhoştu, Henri'nin omzuna yaslandı: "New York'a gelmelisiniz," dedi buyurgan bir sesle. "Büyük bir sükse yapacağınıza kalıbımı basarım."

"Harika, öyleyse geliyorum."

"Küçük bir uçak kiralayın gelirken, ülkeyi tanımanın en iyi yolu budur."

"Uçak kullanmasını bilmem ki ben!"

"Aa! Araba kullanmaktan daha kolaydır."

"Öğrenirim öyleyse."

Evet! Portekiz, yolun sadece başlangıcıydı; ardından da ver elini Amerika, Meksika, Brezilya, belki Sovyetler Birliği, hatta Çin: Hepsi birden! Henri yeniden araba sürecek, hatta uçak kullanmayı bile öğrenecekti. Grimsi lacivertliği içinde gece vaat doluydu; gelecek ise sonsuza dek ayaklarının altındaydı.

Birden bir sessizlik oldu. Henri o an, Paule'ün piyano başına geçtiğini hayretle fark etti. Şarkı söylüyordu Paule. Uzun zamandır yapmadığı bir şeydi bu. Henri tarafsız bir dinleyici olmaya çalıştı: Bu sesi hiçbir zaman tam olarak değerlendirememişti: Kesinlikle renksiz bir ses değildi; hatta zaman zaman kadife kılıflı tunç bir çanın yankılanmasını andırırdı. Bir kez daha sordu kendi kendine: "Acaba şarkı söylemekten niçin vazgeçti?" İlk zamanlar Henri bunu aşkının büyük bir kanıtı olarak yorumlamıştı; daha sonraları, onun karşısına çıkan fırsatları her defasında geri çevirmesine şaşmıştı. Sonunda da yan çizmek için ona duyduğu aşkı bir bahane olarak kullandığı kuşkusu ağır basmıştı.

Bir alkış koptu; Henri de diğerlerine katıldı. O sırada Anne fısıldadı: "Sesi eskisi kadar güzel. Tekrar sahneye çıksa, eminim çok beğeni kazanır."

"Öyle mi diyorsunuz? Biraz geç kalmış sayılmaz mı?"

"Neden olsun? Tekrar bir iki ders alsa..." Henri'ye biraz kararsızca baktı: "Bence onun için çok iyi olur. Ona destek olsanıza!"

"Belki... haklısınız."

Claudie de Belzunce'un coşku dolu övgülerini gülümseyerek dinleyen Paule'ü süzdü. Tabii ki yaşamı değişirdi: Boş boş oturmak ona hiç yaramıyordu. "Üstelik bu, benim de işlerimi kolaylaştırır!" diye düşündü. Neden olmasın? O akşam her şey

mümkün görünüyordu. Paule ünlü biri olup kendini mesleğine verebilirdi. O da serbest kalıp dünyayı dolaşır, gittiği yerlerde öylesine, kısa ve keyifli serüvenler yaşardı. Neden olmasın?

Sobanın yanında dikilmiş, asık bir suratla sakız çiğneyen Nadine'e yaklaşıp gülümsedi.

"Neden dans etmiyorsunuz?"

Genç kız omuz silkti: "Kiminle?"

"Benimle mesela!"

Nadine güzel sayılmazdı. Babasına fazlasıyla benziyordu. Bir genç kız bedeninin üstünde babanın kaba hatlı yüzüyle karşılaşmak insana tuhaf geliyordu; gözleri Anne'mkiler gibi maviydi. Ama öylesine donuktu ki! Bu, hem bezgin hem de çocuksu bir hava veriyordu ona! Yine de giydiği yün elbisenin altında bedeni düşündüğünden daha kıvrak, göğüsleri ise daha sertti.

"İlk kez birlikte dans ediyoruz," dedi Henri.

"Evet. İyi dans ediyorsunuz."

"Bu, sizi şaşırttı mı?"

"Yoo, doğal karşılıyorum. Bu tüysüzlerin hiçbiri dans etmesini bilmiyor."

"Öğrenmeye pek fırsatları olmadı."

"Doğru" dedi Nadine. "Hiçbir şeye fırsatımız olmadı zaten!"

Henri ona gülümseyerek baktı; çirkin de olsa, genç bir kadın, yine de bir kadındır. Teninden yükselen o hafif kolonya ve sabun kokusu hoşuna gidiyordu. Kötü dans ediyordu, ama bunun hiç önemi yoktu; bu genç sesler ve gülüşmeler, onlara eşlik eden trampet sesleri, punçun tadı, aynalarda yansıyıp giden ışıltılar içindeki çam ağaçları, perdelerin ardında uzanan kapkara bir gökyüzü... Dubreuilh bir hokkabazlık numarası yapıyordu; bir gazeteyi parçalara bölüyor ve bir el çabukluğuyla tekrar eski durumuna getiriyordu.

Lambert ve Vincent boş şişelerle düello yapıyorlardı. Anne ve Lachaume birlikte arya söylüyorlardı; dünyanın çevresinde dolaşan trenler, uçaklar, gemiler birer gerçekti ve onlara binmek artık mümkündü.

"Hiç de fena dans etmiyorsunuz Nadine!" dedi Henri nazikçe.

"İnekler gibi dans ediyorum aslında! Ama umurumda bile değil! Dans etmeyi sevmiyorum." Kuşkuyla Henri'yi süzdü: "Küçük Zazular, caz müziği, ter ve tütün kokan eğlence kulüpleri, tüm bunlar hoşunuza mı gidiyor yoksa?"

"Zaman zaman evet... Ya siz? Siz nelerden zevk alırsınız bakalım?"

"Hiçbir şeyden."

Genç kız öylesine bir öfkeyle yanıt vermişti ki Henri merakla baktı ona. Öyleyse neydi onu önüne gelenle düşüp kalkmaya iten? Düş kırıklığı mı, yoksa öylesine bir heves mi? Acaba biraz heyecan bu kızcağızın yüz hatlarını yumuşatır mıydı? Dubreuilh'inki gibi bir yüz, sevişirken neye benzeyebilirdi?

"Portekiz'e gideceğinizi düşünüyordum da! Amma da şanslısınız!" Nadine kıskanır bir havayla konuşmuştu.

"Yakında yolculuk etmek yine kolaylaşacak."

"Yakında mı? Yani bir iki yıl sonra demek istiyorsunuz; nasıl kıvırdınız bu işi?"

"Fransız Propaganda Servisi benden bir iki konferans vermemi istedi."

"Tabii benden kimse konferans vermemi istemez!" diye mırıldandı Nadine "Toplam kaç konferans?"

"Beş ya da altı"

"Ve bir ay boyunca gezip dolaşacaksınız..."

"Yaşını almış insanların biraz ayrıcalıkları olsun artık!"

"Ya biz gençler ne yapalım peki! Hiç değilse bir şeyler olsaydı." Derin bir iç geçirdi.

"Ne gibi şeyler?"

"Kaç zamandır sözüm ona bir devrim yaşıyoruz! Ama her şey yerinde sayıyor."

"Ağustos'ta az bir kıpırdanma oldu ama..."

"Ağustos'ta her şeyin değişeceğini söylüyorlardı, ama her şey yine eskisi gibi; yine en çok çalışanlar, karnı en az doyanlar oluyor. Herkes de bunu son derece doğal bulmaya devam ediyor."

"Bizlerden hiç kimse bunu doğal bulmuyor."

"Ama herkes durumu idare ediyor," dedi Nadine öfkeli bir sesle. "Zaten biteviye çalışmak yeteri kadar nefretlik! Eğer çalışmak karın doyurmaya yetmiyorsa, gangster olmak daha iyi!"

"Aynı fikirdeyim. Ayrıca hepimiz de böyle düşünüyoruz. Ama birazcık sabredin hele, çok sabırsızsınız."

Nadine Henri'nin sözünü kesti: "Ne demezsiniz! Zaten evde de hep aynı şeyler söylenip duruyor. Ama artık bunlara karnım tok benim." Omuz silkti: "Doğruya doğru! Hiç kimse bir şeyler denemiyor."

"Ya siz?" dedi Henri gülümseyerek. "Siz bir şeyler yapmaya çalışıyor musunuz?"

"Ben mi? Çok gencim daha; beni adam yerine koyan mı var!"

Henri bir kahkaha koyuverdi.

"Hiç üzülmeyin; insan göz açıp kapayıncaya kadar yaşlanır."

"O kadar çabuk mu? Bir yılda tam 365 gün var!" Nadine bir an başını önüne eğerek sessizce düşündü; sonra birden gözlerini Henri'nin gözüne dikti: "Beni de götürün!"

"Nereye?"

"Portekiz'e."

Henri gülümsedi: "Pek olacak şey değil bu!"

"Neden olmasın?"

Henri yanıt vermedi. O da ısrarlı bir sesle yineledi: "Neden mümkün değil?"

"Her şeyden önce iki kişilik ödenek vermezler bana."

"Haydi canım! Herkesi tanıyorsunuz siz. Sekreteriniz olduğumu söylersiniz." 'Nadine'in dudaklarında bir tebessüm belirmişti, ama bakışları pek ciddiydi. Henri de aynı ciddiyetle yanıt verdi:

"Yanıma birini alabilseydim, Paule'ü götürürdüm."

"Yolculuktan hoşlanmıyor ki o!"

"Ama benimle gelmek onu mutlu ederdi."

"On yıldır her gün burun burunasınız. Daha da onca zamanınız var. Bir ay eksik bir ay fazla, onun için ne fark eder ki?"

Henri yine gülümsedi: "Size bir kucak dolusu portakal getiririm dönüşte."

Nadine'in yüz hatları kasıldı. Birden Henri'nin karşısına Dubreuilh'ün rahatsız edici çehresi dikilmişti: "Artık çocuk olmadığım açık!"

"Biliyorum."

"Hiç de değil! Sizin gözünüzde, şömineye tekmeler atan yaramaz bir çocuk olarak kalacağım."

"Yanlışınız var Nadine; bunun en iyi kanıtı sizi dansa kaldırmış olmam değil mi?"

"Alt tarafı bir aile toplantısı. Benimle birlikte baş başa bir yere gider misiniz bakalım?"

Henri ona sempatiyle baktı. İşte çevresinden kaçmak isteyen biri daha. O kadar çok şeyi bir arada istiyordu ki! Değişik

şeyler! Zavallı kızcağızın pek bir şeyler yapmaya fırsat bulamadığı bir gerçekti. Bisikletle Ile-de-France gezintisi... Yaptığı tek gezi o kadardı; kasvetli bir yetişme dönemi geçirmiş, üstelik sevdiği delikanlı da öldürülmüştü. Gerçi çabuk teselli olmuşa benziyordu, ama yine de acı bir anı olmalıydı onun için.

"Şimdi yanıldınız işte. Sizi davet ediyorum."

"Doğru mu bu?" Nadine'in gözleri parıldıyordu. Yüzü canlanınca daha sevimli görünüyordu.

"Cumartesi akşamı gazeteye gitmiyorum: Saat sekizde Bar Rouge'da buluşalım."

"Peki ne yapacağız?"

"Karar sizin."

"Hiçbir fikrim yok."

"O zamana kadar ben bir şeyler düşünürüm. Gelin bir şeyler içelim şimdi."

"İçki içmem, ama bir sandviç daha yerim."

Büfeye yaklaştılar; Lenoir ve Julien tartışıyorlardı. Alışılmış bir görüntüydü bu. Her biri, diğerini gençlik ilkelerinden sapmakla suçluyordu. Bir zamanlar gerçeküstücülüğün çılgınlığını fazla ölçülü bularak "para-humain" akımını başlatmışlardı. Şimdi ise Lenoir Sanskrit öğretmeni olmuştu ve mistik şiirler yazıyordu; Julien ise kütüphaneciliği seçmişti. Belki de erken tadına vardığı başarının ardından gelecek olgun bir vasatlıktan korktuğu için, artık yazmaktan vazgeçmişti

"Ne dersin?" dedi Lenoir. "İşbirlikçi yazarlara karşı birtakım önlemler almamız gerekmez mi?"

"Bu akşam hiçbir şey düşünmüyorum," dedi Henri keyifle.

"Bence onları yayınlatmamak iyi bir taktik değil," dedi Julien. "Sizler var gücünüzle kışkırtıcı dergilerinizle boğuşadurun, onlar bu zamanı kullanacak ve çok iyi eserler verecekler."

Henri'nin omzuna bir el yapıştı. Scriassine'di bu.

"Bak, ne getirdim: Amerikan viskisi! İki şişe ayarlayabildim; savaş sonrası Paris'teki ilk kutlama gecemiz: İçmek için iyi bir fırsat!"

"Harika!" dedi Henri. Bardağını Bourbon'la doldurup Nadine'e uzattı.

"Ben içmem," dedi Nadine, hakarete uğramış bir ifadeyle. Sırtını döndü ve yürüdü. Henri kadehi dudaklarına götürdü. Bu tadı tamamiyle unutmuştu; doğrusu eskiden skoç içmeyi yeğler-

di. Ama skoçun da tadını tamamiyle unutmuş olduğundan, artık pek fark etmiyordu.

"Kim bir duble gerçek viski istiyor?"

Luc, guttan şişmiş koca ayaklarını sürüye sürüye yaklaştı; Lambert ve Vincent da peşi sıra geldi. Kadehlerini doldurdular.

"İyi bir kanyağı tercih ederim," dedi Vincent.

"Kötü sayılmaz," dedi Lambert, ama öyle düşünmüyor gibiydi; sonra Scriassine'e dönerek: "Amerika'da günde bundan bir düzine kadar içtikleri doğru mu?"

"İçtikleri derken kimleri kastediyorsun? Yüz elli milyon Amerikalı var ve hepsinin de Hemingway romanlarındaki kahramanlar gibi davrandığını sanıyorsan, aldanıyorsun."

Scriassine'in sesi oldukça tatsızlaşmıştı. Kendinden genç olanlara pek nazik davranmak âdeti değildi; bunu ispatlamak istercesine yüzünü Henri'ye döndü:

"Biraz önce Dubreuilh'le çok ciddi bir konuda konuştuk. Çok endişeliyim!"

Kaygılı görünüyordu; bu, onun her zamanki görünümüydü. İçinde bulunsun ya da bulunmasın, sanki her şey kendisini bizzat ilgilendiriyormuş gibi davranırdı.

Henri onun bu kaygılarını paylaşmak niyetinde değildi. İsteksizce sordu:

"Neden?"

"Oluşturmaya çalıştığı bu hareketin asıl amacının, proletaryayı Komünist Parti'den kurtarmak olduğunu sanıyordum. Oysa Dubreuilh'ün tasarladığı asla bu değil." Scriassine karamsar bir sesle konuşmuştu.

"Gerçekten de bu değil," dedi Henri.

Yüreği daralarak düşündü: "İşte, Dubreuilh beni kandırmayı başarırsa, sabahtan akşama kadar katlanmak zorunda kalacağım konuşma türlerinden biri." O an içini kemirip duran başka yerlere gitme isteği yeniden tüm benliğini sarmıştı.

Scriassine gözlerinin ta içine baktı: "Ona katılıyor musun?"

"Evet ama, oldukça temkinli davranıyorum. Siyasette pek usta sayılmam."

"Dubreuilh'ün neler tasarlamakta olduğunu belki de anlamamışsındır." Henri'ye kınayan gözlerle baktı. "Komünistlerle eylem birliğini kabullenen, sözde bağımsız bir sol hareket oluşturmaya çalışıyor."

"Evet, biliyorum. Ne var bunda?"

"Anlamıyor musun, onların oyununa geliyor. Birçok insan komünistlerden çekinir. Bu tutumuyla Dubreuilh onları komünistlerle yakınlaştıracak."

"Eylem birliğine karşı olduğunu söyleme bana şimdi. Solun bölünmeye başlaması iyi mi olur yani?"

"Komünistlerin denetiminde bir sol! Ne büyük bir yutturmaca! Madem onlarla birlikte hareket etmeye kararlısınız, Komünist Parti'ye üye olun bari. Daha dürüstçe olur."

"Bu, söz konusu olamaz. Birçok önemli noktada anlaşmaya varamıyoruz."

Scriassine omuz silkti: "O halde üç aya kalmaz, Stalinciler sizi hain ilan ederler."

"Göreceğiz," dedi Henri.

Canı hiç mi hiç tartışmak istemiyordu ama, Scriassine ona ısrarla bakmayı sürdürerek: "*L'Espoir*'ın işçi sınıfı arasında çok sayıda okuyucu bulduğunu söylediler. Doğru mu?" diye sordu.

"Evet."

"O halde proletaryaya hitap ettiği halde komünist olmayan tek gazete senin elinde. Sorumluluğunun farkında mısın?"

"Tabii farkındayım."

"*L'Espoir*'ı Dubreuilh'ün emrine verirsen, iğrenç bir oyunun suç ortağı olursun. Dubreuilh dostun da olsa, ona karşı çıkabilmelisin."

"Bak dinle, benim gazetem hiçbir zaman, hiç kimsenin emrinde olmayacak: Ne Dubreuilh'ün ne de senin..."

"Ama günün birinde *L'Espoir*'ın siyasi programını belirlemesi gerekecek."

"Hayır! Benim önceden saptanmış hiçbir programım olmayacak. Düşündüklerimi aynen o şekilde, hiçbir partiye katılmadan söylemek niyetindeyim."

"Bu çok saçma."

Birden Luc'un sakin sesi duyuldu: "Bizler direnişin birliğini korumak istediğimiz için herhangi bir siyasi program istemiyoruz."

Henri kendine bir kadeh Bourbon doldurdu. "Zırvalık bunlar!" diye homurdandı. Luc hep bunlardan söz edip duruyordu: Direniş ruhu... Direniş birliği... Scriassine ise Sovyetler Birliği'nden söz edilince cin çarpmış gibi oluyordu. Keşke her biri cehennem olup gitseydi. Henri kadehini bir dikişte boşalttı. Kimsenin öğütlerine gereksinimi yoktu, bir gazetenin idaresi

konusunda kendine özgü görüşleri vardı. Tabii ki *L'Espoir* günün birinde siyasi yelpazede kendine bir yer saptamak zorunda kalacaktı. Ama bu, tam bir bağımsızlık içinde gerçekleşmeliydi. Henri bu gazeteyi savaş öncesindeki devrimci bültenlere benzesin diye çıkartmıyordu; o zamanlar tüm basın, kamuoyunu kesin tavırlarıyla etkiliyordu. Sonuç ortadaydı; gündelik "vahiylerden" yoksun kalınca insanlar yolunu, yönünü tamamen şaşırmışlardı. Bugün artık herkes temel noktalarda aynı kanıyı paylaşıyordu: Polemikler ve yan tutan tarafgir kampanyalar son bulmuştu; bu durum okuyucunun beynini yıkamak için değil, onu eğitmek için bir fırsat olarak kullanılmalıydı. İnançları, görüşleri zorla benimsetmek yerine bu insanlara kendi başlarına karar vermeyi öğretmek gerekiyordu. Bu basit bir iş değildi; çoğu kez sizden yanıt bekliyorlardı; onlarda bilgisizlik, şüphe ve tutarsızlık izlenimi asla bırakılmamalıydı. İşte işin en güç yanı da buydu. Güvenlerini hile yoluyla kazanmaktansa, hak etmek gerekirdi. Bu yöntemin verimli olduğunun kanıtı da *L'Espoir*'ın her yerde satılmasıydı. "Biz de onlar kadar dogmatik olacaksak, komünistlerin sekterliğini kınamanın ne anlamı kalır ki?" diye düşündü Henri. Ve Scriassine'in sözünü kesti:

"Bu tartışmayı başka bir güne bıraksak!"

"Tamam; buluşmak için gün saptayalım!" Cebinden bir not defteri çıkardı: "Bence acilen anlaşmaya varmamız gerekiyor."

"Yolculuktan dönüşümü bekleyelim."

"Yolculuğa mı çıkıyorsun? İnceleme gezisi mi?"

"Yo hayır, tatil."

"Şimdi mi?"

"Evet!"

"Bu, sence bir kaçış sayılmaz mı?"

"Kaçış mı?" dedi Henri neşeyle. "Ben asker değilim ki!" Bir baş hareketiyle Claudie de Belzunce'u işaret etti:

"Bence Claudie'yi dansa kaldırmalısın. Şu her tarafına mücevher takıştırmış yarı çıplak hanımı; tam bir sosyete kadını, üstelik sana da hayran!"

"Sosyete kadınlarına oldum olası zaafım vardır."

Scriassine hafifçe gülümsüyordu. Sonra başını sallayarak ekledi: "Ama seni hiç anlayamadığımı da söylemeliyim."

Ve gidip Claudie'yi dansa kaldırdı; Nadine, Lachaume'la dans ediyor, Dubreuilh ile Paule ise Noel ağacının etrafında dönüp duruyordu. Paule, Dubreuilh'ü pek sevmezdi, ama Dubreuilh çoğu kez onu güldürmeyi başarırdı.

"Scriassine'i iyice çileden çıkardın," dedi Vincent neşeyle.

"Benim yolculuğa çıkmam herkesi kızdırıyor, en başta da Dubreuilh'ü."

"Hepsi de gerçekten tuhaf," dedi Lambert. "Onlardan çok daha fazla çalıştın, değil mi ama? Tatile çıkmaya pekâlâ da hakkın var."

"Gençler kuşkusuz en iyi anlaştığım kesim," diye düşündü Henri. Nadine onu kıskanıyor, Vincent ve Lambert onu anlayabiliyordu. Önlerine çıkan ilk fırsatta Vincent ve Lambert dünyanın diğer yerlerinde olup bitenleri görmeye koşmuş, savaş muhabirliği yapmıştı. Henri yanlarında uzun bir süre daha kalarak onlarla sohbet etti. Kim bilir kaçıncı kez, gazetenin bürolarını işgal ettikleri, *L'Espoir*'ın Almanların neredeyse gözü önünde satıldığı, Henri'nin çekmecesinde bir tabancayla başyazılarını kaleme aldığı o müthiş günleri andılar. Henri o akşam, bu geçmiş günlerin öykülerinde yepyeni bir çekicilik buluyordu. Sanki bunları çok çok uzaklardan dinliyor gibiydi; yumuşacık kumların üstüne uzanmıştı... Deniz önünde masmavi uzanıyordu... Gevşemiş bir halde eski günleri, uzaktaki dostları düşünüyor, özgür ve yalnız olmak onu sevince boğuyordu; mutluydu!...

Sonra kendini sabahın dördünde, yeniden o kırmızı dairede buluverdi. Konukların çoğu kalkmıştı, birazdan hepsi gidecek, o da Paule'le kalacaktı. Onunla konuşmak, onunla sevişmek gerekecekti.

"Güzelim, akşam bir harikaydı," dedi Claudie Paule'e sarılarak. "Ayrıca sesin de şahane! İstesen savaş sonrasının en gözde kadınlarından biri olabilirsin yeniden."

"Benim böyle bir şey istediğim yok ki!" dedi Paule neşeyle.

Doğruydu, onun bu tür bir hırsı yoktu. Henri onun ne istediğini çok iyi biliyordu: Şan, şöhret sahibi bir adamın kolları arasında kadınların en güzeli olduğunu hissetmek. Kolay olmayacaktı onu bu düşten vazgeçirmek. Son konuklar da gitmiş, ev ansızın boşalıvermişti; yalnızca merdivenlerde birtakım tıkırtılar duyuluyordu, sonra ayak sesleri sokağın sessizliğinde yankılandı. Paule koltukların altında unutulmuş boş kadehleri toplamaya başlamıştı.

"Claudie haklı," dedi Henri. "Sesin her zamanki gibi güzel. Dinlemeyeli o kadar uzun zaman oldu ki! Neden artık hiç şarkı söylemiyorsun?"

Paule'ün yüzü aydınlandı: "Sesimi hâlâ beğeniyor musun? Ara sıra senin için şarkı söylememi ister misin?"

"Tabii." Gülümsedi: "Ama Anne bana ne dedi biliyor musun? Sahnede, seyircinin önünde yeniden şarkı söylemen gerektiğini..."

Paule dehşet içinde bakakaldı: "Yoo hayır, bundan söz etme bana. O defter çoktan kapandı."

"Neden ama? Nasıl alkışladıklarını gördün! Herkes sana hayran kaldı. Şu anda açılan bir sürü gece kulübü var. Üstelik insanlar artık yeni yüzler istiyor..."

Paule sözünü kesti: "Hayır yalvarırım üsteleme. Elalemin karşısına çıkmak fikri dehşete düşürüyor şimdi beni. Ne olur üsteleme!" diye yineledi. Yalvaran bir ton vardı sesinde.

Henri şaşkınlıkla yüzüne baktı: "Dehşete mi düşürüyor? Ama anlayamıyorum. Eskiden bundan hiç de rahatsız olmazdın; hem biliyor musun, yaşlanmış filan da değilsin. Aksine, eskisinden de daha güzelsin şimdi."

"O, yaşamımın bambaşka bir dönemiydi Açılmamacasına kapandı artık o defter. Senin için söylerim, ama başkası için asla!" Öylesine ateşli konuşmuştu ki Henri çareyi susmakta buldu. Ama ileride bu konuyu ısrarla gündeme getirmeye kararlıydı. Bir an sessizlik oldu, sonra Paule "Üst kata çıkalım mı?" diye sordu.

"Çıkalım."

Paule yatağın kenarına oturdu, küpelerini ve yüzüklerini çıkardı: "Bak," dedi. Biraz yatışmıştı. "Çıkacağın yolculuğu kınıyor gibi göründüysem, özür dilerim."

"O da nereden çıktı! Yolculuktan hoşlanmaman ve bunu söylemen senin en doğal hakkın!" Henri Paule'ün tüm gece boyunca bu pişmanlık duygusuyla kıvrandığını düşündükçe tedirgin oluyordu.

"Buradan gitmek isteyişini çok iyi anlıyorum. Hatta bensiz gitmek istemeni bile."

"İstek değil bu."

Paule, bir el hareketiyle onun sözünü kesti. "Nezakete gerek yok." Elleri dizlerinin üstüne dayalı, gözleri öylece bir noktaya dikili dimdik oturuşuyla bir kâhini andırıyordu. "Aşkımızın senin için bir tutsaklık olmasını asla istemem. Sen hep yeni ufuklar, yeni heyecanlar arzulamasaydın, zaten sen olmazdın." Eğildi ve donuk bakışlarını ona dikti. "Bana daima gereksinim duyman yeter de artar benim için."

Henri yanıt vermedi. Bu konuda onu ne umutsuzluğa sürüklemek istiyordu ne de yüreklendirmek. "Hiç değilse ona bir parça da olsa kızmak için bir nedenim olsaydı." Ama hiçbir kırgınlığı yoktu.

Paule ayağa kalktı ve gülümsedi; yüzü tekrar canlandı; ellerini Henri'nin omuzlarına koyarak yanağını onun yanağına dayadı. "Bensiz yaşayabilir misin Henri?"

"Yaşayamayacağımı sen de biliyorsun."

"Evet biliyorum," dedi Paule mutlulukla. "Bana aksini söylesen bile inanmazdım ki zaten!"

Banyoya doğru yürüdü; Henri'nin zaman zaman yumuşayıp bazı şeyleri kabullenmemesi olanaksızdı. Paule ise, kutsal saydığı bu anları kalbinde özenle saklıyor, inancı sarsılacak gibi olduğunda da bunları yeniden ortaya çıkarıp mucizeler yaratıyordu. "Ama ne olursa olsun, onu artık sevmediğimi bal gibi biliyor," dedi Henri kendini rahatlatmak için. Soyunup pijamasını giydi. Evet, Paule bunu biliyordu. Ama bunu kendi kendine bile itiraf edemedikten sonra ne faydası olacaktı ki? Bir ipek hışırtısı, ardından da su sesleri ve kristal şakırtısı duyuldu: Bir zaman heyecandan soluğunu keserdi bu sesler! İçinde bir sıkıntı duydu. "Hayır, bu akşam olmasın!" diye düşündü. Paule kapı aralığında belirdi. Çıplaktı. Saçları omuzlarına dökülmüştü, yüzünde ise ciddi bir ifade vardı; hemen hemen eskisi kadar kusursuzdu, ama Henri için tüm bu güzelliğin artık hiçbir anlamı kalmamıştı. Yatak örtüsünün altına usulca girerek tek bir kelime söylemeden ona sokuldu; Henri onu reddetmek için hiçbir bahane bulamıyordu. O ise Henri'ye daha da sokulmuş, kendinden geçmişcesine inliyordu. Henri alışık olduğu bu bedeni okşamaya başladı ve yavaşça uyarıldığını hissetti. Eh, iyi ya! Paule bu gece şakağına kondurulan bir öpücükle yetinecek durumda değildi zaten. Onu doyuma kavuşturmak, hesaplaşmaktan çok daha az zaman alacaktı.

Her zamanki gibi, Paule'ün aralanan ateşli dudaklarından öptü; ama hemen ardından onun mırıldandığını duydu. Henri'nin ona eskiden söylemiş olduğu aşk dolu sözlerdi yinelediği... Ama Henri bunları duydukça rahatsız oluyordu artık. "Hâlâ senin güzel sümbülün müyüm?"

"Evet her zaman."

"Seviyor musun beni?" dedi Paule elini onun vücudunda gezdirerek: "Beni hâlâ sevdiğin bir gerçek, değil mi?"

Henri bir tatsızlığa meydan vermemek için her beklenileni söylemeye razıydı ve Paule de bunu pekâlâ biliyordu.

"Benimsin değil mi?"

"Sadece senin!"

"Beni sevdiğini söyle, haydi söyle."

"Seni seviyorum!"

Paule'ün dudakları arasından mutluluk dolu mırıltılar yükseldi; Henri sımsıkı sarılıp onu öpücükleriyle susturdu. Beklemeden hızla içine girdi, bir an önce her şey bitsin istiyordu. Paule, bir zamanlar yaptığı gibi inlemeye, o her zamanki lafları gevelemeye başladı. Ama eskiden Henri'nin aşkı tüm bunları yüceltirdi; bu sesler, iniltiler, gülüşler, ısırmalar o kadar kutsaldı ki bir zamanlar! Bugünse tırnaklarıyla canım acıtan, müstehcen sözler söyleyen kendini kaybetmiş bir kadındı altında yatan! Hem kendinden hem de ondan nefret ediyordu. Paule başını geriye atmış, gözleri yarı kapalı, dudakları aralanmış öylesine kendini bırakmış, öylesine kendini kaybetmişti ki, kendine getirmek için Henri'nin içinden onu tokatlamak geliyordu. Ona: "Sonuçta sen ve benim işte! Sevişiyoruz, hepsi bu kadar!" demek istiyordu. Kapıldığı hazdan kurtulamayan bir deliye ya da bir ölüye tecavüz ediyormuş gibi hissediyordu kendini. Sonunda kendini bitkin bir şekilde bıraktığında, doyum içinde bir inilti duydu:

"Mutlu musun?"

"Tabii."

"Ben o kadar mutluyum ki," dedi Paule. Gözyaşlarının doluştuğu parıl parıl gözlerle bakıyordu ona. Henri, onun bu halini görmeye dayanamıyordu. Yüzünü kendi omzuna çekip bastırdı. Gözlerini yumarak: "Şimdi badem ağaçları çiçek açmıştır orada... Portakal ağaçlarının dalları da portakallarla doludur diye düşündü.

2

Hayır! Ölümle bugün de yüz yüze gelmeyeceğim. Ne bugün ne de herhangi bir gün. Ölümümü başkaları görüp bilecek, ben değil.

Gözlerimi tekrar kapadım, ama uyumak ne mümkün! Acaba neden ölüm yeniden girmişti düşlerime?

Bu düşüncenin kafamda dolanıp durduğunu hissediyorum... Neden?

Uzun bir süre, öleceğimin bilincine varmadım. Çocukken Tanrı'ya inanırdım. Cennetin kapısında beni beyaz bir giysi ve iki parıldayan kanat bekliyordu; bulutları yarıp aşmaya can atıyordum. Örtünün üstüne uzanıyor, ellerimi kavuşturuyor ve kendimi öbür dünyanın güzelliklerine bırakıveriyordum. Bazen de uykumda kendi kendime "Öldüm!" diyordum. Kulağıma gelen sesim sanki ölümsüzlüğümü doğruluyor gibiydi. Ölümün sessizliğini ilk keşfettiğimde dehşete kapılmıştım. Deniz kenarında bir deniz kızı can veriyordu; sevdiği delikanlının aşkı uğruna ruhunun ölümsüzlüğünden vazgeçmişti. Ve ondan geriye kalan, ardında sessizlikten başka bir şey bırakmayan bir parça beyaz köpüktü... Kendimi bu kaygıdan kurtarmak için, "Bir masal bu, bir efsane!" diyordum."

Bu bir masal değildi. Deniz kızı bendim. Tanrı ise gökyüzünün derinliklerinde soyut bir kavrama dönüşmüştü. Sonra da tüm gücümle sildim bu kavramı. Tanrı'yı hiçbir zaman aramadım; benden dünyevi yaşamımı çalıyordu. Ama bir gün ondan vazgeçmekle kendimi ölüme mahkûm ettiğimi anladım; on beş yaşındaydım o zaman. Boş dairede avazım çıktığı kadar bağırmıştım. Kendime gelince şöyle dedim: "İçimde hep bu korkuyla mı yaşamak zorunda kalacağım? Nasıl yapacağım bunu, diğerleri nasıl beceriyorlar acaba?"

Robert'e âşık olduğum andan itibaren ise, artık hiç korkmaz olmuştum. Hem de hiçbir şeyden! Sadece adını söylemem bile yeterliydi kendimi güvencede hissetmek için. Yandaki odada çalışıyor. Her an kalkıp kapıyı açabilirim, ama yatmaya devam ediyorum. Sinsi sinsi yayılan bu içimdeki sesi, onun da duymadığından emin değilim. Yeryüzü adımlarımızın altında çatırdıyor, kafalarımızın üstünde bir uçurum açılıyor. Artık ne kim olduğumuzu biliyorum ne de bizi neyin beklediğini...

İrkilerek yatağımda doğrulup gözlerimi açtım: Robert'in tehlikede olduğunu nasıl kabul edebilirim? Nasıl katlanırım bu düşünceye? Bana kaygı verecek bir şey söylememişti; yeni hiçbir şey söylememişti. Yorgunum, içkiyi de fazla kaçırdım. İnsanın sabaha karşı kendini kaptırdığı o kuruntu nöbetlerinden biri bu herhalde. Ama insan zihninin hangi saatte daha iyi çalıştığını kim bilebilir? Belki de asıl kendimi güvencede saydığım anlar sayıkladığım anlardı? Buna gerçekten inanıyor muydum?

Bunu ayırt edemiyorum. Kendi yaşamımızın ayrıntılarına pek dikkat etmiyorduk. Salt olaylar önemliydi: Paris'ten kaçışı-

mız, geri dönüşümüz, sirenler, bombalar, kuyruklarda bekleyişler, gizli toplantılarımız, *L'Espoir*'ın ilk sayıları... Paule'ün küçük dairesinde koyu renkli bir mum etrafa ışık saçardı. İki konserve kutusu ile üstünde kâğıt yaktığımız bir ocak yapmıştık; dumanı gözümüzü yakardı... Dışarıda kan gölleri oluşuyor, mermi vınlamaları, tank ve top gümbürdemeleri duyuluyordu; hepimizin kalbinde hep aynı sessizlik, aynı açlık, aynı umut vardı... Her sabah kafamızda aynı soruyla uyanırdık: Gamalı haç Senatonun üstünde hâlâ dalgalanıyor mu? Montparnasse Meydanı'nda, gürül gürül yanan ateşin etrafında zıplarken hepimizin içi aynı sevinçle doluydu. Sonra sonbahar gelip geçti ve az önce Noel ağacının ışıkları altında oturmuş, ölülerimizi unutmaya çalışırken birden her birimizin tek tek var olmaya başladığını fark ettim. "Geçmişin tekrar dirilebileceğine inanıyor musun?" diye sormuştu Paule. Henri ise bana "Canım hafif bir roman yazmak istiyor," demişti. Artık yeniden yüksek sesle konuşabilecekler, kitaplarını yayınlayabilecekler, tartışabileceklerdi. Toparlanacaklar, tasarılar yapacaklardı. Bundan dolayı mutluydu hepsi de... Yani hemen hemen hepsi! Kaygılara boğulmak için bu anı seçmemeliydim. Bu gece eğlence vardı... Barışın ilk Noeli; Buchenwald'daki son Noel! Yeryüzündeki son Noel; Diego'nun ise yaşamadığı ilk Noel... Umutla parıldayan ağacın etrafında güle söyleye dans ediyor, birbirimize sarılıyorduk. Ama orada olmayan, evet, bize katılamayan o kadar çok insan vardı ki! Son sözlerini kimse duymamıştı onların ve hiçbir gömülü değildiler: Sanki bir boşluk yutmuştu onları... Paris'in kurtuluşundan iki gün sonra Geneviève'ye küçük bir tabut gönderilmişti;* acaba doğru tabut muydu? Jacques'ın cesedi ise hiç bulunamamıştı: Bir arkadaşı, ağacın birinin altına cep defterini gömmüş olduğunu ileri sürmüştü. Hangi cep defteri? Hangi ağaç? Sonja bir kazak, bir de ipek çorap istemişti. Ardından başka bir şey istediği haberi de gelmemişti. Rachel'in, o güzelim Rosa'nın kemikleri neredeydi? Rosa'nın tatlı bedenine kim bilir kaç kez sımsıkı sarılmış olan Lambert'in kolları arasında, şimdi Nadine vardı. Ve şimdi Nadine, Diego onu kollarına aldığında gülümsediği gibi gülüyordu. O kocaman aynalara yansıyan çam ağaçlarından oluşmuş yola bakıp düşündüm: İşte göremedikleri mumlar, yılbaşı çiçek-

* Kurtuluştan sonra ölen direnişçilerin ailelerine sembolik birer tabut gönderilmiştir.

leri, çobanpüskülü demetleri... Karşıma çıkan her şeyi artık ben onlardan çalıyorum... "Diego ve babasını öldürdüler." Ama önce hangisini? Babasını mı, onu mu? Öleceğini aklına getirmiş miydi hiç? İsyan etmiş miydi, yoksa boyun mu eğmişti? Nasıl bilebilirdik! Artık öldüğüne göre, ne önemi vardı ki?

Ne bir anma töreni ne bir mezar taşı... İşte bunun için, büyük bir heyecanla bağlı olduğu yaşamda, ondan kalan somut bir şeylerin peşindeydim. Elimi elektrik düğmesine uzatıyor, sonra çekiveriyorum; küçük çalışma masamın çekmecesinde Diego'nun bir resmi var. Ama saatlerce de baksam, boşuna... O dağınık saçlarının altındaki canlı yüzünü bir daha hiç göremeyeceğim... Yüzünün tümüne hakim olan o iri hatlarını; gözlerini, burnunu, ağzını...

Çalışma odamda oturduğumuz bir gün Robert sormuştu: "Ya naziler kazanırsalar ne yapacaksınız?" Şöyle yanıtlamıştı: "Benim tasarladığım gelecekte nazilerin zaferine yer yok!" Tasarladığı, Nadine'le evlenip ünlü bir şair olmaktı. Başaracağı da muhakkaktı: Daha on altı yaşındayken, sözcükleri öylesine ateşli kullanmasını bilirdi ki! Tüm bunlara kavuşması için çok kısa bir zaman bile yetecekti. En fazla dört beş yıl... Hayatını öylesine hızlı yaşıyordu ki! Elektrikli ocağın çevresine toplandığımızda, onun Hegel'i veya Kant'ı bir çırpıda okuyup bitirişini izlemek pek hoşuma giderdi. Sayfaları sanki bir polisiye roman okuyormuşçasına, peş peşe, hızla çevirirdi; ama okuduklarını gerçekten anlardı! Yalnızca düşlerinde sabırlıydı.

Hemen tüm zamanını bizde geçirirdi. Babası ticaret yaparak para kazanmaya kararlı, zengin bir İspanyol Yahudisiydi. İspanya konsolosu tarafından korunduğu söylenirdi. Diego onun lüks içindeki yaşamını ve metresi olan o tombul sarışınla ilişkisini kınardı. Bizim sade yaşamımız hoşuna gidiyordu. Tam hayranlık duygularına kapılacak bir yaştaydı; Robert'e büyük bir hayranlıkla bağlıydı. Bir gün ona şiirlerini göstermeye gelmişti; onu ilk kez böyle tanımıştık işte. Nadine'e daha görür görmez büyük bir heyecanla âşık olmuştu... İlk ve son aşkı... Nadine de, ilk kez olarak birinin kendine, sevgisine muhtaç olduğunu hissetmişti. Diego'yu birlikte yaşamaları için bizim eve çağırmıştı. Biraz fazla ağırbaşlı bulmasına karşın, Diego severdi beni. Akşamları, çocukluğundan bu yana hep yaptığım gibi Nadine'in yorganının kenarlarını sıkıştırmak üzere odalarına girdiğimde, Diego da yerinde doğrulup sorardı: "Ya ben? Beni öpmeyecek misiniz?"

Öperdim tabii. Onun sayesinde o yıl, kızımla ben ömrümüzde ilk kez olarak birbirimize yaklaşmış, dost olmuştuk. Kızımın gerçek bir aşkta, gerçek bir mutluluk bulabildiğine öyle seviniyordum ki! O da duygularına karşı çıkmadığım için bana minnettardı. Neden karşı gelecektim ki? Daha on yedi yaşındaydı, ama Robert'le ben "mutluluğu tatmanın yaşı yoktur" diye düşünmüştük.

Bu mutluluğu öyle büyük bir coşkuyla yaşıyorlardı ki! Onların yanında gençlik yıllarıma sanki tekrar kavuşuyor gibiydim. Her biri bir kolumdan çekerek "Haydi bizimle akşam yemeğine gel, eğlence var!" diyordu. O gün Diego babasından bir altın aşırmıştı. Kendine verilmesinden çok, almasını severdi; bu da yaşı gereğiydi. Bu müthiş hazinenin karşılığında eline bir çırpıda bol para geçmişti. Sonra da tüm öğleden sonrasını Nadine'le lunaparkta geçirmişti. Akşam sokakta onlara rasladığımda, bir fırıncının ardiyesinden alınmış kocaman bir pastayı iştahla mideye indiriyorlardı; bu, onlara göre iştah açmanın bir yoluydu. Robert'e telefon edip çağırdığımızda, işini bırakmayı kesinlikle reddetmişti; bense onlara katılmıştım. Yüzleri pastanın kreması-na bulanmış, elleri ise panayırın tozlarıyla kapkara olmuştu; gözlerindeki parıltıda, suç işlemiş kişilerin dünyayı umursamaz hali okunuyordu. Şef garson hiç kuşku yok ki, vurgunda kazanılmış paraları bir çırpıda harcamaya geldiklerini sanmıştı. Bize en dipteki masayı işaret ederek soğuk ama nazik bir şekilde sordu: "Beyefendinin ceketi yok mu?" Nadine Diego'nun eski kazağının üstüne kendi ceketini atıverince, buruşuk ve kirli bluzu ortaya çıkmıştı. Ama yine de servis yaptılar bize. İlk önce dondurma ve sardalya balığı, arkasından biftek, kızarmış patates, istridye, ardından yine dondurma ısmarladılar. "Nasıl olsa mide-de hepsi karışıyor!" diyerek de bir açıklama getirdiler. Ağızları tıka basa dolu, elleri yüzleri yağ içindeydi. Doyasıya yemek yiyebildiklerine öylesine seviniyorlardı ki! Onca çabama rağmen, çoğu kez aç gezerdik. Bana ısrarla "Yesene, haydi ye!" diyorlardı. Robert'e götürmek üzere de ciğer ezmesinden parçalar ayırıp ceplerine doldurdular.

Kısa bir süre sonra, Almanlar, Bay Sierra'nın kapısını çaldı. İspanyol konsolosunun değiştiğinden henüz kimsenin haberi yoktu, kimse onları uyarmamıştı. O gece Diego babasının evinde yatmıştı. Sarışın kadına ise Almanlar ilişmemişlerdi. "Nadine'e söyleyin beni merak etmesin," demiş Diego. "Geri döneceğim,

çünkü dönmek istiyorum." Bu, ondan bize ulaşan son sözler olmuştu. Söyleyemediği diğer tüm sözcükler ise sonsuza dek yok olup gitmişti. Diego! Konuşmayı o kadar çok seven Diego!...

Mevsimlerden ilkbahardı; gökyüzü masmavi, şeftali ağaçları ise pespembeydi... Nadine'le ben, çiçeklerle donanmış bahçelerin arasından bisikletle giderken adeta eski barış günlerinin neşe dolu havasını soluyorduk ciğerlerimize. Drancy'nin gökdelenleri bizi gerçeğe çabuk döndürdü. Sarışın kadın, bize tutuklulardan mesaj taşıyan ve kaçmalarına yardımcı olacağını garanti eden Felix adlı bir Almana üç milyon rüşvet vermişti. İki kez cep dürbünüyle, uzakta bir pencere aralığından Diego'yu görebildik; kıvır kıvır bukleli saçlarını tıraş etmişlerdi; bize gülümseyen sanki o değildi... Bu hırpalanmış görüntüsü, yaşadığımız dünyanın ötesinde dalgalanıp duruyor gibiydi.

Bir mayıs günü öğleden sonra o büyük kışlaları bomboş bulduk; boş odalara açılan pencere kenarlarında ot minderler havalandırılıyordu. Bisikletlerimizi park ettiğimiz kafede, üç trenin gece vakti gardan ayrıldığını söylediler. Dikenli tellerden oluşmuş duvarın önünde, uzun süre ayakta bekleyip kışlayı gözetledik. Ve birden çok yükseklerde, çok uzaklarda bize doğru ilerleyen iki kişinin siluetini fark ettik. Genç olanı, beresini zafer ve heyecan dolu bir hareketle sallıyordu. Felix yalan söylememişti. Diego'yu götürmemişlerdi! Paris'e dönüş yolunda sevinçten neredeyse ölecek gibiydik.

"Amerikalıların tutuldukları esir kampındalar," dedi sarışın. "İyiler, güneşe çıkıyorlar." Ama kendi gözüyle görmemişti onları. Kazaklar, çikolatalar yolladık. Felix kanalıyla bize teşekkür ediyorlardı. Ama artık yazılı hiçbir mesaj gelmiyordu. Nadine, onun yaşadığının belirtisi olan bir şeyler istemişti. Diego'nun bir yüzüğünü, saçının bir tutamını; ama tam o sırada kampları değiştirildi. Paris'ten uzak bir yere götürülmüşlerdi. Yavaş yavaş yokluklarını bile bir yere oturtamaz olmuştuk. Yoktular işte! Hepsi buydu... Hiçbir yerde bulunmamakla, artık hiç olmamak pek farklı şeyler sayılmazdı. Sonunda Felix öfkeyle: "Onları çoktan öldürdüler," dediğinde bile hiçbir şey değişmemişti bizler için.

Nadine gece gündüz haykıra haykıra ağladı. Geceleri sabaha dek onu kollarımın arasında sımsıkı sarıp tutuyordum. Sonra zamanla uykuları düzeldi. Önceleri Diego geceleri onun rüyalarına giriyordu; yüzünde anlaşılmaz bir ifade vardı. Kısa bir süre

sonra hayali de uçup gitti. Haklı Nadine; onu kınadığım da doğru değil. Bir ölüyle ne yapılır ki! Biliyorum, ölülerden ancak kahramanlık nutuklarında, madalyalar, silahlar, bombalar, hatta süs eşyaları yapımında yararlanılır. Onları rahat bırakmak daha iyi olmaz mıydı? Ya anıtlaşacaklar ya da silinip gidecekler. Ve bunlar bizim kardeşlerimizdi... Ama seçeneğimiz yok ki! Neden bizleri bırakıp gittiler? Onlar da bizi rahat bıraksınlar. Unutalım onları. Kendimizle kalalım. Kendi yaşamlarımızla zaten yeterince uğraşmıyor muyuz? Ölenler ölmüştür artık; onlar için tüm sorunlar bitti. Ama bizler, hayatta kalanlar, bu kutlama gecesinden sonra uyanacağız. İşte o zaman, bakalım nasıl yaşayacağız! Nadine, Lambert'le bir şeylere gülüyordu. Bir plak dönüyor, döşeme ayaklarımızın altında sarsılıyordu. Mumun mavili kırmızılı kıvılcımları titreşip duruyordu. Sézenac'a bakıyordum; boylu boyunca halının üstüne uzanmış yatıyordu. Herhalde omzuna çaprazlamasına taktığı tüfeğiyle Paris caddelerinde dolaştığı o görkemli günlerinin düşünü görüyordu. Almanların idama mahkûm ettikleri, ama son dakikada esirlerden biriyle değiş tokuş edilen Chancel'e baktım sonra; ardından da Lambert'e... Babası sevdiği kızı nazilere ihbar etmişti. Ya Vincent? Kendi eliyle tam on iki milis vuran Vincent! O yoğun, ama kısacık geçmişleriyle ve henüz belirlenmemiş gelecekleriyle bakalım nasıl baş edecekler! Onlara yardımcı olabilecek miyim? Bu, benim mesleğimin gereği; onlara bir kanepenin üstüne uzanmalarını söyleyip bilinçaltlarını ortaya dökebilirim. Ama Rosa'yı ve Vincent'ın elleriyle vurduğu on iki milis erini yeniden hayata döndüremem. Geçmişlerini onarmayı başarsam bile, onlara sunabileceğim bir gelecek var mı? Korkularını yatıştırıp bilinçaltlarını düzene koyuyorum, arzularını kısıtlıyorum; hep uyum sağlamalarına çalışıp duruyorum. Ama neye uyum sağlasınlar diye uğraşıyorum ki? Etrafımda artık elle tutulur hiçbir şey göremiyorum.

Evet, gerçek şu ki, içkiyi fazla kaçırdım; gökyüzünü, dünyayı yaratan ben değilim. Kimse benden hesap sormuyor. Neden sürekli olarak başkalarıyla uğraşıyorum? Keşke biraz kendimle ilgilensem! Yanağımı yastığa dayadım; buradayım; işte bu benim! İşin sıkıcı yönü kendi hakkımda düşünecek hiçbir şey bulamamam. Kim olduğumu sorsalar dosyamı hemen açabilirim. Psikanalist olabilmek için psikanalizden geçmem gerekmişti. Çıkan sonuç: Kendimden yirmi yaş kadar büyük bir adamla yaptığım evliliği açıklayan oldukça kuvvetli bir Oedipus komplek-

siyle, anneme duyduğum açık bir saldırganlık oldu. Bir de yavaş yavaş yok olan bazı eşcinsel eğilimler... Gördüğüm Katolik eğitime kuvvetli bir üst benlik borçluyum. Bu da ilkelere aşırı bağlılığımı ve narsist yanımın zayıflığını açıklar. Kızım konusundaki ikilemim ise, anneme duyduğum kızgınlık ile kendime duyduğum kayıtsızlıktan kaynaklanıyor. Yaşamöyküm son derece klasik ve beklenen biçimler kazandı. Katoliklerin gözünde de öyküm son derece sıradan; cinsel hazların çekiciliğini keşfettiğimde Tanrı'ya olan inancımı yitirdim. Bir tanrıtanımazla yaptığım evlilik, tam olarak yolumu yitirmeme neden oldu. Toplumsal açıdan bakıldığında Robert'le benim konumumuz, sol entelektüel diye nitelenebilir. Bu verilerin hiçbiri yanlış değil. İşte böylelikle, belli bir kategoriye sokuldum ve bunu da kabul ettim. Kocama, mesleğime, yaşama, ölüme, dünyaya ve dünyanın tüm korkunçluklarına uyum sağladım. Bu, benim işte! Ben, yani hiç kimse.

Hiç kimse olmak bir yerde ayrıcalık getirir. İsim yapmış tüm bu kişilerin salonda dolanışlarını izliyor ve doğrusu hiçbirine özenmiyorum. Robert'e diyecek yok. O büyük yazgıların adamıydı; ama diğerleri nasıl cüret ediyorlar? Bir yabancı sürüsüne yem olacak kadar, nasıl bu denli umursamaz ve şaşkın olunabilir? Binlerce insan isimlerini kirletiyor. Meraklılar onların düşüncelerini, yüreklerini, yaşamlarını hapsediyor. Eğer ben de bu bohçacıların açgözlülüğüne terk edilmiş olsaydım, kendimi sonunda çok savunmasız hissederdim. Bir kimse olmadığım için kendimi kutluyorum.

Paule'ün yanına yaklaştım; savaş göz alıcı şıklığından hiçbir şey götürmemişti. Menekşe renkli uzun bir ipekli etek giymişti Kulaklarında ametist taşından sallantılı küpeler vardı.

"Pek güzelsin bu akşam," dedim.

Büyük aynalardan birine şöyle bir göz attı.

"Evet, güzelim," dedi hüzünle.

Güzeldi, ama gözlerinin altında giysisinin renginde mor halkalar oluşmuştu. Aslında Henri'nin onu Portekiz'e götürebileceğini biliyordu. Hem de kabul ettiğinden daha fazlasını biliyordu.

"Memnun olmalısın, her şey harika gidiyor bu akşam."

"Henri böyle toplantıları öyle çok sever ki!" Kocaman yüzüklerle dolu ellerini, giysisinin üstünde dalgın dalgın gezdiriyordu.

"Bize şarkı söyleyecek misin? Sesini dinlemek hoşuma giderdi doğrusu."

"Şarkı söylemek mi?" Hayretle bakakalmıştı.

"Evet ya!" dedim gülerek. "Eskiden söylediğini unuttun mu yoksa?"

"Çok eskilerde kaldı o!"

"Yo, hiç de değil. Şimdi her şey eskisi gibi."

"Öyle mi dersin?" Gözlerini gözlerime dikmiş, ısrarla bakıyordu. Sanki yüzümün ötesinde kristal bir küreye geleceği sorar gibiydi.

"Geçmişe dönmek mümkün mü sence?"

Benden hangi yanıtı beklediğini biliyordum. Biraz sıkıntıyla gülmeye çalıştım: "Ben kâhin değilim!"

"Robert'in bana, zamanın ne anlama geldiğini açıklaması gerek," dedi düşünceli bir ifadeyle.

Aşkın sonsuz olamayacağını kabullenmektense, zamanı ve mekânı yadsımaya hazırdı. Onun için kaygılanıyordum. Bu son dört yıl içinde Henri'nin ona zoraki bir sevgi beslediğini anlamışa benziyordu. Ama işgalin kalkmasından bu yana, içinde çılgınca bir umut uyanmıştı nedense.

"Hani şu benim çok sevdiğim *negro spiritüali* anımsıyor musun? Bize onu söylesene!"

Piyanoya doğru yürüdü, kapağı kaldırdı. Sesi biraz boğukçaydı, ama her zamanki gibi dokunaklıydı. Henri'ye: "Yine sahneye çıksa!" dedim. Şaşırmış göründü. Alkışlar bittikten sonra Nadine'in yanına gitti, sonra da dansa kalktılar. Nadine'in ona bakışlarından hiç hoşlanmamıştım. Kızıma da pek yardım etme yolu bulamıyorum. Doğru dürüst tek elbisem ile en güzel kolyemi ona ödünç vermiştim; tek yapabileceğim işte buydu. Düşlerini çözümlemeye hiç gerek yoktu; biliyordum, aslında onun gereksinim duyduğu şey sevgi; Lambert de ona sevgi vermeye hazır. Ama onun Lambert'i mahvetmesi nasıl engellenebilir? Bununla birlikte merdiven başında bizleri eleştiren gözlerle inceleyen Nadine, Lambert'in atölyeden içeri girdiğini görür görmez basamakları ikişer ikişer atlamıştı. Son basamağa geldiğinde bu aşırı hareketinden sanki utanmış gibi duruvermişti; Lambert ona ilerleyerek ciddi ciddi gülümsemişti:

"Geldiğine öyle sevindim ki!"

Nadine sert, kaba bir sesle yanıtlamıştı: "Seni görmeye geldim."

Lambert o akşam, koyu renk şık takım elbisesi içinde gerçekten de yakışıklıydı. Orta yaşa özgü sade, ama özen dolu bir giyim tarzını yeğlerdi hep. Ölçülü davranışları ve ağır başlı bir konuşma tarzı vardı. Gülümseyişi hep kontrollüydü; ama bakışındaki şaşkınlık, dudak kıvrımlarındaki yumuşaklık ve sevimli hatları, gençliğini ele veriyordu. Bu ciddiyeti Nadine'in hoşuna gidiyor, zayıflığı ise onu rahatlatıyordu. Orada, o akşam saf bir hoşnutlukla Lambert'in yüzüne bakıp durmuştu.

"İyi vakit geçirdin mi? Alsace çok güzelmiş."

"Bilirsin, bir bölge askerileşti mi, iç karartıcı olup çıkar."

Birlikte gidip bir basamağın üstüne oturmuşlar, uzun uzun gevezelik edip dans etmişler, gülüşmüşlerdi. Tabii ardından da atışmaya başlamışlardı. Nadin'le hep böyle biterdi zaten. Şimdi Lambert, sobanın yanında suratını asmış oturuyordu. Her birini tutup bir araya getirerek el ele de tutuşturamazdım herhalde!

Büfeye doğru ilerleyip bir kadeh kanyak içtim. Bakışlarım siyah eteğimin ucundan bacaklarıma kaydı; bacaklarım olduğunu düşünmek tuhaf gelmişti. Hiç kimse bunların farkında değildi sanki, hatta ben bile! Ten rengi ipek çoraplar içindeki bacaklarım ince ve biçimliydi. Diğer kadınların bacaklarından hiçbir eksiği yoktu. Ve günün birinde sanki hiç var olmamışçasına gömüleceklerdi. Haksızlık gibi geliyordu bu bana. Öyle dalmış bakarken Scriassine yanıma geldi:

"Pek eğleniyor görünmüyorsunuz?"

"Eğlenmeye çalışıyorum işte!"

"Ne çok genç var burada! Eğlenmesini de hiç mi hiç bilmiyorlar. Epeyce de yazar var." Başıyla Lenoir, Pelletier, Cange'ı işaret ediyordu.

"Öyle."

"Siz de yazar mısınız?"

Gülerek: "Yok canım!" dedim.

Hareketlerindeki dobralık hoşuma gitmişti. Bir zamanlar herkes gibi ben de onun ünlü eseri *Le Paradis Rouge*'u okumuştum. Ama beni özellikle nazi Avusturyası üstüne yazdığı kitap çok etkilemişti; bir röportajdan öte, coşku dolu bir gözlemdi o. Rusya'dan sonra Avusturya'dan da kaçmış, sonunda da Fransız vatandaşı olmuştu. Ama son dört yılını Amerika'da geçirmişti. İlk kez bu sonbahar karşılaşmıştık onunla. Robert ve Henri ile hemen senli benli olmuştu. Ama benim varlığımın hiç farkında değildi sanki. Bakışlarını benden uzaklaştırdı. "İleride ne olacaklar dersiniz?"

"Kimler?"

"Genelde Fransızlar yani; özellikle de buradakiler."

Şimdi de ben onu incelemeye başlamıştım. Çıkık elmacık kemikleri, sert ama ateşli bakışları, incecik kadınsı dudakları ve üçgen biçimli çehresiyle asla bir Fransız tipi değildi. Sovyetler Birliği onun için düşman bir ülkeydi. Amerika'yı ise sevmezdi. Yeryüzünde kendi vatanı olarak benimsediği bir tek ülke yoktu.

"New York'tan bir İngiliz gemisiyle döndüm," dedi hafifçe gülümseyerek. "Steward bana bir gün: 'Zavallı Fransızlar, savaşı kazandılar mı, kaybettiler mi bir türlü anlayamıyorlar!' demişti. Bence bu sözler durumu oldukça iyi özetliyor."

Sesinde sinirime dokunan bir memnuniyet ifadesi vardı. "Geçmiş olaylara verilen isimlerin hiçbir önemi yok; önemli olan gelecektir," diye yanıtladım.

"Tam üstüne bastınız," dedi ateşli bir şekilde. "Yaşadığımız anı doğru dürüst değerlendirmek, iyi bir geleceğe zemin hazırlar. Bana öyle geliyor ki, buradaki insanlar hiçbir şeyin farkında değiller. Dubreuilh bana bir edebiyat dergisinden söz ediyor, Perron ise tatile çıkmaktan... Savaş öncesindeki gibi yaşayacaklarını sanıyorlar sanki."

Soğuk bir şekilde yanıt verdim:

"Yani Tanrı sizi onların gözlerini açmak için mi yolladı?"

Scriassine gülümsedi:

"Satranç bilir misiniz?"

"Çok kötü oynarım!"

Gülümseyişini sürdürüyordu. Yüzünden o ukalalık yok olup gitmişti. Uzun zamandır içli dışlı olan iki suç ortağı gibiydik. Düşündüm; işte, o ünlü Slav çekiciliğini bana karşı kullanıyor. Ama doğrusu ya, bu çekicilik etkisini gösteriyordu. Ben de ona gülümsedim.

"Bir satranç oyununu dışarıdan izlediğimde, hamleleri oynayanlardan çok daha net görebiliyorum. Eh, burada da öyle; dışarıdan geldiğim için açıkça görebiliyorum."

"Neyi?"

"Açmazı!"

"Hangi açmazı?"

Bu soruları sorarken birden kaygıya kapıldığımı fark ettim. Bunca zaman o kadar iç içe, omuz omuza yaşamıştık ki... Hem de hiçbir tanıdığımız olmaksızın. Şimdi, bu değişik bakış açısı beni kaygılandırıyordu.

"Fransız aydınları bir açmazın içindeler." Scriassine, bir çeşit hoşnutluk içinde sürdürdü konuşmasını: "Şimdi sıra onlarda; sanat ve felsefeleri, ancak belli bir uygarlığı koruyabilirse anlamını yitirmez; ama bu uygarlığı kurtarmak istiyorlarsa, ne sanat ve edebiyata ne de felsefeye ayıracak vakitleri kalacak."

"Robert'in aktif olarak siyasete katılması ilk kez olmuyor ki! Bu da yazı yazmasını hiçbir zaman engellememiştir..."

"Evet; 1934 yılında Dubreuilh antifaşist kavgaya çok zamanını verdi," dedi Scriassine saygılı bir tonla. "Ama bu mücadele edebi uğraşları ile ahlâki açıdan bağdaşır görünüyordu." Biraz öfkeli, devam etti: "Sizler Fransa'da, tarihin baskısını tüm şiddetiyle duymadınız; Sovyetler Birliği, Avusturya ve Almanya'da ise bunun dışında kalmak olanaksızdı. Örneğin, benim yazamayışımın nedeni budur."

"Yazdınız ama!"

"Başka tür kitaplar yazmayı tasarlamadığımı mı sanıyorsunuz?" diye söylendi. "Ama söz konusu değildi: Stalin'in ya da Hitler'in karşısında insanın kültür sorunlarıyla uğraşabilmek için olağanüstü bir hümanizm birikimine sahip olması gerekiyordu. Anlaşılan, Diderot, Victor Hugo ve Jaures'in ülkesinde siyaset ile kültürün iç içe olduğu sanılıyor. Paris kendini uzun süre Antik Yunan uygarlığıyla özdeşleştirdi. Oysa o dönem yok artık, bitti..."

"Tarihin baskısını duymaktan söz ettiniz. Sanırım bu baskıyı Robert sizden daha fazla göğüslemiştir."

"Eşinizi eleştirmiyorum." Beni pek ciddiye almayan bir havayla, hafifçe gülümsüyordu; besbelli ki sözlerimi eşime bağlılık olarak değerlendiriyordu. "Gerçekten de," diye ekledi, "bence zamanımızın en büyük iki düşünürü Robert Dubreuilh ve Thomas Mann'dır. Ama konu da bu zaten; kocanızın edebiyattan uzaklaşacağını söylüyorsam, bu, onun berrak zihnine güvenimdendir."

Omuz silktim; eğer gönlümü almak istiyorsa, yanlış yoldaydı; Thomas Mann'dan nefret ederim.

"Robert yazmaktan asla vazgeçmez!"

"Dubreuilh'ün kitaplarında dikkate değer olan, yüce bir estetik anlayışını devrimci bir ruhla bağdaştırabilmesidir. Yaşamında da benzer bir denge kurmuştur: Antifaşist denetim komisyonları kuruyor, yanı sıra da roman yazıyordu. Ama haliyle, bu kusursuz dengeyi korumak artık olanaksız."

"Robert bir yolunu bulur; hiç merak etmeyin."

"Estetik yanını feda edecektir!" dedi Scriassine. Yüzü aydınlanmıştı; kendinden emin sordu: "Tarihöncesini hiç incelediniz mi?"

"Satranç oyunu kadar."

"Ama belki duymuşsunuzdur; uzun bir dönem, duvar resimleri ile kazılardan çıkarılan eşyalar, aralıksız bir sanatsal gelişmenin göstergesi olmuştur. Sonra, bir anda bu resimlerle heykellerin ardı kesilmiş, teknik ilerleme dönemine denk gelen bir iki asırlık duraklama saptanmıştır. Dediğim de bu işte! Değişik nedenlerden dolayı insanlığın, duygu ve düşüncelerini anlatmasına olanak bırakmayan sorunlarla karşı karşıya kalacağı bir çağ başlıyor."

"Koşutluk kurarak yapılan akıl yürütmeler pek bir şey kanıtlamaz."

"O zaman benzetmeyi bir yana bırakalım," dedi Scriassine sabırlı bir sesle. "Bu savaşla o kadar çok iç içe yaşamışsınız ki, tam olarak anlayamıyorsunuz. Bu savaştan da öte bir olay. Bir toplumun, hatta bir dünyanın tasfiyesi bu. Tasfiyenin başlangıcı! Teknik ve bilimsel gelişmelerle ekonomik alandaki değişim, yeryüzünü öylesine altüst edecek ki, düşüncelerimiz ve duygularımız da kökünden değişmiş olacak. Bir zamanlar kim olduğumuzu anımsamakta bile zorluk çekeceğiz. Birçok şeyle birlikte sanat ve edebiyata da miyadını doldurmuş uğraşılar gözüyle bakacağız." Scriassine coşkuyla sürdürdü konuşmasını:

"Düşünün hele, dünya SSCB veya ABD'nin egemenliği altına girdiğinde Fransız yazarlarının düşüncelerinin ne önemi kalır ki? Onları kimse anlamayacak; dillerini bile konuşan olmayacak."

"Bu gelecek olaylar sizi sevindirmişe benziyor."

Omuz silkti: "İşte tam kadınlara özgü bir düşünce! Tarafsız kalmasını hiç beceremezler."

"Peki öyle yapalım, tarafsız olarak şunu diyebilirim ki, dünyanın ileride Amerikan ya da Rus olacağı kanıtlanmadı henüz."

"Ama uzun ya da kısa vadede kaçınılmaz olacak bu..." Scriassine bir el hareketiyle beni susturup sevimli sevimli gülümsedi: "Anlıyorum sizi, Alman işgali daha yeni bitti; hepiniz sevinç içinde yüzüyorsunuz bu günlerde. Dört yıl boyunca çok acı çektiniz. Bunun size çok pahalıya mal olduğunu düşünüyorsunuz; oysa bunun sonu yoktur, inanın." Sesi sertleşmişti. Israr-

la gözlerime bakarak: "Washington'da, Almanya'daki çatışmaları Moskova'ya dek yaymak isteyen çok güçlü bir hizip olduğunu biliyor musunuz? Kendi bakış açılarından tamamen haklılar. Amerikan emperyalizmi, Rus totaliter rejimi gibi alabildiğine bir yayılma hedeflemekte. İkisinden birinin kazanması gerek." Sesi hüzünle doldu birden: "Siz Alman yenilgisini kutladığınızı sanıyorsunuz, ama aslında Üçüncü Dünya Savaşı'nın başlamasına tanık oluyoruz."

"Bunlar sizin kişisel görüşleriniz."

"Dubreuilh barışa ve bağımsız bir Avrupa'nın var olabileceğine inanıyor, biliyorum." Hoşgörüyle gülümsedi: "Büyük düşünürlerin de yanılgıya düştüğü olabilir. Ya Stalin bizi SSCB'ye katacak ya da Amerika bizi sömürgeleştirecek."

"O halde, açmazda kalmak söz konusu değil. Tasalanmaya da gerek yok; yazmayı sevenlerin bu işe devam etmesine bir engel yok."

"Bunları okuyacak birileri olmadıktan sonra yazmak anlamsız ve saçma bir oyun haline gelir!"

"Her şey kötüye gidiyorken yapılacak tek şey anlamsız oyunlar oynamaktır."

Scriassine sustu; ardından kurnazca bir gülümseme belirdi çehresinde: "Gene de bazı durumlar diğerlerinden daha çok yeğlenir," dedi sanki bir sır verircesine. "SSCB'nin kazanması durumunda hiç sorun kalmaz. Bu, uygarlığımızın, giderek hepimizin de sonu olacak. Ama kazanan Amerika olursa, felaket daha küçük boyutlarda kalır. Birtakım değerleri onlara zorla kabul ettirirsek, bazı fikirlerimizi koruyabilirsek, bir gün gelecek kuşakların geleneklerimiz ve kültürümüzle yeniden canlanacağını umabiliriz. Ama tüm olanaklarımızı seferber etmeyi hedeflemeliyiz."

"Bir çatışma durumunda, Amerika'nın kazanmasını istediğinizi söylemeyin bana."

"İnsanlığın eninde sonunda sınıfsız bir toplum düzenine varacağı çok açık. En çok iki ya da üç yüzyıl sonra bu değişim gerçekleşmiş olacak. O arada yaşayacak olanların mutluluğu adına isterim ki, bu devrim SSCB'nin değil de Amerika'nın egemenliğindeyken gerçekleşsin!.."

"Amerika'nın hâkim olacağı bir dünyada, korkarım devrimi uzun bir süre beklememiz gerekecek."

"Peki, ya Stalincilerin yapacakları bir devrimin neler getireceğini düşünebiliyor musunuz? Devrim diyorsunuz: 1930'ların

Fransa'sında nasıldı anımsıyorsunuzdur! Ama bilin ki SSCB'de işler daha da kötüydü." Omuz silkti: "İnanılmaz sürprizlerle karşılaşacaksınız! Rusların Fransa'yı işgal ettikleri gün bunu anlamaya başlarsınız. Ama ne yazık ki çok geç olacak!"

"Bir Rus işgali mi? Buna siz de inanmıyorsunuz herhalde?"

"Maalesef!" dedi Scriassine. İçini çekti: "Her neyse, iyimser olalım. Avrupa'nın bu oyunda kazanma şansı olduğunu kabul edelim. Ancak aralıksız sürdürülen bir mücadele kurtarabilir onu. Kavga bireysel olmamalı!"

Susma sırası şimdi bendeydi; Scriassine'in tek istediği Fransız yazarlarını susturmaktı. Nedenini de çok iyi anlıyordum. Kehanetleri pek inandırıcı değildi; yine de elemli sesi zihnimde yankılar uyandırmıştı. Bundan böyle nasıl yaşayacağız? Bu soru toplantı boyunca bir an bile kafamdan çıkmamıştı. Hatta günlerden, haftalardan beri...

Scriassine sert sert baktı. Bakışları tehditle dolu gibiydi: "İki seçenekten biri; ya Dubreuilh ve Perron gibi insanlar durumu olanca açıklığıyla görüp zamanlarını tümüyle alacak bir eylemin içine girecekler ya da buna sırt çevirip yazmakta ısrar edecekler. Eserleri gerçeklerden kopuk olacak, kalıcılıktan uzaklaşacak. Eski İskenderiyelilerin yüzeysel ve dokunaklı çalışmalarından öteye gidemeyecek yazdıkları."

Dünyada olup bitenlerden, başka insanlardan söz ediyor görünüp de sürekli kendinden söz eden biriyle tartışmak gerçekten de zor bir işti. Onu incitmeden kaygılarımdan kurtulmam olanaksızdı. Yine de:

"İnsanları ikilemler içine hapsetmek gereksiz bir şey. Sonunda yaşamın akışı bu ikilemleri mutlaka bir sonuca götürecektir," dedim.

"Bu durumda değil ama; insan tüm bunları zamanında görebilmeli," dedi Scriassine sesini yumuşatarak. "Bazı şeyleri zamanında feda edersek, ileride bize acı vermelerini engellemiş oluruz."

"Eminim ki Robert hiçbir şeyi feda etmeyecek!"

"Bir yıl sonra görüşürüz. Bir yıl içinde ya politikayı bırakacak ya da yazı yazmayı... Politikaya sırt çevireceğini sanmam."

"Yazmaktan asla vazgeçmeyecektir."

"İddiasına var mısınız? Bir şişe şampanyaya?"

"Yokum!"

Gülümsedi. "Siz de tüm diğer kadınlar gibisiniz. Yıldızlar gökyüzünde sabit kalsın isterseniz, kilometre taşları da yerli yerinde!..."

"Biliyor musunuz," dedim omuz silkerek, "dört yıl boyunca sizin şu sabit dediğiniz yıldızlar fır fır döndüler!"

"Evet ama, yine de Fransa'nın hep Fransa, Robert Dubreuilh'ün de hep Dubreuilh olarak kalacağına inancınız sarsılmadı. Yoksa her şeyinizi yitirmiş gibi hissederdiniz."

"Bana baksanıza," dedim neşeyle, "objektifliğiniz sanki biraz tartışma götürür gibi!..."

"Sizin gibi davranmak zorundayım. Siz de bana sadece subjektif yargılarla yanıt veriyorsunuz," dedi Scriassine. O merak dolu bakışları birden bir gülümseyişle aydınlandı.

"Her şeyi çok ciddiye alıyorsunuz, değil mi?"

"Her şeyden ne anladığınıza bağlı!"

"Beni önceden uyarmışlardı zaten. Ama ben ciddi kadınlardan çok hoşlanırım."

"Kim uyarmıştı sizi?"

Çevreye doğru belirsiz bir işaret yaptı. "Herkes!"

"Peki, neler söylediler?"

"Ölçülü ve ağırbaşlı olduğunuzu. Ama ben aynı kanıda değilim."

Başka sorular sormamak için kendimi zor tuttum. Aynaların kurduğu tuzaktan hep sıyrılmasını bilmişimdir. Ama bakışlar! Bu baş döndürücü uçuruma kim karşı koyabilirdi? Hep siyahlar giyinirim, az konuşurum. Yazar da değilim! Bütün bunlar tabii başkalarının hakkımda yargıda bulunmasına yol açıyor. Ben hiç kimseyim. Söylemesi ne kolay: Ben benim. Ama önce bu *"ben"in kim olduğunu anlamak lazım. Kendimi nerede* bulabilirim? Tüm kapıların ötesinde olmalıyım, ama kapıyı çalan ben olsam yanıt veren olmayacak. Birden yüzümün yanıp tutuştuğunu hissettim. Çekip çıkarabilmeyi isterdim bu çehreyi.

"Neden yazmıyorsunuz," dedi Scriassine.

"Yazılanlar yeter de artar!"

"Tek neden bu değil." Meraklı bakışlarını yüzüme dikmişti:

"Gerçek şu ki kendinizi ortaya çıkarmak istemiyorsunuz."

"Nasıl, anlamadım?"

"Kendinizden çok emin görünmekle birlikte çekingen bir insansınız. Yapmadığı şeylerden övünç payı çıkaran insanlardansınız."

Sözünü kestim: "Bana psikolojik tahlil yapmaya kalkışmayın.

Bu olayı tüm ayrıntılarıyla biliyorum. Psikiyatristim ben!..."

"Biliyorum." Scriassine gülümsüyordu. "Önümüzdeki günlerde bir akşam yemeğine çıkar mıyız? Bu karanlık Paris'te insan kendisini öylesine yalnız hissediyor ki! Kimseyi tanımaz oluyor."

Birden içimden bir düşünce geçti: "Hiç değilse bu adam benim bacaklarımın farkında! Randevu defterimi çıkardım. Kabul etmemek için hiçbir neden yoktu.

"Olur," dedim, "birlikte bir akşam yemeği yiyelim. 3 Ocak size uygun mu?"

"Anlaştık. Saat sekizde Ritz Oteli'nin barında; tamam mı?"

"Oldu."

İçimde bir huzursuzluk hissediyordum. Ama sonuç olarak da hakkımda ne düşündüğü umurumda değildi. Yabancı bir insanın kafasında kendi imajımı gördüğüm an paniğe kapılırdım hep. Ama pek uzun sürmezdi bu, üstünde durmazdım. Benim böyle keyfimi kaçıran, Robert'i bir yabancının gözüyle görmüş olmamdı. Gerçekten de açmazda mıydı? Paule'ü belinden kavramış, döndürüyor döndürüyordu. Bir eliyle de bir şeyler tarif edip duruyordu. Belki de zamanın akışını anlatıyordu! Her neyse, o da Paule de gülüyordu. Hiç de tehlikede olan birine benzemiyordu. Öyle olsaydı bunun farkına varırdı. Pek az yanılırdı ve hiçbir zaman da kendini aldatmazdı. Gidip, kırmızı perdelerin ardına gizlendim. Kuşkusuz, Scriassine çok saçmalamıştı; ama yanıtlarını kolaylıkla bulamadığım sorular sormuştu... Geçen tüm haftalar boyunca bu sorulardan hep kaçmıştım... Öyle sabırsızlıkla beklemiştim ki bu anı! İşgalden kurtuluş!... İşte, bunun tadını çıkarmak istiyordum. Gelecek günleri düşünmeyi de sonraya bırakmaya... Ama şu an, hem yarını düşünüyor hem de Robert'in bu konuda ne düşündüğünü merak ediyordum. O kuşkularını bıkkınlıkla değil de aşırı bir çalışma temposuyla açığa vururdu: Tüm bu randevular, mektuplar, telefon konuşmaları, hummalı gece çalışmaları acaba huzursuzluğunu gizlemek için bir bahane miydi?

Benden bir şey gizlemez, ama yine de bazı sıkıntılarını bir süre için kendine saklardı. "Hem zaten," diye düşündüm, "daha bu akşam Paule'e 'bir dönüm noktasındayız!'" dememiş miydi? Bunu sık sık söylüyordu. Korkaklığımdan olsa gerek, bu sözcük-

lerin önemini görmekten kaçmıyordum. "Bir dönüm noktası!" Demek ki onun gözünde dünya tehlikedeydi. Benim içinse dünya oydu! Tehlikede olan oydu aslında. Karanlıkta, rıhtımlar boyunca, kol kola eve dönerken bana neşeyle anlattıkları, kaygılarını yok etmeye yetmiyordu. İçkiyi fazla kaçırmıştı; günler, geceler boyu evde kapalı kaldıktan sonra, böyle basit bir toplantı bile onun için şölene dönüşüyordu. Bu davet onun anlatımında öyle bir çekicilik kazanıyordu ki ben kendimi yanında kör ve sağır gibi hissediyorum. Her şeyi o kadar iyi gözlemliyor ve algılıyordu ki! Onu dinliyor, ama kendime sessizce sorular soruyordum. Tüm savaş boyu büyük bir tutku ve coşkuyla yazmış olduğu anıları... Neden onları bir türlü tamamlamıyordu? Bir belirti miydi bu? Ama neyin?

"Zavallı, bahtsız Paule! Bir edebiyatçı tarafından sevilmek bir kadın için gerçek bir felaket," diyordu Robert. "Perron'un ona kendisi hakkında anlattığı her şeye inandı!"

Dikkatimi Paule üstünde toplamaya çalışıyordum.

"Korkarım işgalin kalkması başına vurdu," dedim. "Geçen yıl bu tür düşlerden vazgeçmiş görünüyordu. Şimdi ise yine o çılgın âşıkları oynuyor. Ama bu kez tek başına!"

"Bana ısrarla zaman diye bir kavramın olmadığını söylemeye çalıştı. Yaşamının en güzel yıllarını ardında bırakmış. Şimdi savaş bitti. O ise hâlâ geçmişi yaşamayı umuyor."

"Hepimiz bunu yapmıyor muyuz?" Sesim bana neşeli gibi gelmişti, ama Robert kolumu tuttu ve sıktı.

"Senin neyin var?"

"Hiç! Hiçbir şeyim yok." Sesimin olanca doğallığıyla konuşmaya çalışmıştım.

"Haydi, haydi! O sosyete kadınlarının ses tonuyla konuştuğunda, bunun ne anlama geldiğini iyi bilirim! Eminim, şu an kafanın içi karmakarışık. Kaç punç içtin?"

"Sizin içtiğinizden daha azdır herhalde! Hem punçla bir ilgisi yok bunun!"

"Aa, demek itiraf ediyorsun. Bir şey var ve bunun punçla bir ilgisi yok. Nedir peki o zaman?"

"Scriassine," dedim gülerek. "Fransız aydınlarının hapı yutmuş olduğunu filan anlattı bana uzun uzadıya!"

"İstediği de bu zaten!"

"Biliyorum, yine de ürküttü beni."

"Senin gibi aklı başında biri, kehanetler yumurtlayan birinin dolduruşuna gelsin! Severim ben Scriassine'i! Ortalığı heyecana verir; coşar, köpürür, dikkatini üstüne çeker. Ama onu pek ciddiye almamak gerek."

"Politikanın sizi tutsak edeceğini, artık yazamayacağınızı söylüyor."

"Sen de buna inandın mı?" dedi neşeyle.

"Anılarınızı bitirmediğiniz de bir gerçek ama!"

Robert bir an duraksadı: "Bu özel bir durum ama."

"Neden özel olsun?"

"Bu anılarda bana karşı kullanılabilecek o kadar çok koz veriyorum ki!"

"Bir kitabın değerini ortaya koyan da budur zaten," diye heyecanla atıldım. "Kendini yüreklice ortaya koyabilen insana öyle ender rastlanıyor ki! Böyle bir atılımın sonunda kuşkusuz kazançlı çıkar insan."

"Evet, ölümümden sonra." Omuz silkti. "Yeniden siyasi yaşama atıldım ve bir sürü düşmanım oldu: Bu anıların basılacağı gün duyacakları heyecanı düşünebiliyor musun?"

"Düşmanlarınız size karşı kullanacakları silahı her zaman için bulurlar."

"Bu anıları Lafaurie, Lachaume ya da genç Lambert'in elinde düşün bir! Ya da bir gazetecinin!"

Siyasi yaşamdan, her türlü gelecekten, okuyucusundan koparılmış, kitabının ileride yayınlanıp yayınlanmayacağından bile emin olamayan Robert, anılarını yazarken hiçbir başlangıç noktası olmaksızın kendini serüvene atan kimliksiz, acemi bir yazarın yalnızlığını yaşamıştı. Bence yazdıklarının içinde en iyisiydi. Sabırsız bir sesle sordum:

"Yani insan siyasete atıldığında içinden geldiğince kitap yazamaz mı?"

"Evet ama, skandal yaratan kitaplar değil. Sen de biliyorsun bugün bir insanın olay yaratmadan söz edemeyeceği binlerce konu var." Gülümsedi. "Aslında kişisel olan her şey skandala yol açabilir."

Sessizlik içinde bir iki adım daha yürüdük.

"Bu anıları yazmak için tam üç yılınızı harcadınız. Şimdi bunları bir çekmecenin dibine atıvermek size zor gelmiyor mu?"

"Artık düşünmüyorum bile onları. Başka bir kitap tasarlıyorum."

"Ne gibi?"

"Bir iki güne kalmaz sana söz ederim bundan."

Kuşkuyla Robert'in yüzüne baktım: "Yani yazmaya zaman ayırabileceğinizi mi sanıyorsunuz?"

"Gayet tabii!"

"Bakın bundan pek emin değilim; kendinize ayıracak bir dakikanız bile yok!"

"Siyasette işin güç yanı başlangıçtır; ondan sonrası yoluna girer."

Sesi fazla pürüzsüz çıkmıştı. Üsteledim: "Ya her şey yoluna girmezse, politik kavganızdan mı yoksa yazı yazmaktan mı vazgeçersiniz?"

"Yazmaya bir dönem ara versem yer yerinden oynamaz ya!" Gülümsüyordu. "Tüm yaşamım boyu yeterince kâğıt karaladım zaten."

Bir sıkıntı kapladı içimi:

"Ama geçen gün siz değil miydiniz gelecek için bir sürü tasarısı olduğundan söz eden?"

"Hâlâ da düşünüyorum; ama bunlar bekleyebilir bir süre."

"Beklemek mi? Bir ay? Bir yıl? On yıl mı yoksa?"

"Bak dinle," dedi Robert yumuşak bir sesle. "Yeryüzünde bir kitap fazla, bir kitap eksik olmuş, o kadar önemli değil. İçinde bulunduğumuz durum öylesine nazik ki! Farkında değil misin yoksa? Sol kesim ilk kez kendi kaderine sahip çıkıyor. İlk kez, gericilere hizmet etme tehlikesiyle karşılaşmadan komünistlerden özerk bir hareket oluşturabileceğiz! Bu fırsatı kaçırmamalıyız! Tüm yaşamım boyunca beklediğim bir şey bu."

"Ben yazdıklarınızı çok önemli buluyorum," dedim. "Okuyanlara katkısı tartışılmaz olan kitaplar bunlar. Siyasi etkinliğe gelince; böyle bir çalışmayı üstlenebilecek tek kişi siz değilsiniz!"

"Ama çalışmayı istediğim gibi yönlendirebilecek tek kişi benim," dedi neşeyle. "Beni bu konuda anlaman gerekirdi. Denetim Komiteleri... Direniş Örgütü... bunların hepsi de çok yararlıydı; ama yapıcı değildi. Bugün söz konusu olan ise yeni bir oluşum sağlamak. Bu çok önemli."

"Bunu çok iyi anlıyorum; ama yazmanız benim için daha önemli."

"Yazı yazmak için yazmanın yanlış olduğunu düşünmedik mi hep? Bazı anlarda başka eylem biçimleri aciliyet kazanır."

"Bu sizin için geçerli değil! Her şeyden önce bir yazarsınız siz!"

"Bunun doğru olmadığını biliyorsun," dedi Robert sitemle. "Benim için en önemli olan devrimdir."

"Evet," dedim, "ama devrime yararlı olmanın en iyi yolu yazmaya devam etmenizdir".

Robert başını salladı. "Bu, duruma bağlı. Nazik bir dönem yaşıyoruz; her şeyden önce siyasi alandaki kavgayı kazanabilmek gerekiyor."

"Peki ya kazanamazsak ne olacak? Yeni bir savaş tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuza gerçekten inanmıyorsunuz değil mi?"

"Böyle bir savaşın hemen yarın patlak vereceğine inanmıyorum tabii. Ama kesinlikle sakınmamız gereken şey, dünyadaki yeni bir savaş olasılığıdır. Böyle bir durumda herkes tekrar birbirine saldırmaya başlayacak. Er ya da geç! Sakınmamız gereken bir diğer şey de, bu zaferin kapitalizm tarafından sömürülme tehlikesi." Omuz silkti. "Hiç kimsenin okuyamayacağı kitaplar yazıp zaman kaybetmektense, bazı şeylere engel olmamız gerekir."

O an irkildim: "Ne? İnsanların edebiyata kayıtsız kalacaklarını siz de mi düşünür oldunuz?"

"İnan bana, yapacak çok daha başka işler var."

Sesi fazlasıyla ifadesizdi. Öfkeyle karşı çıktım: "Görünüşe bakılırsa bu pek dokunmuyor size; ama sanat ve edebiyattan yoksun bir dünya ne kadar kuru, ne kadar hüzün verici olurdu! Düşünün bir!"

"Ne olursa olsun, şu anda dünya üstünde milyonlarca insan için edebiyat beş para etmiyor."

"Evet, ama bunun değişeceğini ummuyor muydunuz?"

"Hâlâ da umudum var! Ne sanıyordun ki? Ama dünya bir değişime gidiyorsa, edebiyatın söz konusu bile olmayacağı bir dönem yaşayacağımız muhakkak."

Çalışma odasına girdik. Kendimi deri koltuğa bırakıverdim. Doğruydu; çok fazla punç içmiştim. Duvarlar etrafımda dönüp duruyordu. Tam yirmi yıldır Robert'in gece gündüz demeden yazdığı masaya baktım. Şimdi altmış yaşındaydı. Sözünü ettiği dönem çok uzun sürerse, sonuçlarını göremeyebilirdi. Gerçekten de göründüğü kadar kayıtsız mıydı?

"Bir dakika! Önümüzde yazacak daha çok kitabınız olduğunu söylüyorsunuz; daha beş dakika önce de yeni bir kitaba başlayacağınızdan söz ettiniz. Tüm bunlar okuyucu kitlenizin hâlâ var olduğunu düşündürtüyor..."

"A, tabii; bu kuvvetli bir olasılık. Ama diğer varsayımı da göz önüne almamız gerek." Koltukta yanıma ilişti: "O kadar da korkunç değil canım," dedi neşeyle. "Edebiyat salt insanlar için yaratılmıştır, insanlar edebiyat için değil."

"Sizin için çok üzücü olurdu bu. Artık yazmaktan vazgeçerseniz hiç mutlu olamazsınız."

"Bilmiyorum," diyerek gülümsedi. "Hayal gücüm pek yok benim."

Oysa vardı; bana, "Gelecekte yazılacak daha çok kitabım var," dediği akşam ne denli kaygılı olduğunu anımsıyorum. Eserinin ağırlıklı ve kalıcı olmasını çok önemsiyor. Ne kadar karşı çıkarsa çıksın. Her şeyden önce bir yazar o. İşin başında belki de sadece devrime hizmet etmeyi düşünüyordu; edebiyat ise bir araçtı sadece. Sonra giderek amaç olmuştu. Artık edebiyatın kendisini seviyordu. Bunu bütün kitapları kanıtlar, özellikle de artık yayınlamak istemediği anıları: Yazmak zevkini tatmak için yazmıştı. Hayır, hayır, gerçek olan şu ki, aslında kendinden söz etmek canını sıkıyordu ve bu isteksizlik iyiye alamet değildi.

"Benim hayal gücüm var," dedim.

Duvarlar durmaksızın dönüyor gibiydi: Ama kendimi daha bilinçli hissediyordum. Üstelik, içkisiz olduğumdan daha da çok!... Alkollü olmadığı zamanlar insanın savunma mekanizması daha güçlüdür. Bildiğini bazen bilmezlikten gelir. Birden her şeyi tüm açıklığıyla görmeye başladım. Savaş sona eriyordu: Hiçbir şeyin güvencede olamayacağı yeni bir serüven başlıyordu. Robert'in geleceği de güvencede değildi; artık yazmaması, hatta geçmişte yazdığı tüm kitapların boşluğa gömülmesi bile mümkündü.

"Ne düşünüyorsunuz?" diye sordum. "Her şeyin iyiye mi gittiğini, yoksa tam tersini mi?"

Robert gülmeye başladı. "Ben kâhin değilim ki! Ama bil ki elimizdeki kozların sayısı bir hayli kabarık."

"Peki kazanma şansımız ne kadar?"

"İskambil falına mı bakayım, kahve falına mı?"

"Benimle alay etmeyin!" dedim. "Zaman zaman insan kendine birtakım sorular sorabilir."

"Soruyorum, biliyorsun!"

Evet soruyordu; hem de benden daha ciddi bir şekilde. Harekete geçecek olan ben olmadığım için, duygusallığa daha kolay kapılıyordum; haksız olduğumun da farkındaydım, ama Robert'le birlikteyken bunun pek önemi yoktu.

"Sadece yanıtlayabileceğiniz sorular soruyorsunuz kendinize."

Yine güldü: "Öylesini yeğliyorum. Diğerleri bir işe yaramıyor."

"Ama sormamak için de bir neden değil!" Saldırgan bir ses tonuyla konuşuyordum, ama Robert'e değildi kızgınlığım. Daha çok kendimeydi; bu son haftalardaki düşüncesizliğime... "Yine de başımıza gelenler konusunda bir fikir edinmek isterdim," dedim.

"Peki, ya vaktin çok geç olduğunu, içkiyi fazla kaçırdığımızı ve yarın sabah düşüncelerimizin daha net olacağını da düşünüyor musun!"

Yarın sabah! Yarın artık duvarlar dönüp durmayacak, eşyalar ve biblolar, düşüncelerim de dahil olmak üzere hep aynı düzen içinde, yerli yerinde olacaktı. Ardıma hiç bakmayıp uygun bir mesafe içinde geleceğe yöneleceğim ve günü gününe yaşamımı sürdüreceğim. İçimdeki o hayhuya da kulak asmayacağım. Ne var ki bu düzenli yaşam beni bıktırmıştı. Bir zamanlar Diego'nun şömine kenarında oturduğu mindere gözlerim takıldı.

"Benim tasarladığım gelecekte nazilerin zaferine yer yok!" demişti. İşte, sonra vurmuşlardı onu!

"Düşünceler genellikle fazla net," dedim Robert'e. "Savaşı kazandık. İşte, net bir düşünce daha! Oysa bu geceki eğlence çok garipti doğrusu; aramızda olmayan tüm bu ölülerle!"

"Kendi kendimize ölümlerinin bir şeye yaradığını ya da yaramadığını söyleyebilmek epeyce farklı değil mi?" dedi Robert.

"Diego'nun ölümü hiçbir şeye yaramadı. Yaramış olsa da ne fark ederdi?" Öfkeyle ekledim: "Her şeyin bir sonuca ulaştığı bu düzen, sağ kalanların işine yarıyor. Ama ölüler hâlâ ölü; ihanet ediyoruz onlara, bunun ötesine gidemiyoruz..."

"İhanet ediyor sayılmayız!"

"Ben, onları unuttuğumuz ya da belli bir amaçla kullandığımız zaman ihanet ediyoruz demek istiyorum. Acılar başka amaçlar için kullanılmamalı. Yoksa acı olmaktan çıkar."

Robert duraksadı: "Sanırım, acı veya pişmanlık gibi duygulara kolayca kapılan bir insan değilim." Sesinde bir şaşkınlık vardı. "Yanıtlayamadığım sorularla ya da akışını değiştiremeyeceğim olaylarla pek ilgilenmem. Haklı olduğumu da iddia etmiyorum."

"Haksızsınız demiyorum, ölen ölmüş demektir. Bizlerse yaşıyoruz; acımak hiçbir şeyi değiştiremez artık."

Robert usulca elini elime koydu: "Kendine bu tür duyguları yoktan var etme. Hepimiz bir gün öleceğiz... Bu, bizi, onlara epeyce yakınlaştırıyor."

Elimi çektim; o anda her tür dostluk duygusu itici geliyordu; teselli istemiyordum; henüz değil...

"Şu berbat punçunuz midemi bulandırdı. Gidip yatacağım."

"İyi, git yat. Yarın aklına gelen tüm soruları sor; hatta hiçbir işe yaramayanları bile!"

"Ya siz? Yatmayacak mısınız?"

"En iyisi bir duş alıp çalışmak."

Yatarken, "Tabii," diyordum. "Robert acılara karşı daha dayanıklıdır." Böyle düşünerek yatağa girdim. "Çalışıyor, durmaksızın bir şeyler yapıyor... Haliyle gelecek onun için geçmişten daha önemli. Yazıyor tabii! Mutsuzluk, başarısızlık, ölüm gibi kendi iradesi dışında kalan her şeye kitaplarında yer veriyor; böylelikle de kendini bunlardan kurtarıyor. Benimse hiçbir tutunacak dalım yok! Yitirdiğimi bir daha asla bulamıyorum; yanlışlarımı hiçbir şey unutturamıyor." Birden ağlamaya başladım. "Bu ağlayan benim gözlerim," diyordum kendi kendime. "Robert belki her şeyi görüyor, ama benim gözlerimle değil." Ağlıyordum ve yirmi yıldan beri ilk kez yalnızdım; korkularımla ve pişmanlıklarımla yapayalnız... Uyuyakalmışım. Düşünde kendimi ölmüş gördüm. Sıçrayarak uyandım. İçimdeki korku bir türlü geçmek bilmedi. Bir saattir bununla mücadele ediyorum; ama hâlâ odanın içinde ölüm kol geziyor. Işığı yakıyor, sonra söndürüyorum. Robert kapının altından ışık sızdığını görürse kaygılanacak. Hem de boşuna! Bu gece o da yardım edemez bana. Lafı ona getirdiğimde sorularıma hep yan çizdi: Kendi de biliyor tehlikede olduğunu. Onun adına korkuyorum. Şimdiye dek Robert'in becerilerine güvenim tamdı; onun ölçülerini hiçbir zaman sorgulamadım; benim için her şeyin ölçüsü oydu. Onunla aramızda hiçbir mesafe koymadan, iç içe yaşadık; ama birden hiçbir şeye güvenim kalmadı. Artık Robert ne gökteki sabit bir

yıldız ne bir kılavuz... Yalnızca bir insan; yanılabilen, güçsüz düşebilen, altmış yaşında bir insan! Geçmişi ona kol kanat germediği gibi geleceği de tehdit altında olan bir insan! Gözlerim açık, sırtımı yastığa dayadım. Sanki yirmi yıl boyunca hiç aralıksız sevmemişim gibi, ona belli bir mesafeden bakmaya çalışmalıyım.

Zor bir iş. Bir zamanlar onu belli bir mesafeden görebiliyordum. Ama çok gençtim ve aramızdaki mesafe çok fazlaydı. Arkadaşlar Sorbonne'da gizlice dikkatimi ona yöneltmişlerdi. Yaşam şekli hem olay yaratıyor hem de hayranlık uyandırıyordu. Ondan o kadar çok söz ediliyordu ki! Çok içki içtiği, genelevlere girip çıktığı söylentileri dolaşıyordu. Bu, onu, benim gözümde çok çekici kılıyordu. Koyu Katolik eğitimiyle geçen bir çocukluk dönemi bende epey derin izler bırakmıştı; bana göre günah olgusu, Tanrı'nın yokluğunu kuvvetle kanıtlıyordu. Dubreuilh'ün küçük kızların ırzına geçtiğini söylemiş olsalar, gözümde neredeyse bir aziz olur çıkardı! Ama böyle eğilimleri yoktu. Zaten çok ünlü insanlar beni sinirlendirirdi. Derslerini izlemeye başladığım zaman, ünü gereksiz yere abartılmış biri gibi görmeye kararlıydım onu. Ancak gerçekten de tüm diğer profesörlerden farklıydı. Sınıfa daima rüzgâr gibi girerdi. Üç dört dakikalık bir gecikmesi olurdu çünkü! Bizleri, alay dolu o kocaman patlak gözleriyle bir süre dikkatle incelerdi. Ardından, ya dostça bir ses tonuyla ya da tam tersine atak bir biçimde konuşmaya başlardı. Kaba yüz hatlarında, o coşku dolu sesinde, çılgınca kahkahalarında insanın kanını kaynatan bir şeyler vardı. Bembeyaz gömlekler giyerdi, elleri hep bakımlıydı; tıraşına çok özen gösterirdi. Montları, kazakları, botları asla özensizliğinin kanıtları değildi. Yapmacıklı görünen bir vurdumduymazlıkla rahat kılıkları resmi giyime yeğliyordu. Romanlarını okumuş, ama pek beğenmemiştim. Kanımı kaynatacak coşkulu bir mesaj vermesini beklerdim. Oysa, sıradan insanlardan, öylesine duygulardan bence önemi olmayan şeylerden söz ediyordu bu kitaplar. Derslerine gelince, ilginç oldukları kesindi, ama dâhice şeyler de söylemiyordu. Haklı olduğundan öylesine emindi ki, bu hali dayanılmaz bir zıtlaşma isteği uyandırıyordu bende. Gerçeğin sol düşüncede olduğuna benim de inancım tamdı. Çocukluğumdan beri burjuva ahlakının aptallık ve yalan koktuğunu, kısaca riyakârlık olduğunu düşünmüştüm. Hem İncil'de tüm insanların eşit ve kardeş olduklarını okumuş ve bu gerçeğe inancımı kesin olarak sürdürmüştüm. Şu farkla ki, ben uzun bir süre mutlak de-

gerlerle yoğrulmuştum. Tanrıtanımaz olduktan sonra ise, her tür moral değer anlamsız gelmeye başlamıştı. Oysa Dubreuilh yaşamın anlamını dünyamızda bulabileceğine inanıyordu. İlk kompozisyonumda bu konudaki düşüncelerimi belirttim. "Devrim diyorsunuz, tamam. Ama ya sonrası?" Kâğıdımı sekiz gün sonra ders çıkışı geri verdiğinde, bana epey takılmıştı. Dubreuilh'e göre benim mutlakçılığım, gerçeklerle yüz yüze gelemeyen bir küçük burjuva kızının soyut düşünden başka bir şey değildi. Ona karşı gelebilecek güçte değildim; tartışmaları kazanmaya alışıktı o! Ama bu hiçbir şey kanıtlamazdı. Bunu ona da söyledim. Ertesi hafta tekrar tartışmaya başladık. Ama bu kez beni alt etmeye değil de inandırmaya çalıştı. Yalnız kaldığımızda, kendini hiç de dev aynasında görüyor gibi bir hali yoktu; bunu kabul etmeliydim. Derslerden sonra benimle daha sık sohbet eder olmuştu. Hatta bazen yolu biraz daha uzatarak evime kadar bana eşlik ediyordu. Bir süre sonra da, hem öğleden sonraları hem akşamları birlikte olmaya başladık. Artık ne siyasetten ne ahlâki değerlerden ne de bunun gibi seçkin konulardan söz ediyorduk. Bana öyküler anlatıyordu, birlikte gezintilere çıkıyorduk. Sokakları, küçük parkları, rıhtımları, kanalları, mezarlıkları, gecekondu bölgelerini, terk edilmiş alanları, kafeleri, Paris'te daha tanımadığım bir sürü yeri gezdiriyordu. Tanıdığımı sandığım bazı yerleri, o güne dek hiç fark edememiş olduğumu anlamaya başlıyordum. Onunla birlikteyken her şey değişik anlamlar kazanıyordu. Yüzler, sesler, kıyafetler, herhangi bir ağaç, bir afiş, ışıklı levhalar... Her ne olursa! Kitaplarını yeniden okudum. Bunları daha önce hiç anlamamış olduğumu fark ettim. Dubreuilh salt kendi keyfi için, öylesine sıradan şeyler yazıyor hissini veriyordu. Ama kitabı kapadıktan sonra insan kendini öfke ve tiksinti içinde buluyor, isyan duyguları kabarıyordu, her şeyin tümden değişmesi isteğine kapılıyordu. Eserlerinin bazı bölümlerini okuyunca onu katıksız bir estet gibi düşünebilirdiniz. Sözcükleri tadına vararak kullanıyor, ortamın değişkenliğine, aşka, şans oyunlarına, her şeye hiçbir art düşünce beslemeksizin ilgi duyuyordu. Ancak bununla yetinmiyordu: Birdenbire kendinizi bir insan kalabalığının içine sürüklenmiş hissediyordunuz ve bu insanların sorunları ilginizi çeker oluyordu. İşte bunun için yazı yazmayı sürdürmesini bu kadar çok istiyordum. Okuyucularına neler verebileceğini kendi deneyimimden biliyordum. Edebi duyarlılığıyla politik görüşü arasına mesafe koymaz, çünkü yaşamayı o kadar

sever ki tüm insanların bundan bolca pay almasını arzular; insanları sevdiği için de yaşamlarıyla ilgili her şey onu çok ilgilendirir.

Kitaplarını tekrar tekrar okuyor, onu dinliyor, sorular soruyordum. Kafam öylesine meşguldü ki neden benimle birlikte olmaktan hoşlandığını sormak bile gelmiyordu aklıma. Böylece, yüreğimden geçenleri ortaya dökmeye zaman kalmıyordu. Carrousel Bahçesi'nde, bir gece beni kollarına aldığında, utanarak: "Sadece sevdiğim erkeği öperim ben!" demiştim. O da sakin bir şekilde: "Ama beni seviyorsunuz ya!" diye yanıt vermişti. Bunun doğru olduğunu o an fark ettim. Daha önce farkına varmamış olmamın nedeni, her şeyin hızla olup bitmesiydi. Onunla beraberken her şey o kadar büyük bir hızla gelişiyordu ki! Hatta beni ilk büyüleyen unsur, bu olmuştu bile diyebilirim. Diğer İnsanlar o kadar yavaş, yaşam o kadar ağır tempoluydu ki! O ise zamanı aşıp geçiyordu; her şeyi aşıp geçiyordu sanki: Onu sevdiğimin bilincine iyice vardıktan sonra, yanında coşkuyla bir sürprizden diğerine koştum. Onunla zaman kavramı olmaksızın, eşyalara gereksinim duymadan yaşamanın, yemek saatlerini geçiştirip geceleri yatmak yerine gündüzleri uyumanın, yatakta olduğu gibi kırlarda da sevişmenin mümkün olduğunu öğreniyordum. Onun kolları arasında bir kadın olduğumu hissetmek bana çok doğal gelmiş ve mutluluk vermişti. Bu hazzın beni ürküttüğü zamanlar da bir gülümseyişi içimi rahatlatırdı. Mutluluğuma gölge düşüren bir tek şey vardı: Tatil yaklaşıyordu!... Ve bu ayrılık fikri beni ürkütüyordu. Robert de bunun farkına varmıştı. Acaba bunun için mi evlenmemizi önermişti? O zamanlar böyle bir düşünce aklımın köşesinden bile geçmemişti tabii ki. Henüz on dokuz yaşında, sevdiği erkek tarafından sevilmek, bir ana baba ya da Tanrı tarafından sevilmek kadar doğal görünür insana.

"Ama seni seviyordum!" demişti Robert çok daha sonra. Onun ağzından dökülen bu tür sözcüklerin gerçek anlamı tam olarak ne olabilir? Ya bir yıl önce, yani tüm varlığıyla politik kavganın içinde olduğu dönemde karşılaşmış olsaydık, beni yine sever miydi acaba? Ya da o yıl, fazla bir şey yapamadan geçirdiği günlerin bir sonucu olarak, başka bir kadını sevmiş olamaz mıydı? İşte, hiçbir sonuca götürmeyen sorular... Geçelim! Gerçek şu ki beni mutlu etmeyi büyük bir coşkuyla istemişti ve bunu da başarmıştı. O güne dek mutsuz değildim, ama mutlu da sayılmazdım. Sağlığım yerindeydi; sevinç içinde geçirdiğim günlerim

de olmuştu tabii. Ama zamanın büyük bir kısmını üzülerek geçiriyordum. Aptallık, yalan, haksızlık, acı! Çevreme büyük bir kaos hâkimdi. Hele o yıldan yıla, haftadan haftaya, hiçbir yere varmaksızın yinelenen günler, ne büyük bir saçmalıktı! Yaşamak, kırk yıl, altmış yıl boşluk içinde, yerinde sayarak ölümü beklemek demekti. Bunun içindir ki bu kadar büyük bir istek ve çabayla çalışıyordum; salt kitaplar ve düşüncelerdi ayakta kalabilen. Bana gerçek görünen sadece bunlardı.

Robert sayesinde düşünceler yerli yerinde oturdu. Tüm dünya, benim için kötü başlayan, ama iyi biten bir kitap misali tutarlılık kazandı. İnsanlığın bir hedefi, tarihin bir anlamı vardı. Benim var oluşumun bir anlamı vardı. Baskı ve sefalet gibi olgular yok oluşlarının umudunu kendi içlerinde taşıyorlardı; kötülük şimdiden yenilmiş, skandal kavramı ise silinip gitmişti. Tüm dünyanın karmaşası gözümde kaybolmuş, o eski kaygılarımdan kurtulmuştum. Robert bu kaygılardan, kuramlarla kurtarmadı beni... Sadece yaşamın, yaşanılan sürece kendi kendine yetebileceğini kanıtladı; ölümü ise hiç umursamıyordu, uğraşıları sıradan eğlenceler değildi, sevdiğini yürekten seviyor, istediğini gerçekten istiyordu. Ve hiçbir şeyden kaçmıyordu. Kısacası, ona benzemekten başka bir arzum yoktu. Yaşamımı tekrar gözden geçirmemin tek nedeni, kendi ortamımda sıkılmamdı. Oysa şimdi artık sıkılmıyordum. Robert bu kaosun içinden, hedeflediği gelecekle yeniden düzenlenip açıklanmış kusursuz bir dünya oluşturuvermişti. Bu dünya benim dünyamdı. Tek sorunum, kendime orada bir yer edinebilmekti. Robert'in eşi olmak bana yetmiyordu. Onunla evlenmeden önce bir ev kadını olmayı asla düşünmemiştim; bunun gibi, politikayla aktif olarak ilgilenmeyi de... Diğer yandan, her ne kadar kuramlar beni ilgilendiriyor ve bunlara zaman zaman coşkuyla sarılıyorsam da uygulaması bıktırıcı geliyor. Pek sabırlı biri olmadığımı kabul etmeliyim; devrimin ufukta göründüğü kuşkusuz, ama öylesine yavaş ve belirsiz ilerliyor ki! Robert'e göre, var olan çözüm bir diğerinden iyiyse, en uygun olanı o demektir. Haklı tabii! Ama o eski "salt mutlak" saplantımdan henüz tam olarak kurtulamadığımdan olacak, bu, bana yetmiyor. Üstelik, gelecek bana henüz çok uzaklarda gibi görünüyor. Dünyaya gelmemiş kuşaklara ilgi duyamıyorum. Şu anda yaşamakta olanlara yardımcı olmayı yeğlerim. Bunun için bu meslek bana çekici gelmişti. İnsanlara dışardan yapay olarak mutluluk aşılanabileceğine asla inanmadım. Ama

insanları mutluluktan koparan, çoğu kez bir sürü saçma sapan şeydir. Ben onları bu tür şeylerden kurtarmak istiyordum. Robert de beni yüreklendirdi; bu konuda görüşü katı komünistlerden farklıydı. Psikanalizin burjuva toplumunda geçerli bir kullanım alanı olabileceğini, hatta sınıfsız bir toplumda bile uygulanabileceğini düşünür. Öyle ki klasik psikanalizi Marksizmin ışığında yeni bir yaklaşımla ele almayı son derece ilginç bir çalışma olarak görüyor. Bunun bana da çok çekici geldiği bir gerçekti! Artık günlerim, çevremde olup bitenler gibi dopdolu geçiyordu. Her sabah bir önceki sabahın sevincini yaşıyordum; akşamları bin bir yenilikle daha zenginleşmiş buluyordum kendimi. İnsanın yirmi yaşında, sevdiği insanın elinden dünyayı armağan olarak alması ne büyük bir şans! Aynı şekilde, bu dünyada yerini tam olarak bulabilmek de büyük şans! Robert bu ustalığı gösterdi. Özgürlüğümü kısıtlamadan, tecrit olmaktan korudu beni... Her şeyimizi paylaşıyorduk. Yine de kendime ait bir yaşantım vardı; kendi dostlarım, uğraşılarım, işim ve kaygılarım... Keyfimce, geceyi müşfik bir omuza yaslanarak ya da şimdi olduğu gibi odamda, bir genç kız gibi yalnız geçirebiliyordum. Çevremdeki duvarlara, kapının ardından sızan ışığa bakıyorum; kaç kez tattım bu dinginliği! O iki adım ötede çalışırken uykuya dalmak! Yıllar var ki aramızdaki istek söndü; ama birbirimize öylesine bağlıyız ki bedenlerimizin birleşmesi artık fazla bir önem taşımıyor. Bundan vazgeçmekle hemen hiçbir şey kaybetmedik. Bu geceyi savaş öncesi bir gece olarak bile düşünebilirim. Beni uyanık tutan bu kaygı bile yeni sayılmaz. İnsanlığın geleceği çoğu kez karanlık görünmüştür gözüme. Peki ya şimdi değişen neydi? Neden yine dolanıp durmaya başlamıştı ölüm? Neden dolanmaya devam ediyor böyle? Neden!...

Ne anlamsız bir inat! Kendimden utanıyorum. Bu dört yıl boyunca, savaş sona erdiğinde her şeyin yine eskisi gibi olacağını düşünmüştüm. Hatta az önce Paule'e: "Şimdi her şey eskisi gibi," demiştim. Eskiden her şey şimdiki gibiydi demek ve buna inanmak istiyordum. Ama hayır, yalan söylüyorum, durum hiç de öyle değil; hiçbir şey eskisi gibi olmayacak! Bir zamanlar en kaygı verici bunalımların içinden çıkabileceğimize emindim. Robert mutlaka bir çıkar yol bulurdu. Bana göre onun yazgısı dünyanınkini, dünyanın yazgısı da onunkini güvence altına alıyordu. Ama ardımızda bıraktığımız bu geçmişten sonra, geleceğe nasıl güvenle bakabiliriz? Diego öldü; bir sürü kişi öldü; skandal

dünyayı yeniden sardı, mutluluk sözcüğünün artık hiçbir anlamı kalmadı. Çevremi yeniden bir kaos sardı. Belki dünya kurtulacak; ama ne zaman? İki asır, üç, asır? Çok uzun bir süre bu. Bizimse günlerimiz sayılı; eğer Robert'in yaşamı başarısızlık, kuşku veya umutsuzlukla noktalanacaksa, hiçbir şey telafi edemez bunu. Asla!

Çalışma odasından tıkırtılar geliyor. Okuyor, düşünüyor ya da planlar yapıyor olmalı. Başaracak mı? Ya da ne olacak? En kötüyü düşünmeye gerek yok. Kimse bizi yok etmedi henüz; sadece, bize ait olmayan bir serüvenin rastlantısal akışına kapılmış bir şekilde yaşıyoruz. Robert artık pasif bir tanık durumuna düştü. Kendini nasıl ortaya koyacak? Devrim fikrinin iliğine kemiğine işlemiş olduğunu biliyorum. Onun salt mutlağı da bu işte! Gençlik yılları ona damgasını vurmuş bir kere. Akan terlerin soluklaştırdığı evler ve yaşamlar arasında büyüdüğü o yıllar boyunca, sosyalizm tek umuduydu; mantık ya da açıkyüreklilikten değildi bu, gereksinim duyuyordu sosyalizme. Onun için yetişkin bir erkek olmak, babası gibi bir militan olmak demekti. Siyasetten bir süre ayrı kalmasına çok şey neden olmuştu: 1914 yılının getirdiği korkunç düş kırıklığı, Tours'dan, iki yıl sonra Cachin'den kopması ve Sosyalist Parti içinde eski devrim ruhunu körükleyememesi gibi... İlk fırsatta tekrar eyleme geçti; şu anda her zamankinden de daha coşkulu. Tutunacak pek çok dalı olduğunu yineleyip duruyorum kendi kendime. Evliliğimizden sonra kavga vermeden geçirdiği o iki yıl boyunca birçok yazı yazdı ve bundan mutluluk duydu. Gerçekten mutlu muydu acaba? Buna inanmak işime geliyordu; bu geceye kadar bazı özel fikirlerini deşmeye cesaret edememiştim; geçmişimizden artık pek emin değilim. Hemen çocuk isteyişi de, herhalde onun var oluşunu kanıtlamakta yetersiz kaldığım içindi. Belki de artık hâkim olamadığı yarınlardan bir pay çıkarmak için... Evet baba olma isteği bana pek anlamlı görünüyor. Bruay'ı ziyaretimizde taşıdığı hüzün de anlamlıydı. Çocukluğunun geçtiği sokaklarda dolaştık. Bana babasının öğretmenlik yaptığı okulu, Jaures'i dokuz yaşında ilk kez dinlediği karanlık binayı gösterdi. Günlük felaketlerle, mutsuzluklarla, umutsuz çalışmalarla nasıl ilk kez yüz yüze geldiğini anlattı. Oldukça ilgisiz bir ses tonuyla hızlı hızlı konuşuyordu; birden heyecanlı bir sesle: "Değişen hiçbir şey yok, oysa ben ne yapıyorum? Roman yazıyorum," dedi. Bunun geçici bir duygu olduğuna inanmak istedim; Robert o kadar neşeliydi

ki! Hem de bir pişmanlık duygusu taşıdığına inanamayacağım kadar neşeli... Ama, Amsterdam Kongresi'nden sonra, antifaşist komiteleri örgütlediği tüm o dönem boyunca, çok daha neşeli olabileceğine tanık oldum. Sonunda gerçeği kendime itiraf etmem gerekti: Daha önceleri içi içini kemiriyormuş. Kendini yeniden güçsüz, yalnız hissederse her şey ona boş gelecek. Yazmak bile! Özellikle de yazmak! 25 ile 32 yılları arasında, içi içini kemirirken bile yazmayı sürdürdü. Ama o zaman her şey farklıydı. Komünistlerle ve bazı sosyalistlerle ilişkisini sürdürüyordu. İşçi Birliği'nden ve nihai zaferden umudunu kesmemişti; her an yinelediği Jaures'in şu tümcelerini ezbere biliyorum artık: "Yarının insanı, tarihin göreceği en karmaşık kişisi olacak, yaşamsal açıdan da en düzeylisi!" Eserlerinin geleceğin inşasına katkısı olacağını ve yarının insanının bunları okuyacağı kanısındaydı; o halde, yazmalıydı! Ama engellerle dolu bir gelecek karşısında bunun hiçbir anlamı kalmayacak... Çağdaşları ona artık kulak vermese, gelecek kuşaklar onu artık anlayamasa, susmaktan başka bir çaresi kalacak mı?

Peki, ya o zaman? O zaman ne olacak? Bir sabun köpüğü gibi anlık, ama yaşayan bir insan! Korkunç bir şey bu... Ama bundan da beter bir yazgı var: Suskunluğa gömülmüş, paralize olmuş bir insanın yazgısı! Ölüm daha yeğdi... Acaba gün gelecek, Robert'in ölümünü ister duruma mı düşeceğim? Hayır... Olmayacak bir şey bu. Şimdiye dek nice zorlu anlar yaşadı o. Ama her zaman da sıyrılmayı başardı. Yine başaracaktır! Nasıl, bilemiyorum ama bir şeyler yaratacaktır. Örneğin Komünist Partisi'ne girmesi pekâlâ mümkün. Tabii, şu anda siyasetlerini şiddetle eleştirdiğinden, böyle bir şeyi göze almıyor; ama programlarının değiştiğini varsayalım; komünistlerin dışında sol kesimde hiçbir tutarlı grubun kalmadığını varsayalım: Aktivitesini kaybetmektense, gidip onlara katılmayı yeğlemez miydi acaba? Bu düşünce hiç hoşuma gitmiyor. Düşüncelerini paylaşmadığı kesimin sloganlarına boyun eğmek durumunda kalması, ona herkesten çok ağır gelirdi. İzlenecek taktik konusunda her zaman için kendine özgü düşünceleri olmuştur. Hem sonra, her ne kadar sinik görünmeye çalışsa da kendi ahlâki değerlerine sadık kalacağına eminim. Başkalarının idealizmi onu hep güldürmüştür. Onun da kendi idealleri var, ama hiç katlanamayacağı türden bazı komünist yöntemler de... Hayır, gerçek bir çözüm olamazdı bu!... Robert'i komünistlerden ayıran çok şey var; Ro-

bert'in hümanizmi onlarınkinden çok farklı. Yazılarındaki içtenlik kalmayacağı gibi, tüm geçmişini de yadsımak zorunda kalır.

"Boş ver!" diyecektir bana. Biraz önce: "Bir eser fazla ya da eksik, bunun ne önemi var ki!" demişti. Ama gerçekten böyle mi düşünüyor? Ben kitaplara çok değer veriyorum; belki de biraz fazla... Geçmişte kalan günlerimde onları gerçek dünyaya yeğlerdim. Tabii, bir iz bıraktı bu bende ve bir yerde sonsuzluk simgesi olarak kaldı. Evet, Robert'in yazacaklarını böylesine önemsememin nedenlerinden biri de bu. O eserler yok olup giderse, bizler de öyle olmaya mahkûm oluruz; artık gelecek bizim için salt bir mezar! Robert olaylara bu gözle bakmıyor; ama benliğini tümüyle feda eden örnek bir militan da değil! O, ardında bir isim bırakmak istiyor; bir sürü insan için çok şey ifade edecek olan bir isim! Ayrıca, yazmak onun hayatta en çok sevdiği şey; yaşama sevinci, ihtiyacı, yani bizzat kendisi... Bundan vazgeçmek intihar olur.

Eh, öyleyse diğerlerinin yaptığı gibi ısmarlama yazmayı kabullenmekten başka çaresi kalmayacak; başkaları yapabilir, ama Robert asla! Gerektiğinde onu zoraki bir militan olarak düşünebilirim; ama yazmaya gelince, iş değişir; duygu ve düşüncelerini istediği gibi anlatamazsa kalemine hâkimiyetini kaybetmiş sayılır.

Yaklaşan açmazı görüyorum. Robert ideallerine sıkı sıkıya bağlıdır. Savaştan önce bu düşüncelerin bir gün gelip gerçekleşeceğine inanıyorduk. Tüm hayatı boyunca bu düşünceleri hep çeşitlendirmeye çalıştı; somut hale getirmek için uğraştı: Ama bu çalışmaların hiç gerçekleşemeyeceğini varsayalım! Devrimin, Robert'in her zaman savunduğu hümanizme karşı çıkarak gerçekleştiğini de varsayalım! Ne yapabilir Robert bu durumda? Tüm inandığı değerlere düşman bir geleceği kurmaya yardım ederse, eylemi saçma olurdu. Öte yandan, yeryüzünde asla somutlaşamayacak değerleri korumakta direnirse, benzemek istemediği o eski ütopyacılara dönerdi. Hayır, bu seçenekler içinde herhangi birini yeğlemek mümkün değil; her ne durumda olursa olsun, ya başarısızlık ya da etkili olamamak ağır basacaktır. Robert için bu, diri diri gömülmek demek. İşte bunun içindir ki büyük bir coşkuyla mücadeleye atılıyor. Bana, şimdiki durumun tüm yaşammca beklediği fırsatı verdiğini söylüyor. Öyle olsun! Ama bu, şimdiye dek karşılaştıklarından çok daha ciddi bir tehlike... Bunun da bilincinde. Evet, bundan eminim. Tüm bu ak-

lımdan geçenleri o da biliyor! Geleceğin onun için bir mezar olacağını ve bu mezara Rosa ve Diego'nunkinden farklı bir iz bırakmadan gömüleceğini düşünüyor. Hatta daha da kötüsü... Belki gelecek kuşaklar ona budala, göz boyayıcı biriymiş gibi bakacaklar. İşe yaramaz ya da suçlu! Yani sonuç olarak bir insan müsveddesi... Bir gün gelip kendine böylesine acımasız gözlerle bakabilir. O zaman da yaşamı umutsuzluk içinde son bulur. Umudunu yitirmiş bir Robert! Bu, kabullenmesi ölümden de zor bir olay. Kendi ölümüme veya onunkine boyun eğmeye hazırım; ama umutsuzluğuna asla! Hayır! Ufukta bu kocaman tehdidin belirdiğini bilerek yaşamaya, her sabah güneşin doğuşunu bu duyguyla karşılamaya tahammül edemem. Hayır! Yüz kez, bin kez hayır diye yinelesem de, değişen bir şey olmayacak. Yarın ve onu izleyen günler bu tehditle karşı karşıya geleceğimi bilerek uyanacağım. Bazı gerçekler ve inançlar vardır ki alt tarafı sizi ölüme götürür. Ne var ki bu sonu gelmez korkuyu yaşamak gerekecek...

İkinci Bölüm

1

Ertesi sabah radyo Alman yenilgisini doğruladı. Henri çalışma masasına otururken kendi kendine "Gerçekten de barış başlıyor," diye yineledi. "Nihayet yazabileceğim." Kararını verdi: "Bundan sonra artık yazı yazmaya bakacağım." Ne yazacaktı ama? Doğrusu bilmiyordu ve bu durum da hoşuna gidiyordu; eskiden buna daha rahat karar verebiliyordu. Oysa bu kez, okuyucuya bir dosta seslenir gibi, önceden hiçbir şey tasarlamadan yazmak istiyordu ve belki bu sayede fazla özenle yazılmış diğer tüm kitaplarında söyleyemediği her şeyi anlatabilecekti. Sözcüklerle dile getirilmek istenip de kaybolup giden onca şeyi! Başını kaldırıp camın ardında yükselen dondurucu gökyüzüne baktı. O sabahın boşa harcanıp gideceğini düşünmek ne kadar da üzücüydü; her şey öyle anlamlı gibi görünüyordu ki o sabah: Bembeyaz kâğıtlar, yayılan tütün, alkol kokusu ve yandaki kafeden yükselen Arap müziği... Notre Dame tıpkı gökyüzü gibi soğuktu, daracık sokağın ortasında bir sokak serserisi dans ediyordu. Yakasına horoz tüyleri takmıştı. Bayramlık giysilerini giymiş iki kız onu gülerek seyrediyordu.

Noeldi o gün! Alman ordusunun bozgun haberi gelmişti. Bir şeyler yeniden başlayacaktı. Evet, Henri dört yıl, hatta otuz yıl boyu elleri arasından kayıp giden tüm bu günleri telafi etme-

ye çalışacaktı; tamam, her şeyi söylemek mümkün değildi, ama kendi yaşamının gerçek tadını aktarmaya çalışabilirdi. Her yaşamın kendine özgü bir tadı vardı ve bu söylenemiyorsa yazı yazmaya değmezdi. "Tüm sevdiklerimden, kim olduğumdan söz etmek örneğin..." Bir buket çiçek çizmeye koyuldu. Aslında kimdi o? Uzun süren boşluk döneminden sonra kiminle karşılaşacaktı acaba? İnsanın kendi kendini tanımlaması ve sınırlarını belirlemesi zordu. Bir siyaset tutkunu, fanatik bir edebiyatçı değildi. Genelde çok heyecanlı bir insan sayılmazdı; kendini daha çok sıradan biri hissediyordu. Ama bu, onu rahatsız etmiyordu. Kendinden içtenlikle söz edebilen herkes gibi bir insandı işte; herkes adına ve herkes için konuşabilecek biri... İçtenlik! Hedeflemesi gereken tek özgünlük bu olmalıydı. Kendine koyacağı tek kural... Çizdiği buket bir çiçek daha ekledi. İçten davranmak pek o kadar da kolay değildi. Bunun bir tür günah çıkartmaya dönüşmesini istemiyordu. Hem roman demek yalan demekti. Ama bunu daha sonra düşünürdü. Şimdilik, sorunlara boğulmamak en önemlisiydi; rastgele yola çıkarak herhangi bir şekilde başlamak daha iyiydi: Ay ışığında El Oued bahçelerinden başlayabilirdi belki. Kâğıt önünde bomboştu ve bundan yararlanılmalıydı.

"Şu meşhur romanına başladın mı?" diye sordu Paule.

"Bilemiyorum."

"Nasıl bilemezsin! Ne yazdığını bilmiyor musun yani?"

"Kendi kendime bir sürpriz hazırlıyorum," dedi Henri gülerek.

Paule omuzlarını silkti. Oysa doğruydu; bilmek istemiyordu; yaşadığı bir yığın şeyi kâğıt üzerine öylesine not alıyordu. Çok eğleniyordu ve bundan daha fazlasını da istemiyordu. Nadine'le buluşmaya gittiği akşam, çalışmasına istemeye istemeye ara vermişti. Paule'e Scriassine'le çıktığını söylemişti. Geçen son yıllarda dürüstlük ilkesinden biraz uzaklaşmıştı. Basit sözcüklerdi oysa: "Nadine'le çıkıyorum." Ama bu, o kadar çok soruya ve yoruma yol açardı ki, başka sözcükler söylemeyi yeğlemişti; biraz da yeğeni gibi gördüğü, pek güzel olmayan bir kızla çıktığını gizlemek gerçekten anlamsızdı. Kaldı ki onunla randevulaşmış olması daha da anlamsızdı. Bar Rouge'un kapısını itti ve Lachaume ile Vincent'ın arasında oturan Nadine'e yaklaştı.

"Kavga falan yok mu bugün?"

"Hiç olmadı," dedi Vincent öfkeyle.

Gençler, kırmızılara bulanmış, koridor gibi upuzun bu yerde arkadaşlarıyla buluşmak için değil de, karşıt fikirde olanlarla boy ölçüşmek için toplanıyorlardı. Tüm politik oyunlar burada hazırlanırdı. Henri sık sık uğrardı buraya; şimdi de Vincent ve Lachaume'la birlikte bir yandan gelip geçenleri seyrederken şuradan buradan konuşmayı çok isterdi. Ama Nadine hemen ayağa kalktı.

"Beni yemeğe götürüyor musunuz?"

"Bunun için geldim."

Dışarısı karanlıktı; kaldırım buz tutmuş bir çamurla kaplıydı. Ne yapacaktı Nadine'le! "Nereye gitmek istersiniz?" diye sordu. "İtalyan'ın yerine mi?"

"Olur, oraya gidelim."

İtirazcı bir tip değildi Nadine; masa seçimini Henri'ye bıraktığı gibi yemek olarak da onun gibi *peperoni* ile *ossobuco* sipariş etti kendine. Henri'nin her dediğini uysal, tatlı bir ifadeyle onaylaması kısa bir süre sonra Henri'yi kuşkulandırdı. Nadine aslında onu pek dinlemiyordu. Başını gülümseyerek tabağına eğmiş, acele acele yemeğini yiyordu. Henri sustuğunda bunu fark etmemiş gibi davrandı. Son lokmasını bitirdikten sonra kaba bir el hareketiyle ağzını sildi:

"Ya şimdi, beni nereye götüreceksiniz?"

"Caz müziğini sevmiyorsunuz, dansı da..."

"Hayır."

"Öyleyse Tropique du Canser'e gidebiliriz."

"Matrak bir yer mi?"

"Siz matrak gece kulübü gördünüz mü hiç? Tropique en azından sohbet etmeye uygundur."

Nadine omuz silkti. "Sohbet etmek için metro bankları var." Sonra yüzü yeniden aydınlandı. "Sevdiğim bir iki gece kulübü var. Hani, şu çıplak hatunların boy gösterdikleri."

"İnanmam! Gerçekten hoşunuza gider mi bu tür yerler?"

"A, tabii! Aslında Türk hamamları daha eğlenceli olur, ama kabareler de fena sayılmaz hani."

"Sizde biraz sapıklık filan yok ya!" dedi Henri gülerek.

"Olabilir... Daha iyi bir öneriniz var mı?"

Ne genç bir kız, ne de tam bir kadın sayılamayacak bu tuhaf kızla birlikte gidip çıplak kadınları seyretmek! Bundan daha münasebetsiz bir şey düşünülemezdi; ne var ki şu veya bu şekilde Henri, onu eğlendirme işini üstlenmişti bir kere. Ama aklına hiç-

bir şey gelmiyordu. Chez Astarte Kulübü'ne gidip bir şampanya ısmarladılar kendilerine. Salon henüz boştu; barın etrafında konsomatrisler sohbet ediyorlardı. Nadine uzun uzun süzdü onları.

"Ben erkek olsaydım her akşam değişik bir kadın götürürdüm evime!"

"Her akşam değişik bir kadın mı! Sonuçta aynı şey."

"Hiç de değil; şuradaki ufak tefek esmere bakın bir; sonra da şu kızıl saçlı takma göğüslü kadma... Giysilerini bir yana bırakırsak farklı değiller mi sizce?" Elini çenesine koyup Henri'ye baktı: "Kadınlarla eğlenmesini sever misiniz?"

"Bu şekilde, hayır."

"Nasıl yani?"

"Yani güzel olanlarını seyretmeyi, onlarla dans etmeyi ya da sohbet etmeyi severim."

"Ben gevezelik için erkekleri seçerim." Bakışları kuşku doluydu: "Peki, neden beni davet ettiniz? Güzel değilim, kötü dans ederim, konuşmasını da pek bilmem!"

Henri gülümsedi: "Unuttunuz mu? Sizi hiç davet etmiyorum diye sitem etmiştiniz."

"Bir şeyi yapmadığınız için size sitem edildiğinde, hemen yapar mısınız?"

"Peki ya siz? Neden kabul ettiniz davetimi?"

Kız, bunun üstüne ona öyle çocukça bir meydan okumayla baktı ki Henri şaşırıp kaldı; gerçekten de Nadine Paule'ün dediği gibi, her gördüğü erkeğe böyle pas verir miydi?

"Hiçbir şeyi asla geri çevirmemeli insan," dedi sonra Nadine kasıntılı bir havayla.

Bir süre sessiz kaldılar. Nadine şampanya bardağını hafifçe tıkırdattı. Sonra da zoraki bir sohbet başladı aralarında. Ara ara Nadine susuyor, Henri'ye gücenmiş bir şekilde bakıyordu. "Herhalde onu alıp yatağa atacak değilim," diye düşündü Henri. Onu tam olarak beğeniyor sayılmazdı; küçüklüğünden beri tanıyordu, fazla kolay olurdu bu. Ayrıca babası açısından da rahatsızlık duyardı. Aralarına çöken sessizliği dağıtmaya çalıştı, ama Nadine iki kez kasıtlı olarak esnedi. Doğrusu Henri de sıkılıyordu. Pistte dans eden birkaç çift vardı. Özellikle de Amerikalılar ve konsomatrisler; bir iki tane de taşralı işadamı ve metresi. Kızlar gösterilerini bitirir bitirmez, hemen kalkıp gitmek niyetindeydi. Sonunda kızlar göründüğünde, Henri de rahatlamıştı. Altı kişiydiler; pullarla işlenmiş slip ve sütyen giymişlerdi, başlarında ise

Fransız ve Amerikan bayraklarının renginde silindir şapkalar vardı. Vasat dans ediyorlardı ve alımsızdılar... Fazla çekiciliği olmayan bir gösteriydi bu, ne de bir esprisi vardı! Nadine acaba neden bu denli neşeli görünüyordu? Kızlar sütyenlerini çekip de parafinle dikleştirilmiş göğüsleri ortaya çıkınca, Nadine Henri'ye göz ucuyla kurnaz bir bakış attı: "Hangisini daha çok beğendiniz?"

"Al birini vur ötekine!"

"Soldaki sarışının göbeği harika değil mi sizce?"

"Ama suratı berbat!"

Nadine sustu; kadınları bilmiş bilmiş inceliyordu.

Kızlar çıkardıkları sliplerini bir elleriyle sallayarak, diğerleriyle ise üç renkli şapkalarını göbeklerinin altında tutarak geri geri salondan çıktıklarında Nadine sordu:

"Yüz güzelliği mi, yoksa vücut güzelliği mi önemli sizce?"

"Duruma göre değişir."

"Mesela!"

"Bütün olarak bakmak lazım. Biraz da zevklere bağlı."

"Sizce kaç puan alırım ben?"

Henri onu tepeden tırnağa süzdü: "Size bunu üç dört yıla kadar söylerim. Henüz tamamlanmış sayılmazsınız."

"İnsan ancak öleceği an tamamlanmış sayılır," dedi Nadine küskün bir sesle. Bakışlarını salonda gezdirdi. Üstünde sıradan siyah bir giysiyle barda duran zavallı görünümlü bir dansöze takıldı gözü:

"Hüzünlü olduğu apaçık, onu dansa kaldırsanıza."

"Bu, onun tasasını dağıtmaz."

"Arkadaşlarının dostları var. Bu ise köşede kalmış... Haydi dansa kaldırın onu, sizin için ne fark eder!" diye atıldı Nadine aniden; sesi yumuşamıştı: "Sadece bir kez!" O kadar üsteliyordu ki!

"Madem bu kadar istiyorsunuz..."

Sarışın kız isteksizce ardından piste doğru ilerledi; sıradan, kuş beyinli biriydi. Nadine'in onunla neden bu denli ilgilendiğini anlamıyordu. Aslında kaprisleri Henri'nin canını sıkmaya başlamıştı. Masaya döndüğünde Nadine iki şampanya kadehini de doldurmuş, onu düşünceli bir ifadeyle seyrediyordu.

"Çok iyisiniz!" dedi tatlı bir sesle, sonra aniden gülümsedi:

"Sarhoş olduğunuzda matraklık yapar mısınız?"

"Evet."

"Ya çevrenizdekiler ne düşünürler?"

"Sarhoş olduğum zaman ne düşündükleri pek umurumda olmaz."

Nadine şampanya şişesini işaret etti: "Haydi, kafayı çekin biraz."

"Şampanyayla pek sarhoş olmam ben."

"Sarhoş olmadan kaç kadeh içebilirsiniz?"

"Bir sürü."

"Üçten fazla mı?"

"Tabii!"

Nadine inanmamış bir ifadeyle bakıyordu. "Bunu görmek isterdim doğrusu. Bu iki kadehi üst üste bir dikişte içeceksiniz ve hiçbir şey olmayacak, öyle mi?"

"Hiçbir şey."

"Hadi öyleyse..."

"Neden yapalım bunu?"

"İnsanlar bu tür şeylerle hep böbürlenirler; onları bazen köşeye kıstırmak gerekir."

"Bundan sonra da amuda kalkmamı istersiniz herhalde!"

"Ondan sonra evinize döner yatarsınız. İçin haydi arka arkaya."

Kadehlerinin birini diktiği anda midesinin içinde bir darbe hissetti; Nadine diğer kadehi de eline tutuşturdu:

"Arka arkaya demiştik!"

Daha sonra, yatakta çıplak bir kadının yanında, aynı durumda yatar buldu kendini. Kadın onu saçlarından tutmuş sarsıyordu. "Orada kim var?" diye mırıldandı.

"Nadine! Haydi uyan, geç oldu."

Gözlerini açtı; elektrikler yanıyordu, tanımadığı bir otel odasındaydı; evet resepsiyonu, merdivenleri anımsıyordu; buraya gelmeden önce şampanya içtiğini de... Başı ağrıyordu.

"Ne oldu? Anlamıyorum."

"Şampanyaya yetmiş derecelik bir konyak ilave edilmişti!"

"Şampanyanın içine konyak mı doldurdun?"

"Biraz! Amerikalıları sızdırmak istediğim zaman çevirdiğim bir numara bu." Gülümsedi: "Seni elde etmenin tek çaresi buydu!"

"İstediğin oldu, öyle mi?"

"Denilebilirse!"

Elini başına götürdü: "Hiçbir şey hatırlamıyorum."

"Oh, hatırlanacak çok şey oldu."

Yataktan fırladı, çantasından bir tarak çekti ve aynalı dolabın önünde çıplak bir şekilde durup taranmaya başladı; ne kadar taze ve diriydi vücudu! Gerçekten de bu yuvarlak omuzlara, narin göğüslere, ince gövdeye sarılmış mıydı? Nadine, onun bu bakışını yakaladı: "Bana öyle bakma!" Kombinezonunu aceleyle kapıp giydi.

"Çok güzelsin!"

"Saçmalama," dedi Nadine kurumlu bir sesle.

"Neden giyiniyorsun, gel biraz."

Nadine başıyla hayır işareti yapınca, Henri biraz kaygıyla sordu: "Başıma kakacağın bir şey mi oldu yoksa? Sarhoştum, biliyorsun!"

Nadine yatağa yanaşıp Henri'nin yanağına bir öpücük kondurdu: "Harikaydın. Ama tekrar etmeyi sevmem, aynı gün olmaz," dedi uzaklaşırken.

Hiçbir şey hatırlayamamak gerçekten kötüydü; Nadine soket çoraplarını giyiyordu, Henri kendini, çarşafın altında, çıplak yatmaktan rahatsız hissetti:

"Kalkıyorum, arkanı dön."

"Dönmemi mi istiyorsun?"

"Lütfen!"

Nadine cezaya yollanan okul çocuğu gibi köşeye gitti, elleri arkasında, sırtı dönük bekledi. Hemen ardından da alaycı bir sesle sordu: "Tamam mı?"

"Tamam," Henri kemerini takıyordu.

Nadine ona eleştiren bir bakış attı.

"Ne anlaşılmaz bir insansın," dedi.

"Ben mi?"

"Yatağa girmen de, çıkman da bir olay."

"Senin yüzünden başım ne biçim ağrıyor bir bilsen!"

Bir daha sevişmek istememesine üzülmüştü. Güzel bir vücudu vardı. Tuhaf bir kızdı ama.

Montparnasse Garı'nın hemen yanındaki Kafe Biard yavaş yavaş canlanıyordu. Ismarladıkları kahveler gelince Henri neşeyle sordu: "Söyle bakalım, benimle yatmakta neden bu kadar ısrar ettin?"

"Seni daha yakından tanımak için."

"Hep böyle mi tanışırsın sen?"

"Biriyle yattığın zaman aradaki mesafe kalkıverir. Şimdi eskisinden çok daha rahat değil miyiz?"

"Aradaki mesafe kalktı yani!" dedi Henri gülerek. "Ama beni yakından tanımayı neden bu kadar çok istiyordun?"

"Beni sevimli bulman için."

"Seni çok sevimli buluyorum zaten."

Nadine yarı muzip, yarı kaygılı bir ifadeyle baktı: "Beni Portekiz'e götürecek kadar sevimli bulmanı istiyorum."

"Demek mesele buydu!" Elini Nadine'in koluna koydu: "Sana bunun olanaksız olduğu söylemiştim."

"Paule yüzünden mi? Ama mademki o seninle gelmek istemiyor, benim gelmemde bir sakınca yok demektir."

"Yo hayır; onu çok mutsuz eder bu!"

"Söyleme o zaman!"

"Bu çok büyük bir yalan olur." Gülümsedi: "Üstelik de hemen öğrenir."

"Yani sırf o üzülmesin diye, bu kadar çok istediğim bir şeyden mahrum mu edeceksin beni?"

"Bunu gerçekten o kadar çok istiyorsun demek."

"İnsanın bol bol tıkınabileceği, güneşli bir ülke; gitmek için canımı veririm!"

"Savaş yıllarında çok mu açlık çektin?"

"Hem de nasıl! Ama doğrusu bu konuda annem müthişti! Bize bir kilo mantar ya da bir parça et getirebilmek için bisikletle 80 kilometrelik yol teperdi. Ama yine de pek bir şey değişmezdi. Bu yüzden olmalı ki bana tayın torbasını veren ilk Amerikalıyla çılgınca dağıttım!"

"Amerikalıları bundan dolayı mı o kadar çok seviyorsun."

"Evet, başlangıçta eğlendiriyordu bu beni." Omuz silkti: "Şimdi artık tadı kaçtı, ciddi oldular... Artık hoşuma gitmiyor. Paris yine kasvetli oldu." Henri'ye yalvaran bir ifadeyle bakıyordu: "Ne olur götür beni de."

Hatırını kırmak hiç istemezdi doğrusu. Bir insana gerçek bir mutluluk tattırmak öylesine güzeldi ki! Ama böyle bir şeyi Paule'e nasıl kabul ettirebilirdi?

"Şimdiye kadar bu tür serüvenlere hiç girmemiş değilsin ki! Paule hangisine ses çıkarttı?"

"Bunu sana kim anlattı?"

Nadine sinsi sinsi güldü: "Erkek başkalarıyla yaşadığı aşklardan söz ederse, kadın da fazlasıyla gevezelik eder!"

Evet doğruydu; Henri, Paule'e bazı maceralarını anlatmıştı. Paule de onu büyük bir yücelikle bağışlamıştı. Bu seferki zorluk

şuydu: Ya istemediği bir yalana sürüklenecek ya da gözünün yaşına bakmadan özgürlüğünü isteyecekti. Buna da cesareti yoktu. Mırıldandı:

"Seninle bir aylığına gitmek başka şey ama."

"Döner dönmez ayrılırız. Ben seni Paule'den ayırmak filan istemiyorum ki!" Nadine küstahça güldü: "Gezmek istiyorum, hepsi o kadar."

Henri bir an duraksadı. Ona gülümseyen genç bir kadınla, yabancı bir ülkenin sokaklarında dolaşmak, güzelim kafelerin teraslarına oturmak... Akşamları ise otel odasında onun ılık ve taze bedenine sokulmak... Evet, çok çekici bir düşünceydi bu! Mademki Paule'le bağlarını koparmaya kararlıydı, beklemekte ne yarar vardı? Geçen zaman hiçbir şeyi halletmiyordu. Aksine!...

"Bak dinle," dedi. "Sana söz veremem. Bunun bir söz olmadığını iyice koy aklına. Paule'le konuşmayı bir deneyeceğim. Bir yolunu bulursam, seni yanıma alırım."

2

Elimdeki resme bıkkınlık içinde bakıyordum. İki ay önce çocuğa: "Bir ev çiz," demiştim. O da, çatısı, bacası, dumanıyla bir villa resmi çizmişti. Ne bir penceresi vardı evin ne bir kapısı. Ve etrafı da sivri uçlu siyah demir bir parmaklıkla çevrelenmişti. "Şimdi bir aile çiz!". O da, küçük bir erkek çocuğun elini tutan bir adam resmi çizmişti. Bugün yine o kapısız, etrafı sivri siyah parmaklıklarla çevrili bir ev çizmişti; hiçbir ilerleme yoktu. Bu zor bir vaka mıydı, yoksa ben mi tedavi etmeyi başaramıyordum? Resmi dosyaya yerleştirdim: Acaba beceremiyor muydum, yoksa istemiyor muydum? Belki de, çocuğun direnmesi kendi duygularımın bir ifadesiydi: İki yıl önce Dachau'da ölen bu yabancıyı oğlunun kalbinden söküp atma fikri bana dehşet veriyordu: "Öyleyse bu tedaviden vazgeçmem gerek," diye düşündüm. Çalışma masamın yanı başında ayakta duruyordum. Önümde iki saat kadar boş zamanım vardı. Notlarımı düzenleyebilirdim, ama bir türlü başlayamıyordum. Her zaman kendime bazı sorular sormuşumdur; iyileştirme süreci çoğu kez beraberinde bir bozmayı da getirir; böyle adaletsiz bir toplumda kişisel dengenin ne değeri olabilirdi ki? Ama her vakanın içinden bir cevap

çıkarıp bulma zorunluluğu beni müthiş cezbediyordu. Amacım hastalarıma aldatıcı bir iç rahatlığı sağlamak değildi. Eğer onları kişisel kuruntularından kurtarmaya çalışıyorsam, bu, onları dünyadaki gerçek sorunları göğüsleyebilecek duruma getirmek içindi. Bunu başarabildiğim her sefer de yararlı bir iş yapmış olduğum duygusuna kapılıyordum. Bu amaç oldukça geniş kapsamlıydı ve herkesin işbirliğini gerektiriyordu. Eskiden böyle düşünürdüm. Ama bunun önkoşulu, her aklı başında kişinin, insanlığı mutluluğa götürecek olan tarihte rolünü gerektiği gibi oynamasıydı. Bu uyuma artık inanmıyorum. Geleceğe artık hâkim değiliz. Ellerimizin arasından kayıp gidiyor. Artık bizsiz oluşacak. Ama eğer şimdiki zamandan vazgeçilirse, küçük Fernand'ın diğer çocuklar gibi güleç ve aklı bir karış havada olması ne yarar getirebilir ki?

"Durumum hiç de iyi değil," diye düşündüm. "Böyle sürerse muayenehanemi kapatmaktan başka çarem kalmayacak." Banyoya gittim, oradan bir leğenle bir kucak dolusu eski gazete alıp şöminenin önüne çömeldim. Kâğıt tomarlarının nazlana nazlana yanışını seyrettim. Gazeteleri nemlendirip hamur gibi yoğurmaya başladım. Bu tür işler eskiye kıyasla bana daha az itici geliyordu; Nadine'in ve zaman zaman da kapıcı kadının yardımıyla evi iyi kötü idare ediyordum işte. En azından bu eski gazeteleri yoğururken yararlı bir iş gördüğümden emindim. İşin kötüsü sadece ellerimi meşgul ediyordu bu uğraş. Sonunda, meslek sorunlarımı da, küçük Fernand'ı da düşünmemeyi başardım. Ama bunun pek yararı olmadı; kafamda hep aynı terane vardı: "Stavelot'da, SS'lerin katlettikleri çocukların tümünü gömebilmek için yeterince tabut yok!" Bizler kurtulmuştuk; ama başka yerlerde kurtulamamışlardı. İnsanlar aceleyle bayrakları saklamışlar, silahları denize atmışlardı. Erkekler tarlalara kaçmışlar, kadınlar ise evlerine kapanıp kapıları kilitlemişlerdi. Yağmurun altında bomboş kalan sokaklarda boğuk sesler geliyordu kulaklara; bu kez lütufkâr duygularla galip olarak gelmiyor, kalpleri öldürücü bir nefretle dolu olarak geri dönüyorlardı. Çekip gitmişlerdi tekrardan. Ama artık, bayram eden o köyden geriye sadece küller altında bir avuç toprak ve bir yığın da küçük ceset kalmıştı.

Soğuk hava esintisiyle birden ürperdim. Nadine hızla kapıyı açıp içeri girdi.

"Neden beni yardıma çağırmadın?"

"Giyindiğini sanıyordum."

"Çoktan hazırım." Yanıma çömelip bir gazeteyi avucunun içine aldı. "Yoksa beceremeyeceğimi mi sanıyorsun? Artık o kadarını da yapabilir durumdayım herhalde!"

Aslında pek beceremiyordu: Kâğıdı çok fazla ıslatıyor, yeterince sıkmıyordu; olsun yine de onu çağırmalıydım. Dikkatle süzdüm onu.

"Gel de sana biraz çekidüzen vereyim."

"Kimin için? Lambert için mi?"

Gidip dolabımdan bir tane eşarp, eski bir broş aldım. Kösele altlı iskarpinlerimi çıkarttım. İyileştiğini sanan bir hastanın armağanıydı bunlar. Ayakkabıları ona uzattığımda Nadine bir an duraksadı:

"Ama bu akşam sen de dışarı çıkıyorsun; ne giyeceksin?"

"Hiç kimse ayaklarıma dikkat etmez," dedim gülerek.

"Sağ ol," diye mırıldanarak ayakkabıları aldı.

İçimden "bir şey değil" demek geldi. Ona gösterdiğim özen ve cömertlik Nadine'i daima rahatsız ederdi. Bir türlü minnettarlık duyamadığı ve bundan dolayı da vicdan azabı çektiğinden olsa gerek. Kâğıt tomarlarını beceriksizce yoğururken şüpheyle minnet duyguları arasında bocaladığını hissediyordum. Sakınmakta haklıydı; fedakârlığım ve cömertliğim yanlış ve kurnazca bir oyundu. Onu haksız duruma düşürüyordum. Oysa istediğim vicdan azabımı dindirmekti. Vicdan azabı; çünkü Diego artık hayatta değildi. Çünkü Nadine'in şık bir elbisesi yoktu; çünkü gülmesini bilmiyor ve hırçınlık onu çirkinleştiriyordu. Ona sözümü geçiremememden ve onu yeterince sevemememden duyduğum o vicdan azabı! İyiliklerimle aklını çelmemek belki daha dürüstçe bir davranış olurdu. Belki de onu kollarımın arasına alıp "Zavallı yavrucuğum, seni daha fazla sevemediğim için beni bağışla!" diyebilseydim, onu rahatlatırdım. Kollarımın arasında sımsıkı tutsaydım, gömmeye imkân bulamadıkları tüm o küçük cesetlere karşı belki de koruyabilirdim onu.

Başını kaldırdı: "Babama şu sekreterlik işinden tekrar söz ettin mi?"

"Hayır, o günden bu yana fırsat bulamadım." Hemen ardından aceleyle ekledim. "Dergi Nisan ayından önce yayınlanmayacak, bol bol vaktimiz var."

"Ama ne yapacağımı bilmem gerek," dedi Nadine ateşe bir kâğıt tomarı atarken. "Bu işe neden karşı olduğunu bir türlü anlamıyorum."

"Sana söyledi; zamanını boşa harcayacağına inanıyor."

Bir meslek, yetişkin bir insanın sorumlulukları... Ben tüm bunların Nadine'e çok yararlı olacağı kanısındaydım, ama Robert'in gözü daha yükseklerdeydi.

"Peki ya, kimya okumam sence zaman kaybı değil mi?" dedi omuz silkerek.

"Kimse seni kimya okumaya zorlamıyor ki!"

Nadine kimyayı bize meydan okumak için seçmişti: Şimdi de cezasını çekiyordu işte.

"Canımı sıkan kimya değil, öğrenci olmak! Babam farkında değil, ama benim yaşımdaki halinden çok daha olgunum; daha somut bir şey yapmak istiyorum."

"Aynı düşüncede olduğumu biliyorsun. Hem merak etme, baban fikrini değiştirmediğini görürse, sonunda evet diyecektir."

"Evet diyecek, ama kim bilir nasıl?" Nadine somurtuyordu.

"Onu ikna ederiz. Senin yerinde olsaydım en kısa zamanda daktilo öğrenirdim."

"Şimdi olmaz." Bir an durakladı, sonra bana meydan okurcasına baktı: "Henri beni Portekiz'e götürüyor."

Şaşkınlığımı ve hoşnutsuzluğumu gizleyemedim: "Bunu dün mü kararlaştırdınız?"

"Ben buna çoktan karar vermiştim," dedi Nadine; saldırgan bir sesle ekledi: "Tabii beni kıskanıyorsun! Paule yüzünden kıskanıyorsun!"

Avuçlarımın arasında ıslak kâğıtları yuvarlarken "Bence mutsuz olacaksın," dedim.

"O benim bileceğim iş!"

"Gerçekten de öyle."

Başka bir şey söylemedim. Bu suskunluğumun onu kızdırdığını biliyordum. Ama aslında duymak istediği açıklamaları sert bir tavırla geri çevirdiği zaman, o da beni sinirlendiriyordu: Onu zorlamamı istiyordu. Oysa, ben böyle bir oyuna girmek istemiyordum. Yine de bir denemeye karar verdim: "Henri seni sevmiyor," dedim. "Şu aralar kimseyi de sevmek niyetinde değil!"

"Oysa Lambert benimle evlenecek kadar enayi, değil mi?" Düşmanca bir tavır takınmıştı birden.

"Seni evlenmeye asla itmedim; ama Lambert'in seni sevdiği bir gerçek."

Sözümü kesti: "Bir kere beni sevmiyor; benimle hiçbir zaman sevişmek istemedi, hatta Noel gecesi ona sokulmama karşın hiç pas vermedi bana."

"Senden başka şeyler bekliyor olmalı."

"Hoşuna gitmiyorsam, onun bileceği iş; zaten Rosa gibi bir kızdan sonra kolay kolay kimseyi beğenmemesini doğal karşılıyorum. Bunun umurumda olmadığına da inan lütfen. Gelip bana tutkun olduğunu da söyleme."

Nadine'in ses tonu gittikçe yükseliyordu. Omuz silktim.

"İstediğini yapmakta serbestsin, daha ne istiyorsun?"

Mahcup olduğu zamanlar hep yaptığı gibi hafifçe öksürdü: "Henri ile aramızdaki sadece basit bir serüven. Dönüşte ayrılacağız."

"Gerçekten buna inanıyor musun, Nadine?"

"Evet, inanıyorum..."

"Henri ile bir ay geçirdikten sonra ona bağlanırsın."

"Hiç de değil!" Bakışlarında yeniden bir meydan okuma belirmişti: "Çok merak ediyorsan, söyleyeyim. Dün gece onunla yattım ve hiç de etkilenmedim bundan."

Bakışlarımı ondan kaçırdım; bunları duymak istemiyordum. Rahatsızlığımı belli etmemeye çalışarak: "Bu, bir neden değil. Eminim dönüşte onun yanında kalmasını isteyeceksin. O ise yanaşmayacak."

"Belli olmaz!"

"İşte bak, kabul ediyorsun; onu alıkoyacağını umuyorsun. Ama yanılıyorsun: Şu anda Henri'nin tek istediği şey, özgürlüğü."

"Kumar gibi bir şey bu. Hoşuma gidiyor."

"Hesaplar yapmak, oyuna getirmek, fırsat kollamak, beklemek... Evet, hoşuna gidiyor tüm bunlar. Bari onu sevsen!"

"Onu sevmeyebilirim, ama onu istiyorum."

Şömineye bir avuç dolusu kâğıt attı.

"Onunla nihayet yaşadığımı hissedeceğim, anlıyor musun?"

"Yaşamak için kimsenin kimseye gereksinimi yoktur," dedim öfkeyle.

Etrafına bakındı: "Sen buna yaşamak mı diyorsun! Gerçekten, şimdiye dek yaşamış olduğunu mu sanıyorsun? Zavallı anneciğim benim! Günün yarısını babamla konuşmak, diğer yarısını da kaçıkları tedavi etmekle geçiriyorsun. Bu da hayat mı?"

Ayağa kalkıp dizlerini sildi. Sesi gittikçe öfkeleniyordu: "Tamam, büyük hatalar yaptığım oluyor; ama senin gibi tüm yaşamım boyu hanımefendi gibi dolaşmaktansa, bir geneleve düşmeyi tercih ederim. Şu hanım eldivenlerini çıkarmaz mısın sen?

Zamanını nasihat vermekle geçiriyorsun, erkekleri tanımıyorsun bile! Eminim, aynada kendini hiç seyretmiyor, hatta hiç kâbus bile görmüyorsundur..."

Kendini suçlu hissettiğinde ya da kendinden tam emin olmadığında, bana saldırmak onun hep başvurduğu yoldu. Hiç yanıt vermedim. O da kapıya doğru yöneldi; eşikte birden durup daha sakin bir ses tonuyla:

"Arkadaşlarım gelecek, bizimle bir fincan çay içer misin?"

"Bir sesleniver."

Kalktım, bir sigara yaktım. Elimden ne gelirdi ki? Artık herhangi bir şey yapmaktan çekiniyordum.

Nadine başka erkeklerin yatağında Diego'nun özlemini gidermeye başlayınca, müdahale etmeye çalıştım; ama mutsuzlukla o kadar ani karşılaşmıştı ki! İsyan ve çaresizlik onu sanki şaşkına çevirmişti. Ona laf anlatmak olanaksızdı. Onunla konuşmayı denemek istediğimde kulaklarını tıkamış, bağırmış, kaçıp gitmiş ve eve ancak şafak sökerken dönmüştü. Robert'ten onunla konuşmasını istedim. O gece Amerikalı sevgilisiyle buluşmadı. Odasına kapandı; ama ertesi gün bir not bırakarak ortalıktan kayboldu; tek bir kelime: "Gidiyorum." Tüm bir gece, bir gün, ardından bir gün daha, Robert onu aradı durdu. Ben evde bekliyordum. Ne feci bekleyişti o! Sabahın dördüne doğru Montparnasse'tan bir barmen telefon etti. Nadine'i bir bar tezgâhında, zil zurna sarhoş, bir gözü morarmış yatar vaziyette buldum. "Onu rahat bırak! İşi inada bindirmeyelim," dedi Robert. Seçeneğim yoktu: Mücadeleyi sürdürmüş olsaydım, Nadine benden nefret edecek ve söylediklerime inadına karşı çıkacaktı. Ama durumu istemeye istemeye kabullendiğimi, yaptıklarını doğru bulmayıp kınadığımı biliyor: Bunun için de bana kin besliyor. Belki de haksız sayılmaz. Ona daha fazla sevgi gösterebilmiş olsaydım, ilişkilerimiz daha farklı olabilirdi. Kim bilir, belki de o zaman kınadığım bir yaşam sürmesini engelleyebilirdim. Orada ayakta durup alevlere bakarken kendi kendime: "Onu yeterince sevmiyorum," diye tekrarladım.

Onu istememiştim; hemen çocuk sahibi olmayı isteyen Robert'ti. İkili yaşantımıza girdiğinden dolayı Nadine'e kızgındım. Robert'i çok fazla sevdiğimden ve kendimle yeterince ilgilenmediğimden, bu küçük yabancının yüzünde benim ya da Robert'inkilerine benzer hatlar görmek doğrusu beni hiç de duygulandırmadı. O mavi gözlerini, saçlarını, burnunu kayıtsızlıkla

seyrederdim. Onu alabildiğince az azarladım, ama çekimserliğimi hep hissetti. Onun gözünde daima şüphe duyulacak bir kişiydim. Hiçbir kız çocuğu babasının kalbinden rakibini atmak için onun kadar uğraşmamıştır. Benimle aynı cinsten olmayı da hiçbir zaman kabullenmedi; yakın bir zamanda regl olacağını anlattığım zaman afallamış, şaşkın şaşkın dinlemişti beni. Ama sonra da en sevdiği vazoyu yere atıp kırmıştı. İlk kez regl olduğunda öyle öfkelenmişti ki kanaması on sekiz ay süresince kesilmişti. Diego aramızda yepyeni bir soluk getirmişti; salt ona ait olan, çok değerli bir varlığa sahip olmuştu. Kendini benimle eşit sayıyordu artık; aramızda yeni dostluk duyguları filizlenmişti. Sonra her şey daha beter oldu; öyle olmaya da devam ediyor.

"Anne!"

Nadine beni çağırıyordu. Koridorda yürürken kafamdan hesaplar yapıyordum. Onlarla fazla bir arada kalacak olsam, arkadaşlarını kendi tekelime aldığımı söyleyecekti; yanlarında kısa bir süre kalıp ayrılsam, o zaman da onları küçümsediğimi düşünecekti. Kapıyı açtım; Lambert, Sézenac, Vincent, Lachaume, hepsi oradaydı; kız yoktu aralarında. Nadine'in hiçbir kız arkadaşı yoktu. Elektrikli sobanın etrafında toplanmışlar, Amerikan kahvesi içiyorlardı. Nadine bana koyu, acımsı sıvıyla dolu bir fincan uzattı.

"Chancel'i öldürmüşler!" dedi aniden.

Chancel'i pek iyi tanımıyordum; ama daha on gün önce diğerleriyle birlikte Noel ağacının etrafında gülüp şakalaştığını görmüştüm. Robert belki haklıydı; hayatta olanlar ile artık olmayanlar arasında pek bir mesafe yoktu. Gene de sessizce kahvelerini yudumlayan geleceğin bu ölüleri, tıpkı benim gibi, yaşıyor olmaktan utanç duyuyor gibiydiler. Sézenac'ın gözleri her zamankinden de boş bakıyordu. Beyinsiz bir Rimbaud görünümündeydi. Sordum:

"Nasıl oldu?"

"Hiçbir şey bilinmiyor. Kardeşine savaş alanında öldüğünü bildiren bir pusula gönderilmiş."

"İsteyerek yapmış olmasın!"

Sézenac omuz silkti: "Mümkündür!"

"Kimse ona fikrini sormamıştır bile," dedi Vincent. "Generallerimiz insan malzemesini hesapsızca harcamaktan çekinmezler."

Solgun yüzünde kan çanağına dönmüş gözleri birer yara gibi duruyordu; ağzı ise incecik bir çizgiydi. İlk bakışta hatlarının ne denli muntazam ve zarif olduğunun farkına varılmıyordu. Buna karşın Lachaume'un yüzü dingin, kaya kadar sertti.

"Onur meselesi bu," dedi. Yeniden büyük devletler arasına girmek istiyorsak, ölülerimizin sayısı gerektiği kadar olmalı."

"Hem sonra F.F.I.'leri* silahsızlandırmak da hiç fena bir fikir sayılmazdı, değil mi ama? Hele sessiz sedasız tasfiye edilebilseler, beyler daha da memnun kalır," dedi Vincent.

O incecik çizgi gülümser gibi aralanmıştı.

"Ne demek istiyorsun?" dedi Lambert sert bir sesle. Gözlerinin içine bakıyordu Vincent'ın. "De Gaulle'ün, de Lattre'a tüm komünistleri yok etme emrini verdiğini mi? Demek istediğin buysa, söyle! En azından bu yürekliliği göster!"

"Emir vermeye gerek yok ki!" dedi Vincent. "Bir iki sözcükle birbirlerini gayet iyi anlıyorlar."

Lambert omuz silkti:

"Buna kendin bile inanmıyorsun."

Nadine saldırgan bir tavırla hemen atılıverdi: "Doğru olabilir bu!"

"Tabii ki doğru değil!" "Kanıtı ne peki?"

"Oo! İşin tekniğini iyi yakalamışsın," dedi Lambert. "Önce bir olay baştan sona kafadan uydurulur, sonra da doğru olmadığını kanıtlaman istenir! Chancel'in sırtına yediği bir kurşunla öldüğünü tabii ki kanıtlayamam sana."

Lachaume gülümsedi: "Vincent bunu kastetmedi!"

Hep öyle olurdu zaten. Sézenac susardı; Vincent ve Lambert ise hep atışırlardı; tartışma kızıştığı anda da Lachaume araya girerdi. Genellikle de Vincent'ın anarşistliğini, Lambert'in de küçük burjuva önyargılarını yüzlerine vururdu. Nadine aklına estiğince, ya bir tarafı tutardı ya da diğerini. Bense tartışmalarına karışmamaya özen gösterirdim; Chancel'in ölümünün onları epeyce allak bullak etmesinden olacak, bu seferki tartışma her zamankinden daha da ateşli geçmişti. Zaten Vincent ve Lambert birbirleriyle anlaşacak tipler değildiler. Lambert'in iyi bir burjuva ailesinden geldiği besbelliydi. Üstündeki bol montu ve ince sağlıksız yüzü ile Vincent ise, daha çok bir serseriyi andırıyordu. Gözlerinde beni huzursuz eden bir şeyler vardı. Ama yine de

* Forces Françaises Indépendentes.

elinde gerçek bir tabanca ile bir sürü insanın canına kıymış olduğuna inanamıyordum. Onu her görüşümde aklıma bu geliyor, ama bir türlü de inanamıyordum. Hem belki Lachaume da birilerini öldürmüştü; ama bundan kimseye söz etmemişti ve en ufak bir rahatsızlık da duymuyordu.

Lambert bana döndü: "İnsanın arkadaşıyla bile konuşması olanaksız oldu. Doğrusu şu günlerde Paris'in hiç tadı tuzu kalmadı. Zaman zaman Chancel'in haklı olduğunu düşünmüyor değilim. Tabii kendini vurdurması değil de savaşa katılması konusunda."

Nadine ona kızgın kızgın baktı: "Zaten hiç Paris'te değilsin ki sen!"

"Ama Paris'in sıkıcı olduğunu söyleyebilecek kadar burada bulunuyorum. Cephede olduğum zaman ise, bundan pek gurur duyduğumu söyleyemem."

"Ama savaş muhabiri olmak için de elinden geleni yaptın," dedi Nadine hırçın bir sesle.

"Burada kalmaktansa gitmeyi yeğledim. Ama tam bir çözüm değil."

Öfkesi yüzünde açıkça beliren Nadine: "Paris'te sıkılıyorsan seni tutan yok! De Lattre yakışıklı oğlanlara bayılıyormuş. Git de kahramanlık tasla, haydi git!"

Nadine tepeden tırnağa süzdü onu: "Her tarafın sargılar içinde ağır yaralı olmak sana pek yakışır." Kıs kıs güldü: "Ama gelip seni hastahanede ziyaret edeceğimi de hiç sanma. On beş güne kadar Portekiz'e gidiyorum."

"Portekiz'e mi?"

"Henri Perron, beni sekreter olarak götürüyor."

Sanki önemsiz bir şeyden bahsediyor gibiydi.

"Pek şanslıymış doğrusu; bütün bir ay seninle baş başa kalacak."

"Herkes senin gibi burun kıvırmıyor ya!"

"Evet, bugünlerde erkekler çok kolay beğenir oldular," diye mırıldandı Lambert. "Aynı kadınlar gibi! Kolay!"

"Çok kabasın!" dedi Nadine.

Bu çocuksu oyunlara nasıl olup da kapıldıklarını düşündükçe sinirleniyordum! Oysa önlerindeki yeni yaşamları için birbirlerine destek olsalar, onları hem ayıran hem de birleştiren o anıların üstesinden gelmeyi başarabilirlerdi. Ama belki de birbirlerini böyle yemelerinin nedeni buydu. Her biri karşısında-

kinde kendi sadakatsizliğini görüyor, böylelikle de içleri nefretle doluyordu. Her neyse, araya girmek yersiz bir davranış olacaktı. Onları didişir bir durumda bırakıp odadan çıktım. Sézenac hole kadar peşimden geldi.

"Size bir şey söyleyebilir miyim?"

"Sizi dinliyorum."

"Bir yardım," dedi. "Sizden bir konuda yardım isteyecektim."

25 Ağustos günü sakalı, tüfeği ve kırmızı fularıyla ne denli yakışıklı göründüğünü anımsadım birden. Tam 48'li yılların bir askeri! Oysa şimdi, mavi gözleri ölgün, yüz hatları şişkindi; elini sıkarken avuç içlerinin ter içinde olduğunu fark etmiştim.

"Uyuyamıyorum," dedi. "Şey... sancılarım var. Bir kez bir arkadaşım bana bir *Eubine* fitili vermişti ve bu, beni çok rahatlatmıştı... Yalnız eczacılar reçete istiyorlar."

Yalvarır bir ifadeyle bakıyordu bana.

"Ne tür bir sancı?"

"Ne tür mü? Her yerim ağrıyor işte. Özellikle de başım, hele o kâbuslar..."

"Kâbus, *Eubine*'le geçmez."

Alnı da elleri gibi sırılsıklam olmuştu.

"Sizinle açık konuşacağım. Bir kız arkadaşım var; çok sevdiğim, evlenmek istediğim biri; ama... *Eubine* almazsam... onunla hiçbir şey yapamıyorum."

"*Eubine* afyondan yapılır. Sık sık kullanır mısınız?"

Ürkmüş görünüyordu: "Yoo, hayır; sadece zaman zaman, Lucie ile kaldığım geceler."

"İyi öyleyse; bu tür şeyler kısa sürede alışkanlık yapar." Bana yalvaran gözlerle bakıyor, alnından ter tanecikleri damlıyordu: "Yarın sabah beni görmeye gelin," dedim. "Size reçeteyi vermeye çalışırım."

Odama döndüm; bu bir bağımlılık başlangıcı olmalıydı. Uyuşturucu kullanmaya ne zaman başlamıştı acaba? Neden? İçimi çektim. İşte, tedaviye alıp içini dökmesine yardımcı olacağım bir kişi daha! Zaman zaman bu hastaların tümü sinirime dokunuyordu. Dışarıda, yani ayaktayken iyi kötü yetişkin insan rolünü oynayabiliyorlardı; buradaysa, altları bezli, yeni doğmuş bebeklere dönüveriyorlardı; bana da onları çocukluk anılarından arındırmak düşüyordu. Böyle durumlarda sesimin en tarafsız tonuyla, mantıklı bir vurguyla konuşurdum. Gerçek yaşamları bir

başka mekândaydı; benimki de öyle. Hem onlardan hem kendimden bıkmış olmamda şaşılacak bir yan yoktu.

Yorgundum; "hanımefendi eldivenleri!" diyordu Nadine... Scriassine ise: "İnsanlarla aranıza mesafe koyan bir insansınız;" demişti. Onlar beni böyle mi görüyorlardı? Öyle miydim gerçekten? Çocukluk öfkelerim, gençlik günlerimde kalbimin o hızlı atışları, Ağustos ayının beni yanıp tutuşturan o ateşi! Artık hepsi geçmişe aitti. Gerçek şuydu ki hiçbir kıpırdanma olmuyordu içimde. Saçlarımı taradım, makyajımı tazeledim. İnsan sürekli olarak korku içinde yaşamayı sürdüremezdi. Yorulurdu en sonunda; hem sonra Robert, yeni bir kitap yazmaya başlıyordu ve çok neşeliydi. Artık geceleri sıkıntı içinde terleyerek uyanmıyordum. Ama yine de umutsuzdum. Aslında hüzünlü olmam için görünürde hiçbir neden yoktu. Mutsuz olmamın tek nedeni, kendimi mutlu hissedemememdi. Herhalde çok şımartılmıştım. Çantamı, eldivenlerimi aldım; Robert'in kapısını tıkırdattım. Canım hiç çıkmak istemiyordu.

"Çok üşümüyorsunuz ya? Biraz kâğıt tutuşturmamı ister misiniz?"

Koltuğunu geriye itip gülümsedi: "Yo, çok iyiyim."

Tabii! Robert kendini her zaman iyi hissederdi. İki yıl boyu, büyük bir zevkle yerelması, şalgam ve lahana yemişti. Ayrıca hiç üşümezdi de. Yogiler gibi kendi sıcaklığını yine kendi sağlıyordu sanki. Saat on ikiye doğru döndüğümde, o hâlâ ekose battaniyesine sarılmış yazı yazıyor olacak ve şaşıracaktı: "Saat kaç oldu ki?" Bana yeni kitabından ancak çok üstü kapalı bir biçimde söz etmişti. Yazdıklarından hoşnut kaldığı gibi bir izlenim edinmeme yetmişti bu. Oturdum:

"Nadine bana garip bir haber verdi. Perron'la birlikte Portekiz'e gidecekmiş."

Göz göze gelmeye çalıştı: "Bu, canını mı sıkıyor?"

"Evet! Perron öylesine bir serüven yaşanıp ardından bırakılacak bir adam değil. Ona çok bağlanacaktır."

Robert elini elime koydu: "Nadine için tasalanmana gerek yok; bir kere, Perron'a bağlanacağını hiç sanmıyorum. Bağlansa da, bir süre sonra unutacaktır."

"Yaşamını unutmakla geçireceğe benzer!"

Robert güldü. "Ne desem boş! Kızının bir erkek gibi önüne gelenle yatıp kalkması nedense seni hep rahatsız etmiştir. Onun yaşında ben de öyleydim."

Robert, Nadine'in bir erkek olmadığını bir türlü benimsemek istememişti.

"Aynı şey değil bu. Nadine'in gördüğü her erkeğe yanaşmasının nedeni, yalnız kaldığında yaşadığını hissetmemesinden. Beni kaygılandıran da bu!"

"Bak dinle, yalnızlıktan korkmasında anlaşılmayacak bir şey yok. Diego olayı henüz silinmedi belleğinden."

Başımı salladım: "Sadece Diego yüzünden değil."

"Biliyorum, bizim de payımız olduğunu söyleyeceksin." Söylediklerine pek inanmamış bir hali yoktu. Omuz silkti: "Değişecek! Değişmek için önünde çok zaman var."

"Umarım öyle olur." Robert'e ısrarla baktım:

"Bakın, gerçekten ilgi duyacağı bir işi olması çok önemli onun için. Şu sekreterlik işini verseniz ona. Az önce o da bundan söz ediyordu. Çok istiyor!"

"Oysa hiç de ilginç değil; gün boyu daktiloyla mektup yazıp fiş dolabını düzenlemek! Bu kadar zeki bir insana böyle bir iş vermek cinayet!"

"Kendini yararlı hissetmek onu daha yüreklendirir."

"Çok daha iyisini yapabilir! Okumaya devam etsin, daha iyi."

"Şu an gereksinim duyduğu, herhangi bir şeyi en iyi şekilde yapabilmek. Düşünüyorum da iyi bir sekreter olur. Ayrıca insanlardan yapabileceklerinden daha fazlasını istememeli."

Robert'in isteklerinin bende her zaman kamçılayıcı bir etkisi olmuştu. Nadine'i ise, aksine giderek yıldırmıştı. Robert ona iş buyurmaz, sadece güven duyup beklerdi. Nadine de kendini bu oyuna kaptırıverirdi. Daha çok genç yaşta ciddi kitaplar okumuş, ciddi konuşmalara çok erken katılma gibi ayrıcalıkları olmuştu. Sonra bu yaşam tarzı onu sıktı. İlk önceleri bu yüzden kendine kızıyordu. Şimdi ise Robert'i düş kırıklığına uğratmaya çalışarak bir tür intikam alıyordu. Robert sözlerimde ne zaman bir sitem sezinlese, bakışlarında bir şaşkınlık belirirdi. Yine öyle olmuştu.

"Eğer gerçekten bu işin ona uygun olduğuna inanıyorsan, peki... Benden daha iyi tanırsın onu."

"Gerçekten de en uygunu bu."

"O halde, tamam!"

Bu durumu pek kolay kabullenmişti. Nadine'in onu düş kırıklığına uğrattığının en iyi kanıtıydı bu. Robert bir sevgiye ya

da bir uğraşıya kendini kayıtsız şartsız veremediği zaman, hemen ondan soğurdu.

"Kuşkusuz, onu bağımsız kılacak bir mesleği olsa, daha iyi olurdu," dedim.

"Ama istediği bu değil! Bağımsızı oynamak istiyor, o kadar," dedi sert bir biçimde. Artık Nadine'den söz etmek istemiyordu canı. Üstelik onaylamadığı bir düşünceye ilgi duymasını zorla sağlayamazdım. Vazgeçtim. O da birden canlanarak:

"Perron'un bu yolculuğa çıkmasını bir türlü anlayamıyorum," dedi

"Tatil yapmak istiyor. Ben anlayabiliyorum bunu." Heyecanla ekledim: "Bence biraz hoş vakit geçirmek en doğal hakkı: Yeterince çalıştı."

"Benden daha çok iş yaptığı kesin," dedi Robert. "Ama sorun bu değil." Otoriter bir ifadeyle bakıyordu: "SRL'nin bir hale yola girmesi için bize bir gazete gerekli."

"Biliyorum." Hafif bir duraksamadan sonra ekledim. "Diyordum ki..."

"Ne?"

"Henri'nin bu gazeteyi sizlere verip vermeyeceğini... Onun için öylesine önemli ki!"

"Bize bırakması söz konusu değil ki!"

"Ama SRL'nin hizmetine girmesi söz konusu."

"Onun bir üyesi ama... Belli bir siyasi programı benimsemek onun da yararına olur. Siyasi programı olmayan bir gazete, pek ciddiye alınamaz bence."

"Ama *L'Espoir*'dakilerin düşüncesi bu!"

"Sen buna düşünce mi diyorsun?" Robert omuz silkti. "Direniş ruhunu partiler ötesinde sürdürmek..." Bu tür saçmalıklar o zavallı Luc'a uyar ancak. 'Direniş ruhu' lafı bana 'Locarno'nun ruhu'nu çağrıştırıyor. Ruh çağırmak Perron'un işi değil. İçim rahat; er geç bize katılacak. Ama bu arada zaman kaybediyoruz."

Robert'in ileride hoş olmayan bir sürprizle karşılaşmasından korkuyordum. Bir düşüncede direttiği zamanlarda insanları basit birer araç gibi kullanma eğilimi vardı onda. Henri bu gazeteye kendini adamıştı. Yaşamının en büyük serüveniydi. Bir programı ona zorla benimsetmek olanaksızdı.

"Neden ona şimdiye kadar tasarılarınızdan söz etmediniz?"

"Aklı fikri yapacağı yolculukta!"

Robert öylesine canı sıkılmış görünüyordu ki, şöyle bir öneride bulundum:

"Onu kalmaya ikna etseniz?"

Nadine açısından Henri'nin bu yolculuktan vazgeçmesi işime gelirdi. Ama Henri adına üzülürdüm! Portekiz'e gidecek diye bayram ediyordu adeta.

"Onu tanırsın," dedi Robert. "İnat etti mi vazgeçirmek olanaksızdır. Dönüşünü beklemek daha yerinde olur." Battaniyeyi dizlerinin üstüne çekti:

"Seni kovmuş gibi olmak istemem, ama geç kalmıyor musun sen?" Neşeyle konuşmuştu.

Yerimden kalktım. "Haklısınız; gitmem gerek. Gelmek istemediğinizden emin misiniz?"

"Yo, hayır! Oturup Scriassine'le politika konusunda tartışmak hiç cezbetmiyor beni, seni belki bu konuların dışında tutar."

"Umarım öyle olur."

Robert'in çalışma odasına kapandığı dönemlerde sık sık onsuz çıktığım olurdu. Ama o akşam, soğuk bir havada karanlık içine dalarken Scriassine'in davetini kabul ettiğime pişmandım. Ama evet, hep aynı yüzleri görmekten öylesine sıkılmıştım ki! Dostlarımı ezbere tanıyordum artık. Dört yıl boyu omuz omuza yaşamış, sıcacık bir ortam yaratmıştık; ama bu, dostluğumuza hiçbir şey katmaz olmuştu. Sanki havasız kalmış bir odanın atmosferi gibi... Yeni şeylerin çekiciliğine kaptırmıştım kendimi. Ama Scriassine'le birbirimize söyleyecek neyimiz vardı ki? Siyasetten konuşmayı benim de canım çekmiyordu. Ritz Oteli'nin girişinde bir an durup kendimi boy aynasında seyrettim. Kumaş karnesinin getirdiği kısıtlamaya rağmen şık olabilmek için sürekli olarak giyim kuşamı düşünmek gerekiyordu. Sonunda bunu pek dikkate almamaya karar vermiştim. Solmuş ceketim ve tahta topuklu ayakkabılarımla pek göz alıcı sayılmazdım. Dostlarım beni olduğum gibi kabullenmişlerdi. Ama Scriassine'in geldiği yerde, yani Amerika'da kadınların son derece bakımlı oldukları bilinirdi. Gözü hemen tahta ayakkabılarıma takılacaktı. "Kendimi bu denli bırakmamalıydım," diye düşündüm.

Tabii ki Scriassine'in yüzündeki tebessüm gerçek hislerini maskeliyordu. Elimi öptü; oysa bundan nefret ederdim. Eller, bir çehreden de daha çıplak gelirdi bana. Ve bu kadar yakından bakılması beni rahatsız ederdi.

"Ne içersiniz?" diye sordu. "Martini mi?"

"Öyle olsun."

Bar şık giyimli kadınlar ve Amerikalı subaylarla dolup taşmıştı: Sıcak hava, sigara dumanı ve cinin o keskin tadı, başımı döndürmüştü. O an orada bulunmaktan mutluluk duydum. Scriassine, büyük kurtarıcı ülke Amerika'da tam dört yıl yaşamıştı. Musluklardan litrelerce meyve suyu ve buzlu krema akan o büyük ülkede! Her şeyi bilmek istiyordum. İkinci martinimi içerken o da en sevimli haliyle sorularımı cevapladı. Beni akşam yemeğine götürdüğü o küçük lokantada doğrusu hiç çekinmeden, az pişmiş ızgara etle kremalı pastalardan tıka basa yedim. Bu kez konuşturma sırası Scriassine'deydi. En ufak bir ayrıntıyı bile ortaya çıkarmaya yönelik sorularını yanıtlarken çok zorlandım. Günlerimin o güncel tadını vermeye çalıştığımda -sokağa çıkma yasağı yüzünden kapandığım evdeki lahana çorbasının o kokusu, Robert'in gizli bir toplantıdan dönmekte geciktiği zaman yüreğime çöken o hüzün- Scriassine otoriter bir tavırla sözümü kesiyordu. Çok iyi bir dinleyiciydi; sözcüklerin belleğine iyice yerleştiğini hissediyordunuz. Ama insan kendi için değil de onun için konuşmalıydı! Pratik bilgiler edinmek istiyordu: Sahte evraklar yapmak gibi... Ya *L'Espoir* nasıl basılmış, dağılmıştı? Her şeyin ayrıntılı tablolar halinde gözünün önüne serilmesini istiyordu. Ahlâki açıdan nasıl bir ortam içinde yaşıyorduk? Merakını elimden geldiğince gidermeye çalışıyordum, ama pek de beceremiyordum bunu. Her şey onun tahminlerinden ya daha kötü gelişmişti ya da daha kabullenilir... Benim başıma gerçek bir felaket gelmemişti, ama yine de yaşamıma bir daha çıkmamak üzere girmişti. Diego'nun ölümünden nasıl söz edebilirdim? Dudaklarımdan dökülen sözcükler benim için fazla dokunaklıydı. Onun içinse fazla kuru. Geçmişi asla yeniden yaşamak istemezdim, gene de aradan zaman geçtikçe bu geçmişin yerini belleğimde hüzün dolu bir dinginliğe bıraktığını fark ediyordum. Bize yaşamımızı bağışlayan, ama asıl yaşama nedenimizi esirgeyen böyle bir barışta, Lambert'in can sıkıntısı çekmesini gayet iyi anlayabiliyordum. Restoran çıkışında, kendimi soğuk ve karanlık bir havanın içinde bulduğumda, bir zamanlar tüm bunları nasıl bir gurur ve cesaretle göğüslemiş olduğumuzu anımsadım. Oysa şimdi sıcaklık ve ışıktı istediğim... Evet, ben de başka bir şeyler istiyordum. Ona kışkırtıcı bir şey söylemediğim halde, Scriassine uzun bir eleştiriye koyulmuştu. Bir an önce bu

konuyu değiştirmesini istiyordum. Scriassine, de Gaulle'ün Moskova yolculuğunu öfkeyle kınıyordu.

"Beni kaygılandıran, tüm ülkenin onu onaylıyor görünmesi! Dubreuilh ve Perron gibi dürüst adamların, komünistlerle el ele verdiğini görmek, bazı şeyleri bilen bir insan için yürek parçalayıcı bir olay," dedi suçlayıcı bir tavırla.

Onu ikna etmeye çalıştım:

"Robert komünistlere katılmıyor. Bağımsız bir hareket oluşturmaya çalışıyor."

"Bundan bana söz etti; ama Stalincilere karşı olmak istemediğini de açıkça vurguladı. Onlara karşı değil de onların yanında olacağını belirtti." Adeta çökmüş gibiydi.

"Şu sıralarda komünistlere karşı gelmesini istemezsiniz herhalde!"

Scriassine sert bir bakış attı bana: "*Le Paradis Rouge* adlı kitabımı okudunuz mu?"

"Tabii, okudum."

"O halde, Stalin'e Avrupa'yı ellerimizle armağan edeceğimiz zaman başımıza gelecekler konusunda bir fikriniz olmalı."

"Söz konusu olan bu değil ki!"

"Hayır, tam olarak bu işte."

"Yo, ilk hedef gericiliğe karşı koyabilmek. Oysa sol kesim bölünmeye bir başlarsa mahvolur."

"Sol kesim!" dedi Scriassine alayla. Sonra sert bir tavırla konuşmasını sürdürdü: "Politikadan konuşmayalım artık. Kadınlarla politik tartışma yapmaktan nefret ederim."

"Ben değildim tartışmayı başlatan!"

"Doğru." Sonra aniden ciddileşti: "Özür dilerim!"

Ritz'in barına döndük. Scriassine iki viski ısmarladı. Hoşuma gitmişti bu tat; benim için yeniydi çünkü! Scriassine'in de benim için anlamı, tümüyle farklı biri oluşuydu. Hesapta olmayan bu değişik gece, bana eski günlerimi anımsatmıştı: Eskiden böyle değişik gece toplantılarımız olurdu; sürpriz laflar eden yabancılarla karşılaşırdık. Çoğu kez de değişik şeyler yaşanırdı. Beş yıl içinde bir sürü şey olup bitmişti: Dünyada, Fransa'da, Paris'te... başka kişilere. Ama ya bana? Benim için artık hiçbir şey olmayacak mıydı?

"Burada bulunmak ne tuhaf!" dedim.

"Neden tuhaf olsun?"

"Sıcak hava, viski, yığınla gürültü, şu üniformalar!"

Scriassine çevreye bakındı: "Sevmiyorum burayı! Fransız-Amerikan işbirliğiyle çıkan bir derginin muhabiri olduğum için bana burada bir oda tuttular." Gülümsedi: "Neyse ki yakında bana biraz pahalı gelmeye başlayacak. Ben de gitmek zorunda kalacağım."

"Gitmeniz için ille bir zorunluluk mu olmalı?"

"Hayır! İşte bunun için parayı çok baştan çıkarıcı buluyorum. Param olduğunda bir an önce harcamaya bakarım." Neşeyle konuşmuştu.

"Victor Scriassine sizsiniz değil mi?" Yumuşak bakışlı ufak tefek bir adam masamıza yanaşmıştı.

"Evet!" Scriassine'in bakışlarında hem kuşku hem de bir tür umut parıltısı okunuyordu.

"Beni tanımadınız mı? Viyana'dan bu yana yaşlanmış olmalıyım. Adım Manès Goldman; sizinle bir gün karşılaşırsam teşekkür edeceğime ant içmiştim. Kitabınız için teşekkür ederim."

"Manès Goldman? Tabii, tanıdım," dedi Scriassine içtenlikle.

"Artık Fransa'da mı yaşıyorsunuz?"

"Evet! 1935'ten bu yana. Gurs kampında bir yıl kaldım. Ama tam zamanında çıkmayı başardım..." Sesi bakışından da yumuşaktı. Öylesine yumuşaktı ki adeta ölgündü. "Sizi rahatsız etmek istemiyorum. *Vienne la brune*'ün yazarının elini sıktığım için çok mutluyum."

"Sizi tekrar gördüğüme sevindim."

Ufak tefek Avusturyalı sessiz adımlarla uzaklaşmıştı bile. Camlı kapının ardından geçerek, Amerikalı bir subayın ardından kaybolup gitmişti. Scriassine onu bir süre izledi. Sonra birden:

"İşte, bir hata daha!" dedi.

"Hata mı?"

"Ona yer gösterip oturtmalı, konuşmalıydım. Benden bir şey bekliyor olmalıydı. Oysa ne kendi adresimi verdim ne onunkini aldım." Scriassine'in sesi öfke doluydu.

"Sizi bulmak istediğinde buraya gelip sorar."

"Cesaret edemez; daha önce davranıp ona sormak bana düşerdi. Bunu yapmak zor bir şey değildi. Gurs'ta bir yıl geçirmiş. Kalan dört yıl da saklanmış olmalı. Aynı yaştayız, ama o yaşlı bir adam görünümünde. Belli ki bir şeyler umuyordu. Ve ben onun gitmesine seyirci kaldım!"

"Düş kırıklığına uğramış gibi görünmüyordu. Belki de gerçekten size teşekkür etmekti tek isteği."

"O, işin bahanesiydi." Scriassine bir dikişte kadehini boşalttı. "Oysa bizimle oturmasını söylemek o kadar kolaydı ki! Yapmak isteyip de yapamadıklarınızı düşünün bir... Kaçırılan tüm o fırsatlar! Nedense o an düşünüp bir atılım yapamıyor insan. Açık olacağına anlaşılmaz davranıyor. İşte bu en büyük yanılgı. Eksiklikten doğan bir yanılgı..." Beni yok sayıp kendi başına sürdürdüğü bu konuşması vicdan azabı dolu bir sesle yankılanıyordu. "Bana gelince dört yıl boyunca Amerika'da güvence altında, rahat bir ortamda, iyi beslenerek sıkıntısız bir yaşam sürdürdüm."

"Burada kalamazdınız ama."

"Saklanabilirdim!"

"Ne işe yarardı ki? Bilemiyorum..."

"Arkadaşlarım Sibirya'ya sürgüne yollandığında, ben Viyana'daydım. İnsanlar Viyana'da faşistler tarafından katledildiklerinde Paris'teydim. Paris'in işgalinde ise New York'taydım. Sorun şu: Acaba hayatta kalmayı başarabilmek bir işe yarıyor mu?"

Scriassine'in sorusu beni duygulandırmıştı. Biz de ortadan kaybolanları düşündükçe utanç duygusuna kapılırdık. Kendimizi sorumlu tutmuyorduk, ama yeterince acı da çekmemiştik.

"Paylaşamadığımız acılar bizde suçluluk duygusu yaratır," dedim. "İnsanın kendini suçlu hissetmesi feci bir şey!"

Scriassine birden duygularımı paylaşırmışçasına gülümsedi: "Şartlara bağlı bu!"

Bir an için bu kurnaz ve gergin çehreyi dikkatle inceledim. "Yani bazı pişmanlıkların, bu türden başka vicdan azaplarına karşı bizi koruduğunu mu söylüyorsunuz?"

O da aynı dikkatle bana bakarak: "Oldukça zeki sayılırsınız!" dedi.

"Zeki kadınları genellikle pek sevmem! Belki de yeterince zeki bulmadığım için. Böyle durumlarda kendilerini kanıtlamak için sürekli konuşurlar ve hiçbir şeyin derinine inmezler. Size rastladığımda dikkati çeken özelliğiniz, az konuşmanız olmuştu."

Gülmeye başladım: "Doğrusu pek seçeneğim yoktu!"

"Dubreuilh, Perron, ben, hepimiz durmadan konuştuk, sizse sakin sakin dinliyordunuz."

"Başkalarını dinlemek benim mesleğim!"

"Evet ama, dinlemenin değişik türleri vardır. Herhalde iyi bir ruh doktorusunuz. On yaş daha genç olsaydım, gelir kendimi size teslim ederdim."

"Psikanaliz tedavisi sizi çekiyor mu yoksa?"

"Şimdi artık çok geç... İnsanın kendi kişiliğini yaratması için bunu, yetersizlikleri ve kusurlarıyla birlikte oluşturması gerekir. Onu asla tedavi edemezsiniz. Olsa olsa yıkabilirsiniz bu kişiliği."

"Bu, hastalığa bağlı bir şey."

"Önemli olan insanın kendisi olabilmesi... Tam anlamıyla kendisi olabilmesi yani!"

Savunmasız yüzünde tahammülü güç bir dürüstlük okunuyordu; güven dolu, hüzünlü sesi dokunmuştu bana. İçtenlikle ekledim: "Sizden daha hasta olanlar da var!"

"Nasıl olur?"

"Bazı insanlar vardır, onları gördüğünüz zaman kendilerine nasıl tahammül ettiklerini düşünürsünüz. Beyinleri sulanmadıysa eğer, kendilerinden nefret etmeleri gerek; siz bende bu etkiyi bırakmıyorsunuz."

Scriassine'in ciddi ifadesi değişmiyordu: "Kendinizden hiç nefret ettiğiniz oluyor mu?"

"Hayır!" Gülümsedim. "Kendimle pek ilgilenmem ben!"

"Onun için insanı bu denli rahatlatan bir yapınız var. Sizi gördüğüm an bende bıraktığınız izlenim bu oldu: Büyüklerin sözünü kesmeyen terbiyeli bir genç kıza benziyorsunuz."

"Oysa on sekiz yaşında bir kızım var."

"Bu, bir şey ifade etmez. Zaten genç kızlara hiç katlanamam. Ama genç kız gibi görünen bir kadın çok çekicidir." Beni dikkatle inceliyordu.

"Gerçekten garip; yaşadığınız ortamda tüm kadınlar çok serbest. Size gelince, insanın aklına kocanızı aldatıp aldatmadığınız sorusu geliyor."

"Aldatmak mı? Ne çirkin bir sözcük! Robert ve ben özgürüz ve birbirimizden hiçbir şey gizlemeyiz."

"Peki, ya siz bu özgürlükten hiç yararlanmadınız mı?"

Biraz sıkılarak: "Zaman zaman evet!" diye yanıtladım. Bir şey yapmış olmak için martini kadehimi bir dikişte boşalttım. Öyle pek fırsat çıkmamıştı karşıma; bu konuda Robert'den çok farklıydım. Barda rastladığı alımlı bir fahişeyle bir iki saat geçir-

mek çok doğal görünürdü ona. Bense, dostluk kuramayacağım erkeklerle sevişemezdim. Ayrıca dost seçiminde çok titizdim. Bu son beş yıl, pek de aramadan cinsel ilişkiden uzak yaşamış, bundan sonra da hep öyle yaşayacağımı düşünmüştüm. Kadınlık yaşamımın son bulmuş olması doğaldı bence... Geriye dönüşü olmadan biten o kadar çok şey vardı ki!"

Scriassine bana sessizce bakıyordu.

"Bahse girerim ki yaşamınıza öyle çok sayıda erkek girmemiştir!"

"Doğrudur!"

"Neden?"

"Fırsat olmadı da ondan."

"Fırsat olmadı demek, fırsat yaratmadınız demektir."

"Herkesin gözünde, ben ya Dubreuilh'ün karısı ya da Doktor Anne Dubreuilh'üm. Sadece saygı uyandıran unsurlar bunlar."

Güldü: "Size karşı duyduklarıma pek saygı denemez..."

Araya kısa bir sessizlik girmişti. Sonra:

"Neden bir kadının bir sürü erkekle yatması gerekiyor sizce?" dedim.

Bana ciddi ciddi baktı: "Biraz olsun çekici bulduğunuz bir erkek, sizinle yatmayı açıkça istese, bunu kabul eder misiniz?"

"Birçok şeye bağlı bu!"

"Ne gibi?"

"Ona, bana, koşullara tabii ki!"

"Bunu size teklif ettiğimi varsaysanız..."

"Bilmem."

Neye varmak istediğini çoktan anlamıştım. Ama yine de şaşırmıştım.

"Soruyorum işte: Cevabınız evet mi, hayır mı?"

"Çok acele ediyorsunuz!"

"Lüzumsuz oyunlardan nefret ederim: Bir kadına uzun uzun kur yapmak hem benim hem de onun için küçültücü bir davranış olur. Parlak laflardan hoşlandığınızı sanmıyorum."

"Hayır, ama bir karara varmadan önce bunu iyice tartmayı yeğlerim."

"Eh, düşünün o zaman."

İki viski daha ısmarladı. Hayır, canım ne onunla ne de başka bir erkekle yatmak istiyordu. Bir uyuşukluk sarmıştı bedenimi; bu rahatlığı bozmaya kalkışmak çılgınlık olurdu. Üstelik ba-

na olanaksız gibi görünüyordu bu. Nadine'in tanımadığı birtakım erkeklerle ilişki kurması beni çoğu kez şaşırtmıştı. Bu yalnız bedenimle, yanımda tek başına içki içen adam arasında en ufak bir bağ yoktu. Kendimi onun kolları arasında çıplak olarak tasarlamak, aynı durumda yaşlı annemi düşünmek kadar münasebetsiz olacaktı.

"Hele gecenin nasıl gelişeceğini bir görelim," dedim.

"Çok anlamsız bu. Aklımıza takılan bu düşünce varken politika ya da psikoloji gibi konuları tartışmak mümkün mü? Neye karar vereceğinizi şimdiden biliyorsunuzdur. Öyleyse şimdiden söyleyiverin!"

Onun bu sabırsızlığı eninde sonunda yaşlı annemden farklı olduğumu açıkça gösteriyordu. Beni istediğine göre, bir saat için bile olsa arzu uyandıran bir kadın olduğuma inanmalıydım. Nadine biriyle yatağa girmenin sofraya oturmak kadar doğal bir olay olduğunu ileri sürerdi. Haklıydı belki de! Yaşamım boyunca o hanım hanımcık şık eldivenlerle dolaştığım için beni suçluyordu. Söylediğinde gerçek payı var mıydı yoksa? Şu eldivenleri bir kez olsun çıkartsam ne olurdu ki? Bu gece çıkartmasam, bir daha çıkartabilir miydim acaba? Mantığımı kullandığımda: "Hayatımın güzel günleri bitti artık!" diye düşünüyordum. Ama tüm bu mantığa karşın yaşayacağım daha çok yıl vardı önümde.

Birden, "Oldu, kabul ediyorum!" dedim.

"A, bak, bu iyi bir yanıt." Bir doktorun ya da bir hocanın yüreklendirici tonuyla konuşmuştu. Elimi tutmak istedi, ama bu ödülü kabul etmedim.

"Bir kahve istiyorum. Korkarım içkiyi fazla kaçırdım."

Gülümsedi: "Bir Amerikalı kadın, bir viski daha isterdi," dedi. "Ama haklısınız, ikimizden birinin aklı başında olmazsa her şey berbat olabilir."

İki kahve ısmarladı. Sıkıntı dolu bir sessizlik çökmüştü aramıza. Evet dememin en büyük nedeni, ona duyduğum yakınlık ve aramızda kurmayı başardığı bu geçici samimiyetti. Oysa, bu "evet" sözcüğü tam da bu yakınlığı bir anda yok etmişti. Fincanlarımız boşalınca: "Odama çıkalım mı?" dedi.

"Hemen mi?"

"Neden olmasın? Artık birbirimize söyleyecek bir söz bulamadığımızı siz de görüyorsunuz."

"Bu karara alışabilmek için biraz zamanın olsun isterim." Her şeyin birbirimize ısınarak gelişmesini umut ediyordum.

Ama gerçek şuydu ki söyleyecek tek bir söz bulamıyordum.

"Peki, çıkalım!"

Oda bavullarla doluydu. Birinin üstü elbiselerle ve kâğıtlarla kaplı, iki pirinç karyola vardı. Yuvarlak bir masanın üstünde boş şampanya şişeleri duruyordu. Scriassine beni kolları arasına aldı; dudaklarıma dokunan heyecan dolu dudaklarını hissettim. Evet, mümkün olabilirdi! Her şey çok kolaydı; bir şeyler oluyordu, alışılmamış, değişik bir şeyler... Gözlerimi kapadım. Yaşam kadar yoğun olan bir düşe dalıyordum. Şafak sökünce de bir kuş kadar hafif uyanacaktım. O sırada sesini duydum:

"Bir genç kız kadar sıkılgan görünüyorsun! Canını yakmayacağız genç kızın. Her şey tatlılıkla geçecek." Sanki bana söylenmiyormuş gibi gelen bu sözcükler beni birden kendime getirdi. Ben buraya zorla sahip olunan, bakire rolünü oynamaya gelmemiştim! Ya da herhangi başka bir rolü... Kollarının arasından sıyrıldım.

"Bekleyin biraz."

Banyoya sığınıp hiçbir şey düşünmeksizin aceleyle hazırlandım. Düşünmek için vakit çok geçti artık. Başka bir düşüncenin daha tutsağı olmaya fırsat bırakmadan, yanıma, yatağa girdi; ben de sıkıca sarıldım ona; artık tek umudumdu. Kombinezonumu hızla çekip çıkardı. Ben de arzunun o karanlık dalgalarına bıraktım kendimi; sürüklenmiş, sarsılmış, soluksuz kalmış, kaldırılıp atılmış gibiydim. Zaman zaman da baş aşağı, bir boşluğa, düşer gibi oluyordum. Unutulmuşluk içinde, gecenin derinliklerinde terk edilmiş olarak... O ne müthiş yolculuktu! Kulağıma gelen sesi beni birden gerçeğe, olduğum yere döndürdü: "Dikkat etmem gerekiyor mu?" "Mümkünse evet." "Korunmuyor musun?" Bu soruyu öylesine kabaca sormuştu ki irkildim bir an. "Hayır," dedim. "Neden peki?" Yeniden o havaya girmek zor oldu, ama okşayışları altında yeniden kendimden geçtim. Kendimi sessizliğe kaptırarak vücuduna iyice sokuldum. Sıcaklığını tenimin tüm zerrecikleriyle hissettim. Kemiklerim, kaslarım bu alevde eriyor, sükûnet etrafımda yumuşak daireler şeklinde dolanıyordu. Birden emredercesine "Aç gözlerini!" dedi.

Gözlerimi açacak oldum, ama ışık gözlerimi kamaştırmış, gözkapaklarım iyice ağırlaşmıştı. Yine "Aç gözlerini!" dedi. "Bak işte, sen ve ben birlikteyiz!" Haklıydı ve bundan kaçmayı da düşünmüyordum. Ama her şeyden önce, bu yabancı varlığa alışmam gerekiyordu: Tenim! O yabancı çehreye bakabilmek ve o

bakışın altında kendimi kaybetmek... Bu, bana göre çok fazlaydı... Ona baktım. Duyduğum arzuyu kaybeder gibiydim. Bedenimi ve tenimi yitirmiş gibi bir duyguydu bu. Çarşafı çektiği an odanın soğukluğunu, bedenimin ise artık bir genç kızmki gibi diri görünmediğini düşündüm. O an artık ne sıcaktan ne de soğuktan etkilenen bu külçeleşmiş bedeni kollarına bıraktım. Dudaklarını bir an göğüslerimde, sonra da karnımda hissettim. Derhal gözlerimi kapayıp tüm benliğimle benden neredeyse zorla kopardığı o hazza sığındım. Koparılmış bir çiçek gibi!... Ötelerde kalmış, yalın bir haz!... O çiçek orada, uzaklarda coşkudan coşkuya koşuyordu. Scriassine ise duymamaya çalıştığım sözcükler mırıldanıyordu; bense sıkılıyordum. İyice sokulduğunda sıcaklığı bir an canlandırdı beni. Birleşme anında pek bir şey duyduğumu söyleyemem; hemen ardından tekrar bir şeyler söylemeye başladı: Ağzım kenetlenmiş, dişlerimin arasından bir tek laf çıkmaz olmuştu. Ne bir söz ne bir inilti! Bir an sustu; sonra "Bak!" dedi. Hafifçe başımı salladım. Olup bitenler benimle hiç ilgili değildi sanki! Baksaydım kendimi garip hissedecektim. "Ne o, utanıyor musun yoksa? Genç kız galiba utanıyor!" Bu üstünlük onu bir an oyaladı, sonra tekrar konuşmaya başladı: "Neler hissettiğini söyle bana! Haydi söyle!" Susuyordum. İçimdeki varlığını tam olarak duymuyor, sezinliyordum ancak. Tıpkı uyuşturulmuş bir diş etinde doktorun iğnesini hissetmek gibiydi. Şaşkınlıkla: "Zevk almıyor musun? Hoşuna gitsin istiyorum!" Sesi öfke doluydu, hesap istiyordu sanki: "Gitmiyorsa da önemi yok! Önümüzde uzun bir gece var." Gece çok kısaydı... Sonsuzluk bile çok kısaydı. Oyunu kaybetmiştik, biliyordum. Bu işe nasıl son vereceğimi düşünüyordum. İnsan kendini gecenin karanlığında yalnız ve çıplak olarak yabancı kollar arasında bulunca, savunmasız kalıyordu. Zorlukla konuştum: "Bana bu kadar ilgi göstermeyin... Bırakın beni!..." "Ama soğuk bir kadın değilsin," dedi öfkeyle. "Sorun zihninden kaynaklanıyor. Ama bu direncini kıracağım."

"Hayır," dedim. "Hayır!" Çok zordu duygularımı açıklamak. Gözlerinde gerçek bir nefret okunuyordu. Bense bedensel bir rahatlığın aldatmacasına kendimi kaptırmış olmaktan utanç duyuyordum. Bir erkek, insanı sağlığına kavuşturacak bir alet değildi. Bunu geç de olsa anlamıştım.

"İstemiyorsun," dedi, "istemiyorsun demek! Seni inatçı!" Hafifçe çeneme vurdu; kızgınlığımı dışa vuramayacak kadar yor-

gundum. Titremeye başladım: İnen yumruk, binlerce yumruklar...

"Şiddet her yerde!" diye düşündüm. Titriyordum; gözlerimden yaşlar boşandı.

Şimdi gözlerimi öpüyor, mırıldanıyordu: "Gözyaşlarını içiyorum." Yüzünde zafer dolu bir sevecenlik okunuyordu. Onu çocukluk günlerine döndüren bir tatlılıktı bu. Kendime acıdığım kadar ona da acıdım. İkimiz de eşit derecede şaşkındık, düş kırıklığına uğramıştık. Saçlarını okşadım; âdet yerini bulsun diye "sen" demeye zorladım kendimi:

"Neden benden nefret ediyorsun?"

"Öyle olması gerektiği için," dedi üzüntüyle. "Gerçek değildi."

"Ben nefret etmiyorum senden. Kollarında kendimi iyi hissettim."

"Doğru mu?"

"Doğru."

Bir anlamda doğru sayılırdı. Bir şeyler olmuştu; başarılı sayılamayan, hüzün verici, gülünç, ama gerçek... Gülümsedim:

"Garip bir gece bu! Hiç böyle bir gece geçirmemiştim."

"Hiç mi'? Yani gençlerle de mi'? Yalan söylemiyorsun ya?"

Sözcükler benim adıma yalan söylemişti. Ben de doğruladım bu yalanı:

"Hiçbir zaman!"

Beni coşkuyla kollarının arasına sardı; sonra yeniden sevişmeye başladık. "Benimle aynı anda haz duymanı isterim," dedi. "Oldu mu?"

Sinirleniyordum. Bir an düşündüm. "İşte, dâhiyane bir buluş daha: Senkron!" Sanki bir şey ifade edecekmiş gibi!... Birlikte haz duysak bile bu, aradaki uçurumu kapatır mıydı hiç? Bu hazzın, onun kalbinde hiçbir yankı bulmadığını biliyorum; onunkini sabırsızlıkla bekliyorsam, kurtulmak içindi! Bununla birlikte yenik düşmüştüm; sonunda inledim... aynen onun istediği gibi... Ama bunu herhalde pek ustaca yapamamış olmalıyım. Çünkü sordu:

"Zevk aldın mı?"

"Aldım, tabii!"

Yinelemediğine göre o da yenik düşmüş olmalıydı. Hemen ardından başını omzuma yaslayarak uyuyakaldı. Ben de öyle. Göğsüme dayalı kolu beni uyandırdı:

"Burada mısın?" Gözlerini açtı. "Kâbus görüyordum, hep görürüm zaten." Sesi sanki çok uzaklardan, karanlığın içinden geliyor gibiydi.

"Beni saklayacak yerin yok mu?"

"Seni saklamak mı?"

"Evet! Kaybolmak ne iyi olurdu! Birlikte bir yere gizlenemez miyiz? Birkaç günlüğüne..."

"Gidecek bir yerim yok; gitmem de olanaksız zaten."

"Yazık," dedi Sonra birden sordu: "Hiç kâbus görmez misin sen?"

"Pek sık değil!"

"Sana imreniyorum. Oysa ben geceleri birilerinin yanımda olmasına ihtiyaç duyuyorum."

"Gitmem gerek!"

"Hemen değil, gitme! Bırakma beni..." Omzumu tuttu; bir can simidiydim sanki. Ama hangi girdabın?...

"Uykuya dalıncaya kadar beklerim. Yarın tekrar görüşelim, ister misin?"

"Tabii! Öğle sıraları evinin hemen yanındaki kafede olurum. Tamam mı?"

"Oldu. Rahat uyumana bak."

Solukları derinleşince usulca yataktan çıktım; tenime sinen bu geceden kopmak çok güçtü; ama Nadine'i kuşkulandırmak istemiyordum. Her birimizin kendine özgü kandırma yolları vardı. O bana her şeyi söylerdi. Ben ise hiçbir şey!... Aynanın önünde kendime çeki düzen verirken verdiğim kararda Nadine'in payı olduğunu düşünüyor, bundan dolayı da ona öfke duyuyordum. Ne var ki bir anlamda hiç pişman değildim. Bir erkeği yeterince tanımanın en iyi yolu yatakta beraber olmaktır! Bir kanapenin üstüne yatırarak, günlerce konuşmaya zorlayarak kazanılacak bilgilerden çok daha fazlasını... Ama bu tür deneyimler için fazlasıyla dayanıksızdım.

Ertesi sabah oldukça meşguldüm. Sézenac uğramamıştı; ama epey hasta geldi. Scriassine'i ancak şöyle böyle düşünecek zamanım olmuştu. Onu tekrar görmem gerekiyordu. Eksik kalmış, anlamsız gecemizi bir türlü içime sindirememiştim. Konuşarak bir sonuca bağlamayı ve kurtarmayı umuyordum.

Kafeye ilk ben gittim. Kırmızı rengin hâkim olduğu, düz ve cilalı masalarıyla küçücük bir kafeydi. Sık sık sigara alırdım oradan. Ama hiç oturmaya gelmemiştim. Bölmelerde oturan çiftler

vardı. Porta şarabı türünden bir içki ısmarladım. Kendimi yabancı bir kentteymiş gibi hissediyor, neyi beklediğimi bilemiyordum. Scriassine hızla içeri girdi.

"Kusura bakmayın, bir sürü randevum vardı."

"Gelmenize sevindim."

Gülümsedi: "İyi uyudunuz mu?"

"Çok iyi."

O da aynısını ısmarladı. Sonra bana doğru eğildi. Yüzündeki o kızgın ifadeden eser kalmamıştı.

"Size bir soru sorabilir miyim?"

"Tabii."

"Nasıl oldu da odama çıkmayı kolayca kabul ettiniz?"

"Kendimi size yakın hissettim."

"Ama sarhoş değildiniz!"

"Hayır, hiç değildim."

"Ve pişmanlık duymadınız!..."

"Hayır!"

Duraksadı; özel defterine ayrıntılı bilgi yazmak ister gibi bir hali vardı. "Bilmek istediğim bir şey var: Bir ara bana böyle bir gece hiç geçirmediğinizi söylemiştiniz. Doğru mu bu?"

Biraz sıkılarak gülümsedim: "Hem evet hem hayır."

"Ben de böyle düşünmüştüm." Düş kırıklığına uğramış görünüyordu. "Böyle derler, ama doğru olduğuna da hiç rastlamamışımdır."

"O an için doğru olabilir; ama ertesi gün bunlar gerçek payını biraz yitirebilir."

Şarabını bir dikişte içip bitirdi. Devam ettim:

"Beni korkutan neydi biliyor musunuz? Zaman zaman öylesine kin dolu bir iradeye bürünüyordunuz ki!"

Omuz silkti: "Kaçınılmaz bir şeydi."

"Neden, cinsiyet çatışması mı yoksa?"

"Siyasette aynı çizgide değiliz."

Bir an şaşkınlıktan donakaldım: "Politika yaşamımda o kadar az yer tutar ki!"

"Kayıtsızlık da bir taraf tutma sayılır!" dedi sert bir tavırla. "Bakın, bu konuda kayıtsız şartsız benden yana olmayan, bana karşı demektir."

"Bu durumda odanıza gelmemi istememeliydiniz," dedim sitemle.

Kurnaz bir gülümseyişle baktı:

"Eğer arzu duyuyorsam bir kadının kafaca bana aykırı olması hiç rahatsız etmez. Bir faşistle bile sevişebilirim."

"Kızgın olduğunuza göre demek ki umursamışsınız!"

Yine gülümsedi:

"Yatakta birbirinden biraz nefret etmek pek o kadar da feci değildir canım!"

"Aksine, korkunç bir şey!" Yüzüne dikkatle baktım. "Duygularınızı kolay kolay dışa vurmuyorsunuz. İnsanlarla acıma ya da pişmanlık duygularını paylaşabilirsiniz, ama yakınlaşmayı asla..."

"Bugün de siz benim psikolojik tahlilimi yapıyorsunuz. Devam edin, hoşuma gitti bu."

Bakışları, geçen gece beni dikkatle izlerken fark ettiğim o tutkulu doymazlığı taşıyordu. Buna ya bir hastada ya da bir çocukta tahammül edebilirdim ancak.

"Yalnızlığın sadece baskı kurularak üstesinden gelindiğini samyorsunuz. Bence aşkta bundan daha yersiz bir davranış olamaz."

Yenilgiyi kabul etmiş göründü:

"Sonuç olarak dün gece tam bir başarısızlıktı, öyle mi?"

"Eh, aşağı yukarı."

"Birlikte bir gece daha geçirmemizi ister miydin?"

Duraksadım.

"Evet; başarısızlığı sevmem."

Yüz hatları sertleşti: "Bu bir neden olamaz!" Omuz silkti. "İnsan böyle bir sebeple sevişmez!"

Ben de aynı kamdaydım. Sözlerinin ve arzularının beni incitmesinin nedeni, bunların mantığının ürünü olmasıydı. "Sanırım ikimiz de oldukça fazla düşünen insanlarız!"

"O halde, en iyisi bir daha birlikte olmamak," diye yanıtladı.

"Ben de aynı şeyi düşünüyorum."

Evet, ikinci bir başarısızlık daha beter olurdu; olanlardan sonra güzel bir ilişki bekleyemezdik. Birbirimizi hiç sevmiyorduk ve bu hikâye hiçbir sonuca varmayacaktı. Nezaket gereği bir iki laf daha ettik, sonra da eve döndüm.

Ona kızmıyordum. Kendime ise, biraz... Zaten Robert'in bana evde de söylediği gibi, pek önemi olmayan, öylesine bir iz bırakan ve salt bizi ilgilendiren, basit bir anıydı. Yine de, odama çıktığımda o hanımefendi eldivenlerimi bir daha çıkarmamaya

karar verdim. "Çok geç!" diye mırıldandım aynaya göz ucuyla bakarak... Elime sanki işlemiş gibiydi bu eldivenler! Onları çıkarıp atabilmek için derimi de yüzmem gerekecekti. Hayır, işler böyle geliştiyse, sadece Scriassine'de değildi suç. Aynı zamanda benimdi de! O yatağa bedbinlik, merak ve meydan okuma duygularının yanı sıra, benim bile tam olarak tanımlayamadığım bir şeyleri kanıtlamak için girmiştim. Kuşkusuz istediğimin tam aksini kanıtlamıştım. Aynanın önünde dikilmiş duruyordum. "Değişik bir yaşam sürebilirdim," diye düşündüm. Şık giyinen, öyle veya böyle dikkati çeken biri... Gösterişçi duygulara kendimi kaptırarak tutkulu ilişkilere girebilirdim. Ama çok geçti artık. Ve birden geçmişimin bana neden zaman zaman bir başkasının geçmişi gibi göründüğünü anladım: Şu anda bir başkası olduğumdan! Otuz dokuz yaşında bir kadın. Yaşını duyumsayan bir kadın!

Yüksek sesle, "Bunun farkındayım," dedim. Savaş öncesi, yılların yükünü hissetmeyecek kadar gençtim. Sonra beş yıl boyu kendimi tamamen unuttum. Ve nihayet kendime kavuştuğumda, boyun eğdiğim gerçekle karşı karşıya kaldım. Yaşlılığım beni bekliyor, kaçacak deliğim yok. Onu şimdiden aynanın derinliklerinde görür gibiyim. Hâlâ kadınım ben! Hâlâ her ay regl oluyorum; değişen bir şey yok. Ne var ki bunu artık biliyorum. Saçlarımı hafifçe kaldırıyorum; bu beyaz teller bir belirti, bir özellik değil, bir başlangıç. Başım henüz canlıyken kemiklerimin rengini alacak. Tenim hâlâ kırışıksız ve diri görünebilir, ama bir anda maske düşecek, yaşlı bir kadının kıpkırmızı gözleri ortaya çıkacak. Mevsimler yeniden başlar, yenilgilerin üstesinden gelinir! Ama çöküşü durdurmanın hiçbir çaresi yok. "Artık kaygılanmak için çok geç," diye düşündüm, aynadaki görüntümden bakışlarımı çevirerek. "Artık pişmanlık duymak için bile çok geç; tek çare yaşamayı sürdürmek...

Üçüncü Bölüm

Nadine, Henri'yi birkaç akşam aralarda gelip gazeteden aldı. Bir gece yeniden bir otele ardı ardına gittiler; ama bu, onlara pek bir şey vermedi. Nadine için sevişmek, besbelli ki sıkıcı bir şeydi: Henri de kısa sürede sıkıldı. Ama Nadine'le çıkmak, yemek yiyişini seyretmek, güldüğünü duymak, onunla konuşmak hoşuna gidiyordu. Etrafındaki birçok şeyi görmezdi Nadine; fakat tüm gördüklerine de, kendini kandırmadan canlı bir tepki gösterirdi. Henri, Nadine'in eğlenceli bir yol arkadaşı olabileceğini düşünüyor, genç kadının doymazlığı ise onu duygulandırıyordu.

Nadine, her defasında sormaktan kendini alamıyordu.

"Konuştun mu?"

"Henüz değil."

Nadine başını öylesine acıklı bir ifadeyle öne eğiyordu ki Henri suçluluk duygusuna kapılıyordu; güneş, bol gıda, gerçek bir yolculuk... Yoksun kaldığı tüm bunlardan tekrar mahrum bırakacaktı onu. Mademki Paule'den ayrılmaya karar vermişti, hiç değilse Nadine faydalansaydı durumdan. Yokluğunda boş umutlarla avunacağına, bitireceğine, yolculuğa çıkmadan önce onunla oturup konuşmak aslında Paule'ün de çıkarına olacaktı. Ondan uzaktayken Henri kendini hep haklı görüyordu: Ona hep dürüst davranmıştı. Küllenmiş bir geçmişin yeniden dirileceğine inanır görünmekle, kendi kendini aldatan Paule'dü. Ama onun yanındayken, Henri kendinde de suç buluyordu: O küçük dairede gi-

dip gelişini seyrederken, "Acaba onu artık sevmemekle alçaklık mı ediyorum?" diye düşünüyordu. Yoksa onu bir zamanlar sevmiş olmak mı bir suçtu? Julien ve Louis'le Dome kafesindeydiler; yandaki masada *La Mesaventure*'ü yapmacık bir ilgiyle okuyan menekşe renginde bir giysiye bürünmüş, güzel bir kadın vardı; uzun mor eldivenlerini önündeki küçük sehpanın üzerine bırakmıştı; Henri önünden geçerken "Çok güzel eldivenleriniz var," demişti. "Hoşunuza gidiyorsa sizin olsun." "Ben ne yapayım onları!" "Karşılaşmamızın bir anısı olarak saklayın." O an ikisinin de bakışları yumuşamıştı; birkaç saat sonra kolları arasında onun çıplak bedenini sımsıkı tutuyor ve ona "Çok güzelsin," diyordu. Hayır, kendini suçlayamazdı. Paule'ün güzelliği, sesi, o gizemli konuşma biçimi, gülümseyişiyle gözlerinin kamaşmış olması çok doğaldı. Paule, kendinden biraz daha büyüktü. Bilmediği konularda o bir sürü küçük ayrıntıyı biliyordu. Paule'de en çok hayran olduğu şey, tüm dünya nimetlerini küçümsemesiydi; Henri'nin hiç ulaşamayacağı soyutlanmış bir bölgede yaşıyordu sanki; kolları arasında etten kemikten bir kadına dönüşmesi onu allak bullak ediyordu. "Tabii, biraz fazla büyüttüm kafamda," diye itiraf etti kendine. Paule tüm sevgi yeminlerine ve kendi varoluşunun mucizesine inanmıştı. İşte Henri'nin suçu da bu olmuştu. Paule'ü sınırsızca göklere çıkarmış, sonra da aklı başına gelince, onu gerçek haliyle görmüştü. Evet, her ikisinin de suçları olmuştu kuşkusuz. Sorun bu değildi; sorun, işin içinden nasıl çıkılacağıydı. Dilinin ucuna gelen sözleri bir türlü söyleyemiyordu: Paule bunun farkında mıydı? Henri, ne zaman uzun süre suskun kalsa hemen onu sorguya çekmekte gecikmezdi.

"Neden bu bibloların yerini değiştiriyorsun?" diye sordu Henri.

"Böyle daha güzel değil mi sence?"

"Bir dakika oturabilir misin lütfen?"

"Canını mı sıktım?"

"Hayır, ama seninle konuşmak istiyorum."

Paule güldü. Biraz gergindi. "Ne kadar ciddi görünüyorsun! Yoksa beni artık sevmediğini mi söyleyeceksin?"

"Yo, hayır."

"O halde, gerisi umurumda değil," dedi Paule oturarak; sabırlı ve biraz alaycı bir ifadeyle ona doğru eğildi: "Konuş sevgilim, seni dinliyorum."

"Birbirini sevmek ya da sevmemek, tek sorun bu değil ki!" dedi Henri.

"Benim için öyle ama."

"Benim için değil, biliyorsun; yaşamımda değer verdiğim daha bir sürü şey var."

"Evet biliyorum; mesleğin, gezilerin, bunlardan hiç ayrı tutmadım seni."

"Sana sık sık yinelediğim gibi, çok önemsediğim bir şey daha var: Özgürlüğüm!"

Paule tekrar gülümsedi: "Seni özgür bırakmadığımı söyleme bana!"

"Birlikte sürdürülen bir yaşam, bir insanı ne kadar özgür kılıyorsa o kadar işte! Oysa benim için özgürlük, her şeyden önce yalnızlık demek. Hatırlıyor musun, buraya yerleştiğimde bunun sadece savaş süresince böyle olmasını kararlaştırmıştık."

"Sana yük olduğumu hiç düşünmemiştim," dedi Paule. Artık gülümsemiyordu.

"Kimse senden az yük olamaz. Ama her ikimiz de kendi evimizde yaşarken, her şey daha hoştu diye düşünüyorum."

Paule'ün yüzü yine aydınlandı: "Her gece burada benimle buluşuyor, bensiz uyuyamayacağını söylüyordun."

Bunu sadece bir yıl boyunca söylemişti. Ama yine de karşı çıkmadı: "Tamam, ama oteldeki odamda çalışıyordum..."

"O oda senin delikanlılık heveslerinden biriydi," dedi Paule hoşgörüyle. "Tatsız bir beraberlikten, fazla içli dışlı yaşamaktan kaçınmak!... Bu kuralların artık pek soyut kaldığını itiraf et; bunları hâlâ ciddiye aldığına inanamıyorum."

"Hayır, hiç de soyut değil. Beraberlik hem gerginliğe hem de vurdumduymazlığa yol açar; çoğu kez sana karşı sevimsiz ya da kayıtsız davrandığımın farkındayım. Bu da seni üzüyor. İnsan ancak istediği zaman görüşmeli."

"Ben seni hep görmek isterim oysa," dedi Paule sitemle.

"Bak, ben yorgun ve keyifsiz olduğum zamanlar ya da yoğun bir çalışma temposuna girdiğimde yalnız kalmayı yeğlerim."

Henri'nin sesi sertleşmişti. Paule yeniden gülümsedi:

"Bir ay boyunca yalnız olacaksın. Dönüşte düşünceni değiştirip değiştirmeyeceğini görürüz...."

"Hayır, değiştirmeyeceğim!" dedi Henri kesin bir tavırla.

Paule bir an boş boş baktı: "Bana yemin et," diye fısıldar gibi konuştu.

"Ne için?"

"Başka bir kadınla aynı evi asla paylaşamayacağına."

"Sen delisin! O ne biçim düşünce! Tabii ki yemin ederim."

"O halde kopamadığın o bekârlık alışkanlıklarına tekrar dönebilirsin," dedi Paule ezik bir tavırla.

Henri ona merakla baktı: "Böyle bir şey söylemeye neden ihtiyaç duydun ki!"

Paule'ün bakışlarında yine bir panik okunuyordu; bir süre konuşmadı; görünürde sakin gibiydi: "Hiçbir kadının yaşamında benim tuttuğum yeri tutmayacağını biliyorum. Ama birtakım simgeler benim için çok önemli." Henri'den daha fazlasını duymak istemediği açıktı. Kalkmaya yeltendi; Henri durdurdu onu...

"Dur bekle; seninle açık konuşmam gerek. Başkasıyla yaşamayacağım doğru. Ama bu son dört yılın ağırlığından olacak, canım değişiklik istiyor, serüven yaşamak istiyor. Değişik kadınlarla önemsiz serüvenler yani."

"Şu anda da böyle bir serüven yaşıyorsun değil mi?" dedi Paule sakin bir tavırla. "Nadine'le!"

"Nereden biliyorsun?"

"Yalan söylemeyi hiç beceremezsin."

Bazen öylesine kör oluyor, bazen de öylesine iyi seziyordu ki her şeyi! Henri şaşakalmıştı. Sıkıntıyla söze başladı: "Sana bundan söz etmemem aslında saçmalıktı; ama seni üzmekten, üstelik nedensiz üzmekten çekindim. Aramızda önemli bir şey geçmedi diyebilirim, uzun da sürmeyecek zaten."

"Merak etme, bir çocuğu kıskanacak değilim; hele Nadine'i hiç!" Henri'ye yaklaşarak koltuğun kenarına oturdu: "Noel gecesi söylemiştim, senin gibi bir erkek başkalarının yaptığı gibi kurallara boyun eğemez. Senden sıradan bir sadakat beklemiyorum. Git, Nadine'le ya da kiminle olursa olsun eğlenmene bak." Neşeli bir tavırla Henri'nin saçlarını okşadı:

"Bak gördün mü? Özgürlüğüne ne kadar saygı gösteriyorum."

"Evet" dedi Henri. Hem rahatlamış hem de düş kırıklığına uğramıştı. Düşündüğünden de kolay elde ettiği bu sonuç, hiçbir şeyi çözümlemiyordu. Bu zaferi hiç değilse sonuna dek götürmeliydi: "Aslında Nadine bana karşı en ufak bir duygu beslemiyor. Tek isteği onu bu yolculuğa götürmem; ama dönüşte ayrılacağımız kesin."

"Yolculuğa mı?"

"Benimle Portekiz'e gelecek."

"Hayır!" diye bağırdı Paule. Birden o sakin maskesi düşmüştü. Henri birden karşısında dudakları titreyen, gözleri yaşlarla dopdolu, sarsılmış bir çehre gördü. "Beni götürmeyeceğini söylemiştin."

"Pek istekli görünmediğin için üstünde durmadım."

"Ben mi pek istekli görünmedim! Ben seninle gidebilmek için her şeyimi feda etmeye hazırdım. Ama yalnız olmak istediğini sanmıştım. Kendimi senin yalnızlık isteğine feda etmeye razıyım, ama Nadine'e asla!" Sesi isyan doluydu.

"Yalnız gitmem ya da Nadine'le gitmem ne fark edebilir ki!" dedi. İyi niyetli olduğu söylenemezdi. "Mademki onu kıskanmıyorsun!"

"Hem de öyle çok fark eder ki," dedi Paule allak bullak olmuş bir sesle. "Sen yalnız olduğunda ben bir anlamda yine seninle sayılırdım, birlikte gibi olurduk... Savaş sonrası yaptığın bu ilk yolculuğuna başka bir kadınla çıkmaya hakkın yok."

"Bak, eğer bundan simgesel bir anlam çıkartıyorsan, haksızsın. Nadine biraz dünyayı tanımak istiyor. Hayatında hiçbir şey görmemiş zavallı bir kız o; onu biraz gezdirmek hoşuma gidiyor. Bu olayın hiçbir önemi yok, emin ol!"

"Dediğin kadar önemsizse," dedi Paule kelimelerin üstüne basa basa, "götürme onu". Henri'ye yalvarırcasına baktı. "Sevgimizin adına istiyorum bunu senden."

Sessizce birbirlerini tepeden tırnağa süzdüler; Paule'ün çehresi tümüyle bir yakarış içindeydi; ama Henri kapana kısılıp kalmış bir kadınla değil de sanki bir düşmanla karşı karşıya gelmişçesine direniyordu. "Az önce özgürlüğüme saygı gösterdiğini söylemiştin," dedi.

"Evet," diye yanıtladı Paule hınçla, "ama kendini yıkmak isteseydin buna karşı çıkardım. Aynı şekilde, aşkımıza ihanet etmene göz yumamam."

"Bir başka deyişle," dedi Henri, alaycı bir tavırla, "senin istediğini yapmakta özgürüm."

"Ne kadar haksızlık ediyorsun," dedi Paule hıçkırarak. "Senin her şeyini, ama her şeyini kabulleniyorum. Oysa buna asla katlanamayacağımı biliyorum. Seninle benden başka kimse gitmemeli!"

"Bu kararı veren sensin!"

"Ama doğal bir şey bu."

"Bana göre değil."

"Çünkü gerçeği görmüyorsun ve görmek de istemiyorsun! Bak dinle!" dedi sakin bir sesle. "Bu kızı önemsemiyorsun ve ayrıca beni ne denli üzdüğünün de farkındasın. Öyleyse götürme onu."

Henri sustu: Bu mantık yürütmeye verecek yanıt bulamıyordu; Paule onun üzerinde fiziksel bir baskı yapıyormuş gibiydi. Bu, öfkelendiriyordu onu.

"Tamam, onu götürmem," Kalktı, merdivenlere doğru yürüdü. "Ama artık özgürlükten filan söz etme bana!"

Paule peşinden geldi ve ellerini omzuna doladı.

"Senin özgürlük dediğin bana acı çektirmek mi?"

Henri sert bir hareketle uzaklaştı ondan. "Eğer her istediğimi yaptığımda acı çekeceksen, seninle özgürlüğüm arasında bir seçim yapmam gerekecek!"

Bir adım daha attı. Paule kaygıyla haykırdı: "Henri!" Bakışlarında bir tür panik okunuyordu. "Ne demek istiyorsun?"

"Ne söylediysem onu!"

"Aşkımızı bile bile mahvetmeyeceksin değil mi?"

Henri ona döndü: "Peki! Madem o kadar üstünde duruyorsun, gel iyice konuşalım şunu." Sonunda gerçeği tüm açıklığıyla söyleyecek kadar öfkeye kapılmıştı. "Aramızda bir yanlış anlama var. Aşk konusunda düşüncelerimiz çok farklı."

"Hiçbir yanlış anlama yok!" diye kesti Paule "Bana ne söyleyeceğini biliyorum; aşk benim tüm yaşamım, oysa senin yaşamında sadece küçük bir parça. Bunu biliyorum ve saygı duyuyorum."

"Evet ama, bu durumda yine sorunlar çıkıyor."

"Yo, hayır," dedi Paule, "tüm bunlar saçma". Huzursuz görünüyordu. "Nadine'i Portekiz'e götürmeni istemediğim için sevgimizi tartışılır hale getirme."

"Onunla gitmeyeceğim, anlaşıldı. Ama ortada kalan başka bir konu var."

"Bak, dinle; bu tartışmaya bir son verelim. Özgür olduğunu kendine kanıtlamak için mutlaka onu götürmen gerekiyorsa, götür. Seni baskı altında tuttuğumu düşünmeni istemem."

"Tüm bu yolculuk boyunca kendini yiyip bitireceksen, onu götürmem tabii ki."

"Bana duyacağın kinin, aşkımızı yıkacağını bilmek beni daha perişan eder." Omuz silkti: "Sen böyle davranabilirsin; kaprislerin senin için öylesine ön planda ki!"

Yalvaran bir ifadeyle bakıyordu; ondan yanıt beklediği belliydi. "Sana asla kin duymam!" demesini bekliyordu. Daha çok beklerdi.

Paule içini çekti. "Beni seviyorsun, ama sevgimiz için hiçbir şeyi feda etmeye yanaşmıyorsun. Hep ben özveride bulunmalıyım!"

"Paule," dedi Henri, dostça bir sesle. "Eğer bu yolculuğu Nadine'le yaparsam dönüşte onu hiç görmeyeceğime ve hiçbir şeyin değişmeyeceğine emin ol."

Paule sustu. "Bu yaptığıma şantaj denir," diye düşündü Henri. Oldukça iğrenç bir yöntemdi. İşin en kötü yanı da Paule'ün de bunun farkında olmasıydı. İğrenç bir pazarlığa girdiğini bile bile, şimdi de soylu bir tavır takınacaktı... Ama, neyse... insan ne istediğini bilmeliydi. O da Nadine'i götürmek istiyordu.

"Ne istersen onu yap!" dedi Paule. İçini çekti: "Herhalde simgelere çok önem veriyorum. Aslında bu kızın seninle gidip gitmemesi hiçbir şey değiştirmiyor."

"Evet, öyle," dedi Henri kararlı bir sesle.

Sonraki günler Paule bir daha bu konuyu açmadı, ama her hareketi, her sessizliği "ben savunmasızım ve sen bundan yararlanıyorsun" der gibiydi. Tümüyle savunmasız olduğu bir gerçekti, ama bu durum bile Henri'yi köşeye kıstırmaya yarayan bir kapandı. Henri'ye cellat ya da mahkûm rolü oynamaktan başka bir seçenek kalmıyordu; oysa o, ne mahkûm ne de cellat olmak istiyordu. Austerlitz garının bir peronunda Nadine'le buluştuğu akşam çok huzursuzdu.

"Pek erken geldin denemez doğrusu!" diye homurdandı genç kız.

"Geç de kalmadım ama," dedi Henri.

"Hemen trene binelim, kaçırabiliriz."

"Saatinden önce kalkmaz."

"Hiç belli olmaz."

Trene binip kendilerine boş bir kompartıman seçtiler. Uzun bir süre Nadine, ne yapacağını bilmez bir halde iki sıra arasında dikilip kaldı. Sonra lokomotife sırt çevirerek pencere kenarına oturdu; bavulunu açtı. Evde kalmış yaşlı bir kadının titiz hareketleriyle yerleşmeye koyuldu. Üstüne bir sabahlık geçirip terliklerini giymiş, bacaklarına bir battaniye sararak başının arkasına bir yastık koymuştu. Çanta yerine kullandığı sepetten bir

parça sakız çıkardı; ancak tüm bu hazırlıklardan sonra Henri'nin varlığının farkına varmış gibi, sevimli sevimli gülümsedi:

"Beni götüreceğini anlayınca Paule çok mu zırladı?"

Henri omuz silkti: "Pek memnun oldu diyemem!"

"Ne dedi?"

"Seni ilgilendirmez!"

"Ama bilmek hoşuma giderdi."

"Benimse anlatmak hoşuma gitmiyor."

Sepetinden kırmızılı bir örgü çıkardı; bir yandan sakızını çiğneyerek şişlerini tıkırdatmaya başladı. Henri "Fazla ileri gidiyor," diye düşündü öfkeyle: Ama belki de Henri'nin aklının o kırmızı dairede takılı kaldığını bildiği için, bile bile tahrik ediyordu. Paule bir tek gözyaşı dökmeden öpmüştü Henri'yi. "Sana iyi yolculuklar dilerim." Ama şimdi ağlıyor olmalıydı. "Varır varmaz ona yazarım," diye geçirdi aklından. Tren kalkmış, batan güneş altında kırların arasından yol alıyordu. Henri, bir polisiye kitap aldı eline; karşısında duran o asık yüze gözucuyla baktı. Paule'ün üzüntüsünü gidermek o an elinde olmadığına göre, Nadine'in de keyfini kaçırmaya hiç gerek yoktu. Havayı yumuşatmak için bir hamlede bulundu:

"Yarın bu saatlerde İspanya'dan geçiyor olacağız."

"Evet."

"Beni Lizbon'da hemen beklemiyorlar. İki günü istediğimiz gibi değerlendirebiliriz."

Nadine hiç yanıt vermedi. Bir süre özenle örgü örmeye devam etti; sonra sıranın üstüne uzanarak kulaklarına pamuk tıkadı, gözlerini bir fularla örttü ve Henri'ye arkasını döndü. "Paule'ün benim yüzümden döktüğü onca gözyaşının karşılığında, hiç değilse Nadine'in tatlı bir tebessümünü beklerdim," diye düşündü. Kitabını kapatıp ışığı söndürdü. Camlar artık karartma günlerindeki gibi boyalı değildi, ama yıldızsız gökyüzünün altında yaylalar kapkara uzanıyordu. Kompartıman soğuktu. Orada, trende sesli sesli nefes alan bu yabancının karşısında ne işi vardı? Birden, geçmişe yeniden dönmenin olanaksızlığını anladı.

Ertesi sabah Irun'a giden yolda Nadine'e bakıp bakıp hınçla düşünüyordu. "Biraz daha cana yakın davransa ne olurdu sanki!" Hendaye Garı'ndan çıktıklarında hafif bir rüzgâr esintisiyle birlikte tenlerinde hissettikleri güneşe rağmen Nadine'in yüzü gülmemişti. Pasaportlarını vize ettirirken büyük bir rahatlıkla esneyip durmuştu. Şimdi de, hemen önünde erkek gibi sert

adımlarla yürüyordu. Henri'nin elinde oldukça ağır iki bavul vardı. Onlar için yepyeni olan güneşin altında terliyor, bir taraftan da soket çoraplarının üstünde pek güzel durmayan o hafif kıllı, kalın bacaklarına hoşnutsuzlukla bakıyordu. Arkalarında demir parmaklık kapandı. Altı yıldan bu yana ilk kez Fransız olmayan bir toprağa ayak basıyorlardı işte! Önlerinde bir başka parmaklık kalktı ve o an Nadine'in çığlığı duyuldu. "Aaah!" Bu, ona yaklaşıp okşadığında boşuna beklediği ateşli sesti işte.

"Hey, baksana!"

Yol kenarında, yanıp kül olmuş bir evin hemen yanında bir işporta tezgâhı duruyordu. Portakal, muz ve çikolata... Nadine fırlayıp iki portakal kaparak birini Henri'ye uzattı. Yalnızca 30 kilometrelik bir yolun acımasızca Fransa'dan yoksun bıraktığı bu basit zevklerin karşısında Henri, dört yıldır yüreğine çöken kara ve sert şeyin birden yok olduğunu hissetti. Açlıktan ölen Hollandalı çocukların fotoğraflarına soğukkanlılıkla bakmıştı. Ama şimdi oracıkta, çukurun kenarında, başını ellerinin arasına gömmek ve hiç kıpırdamadan oturmak geliyordu içinden.

Nadine'in keyfi yerine gelmişti; Bask köylerinden ve Kastilya çöllerinden geçerken tıka basa meyve ve şekerle doldurmuştu midesini. İspanya toprakları üstündeki bu masmavi gökyüzüne gülümseyerek bakıyordu. Son geceyi tozlu tren sıraları üstünde geçirdiler. Sabahleyin, zeytin ağaçları boyunca kıvrıla kıvrıla giden, önce nehire, sonra da göle dönüşen bir dere boyunca yol aldılar. Tren durdu. Lizbon'daydılar artık.

"Ne çok taksi var!"

Garın avlusunda bir sürü taksi durmuş müşteri bekliyordu.

Henri bavulları emanet yerine bıraktıktan sonra bindikleri taksinin şoförüne, "Bizi şöyle bir gezdirin!" dedi. Tramvayların çın çın öttüğü dik sokaklar boyunca, onlara göre baş döndürücü bir hızla inerlerken Nadine korku çığlıkları atarak Henri'nin koluna yapıştı. Arabayla dolaşmak alışkanlığını yitirmişlerdi. Henri, Nadine'in koluna sarılmış gülüyordu. Sevinçle, gözlerine inanamayarak çevredeki her şeyi bir bir seyrediyordu: Geçmişe kavuşmuştu nihayet! Yakıcı bir güneşle rahatlatıcı serinliği bir araya getiren güney sahillerinde bir şehir... Ta ufukta fark edilen deniz, ciğerlerini dolduran tuzlu rüzgâr... Tanıyordu onu! Ama o gün, Lizbon onu eskiden Marsilya, Atina, Napoli ve Barselona'nın etkilediğinden daha fazla etkiliyordu. Çünkü her yenilik bir mucize gibi bir şeydi onun için. Merkezi oldukça sakin, tepe-

leri ise düzensiz görünüyordu. Üstleri sanki şekerle kaplıymış gibi tatlı renklerle boyalı evleri ve bembeyaz büyük gemileriyle gerçekten de çok güzeldi Lizbon.

"Bizi merkezin herhangi bir yerinde bırakın!" dedi şoföre. Taksi, etrafı sinemalar ve kahvelerle çevrili büyük bir meydanda durdu. Kahve önlerinde koyu renk kostümler giymiş erkekler oturuyorlardı; hiç kadın yoktu aralarında. Kadınlar, kumsala inen çarşıyı kaplamışlardı. Henri ve Nadine hayretle bakakaldılar.

"Farkında mısın?"

Deri! Kokusu yoğun bir şekilde sezinlenen kalın ve yumuşak hakiki deri; domuz derisinden bavullar, süet eldivenler, geyik derisinden tütün keseleri ve her şeyden önemlisi de ayakkabılar; altı kalın mantarlı, ses çıkarmadan, ayakları ıslatmadan yürünebilecek ayakkabılar... Hakiki ipek, yün, pamuklu elbiseler, poplin gömlekler... Henri birden üstündeki takım elbisesi, uçları yukarı kıvrılmış, derisi çatlak ayakkabılarıyla ne denli perişan göründüğünü fark etti; Nadine'e gelince, kürk mantolar, ipek çoraplar, ince iskarpinler giymiş tüm bu kadınlara kıyasla adeta bir dilenciyi andırıyordu.

"Yarın kendimize bir sürü şey alırız."

"Sanki tüm bunlar gerçek değilmiş gibi," dedi Nadine. "Acaba Paris'tekiler görse ne derdi?"

"Biz ne diyorsak tam tamına onu!" dedi Henri gülerek.

Bir pastanenin önünde durdular ve bu kez Nadine'in bakışları açgözlülükten çok hayretten sabitleşti; Henri de gördüğüne inanmakta güçlük çekerek bir an taş kesilmişti. Nadine'i omuzundan kavrayarak itti: "Gel girelim," dedi.

Yaşlı bir adamla küçük bir çocuk haricinde, sadece yağlı saçlarıyla kadınlar vardı yuvarlak masaların etrafında; sanki kürklerinin, mücevherlerinin ve sarkık etlerinin yükünü zor taşıyan ve neredeyse dinsel bir tutkuyla beslenme görevlerini yerine getiren kadınlar...

Siyah örülü saçları, bellerini saran mavi kurdeleleri, boyunlarında da bir sürü aziz madalyalarıyla iki küçük kız sakin bir şekilde kremalı sıcak çikolata içiyorlardı.

"Bundan ister misin?" dedi Henri.

Nadine evet anlamında başını salladı. Garson kız fincanı önüne koyduğunda fincanı kaldırdı, ama dudaklarına değdirir değdirmez yüzü bembeyaz oldu. "İçemiyorum," dedi. Sonra

özür dilercesine ekledi: "Midem artık bunları kaldırmıyor." Ama sıkıntısının nedeni midesi değildi; bir şeyi ya da birini düşünmüştü. Henri soru sormadı.

Otel odası zarif çiçekli kumaşlarla döşenmişti; banyoda sıcak su, hakiki sabun, havlu bornozlar vardı. Nadine yeniden neşelendi. Henri'yi iyice keseledi, teni baştan aşağıya kızarınca da, onu gülerek yatağın üstüne itti. Nadine öylesine bir neşeyle sevişmişti ki bundan haz duyduğu bile düşünülebilirdi. Ertesi sabah ipekli kumaşları, yünlüleri çatlamış elleriyle okşarken gözleri pırıl pırıldı: "Paris'te bunlar kadar güzel dükkânlar var mıydı?"

"Çok daha güzelleri vardı. Hatırlamıyor musun?"

"O büyük mağazalara hiç gitmezdim. Çok küçüktüm." Henri'ye umutla baktı: "Bir gün bunlara tekrar kavuşacağımıza inanıyor musun?"

"Belki bir gün evet."

"Ama nasıl oluyor da burada bu kadar zenginler? Portekiz'i yoksul bir ülke sanırdım ben."

"Çok zengin insanların olduğu yoksul bir ülke."

Kendilerine ve Paris'tekilere kumaş, çorap, çamaşır, ayakkabı, yün kazak aldılar. Atlı toreroların azgın boğalara meydan okuduğu rengârenk afişlerle donanmış bir bodrum katında öğle yemeklerini yediler.

"Et ya da balık: Yine de bir kısıtlama uygulanıyor," dedi Nadine gülerek. Çok pişmiş ızgara et yediler. Sonra, ayaklarındaki sağlam, ama frapan sarı renkte yeni ayakkabılarıyla, yuvarlak çakıl taşlarla döşenmiş, yoksul mahallelere çıkan dar sokakları tırmandılar; bir kavşakta yalınayak çocuklar hiç gülmeden, soluk renkli küçük kuklaların gösterisini izliyordu. Yol giderek daralıyor, evlerin dış cepheleri ise pul pul dökülüyordu. Nadine'in yüzü değişti.

"Bu sokak berbat. Bunun gibileri çok mu?"

"Korkarım evet."

"Hiç de öfke duymuşa benzemiyorsun."

Henri'nin öfkelenecek hali yoktu. Aslında güneş vurmuş pencerelerde, avlunun etrafında asılı rengârenk çamaşırlara büyük bir keyifle bakıyordu. Sessizlik içinde bu sokak boyunca yürüdüler. Nadine birden kaygan taşlarla döşenmiş bir merdivenin tam ortasında duruverdi: "Berbat!" diye yineledi. "Gidelim artık."

"Biraz daha gezelim," dedi Henri.

Bir zamanlar Marsilya, Napoli, Pire ya da Bario Chino'da bu tür sokaklarda saatlerce dolanıp durmuştu; tabii ki şimdi olduğu gibi bu yoksulluğa çare bulunmasını tüm kalbiyle arzulamıştı, ama bu dilek hep lafta kalıyordu. Yine de buraları gezmekten kendini alamazdı: Bu yoğun insan kokusu başını döndürüyordu. Tepe, baştan aşağıya hep aynı canlı kaynaşma içindeydi. Aynı mavi gök bu damların üstünde yanıp tutuşuyordu; Henri her an eski sevincine tüm şiddetiyle kavuşacağını sanıyordu; işte o sevinçti sokaktan sokağa aradığı. Ama bir türlü yakalamıyordu onu. Kapıların önünde çömelmiş kadınlar odun kömürü parçalarıyla yaktıkları ateşte sardalya pişiriyorlardı; tazeliği gitmiş balık kokusu, sıcak yağ kokusunu bastırıyordu; kadınların ayakları çıplaktı. Burada herkes yalınayak yürüyordu. Sokağa açılan giriş katında ne bir yatak ne bir mobilya ne bir resim seçiliyordu; yer yatakları, egzamalı çocuklar, uzaktan uzağa bir keçi göze çarpıyordu; dışarıda ise bir tek neşeli ses, bir tek gülüş bile duyulmuyordu; yalnızca donuk bakışlar... Yoksulluk burada diğer kentlerdekinden daha mı fazlaydı, yoksa insan zamanla acıya karşı katılaşacağına daha mı duyarlı oluyordu? Mavi gökyüzü hastalıklı gölgelere acımasızca vuruyordu; Henri, Nadine'in için için duyduğu dehşeti paylaşmaya başlıyordu. Çıplak göğsüne çocuğunu bastırmış, telaşla koşan siyah paçavralar içinde bir kadınla karşılaştılar. Henri birden: "Haklısın gidelim!" dedi.

Ama gitmek bir işe yaramamıştı. Henri ertesi gün Fransız Konsolosluğu'nun verdiği kokteylde farkına vardı bunun. Masanın üstü sandviçler, rüya gibi pastalarla donatılmıştı. Kadınlar Fransızların artık unutmuş oldukları renklerde elbiseler giymişlerdi; Tüm yüzler gülüyor, Fransızca konuşuluyordu. Sorunları Henri'yi ilgilendirmeyen bu yabancı ülkede Grace tepeleri çok uzaklardaydı artık. O da diğerleriyle birlikte kibarca gülerken, yaşlı Mendoz das Viernas onu bir köşeye çekti; kolalı yakası ve siyah bir kravatı vardı. Salazar'dan önce bakandı; Henri'ye kuşkulu bir bakış attı:

"Lizbon'u nasıl buldunuz?"

"Gerçekten çok güzel bir şehir," dedi Henri. Yaşlı adamın bakışı hüzünlenince hemen ardından gülümseyerek ekledi: "Henüz fazla bir şey gördüğümü söyleyemem."

"Her ne hikmetse buraya gelen Fransızlar hiçbir şey görmezler!" Das Viernas'ın sesinde kınama sezinleniyordu. "Sizin

Valery örneğin: Denize, bahçelere hayran kaldı, ama bunun dışındakileri görmezlikten geldi." Yaşlı adam bir an duraksadı: "Siz de mi gerçeklere göz yummak istiyorsunuz?"

"Aksine," dedi Henri. "Her şeyi görmek isterim."

"Hakkınızda duyduklarımdan sonra ben de sizden bunu bekliyordum. Yarın bir saat kararlaştıralım da size Lizbon'u gezdireyim. Dıştan bakıldığında kuşkusuz güzel, ama ardında nelerin gizlendiğini göreceksiniz."

"Dün Grace Tepesi'ni şöyle bir dolaştım," dedi Henri.

"Evet, ama evlere girmediniz! Bu insanların neler yediklerini, nasıl yaşadıklarını kendiniz görün istiyorum; ben anlatsam inanmazsınız." Das Viernas omuz silkti: "Portekiz melankolisi ve gizemi üstüne yapılan onca edebiyat! Oysa her şey son derece açık: Yedi milyon Portekizliden sadece yetmiş bini karnını doyurabiliyor."

Elinden başka bir şey gelmezdi: Henri ertesi sabah gecekonduları gezmekle geçirdi. Eski bakan, özel olarak onunla tanışmaları için akşamüzeri arkadaşlarını çağırmıştı: Bunu reddetmek olanaksızdı. Hepsi koyu takım elbiseler, kolalı dik yakalar, melon şapkalar giyiyorlar, tumturaklı sözler ediyorlardı. Ama zaman zaman bir nefret dalgası o dingin yüz ifadelerini değiştiriyordu. Bunlar yeni rejimi benimsemediklerinden yerlerinden olmuş eski bakan, gazeteci ve üniversite hocalarıydı; hepsinin sürgünde akraba ve dostları vardı; eylemlerinde halen diretenler, er geç sürgün adasına yollanacaklarını biliyorlardı. Karşılığında para almadan yoksulları tedavi eden bir dispanser açmak için çaba gösteren ya da hiç değilse hastahanelere biraz temizlik ve sağlık kuralları yerleştirmeye çalışan her doktora şüpheli gözüyle bakılıyordu; akşam kursları düzenleyenler, cömertçe ya da yalnızca merhamet duygusuyla hareket edenler, kilisenin ya da hükümetin düşmanı sayılıyorlardı. Ama onlar yine de diretiyorlardı ve nazizmin çöküşünün bu yobaz faşizmi sona erdireceğine inanıyorlardı. Salazar'ı devirip Fransa'da tekrar kurulan türden bir Ulusal Cephe oluşturmayı düşlüyorlardı. Ama tek başlarına olduklarını da pekâlâ biliyorlardı; İngiliz kapitalistlerinin Portekiz'de önemli çıkarları vardı. Amerikalılar ise, hükümetle Azor Adaları'nda üs pazarlığındaydı. "Fransa tek umudumuz!" diye yineliyorlardı. Yakınıyorlardı adeta: "Fransızlara gerçeği söyleyin; bilmiyorlar, bilseler yardımımıza koşarlardı." Her gün Henri'yi zorla birtakım randevulara sürüklüyorlardı. Onu rakamlara,

kanıtlara boğup istatistikler sıralıyorlar, halkın açlıktan kıvrandığı kenar mahallelerde gezdiriyorlardı. Aslında tam olarak düşlediği tatil türü değildi bu, ama pek seçeneği de yoktu. Tüm bu bilgileri bir basın kampanyası yoluyla kamuoyuna duyuracağına dair söz vermişti: Zorba hükümet, ekonomik sömürü, polis baskısı, kitlelerin sistematik bir şekilde güdülenmesi, din adamlarının yüz kızartıcı suç ortaklığı; her şeyi, her şeyi söyleyecekti. "Eğer Carmona, Fransa'nın bizi desteklemeye hazır olduğunu öğrense bize katılırdı," diyordu das Viernas. Bir zamanlar Bidault ile tanışmıştı, bundan yararlanarak ona bir tür gizli anlaşma önermeyi tasarlıyordu: Desteği karşılığında, gelecekteki Portekiz hükümeti, Fransa'ya Afrika kolonileriyle ilgili uygun bir uzlaşma zemini sağlayabilirdi. Bu projenin ne denli boş bir hayal ürünü olduğunu kabalık etmeden ona anlatabilmek çok zordu. Henri, Algarve'a gitmeden bir gün önce: "Paris'te kabine şefi ile görüşeceğim, direniş hareketinden bir dosttur," diyerek söz verdi.

"Dönüşünüzde somut bir proje iletirim size," dedi das Viernas.

Henri, Lizbon'dan ayrıldığına çok memnundu. Fransız Konsolosluğu konferans programını rahatça gerçekleştirebilmesi için ona bir araba vermişti; arabayı istediği kadar kullanabilecek, nihayet gerçek bir tatil geçirebilecekti. Ne yazık ki yeni dostları tatilinin son haftasını onlarla birlikte geçirmesini bekliyorlardı; eksiksiz bir belgeleme yapacaklar, Zamora doklarındaki bazı komünistlerle görüşmesini sağlayacaklardı. Reddetmek söz konusu olamazdı.

"Sonuçta, dolaşmak için ancak on beş günümüz var," dedi Nadine suratını asarak.

Tajo Nehri'nin öte yakasında bir meyhanede akşam yemeği yediler. Bir garson kız masanın üzerine tavada barlan balığı parçaları ile bulanık bir taze şarap koymuştu; camın ardından gökyüzü ile nehre vurmuş Lizbon'un dizi dizi ışıklarını görüyorlardı.

"On beş günde arabayla çok yer gezilip görülür," dedi Henri. "Ne şanslı olduğumuzun farkında değil misin?"

"Tamam işte; bundan yeterince faydalanmamak çok yazık."

"Bana güvenen tüm o adamcağızları düş kırıklığına uğratmak hoş bir şey mi?"

Nadine omuz silkti: "Onlar için elinden bir şey gelmez."

"Onların adına konuşabilirim, bu benim mesleğim. Aksi halde gazeteci olmanın ne anlamı kalır?"

"Belki de hiçbir anlamı yok!"

"Dönüşü şimdiden düşünme," dedi Henri yatıştırıcı bir sesle. "Harika bir yolculuk yapacağız. Hem baksana, nehir kenarında parıldayan şu küçük ışıklar ne güzel."

"Nesi güzel?" dedi Nadine. İşte sormaya bayıldığı, Henri'nin de sinirlendiği bir soru türüydü bu. Omuz silkti.

"Gerçekten," diye sürdürdü Nadine, "bunu nasıl güzel bulabiliyorsun?"

"Güzel işte!"

Nadine alnını cama dayadı: "Ardında neler gizlendiği bilinmese güzel olabilirdi; ama bilindiğine göre... İşte bir aldatmaca daha... Bu iğrenç kentten nefret ediyorum."

Kuşkusuz bir aldatmacaydı; ama yine de Henri bu ışıkları güzel bulmaktan kendini alamıyordu; yoksulluğun boğucu atmosferine, o alaca bulaca renklerine artık kanmıyordu; ama karanlık sular boyu parıldayıp duran ışıltılar her şeye karşın onu duygulandırıyordu: Belki de bu dekorların ardına gizlenmiş gerçekleri henüz bilmediği günleri anımsattıkları içindi bu; belki de burada sevdiği, sadece bu imajın anısıydı.Nadine'e dönüp baktı: On sekiz yaşındaydı; belleğinde hiç böyle bir imaj yoktu! Hiç değilse kendinin bir geçmişi vardı. Önümüzdeki günlerde benim için, bereket versin ki severek yapabileceğim daha bir sürü şey var," diye geçirdi aklından.

Evet, bereket versin ki vardı. Önünde göz alabildiğine uzanan bu yollarda, elleriyle tekrar bir direksiyonu kavramak ne büyük bir zevkti! Bunca yıl sonra Henri biraz tedirgindi: Arabanın kendine özgü âdetlerine henüz alışamamıştı. Üstelik ağır, süspansiyonu kötü, motoru gürültülü, adeta huysuz bir arabaydı; yine de sanki kendisinin bir parçasıymış gibi hissediyordu.

"Ne kadar hızlı gidiyor, harika!" dedi Nadine.

"Şimdiye kadar arabayla dolaşmış olmalısın."

"Paris'te ciplerle; ama hiç bu kadar hızlı gitmiyorlardı."

Bu da bir kandırmacaydı; bir zamanların serbestlik ve güçlülük rüyasıydı bu; ama Nadine bunu hiç çekinmeden kabulleniyordu. Tüm camları indirip rüzgârı ve tozu toprağı aç kurtlar gibi içine çekiyordu. Henri onu dinlemiş olsaydı, arabadan hiç inmeyebilirlerdi; en sevdiği şey yolla gökyüzü arasında mümkün olduğunca hızla uçup gitmekti. Çevreye hemen hemen hiç bak-

mıyordu. Oysa o kadar güzeldi ki! Mimozaların altın sarısı çiçekleri, yuvarlak hatlı portakal ağaçlarının sonsuza dek uzandığı ıssız ve bakir cennetler... Batalha taşlarındaki coşkunluk, siyahlı beyazlı kiliseye doğru yükselen birbirine geçmiş merdivenin görkemli görüntüsü, aşka susamış bir rahibenin çağırışlarıyla yankılanan Beja sokakları... Buram buram Afrika kokan o güney yöresinde, küçük sıpaların çorak topraklardan biraz olsun su çıkarmak için dönüp durmaları... Uzaklarda bir yerde, kırmızı topraktan adeta hançerlenmiş gibi fışkıran masmavi nergislerin ortasında, süt kadar beyaz ve pürüzsüz bir evin aldatıcı serinliği hissediliyordu. Kuzeye doğru giderken izledikleri yolların taşları, çiçeklerin en parlak renklerini çalmıştı sanki; morlar, kırmızılar, toprak renkleri... Sonra da Minho'nun yumuşak tepelikleri arasında bu renkler yeniden çiçeğe dönüştü.

Evet, gerçekten güzel bir manzaraydı. Ardında gizlediği şeyleri düşünmeye fazla vakit bırakmadan hızla insanın önünden akıp giden bir görüntü. Granit kıyılar boyunca, tıpkı Algarve'nin yanıp tutuşan yollarında olduğu gibi köylüler çoğu kez yalınayak yürüyorlar, ama onlara pek de sık rastlanmıyordu. Çıplak çocuklarla dolup taşan ve Lizbon'dakilerden daha da loş ve nemli olan evlerin duvarlarına yazılar karalanmıştı: "Sağlığa aykırı olması nedeniyle evde oturmak yasaktır!" Üstlerine delik deşik, çuval gibi bir şeyler geçirmiş dört-beş yaşlarında küçük kızlar çöp tenekelerini karıştırıyorlardı. Henri ve Nadine öğle yemeklerini dar ve karanlık bir köşeye ilişip yediler, ama lokantanın camlarına dayalı o yüzleri hissediyorlardı.

"Kentlerden nefret ediyorum!" dedi Nadine öfkeyle. Bütün gün odasından çıkmadı. Ertesi gün tekrar yola koyulduklarında ağzını bıçak açmıyordu. Henri onu neşelendirmeye kalkışmadı bile.

Dönüş için kararlaştırdıkları gün, Lizbon'a üç saatlik yolda bulunan küçük bir limanda, öğle yemeklerini yemek için durdular. Arabayı hanın önünde bırakıp denizin üstünde yükselen tepelerden birine tırmandılar. Dorukta yeşil kiremitli beyaz bir değirmen vardı; kanatlarına, rüzgâr estikçe uğultulu sesler çıkaran küçük toprak küpler tutturulmuştu. Henri ve Nadine bol yapraklı zeytin ağaçları ile çiçekli badem ağaçları arasından bayır aşağı koşarlarken o ilkel müzik peşlerini hâlâ bırakmamıştı. Kendilerini küçük bir koyun kumlarına attılar. Pas rengi yelkenleriyle kayıklar, soluk mavi denizin üstünde aheste aheste gidip geliyordu.

"Tam bize göre bir yer!" dedi Henri.

"Evet!" Nadine somurtuyordu. "Açlıktan ölüyorum!"

"Haklısın tabii; Hiçbir şey yemedin."

"Rafadan yumurta istediğinde çiğ yumurta ile bir kâse ılık su getiriyorlar!"

"Morina balığı çok lezzetliydi, ama baklalar da öyle."

"Tek bir damla zeytinyağı bile midemin altüst olmasına yetiyor." Nadine öfkeyle tükürdü. "Tükürüğümde bile zeytinyağı var!"

Bir hamlede bluzunu çıkarttı.

"Ne yapıyorsun?"

"Görmüyor musun?"

Sütyen giymiyordu; sırtüstü yatmış, ufak, körpe göğüslerini güneşe vermişti.

"Yapma Nadine, birileri gelse!"

"Kimse gelmez."

"Buna inanmak işine geliyor çünkü."

"Umurumda değil, güneşi hissetmek istiyorum." Göğüsleri rüzgâra dönük, saçları kumun üstüne yayılmış, gökyüzüne hüzünle bakıyordu. "Mademki son günümüz, iyice yararlanalım bari!"

Henri yanıt vermeyince, Nadine mızırdanarak sordu:

"Bu akşam Lizbon'a dönmen şart mı?"

"Bizi beklediklerini sen de biliyorsun."

"Daha dağları bile görmedik. Oysa çok güzel yerlermiş, herkes öyle söylüyor. Bir hafta da oraları gezsek?"

"Söyledim sana, o insanlarla buluşmalıyım."

"Senin şu kolalı gömlekli yaşlı beylerinle mi? İnsanlık Müzesi vitrinine daha çok yakışırlar, ama devrimciliklerine gelince... bırak da güleyim!"

"Ben hallerini çok dokunaklı buluyorum, üstelik büyük risklere giriyorlar."

"Çok konuşuyorlar." Kum taneciklerini parmaklarının arasından akıttı. "Bunların hepsi boş laf!"

"Bazı şeyleri denemek isteyen insanlara tepeden bakmak çok kolaydır." Henri biraz sinirlenmişti.

"Onlara kızmamın nedeni, gerçekte hiçbir şey denememeleri. Onlar gibi çene çalmaktansa, gider Salazar'ı bir güzel öldürürüm!" Heyecanlanmıştı.

"Bir şey değişmez."

"Değişir tabii ki! Sonuçta ölmüş olur. Vincent'ın dediği gibi, hiç değilse ölüm affetmez." Düşünceli bir ifadeyle denize bakıyordu. "Onunla birlikte gebermek göze alınırsa öldürmek mümkün olabilir."

"Hiç deneme," dedi Henri gülümseyerek; Nadine'in kumlar içindeki kolunun üstüne usulca elini koydu: "Ne yüzle dönerim sonra Paris'e?"

"Güzel bir son olurdu."

"Sonunun gelmesini neden o kadar istiyorsun?"

Nadine esnedi: "Yaşamak keyif veriyor mu yani sana?"

"Veriyor," dedi Henri neşeyle.

Nadine dirseğine dayanarak onu merakla inceledi. "Bana anlatsana. Sabahtan akşama kadar kâğıt karalamak gerçekten de hayatım dolduruyor mu?"

"Evet, yazmak hayatımı oldukça dolduruyor. Tekrar başlamak için can atıyorum."

"Aklına yazı yazmak fikri nereden geldi?"

"Bu, eskiye dayalı bir iş."

Eskiye dayalı olduğu bir gerçekti, ama anılarına ne denli bel bağlaması gerektiğini bilemiyordu.

"Gençken benim için kitap büyüleyici bir şeydi."

"Ben de çok severim kitapları," dedi Nadine heyecanla. "Ama öyle çok kitap var ki! Bir tane daha yazmakta ne yarar var?"

"Başkalarından farklı olarak söylenecek birçok şey var. Herkesin kendine özgü bir yaşamı, insanlar ve olaylar ile kendisi arasında özel ilişkileri vardır."

"Bazı adamların senin yumurtlayacaklarından bin kat üstün şeyler yazmış olduğunu düşünmek seni rahatsız etmiyor mu?" Nadine'in sesinde hafif bir öfke belirmişti.

"Bunu başta düşünmüyordum," dedi Henri gülümseyerek. "İnsan hiçbir şey yapmadığı sürece, kendini bir şey sanıyor. Sonra işin içine girince, salt kendi yazdıklarıyla ilgileniyor. Kendini başkalarıyla kıyaslamakla artık vakit kaybetmiyor."

"Tabii, insan her şeye alışır!" dedi Nadine. Boylu boyunca yere uzanmış, somurtuyordu.

Henri ona doğru dürüst bir açıklama getirememişti. Bundan hoşlanmayan birine insanın neden yazmayı sevdiğini anlatması oldukça güçtü. Ya kendine açıklayabilir miydi? Kitaplarının sonsuza dek okunacağını düşünmemekle birlikte yazarken kendini

sonsuzluğa mal olmuş hissediyordu. Sözcüklere dökmeyi başardığı düşüncelere mutlaka kurtarılmış gözüyle bakıyordu. Bu düşüncelerinde gerçek payı neydi? Hangi ölçüde bu düşünce bir aldatmacaydı? İşte bu, tatil boyu aydınlığa kavuşturmak istediği konulardan birisiydi. Oysa hiçbir şeyi aydınlığa kavuşturmamıştı. Gerçek olan şuydu: Dile getirilmemiş tüm bu yaşamlar! Nadine'inki, Paule'ünkü, Anne'inki gibi... Hepsi de onda kaygıyla karışık bir acıma duygusu uyandırıyordu. "Doğru ya!" diye düşündü birden. "Romanım şu sıralar yayınlanmış olmalı." Uzun zamandır okuyucularının karşısına çıkmamıştı ve bir sürü insanın şu anda romanım okumakta ve ondan söz etmekte olduğunun düşüncesi gözünü korkutuyordu.

Nadine'e doğru eğilip gülümsedi:

"İyi misin?"

"Evet; burası çok hoş," diye mırıldandı Nadine, mızmız bir ifadeyle.

"Evet, çok hoş."

Parmaklarıyla Nadine'in elini sımsıkı kavradı ve sıcak kuma, yanma uzanıverdi; güneşin soluk maviye dönüştürdüğü denizle göğün parlaklığı arasında bir mutluluk bulutu oluşuyordu sanki. Onu yakalayabilmek için Nadine'in bir gülüşü bile yeterli olabilirdi! Gülümsediği zaman bayağı da güzelleşiyordu; ama çilli yüzü hep donuktu. "Zavallı Nadine!" dedi Henri.

Genç kız birden doğruldu: "Neden zavallı?"

Acınması gereken biriydi herhalde, ama nedenini pek bilemiyordu: "Çünkü bu yolculuk seni düş kırıklığına uğrattı."

"Aslında bu kadarını bile beklemiyordum."

"Oysa güzel anlarımız da oldu."

"Daha da olabilir," Gözlerinin donuk mavisi birden canlandı: "Şu yaşlı hayalperestleri atlatsan ne olur? Buraya bu amaçla gelmemiştik. Gezelim! Olabildiğince eğlenmemize bakalım."

Henri omuz silkti: "Eğlenmenin pek kolay olmadığını pekâlâ biliyorsun."

"Deneyebiliriz; dağlarda gezintiye çıkmaya ne dersin? Gezmeyi sen de seversin. Oysa tüm bu toplantılar, bu araştırmalar seni de sıkıyor."

"Elbette sıkıyor!"

"O halde? Seni sıkan şeyleri yapmaya zorlayan ne? Kendini şu şartlanmadan kurtarsana."

"Düşünsene bir, bu zavallı ihtiyarlara sorunlarının kimseyi ilgilendirmediğini, Portekiz'in küçük, önemsiz bir ülke olduğunu, hatta kimsenin onu umursamadığını anlatabilir miyim?" Henri gülümseyerek Nadine eğildi. "Söyle, bunu yapabilir miyim?"

"Telefon edip onlara hasta olduğunu söylesin, olur biter. Sonra da Evora'ya kaçarız."

"Kalplerini kırmış olurum."

"Yapamam değil, yapmak istemiyorum desene!" diye atıldı Nadine öfkeyle.

"Öyle olsun," dedi Henri sabırsızca, "yapmak istemiyorum".

"Annemden de betersin!" diye homurdanıp başını kumun üstüne eğdi.

Henri, Nadine'in yanına uzandı. "Eğlenelim biraz." Bir zamanlar nasıl eğlenileceğini bilirdi; o yaşlı entrikacıların hayallerini, eskiden tatmış olduğu o sevince bir çırpıda feda edebilirdi. Gözlerini yumdu: Başka bir kumsalda, çiçekli bir pareo giymiş bronz tenli başka bir kadının yanında uzanmış yatıyordu. Kadınların en güzeli: Paule! Tepelerinde palmiyeler hışırdıyordu. Elbiseleri, başörtüleri, hatta mücevherleriyle şişman, güleç Yahudi kadınların denize ilerleyişlerini seyrediyorlardı. Geceleri kâh çarşaflarına sarılı Arap kadınlarının denize girmelerini izliyor, kâh Romalılardan kalma kubbeleriyle bir tavernada, bir şerbet kadar şekerli olan kahvelerini yudumluyorlar, ya da meydanda oturuyorlardı. Henri, Amour Harsine'le sohbet ederek nargile içiyordu. Sonra yıldızlarla ışıldayan odalarına dönüp kendilerini yatağa bırakıyorlardı. Ama Henri'nin en çok özlemle anımsadığı günler, otelin terasında masmavi gökyüzünün altında, çiçeklerin o yoğun kokusuyla adeta sarhoş olduğu sabah saatleriydi. Doğan günün serinliğinde, öğle vaktinin sıcağında, durmadan yazıyordu. Sözcüklerden ve güneşten sersemlemiş bir halde taşlık avlunun gölgesinde buzlu rakı içmeye gittiğinde, taş zemin ayaklarını yakardı; Buralara, Cerba'nın gökyüzünü, zakkum ağaçlarını, o azgın suları, tatlı sohbetlerle geçen gecelerin neşesini hele hele sabahların tazeliğini ve coşkusunu aramaya gelmişti. Neden yaşamının o canlı tadına tekrar kavuşamıyordu? Oysa bu geziyi çok arzulamıştı... Günlerce başka bir şey düşünememişti; günlerce kumsalda, güneşin altında uzandığını düşlemişti; şimdi buradaydı işte; güneş de vardı, kum da; ama içinde sanki bir şeyler

eksilmişti. Haz, mutluluk gibi sözcükler eskimiş, anlamlarını yitirmiş gibiydi. Var olan beş duyumuzla algıladıklarımızdan öyle çabuk sıkılır ki insan!

Bu sonsuz maviliğe bakmaktan artık bıkmıştı. Nadine'in bu kadife tenini parçalamak isteği geçiyordu içinden.

"Hava serinledi artık," dedi.

"Evet!" Nadine, birden iyice yanına sokuldu. Henri gömleğinin arasından onun diri, çıplak göğüslerini hissetti. "Beni ısıtsana!"

Henri onu yavaşça itti. "Giyin, kasabaya dönelim."

"Birilerinin görmesinden mi çekiniyorsun?" Nadine'in gözleri parıldıyordu, yanakları hafifçe pembeleşmişti; ama dudaklarının buz gibi olduğunu biliyordu Henri.

"Sence ne yaparlar bize, taşa mı tutarlar?" diye sordu Nadine merakla.

"Haydi kalk! Dönme zamanı geldi."

Nadine tüm bedeniyle ona sarıldı. Henri ise kendini saran arzuya karşı koymakta güçlük çekiyordu. Nadine'in diri göğüslerinden, pürüzsüz teninden hoşlanıyordu. Yatakta çocuk gibi şaklabanlıklar yapacağına, keşke o da kendini hazzın tadına kaptırabilseydi... Nadine gözleri yarı kapalı onu izliyordu.

"Bırak... bırak hadi kendini."

Elleri, dudakları becerikliydi ama Henri arzuya her yenilişinde Nadine'in gözlerinde okuduğu zaferden nefret ediyordu. "Hayır," dedi. "Burada değil, böyle olmaz."

Kendini geriye çekip doğruldu; Nadine'in kumsala öylesine attığı bluzu alıp omuzlarına koydu.

"Neden?" dedi Nadine kızarak; sonra yavaş bir sesle ekledi: "Belki açık havada daha eğlenceli olurdu!"

Henri, Nadine'in elbiselerine yapışmış kumu silkeledi.

"Sen ne zaman tam bir kadın olabileceksin?" dedi hoşgörülü olmaya çalışan bir sesle.

"A! Bak kadınların yüzde biri bu işten hoşlanmazlar; havalı görünmek için hoşlanırmış gibi yaparlar."

"Haydi kavga etmeyelim," dedi kolundan tutarak. "Gel! Arabada yemen için biraz pasta çikolata filan alalım."

"Bana çocukmuşum gibi davranıyorsun."

"Hayır çocuk olmadığını çok iyi biliyorum. Seni sandığından daha iyi anlıyorum."

Nadine bir an ona kuşkuyla baktı. Sonra dudaklarında hafif bir gülümseyiş belirdi: "Baksana, bazen senden bayağı hoşlanıyorum."

Henri onun kolunu sıkıca kavradı ve kasabaya doğru sessizce birlikte yürüdüler. Işıklar gittikçe azalıyordu; kayıklar limana yanaşıyor, öküzler de onları kumsala çekiyordu. Ayakta bekleyen ya da halka şeklinde oturmuş olan köylüler çevrelerine bakınıp duruyorlardı. Erkeklerin gömlekleri, kadınların ise geniş etekleri kareli kumaştan cıvıl cıvıl renklerdeydi; ama tüm bu neşeli renkler iç karartıcı bir durağanlık içinde öylece donup kalmış gibiydi. Ufuğa dikilmiş bakışlarda hiçbir umut belirtisi okunmuyordu. Ne bir hareket ne bir söz... Sanki bir lanet dilleri tümüyle bağlamıştı.

"Onların bu halini gördükçe canım bağırmak istiyor," dedi Nadine.

"Bağırsan bile seni duymazlar."

"Ne bekliyorlar?"

"Hiiç. Üstelik bir şey beklemediklerini de biliyorlar." Meydan sanki biraz daha canlı gibiydi. Çocuklar bağrışıyorlar, denizde yaşamını yitiren balıkçıların dulları, kaldırım kenarına çökmüş dileniyorlardı. İlk zamanlar Henri ve Nadine kalın kürkler giymiş burjuva kadınların dilencilere "Tanrı versin!" deyişlerini öfkeyle izlemişlerdi. Şimdi ise o eller kendilerine uzandığında sanki suçluymuş gibi kaçıyorlardı. Sayıları gerçekten de çok fazlaydı.

Henri, Nadine'i pastanenin önünde durdurarak "Kendine bir şeyler al," dedi.

Genç kız içeri girdi; kafaları sıfır numara tıraş olmuş iki çocuk, yüzlerini cama yapıştırmış bakıyorlardı. Elleri kesekâğıdıyla dolu olarak çıktığında bağırmaya başladılar. Nadine birden durdu:

"Ne diyorlar?"

"Karnını doyurabildiğin için çok şanslıymışsın!"

"Ya!"

Öfkeli bir hareketle içi dolu kesekâğıtlarını çocuklara doğru attı.

"Hayır yapma, onlara para vereceğim!"

Nadine onu kolundan sürükleyerek:

"Bırak, bu pis yumurcaklar iştahımı kaçırdı," dedi.

"Acıkmıştın ama!"

"Artık aç değilim diyorum sana!"

Arabaya binip bir süre sessizce gittiler: Nadine boğuk bir sesle:

"Başka bir ülkeye gitmeliydik," dedi.

"Nereye?"

"Bilmem! Ama sen bilebilirsin!"

"Hayır bilmiyorum."

"Yaşanılacak bir ülke olmalı; herhalde vardır."

Birden ağlamaya başladı. Henri ona hayretle baktı: Paule'ün gözyaşları yağan yağmur kadar doğaldı; ama Nadine'in ağladığını görmek, bir Dubreulh'ün hıçkırıklara boğulduğunu görmek kadar rahatsız ediciydi. Kolunu omuzlarına atıp onu kendine çekti.

"Ağlama artık, haydi ağlama!" O sert saçlarını usulca okşadı: Neden onu güldüremiyordu hiç? Neden yüreği kabarıyordu? Nadine gözlerini sildi ve sesli sesli sümkürdü:

"Peki sen gençken hiç mutlu olmuş muydun?"

"Evet mutlu oldum."

"Gördün mü işte!"

Henri: "Sen de bir gün mutlu olursun!" dedi. Onu kollarının arasında sımsıkı sarmak, "seni ben mutlu edeceğim" demek gerekirdi. O an bunu söylemek istedi; tüm yaşamım bir anda bağlamak istediği geçti içinden. Ama hiçbir şey söylemedi ve düşündü: Geçmişe dönülmez! Bir daha asla dönülmeyecek.

"Vincent!" Nadine kendini çıkış kapısına doğru attı. Savaş muhabiri üniformasını giymiş Vincent, gülümseyerek elini sallıyordu. Nadine mantar tabanlı ayakkabıları üzerinde bir an kaydı, ama Vincent'ın kolunu tutarak dengesini buldu: "Selam!"

"Selam yolcular!" dedi Vincent neşeyle; hayranlıkla ıslık çaldı: "Üstün başın harika!"

"Tam hanıma benzedim değil mi?" Şöyle bir dönerek kendini gösterdi; kürk paltosu, çorapları, topuklu ayakkabılarıyla her zamankinden biraz daha kadınsı ve şık bir görünümü vardı.

"Ver de ben taşıyayım!" Vincent, Henri'nin güçlükle peşinden çektiği büyük denizci çantasını elinden aldı. "Ceset mi bu?" diye sordu.

"Elli kilo kadar yiyecek işte! Nadine ailesinin gıda ihtiyacını karşılamak istedi de! Bunların Voltaire rıhtımına kadar nasıl taşınacağı bir sorun doğrusu."

"Hiç de sorun filan olmayacak." Vincent sevinçliydi.

"Yoksa cip mi aşırdın?" diye sordu Nadine.

"Hiçbir şey çalmadım."

Kararlı adımlarla geniş avluyu geçti ve küçük siyah bir arabanın önünde durdu.

"Nasıl, beğendin mi?"

"Bizim mi bu?" diye sordu Henri.

"Evet! Luc nihayet becerebildi bu işi, ne dersin buna?"

"Pek küçük," dedi Nadine.

"Müthiş işimize yarayacak," dedi Henri kapıyı açarak. İyi kötü eşyaları arka bölüme yığdılar.

"Beni gezmeye götüreceksin, değil mi?" diye sordu Nadine.

"Aklından zorun mu var?" dedi Vincent. "İş için bu araba. Tabii tüm bu yükle biraz sıkışık oldu." Direksiyona geçti. Motorun canhıraş homurtuları içinde araba hareket etti.

"Araba kullanmayı bildiğinden emin misin?" diye sordu Nadine."

"Geçen gece ciple, mayınlı yollarda farları bile yakmadan hızla gidişimi görseydin böyle hakaret etmezdin bana." Vincent, Henri'ye baktı: "Nadine'i bırakıp seni gazeteye götüreyim mi?"

"Tamam. *L'Espoir*'dan ne haber? O rezil ülkede bir tek sayısını bile elime geçiremedim. Hâlâ cep defteri boyunda mı?"

"Ne yazık ki hâlâ öyle! İki yeni gazetenin çıkışına izin verdiler, ama bize kâğıt sağlamıyorlar. Luc bunları benden daha iyi anlatır. Ben ordudan yeni geliyorum."

"Ama tirajı düşmedi, değil mi?"

"Hayır, sanmam."

Henri bir an önce gazetede olmak istiyordu, ama Paule garı telefonla aramış olmalıydı. Trenin rötarlı olmadığını biliyordu; gözleri duvar saatine dikili, tüm seslere kulak kabartarak bekliyor olmalıydı. Nadine'i asansör girişinde bavulları ve çantalarıyla bıraktıktan sonra Henri:

"Düşündüm de ilk önce eve uğrayayım," dedi.

"Ama arkadaşlar seni bekliyorlar..."

"Onlara bir saate kadar gazetede olacağımı söyle."

"O halde Rolls Royce'umuzu sana bırakayım," dedi Vincent. Arabayı hayvan dispanserinin hemen önünde durdurarak sordu:

"Bavulları aşağıya indireyim mi?"

"Sadece en küçüğünü; sağ ol."

Henri çöp tenekesine büyük bir şangırtıyla çarpan kapıyı isteksizce itti. Kapıcının köpeği havlamaya başladı. Daha zile basmadan Paule kapıyı açtı.

"Sensin! Gerçekten de sensin!" Bir an onun kollarının arasında hareketsiz kalakaldı, sonra biraz geriye doğru çekildi:

"İyi görünüyorsun, güneşten yanmışsın. Dönüş yolculuğu fazla yorucu geçmedi ya?" Gülümsüyordu, ama dudağının kenarı da hafifçe titriyordu.

"Yoo hayır, hiç değil." Bavulu divanın üstüne koydu: "İşte bunlar sana."

"Ne kadar naziksin."

"Bavulu açsana."

Paule açtı: İpek çoraplar, sandaletler, bir çanta, kumaşlar, eşarplar, eldivenler. Henri, her birini kaygılı bir özenle seçmişti. Şu anda biraz bozulmuştu, çünkü Paule hiçbirine dokunmadan tüm getirdiklerine hoşgörüyle ama biraz boş bakıyordu. "Ne kadar naziksin," diye yineledi Paule; hızla başını ona doğru çevirdi: "Ya senin bavulun nerede?"

"Aşağıda, arabada: Belki biliyorsun, sonunda *L'Espoir* bir arabaya kavuşabildi. Vincent beni onunla almaya geldi," diye sürdürdü heyecanla.

"Kapıcıyı arayıp bavulunu aldırtayım."

"Yoo, değmez." Çabucak başka konuya geçiverdi: "Bu son aym nasıl geçti? Hava fazla kötü değildi umarım? Biraz dışarı çıktın mı?"

"Biraz!" dedi Paule, kaçamaklı bir tavırla. Yüz hatları donup kalmıştı.

"Neler gördün? Neler yaptın? Anlatsana."

"Pek bir önemi yok. Benden söz etmeyelim." Canlı ama mesafeli bir sesle konuşmasını sürdürdü: "Kitabının büyük bir başarı kazandığını biliyorsun herhalde?"

"Hiçbir şey bilmiyorum; gerçekten tuttu mu?"

"Eleştirmenler tabii ki hiçbir şey anlamamışlar, ama yine de bir şaheser diye göklere çıkarttılar."

"Çok memnun oldum," dedi zoraki bir gülümseyişle. O konuda birkaç soru daha sormak isterdi, ama Paule'ün kullandığı sözcükler sinirine dokunuyordu. Konuyu değiştirdi: "Dubreuilh'leri gördün mü? Ne yapıyorlar?"

"Anne'ı şöyle bir gördüm; işi başından aşkındı."

İsteksizce cevap veriyordu; oysa Henri eski yaşamına bir an önce kavuşmakta sabırsızlanıyordu.

"*L'Espoir*'ın sayılarını saklamadın mı?"

"Okumadım!"

"Okumadın mı?"

"Sen yazmıyordun; ayrıca düşünecek çok şeyim vardı." Ona kaçamak bir bakış attı. Yüzü tekrar canlanmıştı: "Bu haftalar boyunca çok düşündüm ve çok şey anladım. Gitmeden önceki tartışmamıza çok üzüldüm; gerçekten de pişmanım."

"Bundan söz etmeyelim! Hem tartışma falan olmadı."

"Oldu!" dedi Paule. "Ve tekrar ediyorum, çok pişmanım. Bak, tek bir kadının senin gibi bir erkeğe yetmeyeceğini uzun zamandır anlamıştım. Tüm kadınlar bir araya gelse bile! Biliyordum ama gerçeği bir türlü kabullenemiyordum. Şimdi ise seni tam bir özveriyle sevmeye hazırım. Kendimi hiç düşünmeden hem de. Senin özel bir görevin var, her şeyden önce onu gerçekleştirmen gerek."

"Ne görevi?"

Paule gülümsemeye çalıştı. "Sana çoğu zaman yük olduğumun farkına vardım; biraz yalnız kalmak isteyişini anlıyorum. Ama için rahat etsin: Yalnızlığını ve özgürlüğünü sağlamaya kararlıyım." Henri'ye ısrarla baktı. "Özgürsün sevgilim, bunu iyi bil. Zaten bunu sana yeterince kanıtlamadım mı?"

"Evet," dedi Henri, sonra güç bela ekledi: "Ama sana anlatmıştım..."

"Tamam, anımsıyorum; ama bendeki bu değişiklikten sonra emin ol, gidip otele yerleşmen için hiçbir neden kalmıyor. Dinle: Özgürlük, serüven istiyorsun, ama beni de arzuluyorsun, değil mi?"

"Tabii!"

"O halde burada kal; pişman olmazsın, söz veriyorum. Bendeki değişikliğin farkına varacaksın. Bundan böyle seni rahatsız etmeyeceğimi de göreceksin." Kalktı ve alıcıya elini uzattı:

"Kapıcının yeğeni bavulunu getirir."

Henri de kalkıp iç merdivenlere doğru yürüdü. "Daha sonra hallederim," diye düşünüyordu. Ona gelir gelmez acı çektiremezdi: "Gidip yıkanayım. Sonra beni gazetede bekliyorlar. Beş dakikalığına, seni öpmeye gelmiştim."

"Çok iyi anlıyorum," dedi Paule şefkatle.

"Şimdi de özgür olduğumu kanıtlamaya uğraşacak," diye geçirdi aklından Henri küçük siyah arabaya yerleşirken: "Ama yok, bu böyle sürmeyecek, bu işi en kısa zamanda bitirmeli,"

dedi kendi kendine. Bunları düşündükçe de içi hınçla doluyordu; sonunda kararını verdi. "Yarın durumu açıkça anlatırım." Şimdi düşünmek bile istemiyordu Paule'ü; Paris'e geri dönmüş olmaktan çok mutluydu! Sokaklar pusluydu, insanlar bu kış acıkmışlar ve üşümüşlerdi, ama hepsinin ayağında ayakkabıları vardı; hem sonra onlarla konuşabiliyor, onların adına da konuşabiliyordu. Portekiz'in en asap bozucu yanı, kendini bir felaketin işe yaramayan bir tanığı, bir yabancı gibi hissetmesiydi. Arabadan inerken binanın cephesine sevgiyle baktı. *L'Espoir* nasıl gitmişti acaba? Romanının ün kazandığı doğru muydu? Hızla merdivenleri çıkarken bir gürültü patırtıyla karşılandı; koridorun tavanını boydan boya kaplayan bir pankartta: "Hoş geldiniz sayın yolcumuz" yazıyordu. Hepsi duvar boyu bir sıra halinde dizilmişlerdi: Kılıç esprisinde dolmakalemlerini sallıyor ve pek anlaşılamayan bir nakaratta Salazar adını yineleyip duruyorlardı. Sadece Lambert yoktu aralarında. Neden acaba?

"Herkes bara!" diye bağırdı Luc; kocaman elini Henri'nin omzuna dayamıştı: "Yolculuk nasıldı, iyi miydi bari?"

"Amma da yanmışsın!"

"Şu pabuçlara bakın hele!"

"Hiç röportaj getirdin mi bizlere?"

"Ya şu gömleği gördünüz mü?"

Barmen kadehleri doldururken Henri'nin elbisesine, kravatına dokunup duruyorlar, bağrışmalar içinde soru üstüne soru soruyorlardı. O da sorular soruyordu tabii; tiraj biraz düşmüştü, ama artık yeniden geniş formata geçebileceklerdi, bu da işleri kuşkusuz düzeltecekti; sansürle aralarında ufak bir sorun çıkmıştı, ama pek ciddi bir şey yoktu. Herkes kitabını övüyordu, inanılmaz sayıda mektup almıştı. Masasının üstünde *L'Espoir*'ın tüm sayılarını görecekti. Belki de kimsenin haberi olmadan Amerikalı Preston'dan fazladan kâğıt sağlayabilirlerdi. Böylelikle de pazar günleri bir magazin eki çıkartabilirlerdi. Daha tartışılacak çok konu vardı. Rahat uyuyamadığı son üç gecenin yorgunluğu, bu gürültü patırtı, bu sesler, bu gülüşmeler, tüm bu sorunlar Henri'yi biraz sersemletmişti. Ama yine de mutluydu. Yaşadıkları an öylesine neşeli ve canlıyken gidip Portekiz'de çoktan yitip gitmiş bir geçmişin peşine düşmenin ne anlamı vardı ki?

"Döndüğüm için ne kadar mutluyum bilseniz," dedi coşkuyla.

"Bizler de öyle," dedi Luc. "Özellikle son zamanlarda yokluğunu bayağı hissetmeye başlamıştık; bak şunu bil ki çok işin olacak."

"Umarım öyledir."

Daktilolar tıkırdayıp duruyordu; gülüşmelerle ve koşar adımlarla koridorlarda dağılıverdiler: Herkesin adeta yaşı yokmuş gibi göründüğü bir ülkeden gelince, Henri'nin gözüne hepsi de ne kadar genç görünmüştü! Bürosunun kapısını itti. İçi geçmiş bir memur edasıyla koltuğuna yerleşiverdi. Önüne *L'Espoir*'ın son sayılarını açtı. Alışılagelmiş imzalar, iyi bir sayfa düzeni... Bir santim bile kâğıt ziyan edilmemişti. Bir ay kadar geriye gitti, sayıları peş peşe karıştırdı; onsuz gayet iyi idare etmişlerdi, bu da onun başarısının en güzel kanıtıydı. *L'Espoir* salt bir savaş serüveni değil, sapasağlam bir kuruluştu artık; Vincent'ın Hollanda hakkındaki yazıları mükemmeldi, Lambert'in kamplarla ilgili yazıları ise onlardan da iyiydi; gerçekten de havayı yakalamayı başarmışlardı: Zırvalığa, yalana, saçmalığa asla yer yoktu; *L'Espoir*, aydınları dürüstlüğüyle etkiliyor, son derece dinamik olduğu için halk kitlesini peşinden sürüklüyordu. Tek üzücü nokta: Sezénac'ın yazıları berbattı.

"Girebilir miyim?"

Lambert kapı aralığında utangaç bir şekilde gülümsüyordu.

"Tabii! Nerelerdesin? Gara gelebilirdin, hayırsız seni!"

"Dört kişi arabaya sığamayız diye düşündüm de," dedi Lambert biraz tedirgince; "hem o kutlama törenleri..." diye ekledi dudak bükerek. "Ama şimdi de seni rahatsız etmiş oldum galiba."

"Hiç de değil; otursana."

"Yolculuk nasıldı, iyi geçti mi?" Lambert omuz silkti: "Bunu sana bin kez sormuş olmalılar!"

"Hem iyi hem de kötüydü; güzel bir dekorda açlıktan ölen yedi milyon kadar insan!"

"Güzel kumaşları varmış," dedi Lambert, Henri'nin giysisini beğeniyle süzerek; sonra gülümsedi: "Orada turuncu ayakkabılar çok mu moda?"

"Evet, turuncu ya da sarı; ama derisi bayağı kaliteli. Parası olanlara her şey var. İşin en berbat yönü de bu; daha konuşuruz, ama sen önce buradan haber ver bana. Yazdıklarını yeni okudum; çok beğendim doğrusu."

"Bir okul ödevi yazmış gibiyim." Lambert alaycı bir tonla ekledi: "Bir sürgün kampını gezerken hissettiklerinizi anlatın... Yirmi kadar kişi bu konuyu işledik sanırım." Yüzü aydınlandı: "Harika olan neydi biliyor musun: Kitabın! Bitaptım, tüm bir günü ve geceyi trende uykusuz geçirmiştim; ama bir çırpıda okudum, bitirmeden de uyuyamadım."

"Buna sevindim."

İltifatlar rahatsız ederdi Henri'yi. Ama Lambert onu gerçekten sevindirmişti; işte romanının tam bu şekilde okunmasını düşlemişti: Tüm bir gece boyunca, sabırsız ve heyecanlı bir genç tarafından... Sadece bunun için bile yazı yazmaya değerdi. Bilhassa da bunun için!

"Eleştirileri okumak hoşuna gider diye düşündüm." Lambert masanın üstüne kalın bir zarf atıverdi: "Ben de üç dört satır karaladım."

"Tabii ki hoşuma gider, sağ ol."

Lambert ona biraz kaygılı bir ifadeyle baktı: "Oralarda bir şeyler yazdın mı?"

"Sadece bir röportaj."

"Ama şimdi başka bir roman hazırlamalısın bizlere."

"Zaman bulursam, işe koyulurum."

"Zaman bul o halde. Sen yokken düşündüm ki!..." Lambert kızardı birden. "Biraz karşı koyman gerek artık."

"Karşı koymak mı?... Kime?" diye sordu Henri. Gülümsüyordu. Lambert yine duraksadı: "Dubreuilh seni sabırsızlıkla bekliyormuş. Kendini kaptırma sakın..."

"Kaptırdım bile."

"O halde bir an önce işin içinden çıkmaya bak."

Henri gülümsedi: "Hayır. Bugün siyasette tarafsız kalmak mümkün değil artık."

Lambert'in yüzü değişti: "O halde beni kınıyorsun demek."

"Yo hayır! Benim için mümkün değil, demek istedim. Aynı yaşta değiliz biz."

"Yaşın bununla ne ilgisi var?"

"İleride anlarsın. İnsan birtakım şeylerin bilincine zamanla varır ve değişir." Gülümsedi: "Sana söz veriyorum, roman yazacak zaman da bulacağım."

"Şart bu."

"Bu kadar güzel öğütler verdikten sonra söyle bakalım, sözünü ettiğin öykülerin nerede?"

"Değersiz şeyler canım."

"Sen hele onları getir bana. Bir akşam birlikte yemeğe çıkarız ve düşüncemi söylerim."

"Tamam," dedi Lambert. Ayağa kalktı. "Herhalde kabul etmek istemeyeceksin, ama dışarıda Marie-Ange Bizet adında bir ufaklık var. Seninle mutlaka röportaj yapmak istiyor; iki saattir bekliyor; ona ne diyeyim?"

"Röportaj kabul etmediğimi ve işimin başımdan aşkın olduğunu!"

Lambert ardından kapıyı kapadı ve Henri sarı zarfın içindekileri masanın üzerine boşalttı. Kocaman kabarık bir zarfın üzerine sekreter "Romanla ilgili yazılar" diye not düşmüştü. Bir an duraksadı. Bu romanı savaş süresince ne akıbete uğrayacağını hiç düşünmeden yazmıştı. Herhangi bir akıbete uğrayacağından bile emin değildi. Oysa şimdi kitap basılmış, insanlar onu okumuştu; Henri yargılanıyor, tartışılıyor, belirli bir kategoriye sokuluyordu. Kendisi de aynı şekilde başkalarını yargılamamış mıydı? Kupürleri çıkarıp gözden geçirmeye başladı. Paule "Parlak bir başarı," demişti ve bu, ona abartılı gelmişti; ama gerçek şuydu ki tüm eleştirmenler büyük laflar ediyorlardı. Tabii ki Lambert tarafsız olamazdı, Lachaume de; tıpkı direnişçi yazarlara karşı sonsuz bir hoşgörü duyan yeni türemiş tüm genç eleştirmenler gibi; ama dostların ve yabancıların yollamış oldukları coşkulu mektuplar, basının yargısını doğruluyordu. Gerçekten de gurur duyacağı çok neden vardı. Heyecanla yazılmış bu sayfalar okuyucuyu duygulandırmış olmalıydı. Henri keyifle gerindi. Tüm bu olanlar mucize gibiydi. İki yıl önce maviye boyalı camları, kalın perdeler örtüyordu. Karanlığa gömülmüş şehirle, hatta tüm dünyayla ilişkisi kesilmişti; dolmakalemi elinde, önünde kâğıt, öylece durup kalırdı. İç dünyasının henüz netleşmemiş harfleri bugün artık tüm dünyada yankılanan canlı bir sese dönüşmüştü; kalbindeki gizli kıpırdanış diğer insanların kalbinde bir gerçek olup çıkmıştı. "Bunu Nadine'e anlatmalıydım," diye düşündü. "Başkalarını önemsemezsek yazmanın hiçbir anlamı kalmaz. Ama önemsediğimize göre, onların dostluklarını, güvenlerini sözcüklerle kazanmak gerçekten müthiş bir şey; kendi düşüncelerinin onlarda yankılandığını duymak da müthiş." Başını kaldırdı: Kapı usulca aralanmıştı.

"Tam iki saattir bekliyorum," dedi yakınma dolu bir ses. "Bana bir on beş dakika ayırabilirsin herhalde." Marie-Ange ma-

sasının karşısına dikildi: "*Lendemain* dergisi için ilk sayfada fotoğraflarla süslü, gösterişli bir şey yazmak istiyorum."

"Dinle, ben röportaj filan kabul etmem."

"Tamam, iyi ya işte; böylece benimkinin değeri çok fazla olacak."

Henri olmaz anlamında başını salladı; o da öfkeyle devam etti: "Bir prensip meselesi yüzünden meslek yaşamımı mahvetmek mi istiyorsun?"

Henri gülümsedi; Marie-Ange için kendisiyle on beş dakikalık bir söyleşi, işte böylesine büyük bir önem taşıyordu. Onun içinse fazla bir zahmet olmayacaktı bu! Doğruyu söylemek gerekirse, konuşmak için can atıyordu. Kitabını okuyup sevmiş olan insanlar arasında yazarı daha yakından tanımak isteyen birkaç kişi çıkardı kuşkusuz; onlara bilgi vermek hoşuna gidecekti; bu insanların tüm sempatileri gerçekten de kendi kişiliğine yönelebilirdi böylece.

"Tamam, sana ne anlatmamı istersin?"

"Öncelikle şu: Nerelisin?"

"Babam Tulle'de eczacıydı."

"Sonra?"

Henri duraksadı; öyle damdan düşercesine kendinden söz etmek hiç de kolay iş değildi.

"Haydi," dedi. Marie-Ange, "bana bir iki çocukluk anını anlatsana".

Anı mı? Herkes gibi anıları vardı elbet. Ama bunlar ona pek önemli gelmiyordu. O klasik stildeki yemek odasında, korkudan nihayet kendini kurtardığı o akşam yemeği dışında!

"Dinle, işte sana bir anı. Pek önemli bir şey değil, ama benim için birçok şeyin başlangıcı olmuştu."

Marie-Ange kalemini not defterinin üstünde tutarak yüreklendirici bir ifadeyle bakıyordu ona. Henri devam etti:

"Annemle babam arasındaki en önemli konuşma konusu, dünyayı tehdit eden felaketlerdi: Kızıl tehlike, sarı tehlike, barbarlık, çöküş, devrim, Bolşevizm gibi... Ben bunları tüm insanları bir anda yutacak korkunç birer canavar gibi görüyordum. Babam o gece her zamanki gibi kehanetlerde bulundu: Devrimin eşiğindeydik, uygarlık baş aşağı gidiyordu. Annemse dehşete düşmüş bir ifadeyle onu onaylayıp durdu. Birden düşündüm: 'Öyle veya böyle, kazananlar yine bizim gibi insanlar olacak!' Belki kafamda oluşturduğum sözcükler tam olarak bunlar değil-

di ama, anlam buydu." Henri gülümsedi. "Sonuç inanılmazdı. Canavarlar yoktu artık; yeryüzünde biz bizeydik yine."

"Ya sonra?"

"O günden sonra hep canavar kovaladım."

Marie-Ange, Henri'ye şaşkın bir tavırla baktı:

"Peki öykün nasıl sonuçlanıyor?"

"Hangi öykü?"

"Az önce anlatmaya başladığın öykü," dedi Marie-Ange sabırsızlıkla.

"Başka sonu yok işte. Hepsi bu kadar."

"Ya!" dedi Marie-Ange. Sonra mızmız bir sesle ekledi: "Biraz daha ilginç bir şey anlatmanı isterdim."

"Bak, çocukluğumun hiç de ilginç bir yönü yoktu. Eczacılık beni müthiş sıkıyordu; taşrada yaşamaktan hiç hoşlanmıyordum. Neyse ki, Paris'te yaşayan bir amcam vardı; *Vendredi* gazetesine girmemi sağladı."

Bir an durdu, Paris'te geçen ilk yılları hakkında söyleyecek bir sürü şey vardı, ama aralarından hangilerini seçeceğini bilemiyordu.

"*Vendredi* solcu bir gazeteydi," dedi Marie-Ange. "Daha o zamanlardan sol eğilimli miydin?"

"Her şeyden önce, sağcı düşüncelere karşı nefret beslerdim."

"Neden?"

Henri bir an düşündü: "Yirmi yaşındayken çok hırslıydım; bundan dolayı da demokrattım. Hep birinci olmak isterdim, ama eşitler arasında birinci. Eğer yarışta baştan hile olsaydı yarış tüm değerini yitirmiş olurdu."

Marie-Ange küçük defterine bir şeyler karaladı; pek zeki olduğu izlenimi vermiyordu insana. Henri basit sözcükler bulmaya çalıştı: Bir şempanze ile insanların sonuncusu arasındaki fark, o insan ile Einstein arasındaki farktan çok daha büyüktür. Kendini tek başına kanıtlayabilen bir bilinç, salt mutlaktır. Tam lafa başlayacaktı ki Marie-Ange daha önce davrandı.

"İlk günlerini anlat bana."

"Hangi ilk günleri?"

"Edebiyat dünyasındaki günlerini."

"Kendimi bildim bileli hep bir şeyler karalamışımdır."

"*La Mesaventure* basıldığında kaç yaşındaydın?"

"Yirmi beş!"

"Seni tanıtan Dubreuilh mü oldu?"

"Bana çok yardımı dokundu."

"Onunla nasıl tanıştın?"

"Bir röportaj yapmam için ona yollamışlardı beni; ama kendisi konuşacağına beni konuşturdu. Onu bir kez daha görmeye gelmemi istedi. Ben de öyle yaptım..."

"Biraz ayrıntı versene bana," dedi Marie-Ange hoşnutsuzlukla. "Çok kötü anlatıyorsun." Gözlerinin içine baktı:

"Birlikte olunca nelerden söz ederdiniz?"

Henri omuz silkti: "Herkes gibi havadan sudan."

"Seni yazmaya yüreklendirdi mi hiç?"

"Evet! *La Mésaventure*'ü bitirdiğimde Mauvanes'a okuttu... O da hemen yayınlamaya karar verdi."

"Büyük bir başarı oldu mu bu?"

"Başlangıç için yeterli! Biliyor musun, çok garip ama..."

"Tamam, bana garip bir şeyler anlat," dedi Marie-Ange büyük bir ilgiyle.

Henri duraksadı:

"Gerçekten de garip; büyük bir ün sağlama hayaline kapılıyorsun; sonra da kazandığın ilk küçük başarı seni tatmin etmeye yetiyor."

Marie-Ange içini çekti:

"Diğer kitaplarının adları ve çıkış tarihleri bende var. Seferberlikte askere çağrıldın mı?"

"Er olarak piyade sınıfına alındım. Subay olmayı hiç istemedim. 9 Mayıs'ta Vouziers yakınlarında, Mont Dieu'de yaralandım, Montélimar'a sevk edildim. Eylül'de Paris'e döndüm."

"Direniş yıllarında tam olarak ne yaptın?"

"Luc ve ben 1941 yılında *L'Espoir*'ı kurduk."

"Ama başka etkinliklerin de olmuş?"

"Hiçbir önemi yok; bunları bir yana bırak."

"Öyle olsun. Son kitabını ne zaman yazdın?"

"41-43 yılları arasında."

"Başka bir şeye başladın mı?"

"Hayır, ama yakında başlayacağım."

"Ne? Bir roman mı?"

"Evet roman; ama her şey henüz çok belirsiz."

"Bir dergiden söz edildiğini duydum."

"Evet; Mauvanes tarafından yayınlanacak olan *Vigilance* adlı aylık bir dergiyi Dubreuilh'le birlikte yöneteceğim."

"Dubreuilh'ün kurmakta olduğu bu siyasi parti neyin nesidir?"

"Anlatması çok uzun sürer."

"Yani?"

"Gidip ona sor."

"Ona ulaşmak imkânsız." Marie-Ange içine çekti. "Tuhafsınız doğrusu. Ben ünlü olsaydım sürekli röportaj yaptırırdım."

"O zaman da başka bir şey yapmaya hiç zaman bulamaz, hiç de öyle ünlü filan olamazdın. Haydi bakalım, şimdi biraz incelik göster de rahatça çalışayım!"

"Ama daha soracak yığınla sorum var. Portekiz hakkında edindiğin izlenimler neler?"

Henri omuz silkti: "Berbat bir yer!"

"Neden?"

"Bir sürü nedenden dolayı."

"Biraz açıklasana; okuyucularıma sadece berbat diyemem ki!"

"O halde, Salazar'ın paternalizminin aslında iğrenç bir diktatörlük olduğunu ve Amerikalıların onu bir an önce defetmeleri gerektiğini söyle onlara," dedi Henri bir çırpıda. "Ne yazık ki bu, yakın bir zamanda gerçekleşemeyecek: Salazar onlara Azor'da hava üsleri satacak."

Marie-Ange kaşlarını çattı; Henri hemen atıldı: "Seni rahatsız edecekse bundan hiç söz etme. Ben *L'Espoir*'da olanı biteni olduğu gibi açıklarım."

"Yo hayır, bundan söz edeceğim." Marie-Ange, Henri'ye manidar bir ifadeyle baktı: "Seni bu yolculuğa iten gerçek neden nedir?"

"Bak dinle; mesleğinde başarılı olmak için budalaca sorular sormak zorunda değilsin. Tekrar ediyorum: Artık yetti, gitsen iyi olur."

"Ama değişik anılar anlatmanı isterdim."

"Bu türden anlatacak hiçbir şeyim yok."

Marie-Ange küçük adımlarla uzaklaştı. Henri kendini düş kırıklığına uğramış hissetti; genç kadın gereken soruları sormamış, o da söylemek istediklerini söyleyememişti. Her şey bir yana, tam olarak söylemek istedikleri neydi acaba? "Okuyucularımm kim olduğumu bilmelerini isterim, ama kim olduğumu ben bile henüz bilmiyorum." Neyse, birkaç güne kalmaz tekrar romanına dönecek ve sistemli bir şekilde kendini tanımlamaya çalışacaktı.

Yazıları tekrar incelemeye başladı; ne kadar çok okunacak telgraf, incelenecek gazete kupürü, yazılacak mektup, karşılaşılacak insan vardı! Luc onu uyarmıştı: İşi çoktu!

Sonraki günlerini bürosuna kapanarak geçirdi; Paule'ün evine sadece uyumak için uğruyordu. Röportajını düzeltecek zamanı bile zor bulmuş, mürettiphanedekiler sayfaları elinden adeta çekip almışlardı. O uzun tatilden sonra bunca iş güç hoşuna gitmişti. Telefonda Scriassine'in sesini duyduğunda pek fazla sevinmedi.

"Seni alçak seni! Döneli dört gün oldu, hâlâ yüzünü gören yok. Derhal Balzac Sokağı'na, Isba'ya gel!"

"Üzgünüm, işim var."

"Üzülmeyi bırak da hemen gel: Hadi gel, dostluğa kadeh kaldıracağız, sen de bekleniyorsun!"

"Kim bekliyor?" diye sordu. Birden keyiflenmişti.

"Özellikle ben," diyen Dubreuilh'ün sesi duyuldu: "Anne ile Julien de burada. Size söyleyecek bir sürü şeyimiz var. Nerelerdesiniz? Şu kapandığınız odadan hiç değilse bir iki saatliğine çıkamaz mısınız?"

"Size yarın uğramayı düşünüyordum."

"O halde şimdi derhal Isba'ya uğrayın!"

"Tamam geliyorum!"

Henri telefonu kapayıp kendi kendine gülümsedi: Dubreuilh'ü bayağı özlemişti. Telefonu yeniden eline alıp bu kez Paule'ü aradı:

"Benim! Dubreuilh'lerle Scriassine bizi Isba'da bekliyorlar... Evet, Isba'da!... Ben de senin kadar biliyorum... Arabayla seni gelip alırım."

Yarım saat sonra Paule'le birlikte iki yanda gülünç üniformalı kazakların sıralandığı merdivenlerden aşağı iniyordu. Paule yeni, uzun, yeşil bir elbise giymişti. Henri şöyle bir bakmış ve yeşil rengin ona hiç de yakışmadığına karar vermişti.

"Ne garip yer!" diye mırıldandı Paule.

"Scriassine'den her şey beklenir."

Dışarıda, gece öylesine ıssız ve sessizdi ki Isba'nın zengin dekoru insanı ürkütüyordu: Sütunların arasından yükselen duvarlar kan kırmızıydı; perdelerin kıvrımlarından adeta kan damlıyordu; çigan orkestrası müzisyenlerinin giydikleri kırmızı saten gömlekler göz alıyordu.

"Aa! Geldiniz nihayet! Onlardan kaçabildiniz mi bari?" dedi Anne.

"Paçayı kurtarmışa benziyorlar," dedi Julien.

"Az önce gazetecilerin saldırısına uğradık da," diye açıkladı Dubreuilh.

"Ellerinde fotoğraf makineleriyle bir sürü gazeteci!" dedi Anne.

"Dubreuilh müthişti!" dedi Julien, coşkulu bir sesle; kekelemesi tutmuştu gene. "Dedi ki... tam olarak ne dediğini hatırlamıyorum, ama lafı gediğine oturttu. Neredeyse saldıracaktı onlara..."

Kendinden oldukça emin bir tavırla gülümseyen Scriassine'in dışında, hepsi bir ağızdan konuşuyorlardı:

"Robert gerçekten de onları pataklayacak sandım," dedi Anne.

"Şöyle dedi: 'Burası Hayvanat Bahçesi mi?'" Julien sarhoşluğun da verdiği bir coşkuyla doluydu.

"Yüzümü kendi özel malım saymışımdır hep!" dedi Dubreuilh ciddi bir ifadeyle.

"Sorun şu ki," dedi Anne "sizin gibi insanlar için çıplaklık yüzden başlar; gözlerinizi, burnunuzu bile göstermek teşhircilik sayılıyor nedense."

"Teşhircilerin resmi çekilmez," dedi Dubreuilh.

"İşte bu yanlış," dedi Julien lafa girerek.

"İç!" dedi Henri, Paule'e bir kadeh votka uzatarak. "İç hadi, arayı kapatmamız gerek." Kadehini boşalttı: "Ama sizin burada olduğunuzu nasıl oldu da bildiler?"

"Doğru!" Birbirlerine hayretle baktılar. "Nasıl oldu?"

"Tahminime göre metrdotel telefon etti," dedi Scriassine.

"Ama bizi tanımıyor ki!" Anne şaşırmıştı.

"Beni tanıyor ama," dedi Scriassine. Suçüstü yakalanmış kadınlar gibi dudağını ısırdı: "Sizi iyi karşılamasını istediğim için kim olduğunuzu söylemiştim."

"Gerçekten de iyi becerdin!" dedi Henri. Scriassine'in o çocuksu gösterişçiliği onu hep şaşırtmıştı.

Dubreuilh katıla katıla güldü: "Bizi kendisi ele vermiş! Doğrusu kimsenin aklına gelmezdi!" Hızla Henri'ye döndü: "Seyahati anlatın bakalım; tatil yapacağınıza, zamanınızı konferansla ve araştırmayla geçirdiniz gibi görünüyor."

"Yine de gezmeye zaman ayırabildim."

"Röportajınız insanda gidip başka yerleri gezme arzusu uyandırıyor. Ama içler acısı bir ülke."

"İçler acısı, ama güzel bir ülke," dedi Henri neşeyle. "Aslında, Portekizliler için daha çok üzücü sayılır."

"Bilmem bilinçli olarak mı yaptınız," dedi Dubreuilh; "ama deniz mavi diye yazdığınızda, mavi birden hüzün verici bir renge dönüşüveriyor."

"Bazen öyleydi de... ama her zaman değil." Henri gülümsedi. "Yazarken insan nasıl olur, bilirsiniz!"

"Evet," dedi Julien. "Gerçekçi olmamak için bazen yalan söylemek gerekir."

"Ne olursa olsun, döndüğüme çok memnunum," dedi Henri.

"Ama dostlarınızı gelip görmekte de hiç acele etmediniz!"

"Aksine!" dedi Henri. "Her sabah size uğramayı düşünüyordum; ama insan bir bakıyor, saat gece yarısını geçmiş bile!"

"Ya öyle mi!" dedi Dubreuilh biraz azarlar gibi. "Peki öyleyse, bundan böyle saatinize daha çok dikkat edin; size anlatacağım bir sürü şey var." Gülümsedi. "Sanırım, iyi bir başlangıç yapmış durumdayız."

"Üye kaydetmeye başladınız mı? Samazelle karar verdi mi?"

"Benimle her konuda hemfikir değil, ama bir uzlaşma yolu bulacağız elbet."

"Bu gece ciddi konuları bir yana bırakalım," dedi Scriassine; sonra, gösterişli bir monokl takmış metrdotele seslendi: "İki şişe şampanya!"

"Mutlaka gerekli mi?" dedi Henri.

"Evet, emir böyle!" Scriassine metrdoteli bakışlarıyla, izledi: "39'dan bu yana amma da zayıflamış! Eski bir albaydır kendisi."

"Bu batakhanenin müdavimi misin?" diye sordu Henri.

"Ne zaman yüreğimin parçalanmasını istesem, buraya, bu müziği dinlemeye gelirim."

"Çok daha aza patlayacak çareler vardır!" dedi Julien; "Tüm kalpler zaten çoktan parça parça olmuş!" diye de noktaladı dalgın bir şekilde.

"Yüreğim sadece caz dinlerken parçalanır;" dedi Henri. "Senin çingenelerin şu anda kulaklarımın zarını parçalamakla meşguller."

"Ya!" dedi Anne.

"Caz mı!" dedi Scriassine. *Les Fils d'Abel*'de caz üzerine daha kesin şeyler yazdım!"

"Kesin bir şeyler yazılabileceğine gerçekten inanıyor musunuz?" dedi Paule kibirli bir sesle.

"Burada tartışmayacağım, nasılsa yakında okuyacaksınız!" dedi Scriassine. "Fransızca baskının çıkmasına az kaldı." Omuz silkti: "Beş bin adet! Gerçekten de gülünç. Değerli kitaplara ayrıcalık tanınmalı. Senin kitabın kaç basıldı?"

"Eh! Beş bin kadar," dedi Henri.

"Saçma! Başından sonuna dek işgali anlatan bir kitap yazdın. Böyle bir kitap en azından on bin basılmalı."

"Git bunu Enformasyon Bakanına anlat," dedi Henri. Scriassine'in bu ısrarcı heyecanı sinirlendirmişti onu; insan dostlarıyla birlikteyken kitaplarından söz etmez; bu, herkese rahatsızlık verir, hem kimseyi de fazla ilgilendirmez.

"Haftaya dergimizi çıkarıyoruz," dedi Dubreuilh. "Kâğıt alabilmek için bilseniz neler çektik."

"Bakan işini bilmiyor da ondan," diye atıldı Scriassine. "İstesen, ben kâğıt bulurdum."

Teknik bir sorunu ele aldığı zaman Scriassine susmak bilmez, ders verircesine anlatırdı. O, Fransa'yı büyük bir lütufla adeta kâğıda boğarken Anne, Henri'nin kulağına eğilip fısıldadı: "Biliyor musunuz, yirmi yıldır hiçbir kitap beni bu kadar etkilememişti; dört yıllık bir işgalden sonra insanın tam da okumak istediği bir kitap... Beni öylesine heyecanlandırdı ki kaç kez kapatıp sakinleşebilmek için kendimi sokağa attım." Birden kızarıverdi: "İnsan böyle şeyler söyleyince kendini biraz aptal gibi hissediyor, ama söylemeden de olmuyor. Hem ne zararı var ki?"

"Hatta yararı bile olur," dedi Henri.

"Çok insanı etkilediniz," dedi Anne. "Unutmak istemeyenlerin hepsini," diye ekledi. Coşkuyla konuşuyordu. Henri ona sevgiyle gülümsedi; Anne, o akşam kendini yaşından çok genç gösteren ekose bir elbise giymişti; makyajı özenliydi; bir anlamda Nadine'den çok daha genç görünüyordu. Nadine hiç kızarmazdı zira.

Scriassine hâlâ konuşuyordu:

"Bu dergi yabana atılmayacak bir kültür ve siyaset aracı olabilir, tabii sadece küçük bir kesimin eğilimlerini ifade etmemesi şartıyla. Louis Volange gibi bir adamı da ekibinize almalısınız."

"Bu söz konusu olamaz!" dedi Dubreuilh.

"Bir entelektüelin gösterdiği bir zayıflık; bu, o kadar önemli mi?" dedi Scriassine. "Hangi entelektüel hatasızdır ki?" Hüzünlü bir sesle ekledi: "İnsan tüm yaşamı boyunca hatalarının cezasını çekmeli mi?"

"1930 yılında Rusya'da parti üyesi olmak bir hata değildi."

"İnsanın yanılmaya hakkı yoksa bu, bir hataydı."

"Hak meselesi değil bu," dedi Dubreuilh.

"Nasıl böyle ahkam kesebiliyorsunuz?" dedi Scriassine, onu hiç dinlemeksizin. "Volange'ın nedenlerini biliyor musunuz? Grubunuza aldığınız insanların ondan daha değerli olduklarından emin misiniz?"

"Yargılamıyoruz," dedi Henri. "Taraf tutuyoruz sadece; bu çok farklı bir şey."

Volange, kendini, şerefini ciddi bir şekilde tehlikeye sokmamayı becermişti; ama Henri bir daha asla onun elini sıkmamaya yeminliydi; zaten Louis'nin serbest bölgeden yazdığı o yazıları okuduğu zaman hiç şaşırmamıştı. Liseyi bitirdiklerinden bu yana, dostlukları az çok açığa vurdukları bir düşmanlığa dönüşmüştü.

Scriassine umursamaz bir tavırla omuz silkti ve metrdotele işaret etti: "Bir şişe daha!" Yine gizliden gizliye yaşlı göçmeni süzdü: "Bu çehre dikkatinizi çekmiyor mu hiç? Gözlerin altındaki torbalar, dudak kenarlarındaki kırışıklık, işte çöküntünün gerçek belirtileri bu; savaş öncesi yıllarda bu çehrede hâlâ bir kurum sezinlenirdi; ama ait oldukları sınıfın kaypaklığı ve ihaneti, tüm bu göçmenleri yiyip bitiriyor."

Scriassine adama büyülenmişçesine bakıyordu.

Henri, "Bu adam, Scriassine'in adeta aynadaki aksi," diye düşündü. Scriassine de ülkesinden kaçmış ve hain damgası yemişti; tek vatanı, tek tanığı yine kendisiydi; o halde dünyanın bir yerinde isminin bir şeyler ifade ettiğinden sürekli olarak emin olmalıydı.

"Anne!" diye haykırdı Paule. "Ne kadar iğrenç bir şey bu yaptığın!"

Anne şampanya kadehini votka kadehine aktarmakla meşguldü.

"Şampanyaya kuvvet katar," dedi Anne. "Bir dene bak, çok lezzetli!"

Paule hayır anlamında başım salladı.

"Neden istemiyorsun?" diye sordu Anne. "İçki içince her şey daha güzel görünüyor insana."

"Evet, ama içince sarhoş oluyorum," dedi Paule.

Julien gülmeye başladı: "Bana bir genç kızı anımsatıyorsunuz. Montparnasse'da küçük bir otelin kapısında rastladığım çok

sevimli bir genç kız. 'Ah! Beni yaşamak öldürüyor,' der dururdu bana..."

Anne'in sesi duyuldu: "Dememiştir canım!"

"Diyebilirdi ama!"

"Haklı da olurdu," dedi Anne. Bir sarhoşun aşırı duygusal sesiyle konuşuyordu: "Yaşamak biraz da ölmek sayılır..."

"Susun canım!" dedi Scriassine. "Dinlemeyeceksiniz, hiç olmazsa bırakın ben dinleyeyim."

Orkestra coşkuyla "O siyah gözler" parçasını çalmaya başlamıştı.

"Bırakalım onu, yüreği parçalansın;" dedi Anne.

"Parçalanmış bir yüreğin parçalarını toplarken..." diye mırıldandı Julien.

"Susun yahu!"

Sustular. Scriassine kemancıların adeta dans eden parmaklarına gözlerini dikmiş, çılgın bir ifadeyle geçmişte kalmış bir anıyı dinliyor gibiydi. Kaprislerini diğerlerine kabul ettirmeyi erkeklik sanırdı; oysa dostları onu sinirleri bozuk bir kadınmış gibi idare ederlerdi. Onların bu aşırı hoşgörüleri biraz olsun kuşku uyandırmalıydı, belki de uyandırıyordu... Henri, masanın üzerinde parmaklarıyla tempo tutan Dubreuilh'e bakıp bakıp gülümsüyordu. Onu tanımayanlar için Dubreuilh son derece kibar ve sabırlı bir insan izlenimi bırakabilirdi; fakat böyle olmadığı çok çabuk ortaya çıkardı. Henri onunla rahatça oturup konuşmayı arzuluyordu, ama acelesi yoktu; ne şampanyadan ne çigan müziğinden ne de bu sahte lüksten hoşlanırdı: Ama ne olursa olsun, sabahın ikisinde burada birlikte oturmaları gerçekten çok zevkliydi. "Yine biz bizeyiz," diye düşündü. Anne, Paule, Julien, Scriassine, Dubreuilh: "Dostlarım!" Bu sözcük hoş bir duyguyla yankılandı içinde.

Scriassine müzisyenleri çılgınca alkışlarken Julien, Paule'ü piste doğru sürükledi. Dubreuilh Henri'ye döndü:

"Görüştüğünüz tüm o adamlar bir devrim beklentisindeler, öyle mi?"

"Evet öyle! Ne yazık ki Franco defedilmeden Salazar da yerinden gitmeyecek; Amerikalılar da hiç aceleleri yokmuş gibi davranıyorlar."

Scriassine omuz silkti:

"Akdeniz'de komünistler adına üs kurma meraklısı değiller, anladığım kadarıyla."

"Yoksa komünizm korkusuyla sen, işi Franco'ya destek verme noktasına kadar götürür müsün?" diye sordu Henri inanmaz bir ifadeyle.

"Korkarım, durumu iyi değerlendiremiyorsunuz," dedi Scriassine.

"Merak etmeyin," dedi Dubreuilh neşeyle, "sizi çok iyi anlıyoruz."

Scriassine tam ağzını açacaktı ki Dubreuilh, onu gülerek durdurdu: "Tamam, uzak görüşlüsünüz, ama yine de bir Nostradamus değilsiniz; elli yıl sonra olacaklar hakkında bizden fazla bir bilginiz yok. Kesin olan şu ki Stalin tehlikesi bir Amerikan uydurmasıdır."

Scriassine, Dubreuilh'e kuşku içinde baktı:

"Tıpkı bir komünist gibi konuşuyorsunuz."

"Kusura bakmayın! Bir komünist benim az önce size söylediğimi asla yüksek sesle söyleyemez. Amerika'ya saldıran biri, beşinci kolun ekmeğine yağ sürmüş olmakla suçlanıyor."

"Sloganlar yakında değişecektir," dedi Scriassine. "Onlardan birkaç hafta öndesiniz, hepsi bu kadar." Kaşlarını çattı: "çoğu kez bana, komünistlerden hangi konularda ayrıldığınızı soruyorlar; itiraf etmem gerek ki yanıt vermekte güçlük çekiyorum."

Dubreuilh gülmeye başladı: "Yanıt vermeyin o halde."

"Bana baksana," dedi Henri, "bu gece ciddi konuşmalar yasak değil miydi?"

Scriassine sinirli bir şekilde omuz silkerek artık şaka yapma zamanının geçtiğini belirtti: "Yoksa bana cevap vermekten kaçıyor musunuz?" diye sordu Dubreuilh'e, suçlayıcı bir bakışla.

"Hayır, komünist değilim; bunu siz de gayet iyi biliyorsunuz."

"Yo, hayır, iyi bilmiyorum." Scriassine'in ifadesi değişmişti; en çekici halini takınarak gülümsedi: "Gerçekten, görüşlerinizi bilmek isterim."

"Bence şu sıralarda komünistler fena halde çıkmazdalar," dedi Dubreuilh. "Yalta'yı neden desteklediklerini de gayet iyi biliyorum, Sovyetler Birliği'ne toparlanma zamanı bırakmak istiyorlar; ama sonuçta bir de bakacaklar dünya birbirine saldırmak için çok geçerli nedenleri olan iki ayrı kampa bölünmüş."

"Komünistleri tek kınadığınız nokta bu mu; sadece yanlış bir hesap mı yani?" dedi Scriassine.

"Komünistleri kınadığım nokta, çok dar görüşlü olmaları." Dubreuilh omuz silkti: "Yeniden inşa etmek çok güzel bir şey, ama her ne pahasına değil! Amerikalıların yardımını kabul ediyorlar; günün birinde pişman olacaklar. Böyle devam ederse, Fransa giderek Amerika'nın boyunduruğu altına girecek."

Scriassine şampanya kadehini boşaltarak gürültüyle masaya koydu: "Bu pek iyimser bir kehanet olur!" Ciddi bir sesle devam etti: "Amerika'yı sevmem, Atlantik uygarlığına inanmam; ama Amerikan egemenliğini istiyorum. Çünkü bugün ortaya çıkan sorun bir güvenlik sorunudur. Bu güvenliği de bize ancak Amerika sağlayabilir."

"Güvenlik mi? Kimin için? Ne pahasına?" diye sordu Dubreuilh. Öfkeli bir ses tonuyla sürdürdü: "Amerika'nın sömürgesi olacağımız gün, doğrusu çok iyi olacak!"

"Sovyetler Birliği'nin bizi kendine bağlamasını mı yeğliyorsunuz?" dedi Scriassine. Konuşmak üzere olan Dubreuilh'ü bir el hareketiyle durdurdu: "Biliyorum, birleşik, özerk ve sosyalist Avrupa düşlüyorsunuz. Ama Avrupa, ABD'nin korumasını kabul etmezse, Stalin'in eline düşmesi kaçınılmaz olur."

Dubreuilh omuz silkti: "Sovyetler Birliği'nin hiçbir şeyi kendine bağlamak istediği yok."

"Her neyse. Böyle bir Avrupa asla olmayacak," dedi Scriassine.

"Bu, sizin iddianız!" dedi Dubreuilh. Hızla konuşmasını sürdürdü: "Her neyse, burada, Fransa'da hedefimiz çok açık: Gerçek bir halk cephesi hükümeti oluşturmak; bu da komünist olmayan güçlü bir sol kesim gerektirir." Henri'ye döndü: "Artık zaman kaybetmemek gerek. Şu anda insanlar geleceğe güvenle bakmakta; umutlarını yitirmeden harekete geçmeliyiz."

Scriassine bir kadeh votka içti ve metrdoteli seyre daldı; geri zekâlılara laf anlatmaya çalışmaktan vazgeçmiş bir hali vardı sanki.

"İyi bir başlangıç yaptınız demek!" dedi Henri Dubreuilh'e.

"Öyle sayılır; ama şimdi bunu sürdürmek gerek. Bir an önce Samazelle'le görüşmenizi istiyorum. Cumartesi günü komite toplantısı var, geleceğinizi umarım!"

"Bırakın da biraz nefes alayım." Henri, Dubreuilh'e biraz kaygıyla baktı: Bu sevimli ve ısrarlı gülümseyişe karşı koymak kolay değildi.

"Siz de katılırsınız diye tartışmayı ertelemiştim," dedi Dubreuilh, biraz kınayan bir tavırla...

"Bunu yapmamalıydınız, emin olun gücümü fazla abartıyorsunuz."

"Siz de gücünüzü hafife alıyorsunuz," dedi Dubreuilh. Henri'ye ciddi ciddi baktı: "Bu son dört gün içinde durumu iyice değerlendirmişsinizdir. Gördüğünüz gibi olaylar korkunç bir şekilde gelişti! Artık tarafsızlığın mümkün olmadığının farkında olmalısınız."

"Ama ben hiç tarafsız olmadım ki! Her zaman SRL'den yana olmayı kabul etmişimdir."

"O da laf mı! İsminizi koymak ve zaman zaman da bize uğramak. İşte tek vaat ettiğiniz bu."

"Bir gazete çıkarttığımı unutmayın," dedi Henri heyecanla.

"Tamam işte! Özellikle gazetenizi düşünüyordum; artık tarafsız kalamaz."

"Ama zaten tarafsız değil ki!" dedi Henri şaşırmış bir tavırla.

"Olmaz olur mu!" Dubreuilh omuz silkti: "Artık Direnişten yana olmak, insanın tek siyasal programı olamaz."

"Programım yok," dedi Henri "Ama gerektiğinde, *L'Espoir* taraf tutmaktan çekinmiyor."

"Hayır, taraf tutmuyor; diğer gazeteler de öyle; hepiniz önemsiz ayrıntılar üzerinde tartışmalara giriyorsunuz. Ama önemli konulara gelince, gargaraya getirmek için bir oluyorsunuz adeta." Dubreuilh'ün sesinde bayağı öfke seziliyordu: "*Figaro*'dan *L'Humanité*'ye kadar, hepiniz aldatmacadan hoşlanır gibisiniz; De Gaulle'e evet, Yalta'ya evet, her şeye evet diyorsunuz. Hâlâ bir Direniş Hareketi varmış ve sosyalizme doğru ilerliyormuşuz gibi davranıyorsunuz: Son makalelerinde bayağı saçmalayanlardan biri de arkadaşımız Luc oldu. Gerçekten yerimizde sayıyoruz, hatta gerilemeye başladık bile ve hiçbiriniz ağzınızdan baklayı çıkarmaya yanaşmıyorsunuz."

"Ama *L'Espoir*'la hemfikir olduğunuzu sanıyordum!" Henri'nin kalbi birden daha hızlı çarpmaya başlamıştı, şaşırıp kalmıştı; bu son dört gün, bu gazeteyle insanın ancak kendi kendisiyle olabileceği kadar uyum sağlamıştı. Oysa birden, *L'Espoir* tartışılır olmuştu, hem de Dubreuilh tarafından!...

"Hangi konuda hemfikir?" dedi Dubreuilh. "*L'Espoir*'ın belirli bir çizgisi yok ki! Örneğin, her gün millileştirme olayının gerçekleşmediğine üzülüp duruyorsunuz. Ne olacak peki? Önemli olan bunu kimin frenlediğini ve niçin frenlediğini belirtmektir."

"Bir sınıf çatışmasına girmek istemiyorum,"dedi Henri. "Reformlar kamuoyunun isteği üzerine gerçekleşir, ben de kamuoyu oluşturmaya çalışıyorum; bunun için de okuyucuların yarısını küstürmem gerekmiyor."

"Yoksa sınıf çatışmasının artık gerilerde kaldığını mı düşünüyorsunuz?" dedi Dubreuilh kuşkuyla.

"Yo, hayır."

"O halde gelip de bana kamuoyundan söz etmeyin. Bir yanda reform isteyen proletarya var, diğer yanda da bunu istemeyen burjuva sınıfı! Küçük burjuva sınıfı ise çıkarının nerede olduğunu ve tam olarak da ne olduğunu bilmediğinden henüz tarafsız; ama onu etki altına alacağınızı ummayın: Küçük burjuvazi duruma göre karar verecektir."

Henri duraksadı. Sınıf çatışması gerilerde kalmış değildi. Ama insanların iyi niyetine, sağduyusuna her türlü çağrı artık anlamsız mıydı?

"Küçük burjuvazinin çıkarları karmaşıktır," dedi. "Onlar üstünde hiç etki bırakmayacağımı sanmıyorum."

Dubreuilh tam bir atakta bulunuyordu ki Henri onu durdurdu: "Bir şey daha var," dedi aceleyle, "*L'Espoir*'ı okuyan işçiler, eğer onu okuyorlarsa bu, *L'Humanité*'ten değişik bir hava estirdiği içindir. Komünist gazetelerle aynı safta olursam, ya onların yazdığını tekrarlamak zorunda kalacağım ya da onlara karşı çıkmak! Bu durumda da işçiler bana sırt çevirir." Sakin bir sesle ekledi: "Sizin etkilediğinizden çok daha fazla insanı etkiliyorum. Haliyle çok daha geniş bir tabana sahip olmalıyım."

"Evet, çok kişiyi etkiliyorsunuz," dedi Dubreuilh. "Ama nedenini kendiniz de söylüyorsunuz! Eğer gazeteniz herkesin hoşuna gidiyorsa bu, kimseyi rahatsız etmediği içindir. Hiçbir şeye karşı çıkmıyor, hiçbir şeyi savunmuyor, tüm gerçek sorunlardan ustalıkla sıyrılıyorsunuz. *L'Espoir* zevkle okunuyor, orası doğru, ama ancak bir yerel gazetenin okunacağı kadar!"

Bir sessizlik oldu. Paule yerine, Anne'in yanına dönmüş oturuyordu: Hakarete uğramışa benziyordu, Anne ise çok tedirgin görünüyordu; Julien ortadan yok olmuştu; Scriassine kendi düşüncelerini bir yana bırakmış, hakemlik yaparcasına bir Henri'ye, bir Dubreuilh'e bakıyordu; ama ortada çatışma falan yoktu. Henri bu saldırının şiddeti karşısında şaşırmış, ne söyleyeceğini bilemez duruma gelmişti.

"Nereye varmak istiyorsunuz?" diye sordu Dubreuilh'e.

"Açıkça tavır alın ve Komünist Parti'ye karşı tavrınızı saptayın."

Henri, Dubreuilh'e kuşkuyla baktı: Çoğu kez heyecanla başkalarının işine burnunu sokardı, ama genellikle de bu işleri iyice kendi meselesi haline getirirdi: "Sonuçta bana önerdiğiniz şey, SRL'nin programını benimsemem mi?"

"Evet," dedi Dubreuilh.

"Yoksa *L'Espoir* da partinin gazetesi mi olmalı?"

"Bu, çok doğal bir şey olurdu," dedi Dubreuilh, "*L'Espoir*'ın zayıf noktası hiçbir şeyi temsil etmeyişi; öte yandan gazetesiz bir partinin başarı şansı hemen hemen yok demektir. Amaçlarımız da aynı olduğuna göre!..."

"Amaçlarımız aynı olabilir, ama yöntemlerimiz kesinlikle uyuşmuyor," dedi Henri. Ardından üzüntüyle düşündü: "Dubreuilh bundan dolayı beni görmek için sabırsızlanıyormuş demek!" Tüm neşesi uçup gitmişti. "İnsan siyasi olayları tartışmadan arkadaşlarla bir gece geçiremez mi acaba?" diye geçirdi aklından. Bu konuşmanın hiçbir acil tarafı yoktu; Dubreuilh bir iki gün bekleyebilirdi, tıpkı Scriassine gibi fanatik biri olmuştu artık.

"Tamam işte, yöntem değiştirmenizde yarar var," dedi Dubreuilh.

Henri başını hayır anlamında salladı: "Size aldığım mektupları gösteririm; bilhassa aydınların mektuplarını: Öğretmenler, öğrenciler... *L'Espoir*'da hoşlarına giden, gazetenin iyi niyetli oluşu. Eğer bir program ilan edersem, bana olan güvenlerini yitirirler."

"Tabii, aydınlar etliye sütlüye karıştırılmadıkları sürece hayatlarından memnundurlar," dedi Dubreuilh. "Güvenlerine gelince... Ne işe yarar bu güven?"

"Siz bana iki ya da üç yıllık bir süre tanıyın, onları ellerinden tutup SRL'ye katılmalarını sağlayayım."

"Buna inanıyorsanız, gerçekten bir idealistsiniz."

"Olabilir," dedi Henri biraz öfkeyle. "1941 yıllarında da bana idealist deniliyordu." Kararlı bir sesle ekledi: "Bir gazetenin ne olması gerektiği konusunda benim de kişisel görüşlerim var!"

Dubreuilh kaçamak bir cevap verdi: "İleride tekrar konuşuruz. Ama inanın, altı aya kadar ya *L'Espoir* bizim siyasi programımıza uyacak ya da beş paralık bir gazete olacak."

"Olur, altı ay sonra tekrar konuşuruz," dedi Henri.

Birden kendini yorgun ve şaşkın hissetmeye başlamıştı. Dubreuilh'ün teklifi onu gafil avlamıştı. Kabul etmemeye kesin kararlıydı. Ama düşüncelerini toparlayabilmek için yalnız başına kalmaya ihtiyacı vardı. "Eve dönmem gerek," dedi.

Paule yol boyunca ağzını açmadı, ama evlerine gelir gelmez derhal konuya girdi:

"Bu gazeteyi umarım ona vermezsin."

"Tabii ki hayır!" dedi Henri.

"Emin misin? Dubreuilh bunu istiyor ve inatçıdır da, bilirsin."

"Ben de inatçıyım!"

"Ama sonunda hep boyun eğersin," dedi Paule sesini aniden yükselterek. "Neden bu SRL'ye katılmayı kabullendin? Yeterince işin yokmuş gibi! Döneli dört gün oldu, beş dakika bile konuşmadık. Romanına da henüz başlayamadın."

"Yarın sabah başlarım. Artık gazetede her şey yerli yerine oturmuş sayılır."

"Ama bu yeni işler yüklenmem için bir neden değil." Paule'ün ses tonu gittikçe öfkeyle doluyordu: "Dubreuilh'ün on yıl önce seni desteklemesi, tüm yaşamın boyu bunu sana ödettirmesi için bir neden olmamalı."

"Ama Paule, salt onun hatırı için çalışacak değilim; beni de ilgilendiriyor."

Paule, omuz silkti: "Hadi canım!"

"Gerçekten öyle, emin ol."

"Anlattıklarına inanıyor musun: Yakında savaş mı çıkacak?" diye sordu hafif bir kaygıyla.

"Hayır," dedi Henri. "Amerika'da bunu körükleyenler olabilir, ama orada savaştan hiç hoşlanmazlar. Gerçek şu ki, dünya ciddi bir şekilde değişecek: Ya iyiye gidecek ya da kötüye. İyiye gitmesi için uğraş vermemiz gerekir."

"Dünya hep değişir. Savaş öncesinde buna hiç karışmazdın," dedi Paule.

Henri hızla merdivenleri çıkıyordu: "Artık savaş öncesi değil ki!" dedi esneyerek.

"Ama neden öyleymiş gibi yaşamayalım ki?"

"Durum değişti; ben de!" Tekrar esnedi: "Uykum var."

Uykusu vardı; ama Paule'ün yanına yattığında bir türlü uyuyamadı: Nedeni şampanya, votka ve Dubreuilh olmalıydı.

Hayır, *L'Espoir*'ı ona vermeyecekti: Bu, açıklama gerektirmeyecek bir gerçekti; ama yine de birkaç geçerli neden bulmak isterdi kendine. Bir idealist! Doğru muydu bu? Hem bu sözcüğün anlamı neydi? Belli ölçülerde insanların özgürlüğüne, iyi niyetlerine, düşüncelerin gücüne inanırdı elbette. "Sınıf çatışması artık güncelliğini kaybetti mi sanıyorsunuz?" Hayır! Öyle bir şey sanmıyordu: Ama bundan ne gibi bir sonuç çıkarmalıydı? Sırtüstü uzandı. Canı sigara istiyordu, ama Paule, uykusuzluğunu fırsat sayarak kendisine yaklaşmaya çalışacaktı: Hareketsiz kaldı. "Aman Tanrım," diye düşündü biraz kaygıyla, "insan ne kadar da cahil oluyor!" Oysa çok okurdu, ama sadece edebiyat alanında kayda değer bilgilere sahipti. O da belli bir dereceye kadar. Şimdiye dek bu, onu rahatsız etmemişti. Direnişte görev almak ve gizli bir gazete kurmak için özel yeteneklere ihtiyacı yoktu. Hep öyle devam edecek sanmıştı. Yanılmış olmalıydı. Kamuoyu nedir? Bir düşünce neler ifade eder? Sözcüklerin kimin üzerinde, ne tür durumlarda, ne gibi bir etkisi vardır? Bir gazete yöneten biri, bir anda her şeyi altüst edebilecek tüm bu soruların yanıtını bilmek zorundaydı. "Ne yazık ki körü körüne karar vermek zorunda kalıyoruz," diye düşündü Henri. Dubreuilh bile tüm bilgisine karşın çoğu zaman körü körüne hareket ederdi; Henri içini çekti: Bu yenilgiyi kabullenmesi olanaksızdı; cehalette dereceler vardır: Gerçek şuydu ki siyasi yaşam için yeterince hazırlıklı değildi. "İşe koyulmak yetecek aslında," diye düşündü. Her şeyin derinine inmek isteseydi de bu yıllar alırdı: Ekonomi, tarih, felsefe, hiçbirinin sonunu getiremezdi. Sadece Marksizmi üstünkörü anlayabilecek hale gelmek bile korkunç bir işti. Bu durumda yazmak söz konusu olamazdı. Oysa yazmak istiyordu. O halde ne yapmalıydı? Tarihsel materyalizmi tam anlamıyla kavramak için *L'Espoir*'ı yüzüstü bırakacak değildi. Gözlerini yumdu. Bu işin içinde bir haksızlık vardı. Herkes gibi siyasetle ilgilenmek zorunluluğunu hissediyordu. Ama bu özel bir öğrenme süreci gerektirmemeliydi; bu iş uzmanlarına ayrılmış bir alan kapsamındaysa, kendisini içine katmasalar iyi olurdu.

"Bana esas gereken şey, zaman!" diye düşündü Henri uyandığında. "Tek sorun zaman bulabilmek." Dairenin kapısının açılıp kapandığını duydu: Paule bir ara çıkmıştı, ama şimdi dönmüş, odanın içinde dikkatli adımlarla dolaşıp duruyordu. Yataktan fırladı. "Yalnız yaşasaydım zaman kazanırdım!" Gereksiz boş konuşmalardan, belirli yemek saatlerinden artık kurtulmuş

olurdu; Sabahları, köşedeki Kafe Biard'da kahvesini yudumlarken günlük gazetelere bir göz atar, gazeteye gidene dek çalışırdı: Öğle yemeğini bir sandviçle geçiştirerek, işi bitince de çabucak akşam yemeğini atıştırarak, gece geç saatlere kadar okuyabilirdi. Böylece aynı anda *L'Espoir*'ı, romanını, okumayı yürütebilirdi. "Hemen bu sabah Paule'le konuşmam gerek," diye karar verdi.

"İyi uyudun mu?" diye sordu Paule neşeli bir sesle.

"Çok iyi."

Paule bir şarkı mırıldanarak masanın üstüne çiçek yerleştiriyordu; Henri'nin dönüşünden bu yana, abartılı bir neşeyle hareket ediyordu. "Sana halis bir kahve hazırladım, taze tereyağımız da var."

Henri oturdu, bir dilim kızarmış ekmeğe tereyağı sürmeye koyuldu: "Sen yedin mi?"

"Aç değilim."

"Zaten hiçbir zaman aç olmazsın."

"Emin ol yiyorum, hem de çok iyi yiyorum."

Henri ekmekten bir lokma kopardı. Ne yapsaydı? Onu serumla besleyemezdi ki!

"Çok erken kalkmışsın."

"Evet, uykum kaçmıştı."

Paule masanın üstüne kenarları yaldızlı koca bir albüm koydu: "Portekiz resimlerini düzenledim bu arada." Albümü açtı ve parmağıyla Brega merdivenlerini gösterdi: Nadine bir basamağa oturmuş, gülümsüyordu.

"Bak gördün mü, gerçeklerden kaçmaya çalışmıyorum bile," dedi.

"Evet, farkındayım."

Gerçeklerden kaçmıyor, gerçekleri aşıp geçiyordu. Bu daha da şaşırtıcıydı. Birkaç sayfa çevirdi.

"Çocukluk resimlerinde bile o aynı kuşkulu gülümseyişin varmış. Hiç değişmemişsin!"

Bir zamanlar Paule'ün bu anıları toplamasını desteklemişti; bugün tüm bunlar ona artık boş ve gereksiz görünüyordu; Paule'ün bitmiş, ölmüş bir olayı hâlâ yaşatmaya çalışması onu sinirlendiriyordu.

"İşte seni tanıdığım zamanki halin!"

"Pek zeki bir halim yoktu," dedi Henri albümü eliyle iterek.

"Gençtin, istek doluydun." Henri'nin karşısına dikilip ani bir coşkuyla:

"*Lendemain* dergisiyle neden söyleşi yapmayı kabul ettin?" diye sordu.

"Yeni sayı çıkmış mı?"

"Evet. Sana özellikle getirdim." Odanın bir köşesinden gidip dergiyi aldı ve masanın üstüne attı: "Asla röportajlara cevap vermemene karar vermiştik hani!"

"Tüm alınan kararlara sadık kalınsa..."

"Bu ciddiydi ama. 'Gazetecilere gülücükler dağıtılmaya başlanınca, Fransız Akademisi'nin yolu tutulmuş demektir,' derdin bir zamanlar."

"Ne çok şey söylemişim!"

"Gazetede başköşede fotoğrafını görmek beni çok rahatsız etti."

"Ama ismimi görünce mutluluktan uçuyorsun."

"Yanlış, mutluluktan uçtuğum falan yok. Hem o çok farklı bir şey."

Paule çelişkiler içinde yaşamayı severdi. Ama bu kez Henri'yi fazlasıyla öfkelendiriyordu: Hem onun erkeklerin en ünlüsü olmasını isterdi hem de sanki bu ünü küçümsüyormuşçasına bir tavır takınırdı; çünkü bir zamanlar Henri'nin düşlediği kadın imajını bozmamakta ısrarlıydı, yani yüce, soylu bir kadın... Bunun yanı sıra herkes gibi aslında bu dünyada yaşıyordu. "Böyle bir yaşam da pek iç açıcı sayılmaz," diye düşündü Henri. Ani bir acıma duygusuna kapılmıştı.

Yatıştırıcı bir sesle: "Bu kızcağıza yardım etmek istedim. İşe yeni başlamış ve pek de becerikli sayılmaz," dedi.

Paule ona içtenlikle gülümsedi: "Zaten, hayır demesini bilmezsin sen!"

Sözlerinde hiçbir art niyet yoktu. O da gülümsedi:

"Doğru, hayır demesini bilmem."

Haftalık dergiyi önüne açtı. İlk sayfada gülümseyen bir fotoğrafı vardı. "Henri Perron ile söyleşi" Marie-Ange'ın onun hakkındaki düşünceleri umurunda değildi; yine de bu satırların karşısında, Kutsal Kitabı okuyan bir cahil köylünün katıksız inancına kavuşuyor gibiydi: Sanki, nihayet kim olduğunu bu cümlelerden çıkarıp bulacak gibiydi: "Tulle'deki eczanenin gölgesinde, kırmızı cam kavanozların o büyüsü... Ama bu sessiz, sakin çocuk kısıtlı yaşamından, ilaç kokularından, doğduğu kentin dar sokaklarından nefret etmekte... Yıllar geçtikçe büyük kentin çağrısı daha da baskın çıkar... Bir yerlere varmaya yemin-

li. Hatta kalbinin gizli bir köşesinde herkesten daha fazla yükselmek umudunu beslemekte... Robert Dubreuilh'le beklenmedik bir karşılaşma... Hem şaşkın hem gözü kamaşmış olan Henri Perron, hayranlıkla meydan okuma isteği arasında bocalamakta... Delikanlılık düşleri artık yetişkin bir erkeğin gerçekçi hırsına dönüşür; canla başla çalışır... Küçücük bir kitap birden yaşamına ün katmaya yeter: Henüz yirmi beş yaşında! Esmer, bakışları hırs dolu, dolambaçsız, açık ama yine içine kapanık..." Gazeteyi bir kenara atıverdi. Marie-Ange budala değildi, onu oldukça iyi tanıyordu ve onu, sıradan kızları etkileyebilecek bir tür Rastignac görünümüne sokmuştu.

"Haklısın," dedi. "Gazetecilerle konuşmaktan sakınmak gerek. Onlara göre yaşamın tek anlamı kariyer yapmaktır. Çalışma, başarıya giden yolda bir araçtan başka bir şey değildir! Başarıysa toz kaldırmak ve yeterince para kazanmak! Onlara başka bir düşünce biçimi kabul ettirmek olanaksız."

Paule hoşgörüyle gülümsedi: "Dikkat ettiysen bu kızcağız kitabın hakkında gayet hoş şeyler söylemiş; ama ne yazık ki o da diğerleri gibi... Anlamadan hayranlık duyanlardan..."

"O kadar da hayran değiller," dedi Henri. "Kurtuluş'tan hemen sonra çıkan ilk roman: Bir yerde övmek zorunluğunu duyuyorlar."

Bu övgü korosu giderek onu rahatsız etmeye başlamıştı. Kitabının uygunluğunu, yerindeliğini dile getiriyorlar, ama niteliği hakkında tek bir söz bile sarf etmiyorlardı. Öyle ki sonunda Henri, başarısını bir yanlış anlamaya borçlu olduğunu düşünmeye başlamıştı. Lambert kolektif eylem içinde bireyselliği övmek istediğini sanıyordu; Lachaume ise, aksine, bireyin kolektif içinde erimesini anlattığını sanıyordu... Hepsi bir ağızdan romanın yapıcı içeriğini vurgulamaktaydı. Oysa Henri'nin bu öyküyü Direniş dönemine yerleştirmiş olması neredeyse bir rastlantı sonucuydu. Bir insan ve de bir olay düşünmüştü; kahramanın geçmişi, geçirmekte olduğu buhran... Ve hiçbir eleştirmenin söz etmediği daha bir sürü şey. Suç ondan mı kaynaklanıyordu, yoksa okuyuculardan mı? Okuyucu kitlesi Henri'nin vermiş olduğunu sandığı kitaptan bambaşka bir kitabı sevmiş, benimsemişti.

"Bugün ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu Henri samimiyetle.

"Hiç!"

"Hiç de ne demek?"

Paule düşündü: "Peki öyleyse, terzime telefon açıp getirdiğin o güzel kumaşlara onunla bir bakmayı düşünüyorum."

"Ya sonra?"

"Yapacak bir şeyler hep bulurum ben," dedi Paule neşeyle.

"Yani hiçbir şey yapmıyorsun," dedi Henri. Paule'e kınayan bir bakış attı. "Bu ay boyu seni çok düşündüm. Bence bu dört duvar arasında anlamsız ve tatsız bir yaşam sürdürmen yürekler acısı bir şey!"

"Sen buna anlamsız bir yaşam mı diyorsun?" dedi Paule yumuşak bir sesle. Gülümseyişi büyük bir bilmişlik taşıyor gibiydi: "Seven insan boş bir yaşam sürmez!"

"Ama sevmek bir uğraşı değil, Paule."

Paule sözünü kesti:

"Özür dilerim, ama beni yeterince oyalıyor."

"Noel gecesi sana söylediklerimi tekrar düşündüm; haklı olduğuma eminim. Tekrar şarkı söylemeli, sahneye çıkmalısın."

"Yıllardır aynı yaşamı sürdürüyorum," dedi Paule. "Neden birdenbire merak eder oldun?"

"Savaş yıllarında insan zaman öldürmekle yetinebilirdi, ama artık savaş bitti. Dinle beni!" dedi kesin bir sesle. "Bizim Grepin'e gidip tekrar çalışmak istediğini söyleyeceksin; ben de şarkıları seçmene yardım ederim. Sana şarkı sözü bile yazmaya çalışabilirim, arkadaşlara da sorarız; örneğin tam Julien'e göre bir iş, eminim nefis şarkılar yazar sana. Brugère de onları besteler: Bir ayda güzel bir repertuvarın olur! Hazır olduğunda Sabririo seni dinler ve Kulüp 45'te solist olarak seni sahneye çıkartır. Ardından da hemen tanınmış biri olursun."

Fazla heyecanlı konuştuğunun farkına vardı birden. Paule şaşkın ve kınayan bir tavırla yüzüne bakıyordu: "Ne olacak yani, ismim afişlere çıkınca bana daha mı önem verirsin?"

Henri omuz silkti: "Saçmalama! Tabii ki hayır. Ama hiçbir şey yapmamaktansa, bir şeyler üretmek daha iyi değil mi? Ben de yazı yazmaya çalışmıyor muyum? Mademki, senin de şarkı söyleme yeteneğin var, o halde kullan!"

"Yaşıyorum, seviyorum. Bu yetmez mi?"

"Sözcüklerle oynuyorsun," dedi Henri sabırsızlıkla. "Neden denemek istemiyorsun? O kadar çok mu tembelleştin? Yoksa korkuyor musun? Gerçek nedeni merak ediyorum."

"Bak dinle!" dedi Paule. Sesi birden sertleşmişti. "Başarı, ün gibi tüm bu anlamsız şeyler, benim için herhangi bir önem taşımış olsaydı bile, kariyerime böyle bir basamaktan başlamazdım. Otuz yedi yaşındayım ve artık çok geç. O Brezilya turnesini senin uğruna gözden çıkarırken, geri dönülmez bir yola girdiğimi biliyordum. Pişman değilim; ama artık bu konuya dönmeyelim."

Henri itiraz etmeye hazırlandı; ona hiç danışmadan, büyük bir heyecanla bulunduğu bu özveriden şimdi de Henri'yi sorumlu tutuyor gibiydi. Kendini tuttu ve Paule'ü merakla inceledi. Ünü gerçekten küçümsüyor muydu, yoksa üne kavuşamamaktan mı korkuyordu?... Hiçbir zaman tam olarak anlayamamıştı bunu.

"Sesin eskisi kadar güzel. Sen de öylesin."

"Yok canım!" dedi Paule sabırsız bir tavırla. Omuz silkti: "Biliyorum, bir avuç aydın senin hatırın için bir süre üstün yetenekli olduğumu söyleyip duracaklar. Sonra da tamam! Bir Damia ya da bir Edith Piaf olabilirdim; fırsatı kaçırdım. Sorumlusu benim. Ne yapalım, elimdekilerle yetinirim!"

Herhalde çok ünlü bir sanatçı olamazdı; ama biraz beğeni toplasaydı, bunca iddialı davranmaktan vazgeçerdi kuşkusuz. Ne olursa olsun, şu anda bir şeylerle uğraşsaydı yaşamı bu kadar acınası olmazdı, "Bu da benim çok işime gelirdi," diye geçirdi aklından. Paule'inkinden çok kendi yaşamının söz konusu olduğunu pekâlâ biliyordu.

"Büyük bir seyirci kitlesini etkilemesen bile, bence değer," diye devam etti. "Kendine özgü sesin ve yeteneklerin var. Bunları mümkün olduğunca değerlendirmek çok iyi olur, sana çok şey kazandırır."

"Yaşamım mutluluklarla dolu zaten!" dedi Paule. Yüzü aydınlandı: "Sana olan aşkımın yüceliğini anlamıyor gibisin."

"Tabii ki anlıyorum," dedi Henri hırçın bir tavırla. Sonra sert bir şekilde ekledi: "Ama senin bu yüce aşkın şu istediğim şeyi yaptıracak kadar büyük değilmiş demek!"

"Bunun için gerçek nedenlerin olsaydı, yapardım!" dedi Paule büyük bir ciddiyetle.

"Ama kendi nedenlerini benimkilere yeğliyorsun."

"Evet," dedi Paule soğukkanlı bir şekilde, "çünkü onlar daha geçerli! Şu an da bana söz ettiğin şeyler senin değil de çevrenin görüşü olsa gerek!"

"Senin görüşünün ne olduğunu anlayamıyorum!" dedi öfkeyle. Ayağa kalktı. Tartışmak hiçbir işe yaramayacaktı. Onu, oldubitti karşısında bırakmayı denemeliydi: Örneğin, bir iki şarkı bulup getirebilir, onun adına randevu ayarlayabilirdi. "Tamam tamam, artık bundan söz etmeyelim. Ama büyük bir yanılgı içindesin."

Paule yanıt vermeden gülümsedi: "Çalışacak mısın?"

"Evet."

"Romanın üzerinde mi?"

"Evet."

"İyi!" dedi Paule.

Henri yukarı çıktı. Tekrar yazı yazmak için sabırsızlanıyordu. Bu romanın öyle ya da böyle eğitici olmayacağı düşüncesi, onu çok sevindiriyordu: Ne yazacağı daha tam olarak belirgin değildi; tek ilkesi içten davranıp bunun keyfini çıkarmaktı. Müsveddelerini önüne açtı: Yüz sayfa kadardı. Bunları bir ay bir köşede dinlendirmesi yararlı olmuştu. Şimdi bambaşka bir gözle okuyabilirdi artık. Bir sürü izlenimin ve anıların tartılıp biçilmiş cümlelerde şekillenmiş halini okuma zevkini tattı. Sonra içini yavaş yavaş bir kaygı kapladı. Tüm bunlarla nereye varacaktı? Bu karalamaların ne başı vardı ne sonu! Aralarında bir bağlantı, ortak bir hava vardı sadece: Savaş öncesi havası! Ve işte Henri'yi de asıl rahatsız eden buydu. Aşağı yukarı tasarladığı bir şey vardı: "Yaşamımın tadını yeniden bulmak istiyorum." Yıllar boyu değişmeyecek olan, markası, etiketi belli bir kokuymuş gibi! Oysa geziler hakkındaki sözleri, örneğin 1935 yıllarındaki yirmi beş yaşındaki delikanlıya aitti; son Portekiz yolculuğunda algıladıklarıyla hiçbir ilgisi yoktu bunların. Paule'le olan hikâyesinin de artık modası geçmişti: Ne Lambert ne Vincent ne de şimdi tanıdığı gençlerin herhangi biri böyle tepkiler gösterirdi; ayrıca, beş yıl işgal altında yaşamış yirmi yedi yaşındaki genç bir kadın Paule'den çok farklı olmalıydı. Bir çözüm vardı; o da romanını kesinlikle 1935 yılının öncesine oturtmaktı. Ama artık geçmişte kalmış bir ortamı yeniden canlandıran "tarihsel" bir roman yaratmayı da kesinlikle istemiyordu. Aksine, istediği, bu satırları oluştururken kendini şimdi olduğu gibi göstermekti. O halde bu öyküyü şimdiki zamana oturtup kahramanları ve olayları şimdiki zamana aktarması gerekiyordu. "Aktarmakmış, ne kadar da saçma, sinir bozucu bir sözcük!" diye düşündü. "Roman kahramanlarıyla istenildiği gibi oynanabilmesi ne saçma! Bir asırdan

diğerine, bir ülkeden diğerine taşınıyorlar, birinin şimdiki zamanda yaşadıkları, bir diğerinin geçmişiyle bağdaştırılıyor; üstelik tüm bunlara kişisel düşler de katılıyor. Çok yakından incelenince hepsi tuhaf birer yaratık oluveriyor. Tüm iş, okuyucunun bunu anlamasını engellemeye yöneliyor. Peki öyleyse; zaman ve mekânları değiştirmeyelim; Paule'le, Louis'yle, benimle uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan kişiler yoktan var edilebilir. Daha önce bunu yapmamış değilim; ama bu kez kendi varoluşumun gerçeğini aktarmak istemiştim..." Müsvedde yığınını eliyle itiverdi. Öylesine rastgele malzeme toplamak, iyi bir yöntem değildi. Her zamanki gibi çalışmak, belirgin bir amaçla bir bütünden yola çıkmak gerekiyordu. Ama hangi amaç? İletmek istediğim gerçek nedir? Benim gerçeğim: Bunun tam olarak anlamı nedir? Birden afallamış halde boş sayfaya bakakaldı: Körü körüne boşluğa dalmak gibi bir şeydi, oldukça göz korkutucuydu! "Belki artık söyleyecek hiçbir şeyim kalmadı," diye düşündü. Ama tam tersine, o güne kadar hiçbir şey söylememiş gibi geliyordu ona. Her şeyi söylemek istiyordu. Herkes gibi her zaman, söyleyecek çok şeyi vardı. Çok şey; bu biraz fazlaydı. Bir yerde çözümlediği eski bir bulmacayı anımsadı birden:

"Girilir, bağrılır!
İşte, yaşam bu...
Bağrılır, çıkılır.
İşte ölüm de bu!"

Buna ne eklenebilirdi? Hepimiz aynı gezegende yaşamaktayız. Bir batından doğuyoruz ve sonunda aynı kurtçukları doyuruyoruz; hepimizin öyküsü aynı: Neden bu öykünün salt bana ait olduğuna ve benim anlatmam gerektiğine karar vereyim? Esnedi; yeterince uyumamıştı ve bu boş kâğıt onda bir sersemlik duygusu uyandırıyordu. Yavaş yavaş ilgisizliğe kapılıyordu; insan böylesine bir ilgisizlik içindeyken bir şey yazamaz olur; yaşamın yüzeyine, bir bireyin, her anın tek tek önemli olduğu o yere yeniden çıkabilmek gerekiyordu. Ama olmuyordu! Uyuşukluğundan her sıyrılışında, karşılaştığı hep aynı sıkıntılardı. *L'Espoir* yerel bir gazete olma yolunda! Doğru mu acaba? Kamuoyunu etkilemeye çalıştığım zaman, ben bir idealist mi olup çıkıyorum? Şu boş kâğıdın karşısında düş göreceğine ciddi bir şekilde Marx'ı incelemek daha doğru olmaz mıydı? Evet, bu iş acildi: Kendine bir program çizmeli, çok sıkı çalışmalıydı. Bunu çoktan beri yapması gerekirdi. Özrü şuydu ki, olaylar onu gafil

avlamıştı. En önemli olanlarına yönelmişti. Ama düşüncesizliğin onun durumunda büyük katkısı vardı: Kurtuluştan bu yana, aslında nedensiz bir tür sarhoşluk içindeydi. Ayağa kalktı. Bu sabah herhangi bir işe dikkatini toplamaktan acizdi. Dubreuilh'le konuşması onu fazlasıyla sarsmıştı. Üstelik dün gece yazışmalarını yarım bırakmıştı, Sézenac'la konuşması gerekiyordu, Preston'un kâğıt temin edilmesi konusunda vereceği kararı kaygıyla bekliyordu, zavallı yaşlı das Viernas'ın mektubunu ise henüz Quai d'Orsay'e iletmemişti. "Tamam, hemen götüreyim," dedi.

"Bay Tournelle'le iki dakika görüşebilir miyim? İsmim Henri Perron. Benden, ona bir mesaj iletmem istendi."

"İsminizi ve ziyaret nedeninizi buraya not eder misiniz?" diye yanıtladı sekreter. Ona bir form uzattı.

Henri cebinden bir dolmakalem çıkardı: Ziyaret nedeni mi? Asla gerçekleşmeyecek bir düşe duyduğu saygı. Başvurunun ne kadar boş olduğunun bilincindeydi. Özel, diye yazdı: "İşte!"

Sekreter hoşgörülü bir tavırla fişi elinden alıp kapıya doğru yöneldi. Ölçülü gülümseyişi, ağırbaşlı tavırları, bir hükümet başkanının öyle habersiz rahatsız edilmeyecek kadar önemli bir kişi olduğunu açıkça belirtmekteydi. Henri büyük bir acıma duygusuyla elindeki o kalın beyaz zarfa baktı. Oyunu sonuna dek götürmüştü, ama şimdi artık gerçeklerden kaçması olanaksızdı: Zavallı das Viernas acımasız bir yanıtla ya da kayıtsızlıkla karşı karşıya bulacaktı kendini.

Sekreter tekrar göründü: "Bay Tournelle mümkün olan en kısa zamanda sizinle görüşmekten sevinç duyacaktır efendim; mesajınızı bana bırakabilirsiniz, hemen iletirim."

"Çok teşekkür ederim," dedi Henri. Zarfı uzattı. Bu genç kadının ellerinde o zarf hiç bu denli anlamsız görünmemişti. Her neyse ondan istenileni yerine getirmişti. Gerisi artık onu ilgilendirmezdi. Bar Rouge'e uğramaya karar verdi; aperitif saatiydi. Lachaume mutlaka orada olurdu, yazdıklarından dolayı teşekkür etmek istiyordu. Kapıyı ittiğinde Lachaume ve Vincent arasında oturan Nadine'i gördü; genç kız küskün bir sesle konuştu:

"Seni görmek artık hiç mümkün olmuyor."

"Çalışıyorum."

Masada yanına oturup bir cin tonik ısmarladı.

"Senden söz ediyorduk," dedi Lachaume neşeyle. "*Lendemain* dergisiyle söyleşinden... Olayı açığa çıkarmış olman çok iyi... Müttefiklerin İspanya politikasını yani..."

"Sizler neden aynı şeyi yapmıyorsunuz?" diye sordu Vincent.

"Şu ara olanaksız; ama birinin bunu yapması çok iyi."

"Çok komik!" dedi Vincent.

"Bir türlü anlayamıyorsun!" dedi Lachaume.

"Aksine, çok iyi anlıyorum."

"Hayır, anlamıyorsun işte!"

Henri bir yandan cin toniğini yudumlayıp bir yandan dalgın dalgın konuşmaları dinliyordu. Lachaume şimdiki zamanın, geçmişin ve geleceğin parti tarafından gözden geçirilmiş ve onarılmış hallerini anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Onu kınamak olanaksızdı: Yirmi yaşındayken maki eyleminde serüveni, dostluğu ve komünizmi hep bir arada keşfetmiş, yaşamıştı. Bu da o fanatik tutumunu haklı gösteriyordu.

"Yardım ettiğimden olacak, severim onu," diye düşündü Henri, kendini biraz alaya alarak. Lachaume'u Paule'ün dairesinde üç ay boyu gizlemiş, ona sahte kimlik ayarlamış ve ayrıldığında tek paltosunu armağan etmişti.

"Hey, yazın için çok teşekkür ederim," dedi dolaysız bir şekilde. "Gerçekten çok iyiydi."

"Sadece düşündüğümü söyledim! Zaten herkes benimle hemfikir: Eşsiz bir kitap!"

"Evet çok matrak," dedi Nadine. "İlk kez tüm eleştirmenler hemfikir... Yazdıkları aynen bir cenazede ya da bir ödül töreninde atılan nutukları andırıyor."

"Biraz öyle sayılır," dedi Henri. "Seni gidi küçük yılan!" diye düşündü. Biraz kin duyuyor ama neşelenmekten de kendini alamıyordu. "Kendime söylemek istemediğim sözleri, o bir çırpıda buluverdi." Lachaume'a gülümsedi: "Bir noktada yanılıyorsun. Kahramanım hiçbir zaman komünist olmayacak."

"Başka ne olabilir ki?"

Henri gülmeye başladı: "Peki öyleyse, ben ne olduysam o olacak."

Lachaume da güldü: "Tamam işte, altı aya kadar SRL diye bir şey kalmayacak, sen de bireyselliğin geçerli olmadığını anlayacaksın. Komünist Partisi'ne üye olacaksın."

Henri hayır anlamında başını salladı: "Bu şekilde size çok daha yararlı oluyorum. Bak, olayı teşhir etmiş olmama ne kadar da sevindin! Hem *L'Espoir*'ın *L'Humanité*'nin söylediklerini tekrarlayıp durması neye yarar ki? Ben insanları düşünmeye zorla-

yıp sormadığınız soruları sorarak, açıklamadığınız bazı gerçekleri açıklayarak çok daha yararlı bir iş görmekteyim."

"Bu görevi komünist olarak yerine getirebilmek gerek," dedi Lachaume.

"Bırakmazlar ki!"

"Bırakırlar. Tabii şu anda partide sekterlik fazlasıyla hâkim. Ama bu, şu anki koşulların gereği! Hep sürecek değil ya..." Lachaume duraksadı: "Kimseye söyleme, yoldaşlarla yakında bize ait bir dergi çıkarmayı düşünüyoruz. Her şeyin özgürce tartışılabileceği bir dergi."

"Dergi asla günlük bir gazetenin yerini tutamaz," dedi Henri. "Özgür olmaya gelince, hele bir görelim bakalım!" Lachaume'a dostça bir bakış attı: "Kendine ait bir dergin-olması müthiş bir şey! Bu iş olur mu dersin?"

"Olma şansı yüksek."

Vincent öne eğilip Lachaume'a meydan okurcasına baktı:

"Gerçekleri konuşacak kadar yürekliysen, git de yoldaşlarına söyle: Sözüm ona aklanmış tüm bu pis herifleri aralarına almaları berbat bir iş!"

"Kim, biz mi? Biz mi eski işbirlikçilere kucak açıyoruz? Sen bunu *Figaro* okuyucularına anlat da gülsünler."

"Çaktırmadan akladığınız bir sürü herif yok mu yani?"

"Her şeyi birbirine karıştırma! Eğer geçmişe sünger çekmeye karar verdiysek, bu adamların yeniden kazanılabileceğini düşündüğümüz içindir."

"O mantıkla hareket edersen, bir zamanlar geberttiğimiz adamların, aklanabilir olup olmadıklarını nereden bileceksin?"

"O sırada böyle bir şey söz konusu olamazdı. Onları gebertmek gerekiyordu."

"O sırada mı? Ben onları yaşayacağım süre için öldürdüm!" Vincent sinsi sinsi gülümsedi: "Ama sana bir şey söyleyeyim mi? Hepsi aşağılık, it heriflerdi. Yapılacak tek şey unutmuş olduklarımızı da vurmak."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Nadine.

"Örgütlenmemiz gerektiğini," dedi Vincent. Bakışlarını Henri'ye çevirdi.

"Neyi örgütleyelim peki!" dedi Henri gülerek. "Ceza vermek için baskınlar mı düzenleyelim?"

"Biliyor musun, Marsilya'da tüm maki direnişçilerini kamu suçlusu sıfatıyla içeri atmaktalar," dedi Vincent. "Şimdi bu işe izin mi vermeli yani?"

"Terör bir çare değil!" dedi Lachaume.

"Hayır, değil!" dedi Henri. Vincent'e baktı: "Bana ahlak değerlerini koruma bahanesiyle türeyen çetelerden söz ettiler. Eğer bunlar kişisel hesaplaşmalarsa anlarım. Ama Fransa'yı kurtaracaklarını sanarak orada burada işbirlikçi vuran herifler, bence ya sapıktır ya da enayi!"

"Nereye varmak istediğiniz belli," dedi Vincent. "Sizce tek sağlıklı tutum, ya Komünist Partisi'ne katılmak ya da SRL'ye. Ama beni kandıramazsınız."

"Biz de sensiz idare ederiz!" dedi Henri dostça tavrını hiç bozmadan.

Ayağa kalktı, Nadine de.

"Seninle geleyim."

Nadine, her nedense giyinip süslenme merakına kaptırmıştı kendini; makyaj yapmayı bile denemişti. Ama kirpikleri ne yazık ki at kestanesi dikenlerine benzemiş, rimelleri akmıştı. Dışarı çıkar çıkmaz sordu.

"Öğle yemeğini benimle yer misin?"

"Hayır, gazetede işim var."

"Bu saatte mi?"

"Her zaman iş çıkar."

"O halde akşam yemeğini birlikte yeriz."

"Hayır, olmaz; geç saatlere kadar gazetede kalıyorum. Sonra da babanla görüşmem gerek."

"Ah şu gazete! Başka bir kelime ağzına almaz oldun artık. Dünyanın tek önemli şeyi de bu değil ya!"

"Öyle bir şey demedim."

"Hayır, ama öyle düşünüyorsun." Omuz silkti: "Eh, o halde ne zaman görüşeceğiz?"

Henri duraksadı: "Gerçekten Nadine, şu son zamanlarda bir an bile boş değilim."

"Zaman zaman masaya oturup yemek yediğin oluyordur herhalde! O zaman neden ben de karşına geçip aynı masaya oturmayayım?" Henri'ye dik dik baktı. "Eğer canını sıkmazsa tabii."

"Yok canım!"

"Öyleyse?"

"Peki, tamam. Yarın dokuzla on arası gel, beni gazeteden al."

Nadine'e gerçekten de sempati duyuyordu. Onunla görüşmek hiç canını sıkmıyordu. Ama sorun bu değildi. Sorun, zaman

kaybını olabildiğince aza indirgeyerek yaşamını nasıl düzenleyebileceğiydi. Nadine'e yer yoktu yaşamında.

"Neden Vincent'e öyle sert cevap verdin?" diye sürdürdü konuşmasını Nadine. "Bunu yapmamalıydın!"

"Bir budalalık yapmasından korkuyorum."

"Budalalık mı? Eyleme geçmek istediğinde insana hemen budala damgası mı vurursunuz! En büyük enayiliğin kitap yazmak olduğunu biliyor musun? Seni alkışlıyorlar, sen de bundan övünç payı çıkarıyorsun. Ama ardından insanlar kitabı bir kenara atıp unutuveriyorlar."

"Bu, benim mesleğim."

"Garip bir meslek doğrusu!"

Sessizce yürümeye devam ettiler. Gazetenin giriş kapısının önünde Nadine donuk bir ses tonuyla: "Tamam, ben evime gideyim artık. Yarın görüşmek üzere."

"Oldu."

Genç kadın kararsız bir tutumla karşısında dikilmiş duruyordu:

"Dokuzla on arası çok geç olmaz mı? Bir şey yapmaya zamanımız kalmayacak. Daha erken buluşamaz mıyız?"

"Daha erken olmaz, işim var!"

Nadine omuz silkti: "Oldu o halde, saat dokuz buçukta... İnsan yaşamaya zaman ayıramıyorsa ünlü olmanın ne yararı var ki!..."

"Yaşamak!" diye düşündü Henri, Nadine gider gitmez. "Yaşamak onların gözünde sadece kendileriyle ilgilenmek anlamına geliyor. Oysa yaşamanın türlü çeşitleri var!" O taze mürekkep ve birikmiş toz kokusunu çok seviyordu. Bürolar henüz boş, bodrum ise sessizdi... Yakında bu sessizliğin içinden koca bir dünya çıkıverecekti. Kendisinin yarattığı bir dünya... "Kimse *L'Espoir*'a sahip çıkamaz!" diye söylendi. Masasının önünde şöyle bir gerindi. Gazeteyi vermeyecekti. Hepsi bu kadardı; zaman her an bulunabilirdi. Rahat bir uykudan sonra işler daha bir düzene girerdi kuşkusuz. Gelen postayı aceleyle gözden geçirdi ve saatine baktı. Yarım saat sonra Preston'la randevusu vardı. Bu arada Sézenac'la oturup tartışabilirdi. "Bana Sézanac'ı çağırır mısınız?" dedi sekreterine. Çalışma masasına oturdu. İnsanlara güvenmek çok güzel bir şey; ama Sézenac'ın yerine talip olan ve bunu ondan daha çok hak eden bir sürü insan vardı. Birine özellikle tanınan şans, bir başkasının elinden keyfî olarak alınmış oluyordu.

Bu durumu sürdürmek olanaksızdı. "Yazık!" diye düşündü Henri. Chancel'in ona tanıştırdığı gün Sézenac'ın ne kadar ateşli olduğunu anımsamıştı. Bir yıl boyunca en gayretli muhabirlerden biri olmuştu; belki de kendini gösterebilmesi için olağanüstü günlerin yaşanması gerekiyordu. Şimdi ise solgun ve şiş yüzü, bulanık bakışlarıyla Vincent'nın gölgesinde kalmıştı. İki anlamlı cümleyi bir araya getiremez olmuştu.

"A, geldin demek. Otur bakalım!"

Sézenac bir tek söz söylemeden oturdu. Henri bir yıldır birlikte çalışmalarına rağmen onu hiç tanımadığı duygusuna kapıldı. Diğerlerinin yaşamları, zevkleri, fikirleri konusunda aşağı yukarı bir şeyler biliyordu. Oysa bu adam hep susmuştu şimdiye dek.

"Bize o karalama yazılarından başka bir şey vermemeye kararlı mısın, bilmek isterdim!" Sesi kendisinin bile duymak istemediği kadar sert gelmişti kulağına.

Sézenac bitap bir halde omuz silkti:

"Neler oluyor? İyi değil misin? Başın dertte mi?"

Sézenac ellerinin arasında bir mendili buruşturup duruyordu. Bakışları sabit bir noktaya dikilmişti; onunla iletişim kurmak gerçekten zordu.

"Neler oluyor?" diye yineledi Henri. "Sana bir şans daha tanımak isterdim."

"Hayır," dedi Sézenac. "Gazetecilik bana göre değil."

"İlk zamanlar hiç de kötü gitmiyordu?"

Sézenac belli belirsiz gülümsedi:

"Chancel biraz yardım ediyordu bana."

"Yazılarını da o yazmıyordu herhalde."

"Hayır," dedi Sézenac kararsızca. Başını salladı: "Israr etmek gereksiz, iş hoşuma gitmiyor."

"Daha erken söyleyebilirdin." Henri sinirlenmişti. Yeniden sessizlik girdi aralarına. Henri sordu: "Ne yapmak istersin?"

"Merak etme, ben hallederim."

"Ama nasıl?"

"İngilizce ders veriyorum. Bunun yanında çeviri de verecekler." Ayağa kalktı: "Beni bunca zaman idare etmiş olmanı gerçekten takdir ediyorum."

"Ara sıra bazı yazılar yollamak istersen..."

"Denk düşerse!"

"Sana herhangi bir yardımım dokunabilir mi?"

"1000 kâğıt ödünç verebilirsin," dedi Sézenac.

"Al, işte 2000! Ama bir çözüm değil bu!"

Sézenac mendilini cebine soktu ve ilk kez gülümsedi: "Bu geçici bir çözüm tabii, ama en sağlamları da böylesidir." Kapıyı itti: "Sağ ol!"

"İyi şanslar." Henri şaşırıp kalmıştı. Sézenac'ın sanki kaçıp gitmek için fırsat kolluyormuş gibi bir hali vardı. "Vincent'dan haberini alırım," diye düşündü, kendini rahatlatmak için. Ama onun güvenini kazanıp düşüncelerini öğrenememesi biraz canını sıkmıştı. Dolmakalemini eline aldı, önüne bir deste mektup kâğıdı koydu. Preston on beş dakika içinde gelecekti. İyice emin olmadan dergi işini fazla düşünmek istemiyordu. Ama kafasında çeşitli projeler geliştirmişti. O ara çıkan tüm haftalık dergiler berbattı. Bu durumda gerçekten kaliteli bir şey çıkarmak çok iyi olurdu.

Sekreter kapıyı araladı:

"Bay Preston burada."

"İçeri alın."

Sivil kılığıyla Preston, hiç de Amerikalıya benzemiyordu. Sadece konuştuğu Fransızcanın kitabiliği biraz kuşku uyandırabilirdi. Hemen konuya girdi.

"Dostunuz Luc, yokluğunuzda birkaç kez karşılaştığımızı size söylemiştir," dedi. "Her ikimiz de Fransız basınının gerçekten de içler acısı olan durumuna çok üzüldük. Size fazladan kâğıt temin ederek gazetenize yardımcı olabilmek inanın sevindirir beni."

"Bakın, bu, çok işimize gelir. Tabii formatımızı değiştirip diğer gazetelerle dayanışmayı bozamayız. Ama pazarları bir ek çıkartmamamız için hiçbir neden yok. Bu da bize türlü olanaklar sağlar."

Preston'un gülümseyişi güven vericiydi: "Hemen hemen sorun yok denebilir. Bu kâğıdı size yarına kadar temin ederim." Sigarasını ağır hareketlerle siyah lake bir çakmakla yakmıştı. "Size açıkça sormam gerekiyor: *L'Espoir*'ın politik çizgisi değişmeyecek, değil mi?"

"Hayır," dedi Henri. "Neden?"

"Benim gözümde *L'Espoir* ülkenizin tam olarak gereksinim duyduğu rehber niteliğinde bir gazetedir. Bunun için ben ve dostlarım destek olmak istiyoruz. Düşünce özgürlüğünüze, açık görüşünüze hayranız."

Susmuştu, ama daha söyleyecekleri var gibiydi.

"Evet, dinliyorum."

"Portekiz'le ilgili röportajınızın başını büyük bir ilgiyle izledim; ama bu sabah bir söyleşinizde Salazar hükümetiyle ilgili olarak Amerikalıların Akdeniz'de güttükleri siyaseti kınama niyetinde olduğunuzu okuyunca, ne yalan söyleyeyim, oldukça şaşırdım."

"Bu siyaseti gerçekten de beğenmiyorum," dedi Henri soğuk bir ifadeyle. "Franco ve Salazar çoktan ortadan kaldırılmalıydı."

"Her şey o kadar basit değil, bunu siz de biliyorsunuz. İspanyolların ve Portekizlilerin demokrasiye kavuşmalarına yardımcı olacağımız kesin. Ama zamanı gelince!"

"Şimdi zamanı işte," dedi Henri. "Madrid hapishanelerinde ölüme mahkûm edilmiş insanlar var. Her geçen gün çok önemli."

"Aynı fikirdeyim. Herhalde Dışişleri de bu fikre katılıyor." Preston gülümsedi. "Bu yüzden Fransızların bize karşı kışkırtılmasını pek doğru bulmuyorum."

Henri de gülümsedi. "Politikacıların hiçbir zaman aceleleri yoktur. Bu yüzden onları sıkıştırmak gerekiyor."

"Fazla hayale kapılmayın," dedi Preston dostça. "Gazeteniz, Amerikan siyasi çevrelerinde çok takdir ediliyor; ama Washington'u etkileyebileceğinizi sanmayın."

"Böyle bir düşüncem yok." Biraz sert ekledi: "Düşündüğümü söylüyorum ben, hepsi bu! Fikir özgürlüğümüzden dolayı kutluyordunuz beni!"

"İşte bu fikir özgürlüğünü tehlikeye atmaktasınız." Henri'ye sitemle bakıyordu. "Bu kampanyayı başlatmakla bizi emperyalist olarak görmek isteyenlerin ekmeğine yağ süreceksiniz," diye ekledi. "Siz çok hümanist bir açıdan yaklaşıyorsunuz olaya ve ben bunu çok takdir ediyorum. Ama politik yönden tamamiyle geçersiz bir bakış açısı bu. Bize bir yıl daha verin, göreceksiniz İspanya'da cumhuriyet yeniden kurulacaktır, hem de en iyi koşullar altında."

"Benim herhangi bir kampanya başlatmak gibi bir amacım yok," dedi Henri. "Bazı gerçeklere dikkat çekmek istiyorum, hepsi o kadar."

"Ama bunlar bize karşı kullanılacak!"

Henri omuz silkti: "Orası beni ilgilendirmez. Ben gazeteciyim, gerçeği söylerim: Benim mesleğim bu!"

Preston, Henri'nin yüzüne dikkatle baktı. "Bazı gerçeklerin zararlı sonuçlara yol açacağını bilseniz yine açıklar mısınız?"

Henri duraksadı. "Eğer gerçeklerin zararlı olacağından eminsem bir tek seçeneğim olacaktır: İstifa etmek ve gazetecilikten vazgeçmek!"

Preston sevimli sevimli gülümsedi:

"Bu, biraz şekilci bir ahlak anlayışı değil mi?"

"Bana tamı tamına aynı soruyu soran birçok komünist arkadaşım var. Fakat benim saygı duyduğum, gerçeklerden çok okuyucularımdır. Bazı durumlarda gerçek denen şeyin bir lüks haline geldiğini kabul ediyorum. Örneğin, Sovyetler Birliği için belki de böyle söylenebilir," dedi gülümseyerek. "Ama bugünün Fransa'sında gerçeğe sahiplenme hakkını kimseye tanımıyorum. Belki bir politikacı için bu, o kadar basit olmayabilir; ama ben, insanları diledikleri gibi yönetenlerden yana değilim. Bu kişilerin yönetmeye çalıştıkları kesimden yanayım. Benden, elimden geldiğince bilgi aktarmam isteniyor. Susarsam ya da yalan söylersem onlara ihanet etmiş olurum."

Çektiği bu uzun nutuktan biraz utanarak sustu. Aslında salt Preston'a yönelik değildi bu söylev. Kendini belirsiz bir şekilde köşeye sıkıştırılmış hissediyor, öyle ya da böyle düşüncelerini herkese karşı savunuyordu.

Preston başını salladı: "Dönüp dolaşıp hep aynı kör noktaya gelip takılıyoruz. Bilgi aktarımı dediğiniz olay, benim için bir eylem biçimi. Korkarım Fransız entelektüalizminin kurbanı olmaktasınız. Ben bir pragmatistim. Dewey'i tanır mısınız?"

"Hayır!"

"Yazık! Bizi Fransa'da çok az tanıyorlar; büyük bir filozoftur." Preston bir an duraksadı: "Her türlü eleştiriye açık olduğumuzu gözden ırak tutmayın lütfen. Hiçbir ülke, eleştiri olayına Amerika kadar açık olamaz. Hele hele, yapıcı eleştiriye! Fransızların sevgisini kazanmak için bize ne yapmamız gerektiğini anlatın; dikkate alırız söylediklerinizi. Ama Akdeniz'de güttüğümüz politikayı eleştirmek Fransa'ya düşmez!"

"Ben kendi adıma konuşuyorum," dedi Henri sinirli bir sesle. "Ne olursa olsun, insanın düşüncesini açıklaması en doğal hakkıdır."

Bir sessizlik oldu. Sonunda Preston, "Tabii, hak verirsiniz ki *L'Espoir* Amerika'ya karşı çıkacak olursa gazeteye desteğimizi koyamayız," dedi.

"Anlıyorum," dedi Henri soğuk bir sesle. "Siz de bilmelisiniz ki *L'Espoir*, sizin sansürünüze tabii olamaz!"

"Canım, sansürden söz eden de kim?" Preston alınmış gibiydi. "Tek dileğim, şimdiye dek ilke edindiğiniz o tarafsız tutumunuzu korumanız."

"Tamam, işte buna sadık kalacağım," dedi öfkeyle. "*L'Espoir*'ı birkaç kilo kâğıda asla satmam!"

"Ama olayları yanlış alıyorsunuz!" Preston ayağa kalkmıştı. "Emin olun çok üzgünüm."

"Ben hiç üzgün değilim!"

Tüm gün boyunca sinirleri giderek gerilmişti. İşte şimdi öfkelenmek için harika bir fırsat çıkmıştı karşısına. Preston'un Noel Baba kimliğine bürüneceğini düşünmek ne büyük saçmalıktı! Dışişlerinin bir ajanıydı kendisi. Henri onunla sanki bir dostuymuş gibi konuşmak ve açılmakla affedilmez bir hata işlemişti. Kalkıp redaksiyon bürosuna gitti.

"Dostum, ek işi yattı!" dedi, büyük masanın kenarına ilişerek.

"Deme! Neden;" Luc'ün yüzü bir cüceninki gibi şişkin ve yaşlı görünüyordu. Sinirlendiği zaman adeta ağlamaklı bir ifade alırdı.

"Çünkü bu Amerikalı, ülkesine karşı sesimizi yükseltmemizi yasaklıyor bize. Neredeyse pazarlığa girişti benimle."

"Olamaz, çok iyi bir adama benziyordu."

"Bir yerde gurur okşayıcı bir olay bu. Çok revaçtayız. Dubreuilh'ün dün akşamki önerisini tahmin et bakalım! *L'Espoir*'ın SRL'nin gazetesi olması!"

Luc üzgün çehresini Henri'ye çevirdi:

"Kabul etmedin, değil mi?"

"Tabii ki kabul etmedim."

"Bir anda türeyen tüm bu partilerin, bu komploların, bu akımların dışında kalmalıyız." Çok üzülmüş görünüyordu.

Luc inançları öylesine bütün bir insandı ki, inançlarını paylaşan biri bile, onu zaman zaman kaygılandırma isteğine kapılırdı.

"Direnişin artık lafta kaldığı bir gerçek, ama artık bizim de yerimizi saptama zamanımız geldi."

"Birliği sabote eden onlar!" dedi Luc ani bir coşkuyla. "SRL'yi yeni bir birlik diye niteliyorlar. Aslında yaptıkları yeni bir bölünme sadece."

"Yo hayır, bölünmeyi yaratan burjuvazi! Sınıf çatışmasının ötesinde yer almayı ileri sürdüğümüz zaman, onun ekmeğine yağ sürme gibi bir riske giriyoruz."

"Dinle," dedi Luc, "gazetenin siyasi çizgisini sen belirliyorsun. Kafan benden daha iyi işliyor. Ama SRL'ye katılmaya gelince, o zaman iş değişir. O konuda tamamen karşı çıkarım." Cesaretle sürdürdü konuşmasını: "Şimdiye kadar parasal yönden çektiğimiz sıkıntıları sana ayrıntılarıyla bildirmedim. Ama durumumuzun pek parlak olmadığını da söylemiştim. Kimse için pek bir şey ifade etmeyen bir akımın peşine takılırsak, bu pek işimize gelmez diye düşünüyorum."

"Sence okuyucumuzu mu kaybederiz?"

"Orası kesin. İşte o zaman işimiz biter."

"Evet, öyle görünüyor."

Taşralılar her şart altında yalnızca küçücük bir paçavra alabildikleri sürece yerel gazetelerini Paris gazetelerine yeğlemişlerdi. Haliyle tiraj çok düşmüştü. Normal formatına dönse bile *L'Espoir*'ın eski okuyucu kitlesine kavuşacağı çok şüpheliydi. Yani şöyle veya böyle, bir riske atılma lüksüne sahip değildi. "Önünde sonunda bir idealistim, başka bir şey değil!" diye geçirdi aklından Henri. Dubreuilh'e etkinlik, güven gibi kavramlardan söz ederek karşı çıkmıştı. Oysa gerçek yanıt rakamlardaydı. "Yoksa iflas edeceğiz!" Bu kuvvetli kanıtın karşısında tüm ahlak değerleri ve sofizm silinip gidiyordu. Bu kanıtı bir an önce kullanmakta sabırsızlanıyordu.

Henri saat onda Dubreuilh'lerin Voltaire rıhtımındaki evine vardı. Ama Dubreuilh beklediği gibi hemen atağa geçmedi. Anne, her zamanki gibi portatif servis masasında yiyecek bir şeyler getirdi. Portekiz salamı, jambon, pirinç salatası ve Henri'nin dönüşünü kutlamak için bir şişe Meursault şarabı. Dereden tepeden, gezi anılarından konuşup Paris'te çıkan son dedikodulardan söz ettiler. Doğrusu, Henri'nin de atağa geçecek havası yoktu o gün. Tekrar o çalışma odasında olmaktan büyük bir mutluluk duyuyordu. Okunmaktan yıpranmış, çoğu bir ithaf taşıyan tüm o kitaplar, ünlü imzalı tablolar, gezi anılarıyla dolu o egzotik biblolar... Bu sakin yaşam şeklini uzaktan uzağa izler ve imrenirdi. Burası bir anlamda onun gerçek yuvası sayılabilirdi. Özel yaşamında bu yuvanın sıcaklığını hep duymuştu.

"İnsan sizin evinizde gerçekten de çok rahat hissediyor kendini," dedi Anne'a.

"Evet öyle! Dışarı çıktığımda kendimi yitik gibi hissediyorum," diye yanıtladı Anne.

"Scriassine berbat bir yer seçmişti doğrusu" dedi Dubreuilh.

"Evet, ne biçim batakhaneydi o! Ama öyle ya da böyle, iyi bir gece geçirdik sayılır," dedi Henri. Sonra gülümsedi: "Sonu hariç tabii..."

"Sonu mu? Hayır, benim için en sıkıntılı an, 'O Siyah Gözler' parçasının çalındığı andı," dedi Dubreuilh saf saf...

Henri duraksadı; belki Dubreuilh isteklerini bu kadar çabuk yinelemek niyetinde değildi. Onun bu ölçülülüğünden yararlanıp yaşadıkları rahat anları bozmamak daha mı iyi olurdu acaba? Ama Henri gizli amacını gerçekleştirmekte sabırsızlanıyordu.

"*L'Espoir*'ı yerin dibine batırdınız," dedi neşeli bir sesle.

"Yo, hayır..." Dubreuilh gülümsüyordu.

"Anne tanığımız işte! Eleştirilerinizde tamamen haksız da sayılmazsınız! Ama şunu söylemem gerek: *L'Espoir*'ı SRL'ye bağlama önerinizi uzun uzun düşündüm, Luc'e de bundan söz ettim. Ne yazık ki mümkün olamayacak."

Dubreuilh'ün gülümseyişi yüzünde donup kalmıştı. "Umarım son sözünüz bu değildir! Çünkü gazetenizin desteği olmadan SRL hiçbir şey olamaz. Sakın bana başka gazetelerin de var olduğunu filan söylemeyin. Tam olarak hiçbiri sizin çizginizde değil. Siz reddederseniz kim kabul edecek?"

"Biliyorum!" dedi Henri. "Ama düşünün biraz: Şu anda çoğu gazeteler gibi *L'Espoir* da krizde. Sanırım bunun üstesinden gelinecek, ama uzun bir süre bütçemizi toparlamakta güçlük çekeceğiz. Oysa herhangi bir partinin sözcüsü olmayı kabullendiğimiz an, tirajımız da düşecektir. Dayanma gücümüz yok o kadar."

"SRL bir parti değil ki! Okuyucularınızı ürkütmeyecek kadar geniş kapsamlı bir hareket bu."

"Parti ya da hareket! Aşağı yukarı aynı kapıya çıkar. Size söz etmiş olduğum tüm komünist ya da komünist sempatizanı işçiler *L'Humanité*'yle birlikte bir de haber gazetesi alacaktır, ama bu yalnızca bir haber gazetesi olacaktır, siyasi bir taraf tutan gazete değil! SRL, Komünist Partisi'yle omuz omuza hareket etse bile, bu, hiçbir şeyi değiştirmez: Üstüne bir etiket yapıştırıldığı an, *L'Espoir* kuşku uyandıracaktır." Henri omuz silkti: "Sadece SRL üyeleri tarafından okunacağı gün, bize de gazeteyi kapatmak düşer, başka bir şey değil."

"Bir gazetenin desteğine sahip olduğumuz zaman, kaçınılmaz olarak SRL'nin üyeleri de artacaktır," dedi Dubreuilh.

"Arada uzun bir bocalama devresi geçireceğiz ama... Bu da bizi batırmaya yetecek. Kimsenin çıkarına değil bu."

"Evet, öyle," diye kabul etti Dubreuilh. Bir süre sustu; parmaklarıyla masada trampet çalıyordu: "Tabii, böyle bir risk yok sayılamaz!"

"Şu anda göze alamayacağımız bir risk."

Dubreuilh bir süre daha düşündü ve içini çekerek: "Bize para gerekli!" dedi.

"Tamam işte! Paramız da yok!"

"Doğru, yok..." diye kabullendi Dubreuilh. Dalgınlaşmıştı.

Tabii ki yenilgiyi öyle çabuk kabullenmek istemiyordu. Kafası hâlâ umutlarla doluydu; ama önlerine çıkan engel onu etkilemişti. O geceyi izleyen hafta içinde bir daha bu konuya dönmedi. Henri gene de onu sık sık görüyordu, iyi niyetini göstermek istiyordu. Samazelle'le iki görüşmesi oldu; komiteyle de toplantıları... *L'Espoir*'da bildiri yayınlayacağına söz verdi: "Ne istersen yap," diyordu Luc. "Yeter ki bağımsızlığımızı koruyalım."

Evet, bağımsızlıkları korunacaktı; orası kesindi. Ama bu bağımsızlığı ne için kullanacaklardı? Eylül'de her şey ne basit görünüyordu! Biraz mantık, biraz iyi niyetle her şey yoluna girebilirdi. Ama şimdi sürekli olarak sorunlar çıkıyor ve herkes her şeyi yeniden tartışma konusu yapıyordu. Lachaume, Henri'nin Portekiz'le ilgili yazılarından öyle bir coşkuyla söz etmişti ki, *L'Espoir* şimdi de Komünist Partisi'nin temsilcisi durumuna düşebilirdi. Bunu yalanlamak mı gerekir yoksa? Henri tarafsızlık adına *L'Espoir*'ı beğenen aydın kitlesini asla kaybetmek istemiyordu. Komünist okuyucularını tedirgin etmek de! Buna karşın herkesi idare etmek, onu ister istemez renksizliğe itecek, bu durumda da okuyucularını oyalıyor durumuna düşecekti. O halde ne yapmalıydı? Lambert'le akşam yemeği yiyeceği Scribe'e giderken Henri bu sorunu enine boyuna gözden geçiriyordu. Kararı ne olursa olsun, gerçek bir görüşe dayanarak değil, anlık bir dürtünün etkisinde alınmış olacaktı. Aldığı tüm kararlara rağmen yerinde sayıp duruyordu. Yeterince bilgi sahibi değildi bu konuda. Hiçbir şey bilmiyordu. "Herhalde önce bilgi toplayıp sonra konuşmak daha mantıklı olurdu," diye düşündü. Ama işler öyle olmuyordu bir türlü. İlk önce konuşmak gerekti, acil

olan buydu. Ardından olaylar sizi ya haklı çıkarırdı ya da haksız! "İşte buna blöf yapmak derler," dedi kendi kendine hoşnutsuzlukla. "Ben de okuyucularıma böyle yapmış oluyorum." Evet, insanları aydınlatacak, onları sağlıklı düşünmeye itecek doğru şeyler söyleyeceğine yemin etmişti bir zamanlar. Oysa şimdi onlara blöf çekmişti. Ne yapabilirdi ki? Bürosunun kapısına kilit vurup, tüm personeli işten çıkarıp, bir yıl boyunca kitaplarıyla bir odaya kapanması olanaksızdı! Bu gazete yaşamalıydı ve yaşaması için Henri her gününü tümüyle bu işe vermek zorundaydı. Birden kendini Scribe lokantasının önünde buldu; Lambert'le akşam yemeği yiyeceğine seviniyordu. Ama Lambert'in yazdığı kısa öykülerle ilgili bir şeyler söylemek zorunluluğu biraz canını sıkıyordu. Lambert'in bunu fazla önemsemeyeceğini umuyordu. Döner kapıyı ittiğinde, birden kendini bambaşka bir dünyada buldu. Hava sıcaktı. Amerikan üniformaları içinde kadınlı erkekli bir grup vardı. Etrafa tütün kokusu sinmişti. Vitrinlerde göz alıcı süs eşyaları sergileniyordu. Lambert yüzbaşı üniforması içinde gülümseyerek yanına yaklaştı; savaş muhabirlerinin kantini olan bu salonda masaların üstü tereyağ ve bembeyaz ekmek dilimleriyle süslenmişti.

"Biliyor musun, bu *drugstore*'da Fransız şarabı da bulunur!" dedi Lambert neşeyle. "Karnımızı bir Alman savaş esiri kadar tıka basa doldurabileceğiz."

"Amerikalıların savaş esirlerini gereğince beslemeleri seni kızdırıyor mu yoksa?"

"Beni özellikle kızdıran bu değil. Ama yine de Fransız mutfaklarında tencerelerin boş kaynadığını düşünecek olursan, insana bayağı koyuyor bu durum. Aslında her şey berbat! Amerikalıların, naziler dahil, Almanlara davranışlarındaki yumuşaklıkla, temerküz kamplarından gelen insanlara yaptıkları örneğin!"

"Doğrusu ben de Amerikalıların, Fransız Kızılhaçına bu kamplara girmeyi yasaklayıp yasaklamadıklarını çok merak ediyorum," dedi Henri.

"İlk araştıracağım şey bu olsun."

"Şu günlerde Amerikalılara pek bayıldığımız söylenemez," dedi Henri, bir taraftan da tabağını makarna ve söğüş etle doldurıyordu.

"Bunun için pek bir neden görmüyorum!" Lambert birden kaşlarını çattı: "Ne yazık ki Lachaume'u fazlasıyla mutlu ediyor bu durum."

"Ben de yolda bunları düşünüyordum. Komünist Partisi'ne bir laf etsen gericilerin ekmeğine yağ sürmüş oluyorsun. Washington'u eleştirince de komünist damgası yiyorsun!"

"Neyse ki biri ötekini siliyor."

Henri omuz silkti: "Aslında pek fazla önemsememek lazım. Bilmem hatırlıyor musun? Noel gecesi, *L'Espoir*'ın bir partiye asla bağlanmaması gerektiğini konuşmuştuk. Eh, pek kolay bir iş değil bu!"

"Her zaman vicdanımızın sesini dinleyerek konuşmalıyız."

"Bilmem farkında mısın?" dedi Henri. "Her sabah yüz bin kadar insana ne düşünmeleri gerektiğini anlatıyorum. Ve bu konuda neye güveniyorum? Vicdanımın sesine!" Kadehini şarapla doldurdu. "Aldatmaca bu!"

Lambert gülümsedi: "Senden daha titiz bir gazeteci olamaz... Her haberi tek tek elden geçiriyorsun, her şeyi sen denetliyorsun."

"En azından karşılaştığım günlük sorunlarda dürüst davranmaya çalışıyorum. Ama bu da söz ettiğim konuların derinine inmemi engelliyor."

"Haydi canım! Okuyucuların senden çok memnun," dedi Lambert. *L'Espoir*'dan başka gazeteye güvenmeyen bir sürü öğrenci tanıyorum."

"Kendimi bunun için daha da sorumlu hissediyorum ya!"

Lambert, onu kaygıyla izliyordu.

"Oturup istatistikleri mi inceleyeceksin yani!"

"Aslında bunu yapmalıyım." Kısa bir sessizlik oldu, sonra Henri birden konuşmaya başladı. Bu yükten bir an önce kurtulmak istiyordu.

"Sana öykülerini getirdim," dedi gülümseyerek. "Gerçekten de çok tuhaf. Onca deneyimin var, çok yoğun bir biçimde de yaşamış sayılırsın; hepsinden gayet güzel söz ettin bana. Röportajların birbirinden ilginç şeylerle dopdolu. Ama yazdığın öykülere gelince, içerikleri pek anlamlı değil. Nedenini hiç anlayamıyorum."

"Beğenmedin demek!" dedi omuz silkerek. "Seni uyarmıştım."

"Sorun şu ki kendinden hiçbir şey katmamışsın."

Lambert duraksadı: "Beni gerçekten etkileyen şeyler bir başkasına ilginç görünmeyebilir."

Henri gülümsedi: "Söz ettiklerinin seni hiç ama hiç ilgilendirmediği hemen hissediliyor. Sanki biri seni bunları yazmak zorunda bırakmış gibi!"

"Pek yetenekli olmadığımı biliyordum."

Gülümseyişi biraz zorlama gibiydi. Henri onun bu yazılara aslında çok önem verdiğini hissetti.

"Kimin yetenekli olduğu, kimin olmadığı aslında pek belli değil. Hayır! Senin yanılgın, tümüyle yabancısı olduğun konulara değinmiş olman. Hepsi bu kadar! Bir dahaki sefer kendini biraz daha fazla vermeye bak."

"Yapamam!" dedi hafifçe gülerek. "Hiçbir zaman yaratıcı olmayı beceremeyen, o herkesin bildiği silik entelektüellerdenim işte!"

"Saçmalama!" dedi Henri. "Bu öyküler hiçbir şey kanıtlamaz. İlk seferinde başarısız olunması normaldir."

Lambert başını salladı: "Kendimi tanırım ben. Asla kayda değer bir şeyler kotaramayacağım. Elini attığı hiçbir şeyi başaramayan bir aydın, ne zavallılık!"

"İstersen başarırsın; öte yandan aydın olmak bir kusur değildir!"

"Bir lütuf da değildir ama!" dedi Lambert.

"Ben de aydınım, ama benden saygını esirgemiyorsun."

"Sen farklısın!"

"Hayır; bir entelektüelim işte! Bu sözcüğün hakaret gibi kullanılması beni sinirlendiriyor. İnsan kara cahil olunca, nedense kendini pek yürekli sanır."

Lambert'in bakışını yakalamaya çalışıyordu. Ama o, gözlerini inatla tabağına dikmiş duruyordu. Birden: "Savaş son bulunca ne yapabilirim diye düşünüyorum," dedi.

"Gazetecilikte kalmayı düşünmüyor musun?"

"Savaş muhabirliği idare eder, ama barış zamanında muhabirlik yapmanın ne anlamı var ki!" Sonra birden sesi canlandı ve şöyle devam etti: "Senin yaptığın tür gazeteciliğe doğrusu değer; gerçek bir serüven! Ama söz konusu *L'Espoir* bile olsa, redaktör olmanın bir anlam taşıması için insanın bununla geçimini sağlayabilmesi gerekir. Öte yandan, mevcut paramla yaşasam da buna vicdanım elvermeyecektir." Bir an duraksadı: "Annem bana çok fazla para bıraktı. Ama ne olursa olsun, içim rahat değil!"

"Hepimiz bunu hissederiz," dedi Henri.

"İnsanın sahip olduğu para, ahnteriyle kazanılan paradır! Bu açıdan hiçbir sorunun yok senin."

"İnsanın vicdanı hiçbir zaman rahat etmez! Örneğin, burada yemek yiyip karaborsa lokantalara gitmemek bence çocukluğun dikalası! Hepimizin küçük kandırmacaları olur bazen. Dubreuilh parayı doğal bir unsur gibi algılar görünüyor; çok parası var, ama daha fazlasını kazanmak için hiçbir gayret de göstermiyor. İhtiyaç duyana cömertçe veriyor ve parasının idaresini Anne'a bırakıyor. Anne da bu parayı sanki onun değilmiş gibi idare ediyor. Kızı ve kocası için harcıyor. Sonuçta kendisinin de yararlandığı rahat bir yaşam sağlıyor onlara. Bana gelince, ben bütçemi alabildiğine kısıtlıyorum, bu da beni rahatlatıyor; haliyle fazla bir şeye sahip olmadığım hissine kapılıyorum. İşte, bu da bir tür kandırmaca sayılabilir."

"Yine de farklı bir şey bu!"

Henri başını salladı: "Ortada haksızlık olduğunda ne yaparsan yap dürüstçe yaşayamazsın. İşte bunun içindir ki insan kendini siyasete atmak zorunda hissediyor. Durumu değiştirme umuduyla yani!"

"Zaman zaman bu parayı reddetmem gerekir mi diye düşünüyorum; Ama ne işe yarar?" Duraksadı: "Hem ne yalan söyleyeyim, yoksulluk düşüncesi beni korkutuyor."

"Paranı yararlı bir şekilde kullanmayı denesen daha iyi olur bence."

"İşte asıl sorun bu! Nasıl? Neye kullanabilirim?"

"Senin için önem taşıyan bir şeyler vardır herhalde."

"Bilmem ki!..." dedi Lambert.

"İlgi duyduğun şeyler vardır. Hiçbir şeyi sevmiyor olamazsın," dedi Henri biraz sabırsızca.

"Dostlar, dostluklar... Bunlara değer verirdim. Ama işgalin kalkmasından bu yana durmadan tartışıp kavga ediyoruz. Kadınlar desen, ya çok budalalar ya da çekilmezler! Kitaplardan bıktım, yolculuk etmeye gelince, dünyada hüzünlü olmayan bir yer var mı ki? Epey bir zamandır iyiyi kötüden ayırt edemez oldum."

"Nasıl yani?"

"Bir yıl kadar önce her şey resimli kitaplardaki kadar basitti; oysa şimdi Amerikalıların naziler kadar ırkçı yaratıklar olduklarını ve toplama kamplarında hâlâ onca insanın geberiyor olmasının onlara vız geldiğini fark ediveriyor insan. Kamplara gelin-

ce; SSCB'de de pek hoş olmayanları varmış. Burada ise bazı işbirlikçiler kurşuna diziliyorlar. Onlar kadar aşağılık olan başkaları da el üstünde tutuluyor."

"Bu kadar öfke duyman, senin hâlâ bir şeylere inandığının kanıtı değil mi?"

"Yo, hayır! Kendine sorular sormaya başladığı zaman, insanın hiçbir dayanağı kalmıyor. Yerleşmiş sandığımız yığınla değer var: Ama neyin adına? Aslında neden özgürlük, neden eşitlik? Hangi adalet bir anlam taşıyor ki? Neden başkalarını kendimize yeğleyelim? Babam gibi salt yaşamın tadını çıkarmaya bakan bir adam, aslında haksız mıdır?" Henri'ye kaygıyla baktı: "Seni çok mu kızdırıyorum?"

"Hayır, hiç de değil; insanın kendine bu soruları sorabilmesi gerek!"

"Her şeyden önce birinin bu sorulara yanıt verebilmesi gerek," Lambert'in sesi giderek öfkeyle doluyordu. "Siyaset, siyaset diye kafa ütülüyorlar ama bu siyaseti neden bir diğerine yeğlemeniz gerekiyor ki? Her şeyden önce ahlaki değerlere, bir yaşam biçimine gereksinim duymaktayız." Lambert, Henri'ye meydan okurcasına bakıyordu: "Bize asıl bunu verebilmelisin. Dubreuilh için bildiri yayınlamaktan daha önemli bu bence."

"Ahlaki değerler ister istemez siyasi bir tavır içerir," dedi Henri. "Ve tersi, ahlaki değerler siyaseti yaşamak demektir."

"Bence değil. Siyasette soyut kavramlardan başka bir şeyle ilgilenilmez. Gelecek, kolektif yaşam olgusu gibi... Oysa somut olan şimdiki andır, tek tek ele alınan bireylerdir."

"Ama bireyler kolektif tarihle ilgilidir."

"Ne yazık ki siyasette hiçbir zaman tarihten bireye dönülmez. Genellemeler içinde kaybolup gidilir. Özel durumlar da kimsenin umurunda değildir."

Lambert öylesine anlam yüklü, öylesine istekli konuşuyordu ki Henri, ona hayretle baktı: "Nasıl örneğin..."

"Eh, işte! Örneğin şu suçluluk sorunu... Siyasi anlamda ve soyut anlamda Almanlarla işbirliği yapmış bir adam, itin, alçağın tekidir. Yüzüne tükürülmesi gerekir. Ama özel olarak birini ele alırsan, durum tamamen değişir."

"Babanı mı kastediyorsun?"

"Evet! Kaç zamandır bu konuda sana danışmak istiyordum. Ona sırt çevirmekte ısrar etmeli miyim?"

"Geçen yıl ondan öylesine bir nefretle söz etmiştin ki!" dedi Henri. Şaşırmıştı.

"Çünkü o sıralarda Rosa'yı ele verdiğini sanıyordum; ama o konuda beni ikna etti. Hiçbir suçu yokmuş. Rosa'nın Yahudi olduğunu herkes biliyordu. Hayır, babam ekonomik açıdan işbirliği yaptı. Bu da oldukça pis bir durum! Ama ne bileyim, mahkeme önüne çıkıp suçlu bulunacak; üstelik çok da yaşlı..."

"Onu tekrar gördün mü?"

"Sadece bir kez; o zamandan bu yana bana bir iki mektup yolladı. Ne yalan söyleyeyim, beni bayağı allak bullak etti bu mektuplar."

"Eğer onunla gerçekten barışmak istiyorsan, senin bileceğin iş! Ama ilişkilerinizin çok kötü olduğunu sanıyordum."

"Seni tanıdığımda öyleydi" Lambert duraksadı, sonra zorlukla sürdürdü konuşmasını. "Beni o büyüttü. Sanırım kendine göre beni çok da sevdi; ama sözünden asla dışarı çıkmamak gerekiyordu."

"Rosa'yı tanımadan önce ona hiç karşı çıkmamıştın, değil mi?"

"Hayır, hiç! Zaten onu öfkeden çıldırtan da bu oldu. İlk kez ona kafa tutuyordum." Omuz silkti: "Onun ele verdiğini düşünmek işime gelmiyordu. Yani bu durumda sorun kalmıyordu. O anda kendi elimle bile vurabilirdim onu."

"Ondan nasıl kuşkulanmıştın?"

"Çevremdeki dostlarım kafama soktular bu düşünceyi. Vincent onların arasındaydı. Ama onunla bu konuyu tekrar konuştum. Geçerli hiçbir kanıt yok. Babamsa bunun yanlış olduğuna annemin mezarı üstüne yemin etti; şimdi soğukkanlılıkla düşünüyorum da, böyle bir şey yapmış olamaz. Asla!"

"Korkunç bir şey olurdu zaten," dedi Henri. Duraksadı. Lambert, iki yıl önce babasının suçlu olmasını dilediği kadar şimdi de suçsuz olmasını diliyordu. Suçlu ya da suçsuz, her iki durum da kanıtsız kalmıştı. Herhalde hiçbir zaman da ortaya çıkmayacaktı bu gerçek.

"Vincent polisiye romanlara bayılır. Dinle, babandan artık kuşku duymuyorsan, ona karşı herhangi bir kin beslemiyorsan yargıçlık yapmak sana düşmez. Onu tekrar gör, ne istersen onu yap ve kimseye de aldırma."

"Bunu yapabileceğime gerçekten inanıyor musun?"

"Sana kim engel olabilir ki?"

"Çocukça davranmış olmaz mıyım?"

Henri, Lambert'i şaşkınlıkla inceledi: "Çocukça mı?"

Lambert kızardı: "Aslında alçakça demek istiyorum."

"Yo hayır, insanın hissettiği gibi yaşaması alçaklık değildir."

"Evet, haklısın! Yazacağım ona... Seninle konuşmakla iyi ettim," dedi. Lambert memnundu.

Kaşığını tabağındaki pembe jöleye daldırdı. "Bize çok yardımcı olabilirsin," diye mırıldandı. "Sadece bana değil üstelik. Böyle benim durumumda olan bir sürü genç var!"

"Nasıl mesela!"

"Olayları somut olarak görebiliyorsun. Bize ortama ayak uydurarak yaşamayı öğretebilirsin."

Henri gülümsedi: "Ahlaki yargılar, yaşama biçimi, bunlar değil benim vermek istediklerim!"

Lambert ona ışıl ışıl gözlerle baktı: "Yo, anlatamadım. Ben teorik yazılar düşünmüyordum. Sen bazı şeylere bağlısın, bazı değerlere inanıyorsun! Öyleyse bizlere dünyada yaşanmaya, sevilmeye değer şeyleri gösterebilirsin. Hem güzel kitaplar yazarak da bu dünyayı daha kabullenilir bir hale getirebilirsin. Bence edebiyatın görevi bu olmalı."

Lambert bu küçük söylevini bir solukta tamamlamıştı. Henri, tüm bu lafların önceden hazırlandığı ve günlerdir dile getirilmeyi beklediği izlenimine kapılmıştı.

"Edebiyatın hep neşe dolu olması şart değil."

"Aksine, öyle olması gerekir; hüzünlü olan şeyler bile sanata dönüştürüldüklerinde neşeyle dolar." Duraksadı: "Neşe belki de doğru sözcük değil, ama yerini tutuyor yine de." Birden durdu, kızarmıştı: "Tabii, kitaplarının ne tür olması gerektiğini sana öğretecek değilim. Sadece her şeyden önce, bir yazar, bir sanatçı olduğunu unutmaman gerek."

"Unutmuyorum!"

"Biliyorum ama..." Lambert yine duraksamıştı. "Örneğin, Portekiz'le ilgili röportajın kuşkusuz çok iyiydi. Ama bir zamanlar Sicilya üzerine yazdığın yazılarını da anımsıyorum. Buna benzer bir şeyler bulamadığına üzülüyor insan."

"Portekiz'e gidersen, çiçek açmış o nar ağaçlarını kelimelere dökmeye için el vermez, inan bana."

"Bu isteği tekrar duymanı dilerim," dedi Lambert. "Neden olmasın? İnsan sardalyaların fiyatını düşünmeden de deniz kenarında gezinebilir."

"Tamam, sorun şu ki ben bunu yapamadım."

"Zaten," diye başladı Lambert coşkuyla, "bireyi, bireyin özgürlüğünü ve mutlu olma hakkını korumak için direnişe katılmamış mıydık? Artık bunun meyvelerini toplama zamanı geldi."

"Ne yazık ki dünyada bu hakkın kendileri için asla geçerli olamayacağı milyarlarca insan yaşıyor! Bence, onlarla ilgilenmeye başladığımıza göre artık durmamıza da imkân yok."

"O halde bizler, mutlu olmayı denemeden önce herkesin de öyle olmasını beklemeliyiz, öyle mi? Sanat ve edebiyat daha mutlu bir geleceğe mi bırakılmalı? Oysa şimdi gerekli bunlar bize."

"Sana artık yazmamalı demedim ki!" Henri bir an durdu. Lambert'in sitemi çok dokunmuştu ona. Evet, Portekiz hakkında söylenecek daha pek çok şey vardı. İçi burkularak da olsa kenara itmişti onları. Bir sanatçı, bir yazar! İşte buydu olmak istediği... Bunu unutmamalıydı. Bir zamanlar kendine büyük amaçlar edinmişti. Artık bunları yerine getirmek lazımdı. Gençliğindeki başarıları, haklı ya da haksız övgü toplamış bir kitap!... Artık beklediği başka şeyler vardı. "Aslında tam istediğim gibi bir roman yazıyorum şu sıralar. Kolay okunan ve sırf keyfim için yazdığım bir kitap."

"Doğru mu?" dedi Lambert. Yüzü aydınlanmıştı. "İlerlettin mi? Nasıl gidiyor peki?"

"Başlangıç hep zor olur! Ama iyi gidiyor."

"Bak buna çok sevindim. Politikanın seni yutması çok yazık olurdu."

"Kendimi kolay kaptırmam ben!"

"Romanın nasıl gidiyor? İlerliyor musun?" diye sordu Paule.

"Evet."

Paule, arkasındaki yatağa uzanmıştı. Henri onun düşünceli bakışlarını ensesinde hissediyordu. Ama öyle sessizdi ki! Onu kovamazdı da! Oysa tedirgin oluyordu bundan... Dikkatini romanına vermek için gayret gösterdi. O ay bazı kararlar almış, öyküsünü 35'li yıllara oturtmayı uygun görmüştü. Belki de bir hataydı bu. Günlerdir cümleler dolmakaleminin ucunda tıkanıp kalmış gibiydi.

"Evet, bir hataydı!" diye düşündü kararlı bir şekilde. Kendinden söz etmek istiyordu; oysa 1935'teki o adamla hiçbir ilgisi kalmamıştı. Politikaya duyduğu ilgisizliği, merakı, hırsı, bir bi-

reyin tüm o önyargılı görüşleri ne kadar da basit, ne kadar da çocukçaydı! Sorunsuz bir gelecekle garanti altına alınmış bir ilerleme, insanlar arasındaki büyük bir dayanışma, dostluk duygularıyla dopdolu olan bir sonraki nesil... Her şey bir yana, bencillik ve vurdumduymazlık... Kuşkusuz kendine bahaneler bulabilirdi. Ama bu kitabı yaşamının gerçeklerini aktarmak, işlediği hataları dile getirmek için yazıyordu. "Şimdiki zamana oturtmalıyım," diye karar verdi. Son sayfaları yeniden gözden geçirdi. Bu anıların artık ebediyyen geçmişe gömüleceğine üzülüyordu: Paris'e gelişi, Dubreuilh'le ilk karşılaşmaları, Cerba'ya yaptığı o yolculuk... "Eh, bunları yaşadım ya! Bu bana yeter," diye geçirdi aklmdan. Ama o yoldan gidilseydi, şimdiki zamanda da yaşam kendi kendine yeterli olurdu; yo hayır! Tam olarak yaşadığını hissedebilmek için yazma gereksinimi duyduğuna göre, pek de yeterli sayılmazdı. Her neyse! Her şeyi kurtarmak mümkün değildi. Asıl sorun bugün kendi hakkında neler söyleyeceğiydi: "Nereye vardım? Neler arzuluyorum? İnsanın kendini anlatma gereksinimi duyması tuhaf bir şey... Kendini özel biri hissetmesindendi şüphesiz, ama neden öyle hissettiği belli değildi. "Kimim ben?" Eskiden kendine sormazdı bunu; eskiden tüm diğer insanlar tanımlanmış, onların sınırları belirlenmişti. O ise öyle değildi; kitapları ya da yaşamı henüz belirli bir çizgiye oturmamıştı. Bu da, kendisi hakkında verilmiş kararları kabul etmeme hakkını veriyordu ona. Gelecekteki yaşamına, eserlerine güveniyor, herkese, hatta Dubreuilh'e bile zaman zaman tepeden bakabiliyordu. Ama şimdi olgun bir erkek olduğunu kabullenmeliydi: Gençler ona ağabey gözüyle bakıyorlar, yetişkinler ise onlardan biriymiş gibi davranıyorlardı. Hatta bazıları ona saygı bile duyuyorlardı. O da artık diğerleri gibi tanımlanmıştı, o da artık olgunlaşmıştı. Evet, o başkası değildi: Kimdi peki? Bir yerde bunun kararını kitaplar verecekti; öte yandan bunları yazabilmesi için kendi gerçeğinin bilincine varmalıydı. İlk bakışta, yaşamış olduğu tüm bu ayların anlamı apaçıktı, ama biraz yakından incelenildi mi, her şey karmakarışık oluyordu.

İnsanların daha iyi düşünmelerine, daha iyi yaşamalarına yardımcı olmak, gerçekten çok mu önemliydi onun için? Yoksa salt insancıl bir düş müydü? Karşısındakinin yazgısı onu gerçekten çok mu ilgilendiriyordu? Yoksa asıl önem taşıyan, vicdanının rahat edebilmesi miydi? Ya edebiyat? Edebiyat onun için nasıl bir anlam taşıyordu? İletilecek önemli bir mesaj olmadıkça

yazma isteği de oldukça soyut kalıyordu. Dolmakalemi elinde öylesine kalakalmıştı. O sırada Paule'ün onun böyle boş duruşunu izlediğini düşündükçe sinirleniyordu. Başını çevirip: "Yarın sabah Grépin'e gitmeyi düşünüyor musun?" dedi.

Paule hafifçe güldü: "Aklına bir şey takıldı mı, bir türlü vazgeçmezsin!"

"Bak dinle, bu şarkı tam sana göre, sevdiğini de söylüyorsun! Zaten Brugère'in müziği nefis... Sabririo istediğin zaman seni dinlemeye hazır; sen de biraz gayret göstersene! Bu yatakta pinekleyip duracağına sesini çalıştırsan, emin ol, çok daha iyi olur senin için."

"Pineklemiyorum ben!"

"Her neyse, sana bu randevuyu ayarladım! Umarım gidersin!"

"Peki, Grépin'e uğrayıp o şarkını iyi söylemeye gayret ederim."

"Ama sahneye çıkmayacaksın, öyle mi?"

Paule gülümsedi: "Öyle sayılır."

"Sonunda pes edeceğim."

"Ama bu konuda seni hiç yüreklendirmediğimi de kabul et!" Yine gülümsedi: "Hem sen benimle meşgul olmasana," dedi sevgi dolu bir sesle.

Son bir kez daha yardımcı olup onu sırtından tamamen atmak, bir daha ensesinde o bakışları hissetmemek istiyordu; ama belki de Paule bunun farkındaydı. Henri, Sabririo ile konuşmuş, iki şarkının sözlerini yazmış, ona tam bir repertuvar oluşturmuş, Grépin'e telefon etmiş, yani onun için elinden geleni yapmıştı. Ama boşuna! Paule gerçi onun için şarkı söylemeyi arzuluyordu, hatta istediğinden de fazla! Ama tekrar sahneye çıkmaya gelince, diretmekte kararlıydı. Henri isteksiz bir şekilde önündeki kâğıtlara ardı ardına, sıradan cümleler karalamayı sürdürdü.

Tam iki saattir kâğıtların karşısında bunalıp duruyordu ki, birden kapıya vuruldu. Saatine baktı: On ikiyi on geçiyordu: "Kapı çalındı galiba!"

Paule yatağın üstünde uyukluyordu, doğruldu: "Açayım mı?"

Kapı bir kez daha çalındı. Neşeli bir ses geldi kulaklarına: "Ben Dubreuilh, sizi rahatsız mı ediyorum yoksa?"

Birlikte merdivenleri indiler, Paule kapıyı açtı: "Bir şey olmadı ya?"

"Kime ne olsun ki?" dedi Dubreuilh gülümseyerek. "Işığın yandığını görünce kapıyı çalabilirim diye düşündüm; saat on iki bile değil. Yatacak mıydınız yoksa?" Yanıt beklemeden her zaman oturduğu deri koltuğa yerleşmişti bile.

"Tam da canım bir kadeh bir şeyler içmek istiyordu," dedi Henri. "Tek başıma içmeye üşeniyordum doğrusu... Beni ayartıyorsunuz!"

"Kanyak içer misiniz?" dedi Paule. İçki dolabını açmıştı.

"Tabii, memnuniyetle." Dubreuilh neşeyle yüzünü Henri'ye çevirdi: "Size sıcağı sıcağına, ilgileneceğiniz bir haber getiriyorum..."

"Ne gibi?"

"Parasal sorunlara yol açabilir diye *L'Espoir*'ı SRL'nin gazetesi yapmaktan az çok vazgeçmiştik, öyle değil mi?"

"Öyle," dedi Henri. Paule'ün uzattığı kadehi alıp yudumlarken belli belirsiz bir kaygıya kapılmıştı.

"Biraz önce bir para babasıyla birlikteydim. Gerekirse bizi desteklemeye hazır... Trarieux adını duydunuz mu hiç? Direnişe kıyısından katılmış zengin bir ayakkabı tüccarı."

"İsim hiç yabancı gelmiyor."

"Nereye harcayacağını bilemediği milyonları var. Samazelle'e de büyük bir hayranlık duyuyor! İyi bir rastlantı! Yüklü bir parayla SRL'yi desteklemeye hazır. Bu akşam Samazelle, beni alıp onun evine götürdü. Haziran'daki mitingi parasal yönden desteklemeye hazır. *L'Espoir*'ın SRL'nin gazetesi olma durumunda gerekli olan kapitali verecekmiş."

"Samazelle'in bayağı geniş bir çevresi varmış," dedi Henri. Bir dikişte kadehini bitirdi; Dubreuilh'ün fazla abartılmış neşesi, onu hafiften sinirlendirmişti.

"Samazelle sosyal hayatı çok yoğun bir insandır," dedi Dubreuilh gülerek. "Sizin ve benim gibi değil yani! Ama onun hoşuna gidiyor, üstelik onu sevimli de buluyorlar; bu gayet iyi tabii, böylelikle de para topluyor. O olmasaydı parasal sorunların içinden çıkamazdık doğrusu. Trarieux'yü Alman işgali sırasında tanımış ve dost olmuşlar."

"Bu milyoner ayakkabıcı SRL taraftarı mı yani?"

"Bu, sizi şaşırtıyor mu?"

Paule, Dubreuilh'ün karşısına oturmuş, sigara içerek aksi bir tavırla dik dik bakıyordu ona. Tam ağzını açacaktı ki Henri, onun öfkeyle bir şeyler söyleyeceğini hissedip hemen atıldı:

"Önerinizin beni heyecanlandırdığını söyleyemem."

Dubreuilh omuz silkti: "Bakın, er geç tüm gazeteler özel para yardımını kabullenmek zorunda kalacaklar. Özgür basınmış! Bu da başka bir aldatmaca."

"*L'Espoir* kendini toparladı," dedi Henri. "Durumumuzu korursak, kendi kendimize yetebiliriz."

"Kendi kendinize yetiyorsanız, tamam! Ya sonrası? Sizi çok iyi anlıyorum. *L'Espoir*'ı tek başınıza kurdunuz, tek başınıza direnmek istersiniz. Bunu anlıyorum," diye yineledi Dubreuilh. "Ama görevinizin öneminin farkındasınız herhalde! Ve aynı şekilde SRL'nin bu ay içinde bir gazeteye ne denli gereksinim duyduğunun da!"

"Evet, öyle!"

"Bu girişimimizin öneminde hemfikir miyiz? Ee, o halde?"

"Bu bey, eğer *L'Espoir*'ı paraca desteklerse, işlerimize mutlaka burnunu sokmaya kalkacaktır."

"Bu, söz konusu olamaz!" dedi Dubreuilh. "Gazetenin idaresinde asla söz sahibi olmayacak. Şu anda elinizi kolunuzu bağlayan, okuyucu kaybetme kaygısıdır. Aslına bakarsanız, böyle bir para desteğiyle şimdikinden çok daha bağımsız olacaksınız."

"Bu adamcağız amma da hayırsevermiş!"

"Onu tanısanız ne tür biri olduğunu hemen anlarsınız."

"Hiçbir şart ileri sürmeyeceğine inanamam."

"İnanın bana, bunu garanti ederim size; bu, çoktan konuşulup ayarlandı."

"Bakın, tüm bunların havada laflar olmadığından emin misiniz?"

"Dinleyin, onunla kendiniz konuşsanıza. Telefon etmeniz yeter. Anlaşmayı yarın imzalamaya hazır."

Dubreuilh öylesine büyük bir coşkuyla konuşuyordu ki, Henri gülümsedi: "Hele bekleyin biraz! Önce Luc'le görüşmem gerek. Hem SRL taraflısı olmaya karar versek bile, işlerin üstesinden tek başımıza gelmeyi tercih ederiz."

"Şahsen, *L'Espoir*'ın okuyucularını kaybetmeyeceğine tamamen eminim. Trarieux'süz denememizden yanayım." Duraksadı: "Yine de onunla görüşseniz iyi olur."

"Bana size söylediğinden daha fazlasını söylemez. Hem bundan kaçınabildiğim sürece parasını kullanmayı istemem."

"Nasıl isterseniz." Dubreuilh, Henri'ye kaygıyla bakıyordu:

"Ne olursunuz, çabuk karar verin. Zaten yeterince zaman kaybettik."

"Benden istediğinizin ne kadar önemli olduğunun farkında değil misiniz? Hem tek başına karar almaya hakkım yok. Biraz sabredin."

"Eh ne yapalım, buna zorunluyum," dedi Dubreuilh içini çekerek. Ayağa kalkıp Paule'e içtenlikle gülümsedi: "Benimle dolaşmaya gelmez miydiniz?"

"Nereye?"

"Nereye olursa; güzel bir gece, tam bir yaz gecesi."

"Yo, hayır, uykum var," dedi Paule isteksizce.

"Benim de öyle," dedi Henri.

"Ne yapalım, ben de tek başına dolaşırım. Cumartesi görüşmek üzere!"

"Oldu," dedi Henri.

Henri kapıyı kilitledi; arkasını döndüğünde Paule'ün allak bullak olduğunu fark etti:

"Feci bir şey bu! Gazeteyi senden çalacak!"

"Bak dinle, bir kere buna çalmak denmez." Henri konuşmaktan kaçınmak istercesine uzun uzun esnedi; işte böyle durumlarda Paule'le tartışmaya hiç tahammülü yoktu, yani onunla hemfikir olduğunda! Oysa o da öfkeliydi: O ne biçim hokkabazlıktı öyle! Dubreuilh gazeteyi istediğini söylediğinden bu yana kendine şimdiden haklar tanımaya başlamıştı bile. "Benim kişisel isteklerim umurunda bile değil; bir insanı kullanmayı aklına koydu mu dostluk falan kalmıyor sanki."

"Onu kapı dışarı etseydin keşke," dedi Paule. "Seni hiçbir zaman ciddiye almayacak. Onun gözünde sen, her zaman için, onun desteğiyle edebiyat dünyasına adım atmış, her şeyini ona borçlu bir delikanlı olarak kalacaksın."

"Aslında istediği öyle pek fazla bir şey değil," dedi Henri. "Zaten SRL üyesiyim ve *L'Espoir*'ı idare ediyorum: İki olayın bir araya gelmesi çok doğal bence."

"Ama artık onlardan emir almak zorunda kalacaksın." Paule'ün sesi öfkeden tir tir titriyordu. "Hem gırtlağına kadar politikaya batacaksın. Zaten romanına yeterince zaman ayıramadığından yakınıyorsun..."

"Telaşlanma öyle; hiçbir şey kesinleşmiş değil. Henüz kabul ettiğimi söylemedim."

Paule'ün yakınışlarını dinledikçe Henri'nin öfkesi kaybolup gidiyordu; onun bu abartılı yakınışları nedenlerini de önemsiz

kılıyordu: Oysa bu kuruntular Henri'nin kendi kendine de yineleyip durduğu şeylerdi: "Politika hem tüm zamanımı alacağı için hem de karşılaşacağım yeni sorumluluklardan ürktüğüm için karşı çıkıyorum. Ayrıca kendime zaman ayırabilmek ve tek söz sahibi olmak istediğim için..." Sonuçta sudan nedenlerdi bunlar. Ertesi gün gazeteye geldiğinde, Luc'ün ona daha geçerli nedenler göstereceğini umuyordu.

Ama olaylar Luc'ü aşmıştı. Lachaume'un *L'Espoir*'a zararı dokunmuştu. Her yerde Henri'nin komünistlerin emrinde çalıştığı fısıldanıyordu; ama bu, işleri daha da karmaşıklaştırıyordu, çünkü o aralar Henri de komünistleri birçok nedenden kınıyordu: Direniş ile parti arasında yarattıkları karmaşayı, şovenliklerini, seçim propagandalarındaki demagojik tutumlarını, işbirlikçilere kâh pervasız bir hoşgörü kâh keyfi bir sert tutum göstermelerini... Ama bu yanlış anlamayı sağcı gazeteler bir güzel kullanıyordu; çoğu okuyucular da şikâyetçiydi. Lambert önlem alınmasını istiyordu. Gazetede çalışanların çoğu tedirgindi; Luc de öyle! "Eğer ille de bir etiket gerekirse," dedi Henri'ye durumu öğrenince, "komünist sanılmaktansa, SRL'yi temsil etmek daha iyi". Bu aşağı yukarı genel kanıydı. "Ben ne SRL'ye ne de Komünist Partisi'ne inanırım. Hepsi aynı bence," dedi Vincent. "Kararı sen ver."

Henri bürosunda tek başına kaldığında "Sonuçta hepsi hemfikir," diye düşündü. Yüreği burkuldu: Galiba kabullenmek zorunda kalacaktı. SRL'nin bir gazeteye gereksinimi vardı ve bu reddedilmesi olanaksız bir fırsattı. Dünya savaş ve barış arasında bocalıyordu; gelecek belki de belirsiz bir unsura bağlıydı: Barış için tüm bu kozları kullanmamak cinayet olacaktı. Henri büroya, koltuğa, duvarlara baktı. Bir an rotatiflerin uğultusunu dinledi ve birden uzun ve anlamsız bir düşten uyandığını hissetti. *L'Espoir*'a o güne dek sanki bir oyuncakmış gözüyle bakmıştı: Tüm araç gereçleriyle şahane bir oyuncak... Oysa bir araç, bir silahtı o; kullanışı konusunda ondan hesap sormaya hakları vardı. Pencereye doğru birkaç adım attı. Galiba abartıyordu biraz: O kadar da sorumsuz değildi. Eylül ayında duyduğu o keyiften artık eser kalmamıştı. Bu gazete için çok debeleniyordu; yine de kimseye hesap vermek zorunda kalacağını düşünmemişti. Oysa çok yanılıyordu. "Tuhaf doğrusu. Doğru dürüst bir şey ortaya çıkarttığınız zaman bu durum size bazı haklar tanıyacağına, tam aksine görevler yüklüyor." *L'Espoir*'ı kurmuştu ve şimdi de bu,

onu politik bir kavganın tam ortasına sürüklüyordu. Samazelle'in işe karışmasını, bıktırıcı söylevlerini, Dubreuilh'ün telefonlarını, tartışmalarını, fikir danışmasını, kavgalarını ve uzlaşmalarını şimdiden gözünün önünde canlandırıyordu. Kendi kendine söz vermişti: "Kendimi ezdirmeyeceğim." Ama ok yaydan çıkmıştı bir kere: Onu çiğ çiğ yutacaklardı. Bürosundan çıkıp merdivenleri indi. Şehir bu gece yoğun bir sis perdesi ardında, kocaman bir garı andırıyordu: Bir zamanlar sisi, garları severdi. Şimdi ise hiçbir şeyi sevmez olmuştu: Yitip gitmişti sanki! Kendinden söz etmeye çalıştığında, söyleyecek hiçbir şey bulmayışı bundan olmalıydı. "Değer verdiğin bir şeyler olmalı; söyle o zaman, nelermiş?" Neydi bunlar gerçekten? Ne Paule'ü ne de Nadine'i seviyordu; yolculuk etmek artık onu hiç mi hiç çekmiyordu; salt keyfi için okuduğu, gezip tozduğu, müzik dinlediği zamanlar kaybolup gitmişti sanki. Artık hiçbir şeyi keyifle yapamaz olmuştu. Artık bir sokak köşesinde, ilginç bir şeyin karşısında hiç durmuyordu. Artık hiçbir anı onu neşelendirmiyordu. Sadece görüşülecek insanlar, yapılacak işler vardı: Tıpkı araç gereçlerle dolu bir dünyanın ortasında kalmış bir mühendis gibi yaşıyordu. Bir taş kadar ruhsuz oluşunda şaşılacak da bir şey yoktu. Adımlarını hızlandırdı, bu duygusuzluk onu sinirlendiriyordu. Noel gecesi kendini tekrar bulacağına öylesine inanmıştı ki! Oysa artık hiçbir şeyi bulamaz olmuştu. Üstelik sürekli kendini savunma pozisyonundaydı, tedirgin ve sinirliydi. Yüklendiği tüm bu işlerin pek altından kalkamadığının farkındaydı: Eline geçen tek şey pişmanlık duygusuydu. "Yeterince bilgim yok, olayları net göremiyorum, öylesine taraf tutuyorum, zamanım da yok! Hiç de olmayacak."

Bu nakarat sonunda bıktırıcı hale gelmişti ve bundan böyle hep hissedecekti bunu. Her şey eskisinden de beter olacaktı. Beterin de beteri! Yenilmiş, yutulmuş, yok edilmişti artık. Yazmak bile söz konusu olamayacaktı. Yazmak tümüyle bir yaşam biçimiydi; oysa bir şeyi kalmayacaktı elinde. "İstemiyorum bunu," diye düşündü isyanla. Ama hayır, bu isteksizliği asla anlamsız değildi; hatta bunlara biraz da dokunaklılık katsaydı, bu olayı bir ölüm kalım sorunu haline getirebilirdi: Yazar olarak ölmesi ya da yaşaması söz konusuydu; kendini savunması gerekiyordu. "Sonuç olarak insanlığın kaderi SRL'nin ellerinde değildi. SRL'nin kaderi ise onun ellerinde hiç değil!" Hep düşünmüştü bunu. "İnsanlar kendilerini biraz fazla ciddiye alırlar. Aslında ne

davranışlarımızın ne de dünyanın öyle pek bir ağırlığı vardır. Hafif, dayanıksız bir dünya bu işte!"

Gelip geçenler yoğun bir sis bulutu içinde sanki bir yere varmaları çok önemliymiş gibi aceleci davranıyorlardı. "Sonunda hepsi ölecek, ben de öleceğim: Böylece yaşam hafiflemiş olacak. Ölüme çare yok, o halde kimseye yardım edilemez, yardım etmeye gerek de yok: Yaşamı zehir etmeye bile değmez." Gücü neye yetiyorsa onu yapmalıydı: SRL ile *L'Espoir*'ı bırakmak, Paris'ten uzaklaşmak, güneyde bir yere yerleşip kendini yazmaya vermek gibi...

"Ektiğini biçebilmek," derdi hep Lambert. Herkesin mutlu olmasını beklemeden mutlu olmaya çalışmak... Neden olmasındı? Henri ıssız bir kır evini, çam ağaçlarını, makinin kokusunu düşledi bir an. "Ama ne yazacağım?" Kafası bomboş, yürüyüşüne devam etti. "Tuzak ne de güzel kurulmuş!" diye düşündü. "Tam kaçacakken üstünüze kapanıveriyor." Sözcüklerle geçmişi canlandırmak, şimdiki zamanı kurtarmak pek hoştu doğrusu; ama bu, ancak başkalarına anlatmakla olurdu. Geçmişin, şimdinin, yaşamın bir ağırlığı varsa, ancak o zaman bir anlam kazanır bu sözcükler. Oysa bu dünyanın ve bu insanların önemi yoksa, yazmak ne işe yarardı? Oturup sıkıntıdan patlamaktan başka yapacak bir şey kalmaz. Yaşamı ayrıntılara girmeden toptan kabullenmek gerek. Ya hep, ya hiç! Ama hep'e zaman yok. Henri'nin beyninde o büyük gürültü yeniden kopuverdi. Bu gazeteyi önemsiyordu; savaş, barış, doğruluk konusundaki kaygıları asla zırvalık değildi. Tüm bunlara boş vermek söz konusu olmamalıydı; ama aynı zamanda bir yazardı o ve yazmak istiyordu. Şimdiye dek iyi kötü her şeyi bir arada yürütmeyi başarmıştı: İyiden çok kötü yürütmüştü galiba. Dubreuilh'e boyun eğseydi işin içinden çıkamayacaktı. O halde ne yapmalıydı? Boyun eğmek ya da eğmemek! Eylem mi, yazı mı? Evine dönüp yattı.

Birkaç gün sonra Henri hâlâ aynı kararsızlık içindeydi. "Evet mi, hayır mı?" Bu saplantı artık iyice moralini bozmuştu. Kapı aralığından Lachaume'un gülümseyen yüzü görününce, bunun yeniden farkına vardı. Genç adam: "Bana beş dakikanı ayırır mısın?" diyordu.

Lachaume gazeteye Vincent'ı görmeye sık sık getirdi. Henri'nin bürosuna uğradığında hep iyi karşılanırdı; ama bu kez Henri epey soğuk bir sesle: "Yarın gelmeni tercih ederim, bitirmem gereken bir yazı var da!" dedi.

"Ama ben seninle bugün konuşmak isterdim," dedi Lachaume. Hiç istifini bozmadan oturdu.

"Hangi konuda?"

Lachaume, Henri'ye ciddi ciddi baktı:

"Vincent'ın dediğine göre, *L'Espoir*'ın SRL'ye bağlanması söz konusuymuş."

"Vincent gevezelik ediyor. Şimdilik ortada olan bir şey bu."

"A, bak buna sevindim."

"Neden sevindin, sana ne?" Henri biraz saldırgan bir sesle sormuştu bunu.

"Büyük bir hata olurdu da ondan!"

"Neresi hata bunun?"

"Eminim, farkında bile değilsin. Sana haber vermek istedim." Lachaume'un sesi birden sertleşti: "Parti içinde, SRL'nin antikomünist bir harekete dönüştüğünü düşünenler var."

Henri gülmeye başladı: "Söylemeseydin hiç aklıma gelmezdi, doğrusu."

"Gülecek bir şey yok bunda!"

"Gülmeyip de ne yapayım!" Henri, Lachaume'a biraz alaycı bir bakış attı: "*L'Espoir*'ı bence biraz fazla abartıyorsun ve benimle hemfikir olan Dubreuilh'ün size karşı olduğunu düşünüyorsun! Nasıl olur bu? Değişen ne? Lafaurie geçen hafta gayet dostça davranıyordu."

"Değişen, SRL gibi tartışma götüren bir hareketin oluşumu," dedi Lachaume sakin sakin. "Bir yandan insanları sola yaklaştırıyor, orası kesin; ama kesin olan diğer bir şey de, kendine bir gazeteyi tabi kılarak ve mitingler düzenleyerek içimizde çekirdek gruplar oluşturması ve bizi bölmeye niyetlenmesi. Başta, Komünist Partisi ittifaktan yanaydı; ama onlar bize karşı çıkarsa biz de kaçınılmaz olarak onlara karşı oluruz."

"Anladığım kadarıyla, SRL gölgenizde çalışan silik, sessiz, küçük bir grup olsaydı onu kabullenir, hatta desteklerdiniz, öyle değil mi? Ama SRL kendi başına buyruk olursa, ortak cephe fikri geçerliliğini yitiriyor demektir!"

"Yineliyorum, bizi bölmek istediği gerçek. Bu durumda ortak cephe diye bir şey kalmaz."

"Evet, siz böyle mantık yürütürsünüz işte! Öyle olsun, ama benden size tavsiye: SRL'ye saldırmayın! Kimseye antikomünist bir hareket olduğunu inandıramazsınız; üstelik Ulusal Cephe'yi bir aldatmaca gibi görenleri de haklı çıkarmış olursunuz. Sizin

dışınızda bir sol kesimin varlığına katlanamadığınız doğruymuş demek."

"Şimdilik SRL'yi alenen yermek söz konusu değil, şu anda dikkatlerimiz üzerinde, hepsi o kadar." Henri'ye yine ciddi ciddi baktı: "Bir gazeteye sahip olacağı an tehlikeli olabilir; *L'Espoir*'ı verme onlara!"

"Bana bak, bu düpedüz şantaj," dedi Henri. "Eğer bir gazeteye sahip olmaktan vazgeçerse, SRL sönük bir şekilde sürdürür varlığını. Onu mu demek istiyorsun?"

"Şantaj mı?" dedi Lachaume kınayan bir sesle. "Olur mu hiç! Eğer SRL çizmeyi aşmazsa dost kalırız; aksi halde hayır. Gayet mantıklı bir tutum bu!"

"Scriassine sizlerle çalışmanın olanaksız olduğunu söylediğinde inanmak istememiştim. Ama haklıymış. Başkalarına bir tek sizin sözünüzü kayıtsız şartsız dinleme hakkını veriyorsunuz. Hepsi bu kadar!"

"Anlamak istemiyorsun," dedi Lachaume. Sonra ısrarlı bir sesle ekledi: "Neden bağımsız kalmıyorsun, senin en büyük gücündü bu, değil mi?"

"SRL ile birlikte olursam düşüncelerim değişmeyecek. Sen de onaylarsın onları."

"Evet, ama artık belli bir komplo adına konuşuyor olacaksın ve o zaman da yazılarının anlamı değişecek."

"Oysa şimdiye kadar baştan sona Komünist Partisi ile hemfikir olduğum sanılıyordu ve bu da sizin işinize geliyordu."

"Ama hemfikir olduğun da bir gerçek," dedi Lachaume coşkuyla. "Öyle başına buyruk olmaktan sıkıldıysan gel, bize katıl. Nasıl olsa SRL'nin geleceği parlak değil: Proletaryayı hiçbir zaman kendilerine çekemezler. Komünist Partisi adına konuşursan seni dinleyenler olur. Orada gerçekten yararlı olursun."

"Ama hoşuma gitmeyen bir iş bu!" dedi Henri! Sonra "Beni bayağı bağlamışlar kendilerine," diye düşündü öfkeyle. Lachaume onu teşvik etmeye devam ediyordu; bu tür sözlerin onu daha çok uzaklaştıracağının farkına varması gerekirdi oysa... Henri'yi dostça uyarmaya mı gelmişti, yoksa oyuna getirmeye mi? Herhalde ikisi birdendi ve en kötüsü de buydu. Henri biraz sert bir tavırla:

"Boşuna zaman kaybediyoruz, yazımı bitirmem gerek," dedi.

Lachaume ayağa kalktı: *L'Espoir*'a sahip olma Dubreuilh'ün çıkarınadır, seninkine değil. Bunu unutma."

"Merak etme, çıkarlarımı korumayı bilirim ben."

Oldukça soğuk bir şekilde el sıkıştılar.

Dubreuilh, Komünist Partisi'nin yüz seksen derecelik dönüşünden haberdar olmuştu. Lafaurie kibarca o miting fikrinden vazgeçmesini önermişti. "Önem kazanmamızdan ürküyorlar," dedi Dubreuilh. "Gözümüzü korkutmaya çalışıyorlar, ama eğer dayanırsak bize uzun boylu sataşmaya cesaret edemezler." Dayanmaya kararlıydı, Henri de onu yürekten destekliyordu. Ama yine de konuyu komiteye bildirmek gerekirdi. Bu, formaliteden öte bir şey değildi. Komite her zaman Dubreuilh'ün fikrine katılırdı. "Ne büyük bir zaman kaybı," diye düşündü Henri, heyecanlı seslerin uğultusunu dinlerken, pencereden masmavi gökyüzüne baktı: "Gidip bir dolaşsam!" diye geçirdi aklından. Bir ilkbahar günüydü, barışın ilk baharıydı ve o, bundan yararlanacak bir dakika bile bulamamıştı. Sabahleyin Amerikalı savaş muhabirleriyle bir konferansı olmuş, ardından da Kuzey Afrikalılarla yaptığı konuşma tüm vaktini almıştı; gazetelere göz atarken bir sandviçle öğle yemeğini geçiştirmişti. Şimdi de işte bu büroda hapsolmuştu. Diğerlerine baktı: Hiçbirinin içinden pencereyi açıp dışarıyı seyretmek gelmiyordu. Lenoir'un sesi tutkudan ve mahcubiyetten titriyordu, kekeliyordu adeta! "Bu miting eğer Komünist Partisi'ne bir karşı çıkma gibi görünecekse bence zararlı olacaktır," diyordu.

"Asıl Komünist Partisi'nin despotluğunu ortaya çıkarmazsa zararlı olur," dedi Savière. "Bu korkaklık yüzünden sol kesim can çekişiyor zaten!"

"Ben korkak olduğumu sanmıyorum," dedi Lenoir. "Ama şenlik fişekleri ateşleyecekleri gün, yoldaşlarımla zaferi kutlamak hakkına da sahip olmak isterim."

"Bakın, hepimiz hemfikir sayılırız," dedi Samazelle. "Sorun iyi bir taktik seçebilmek."

Konuşmaya başladığı an herkes susardı: Sesi her yeri kaplardı; o kocaman gürleyen sesiyle sözcükleri ağzında tutarak konuşuyordu; tıpkı bir şarap tadar gibi! Mitingin Komünist Partisi'ne karşı bir bağımsızlık gösterisi oluşturduğunu, haliyle orada yapılacak konuşmaların tarafsız, hatta dostça bir ifade taşıması gerektiğini anlatıyordu. Öylesine ustaca konuşuyordu ki Savière, bunu komünistleri haksız çıkarıp ayrılmayı pekiştirecek bir oyun olarak değerlendirirken, Lenoir ne pahasına olursa olsun birliğin korunacağını sanıyordu.

"Ama bu ustalık neye yarar ki?" diye düşündü Henri. "Görüş ayrılıklarımızı örtbas etmekle bunun üstesinden gelemeyiz." Şimdilik Dubreuilh kararlarını kolaylıkla kabul ettirebiliyordu. "Ama durum gerginleşirse, örneğin komünistlerin saldırısına uğrarsak, her birinin tepkisi ne olur acaba?" Komünist kesim Lenoir'u çok çekiyordu. Parti'ye yazılmasını engelleyen, sadece Dubreuilh'le olan dostluğu ve edebiyat konusundaki görüşleriydi. Oysa Savière, sosyalist olduğu o eski militanlık yıllarından kalma kinini zorlukla bastırabiliyordu. Samazelle'e gelince, Henri onun hakkında ne düşüneceğini pek bilemiyordu. Ona karşı belli belirsiz bir güvensizlik duyuyordu. Tipik bir politikacıydı. İri gövdesi, kalın ve sıcak sesiyle yaşadığı toprağa sımsıkı bağlı bir görünümü vardı. İnsanlara, etrafındaki her şeye coşkulu bir sevgi beslediği düşünülebilirdi; aslında tüm bunlar onun enerji kaynağıydı: Onu sarhoş eden de bu müthiş enerjiydi işte. Konuşmayı ne kadar da çok seviyordu! Kiminle olursa olsun! Davetlere katılmak ona pek yakışıyordu doğrusu. Bir insan ses tonuna, sözlerinin anlamlarından daha çok önem verirse dürüstlüğüne ne derece güvenilebilirdi? Bruneau ve Morin ise içten, ama kararsızdı; tıpkı bireyselliklerini feda etmeksizin kendilerini işe yarar hissetmek isteyen Lachaume'un söz ettiği o aydınlar gibi: "Benim gibi," diye düşündü Henri; "Ve Dubreuilh gibi! Parti'ye üye olmadan komünistlerle elbirliği yapabileceğimiz sürece her şey iyi güzel; ama bizi aforoz etmeye karar verirlerse bu ciddi bir sorun yaratır." Henri masmavi gökyüzüne baktı. Sorunu bugün çözmeye çalışmak olanaksızdı. Ortada somut veriler bile yoktu: Komünist Partisi'nin tutumu değiştiği takdirde tüm olasılıklar da değişebilirdi. Komünistler onların gözünü yıldırmamalıydı. Buna izin vermemeleri gerekirdi. Orası kesindi! Gerisi boştu.

"Şu an keyifle balık avlayanlar da vardır herhalde," diye düşündü Henri. Balık avlamayı sevmezdi gerçi, ama bunu yapanlar zevk alırlardı. Çok talihliydiler doğrusu!

Sonunda komite oybirliğiyle mitingin yapılmasına karar verdi. Samazelle, Henri'nin yanına geldi:

"Bu mitingin çok başarılı geçmesi gerek," dedi. Sesinde hafif bir kınama vardı. "Bunun için de üye toplama işi mümkün olduğunca hızlandırılmalı."

"Evet öyle."

"Bir gazetemiz olsaydı, dikkatleri çok daha fazla çekebileceğimizin farkında mısınız?"

"Biliyorum," dedi Henri.

Keyfi kaçmıştı. Yayvan gülümseyişli o geniş çehreyi hoşnutsuzlukla inceliyordu. "Onlara katılırsam, Dubreuilh kadar onunla da muhatap olacağım," diye düşündü. Samazelle bıkmak, yorulmak bilmezdi.

"Yanıtınızı bir an önce bilmek isteriz."

"Dubreuilh'e birkaç gün düşünmem gerektiğini söyledim."

"Evet, ama o birkaç gün önceydi," dedi Samazelle.

"Bir türlü kanım ısınmıyor ona," diye düşündü Henri. Hemen ardından da kendini suçladı. "İşte tipik bireysel bir tepki." İşbirliği yapılan birinin dost olması şart değildi ki. "Hem bir dost nedir ki?" diye düşündü. Dubreuilh'ün elini sıkarken, "Dostuz ama nereye kadar? Ne pahasına? Ona boyun eğmezsem bu dostluk sürer mi?" diye sordu kendi kendine.

"Unutmayın *Vigilance*'ta sizi bekleyen yazılar var."

"Birazdan uğrarım öyleyse."

Bu dergiye daha çok zaman ayırmayı isterdi doğrusu; Dubreuilh'e yazıları toplayıp seçmede yardımcı olmak hoşuna gidiyordu, ama hep aynı teraneydi: Metinleri dikkatle okuması, yazarlarıyla da mektuplaşıp görüşmesi için zamanı yoktu. Anonim yazıları şöyle bir gözden geçirmekle yetinmek zorundaydı. "Her işi baştan savma yapıyorum," diye düşündü arabanın direksiyonuna geçerken. İşte bu güzelim günü de öylesine sıradan yaşıyordu. Bugün yarın derken insan bir de bakacaktı ki yaşamı harcanıp gitmiş.

"Mektuplarını almaya mı geldin?" diye sordu Nadine. Kalın sarı bir zarf uzattı ona. Sekreterlik görevini çok ciddiye alıyordu. "İşte yazılar, bir göz atmak ister misin?"

"Başka bir gün bakarım:" Henri masanın üstüne yığılmış kâğıt tomarlarına bakarken tuhaf bir acıma duygusuna kapılmıştı; siyah, kırmızı, yeşil kaplı defterler, doğru dürüst bağlanmamış kâğıt yapraklar, kayıtlar: Yazılı onca metin, her biri de kendi yazarı için tek sayılırdı...

Fişlerle bir hayli haşır neşir görünen Nadine:

"Götürdüklerinin listesini ver bana," dedi.

"Bu paketi alacağım. Bir de şu metni. İyi bir şeye benziyor," dedi Henri. İlk sayfasını beğendiği bir romanı işaret ediyordu.

"Şu küçük Peulevey'in kitabı mı? Bu kızıl saçlı oğlan sevimli birine benziyor, ama genç yaşta ne yazabilir ki? Yirmi iki yaşlarında olmalı." Birden elini otoriter bir havayla yazılı metnin üzerine koydu: "Bunu bana bırak, sana bu akşam getiririm!"

"Bunun doğru olduğuna pek emin değilim."

"Bakmak istiyorum," dedi Nadine. Bu doymak bilmeyen merakı hayattaki tek gerçek tutkusuydu. "Bu akşam görüşüyor muyuz?" diye sordu kuşkulu bir edayla.

"Tamam! Saat onda, hemen köşe başındaki kafede."

"Önce Marconi'ye uğrasana! Berlin'in düşüşünü kutluyoruz. Bütün arkadaşlar orada olacak."

"Vaktim yok."

"Marconi'de son çıkan caz plakları varmış; benim umurumda değil ama, sen caz sevdiğini söylersin."

"Evet cazı severim, ama işim var."

"Saat beş ile on arası, bir dakika bile ayıramaz mısın?"

"Ne yazık ki hayır! Saat yedide, bana nihayet bir randevu lütfeden Tournelle'le görüşeceğim."

Nadine omuz silkti: "Seninle düpedüz alay edecek."

"Bundan hiç şüphem yok, ama zavallı das Viernas'a, Tournelle'le bizzat görüştüğümü yazmak isterim."

Nadine sessizce listesini tamamlamaktaydı.

"Peki, o halde akşam görüşürüz," dedi başını kaldırarak.

Henri gülümsedi: "Akşama görüşürüz."

Saat onda buluşacaklardı; on bire doğru da gazetenin tam karşısındaki o küçük otele gideceklerdi. Tekrar birlikte olmayı Nadine istemişti; bu tatsız günün pembe ılık bir geceyle sonuçlanacağını düşünmek, onu biraz olsun teselli ediyordu. Henri tekrar direksiyona geçti ve gazetenin yolunu tuttu. Akşama daha çok vardı ve öğleden sonra biraz tatsız geçeceğe benziyordu. Yepyeni caz plakları dinlemek, dostlarla bir kadeh içmek, kadınlara gülümsemek... Tüm bunlar ne kadar da hoşuna giderdi! Ama dakikaları sayılıydı. Gazetede her geçen dakikanın hesabını soran insanlar vardı. Arabayı rıhtım kenarında durdurup korkuluğa dayanmak, güneşin yansıdığı suyu seyre dalmak isterdi ya da Paris yakınlarındaki o gösterişsiz sayfiye yerlerini gezmek! Pek çok şey istiyordu aslında. Ama ne yazık ki Paris'in o eski taşlarının yeşerdiğini izlemeye vakti olmayacaktı. Durmak yoktu! Gelecekten başka bir şey yoktu. O da sonsuza dek geriye gidiyor gibiydi. Harekete geçmek dedikleri buydu işte. Tartışma-

lar, konferanslar... Bu saatlerin hiçbiri güzel geçmemişti. Birazdan başyazısını kaleme alacak, Tournelle'le görüşecekti. Saat ona kadar ancak yazısını bitirip dizgileri kontrol edecek vakti olacaktı. Arabayı gazetenin önünde durdurdu; bu araba gerçekten bir cankurtarandı. O olmasa hiçbir şeye yetişemezdi. Kapıyı açarken gözü göstergeye kaydı. 2.327 km! Rakamları bir kez daha hayretle okudu; oysa dün akşam sayacın 2.102 km gösterdiğinden emindi. Garajın anahtarı sadece dört kişideydi: Lambert, Almanya'daydı; Luc, gününü gazetede geçirmişti. Vincent'e gelince, neden gece yarısıyla öğle saatleri arası 225 km kadar yapmış olsundu? Bir kadınla vakit geçirip gezdirecek adam değildi. Randevuevlerine fazlasıyla düşkündü. Hem benzini nereden sağlamış olabilirdi ki? Mutlaka haber verirdi zaten. Her zaman haber verirlerdi. Henri merdivenleri çıktı; bürosunun önünde bir an durakladı. Bu kilometre işi kafasını kurcalayıp duruyordu. Redaksiyon odasına girdi ve elini Vincent'ın omuzuna koydu:

"Bana baksana!"

Vincent ona bakıp gülümsedi; Henri duraksadı. Duyduğu, kuşkuya yakın bir şeydi: Az önce, *France-Soir*'ın ilk sayfasının altında o kısa yazıyı okurken birden Vincent'ın Bar Rouge'daki o garip gülümseyişini ammsamıştı; işte Vincent yine gülümsüyordu, Henri ise o kısa yazıyı düşünüyordu. Sorusunu sonraya bıraktı. "Gel bir şeyler içelim."

"Buna hayır demem!"

Bara çıkıp terasa açılan kapının hemen yanında küçük bir masaya oturdular. Henri iki kadeh beyaz şarap ısmarladı ve hemen lafa girdi: "Bana bak, bu sabah arabayı sen mi aldın?"

"Arabayı mı? Yoo hayır!"

"Çok tuhaf doğrusu; o halde bizim dışımızda birinde anahtar var. Dün gece yarısı arabayı garaja bıraktığımdan bu yana birileri 225 km yol tepmiş."

"Sayılarda yanılmış olmalısın."

"Hayır, yanılmadığıma eminim; tamı tamına 2100 km'yi geçtiğimizi fark etmiştim." Henri bir süre sustu: "Luc bu sabah buradaydı. Eğer arabayı sen almadıysan kim olduğunu çok merak ediyorum doğrusu. Bu meseleyi mutlaka aydınlığa kavuşturmalıyım."

"Senin için çok mu önemli?" Vincent'ın sesinde garip bir ısrar okunuyordu. Henri, bir süre sessizce onu inceledi.

"Karanlık işlerden hoşlanmam," dedi.

"Aslında önemli bir sır değil bu."

"Emin misin?"

Yine bir sessizlik oldu. Henri sordu:

"Sen aldın, değil mi?"

Vincent gülümsedi: "Bak dinle, senden bir ricam var. Bu olayı unut, hem de tamamen unut."

Henri kadehini bir dikişte boşalttı. 225 km! Attichy aşağı yukarı Paris'in 100 km uzağındaydı. *France-Soir*'da çıkan küçük habere göre, Gestapo ile çalışmış olmasından kuşku duyulan ve buna rağmen serbest bırakılan Dr. Baumal, sabaha karşı Attichy'deki evinde ölü bulunmuştu. Henri, Vincent'e tekrar dikkatle baktı. Bu olay bir fotoromandan alınmış gibi görünüyordu; oysa Vincent gülümsüyordu, etten kemikten bir insandı. Henri ayağa kalktı. Attichy'de gerçek bir ceset vardı. Sonuç olarak katiller de bir yerlerde yaşayan etten kemikten insanlardı.

"Terasta daha rahat sohbet ederiz."

"Güzel bir gün gerçekten," dedi Vincent. Ardında Paris damlarının ışıldadığı korkuluğa doğru yürüdü.

"Dün gece neredeydin?" diye sordu Henri.

"Bilmen şart mı?"

Vincent düşüncelerine dalmış gülümsüyordu. Henri birden atıldı.

"Attichy'deydin!"

Birden Vincent'ın yüzü değişti; ellerine baktı. Titremiyordu. Bakışlarını Henri'ye çevirdi:

"Aklına böyle bir şey nereden geldi?"

"Apaçık ortada ya!"

Aslında fazla inanmadan öylesine söylemişti, ama işte kuşkusu doğrulanıyordu. Vincent o çetelerden birindeydi ve dün gece Attichy'deydi.

"O kadar belli mi?" diye sordu Vincent gücenmiş bir sesle. Açık vermiş olduğuna üzülmüş görünüyordu, gerisi ise besbelli umurunda değildi.

Henri, onu omzundan yakaladı: "Bu tür işlerin ne kadar berbat olduğunun farkında değilsin galiba."

"Doktor Baumal," dedi Vincent sakin bir sesle, "işkence yaptıkları adamlar bayıldığında, La Pompe Sokağı'ndaki eve çağrılan doktordu. O da gelir, tekrar okşansınlar diye onları ayıltırdı!... Bu işi tam iki yıl boyunca sürdürdü".

Henri ellerinin altındaki o zayıf omuzları daha da kuvvetli sıktı: "Evet doğru, it herifin tekiydi. Ne yapalım? Yeryüzünden bir itin eksilmesi neye yarar ki? 1943'te işbirlikçilerin gebertilmesine bir diyeceğim yoktu. Ama şimdi hiçbir işe yaramaz; hiçbir riski yok. Ne bir eylem, ne bir iş bu. Spor bile değil! Zararlı, biraz da aşağılık bir oyun. Yapabileceğiniz çok daha yararlı işler olmalı!"

"Yapılan temizlik hareketi iğrenç bir komediden başka bir şey değil. Bunu kabul et!"

"Bu da en az onun kadar iğrenç," dedi Henri. "Sana gerçeği söyleyeyim mi?" diye sürdürdü öfkeli bir sesle. "Serüvenin bitmiş olmasını hazmedemiyorsunuz, uzatabileceğinizi sanıyorsunuz. Ama Tanrı aşkına düşünsene! O zamanlar önemli olan serüven değil, savunduğumuz değerlerdi."

"Hâlâ aynı değerleri savunuyoruz," dedi Vincent o sakin sesiyle. Vicdan olayını bilimsel ve soyut bir şekilde tartışır gibiydi. "Biliyor musun," dedi "bu küçük olaylar çok yararlı oluyor, insanlara bazı şeyleri hatırlatıyor. Buna çok da ihtiyaçları var. Bak, geçen hafta Lambert'e rastladım: Babasıyla kol kola geziyordu. Bu da yüzsüzlüğe varan bir aşırılık değil mi?"

"Eğer istiyorsa gidip onunla görüşmesini ben önerdim," dedi Henri omuz silkerek. "Ondan başka kimseyi ilgilendirmeyen bir mesele bu! İnsanların belleğini tazelemekmiş," diye sürdürdü kızgınlıkla. "Bununla herhangi bir şeyi değiştirebileceğinizi zannedecek kadar çıldırmış olamazsınız!"

"Kim neyi değiştirebiliyor ki?" dedi Vincent alaycı bir sesle.

"Neden yerimizde saydığımızı şimdi anlıyorum," dedi Henri öfkeyle. "Yeterince kalabalık olmadığımızdan. Suç sende ve senin gibilerde. Ciddi işlerle uğraşacaklarına, bu tür saçmalıklara kapılan bütün o genç insanlarda."

"SRL'ye yazılmamı mı istiyorsun yani?"

"İyi olurdu doğrusu. Düşünsene biraz, kimsenin umurunda olmayan silik adamları gidip gebertmek daha mı iyi? Bu olayın ucu sağ kesime dokunmuyor bile!"

Vincent sözünü kesti: "Lachaume SRL'nin gericilere hizmet ettiğini söylüyor. Dubreuilh ise Komünist Partisi'nin proletaryaya ihanet ettiğini! Gel de çık işin içinden." Pencereye doğru yürüdü. "Bu olayı unut. Sana arabayı bir daha kullanmayacağıma söz veriyorum," diye ekledi gülümseyerek.

"Araba umurumda değil."

Vincent kısa kesti: "Gerisini boş ver:" Bardan çıktıklarında: "Birazdan Marconi'ye gelecek misin?" dedi.

"Hayır, işim çok."

"Yazık! Birlikte kutlayacağımız bir geceye senin de katılmanı isterdik."

"Ben de isterdim!"

Sessizce merdivenlerden indiler; Henri bir şeyler söylemek, etkili nedenler ileri sürebilmek isterdi: Aklına bir şey gelmiyordu. Morali çok bozuktu. Vincent'ın geçmişinde tam on iki adet ceset yatıyordu, öldürmeyi sürdürerek onları unutmaya çalışıyordu; bu arada da deliler gibi içki içiyordu: Marconi'de mutlaka zil zurna sarhoş olacaktı. Ona yardımcı olması gerekiyordu... Ama nasıl? "Bir şeyler çürüyüp gidiyor," diye düşündü. Halledilmesi gereken o kadar çok şey var ki! Ve başıboş dolaşan bir sürü insan... Bu iki olayın birbirini denkleştirmesi gerekiyordu, ama olmuyordu bir türlü. "Onu çok uzaklara bir yerlere uzun bir röportaj yapması için yollamalıyım," diye düşündü. Ama geçici bir çözümdü bu... Vincent'a sağlam önerilerde bulunmak gerekiyordu. SRL daha iyi yürüyor olsaydı bir umut ışığı olabilirdi; Henri, Vincent'a "Gel, sana ihtiyacımız var," diyebilirdi. Ama şimdilik o günler çok uzaktaydı.

Henri, iki saat sonra Quai d'Orsay'a vardığında keyfi bayağı kaçmıştı, Tournelle'in o kibar karşılayışını ve ölçülü gülümseyişini görünce de, bu tahmininde yanılmadığını anladı.

"Dostun das Viernas'a söyle, mektubu dikkate alınacak; ama sabırlı olması gerektiğini de ekle," dedi Tournelle. "Yanıtını kurye yoluyla yollatırım, sekreterime vermen yeterli; ama yine de yazacaklarına dikkat et."

"Tabii ederim! Zavallı ihtiyarın başı zaten yeterince dertte!" Henri Tournelle'e bir bakış attı: "Bunlar hayalperest, hiçbir şeyin farkında değiller; ama yine de Salazar'ı devirmek istemekte haklılar."

"Tabii ki haklılar!" Tournelle'in sesi kin doluydu. Henri, biraz daha dikkatli baktı ona.

"Onları şu ya da bu şekilde desteklemeye çalışmamız gerekmez mi sence?"

"Ne gibi mesela?"

"Ben bilemem! O senin işin."

Tournelle omuz silkti: "Durumu benim kadar iyi biliyorsun. Fransa kendisi için bir şey yapamadıktan sonra, başkalarına nasıl destek olur?"

Henri kaygıyla o öfkeli çehreye baktı. Tournelle, Direnişi ilk örgütleyenlerdendi. Zaferden hiçbir zaman kuşku duymamıştı; yenilgiyi öyle kolayca kabullenmek hiç ona göre bir iş değildi.

"Yine de biraz sözümüz geçer herhalde!"

"Öyle sanıyorsan yanılıyorsun. Yoksa sen de mi Fransa heyetinin San Francisco'ya davet edilmesinden gurur duyanlardansın! Boşuna heveslenme! Gerçek şu ki artık bir hiçiz."

"Fazla bir ağırlık taşımadığımız bir gerçek," dedi Henri. "Ama yine de konuşabilir, görüşlerimizi savunabilir, baskı yapabiliriz."

"Anımsıyorum da," dedi Tournelle acı bir sesle, "Fransa, müttefiklerle başı yukarıda konuşabilsin diye kavga verdik. Bu amaç uğruna insanlar canlarını verdiler; boşa akmış kanlar..."

"Direnmemeli miydik yani!"

"Bilemiyorum. Tek bildiğim, pek bir yol katetmemiş olduğumuz." Tournelle, elini Henri'nin omzuna koydu: "Bu söylediklerimi sakın kimseye aktarma."

"Tabii!"

Tournelle tekrar o ölçülü, kibar tavrını takındı:

"Bu vesileyle seninle tekrar karşılaşmış olduğuma sevindim."

"Ben de öyle!" dedi Henri.

Koridorlardan ve avludan koşar adımlarla geçti. Yüreği daralmıştı. "Zavallı das Viernas! Zavallı ihtiyarlar!" O kolalı yakaları, melon şapkaları, bakışlarındaki haklı öfkeleri, tekrar gözlerinin önüne geldi. "Fransa tek umudumuz!" diyorlardı. Oysa ne Fransa'da ne de dünyanın herhangi bir yerinde umut vardı onlar için. Şoseyi geçerek rıhtımın korkuluğuna dayandı. Portekizlilerin gözünde Fransa hâlâ ışık saçan sönmüş bir yıldız kümesiydi. Henri de buna bir süre inanmıştı. Birden küçücük bir ülkenin can çekişen kentinde yaşadığını anlayıverdi. Seine Nehri akıyordu, Madeleine Kilisesi, Chambre des Deputés, Obelisk, her şey yerli yerindeydi: Sanki bir mucize eseri savaş Fransa'ya hiç mi hiç zarar vermemişti. "Buna inanmayı bizler istemişiz" diye düşündü Henri. Arabayla kestane ağaçlarının çiçek açtığı St. Germain bulvarına doğru yöneldi. Her biri tam anlamıyla geçmişin bir yansıması olan bu evlerin, bu ağaçların bir değer taşıdığına inanmışlardı; ama kendini dünyanın merkezi sanan o görkemli

kent, aslında yok edilmişti. Henri artık sıradan bir ülkenin sıradan bir vatandaşından başka bir şey değildi. *L'Espoir* ise *Petit Limousin* düzeyinde yerel bir gazeteydi sadece! Keyifsizce gazetenin merdivenini tırmandı. "Fransa'nın hiçbir etkinliği olamaz." Hiçbir ağırlığı olmayan insanlara bilgi vermek, onların öfkelerini ya da ilgilerini çekmek ne işe yarardı? Henri Portekiz'le ilgili bu röportajı dünya kamuoyunu etkileyecekmiş gibi büyük bir özenle hazırlamıştı. Oysa Washington'un umurunda bile değildi; Quai d'Orsay'ın ise eli kolu bağlıydı. Masasına oturup yazısının ilk satırlarını tekrar okudu: Ne işe yarardı tüm bunlar? İnsanlar okuyacak, vah vah deyip gazeteyi çöp kutusuna atacaklar ve her şey orada kalacaktı. *L'Espoir*'ın özgür olup olmamasının, hitap ettiği okuyucu kitlesinin ne önemi vardı! Hatta iflas etmesinin bile! "Artık inat etmemde bir yarar yok!" diye düşündü birden Henri. Dubreuilh ve Samazelle bu gazeteyi bir araç olarak kullanabileceklerini, Fransa'nın desteksiz kalmadıkça dünya politikasında hâlâ etken bir rol oynayabileceğini sanıyorlardı. Umut vaat edenler, bir tek onlardı; öte yanda ise salt boşluk vardı: "O halde neden telefon edip kabul ettiğimi söylemeyeyim," diye geçirdi aklından; masasındaki telefona uzun uzun baktı, ama onları aramaya bir türlü eli varmıyordu. Tekrar yazısına döndü.

"Alo, Henri! Ben Nadine." Sesi şaşkın ve titrekti: "Beni unutmadın ya?"

Saatine hayretle baktı: "Yoo hayır, çıkmak üzereydim ben de. Saat sadece onu çeyrek geçiyor. Öyle değil mi?"

"Onu on yedi dakika geçiyor."

"Eh ne yapalım, işim vardı."

Telefonu sabırsızlıkla kapadı. Nadine buluşmalarını tatsızlaştırma konusunda çok ustaydı doğrusu. Verimsiz, kupkuru geçen gün boyu, Nadine'in taze bedenini kolları arasında alacağı anı düşlemişti; şimdiden bir bahar rüzgârı esintisi hissediyor gibiydi. Oysa o an öfke birden arzusunu bastırıvermişti. "İşte üstümde hak iddia eden biri daha," diye düşündü merdivenleri inerken. "Paule yetmiyormuş gibi!" Küçük kafenin kapısını araladı; Nadine madensuyunu yudumlayarak sakin bir şekilde kitabını okuyordu.

"Yirmi dakika beklemek çok mu geldi?"

Nadine başını kaldırdı: "Kusura bakma. Seni sıkıştırmak istemezdim. Ama elimde değil. Beklemeye başladığım an, o insan sanki bir daha hiç gelmeyecekmiş gibi bir kaygıya kapılıyorum."

"İnsan öyle aniden ortadan kaybolmaz ki!"

"Öyle mi sanıyorsun?"

Henri birden utanarak başını öte yana çevirdi. Onun, sadece on sekiz yaşında olmasına rağmen, yaşamının acı anılarla dopdolu olduğunu hatırlamıştı birden.

"Bir şeyler ısmarladın mı?"

"Evet, bu akşamki menüde biftek varmış." Uysal bir tavırla ekledi: "Marconi'ye gelmemekle iyi etmişsin, fazla eğlendik sayılmaz."

"Vincent kafa çekti mi?"

"Nereden biliyorsun?"

"Hep böyle yapar da ondan! Onun huyunu biraz değiştirmeye çalışsana."

"Vincent her istediğini yapar," dedi Nadine dalgın bir sesle. "Herkesten öyle farklı ki! İnsanüstü bir yaratık o..."

Bakışlarını Henri'ye çevirdi: "Tournelle'le görüşebildin mi?"

"Evet görüştüm. Kimsenin elinden bir şey gelemeyeceğini söyledi."

"Boşuna uğraştığımızı biliyordum zaten."

"Ben de öyle."

"O halde değmezdi," dedi Nadine. Suratı yine asılmıştı; Henri'ye siyah kaplı defteri uzattı: "Yazıyı getirdim sana."

"Beğendin mi?"

"Hindiçini hakkında çok ilginç şeyler anlatıyor," dedi Nadine. Hiç taraf tutmaz bir havada konuşmuştu.

"Dergide bundan bölümler yayınlanabilir mi sence?"

"Tabii! Ben olsaydım tümünü yayınlardım." Bir tür kinle baktı metne: "Kendinden böylesine söz edebilmesi için insanda hiçbir sıkılma duygusu olmasa gerek; ben bunu asla yapamazdım."

Henri gülümsedi: "Canın hiç yazmak istemedi mi?"

"Asla," dedi Nadine gösterişli bir havayla. "Dâhi olmadıkça insanın kitap yazmasını bir türlü anlayamıyorum."

"Bazen bunun sana çok yardımı olacağını düşünürüm."

Nadine'in yüz hatları sertleşti birden:

"Neyime yardımcı olacakmış?"

"Yaşamına bir çekidüzen vermeye."

"Sağ ol, yaşamımdan çok memnunum ben." Bifteğini dikkatle kesiyordu. "Hepiniz matraksınız doğrusu, esrarkeşlerden de betersiniz!"

"Esrarkeşlerle ne ilgimiz var ki?"

"Esrarkeşler herkesin esrar çekmesini isterler, sizler ise herkesin yazmasını..."

Henri metnin sayfalarını karıştırırken daktilolu satırlar zihninde tıpkı çakıl taşlarının çıkardığı neşeli seslerle yankılanıp duruyordu.

"Yirmi iki yaşında bir genç için gerçekten başarılı."

"Evet fena sayılmaz." Nadine omuz silkti. "Hiç tanımadığın bir adam hakkında nasıl bu kadar heyecanlanabiliyorsun?"

"Heyecanlanmıyorum. Yetenekli olduğunu söylüyorum, o kadar."

"Eee! Ne olmuş yani! Bu dünyada yeterince yetenekli yazar yok mu? Bana anlatır mısın?" diye sürdürdü Nadine o inatçı ifadesiyle, "babamla senin yeni dâhiler keşfetme tutkunuz nereden kaynaklanıyor?"

"Yazan kişi edebiyata inanmış bir insandır, haliyle edebiyatın iyi bir kitapla daha da gelişmesi onu her zaman sevindirir."

"Yani bunun kendi çalışmalarına yansıdığını, haliyle de onları doğruladığını mı söylemek istiyorsun?"

"Bir yerde öyle sayılır."

"Tam düşündüğüm gibiymiş," dedi Nadine. Bir hayli memnun görünüyordu. "Gençlere beslediğiniz bu ilgi, aslında düpedüz bencillik."

"Bu ne kadar ucuz bir alaycılık!"

"Her yapılan şeyin altında bencillik yatmaz mı yani?"

"Bencilliğin bazı türleri başkalarına çok yararlı olur ama."

Henri kesinlikle tartışmak istemiyordu; Nadine karşısında dişlerini bir kibrit çöpüyle karıştırdıkça sinirleniyordu. Sonunda genç kız kibriti yere attı: "Bu sekreterlik işine girmekle sen de hata ettiğimi düşünüyorsun herhalde!"

"Neden bunu soruyorsun bana? Gördüğüm kadarıyla işinde bir hayli başarılısın."

"Sekreterlik işini değil de kendimi düşünerek konuşuyorum. Sence bu işe girmekle haklı mıyım, haksız mıyım?"

Aslında Henri, bu konuda pek bir şey düşünmemişti. Tüm vurdumduymazlığına karşın sorunlarının Henri'yi hiç mi hiç ilgilendirmediğini bilseydi, çok şaşırırdı doğrusu.

"Tabii okumayı sürdürebilirdin!" dedi Henri kayıtsızlıkla.

"Özgür olmak istiyordum."

Babasının dergisinde çalışmak garip bir özgürlük şekliydi doğrusu; aslında ailesini küçümser, hatta nefret eder gözükse de onlardan ayrı bir yaşam sürdürmeyi kabul edemiyordu bir türlü; her an onlara karşı gelebilecek kadar onlara yakın olmalıydı.

"Sen bilirsin," dedi Henri ilgisiz bir tavırla.

"O halde beni haklı buluyorsun."

"Hoşlandığın bir işi yapıyorsan, evet haklısın." Henri zoraki yanıtlar veriyordu. Nadine'in kendinden söz etmeye bayıldığını, ama olumlu da olsa her tür eleştirinin onu incittiğini gayet iyi biliyordu. Aslında bu akşam söz etmek istediği hiçbir konu yoktu. Tek isteği onunla yatağa girmekti.

"Haydi bırakalım bunları. Gerçekten iyi bir kız olsaydın ne yapardın biliyor musun?"

"Ne?"

"Benimle şu karşıki otel odasına çıkardın!"

Nadine suratını astı: "Benimle sadece bunun için birlikte olmak istiyorsun!"

"Hakaret değil ki bu!"

Ağlamaklı bir sesle konuştu: "Sohbet etmek istiyordum."

"Peki sohbet edelim. Kanyak içer misin?"

"İçmediğimi biliyorsun!"

"Hep bir çocuk kadar ayıksın! Sigara da istemezsin herhalde."

"İstemem."

Henri bir kanyak ısmarlayıp sigara yaktı:

"Neden söz etmek istersin bakalım?"

Sesi pek nazikti, ama Nadine'in keyfi yine de bozulmadı.

"Komünist Partisi'ne üye olmayı düşünüyorum."

"Ol öyleyse."

"Ama sen ne düşünüyorsun bu konuda?"

"Düşünecek bir şey yok," dedi biraz sinirli. "Ne yapman gerektiğine kendin karar vermelisin."

"Ama ne yapacağımı bilmiyorum! Göründüğü kadar kolay değil. Onun için bu konuyu seninle tartışmak isterdim."

"Tartışmanın kimseye yararı yoktur."

"Başkalarıyla tartışıyorsun, ama benimle asla." Nadine'in sesi birden tatsızlaşmıştı. "Kadınlar sadece sevişmeye yarar senin gözünde."

"Bütün günlerimi tartışmayla geçiriyorum. Bundan ne kadar usandığımı bir bilsen!"

Aslında Lambert ve Vincent'la birlikte olsaydı öylesine kaytarmazdı; şu anda Nadine'in onlar kadar desteğe gereksinimi vardı; ama bir kadına yardım etmenin ona mutlaka hak vermekle eşdeğer olduğunu tecrübeyle öğrenmişti. Onlar yapılan her yardımı, verilmiş bir söz olarak görmeye hazırdılar. Artık bu konuda çok dikkatli olmayı öğrenmişti.

"Düşündüğüm şu; Parti'ye üye olursan fazla uzun bir süre kalamazsın orada," dedi kendini zorlayarak.

"Niye olmasın? Ben, siz aydınlar gibi her şeyden tedirgin olmam; kesin olan şu ki," diye sürdürdü coşkuyla, "eğer Parti'ye üye olmuş olsaydım, Portekiz'de açlıktan ölen çocukları gördüğümde öylesine büyük bir pişmanlık duygusuna kapılmazdım."

Henri susmayı yeğledi: Evet doğruydu! Pişmanlık duygularından bir hamlede arınabilmek çok çekiciydi; ama kuşkusuz Parti'ye yazılmanın tek nedeni bu olmamalıydı.

"Neler düşünüyorsun?" diye sordu Nadine.

"Parti'ye yazılmak istiyorsan bunu mutlaka yapmalısın."

"Ama sen Komünist Partisi'ne üye olacağına SRL'de kalmayı yeğliyorsun?"

"Neden fikir değiştirmem gereksin?"

"O halde komünist olmanın bana uygun olduğunu, ama sana olmadığını düşünüyorsun!"

"Benim onlarda çekemediğim bir sürü şey var. Sen çekebiliyorsan sorun yok demektir."

"Bak gördün mü tartışmak istemiyorsun."

"Tartışıyorum ya!"

"Ama isteksizce!... Benimle sıkılıyor gibisin," diye ekledi Nadine sitemle.

"Yo hayır, sıkılmıyorum, ama bu akşam kendimi sersem gibi hissediyorum."

"Benimle her buluştuğunda sersem gibisin!"

"Akşamları buluştuğumuzdan olacak; bundan başka boş zamanım olmadığını biliyorsun."

Kısa bir sessizlik oldu, sonra Nadine: "Bak, dinle, sana bir şey soracağım, ama tabii kabul etmeyeceksin."

"Ne?"

"Önümüzdeki hafta sonunu birlikte geçirelim."

"Mümkün değil," dedi Henri. Ardından yeniden öfkeyle dolduğunu hissetti; Nadine, onca arzuladığı bedenini ondan esirgiyor, buna karşın ilgi ve zaman istiyordu... "Öyle bir şeyi gerçekleştirmeyeceğimi pekâlâ biliyorsun."

"Paule yüzünden mi?"

"Evet öyle."

"Nasıl olur da bir erkek tüm yaşamı boyunca sevmediği bir kadının kölesi kalmayı kabullenebilir?"

"Paule'e bağlı olmadığımı sana söyledim mi hiç?"

"Ona acıyorsun ve pişmanlık duyuyorsun. Bu aptal duygusallık midemi bulandırıyor doğrusu. İnsan birini görmekten artık haz duymuyorsa, çekip gider. Hepsi bu işte!"

"O halde kimseye hiçbir şey sormamalı," diye yanıtladı Henri küstahça. "Hele hayır denildiği zaman bundan asla alınmamalı."

"Bana gelip sorumluluklarından söz edeceğine, dürüstçe: Canım seninle bu hafta sonunu geçirmek istemiyor demiş olsaydın, alınmazdım."

Henri gülümsedi: "Yo, hayır," diye düşündü. "Bu kez dürüstlük oyununa gelmeyeceğim: Gerçeği bu kadar çok duymak istiyorsa duysun o zaman!" Yüksek sesle: "Açıkça söylediğimi varsayalım o halde," dedi.

"Bunu bir kez söylemen yeter."

Nadine masanın üstünde duran çantasını alıp sert bir hareketle kapadı: "Sana kene gibi yapışacak değilim; hem için rahat etsin, seni sevmiyorum." Bir süre sessizce inceledi onu: "Bir entelektüeli sevmek mümkün değil zaten! Yürek yerine bir tartı aleti taşırsınız. Belden aşağınızda bile beyniniz işliyor! Sonuç olarak hepiniz birer faşistsiniz!"

"Ne demek istediğini pek anlayamadım."

"İnsanlara eşit muamele yapmıyorsunuz. Onları o zavallı vicdanınızın sesine uyarak kullanıyorsunuz. Aslında gönül yüceliğiniz emperyalizm, tarafsızlığınız da düpedüz kendini beğenmişlik!"

Öfkeli görünmüyor, dalgın bir ifadeyle konuşuyordu. Ayağa kalktı; gülüşü zorakiydi:

"Aman şimdi çıkıp zavallı havalarına bürünme! Beni görmek seni sıkıyor; aslında ben de fazla eğleniyor sayılmam: Öyle fazla trajik bir olay sayılmaz bu; tekrar karşılaştığımızda dostça sohbet ederiz. Darılmaca yok!"

Sokağın karanlığında kaybolup gitti. Henri hesabı istedi. Yaptığı işten memnun değildi: "Neden ona öyle kötü davrandım ki?" Zaman zaman sinir bozucu olabilirdi, ama aslında Nadine'i severdi. "Ne sık sinirleniyorum!" diye düşündü. "Her şey sini-

rime dokunuyor. Durumum hiç iyi sayılmaz." Kadehini bir dikişte boşalttı. Bunda şaşılacak bir şey yoktu: Sabahtan akşama kadar tüm zamanını sevmediği, benimsemediği şeyler yapmakla geçiriyordu. Yaşamını öyle isteksiz sürdürüyordu ki! "Bu duruma nasıl gelebildim?" Kurtuluştan hemen sonra kendine çizdiği program ilk bakışta öyle pek erişilmez gibi görünmüyordu: Savaş öncesi yaşadığı yıllara tekrar kavuşmak ve onu yeni etkinliklerle zenginleştirmek istemişti; hem *L'Espoir*'ı idare edeceğini hem SRL için çalışacağını, aynı zamanda da yazı yazıp mutlu olabileceğini sanmıştı. Oysa bunu beceremiyordu. Neden peki? Bu bir zaman sorunu değildi; gerçekten istemiş olsaydı ne yapıp edip bu öğleden sonrasını sokaklarda dolanarak geçirebilir ya da Marconi'ye gidebilirdi. Şu an çalışabileceği boş zamanı vardı. Bunu değerlendirebilir, garsondan boş kâğıt isteyebilirdi, ama bu fikir ona itici geliyordu. "Garip bir meslek!" diyordu Nadine. Haklıydı da... Ruslar, Berlin'i yağmalıyorlar, savaş bitiyor ya da bir başka savaş başlıyordu: İnsan bu durumda hiç yaşanmamış öyküler anlatmaktan ne zevk duyabilirdi? Omuz silkti: İşte işler hesaplandığı gibi gitmediğinde uydurulan bahanelerden biri daha. Savaşın insanlığı önce tehdit ettiği, sonra patlak verdiği dönemde, o yine öyküler anlatıyordu. Neden şimdi olmasındı? Kafeden ayrıldı. Politikanın onu yutacağını düşündüğü bir başka geceyi, sisli, puslu bir geceyi anımsadı. Korktuğu şey başına gelmiş, politika onu yutmuştu. Ama neden kendini koruyamamıştı? Neydi onu felce uğratan? O içindeki boşluk? Nereden kaynaklanıyordu bu? Yazılarını okuduğu bu genç adam söyleyecek onca şey buluyor da neden o bulamıyordu? Bir zamanlar o da yirmi iki yaşında olmuş, anlatacak bin türlü şey taşımıştı yüreğinde. Sokaklarda dolaşıyor, yazacağı kitabı düşlüyordu o zamanlar. Kitabını, eserini!... Birden adımlarını yavaşlattı. Sokaklar aynı sokaklar değildi artık. Eskiden ışıl ışıl parıldamışlar ve dünyanın bu başkentinin her yanına bir ağ gibi yayılmışlardı; bugün ise bir sokak lambasının ölgün ışığı yer yer gecenin karanlığında parladığında, şosenin ne kadar dar, evlerin ne denli hüzünlü ve köhne olduğu ortaya çıkmıştı. O Parıltılar Şehri birden sönüvermişti. Bir gün yeniden parıldasa bile, artık Paris'in görkemi yitik şehirlerinkinden farklı olmayacaktı: Venedik, Prag, Bruges... gibi. Sokakları, mahalleleri, hatta halkı bile aynı değildi. Henri, Noel gecesi barışın o hoş izlenimini sözcüklerle anlatabileceğini ummuştu; oysa bu barış hiç de hoş değildi. So-

kaklar iç karartıcı, Nadine'in teni ise iticiydi: Bu baharın ona vaat edeceği hiçbir şeyi yoktu: Mavi gökyüzü ve tomurcuklar mevsimlerin o alışılagelen ritmine uymuşlardı, ama hiçbir umut taşımıyorlardı. "Yaşamımın tadını dile getirmek!" Böyle bir tat yoktu artık; yitirmişti anlamını. İşte bunun için de yazmanın bir anlamı kalmamıştı. Bu konuda da Nadine haklıydı: Açlıktan ölmekte olan bir şehri aydınlattığını bilince, Tejo Nehri boyu parıldayan o güzelim küçük ışıkları insan nasıl betimleyebilir ki! Açlıktan ölenler de asla edebiyat konusu olamazlardı. Geçmiş sadece aldatıcı bir görünüşten ibaretti; o da yok olunca geriye ne kalıyordu? Felaketler, tehlikeler, belirsiz görevler, bir kaos! Henri bir dünya yitirmişti ve karşılığında hiç kimse hiçbir şey vermiyordu ona. Hiçbir yerde değilmiş gibiydi, hiçbir şeye de sahip değildi, bir hiçti yani: Hiçbir şeyden söz edemezdi. "O halde susmaktan başka çarem yok," diye düşündü. "Bunu ta yürekten kabullenirsem bu ikilemden kurtulmuş olurum. Belki de o zaman yapmakla yükümlü olduğum cansıkıcı işlere daha canla başla girişebilirim." Bar Rouge'un önünde durdu; camekândan baktığında bir taburede oturan Julien'i gördü. Tek başınaydı. Kapıyı ittiğinde, isminin fısıldandığını duydu. Daha dün bundan kıvanç duyardı, oysa şimdi kalabalığın arasından kendine bir yol açmaya çalışırken, değersiz bir düşün ardına takılmış olduğunu düşünüp kendine kızıyordu: Guatemala'da ya da Honduras'ta ünlü bir yazar olmak ne gülünç bir başarıydı! Bir zamanlar, her sözcüğün tüm dünyaya yayıldığı ayrıcalıklı bir yerde yaşadığını sanmıştı, oysa şimdi bu sözcüklerin hemen orada kaybolup gittiğini anlıyordu.

"Geç kaldın," dedi Julien.

"Neden geç?"

"Kavgayı kaçırdın. Gerçi öyle çarpıcı bir şey değildi. Millet artık birbirini doğru dürüst pataklamayı bile bilmiyor."

"Kavga neden çıktı?"

"Adamın biri Petain'e 'Bizim Mareşal' dedi de..." diye açıkladı Julien biraz kararsız bir ses tonuyla. Cebinden yassı bir şişe çekip çıkardı: "Hakiki Skoç ister misin?"

"İsterim."

"Lütfen bir bardak ve bir soda şişesi daha getirir misiniz," dedi Julien. Henri'nin kadehini yarı yarıya doldurdu.

"Harika," dedi Henri zevkle yudumlarken. "Doğrusu bana kuvvet verecek bir içkiye ihtiyacım vardı: Günüm öylesine dolu

geçti ki, inanılacak gibi değil! Sen hiç dolu bir günün ardından insanın kendini ne denli boş hissettiğini fark ettin mi?"

"Günler hep dopdolu geçer. Bir saati bile boş geçmez. Ne yazık ki şişeler öyle değil!"

Julien; Henri'nin barın kenarına bıraktığı deftere elini koydu:

"Bu ne, gizli belgeler mi yoksa?"

"Bir gencin yazmış olduğu bir roman."

"Git o gence söyle, romanının sayfalarını, saçını kıvırması için kız kardeşine versin! Benim gibi kütüphane müdürü olsun; harika bir meslek, üstelik çok daha sağlıklı. Fark ettin mi bilmem? Almanlara yağ ya da silah sattıysan artık hiçbir önemi yok. Hatta seni bağışlarlar, kucak açıp madalya bile verirler. Ama şurada burada fazladan bir sözcük yazılınca, durum bambaşka: Nişan al! Ateş! Bununla ilgili küçük bir yazı döktürsene!"

"Düşünmüyor değilim."

"Sen her şeyi düşünürsün öyle değil mi?" Julien Skoç şişesinin hepsini kadehlere boşalttı. "Millileştirme olayını desteklemek için ne çok sütun doldurduğunu düşünsene bir? Çalışkanlık ve doğruluk! Çok eğlenceli olacağa benziyor." Kadehini kaldırdı: "Berlin zaferimize... Bundan gurur duymuyor musun?"

"Sen de politikayla can sıkma!"

"Politika yerin dibine batsın!"

"Yaşamını pek iç açıcı olmadığını anlatmak istiyorsan sana yürekten katılıyorum."

"Öyle düşünüyorum: Şu berbat yere bak bir! Buna da bar diyorlar. Ayyaşlar bile Fransa'yı kurtarmaktan başka bir şeyden söz etmez oldular. Ya kadınlar! Etrafta bir tek neşeli kadın yok, sadece insanı allak bullak edenler var!"

Julien tabureden kalktı: "Haydi benimle Montparnasse'a gel. Hiç değilse orada sevimli kızlara rastlama şansı olabilir, belki tam anlamıyla genç kız değiller ama olsun! Pek uysallar! Üstelik insanı böyle allak bullak da etmiyorlar."

Henri hayır niyetine başını salladı: "Ben gidip yatacağım."

"Sen de amma matraksın," dedi Julien. Sinirlenmişti besbelli. "Gerçekten de neşeli bir savaş sonrası yaşadığımız pek söylenemez."

"Doğru, hiç de neşeli değil!" Henri, büyük bir ciddiyetle kapıya doğru yönelen Julien'i izledi; o da pek neşeli değildi, hatta tatsız bile sayılabilirdi... Ama neden savaş sonrasının ille de

sevinç ve neşeyle dolu olması gerekiyordu? Evet, işgal zamanında kurulan düşler güzeldi: Ama o, eski hikâyeydi... Yarınların zafer şarkılarını yeterince söylemişlerdi. Yarınlar artık bugüne dönüşmüştü ve şarkılar silinip gitmişti. Gerçek şuydu ki Paris'i yakıp yıkmışlardı ve herkes savaşta ölmüştü. "Ben de öyle," diye düşündü Henri. Ya sonra? Aslında, yaşıyormuş gibi yapıp yaşamaktan vazgeçilse, ölü olmak hiç de rahatsız edici olmayacaktı. Artık yaşanmayacaktı, artık yazılmayacaktı. Tek bir kural vardı: Hareket etmek. Öncelikle de kendini hesaba katmadan birlikte hareket etmek. Ürünlerini toplamadan vermek, daha daha vermek. Atılım yapmak, birleşmek, Dubreuilh'e boyun eğmek, Samazelle'e güleryüz göstermek... Telefon edecekti: "Gazete emrinize amade," diyecekti. Hizmet vermek, birleşmek, harekete geçmek. Ve bir duble kanyak ısmarladı...

Dördüncü Bölüm

Hayatta kalabilmek, yaşamın öte yanında olabilmek; çok rahat bir duygudur bu. Hiçbir şey beklemezsiniz, hiçbir şeyden korkmazsınız; geçen tüm saatler bir anıdır artık! Bunu Nadine'in yokluğunda keşfettim. Ne kadar rahattım! Apartmanın kapıları artık gürültüyle çarpmıyordu. Artık Robert'le rahatça uzun uzun sohbet edebiliyor, kimse kapımı tıkırdatmadan geç saatlere kadar çalışabiliyordum: Bunun tadını doyasıya çıkarıyor ve her anın içinde geçmişi yakalayabiliyordum. Bir süre uykusuz kalmam yeterliydi bunun için. Yıldızlara açılan bir pencere tüm geçmiş kışları, kar altındaki kırlık bölgeleri, Noeli yeniden canlandırmaya yetiyordu. Toplanmakta olan çöp tenekelerinin şangırtıları çocukluğumun Paris sabahlarını anımsatıyordu. Robert gözleri yorgunluktan kıpkırmızı, dış dünyadan adeta kopmuş bir şekilde yazarken, bürosuna hâkim olan hep o aynı sessizlikti. Hele o ateşli seslerin mırıltısı ne kadar bildikti! Yeni yeni simalar vardı artık: Lenoir, Samazelle gibi... Ama o tütün kokusu, o coşkulu sesler, o uyumlu gülüşmeler hep aynıydı. Akşam üzerleri Robert'in anlattıklarını dinlerken o değişmez biblolarımıza, kitaplarımıza, tablolarımıza bakıyor ve ölümün sandığımız kadar da acımasız olmadığını düşünüyordum.

Ama kabuğumdan çıkmamam şartıyla... Yağmurdan ıslanmış sokaklarda, çizgili pijamalar içinde yürüyen adamlara rast-

lanıyordu: Kamplardan ilk dönenlerdi bunlar. Duvarlarda ya da gazetelerde gördüğümüz fotoğraflar "dehşet" sözcüğünün ne anlama geldiğini bunca yıldır bilmediğimizi ortaya koyuyordu. Yaşamımızı sürdürerek ihanet etmiş olduğumuz ölülere yeni ölüler ekleniyordu. Muayenehaneme artık geçmişine sığmayan, mucize eseri sağ kalmış insanlar geliyordu bir bir. Teni hâlâ körpe, ama saçlarına ak düşmüş uzun boylu bir genç kız: "Bir tek gece bile, hiçbir şey anımsamadan uyuyabilmeyi ne kadar çok isterdim!" diyordu yalvarırcasına. Genellikle kendimi savunmasını bilirim. Savaş boyu deliliklerine gem vurmuş sinir hastaları, bunun acısını çılgınca çıkarıyorlardı şimdi; onlara ancak mesleki sınırlarda kalmış bir ilgi göstermekle yetiniyordum; ama bu hayaletlerin karşısında utanç duyuyordum. Acı çekmemişliğin sağlıklı tavrıyla onlara nasihat vermenin utancıydı bu! Kendi kendime sorduğum tüm sorular bana şimdi boş ve değersiz görünüyordu. Dünyanın geleceği ne olursa olsun, bu insanların iyileşmesi ve her şeyi unutması için uğraş verilmeliydi. Tek sorunum, her ne kadar uykumdan çalsam da, günlerimin çok kısa oluşuydu.

Üstelik Nadine artık Paris'e dönmüştü. İçi tıka basa salam, jambon, şeker, kahve ve çikolata dolu küf rengi kocaman bir denizci çantası taşıyordu. Bavulundan, şeker ve yumurtadan yapış yapış olmuş pastalar, ayrıca çoraplar, ayakkabılar, eşarplar, kumaşlar, içki şişeleri çıkartmıştı: "Eh," demişti, "iyi idare ettiğimi kabul etmelisiniz". Övünüp durmuştu bununla. Üstünde ekose kumaştan bir etek, gayet güzel dikilmiş işlemeli kırmızı bir gömlek, tüy gibi hafif bir kürk manto, kalın tabanlı ayakkabılar vardı. "Haydi, hemen gidip kendine güzel bir giysi diktir anneciğim; çok paspal bir halin var," demişti. Bunları söylerken bana bir kumaş fırlatmıştı. Yumuşacık, sonbahar renklerini anımsatan bir kumaştı. İki gün boyunca bize heyecanla Portekiz'i anlatıp durdu. Bunu pek iyi beceremiyordu aslında; cümleleri kuracak yeterli sözcükleri bulamıyordu çünkü. Bu eksiğini de el kol hareketleriyle kapatmaya çalışıyordu; sesi kaygı doluydu; anılarını daha bir güzel kılmak için gözümüzü boyamaya gereksinim duyuyor gibiydi. Sonra kendince önemli havalar takınarak evi baştan başa dolaştı.

"Farkında mısın bilmiyorum: Bu taşlar! Şu parkeler!... Dünyanın işi hepsi de! Hastaların fazlalaştıkça bu işin içinden çıkamayacaksın."

Robert de ısrar ediyordu bu konuda; bense kendime hizmet edilmesinden hiç hoşlanmazdım. Ama Nadine, bunun tipik bir

küçük burjuva tepkisi olduğunu ileri sürmüştü. Ertesi güne kalmadan da bana Marie adında genç, bakımlı, çalışkan bir yardımcı buldu. Ama ilk haftalar neredeyse kapıya koyacaktım onu. Robert son günlerde sık sık yaptığı gibi aniden sokağa çıkmıştı. Bir tomar yazılı kâğıdı da öylesine masasının üstüne bırakmıştı; bürosundan ses geldiğini duyunca kapıyı usulca araladım ve Marie'nin yazılı metinlerin üstüne dikkatle eğilmiş, baktığını gördüm.

"Ne yapıyorsunuz siz?"

"Beyefendinin yokluğundan yararlanıp etrafı düzenliyordum," dedi sakin sakin.

"Size, bu kâğıtlara ne olursa olsun dokunmamanızı söylemiştim ama! Üstelik düzenlemiyor, düpedüz okuyordunuz!"

"Yazısını pek okuyamıyorum," dedi üzülerek. Gülümsüyordu bana; ama bu gülümseyişi o ufak tefek silik çehresini canlandırmaya yetmiyordu: "Beyefendinin tüm gün yazı yazdığını görmek öyle tuhafıma gidiyor ki! Onca yazacak şeyi nerden buluyor? Kâğıt üstünde neye benzediğini bir görmek istedim. Hiçbir şeyi de bozmadım."

Bir an duraksadım. Sonunda da, onu kovmaya cesaret edemedim. İnsanın tüm gününü bir evi silip süpürmek, etrafı toplamakla geçirmesi ne kadar da sıkıcıydı. O uyuşuk haline rağmen hiç de aptal birine benzemiyordu. Oyalanma isteğini çok iyi anlıyordum.

"Tamam, ama tekrarlanmasın. Okumak hoşunuza gidiyor mu?"

"Hiç vaktim olmuyor ki!"

"Bugünkü çalışmanız bitti herhalde... Öyle değil mi?"

"Nasıl bitebilir ki, altı kardeşin en büyüğü benim..."

"Gerçek bir meslek öğrenememesi ne yazık!" diye geçirdim aklımdan. Bir an bu konuyu açmayı düşündüm. Ama pek sık görmüyordum onu. Ayrıca çok da içine kapanıktı.

Gelişinden birkaç gün sonra Nadine:

"Lambert beni aramadı," dedi. "Oysa Henri'nin de, benim de dönmüş olduğumuzu pekâlâ biliyor!"

"Gitmeden önce ben seni ararım dedin, belki yirmi kere! Rahatsız etmekten çekinmiştir."

"A, bak, küskünse onun bileceği iş! Ama görüyorsun, bensiz de yapabiliyormuş!..."

Yanıt vermedim. Saldırgan bir tavırla devam etti:

"Sana söylemem gerek. Henri hakkında çok yanılmışsın. Onun gibi heriflere âşık olmak mümkün değil! Kendinden öyle emin ki; üstelik çok da can sıkıcı..."

Kuşkusuz hiç sevmiyordu onu. Yine de her buluşmalarından önce makyajına büyük bir özen gösteriyordu. Döndüğünde ise her zamankinden de aksi oluyordu. En ufak bir olayı bile bahane edip öfkeye kapılıyordu. Bir sabah, elinde bir gazete, hışımla Robert'in çalışma odasına girmişti.

"Şuna bakın hele!"

Lendemain'in ilk sayfasındaki bir fotoğrafta, başını öfkeyle önüne eğmiş Robert'le ve ona gülümseyerek bakan Scriassine görülüyordu.

"Ah, gafil avlamışlar beni!" dedi Robert. Dergiyi eline alıp baktı. "Geçen akşam Isba'daydım. Defolup gitmelerini söylemiştim onlara; ama yine de bir fotoğraf çekmeyi başarmışlar."

"Seni bu pis herifle çekmişler!" dedi Nadine boğuk bir sesle. "Bile bile yapmışlardır bunu!"

"Scriassine pis bir herif değildir!"

"Herkes biliyor Amerika'ya satılmış olduğunu: İğrenç bir şey bu! Ne yapmayı düşünüyorsun?"

Robert omuz silkti: "Ne yapabilirim ki?"

"Dava açabilirsin! Zorla resim çekmek kanunen yasaktır!"

Nadine'in dudakları titriyordu; babasının tanınmış biri olması onu hep rahatsız etmişti. Yeni bir öğretmen ya da okutman, ona, "Dubreuilh'ün kızı musunuz?" diye sorduğunda öfkeli bir suskunlukla karşılık verirdi. Onunla gurur duyuyordu, ama hem ünlü olmasını hem de bunun kimse tarafından bilinmemesini istemek gibi çelişik duygular içindeydi.

"Bu dava gereksiz yere gürültü çıkarır. Yo hayır, yapabileceğimiz bir şey yok." Gazeteyi bir kenara attı. "Geçen gün çok doğru bir laf etmiştin, bizler için çıplaklık kavramı gerçekten de yüzlerle başlıyor," dedi Robert.

Benim söyleyip sonra tamamen unuttuğum bazı sözleri bu denli net bir şekilde anımsaması beni hep şaşırtmıştır. Çoğu kez, onlara benim dile getirmek istediğimden çok daha derin bir anlam verirdi; herkese her şeyi vermeye hep hazırdı zaten...

"Çıplaklık kavramı bizlerin çehresiyle, müstehcenlik ise sözlerle başlıyor. Bize heykel ya da hayalet muamelesi yapılıyor, bizim etten kemikten insanlar olduğumuzu gördüklerinde de bizi sahtekârlıkla suçluyorlar. İşte bunun için en sıradan tavır bile,

bir olay haline geliyor: Gülmek, konuşmak ya da yemek gibi! Sanki suçüstü yakalanmış gibi oluyoruz."

"O halde yakalanmamaya çalışın," dedi Nadine. Gittikçe sinirleniyordu.

"Bak dinle," dedim. "Durumu o kadar da abartmana gerek yok bence."

"A, tabii! Sen hep öylesin zaten. Ayağına bastılar mı istemeyerek oldu der geçersin."

Aslında Robert'in etrafında kopan bu gürültü benim de hiç hoşuma gitmiyordu. 1939 yılından bu yana *L'Espoir*'daki bir dizi yazı haricinde hiçbir şey yayınlamamış olmasına rağmen, savaş öncesinde olduğundan daha da olaylı bir şekilde söz ediliyordu ondan. Akademi'ye aday olması, Legion d'honeur talebinde bulunması için ona adeta yalvarmışlardı; gazeteciler peşini bırakmamış, hakkında bir sürü yalan uydurmuşlardı. "Fransa yerel özelliklerini, yani kültürü ve modayı kullanarak gösteri yapıyor," diyordu Robert. Bu gürültü patırtı onu da sıkmıyor değildi, ama elden bir şey gelmiyordu. Bu konuda pek bir şey yapamayacağımızı her ne kadar Nadine'e anlatıyor da olsam, bir gazetede Robert'le ilgili en ufak bir haber okuduğunda, ya da fotoğrafını gördüğünde öfke krizleri geçiriyordu.

İşte yeniden kapılar çarpıyor, eşyalar şiddetle oradan oraya atılıyor, kitaplar gürültüyle savruluyordu. Bu telaş sabahın erken saatlerinde başlıyordu. Az uyurdu Nadine, uyumayı bir zaman kaybı olarak görürdü; bununla birlikte zamanını iyi değerlendirdiği pek söylenemezdi. Her yaptığı şey, o iş uğruna feda ettiği diğer uğraşılara göre boş ve gereksiz görünüyordu. Hiçbirinde tam olarak karar kılamıyordu; asık suratla daktilo başına oturduğunu gördüğümde ona sormayı ihmal etmiyordum:

"Nasıl, ilerlettin mi?"

"Kimya çalışsam daha iyi olurdu. Mutlaka çakacağım!"

"O zaman kimya çalış!"

"Ama bir sekreterin daktilo bilmesi şart." Omuz silkti: "Hem insanın kafasını formüllerle doldurması öylesine saçma ki! Gerçek yaşamla ne ilgisi var bunların?"

"Seni o kadar sıkıyorsa bırak kimyayı."

"Bana maymun iştahlı olmanın zararlarını birçok kez anlatmamış mıydın?"

Çocukluğu boyunca durmaksızın verdiğim nasihatler onu haliyle sıkmış olacaktı, ki Nadine bunları bana karşı kullanmakta ustalık kazanmıştı.

"Bazı durumlarda ısrarlı davranmak gerçekten çok saçma."

"Canım telaşlanma öyle! Sandığın kadar aptal değilim. Vereceğim bu sınavı!"

Bir öğleden sonra odamın kapısı çaldı:

"Lambert bizi görmeye geldi," dedi.

"Beni görmeye geldi desene!"

"Bir iki güne kadar Almanya'ya dönüyor ve seninle mutlaka vedalaşmak istiyor." Sızlanarak ekledi:

"Haydi gel! Gelmemen ayıp olur."

Onunla birlikte oturma odasına gittim; aslında Lambert'in beni fazla sevmediğini pekâlâ biliyordum. Herhalde -haklı olarak- Nadine'in onu üzen tüm tavırlarından, kızımın saldırganlığından, inadından, zaman zaman kendini gösteren kötü niyetinden beni sorumlu tutuyordu... Ayrıca bilinçaltında, kendinden yaşlı bir kadında bir anne arıyor olduğunu ve bu eğilimine tüm gücüyle karşı koyduğunu anlamıyor değildim. Kalkık burnu, biraz tombulca yanaklı çehresi ezik düşlerle dolu bir yüreğin, bir bedenin simgeleriydi sanki.

"Lambert bana neler anlatıyor, bir bilsen!" dedi Nadine ateşli ateşli. "Amerikalılar kamplardaki insanların daha onda birini bile ülkelerine geri göndermemişler. Oldukları yerde çürümelerine göz yumuyorlarmış."

"İlk günler, bu insanların yarısı önlerine tepeleme yığılan salam, sosis ve konserve yüzünden geberip gitti," dedi Lambert; "şimdi ise sabahları bir kâse çorba, akşamları da bir parça ekmek ve kahveyle beslendiklerinden yüzlercesi tifüse yakalanıp ölüyor!"

"Bunların duyurulması gerek," dedim. "Bunlara karşı çıkmalı."

"Bunu Perron yapacak, ama somut delillere ihtiyacı var. Oysa bunları sağlamak çok zor. Çünkü Amerikalılar, kampları Fransız Kızılhaç ekiplerine yasaklamışlar. Ben de özellikle bu yüzden geri dönüyorum."

"Beni de birlikte götür," dedi Nadine.

Lambert gülümsedi: "Çok isterdim!"

"Komik bir şey mi söyledim?" Öfkelenmişti.

"Olanaksız olduğunu sen de biliyorsun. Sadece savaş muhabirlerini bırakıyorlar."

"Savaş muhabirliği yapan kadınlar da var!"

"Ama sen yapmıyorsun; zaten artık çok geç, kimseyi kabul etmiyorlar. Hem fazla üzülme, imrenilecek bir meslek değil."

O kendi adına konuşuyordu. Ama Nadine onun sesinde koruyucu bir hava sezinler gibi oldu: "Neden olmasın, senin yaptıklarını ben de yapamaz mıyım?"

"Getirdiğim fotoğrafları görmek ister misin?"

"Göster bakalım," dedi heyecanla.

Lambert fotoğrafları masanın üstüne atıverdi. Onları hiç görmemiş olmayı yeğlerdim doğrusu. Ama kaçamazdım da... Bir yığın ceset fotoğrafına dayanmak belki biraz daha kolaydı; çok fazlaydılar. Üstelik kemik yığınlarına pek acınamazdı. Ama canlı fotoğraflar karşısında insanlığımızdan utanmamak mümkün müydü? Hele o bakışlar!...

"Çok daha beterlerini gördüm ben," dedi Nadine.

Lambert hiç yanıt vermeden fotoğrafları topladı. Sonra yüreklendirici bir tavırla: "Röportaj yapmak istiyorsan, pek zor olmasa gerek; Perron'la konuşman yeterli. Fransa'da araştırılacak bir sürü konu var."

Nadine onun sözünü kesti: "İstediğim, dünyayı olduğu gibi görmek; öyle sözcükleri yan yana dizmek beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor."

"Eminim başarırsın," dedi Lambert coşkuyla. "Girişkensin, insanları konuşturmasını biliyorsun; her yere rahatça girer çıkarsın. Kâğıt karalamaya gelince, onu da kolay öğrenirsin."

"Yo hayır," dedi Nadine inatçı bir şekilde. "İnsan yazdığı zaman gerçeği tam olarak söyleyemez; Perron'un Portekiz'le ilgili röportajını oku, hiçbir şeyin derinine inemiyor. Eminim sen de öyle yapmışsındır. İnanmıyorum röportajına; işte bu yüzden her şeyi gidip gözümle görmek istiyorum. Ama sonra bunlardan bir sürü zırvalık çıkarıp satmaya da çalışmayacağım."

Lambert'in yüzü değişti. Hemen atıldım: "Ben Lambert'in yazılarını çok inandırıcı buluyorum; Dachau Sağlık Merkezi'ni gözümle görmüş gibi oldum."

"Senin izlenimlerin neyi kanıtlar ki!" dedi Nadine sabırsızca. Kısa bir sessizlik oldu, sonra:

"Marie şu çayı getirmeye niyetli mi, değil mi bir bakalım."

"Marie!" diye bağırdı.

Marie mavi iş giysisiyle kapının eşiğinde görününce, Lambert gülümseyerek ayağa kalktı:

"Marie-Ange! Burada işin ne senin?"

Kızcağız kıpkırmızı oldu, arkasını dönerek odadan çıkacak gibi yaptı.

Onu durdurup: "Cevap versenize!" dedim.

O da Lambert'e dik dik bakarak:

"Buranın temizlik işlerine bakıyorum."

Lambert de kızarmıştı. Nadine onlara kuşkuyla baktı: "Marie-Ange mı? Tanıyor musun onu? Marie-Ange... ne?"

Derin bir sessizlik oldu, sonra genç kadın birden: "Marie-Ange Bizet," dedi...

Bir öfke dalgasının yavaşça tüm benliğimi kapladığını hissettim: "Şu gazeteci..."

Omuz silkti:

"Evet! Gidiyorum. Hemen şimdi... Beni kovma zahmetine katlanmanıza gerek yok."

"Bizi evimizde gözetlemeye geldiniz demek. Bundan daha alçakça bir şey düşünülemez!"

"Sizin gazetecileri tanıdığınızı bilmiyordum!" dedi Lambert'e bir göz atarak.

"Ne bekliyorsun, tokatlasana onu!" diye haykırdı Nadine. "Tüm konuşmalarımızı dinledi, her yeri karıştırdı, mektuplarımızı okudu. Olan biten her şeyi, herkese anlatacak!.."

"Bağırışlarınız beni hiç mi hiç korkutmuyor," dedi Marie Ange.

Nadine'in bileklerinden yakalayıp tutmaya ancak vaktim oldu, Marie-Ange'ı rahatlıkla yere serebilecek güçteydi. Ama beni itip üstüne atlamaya cesaret edemiyordu. Marie-Ange kapıya doğru yürüdü. Peşinden gittim; holde sakin bir şekilde şöyle sordu:

"Taşları silmeyi bitirmemi ister miydiniz?"

"Hayır! Bilmek istediğim şey, sizi hangi gazetenin göndermiş olduğu."

"Hiçbiri! Kendiliğimden geldim. Kolayca satabileceğim güzel bir yazı yazabileceğimi düşünmüştüm. *Profil* dedikleri türden," dedi profesyonel bir tavırla.

"Öyle mi; ben de tüm gazetelere haber vereceğim; karalamalarınızı satın alan gazeteye bu çok pahalıya mal olur."

"Artık satmayı denemem bile! Nasıl olsa her şey mahvoldu." Mavi iş giysisini çıkardı, paltosunu giydi:

"Sekiz gün boşu boşuna ev işi yaptım. Oysa bundan nefret ederim," dedi üzüntüyle.

Hiç yanıt vermedim; ama öfkemin gittikçe yatıştığını hissetmiş olacaktı ki hafifçe gülümseyerek çocuksu bir sesle ekledi:

"Özel yaşamınıza dokunacak bir yazı yazmayı düşünmüyordum, emin olun. Sadece ortamı teneffüs etmek istemiştim."

"Bunun için mi dosyalarımızı karıştırıyordunuz?"

"Bunu kendim için yapıyordum." Suratını asarak konuşmasını sürdürdü: "Tabii, bana bağırıp çağırmak size pek kolay geliyor şu anda. Suçluyum çünkü! Ama bu meslekte sivrilmek kolay mı sanıyorsunuz? Tabii, siz hazıra konuyorsunuz, ünlü bir insanın eşisiniz! Bense, tek başıma kotarmaya çalışıyorum bunu. -Bakın!" diye ekledi, "bana bir şans tanıyın; yarın size yazımı getirsem... hoşunuza gitmeyen tüm bölümleri çıkarsanız!"

"Sonra da o bölümleri yeniden ekleyip öyle satarsınız!"

"Hayır, size yemin ederim. İsterseniz bana karşı kullanabileceğiniz bir koz vereyim: İmzalı bir itiraf! Ne olur kabul edin... Sekiz gündür bunca bulaşığınızı yıkadım. Hem bayağı da pişkin davrandım, öyle değil mi?"

"Hâlâ da öyle davranıyorsunuz."

Kararsızdım; bana bu olayı anlatmış olsalardı, özel yaşamımıza tecavüz eden bu edepsizi saçlarından tutup merdivenden aşağı acımasızca atmayı düşünürdüm. Ama şimdi olayın kahramanı karşımdaydı işte: Sivrilmek için can atan çirkin, kara kuru bir kızcağız. Sonunda:

"Eşim röportajlardan nefret eder. Asla kabul etmeyecektir!"

"Ona sorun bakalım: İş bittiğine göre... Yarın sabah sizi telefonla arayacağım. Bana darılmadınız değil mi? Bana darıldılar mı, çok üzülürüm." Utangaç utangaç güldü: "Ben hiçbir zaman kimseye kızamam..."

"Gerçi bunu ben de pek beceremem."

"İşte bir bu eksikti!" diye bağırdı Nadine. Lambert'le birlikte koridordan fırlamıştı: "Hem yazısını yayınlamasına izin veriyorsun hem de gülümseyip duruyorsun bu muhbire!"

Marie-Ange giriş kapısını ardından hızla çekerek gitmişti bile.

"Yazısını göstereceğine söz verdi bana."

"Pis muhbir!" diye bağırdı Nadine tiz bir sesle. "Günlüğümü, Diego'nun mektuplarını bile okumuştur!..." Birden hıçkırıklara boğuldu; çocukken sık sık kapıldığı o şiddetli öfke krizlerinden biriydi bu.

"Üstelik ödüllendiriyorsun da. Onu dövmek gerekirdi."

"Biraz acıdım doğrusu."

"Acıdın mı? Sen herkese acırsın zaten! Ne hakla?" Bir tür nefret vardı gözlerinde... "Aslında bu acıma değil, küçümseme; kendini başkalarıyla bir tutmuyorsun."

"Sakinleş biraz; o kadar da önemli bir olay değil aslında."

"Biliyorum, ben tabii ki haklı değilim; bana hiç hak vermezsin zaten... İyi de ediyorsun! Bana acımanı istemem."

"İyi bir kızcağız," dedi Lambert. "Amacına varmak için her yola başvurmaya hazır, ama yine de sevimli biri!"

"Öyleyse git, sen de kutla onu! Ne bekliyorsun, haydi koşsana!"

Nadine birden odasına doğru hızla koştu ve kapıyı çarptı.

"Üzgünüm," dedi Lambert.

"Sizin bir suçunuz yok ki!"

"Bugünkü gazeteciler muhbir gibi davranıyorlar. Nadine'in öfkesini anlamıyor değilim; onun yerinde olsaydım, doğrusu benim de gözümü kan bürürdü."

Nadine'i bana karşı savunmasına hiç gerek yoktu; ama yine de iyi niyetli davranmıştı.

"Çok iyi anlıyorum," dedim.

"Ben gideyim artık."

"İyi yolculuklar dilerim. Nadine'le daha sık görüşmelisiniz. Size gerçekten de ilgi duyuyor."

Biraz utangaç gülümsedi: "Pek öyle görünmüyor ama!" "Gelir gelmez onu aramamış olmanıza alınmış olabilir. Biraz hırçın davranması bundan olsa gerek!"

"Ama ilk önce benim aramamamı söylemişti."

"Yine de aramanız hoşuna giderdi... Bir dosta güvenebilmesi için içinde en ufak bir kuşkunun dahi kalmaması gerekiyor."

"Benim dostluğumdan kuşku duyması için hiçbir neden yok ki!"

"O halde bunun farkına varmasını sağlayın."

"Elimden geleni yapıyorum, inanın!" Bir an duraladı. Sonra elini uzattı: "Ne olursa olsun, döner dönmez sizi mutlaka görmeye geleceğim."

Odama yürürken Nadine'in kapısına vurmaya çekindim. Ne kadar haksız davranıyordu. Evet, çevremdekileri kolayca bağışlardım. Nadine'den fazla bir şeyler bekliyorsam, onu tedavi edilecek bir hasta olarak görmememdendi... Ona bakış açım çok farklıydı. İçimi kemiren sıkıntı da ondan olsa gerekti...

Küçük Bizet'nin anlamsız yazısı çıktığında yine öyle homurdanıp durdu. *Vigilance*'ın bürosu açıldığında keyfi oldukça

yerine geldi; yapılması gereken somut işlerle karşı karşıya gelince, ne denli kusursuz bir sekreter olduğunu gösterdi. Bu da onu pek gururlandırdı. Derginin ilk sayısı gerçek bir başarı kazanınca, Henri ve Robert bundan cesaret alıp bir sonraki sayıyı coşkuyla hazırlamaya koyuldular. *L'Espoir*'ı SRL'ye bağlamaya ikna ettiğinden bu yana Robert'in, Henri'ye duyduğu dostluk ve sevgi daha bir kökleşmişti. Bu beni çok mutlu ediyordu; çünkü Henri onun gerçek dostuydu. Julien, Lenoir, Pelletier ve Cange'larla gerçi iyi vakit geçiriyorduk, ama ilişkilerimiz salt bundan ibaretti. Eski sosyalist dostlardan bazıları işbirlikçi olmuşlardı. Diğerleri ise kamplarda ölmüşlerdi; Charlier, İsviçre'de tedavi görüyordu. Parti'ye sadık kalanlar ise Robert'i kınıyorlardı. Ona gelince, tüm bu kişilere hep aynı dostça duygular besliyordu.

Lafaurie, Robert'in Komünist Partisi'ne katılmak yerine SRL'yi kurmuş olmasını bir türlü hazmedemiyordu. Soğukluk girmişti aralarına. Robert, hemen hemen tüm yaşıtlarıyla ilişkiyi kesmişti. Ama bunu isteyerek yapmıştı. Engelleyemediği bu savaştan tüm kendi kuşağındakileri sorumlu tutuyordu; kendini geçmişine zaten yeterince bağlı görüyor, gençlerle işbirliği yapmak istiyordu. O günlerde politikanın, eylemin, ne yapıp edip ayak uydurmak istediği yepyeni bir şekli ve ilkeleri vardı. Kendi düşüncelerini bile yeniden gözden geçirmesi gerektiği kanısındaydı; işte bunun için en önemli kitaplarını henüz yazmamış olduğunu ısrarla tekrarlayıp duruyordu. Yazmakta olduğu incelemede, geçmişteki düşüncelerine yeni bir oluşum içindeki dünyaya ilişkin düşüncelerini katarak, yepyeni bir senteze varmak istiyordu. Amaçlan eskisinin aynısıydı: Yakın hedeflerin ötesinde SRL'nin hümanist amaçlarına uygun düşen bir devrim gerçekleştirmek!... Ama Robert, büyük özverileri göze almadan bunun asla gerçekleşemeyeceğini gayet iyi biliyordu; yarının insanı, Jaurès'in biraz fazla iyi niyetle tanımladığı gibi olmayacaktı. Bu durumda doğruluk, özgürlük, kişisel ahlak değerleri, edebiyat, düşünce gibi eski değerlerin ne anlamı kalıyordu? Bunları kurtarmak için yeniden yaratmak gerekiyordu. İşte, Robert'in büyük bir coşkuyla verdiği uğraş bu doğrultudaydı. Eylemle edebiyat arasında iyi bir denge kurulmuş olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyuyordum. Tabii çok meşguldü; ama bu, onun hoşuna gidiyordu. Benim yaşamım ise dopdoluydu. Robert, Nadine, kitabım, hastalarım! Günlerimde ne bir özleme ne de bir pişmanlığa yer vardı artık. Saçları birden ağarmış o genç

kız, artık kâbus görmeden uyuyabiliyordu; Komünist Partisi'ne yazılmıştı, sevgilileri vardı. Durmadan sevgili değiştiriyor ve ölçüsüzce içki içiyordu. Bunlar kusursuz bir dengeye işaret etmiyordu gerçi, ama uyuyabiliyordu hiç değilse. O akşamüstü Fernand, nihayet pencereleri ve kapısıyla bir ev çizebildiği için çok memnundum. Artık parmaklık yoktu resminde. Tam annesine telefon ediyordum ki kapıcı mektupları getirdi: Robert ve Nadine dergideydi. Apartmanda yalnızdım. Romieux'nün mektubunu açtım. O an, sanki birden boşluğa fırlatılmışım gibi geldi bana. Ocak ayında New York'ta yapılacak bir psikanaliz kongresine davetliydim! New England'da, Chicago'da, Kanada'da konferans verme olanağı doğmuştu. Mektubu şöminenin üstüne koyup tekrar okudum. Dehşet içindeydim. Ne kadar severdim seyahat etmeyi bir zamanlar! Bir iki insanın dışında, yaşamımda hiçbir şeyi bu kadar çok sevmemiştim. Ama bu da, artık tümden bitmiş saydığım şeylerden biriydi. Bari hiç olmazsa, Belçika ya da İtalya'ya bir gezi söz konusu olsaydı! Ama New York... Gözümü bu akla hayale sığmaz sözcükten ayıramıyordum bir türlü. New York benim için her zaman bir efsane şehir olmuştu; oysa çoktandır inanmaz olmuştum mucizelere. Zamanı, mekânı ve mantığı altüst etmeye bir kâğıt parçası asla yetmezdi. Mektubu çantama koyup koşar adımlarla kendimi sokağa attım. Birileri benimle alay ediyor olmalıydı; bana bir oyun düzenlemişlerdi ve bu dolabı başarısızlığa uğratmak için Robert'e ihtiyacım vardı. Mauvanes Yayınevi'nin merdivenlerini aceleyle çıktım.

"A, sen misin," dedi Nadine. Sesinde belli belirsiz bir kınama vardı.

"Gördüğün gibi!"

"Babam meşgul."

Bekleme odası görevi gören geniş çalışma odasındaki o büyük masanın ardına yerleşmişti. Bekleyenlerin sayısı çok fazlaydı: Gençler, yaşlılar, erkekler, kadınlar; ortalık tam bir hayhuy içindeydi. Savaştan önce de Robert çok ziyaretçi kabul ederdi, ama onların bu kalabalıkla hiçbir ilgisi yoktu. Robert'i en çok sevindiren şey, gençlerin sayısının çok olmasıydı. Kuşkusuz bazıları, hatta birçoğu, ya merak ettiklerinden ya öylesine ya da bir şeyler elde etmek amacıyla geliyordu buraya. Ama birçoğu da Robert'in kitaplarını seviyor ve eylemiyle yakından ilgileniyordu. Ne iyi! Boşuna konuşmuyordu Robert; kitaplarını okuyacak, söylediklerini dinleyecek insanlar vardı bu dünyada.

Nadine ayağa kalktı: "Saat altı oldu! Kapatmak zorundayız," diye bağırdı aksi bir sesle. Hayal kırıklığına uğramış görünen ziyaretçileri kapıya kadar geçirip bir kilit vurdu.

"Ne kalabalıktı ama!" dedi gülerek. "Yemek falan dağıtılacağını mı sandılar yoksa!" Ara kapıyı açtı: "Yol serbesttir!"

Kapının eşiğinden Robert gülümsedi: "Ne oldu? İşine biraz ara mı verdin?"

"Evet, şöyle bir dolaşmak istedim."

Nadine babasına döndü:

"Seni böyle, sanki ayin yönetiyormuş gibi görmek çok matrak; günah çıkartma yerinde duran bir papazı andırıyorsun!..."

"Ben kendimi daha çok bir falcıya benzetiyorum!"

Nadine birden bir düğmeye basılmış gibi katıla katıla gülmeye başladı. Gülme nöbetleri seyrek olmakla beraber pek tantanalı olurdu. "Şuna bakın hele!"

Parmağıyla kenarları yıpranmış bir bavul gösteriyordu bize; solmuş derinin üstüne bir etiket yapıştırılmıştı:

"*Hayatım*... yazan Joséphine Mièvre."

"Bu basılmayı bekleyen bir kitap!" dedi kahkahalara boğularak. "Üstelik isim de onun gerçek ismi... Hem bana ne dedi biliyor musun?" Gülmekten yaşaran gözlerinde sanki bir zafer parıltısı vardı. Başkalarına gülmek onun için bir öç almaydı sanki: "Dedi ki: 'Ben canlı bir belgeyim!' Tam altmış yaşında; Aurillac'ta yaşıyor. Her şeyi, ama her şeyi başından itibaren anlatıyormuş."

Ayağının ucuyla bavulun kapağını kaldırdı. Yeşil mürekkeple yazılı, pembe kâğıt tomarları... Tek bir çizik, bir karalama bile yoktu.

Robert kâğıtlardan birini eline alıp göz gezdirdi: "Hiç de gülünç sayılmaz!"

"Belki açık saçık bölümler vardır," dedi Nadine umutla. Bavula doğru eğildi: "Bunca kâğıt, bunca saat! Yemek odasının kokuları içinde, şöminenin yanındaki lambanın ışığında geçen o ılık saatler; bir yönüyle dolu dolu, bir yönüyle de bomboş geçen, güzel ama aptalca harcanmış saatler..."

"Yo, hayır!... Pek komik değil!" Nadine sabırsızlanarak ayağa kalktı. Yüzünde az önceki neşesinden eser kalmamıştı. "Haydi, yola koyulalım mı?"

"Beş dakika bekle," dedi Robert.

"Acele et; burası leş gibi edebiyat kokuyor."

"Edebiyatın nasıl bir kokusu varmış bakalım?"

"Kendine bakmayan yaşlı bir adamın kokusu!"

Bu bir koku değildi; ancak üç saat boyunca umut, öfke ve küskünlükle bekleyiş havayı ağırlaştırmıştı. Şimdi ise bu sessizliğin içinde kısır heyecanları anlamsızca izleyen belirsiz bir hüzün algılanıyordu. Nadine çekmecesinden kırmızımtrak bir örgü çekip çıkardı ve çok önemli bir iş yaparcasına şişlerini tıkırdatmaya koyuldu. Genellikle zamanını cömertçe harcardı; ama kendisinden biraz olsun sabretmesi istendiği zaman, her anının çok değerli olduğunu hissettirmeye özen gösterirdi. Gözlerim çalışma masasına takıldı. Orada duran siyah cildin tahrik edici bir yanı vardı. Üzerine kalın, kırmızı harflerle *"Seçilmiş Şiirler-René Douce"* yazılmıştı. Sayfaları karıştırdım:

"Otlaklar zehirli, ama sonbaharda güzel!..."

Bir sayfa çevirdim.

"Bilseniz, ne inanılmaz Floride'lerle karşılaştım!..."

"Nadine!"

"Ne var?"

"Kendi adına imzalayıp Apollinaire, Rimbaud ve Baudelaire'den parçalar yollayan bir adam bu. Bizi kandıracağını ummuyor herhalde?"

"Meseleyi biliyorum," dedi Nadine kayıtsız bir tavırla. "Bu zavallı salak, Sézenac'a kendi şiirlerini satması için 20.000 papel verdi. Tabii Sézenac da oturup yeni bir şeyler yazacak değildi..."

"Ama tekrar geldiği zaman gerçeği söylemek gerekecek ona..."

"Olsun, Sézenac parayı aldı bile! Müşterisi sesini çıkarmaz. Hiçbir kanıt yok, üstelik bunu yapmaya utanır..."

"Demek Sézenac bu tür şeyler yapıyor," diye söylendim şaşkınlıkla.

"Başka nasıl kalkar harcamalarının altından?"

Örgüsünü çekmecesine attı: "Çevirdiği dümenler bazen bayağı matrak oluyor."

"Kendisine ait olmayan şiirlerin altına imzasını atmak için 20.000 frank ödemek! Gerçekten de şaşırtıcı," dedi Robert.

"Neden olmasın? İsminin basıldığını mutlaka görmek isteyen biri pekâlâ da yapar bunu!" Babasının önündeyken sözlerine dikkat ettiği için, sadece benim duyacağım biçimde mırıldandı: "Bir iş görmek için kıçını yırtmaktansa, paradan çıkmak daha iyi bence!"

Merdivenleri çıkarken o şüpheli tavrıyla sordu: "Geçen seferki gibi karşı kafede bir şeyler içmeye gitsek mi?"

"Olur," dedi Robert.

Nadine'in yüzü aydınlandı. Mermer sehpanın önüne yerleşirken babasına: "Haydi söyle, sana iyi bekçilik ediyorum, değil mi?" dedi.

"Öyle!"

Babasına kaygıyla baktı: "Benden memnun değil misin yoksa?"

"Ben memnunum, ama seni düşünüyorum. Bu işin seni pek bir yere getireceğini sanmıyorum."

"Hiçbir meslekte bir yere varılmaz!" Nadine birden aksilenmişti.

"Yapacağın işe bağlı bu. Geçen gün Lambert'in sana röportaj yapmanı önerdiğini söylemiştin; bence bu, şimdi yaptığından daha ilginç!"

"Erkek olsaydım aksini söylemezdim. Ama bir kadın röportajcının binde bir bile şansı yoktur başarılı olma konusunda." Bir el hareketiyle bizi susturdu. "Benim anladığım şekilde başarıdan söz ediyorum," dedi küçümseyen bir tavırla. "Kadınlar hep oldukları yerde sayarlar!"

"Her zaman değil ama."

"Sen öyle zannet!" Kıs kıs güldü: "Kendine baksana bir... Tamam anladık, sen üstesinden geliyorsun; hastaların var... Ama asla bir Freud olamazsın."

Babasının yanındayken bana kötü niyetle saldırmak gibi çocuksu huylarından bir türlü vazgeçmemişti.

"Freud olmakla hiçbir şey yapmamanın da bir ortası var elbet!"

"Bir şeyler yapıyorum ya... Sekreterim!"

"Halinden memnunsan diyecek bir şey yok," diye atıldı Robert.

Çenesini tutamamış olmasına üzülmüştüm doğrusu. Gereksiz yere Nadine'in keyfini kaçırmıştı. Onu bu konuda kaç kez uyarmıştım, ama kafasında Nadine için beslediği büyük umutlardan bir türlü vazgeçememişti. Nadine saldırgan bir sesle sürdürdü:

"Nasıl olsa, günümüzde insanın ne olacağı son derece belirsiz!"

"Senin ne olacağın benim için çok önemli ama," dedi Robert gülümseyerek.

"Aslında bu, ne sana bağlı ne de bana; işte bunun için bir şey olma hevesindeki tüm bu zavallılar beni çok güldürüyor." Hafifçe öksürdü ve bize bakmadan konuşmasını sürdürdü: "Zor olan bir şeyler yapmaya cesaret edebildiğim gün, politikaya atılacağım."

"O halde SRL'de çalışmak için ne bekliyorsun?" dedi Robert. Nadine madensuyunu bir dikişte içti!

"Yo, hayır... Sizlerle hemfikir değilim. Sonuç olarak komünistlere karşısınız."

Robert omuz silkti: "Onlara karşı olduğumu düşünseydi Lafaurie, bana o kadar dostça davranır mıydı sanıyorsun?"

Nadine gülümsedi: "Dediklerine göre Lafaurie şu mitingi yapmamanı isteyecekmiş senden."

"Bunu sana kim söyledi?"

"Dün Lachaume söyledi. Durumdan hiç hoşnut değillermiş. SRL yanlış yoldaymış."

Robert umursamadı: "Lachaume ve o radikal çetesi durumdan hiç hoşnut olmayabilir. Ama kendilerini Merkez Komitesi sanmakla hata ediyorlar. Lafaurie ile daha geçen hafta görüştüm."

"Lachaume da geçen gün görmüş," dedi Nadine. "Emin ol, durumu çok ciddiye alıyorlar. Aralarında büyük bir toplantı yapıp önlem almaya karar vermişler. Lafaurie gelip seninle konuşacakmış."

Robert bir süre sustu: "Bu doğruysa gerçekten de tutunacak dal kalmıyor demektir."

"Doğru!" dedi Nadine. "Onlara göre SRL, kendilerininkine ters düşen bir politika güdüyormuş. Senin şu mitingin, bir tür savaş ilanıymış... Solu böldüğün için sana karşı bir kampanya açmak zorunda kalacaklar."

Nadine tüm bunları büyük bir rahatlıkla söylüyordu; ama bunların önemini pek kavramıyor gibiydi. Büyük dertlerle karşılaştığımız zaman allak bullak olurdu, ama küçük sıkıntılarımız, aksine eğlendirirdi onu.

"Zorunda mı kalacaklar dedin? İnanılır gibi değil! Solu bölen ben mi oluyormuşum? Ah, hiç değişmeyecekler... Tabii, istedikleri, SRL'nin emirlerine amade olması! En ufak bir bağımsız davranış gördüklerinde, bizi kendilerine savaş açmakla suçluyorlar."

"Tabii ki onlardan yana olmazsan seni haksız bulacaklar," dedi Nadine tarafsız bir sesle. "Sen de öyle davranmıyor musun?"

"Farklı görüşlere sahip olup eylem birliğini korumak da mümkündür," dedi Robert. "Ulusal Cephe'nin temel unsuru buydu."

"Seni tehlikeli buluyorlar. Daha doğrusu, senin politik çizgini politikalar içinde en kötümser yaklaşım olarak görüyorlar. Yeniden inşayı baltalamak isteğini düşünüyorlar,"

"Bak dinle, politikaya bulaş ya da bulaşma, o senin bileceğin iş; ama papağanlar gibi söylenenleri yineleyip durma. Biraz olsun kendi aklını kullansan, bizi asıl felakete sürükleyecek olanın, onların politikası olduğunu anlardın!"

"Ama başka türlü davranamazlar. İktidarı ele geçirmeye çalışsalardı Amerika hemen araya girerdi."

"Tamam, zaman kazanmaya ihtiyaçları olduğu kesin. Ama başka türlü davranmaları da mümkündü." Robert omuz silkti. "Durumlarının çok zor olduğunu kabul ediyorum. Köşeye sıkışmış sayılırlar. SFIO yok olduğundan bu yana, tüm rolleri üstlenmek zorunda kaldılar. Sırasında sol kesimin hem solu hem de sağı oluyorlar! İşte bunun için başka bir sol partinin varlığını benimsemeliydiler bence."

"İstemiyorlar işte!" dedi Nadine.

Aniden kalktı; küçük bir gösteri yapmanın mutluluğu içindeydi ve kuşkusuz, altta kalacağı bir tartışmaya da girişmeye hiç mi hiç niyeti yoktu: "Ben gezmeye gidiyorum," dedi.

Biz de kalktık ve rıhtım boyunca yürüyerek eve döndük.

"Lafaurie'yi hemen arayacağım," dedi Robert, "Birbirimize destek olmamız o kadar önemli ki! Bunu pekâlâ da biliyorlar. Ama kendi dışlarında bir solun varlığına asla tahammül edemiyorlar. Sosyalist Parti artık hiçbir anlam taşımıyor; o halde bu tür bir Ulusal Cephe'ye evet demeye hazırlar. Ama yeni kurulmuş ve yol katedeceği belli olan bir hareket görünce de hazmedemiyorlar."

Konuşmasını öfkeyle sürdürüyordu; onu dinlerken düşünüyordum: "Onu şu ara bırakmak istemiyorum." Bir zamanlar ondan ayrılmak beni asla rahatsız etmezdi. Sevgimiz yaşam tarzımız gibi, sonsuzluğun da ötesindeydi... Ama artık bu yaşamın büyük bir bölümünün ardımızda kaldığını ve geleceğin bizi tehdit ettiğini iyice kavramıştım. Robert artık dokunulmaz bir insan

değildi. Aksine onu, korunması gereken biri olarak görüyordum. Komünistlerin hoşgörülü olacağını sanmakla büyük bir hata işlemişti. Şimdi ise bu saldırgan tutumları ortaya büyük sorunlar çıkarıyordu. "İşte çıkmaz burada!" diye geçirdim aklımdan. Robert ne ilkelerinden ödün verebilir ne de bu ilkeleri komünistlere karşı koruyabilirdi. Başka bir ara çözüm de yoktu... Belki de her şey kendiliğinden hallolurdu: Tabii, komünistlerin mitingi kabullenmesi koşuluyla. Robert'in kaderi artık kendi ellerinde değil, onların ellerindeydi. Bu düşünce beni çok sinirlendiriyordu. Bir tek sözcükle, Robert'in kurduğu o güzelim dengeyi bozabilirlerdi... Hayır, onu bırakıp gitmenin zamanı hiç değildi. Çalışma odasına girerken biraz umursamaz bir tavırla:

"Bakın, bana ne yollamışlar!" dedim.

Robert'e Romieux'nün mektubunu uzattığımda, aslında bende de uyanmış olması gereken bir sevinç ifadesi belirmişti yüzünde.

"Harika bir şey bu! Neden daha önce söylemedin?"

"Üç aylığına gitmek istemiyorum."

"Neden olmasın?" Bana hayretle baktı. "Harika bir yolculuk olacak bu," dedi.

"Burada işim çok ama," diye mırıldandım.

"Ne oluyor sana böyle? Ocak ayına kadar her şeyi halletmeye zamanın yeter. Nadine sensiz idare edebilecek kadar büyük! Ben de öyle," dedi gülümseyerek.

"Amerika çok uzak ama..."

"Doğrusu seni tanıyamıyorum." Biraz eleştiren bir bakışla inceledi beni. "Hafif bir kıpırdanmanın sana büyük yararı olacak, inan!"

"Bu yaz bisikletle Fransa turu yapacağız ya!"

"Bu pek büyük bir değişiklik sayılmaz ki!" Gülümsedi: "Ben seni bilirim. Gelip sana bu projenin suya düştüğünü söyleseler, çok üzülürsün!"

"Evet, mümkün..."

Haklıydı; bu yolculuk beni şimdiden cezbediyordu. Beni kaygılandıran şeylerden biri de buydu zaten. Tekrar karşıma çıkan tüm o anılar, arzular ne kadar can sıkıcıydı... Neden gelip benim bu düzenli, hatta ölgün yaşamımı allak bullak ediyorlardı ki? O akşam Robert, Henri'yle bir olmuş, Lafaurie'yi çekiştiriyordu. Birbirlerini direnme konusunda yüreklendiriyorlardı: SRL gerçek bir güç kazanırsa, komünistler onu da hesaba kat-

mak zorunda kalacaklardı. Böylece de birliğe yeniden kavuşulacaktı. Onları dinliyor, söylediklerine oldukça ilgi duyuyordum. Ama kafamdan aynı zamanda karmakarışık imajlar geçiyordu. Ertesi gün daha iyi sayılmazdım. Çalışma masamın önüne oturmuş, kendi kendime saatlerce yineleyip durmuştum. "Kabul etsem mi, etmesem mi?" Sonunda ayağa kalkıp telefonu elime aldım. Çalışmama olanak yoktu. Paule'e ziyarete gideceğime söz vermiştim; işte şimdi gitmenin tam sırasıydı. -Evet, evdeydi ve yalnızdı.- Yürüyerek gidecektim. Paule'e sempati duymakla beraber, onu biraz da itici buluyordum. Bazı sabahlar tüm felaketlerin eziciliğini duyar ve nedense aklıma hemen Paule gelir... Gözlerimi açıyorum; o da öyle... İşte tam o anda yüreğine bir hüzündür çökerdi. "Onun yerinde olsaydım, bu yaşama dayanamazdım," diye düşündüm. Ama onun yerinde değildim ve o, buna dayanabiliyordu. Paule, saatlerce, günlerce, haftalarca hiçbir şey yapmadan, hiç kimseyi görmeden ve canı hiç sıkılmadan evine kapanabiliyordu; Henri'nin onu artık hiç sevmediğini kendine itiraf etmemeyi henüz başarabiliyordu! Ama günün birinde gerçek ortaya çıkacak, o zaman hali ne olacaktı? Nasıl bir öneride bulunabilirim ona? Sahneye mi çıksaydı tekrar? Ama bu, onu teselli etmeye yetmezdi.

Evine yaklaştıkça yüreğim daralıyordu. Bu talihsizler mahallesi sanki tam ona göreydi. Alman işgali süresince bu insanların nerede gizlendiklerini bilmiyordum. Ama bu bahar günü, onların perişan görünümlerini, guatrlarını, yaralarını iyice ortaya çıkarmış gibiydi. Küçük parkta üç kişi demir parmaklıklara dayanmışlar, öyle duruyorlardı. Yüzleri öfkeden ve şaraptan kıpkırmızı olmuş bir kadınla erkek, siyah muşamba bir çuvalı aralarında paylaşmak için çekişiyorlardı. Elleri çuvalın üstünde kenetlenmiş, öylece hareketsiz duruyor, birbirlerine nefret dolu sözcükler yağdırıyorlardı. Üçüncüsü ise, keyifle onları seyrediyordu. Dar bir sokağa saptım. Çaputçular, boyası dökülmüş ahşap kapıların ardındaki ambarlara, her sabah kâğıt ve teneke yığınlarını boşaltmaya geliyordu. Kucaklarında köpekleriyle kadınların oturdukları camekânlı kapılar, bekleme odalarına açılıyordu. Bazı prospektüslerde, bu tür hayvan dispanserlerinde "ev hayvanlarının ve kuşların tedavi edildiğini veya gerektiğinde hiç acı çektirmeden öldürüldüğü"nü okumuştum. Bir tabelanın önünde durdum: "Möbleli Oda." Zili çaldım. Merdivenin hemen aşağısında kocaman bir çöp tenekesi dururdu; birkaç basamak

çıkınca, simsiyah bir köpek hemen vahşi bir şekilde havlamaya başlardı. Gösteriye bayılan Paule, yeni bir konuğa kapıyı açtığı zaman onu şaşırtmayı çok iyi becerirdi. Bir anda gözümü kamaştıran o görkemli manzara karşısında ben bile her seferinde şaşırırdım. Kapıyı açtığında, üstünde değişik mor tonlarında ipekli bir ev giysisi, ayaklarında çapraz bağcıklı ve oldukça yüksek topuklu açık ayakkabılar vardı. Ayakkabı koleksiyonu bir fetişisti bile mest edebilirdi!

"Çabuk gel, ısın!" dedi beni şöminenin yanına çekerek.

"Hava soğuk değil ki!"

Sıkı sıkı kapanmış pencerelere bir göz attı.

"Sen öyle zannet." Oturdu; ciddi ve ilgi dolu bir tavırla bana doğru eğildi. "Söyle bakalım, nasılsın?"

"İyiyim; işim başımdan aşkın. İnsanlar artık dehşet içinde yaşamadıklarından olacak, her şeyi kendilerine yeniden dert edinmeye başladılar."

"Ya kitabın?"

"İlerliyor."

Nezaket gereği soru soruyor, ben de aynı şekilde yanıtlıyordum; mesleğimin onu asla ilgilendirmediğini biliyordum.

"Tüm bunlar seni gerçekten ilgilendiriyor mu?" diye sordu.

"Hem de çok!"

"Ne talihlisin!"

"İlgilenebileceğim bir işim olduğu için mi?"

"Yo, hayır, kaderine sahip çıkabildiğin için."

O an kendimi hiç de öyle bir durumda hissetmiyorum. Ama konu ben değildim. İçtenlikle atıldım:

"Seni Noel gecesi dinlediğimden bu yana hep ne düşündüm biliyor musun? Sesinle ilgili bir şeyler yapmanı... Henri'ye kendini böyle feda etmen çok güzel bir şey, ama senin yaşamın da önemli..."

"Al işte! Aynı konuda Henri'yle de tartıştık," dedi ilgisiz bir tavırla. Sonra başını salladı: "Yo, hayır, ben artık seyircinin karşısına çıkamam," diye sürdürdü.

"Neden? Büyük sükse yapacağından eminim."

"Bu sükse bana ne getirebilir ki?" Ardından gülümsedi: "Afişlerde ismim, gazete ve dergilerde resimlerim... Böyle şeyler beni ilgilendirmiyor gerçekten. Tüm bunlara çoktan sahip olabilirdim, ama istemedim. Beni anlamıyorsun! Hiçbir kişisel şan şöhret peşinde değilim ben. Büyük bir aşk yaşamak benim gö-

zümde bir kariyer yapmaktan kat kat önemli: Tek üzüldüğüm nokta, bu aşktaki başarının salt bana bağlı olmayışı..."

"Ama seçim yapmak zorunda değilsin ki! Hem Henri'yi sevmeyi sürdürebilir, hem de sahneye çıkabilirsin."

Bana öyle bir ciddiyetle baktı ki! Ardından şöyle dedi: "Böyle büyük bir aşk kadının özgürlüğünü elinden alır. Robert'le güzel bir uyum içinde yaşadığınızı biliyorum, ama ben büyük aşk demem buna!"

Onunla ne yaşam biçimimi ne de kullandığı sözcükleri tartışmak niyetindeydim: "Bu evde yapayalnız geçirdiğin tüm o günler boyunca, çalışmaya zamanın yeter de artar bile!"

"Bu bir zaman sorunu değil." Bana kınayan bir tavırla gülümsedi: "Şarkıcılıktan neden on yıl önce vazgeçtiğimi sanıyorsun? Çünkü Henri'nin bana, tüm benliğime sahip olmak istediğini anlamıştım."

"Ama az önce de tekrar çalışmanı istediğini söylemiştin!"

"Evet, ama bu önerisine gerçekten uyduğumu görse, inan çok üzülür. Tek bir düşüncemin ya da duygumun bile ona ait olmamasına katlanamaz o!"

"Bu ne bencillik böyle!"

"Sevmek bencillik değil ki!" Eteğinin ipekli kumaşına okşarcasına dokundu.

"Benden bir şey istemiyor; hiçbir zaman da istemedi. Ama bu özverimin yalnızca onun mutluluğu için değil, kitabını yazabilmesi için de gerekli olduğunu pekâlâ biliyorum. Hele şimdi..."

"Neden onun başarısını seninkinden daha önemli görüyorsun, bir türlü anlamıyorum."

"Ünlü olup olmaması umurumda bile değil," dedi ani bir taşkınlıkla. " Apayrı bir şey bu."

"Nasıl bir şey?"

Birden ayağa kalktı: "Sıcak şarap hazırlamıştım, ister misin?"

"Tabii..."

Mutfakta ayak seslerini dinlerken, tedirginlik içinde "Acaba gerçekten nedir düşündüğü..." diye geçiriyordum aklımdan. Ün gibi şeyleri hiç önemsemediğini tekrarlayıp duruyordu; ama Henri isim yapmaya başladığında, insanlar onu bir direniş kahramanı ve yeni edebiyat kuşağının yıldızı olarak kutlamaya başladıklarında, Paule'ün ona olan aşkı yeniden kabarmıştı. Bir yıl

önce her şeyi nasıl olanca açıklığıyla görüp keyifsiz olduğunu anımsıyordum... Bu aşkı nasıl hissediyordu acaba? Neden bir şeyler yaparak kurtulmaya çalışmıyordu bu durumdan? Etrafındaki dünyayı nasıl algılıyordu? İşte, onunla birlikte bu dört duvar arasına kapanmıştım; sohbet ediyor, alevleri seyrediyorduk. Oysa, aklımdan geçenleri hiç bilemiyordum. Ayağa kalktım ve perdenin bir ucunu kaldırdım. Hava kararıyordu; hırpani kılıklı bir adam, bakımlı bir Danua köpeğini gezdiriyordu. "Saksonya Cinsi ve Nadide Kuşlar" yazan tuhaf bir tabelanın altına, pencere kenarına bağlı bir maymun oturmuştu; o da benim gibi alacakaranlığa şaşkınlıkla bakıyor gibiydi. Perdeyi yeniden çektim. Ne umuyordum ki? Bir an için bu dekoru Paule'ün gözüyle görmeyi mi? Yoksa böyle bir ortamda geçirdiği günlerin atmosferini yakalamayı mı? Yoo hayır... O küçük maymun çevresini asla insan gözüyle göremeyecek, ben de asla bir başkasının yerinde olamayacağım...

Paule, üstünde dumanları tüten iki fincanın bulunduğu gümüş bir tepsiyi gösterişli bir şekilde taşıyarak mutfaktan çıktı.

"Şarabı çok şekerli içiyordun, değil mi?"

Buram buram kokan kırmızı şaraba eğilerek: "Nefis olmalı!" dedim.

Paule kendinden geçmiş bir halde birkaç yudum içti. Bu hali insana sanki gerçeği şarapta arıyormuş hissini veriyordu. "Zavallı Henri!" diye mırıldandı.

"Neden zavallı olsun?"

"Zor bir dönem geçiriyor; bunu atlatana kadar da çok acı çekmesinden korkuyorum."

"Ne zor dönemi? Çok formda görünüyor; üstelik son yazıları şimdiye dek yazdıklarının en iyileri."

"Yazıları mı?" Bana öfkeyle bakıyordu. "Bir zamanlar gazeteciliği küçümserdi; sadece hayatını kazanmak için bir araçtı onun için gazetecilik. Politikadan da uzak durur, yalnız ve özgür olmak isterdi."

"Ama şartlar değişti Paule!"

"Şartların ne önemi var ki?" dedi tutkulu bir sesle. "O asla değişmemeli! Savaş süresince yaşamını tehlikeye attı. İşte bu, yüce bir davranıştı. Ama şimdi asıl yücelik, bu yüz yıla kendini kaptırmamak!"

"Neden ama?"

Hiç yanıt vermeden omuz silkti. Ben de biraz sabırsız bir şekilde sürdürdüm. "Politikayla neden uğraştığını kuşkusuz açıklamıştır sana. Ben onu yürekten onaylıyorum. Ona senin de güvenmen gerekir bence!"

"Kendine hiç uymayan bir yol tuttu gibime geliyor," dedi Paule kesin bir tavırla. "Hatta bundan eminim; üstelik kanıtlayabilirim de!"

"Buna şaşarım doğrusu."

"Kanıtı şu ki," dedi abartılı bir şekilde, "artık yazamaz oldu".

"Şu anda yazmaması, hiçbir zaman yazmayacağını göstermez ki!"

"Yanılmayacağımı iddia etmiyorum. Ama bilmem hiç düşündün mü! Henri'yi ben yarattım; onu, kendi kitaplarında kahramanlarını yarattığı gibi yarattım. Henri nasıl onları tanıyorsa, ben de onu tanıyorum. Şu anda görevine ihanet ediyor... İşte, bundan dolayı kendimi düşünecek durumda değilim şu sıra."

"Bir kere, insan kendi konumunu kendisi belirler!"

"Henri diğerleri gibi bir yazar değil ama!"

"Hepsi farklıdır!"

Hayır anlamında başını salladı: "Sadece bir yazar olsaydı, beni bu kadar ilgilendirmezdi O kadar çok yazar var ki! Onu ele aldığımda henüz yirmi beş yaşındaydı, edebiyattan başka bir şey düşünmezdi. Onu çok daha yükseklere çıkartabileceğimi hemen anlamıştım. Yaşamıyla eserlerinin, tek bir yükseklikte birleşmesi gerektiğini ben öğrettim ona. Öylesine kusursuz ve mutlak bir yükseklikte birleşmeliydi ki, tüm dünyaya örnek olacaktı!"

"Bu tür nutukları Henri'ye de çekiyorsa kim bilir Henri ne kadar bıkıyordur," diye düşündüm kaygıyla. Sonra yüksek sesle söze atıldım:

"Yani bir insanın kitapları kadar yaşam şekline de özen göstermesi gerektiğini mi düşünüyorsun? Ama bu değişmesini engellemez ki!"

"Evet, ama bu değişimin kendisiyle barışık bir biçimde gerçekleşmesi koşuluyla! Ben çok değiştim, ama yine de kendi yolumdan gittim."

"İnsan yaşamında önceden çizilmiş yollar yoktur. Dünya da artık aynı dünya değil! Buna karşı kimse bir şey yapamaz; ayak uydurmak gerek." Gülümsedim: "Kısa bir süre ben de savaş öncesine dönebileceğimi sanmıştım. Saçma bir umuttu bu!"

Paule inatçı bir halde ateşe bakıyordu: "Gerçek olan zaman kavramı değildir," dedi. Aniden bana döndü: "Rimbaud'yu düşün! Neler gelir gözünün önüne?"

"Ne mi?"

"Evet, hangi imajı?..."

"Delikanlılık fotoğrafı."

"Bak, gördün mü? Bir Rimbaud, bir Baudelaire, bir Stendhal. Hepsi gençtiler! Yaşlandılar, ama tüm yaşanılan tek bir imaja sığabiliyor. Bir Henri var; bir tek de Paule olacak. Zaman bunu değiştiremez. İhanet gelse gelse bizlerden kaynaklanır, geçen zamandan değil..."

"Bir kavram karmaşası içindesin. Yetmiş yaşına geldiğinde, sen yine sen olacaksın tabii. Ama insanlar ve nesnelerle ilişkilerin değişik olacak. Aynalarla da!" diye ekledim.

"Aynada pek sık seyretmem kendimi." Bana biraz kuşkuyla baktı: "Neyi kanıtlamak istiyorsun?"

Bir süre sustum: Zamanı yadsımak... Bu, herkesi az çok cezbetmiştir kuşkusuz! Ben de sık sık kapılırdım bu isteğe. Paule'ün o direncini biraz kıskandığımı hissettim.

"Tek söylemek istediğim şu: Ayaklarımızı sağlam bir şekilde yere basmalı, gerçekleri kabullenmeliyiz. Bence Henri'yi istediğini yapmakta özgür bırakmalı, kendinle daha çok ilgilenmelisin."

"Ama Henri ve ben iki ayrı insanmışız gibi konuşuyorsun!" dedi dalgın dalgın. "Ama belki de paylaşılamayacak duygular bunlar."

Onu ikna etme umudumu yitirmiştim. Hem neye ikna edecektim ki! Yine de sürdürdüm konuşmamı:

"Tabii ki ayrısınız... Kanıtı da şu anda onu eleştirmen..."

"Evet, doğru. Henri'de bizi ayıran, benimse mücadele ettiğim birtakım davranışlar olabilir. Ama temelde tek bir kişiyiz. Bir zamanlar bunu daha çok hissederdim. Hatta bunun içime ilk doğuşunu çok net bir şekilde anımsıyorum. Bir tür korkuydu bu; bir başkasının özünde eriyip gitmek gibi garip bir duygu... Ama kendi özünde bir başkasına kavuşunca, insan bambaşka bir mutluluk duyuyor." Bakışlarını tavana dikti. "Bir şeyden emin olabilirsin: Bir gün tekrar bana ait olacak... Henri salt gerçeği içinde yine bana dönecek, benim onu kendisine kazandırdığım haliyle..."

Sesi umutsuz bir çırpınış içindeydi. Tartışmayı daha fazla sürdürmeyi gereksiz buldum. Konuyu değiştirip neşeyle: "Her neyse, biraz insan içine girmek, yeniden hareketli bir ortama kavuşmak sana çok yararlı olacaktır. Gelecek perşembe günü benimle Claudie'ye gelir misin?" diye sordum.

Paule daldığı düşüncelerden sıyrılarak bana baktı. Sanki bir doyuma ulaşmış ve rahatlamış gibiydi; gülümsedi.

"Yo, hayır; istemiyorum. Geçen hafta beni görmeye geldi. Aylarca görmeyi istemeyecek kadar bıktım Claudie'den. Biliyor musun, Scriassine onun evinde kalıyor! Adamın böyle bir şeyi kabullenişine şaşıyorum doğrusu."

"Meteliksiz kalmış olmalı."

"Harem gibi bir şey!" dedi Paule.

Eskiden birlikte olduğumuz günlerdeki gibi bir kahkaha koyuverdi. Onu on yıl kadar gençleştiren bir kahkahaydı bu. Eskiden benimle birlikteyken hep böyle rahat davranırdı. Henri'nin yanında ise yapmacıklı bir tavır takınırdı. Şimdi ise Henri'nin bakışı hep üstündeymiş gibi davranıyordu. Biraz kendini düşünerek yaşama cesaretini gösterebilseydi, eski neşesine kavuşabilirdi belki de... "Etkili bir şekilde konuşmayı beceremedim," diye düşündüm giderken. Sürdürdüğü bu yaşam hiç kuşkusuz sağlıklı değildi: Zaman zaman bayağı da saçmalıyordu. Ama bugünlerde benim de öğüt verecek halim yoktu. Normal bir yaşam biçimi: Bundan saçma ne olabilirdi ki! Tüm bir günü sapıtmadan geçirebilmek için unutulması gereken anılar, kaçınılması gereken gerçekler o kadar fazlaydı ki! "İşte bunun için gitmekten korkuyorum," diye düşündüm. Paris'te, Robert'in yanındayken güç durumlardan az çok sakınabiliyordum. Açıkça görebiliyordum bunları... Ayrıca her seferinde beni tehlikelerden haberdar edecek olan alarm zilleri de vardı. Oysa yapayalnız, yabancı bir diyarda halim ne olurdu? Hangi gerçeklerle yüz yüze gelecek, hangi tehlikelerle karşılaşacaktım? Uçurumlar kapanacak, gerçekler tekrar örtbas olacaktı, orası kesin; bu tür krizleri önceden de atlatmıştım. Yine atlatabilirdim... Biz insanlar, boşuna parçalanan solucanlar ya da ayakları tekrar çıkıveren o istakozlar gibiyiz. Ama ölüme yaklaştığımızı sandığımız an öyle bir andır ki, ölümden kaçınmaktansa kendimizi buna bırakmayı yeğleriz. İşte tam tamına bunun gibi bir şeydi beni ürküten... Aklımı toplamaya çalışıyorum. Neden başıma bir şey gelsin? Peki ya, neden gelmesin? Alışılagelmiş yollardan çıkmanın pek bir

yararı olmaz. Gerçi burada da boğulmuyor değildim. Ama insan buna da alışıyor. Kim ne derse desin, alışkanlık pek kötü bir şey değil galiba.

"Neyin var?" Birkaç gün sonra Nadine kuşkulu bir tavırla soruyordu bunu bana. Sabahlığımı giymiş, odamda divanın üstüne uzanmış, beni adeta sorguya çekiyordu. Sadece başkalarının giysileri, eşyaları, hatta yaşamı onun gözünde bir anlam taşırdı nedense.

"Hiçbir şeyim yok!"

Ona Romieux'nün mektubundan söz etmemiştim. Aslında beni hiç tanımamasına rağmen, içimdeki ruhsal değişiklikleri hemen fark ederdi.

"Ayakta uyur gibi bir halin var."

Doğruydu bu! Her zaman yaptığım gibi o gün Nadine'in neler yaptığını sormak yerine, akşam sessizce paltomu çıkarmış, saçlarımı taramıştım...

"Tüm öğleden sonramı St. Anne hastanesinde geçirdim. Kendimi sersemlemiş hissediyorum, hepsi bu! Ya sen? Sen neler yaptın?"

"Gerçekten ilgilendiriyor mu bu seni?"

"Tabii!"

Nadine'in yüzü aydınlandı; sevincini daha fazla gizleyemeyecekti: "Nihayet hayatımın erkeğine rastladım," dedi. Sesinde meydan okuyan bir hava vardı.

"Beklediğin erkeğe mi yani?"

"Evet," dedi büyük bir ciddiyetle. "Lachaume'un bir dostu... Harika bir adam! Diğerleri gibi değersiz bir yazarcık değil, gerçek bir militan... Adı Joly."

Henri'yle bir süre önce darılmıştı; tepkileri onu öyle ele veriyordu ki! Kendini bunca kolay aldatabildiğine şaşıyordum. "Eh, bu kez Parti'ye yazılacaksın herhalde," dedim.

"Bunu daha önce yapmamış olmam onu müthiş şaşırttı. Öyle ince eleyip sık dokuyanlardan değil o! Bildiği yoldan şaşmıyor. Tam bir erkek yani..."

"Çoktandır düşünüyorum da kendi tecrübelerini değerlendirmeyi öğrenmelisin!"

"Tabii, bu senin için salt bir tecrübe," diye karşı çıktı. "Parti'ye yazılırım, sonra da ayrılıveririm... Gençlik hali işte! Bu mu düşündüğün?"

"Yo, hayır! Öyle bir şey söylemedim."

"Böyle düşündüğünü gayet iyi biliyorum. Joly'nin gücü bazı gerçeklere yürekten inanmış olmasında; deneyimlerle zamanını boşa harcamıyor, hemen harekete geçiyor."

Günler boyu Joly'ye yağdırdığı o coşku dolu övgüleri ses çıkarmadan dinledim durdum. *Kapital*'i çalışma masasında, kimya kitabının hemen yanına koymuştu. Dalgın ve hüzünlü bakışları bir ona, bir diğerine kayıyordu. Artık tüm tavırlarını tarihsel materyalizmin ışığında değerlendirmeye başlamıştı. Serin geçen bu bahar günlerinde sokaklarda pek çok dilenciye rastlanıyordu. Onlara biraz para verdiğimde, hemen alaylı alaylı gülüyordu... "Bu zavallı tiplere para vermekle dünyanın akışını değiştireceğini mi sanıyorsun?"

"Öyle bir iddiam yok! En azından biraz memnun etmiş oluyorum onları. Bu da bana yeter!"

"Ve böylelikle vicdanını rahatlatmış oluyorsun; bundan da herkes kazançlı çıkıyor, öyle mi?"

İşte her davranışımı böyle çapraşık bir hale sokardı:

"Belirli bir zümreye katılmayıp onlara sırt çevirmekle, kendi sınıfının dışına çıktığını sanıyorsan aldanıyorsun demektir. Oysa, uyum sağlayamamış bir burjuvadan başka bir şey değilsin!"

Aslında, Claudie'ye gitmek hiç mi hiç hoşuma gitmiyordu. Tüm savaş boyu Burgonya bölgesindeki şatosundan bana bir sürü koli yollayıp durmuştu. Şimdi de perşembe günleri düzenlediği toplantılara ısrarla çağırıyordu beni. Sonunda kabul etmek zorunda kalmıştım. Mayıs ayının karlı bir akşamında, istemeye istemeye bisikletime bindim. Kış sanki kapris yaparcasına, bu bahar günlerinde yeniden göstermişti kendini. Bembeyaz, duru bir gökyüzünden, yere düşen kar taneleri insanın gözünü okşuyordu. Aslında istediğim, bembeyaz yumuşacık bir örtüyle kaplı gibi duran bu dümdüz yollardan birini izleyip hiç durmadan çok uzaklara gidebilmekti. Sosyal yaşamın zorunlulukları eskisinden de çok yıldırıyordu gözümü. Robert her ne kadar köşesinden çıkmayıp gazetecilerden, nişan takma törenlerinden, akademilerden, salonlardan, gala gecelerinden bucak bucak kaçıyorsa da, onu topluma mal etmekten yine de geri kalmıyorlardı. İster istemez ben de onun gibi topluma mal oluyordum... Gösterişli merdivenlerin basamaklarını ağır adımlarla çıktım. Tüm bakışların üstüme çevrildiği bu anlardan nefret ederim. Bir anda varlığımın bilincine varır ve kendimi rahatsız hissederim.

"Sizinle karşılaşmak gerçek bir mucize!" dedi Laure Marva. "Öylesine meşgulsünüz ki! Sizi davet etmeye bile cesaret edemiyor insan."

En azından üç davetini reddetmiştik. Bu kalabalıkta seçebildiğim insanların çok azına karşı, öyle ya da böyle, kendimi suçlu hissediyordum. Bizi, kendini beğenmiş, gururlu ya da insanlardan nefret eder sanırlardı; Oysa bu tür davetlerden hoşlanmadığımız gelmezdi kimsenin aklına. En azından buraya sıkılmaya gelenlerin aklına. Can sıkıntısı çocukluğumdan bu yana beni dehşete düşüren bir kâbustu. Her şeyden önce bundan kurtulabilmek için bir an önce büyümeyi arzulamış, tüm yaşamımı da bu yadsımanın çevresinde kurmuştum. Ama belki de ellerini sıktığım tüm bu insanlar, can sıkıntısına öylesine alışıklardı ki, böyle bir şeyin varlığının farkına bile varmıyorlardı. Belki de soludukları havanın bambaşka bir tadı olabileceğini bile bilmiyorlardı.

"Robert Dubreuilh gelemedi mi?" dedi Claudie. "*Vigilance*'daki makalesinin müthiş olduğunu lütfen iletin ona. Ezbere biliyorum diyebilirim; yemekte, banyoda, yatakta, kendi kendime tekrarlayıp duruyorum. Elimden bırakamıyorum bir türlü! Şu sıralardaki gözdem o! Bunu söylersiniz, değil mi?"

"Olur, söylerim."

Bana ısrarla bakıyordu. Tedirgin oldum bundan; tabii ki önümde Robert'i kötülemeleri hoşuma gitmezdi. Ama öyle övgülere filan boğdukları zaman da ne yapacağımı şaşırırdım. Aptal aptal gülümsüyormuşum duygusuna kapılırdım. Böyle durumlarda susmak sanki bir poz, konuşmaksa boşboğazlık gibi gelirdi bana.

"Bu derginin yayınlanması büyük bir olay." Konuşan Claudie'nin sevgilisi olan Ressam Perlène'di.

Guite Ventadour yanıma yaklaştı; yazdığı bir iki roman iyi yerini bulmuştu. Kendini toplantının en seçkin kişilerinden biri hissediyor olmalıydı. Giyimi ve tavırları artık genç olmadığının bilincinde olduğunu, ama eski güzelliğini de fazlasıyla özlediğini ortaya koyuyordu. Ağdalı bir sesle konuştu: "Dubreuilh'de olağanüstü olan şey, sahip olduğu o köklü kaygısının yanı sıra yaşadığımız dünyaya bu denli coşkulu bir ilgi duyabilmesi... Sözcükleri ve insanları bir arada sevebilmek, az rastlanır bir olgu doğrusu."

"Dubreuilh hakkında bir günlük tutuyor musunuz?" diye sordu Claudie. "Müthiş bir belge armağan etmiş olursunuz dünyaya."

"Zamanım yok!" dedim. "Hem bundan hoşlanacağını da hiç sanmam."

"Beni asıl şaşırtan," dedi Huguette Volange, "bu denli etkin bir kişiliğe sahip bir insanla yaşayıp kendinize ait bir mesleği sürdürebilmeniz. Ben hiç beceremezdim; sevgili eşim tüm vaktimi alıyor. Aslında bunu doğal bulmuyor da değilim!"

O an dilimin ucuna gelen tüm yanıtlardan vazgeçerek, mümkün olduğunca basit bir şekilde:

"Bu işleri iyi yola koymaya bağlı bir şey," dedim.

"Ben de çok iyi yaparım bunu," dedi alınmış bir tavırla. "Bu bir manevi ortam meselesi!"

Bakışlarıyla beni delip geçiyorlardı sanki; hesap istiyorlardı. Hep öyledir zaten. Çevremi sarıp sanki Robert'i şimdiden yitirmişim gibi kurnaz tavırlarla beni sorguya çekerler. Ama Robert henüz yaşıyor. Onu kalıplaştırmalarına katkım olsun asla istemem. İmzalarını topluyorlar, elyazılarını paylaşamıyorlar. İmzalı kitaplarını özenle kütüphanelerine yerleştiriyorlar. Bende ise sadece iki ya da üç kitabı kaldı. Benden ödünç alınan diğerlerini özellikle geri istememiştim. Mektuplarını toplamak bir yana, çoğunu öyle ya da böyle kaybetmiştim. Onlar bana yazılmıştı... Bir gün başkalarına aktaracağım bir belge değildi onlar. Ben Robert'in ne varisiyim ne de tanığı: Karısıyım!

Guite tedirginliğimi hissetmiş olmalıydı; her yerde evindeymiş gibi rahat davranırdı. Yumuşak ve ince parmaklarıyla, tıpkı bir kraliçe edasıyla bileğime yapıştı: "Size hiçbir şey ikram etmediler mi? Gelin, büfeye gidelim." İmalı bir tavırla gülümsedi: "Bir gün oturup biraz sohbet etsek ne iyi olur, değil mi? Zeki bir kadına o kadar ender rastlanıyor ki!" O topluluk içinde kendini anlayacak bir insana rastlamış gibi bir hali vardı. Konuşmasını sürdürdü: "Bir gün Dubreuilh'le birlikte bana akşam yemeğine gelirseniz, çok, ama çok sevinirim."

İşte en zor an buydu: Yani bir yandan umursamaz görünüp bir yandan da üstünlük taslayarak görüşme önerisinde bulundukları o an... Dudaklarımdan o alışılmış sözcükler dökülüyor: "Robert şu günler o kadar meşgul ki!" İşte yine o her zamanki suçlayıcı bakışları üstümde hissediyorum. Sonuçta da kendimi suçlu görmeye başlıyorum. Evet, eşiyim; ama bu, onu sahiplen-

mem için bir neden değil ki! Topluma mal olmuş bir insan, toplumdan soyutlanamaz.

"Ben de iyi bilirim, kitapların esiri olmanın ne anlama geldiğini. Ben de hiçbir davete katılmam! Burada karşılaşmamız büyük bir rastlantı!" Gülüşüyle benim yanıldığımı ve aslında orada olmadığını ima ediyor gibiydi. "Ama önerdiğim çok farklı bir şey; çok sade bir akşam yemeği. Yalnızca erkekler davetli olacaklar; kadınları sevmem, ne konuşulacağını bilemem onlarla. Ya siz?"

"Yo hayır, kadınlarla iyi anlaşırım."

Bana biraz üzgün, biraz da sitemli bir bakış attı: "Gerçekten çok garip! Bende bir anormallik var herhalde."

Kitaplarında çoğu kez hemcinslerini aşağılar; erkeksi yeteneği sayesinde onları aştığını düşünürdü. Erkeklerle aynı yeteneklere sahip olmakla birlikte onlardan ileride sayılırdı. Çünkü aynı zamanda kadın olmanın sevimliliğini de taşıyordu. Bu oyun beni sinirlendirmişti. Profesyonel bir edayla konuştum:

"Son derece normalsiniz. Hemen hemen tüm kadınlar erkekleri yeğlerler!"

Bakışları birden sertleşti; sonra belli belirsiz ama kararlı bir şekilde Huguette Volange'a döndü. Zavallı Guite! Narsist damgasıyla suçlanmama isteği ile yeteneklerini ortaya koyma isteği arasında bocalayıp duruyordu. İşte o zaman da, kendisi hakkında düşünülmesini istediği şeyleri, başkalarına empoze etmeye çalışıyordu. Ama ya onlar da söylemezlerse? Yanlış tanınmayı kabul edebilir miydi hiç? Bu, gerçekten de zor bir ikilemdi.

Claudie yalnız kaldığımı görünce, iyi bir ev sahibesi olarak beni hemen birilerine doğru götürdü.

"Anne, siz daha önce Lucie Belhomme'la tanışmamıştınız, değil mi? Bir zamanlar arkadaşınız Paule'le çok sık görüşürdü," diye sürdürdü. Sonra da aynı hızla, başka bir gruba doğru yürüdü.

"A, demek Paule'ü tanıyorsunuz?" diye sordum, karşımda duran, siyahlar giyinmiş, elmas bir broş takmış ve dişlerini göstere göstere gülümseyen bir kadına.

"Evet, bir zamanlar onu çok iyi tanırdım," dedi alaycı bir sesle. "Onu bedava giydirmiştim, reklam olsun diye... Kendisi Valcourt'ta yeni işe başlamıştı, bense Amaryllis Modaevi'nin açılış hazırlıklarıyla meşguldüm: Güzeldi ama giydiğini kendine yakıştırmasını hiç bilmezdi..." Lucie Belhomme donuk bir tavır-

la gülümsedi: "Doğrusu pek zevk sahibi sayılmazdı; üstelik kimseden de nasihat kabul etmezdi. Zavallı Valcourt'la ben çok çektik ondan."

"Paule'ün değişik bir giyinme biçimi vardır!"

"O zamanlar bir stili yoktu henüz; kendini öyle çok beğenirdi ki, kendini doğru dürüst değerlendiremezdi. Bu işinde de sorun yarattı. Güzel sesi vardı, ama kullanmasını hiç bilemedi. Yeteneklerini bir türlü sergileyemedi. Bu yüzden kendisini hiç kabul ettiremedi."

"Onu hiç dinlemedim, ama çok başarılı olduğunu söylemişlerdi, Rio'ya bile çağrılmış."

Lucie Belhomme gülmeye başladı: "Ani, sürpriz bir başarısı oldu; çünkü çok güzeldi. Ama ardından tüm süksesi sönüverdi. Şarkıcılık her şey gibi çok çalışılması gereken bir iştir. Oysa çalışmak onun en güçlü tarafı değildi, Brezilya hikâyesine gelince: Evet, anımsıyorum. Giysilerini ben dikecektim. Ama erkekleri cezbeden sesi değildi, bunu çok çabuk kavradı. Çevreye inandırmak istediği gibi budala değildi. Kendine bir Malibran havası verdiği doğruydu, ama aslında tek amaçladığı şey, ona bakacak ciddi birini bulabilmekti. Bulunca da, her şeyi bırakıverdi. Haklıydı da! Çünkü hiçbir zaman kariyer yapamazdı. Ne âlemde şimdi?" diye sürdürdü Lucie. Sesi birden yumuşamıştı. "Ünlü sevgilisinin onu terk etmek üzere olduğunu söylediler. Doğru mu bu?"

"Yok canım; birbirlerine deli gibi âşıklar!" dedim kesin bir dille.

"A, iyi öyleyse! Kızcağız böylesine büyük bir aşkı kaç zamandır bekleyip durmuştu." Söylediklerine kendi de inanmamış gibiydi.

Şaşırıp kalmıştım: Lucie Belhomme, besbelli Paule'den nefret ediyordu. Bende yaratmaya çalıştığı imajı elbette kabul edemezdim: Laf olsun diye şarkı söyleyerek bir koruyucu peşinde koşan, tembel, burnu havada küçük bir fahişe imajını yani. Ama bir an, Paule'ün Paris'te geçirdiği ilk yılları, gençliği ve çocukluğu konusunda bana hemen hiçbir şey anlatmadığını anımsadım. Nedendi acaba?

"Size bir merhaba diyebilir miyim?... Benden artık nefret etmiyorsunuz umarım."

Marie-Ange sözüm ona utangaç bir tavırla gülümsüyordu bana:

"Bunu hak ediyorsunuz, aslında! Çok fena oyuna getirdiniz beni," Bunları söylerken gülümsemekten kendimi alamıyordum.

"Mecburdum ama bu oyunu oynamaya!"

"Ama hiç değilse bir konuda bana cevap verin: Gerçekten de altı kardeşiniz var mı?"

"Abla olduğum bir gerçek," dedi dürüst olmaya çalışan bir insanın sesiyle, ama bir tek kardeşim var! O da Fas'ta yaşıyor." Gözleri birden merakla doldu: "Söylesenize, Ventadour denen kadın neler anlattı size?"

"Hiçbir şey."

"Bana her şeyi söyleyebilirsiniz!" dedi. "Buradan girer, buradan çıkar." Bunları söylerken de kulaklarını ve dudaklarını işaret ediyordu!

"Korktuğum da bu işte: Asıl siz bana bu cadı hakkında bildiklerinizi söylesenize!" dedim Lucie'yi işaret ederek.

"A, harikulade bir kadındır."

"Hangi konuda?"

"Düşünün bir! Bu yaşta istediği her erkeği elde etmesi bir yana, yararlı olanla hoş olanı birleştirmeyi de ihmal etmez. Şu sıralar onunla evlenmek isteyen tam üç erkeği birden idare ediyor."

"Her biri de kendisinden başka kimse yok mu sanıyor?"

"Yo, hayır! Her biri diğer iki kişinin varlığından sadece kendisi haberdar sanıyor!"

"Bir Venüs de sayılmaz hani."

"Yirmi yaşlarındayken şimdikinden daha da çirkinmiş, ama zamanla kendine benzememeyi başarmış. Yatakta başarıya ulaşan çirkin kadınlar da var," diye sürdürdü Marie-Ange bir öğretmen edasıyla, "ancak rezil bir hileye başvurmaları gerek! İhtiyar Bratteaux'nun parasıyla Amaryllis Modaevi'ni açtığında Lulu neredeyse kırk yaşlarında olmalı. Tam durumunu düzeltmişti ki, savaş patlak verdi. Şimdi işi yeniden parladı, ama zor günler yaşadığı da bir gerçek". Merhamet dolu bir sesle konuşuyordu: "Böyle saldırgan oluşunun nedeni de bu olsa gerek!"

"Anlıyorum." Marie-Ange'i süzdüm: "Buraya neler yapmaya geldiniz bakalım? Dedikodu mu topluyorsunuz?"

"Keyfim için geldim. Kokteyllere bayılırım. Ya siz?"

"Hiç de eğlenceli bir tarafını görmüyorum doğrusu. Bana anlatır mısınız?"

"Ne bileyim, görmek istemediğiniz bir sürü insanla karşılaşırsınız."

"Ne kadar da net bir açıklama!"

"Hem sonra insanın ortalıkta biraz boy göstermesi gerek."

"Nedenmiş o?"

"Başkaları görsün, tanısın diye."

"Tanınmak istiyorsunuz demek!"

"A, evet. En sevdiğim şey resmimin çekilmesi." Sinirli bir hareketle tırnaklarını kemiriyordu. "Normal değil mi sizce? Bir psikanaliz yaptırmam gerekir mi dersiniz?"

"Olabilir! Kafanızın içi dopdolu olmalı," dedim.

"Neyle dopdolu? Komplekslerle mi?"

"Onun gibi bir şey!"

"Ama bunlardan kurtulsam, geriye ne kalır ki?" dedi. Yakınır gibiydi.

"Haydi gelin buraya," diye seslendi Claudie. "Can sıkıcı konuklar gitti; şimdi rahatça oturabiliriz."

Claudie'ye gittiğinizde, can sıkıcı konukların nihayet gittikleri bir an gelirdi nedense, üstelik her seferinde konuklar değişik bir sıra izleyerek giderlerdi.

"Kusura bakmayın ama onlarla çıkmam gerekecek!" dedim.

"Olur mu hiç!" dedi Claudie, "Akşam yemeğine kalacaksınız. Şu küçük masalara oturup bir şeyler yeriz. Ne iyi olur... Hem sizi tanıştırmak istediğim birileri daha gelecek." Beni biraz kenara çekti: "Artık sizinle biraz daha ciddi bir şekilde ilgilenmeye karar verdim," dedi neşeyle. "Böyle herkesten uzak yaşamak gülünç bir şey! Kimseler tanımıyor sizi; yani bol para sızdırılacak çevreler... Bırakın sizi ben tanıtayım. En ünlü terzilere götüreyim, her yerde boy gösterin: İnanın, bir yıl içinde Paris'in en varlıklı hastaları sizden başkasına gitmez olurlar!"

"Hastalarımın sayısı istediğimden de fazla."

"Olabilir, ama bunların yarısı ya hiç para ödemiyor ya da çok az ödüyordur."

"Sorun bu değil!"

"Sorun olmaz mı hiç? On hastanın vereceği parayı ödeyebilecek bir tek hastayla, şimdi çalıştığınızdan on kat daha az çalışırsınız. Hem biraz çıkıp gezmeye, giyinip süslenmeye de zaman ayırabilirsiniz."

"Bunları başka zaman konuşsak!"

Beni bu kadar yanlış değerlendirmesine şaşıyordum doğrusu; aslında ben de onu pek iyi anlıyor sayılmazdım. Claudie, bizim çalışmalarımızı başarıya ve paraya giden bir yol olarak görüyordu. Bense tüm bu züppelerin sosyal konumlarını büyük bir zevkle, entelektüel konulardaki başarılara değişmeye hazır olduklarına inanıyordum. Bu düşüncemin de nedenini pek çıkaramıyordum. Çocukluğumda, bir öğretmen, bir milyarderden ya da bir düşesten kat kat önemli bir kişi gibi görünürdü gözüme. O günlerden bu yana, benim için bu hiyerarşinin değiştiği söylenemez. Oysa, Claudie, Einstein gibi birine bile verilecek en büyük ödülün, onu salonunda ağırlamak olduğunu sanıyordu. Hem de yürekten! Hiçbir şekilde, hiçbir konuda ortak bir noktaya varmamız mümkün değildi.

"Şu köşeye oturuverin; şimdi doğruluk oyunu oynayacağız," dedi Claudie.

Bu oyundan nefret ederim. Çünkü hep yalan söylemek zorunda kalırım. Karşımdakilerin, hırsla en gizli sırlarını ortaya sermeleri ve birbirlerini tuzağa düşürmek için kurnazca sorular sormaları ise beni adeta utandırır.

"En sevdiğiniz çiçek hangisi?" Huguette, Guite'e soruyordu.

"Siyah iris!" diye yanıtladı Guite. Etrafı birden derin bir sessizlik sarmıştı. Hepsinin de en sevdiği çiçek, mevsim, kitap ya da terzi vardı elbette.

Huguette, Claudie'ye baktı:

"Kaç sevgiliniz oldu?"

"Bilmem, unuttum. Yirmi beş ya da yirmi altı olmalı. Bir dakika bekleyin, gidip banyodaki listeye bir bakayım." Neşeyle bağırarak döndü: "Yirmi yedi taneymiş!"

"Tam şu anda ne düşünüyorsunuz?" Huguette, şimdi de bana soruyordu.

Gerçek benim için artık tartışılmaz olmuştu:

"Başka bir yerde olmak istediğimi!" Ayağa kalktım. "Cidden görülecek önemli işlerim var," dedim Claudie'ye. "Sakın benim için rahatsız olmayın."

Salondan çıktığımda, o ana dek bir divana yığılıp kalmış olan Marie-Ange, kalkıp peşimden geldi:

"Acele işiniz olduğu bir yalandı, değil mi?"

"Benim hep işim vardır!"

"Sizi yemeğe davet etsem!..." Bakışlarında hem davetkâr hem de ısrarlı bir ifade vardı. Ama pek uzun sürmedi bu.

"Gerçekten de vaktim yok."

"O halde, başka bir zaman. Ara sıra görüşemez miyiz?"

"Öyle meşgulüm ki!"

Biraz bozulmuştu. Elini uzattı. Bisikletime binip arkama bakmadan çekip gittim. Onunla bir akşam yemeği yemek hoşuma giderdi, ama sonunun nereye varacağını çok iyi biliyordum: Erkekler onu ürkütüyorlar, o da küçük kız havalarına bürünüyordu. En kısa zamanda yüreğini ve narin bedenini sunacaktı bana. Bundan kaçınmam, durumun beni korkutmasından değildi; beni cezbetmeyecek kadar aşikâr olmasmdandı. Nadine'in bir gün bana yönelttiği suçlamada büyük bir gerçek payı vardı: "Hiçbir zaman kendini tam olarak vermezsin sen!" Evet, insanlara bir psikiyatr gözüyle bakıyordum. Bu da çevremle ilişkilerimi büyük ölçüde zorlaştırıyordu. Öfke, kin gibi duygulara kapıldığım pek enderdir. Bana karşı beslenen olumlu duygularsa, doğrusu pek etkilemez beni. Böyle bir izlenim bırakmak mesleğimin gereğidir. Yarattığım duyguların sonuçlarını kayıtsızlıkla karşılayıp zamanı gelince onları yok etmem gerekir. Özel yaşamımda da bu tutumu sürdürürüm. Rahatsızlığı olan kişinin, çocukluğundan kalma sorunları anında tanımlar, kendimi onların fantazmlarındaki halimle görürüm: Anne, büyükanne, kızkardeş, çocuk, erişilmez bir ideal. Her ne kadar, kendi imajımda yaptıkları değişiklikler hoşuma gitmiyorsa da, bunu kabullenmek zorundayım. Normal bir kişi bana bağlanmaya kalksa, ister istemez kendime bazı sorular sormak zorunda kalırdım herhalde: "Acaba bende kimi görüyor? Hangi doyumsuzluğunu gidermeye çalışıyor?" Tabii, bu durumda ona karşı herhangi bir şey duymam baştan frenlenmiş olurdu.

Paris'in dışına çıkmış olmalıydım. Şimdi Seine Nehri boyunca, sağımda parmaklık, solumda ise uzaktan uzağa, çok eski bir sokak lambasının aydınlattığı bir dizi küçük, köhne evin sıralandığı dar bir şose üstünde gidiyordum. Kaldırım taşları çamurlu, kaldırımlar ise karla kaplıydı. Karanlık gökyüzüne bakıp gülümsedim: Bu saatleri Claudie'nin evinden kaçarak kazanmıştım. Kimseye de borçlu değildim. Herhalde bundan olacak, soluduğum soğuk hava öylesine neşe doluydu ki! Birden anımsadım: Eskiden havayı böyle soluduğum zamanlar sarhoş olurdum: Nedensiz bir sevinç benliğimi kaplardı. İşte o zaman: "Böyle anlar olmazsa, yaşamaya değmez!" diye düşünürdüm. Böyle anlar olmayacak mıydı artık? Bana okyanusu aşıp geçme, başka bir kıtayı keşfetme olanağı sağlanırken, verdiğim tek yanıt

"Korkuyorum!" oluyordu. Neden korkuyordum ki? Bir zamanlar hiç korkak değildim. Paiolive koruluğunda olsun, Grésigne ormanında olsun, çantamı kafamın altına yerleştirir, bir battaniyeye sarınıverir, yıldızların altında yapayalnız, sanki yatağımdaymışçasına uyuyakalırdım. Rehbersiz, öylesine rastgele, kaygan, buzlarla kaplı yüksek dağlara tırmanmayı çok doğal bulurdum; etrafımın dikkatli olma önerilerini önemsemezdim hiç... Tek başıma Le Havre ya da Marsilya batakhanelerinde oturup içki içebilirdim. Yine tek başıma, Kabil köylerinde dolaşırdım... Aniden dönmeye karar verdim: Eğer eski özgürlüğüme kavuşmak istiyorsam, bisikletle başımı alıp rastgele uzaklara gitmektense, evime dönüp Romieux'ye önerisini kabul ettiğimi bildirmek en iyisiydi.

Ama tüm bunlara rağmen, yanıtımı bir türlü veremedim. Birkaç gün sonra, hâlâ sağa sola kaygı içinde fikir sormaya devam ediyordum. Sanki söz konusu olan, dünyanın merkezine bir yolculukmuş gibi!

"Benim yerimde olsanız kabul eder misiniz?"

"Tabii," dedi Henri şaşırmış bir halde.

Bu, projektörlerin zafer müjdesi veren büyük "V"leri, Paris semalarının yansıttığı gece olmuştu. Bir iki dostumuz şampanya ve plak getirmiş, ben de bir akşam yemeği hazırlamış, her yeri çiçeklerle donatmıştım. Nadine, acele bitmesi gereken bir işi bahane ederek odasından çıkmamayı yeğlemişti: Onun gözünde bir ölüm yıldönümünden başka bir şey olmayan bu kutlamaya katılmak istemiyordu besbelli ki...

"Garip bir kutlama doğrusu!" diyordu Scriassine. "Bu bir son değil, aksine bir başlangıç; gerçek bir trajedinin başlangıcı!"

Ona göre Üçüncü Dünya Savaşı başlıyordu. Neşeyle seslendim: "Gene Kassandra rolünü oynamayın. Noel gecesi de korkunç kehanetlerde bulunmuştunuz. Yanılmıyorsam, bahsi kaybettiniz artık."

"Bahse girmemiştik; hem üstünden bir yıl bile geçmedi!"

"Her neyse, Fransızlar edebiyattan hiç de bıkmış görünmüyorlar." Henri'ye döndüm: "*Vigilance*'a ne kadar çok yazı geliyor, değil mi? İnanılacak gibi değil."

"Bu yalnızca Fransa'nın İskenderiye'nin kaderini seçtiğini gösterir," dedi Scriassine. "*Vigilance*'ın bu kadar çok tutmasındansa, *L'Espoir* gibi büyük bir gazetenin iflasın eşiğine gelmemesini isterdim."

"Neler anlatıyorsun sen?" diye atıldı Henri? "*L'Espoir*'ın durumu gayet iyi!"

"Bazı özel kişilerden para yardımı kabul etmek zorunda kalacakmışsınız!"

"Kim söyledi bunu?"

"Bilmem! Ağızdan ağza dolaşan bir söylenti işte."

"Emin ol, yanlış bir söylenti bu!" Henri sert bir sesle konuşmuştu. Pek keyfi yok gibiydi. Garipti, çünkü o gece herkes çok neşeliydi. Hatta Paule ve mutsuzluğu artık kronikleşmiş durumda olan Scriassine bile... Robert başka bir dünyadan, 20'li yıllardan öyküler anlatıyor, Lenoir ve Julien de onunla birlikte o uzak yılları anımsıyordu. Kimsenin tanımadığı iki Amerikalı subay, alçak sesle Vahşi Batı ezgileri söylüyor, bir Amerikalı kadın subay divanın üstünde uyukluyordu. Geçmişteki felaketlere ve gelecekteki trajedilere karşın bu gece gerçek bir kutlama gecesiydi. Bundan emindim; şarkılardan ve havaifişeklerden çok, içimde hem gülme hem de ağlama isteğinin kıpırdanmasından anlıyordum bunu.

"Gelin, dışarıda neler olup bittiğini görelim. Sonra buraya dönüp yemek yeriz," dedim.

Hepsi coşkuyla kabullendi bu öneriyi. Bizi Concorde Meydanı'na götürecek metronun girişine kolayca vardık. Ama Concorde Meydanı'ndan çıkmaya gelince, iş değişti. Merdivenler kalabalıktan tıkanmıştı; kaybolmamak için kol kola girmiş, birbirimizi sıkı sıkı tutuyorduk. Ama son basamağa ayağımız değdiğinde, büyük bir insan seli beni Robert'in kolundan bir anda çekip aldı. Niyetimiz Champs-Elysée Bulvarı'nın sonuna kadar gitmekti. Ama birden kendimi Henri'yle birlikte gitmek istediğimiz yönün tam aksi istikamette buldum. Bir insan seli bizi Tuillerie Meydanı'na doğru sürüklüyordu.

"Hiç karşı koymaya kalkışmayın! Birazdan hepimiz sizin evinizde yeniden bir araya geleceğiz. Kendimizi kalabalığa bırakmaktan başka çare yok!"

Şarkılar ve kahkahalar arasında kan kırmızı ışıklar ve bayraklarla donatılmış Opera Meydanı'na kadar sürüklendik. Kayıp düştüğümüz an, ayaklar altında ezileceğimiz düşüncesi beni biraz ürkütüyordu. Ama aynı zamanda da insanı sarhoş ediyordu; hiçbir şey sonuçlanmamıştı, geçmiş yeniden canlanmamış, belirsizdi. Ama yaşadığımız an zafer doluydu. Kalbimiz çarpa çarpa, dudaklarımız kupkuru, kafamız bomboş, o anın akıntısına kapılıp gitmekten başka çare yoktu.

"Bir şey içmek ister miydiniz?"

"Neden olmasın..."

Yavaş yavaş, binbir numarayla kalabalıktan sıyrılıp Montmartre'a çıkan bir sokağa attık kendimizi; şarkı söylemeye çalışan üniformalı Amerikalılarla tıka basa dolu bir kabareye daldık. Henri şampanya ısmarladı. Boğazım susuzluktan, yorgunluktan, heyecandan iyice kurumuştu. Art arda iki kadeh boşalttım.

"Ne kutlama bu, değil mi ama!"

"Öyle."

Birbirimize dostça baktık. Henri'ye birlikteyken kendimi tam anlamıyla rahat hissettiğim anlar çok azdır. Aramızda çok insan var: Robert, Nadine, Paule. Ama bu gece onu kendime çok yakın hissediyordum. Üstelik şampanya da bana bayağı cesaret vermişti:

"Gene de bu gece pek keyifli görünmüyorsunuz!"

"Yo, iyiyim." Bana bir sigara uzattı: "Yine de *L'Espoir*'m maddi sıkıntıda olduğu söylentilerini kimin yaydığını çok merak ediyorum. Samazelle mi acaba?"

"Onu sevmiyorsunuz, değil mi? Ben de hiç hoşlanmıyorum. Kendi yarattıkları kişiliklerini hep yanlarında taşıyan insanlar nedense pek sıkıcı olurlar!"

"Ama Dubreuilh ona çok önem veriyor."

"Robert mi? Onun çok işe yaradığını düşünüyor. Ama bir sempatisi de yok!"

"Bu Dubreuilh için iki farklı duygu mu?" Ses tonu, sorusu kadar tuhaf gelmişti bana: "Ne demek istiyorsunuz?" diye sordum.

"Şu anda Dubreuilh yaptığı işe kendini o kadar kaptırmış ki, insanlara sempati duyabilmesi onların yararlı olmalarına bağlı!"

"Bu hiç de doğru değil!" dedim öfkeyle.

Henri'nin bakışları biraz alaylıydı: "*L'Espoir*'ı SRL'nin emrine vermemiş olsaydım, benimle dostluğunu aynen sürdürür müydü acaba?"

"Elbette ki düş kırıklığına uğrardı... Hem de sizi onayınızı vermeye zorlayan nedenlerden dolayı."

"Tamam tamam; haklısınız, bu tür varsayımlara dalmak çok saçma," diye atıldı hemen.

Acaba Robert onda başka seçeneği olmadığı izlenimi mi yaratmıştı. Robert, amacına ne pahasına olursa olsun ulaşmayı ka-

fasına koyunca çok acımasız davranabiliyordu. Henri'yi incitmiş olması beni çok üzerdi doğrusu. Üstelik kendisi de o kadar yalnızdı ki! Hiç olmazsa bu dostunu kaybetmemeliydi...

"Robert değer verdiği, önemsediği insanlardan çok şey bekler," dedim. "Örneğin bunu Nadine'e karşı davranışında da fark ettim. Beklediklerini alamayınca ondan biraz yüz bile çevirdi."

"Ama bir insan başkası adına mı talepkârdır yoksa kendi adına mı? Bu ikisi apayrı şeyler. Birinci durum tabii ki bir sevgi ifadesidir..."

"Evet, öyle... Ama Robert için ikisi de aynı şeydir."

Genellikle Robert'ten söz etmeyi hiç sevmem. Ama Henri'de sezinlediğim bu öfkeyi ne yapıp edip yok etmek istiyordum. "Onun gözünde *L'Espoir* ile SRL'nin birleşmesi bir zorunluluktu. Bu olguyu siz de kabul etmek zorunda kaldınız." Henri'ye baktım: "Sizi kullandığını mı düşünüyorsunuz yoksa? Ama bu, olsa olsa size verdiği değerdendir."

"Biliyorum," dedi Henri gülümseyerek. "Kendi görüşlerini başkalarına da benimsetmesini iyi bilir; kabul etmelisiniz ki, bu biraz emperyalist bir değer verme biçimi!"

"Hemfikir olduğunuza göre, pek de yanlış bir davranış sayılmaz. Ona neden kızdığınızı pek anlayamıyorum..."

"Böyle bir şey söyledim mi size?"

"Yo, hayır; ama hissediliyor."

Henri bir an duraksadı: "Bakın, bunlar çok ince ayrıntılar. Dubreuilh bir an bile olsun kendini benim yerime koysaydı, ona çok minnet duyardım." Sevimli sevimli gülümsedi: "Oysa siz yapardınız bunu!"

"Ben bir eylem kadını değilim. Evet haklısınız; işine geldiği zaman Robert bazı şeyleri bilerek görmezlikten gelir! Ama bu, onun başkalarını gerçekten düşünmesini, sevmesini engellemez. Ona haksızlık ediyorsunuz."

"Olabilir," dedi Henri neşeyle. "Bilirsiniz, bir şeyi istemeye istemeye yapmayı kabullenince, sizi bunu yapmaya itene biraz olsun diş bilersiniz. Ama bunun pek dürüst bir şey olmadığını da kabul ediyorum."

Henri'ye biraz kaygıyla baktım:

"*L'Espoir*'ın SRL ile kurduğu bu yeni ilişki, size çok mu ağır geliyor?"

"Bu artık önemli değil! İşin içine girdim bir kere."

"Ama girmeye pek hevesli değildiniz."

Gülümsedi: "Pek sayılmaz."

Kaç kez politikanın canını sıktığını yineleyip durmuştu. Oysa şimdi boğazına kadar politikaya bulaşmıştı. İçimi çektim: "Scriassine'in dediklerinde gerçek payı varmış! Politika hiç bu kadar kıyıcı olmamıştı şimdiye dek."

"O namussuz Dubreuilh kendini kaptırmıyor ama," dedi Henri, biraz da kıskanç bir tavırla. "Eskisi kadar yazı yazabiliyor."

"Evet, eskisi kadar yazıyor," dedim. Bir an tereddüt ettim, ama Henri'ye güvenebilirdim: "Eskisi kadar, ama eskisi gibi rahat değil. Bazı bölümlerini sizin de okuduğunuz o anıları yayınlamaktan vazgeçti. Onu çekemeyenlerin eline koz vereceğini düşündüğü için tabii! Ne üzücü değil mi? İnsan topluma mal olunca yazarlık günlerinin dürüstlüğünü eskisi gibi sergileyemiyor."

Henri bir süre sustu: "Tabii, edebiyata özgü belli bir amaçsızlık bu durumda silinmek zorunda. Bugün Dubreuilh'ün yayınladığı her eser, kaçınılmaz olarak göz önüne almak zorunda olduğu belli bir bağlamda değerlendiriliyor. Ama bu, onun içtenliğinden bir şey alıp götürmez bence..."

"Bu anıların yayınlanmayacağını düşünmek beni çok üzüyor..."

"Bu konuda haksızsınız," dedi Henri dostça bir ifadeyle. "Hiçbir sorumluluk taşımadan kendini ortaya koyan bir insanın eseri, yazdığı her satırın, söylediği her sözcüğün sorumluluğunu üstlenmiş bir yazarınkinden ne daha gerçekçi ne de daha eksiksiz olur."

"Siz buna inanıyor musunuz? Aynı sorunu siz de mi yaşadınız?"

"Yo, hayır; bu biçimde değil."

"Ama sorunlar olduğu da gerçek, değil mi?"

"Canım, sorun hep vardır!" diye geçiştirdi.

Israr ettim: "O neşeli romanınız nasıl gidiyor?"

"Yazmıyorum artık," dedi Henri.

"Ne oldu? İç karartıcı bir hale mi dönüştü? Ben size söylemiştim!"

"Artık yazmıyorum," dedi biraz mahcup. "Hiç yazmıyorum."

"Buna inanamam."

"Makaleleri saymıyorum tabii. Onlar anında okunup unutuluveriyorlar. Ama gerçek bir kitap yazamaz oldum."

Demek artık yazmıyordu; Paule'ün saçmalamalarında bir gerçek payı vardı o halde. Yazmayı onca seven bir insan nasıl olur da bu noktaya gelirdi?

"Ama neden?" diye sordum.

"*Yazmamak gayet doğal bir şey! Doğal olmayan, bunun tersidir.*"

"Sizin için değil ama; bir zamanlar yazı yazmadan yaşayamayacağınızı düşünürdünüz."

Tedirgin bir ifadeyle onu süzdüm. Evet, Paule'e: "İnsanlar değişiyor," demiştim gerçi, ama bunun ne kadar bilincinde olsak bile, yine de yakınlarımızı birçok konuda değişmez görmekte ısrar ederiz. İşte, kendi gökyüzümdeki sabit yıldızlardan biri daha ansızın hareket etmeye başlamıştı.

"Sizce şu sıralarda yazmanın bir anlamı kalmadı mı?"

"Yo, hayır! Yazı yazmada hâlâ bir anlam bulan insanlar varsa, buna onlar adına çok sevinirim. Bense, artık istemiyorum. Hepsi bu." Gülümsedi: "İtiraf edeyim, diyecek bir şeyim kalmadı artık. Ya da diyeceklerimin hiçbir değeri yok!"

"Bu geçici bir ruh hali olabilir."

"Hiç sanmıyorum."

Yüreğim daralmıştı birden: Yazmaktan vazgeçmek onu çok üzüyor olmalıydı. Biraz kınayan, biraz da pişmanlık dolu bir sesle: "Onca sık görüşmemize rağmen bize bundan hiç söz etmediniz!"

"Denk düşmedi herhalde."

"Doğru ya, Robert'le politikadan başka bir şeyden konuşmaz oldunuz." Aklıma birden parlak bir fikir gelmişti: "Robert'le ben bu yaz bisikletle bir geziye çıkmayı düşünüyoruz. Bir iki haftalığına bizimle gelseniz ne iyi olur!"

Biraz duraksadı: "Gerçekten de iyi olur."

"Kuşkusuz çok iyi vakit geçiririz." Ben de duraksadım: "Ama Paule bisiklete binmiyor!"

"Ama tatilimin tümünü de onunla geçirecek değilim herhalde!" dedi biraz öfkeyle. "Tours'a, kız kardeşine gider o da..."

Kısa bir sessizlik oldu. Aniden sordum:

"Neden Paule yeniden sahneye çıkmamakta diretiyor?"

"Nedenini keşke bana siz söyleyebilseniz. Şu son zamanlarda aklından geçenleri hiç anlayamıyorum." Sesi umutsuzluk doluydu. Sonra omuz silkti: "Belki de kendine yeni bir yaşam şekli seçerse, benim bunu fırsat bilip ilişkimizi bitirmemden korkuyor."

"Bu, sizin de isteğiniz değil mi?"

"Evet," diye atıldı. "Ne yazık ki çoktandır sevmiyorum onu! Her ne kadar hiçbir şeyin değişmediğini söylemekte diretiyorsa da, bunun gayet iyi bilincinde."

"Sanırım ikili bir yaşam sürdürüyor. Bir yandan her şeyi olduğu gibi görüyor, diğer yandan da onu delicesine sevdiğinize ve istese dünyanın en iyi şarkıcısı olabileceğine kendini inandırıyor. Sanırım sağduyu üstün gelecek: Ama o zaman da yaşamını nasıl yönlendirir, bilmiyorum."

"Ben de bilmiyorum," dedi Henri. "Acımasız davranmak istemem, ama kendimi feda etmeye de niyetim yok. Bazen durum bana çok basit görünüyor. Aşk bitince biter! Bazen de artık sevmemekle haksızlık ettiğimi düşünüyorum ona. Paule hiç değişmedi ki!"

"Sanırım, sevmek de başlı başına bir haksızlık."

"Peki o zaman ben ne yapabilirim?"

Gerçekten de kaygılı görünüyordu; bir kez daha kadın olduğuma sevindim. Çünkü ilişki kurulan insan erkek olunca, haliyle sorunlar azalıyor.

"Eğer Paule de özveride bulunmazsa, durumunuz pek iç açıcı olmayacak! İnsan suçluluk duyguları içinde yaşayamaz; istemediği bir durumu da uzun süre göğüsleyemez."

"Belki de istemediğim bir yaşamı sürdürmeye alışmam gerek," dedi. Rahat görünmeye çalışıyordu.

"Hayır, hiç değil! İnsan yaşamından hoşnut değilse, ona nasıl bir anlam verebilir?"

"Ya siz! Siz hoşnut musunuz?"

Sorduğu bu soruyla beni fena faka bastırmıştı: Geçmiş bir inanca dayanarak konuşmuştum. Ama artık buna ne derece uyar olmuştum? Bunu kestirmek zordu. Biraz tedirgin: "Mutsuz değilim!" dedim.

Bu kez inceleme sırası ona gelmişti: "Bu size yetmiyor mu?"

"İdare ediyor işte..."

"Değişmişsiniz!" dedi dostça. "Bir zamanlar tarifsiz bir şekilde halinizden memnun görünüyordunuz."

"Neden ben de değişmiş olmayayım?"

Ama ısrar ediyordu: "Mesleğiniz eskiye oranla sizi daha az ilgilendiriyor gibi geldi bana!"

"Tabii ki ilgilendiriyor. Ama sizce şu yaşadığımız günlerde insanların ruh sağlığıyla uğraşmak biraz boş değil mi?"

"İyileştirdiğiniz insanlar için çok önemli ama. Hem de eskisi kadar! Fark nerede?"

Duraksadım: "Bir zamanlar mutluluğa inanırdım; yani demek istiyorum ki mutlu insanları haklı bulurdum. Bir hastayı iyileştirmek demek bence, onu yaşamına yön verebilen sorumlu bir kişi haline getirmektir." Omuz silktim: "Her türlü yaşamın bir anlamı olabileceğine inanmak için geleceğe çok güvenmek gerek."

Henri gülümsedi; bakışları beni sorguya çeker gibiydi: "Geleceği ben o kadar karanlık görmüyorum," dedi.

"Bilmem ki! Bir zamanlar yaşamı toz pembe gördüğüm için olacak, belirsizlik ürkütüyor beni" Gülümsedim: "İşte bendeki en büyük değişiklik: Her şeyden korkar oldum!"

"Beni şaşırtıyorsunuz!"

"Emin olun öyle; bakın kaç hafta önce beni Ocak ayında yapılacak Amerika'daki bir psikiyatri kongresine çağırdılar. Bir türlü karar veremiyorum."

"Ama neden?" Çok şaşırmışa benziyordu.

"Bilemiyorum: Teklif bana ilginç gelmekle birlikte korkutuyor da... Siz olsaydınız korkmaz mıydınız? Yerimde olsaydınız kabul eder miydiniz?"

"Elbette! Ne olabilir ki? Başınıza bir şey mi gelecek yani!"

"Hayır, hiçbir şey..." Duraksadım: "Kendinizi ve değer verdiğiniz kişileri bir başka dünyadan gözlemlemek, garip bir duygu olsa gerek."

"Çok ilginç olmalı." Yüreklendirici bir tavırla gülümsedi: "Kuşkusuz bazı yeniliklerle karşılaşacaksınız, ama bunların yaşamınızı altüst edeceğini hiç sanmıyorum. Yani sonuçta başımıza gelenler, yaptıklarımız, sandığımız kadar önemli değiller!"

Başımı önüme eğdim: "Doğru," diye düşündüm. "Her şey sandığımızdan çok daha önemsiz aslında. Gidip geleceğim, hepsi bu kadar... Her şey geçici... Ama aslında, başımızdan hiçbir şey geçmiyor." Bu baş başa sohbetimiz de bitmişti işte! Akşam yemeği için eve dönmemiz gerekiyordu. Birlikte geçirdiğimiz bu anların içtenliğini, güvencesini şafak sökene dek uzatabilirdik. Belki de şafağın da ötesine! Yapsa mıydık? Ama denemedik.

"Gidip diğerlerini bulalım."

"Evet," dedi Henri. "Zamanı geldi."

Sessizce metroya doğru yürüdük.

Robert'in Lafaurie ile görüşmesi ölçülü, ama düşmanca bir havada geçti. Hiçbiri ses tonunu yükseltmedi, ama birbirlerine adeta savaş suçlusu muamelesi yaptılar. Lafaurie üzgün bir sesle konuşmayı şöyle noktaladı: "Ne yazık ki saldırmak zorunda kalacağız." Bu, Haziran ayında öngörülen mitingi Robert'in coşkuyla hazırlamasını engellemedi. Ama bir akşam Henri ve Samazelle'le yaptığı uzun bir görüşmeden sonra birdenbire sordu:

"Sence bu mitingi düzenlemekle doğru mu yapıyorum?"

Ona hayretle baktım: "Bana bunu neden soruyorsunuz?"

Gülümsedi: "Yanıtlaman için!"

"Benden daha iyi bilirsiniz."

"Pek bilemiyorum!"

Ona şaşkınlıkla bakmaya devam ediyordum: "Mitingden vazgeçmek, SRL'den vazgeçmek anlamına gelir."

"Elbette!"

"Lafaurie ile tartışmanızdan sonra vazgeçmenin mümkün olmadığını bana uzun uzun anlatmıştınız. Şu anda değişen ne ki?"

"Değişen bir şey yok."

"O halde niçin fikir değiştirdiniz? Yoksa komünistleri zorlamanın artık mümkün olmadığını mı düşünüyorsunuz?"

"Yo, kanım değişmedi; başarıya ulaşırsak aradaki bütün köprüleri yakmamaları da olası." Robert bir an duraksadı: "Olayı her yanıyla düşünmeye çalışıyorum."

"Eylemin boyutlarını mı yani?"

"Evet! Tasarladığım sosyalist Avrupa'nın bir ütopyadan başka bir şey olmadığı kuşkusuna kapılıyorum zaman zaman. Ama henüz somutlaşmamış bir düş, çoğu kez ütopyayı andırır. Sahip olduğumuzdan başka bir şeyin mümkün olamayacağını düşünseydik hiçbir zaman, hiçbir şey yapamazdık."

Görünmeyen bir muhatapla tartışıyor gibiydi. Acaba bu kuşkuları nereden kaynaklanıyordu? İçini çekti: "Başlangıçta, somut bir olanakla bir düş arasındaki ayrımı yapmak pek kolay değildir!"

"Lenin, 'düş kurabilmek gerekir' derdi ama!"

"Evet ama, bu düşe ciddi bir şekilde inanabilmek koşuluyla... Sorun bu işte! Ciddi olarak inanıyor muyum ben?"

Ona şaşkınlıkla baktım: "Ne demek istiyorsunuz yani?"

"Bu konuda bunca ısrarım, bir meydan okuma isteğinden, bunu gurur meselesi yapmamdan kaynaklanıyor olmasın! Ya da kendini beğenmişlikten?"

"Bu tür kuşkulara kapılmanız çok garip. Genellikle kendinizden hiç kuşku duymazdınız."

"Alışkanlıklarımdan kuşku duyarım!"

"O halde bundan kurtulmaya bakın. Doğabilecek herhangi bir sorun ya da uğrayabileceğiniz bir başarısızlık sizi korkutuyor olmasın?"

"Olabilir," dedi Robert.

"Herhalde komünistlerin size karşı kampanya açacağını düşünmek hoşunuza gitmiyor."

"Hayır, hoşuma gitmiyor. İnsan kendini anlatabilmek için onca çaba gösteriyor, onlar ise kalkıp sistemli bir biçimde en kötü anlaşmazlıkları yaratıyorlar. Evet," diye sürdürdü, "belki de içimdeki yazar, politikacıya adımlarını temkinli atmasını öneriyor".

"Gördünüz mü, bütün nedenlerinizi tek tek incelemeye koyulduğunuzda, işin içinden çıkamıyorsunuz. Scriassine'in deyimiyle, tarafsız olmaya çalışın."

"Ne yazık ki bu, çok zor! Hele hele eksik bilgilerle yetinmek zorunda kalınca... Evet, Avrupa'da bir sol kesimin şansına yürekten inanıyorum; ama belki de gerekli olduğunu bildiğim için inamyorumdur!"

Robert'in sorunu bu açıdan ele alması beni şaşkına çevirmişti. Komünistlerin iyi niyetine saf saf inandığı için kendini suçluyordu. Ama bu durum kendine olan güvenini bu denli sarsmaya yol açmamalıydı. Ortak yaşamımızda ilk kez, onda kolaya kaçma eğilimi gözlüyordum.

"Ne zamandır SRL'den vazgeçmeyi düşünüyorsunuz?"

"Somut olarak düşünmüyorum. Zaman zaman aklıma bazı sorular takılıyor."

"Ne zamandır?"

"Üç dört gündür."

"Belirli bir nedeni yok mu bunun?"

Gülümsedi: "Yo, hayır; belirli bir nedeni yok!"

Dikkatle inceledim onu: "Düpedüz yorgunluktan olsa gerek!"

"Doğru, biraz yorgunum!"

Birden gözüme çarptı: Gerçekten de çok yorgun görünüyordu. Gözleri kıpkırmızı, teni soluk, yüz hatları şişti. "Artık pek genç sayılmaz!" diye düşündüm kaygıyla. Tabii ki yaşlı da sayılmazdı, ama yine de eski taşkınlıkları kaldıracak takati yoktu

artık. Sanki kendine aksini ispatlamak istercesine her zamankinden de fazla çalışıyordu. SRL, *Vigilance* ve kitabıyla ilgili çalışmalarının yanı sıra ziyaretçi kabul etmesi, mektupları cevaplaması, telefon konuşmaları yapması gerekiyordu. Herkesin ona acilen iletmek istediği şeyler vardı: Yüreklendirme ve eleştiri bekliyorlar, öneriler ve çeşitli sorunlar sunuyorlardı. Yazdıklarını yayınlamamakla sanki hepsi açlığa ve sefalete terk ediliyor, çılgınlığa, ölüme, intihara itiliyordu! Robert gece yarılarına kadar ziyaretçilerle görüşüyordu. Neredeyse hiç uyumuyordu.

"Kendinizi çok fazla yoruyorsunuz. Bu gidişle perişan olacaksınız. Günün birinde kalp krizi geçirirseniz, benim halim ne olur?"

"Sadece bir ayımız kaldı!"

"Bir aylık tatille kendinize gelebileceğinizi sanıyorsanız aldanıyorsunuz." Sonra düşündüm. "Banliyöde bir ev bulmaya çalışsak," dedim. "Haftada iki ya da üç kez Paris'e gelirsiniz, geriye kalan zaman da rahat edersiniz: Ne ziyaretler, ne telefon konuşmaları, yalnızca sükûnet!"

"Evi sen mi bulacaksın?" dedi Robert alayla.

Doğrusu ya, emlak bürolarının kapılarını aşındırmak bana göre bir iş değildi. Hem zamanım da kısıtlıydı. Ama Robert'in kendini bu denli yorduğunu görmek de yürekler acısıydı.

Mitingin yapılmasına karar vermişti, ama tedirgindi: Komünistler ancak büyük bir başarı karşısında etkilenebilirlerdi. İlişkilerini kestikleri takdirde SRL ne olurdu? Ben de tüm kalbimle SRL'nin başarısını diliyordum. Tek tek tüm bireylere ve yaşamın getirdiği güzelliklere, duygularımıza, bilinçlenmemize, mutluluklarımıza Robert'ten çok daha fazla önem veririm. Sınıfsız bir toplumda, insanlığın ödün vermeden kendi kendine var olabileceğine inanma ihtiyacındayım.

Neyse ki Nadine, komünist dostlarının kınamalarını artık babasına iletmekten vazgeçmişti. Amerikan emperyalizmine karşı ileri geri konuşmaktan da... *Kapital*'i de bir köşeye atmıştı.

Bana birden: "Aslında komünistlerin burjuvalardan hiç de farkı yok!" dediği zaman pek şaşırmadım.

"Nasıl yani?"

Tam yatmaya hazırlanıyordum; o da divanın kenarına ilişmişti. Bu saatlerde çoğu kez önem verdiği konuları açardı bana:

"Bunlar devrimci değil! Düzenden yanalar, aileye, işe, mantığa fazlasıyla önem veriyorlar. Adaleti geleceğe ertelemişler, bu

arada herkes gibi adaletsiz dünyanın meyvelerinden nasipleniyorlar. Hem sonra toplum yarın alt tarafı yine bir toplum olacak işte! Hepsi bu kadar..."

"Tabii!"

"Dünyanın fazla değişmeyeceğini bile bile beş yüz yıl beklemek gerekiyorsa, benim işim değil bu!"

"Dünyayı birkaç ay içinde değiştirebileceklerini mi sanıyordun?"

"Çok matrak! Tıpkı Joly gibi konuşuyorsun. Zırvalarını ezbere öğrendim artık. Ama bunları bile bile neden Komünist Partisi'ne katılayım ki! Diğerleri gibi bir parti işte."

"Nadine için yine kötü sonuçlanan bir hikâye!" diye düşündüm üzülerek. "Başarıyla sürdüreceği bir davaya ne kadar ihtiyacı var," diye geçiriyordum aklımdan makyajımı silerken...

"En iyisi Vincent gibi yalnız olmak! Ne kadar ödünsüz bir insan o! Bir melek adeta!"

Bir melek! Diego için de aynı sözcüğü kullanırdı: Bir zamanlar onu etkileyen o önü alınmaz çılgınlığı, Vincent'da mı buluyordu acaba? Ne var ki Diego çılgınlığını yazılarına aktarıyordu. Vincent'ın ise bu çılgınlığı gerçek yaşamına bulaştırmasından korkuyordum. Nadine'le yatıyor muydu? Kim bilir... Her neyse, çok sık görüşüyorlardı. Nadine biraz sinirliydi o günler, ama yine de neşeliydi. Bir gün, sabahın beşinde kapının çaldığını duyunca hiç şaşırmadım. Nadine henüz dönmemişti; anahtarını unutmuş olmalıydı. Ancak kapıyı açtığımda karşımda Vincent'ı buldum. Bana hemen:

"Merak etmeyin," dedi.

Anında telaşlandım: "Nadine'in başına bir şey mi geldi?"

"Yo, hayır! Çok iyi... Her şey yolunda." Kararlı adımlarla oturma odasına yürüdü.

"Ne de olsa Nadine de bir kadın!" dedi biraz küçümser bir tavırla. Montunun cebinden bir harita çekip masanın üstüne yaydı: "Uzun lafın kısası, sizi bu kavşakta bekliyor," dedi. Parmağıyla Chantilly'nin kuzeydoğusunda iki küçük yolun kesiştiği bir yeri işaret ediyordu. "Hemen bir araba bulup onu almaya gitmeniz gerek. Perron size gazetenin arabasını herhalde ödünç verir. Ama ona hiçbir açıklamada bulunmayın lütfen; ondan sadece arabayı isteyin. Hele benden, hiç söz etmeyin!"

Donuk bir sesle, bir solukta konuşmuştu. Sakin görünmeye çalışıyordu. Oysa beni pek rahatlatmamıştı... Onun da korktuğuna emindim:

"Ne yapıyor orada? Bir kaza mı geçirdi yoksa?"

"Size bir şeyi yok dedim ya! Yürümekten yoruldu, hepsi bu. Doğru dürüst yürümesini hiç beceremez ki! Onu almak için zamanında gidersiniz herhalde... Yeri anladınız, değil mi? Zaten işaretledim: Yolun sağındaki küçük korulukta bekliyor; korna çalmanız ya da ona seslenmeniz yeterli!"

"Neler oluyor, bilmek istiyorum," dedim.

"Meslek sırrı, söylenmez!... Perron'u hemen arasanız iyi olur," diye yanıtladı.

O soluk yüzünden, kan çanağına dönmüş gözlerinden, ince profilinden öylesine nefret ediyordum ki, ama elimden bir şey gelmezdi. Henri'nin numarasını çevirdim. Sesinde şaşkınlık seziliyordu:

"Alo, kimsiniz?"

"Anne Dubreuilh. Benim evet... Sizden bir ricam var, ama lütfen bana soru sormayın. Hemen şimdi bir arabaya ihtiyacım var! Deposunda da 200 km yol alacak kadar benzini olmalı."

Çok kısa bir sessizlik oldu: "İyi ki dün doldurmuştuk depoyu!" dedi doğal bir sesle. "Araba yarım saat içinde kapının önünde olur. Oraya gelecek kadar bir zaman sadece."

"St. André-des-Arts Meydanı'na getirin," dedim. "Teşekkürler!"

"Mükemmel!" dedi Vincent. Yüzünde kocaman bir gülümseme belirmişti. "Perron'a güvenebileceğimize emindim. İçiniz rahat etsin, Nadine kesinlikle tehlikede değil; ama biraz acele etseniz! Bundan da kimseye söz etmeyin sakın, tamam mı! Nadine, size güvenebileceğimizi söyledi bize."

"Güvenilir tabii," dedim, onu kapıya kadar izlerken. "Ama neler olup bittiğini artık anlatsanız?"

"Emin olun, ortada ciddi bir şey yok!"

Kapıyı ardından küt diye kapama isteği duydum. Ama Robert'i uyandırmamak için usulca kapadım. İki saat önce yattığını duymuştum. Şimdi derin bir uykuya dalmış olmalıydı... Aceleyle giyindim; Robert, Nadine'i Paris içinde ararken, onları beklediğim o iki geceyi anımsadım... Ne feci bir bekleyişti o! Bugün ise daha da beterdi: Çok kötü bir şey yapmış olduklarına emindim. Vincent korkuyordu: Bir soygun, bir hırsızlık belki de! Kim bilir neydi? Olaydan sonra da Nadine, gara kadar bile yürüyememiş olmalıydı. Her şey açığa çıkmadan, Nadine bulunmadan yetişmeliydim. Gecenin karanlığında üşüyerek ve korkarak, tek başı-

na beni bekleyen Nadine! Katran ve çimen kokusunun etrafı sardığı güzel bir yaz sabahıydı. Birazdan hava bayağı ısınacaktı. Şimdilik boş rıhtımların sessizliği ve serinliği içinde kuşlar ötüyordu. Tıpkı Parislilerin toplu olarak kenti terk ettikleri o sabah gibi güzel, ama kaygı dolu bir sabahtı...

Henri benden birkaç dakika sonra meydana vardı.

"İşte Cadillac'ınız!" dedi neşeyle. Direksiyon başında bekliyordu: "Sizinle gelmemi ister misiniz?"

"Yo, hayır, sağ olun!"

"Emin misiniz?"

"Evet!"

"Çoktandır araba kullanmadınız ama!"

"Becerebileceğimi sanıyorum."

Arabadan indi. Ben de onun yerine geçtim,

"Nadine'le mi ilgili?"

"Evet!"

"Demek bizi zorlamak için onu kullanıyorlar," dedi öfkeyle.

"Neler olup bittiğini biliyor musunuz?"

"Aşağı yukarı evet..."

"Söyleyin o zaman!"

Duraksadı: "Sadece varsayım. Bakın, öğlene kadar evde olacağım. Herhangi bir yardıma ihtiyacınız olursa, telefon edin."

"Kaza yapmamalıyım," diye düşünerek arabayı Porte de la Chapelle'e doğru hızla sürdüm. Bir yandan da temkinli olmaya ve kaygılarımı bastırmaya çalışıyordum. Henri, Vincent'ın yalan söylediğini düşünüyor gibiydi: Belki de birkaç kişiydi beni bekleyen! Belki de Nadine onlarla beraber bile değildi! Ne kadar isterdim bunu! Onların beni kandırmış olduğunu varsaymak, Nadine'i gecenin karanlığında soğuktan, korkudan ve öfkeden titrer vaziyette düşünmekten bin kez daha rahatlatıcıydı.

Anayol bomboştu; sağa sapıp küçük bir yola girdim. Sonra da bir diğerine. Kavşak da boştu. Korna çalıp haritayı dikkatle inceledim. Yanlış yola sapmadığım kesindi. Belki de Vincent yanılmıştı. Yo, hayır! Yer açık seçik belirtilmişti. Herhangi bir yanlışlık yoktu ortada. Tekrar tekrar korna çalarak motoru durdurdum, arabadan inip sağa, küçük koruluğa daldım. Önce alçak, sonra giderek yükselen bir sesle: "Nadine!" diye seslendim. Hiç yanıt yoktu; yalnızca sessizlik, ölümcül bir sessizlik! Bu sözcüklerin anlamını işte o an kavradım: "Nadine!" Yanıt yoktu. Sanki Diego diye sesleniyormuşum gibi! O da yok olup gitmişti. Tam

şurada olması gerekiyordu; oysa yoktu işte! Dönüp durdum, kırıp dallara, çimenlere bastım. Sonunda da onu çağırmaktan vazgeçtim: "Tutuklamışlardır onu!" diye düşündüm dehşetle. Arabaya döndüm. Belki de beklemekten sıkılmıştır; pek sabırlı değildir Nadine. Kendini zorlayıp en yakın gara kadar yürüme cesaretini göstermiştir; ona yetişmeliydim! Mutlaka bulmalıydım onu. Bu saatte, bomboş bir peronda dikkati çekecekti kuşkusuz. Chantilly'ye gitmiş olsaydı, belki de kalabalığa karışıp göze çarpmazdı. Ama orası çok uzaktı. Hem ona yolda rastlamam gerekirdi. Clermont'a gitmiştir. Yol haritasına bir şey bulmak umuduyla baktım; Clermont'a gitmek için iki seçeneği vardı: En kısasını seçmiş olmalıydı. Arabayı tekrar çalıştırdım, debriyaja bastım. Kalbim çılgınca çarpmaya başladı: Motor çalışmıyordu! Sonunda tekleye tekleye çalıştı. Terleyen ellerimle direksiyonu zorlukla kontrol ediyordum. Etrafımdaki sessizlik sanki giderek yoğunlaşmış gibiydi. Gün ışığı artık her yeri iyice aydınlatmıştı. Çok geçmeden, köylerde evlerin kapılan açılacaktı. "Onu tutuklayacaklar!" Sessizlik ve boşluk! Bu sakinlikten nefret ediyordum. Nadine ne yoldaydı ne Clermont sokaklarında ne de garda! Herhalde yanında harita yoktu ve bölgeyi de iyi tanımıyordu! Kırlarda öylesine başıboş dolaşıyor olmalıydı. Onu benden evvel bulacaklardı! Geriye döndüm: Ama diğer yolu izleyecektim kavşağa kadar. Sonra da depo boşalana dek, her yolu tekrar tekrar geçecektim. Ya sonra! En iyisi sonrasını düşünmemekti. Yapılacak en iyi iş, bütün yolları tek tek denemekti. Şimdi izlediğim yol, yeşilliklerin arasında bir platoya kadar yükseliyordu. Ve birden, önceden randevulaşmışız gibi, karşıma Nadine çıkıverdi: Dudaklarında bir gülümseme vardı. Arabayı sert bir frenle durdurdum. Yavaş yavaş yaklaştı:

"Beni almaya mı geldin?"

"Yok canım, öylesine geziniyordum!" Kapıyı açtım: "Haydi çabuk bin!"

Yanıma oturdu: Saçı taralı, yüzü pudralıydı. Dinlenmiş bir hali vardı. Ayağımla gaz pedalına tüm gücümle basıyordum; ellerim direksiyona sımsıkı yapışmıştı. Nadine ise yarı alaylı, yarı acır gibi bir gülümsemeyle sordu: "Ne o, öfkeli misin yoksa?"

Gözlerime doluşan yaşlar gerçekten de öfkeden mi kaynaklanıyordu acaba? Araba birden savruldu. Ellerimin titremiş olmasındandı herhalde! Yavaşladım. Parmaklarımı gevşetmeye, sesimi kontrol etmeye çalıştım:

"Neden korulukta beklemedin beni?"

"Canım sıkıldı." Ayakkabılarını çıkarıp koltuğun altına itti: "Geleceğini ummuyordum doğrusu!"

"Deli misin sen! Tabii ki gelecektim!"

"Bilmem ki! Clermont'ta trene binmeyi düşünüyordum; eninde sonunda başaracaktım." Öne eğilmiş, ayaklarını ovuyordu: "Ayaklarım perişan bir halde!"

"Ne yaptınız?"

Yanıt vermedi.

"Tamam, sırlarını kendine sakla. Nasıl olsa bu akşam gazetelere geçer!"

"Gazetelere mi?" Nadine birden doğruldu. Yüzü korkudan bembeyaz olmuştu: "Sence kapıcı bu gece eve gelmediğimi fark etmiş midir?"

"Kanıtlayamaz! Hem gerekirse aksini söylerim. Ama ben, ne yaptığınızı bilmek istiyorum."

"Eh, nasıl olsa öğreneceğine göre söyleyeyim, Azicourt'ta bir kocakarı var," dedi donuk bir sesle. "Bir çiftlikte saklanan iki Yahudi veledi gidip Nazilere ihbar etmiş. Ufaklıklar öldürülmüşler; herkes onun suçlu olduğunu biliyor, ama o paçasını kurtarmayı becermiş: Bir pislik daha yani! Vincent ve arkadaşları onu bizzat cezalandırmaya karar vermişler. Olup bitenlerin çoktandır farkındaydım. Onlar da yardıma hazır olduğumu biliyorlardı. Bu kez bir kıza ihtiyaçları vardı; beni aldılar. Sözünü ettiğim o cadaloz, bir bar işletiyormuş. Son müşterilerin gitmesini bekledik. Tam kapıyı kapayacakken, hem biraz dinlenmek hem de bir kadeh bir şeyler içmek için beni içeri almasını rica ettim. O bana servis yaparken, diğerleri de arkamdan geldiler ve kıskıvrak yakalayıp bodruma götürdüler.

Nadine sustu: Çekinerek sordum: "Yoksa onu..."

"Hayır!" diye atıldı. "Sadece saçını sıfır numara traş ettiler. Ben de bayağı iyi dayandım hani!" dedi kendini haklı çıkarmak istercesine. "Kapıyı kapadım, ışıkları söndürdüm; sonra canım sıkıldı, beklerken bir kadeh içeyim dedim. Alışık değilim tabii, duman oldum. Hem Clermont'tan buraya kadar kilometrelerce yol teptik. Onlar Chantilly üzerinden dönmek istiyorlardı. Bense bir adım atacak durumda değildim. Koruluğa kadar beni sürüklediler ve seni beklememi söylediler. Bu arada, biraz olsun kendimi toparladım."

Sözünü kestim: "Ya bu çeteden ayrılacağına söz verirsin ya da hemen bu akşam seni Paris'ten uzaklaştırırım."

"Nasıl olsa istemezler artık beni!" dedi hınçla.

"Bu söylediklerin yeterli değil! Söz vermeni istiyorum. Aksi halde, emin ol yarın kendini çok uzaklarda bulursun."

Yıllardır onunla bu tonda konuşmamıştım. Bana son derece uysal, yalvarır bir ifadeyle baktı;

"Sen de bana söz ver: Babama hiçbir şey söylemeyeceksin..."

Nadine'in saçma davranışlarını Robert'den pek sık saklamazdım: Ama bu kez onca sıkıntısına bir yenisini eklemeyi gereksiz buluyordum.

"Öyleyse, söze söz," dedim.

"Tamam oldu, ne istersen onu yaparım," dedi üzgün bir sesle.

"O halde ben de bir şey söylemem!" Kaygıyla sürdürdüm: "İz bırakmadığına emin misin?"

"Vincent her şeyin çok iyi planlanmış olduğunu kesin bir şekilde söyledi." Sonra biraz kuşkuyla sordu:

"Beni yakalasalar ne yaparlar?"

"Yakalamazlar; ayrıca sen sadece suç ortağısın ve üstelik çok gençsin. Ama Vincent'ın başına büyük işler açılabilir. Yaşamının geri kalan yıllarını hapiste geçirse çok iyi olur doğrusu!" diye sürdürdüm öfkeyle. "Berbat bir iş bu! Berbat, üstelik de aptalca!"

Nadine yanıt vermedi. Kısa bir sessizlikten sonra:

"Henri arabayı hiç soru sormadan mı verdi?"

"Anladığım kadarıyla çok şey biliyor."

"Vincent çok konuşuyor! Henri'nin ya da senin bilmen önemli değil ama, Sézenac gibi bir adam tehlikeli olabilir."

"Sézenac işin içinde mi yoksa? Çılgınlık bu!"

"Hayır, değil. Vincent en azından bir esrarkeşe güvenemeyeceğini bilir. Ama ne var ki çok iyi dostlar, hep beraber geziyorlar."

"Vincent'la konuşmalı. Bu işlerden vazgeçmesi için ikna etmeli."

"Onu kimse ikna edemez! Ne sen ne ben ne de bir başkası."

Nadine yatmaya gitti; ben de Robert'e şöyle bir dolaşmaya çıktığımı söyledim. Bu son günlerde kafası öyle meşguldü ki hiçbir şeyden kuşkulanacak hali yoktu. Henri'yi telefonla arayıp

üstü kapalı bir şekilde her şeyin yolunda olduğunu bildirdim. O gün hastalarımla ilgilenebilmek için çok zorlandım. Akşam gazetelerini sabırsızlıkla bekliyordum. Hiçbir şey yoktu. Yine de o gece bir türlü uyuyamadım. "Amerika'ya gitmem artık söz konusu olamaz," diye düşündüm. Nadine tehlikedeydi! Bir daha bunu yapmayacağına dair söz vermişti. Ama kim bilir yine ne gibi serüvenlere atılacaktı! Gerçi yanından ayrılmasam da onu koruyamayacaktım, biliyordum. Kendini harap etmemesi için sevildiğini bilmesi ve mutlu olması yeterliydi. Ama ben ona ne sevgi ne mutluluk verebiliyordum. Ona hiç faydam yoktu! Başkalarını, yani yabancıları uzun uzun konuşturur, belleklerindeki anıları düzene sokar, komplekslerini açığa çıkarırım. Sonra ellerine küçük yumaklar veririm. Bu, onlara yararlı olur -zaman zaman-. Nadine'e gelince, onun kafasındakileri hiç zorlanmadan çözebilirim. Ama nedense, bir faydam dokunmuyor. Bir zamanlar kendi kendime: "Sevdiği kişiler ölümsüz ruhlarını bile bile tehlikeye atarken, insan nasıl olur da rahat nefes alabilir?" diye düşünürdüm. İnanan insan dua edebilir, Tanrı'yla pazarlığa oturabilir. Benimse azizlerle artık ortak hiçbir şeyim yok. "Bu yaşam onun tek şansı; bildiği gerçekten başka gerçekler, inandığı dünyadan başka bir dünya asla olmayacak," diye geçirdim aklımdan.

Ertesi sabah Nadine'in gözlerinin altı çökmüştü. Benimse içim içimi kemiriyordu. Nadine bütün gün kimya kitabının başında oturdu. Akşam ben makyajımı silerken yanıma gelip bitik bir sesle: "Bu kimya bir kâbustan farksız; çakacağım kesin," dedi.

"Smavlarını hep geçtin ama!"

"Bu kez olmayacak: Hem geçsem de geçmesem de hiçbir şey değişmez. Kimyagerlik yapmayı hiç düşünmüyorum." Bir süre düşündü: "Hiçbir konuda başarı gösteremeyeceğim galiba! Entelektüel bir insan değilim. Siyasi eyleme gelince, yelkenleri hemen suya indiriyorum!"

"Vigilance'ta işi iyi götürüyorsun ama!"

"Bunda övünülecek ne var? Babam öyle haklı ki!"

"Seni ilgilendiren bir şey bulunca, eminim çok başarılı olacaksın. Hiç kuşkusuz bulacaksın da."

Başını salladı: "Aslında bütün kadınlar gibi çoluk çocuk sahibi olmak için yaratılmış olmalıyım. Sadece bulaşık yıkayıp her yıl da bir velet doğururum, olur biter."

"Sırf evlenmek için evlenmek mutluluk getirmez!"

"İçin rahat etsin! Hiçbir erkek beni alacak kadar enayi değil. Benimle yatmaktan hoşlanıyorlar, ondan sonra da eyvallah! Bir erkeği bağlayabilecek bir tip değilim ben."

Kendisi hakkında en kötü şeyleri çok doğal bir şeymiş gibi söylemesine alışmıştım. Bu vurdumduymazlığı ile acı gerçeklerin üstesinden gelebileceğini sanıyordu. Ne yazık ki bu gerçek hâlâ mevcuttu.

"Öyle olmak istemediğindendir," dedim. "Üstelik biri sana bağlanmak isteyince, buna kendin bile inanmak istemiyorsun."

"Yine Lambert'in benden hoşlandığını mı söyleyeceksin?"

"Bir yıldır tek çıktığı kız sensin. Kendin söylemiştin bana."

"Tabii; eşcinsel de ondan!"

"Deli misin sen?"

"Baksana hep erkeklerle. Henri'ye de tutkun olduğu apaçık!"

"Rosa'yı unutuyorsun!"

"Rosa öyle güzeldi ki!" dedi Nadine özlem dolu bir sesle. "Bir eşcinsel bile Rosa'ya âşık olabilirdi. Anlamıyorsun bir türlü!" diye sürdürdü sabırsızca. "Lambert bana ancak bir arkadaş gözüyle bakıyor. Zaten ben bu durumdan çok memnunum. Kimsenin yedeği olmaya niyetim yok!" İçini çekti: "Şu erkekler ne şanslılar! Fransa'yı baştan başa gezip bir seri röportaj yapmayı tasarlıyor: İşgalde harap olan bölgelerin kalkınması konusunda. Kendine bir motosiklet bile aldı! Görmeye değer, inan. O hurdayla dolaştığında kendini neredeyse Arap Lawrence yerine koyuyor," diye sürdürdü hınçla.

Sesi öylesine kıskançlık doluydu ki aklıma bir şey geldi. Ertesi sabah *L'Espoir*'a uğrayıp Lambert'i aradım.

"Benimle bir şey mi konuşacaktınız?" diye sordu Lambert kibarca.

"Vaktiniz varsa, tabii!"

"Bara çıkalım mı?"

"Olur."

Barmen önüme bir bardak dolusu greyfurt suyu getirdiği zaman söze başladım. "Fransa hakkında büyük bir röportaj yapmayı düşünüyormuşsunuz!"

"Evet, önümüzdeki hafta motosikletle yola çıkıyorum."

"Nadine'i de götürmeniz mümkün mü?"

Bana kınayan bir bakış attı:

"O benimle gelmeyi istiyor mu?"

"Çok istiyor, ama bunu size asla söylemez!"

"Kabul edebileceğini aklıma getirmediğim için teklif bile etmedim," dedi donuk bir sesle. "Nadine önerilerimi nedense hep geri çeviriyor; zaten onu son zamanlarda pek göremiyorum."

"Biliyorum," dedim. "Vincent ve Sézenac'la sürtüyor bu günlerde. Bu dostlukları hoşuma gitmiyor." Bir süre sustum. "Hatta diyebilirim ki, tehlikeli buluyorum. Sizinle bu konuyu konuşmaya geldim: Mademki ona ilgi duyuyorsunuz, onu bu gruptan bir süre uzaklaştırın."

Birden Lambert'in yüz ifadesi değişti: Öyle genç, öyle savunmasız görünüyordu ki: "Nadine esrar mı kullanıyor yoksa?"

Böyle bir şeyden kuşkulanması işime gelmişti; biraz kararsız kaldıktan sonra: "Bilmiyorum, aslında inanmak istemiyorum ama, Nadine'i bilirsiniz... Her çılgınlığı yapabilir. Şu anda bir bunalım geçiriyor. Açıkça söylemek gerekirse, korkuyorum."

Lambert bir süre sustu: Heyecanlı görünüyordu.

"Nadine'in benimle gelmesinden mutlu olurum," dedi.

"O halde ısrar edin: Hemen pes etmeyin. Tanıdığım kadarıyla ilk yanıtı hayır olacak. Ama siz yine ısrar edin; belki de yaşamını kurtarmış olacaksınız."

Üç gün sonra, Nadine aldırmaz bir tavırla bana: "İnanmayacaksın belki ama," dedi, "bizim Lambert, onunla yolculuk etmemi istiyor."

"Şu Fransa'yı karış karış gezerek yapacağı röportaj mı yoksa?" dedim. "Çok yorucu bir gezi olsa gerek!"

"Bu umurumda bile değil. Ama dergideki işimden on beş günlüğüne ayrılamam."

"Senin de tatile çıkmaya hakkın var. Bu sorun olamaz. Ama canın istemiyorsa, o zaman başka."

"Aslında çok ilginç olurdu. Ama sırf bunun için de Lambert'i üç hafta boyu çekemem doğrusu!"

Onu hiçbir şekilde bu geziye itiyor görünmemeliydim: "O kadar sıkıcı bir insan mı?" diye sordum saf saf.

"Hiç sıkıcı değil," dedi biraz sinirli "Ama öyle tutuk, öyle rahatsız bir hali var ki! Bir kafeye girdiğimizde, çorabım kaçıksa hemen surat asıyor... Tipik iyi aile çocuğu. Biliyor musun, babasıyla barışmış. Acizlik değil de ne bu?"

"Ne kadar çabuk suçluyorsun," dedim. "Lambert ile babası arasında geçen olay hakkında ne biliyorsun ki?"

Öyle heyecanlı konuşmuştum ki Nadine bir süre şaşırıp kaldı. Gerçekten inandığım bir şeye, Nadine'i de inandırmasını iyi bilirdim. Çocukken onu hep bu biçimde etkilemiştim. Genellikle de, boyun eğdikten sonra bana öyle kin beslerdi ki, onu etkilemekten mümkün olduğunca kaçınırdım. Ama bu kez, manasız itirazları beni son derece sinirlendirmişti.

Kararsız bir sesle devam etti: "Lambert, sevgili babacığı olmasa bir adım bile atamaz! Hiç büyüyememiş. Zaten en kızdığım tarafı da bu, asla gerçek bir erkek olamayacak!"

"Sadece yirmi beş yaşında! Delikanlılığında da epey güç günler geçirdi. İnsanın kendi işini kimseye gereksinim duymadan, yalnız başarmasının ne denli zor olduğunu sen de bilirsin pekâlâ."

"Evet, doğru, ama durum aynı sayılmaz; ben bir kadınım!"

"Ne fark eder? Zamanımızda erkek olmak da pek o kadar kolay bir iş değil! Erkeklerden o kadar çok şey ister olduk ki! En başta sen... Henüz ağızları süt kokuyor, ama kahramanca davranmaları gerek. Cesaret kırıcı bir şey bu! Yo hayır, Lambert'i bu kadar katı yargılamaya hakkın yok! Onunla anlaşamıyorsan, bu gezi sana eğlenceli görünmüyorsa, o zaman başka..."

"Bir kere, yolculuk fikri beni hep cezbetmiştir."

İki gün sonra Nadine yarı öfkeli, yarı gururlu bir ifadeyle: "Bu herif deli! Bana düpedüz şantaj yapıyor. Barış muhabirliğinin onu çok sıktığını, kendisiyle gelmezsem her şeyi yüzüstü bırakacağını söylüyor," dedi.

"O halde?"

"Peki, sen ne dersin?" diye sordu saf saf.

Omuz silktim: "Motosiklet kullanmasını iyi biliyor mu? Bu araçlar çok tehlikelidir."

"Hiç de tehlikeli değil; müthiş bir şey! Kabul edersem, bu, daha çok motosikletin hatırı için olacak."

Umulanın aksine, Nadine kimya sınavını verdi. Gerçi yazılıda pek başarılı olmamıştı, ama sözlü sınavda rahatlığı ve laf yapma becerisiyle öğretmenlerinin gözünü boyadığından hiç kuşkum yoktu. Bu başarısını üçümüz, bir kır lokantasında şampanyalı harika bir akşam yemeğiyle kutladık. Hemen ardından da Lambert'le gitti. Bu, benim için bir şanstı. Ertesi hafta SRL'nin mitingi vardı. Ev devamlı insanlarla dolup taşıyordu. Boş zamanlarımı hiç kimseyle paylaşmaksızın Robert'e ayırabilmekten çok mutluydum. Henri'nin onu desteklemek için gösterdiği büyük

çaba, bu tür işleri pek sevmediğini de bildiğimden, çok duygulandırıyordu beni. Her ikisinin de kanısı, mitingin çok başarılı olacağıydı. "Öyle diyorlarsa, öyledir," diye düşünüyordum, Wagram Caddesi boyu yürürken. Yine de tedirgindim; Robert yıllar var ki halk önünde konuşmamıştı. Eskisi gibi insanları etkileyebilecek miydi? Kaldırım boyu park etmiş polis arabalarını geçerek, Ternes Meydanı'na kadar yürüdüm. Zamanından önce gelmiştim. On yıl önce Pleyel Mitingi'nin akşamı da yine yalnızdım ve yine çok erken gelmiştim. Bir süre meydanın etrafında dönmüş; Lorraine barında bir kadeh şarap içmeye gitmiştim. Bu kez gitmedim. Geçmiş geçmişti. Nedense, birden büyük bir hüzünle o geçmiş günleri özlemiştim. Herhalde gerilerde kaldığı içindi! Yeniden geçmişe daldım. Robert tribüne çıktığında, ne denli tedirgin olduğumu anımsadım: Sanki onu benden çalıyorlardı. Bu akşam da onu uzak bir mesafeden bir kürsü üstünde görme fikri, beni bayağı rahatsız ediyordu. Salon henüz pek dolu değildi. "Dinleyiciler nedense hep son dakikada gelirler," dedi Cange çifti. Onlarla sakin bir şekilde konuşmaya çalışıyor, ama aynı zamanda da kaygılı bakışlarımı giriş kapısından ayıramıyordum. Nihayet insanların Robert'e inanıp inanmayacakları ortaya çıkacaktı. Tabii gelseler de bu, henüz bir kazanma anlamını taşımayacaktı. Ama salon boş kalsaydı, bu kesin bir başarısızlık işareti olacaktı. Ama doluyordu işte. Konuşmacılar, alkışlar arasında bir bir kürsüye çıktıklarında, tüm koltuklar dolmuştu. Tüm bu tanıdık çehrelerin resmi havalara bürünüşünü görmek gerçekten şaşırtıcıydı. Lenoir incecik bedeniyle sandalyeler ve masalar arasında zor seçiliyordu. Samazelle ise, aksine tüm tribünü sanki doğal mekânıymış gibi dolduruyordu. Henri konuşmaya başlayınca, o koca salonda samimi bir toplantı havası esti. Karşısındaki beş bin kişiye, sanki tek bir insanla konuşuyormuş gibi sesleniyordu. Ben de yavaş yavaş ısınmaya başladım. Söylediği sözcüklerin ötesinde, bize ilettiği bu dostluk mesajı bir doğruluk içeriyordu: İnsanlar nefrete ve savaşa mahkûm değillerdi. Onu dinlerken buna iyice inanıyorduk. Uzun uzun alkışlandı konuşması. Méricaud kısa, ama bıktırıcı bir konuşma yaptı. Sonra da sıra Robert'e geldi. Ne candan ve uzun bir alkıştı o! Yerinden kalktığı an, herkes bağırarak alkışlamaya, ayaklarını yere vurmaya başladı. Onun sabırla bekleyişini izlerken, heyecanlı olup olmadığını merak ettim. Oysa ben, çok heyecanlıydım. Gün be gün onun masasının üstüne eğilmiş, kamburlaşmış be-

denini, kıpkırmızı gözlerini görmüş ve kendine pek güvenemediğini hissetmiştim. İşte bu bildiğim ve onca iyi tanıdığım adamı, bu akşam beş bin kişi coşkuyla alkışlamaktaydı. Onların gözünde neydi, kimdi tam olarak? Büyük bir yazar, aynı zamanda Denetim Komiteleri ile antifaşist mitinglerin düzenleyicisi! Kendini devrime adamış, ama entelektüel olmaktan asla vazgeçmemiş bir insan! Yaşlıların gözünde savaş öncesinin, gençlerin gözündeyse şimdiki zamanın ve tüm umutların simgesiydi. Binlerce şeyi daha simgeliyor olmalıydı. Herkes kendine göre seviyordu onu. Alkışlar sürüyor, sesler içimde bir çığ gibi büyüyor, sonsuza dek gidiyordu. Ün, şan, şöhret, genellikle beni ilgilendirmezdi, ama bu akşam bunları imrenilmeye değer şeyler olarak görüyordum. "Ne mutlu, yaşamın gerçeğiyle yüz yüze gelip bundan sevinç duyabilene! Ve bunun kanıtını dost çehrelerde yakalayabilene!" dedim kendi kendime. Nihayet sustular: Robert konuşmaya başladığı an, ellerim ve alnım terden sırılsıklam olmuştu. Robert'in rahat konuştuğunu her ne kadar biliyorsam da çok heyecanlanmıştım. Neyse ki kendimi çabuk kaptırdım. Konuşma biçimi pek gösterişli değildi; sözcüklerin üstüne basa basa kusursuz bir mantıkla konuşuyordu. Bir program önermiyor, ama bizlere düşen görevleri tek tek sıralıyordu. Bunlar öylesine ivediydi ki, mutlaka yerine getirilmesi gerekiyordu: Zaferi kesinleştirecek olan, bunun tartışılmaz gerekliliğiydi. Çevremdeki insanlar gülümsüyorlardı, bakışları pırıl pırıldı. Her biri yamndakinin yüzünde kendi inancını okuyordu sanki. Yo, hayır. Boşuna verilmemişti bu savaş. Artık insanlar boyun eğmenin ve bencilliğin bedelinin ne denli ağır olduğunu öğrenmişlerdi. Kadere hükmedecekler, barışın her yerde egemen olmasını sağlayacaklar ve tüm dünyada mutluluğu ve özgürlüğü yakalayacaklardı. Her şey açık seçik ortadaydı, sağduyunun sesiydi o: İnsanlar, barıştan, özgürlükten ve mutluluktan başka ne isteyebilirlerdi? İstediklerini gerçekleştirmelerini kim engelleyebilirdi? Dünyaya hâkim olabilecek tek güç onlardı! Robert'in tüm sözlerinin ardında yatan işte bu gerçekti gözlerimizi kamaştıran. Konuşması bittiğinde uzun uzun alkışladık: Doğruluğu ve gerçeği alkışlıyorduk hepimiz de. Ellerimi mendilime sildim. Barış kesindi, uzak olsun yakın olsun, gelecek sağlama alınmıştı. Salève'i dinlemedim; Méricaud kadar sıkıcıydı, ama bunun hiçbir önemi yoktu. Zafer bizimdi! Sadece miting değil, bu olayın anlamı da tam olarak benimsenmişti.

Son konuşmacı Samazelle'di. Derhal gürlemeye başladı: Tam bir panayır çığırtkanı! Kendimi, sözcüklerle sersemlemiş benim gibi çaresiz bir kalabalığın ortasında, koltuğumda oturur buldum. Bir zamanlar o umut dolu yüzleri aydınlatan aynı ışığı Pleyel salonunda görmüştüm: Ama bu, Varşova'yı, Buchenwald'ı, Stalingrad'ı, Oradour'u engelleyememişti. Evet, boyun eğmenin ve bencilliğin bedelini herkes biliyor; bu, uzun zamandır -ve boş yere- biliniyor. Felaketi durdurmak hiçbir zaman mümkün olmamıştır; bu, yarın da öyle kolay başarılamayacak. En azından yakın bir gelecekte. Bu geçmişin ardından, ileride olup bitecekleri düşleyebilmek doğrusu çok zor. Gelecek güvence altında değil, ne yakındaki ne de uzaktaki. Robert'e baktım: Tüm bu bakışlarda yansıyan acaba onun doğruları mı? Robert, başka bakışlara da hedef oluyor: Amerika'dan, Sovyetler Birliği'nden, gelecekten ona bakıyorlar." Acaba ne görüyorlar? Belki de düşleri hiç ciddiye alınmaması gereken, yaşlı bir hayalperesti. Belki de yarın o da kendini öyle görecek. Eyleminin hiçbir işe yaramadığını ya da daha kötüsü, insanları kandırmış olduğunu düşünecek. Keşke, "Gerçek yoktur," diyebilsem. Ama bir gerçek her zaman olacak. Yaşamımız bir kaya kadar ağır, üstelik bilmediğimiz bir ters yüzü de var! Korkutucu bir şey bu. Bu kez saçmalamadığıma emindim; içki içmemiştim, gece yarısı da değildi! Oysa korku yine yüreğimi daraltıyordu.

"Memnun musunuz?" diye sordum kayıtsız bir ifadeyle. Henri memnundu: "Büyük bir başarı bu!" dedi neşeyle. Ama Robert, "Bir miting hiçbir şey ifade etmez," diye homurdandı. On yıl önce Pleyel salonundan çıktığımızda bu şekilde konuşmamıştı. Yüzü sevinçten ışıl ışıldı. Oysa savaşın er geç patlak vereceğini düşünüyorduk. Bu sevinci nereden kaynaklanmıştı? Evet tabii, önümüzde uzun bir zaman vardı. Bizi tehdit eden savaşın ardında, Robert faşizmin yıkılışını görüyordu. Bunun gerektirdiği özverileri çoktan göze almış, hatta bunları aşmıştı bile. Ama şimdi, ilerleyen yaşını hissediyor olmalıydı. Kolay delillere gereksinimi vardı. Toplantıyı izleyen günlerde suskunluğunu hep sürdürdü. Charlier'nin SRL'ye katılacağını duyduğu zaman çok sevinmesi gerekirdi. Oysa yaptıkları görüşmeden sonra, onu hiç bu kadar şaşkın görmemiştim. Onu anlamıyor da değildim. Onu rahatsız eden Charlier'nin dış görünüşü değildi; gerçi saçları çıkmamıştı, teni kıpkırmızı ve pütür pütürdü, ama yine de Mart ayından bu yana en az on kilo almayı başarmıştı. Bizleri saran bu

şaşkınlık, anlattıklarından dolayı da değildi. Toplama kamplarının korkunçluğu hakkında öğrenecek pek bir şeyimiz kalmamıştı artık. Ama o ses tonu, evet oydu bizi sarsan! Bir zamanlar idealistlerin en sakini, ama en kararlısı olan Charlier, şimdi dayağı, işkenceyi, açlığı, vücut ağrılarını, sersemleşmeyi, aşağılanmayı, sinik bile sayılamayacak bir gülüşle anlatıyordu. Bir çocuğun mu yoksa bunağın mı, bir azizin mi yoksa bir geri zekâlının mı gülüşüydü bu, anlamak çok zordu. Sosyalistlerin onun yeniden kendilerine katılacağını sanmalarına da çok gülüyordu. Komünistlere eski antipatisi geçerliydi. SRL ise onu cezbetmişti, peşinden sürüklediği önemli bir kesimi Parti'ye kazandıracağına söz verdi. O gittikten sonra Robert bana döndü:

"Geçen gün kuşkularım seni şaşırtmıştı. Unutma ki bugün politikaya atılmanın en ürkütücü yanı, yapılacak hataların neye mal olacağını insanın çok iyi bilmesi."

Kendini ve yaşıtlarını bu savaştan sorumlu tuttuğunu biliyordum. Gerçi büyük bir uzak görüşlülükle bu savaşı önlemek için en canla başla çalışanlardan biri olmuştu. Ama başaramadığı için kendini suçlu hissediyordu. Charlier ile karşılaşmanın bu pişmanlık duygularını yeniden alevlendirmesi beni şaşırttı. Genelde onu büyük çaplı olaylar etkilerdi; özel ayrıntılarla pek ilgilenmezdi.

"Ne olursa olsun, SRL bir hata bile olsa, bu durum büyük bir felakete neden olmayacaktır," dedim.

"Küçük felaketler de önemlidir," dedi Robert. Bir an durdu: "Gelecekte her şeyin hallolacağına inanabilmek için çok daha genç olmak gerek. Eskiye oranla sorumluluklarımın daha sınırlı, ama çok daha ağır olduğunu hissediyorum."

"Nasıl yani?"

"Eh işte, biraz da senin gibi bakıyorum meseleye: Bir bireyin başına gelen felaketler, onları ansızın yakalayan ölüm... Bunları aşmak olanaksız! Akıntıya kürek çektiğimi biliyorum," diye sürdürdü. "Şimdiki gençler, bizlere oranla daha katılar; hatta sinik bile denebilir onlara. Bense, yavaş yavaş duygusallaşıyorum."

"Belki de eskiye oranla olayların somut yönünü daha iyi saptar hale geldiniz."

"Bundan hiç emin değilim: Somutluk nerede?"

Evet, eskiye oranla daha hassastı, bu kesindi. İyi ki toplantı olumlu sonuçlar vermişti. Her geçen gün Parti'ye katılanların

sayısı çoğalıyordu. Komünistler de SRL'ya savaş açmaktan vazgeçmişlerdi. Ondan aşırıya kaçmayan bir beğeniyle söz ediyorlardı. Hepsi bu kadardı! Tek üzücü olay, *L'Espoir*'ın her tür çabaya rağmen çok sayıda okuyucu kaybetmiş olmasıydı. Trarieux'nün önerisi mecburen kabul edilecekti sonunda.

"Parayı vereceğinden emin misiniz?" diye sordum Robert'e, aynadaki aksime hoşnutsuz bir şekilde bakarken.

"Evet, eminim."

"O halde neden beni de peşinizden sürükleyip bu akşam davetine gidiyorsunuz?"

"İlişkileri iyi tutmakta yarar var," dedi Robert rahatsız bir tavırla kravatını bağlarken. "Sekiz milyonunu gözden çıkarmak üzere olan bir adamı biraz hoş tutmak gerekir."

"Sekiz milyon mu?"

"Öyle ya, durum bu noktaya geldi. Tamamiyle Luc'ün suçu! Ne inatçı adam! Sonunda Trarieux'ün parasını kabul etmek zorunda kalacaklar. Küçük bir araştırma yapan Samazelle'e göre, artık dayanma güçlerinin sınırındalar."

"O halde teslim oluyorum! *L'Espoir* resmi bir akşam yemeğine değer doğrusu."

Kütüphaneye girdiğimizde, ikimiz de sevimli sevimli gülümsemeye çalışıyorduk. Samazelle ve eşi daha önce gelmişti. Samazelle, kendini daha da iri gösteren gri flanelden bir takım elbise giymişti. Trarieux de durmadan gülümsüyordu. Görünürlerde bir eş yoktu! Sadece, hanım hanımcık haliyle bana okul arkadaşlarını anımsatan ölgün saçlı, uzun boylu bir kız. Siyah beyaz karolarla kaplı yemek salonunda, titizlikle hazırlanmış bir akşam yemeği yedik. Kahveyle birlikte Trarieux bize likör ikram etti, ama yanında puro yoktu! Oysa bir puro, besbelli ki Samazelle'in çok hoşuna gidecekti! Keyifli keyifli yıllanmış kanyağını yudumluyordu. Gerçek bir burjuva evine ayak basmayalı epey oluyordu. Bu akşamki deneyimim yüreğime su serpmişti. Tanıdığım tüm entelektüelleri zaman zaman, biraz tuhaf bulurum. Ama burjuvalarla karşı karşıya gelince de, onların bizlerden hiç aşağı kalmadıklarını fark ederim! Nadine'in benim de onayımla sürdürdüğü yaşam biçimi sıradışıdır, evet, ama mazlum bir edayla bize kahveleri ikram eden bu evde kalmış kız, bana çok daha aykırı geliyordu. Onu kanepeye bir yatırabilsem, eminim bana en çılgınca şeyleri anlatırdı. Ya Trarieux! Bilinçli sadeliğine karşın ondan kuşkulanıyordum. Gizlemeyi başarama-

dığı kendini beğenmişliği, Samazelle'e gösterdiği abartılı hayranlıkla hiç mi hiç bağdaşmıyordu. Uzun bir süre direniş anılarını tazelediler, ardından da mitingin başarısını övdüler.

Samazelle: "Yavaş yavaş taşranın bize yakınlaşması bence iyiye işaret. Bir yıl içinde iki yüz bin kadar üyemiz olur, aksi takdirde oyunu kaybederiz."

"Oyunu kaybetmeyeceğiz," dedi Trarieux. O ana kadar gereğinden de fazla sessiz durmuş olan Robert'e döndü: "Hareketimizin en büyük şansı, tam zamanında kurulmuş olmasıdır. Proletarya gerçek çıkarlarını Komünist Partisi'nin çarpıttığını sonunda fark etti. Ve benim gibi birçok bilinçli burjuva da, sınıflarının giderek yok edileceği gerçeğini kabul etmiş durumda."

"Gene de bir yıl içinde iki yüz bin üyemiz olamaz ve biz, gene de oyunu kaybetmiş sayılmayız," dedi Robert isteksizce. "Kendimizi kandırmanın bir yararı yok!"

"Hayat bana azla yetinmekle pek bir şey elde edilemeyeceğini öğretti. Taleplerimize gem vurmanın da bir yararı olamaz," diye yanıtladı Trarieux.

"Önemli olan çabamızı sürdürmemizdir," dedi Robert.

"Tüm olanaklarımızdan sonuna kadar yararlanmadığımızı söylememe izin verin," diye yanıtladı Trariuex otoriter bir tavırla. "Ne yazık ki SRL'nin yayın organı çok yetersiz, *L'Espoir*'ın tirajı had safhada düşük!"

"SRL'ye katıldığı için tirajı düştü," dedim.

Trarieux, beni yüzünde öyle hoşnutsuz bir ifadeyle süzdü ki, herhalde karısı -eğer varsa- kendine soru sorulmadan söze karışma hakkına sahip değil diye düşündüm.

"Yo, hayır," dedi kaba bir tavırla. "Dinamizm eksikliğinden kaynaklanıyor bu düşük tiraj!"

"Doğrusu, *L'Espoir*'ın önceden çok geniş bir okuyucu kitlesi vardı," dedi Robert sert bir sesle.

Samazelle usulca ekledi: "Paris'in kurtuluşundan hemen sonra tüm çevreyi saran coşkudan yararlanmıştı."

"Gerçeklerden kaçmamah," dedi Trarieux. "Hepimiz Perron'u takdir ederiz. Haliyle, hakkında düşündüklerimizi açıkça söylemek hakkına sahibiz. Müthiş bir yazardır kendisi. Ama bir politikacı değil, işadamı da değil. Üstelik, bir de Luc var; bu da işleri düzeltmiyor."

Robert'in bu fikre yatkın olduğunu biliyordum, ama yine de başını hayır anlamında salladı: "SRL'ye katılmakla Perron, hem

sağ kesimi hem de komünistleri küstürdü; maddi olanakları da durumu kurtarmaya yetmiyor."

"Samazelle gibi bir adam *L'Espoir*'ın başında olsaydı, tirajın birkaç hafta içinde iki milline çıkacağından eminim," dedi Trarieux, her hecenin üstüne basa basa.

Robert'in bakışı Samazelle'e doğru kaydı: "Değil ama!"

Trarieux bir süre sustuktan sonra atıldı:

"Ya Perron'a, Samazelle adına *L'Espoir*'ı satın almayı teklif edersem? Tabii yüklü bir fiyata!"

Robert omuz silkti: "Bir deneyin bakalım."

"Sizce kabul etmez mi?"

"Kendinizi onun yerine koysanıza!"

"Peki, sadece Luc'ün hisselerini almayı önersem? Olmadı, ikisinin hisselerinin üçte birini!"

"O gazete onların," dedi Robert. "Bilmem anlatabiliyor muyum? Gazeteyi onlar yarattı; kimseyle de paylaşmak niyetinde değiller!"

"Çok yazık!" dedi Trarieux.

"Olabilir; ama kimse bu gerçeği değiştiremez."

Trarieux salonda bir aşağı bir yukarı yürüdü: "Kolay pes eden bir adam değilim ben," dedi neşeyle. "Bana bir şeyin olanaksız olduğu söylendiğinde, hemen aksini kanıtlamak isterim. Ayrıca ben, SRL'nin çıkarları çok saygı değer de olsa, kişisel duygulardan çok daha önemlidir, diye düşünürüm."

Samazelle, biraz kaygılı bir sesle lafa karıştı: "Geçen günkü tasarınızdan söz ediyorsanız eğer, sizinle aynı görüşü paylaşamadığımı söylemiştim."

"Ben de endişelerinizi iyi anladığımı söylemiştim." Trarieux hafifçe gülümsüyordu. Robert'e biraz meydan okurcasına baktı: "*L'Espoir*'ın tüm borçlarını karşılarım, sonra da Perron'la pazarlığa otururum. Ya Samazelle'i de gazeteye alır ya da onu iflasa sürüklerim!"

"Perron bir şantaja boyun eğmektense, tabii ki iflası yeğleyecektir" dedi Robert küçümseyici bir tavırla.

"Olsun! Varsın iflas etsin, ben de Samazelle'in idare edeceği başka bir gazete çıkarırım."

"Yo, hayır!" dedi Samazelle. İyice tedirgin olmuştu.

"Tabii ki böyle bir gazetenin SRL ile uzaktan yakından bir ilişkisi olmayacağını anlarsınız; bu tür bir davranış sizin anında atılmanıza yol açar."

Trarieux, direniş gücünü ölçercesine Robert'i uzun uzun süzdü. Nereye kadar gidebileceğini çok iyi anlamış olmalı ki tavrını hemen yumuşattı.

"Asla böyle bir projeyi gerçekleştirmeyi düşünmedim," dedi neşeyle. "Bunu Perron'un gözünü korkutmak için bir koz olarak kullanmak istiyordum. Bu gazetenin başarısı sizin için de çok önemli olmalı," diye sürdürdü kinayeli bir sesle. "Tirajı iki misline çıkarsa, üyeleri de o oranda çoğalır."

"Biliyorum," dedi Robert. "Ama tekrar ediyorum: Bence Henri ve Luc'ün tek hatası, sınırlı olanaklarla çalışmakta direnmeleri. Bu kadar cömertlikle teklif ettiğiniz para işin içine girince, göreceksiniz her şey nasıl değişecek."

"Tabii," dedi Trarieux gülümseyerek, "çünkü parayla birlikte Samazelle'i de kabullenmek zorunda kalacaklar."

Robert'in yüz hatları birden sertleşti: "Anlayamadım; bana Nisan ayında hiçbir koşul ileri sürmeksizin *L'Espoir*'ı desteklemeye hazır olduğunuzu söylüyordunuz."

Göz ucuyla Samazelle'e baktım. Bu durumdan en ufak bir rahatsızlık hissetmiyor gibiydi. Karısı ise, sanki işkence altındaydı; ama o hep öyleydi zaten.

"Ben öyle bir şey demedim. Tek söylediğim, gazetenin siyasi çizgisinin tartışmasız SRL sorumlularınca belirleneceği ve buna karışmayacağım idi. Hepsi bu kadar!"

"Başka bir sorun çıkacağa benzemiyordu da ondan!" dedi Robert öfkeli bir sesle. "Ben Perron'a tamamen bağımsız olacağına söz verdim. O da, bu söze güvenerek *L'Espoir*'ı SRL'ye bağlama riskine girdi."

"Özür dilerim! Sizin verdiğiniz sözlerin beni bağlamayacağını kabul etmelisiniz," dedi Trarieux nazikçe. "Hem Perron'un bu uzlaşmayı neden kabul etmeyeceğini anlayamıyorum. Samazelle onun dostu!"

"Sorun o değil! Onu zorlamak için arkasından bir komplo hazırladığımızı sanacak ve diklenecek haklı olarak!" diye sürdürdü Robert; oldukça sert vurgulamıştı son sözlerini.

Çok kızgın bir hali vardı; ben de öyleydim... Üstelik ben, Henri'nin Samazelle'e beslediği duyguları da gayet iyi biliyordum.

"Ben de dik kafalı sayılırım!" dedi Trarieux.

"Samazelle, Perron'un arzusu hilafına *L'Espoir*'a girerse, durumu hiç de kolay olmaz," dedi Robert.

"Aynı fikirdeyim," dedi Samazelle. "Tabii ki koşullar başka olsaydı, iflasa giden bir gazeteye yeni bir atılım vermek, tam bana göre bir iş olurdu. Ama Perron'u karşıma alarak bu gazeteye girmeyi asla kabul edemem."

"Özür dilerim," diye atıldı Trarieux biraz alaycı bir sesle. "Bu işe biraz da kişisel bir sorun gözüyle bakıyorum. Amacım kâr etmek değil, bu tamam; ama milyonlarca frankı da sokağa atamam. Benim için önemli olan sonuçtur: İster Perron sizi kabul etmesin, ister siz kendinizi kabul ettirmeyin," dedi Samazelle'e dönerek. "Böyle bir durumda ben yokum. Başarısızlıkla sonuçlanacağını bildiğim bir işe asla girmem! Bu görüş açısı bence çok sağlıklı; her neyse, değiştirmek niyetinde de değilim," diye noktaladı soğuk bir tavırla.

"Perron'la konuşmadan önce tartışmayı gereksiz buluyorum doğrusu," dedi Samazelle. "Eminim, Henri de özveride bulunmayı reddetmez. Önünde sonunda hepimizin amacı bir! Hareketimizin başarılı olması."

"Elbette ki Perron da biraz ödün vermenin yerinde olduğunu anlayacaktır. Hele siz bu konuda ısrar ederseniz," dedi Trarieux.

Robert omuz silkti: "Bu konuda bana güvenmeyin."

Bir süre daha oradan buradan konuşuldu. Yarım saat kadar sonra merdivenlerden inerken Robert'e döndüm:

"Bu iş kötüye gideceğe benziyor; Trarieux, Nisan ayında size tam olarak ne demişti?"

"İşin sadece siyasi yönünü konuşmuştuk."

"Ama siz Henri'ye çok daha fazlasını vaat ettiniz. Çok ileri gitmişsiniz!"

"Olabilir. Beni biraz olsun kararsız görseydi, asla ikna olmazdı. Zaman zaman şartlar insanı ileri gitmeye zorluyor. Yoksa amaca ulaşmak mümkün değil."

"Neden az önce Trarieux'yü sıkıştırmadınız? Ya kayıtsız şartsız verdiği sözde durur ya da her şey biter, SRL'den atılır gibi!..."

"Ya sonrası? İkinci seçenekte karar kıldığını varsayalım: Henri paraya ihtiyacı olduğu zaman ne yapacak?"

Sessizce yürümeye devam ettik. Birden Robert'in sesi yükseldi: "Henri gazetesini benim yüzümden kaybederse kendimi asla affetmem."

Zaferi kutladığımız gece, Henri'nin gülümseyişini anımsadım birden: "Bu işe girmekte pek istekli değilsiniz, değil mi?"

diye sormuştum. "Yo, hayır, pek değilim doğrusu!" *L'Espoir*'ı SRL'ye bağımlı kılmak, kuşkusuz ona çok zor gelmişti. Gazetesini, özgürlüğünü çok severdi. Samazelle'den de hiç hoşlanmazdı. Başına gelenler tatsızdı doğrusu. Robert öylesine karamsar görünüyordu ki düşüncelerimi kendime saklamayı yeğledim. Sadece: "Trarieux'ye güvenmenize şaştım; böyle bir duygu uyandıran bir adam değil bence," demekle yetindim.

"Yanılmışım," dedi Robert kısaca. Düşüncelere dalıp gitmişti. Sonunda: "Mauvanes'dan para isteyeceğim," dedi.

"O size para vermez ki!"

"Başkalarından isterim! Çevremizde parası olan adam kalmadı mı? En azından biri bize yardım etmeyi kabul eder."

"Yardımı kabullenecek insan hem milyarder hem de SRL yanlısı olmalı! Oysa, bu bileşime çok ender rastlanır."

"Arayacağım," dedi Robert. "Bir taraftan da Samazelle yoluyla Trarieux'yü etkilemeye çalışacağım. Eminim gazeteye zorla kabul ettirilmek, Samazelle'in de hoşuna gitmiyordur."

"Bu durumdan hiç de rahatsız görünmüyordu." Omuz silktim: "Siz yine de deneyin."

Robert hemen ertesi gün Mauvanes'la görüştü. Mauvanes ilgilenmişse de beklediğim gibi herhangi bir vaatte bulunmaktan kaçınmıştı. Robert onun dışında, anlattıklarına hiç ilgi duymayan kişilerle de görüştü. Çok kaygılıydım ve bu olayı bir türlü hazmedemiyordum. Kafam hep bununla meşgul olduğu halde, Robert'e konuyu açamıyordum bir türlü. Sorunları paylaşmak isterken eşlerinin sıkıntılarını daha da artıran o kadınlardan olmamaya hep özen gösteririm. "Robert bunu yapmamalıydı!" diye düşünüyordum... "Eskiden böyle bir şey yapmazdı!" Kafamın içinde tekrarlanıp duruyordu bunlar. Ne garip bir düşünce... Bunun ne anlamı vardı acaba? Geleceği bahane olarak kullanamayacağı için, artık sorumluluklarının hem daha ağır hem de daha sınırlı göründüğünü söylüyordu. Bu görüş onu daha tez canlı kılıyor; daha az tartıp biçmesine yol açıyordu. Bu düşünceler hiç hoşuma gitmiyordu. Robert ile aramdaki gibi bir ilişkide karşısındakini yargılamak, ihanet etmekten farksızdır.

Birkaç gün sonra Nadine ile Lambert gezilerinden döndüler. Benim için hoş bir değişiklik oldu gelişleri. Güneşten yanmışlar ve neşe içindeydiler. Biraz da balayından dönmüş yeni evliler gibi mahcup bir halleri vardı.

"Nadine birinci sınıf bir muhabir olabilir. Her yere girmekte, herkesi konuşturmakta üstüne yok!"

"Bu mesleğin bayağı matrak yönleri varmış!" dedi Nadine böbürlenerek.

En büyük gurur kaynağı, kuşkusuz benim birkaç haftadır umutsuzca düşlediğim kır evini bu yolculuk sırasında bulmuş olmasıydı. Ev, Paris'in 30 km dışındaydı. Mavi pancurlu sarı cephesini, yabanileşmiş çimlerini, küçük pavyonunu, yabani güllerini ilk bakışta sevmiştim. Ev Robert'in de hoşuna gitmişti. Hiç beklemeden sözleşmeyi imzaladık. İçi haraptı; bahçenin yolları ise ısırgan otlarıyla kaplıydı. Ama Nadine burayı oturulabilir hale sokmaya karar vermişti. Sekreterlik işinden birden soğumuş, işi bir süre daha yardımcısına bırakmıştı. Ardından da Lambert'le birlikte bahçedeki küçük pavyona yerleşmek üzere yola koyuldu. Zamanlarının büyük bir kısmını Nadine'in yazdığı kitabın redaksiyonuyla, bahçe düzenlemekle ve duvarları badana etmekle geçirdiler. Bronzlaşmış teni, motorsikletin gidonunu tutmaktan nasırlaşmış elleri ve Nadine'in şakayla dağıttığı saçlarıyla Lambert eskiye oranla daha az züppe görünüyordu. Yine de, bir işçiye benzer bir hali yoktu! Ama bu onarım işinde onlara güvenmek zorundaydım.

Nadine ara sıra Paris'e geliyordu. Ama bizim St. Martin'e gelmemize, ancak Auvergne'e yapacağımız geziye çıkmamıza bir gün kala izin verdi. Bir gün telefon edip bizleri yemeğe davet etme lütfunda bulundu:

"Babama söyle mayonez var, Lambert yaptı!"

Ama Robert daveti reddetti: "Nedense Lambert benimle her karşılaştığında, saldırgan bir tavır alıyor. Ben de karşılık vermek zorunda kalıyorum; tabii herkesin keyfi kaçıyor, başta da benim," dedi üzüntüyle.

Doğruydu: Lambert onunla birlikte olunca saldırganlaşırdı. Robert'in karşısında kendini farklı davranmak zorunda hissetmeyen o kadar az insan vardı ki! "Aslında ne kadar yalnız!" diye düşündüm. Konuşulan kişi sanki o değil de sizden uzak, sadece o ismi taşıyan bir kişiydi! Bir zamanlar halk içinde, onlarla dirsek dirseğe yürümeyi bunca sevmiş olan bu adam, isminin insanlarla arasında bir duvar örmesini bir türlü engelleyemiyordu. Herkes acımasızca anımsatıyordu bu engeli ona: Robert'i Robert olarak, yani gülüşüyle, sevecenliğiyle, öfkeleriyle ve uykusuz geceleriyle, etten kemikten bir insan olarak kimse umursamazdı. Otobüse binmeden önce benimle gelmesi için son bir kez ısrar ettim.

"Emin ol tatsız bir akşam geçiririz! Oysa benim, Lambert'e karşı hiçbir antipatim yok!" dedi.

"Nadine'e çok iyi geldi ama," dedim. "İlk kez biriyle işbirliği yapmayı kabul ediyor."

Robert gülümsedi: "Edebiyatı onca küçümseyen o küçük hanım, ismini basılı görünce ne kadar da duygulanmış öyle!"

"İyi ya!" dedim. "Bu da onu devam etmesi için yüreklendirecek. Tam ona göre bir iş bu."

Robert elini omzuma koydu: "Kızının geleceği konusunda için biraz rahatladı mı?"

"Evet!"

"O halde Romieux'ye yazmak için daha ne bekliyorsun? Kararsızlığın için hiçbir neden kalmadı artık."

"Ocak ayına kadar birçok şey değişebilir," dedim telaşla. Romieux yanıtımı ısrarla bekliyordu. "Ama evet ya da hayır demek düşüncesi bile beni deli ediyor."

"Bak, gördüğün gibi Nadine sensiz gayet güzel idare ediyor. Hem sana kaç kez söyledim: Bizsiz yaşamayı öğrenmesi onun için çok faydalı."

"Doğru," dedim isteksizce.

Robert beni şaşkınlıkla inceledi: "Bu yolculuğa çıkmak istiyorsun değil mi?"

"Tabii." Ama hemen ardından paniğe kapıldım. "Yine de Paris'i, sizi bırakıp gitmek istemiyorum!"

"Ne kadar da aptalsın!" dedi şefkatle. "Beni bıraktığın gibi bulacağından emin olmalısın artık. Hem ayrıldığımızda beni hiç özlemediğini de itiraf etmiştin," diye sürdürdü gülerek.

"Bir zamanlar öyleydi," dedim. "Ama şimdi sizi tüm bu sorunlarla bırakmak beni kaygılandırıyor!"

Robert ciddi ciddi baktı bana: "Çok fazla kaygılanıyorsun; dün Nadine içindi, bugünse benim! Saplantı gibi bir şeye dönüştü bu sende!"

"Olabilir!"

"Tabii ki öyle! Anlaşılan sen de hafif bir barış psikozu geçiriyorsun. Eskiden hiç böyle değildin!"

Robert'in gülümseyişi sevgi doluydu. Ama yokluğumun onu rahatsız edeceğini düşünmem, Robert için nerdeyse hasta olduğumun bir belirtisiydi: Bensiz üç ay, en azından üç ay gayet güzel yaşayabilirdi. İsminin, yaşının ve çevresindekilerin onu mahkûm ettiği bu yalnızlığı onunla paylaşamıyordum, yok da edemiyordum. Yanında olmamak hiçbir şeyi değiştirmeyecekti.

"Şu kuşkuları sil at kafandan. Eğer mektubu yazmakta acele etmezsen, bu yolculuğu kaçıracaksın."

"Gerçekten de her şey yolundaysa, St. Martin dönüşü yazarım," dedim.

"Her şey yolunda gitmese bile!" dedi emredercesine.

"Bakalım!" Duraksadım bir an: "Mauvanes'la bir anlaşmaya varabildiniz mi?"

"Söyledim ya tatile çıkıyor! Kesin yanıtını bana Ekim ayında verecek. Ama parayı vereceğine dair söz verdi gibi bir şey." Robert gülümsedi: "O da sağını solunu kollamak istiyor!"

"Gerçekten söz verdi mi?"

"Evet; o, söz verdi mi yapar."

"İyi, yüreğime su serpildi."

Mauvanes dönek biri değildi: Gerçekten rahatlamıştım: "Şimdilik Henri'ye bundan söz etmeyecek misiniz?" diye sordum.

"Neye yarar ki bu? Ne yapabilir ki? Onu bu zor duruma ben soktum, ben çıkarmalıyım." Omuz silkti: "Hem öfkelenip her şeyden vazgeçmesi riskini de göze alamam. Yo, hayır! Para elime geçtikten sonra konuşurum ancak!"

"Tamam!" Ayağa kalktım.

Robert de kalktı ve gülümsedi: "Kaygılanma sakın ve iyi vakit geçirmeye bak."

"Elimden geleni yaparım."

Robert haklı olmalıydı; bu belirsiz kaygı, Paris'in kurtuluşundan bu yana benliğimi sarmıştı. Diğerleri gibi ben de yeni yaşam koşullarına ayak uydurmakta zorluk çekiyordum. St. Martin'de geçireceğim akşam bana yeni bir şey keşfettirmeyecekti. Ne Nadine ne de Robert'ti Romieux'ye yanıt vermeyişimin asıl nedeni... Kaygım düpedüz kendimden kaynaklanıyordu. Tüm otobüs yolculuğu boyunca bu duyguyu bastırıp bastıramayacağımı düşündüm durdum.

Bahçenin demir parmaklıklı kapısını ittim; sofra, ıhlamur ağacının hemen altına kurulmuştu. Evden sesler yükseliyordu. Doğru mutfağa girdim: Nadine, Lambert'in yanında ayakta duruyordu. O ise, boynuna bir peçete bağlamış, elindeki sosu hırsla çırpıp duruyordu.

"Tam bir trajedi yaşanıyor şu anda!" dedi Nadine neşeyle.

"Hoş geldiniz..." Lambert üzgün görünüyordu. "Evet, mayonez kesilmiş! Oysa çok iyi becerirdim bu işi."

"Halledebiliriz, çırpmaya devam et," dedi Nadine.

"Yok canım, baksana mahvoldu!"

"Fazla hızlı çırpıyorsun."

"Sana mahvoldu dedik ya!" dedi Lambert öfkeyle.

"Ben size mayonezin nasıl hallolacağını göstereyim," dedim.

Kesilmiş karışımı çöpe döküp iki yumurta uzattım Lambert'e: "Haydi bakalım."

Nadine gülümsedi: "Zaman zaman bayağı parlak fikirlerin oluyor," dedi. Sonra koluma girerek: "Babam nasıl?" diye sordu.

"Tatile çok ihtiyacı var."

"Fransa turunuzdan döndüğünüzde ev hazır olacak," dedi Nadine. "Nasıl güzel çalıştığımızı gel de kendin gör!"

Badana kovaları ve merdivenlerle dolu oturma odası hâlâ şantiye görünümündeydi. Ama yatak odamın duvarları pembe renkte sıvayla boyanmıştı. Robert'inki ise açık toprak rengiydi. Hiç de fena sayılmazdı doğrusu.

"Harika!" dedim. "Kim yaptı bunu? Sen mi, o mu?"

"İkimiz! Ben talimatları veriyorum, o da yerine getiriyor! Yalnız, canı da çıkıyor. Çok çalışkan!" diye sürdürdü. Yüzünde ışıl ışıl bir ifade vardı.

Güldüm: "Bu da işine geliyor tabii!"

Nadine'nin kendine güvenebilmesi için çevresine buyruklar yağdırmaya ihtiyacı vardı; dediklerini yaptırırken kendini unuturdu adeta... Çoktandır onu böyle mutlu görmemiştim. Salata kâselerinin ve soğuk etleri dizdiği tabakların arasına, Lambert büyük bir kâse dolusu mayonez yerleştirmişti. Nadine'nin bakışları altında bir şişe dolusu beyaz şarap bitirdik. Büyük bir coşkuyla tasarılarını anlatıyorlardı bana: Önce Hollanda, Danimarka, ardından da tüm işgal altındaki ülkeler... Sonra da Avrupa'nın geri kalan kısımları gezilecekti.

"Ben de röportajdan vazgeçmek üzereydim," dedi Lambert. "Nadine olmasaydı mutlaka bırakırdım. Zaten benden yetenekli o. Yakın bir zamanda da kendisiyle gelmemi istemeyecek herhalde!"

"O berbat motosikletini kullanmama onun için izin vermiyorsun, değil mi? Oysa hiç de zor değil!"

"Evet, kafanı kırman pek zor olmaz herhalde, seni deli kız!"

Ona içtenlikle gülümsüyordu. Nadine'nin onun gözünde anlayamadığım özel bir yeri vardı. Bense, onu hep kızım olarak

görüyordum. Sadece iki boyutlu biri! Lambert ikinci şişe şarabı açtı; içmesini hiç bilmiyordu. Şimdiden gözleri pırıl pırıl, yanakları kıpkırmızı olmuştu. Alnında ter damlacıkları birikmişti.

"Fazla içme!" dedi Nadine.

"Lütfen, anne havaları takınma! O zaman neler olup bittiğini sen de pekâlâ biliyorsun."

Nadine'nin yüz hatları birden sertleşti: "Saçmalama!"

Lambert ceketini çıkarıp attı: "Amma da terlemişim."

"Üşüteceksin!"

"Ben kolay kolay üşütmem." Bana döndü: "Nadine bir türlü inanmak istemiyor, ama her ne kadar göstermesem de, çok dayanıklıyımdır."

"Bunu Sahra çölünü motosikletle geçeceğimiz zaman görürüz," dedi Nadine neşeyle.

"Geçeceğiz tabii! Motosikletle gidilmeyecek yer yoktur." Bana baktı: "Ne dersiniz, olmaz mı?"

"Hiçbir fikrim yok," dedim.

"Her neyse, bir deneriz!" dedi kararlı bir sesle. "Bazı şeyleri yapmayı denemek gerek! Entelektüel oluşumuz, kuzu kuzu evde oturmamız için bir neden değil."

"Söz," dedi Nadine gülerek. "Sahra çölünü, Tibet platolarını, Amazon cangıllarını aşacağız." Lambert'in şişeye uzanan elini durdurdu: "Hayır olmaz, yeterince içtin," dedi.

"Hiç de değil!" Kalktı, bir iki adım attı: "Sendeliyor muyum yani? Şu dengeye bakın."

"Haydi, jonglörlük yapmayı bir dene bakalım!"

"Jonglörlük benim en usta olduğum konudur," dedi Lambert. Üç portakalı yakalayıp havaya attı; bir tanesini kaçırdı. Sonunda da boylu boyunca çimenlere düşüverdi. Nadine kendine özgü o kaba kahkalarından birini attı.

"Çok salaksın!" dedi. Sesi sevgiyle doluydu. Önlüğünün bir kenarıyla Lambert'in terden sırılsıklam olmuş alnını sildi. Lambert de çok mutlu görünüyordu. "Doğru," dedi Nadine, "bir sürü gizli yeteneği var! Örneğin çok komik şarkılar bilir. Haydi bir tane söylesene!"

"Size 'Domuz Kalbi' şarkısını söyleyeyim öyleyse," dedi Lambert.

Şarkıyı söylerken Nadine gözlerinden yaşlar boşalırcasına gülüyordu. Ama Lambert'in bu neşeli hali, nedense bende bir parça hüzün uyandırmıştı. Beceriksiz ve sakar hareketlerle, hop-

layıp zıplayarak, sanki bir anlamda kendinden kurtulmaya çalışıyor, ama bir türlü beceremiyordu. Mimikleri, gülünç sesi, yanaklarından süzülen ter damlaları ve gözlerindeki kaygı beni rahatsız etmişti.

Saçlarını şefkatle okşayan Nadine'in ayakları dibine sonunda düştüğünde bayağı rahatlamıştım.

"Haydi bakalım! Şimdi uslu çocuk ol; sakinleş biraz, dinlen!"

Nadine hastabakıcılık rolünü üstlenmişti. O da doğrusu pohpohlanmaya bayılıyordu. Paylaştıkları pek çok şey vardı: Gençlikleri, geçmişleri, fikirlere karşı duydukları öfke, serüven düşleri, henüz belirsiz amaçları... Belki de zamanla birbirlerine güven aşılayabileceklerdi, kim bilir!... Biri on dokuz, diğeri yirmi beş yaşındaydı: Gelecek gençlerindi. Onlar bizler gibi rastlantı sonucu kalmamışlardı hayatta. "Ya ben?" diye düşündüm. Yoksa geçmişte gömülü kalan ben miyim? "Yo, hayır," diye haykırdım sessizce.

Nadine'in ve Robert'in bana ihtiyaçları yoktu! Onlar, sığındığım birer bahaneydi sadece. Tek neden kendi korkaklığımdı! Birden korkaklığımdan utandım. Beni uzaklara götürecek bir uçak, devasa bir şehir. Üç ay boyu tek yapacağım iş, kendimi eğitmek, deneyim edinmek ve bol bol eğlenmek olacaktı. Tüm bu özgürlüğü ve yeniliği ne kadar da özlemiştim! Kabuğumdan çıkıp yaşayan dünyaya karışmak tehlikeli bir işti kuşkusuz. Varsın olsun! Benliğimi saran bu sevince artık karşı koymaktan vazgeçmiştim. Evet! Hemen o akşam yanıtımın evet olduğunu bildirecektim. Yeni bir hayata başlamak, bir yerde hayatta kalmak gibiydi. Ve ben, bunu becerebileceğimi umuyordum.

Beşinci Bölüm

Henri uzanmış olduğu tahta sıra üstünde döndü. Rüzgâr taş duvarın aralıklarından esiyor, battaniyesine ve kat kat giydiği kazaklara rağmen uyuyamayacak kadar üşüyordu. Sadece başı ateşi varmış gibi sıcacıktı ve zonkluyordu. Belki de gerçekten ateşi yükselmişti. Güneşin, yorgunluğun ve kırmızı şarabın yol açtığı keyif verici bir humma! Neredeydi acaba? Öyle bir yerdi ki kimsenin orada bulunmak için bir nedeni olamazdı, kesinlikle! Çok rahatlatıcı bir düşünceydi bu. Ne kendine sorular soruyor ne de pişmanlık duyuyordu: Bu uykusuzluk, rüyasız geçen uyku kadar dingindi. Birçok şeyden vazgeçmişti; artık her gün yazı yazmıyor, günün keyfini gönlünce çıkaramıyordu. Ama buna karşın vicdanı rahattı. Ve bu korkunçtu. Dünyadan ve sorunlarından iyice kopmuştu. Soğuktan, rüzgârdan ve yorgun bedeninden kurtulmuşçasına temiz, duru bir ortamdaydı. Böyle bir duygu, haz duymak kadar baş döndürücü olabilirdi! Bir an gözkapakları aralandı; karanlığa gömülmüş tahta masayı, yanan mumu ve yazı yazan o adamı görünce sevinerek: "Şu anda Ortaçağ'dayım mesela!" diye düşündü. Az sonra ise bu keyif veren duygu, gecenin karanlığında kaybolup gitti.

"Düş değildi herhalde, değil mi! Dün gece sizi yazı yazarken gördüm."

"Evet, biraz çalıştım," dedi Dubreuilh.

"Sizi bir ara Doktor Faust'a benzettim."

Rüzgârın uçuşturduğu battaniyelerine sarınmış, kulübenin eşiğinde oturuyorlardı. Güneş doğduğunda henüz uykudaydılar; gökyüzü masmaviydi, ama ayaklarının altında sanki buluttan bir yol uzanıyordu. Zaman zaman rüzgâr sisi dağıttığında, ovayı bölük pörçük görebiliyorlardı.

"O her gün çalışır!" dedi Anne. "Bulunduğu ortamın hiç önemi yoktur. Ahırda olsun, bir köy meydanında olsun, hatta yağmur altında bile! Ama günde dört saat yazı yazması şart! Ancak ondan sonra çevresinin isteklerine uymaya hazırdır."

"Ne yapmak istiyorsunuz bakalım?" dedi Dubreuilh.

"Sanırım insek iyi ederiz; manzara pek iç açıcı değil."

Fundalıkların arasından hızla indiler. Kapı eşiklerinde yaşlı kadınların oturdukları loş bir köye vardılar. Bazılarının dizlerinde, üstüne iğneler saplanmış küçük yastıklar vardı. Bazıları ise, iğlerini tıkırdatmaya henüz yeni başlamışlardı. Bisikletleri bıraktıkları yerde, kahve niyetine koyu renkli bir sıvı içtiler. Sonra yeniden bisikletlerine bindiler. Savaş yıllarının yıprattığı gösterişsiz şeylerdi bunlar; boyaları pul pul dökülmüş, çamurlukları ezilmişti. Henri'nin bisikletinin tekerlekleri öyle zor dönüyordu ki, akşama kadar dayanır mı diye düşünmeye başlamıştı. Dubreuilh'lerin bir derenin kenarında durduklarını görünce rahatladı. Loire Nehri'nin ta kendisiydi bu! Buz gibi suda yüzmek olanaksızdı; yine de üstünü iyice ıslattı. Tekrar bisiklete bindiğinde tekerleklerin az çok idare ettiğini düşündü. Aslında paslanmış olan bedeniydi; tekrar işler hale sokmak da oldukça zor bir işti. İlk zamanlar her tarafı tutulduysa da, böyle güçlü bir alete yeniden kavuştuğu için Henri bayağı sevinç duymuştu: Bir bedenin ne kadar işe yaradığını unutmuştu. Tekerlekler ile zincirler eforunu daha güçlü kılabilirdi; yine de tüm bu mekanik bileşim içinde tek motor, kasları, soluğu, kalbiydi... Bisiklet ise ona uyarak kilometreleri yutuyor, dik yokuşları tırmanıyordu.

"Rüzgâr bayağı kuvvetli," dedi Anne; bronzlaşmış teni, rüzgârda uçuşan saçları, kolsuz elbisesi içinde Paris'tekinden çok daha genç görünüyordu. Dubreuilh de güneşten yanmış, zayıflamıştı. Kısa şortu, adaleli bacakları, kuru ve sert yüzündeki derin çizgilerle Gandhi'nin yandaşlarını andırıyordu adeta.

"Düne göre daha iyi gidiyoruz."

Dubreuilh yavaşlayıp Henri'nin yanına geçti:

"Dün gece pek keyifli değildiniz," dedi neşeyle. "Bize hiçbir şey anlatmadınız. Biz gideli Paris'te neler oldu?"

"Kayda değer hiçbir şey! Hava sıcaktı. Ama ne sıcaktı o!"

"Ya gazeteden ne haber? Trarieux'le hâlâ görüşmediniz mi?"

Dubreuilh'in ses tonunda hissedilen merak öylesine belirgindi ki insanı kaygılandırıyordu.

"Hayır, Luc iki üç ay daha dayanabilirsek, işin içinden tek başımıza çıkarız diye tutturdu."

"Uğraşmaya değer; ama daha fazla borçlanmamaya bakın."

"Biliyorum! Borcu kestik artık. Luc reklamlara ağırlık vermeyi düşünüyor."

"Doğrusu *L'Espoir*'ın tirajının bu kadar düşeceğini hiç tahmin etmemiştim."

"Eğer eninde sonunda Trarieux'un parasını kabul etmek zorunda kalırsak, fazla üzülmem," dedi Henri gülümseyerek. "Bu, SRL'nin başarısının bedeli olarak pek fazla sayılmaz doğrusu!"

"Eğer bir başarı kaydettiysek, bu, sizin sayenizde oldu," dedi Dubreuilh.

Ses tonu, sözlerinden de tereddütlüydü. SRL'den hoşnut değildi; çünkü çok fazla şey bekliyordu. Eski Sosyalist Parti kadar önemli olması istenen bir hareket bugünden yarına oluşturulamaz. Henri için toplantının kazandığı başarı sevindirici bir sürpriz olmuştu. Oysa bir toplantı fazla bir şey ifade etmez: Olsun! Onu dinleyen o beş bin kişiyi kolay kolay unutamazdı. Anne'a gülümsedi:

"Bisikletle gezmenin kendine özgü bir çekiciliği var. Bir yerde, otomobilden daha zevkli!"

Daha yavaş gidiyorlardı; ama çimenler, fundalık, çam kokuları, rüzgârın kâh serin, kâh tatlı esişi iliklerine kadar işliyordu. Önlerindeki manzara, sıradan bir manzaranın da ötesindeydi. Yavaş yavaş, sindirerek keşfediliyordu. Yokuşların yorgunluğunda, inişlerin neşesinde, tüm engebelerde doğayla iç içe oluyor, adeta yaşıyorlardı onu. Henri'nin ilk günden bu yana sevinçle keşfettiği şey, bu yaşamın insanı tümüyle doyurduğuydu. Zihnindeki o dinginlik ne güzeldi! Dağların, otlakların, ormanların varoluşu yeterliydi. "Uyku dışında böyle bir sessizlik yaşamak az bulunur bir şey!" diye düşündü.

"Gideceğimiz yeri iyi seçmişsiniz," dedi Anne'a akşamüstü. "Doğrusu güzel bir yöre!"

"Eminim, yarın da memnun kalacaksınız; yarının programını haritada görmek ister misiniz?"

Akşam yemeği yedikleri küçük lokantada o dinamit gibi sert içkilerini yudumlamaktaydılar. Dubreuilh tüm malzemesini muşamba örtüyle kaplı masaya yerleştirmişti bile.

"Gösterin bakalım!" dedi Henri. Kırmızılı sarılı beyaz çizgilerin üstünden geçen kalemi sakin bir şekilde izlemeye koyuldu.

"Tüm bu küçücük yollar arasında nasıl oluyor da seçim yapabiliyorsunuz?"

"Zaten işin eğlenceli yönü de bu işte!"

"Asıl eğlenceli olan," diye düşünüyordu Henri ertesi sabah, "geleceğin tasarılarınıza ne kadar uyduğunu görebilmek!" Dönülen her yol, inilen her yokuş, her küçük köy tahmin edilen yerdeydi ve bu, insana büyük bir güven veriyordu. Bu, insanın yaşamöyküsünü kendi elleriyle oluşturması gibi bir şeydi. Bir sürü yazılı işaretlerin gerçek yollara ve evlere dönüşmesi, hiçbir oluşumun vermediği bir şey çıkarıyordu ortaya: Gerçeği yani! Örneğin, şu şelale, haritada küçücük mavi bir işaretle belirtilmişti; yine de o engebeli boğazda kocaman, köpüklü bir çağlayanın akışıyla karşı karşıya gelmek, gerçekten şaşırtıcıydı.

"Bakması ne kadar hoş!" dedi Henri.

"Evet ama sonu yok bunun!" Dubreuilh üzüntülü gibiydi. "Bir bakış insana bazen her şey verir, bazen de hiçbir şey!"

Dubreuilh her şeye bakmazdı; ama bir nesneyi çekici buldu mu, bıkmadan usanmadan seyrederdi. Henri ve Anne onun peşinden, kayalıktan kayalığa atlayarak yarın eteğine kadar inmek zorunda kaldı. Dubreuilh, köpüklü suda su şortunun ucuna gelinceye kadar yalınayak ilerledi. Yükseltinin kenarına dönüp oturduğunda, kararlı bir sesle şöyle dedi: "Şimdiye dek gördüğümüz en güzel çağlayan bu!"

"Ancak gözünüzle gördüğünüzü yeğlersiniz siz!" dedi Anne gülerek.

"Sadece siyah beyaz renkler hâkim, onu güzel yapan da bu işte; başka renkler görmeye çalıştım, ama nafile. İlk kez kendi gözlerimle siyah ile beyazın aynı olduğunu görüyorum. Suya dalıp şu koca taşa kadar gitseydiniz..." dedi Henri'ye, "insan hemen farkına varıyor. Beyazın siyah, siyahın da beyazlığını seçiyor..."

"Tamam, inandım size!" dedi Henri.

Rıhtımda bir gezinti, Dubreuilh'ün anlatımıyla Kuzey Kutbu'na bir yolculuk kadar serüvene dönüşüverirdi. Henri ve Anne birlikte çok gülmüşlerdi buna. Dubreuilh için algılamak ile keş-

fetmek arasında hiçbir fark yoktu. Ondan önce hiç kimse bir çağlayanın akışını izlememişti. Hiç kimse suyun, siyahın, beyazın ne olduğunu bilmemişti. Henri tek başına olsaydı, bu köpük ve pus oyunlarının onca ayrıntısını, değişimini, giderek silinen o zerrecikleri bu incelikle ayrıştıramazdı. Ne de Dubreuilh'ün en ufak bir su zerreciğinin bile yazgısını bilmek istercesine dikkatle izlediği o görüntüyü...

"İnsanın bazen ona öfke duyası geliyor!" diye düşündü Henri, sevgiyle bakarak: "Ama ondan vazgeçmek de zor!" Onun yanında her şey anlam kazanırdı; yaşamak onunlayken bir ayrıcalıktı sanki. Onunla birlikte her şey daha yoğun yaşanıyordu. Fransa'nın kırsal yörelerindeki bu gezintiyi neredeyse bir keşif gezisine çevirmekteydi.

"Okuyucularınız sizi şimdi görseler, gerçekten çok şaşırırlardı," dedi Henri gülümseyerek. Güneşin batışını izleyen Dubreuilh'e bakıyordu.

"Neden?" Kendinden söz edildiğinde hep o aynı şaşkın ses tonuyla yanıtlardı.

"Kitaplarınızı düşünüyorum da sizi doğadan çok insanlar ilgilendiriyor."

"Ama insanlar doğa içinde yaşarlar, öyle değil mi?"

Dubreuilh için bir görüntü, bir taş, bir renk, insana özgü bir gerçekti; anıların, düşlerin, hoşnutlukların içinde uyandırdığı heyecan yoluyla, olaylardan asla etkilenmezdi. Tabii ki ekin biçen köylüler gibi bir görüntü, boş bir çayırın karşısında olmaktan daha çok ilgisini çekerdi. Bir köyden geçtiğinde sonsuz bir meraka kapılırdı: Her şeyi bilmek isterdi; o köylülerin ne yediğini, kime oy verdiklerini, işlerinin tüm ayrıntılarını, düşüncelerinin düzeyini... Çiftliklerine girebilmek için her bahaneyi kullanırdı; yumurta satın almak, bir bardak su istemek gibi! Mümkün olduğunca uzun sohbetlere girişirdi.

Beşinci günün akşamında yokuş aşağı giderken Anne'ın lastiği patladı; bir saat kadar yürüdükten sonra, üç genç kadının oturdukları ıssız bir eve vardılar. Hiçbirinin dişi yoktu! Kucaklarında bakımsız, ama oldukça tombul bebekleri vardı. Dubreuilh lastiği şişirmek için gübreyle kaplı avluya girdi. Bir yandan lastiğe yama yapıştırıyor, bir yandan da etrafına merakla bakıyordu.

"Sadece üç kadın, hiç erkek yok! Garip değil mi?"

"Onlar tarladadır."

"Bu saatte mi?" Su dolu leğene tekerleğin kenarını batırınca kabarcıklar oluştu. "İşte, bir delik daha! Ne dersin, bu gece ambarda yatmamıza izin verirler mi?"

Anne eve girdi ve çok kısa bir süre sonra çıktı: "Samanlıkta yatmak istememize çok şaşırdılar, ama hiç mahzuru yokmuş. Ayrıca, önce sıcak bir şey içmemizi teklif ettiler."

"Geceyi burada geçirme fikri çok hoşuma gitti. Uygarlıktan tamamen uzaktayız şu anda."

Uyduruk kahvelerini isli bir lambanın ışığında içerek kadınlarla biraz konuşmaya çalıştılar. Bu yoksul çiftliği birlikte işleten üç kardeşle evliydiler; on gündür kocaları gündelikçi olarak Basse-Ardeche'de lavanta topluyordu. Onlar da bu hareketsiz günlerini hayvanlara ve çocuklara bakmakla geçiriyorlardı. Gülümsemeyi henüz unutmamışlardı, ama konuşmayı neredeyse unuttukları açıktı. Çevrede kestane ağaçları vardı; geceler ise serin geçiyordu. Kocalarının gittiği yerde lavanta yetişiyordu; birkaç frank kazanmak için çok ter dökmeleri gerekecekti. İşte, dünyaya ilişkin tüm düşündükleri aşağı yukarı bunlardan ibaretti. Doğruydu, her şeyden uzaktaydılar; öylesine uzak ki, samanlara gömülmüş ve bu kurumuş saman yığınından yükselen yoğun kokudan ve güneşten sersemlemiş olan Henri, yolların ve şehirlerin birden yok olduklarını düşledi. Sanki dönüşü olmayan bir yolculuktu bu!

Kestane ağaçlarının arasında kıvrılarak yaylaya doğru zikzaklarla inen bir yol vardı; güneyin müjdesini, neşeyle girdikleri o küçük şehrin çınar ağaçlarından ve top oyunlarından çoktan almışlardı. Anne ve Henri büyükçe bir kafenin boş terasına oturdular ve kendilerine üstüne yağ sürülmüş ekmek dilimleri ısmarladılar. Robert bu arada gidip bir gazete aldı. Uzaktan, onun gazete satıcısıyla bir süre konuştuğunu gördüler. Ağır adımlarla meydanı geçerken gazeteye bakıyordu. Sonra yanlarına geldi. Gazeteyi küçük masanın üstüne koyduğunda o kocaman manşet Henri'nin gözüne hemen ilişti: "Amerikalılar Hiroşima'ya Atom Bombası Attı!" Yazıyı sessizce okudular. Ardından Anne, heyecan dolu bir sesle konuştu: "Yüz bin ölü! Ama neden?..."

Japonya hiç kuşku yok ki artık yenilgiyi kabul edecek, savaş son bulacaktı. *Le Petit Cévenol* ve *L'Echo de L'Ardèche* zafer çığlıkları atıyordu; ama onlar, üçü de tek bir şey duyuyordu: Dehşet!

"Bunu yapmadan önce tehdit etmek, gözdağı vermek gibi yöntemlere başvurabilirlerdi," dedi Anne. "Bombayı önce ıssız

bir yerde patlatmak gibi bir şey! Ne bileyim! O bombayı gerçekten atmaları şart mıydı?"

"Tabii, ilk önce hükümete baskı yapmayı deneyebilirlerdi," dedi Dubreuilh: "Bir Alman şehrine, yani beyazlara atmaya cesaret edemezlerdi. Ama sarı ırka gelince iş değişir, nefret ederler onlardan!"

"Tüm bir şehrin yok edilişi onları biraz olsun rahatsız etmiş olmalı," dedi Henri.

"Bence başka bir nedeni var," dedi Dubreuilh. "Tüm dünyaya neler becerebileceklerini göstermekten memnun olmalıydılar; böylece de istedikleri politikayı güdebilirler; hiç kimse kılını kıpırdatmadan yani."

"Bunun için de yüz bin kişiye kıydılar!" dedi Anne. Üçü de sütlü kahvelerinin önünde, donakalmışlardı. Gözlerini o korkunç sözcüklerden ayıramıyor, aynı gereksiz cümleleri tekrarlayıp duruyorlardı.

"Aman Tanrım! O bombayı ya Almanlar yapmayı becermiş olsalardı! Ucuz atlattık," dedi Anne.

"Amerikalıların elinde olması da pek hoşuma gitmiyor doğrusu," diye yanıtladı Dubreuilh.

"Gazete tüm dünyayı uçurabileceğini yazıyor."

"Larguet'nin bana anlattığına göre, eğer atom enerjisi açığa çıkarsa dünyayı uçurmaz belki, ama atmosferi yok eder; dünyada hayat biter."

"Bu daha iç açıcı sayılmaz ki!" dedi Anne.

Yo hayır, hiç de iç açıcı değildi. Ama yine de güneşli yolda pedalları çevirmeye başladıklarında, o korkunç nakarat artık hiçbir anlam taşımaz olmuştu. Yüz bin kişilik bir şehrin yok oluşu, doğanın parçalanması; artık bunlar pek bir yankı uyandırmıyordu içinde. İşte şu doğan gün aynı, yani olması gerektiği gibiydi: Gök maviydi, yapraklar yeşil, kurak toprak ise sarımsı! Saatler ise şafağın serinliğinden öğle vaktinin cızırtısına dek, birer birer geçip gidiyordu; dünya, gittikleri yönü belirsiz onca yolcusuyla, uydusu olduğu güneşin etrafında kayıtsızlık içinde dönüp duruyordu. O sonsuz ve dingin gökyüzü altında, bu yolcuların dünyayı bir anda ay kadar cansız bir hale getirme gücüne sahip olduklarına inanmak mümkün müydü? Günlerce doğayla iç içe yaşadıktan sonra, doğanın az da olsa çılgınlığının farkına varıyordu insan. Bu çılgınlık, bulutların değişken şatafatlı görünümünde olduğu gibi, dağların o sessiz meydan okuyuşunda, bö-

ceklerin hayhuyunda ve bitkilerin coşkuyla üreyip çoğalmasında da açıkça izleniyordu. Ama bu, zararsız bir çılgınlıktı. Bu çılgınlığın insanın aklından geçerken, bir öldürme dürtüsüne dönüşebileceğini düşünmek garipti doğrusu.

"Hâlâ yazı yazma cesaretini nasıl buluyorsunuz kendinizde?" diye sordu Henri. Bir derenin kıyısına yerleşmişlerdi, Dubreuilh de anında çantasından kâğıtlarını çıkarmıştı.

"O bir canavardır!" dedi Anne. "Gerektiğinde Hiroşima yıkıntılarının arasında bile çalışabilir!"

"Zaten şimdi yaptığı da bu!"

"Neden olmasın?" dedi Dubreuilh. "Yıkıntılar hep olmuştur."

Dolmakalemini eline aldı ve bir süre öylece dalıp gitti; ne olursa olsun, bu yeni yıkıntıların arasında oturup yazı yazmak dediği kadar kolay olmamalıydı. Kâğıda bir şeyler karalamak yerine birden konuşmaya başladı: "Komünist olmamızı keşke o kadar imkânsız hale getirmeselerdi!"

"Kimler?" dedi Anne.

"Komünistler tabii! Bilmem farkında mısınız, bu bomba korkunç bir baskı aracı! Amerikalıların hemen yarın gidip Moskova'ya bir bomba atacaklarını hiç sanmıyorum, ama olsun. Artık yapma olanakları var, bunu bize kolay kolay da unutturmayacaklar. Kendilerini kaybederler artık... Tam birlik olmanın zamanı gelmişken, savaş öncesi yaptığımız tüm hataları yineliyoruz."

"Biz dediniz; ama başlayan biz olmadık ki!" diye atıldı Henri.

"Evet, vicdanımız rahat olabilir. Ama bu, bize ne kazandırır ki? Bölünme durumunda, komünistler kadar biz de bunun sorumluluğunu taşıyor olacağız. Hatta onlar daha kuvvetli oldukları için, bizim sorumluluğumuz daha da büyük olacak."

"Anlayamadım!" dedi Henri.

"Gerçek şu ki, çekilmez insanlar bunlar; ama bizim için hiçbir şey değişmeyecek. Bizleri düşman olarak gördükleri an, düşmanları olup çıkacağız. Suç onların demek, bir işe yaramaz; suç olsun ya da olmasın, Fransa'nın en büyük ve tek proleter partisinin düşmanı statüsüne girmiş olacağız. Oysa istediğimiz asla bu değildi!"

"Yani şantajlarına boyun eğmeli miyiz sizce?"

"Sırf boyun eğmemek adına zarar görmeyi göze alanları asla zeki bulmam. Şantaj olsun ya da olmasın, birliği korumamız gerek."

"Ama onların gözünde birliği korumanın tek yolu, SRL'nin dağılması ve tüm üyelerinin Komünist Partisi'ne yazılması!"

"O aşamaya gelmemiz de mümkün."

"Komünist Partisi'ne yazılmayı göze alır mısınız?" diye sordu Henri şaşkınlıkla. "Ama sizi komünistlerden ayıran o kadar çok şey var ki!"

"Eh, ne yapalım," dedi Dubreuilh. "Gerektiğinde susmasını da bilirim ben!"

Kâğıtlarını çıkarıp yazmaya başladı. Henri çantasından çıkardığı tüm kitapları çimenlerin üstüne yaydı; yazı yazmayı kestiğinden bu yana, onu dünyanın dört bucağına götüren bir sürü kitap okumuştu. Son zamanlarda Hindistan'ı ve Çin'i keşfetmekteydi. Pek neşeli şeyler anlatılmıyordu doğrusu. Yüz binlerce kişinin aç dolaştığını düşününce pek çok şey anlamını yitiriyordu. Örneğin, Komünist Partisi konusunda duyduğu kararsızlık... Parti'de en çok kınadığı, insanların birer nesne gibi kullanılmasıydı; özgürlüklerine, sağduyularına, iyi niyetlerine güven duyulmazsa, onlarla ilgilenmeye değmezdi. En azından doğru dürüst ilgilenilmezdi! Ama bu sitem sadece Fransa ve Avrupa için, insanların belirli bir yaşam düzeyine, az da olsa belli bir özerkliğe ve bilince kavuştukları ülkeler için geçerliydi. Ama sefalet ve batıl inançlarla kafaları doldurulan toplumlar söz konusu olunca, onlara insan muamelesi yapmak ne anlama gelebilirdi? Karınlarını doyurmak gerekliydi, hepsi bu işte; Amerikan egemenliği tüm Doğu ülkeleri için açlık ve sürekli baskı anlamına geliyordu. Bu ülkelerin tek kurtulma şansı Sovyetler Birliği'ydi: Evet, insanlığın enayi yerine konmaktan, kölelikten ve yoksulluktan tek kurtulma şansı Sovyetler Birliği'ydi; o halde ona yardımcı olmak için insanın elinden geleni yapması gerekiyordu. Milyonlarca insanın yoksulluktan ne yapacağını bilmez hale geldiği, hayvanlardan farksız yaşadığı durumlarda hümanizm gülünç kalıyor, bireysellik ise gerçek bir alçaklık oluyordu. İnsan, bu üstün hakları salt kendi için istemeye nasıl cesaret edebilirdi? Yargılamak, karar vermek, serbestçe tartışmak gibi! Henri bir ot koparıp ağzında bir süre çiğnedi. Mademki insan istediği gibi yaşayamıyordu, en iyisi her şeyden tümden vazgeçmekti. Büyük bir partinin içinde kaybolup gitmek, kendi iradesinin büyük bir

kolektif iradeyle birleştiğini görmek, ne büyük rahatlık, ne büyük kuvvet veriyordu insana! Ağzınızı açtığınız anda tüm dünya adına konuşmuş oluyordunuz; gelecek biraz da olsa sizin eserinizdi... Bu, birçok şeyi sineye çekmeye değerdi. Henri bir ot tutamı daha kopardı. "Gene de iş o noktaya gelirse buna nasıl dayanırım, bilmiyorum," diye düşündü. "İnsan düşünmediği şeyi zorla düşünemez, istemediğini de isteyemez... Bu olanaksız! İyi bir militan olmak için körü körüne inanmak gerekir. Bense, bu biçimde asla inanamam... Hem sorun bu değil," diye düşündü sinirlenerek. Evet, tam bir idealistti o! "Benim partiye üye olmam ne işe yarayabilir ki?" İşte ortada olan tek somut sorun buydu. "Tabii benim üyeliğim tek bir Hintliye, tek bir pirinç taneciği getirmez!..."

Dubreuilh artık kendine sorular sormuyor, yazıyordu. Sonraki günler de düzenli bir şekilde yazmaya devam etti. Bu konuda hiçbir şey iradesini sarsamazdı. Bir öğle vakti Aigoual'ın eteğinde yemek yerlerken, öylesine ani ve şiddetli bir fırtına koptu ki bisikletler devrildi, iki çanta uçup sürüklendi. Dubreuilh'ün yazıları da bir çamur seliyle sürüklenip gitmişti; kâğıtları sudan çıkardığında, sözcükler sarı bir renk almış, siyah çizgiler halinde akıyordu. Sakin bir şekilde kâğıtlarını kuruttu ve okunmaz hale gelen bölümleri temize çekti; bu haliyle, gerektiğinde aynı rahatlıkla kitabını yeni baştan yazabileceği izlenimini uyandırıyordu. Gerekçesi olduğuna göre yazı yazmakta ısrar edişinde haklı olmalıydı. Kâğıdın üzerinde kalem tutan o elleri gördükçe, bazen Henri'nin içini bir tür özlem kaplıyordu.

"Yazılarınızın bir iki sayfasını okuyabilir miyiz? Şu anda hangi bölümdesiniz?" diye sordu. O gün, Valence'ta bir kafenin gölgesinde dinleniyor, sıcağın biraz azalmasını bekliyorlardı.

"Kültür kavramı üstüne bir bölüm yazıyorum," dedi Dubreuilh. "İnsanoğlunun sürekli kendinden söz edişi ne anlama geliyor? Ve neden bazı insanlar başkalarının adına konuşmaya karar veriyorlar? Başka türlü ifade etmek gerekirse, entelektüel dediğimiz nedir? Kimdir? Bu kararı, onu diğerlerinden başka mı kılar? İnsanlık kendi yarattığı imajında yine kendini ne derece bulabiliyor?"

"Peki, ya bundan çıkardığınız sonuç ne?" diye sordu Henri. "Edebiyatın hâlâ bir anlam taşıdığı mı?"

"Tabii!"

"Yani haklı olduğunu kanıtlamak için yazı yazmak!" dedi Henri gülerek. "Harika bir şey bu!"

Dubreuilh, onu merakla inceledi: "Siz de yakın bir zamanda yazı yazmaya başlarsınız artık!"

"Ama herhalde bugün değil!"

"Bugünle yarın arasındaki farkı pek göremiyorum."

"O halde, yarın da başlamayacağım demektir."

"Ama neden?"

"Bir inceleme hazırlıyorsunuz, bunu anlıyorum; ama şu sıralarda bir roman yazmanın cesaret gerektirdiğini de kabul edin."

"Asla kabul etmiyorum! Romanınızı neden yarıda bırakmış olduğunuzu doğrusu bir türlü anlayamıyorum!"

"Suçlu sizsiniz," dedi Henri gülümseyerek.

"Ben miyim?" Dubreuilh öfkeyle Anne'a döndü. "Neler söylediğini duyuyor musun?"

"Beni eylem içine soktunuz: Bu da beni edebiyattan uzaklaştırdı." Henri bir sandığa dayanmış, uyuklayan garsonu çağırdı. "Bir bira daha içeceğim; ya siz?"

"Yo, hayır; hava çok sıcak," dedi Anne.

Dubreuilh başıyla onayladı. Sonra yeniden üsteledi: "Haydi nedenlerinizi anlatın bakalım."

"Düşündüklerimi, algıladıklarımı insanlar ne yapsınlar? Benim küçük öykülerim kimseyi ilgilendirmez; büyük öykülere gelince, onlar da asla bir romana konu olamazlar."

"Aslında hepimizin öyle pek kimseyi ilgilendirmeyen küçük öyküleri vardır," dedi Dubreuilh. "İşte bunun için de, iyi anlatıldığında herkesin ilgisini çekerler."

"Evet, kitabıma başladığım zaman düşündüğüm buydu." Birasından bir yudum aldı. Canı açıklamada bulunmak istemiyordu nedense. Kırmızı banketin bir ucunda tavla oynayan iki yaşlı adama göz ucuyla baktı. Bu kafe ne kadar sakindi! "İşte bir başka aldatmaca daha!" diye düşündü. Konuşmak için kendini zorladı: "Kişisel bir deneyimi anlatmaya başlayınca, ne yazık ki araya yanılsamalar, seraplar giriyor. İnsan bunun bilincine varınca da canı artık hiçbir şey anlatmak istemiyor."

"Ne demek istediğinizi pek anlayamadım."

Henri bir an duraksadı: "Geceleyin ışıkların sudaki parıldayışını seyrettiğinizi varsayalım: Ne kadar güzel bir görüntü! Ama bu ışıkların, insanların açlıktan öldüğü mahalleleri aydınlattığını bilirseniz, tüm büyü kaybolup gider. Bir aldatmaca olduklarını

anlarsınız o an... Başka şeylerden söz etmenin de mümkün olduğunu söyleyebilirsiniz bana. Örneğin, açlıktan ölen o insanlardan! Ama ben toplantılarda ya da yazılarda söz etmeyi yeğlerim onlardan!"

"Aynı görüşte değilim," diye atıldı Dubreuilh. "Bu ışıklar herkes için parıldar. Her şeyden önce insanların karınlarını doyurması şart tabii. Ama hayatın tadı tuzu olan tüm o küçük şeylerden mahrum edilirlerse, karnını doyurmanın ne önemi kalır? Neden seyahat ediyoruz? Çünkü manzaraların aldatmaca olmadığına inanıyoruz."

"Belki gün gelecek, bunların hepsi tekrar bir anlam kazanacak. Şimdi daha çok önem taşıyan o kadar çok şey var ki!"

"Ama bunun şimdi de bir anlamı var! Hayatımızda önem taşıyan her şey, kitaplarımızda da aynı önemi taşımalı." Dubreuilh, ani bir öfkeyle sürdürdü: "Sol kesim, her sözcüğü mesaj taşıması gereken bir propaganda edebiyatına mahkûm olmuş gibi görünüyor."

"Bu tür edebiyata hiç meraklı değilim doğrusu."

"Evet, biliyorum; ama başka bir şey yapmayı da denemiyorsunuz." Dubreuilh, Henri'ye ısrarla baktı: "Tabir ki o küçük ışıkların daha neleri aydınlattığını unutarak edebiyat yapmak alçaklıktır; ama haliyle sağcı estetlerden daha değişik bir biçimde söz edebilmelisiniz onlardan. Hem ne denli güzel olduklarından söz edin hem de aynı zamanda, aydınlattıkları mahallelerden. İşte, solcu edebiyatın amacı bu olmalı," diye sürdürdü heyecanla: "Her şeyi yerli yerine yerleştirerek yeni bir açılımda görmemizi sağlamak! Ama dünyayı edebiyattan yoksun bırakmamalıyız. O yanılsama dediğiniz kişisel deneyimlerin bir ağırlığı vardır elbette."

"Evet, öyle." Henri pek inanmamış görünüyordu.

Dubreuilh belki haklıydı, belki de gerçekten her şeyi kurtarmanın bir yolu vardı; belki edebiyat hâlâ bir anlam taşıyordu. Ama şimdilik, Henri'ye dünyayı sözcüklerle yeniden inşa etmektense, onu tüm açıklığıyla anlamak daha ivedi görünüyordu; çantasından boş bir kâğıt çıkartmaktansa, yazılı bir metin çıkarmayı yeğliyordu.

"Ne olacak biliyor musunuz?" diye sürdürdü Dubreuilh heyecanla. "Sonunda sağcıların kitapları daha geçerli olacak ve gençlik gidip Volange gibi heriflerden fikir alacak."

"Volange gençliği asla peşinden sürükleyemez. Gençler yenik düşenleri sevmez!"

"Yakında yenik düşmüş duruma bizler gireceğiz," dedi Dubreuilh. Henri'ye ısrarla bakıyordu: "Artık yazı yazmamanıza gerçekten çok üzülüyorum."

"Belki bir gün yeniden yazmaya başlarım."

Tartışmak için, hava çok sıcaktı. Ama yakın bir gelecekte yazı yazmayacağını pekâlâ biliyordu; bunun bir olumlu yanı, kendini yetiştirebilecek zamana artık sahip oluşuydu. Üç güne kadar, yani Paris'e döner dönmez kendine titiz bir çalışma planı hazırlayacak ve belki de bir iki yıla kadar belli bir politik kültür oluşturabilecekti.

"Umarım Paule henüz dönmemiştir," diye düşünüyordu ertesi sabah. Yavaş yavaş pedal çevirerek içinden geçtiği ormanın hafif gölgesi, tepedeki kızgın güneşin ışınlarına biraz engel oluyordu. Dubreuilh ve Anne ondan daha hızlı gitmiş olduklarından, düzlüğe vardığında yapayalnızdı. Işık huzmeleri yeşil çimenin üstünde titreşip duruyordu. Yüreğinin birden neden daraldığını anlayamıyordu. O yanmış barakadan dolayı değildi bu. Zamanın ve ilgisizliğin yavaş yavaş kemirdiği tüm yıkıntılardan onun hiçbir farkı yoktu; belki sessizliktendi! Ne bir kuş, ne bir böcek sesi; sadece lastiğin altında ezilip cızırdayan çakıl taşları duyuluyordu. Fazladan bir sesti işte. Anne ve Dubreuilh bisikletlerinden inmiş, bir şeye bakıyordu. Henri yanlarına gittiğinde, bunun birer haç olduğunu gördü; isimsiz ve çiçeksiz beyaz haçlar. *Le Vercors!* Yanık altın ve kül renginde bir bozkır kadar kaba ve donuk bir isim... Ama dağların tüm serinliğini taşıyan bu sözcük, bir efsane adı olmaktan çıkmıştı artık. *Le Vercors!* Demek o kızıl renkli nemli topraklar, kızgın güneşin altında haçların dikili olduğu seyrek ağaçlı, bu dağlık yöreydi.

Sessizce uzaklaştılar; yol öylesine engebeliydi ki bisikletleri iterek yürümeleri gerekmişti. Henri, Anne'ın solmuş teninde, Dubreuilh'ün bronzlaşmış yanaklarında damla damla akan teri kendi yüzünde de hissediyordu. Tüm yüreklerde aynı nakarat olmalıydı: Çadır kurmak için yemyeşil bir çimenlik! Saf ve gizemli... Bir zamanlar insanlar, bu gölge için: "Hiç olmazsa burada savaşa ve nefrete yer olmamalı," diye düşünmüş olmalıydılar. Ama şimdi dünyanın hiçbir yerinde sığınacak bir yer olmadığı iyice ortaya çıkmıştı. Tam yedi tane haç!

"İşte geçit!" diye bağırdı Anne.

Henri, zorlu bir tırmanıştan sonra tarlasıyla, çitleriyle, yolları ve küçük köyleriyle ayağının altına serilen bir manzarayı so-

nunda seyredebildiği bu anları çok severdi; gün ışığının arduvaz taşlarına ışıl ışıl yansıdığı, pembe kiremitlere aşınmış bir görünüm kattığı o güzel anları... Önce, gökyüzüne birleşmiş gibi duran sıradağları, sonra da güneşten kavrulmuş, geniş ve çıplak düzlüğü seyretti. Fransa'daki diğer tüm düzlüklerde olduğu gibi çiftlikler, irili ufaklı köyler seçiliyordu! Ama burada ne kiremit ne de arduvaz kalmıştı. Damlar uçup gitmişti sanki. Salt duvarlar vardı... Farklı yüksekliklerde girintili çıkıntılı bir görünüm alarak, bir boşluğun etrafına dikilmiş bir dizi duvar...

"Her ne kadar biliyorsak da," dedi Anne, "ve her ne kadar bildiğimizi sanıyorsak da!..."

Bir süre öyle hareketsiz durdular; sonra dikkatli adımlarla güneşten yanıp tutuşan taşlık yoldan aşağıya inmeye koyuldular; sekiz gündür Hiroşima'dan söz edip rakamlar sayıp duruyorlardı. Ama anlamı ne kadar korkunç da olsa, bu söyledikleri içlerinde pek o kadar yer etmemişti. Oysa şimdi bir bakış yetmişti. İşte, dehşet hemen orada, gözlerinin önünde seriliydi. Yürekleri daralmıştı.

Dubreuilh ani bir hareketle bisikletini durdurdu: "Neler oluyor burada?"

Köyün tepeliklerinde titreşen sis bulutunun ardından bir borazan sesi yankılanıyordu. Henri durdu; aşağıda yol boyu ilerleyen askeri kamyonlar, otomobiller, atlı arabalar ve paletli araçlar gördü.

"Bir kutlama bu! Pek dikkat etmemiştim, ama otelde herkesin bir kutlamadan söz ettiğini duyar gibi olmuştum."

"Askeri bir tören mi! Ne yapsak acaba?" dedi Dubreuilh.

"Tekrar tepeye çıkamayız, değil mi?" dedi Anne. Bu güneşin altında durmak da mümkün değil!"

"Hayır, mümkün değil" dedi Dubreuilh. Keyfi iyice kaçmıştı.

İnmeye devam ettiler; yanan köyün solunda kırmızı çiçek buketleriyle örtülü bir dizi beyaz haç uzanıyordu; Senegalli askerler merasim adımlarıyla yürüyor, fesleri güneşin altında parlıyordu: Bando sesi, mezarların o korkunç sessizliğini yeniden bozdu.

"Törenin sonu gelmiş olmalı. Yine de şanslı sayılırız," dedi Henri.

"Sağ tarafa kaçalım," dedi Dubreuilh.

Askerler kamyonlara doluştular; kalabalık dağılmıştı. Erkek, kadın, çocuk, yaşlı, genç, hepsi siyahlar giymişti. Güzel ma-

tem giysileri içinde sıcaktan boğuluyor olmalıydılar; her köyden, her kasabadan arabayla, otomobille, bisikletle, motosikletle gelmişlerdi. Yıkılmış duvarların, ağaçların gölgesinden yararlanmaya çalışan bu insanlar belki beş bin, belki de on bin kişiydiler. Çukurlara çömelmiş, arabalara sırtlarını dayayıp bacaklarını uzatmış, ekmek somunlarını, kırmızı şarap şişelerini tek tek çıkarıyorlardı. Ölülere yeterince nutuk atılmış, çiçekler ve askeri bando müziği sağlanmıştı. Şimdi sıra hayatta kalanlardaydı. Karınlarını doyurmaları gerekiyordu. "Nereye yerleşsek acaba?" dedi Anne:

Sabahki o yorucu etaptan sonra, serin bir köşede uzanıp buz gibi suyu kana kana içme ihtiyacını hissediyorlardı; dulların ve yetimlerin doluştukları yolda, bisikletlerini keyifsizce iterek adım adım ilerliyorlardı; en ufak bir rüzgâr esintisi bile yoktu; vadiye doğru yol alan kamyonlar, yoğun, beyaz bir toz bulutu kaldırıyordu: "Gölgelik bir yer bulabilsek bari," diye yakınıyordu Anne.

"İşte şuradaki masalar, gölgelik sayılır," dedi Dubreuilh. Eliyle, ahşap bir baraka boyu dizilmiş uzun masaları işaret ediyordu. Ama hiç oturacak yer kalmamışa benziyordu. Kadınlar, ellerinde sırayla herkese kepçe ile dağıttıkları, püre dolu kazanlar taşıyorlardı.

"Bu ne? Ziyafet mi var, yoksa burası bir lokanta mı?" diye sordu Anne.

"Gidip bakalım; doğrusu katı yumurta yemekten bıkmıştım," dedi Dubreuilh.

Evet, bir lokantaydı... Oturanlar, biraz sıkışıp onlara yer açtılar. Henri, Dubreuilh'ün hemen karşısına, gözlerinde kıpkırmızı arpacıklar çıkmış, yas tülleri içinde bir kadının yanına oturmuştu. Tabağını beyaz, lapa gibi bir şeyle doldurdular, üstüne de az pişmiş bir et parçası koydular; ekmek sepetleri ve şarap şişeleri elden ele geçiyordu. İnsanlar sessizce atıştırıyorlardı. Bastırmaya çalıştıkları bu oburlukları, Henri'ye çocukluğunda gittiği cenaze törenlerini anımsatıyordu. Ama bu törenin farklılığı, yüzlerce dul, yetim ve akrabanın bulunmasıydı. Hepsi de bu acımasız güneşin altında, yoğun bir ter kokusu içinde, aynı üzüntüyü paylaşıyorlardı. Henri'nin yanındaki yaşlı adam ona bir şişe kırmızı şarap uzatıp, gözleri arpacıklı kadını eliyle işaret etti: "Kadehini doldursanıza, St. Denis'de asılan adamın karısıydı!"

Masanın bir ucundan bir kadın atıldı: "Ayaklarından astıkları adam onun kocası mıydı?"

"Yo, hayır; onunki değildi... Onunki gözleri oyulmuş olanıydı!"

Henri, dulun kadehini doldurdu. Yüzüne bakmaya bile cesaret edemiyor, ama ince gömleğinin terden sırılsıklam olduğunu hissediyordu: İhtiyara döndü. "Vassieux'yü paraşütçüler mi yaktılar?"

"Evet... Dört yüz kişiydiler. Onlar için hiç de zor olmadı. En kalabalık ölü sayısı Vassieux'deydi. En büyük mezarlık da onlarınki tabii!"

"Doğru, Vercors bölgesinin en büyük mezarlığı!" dedi karşısında oturan kadın. Sesi gurur doluydu adeta. "Siz yoksa uzun boylu René'nin amcası mısınız?" diye sürdürdü. "Hani Fevrier'lerin oğluyla birlikte mağarada buldukları René'nin?"

"Evet, amcasıyım," dedi yaşlı adam.

Artık masanın etrafındakilerin dilleri çözülmüştü. Kırmızı şaraplarını yudumlayarak dehşet dolu anılarını yeniden yaşıyorlardı: Saint-Roch'ta, Almanlar erkekleri ve kadınları kiliseye kapatmışlar, binayı ateşe verdikten sonra da kadınların çıkmasına izin vermişlerdi; ama iki tanesi dışarı çıkamamıştı...

"Birazdan dönerim," dedi Anne aniden ayağa kalkarak... "Şey... ben..."

Birkaç adım yürüyüp kulübenin duvarı boyunca yığılıverdi. Dubreuilh hemen ona doğru koştu; Henri de onu izledi. Anne gözlerini kapamıştı; yüzü bembeyazdı. Alnı da boncuk boncuk olmuştu. "Midem bulanıyor!" diye geveledi. Mendiliyle hıçkırıklarını bastırmaya çalışıyordu. Bir süre sonra gözlerini açtı. "Şimdi daha iyiyim; kırmızı şarap dokunmuş olmalı!"

"Evet, şarap, güneş... Yorgunluktan olsa gerek!" Dubreuilh bahaneler bulmada karısına yardımcı oluyordu. Oysa Anne'ın çok dayanıklı olduğunu pekâlâ biliyordu."

"Biraz gölgede uzanıp dinlenseniz," dedi Henri. "Şöyle rahat bir yer bulalım size. Bisikletle beş on dakikalık bir yol gidebilir misiniz?"

"Tabii giderim! İyiyim artık... Özür dilerim."

Bayılmak, ağlamak veya kusmak! Kadınlar en azından bu çarelere başvurabilirlerdi. Ama ne işe yarardı bu? Ölüme karşı nasıl olsa çare yoktu. Bisikletlerine bindiler; hava öylesine sıcaktı ki, sanki köyde yeniden yangın çıkmış gibiydi. Her yerde, bir saman yığınının ya da ağaçların altında, sere serpe insanlar uzanmışlardı. Erkekler merasim ceketlerini çıkarmışlar, kadınlar

kollarını sıvamışlar, bluzlarının düğmelerini açmışlardı: Yer yer şarkılar, gülüşmeler, kıkırdamalar duyuluyordu; içmekten, gülmekten, eğlenmekten başka ne yapılabilirdi ki? Hayatta kaldıklarına göre, yaşamayı sürdürmekten başka yapacak hiçbir şey yoktu.

Kurumuş bir ağacın gövdesinin altında sığınacak bir gölge bulana dek, en azından 5 kilometre kadar gittiler. Anne yağmurluğunu saman ve çakılla kaplı yere serip dizlerini karnına çekti ve kıvrılıp yattı. Dubreuilh çantasından, sanki gözyaşlarıyla ıslanmış gibi duran çamur kokulu kâğıtlarını çıkardı. Henri yanlarına oturup başını ağacın kabuğuna yasladı. Ne çalışabiliyor ne de yazabiliyordu. O an için bilgi edinmek, kendini eğitmek gibi şeyler ona saçma göründü... Fransa'daki siyasi partiler, Don havzasında ekonomik ilişkiler, İran petrolleri, Sovyetler Birliği'nin güncel sorunları... Bunların hepsi de geçmişe aitti; yeni başlayan bu çağ, kitaplarda henüz yer almıyordu. Üstelik, sağlam temellere dayalı geniş bir siyasi kültür, atom enerjisinin karşısında pek geçersiz kalmıştı. SRL, *L'Espoir*, eylem! Bunların hepsi de tatsız birer şakaydı! İyi niyetli diye tanımlanan tüm insanlar, ellerini ayaklarını her şeyden gönül rahatlığıyla çekebilirlerdi; oysa aynı anda bilginler ve teknisyenler, bombalar, karşı bombalar ve süper bombalar yapmakla meşgullerdi: Gelecek onların elleri arasındaydı. Ne kadar da iç açıcı bir gelecek! Henri gözlerini kapadı. Vassieux, Hiroşima... Bir yıl içinde bayağı yol katedilmişti. Bundan sonraki savaşa da böylece zemin hazırlanmıştı. Ya o savaşın sonrası? Bundan da harika olacaktı kuşkusuz. Ama bir başka savaş sonra hiç yaşanmayabilirdi de! Yenik düşenler dünyayı havaya uçurabilirler. Olmayacak iş değildi bu! Dünya paramparça olmazdı kuşkusuz. Sadece, buz gibi soğuk ve bomboş, kendi ekseni etrafında dönüp dururdu: Bunu düşünmek bile insanı dehşete düşürüyordu. Ölüm fikri Henri'yi hiçbir zaman rahatsız etmemişti. Ama bu sessizliğe gömülüşü düşünmek onu korkutuyordu: Yeryüzünde artık insanlar olmayacaktı! Bu sessiz sonsuzluk karşısında sözcükleri art arda sıralamak, mitingler düzenlemek ne işe yarardı! Oturup evrensel bir felaketi ya da kendi ölümünü beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Her şey ancak bir hiçti!

Gözlerini açtı. Toprak sımsıcaktı, gökyüzü parıldıyordu, Anne uyuyor, Dubreuilh ise yazmakta kendini haklı gördüğü şeyleri yazıyordu. İki köylü kadın, matem giysileri içinde, ayak-

kabıları tozdan bembeyaz olmuş, kollarında kırmızı güllerle köye doğru yürüyorlardı. Henri onları uzun uzun izledi. Saint-Roch kadınları, kocalarının küllerine mi çiçek götürüyorlardı? Mümkündü bu... Saygın birer dul olmuşlardı artık. Yoksa herkes onları parmaklarıyla mı gösteriyordu? Acaba gerçekten hissettikleri neydi? Ölenleri biraz mı, yoksa çok mu unutmuşlardı? Belki de hiç unutamamışlardı! Bir yıl... Uzun bir süre sayılırdı. Belki de çok kısa, kim bilir? O, ölen dostlarını unutmuştu. Ağustos günlerinin vaat ettiği gelecek de unutulup gitmişti. Öylesi daha iyi olmuştu aslında; geçmişten kopamamak sağlıksız bir tutumdu: Yine de insan, bu geçmişi yadsımış olduğunun farkına varınca, hafif bir utanç duygusuna kapılıyordu. Bundan olacak, böyle bir orta yola başvurmuşlardı: Anma törenleri düzenlemek gibi. Daha dün kanlar akıyordu; bugünse akan sadece kırmızı şaraptı. Gözyaşlarına bulanmış buruk bir şarap! Birçok kişiyi rahat ettirirdi bu törenler. Ama kimisi için de çekilmez olurdu. Bir kadının, ölmüş kocasını çok, ama çok sevmiş olduğunu varsayalım; bu bando müziği, bu nutuklar onun için ne ifade edebilirdi? Henri kızıl dağlara sabit bir şekilde bakıyordu. O kadını görür gibiydi: Aynalı dolabın karşısında siyah yas tüllerini düzeltmekte olan o kadını... Bando çalıyor, o da, "Hayır yapamam, istemiyorum!" diye bas bas bağırıyordu. Etrafını sarıp, "Şart bu," diyorlardı. Kollarının arasına kırmızı güller tutuşturup köyün, Fransa'nın, tüm ölenlerin adına yalvarıyorlardı. Dışarıda tören başlamak üzereydi. Kadın tüllerini çekip atıyordu. Ya sonra ne oluyordu? İşte, orası henüz belirsizdi. "Artık yazı yazmamaya karar vermemiş miydim?" diye düşündü Henri. Ama yerinden kıpırdamadı, bakışları öylesine sabit kaldı. Ne olursa olsun, isyan eden bu kadının ne olacağına karar vermeliydi...

Henri, Paris'e Paule'den önce döndü. Gazetenin hemen karşısında bir oda kiraladı. Bu kasıp kavurucu yaz günlerinde, *L'Espoir* yavaş bir çalışma temposuna girdiğinden, masasının önünde saatlerce oturabiliyordu. "Bir piyes yazmak gerçekten de çok eğlenceli!" diye düşünüyordu.

Yaşadığı o yoğun çiçek ve şarap kokularıyla dopdolu sıcak gün, bir piyese dönüşmüştü. İlk piyesi! Evet, yıkıntılar hep olacak, yazmama nedenleri hep çıkacaktı. Ama yazma dürtüsü insanı itekliğinde, tüm bunların fazla bir önemi kalmıyordu.

Paule, Henri'nin gecelerini kırmızı stüdyo ile otel odası arasında bölüştürme kararma hiç itiraz etmedi. Ama Henri, eve gel-

mediği ilk gecenin sabahında, Paule'ün gözlerinin altının mosmor olduğunu fark etti. Buna dayanamayarak bu işi bir daha yinelememeye karar verdi. Gene de zaman zaman oteldeki odasına sığınmadan duramıyordu; bu, ona biraz olsun özgür olma duygusu veriyordu: "Fazla bir şey beklememeli," diye düşünüyordu. Azla yetinince, insan hayatın tadına daha iyi varabiliyordu.

L'Espoir'ın parasal sorunu bir türlü düzelmiyordu. Henri bir perşembe günü kasayı boş bulunca, bayağı telaşa kapıldı: Luc ise onunla alay etti; Henri'yi, para konusunda bakkal hesapları yapmakla suçlardı hep. Belki de haklıydı! Bütçe düzenleme işi tamamiyle Luc'e aitti; Henri de bu sorumluluğu seve seve ona bırakmıştı. Nasıl olduysa Luc, o cumartesi personele maaşı dağıtabilmişti.

"Bir reklam şirketiyle yaptığım sözleşmeden avans aldım," diye açıkladı.

Bir süre daha böyle bir güç durum yaşanmadı. Her ne kadar *L'Espoir*'ın tirajı yükselmediyse de, bu duruma mucize eseri dayanıyordu. Öte yandan SRL, büyük kitleleri harekete geçirememekle birlikte, taşra kentlerinde çok sayıda üye kazanmaktaydı. En rahatlatıcı unsur da, komünistlerin ona artık saldırmamalarıydı: Kalıcı bir birlik umudu canlanıyordu. Kasım ayında Komite oybirliğiyle, de Gaulle'e karşı Thorez'i destekleme kararını aldı. "İnsanın dostları, ortakları ve kendisiyle uyum içinde olması, yaşamı bir hayli kolaylaştırıyor," diye düşündü Henri.

O gün yeni patlak veren krizle ilgili bir yazı getiren Samazelle'le şuradan buradan konuşuyorlardı; rotatiflerin uğultusu geliyordu kulaklarına. Güzel bir sonbahar akşamıydı. Bir yerlerden Vincent'nın detone, ama neşeli sesi yükseliyordu; Samazelle'in bile iyi yönleri vardı sonuç olarak. Maki Direniş Örgütleri hakkında yazdığı kitabın bazı bölümlerini *Vigilance* yayınlıyordu. Kitap çok başarılı olacağa benziyor, Samazelle de bundan çocukça bir sevinç duyuyordu. Davranışları her zamankinden de içten ve candandı.

"Size belki de yersiz görünecek bir soru soracağım," dedi Samazelle. Yüzünde kocaman bir gülümseme vardı: "Sorunların değil de sadece yanıtların yersiz olduğunu söylerler! Beni çok meraklandıran bir şey var. Bu kadar düşük bir tirajla *L'Espoir* kendini hâlâ nasıl idare ediyor?"

"Gizli fonlarımız yok," dedi Henri neşeyle. "Reklama eskisinden çok daha fazla ağırlık vermemiz, şimdilik durumu kurtarmaya yetiyor; küçük ilanlar epeyce büyük bir gelir kaynağı."

"Ben reklam bütçenizi aşağı yukarı hesapladım; bu hesaplara göre zarar etmiş olmalısınız."

"Çok da borçlandık ama!"

"Bunu da hesaba kattım; ama Temmuz ayından bu yana borç miktarının artmadığını da biliyorum. Bu gerçekten bir mucize!"

"Hesaplarınızda yanılmış olmalısınız," dedi Henri umursamaz bir tavırla.

"Öyle olsun!"

Pek inanmış görünmüyordu. Yalnız kaldığında Henri kendine kızdı; somut rakamlar verebilecek durumda olmalıydı. "Mucize bu!" Luc, maaşları boş bir kasadan dağıttığı zaman, aynı sözcükler onun da dudaklarından dökülmüştü: "Reklam şirketiyle yaptığımız sözleşmenin avansı!" Henri'nin bu açıklamayla yetinmesi biraz sorumsuz bir tutumdu. Ne sözleşmesi? Avans ne kadardı? Luc gerçeği tam olarak söylemiş miydi acaba? Henri birden yeniden kaygıya kapıldı. Samazelle tüm bunları bilmiyordu, ama yine de hesabını iyi yapmıştı. Luc acaba nasıl idare ediyordu? Kim bilir, belki de kendi hesabına gizli gizli borçlanıyordu. Henri onun yasadışı işlere asla bulaşmayacağından emindi; ama bunca paranın nereden geldiğini de bilmesi gerekiyordu. Sabahın ikisine doğru tüm odalar boşaldığında Henri redaksiyon odasına girdi. Luc hesaplara dalmıştı; Henri gazeteden ne kadar geç ayrılsa da Luc, daima onun ardından bir süre daha kalır ve hesap yapardı.

"Bana bak, vaktin varsa birlikte defterleri inceleyelim," dedi Henri. "Şu para işlerinin nasıl yürüdüğünü biraz merak ettim de!"

"Çok işim var."

"Bekleyebilirim. Bekleyeceğim de!" dedi Henri masanın bir köşesine ilişerek.

Luc ceketini çıkarmış, gömlekle duruyordu. Pantolon askısı takmıştı. Henri bir süre onlara bakakaldı: Sarı askılar! Luc başını kaldırdı:

"Şu para işleriyle canını sıkmaya ne gerek var? Bana güvensene!"

"Defterleri göstermek gayet basit bir iş. Niçin güvenden söz edip duruyorsun?"

"Hiçbir şey anlayamayacağın için. Muhasebe işleri başlı başına bir dal."

"Birkaç kez bana anlatmıştın. Kavramakta hiç de zorluk çekmemiştim. Dediğin kadar karışık değil!"

"Çok zaman kaybedeceğiz."

"Zaman kaybı olmaz bu! İşin içinden nasıl çıktığını bilmemek, beni artık rahatsız etmeye başladı. Haydi göster artık şu defterleri. Neden öyle diretiyorsun?"

Luc masanın altında bacaklarını hareket ettirdi. Kalın, deri bir yastığa, ağrıyan bacaklarını uzatmıştı: Sinirli bir şekilde konuştu:

"Her şey kayıtlı değil ki!"

"İşte merak ettiğim de bu!" diye atıldı Henri. "Kayıtlı olmayan rakamlar!" Gülümsedi: "Benden neler gizliyorsun? Borçlandın mı yoksa?"

"Bunu yasaklamıştın ya!" diye homurdandı.

"O halde ne? Birilerine şantaj mı yapıyorsun?" Henri yarı ciddi, yarı şaka yapar bir tavırla konuşuyordu.

"Ben, *L'Espoir*'ı bir şantaj gazetesi yapacak adam mıyım?" Luc başını öfkeyle salladı. "Sen fazla uykusuz kalmışsın dostum!"

"Dinle," dedi Henri. "Bulmaca çözmek hiç hoşuma gitmiyor! *L'Espoir*'ın her tür yola başvurarak ayakta kalmasını kabullenemem. Sırlarını kendine sakla, ama şunu bil ki yarın gidip Trarieux'yü arayacağım."

"İşte buna şantaj derler!"

"Yo, hayır! Sadece temkinli davranıyorum. Trarieux'nün parasının nereden geldiğini biliyorum. Ama geçen cumartesi birden bire kasaya dolan paranın kaynağını, ne yazık ki öğrenemedim."

Luc duraladı. "Bu... gönüllü bir katkıydı."

Henri kaygıyla Luc'ü inceledi: Çirkin bir karısı, üç çocuğu vardı. Göbekli bir tipti; askı kullanırdı... Gut hastalığına yakalanmıştı bir süre önce. Tombul ve biraz da uyuşuk çehresiyle zararsız, sürprizleri olmayan bir insan görünümündeydi. Oysa kırk bir yılında, bir çılgınlık rüzgârının bu külçe yığınını harekete geçirebileceği ortaya çıkmıştı: *L'Espoir*'ın bu çılgınlık sayesinde doğduğu bile söylenebilirdi. Bu rüzgâr tekrar esmiş olabilir miydi acaba?

"Birilerinden zorla para mı kopardın yoksa?"

"Beceremem ki bunu!" dedi Luc içini çekerek. "Yo, hayır, sadece bir bağıştı bu."

"Böyle büyük miktarlar kolay kolay bağışlanmaz! Kimdendi bu bağış?"

"Söylemeyeceğime söz verdim."

"Kime?" dedi Henri gülümseyerek. "Beni işletiyorsun gibi geliyor; senin o eli açık dostun hayal ürünü olmasın! Aksine inanmak çok güç!"

"Emin ol, öyle biri var."

"Lambert mi yoksa?"

"Lambert olur mu hiç! Gazete umurunda bile değil. Buraya sadece seni görmek için uğruyor; Lambert'miş!..."

"O halde kim? Haydi, ağzından baklayı çıkar artık!" Henri sabırsızlanmıştı. "Söylemezsen telefon ederim."

"Benden duymamış ol, o halde," dedi Luc kısık bir sesle: "Söz mü?"

"Başının üzerine yemin ediyorum."

"Vincent işte!"

Henri şaşkın şaşkın bakakaldı Luc'e. O ise başını önüne eğmiş duruyordu.

"Sen deli falan mısın yoksa? Vincent'ın parasını nasıl topladığını bilmiyor musun? Kaç yaşındasın?"

"Kırk yaşındayım," dedi Luc. Sinirli bir şeklide konuşuyordu. "Vincent'ın işbirlikçi dişçilerden altın çaldığını biliyorum; bunda kötü bir şey yok bence. Eğer suç ortağı olarak yargılanmaktan korkuyorsan, hiç tasalanma, gereken önlemleri aldım."

"Ya Vincent? Kuşkusuz o da gereken önlemleri alıyordur. Günün birinde bu serseri geberip gidecek. Beynin mi sulandı yoksa senin! Bu kaçığın yakalanacağı gün, seni görmek isterim doğrusu!"

"Ben ondan hiçbir şey istemedim," dedi Luc. "Parasını almasaydım bir hayvan dispanserine bağışlamak niyetindeymiş."

"Ama bu parayı kabul etmekle de, onu yüreklendirdiğinin farkında değil misin? Söylesene, bize kaç kez yardım etti?"

"Üç kez."

"Öyle devam edeceğini mi sanıyordun yoksa? Sen ondan da kaçıksın!"

Henri ayağa kalkıp pencereye doğru yürüdü. Mayıs ayında, Vincent'ın Nadine'i grubuna aldığını öğrendiği zaman, onu ciddi bir şekilde haşlamış, ardından da bir aylığına Afrika'ya yollamıştı. Vincent dönüşünde artık kendini toplayıp bu işlerden vazgeçeceğini söylemişti: İşte sonucu ortadaydı!

"Onu korkutmanın bir çaresini bulmam gerek!" dedi Henri.

"Bana hiçbir şey söylemeyeceğine dair söz verdin ama! Özellikle sana anlatmamam için sıkı sıkı yemin ettirmişti."

"Tabii söylemem!" Henri masaya döndü: "Nasıl olsa ona ne desem boş!"

"On güne kadar bir ödememiz var," dedi Luc. "Karşılayamayacağız."

"Hemen yarın gidip Trarieux ile konuşacağım."

"Bir iki ay daha dayanabilsek! Neredeyse paçayı kurtarıyorduk."

"Neredeyseyle olmaz," dedi Henri. "Direnmekte ne yarar var? Tiraj yükselmiyor. Üstelik Trarieux sonunda sıkılıp fikir de değiştirebilir." Henri elini Luc'ün omzuna koydu. "Eskisi kadar özgür olacağımıza göre değişen bir şey yok!"

"Eskisi gibi asla olmayacak!"

"Olacak! Tek fark, artık para sıkıntısı çekmeyeceğimiz."

"Ama bu işin en matrak yönüydü," dedi Luc içini çekerek.

Para sorununun artık tamamen hallolacağını düşünmek Henri'yi iyice rahatlatmıştı; iki gün sonra Trarieux'nün bürosuna girdiğinde, sakin ve neşeliydi: Kitaplarla dolu çalışma odası bir iş adamından çok, bir aydına aitmiş izlenimini veriyordu; ama ince, şık giyimli, saçları hafifçe dökülmüş olan Trarieux, tamamen zengin bir işadamı görünümündeydi.

"Düşünün hele, tüm direniş boyunca birbirimize bunca yakın çalışmamıza karşın hiç karşılaşmamışız." Henri'nin elini dostça sıktı. "Verdelin'i çok iyi tanırdınız, değil mi?"

"Tabii! Onun örgütünde miydiniz?"

"Evet, müthiş bir insandı," dedi Trarieux. Sesi hafif bir hüzünle dolmuştu; ardından gurur dolu bir gülümseyiş yüzünü aydınlattı. "Samazelle'i onun sayesinde tanımıştım." Henri'ye yer gösterip kendi de oturdu; "O zamanlar önemli olan para değildi; bambaşka değerlerdi!"

Henri sırf bir şey söylemiş olmak için konuşmaya başladı: "O zamanlar artık çok geçmişte kaldı."

"Her neyse; parayı birtakım değerleri korumak için kullanabildiğinde insanın yüreğine su serpiliyor."

"Dubreuilh size durumu anlattı mı?"

"Ana hatlarıyla."

Trarieux'nün bakışları Henri'yi ısrarla sorguya çeker gibiydi. Aslında olayları tüm ayrıntılarıyla bildiği besbelliydi, ama

Henri'yi tartmak istiyordu. Karşısındakinin ekmeğine yağ sürmek gerektiğini gayet iyi bilen Henri, istemeye istemeye konuşmaya başladı; bir yandan da Trarieux'yü inceliyordu; adam onu biraz küçümseyici bir tavırla dinliyordu; besbelli ayrıcalıklarının bilincindeydi ve hiç değilse lafta onlardan vazgeçmiş olmaktan da gurur duyuyordu. Ellerinde hiçbir şeyi olmayanlardan da, ellerinde olanı vermeyi manen kabul etmeyenlerden de kendini üstün hissediyordu; Dubreuilh'ün çizdiği portreye pek uymuyordu bu. Yüzünde en ufak bir güçsüzlük ya da kaygı izi yoktu; hoşgörü de okunmuyordu doğrusu. Solcu oluşunun nedeni, çıkarcılıktan başka hiçbir şey olamazdı.

Trarieux, birden Henri'nin sözünü kesti: "Bakın işte, bu konuda size hiç katılmıyorum. Tirajın düşmesi kaçınılmazdı, diyorsunuz." Henri'ye çok önemli bir gerçeği açıklarcasına dik dik baktı: "Kaçınılmazlığa asla inanmam. Marksist diyalektiğe katılmamamın bir nedeni de bu! Deneyimim sizinkinden kat kat fazla... Ben bir işadamıyım, bir eylem adamıyım. Bildiğim şu ki uygun bir zamanda uygun bir faktörün etkisi, olayların akışını değiştirebilir."

"Yani tirajın bu düşüşünü önleyebilir miydik sizce?" Henri'nin ses tonu hafifçe gerginleşmişti.

Trarieux bir an sustu: "Her neyse, bugün artık tiraj yükseltmenin mümkün olduğuna inanıyorum," diye sürdürdü. "Sakın bunu parasal bir sorun haline getirdiğimi sanmayın, ama *L'Espoir*'ın neler simgelediği düşünülürse, geniş bir okuyucu kitlesine tekrar kavuşabilmesinin şart olduğu anlaşılır."

Henri, Samazelle'in konuşma biçimini duyar gibi oluyor, için için gülüyordu. "Bunu sizin kadar ben de arzuluyorum. Bizi zora koşan parasızlıktı; eğer sermaye sağlanırsa, daha geniş bir okur kitlesi kazanmamızı sağlayacak anketler ve röportajlar yapabilirim."

"Röportajlar ve anketler... evet anlıyorum." Trarieux pek ilgilenmişe benzemiyordu. "Temel sorun o değil bence," diye sürdürdü.

"Nedir o halde?"

"Sizinle açık konuşacağım. Çok ünlü, hatta çok sevilen birisiniz. Ama dostunuz Luc'e gelince, o hiç kimse değil. Onu tanıyan, bilen yok. Üstelik yazdığı birkaç yazıyı okudum, çok yetersizdi."

Henri buz gibi bir sesle adamın sözünü kesti: "Luc mükemmel bir gazetecidir. Gazete bana olduğu kadar ona da ait; eğer

onu dışlamayı düşünüyorsanız, bu düşünceden derhal vazgeçmeniz iyi olur!"

"Çekilmesini sağlamak mümkün değil mi? Örneğin hisselerini uygun bir fiyata satın alıp iyi bir iş kurmasını sağlayarak..."

"Söz konusu bile olamaz," dedi Henri. "Bunu kabul etmez; üstelik bunu ondan istemem bile. *L'Espoir*'ı birlikte oluşturduk; ya bize gerekli parayı verirsiniz ya da vermezsiniz. Bunun orta yolu yok!"

"Tabii, işin içinde olan biri için bu ayrılmanın çok güç olabileceğini anlamıyor değilim. Bu durum, tarafsız bir gözlemci için aynı değil."

"Sizi pek anlayamıyorum."

"Bir gazetenin idari komitesini iki kişiyle sınırlayan bir kanun yoktur," dedi Trarieux; gülümsedi: "Dost olduğunuza göre, eminim Samazelle'in size katılmasında hiçbir mahzur görmezsiniz."

Henri sustu; Samazelle'in *L'Espoir*'la neden bu denli ilgilendiği şimdi apaçık ortadaydı. Soğuk bir sesle konuştu:

"Bunun gerekliliğini pek göremiyorum. Samazelle bizde istediği kadar yazı yayınlatabilir. Bu ona yetmeli..."

"Bu ortaklığı isteyen o değil, benim," dedi Trarieux oldukça kibirli bir tavırla. Ses tonu değişmiş, sertleşmişti birden: "Sizin isminizin yanı sıra, bir başka ünlü ismin gerekliliğine inanıyorum; Samazelle'in yıldızı şu anda gittikçe parlamakta. Yakın bir zamanda herkes ondan söz eder olacak: Henri Perron ve Jean-Pierre Samazelle... İşte harika bir firma unvanı! Hem gazetenize yeni bir dinamizm gerekli. Samazelle son derece güçlü ve becerikli bir adam. Size şöyle bir önerim var: Tüm borçlarınızı öderim, birlikte kararlaştıracağımız şartlar altında *L'Espoir*'ın hisselerinin yarısını satın alırım, diğer yarısını da Samazelle, Luc ve siz paylaşırsınız; bundan böyle de tüm kararlar oy çoğunluğuna göre alınır."

"Samazelle çok saygı duyduğum bir insandır," dedi Henri. "Ama ben de sizinle açık konuşmalıyım: Samazelle'in öylesine baskın bir kişiliği var ki, onunla birlikte bir ortaklık yürütmem olanaksız gibi. Oysa ben gazetemde tek söz sahibi olmak isterim."

"Karşı çıkış nedenleriniz tamamiyle kişisel!"

"Olabilir; ama gazete de bana ait!"

"SRL'nin gazetesi o!"

"Öyle de olsa, diğer gerçek de gözden ırak tutulamaz."

"İşte, söz konusu olan da bu," dedi Trarieux. "Ben, SRL'nin gazetesine para yardımında bulunuyorum, haliyle başarı şansını mümkün olduğunca yükseltmek benim hakkım." Sert ve kesin bir hareket yaptı: *"L'Espoir,* önemli bir kuruluş, ben de bunun bilincindeyim. Ama şu anda bazı yeni zorluklarla karşı karşıyayız. Yeni kaleler fethedilmeli. Tek bir adamın gücü buna yetmez!"

"Tek başıma olmadığımı söyledim ya size! Luc'le birlikte bu yeni zorlukları göğüsleyecek durumdayız."

Trarieux başını salladı: "Bir insanın yeteneklerini kolaylıkla ayırt edebilirim ben. Şu anda çok güç bir durumdasınız ve bu şartlarda Samazelle gibi birinin desteğine ihtiyacınız var."

"Görüşünüzü paylaşmıyorum."

"Ne yazık ki görüşüm değişmeyecek," dedi Trarieux. Birden tüm nezaketini kaybetmiş gibiydi.

"Yani ben önerinizi reddedersem, siz de *L'Espoir*'a yardım etmezsiniz, öyle mi?"

"Reddetmeniz için hiçbir neden yok ki!" dedi Trarieux. Sesi oldukça yumuşamış görünüyordu.

"Ama siz, bana kayıtsız şartsız yardım vaat etmiştiniz; ben de buna güvenerek *L'Espoir*'ı SRL'ye bağladım."

"Durun bakalım! Ben size hiçbir şart koşuyor değilim; gazetenin politik çizgisinin değişmeyeceği kesin; sizden tek istediğim, benim kadar istemeniz gereken bir toparlanma için gereken önlemleri almanız!"

Henri ayağa kalktı: "Gidip Samazelle'le konuşacağım."

"Samazelle sizin arzunuz hilafına *L'Espoir*'a girmeyi tabii ki kabul etmez," dedi Trarieux. "Bu konuştuklarımız aramızda kalsa bence daha iyi olur. Onun ya da sizin bu öneriyi reddetmeniz benim için hiç önemli değil; ama şunu iyi bilin: Ancak Samazelle İdari Komite'ye katılırsa gazeteye yardımda bulunmayı kabul ederim."

"Ben yine de her şeyi ona anlatacağım," dedi Henri. Ses tonunu kontrol etmeye çalışıyordu: "Size güvendiğim için *L'Espoir*'ın geleceğini hiç düşünmeden tehlikeye attım, onu iflasın eşiğine getirdim: Siz de bundan yararlanıp bana şantaj yapıyorsunuz... Böyle art niyetli bir insanın yardımını istemem ben!"

"Beni şantaj yapmakla suçlamaya hakkınız yok," dedi Trarieux; o da ayağa kalkmıştı. "Tüm işlerimi dürüst bir şekilde yü-

rütürüm. Bu işi de öyle yürüttüm. Gazetede birtakım değişikliklerden yana olduğumu hiçbir zaman gizlemedim."

"Dubreuilh bana böyle bir şeyden söz etmedi."

"Dubreuilh'ün size ne deyip ne demediğinden ben sorumlu değilim!" Trarieux'nün sesi gittikçe öfkeyle doluyordu. "Ama ona ne dediğimi gayet iyi biliyorum. Bir anlaşmazlık olduysa üzgünüm. Oysa ben çok açık seçik konuşmuştum."

"Tasarılarınızı ona anlatmış mıydınız?"

"Tabii! Bu konuyu uzun uzun konuşmuştuk."

Sesinden gerçeği söylediği sezinleniyordu. Henri bir süre sustu. "Bunun vazgeçilmez bir koşul olduğunu Dubreuilh de anlamamış olmalı," dedi sonunda.

"Anlamak istediğini anlamıştır o!" dedi Trarieux biraz hınçla. "Her neyse," diye sürdürdü uzlaşmak istercesine, "neden önerimi kabul etmek size bu kadar zor geliyor, anlayamıyorum doğrusu! Oyuna getirildiğinizi düşünerek öfkeye kapıldınız; Dubreuilh ile oturup konuşsanız iyi niyetli olduğumu anlarsınız; o zaman bu önerinin *L'Espoir* için ne kadar büyük bir şans olduğunu da kavramış olursunuz. Emin olun, 6 milyon franklık borcuyla *L'Espoir*'ı kimsenin almaya gücü yetmez. Bunu yapmak için SRL'ye ancak benim bağlı olduğum kadar bağlı olmak gerekir. Başkaları benden çok daha değişik şartlar koyarlar size: Politik şartlar yani!"

"Hiçbir karşılık beklemeden bir yerlerden destek bulacağımı umuyorum hâlâ," dedi Henri.

"Buldunuz işte!" Trarieux gülümsedi: "Bu görüşmeyi, atılan ilk adım olarak görüyorum. Tartışmaya hâlâ açığım. Düşünün bir!"

"Sağ olun! Düşünürüm," dedi Henri.

Yanıtı o kadar tersti ki! Ama aslında kızdığı Trarieux değildi. Dubreuilh'dü!... Dubreuilh'ün iyimserliği, o yıkılmaz iyimserliği! Yo, hayır, iyimserlik değildi bu. Dubreuilh o kadar saf olamazdı. Birden Henri, gerçeği tüm çıplaklığıyla görüverdi: "Beni oyuna getirdi!" Marceau Caddesi'nde kendini bir sıranın üstüne bırakıverdi. Kafasında, bedeninde öyle bir karmaşa hâkimdi ki birden bayılacağını sandı. "Bana bile bile yalan söyledi! *L'Espoir*'ı istediği için yalan söyledi; ben de saf saf kandım." Gece yarısı kapıyı çalıyor, karşısında gülümsüyordu. -Şartsız verilen para yardımı, gelin bir dolaşalım, gece öyle güzel ki!- İşte böyle gülümseyerek hazırlıyordu tuzağını. Henri tekrar ayağa kalktı;

hızlı adımlarla yoluna devam etti. Daha yavaş yürüseydi, sendeleyeceğini biliyordu çünkü.

"Ne gerekçe gösterecek bakalım, hiçbir şeyi tabii ki!" Farkına varmadan çok uzun bir yol yürümüş, Dubreuilh'ün kapısına kadar gelmişti; kalp atışlarının dinmesini bekleyerek bir süre öyle kaldı; doğru dürüst konuşabileceğinden bile emin değildi.

"Dubreuilh'le konuşmak istiyorum," dedi sonunda. Ses tonunun normal oluşuna kendisi bile şaşırmıştı.

"Evde değil," dedi Yvette; "Kimseler yok!"

"Ne zaman döneceğini biliyor musunuz?"

"Hiç bilmiyorum!"

"Beklerim öyleyse," dedi Henri.

Yvette onu büroya aldı; Dubreuilh'ün çok geç dönmesi de olasıydı; Henri'nin de işi çoktu, ama artık gözü hiçbir şey görmez olmuştu. Ne *L'Espoir*, ne SRL, ne Trarieux, ne de Luc... Hiçbir şey... Sadece Dubreuilh! Paule'e âşık olduğu o çok gerilerde kalan bahar gününden bu yana, bir insanın gelmesini, hiç böylesine bir heyecan içinde beklememişti. Her zaman oturduğu koltuğa attı kendini. Ama bugün kitaplar ve eşyalar bile sanki meydan okuyordu: Hepsi, her şey ona karşı bir olmuş gibiydi. Tekerlekli masada Anne dilimlenmiş jambon ile çeşit çeşit salatalar getiriyor, dostça, neşeyle yemek yiyorlar: Ne büyük aldatmaca! Dubreuilh'ün hiç dostu yoktu: Sadece ortakları, yandaşları, amaçları için kullandığı insanlar vardı. Ne iyi dinlenmesini bilir ne de büyük içtenlikle konuşurdu! Oysa ilk fırsatta sizi çiğneyip geçmeye hazırdı. O sıcacık içtenliği, gülümseyişi, güven uyandırıcı bakışı! Hepsi de tüm dünyaya karşı duyduğu o büyük ilgiyi yansıtıyordu sadece. "Bu gazeteye ne denli bağlı olduğumu biliyordu ve onu benden çaldı!" Belki de Luc'ün yerine Samazelle'in geçmesini öneren o olmuştu; ardından da Henri'ye "Gidin Trarieux ile görüşün!" demişti; böylece de işi kendi üstünden atmıştı. Ama Trarieux'ye, bu arada talimat vermiş olmalıydı. "Bir komplo bu, bir tuzak! Bu tuzağa bir kez düştükten sonra, nasıl kurtulurum ben? Samazelle'le iflas arasında, tabii Samazelle'i yeğlemem gerek: Ama vereceğim karar onu çok şaşırtacak." Henri kararını Dubreuilh'e açıklamak için yeterince ağır sözcükler arıyordu. Ama öfkesi onu daha dinamik kılmıyor, aksine kendini daha da bitap düşmüş hissediyordu. Hatta bir anlamda ürkmüş, küçük düşürülmüş gibiydi... Saatler süren zorlu bir mücadeleden çıkmış gibi... Birileri sokak kapısını hızla çarp-

tı; Henri, elleriyle koltuğun yanlarını sıkıca kavradı. Dubreuilh'e karşı duyduğu nefreti, Dubreuilh de mutlaka anlamalıydı.

"Geleli çok oldu mu?" diye sordu Dubreuilh. Elini uzatmıştı; Henri bir robot gibi uzatılan eli sıktı: Dünkü el, dünkü çehreydi; gerçeği bilse bile, bu maskeyi çözemiyordu. Alçak sesle konuştu:

"Pek değil, sizinle çok acele konuşmam gerekiyordu."

"Neler oluyor?" Dubreuilh'ün sesi, tavırları, yakın bir ilginin ve dostluğun kusursuz bir taklidiydi!

"Az önce Trarieux ile görüştüm!"

Dubreuilh'ün yüzü değişti: "Anlıyorum; artık iyice güç bir noktaya geldiniz ve Trarieux de zorluk çıkarıyor!"

"Öyle!... *L'Espoir*'ı kayıtsız şartsız desteklemeye hazır olduğunu söylemiştiniz; oysa Samazelle'in gazeteye girmesini şart koşuyor." Henri Dubreuilh'e dik dik baktı. "Sizin de bundan haberiniz varmış!"

"Evet, Temmuz'dan bu yana haberim vardı. Hemen ardından başkalarına başvurdum. Mauvanes para yardımı yapacak görünüyordu. Söz vermiş gibiydi. Onunla az önce görüştüm; ama ne yazık ki seyahat dönüşü bu kararından caymışa benziyor." Dubreuilh, Henri'ye kaygıyla baktı. "Bir ay daha dayanabilir misiniz?"

Henri başını hayır anlamında salladı. "Söz konusu olamaz! Bana neden haber vermediniz?" diye sürdürdü öfkeyle.

"Mauvanes'a güveniyordum," dedi Dubreuilh. Omuz silkti: "Belki de haber vermem gerekiyordu. Ama biliyorsunuz, yenilgiyi öyle kolay kabullenmem. Bu çıkmaza benim yüzümden girdiniz. Bunun için düzelten de ben olmalıydım."

"Temmuz'u kastediyorsunuz; ama Trarieux kayıtsız şartsız bir destekten asla sözetmediğini ileri sürüyor."

Dubreuilh hemen atıldı: "Nisan ayında söz konusu olan sadece gazetenin politik çizgisiydi. Buna hiçbir şart koşmamıştı ki!"

"Ama bana çok daha fazlasını garantilemiştiniz. Trarieux hiçbir işe burnunu sokmayacak, onun hiçbir konuda sözü geçmeyecekti..."

"Ama bakın, Nisan'da söylediklerim konusunda içim rahat. Size en kısa zamanda gidip Trarieux ile görüşmenizi önermiştim."

"Ama kendinizden öyle emin görünüyordunuz ki, bu görüşmeyi gereksiz bulmuştum."

"Düşündüğümü size de aktardım. Yanılmış olabilirim. Yanılmayan insan var mıdır? Hem sizi her dediğime körü körüne inanmaya zorlamadım ki!"

"Şimdiye dek böyle büyük bir yanılgıya düştüğünüzü hiç görmemiştim!"

Dubreuilh birden gülümsedi: "Yani size bile bile yalan söylediğimi mi ima ediyorsunuz?"

Bu sözcükler Dubreuilh'ün bizzat kendi dudaklarından dökülüvermişti. "Evet," demek yeterliydi; kolaydı bu! Yo, hayır, olanaksızdı; bu odada, gülümseyen bu adamın karşısında bunu yapamazdı.

"Düşündüğüm şu ki kafanızdakileri gerçekle karıştırıp benim çıkarlarımı hesaba katmadınız," dedi Henri ölçülü bir sesle. "Trarieux parayı veriyordu ya! Hangi şartlar altında olduğunu hiç umursamadınız bile!"

"İsteklerimi gerçekle karıştırmış olabilirim. Ama emin olun, bir an bile Trarieux'nün kafasındakileri tahmin etseydim, onu ve milyonlarını bırakıp giderdim."

Sesi sıcak ve etkileyiciydi, ama Henri hiç etkilenmedi.

"Bu akşam Trarieux ve Samazelle'le. konuşacağım," dedi Dubreuilh.

"Hiçbir işe yaramaz ki!"

Diyalog istediği yönde gelişmiyordu; insan kendi kendine söylediği sözleri yüksek sesle söylemekte zorlanırdı nedense! "Bir komplo bu!" Birden bu düşünce gerçekdışı, çılgın bir şey gibi göründü ona. Elbette Dubreuilh sinsi sinsi ellerini ovuşturarak bir komplo hazırlamayı düşünmemişti. Henri bu sözcüğü yüzüne açıkça vurmuş olsaydı, Dubreuilh sadece gülümserdi kuşkusuz!

"Trarieux çetin cevizdir ama Samazelle'i rahatça etkileyebilirim," diye sürdürdü Dubreuilh.

Henri ikna olmamış bir şekilde başını salladı: "Yo, hayır... Etkileyemezsiniz! Tek bir çare var: Her şeyi yüzüstü bırakıp gitmem..."

Dubreuilh omuz silkerek: "Bunu yapamayacağınızı siz de biliyorsunuz," dedi.

"Belki çok şaşıracaksınız, ama yapacağım."

"Ve SRL'yi de böylece batırmış olacaksınız! Bilmem aklınıza geliyor mu? Düşmanlarımız ne çok sevinecekler! *L'Espoir* batmış, SRL ise dağılmış bir durumda! Harika bir sonuç doğrusu..."

"Canım, *L'Espoir*'ı Samazelle'e devrederim, ben de gider Ardèche bölgesinde bir çiftliğe yerleşirim olur biter; bunun ucu SRL'ye dokunmaz." Henri çok acı konuşuyordu.

Dubreuilh ona üzüntüyle baktı: "Öfkenizi anlamıyor değilim. Suçlu olduğumu da kabul ediyorum. Trarieux'ye gözüm kapalı inanmamalıydım. Size de Temmuz'da haber vermeliydim. Ama bu hatalarımı düzeltmek için var gücümle çalışacağım." Sesi ısrarlıydı: "Ne olur, bu işi inada bindirmeyin! Birlikte bir hal çaresi arayıp mutlaka buluruz."

Henri onu sessizce inceledi: Hatalarını kabul etmek! En akıllıca iş buydu. Ama Dubreuilh, hataların en büyüğünü itiraf etmekten kaçınıyordu: Dostluklarını kötüye kullanmıştı! Evet, böyleydi... Dostluk adına sizden özveri bekler, karşılığında da bunu hiç esirgemez gibi görünür, ama aslında hiçbir şey vermezdi. Henri, ona: "Hiç kimse umurunuzda değil," diyebilmeyi ne kadar isterdi! "Gerçek, doğruluk gibi kavramlar adına, ne olursa ve kim olursa olsun her şeyi feda etmeye hazırsınız. Tüm evrene kendi eserinizmiş gibi bakıyorsunuz. Diğer insanlar ve siz, apayrı boyutlardasınız! Cömertçe davrandığınız zamanlarda, aslında tek söz konusu olan kendi şanınız." Ona daha o kadar çok şey söyleyebilirdi ki! Ama ardından bir daha asla açılmayacağını bilerek, o kapıyı çarpıp gitmek de vardı. "İşte, bunu yapmam gerek!" diye düşündü Henri; gazeteyle ilgili neye karar verirse versin, Dubreuilh'le ilişkisini hemen kesmeliydi. Ayağa kalktı. Tekerlekli masaya, kitaplara, Anne'ın fotoğrafına baktı. Tüm cesareti yitip gitmişti. On beş yıl boyunca bu büro onun gözünde adeta evrenin merkezi olmuştu. Kendini burada evindeymiş gibi hissederdi: Burada gerçekten güvendeydi; mutluluk ise çok daha önemliydi. İnsan burada kendini bulabiliyordu. Bu kapının onun için bir daha açılmayacağı düşüncesine katlanamazdı.

"Gereği yok; köşeye sıkıştık," dedi tarafsız bir sesle. "İnat ettiğim falan yok; ama bu şartlar altında *L'Espoir*'ı idare etmek beni cezbetmez! Ayrılmanın gazeteye ve SRL'ye bir zararı dokunmaması için bir yol bulunur elbette."

"Bakın, bana iki günlük bir süre tanıyın," dedi Dubreuilh. "Bu iki gün içinde bir şey elde edemezsem, düşünür taşınır kararınızı verirsiniz."

"Olabilir! Ama ben kararımı verdim bile," dedi Henri.

Sokağa çıktığında Henri'nin başı dönüyordu; gazeteye uğrayacak oldu, ama sonra vazgeçti; orası gitmek istediği en son yer-

di: Hele Luc'le karşı karşıya gelmek! Ya yakınmaya başlayacak ya da Vincent'ın işbirlikçilerden bastırıp alacağı para işinden söz edecekti! Yo, buna cesareti hiç yoktu. Paule'e gelince, saçma sapan sözleri, o uzun, bıktırıcı nutuklarıyla hiç çekilmezdi! Ama içini dökmeye gereksinim duyuyordu. Kendini aldatılmış, oyuna getirilmiş hissediyordu. Kurnaz bir hokkabazın, seyircisine numaralarının püf noktalarını sözüm ona açıkladığı bir seanstan çıkmış gibiydi. Dubreuilh hile yapıyordu; suçüstü yakalayacaktı onu; ama yok! Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet! Dubreuilh, Henri'ye ve kendine ne oranda yalan söylemişti acaba? Yaptığı sinizmden mi, yoksa kötü niyetinden mi kaynaklanıyordu? İhaneti ne boyutlardaydı? Bunu kestirmek çok güçtü. Bu ihanetin varlığı tartışılmazdı, ama boyutunu belirlemek de imkânsızdı. Bu, bir komployduı! Dubreuilh için için gülerek başından beri bütün ipleri elinde tutmuştu. Henri köprünün tam ortasında durup ellerini korkuluğa dayadı. Kuruntu muydu bu düşünceleri? Yoksa Dubreuilh'ün kurnazlığından kuşku duymak mı enayilikti? Bu iki düşünce arasında bocalayıp durmak onu çıldıracak raddeye getiriyordu. Evet, birini bulup bu durumu enine boyuna tartışmalıydı. Aklına Lambert geldi. "Lambert'i dinlemiş olsaydım bu durumda olmazdım!" diye düşündü. Lambert Dubreuilh'ü sevmezdi. Yine de tarafsız geçinirdi; üstelik o, Henri'nin sakin bir şekilde konuşabileceği tek kişiydi. Köprüyü geçip bir kafenin telefon kulübesine girdi.

"Alo! Ben Perron... Sana bir uğramak isterdim."

"Gel tabii! Çok iyi bir fikir doğrusu." Lambert'in sesi sıcak, ama biraz şaşırmış gibiydi. "İyi misin?"

"İyiyim; hemen geliyorum."

Lambert'in sesindeki o sıcacık ilgi ve dostluk ifadesi onu biraz yatıştırmıştı. Lambert'in duyguları biraz çocuksu olabilirdi; ama en azından o, Henri'yi bir piyon olarak kullanmazdı. Merdivenleri hızlı adımlarla çıktı: Ne tuhaf bir gündü! Akademi'ye aday biri gibi durmadan merdiven tırmanmıştı.

"Selam! Gir içeri," dedi Lambert neşeyle. "Kusura bakma, etraf çok dağınık; toplamaya zaman bulamadım."

"Evin oldukça hoşmuş!" dedi Henri.

Aydınlık, ferah bir mekân, gözü rahatsız etmeyen bir dağınıklık, yazarların adlarına göre yerleştirilmiş ciltli kitaplar... Yerde bir pikapla plaklar... Gerçekten de iç açıcı bir yerdi. Lambert siyah bir sweatshirt giymiş, sarı bir fular takmıştı. Henri biraz şaşkın, etrafına bakıyordu.

"Ne içersin?" diye sordu Lambert. "Konyak mı, viski mi?" Yoksa soda, meyve suyu gibi şeyler mi?"

"Bir kadeh sulu viski!"

Lambert banyodan su almaya gitti. Banyo açık yeşil fayanslarla kaplıydı. Kapı aralığından Henri'nin gözüne kalın bir bornozla bir sürü banyo malzemesi çarptı.

"Nasıl oluyor da bu saatte gazetede değilsin?"

"Sorunum zaten gazeteyle ilgili!"

"Ne sorunu bu?"

Lambert'in gazeteyle ilgilenmediği aslında doğru değildi. Ama Luc'le birbirlerini pek çekemiyorlardı. Onları bir arada görünce, bunun nedenleri hemen belli oluyordu. Lambert, Henri'nin anlattıklarını dikkat ve öfkeyle dinledi:

"Bu bir oyun tabii!" dedi. Bir süre düşündü. "Dubreuilh belki de Samazelle'in yerine ya da Samazelle'le birlikte gazeteye girmeyi tasarlıyor."

"Yo, bunu hiç sanmam! Gazetecilik ona pek çekici gelmiyor; üstelik *L'Espoir*'ı SRL adına denetleme hakkına sahip. Ama olsun, yine de beni fena halde tuzağa düşürdü." Lambert'i uzun uzun süzdü.

"Benim yerimde olsaydın ne yapardın?"

"Onların canını sıkacak her türlü rezaleti yap! Ama asla yapmaman gereken şey, onlara gazeteyi güzel güzel devretmek! Tek istedikleri de bu zaten!"

"Olay yaratmak istemiyorum; her şeyi öyle yüzüstü bırakıp sessizce çekilmeyi düşünüyorum."

"Ama bu, yenilgiyi kabul ettiğin anlamına gelir ve bu da onları çok sevindirir."

"Politikadan hep ayrı kalmamı önerirdin. İşte, ondan kurtulmanın en iyi çaresi!"

"L'Espoir sadece politika demek değil. Onu sen kurdun, götürecek olan da sensin! Yo, hayır, kendini savunman gerek," diye sürdürdü Lambert heyecanla. "Gerçekten param olsaydı, ne iyi olurdu! Ama ne yazık ki buna ayıracak kadar param yok..."

"Parayı hiçbir yerden bulamayacağımı da pekâlâ biliyorlar!"

"Samazelle'i kabul et; sonra Luc'le anlaşıp gazetede onun sözünün geçmesini engellemeye çalış."

"Trarieux ile bir olursa, bizim kadar güçlü olur."

"Samazelle hisse alacak parayı nereden buluyor?"

"Yazdığı kitaptan avans almış olacak, ya da Trarieux destekleyecek."

"Trarieux neden Samazelle'i bu kadar çok tutuyor?"

"Ne bileyim ben! Bu herifin neden SRL'ye üye olduğunu bile anlayamıyorum."

"Karşı koymak gerek," dedi Lambert. Düşünceli bir tavırla bir aşağı bir yukarı yürüyordu. Birden art arda iki kuvvetli zil sesi duyuldu. Lambert kıpkırmızı kesildi. "Babam olmalı! Bu kadar erken beklemiyordum!"

"Ben gideyim artık," dedi Henri.

Lambert ona tedirgin ve yalvaran bir ifadeyle baktı:

"Onunla iki laf etmek istemez misin?"

"Tabii, tabii!" dedi Henri.

İki laf etmek kimseyi fazla bağlamazdı; yine de Henri, Rosa'yı belki de ölüme göndermiş olan bu adamın ona doğru geldiğini görünce gülümsemiş, ama gerginliğini zorlukla bastırabilmişti. Almanlara elinden geldiğince hizmet etmiş olduğu kesindi. Kır saçları, sarı bir teni, şiş yüz hatları vardı. Gözleri berrak maviydi. Bu duru gözler yıpranmış çehresinde oldukça sırıtıyordu. Bay Lambert, Henri'nin elini uzatmasını bekledi, ama ilk konuşan o oldu:

"Sizi çok merak ediyordum doğrusu," dedi. "Gérard sizden hep söz eder!" Yüzünde belirli belirsiz bir gülümseme vardı. "Ne kadar genç görünüyorsunuz!"

Babasının gözünde Lambert'in adı Gérard'dı. Sadece bir çocuktu yani. Bu, Henri'ye hem doğal hem de tuhaf görünmüştü. Birbirlerine pek benzememelerine rağmen baba oğul oldukları nedense belliydi.

"Genç olan Lambert!" dedi Henri rahat bir tavırla, "ben değilim!"

"Kendinden bu kadar çok söz ettiren bir adam için oldukça genç sayılırsınız." Bay Lambert oturdu: "Sohbet ediyordunuz galiba..." Oğluna döndü: "Seni rahatsız etmek istemiyordum, ama işlerimi düşündüğümden daha çabuk bitirdim, nereye gideceğimi pek bilemedim ve sana geldim..."

"İyi etmişsin! Bir şey içer miydin? Soda ya da meyve suyu gibi..."

Lambert'in babasının etrafında dört dönmesi Henri'yi daha da tedirgin etmişti.

"Yo, sağ ol; bu dört kat merdiven beni bayağı yordu; yaşlılıktan olacak... Ama burası gerçekten çok dinlendirici." Beğeniyle etrafına bakıyordu.

"Doğru! Lambert'in evi çok hoş!" dedi Henri.

"Bu aileden gelen bir şey. Ama doğrusu, giyim konusunda zevklerimiz pek uyuşmuyor!" M. Lambert'in sesi yumuşaktı. Ama Lambert'in siyah sweatshirt'üne, oldukça anlamlı bir bakış attı.

"Zevkler ve renkler tartışılmaz!" dedi Lambert. Kendinden pek emin olmayan bir tavırla konuşmuştu.

Kısa bir sessizlik oldu. Henri bundan yararlanıp gitmek üzere ayağa kalktı: "Üzgünüm; kapıyı çaldığımızda gitmek üzereydim, acele işim var."

"Üzgün olan benim," dedi Lambert. "Tüm yazdıklarınızı dikkatle okudum. Bazı şeyleri sizinle oturup uzun uzun tartışmayı çok isterdim doğrusu. Ama sanırım bu, sadece benim açımdan ilginç olurdu," diye sürdürdü yine o belirsiz gülümseyişiyle.

Tekdüze sesi, o belirsiz tebessümü ve tüm hareketleri onu oldukça çekici kılıyordu; ama o, sanki bunu maskelemek ister gibiydi. Bu ölçülülüğü ona biraz kibirli, biraz da çekingen bir hava veriyordu.

"Başka zaman daha uzun görüşme imkânımız olur elbette," dedi Henri.

"Bundan pek emin değilim!" diye yanıtladı yaşlı adam.

Birkaç aya kadar hapse atılacaktı. Oradan kolay kolay kurtulacağı da şüpheliydi. Zamanında, bu işbirlikçi zengin patrona alçağın teki denilebilirdi. Ama artık öte tarafa geçmişti. Suçluların değil de mahkûmların tarafına. Henri bunları düşünerek elini sıktı ve bu kez hiç zorlanmadan gülümsedi.

"Seninle yarın görüşebilir miyim?" dedi Lambert Henri'yi kapıya kadar götürerek. "Aklıma bir fikir geldi."

"İyi bir fikir mi bari?"

"Buna sen karar verirsin artık! Ama herhangi bir karara varmadan, bu fikrimi açıklamamı bekle. Sana saat on sularında uğrarım, olur mu?"

"Olur ama gecikme sakın; bu gece Scriassine'le çıkacağım."

"Tamam," dedi Lambert. "Öğleden sonrayı Nadine'le geçireceğime söz verdim. Ama saat onu bulmadan sende olurum."

Nasıl olsa Henri kararını o gün vermek niyetinde değildi; neler yapacağını ne kendine sormak ne de başkasıyla konuşmak istiyordu.

Ne yazık ki gazeteye gitmesi gerekiyordu. Luc'le karşılaştığında ona soğuk bir tavırla Trarieux ile henüz görüşemediğini

söylemekle yetindi. Sonra evrakları incelemeye koyuldu. Paule'e de hiçbir şey anlatmak niyetinde değildi; kapının anahtarını çevirirken tek isteği onu uyur halde bulmaktı. Ama Henri hangi saatte dönerse dönsün, Paule uyumadan onu beklerdi. O gece divanın üstüne oturmuş, makyajını yeni tazelemiş, ipek elbisesi içinde işte yine bekliyordu onu. Henri, Paule'ün uzattığı dudaklara hafif bir öpücük kondurdu.

"Günün nasıl geçti?"

"Çok iyi, ya seninki?"

Paule yanıt vermeden gülümsedi: "Trarieux ne dedi?"

"Yardım etmeye hazır olduğunu."

"Bu işin canını sıkmadığına emin misin?" diye sordu, ona derin bir bakış atarak.

"Neymiş canımı sıkacak olan?"

"Trarieux'nün parasını kabul etmek."

"Yok canım; bu çoktan hallolmuş bir mesele," dedi soğuk bir tavırla.

Paule bir an duraladı, ama hiçbir şey söylemedi. İki günden beri tereddüt içinde kıvranıp duruyordu. Henri ne düşündüğünü gayet iyi biliyor, ama bunu açıklamasına yardımcı olmak istemiyordu. Paule'ün bunca temkinli davranması onu sinirlendiriyordu.

"Beni idare ediyor. Karşı çıkmamaya da oldukça kararlı görünüyor; zaman kolluyor herhalde," diye düşünüyordu hınçla. Sonra tarafsız davranmaya çalıştı: "Altı ay önce neşeli, hatta biraz da saldırgan oluşuna kızardım. Aslında beni sinirlendiren hiçbir zaman olduğu gibi görünmemesi!" Paule durumun kritik olduğunu biliyor ve kendini savunmaya çalışıyordu; bu davranışı çok doğaldı. Yine de bu acıması oyunlar, onu Henri'nin gözünde bir düşman haline getirmişti. Artık ona sahneye çıkmaktan söz etmiyordu. Paule onun maksadını gayet iyi anlamış, ayarlanan tüm randevulara gitmeyi sistemli bir şekilde reddetmişti. Ama işte bu noktada çok hatalı davranmıştı. Çünkü Henri, Paule'e bu inadı yüzünden diş biler hale gelmişti. Ne olursa olsun, artık onun için kılını bile kıpırdatmayacak, ondan kurtulmaya bakacaktı.

"Poncelet'ten bir mektup var," dedi Paule, ona bir zarf uzatırken.

"Oyunumu reddediyor olmalı." Mektubu gözden geçirdi. "Evet, tabii ki reddediyor."

Oyun daha önce de iki kez biraz mesafeli övgülerle geri çevrilmişti. Evet, çok büyük bir eserdi kuşkusuz; ama olay yaratacak türden; yani yersiz ve zamansız... Böyle bir riski henüz kimse göze alamazdı. Belki daha sonra, insanların tutkuları ve kinleri yatıştığında... Oyun geçmişi unutmaya çalışanlar kadar, onu istedikleri gibi biçimlendirmeye çalışanları da rahatsız ediyordu, bu apaçık ortadaydı. Oysa Henri bu oyunun sahneye konmasını istiyordu, hem de çok. Onu tüm romanlarına yeğliyordu. İnsan kendi yazdığı romanı tekrar tekrar okuyamaz; sözcükler göze batar durur. Ama insan sesleriyle anlam kazanacak olan tüm bu diyaloglar arasında sanki belli bir mesafe vardı. Bu, tuvaline hasmının gözüyle hırsızlama bakan bir ressamın duyduğu rahatlık gibi bir şeydi

"Bu oyun mutlaka sahneye konmalı!" dedi Paule anlamlı bir sesle.

"İstediğim de bu zaten."

"Ben de senin gibi başarıyı pek önemsemem," diye sürdürdü Paule. "Ama bu oyunun etkisinden kurtulmadıkça, romanına yeniden başlayabileceğine emin değilim."

"O ne tuhaf düşünce öyle!" dedi Henri şaşırarak.

"Romanının üstünde artık hiç çalışmıyorsun ki!"

"Doğru ama, bunun oyunla hiçbir ilgisi yok!"

"O halde neden?" diye sordu Paule. Henri'yi o çok bilmiş edasıyla süzüyordu.

Henri gülümsedi: "Tembellikten olacak."

"Sen tembellik nedir hiç bilmedin ki!" dedi Paule büyük bir ciddiyetle. "Bence, ta içinden gelen bir direniş bu."

"Bu romanı bir türlü yola sokamadım. Tekrar ele alıp düzeltmem gerek. Ama bu da bayağı yorucu olacak. Canım şu anda böyle bir işe girişmek istemiyor, hepsi o kadar."

Paule inanmaz bir tavırla başını salladı: "Şimdiye dek hiç yan çizdiğini görmemiştim."

"Eh, bu kez çiziyorum işte!"

"Neden yazdıklarını bana hiç göstermedin? Sana bazı önerilerde bulunabilirdim!"

"Kaç kez söyledim, müsveddelerin okunmaz halde olduğunu!"

"Evet, söylemiştin," dedi Paule düşünceli bir ifadeyle.

"Sana oyunumu okuttum ama!"

"Evet; onun da müsveddeleri okunmaz haldeydi, ama yine de gösterdin."

Henri yanıt vermedi. Son yazdığı taslakta Paule hakkında, kendi hakkında düşündüklerini oldukça açık bir biçimde ifade etmişti; günün birinde bundan çıkaracağı roman, daha ölçülü olacaktı kuşkusuz. Paule biraz sabredecekti artık! Uzun uzun esneyerek:

"Uykudan düşüp bayılacağım neredeyse. Yarın gece buraya dönmeyip otelde yatacağım. Eminim Scriassine gün ağarmadan yakamı bırakmayacaktır!"

"İster şafak sökerken ister gün batarken, şu otelde yatmanın yararı nedir, anlayamıyorum doğrusu. Ama dediğin gibi olsun."

Henri ayağa kalktı; Paule de... Bu nazik bir andı onun için. Genellikle şakağına hafif bir öpücük kondurur, duvara dönüp derin bir uykuya dalmış gibi yapardı. Ama zaman zaman da Paule, ona iyice sokulup titremeye, anlamsız sözcükler mırıldanmaya başlardı. Böyle durumlarda onu yatıştırmanın tek çaresi sevişmek olurdu; Henri artık bunda zorlanır olmuştu. Paule'ün bu durumu fark etmemesi mümkün değildi. Henri'nin bu soğuk davranışını örtbas etmek istercesine, Paule öyle abartılı ve coşkulu davranırdı ki, gerçekten haz duyduğundan bile şüphe edilebilirdi. Henri onun kendinden geçmiş bu hallerinden çok, aslında kendini kandırmasından ve özellikle de o boyun eğer havalarından nefret eder olmuştu. Ama o gece Paule'ün sesi soluğu çıkmadı. Bir şeylerin ters gittiğini anlamış olmalıydı. Henri yanağını yastığın serin yüzüne dayadı; gözleri açıktı; günün olaylarını düşündükçe öfkesi uçup gidiyordu. Geriye kalan, derin bir üzüntüydü. Haksız olan o değil, Dubreuilh'dü: Ne pişmanlık duyguları ne de vaatlerle düzeltilebilecek olan o büyük hatayı düşündükçe, sanki kendi işlemişçesine yüreği daralıyordu.

Her şeyi yüzüstü bırakıp gitmek! Uyandığı zaman Henri'nin ilk düşüncesi bu oldu. Dubreuilh'ü telefonla aramadı ve gün boyu bu sözleri yatıştırıcı bir nakarat gibi yineleyip durdu. Rahatlamak için tartışmak, uzlaşmak, ödün vermek! Yo, hayır! Bu gazete yaşamının en önemli parçasıydı, bunları asla yapamazdı. Düşüncesi bile içini bulandırmaya yetiyordu. Bunu yapmaktansa gider bir köy evine çekilir, romanına devam eder, hiç değilse yazar olmayı sürdürürdü. Şöminenin yanı başında oturup *L'Espoir*'ı biraz alaycı bir gözle okuyacaktı. Bu proje birden öyle cazip gelmişti ki ona! Saat onda bürosuna girdiğinde, Lambert'in getireceği önerinin çok cazip olmamasını bile diledi!

"Dün gece kalman çok iyi oldu! Babam öyle memnun kaldı ki..." Lambert teşekkür etmekten çok, özür diler gibi konuşuyordu.

"İlginç bir insana benziyor! Bezgin bir hali var, ama bir zamanlar çok çekici olduğu besbelli. Hem o çekiciliğinden de bir şey kaybetmemiş."

"Çekici mi?" Lambert şaşırmıştı. "Eskiden çok dediğim dedikçiydi; etrafını çok küçümserdi. Hâlâ da öyle sayılır."

"Pek kolay bir insan değildi herhalde!"

"Yo, hayır; hiç değildi." Bazı anıları yok etmek ister gibi bir hareket yaptı. "Gazeteyle ilgili yeni bir gelişme oldu mu?"

"Hiçbir şey olmadı."

"O halde beni iyi dinle; sana bir önerim var." Birden tüm kararlılığı yok olmuş gibiydi. "Ama bu, sana belki de cazip gelmeyecektir."

"Sen söyle hele!"

"Sen ve Luc, Samazelle ile Trarieux'ye karşı koyamazsınız tabii. Ama benim de size katıldığımı varsayalım!"

"Kim! Sen mi?"

"Samazelle kadar hisse almaya yetecek param var. Kararlar oy çokluğuyla alınacağına göre üçe iki oluruz. Kazançlı çıkarız yani!"

"Gazetecilikten vazgeçmeyi düşünüyordun ama?"

"Fena bir meslek sayılmaz; hem *L'Espoir*'a zamanında benim de biraz katkım olmuştur." Lambert'in sesi yarı alaylı, yarı ciddiydi.

Henri gülümsedi: "Politik görüşlerimiz her zaman bağdaşmayabilir, bunu unutma!"

"Politika umurumda değil. Gazeteyi kaybetme yeter! Ne olursa olsun, oyumu sana veririm. Ayrıca farklı bir görüş ileri sürersen buna katlanabilirim," diye sürdürdü neşeyle. "Tek sorun, Trarieux bunu kabul eder mi?"

"Trarieux senin gibi kaliteli bir gazeteci kazandığına memnun olacaktır elbette! İyi ki röportaj işinden bıkmamışsın!" diye sürdürdü. "Hollanda hakkında yazdıkların çok iyiydi."

"Nadine sayesinde oldu. Öylesine seviyor ki bu işi! Haliyle beni de peşinden. sürükledi." Henri'ye kaygıyla baktı: "Ne dersin, Trarieux kabul eder mi?"

"Gitmem onların canını sıkar kuşkusuz! Ben Samazelle'i kabul edersem, onlar da ödün verirler."

"Memnun olmuşa benzemiyorsun!" Biraz düş kırıklığına uğramış gibiydi.

"Of! Şu mesele çok canımı sıkıyor. Ne yapacağımı bilmiyorum... Motosikletin burada mı?"

"Evet! Seni bir yere bırakmamı ister misin?"

"Lille Caddesi'ne götür; Scriassine, Belzunce Ana'da kalıyor."

"Onunla yatıyor mu?"

"Bilmiyorum. Claudie bir yığın sanatçı ve yazarla beraber. Ama hangileriyle yatıp kalkar, bilemem!"

"Scriassine'i sık sık görüyor musun?" diye sordu Lambert merdivenleri inerken.

"Yo, hayır. Zaman zaman beni yanına emrediyor. On kez atlattıktan sonra mecburen bir kez gidiyorum."

Motosiklete binip Seine Nehri boyunca gürültüyle yol aldılar. Henri, Lambert'in arkasından biraz da pişmanlıkla bakıyordu. Önerisi gayet iyi niyetliydi; gazetede çalışmaya hiç meraklı değildi aslında. Tek amacı Henri'ye yardımdı. "Bir teşekkür bile edemedim ona!" dedi Henri. Ama aslını söylemek gerekirse, pek o kadar da minnet duymuyordu ona. "En iyisi her şeyi yüzüstü bırakıp gitmek. Çekip gitmeli," diye tekrarlayıp duruyordu kendi kendine. Gazeteyi elinde tutmak; SRL'den ayrılmamak, dolayısıyla Dubreuilh'le omuz omuza çalışmayı sürdürmek demekti; oysa insanın yüreği hınçla doluyken birlikte çalışmak da olanaksızdı. Olay çıkarmaya gücü yoktu, ama dostluk oyununda da yoktu artık. "Yo, hayır, o iş bitti," dedi kendi kendine. Motosiklet Belzunce Konağı'nın önünde durdu.

"Eh, artık seni bırakayım," dedi Lambert kırgın bir sesle.

Henri duraksadı. Genç adamın tüm içtenliğiyle yaptığı öneriyi o kadar kayıtsızlıkla karşıladıktan sonra Lambert'i bırakıp gitmekten rahatsız olmuştu."

"Benimle gelmek ister miydin?" diye sordu. Lambert'in yüzü hemen aydınlandı. Tanınmış insanlarla birlikte olmaya bayılırdı!

"Hem de çok isterdim... ama ayıp olmaz mı?" diye sordu.

"Olmaz. Herhalde bir çigan kulübüne votka içmeye filan gidilecek. Scriassine bir de aşka gelirse, tüm müzisyenleri davet eder! Çok teklifsiz bir insandır."

"Benden pek hoşlanmıyor sanki!"

"Evet, ama o, sevmediği insanlarla birlikte olmaktan da hoşlanır. Haydi gel," dedi Henri dostça.

Tüm pencerelerinden ışık saçılan, büyük bir binanın çevresinden geçtiler. İçeriden caz sesi yükseliyordu. Yan tarafta küçük bir kapının zilini çaldılar. Açan Scriassine'di; onları sıcak bir tebessümle karşıladı. Lambert'in gelişi onu hiç de şaşırtmışa benzemiyordu.

"Claudie bir kokteyl parti veriyor; korkunç! Ev jigolo dolu. Burada bize rahat yok! Haydi şöyle gelin, birazdan sessizce tüyeriz." Gömleğinin yakası açılmış, bakışları ise sabit ve buğuluydu. Bir iki basamak çıktılar. Koridorun sonundaki kapılardan biri aralandı. Işığa boğulmuş bir oda gördüler, içeriden fısıltılar yükseliyordu.

"Kalabalık mısınız?" diye sordu Henri.

"Bir sürprizim var!" Scriassine memnun görünüyordu.

Henri kuşkuyla onu izledi. Karşı karşıya geldiğinde de istemeyerek irkildi. İşte onlardı! Volange ve Huguette! Louis kendinden emin bir tavırla elini uzattı. Hemen hemen hiç değişmemişti. Alnındaki çizgiler eskiye oranla biraz daha derinleşmişti. Çene daha sivrilmişti, gelecek kuşağa kalması için çeki düzen verilmiş bir çehre. Henri o an bir şey anımsadı: Louis'nin serbest bölgede yazdığı o ukala yazıları her okuyuşunda, Henri günün birinde bu suratı dağıtmaya karar verirdi. Yine de elini uzattı.

"*Seni gördüğüme çok sevindim, dostum,*" dedi Louis. "Seni rahatsız etmekten hep çekinmişimdir. Ne kadar meşgul olduğunu biliyorum. Seninle şöyle oturup sohbet etmek ne hoş olurdu."

"Hiç değişmemişsiniz," dedi Huguette.

O da değişmemişti. Eskisi gibi sarışındı; ince ve zarif. Aynı parfümü kullanıyor, aynı şekilde gülümsüyordu. Hiç değişmeyecekti; ama günün birinde tırnağının ucuyla bir dokunmasıyla sanki bir toz yığınına dönüşecekti.

"Kimseyle görüştüğüm yok!" dedi Henri. "Deliler gibi çalışıyorum!"

"Evet, zor bir yaşantın olmalı. Ama edebiyat dünyasında bir numara olma yolundasın! Doğrusu şaşırtmadı bu beni. Bir gün kendini kabul ettireceğine hep inanmışımdır. Kitabının el altından 3000 franka alıcı bulduğunu biliyor muydun?"

"Günümüzde peynir ekmek gibi satılmayan kitap yok ki!"

"Bu doğru! Ama çok iyi eleştiriler aldın." Louis'nin yüzünde yüreklendirici bir ifade vardı. Gülümsedi: "Doğrusu çok ilginç bir konu yakalamışsın. Şanslısın! Öyle bir konuyla kitap kendiliğinden ortaya çıkar."

Yine eskisi gibi gevşek gevşek gülümsüyordu Louis; ama ses tonunda, o sert, kesin tavırlarına ters düşen bir yaranma isteği okunuyordu.

"Ya sen neler yapıyorsun?" diye sordu Henri.

Belli belirsiz bir utanma duygusu kaplamıştı içini; Louis'nin adına mı, yoksa kendi adına mı pek kestiremiyordu.

"Yeni çıkacak olan haftalık bir dergide edebiyat eleştirmenliği yapmayı düşünüyorum," dedi Louis tırnaklarını uzun uzun süzerek.

"Haydi, çekip gidelim buradan," dedi Scriassine sabırsızlıkla. "Bu müzik çekilir gibi değil. İsba'ya gidip şampanya içelim."

"Seni kazıkladıklarından bu yana o berbat yere artık ayak basmadığını sanıyordum," dedi Henri.

Scriassine kurnaz kurnaz gülümsedi: "Onların işi hırsızlık! Müşteri de kendini savunsun artık!"

Henri duraksadı; kaba davranmak zorunda kalacaktı; ama neden ona o kadar baskı yapılıyordu? Bu akşamı Louis ile geçirmeyi kesinlikle istemiyordu. "Her neyse, seninle gelemem. Sırf söz verdiğim için öylesine uğramıştım, ama gazeteye dönmem gerek."

"Gece kulüplerinden nefret ederim" dedi Louis. "Şurada rahatça oturup sohbet etsek!"

"Nasıl isterseniz," dedi Scriassine. Henri'ye üzgün üzgün baktı: "Bir kadeh bir şey içecek zamanın vardır herhalde!"

"Evet, tabii."

Scriassine dolaptan bir şişe viski çıkardı: "Fazla bir şey kalmadı zaten."

"Ben içmem, Huguette de içmez."

Kapının eşiğinde Claudie göründü: "Aman ne güzel," dedi Scriassine'i parmağıyla göstererek. "Kokteylime yarı sarhoş bir şekilde geliyor, sonra da konuklarıma hakaret edip, en ilginç olanlarını da alıp başka yerlere götürüyor! Bir daha asla Rus almam evime."

"Öyle bağırıp çağırmayın," dedi Scriassine.

Claudie kapıyı kapadı: "Ben de sizinle kalıyorum," dedi kararlılıkla. "Ev sahipliğini kızım üstlenir artık."

Herkesi bir rahatsızlıktır almıştı. Louis herkese Amerikan sigarası ikram etti. Sonra Henri'ye:

"Eh, söyle bakalım; şu sıralar ne yapıyorsun?" diye nazik bir şekilde sordu.

"Bir başka roman üzerine çalışıyorum."

"Anne bana çok güzel bir oyun yazdığınızı söyledi," dedi Claudie.

"Doğru, bir oyun yazdım; ama şimdiye kadar tam üç tiyatro yönetmeni geri çevirdi," dedi neşeyle.

"Sizi mutlaka Lucie Belhomme'la tanıştırmalıyım," dedi Claudie.

"Lucie Belhomme mu? O da kim?"

"Müthişsiniz gerçekten; herkes sizi tanıyor ama siz kimseyi tanımıyorsunuz. Şu ünlü Amaryllis Modaevi'ni yöneten Lucie!"

"Ne alakası var?"

"Lucie, Richeterre'in metresidir: Hani şu karısının Vernon'la evlenmek için terk ettiği Richeterre! Vernon ise Stüdyo 46'nın yöneticisidir."

"Yine anlayamadım."

Claudie gülmeye başladı: "Vernon erkeklerle olan dostluklarını affettirmek için karısının bir dediğini iki etmez; kendisi o biçimdir çünkü! Juliette ise Lulu'nun sözünden dışarı çıkmayan eski kocasıyla hâlâ çok iyi dost. Bilmem anlatabildim mi?"

"Bundan daha açık olamazdı!" dedi Henri. "Ama sizin, Lulu'nun bu işte çıkarı ne?"

"Artist yapmak istediği güzel bir kızı var. Oyununuzda bir kadın rolü vardır herhalde?"

"Evet ama..."

"Amalarla hiçbir yere varılmaz! Kız gayet güzel, bundan emin olun. Bana geldiğinizde mutlaka tanıştırırım sizi. Perşembe günleri beni nedense hep atlatıyorsunuz, ama bu kez reddedemeyeceğiniz bir şey isteyeceğim sizden," diye sürdürdü heyecanla. "Kamplara yollananların çocukları için bir yurt yapımı işiyle ilgileniyorum; maddi yükünü tabii ki tek başıma üstlenemem. Bu nedenle birkaç gönüllü konuşmacının vereceği bir dizi konferans düzenleyeceğim. Sizi yakından görebilmek için 2000 franktan olmaya hazır bir sürü züppe vardır, eminim. Sizi ilk seanslardan birine hemen yazayım."

"Bu tip olaylardan nefret ederim."

"Evet, ama kamplara yollananların çocukları adına reddedemezsiniz herhalde. Dubreuilh bile kabul edecektir."

"Şu sizin hayırseverleriniz, kimsenin canını sıkmadan 2000 frank sökülemezler mi?"

"Bir kez belki, ama sonrası? Hiç sanmam. Hayırseverlik çok güzel, ama karşılığında mutlak bir şey istenir. Bu tür toplantıların amacı da bu." Claudie birden gülmeye başladı: "Scriassine'e baksanıza, ne kadar da öfkeli! Sizi tekelime aldım diye kızıyor olmalı."

"Özür dilerim," dedi Scriassine. "Ama Perron'la bir iki çift laf etmek istiyordum."

"Konuşun bakalım!" dedi Claudie. Kanapede oturan Huguette'in yanına ilişti. Alçak sesle sohbete daldılar.

Scriassine, Henri'nin karşısına dikildi: "Geçen gün *L'Espoir* SRL'ye bağlansa bile gerçeği açıkça söylemekten vazgeçmeyeceğini ileri sürüyordun. Öyle değil mi?"

"Evet," dedi Henri. "Ne oldu?"

"İşte, bunun için seninle acilen görüşmek istiyordum. Sovyet hükümetini ağır bir şekilde suçlayan, doğruluğu tartışılmaz bazı olayları sana aktarsam, bunları gazetende açıklar mısın?"

"Emin ol, *Le Figaro* benden önce davranıp açıklar," dedi Henri gülerek.

"Berlin'den yeni dönmüş bir dostum var. Bana Rusların, Alman ihtilalini nasıl bastırdıkları konusunda ayrıntılı bilgiler verdi. Bunu solcu bir gazetenin ortaya çıkarması daha etkili olur. Bunu yapmaya hazır mısın?"

"Neler anlatıyormuş bakalım şu dostun?"

Scriassine etrafına şöyle bir baktı: "Özet olarak şu: Hitler zamanında bile, Berlin'deki bazı mahalleler koyu komünist kalmaya devam etmişler. Berlin'deki çatışmalar sırasında Köpenick ve Kızıl Wedding'in işçileri fabrikaları işgal ederek kızıl bayrağı çekmişler, komiteler oluşturmuşlar. Bu, büyük bir halk devriminin başlangıcı olabilirdi; işçiler kendi çabalarıyla özgürlüklerine kavuşmak üzereydiler. Komiteler yeni rejimin kadrolarını oluşturmaya hazırdı." Scriassine bir an sustu. "Ama ne oldu? Moskova'dan gelen bürokratlar komiteleri dağıttılar, Parti birimlerini tasviye ettiler ve bir devlet örgütü, daha doğrusu işgal örgütü kurdular."

Scriassine bakışlarını Henri'ye dikti. "Bu, sana bir şey ifade etmiyor mu? İnsanları hiçe sayma, bürokratik despotizm... Olay apaçık ortada!"

"Bu anlattıkların yeni şeyler değil benim için. Ama unuttuğun bazı olaylar var: Bu sözünü ettiğin bürokratlar, zamanında Sovyetler Birliği'ne kaçıp Moskova'da özgür Almanya Komite-

si'ni kuran, Alman komünistlerinin ta kendileri! Berlin düştüğünde ayaklanan o insanlardan kesinlikle daha tecrübeliydiler. İşçilerin arasında dürüst komünistler yok muydu? Vardı elbette. Ama altmış milyon kadar Nazinin, hep bir ağızdan ta başından beri rejime karşı olduklarını ısrarla söyledikleri bir ortamda, gel de doğruyu yalandan ayırmaya çalış bakalım! Rusların onlara güvenmemiş olmaları çok doğal. Bu, genel olarak parti birimlerini küçümsediklerini kanıtlamaz ki!"

"Emindim," diye kükredi Scriassine. "Amerika'ya saldırmaya hep hazırsınız, ama sıra Sovyetler Birliği aleyhine bir laf etmeye gelince, hepiniz siniyorsunuz!"

"Ama haklı oldukları da açık."

"Anlamıyorum, gerçekten kör müsün? Yoksa korkuyor musun? Dubreuilh satılmışın teki, onu bilmeyen yok. Ama sen..."

"Dubreuilh mü satılmışın teki? Buna kendin bile inanmıyorsun."

"Tabii ki, Komünist Partisi sizi parayla satın almıyor," dedi Scriassine. "Ama Dubreuilh yaşını almış, ünlü bir kişi. Burjuva kesimi de ondan yana... Şimdi de kitleleri kazanmak istiyor."

"Git, SRL militanlarına Dubreuilh'ün komünist olduğunu söyle bir!"

"SRL mi? Bu düpedüz aldatmaca!" Bezmiş bir tavırla başını koltuğun arkasına dayadı.

"Politika yüzünden kavga etmeden, dostça bir gece geçiremek ne kadar üzücü, değil mi?" Konuşan Louis idi. Henri'ye gülümseyerek bakıyordu. "Politikaya karışmayı bir yerde anlayabiliyorum, ama sürekli ondan söz etmek şart mı?"

Scriassine'in sırtından Henri'yle gençlik yıllarının o eski dostluğunu tekrar canlandırmaya çalışıyor gibiydi. Henri bundan rahatsız olmuştu. Hele bu konuda onunla hemfikir olmasına daha da sinirlenmişti.

"Evet, haklısın," dedi istemeye istemeye.

"Sonunda, gün gelecek dünyada başka şeylerin de var olduğunu unutacağız!" Louis, yine ellerini süzüyordu. "Güzellik, şiir, doğruluk gibi şeyler örneğin... Tüm bunlar artık kimseyi ilgilendirmez oldu."

"Bunlarla hâlâ ilgilenen insanlar da var elbet," dedi Henri. "Konuşacak hiçbir ortak konumuz yok. Bunu söylemeliyim ona," diye düşünüyordu içinden. Ama öyle görünürde hiçbir neden olmaksızın bu eski dostuna hakaret etmek de hiç kolay değildi.

Kadehini bırakıp tam kalkmaya hazırlanıyordu ki Lambert söze atıldı:

"Bu kimi ilgilendirir ki?" dedi heyecanla. "*Vigilance*'dakilerden söz etmiyorsun herhalde. Bir yazıyı kabul etmeniz için mutlaka politikayla yoğrulmuş olması gerek! Yazının yalnızca güzelliği ya da şiirselliği sizin için asla basılma nedeni sayılmaz."

"Evet, doğru! *Vigilance*'ın kınadığım yönü de bu," dedi Louis. "Tabii ki politik bir konu işleyerek çok güzel kitaplar yazılabilir. Senin romanın gibi örneğin," diye ekledi nazik bir şekilde Henri'ye dönüp. "Ama artık biraz da saf edebiyata yer verilmesini isterdim doğrusu."

"Benim için hiçbir anlam taşımayan bir sözcük bu," dedi Henri sert bir sesle. "Üstelik tehlikeli de! İnsan edebiyatı her şeyden soyutlama yoluna giderse, olacak şeyler belli."

"Bu, duruma göre değişen bir kavramdır. 40'lı yıllarda politikadan sakınılabileceğini düşünmekle kuşkusuz hatalıydım: Bu hatamın büyüklüğünü, emin ol anladım," diye ekledi ikna olmuş bir sesle. "Ama artık bu dönemde insan sırf kendi zevki için de yazabilmeli bence."

Onayını almak istercesine, Henri'ye nazik bir şekilde bakıyordu. Bu sahte kibarlık gösterisi Henri'yi iyice öfkelendirdi. Ama olay çıkarmak bir işe yaramazdı:

"Herkes dilediğince yazmakta özgürdür," dedi soğuk bir sesle.

"Pek o kadar özgür sayılmayız," dedi Lambert. "Belki farkında değilsin, ama akıntıya kürek çekmek hiç de kolay değil!"

Louis onaylarcasına başını salladı: "Her şeyin bireylere birer hiç olduklarını kanıtlamaya yöneldiği şu günlerde, evet, gerçekten de kolay değil! Birey kendini bulabilse, bir sürü şeye de kavuşacaktır. Hiç kuşku yok! Ama ne yazık ki bir kısırdöngüye girilmiş durumda. Hiçbir olanak da tanınmıyor."

"Doğru, hiçbir olanak yok," dedi Lambert. Kelimelerin üstüne basa basa konuşmuştu: Henri'ye dönüp heyecanla konuşmasını sürdürdü: "Hatırlıyor musun? Scribe'de bu konuyu seninle tartışmıştık: Sana herkesin kendisiyle ilgilenmesi gerektiğini söylemiştim... Buna hâlâ inanıyorum. Eğer bir hiç olduğumuza, hiçbir şey yapamadığımıza, hiçbir şeye hakkımız olmadığına inanırsak, halimiz ne olur? Baksana; Chancel bile bile ölüme gitti. Sézenac esrar kullanıyor; Vincent sürekli içki içiyor. Lachaume ise kendini neredeyse Komünist Partisi'ne adadı."

"Bir kavram karmaşası içindesin," dedi Henri. "Katıksız edebiyat Vincent ya da Sézenac'a ne getirebilir ki! Yitip giden ve kendini yeniden bulan birey masallarına gelince," diye sürdürdü Louis'ye dönerek, "tüm bunlar laf salatası! Bazı insanların ağırlığı vardır, bazılarının da yoktur. Bu, yaşam biçimlerinden kaynaklanır. İnsan gençliğinde bu biçimi seçememiş olabilir. Bu da onu huzursuz kılar: Ama bir şeye, yani kendi özünden başka bir şeye ilgi duyduğu an, artık sorun yok demektir."

Öfkeyle sürdürmüştü konuşmasını. Louis'nin bu saçma konuşmalarını Lambert'in bu kadar önemsemesi sinirlendirmişti onu. Ayağa kalktı: "Artık gitmem gerek."

Scriassine birden doğrularak: "Gerçekten verdiğim bilgileri hiçe mi sayacaksın?" dedi.

"Sen bana hiç bilgi vermedin ki!"

Scriassine kadehini viski ile doldurup bir dikişte içti; tekrar şişeye uzandığında, Claudie hemen yanına gelip hafifçe dokundu koluna: "Sanırım bizim Victor bu akşam yeterince içti."

"Keyfimden mi içiyorum sanıyorsun yoksa," diye bağırdı Scriassine hiddetle.

Henri gülümsedi: "Oysa iyi bir neden olurdu bu!"

"Unutmanın tek yolu bu." Scriassine kadehini tekrar doldurmuştu.

"Unutmak mı! Neyi unutmak?" diye sordu Huguette şaşkın bir halde.

"Ruslar en fazla iki yıla kadar Fransa'yı işgal edecekler ve sizler de önlerinde diz çökeceksiniz."

"İki yıl mı?" Huguette'ti bunu soran.

"Yok canım," dedi Henri.

"Yaptığınız, Avrupa'yı onlara teslim etmek! Hepiniz suç ortağı sayılırsınız. Korkuyorsunuz, gerçek bu! Korkuttuğunuz için de ihanet ediyorsunuz."

"Asıl gerçek, Sovyetler'e olan nefretinden aklını yitirmiş olman," dedi Henri. "Olayları saptırıyor, duyduğun herhangi bir palavrayı ciddiye alıp sağa sola anlatıyorsun. Bu yaptığın hiç de hoş değil. Sovyetler Birliği'ne böyle saldırmakla, sosyalizme de saldırmış oluyorsun."

"Sovyetler'in sosyalizmle artık hiçbir ilgisi kalmadığını pekâlâ da biliyorsun." Dili iyice dolanmaya başlamıştı.

"Amerika mı daha yakın sosyalizme?" dedi Henri.

Scriassine gözleri öfkeden kıpkırmızı olmuş, Henri'ye bakıyordu: "Hem dostum olduğunu ileri sürüyor hem de beni ölüme

mahkûm etmiş bir rejimi savunuyorsun! Beni kurşuna dizecekleri gün ne kadar haklı olduklarını *L'Espoir*'da uzun uzun anlatırsın artık!"

"Aman Tanrım!" dedi Henri. "Savaş görmüş eski kuşaklar yeterince kafa ütülediler. Şimdi de ileride kurşuna dizileceklerle mi uğraşacağız?"

Scriassine, Henri'ye nefretle baktı. Kadehini eline alıp var gücüyle savurdu. Henri ustaca sıyrılınca, bardak duvara çarpıp şangırtıyla kırıldı.

"Gidip yatsan iyi edersin!" dedi Henri kapıya yürürken. Elini hafifçe salladı. "Selam."

"Ona kızmayın," dedi Claudie. "Zil zurna sarhoş."

"Evet, öyle olduğu belli."

Scriassine kendini tekrar koltuğa bırakmış, başını elleri arasına almıştı.

"O ne gösteriydi öyle!" dedi Henri, Lambert'le birlikte konağın avlusunda yürürlerken.

"Evet, Volange'ın düşüncesini paylaşıyorum; politik tartışmaları yasaklamak gerek."

"Scriassine tartışmıyor ki! Sövüp duruyor."

"Zaten olaylar hep öyle gelişir," dedi Lambert. "Millet bardak fırlatıp durur, ama işin gerçeğinde neden söz ettiğini de pek bilmez. İkinizin de Doğu Almanya'da olup bitenlerden haberiniz yok. Scriassine, Sovyetler Birliği'ne karşı; sense ondan yanasın. Haliyle her ikiniz de tarafsız değilsiniz."

"Ben taraf tutmuyorum. Sovyetler'de her şeyin kusursuz olmadığını pekâlâ biliyorum. Bunun aksi şaşırtıcı olurdu zaten. Ama sonuç olarak doğru yolu seçen onlar!"

Lambert suratını asıp suskunluğunu sürdürdü.

"Scriassine'in bu görüşmeden beklediği neydi acaba? Bu fikri ona eminim Louis aşılamıştır; kendisinin aklanmasına yardımcı olacağını umuyor herhalde."

"Belki de sadece seninle yeniden dost olmak istiyor."

"Yok canım!"

Lambert şaşkın şaşkın Henri'ye baktı: "Bir zamanlar en iyi dostun değil miydi?"

"Garip bir dostluktu ama... Tulle Lisesi'ne geldiğinde Parisli olduğu için hava atıyordu; Ona hayran olmuştum: O da beni diğerlerinden herhalde biraz daha yontulmuş bulmuştu. Ama aramızda gerçek bir sempati hiç olmadı."

"Oysa ben, onu çok sempatik buluyorum."

"Politika seni sıktığı için ve katıksız bir edebiyatı savunduğun için sempatik buluyorsun onu. Ama Louis'nin bu savı neden benimsediğini de anlıyorsun herhalde!"

Lambert durakladı: "Şu ya da bu nedenle, dedikleri doğru bence. Hepimizin kişisel sorunları var. Çevre bu sorunlardan dolayı seni suçlarken onları çözemiyorsun da..."

"Ben öyle bir şey demedim: Bir insanın sorunları olması ve onları çözümlemeye çalışması suç değil. Tek söylediğim, onları diğer sorunlardan soyutlamamamız gerektiği... Kim olduğunu, neyi amaçladığını bilmek istiyorsan, bu dünyadaki yerini de iyi saptaman gerek!"

Lambert motosikletine bindi, Henri de arkasına geçti.

"Bir yıl geçti geçmedi, işte hepsi tüm günahlarından arınmış bir tavırla geri dönüyorlar. Bizden farklı bir şeyler söyledikleri için Lambert ve yaşıtları da onların yeni bir soluk getireceklerini sanıyorlar... Buna kapılıp peşlerine takılacaklar. Ne yapıp edip buna karşı koymalı," diye düşünüyordu. Motosiklet durur durmaz, Henri candan bir sesle:

"Teklifini sevinçle kabul ediyorum; muhteşem bir fikir. Böylece kimse işimize karışmayacak," dedi.

"Kabul ediyor musun gerçekten," dedi Lambert. Yüzünde mutlu bir ifade vardı.

"Tabii! Tüm bu olaylar çok canımı sıktı, ondan öyle pek hevesli görünmedim; ama gazeteyi kaybetmemek beni ne kadar mutlu edecek, tahmin edersin."

"Sence Trarieux bu işe yatar mı, ne dersin?"

"Eli mahkûm," dedi Henri Lambert'in elini sıkarken. "Sağ ol!

Yarın görüşürüz."

"Yo, hayır, yan çizmenin hiç mi hiç zamanı değil," diye düşünüyordu Henri odasına girerken. Dubreuilh'e beslediği kin öyle kısa zamanda yatışacak türden değildi. Ama bu, birlikte çalışmalarını engellememeliydi. Böyle duygusal tepkiler ikinci planda kalmalıydı. Önemli olan Volange'ın dönüşünü engellemek ve baskın çıkmaktı. Bir sigara yaktı. *L'Espoir*'ın yönetim kuruluna girmek, Lambert'e de iyi gelecekti. Henri onun gazetede giderek daha çok söz sahibi olmasını sağlayacaktı. Lambert'in politik düşünceleri gelişecek, kendini şimdiki gibi yitik ve umutsuz hissetmeyecekti.

"Şu sıralarda genç olmak hiç de kolay değil" diye düşündü Henri. En kısa zamanda Lambert'le oturup ciddi ciddi konuşmaya karar verdi. "Ona gerçekte ne söyleyebilirim?" Üstünü çıkarmaya koyuldu. "Komünist ya da Hıristiyan olsaydım durumum daha kolay olurdu. İnsan bazı evrensel ahlak değerlerini başkalarına daha kolay benimsetebilir. Ama kendi yaşamında çizdiği yola gelince, bu bambaşka bir şey. İki üç cümleyle anlatılamaz. Lambert'in dünyayı benim bakış açımdan görmesini sağlamalıyım." İçini çekti: İşte edebiyatın neye yaradığı ortada! Başkalarına dünyayı kendi algıladığımız biçimiyle aktarmak! Sorun da zaten buydu: Denemiş, ama başaramamıştı. "Gerçekten denedim mi?" diye geçirdi aklından. Bir sigara daha yakıp yatağın kenarına oturdu. Öylesine bir kitap yazmak istemişti: "Nedensiz, mesnetsiz, sırf keyfi için... Bu kadar kısa bir zamanda bıkmış olması da çok doğaldı.

İçten davranmak istemişti: Ama sadece ölçülü olabilmişti. Kendini geçmişe ya da geleceğe oturtmadan yine kendinden söz etmek istemişti. Oysa kendi yaşamının gerçeği, kendisinin dışında aranmalıydı. Olaylarda, insanlarda, çevrede olup biten her şeyde bu gerçeği yakalamak mümkündü. Kendinden sağlıklı bir şekilde söz edilmesi için çevresindeki her şeye değinmesi gerekti. Ayağa kalkıp bir bardak su içti. Zamanında edebiyatın artık hiçbir anlamı kalmadığını ileri sürmek işine gelmişti; ama bu, onu son derece memnun kılan bir oyun yazmasını da engellememişti. Yeri, tarihi belli, bir mesajı olan bir oyun! Hoşnutluğu tüm bunlardan kaynaklanıyor olmalıydı. Neden belli bir mesaj içeren, belli bir zamana ve mekâna oturtulmuş bir romana başlamasındı? Okuyucuların kendi sorunlarını ve sıkıntılarını bulabilecekleri güncel bir öykü örneğin... Kanıtlamak, uyarmak için değil de tanıklık etmek için yazmak... O gece uykuya dalmakta güçlük çekti.

Dubreuilh, ne Trarieux'yü ne de Samazelle'i ikna etmeyi başarabilmişti. Ama herhalde, ya Lambert'in yönetim kurulunda bulunmasının Henri için nasıl bir garanti olabileceğini anlamadılar ya da SRL'e zararlı olabilecek bir skandaldan ürktüler... Belki de sanıldığı gibi öyle kurnazca bir planları yoktu. Henri'nin onlara önerdiği çözümü hiç zorluk çıkarmadan kabul ettiler. Gazetede, salt yönetimle ilgili görünen bir değişikliği kimse pek önemsemedi. Sadece Vincent tepki gösterdi. Henri'nin Luc'le yalnız olduğu bir sırada redaksiyon odasına hışımla girdi:

"Olup bitenleri anlayamıyorum, ama onca parası olan bir adam mutlaka tehlikeli olmalı! Onsuz idare edilmeliydi!"

"Edilemiyor ama!"

"Peki, Lambert'i yönetim kuruluna neden alıyorsun? Hoş olmayan sürprizlerle karşılaşabilirsin. Düşün bir, kim olduğunu bile bile babasıyla barıştı!"

"İhtiyarın Rosa'yı Almanlara ihbar ettiğine dair hiçbir kanıt yok. İnsanları öyle aklına estiği gibi yargılamaktan da vazgeç. Lambert'i tanırım, ona güvenim sonsuzdur."

Vincent omuz silkti: "Bütün bu olaylar moralimi sıfıra indirdi."

"İşi kıvıramadığımızı kabul etmeliyiz," dedi Luc içini çekerek.

"Hangi işi?" dedi Henri.

"Her şey işte! Bazı durumların artık değişeceğini umarken yine salt para önem kazanır oldu."

"Değişiklikler öyle çabucak olup bitmez!"

"Nedense hiçbir zaman da olmuyor." Vincent sırtını dönüp hızla kapıya doğru yürüdü.

"Sana anlattığımı bilmiyor, değil mi?" diye sordu Luc kaygıyla.

"Yo, hayır... Hiçbir şey söylemedim; söylemeye de niyetim yok. Ne işe yarar ki bu?"

Sözleşmenin imzalanacağı gün, Paule Kasım ayının ılık geçen gününe rağmen şöminede büyük bir ateş yakmıştı. Dalgın bir şekilde, yanan odunları karıştırırken sordu:

"İmzalamaya yüzde yüz kararlı mısın?"

"Kesinlikle evet."

"Neden ama?"

"Başka seçeneğim yok!"

"İstersen seçenek bulursun!"

"Bu durumda hayır."

"Evet!" Paule birden doğruldu: Henri'ye dik dik bakıyordu: "Gazeteyi bırakabilirsin!"

İşte, kaç gündür söylemeye bir türlü cesaret edemediği sözler, beceriksizce ağzından dökülüvermişti; şalının uçlarını sımsıkı tutmuş, o donup kalmış haliyle çok çaresiz görünüyordu. Sonra daha kararlı bir ifadeyle:

"Bence ayrılman daha saygın bir davranış olurdu," dedi Paule.

"Saygın olmak istemiyorum."

"Beş yıl önce hiç duraksamadan giderdin ama."

Henri omuz silkti: "Beş yıl içinde çok şey öğrendim, sen hiçbir şey öğrenemedin mi?"

"Ne öğrendin peki?" dedi Paule gösterişli bir sesle. "El altından uzlaşma yapıp ödün vermeyi mi?"

"Sana kabul etmemin nedenlerini uzun uzun anlatmıştım ama."

"Ah, nedenler hep bulunur zaten! Uzlaşmaya nedensiz varılmaz ki! Ama bazen kabul etmemeyi de bilmek gerek." Paule'ün yüzü değişmişti. Bakışlarında şaşkın, yalvaran bir ifade vardı: "Sen bunu becerirdin bir zamanlar! Hep en zor olan yolları seçmiştin; yalnızlığı, saflığı... Altın simler ve beyazlar içindeki Aziz Georges de Pisanello'yu sana benzetirdik, unuttun mu?"

"Sen benzetirdin."

"Ne olursun, geçmişimizi yadsıma," diye haykırdı Paule.

Henri öfkeyle söylendi: "Hiçbir şeyi yadsıdığım yok!"

"Kendi kendini yadsıyorsun; kendine ihanet ediyorsun. Bunun sorumlusunun kim olduğunu biliyorum," diye sürdürdü öfkeyle. "Günün birinde ondan hesap sormam gerekecek."

"Dubreuilh'ü mü kastediyorsun? Bu çok saçma bir düşünce; kimsenin bana istemediğim bir şeyi yaptıramayacağını bilmeyecek kadar az mı tanıyorsun beni?"

"Zaman zaman seni hiç tanımadığım hissine kapılıyorum." Şaşkın bir tavırla sürdürdü: "Gerçekten de sen misin?"

"Evet, herhalde."

"Ama bundan kendin bile emin değilsin. Bir zamanlar tanıdığım halini anımsıyorum da!"

Henri kaba bir şekilde sözünü kesti: "Beni sürekli olarak geçmişte aramaktan vazgeç. Dün ne kadar gerçeksem, bugün de öyleyim."

"Hayır!... Bizim gerçeğimizin ne olduğunu biliyorum ben," dedi Paule derin bir iç çekişle. "Bunu her şeye rağmen savunacağım."

"Bu tartışmalar hiç bitmeyecek mi? Değiştim ben Paule, bunu kafana iyice sok. İnsanlar değişir, inan bana! Düşünceler ve duygular da. Bunu er geç kabullenmen gerekecek."

"Asla!" dedi Paule. Gözleri yaşarmıştı: "Emin ol, bu tartışmalar senden daha çok beni yıpratıyor. Mecbur olmasaydım eğer, böyle zor bir mücadeleye girer miydim?"

"Seni buna mecbur eden yok ki!"

"Benim özel bir görevim var," dedi Paule gösterişli bir edayla. "Ve yerine getirmeliyim. Senin kendinle barışık olmanı sağlamalıyım. Bunu her kim engellerse karşısına çıkarım."

Bu büyük laflara verecek yanıt bulamıyordu Henri. Hırçın bir sesle söylendi: "Sonunda ne olacak biliyor musun? Birbirimizden nefret edeceğiz."

"Benden gerçekten nefret edebilir misin?" Paule yüzünü elleriyle kapadı, sonra tekrar başını kaldırdı: "Gereğinde nefretini de kabullenirim. Sana duyduğum aşkın uğruna!"

Henri hiç yanıt vermeden omuz silkti ve odasına doğru yürüdü. "Bu işi bitirmem gerek; bitirmek istiyorum," diye düşündü öfkeyle.

SRL, Kasım ayında Thorez'in isteklerini desteklemişti; komünistler de buna karşılık SRL'ye biraz daha olumlu yanaştılar. Böylece, *L'Espoir* fabrikalarda yeniden okunmaya başlandı. Ama bu balayı pek uzun sürmedi. Henri'nin komünistleri 140 milyarlık askeri kredileri onaylamış olmakla suçladıkları bir yazısına öfkeyle saldırdılar. Üç Büyükler politikası konusunda, sosyalistler ile komünistler arasındaki görüş ayrılıklarını vurgulayan Samazelle'in makalesine de verip veriştirdiler. Tepkileri, SRL'yi bölmeye çalışmak, her çareye başvurarak ona karşı çıkmak oldu. Samazelle, onlardan tamamen kopma taraftarıydı. Ona kalsa, SRL bir partiye dönüştürülmeli ve Haziran seçimlerine aday çıkarmalıydı. Önerisi reddedildi; ama Komite, seçimleri fırsat bilip Komünist Partisi'ne karşı biraz daha az pasif bir tutum takınma kararı aldı. Bir kampanya başlatacaklardı.

"Komünist Partisi'ni zayıflatmak niyetinde değiliz, tek isteğimiz çizgisini gözden geçirmesi," diye açıkladı Dubreuilh. "Ve işte şimdi baskı uygulamanın tam zamanı. Bizim kendi adımıza söylediklerimizi hiç dikkate almıyorlar, ama geniş kitleleri hesaba katmak zorundalar. Halkı sol partilere oy vermeye yöneltiriz; ama seçmenlerin isteklerini öne sürmelerini sağlamamız şartıyla. Şu aralar proletaryanın Komünist Partisi'yle ilgili çok şikâyeti var; bu, hoşnutsuzluğu iyi yönlendirir ve somut taleplere dönüştürebilirsek, parti yöneticilerini tavır değiştirmek zorunda bırakabiliriz."

Dubreuilh bir karara vardığı zaman, tüm yaşamını sanki daha önce buna göre ayarlamış izlenimi verirdi. Toplantıdan he-

men sonra, her cumartesi akşamı yaptıkları gibi rıhtımdaki küçük lokantaların birinde akşam yemeği yerken Henri bunun bir kez daha farkına vardı. Dubreuilh hemen o gece hazırlayacağı yazıyı Henri'ye uzun uzun anlatırken, sanki çok daha önceden bu yazıyı hazırlamış da fırsat kolluyormuş gibiydi. Önce, komünistleri Anglosaksonlara yapılan borçlanmayı desteklemiş olmakla suçlayacaktı: "Elbette ki borçlanma kalkınmayı hızlandırabilir, ama işçi sınıfının bundan hiçbir kârı olmayacaktır."

"Ve siz bu kampanyanın gerçekten de herhangi bir etkisi olacağını mı düşünüyorsunuz?" diye sordu Henri.

Dubreuilh omuz silkti: "Göreceğiz! Direniş günlerinde, kararlaştırılan eylemin etkisi kesinmiş gibi davranmak gerektiğini siz söylemez miydiniz? Mükemmel bir ilkeydi. Asla şaşmamalı bundan."

Henri, Dubreuilh'e uzun uzun baktı: "Daha bir yıl önce böyle yanıtlar vermezdi," diye geçirdi aklından. Belli ki Dubreuilh bu son günlerde oldukça endişeliydi.

"Yani fazla bir şey ummuyorsunuz, öyle mi?"

"Bakın, ummak ya da ummamak! Bunlar öylesine öznel kavramlar ki!" dedi Dubreuilh. "İnsan ruh haline göre hareket ederse, bunun sonu gelmez; sonuçta da Scriassine tipinde biri olur çıkar. Bir karara varırken insan her seferinde kendini yoklamaya kalkışmamalı!"

Çehresinde ve sesinde, bir zamanlar Henri'yi duygulandıran sınırsız bir açıklık yansıyordu. Ama Kasım ayındaki o buhrandan sonra, Dubreuilh'e beslediği duygular tümüyle yok olup gitmişti. "Benimle bu kadar samimiyetle konuşması, Anne'ın gitmesinden! Düşüncelerinin etki derecesini birinin üstünde denemek ihtiyacında," diye düşündü. Ama hemen ardından bu olumsuz düşüncelerinden pişmanlık duydu.

Dubreuilh, *L'Espoir*'da son derece keskin bir yazı dizisi yayınladı. Komünist basın öfkeyle dişlerini gösterdi. SRL'nin tavrı, İngiliz emperyalizmine hizmet eder gerekçesiyle Almanlara karşı direnmeyi reddeden Troçkistlerin tavrıyla kıyaslanıyordu. Her şeye karşın Komünist Partisi ile SRL arasında, kimin işçi sınıfının gerçek çıkarlarını gözetmediği yolundaki polemik, ölçülü bir şekilde sürdürülüyordu. Bu yüzden, Henri bir gün *L'Enclume*'de çıkan ve Dubreuilh'e şiddetle saldıran o yazıyı okuyunca çok şaşırdı. O sıralar eleştirilen Dubreuilh'ün *Vigilance*'ta yayınlatmakta olduğu denemesiydi. Bu, birkaç ay önce Henri'ye de söz

ettiği politik sorunlara çok dolaylı bir şekilde değinen kitabının bir bölümüydü. O günden sonra, görülür hiçbir neden olmadan gerçek bir küfür yağmuru başladı. Dubreuilh, kapitalizmin bekçisi, işçi sınıfının düşmanıydı!

"Ne oluyor bunlara? Lachaume böyle bir yazının çıkmasına nasıl oldu da izin verdi? Berbat bir şey bu!" dedi Henri.

"Şaşıracak ne var?" dedi Lambert.

"Çok şaşırdım doğrusu! Özellikle de ifade çok şaşırttı beni. Şu sıralarda herkes birbirine oldukça yumuşak davranıyordu!"

"Benim için sürpriz olmadı bu," dedi Samazelle. "Seçimlere üç ay kala, binlerce işçinin, hatta komünistin okuduğu *L'Espoir* gibi gazeteyi yerin dibine batıracak değiller ya! SRL için de durum aynı sayılır. Onu kollamak işlerine geliyor. Ama Dubreuilh'ü genç solcu aydınların gözünden düşürmek, işte bu son derece yararlıdır."

Samazelle ve Lambert'in açıkça görülen memnuniyetleri Henri'yi sinirlendirmişti. İki gün sonra Lambert oldukça neşeli, hatta muzip bir tavırla: *"L'Enclume*'deki yazıya yanıt olarak bir başka yazı yazdım. Ama yayınlar mısın bilmiyorum," dediğinde daha da tedirgin oldu.

"Neden yayınlamayayım ki?"

"Çünkü her ikisini de veriştiriyorum, hem Dubreuilh'e hem de Lachaume'e. Dubreuilh hak etti bunu. Bir daha ikili oynamasın! Eğer bir entelektüelse, entelektüellerin erdemlerini politikaya feda etmesin; yok eğer bunları gereksiz bir lüks addediyorsa, bunu açıkça söylesin, biz de bilelim. Özgür düşünceleri gider, başka yerde ararız!"

"Bunu *L'Espoir*'da yayınlayabileceğimi hiç sanmıyorum. Üstelik haksızsın da! Yine de yazını bir göreyim."

Yazı, tüm art niyetine karşın ustaca yazılmıştı. Çok keskin, zaman zaman da çok anlamlıydı: Komünistlere saldırısında ölçüyü biraz kaçırmış gibiydi. Dubreuilh konusunda da son derece kırıcıydı.

"Yergi yeteneğin bayağı kuvvetliymiş," dedi Henri gülümseyerek. "Çok çarpıcı yazmışsın gerçekten. Ama ne yazık ki basılmasına olanak yok."

"Dediklerim doğru değil mi?" diye sordu Lambert.

"Evet, Dubreuilh'ün şu anda ikilem içinde olduğu bir gerçek; ama bunu kınama konusu olarak kullanman beni şaşırttı doğrusu. Ben de onun durumunda sayılırım!"

"Sen mi? Bu olsa olsa, ona olan bağlılığındandır," dedi Lambert kâğıt tomarını yeniden cebine sokarken. "Çok matrak gerçekten! Önemsediğimden değil, ama şu yazıyı yayınlatmak neredeyse olanaksız gibi bir şey. *L'Espoir* ve *Vigilance*'a göre fazla antikomünist, sağ kesim için de fazla solcu kaçıyorum."

"Bu, kabul etmediğim ilk yazın olacak."

"Tabii, röportaj her yerde kabul görür. Ama işi biraz olsun önemli bir konuya getirince, kusura bakma dersin, olur biter."

"Dene bakalım," dedi Henri dostça bir tavırla.

Lambert gülümsedi: "İyi ki söyleyecek önemli şeylerim yok!"

"Bu arada yeni öyküler yazmadın mı?"

"Hayır."

"Ne de çabuk yılıyorsun!"

"Beni yıldıran ne biliyor musun?" dedi Lambert ani bir öfkeyle. "Bu Peulevey denen herifin öykülerini *Vigilance*'ta okumak! Eğer bu tür edebiyattan hoşlanıyorsan, diyecek bir şeyim kalmıyor."

"Sana ilginç gelmedi mi?" diye sordu Henri şaşırarak. "Adeta kendini Uzakdoğu'da buluyorsun; sömürge ne demekmiş anlıyorsun, aynı zamanda bir çocukluk dönemi gözlerinin önüne seriliyor."

"*Vigilance*'ın ne roman ne de öykü bastığını, sadece röportajlarla ilgilendiğini söylesenize! Herifin birinin çocukluğunu sömürgelerde geçirmiş olması ve sömürgeciliğe karşı durması sizler için yeterli: Hemen yetenekli olup çıkıyor gözünüzde."

"Peulevey yetenekli ama," dedi Henri. "Hem şu da var; bir şey anlatmak, hiçbir şey anlatmamaktan çok daha ilginç! Senin öykülerindeki eksiklik, bence hiçbir şey anlatmamaya kararlı olmandan geliyor. Deneyimlerinden tıpkı bu çocuğun yaptığı biçimde söz edebilseydin, ortaya muhteşem bir şey çıkabilirdi."

Lambert omuz silkti: "Bir ara ben de çocukluk anılarımı anlatmayı düşünmüştüm. Ama sonra vazgeçtim. Benim deneyimlerim dünyayı tekrar tartışılır kılacak nitelikte değil! Tümüyle kişisel olacağına göre, sizin gözünüzde ne anlam taşıyabilir ki!"

"Her şeyin bir anlamı vardır. Muhakkak ki çocukluk günlerin de bir anlam taşımıştır. O anlamı bulup çıkararak bizlerle paylaşmak senin işin."

"Biliyorum," dedi Lambert alaycı bir sesle. "Konu ne olursa olsun, insanları ilgilendirecek bir yazı bulup çıkarmak müm-

kündür. Ama beni ilgilendiren bu değil: Eğer yazı yazsaydım, her şeyi anlamsızlığı içinde yakalayıp anlatırdım; onları anlatış biçimimle ilginç kılmaya çalışırdım." Omuz silkti: "Merak etme, bunu yapmaya elim varmaz. Ama sizin sevdiğiniz edebiyatı sevmiyorum; onun için de artık hiç yazı yazmayacağım. Hepsi bu kadar!"

"Bak, bir akşam birlikte çıkıp tüm bunları ciddi bir şekilde tartışalım," dedi Henri. "Eğer seni yazmaktan vazgeçiren bensem, üzülürüm buna."

"Üzülmeye değmez," dedi Lambert. Suratı asık bir şekilde bürodan çıktı. Kapıyı neredeyse çarpacaktı. Gerçekten de kırılmış görünüyordu.

"Geçer," diye düşündü Henri. Artık hiçbir şeyi fazla dert edinmemeye karar vermişti: Eninde sonunda olaylar sandığından daha iyi gelişiyordu. Samazelle, Henri'nin sandığı kadar rahatsız edici değildi. İçtenliğiyle, Luc hariç, tüm ekibi kazanmıştı. Trarieux ise gazeteye ayak bile basmıyordu. Tiraj bayağı yükselmişti: Yani sonuç olarak, Henri'nin eskisi kadar boş zamanı oluyordu. Ama onu asıl iyimser kılan şey, yeni romanıydı. Çok büyük zorluklarla karşılaşacağını düşünüp ürkmüştü. Oysa kitap neredeyse kendiliğinden ortaya çıkmıştı.

Bu kez iyi bir başlangıç yaptığından emindi Henri ve büyük bir keyifle yazıyordu. Tek sıkıcı nokta, yazarken Paule'ün yanında oturmak istemesiydi. Müsveddeleri de görmek istiyordu. O sabah, tam kahvaltısını bitirmişti ki, Paule atağa geçti:

"Romanın ilerliyor mu?"

"Şöyle böyle."

"Bana okutmayacak mısın?"

"Kaç kez söyledim; henüz okunabilecek bir şey yok! Oturmamış bir taslak işte."

"Bunu bana söylediğinden bu yana, bir hale yola girmesi gerekmez miydi?"

"Her şeye yeniden başladım."

Paule dirseklerini masaya, ellerini de çenesine dayadı: "Bana artık güvenin kalmadı, değil mi?"

"Tabii ki var!"

"Yo, hayır, artık güvenin yok. O bisikletle yaptığınız geziden sonra oldu bu." Düşünceli bir tavırla konuşuyordu.

Henri hayretle baktı ona: "Bu gezi aramızda neyi değiştirmiş olabilir ki!"

"Kanıtı ortada!"

"Ne kanıtı?"

"Artık dediklerime inanmaz oldun." Henri omuz silkti.

Paule yeniden atıldı: "Artık bana inanmadığını doğrulayacak binlerce kanıt gösterebilirim sana!"

"Örneğin?"

"Örneğin, Eylül'de, sana istediğin zaman oteldeki odanda yazabileceğini söylemiştim; oysa her defasında suçlu bir tavırla izin istiyorsun benden. Senin özgürlüğünü, kendi özgürlüğüme yeğlediğime inanmak bile istemiyorsun."

"Bak Paule, otelde geçirdiğim ilk gecenin sabahında, gözlerinin ağlamaktan şişmiş olduğunu fark ettim."

"Ağlamak benim en doğal hakkım," dedi Paule saldırgan bir tavırla.

"Ama ağlamana ben neden olmak istemem."

"Ya bana güvenmeyip de yazılarını kilitli bir dolaba koyduğunu gördüğümde ağlamadığımı mı sanıyorsun? Evet, dolaba kilitliyorsun!"

"Bunda ağlayacak bir şey yok!" dedi Henri öfkeyle.

"Bana bir hakaret bu." Henri'ye ürkmüş, adeta çocuksu bir tavırla bakıyordu: "Zaman zaman sadist olduğunu bile düşünmüyor değilim."

Henri hiç yanıt vermeden bir fincan kahve daha doldurdu. Paule öfkeyle konuşmasını sürdürdü:

"Kâğıtlarını karıştırmamdan mı korkuyorsun yoksa?"

"Senin yerinde olsaydım yapardım!" dedi Henri.

Paule ayağa kalkıp sandalyesini geriye itti: "Kabul ediyorsun demek! Dolaplarına benim yüzümden kilit vuruyorsun. Demek artık bu hale geldik!"

"Şeytana uymaman için yapıyorum bunu." Bu kez, Henri'nin sesindeki neşe gerçekten çok yapmacıklıydı.

"Demek bu duruma geldik," diye yineledi Paule. Henri'ye dik dik bakıyordu. "Sana bu kâğıtlara dokunmayacağıma söz versem, inanır mısın bana? Açık bırakır mısın çekmeceyi?"

"Bu kör olası yazılar sende öyle bir saplantı haline geldi ki sen bile ne yapıp yapamayacağın hakkında bir şey söyleyemezsin; elbette dürüstlüğüne inanıyorum, ama yine de kilitleyeceğim çekmeceyi."

Bir sessizlik oldu. Ardından Paule, kelimelerin üstüne basa basa konuştu: "Beni hiç bugünkü kadar incitmemiştin."

"Madem gerçekleri görmeye tahammülün yok, bari beni söyletme!" dedi Henri sandalyesini öfkeyle geriye itti.

Merdivenleri çıktı, masasına oturdu. Aslında Paule müsveddelerin önüne sürülmesini hak etmişti. Böylece de ondan kurtulmuş olurdu. Tabii kitap yayınlanacağı zaman, bazı bölümleri biraz yumuşatması gerekecekti. O arada Paule ölmezse!... O zamana kadar yazdıklarını tekrar tekrar okudukça hıncını almış hissediyordu kendini. "Bir anlamda edebiyat yaşamdan da gerçek. Dubreuilh beni oyuna getirdi; Louis alçağın teki; Paule ise bana hayatı zehir ediyor. Ve ben, onlara gülücükler dağıtıyorum. Nedense duygular kâğıda çok daha yoğun bir biçimde aktarılıyor." Ayrılma sahnesini bir daha gözden geçirdi: Kâğıt üstünde her şey ne kadar kolaydı! İnsan nefret edebilir, kavga edebilir, bağırabilir, öldürebilir, kendini de öldürebilir, sonuna kadar gidebilirdi. İşte bundan dolayı, edebiyat sonuçta bir sahtekarlıktı. "Olsun," diye düşündü. "Yine de çok rahatlatıcı. Gerçek yaşamda insan kendini sürekli yadsıyıp duruyor; diğerleri ise sürekli ona karşı çıkıyor. Paule beni delirtiyor. Ama az önce yine o acıma duygusu içimi kapladı. Belli ki kendini hâlâ sevdiğimi düşünüyor. Kâğıt üstünde zamanı durdurup dünyaya kendi inançlarımı kabul ettirebiliyorum. Tek gerçek onlar oluyor!" Dolmakaleminin kapağını çıkardı. Paule bu yazdıklarını okuyamayacaktı asla. Yine de Henri, kendini zafer kazanmış gibi hissediyordu. Sanki Paule'ü sayfalara döktüğü bu kadın portresinde kendini tanımaya zorlamış gibiydi. Yani sadece rol yapan, düşlere boğulmuş, sahte bir sevgili. Özveri ve hoşgörü oyunları oynayarak, aslında gururdan ve cesaretten yoksun, tutkularının esiri olan bencil bir kadın! Onu böyle görüyor ve kitabında da tam gördüğü gibi anlatıyordu.

Henri sonraki günler yeni tartışmalara yol açmamak için elinden geleni yaptı. Paule yine öfkelenecek bir neden buldu: Claudie'nin evinde vermeyi kabul ettiği konferans! İlk önce kendini savunmaya çalıştı. Dubreuilh bile Claudie'nin evinde konferans vermeyi kabul etmişti! Amaç bir Çocuk Bakımevi için para toplamaktı; yani bu çağrıyı reddetmek olanaksızdı. Paule'ün bir türlü yatışmadığını görünce susmaya karar verdi. Bu taktik Paule'ü çileden çıkarmaktan başka bir işe yaramadı. Paule de suskunluğa gömüldü. Ama bazı önemli kararlar aldığı izlenimi uyandırıyordu. Konferans günü odalarında aynanın karşısında kravatını

bağlarken, ona öyle kötü bakışlar atıyordu ki, Henri bir umuda kapıldı: "Ayrılmamızı o isteyecek!" Nazik bir sesle sordu:

"Demek benimle gelmiyorsun."

Paule öyle ani bir kahkaha patlattı ki onu tanımamış olsaydı kuşkusuz deli sanırdı: "Benim o panayıra katılacağımı mı sanıyorsun? Çok komik doğrusu!"

"Sen bilirsin!"

"Yapacak çok daha önemli işlerim var!" Besbelli bu işlerin ne olduğunu Henri'nin sormasını bekliyordu. O da ilgileniyormuş gibi: "Neymiş bakalım?" dedi.

"Orası benim bileceğim iş," dedi Paule ölçülü bir tavırla.

Henri bu kez ısrar etmeyip hazırlamaya devam etti. Paule kışkırtıcı bir sesle:

"*Vigilance*'a uğrayıp Dubreuilh'i göreceğim," dedi.

Henri aniden döndü; Paule nihayet istediği tepkiyi almıştı: "Neden Dubreuilh'le görüşmek istiyorsun?"

"Günün birinde onunla hesaplaşmaya gideceğimi söylemiştim ya sana!"

"Hangi konularda?"

"Hem kendi adıma hem de senin adına söyleyeceğim çok şey var ona."

"Lütfen Dubreuilh'le olan ilişkilerime karışma. Ona söyleyecek hiçbir şeyin yok. Gidip onu görmen gereksiz."

"Kusura bakma," dedi Paule. "Geç bile kaldım. Bu adam seni hep yanlış yönlendiriyor. Ondan ancak ben kurtarabilirim seni."

Henri beynine kan sıçradığını hissetti. Paul'ün Dubreuilh'e anlatacağı ne olabilirdi ki? Henri kaygılı ya da öfkeli olduğu zamanlar, Paule'ün önünde aklından geçenleri söylemişti. Bu sözlerin Dubreuilh'ün kulağına gitmesi olacak şey değildi. Paule'ü bundan nasıl vazgeçirebilirdi? Claudie'nin evinde bekleniyordu. Beş dakika içinde Paul'ü ikna edemezdi ki! Onu bir yere bağlaması ya da bir odaya kilitlemesi gerekirdi. Umutsuzca geveledi: "Saçmalıyorsun."

"Benim gibi yalnız yaşayan bir insanın düşünecek bol zamanı olur," dedi Paule. "Seni ve seninle ilgili her şeyi aklımdan geçiririm. Ve bazen bazı şeyleri bütün açıklığıyla görürüm. Birkaç gün önce de Dubreuilh gözümün önünde canlandı ve birden anladım: Seni yıkmak için elinden geleni yapacak."

"Hayal görmeye mi başladın yoksa?"

Paule'ü nasıl korkutacağını düşünüyor, aklına tek bir çare geliyordu: Onu ayrılmakla tehdit etmek!

"Ben sadece hayallere dayanarak konuşmuyorum," dedi Paule gizemli bir sesle.

"Ya neye?"

"Birtakım bilgiler edindim." Henri'ye muzip muzip baktı. O da onu şaşkınlıkla süzüyordu.

"Anne, sana herhalde Dubreuilh'ün beni yıkmak istediğini söylememiştir."

"Sana Anne'dan söz eden kim? Anne'miş! O senden de kördür."

"O halde danıştığın o aklıevvel kim?" diye sordu Henri. Belli belirsiz bir kaygı kaplamıştı içini.

Paule'ün bakışı birden ciddileşti: "Lambert'le konuştum."

"Lambert'le mi? Nerede gördün onu?" Öfkeden sesi kısılmıştı.

"Burada. Suç mu?" diye sordu Paule, sakin bir yüz ifadesiyle. "Ona telefon edip gelmesini söyledim."

"Ne zaman?"

"Dün. O da Dubreuilh'den pek hoşlanmıyor," dedi memnun bir tavırla.

"Buna güveni kötüye kullanma derler." Onun o gülünç ifadesi, saçma sapan ciddiyetiyle Lambert'in karşısına geçip anlattığını düşündükçe çileden çıkıyor, içinden onu tokatlamak geliyordu. "Bir de dürüstlükten, incelikten söz edip durursun," diye sürdürdü Henri öfkeli bir sesle. "Bence bir erkeğin yaşamını, düşüncelerini, sırlarını paylaşıp da, sonra bunları gidip başkasına anlatan bir kadın iğrençtir. Duydun mu iğrenç!" diye yineledi. Onu bileğinden sıkıca tutmuştu.

"Senin yaşamın benim de yaşamım sayılır. Kendimi uğruna feda ettiğime göre, üzerinde bazı haklarım var!"

"Senden hiç fedakârlık etmeni istemedim. Geçen yıl kendine ait bir yaşam sürmene yardımcı olmak istedim. Ama sen bunu kabul etmedin. Bu senin bileceğin iş, ama sakın gelip de üzerimde hak iddia ettiğini söyleme bana."

"Kabul etmediysem, senin için, bana gereksinim duyduğun için yaptım bunu."

"Bu bitmez tükenmez tartışmalara gerek duyduğumu mu sanıyorsun? Yanılıyorsun! Gün oldu, canım buraya ayak basmak bile istemedi. Hem şunu iyi bil: Dubreuilh'le gidip görüşürsen, bunu asla affetmem. Beni bir daha göremezsin."

"Ama ben, seni kurtarmak istiyorum," dedi Paule hırsla. "Yolunu yitirdiğini görmek istemiyorsun. Her uzlaşmayı kabul ediyorsun, salonlarda boy gösteriyorsun... Hem yazdıklarını neden bana göstermediğini biliyorum: Buna cesaretin yok, çünkü gerileyişin kitabına yansıyor ve bunu hissediyorsun. Utanıyorsun yani! Öylesine utanıyorsun ki yazdıklarını bir çekmeceye kilitliyorsun! Çok aşağılık şeyler olmalı bu yazdıkların."

Henri, ona nefret dolu bir bakış attı: "Sana bu yazıları okutursam, Dubreuilh'e gitmeyeceğine söz verir misin?"

Paule'ün ifadesi birden yumuşayıverdi: "Bana okutacak mısın gerçekten?"

"Gitmeyeceğine söz veriyor musun?"

Paule bir an düşündü: "Bugün gitmeyeceğime söz veriyorum."

"Bu bana yeter," dedi Henri. Çekmeceyi açıp, kalın defteri yatağın üstüne attı.

"Gerçekten de okuyabilir miyim?" diye sordu Paule. Çok şaşırmıştı; o rol yapar havalarından eser kalmamıştı. Acınacak bir hali vardı.

"Okuyabilirsin!"

"Çok mutluyum, inan," dedi Paule. Dudaklarında utangaç bir tebessüm belirdi. "Bu akşam eskiden yaptığımız gibi üstünde konuşuruz."

Henri yanıt vermedi. Paule'ün eliyle dokunduğu deftere bakıyordu. Sadece kâğıt ve mürekkep! Babasının eczanesinde kilitli duran ilaç tozları kadar zararsız bir görünümdeydi. Oysa Henri, kendini neredeyse katil gibi hissediyordu.

Kaçar adımlarla uzaklaşırken Paule tırabzan üstünden eğilip onu uğurladı.

"Güle güle!"

Merdivenleri koşar adımlarla indi. Kaçıyordu hâlâ. Tüm düşüncelerinden arınmaya çalışıyordu. Bu akşam Paule'ü tekrar gördüğünde, hepsini okumuş olacaktı. Hiç kuşku yok, her cümleyi, her sözcüğü tekrar tekrar okuyacaktı: Bir cinayetti işlediği; birden durdu. Elini merdiven tırabzanına dayayarak yavaşça birkaç basamak çıktığında iri, siyah bir köpek havlayarak üstüne atıldı. Bu köpekten, bu merdivenden, Paule'ün tutkulu aşkından, suskunluklarından, sinir krizlerinden, sorunlarından, hepsinden nefret ediyordu artık. Yeniden teker teker basamaklardan aşağı inip sokağa çıktı.

Havanın pembemsi bir renge çaldığı sisli, güzel bir kış günüydü; camlı kapının ardında gökyüzü ipekli bir kumaş görünümünde uzanıp gidiyordu. Bakışlarını dinleyicilere çevirdi. Onları görerek konuşmak çok daha zor oluyordu. O küçük şapkalar, mücevherler, kürkler! Çoğunluk kadındı: Kendilerine özenle bakarak, yaşlanmaya karşı savaş veren kadınlar! Fransız gazeteciliğinin tarihçesi onları niçin ilgilendiriyordu acaba? İçerisi çok sıcaktı; etrafa yoğun bir parfüm kokusu yayılıyordu. Henri'nin bakışı Marie-Ange'ın ölçülü tebessümüne takıldı. Vincent'in yüzünde ise kocaman, çocuksu bir gülümseme vardı. Lambert, Arjantinli bir milyarder ile kambur bir sponsor arasında oturuyordu. Henri, onunla karşı karşıya gelmekten çekiniyor, utanıyordu. Hemen bakışlarını indirdi ve sözcüklerin ağzından dökülmelerine terk etti kendini.

"Ha-ri-ka!"

Claudie, alkış sinyalini vermişti bile. Dinleyiciler ellerini çırpıyor, bas bas bağırıyor, Henri'nin durduğu yükseltiye hücum ediyorlardı. Huguette Volange, Henri'nin hemen arkasındaki küçük bir kapıyı araladı: "Şöyle gelin! Claudie şu sayın bayanları kapı önüne koyacak; sadece dostlardan ve ev efradından birkaç kişiye kalmalarını rica etti. Susuzluktan ölmüşsünüzdür." Bir taraftan da Henri'yi büfeye doğru sürüklüyordu. Orada, servis yapan iki garsonun karşısında Julien tek başına şampanya içiyordu.

"Kusura bakma, hiçbir şey dinlemedim," dedi Julien biraz kaba bir tavırla. "Buraya sadece beleşten kafayı çekmeye geldim."

"Kusura bakmam tabii!" dedi Henri. "Konferans dinlemek, en azından konferans vermek kadar sıkıcı olmalı."

"Ben hiç sıkılmadım," dedi Vincent. "Bayağı eğiticiydi!" Güldü. "Yine de bir kadehe hayır demem."

"İç bakalım," dedi Henri. Son bir gayretle yüzüne nazik bir tebessüm kondurdu. Göğsünde lejyon madalyası taşıyan beyaz saçlı bir kadın, hızla ona doğru yürüdü.

"Yardımınıza teşekkürler! Harikaydı! Duhamel'den daha fazla para topladınız, biliyor musunuz?"

"Çok sevindim." Henri'nin gözleri Lambert'i arıyordu. Paule ona neler anlatmıştı acaba? Lambert'e özel yaşamından hiç söz etmemişti. Lambert, muhtemelen Nadine yoluyla onun hakkında bazı özel şeyler öğrenmişti. Ama bu, Henri'nin umurunda

bile değildi. Nadine'le arasında geçenler apaçık ortadaydı zaten. Oysa Paule'le ilişkisi bambaşkaydı. Lambert'e gülümsedi: "Bu panayır bittikten sonra, beni motosikletinle eve atabilir misin?"

"Memnuniyetle." Rahat, doğal bir hali vardı.

"Sağ ol! Bu arada biraz sohbet de etmiş oluruz."

Claudie'nin hışımla salona girip ona doğru yürüdüğünü görünce, sustu.

"Haydi bakalım, hatırımı kırmayın da biraz kitap imzalayın. Bu gördüğünüz hanımların hepsi de size hayran."

"Memnuniyetle," dedi Henri. Sonra fısıltılı bir sesle ekledi: "Ama kalamayacağım, beni gazetede bekliyorlar."

"Ama Belhomme'ları görmelisiniz. Sırf sizinle tanışmak için gelecekler. Birazdan burada olurlar."

"Yarım saate kadar gitmem lazım." Uzun boylu bir sarışının uzattığı kitabı aldı: "Adınız?"

"Adımı bilmiyorsunuz, ama yakında öğreneceksiniz," dedi sarışın kadın, biraz küçümser bir tavırla: "Collette Manson." Sonra da gizem dolu bir sesle teşekkür edip uzaklaştı. Bir başka kitap daha uzatıldı, bir başka isim daha yazdı; Gerçek bir komedi oynanıyordu. Henri gülümsüyor, imza atıyor, tekrar tekrar gülümsüyor ve imza atıyordu. Henri'nin elini sıkan dinleyiciler de gülümsüyorlardı. Hepsinin de gözlerinde bir küstahlık ve merak okunuyordu. Daha önce Duhamel'e söyledikleri, bundan sonra da Mauriac ya da Aragon'a yineleyecekleri lafları söyleyip duruyorlardı. Zaman zaman hevesli bir okuyucu, hayranlığını dile getirme zorunluluğunu duyuyordu. Kimi uykusuz geçen bir gecenin tasvirinden kimi de mezarlıklarla ilgili bir cümleden allak bullak olmuştu. Nedense hep sıradan bölümlerden söz ediliyordu. Guite Ventadour, kınayan bir ifadeyle, Henri'ye kahramanlarını neden öyle zavallı tiplerden oluşturduğunu sordu. Aynı zamanda da etrafını saran çok daha zavallı adamlara gülücük dağıtmakla meşguldü. "İnsanlar roman kahramanlarına ne kadar da acımasız davranıyorlar," diye düşündü Henri. "Hiçbir kusurunu affetmiyorlar." Okuma biçimleri de çok garipti. Herhalde onlara verilen mesajı atlayarak, olayların derinine inemeden çevirmişlerdi sayfaları. Zaman zaman bir sözcük onlarda birtakım anılar -kim bilir neler-, özlemler çağrıştırmıştı... Ya da kendilerini, verilen bu imajda yansıyor gibi görüyorlardı. Bir an durup kendilerini seyrediyor, sonra da körü körüne yollarına devam ediyorlardı! Galiba en iyisi okuyucularını hiç tanımamaktı.

Onu alaylı bir ifadeyle tepeden tırnağa süzen Marie-Ange'ın yanına yaklaştı.

"Ne sırıtıp duruyorsun öyle?"

"Sırıttığım filan yok, sadece izliyorum." İnce ince alay ediyordu Henri'yle.

"İnsan içine çıkmamakla iyi ediyormuşsun; pek parlak değilsin doğrusu!"

"Parlak olmak için ne yapmak gerekir?"

"Dostun Volange'a bir baksana! Bu konuda sana epey ders verebilir."

"Ne yazık ki hiç yetenekli değilim."

Dinleyicilerin gözünü kamaştırmak onu pek ilgilendirmiyordu; onları kızdırmak da boşunaydı. Julien meydan okurcasına kadeh üstüne kadeh dikiyor, bas bas bağırıyordu. Etrafındakiler ise büyük bir hoşgörüyle, her dediğine gülüyorlardı. "Benim ünlü bir ismim olsaydı, ondan bir an evvel kurtulmaya bakardım. Belzunce, Polignac, La Rochefoucault gibi isimler, Fransız tarih kitaplarında kala kala tozlandılar artık!" diye söyleniyordu Julien. Karşısındakilere hakaret edebilir, rahatlıkla en münasebetsiz sözleri söyleyebilirdi. Hepsinin de ağzı kulaklarındaydı; unvanlar, ödüller, nişanlarla göklere çıkarılmadığı zamanlar, bir şairin gülünç olması doğal, hatta uygun görülürdü. Julien bu kişilere hükmettiğini sanırken, aslında onların ne denli üstün olduklarını doğrulamış oluyordu. Sonuçta tek çare, bu insanlara hiç görünmemekti. Claudie'nin etrafında pervane olan salon yazarları ile sahte entelektüeller, daha da can sıkıcıydılar. Yazı yazmak onları eğlendirmediği gibi düşünmek de pek zahmetli geliyordu. Can sıkıntıları açıkça okunuyordu yüzlerinden. Tek kaygıları, rollerini iyi oynamak, kariyerlerinde başarılı olabilmekti; sık sık görüşmeleri, birbirlerini kıskançlıkla izlemek içindi sadece. Berbat bir kesim oluşturuyorlardı. Scriassine'i görünce, Henri'nin yüreğine su serpildi; Scriassine bazen bağnaz, inişli çıkışlı ve çekilmez olabiliyordu, ama hiç olmazsa daha doğal, daha inandırıcıydı. Sözcükleri tutkularının bir yansıması olarak açığa çıkıyor ve bunları para, iltifat, ün ve saygınlık gibi kavramlara değişmiyordu. Ondaki kendini beğenmişlik ikinci plandaydı ve yüzeyseldi.

"Umarım bana küs değilsindir!" dedi Scriassine.

"Tabii ki hayır. Sarhoştun. Nasılsın? Hâlâ buralarda mısın?"

"Evet, sana özel olarak bir merhaba demek için aşağıya indim; sosyete takımının artık gitmiş olduğunu umuyordum. Bunlara mı konferans verdin sen? Claudie'nin konuşmanı isteği kişiler bunlar mıydı?"

"Hiç de fena bir dinleyici grubu sayılmazdı," dedi Volange. Sessiz adımlarla yanlarına yaklaşmıştı. Etrafını kurumlu bir tebessümle selamlayıp Lambert'e baktı: "Çok parası olan insanlar işe yaramaz görünmeye bayılırlar. Oysa çoğu zaman gerçek değerlerin bilincindedirler. Örneğin, Claudie'nin lüks anlayışını çok takdir ediyorum ben."

"Lüks benim midemi bulandırır," dedi Scriassine.

Marie-Ange bir kahkaha patlatınca, Louis sert sert ona baktı. "Herhalde sahte lüksü kastediyorsunuz," dedi Huguette Volange, hoşgörülü bir edayla.

"Sahte ya da gerçek, lüksü sevmem ben!"

"Lüksü sevmemek olur mu?"

"Üstelik lüksü seven insanları da sevmem!" dedi Scriassine. "Viyana'dayken," diye sürdürdü, "üç kişi köhne bir evde yaşıyorduk ve bir pardösüyü paylaşıyorduk. Yaşamımın en güzel devresiydi, inanın!"

"Bu, tuhaf bir suçluluk kompleksinden kaynaklanıyor olmalı," dedi Volange. Scriassine'in sözleri onu eğlendirmişe benziyordu.

"Ben komplekslerimin bilincindeyim; bu duygunun onlarla hiçbir ilgisi yok!" dedi Scriassine soğuk bir sesle.

"Tabii ki var! Tüm solcular gibi her ikiniz de püritensiniz," diye sürdürdü Volange, Henri'ye dönerek. "Lüks sizi korkutuyor, çünkü vicdan azabı çekmeye dayanamıyorsunuz. Bu sadelik sonunda oldukça tehlikeli olabilir; insan lüksü reddeder, ardından da şiiri ve sanatı..."

Henri hiç yanıt vermedi; Volange'ın sözlerine aldırış ettiği filan yoktu. Onu asıl ilgilendiren, Volange'ın son görüştüklerinden bu yana ne denli değiştiğiydi. Artık ne sesinde ne gülüşünde en ufak bir alçakgönüllülük izi kalmıştı. Eski küstah tavırları tekrar su üstüne çıkmıştı.

"Lüks ile sanat apayrı şeyler ama!" dedi Lambert. Utangaç bir sesle konuşmuştu.

"Ayrıdır, evet," diye yanıtladı Louis. "Ama herkesin vicdanı rahat edip kötülük bu dünyadan kaybolup gittiğinde sanat da yok olup gidecektir. Sanat kötülüğü içinde sindirip eritme de-

nemesidir. Örgütlü ilericiler kötülüğü yok etme çabasındalar. Böylece, sanatı da ölüme mahkûm etmiş oluyorlar." İçini çekti: "Vaat ettikleri dünya pek renksiz olacak gibi görünüyor!"

Henri omuz silkti: "Siz, örgütlü ilerici düşmanları gerçekten de bir tuhafsınız! Bazen haksızlığın asla yok edilemeyeceğinden yakınıyorsunuz; bazen de dünyanın silik, sönük kalacağından. Tüm kamtlamalarınızı size karşı kullanabiliriz bu durumda."

"Kötülüğün sanata gerekli olabileceği düşüncesini çok ilginç buluyorum," dedi Lambert, Volange'a bakarak.

Claudie, Henri'nin kolunu tutarak: "İşte Lucie Belhomme şu ilerideki esmer uzun boylu, şık hanım. Gelin sizi tanıştırayım."

Siyahlar giymiş uzun, sıska bir kadını işaret ediyordu. Şık mıydı gerçekten? Henri bu sözcüğün anlamını asla tam olarak kavrayamayacaktı! Ona göre kadınlar arzulanacak ya da arzulanamayacak kadınlar diye iki gruba ayrılırdı: Bu, hiç de arzulanacak kadınlardan değildi!

"Ve işte kızı, Josette Belhomme," dedi Claudie.

Genç kadın tartışmasız çok güzeldi; ama dış görünüşü Jeanne rolüne pek uygun değildi: Kürkü, parfümü, yüksek topuklu ayakkabıları, upuzun kırmızı tırnakları, özenle taranmış kızıl saçlarıyla bambaşka bir tipti. Tüm bu özellikler, bir salon kadınının değişmez nitelikleriydi.

"Oyununuzu okudum, bir şaheser!" dedi Lucie Belhomme ölçülü ama kulağa hoş gelen bir sesle. "Çok da para kazanır. Bu tür şeylerin kokusunu derhal alırım. Stüdyo 46'nın yöneticisi olan yakın dostum Vernon'a da söz ettim bundan. Çok ilgilendi."

"Oyunu fazla cüretkâr bulmadı mı?" diye sordu Henri.

"Cüret dediğiniz, bir oyunu ya başarılı kılar ya da batırır; bu, birçok etkene bağlı. Vernon'u bu riski almaya ikna edebilirim sanıyorum." Bir sessizlik oldu. Ardından da küstah bir tavırla açıkça şunları söyledi: "Vernon, Josette'e bir şans tanımaya hazır; şimdiye dek yalnızca küçük rollerde oynadı, henüz yirmi bir yaşında. Ama yeteneklidir; rolünü şaşılacak kadar yaşayarak oynar. İkinci bölümdeki o sahnede izlemenizi isterdim!"

"Sevinirim," dedi Henri.

Lucie, Claudie'ye döndü: "Kızcağızın rolünü oynayabileceği rahat bir köşeniz vardır herhalde!" dedi.

"Şimdi olmaz," dedi Josette.

Ürkmüş bir tavırla bir annesine, bir Henri'ye bakıyordu. O gösterişli mankenlerin kendinden emin havası yoktu üstünde. Güzelliğini zor kaldırır gibi bir hali vardı; iri siyah gözleri, o aşırı dolgun dudakları, bembeyaz tenine vuran kızıl saçlarıyla gerçekten de çok güzeldi.

"On dakika bile sürmez," dedi Lucie.

"Ama öyle tepeden inme olmaz ki!" dedi Josette.

"Acelemiz yok," diye atıldı Henri. "Vernon gerçekten oyunu kabul ederse, bir gün saptarız."

Lucie hafifçe gülümsedi: "Rolün Josette'e verileceği kesinse, Vernon piyesi mutlaka kabul edecektir."

Josette'in o incecik beyaz teni, göğsünden saç diplerine kadar kızardı. Henri tatlı tatlı gülümsedi ona:

"Bir gün saptayalım isterseniz: Salı günü saat dört sularında. Size uygun mu?"

Josette, evet anlamında başını salladı.

"Bana gelin," dedi Lucie, "rahat çalışırsınız".

"Rol sizi ilgilendiriyor mu?" diye sordu Henri ölçülü bir şekilde.

"Tabii!"

"Doğrusu Jeanne'ı böyle güzel tahayyül etmemiştim," dedi Henri neşeyle.

O dolgun, çarpıcı dudaklara bir an için belli belirsiz nazik bir tebessüm yayıldı. Josette'e başarının yolunu açacak tüm o mimikler öğretilmiş olmalıydı. Ama o dersini pek iyi öğrenememişti; iri gözlü gösterişli çehresi her tür maskeyi indiriyordu.

"Bir oyuncunun güzel olmasında daima büyük yararlar vardır!" dedi Lucie. "Kadın sahneye yarı çıplak çıktığında, seyircinin görmek istediği işte budur." Josette'in eteklerini aniden kaldırarak, ipek çoraplar içindeki o upuzun bacaklarını ortaya çıkardı.

"Anne!"

Josette'in çaresiz sesi Henri'yi etkilemişti; gerçekten diğerlerinden hiç farkı olmayan bir taş bebek miydi? Elbette ki küçük dağları o yaratmamıştı. Ama bu dokunaklı çehreden herhangi bir anlam bulup çıkarmamak da olanaksızdı.

"Saf kız rolünü oynama şimdi; senin türün değil bu!" dedi Lucie Belhomme donuk bir sesle. "Randevu gününü yazsana."

Josette hiç itiraz etmeden çantasını açıp bir cep ajandası çıkardı. Henri, dantel işlemeli bir mendille bir pudriyer gördü.

Eskiden bir kadın çantasının içi onun gözünde ne kadar da gizem doluydu. Henri genç kadının ince parmaklarını bir süre tuttu.

"Salıya."

"Tamam."

"Hoşunuza gitti mi?" diye sordu Claudie bayağı bir gülücükle. Bir taraftan da iki kadının ardından bakıyordu. "O halde hiç çekinmeyin, zavallı kızcağız pek zorluk çıkarmaz size."

"Neden zavallı dediniz?"

"Lucie, yaşanması kolay bir insan değil de ondan. Rahata kavuşmadan önce, türlü güçlüklerle boğuşmuş. Böyle kadınlar genellikle pek şefkatli olmazlar."

Başka bir zaman olsaydı, Claudie'nin dedikodularını zevkle dinlerdi; ama Volange ile Lambert heyecanlı bir şekilde tartışıyorlardı. Volange kendine özgü zarif el hareketleriyle gevezelik ediyor, Lambert de gülümseyerek başını sallıyordu. Henri araya girmek, düşüncelerini söylemek isterdi. Vincent'ın konuşmak üzere büfeden ayrılıp onlara doğru yürüdüğünü görünce rahatladı. Volange'a sesleniyordu:

"Size bir soru, tek bir soru sormak istiyorum: Sizin gibi bir herifin burada işi ne?"

"Gördüğünüz gibi Lambert'le sohbet ediyorum," dedi Louis sakin bir sesle. "Sizse kafayı çekiyorsunuz. Bu da apaçık ortada..."

"Belki de sizi uyarmadılar! Kamplara yollananların çocukları yararına düzenlenen bir toplantı bu. Burada size yer yok."

"Bu dünyada yerini tam olarak bilen var mi ki?" dedi Louis. "Eğer siz bildiğinizi iddia ediyorsanız, Tanrı'nın ayyaşlara bir lütfu olmalı bu!"

"Vincent'ı bilmezsiniz siz," dedi Lambert alaycı bir sesle. "O her şeyi bilir, herkesi yargılar ve asla yanılmaz! Herkese dersini anında verir..."

Vincent hiç bu kadar solgun görünmemişti: Gözleri kan çanağı gibiydi. Homurdanarak:

"Bir alçağı bir görüşte tanırım ben!" diye söylendi.

"Galiba bu delikanlının tıbbi yardıma ihtiyacı var," dedi Louis. "Bu yaşta birinin alkole bu kadar tutsak olduğunu görmek, çok asap bozucu gerçekten de."

Henri yanlarına geldi: "Sen ki kötülüğü sanatla o kadar pervasız bir şekilde bağdaştırmıştın, bakıyorum birden katılaştın!

Vincent şeytanı kendi bildiğince ödüllendirir, neden kafa çekilmesin?"

"Biri alçak, diğeriyse bir alçağın oğlu! Tabii ki birlikte gayet iyi anlaşacaklar," dedi Vincent o müthiş tebessümüyle.

"Ne dedin? Tekrar etsene bir!" dedi Lambert.

Vincent'ın sesi daha bir keskinleşti: "Dedim ki: Rosa'yı hatırlıyor musun?"

"Sen benimle bir dışarı gelsene! Hatırlayıp hatırlamadığımı sana göstereyim."

"Dışarı çıkmaya hiç gerek yok."

Henri, Vincent'ı tutarken, Louis de elini Lambert'in omzuna koydu: "Boş verin," dedi.

"Suratını dağıtacağım onun!"

"Başka sefere yaparsın," dedi Henri. "Beni motosikletle eve bırakacağına söz vermiştin; acelem de var!" Sonra Vincent'a dönerek: "Sen de rahat dur artık!" diye sürdürdü dostça bir tavırla. Vincent ise hâlâ anlamsız sözler geveliyordu.

Lambert, Henri'nin peşine takıldı; ama avluyu geçerken küskün bir sesle sordu: "Bana engel olmamalıydın. İyi bir ders verecektim ona. Dövüşmesini iyi bilirim, emin ol."

"Buna hiç şüphem yok, ama bence dövüşmek kadar saçma bir şey olamaz."

"Oturup tartışacağıma bir tane indirmeliydim. Tepkilerim hep yanlıştır zaten, yumruğu patlatmak gerektiğinde ben tartışıyorum."

"Vincent içkiliydi, sen de biliyorsun. Biraz da çatlaktır; söylediklerine aldırış etme."

"Pek teselli oldu bu... Dediğin kadar çatlak olsaydı, onunla bu kadar dostluk kurmazdın," dedi Lambert öfkeyle. Motosikletine hışımla atladı. "Nereye?"

"Eve! Gazeteye sonra uğrarım," dedi Henri.

Birden Paule'ü gözünün önüne getirdi: Odada sabit bakışlarla dimdik oturuyor, her şeyi okumuş: Ayrılma bölümünü de kelimesi kelimesine okumuştu kuşkusuz! Henri'nin onun hakkında tüm düşündüklerini biliyordu artık. Onu hemen görmeliydi. Lambert motosikletini rıhtım boyunca hızla sürüyordu. Kırmızı ışıkta durduğunda, Henri sormaktan kendini alamadı:

"Bir kadeh bir şey içelim mi?"

Paule'ü hemen görmeliydi. Hem de hemen; ama onunla karşı karşıya gelmeye hiç cesareti yoktu.

"Nasıl istersen," dedi Lambert aksi bir tavırla.

"Vincent'ı pataklamana izin vermediğim için surat asacak değilsin herhalde?"

"Nasıl oluyor da bu herifi çekiyorsun? Hiç anlamıyorum doğrusu!" Lambert'in sesi öfkeliydi. "İçip içip küfelik olması, paspal görünümü, o genelev hikâyeleri, üstelik o desperado havaları! Tüm bunlar beni çileden çıkarıyor. Maki'deyken adam vurduğu bir gerçek, ama bunu başkaları da yaptı. Tüm yaşamı boyunca kalbinde yara bandıyla dolaşması için bir neden değil bu. Nadine de ona savaşçı bir melek gözüyle bakıyor. Yo, hayır, hiç anlayamıyorum," diye yineledi. "Eğer kaçıklığı varsa, şok tedavisi uygulasınlar! Hiç değilse canımızı sıkmamış olur."

"Haksızlık ediyorsun."

"Bence sen de taraf tutuyorsun."

"Severim onu," dedi Henri soğukça bir sesle. "Söz etmek istediğim konu, Vincent değildi," diye sürdürdü. "Paule bana tuhaf bir şey söyledi: Dubreuilh hakkında sorular sormak için seni evine çağırmış. Bu davranışını çok gereksiz buldum. Durum senin için de rahatsız edici olmalı."

"Yok canım! Benden ne istediğini tam olarak pek iyi anlayamadım, ama çok sevimli bir kadın."

Henri, Lambert'i uzun uzun süzdü: Çok içten görünüyordu. Paule belki de onun önünde kendini frenlemeyi başarmıştı.

"Şu anda Dubreuilh'den nefret ediyor. Her şeyi çok abartan bir kadındır; herhalde farkına varmışsındır."

"Olabilir, ama ben de Dubreuilh'ü fazla sevmediğim için bu durum beni hiç rahatsız etmedi."

"İyi öyleyse. Bu görüşmenin tatsız geçmiş olmasından korkuyordum da."

"Yo, hiç değil!"

"İyi öyleyse," diye yineledi Henri. "Görüşmek üzere. Buraya kadar getirdiğin için sağ ol."

Henri ağır adımlarla daracık sokakta ilerliyordu. Artık köşeye sıkışmıştı. İki dakika sonra Paule'le karşı karşıya kalacak, bakışlarını üstünde hissedecekti. Söyleyecek bir şeyler bulmalıydı. "İnkâr ederim! Yvette'in onunla hiçbir ilgisi olmadığını, onun bazı sözlerinden esinlendiğimi, ama sonra her şeyi değiştirdiğimi söylerim." Merdivenleri ağır ağır çıkıyordu. "Bana asla inanmayacak," diye düşündü. Belki de konuşmasına bile fırsat vermeyecekti. Belki de... Adımlarını sıklaştırdı; boğazına bir şey

düğümlenmişti. Son basamakları adeta koşar adımlarla çıktı. Ne bir ses ne bir köpek havlaması vardı. Ne de bir zil veya bir müzik sesi! "Bir ölüm sessizliği," diye düşündü. Bir an dehşet içinde Paule'ün kendini öldürmüş olabileceği geldi aklına. Kapının önünde durdu; içeriden sesler duyuluyordu.

"Girsene!"

Paule gülümsüyordu; hayattaydı! Divanın kenarına oturmuş olan kapıcı kadın, ayağa kalktı. "Eh, başınızı epeyce şişirdim," dedi.

"Hiç de değil," diye yanıtladı Paule, "aksine, anlattıklarınız çok ilginçti".

"Tavan neredeyse çökecek!" dedi Paule neşeyle. Kapıcı kadın kapıyı çekip çıktı. "Bu kadın bayağı sempatikmiş; bana mahalledeki serseriler hakkında akıl almaz şeyler anlattı. Neredeyse bir kitaba bile konu olabilecek şeyler!"

"Tahmin edebiliyorum;" dedi Henri. Paule'e hem rahatlamış hem de düş kırıklığı içinde bakıyordu. Tüm öğleden sonrayı kapıcıyla sohbet ederek geçirmiş ve yazıları okumaya zaman bulamamıştı herhalde... Her şeye yeniden başlamak gerekecekti. Oysa buna hiç cesareti yoktu.

"Benim romanımı okumanı engelledi demek!" dedi zoraki bir tebessümle. "Demek ki onca ısrarın gereksizmiş."

Paule, ona hayretle baktı: "Okudum tabii!"

"A, öyle mi? Ne düşünüyorsun?"

"Müthiş," dedi Paule sadece.

Henri defteri aldı, yapmacıklı bir tavırla sayfaları çevirdi.

"Charval'ı nasıl buluyorsun? Sempatik mi?"

"Pek sayılmaz, ama kuşkusuz büyük bir insan. Vermek istediğin buydu, değil mi?"

Henri başıyla onayladı: "14 Temmuz bölümünü beğendin mi?" Paule bir süre düşündü.

"En hoşuma giden bölümlerden biri değil."

Henri müsveddelerin en kritik bölümünü açtı: "Yvette'le ayrılma sahnesine ne diyorsun?"

"Çarpıcı!"

"Öyle mi buldun?"

Paule, ona biraz kuşkuyla baktı: "Neden şaşırdın?" Hafifçe güldü: "Yoksa yazarken bizi mi düşündün?"

Defteri masanın üstüne attı: "Saçmalama!"

"Bu en güzel kitabın olacak," dedi Paule kararlı bir sesle. Sonra sevecen bir tavırla Henri'nin saçlarını okşadı: "Neden bunca zaman gizlediğini bir türlü anlayamadım doğrusu."

"Ben de bilemiyorum."

Etraftaki yoğun sessizlik Henri'yi tedirgin ediyordu: Şatafatla döşenmiş büyük oda, halılar ve perdelerle kaplanmıştı. Kapalı kapılar ardından yaşam belirtisi sayılabilecek tek bir ses bile duyulmuyordu. Ortalık öyle sessizdi ki Henri'nin içinden birilerini uyandırmak amacıyla bir şeyler devirmek geldi.

"Sizi beklettim mi yoksa?"

"Pek fazla değil," dedi Henri kibarca.

Josette, dudaklarında ürkek bir tebessümle karşısında dikilmiş duruyordu. Oldukça açık, sarı bir elbise giymişti. "Zor bir insan değildir," demişti Claudie. Bu gülümseyişi, etrafta hüküm süren bu sessizlik, kürklerle örtülü bu kanapeler pek anlamlıydı doğrusu. Fazla anlamlı. Eğer Henri tüm bunlardan yararlanmaya kalkışsaydı, pis pis sırıtan bir kadının çöpçatanlığıyla saf bir genç kızı ayartmış gibi hissedecekti kendini. Konuşurken biraz gergindi: "İsterseniz hemen işe koyulalım, biraz acelem var da! Metin elinizde herhalde."

"Ben monoloğu ezberledim."

"O halde başlayalım."

Henri elindekileri küçük bir masanın üstüne koydu ve berjerlerden birine gömüldü. Bu monolog en zor bölümdü; Josette hiçbir şey anlamamıştı bundan. Üstelik heyecandan tir tir titriyordu. Genç kadının kendini beğendirmek için bunca çaba sarf etmesi Henri'yi rahatsız etti. Giderek kendini şık bir randevu evinde, özel bir gösteri izleyen bir para babasına benzetmeye başladı.

"İkinci bölümün üçüncü sahnesini deneyelim," dedi sonunda. "Size replik veririm."

"Okuyarak oynamak çok zor ama!"

"Bir deneyelim bakalım."

Bir aşk sahnesiydi bu. Onun için bunu daha iyi becerebiliyordu; sesi ve yüzü gerçekten de etkileyiciydi. İyi bir yönetmen onu pek güzel yönlendirebilirdi. Henri kibarca Josette'in sözünü kesti.

"Şimdilik pek olmuyor, ama umut var."

"Gerçekten de böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Tamamiyle. Şöyle oturun da size rolü anlatayım biraz."

Yanına oturdu: Çoktandır böyle güzel bir kadının yanına oturmamıştı. Konuşurken saçlarının kokusu adeta sarhoş ediyordu onu; sürdüğü parfüm, sanki doğal bir kokuymuş gibi yayılıyordu etrafa. Bu durum Henri'de dayanılmaz bir şekilde, onun tüm bedenini koklamak, parmaklarını saçlarında gezdirmek, o kırmızı dudaklarını öpmek isteği uyandırıyordu. Kolaydı bu, hatta fazlasıyla kolay! Besbelli Josette bunu bekliyordu ve bu da Henri'yi rahatsız ediyordu.

"Anladınız mı?" diye sordu.

"Evet!"

"O halde haydi; yeniden başlayalım."

Sahneye yeniden başladılar; Josette her cümlesini duyarak söylemeye çalışıyordu. Ama ilk seferinden çok daha başarısız olmuştu.

"Daha doğal olmaya çalışın."

"Başaramayacağım galiba," dedi Josette üzüntüyle.

"Çalışırsanız bu iş olur!"

Josette uzun uzun içini çekti. Zavallı kızcağız! Üstelik onunla yatmadığı için annesinden azar da işitecekti! Henri ayağa kalktı. Ne kadar da arzu uyandırıcıydı bu dudaklar. Çekici bir kadınla sevişmenin nasıl bir mutluluk olduğunu iyi anımsıyordu.

"Sizinle başka bir gün saptayalım," dedi.

"Zaman kaybettirdim size."

"Benim için zaman kaybı sayılmaz." Gülümsedi: "Sizin de boş zamanınız varsa, bir daha sefere çalıştıktan sonra birlikte çıkmaya ne dersiniz?"

"Olur tabii!"

"Dansı sever misiniz?"

"Severim."

"O halde, birlikte dansa gideriz."

Ertesi cumartesi Henri, Josette'le Rue Gabriel'deki evinde buluştu. Genç kadın onu, pembe beyaz saten kumaşla kaplı mobilyalarla döşenmiş, küçük bir salonda karşıladı. Onu tekrar görmek altüst etmişti Henri'yi. Ne denli güzel olduğunu unutmuştu. Josette'in teni anımsadığından daha beyaz, saçları daha koyuydu. Gözleri birer mücevher gibi parlıyordu. Henri ona dalgın dalgın replik verirken, siyah kadife elbisesinin hatlarını iyice ortaya çıkardığı o taze bedeni süzüyordu. Böylesine çarpıcı bir görüntünün, böyle bir sesin, pek çok eksiği kapatabileceğine emin-

di: Hem iyi yönetildiği takdirde, neden Josette başarılı olmasındı? Hatta zaman zaman oldukça duygulu vurgular yakalıyordu. Denemeye karar verdi.

"Olacak," dedi coşkuyla. "Tabii sıkı çalışmanız gerekecek; ama başaracaksınız."

"Bunu ben de çok istiyorum."

"İsterseniz şimdi dansa gidelim! St. Germain - des - Prés'ye gitmeye ne dersiniz?"

"Nasıl isterseniz."

St. Benoit Caddesi'nde bir kulübe gittiler. Bir kadın portresinin altına oturdular: Sakallı bir kadının portresiydi bu! Josette çarpıcı bir elbise giymişti: Üstünden küçük ceketini çıkarınca, çocuksu çehresiyle hoş bir çelişki yaratan yusyuvarlak omuzları iyice ortaya çıktı. "İşte eğlenmekten haz duymam için gereken buydu," diye geçirdi Henri aklından. "Yanı başımda çok güzel bir yaratık!"

"Dans edelim mi?"

"Olur."

Kolları arasında bu uysal ve ılık bedeni tutmak, Henri'nin biraz başını döndürüyordu. Bu duyguyu ne kadar çok severdi! Hâlâ da seviyordu. Caz müziğini, sigara dumanını, genç sesleri, hatta çevresindekilerin coşkusunu bile! Yanındaki bedeni bile sevmeye hazırdı; ama bir yakınlaşmaya girmeden önce, Josette'in biraz olsun kendine sempati duyduğundan emin olmak isterdi.

"Burası hoşunuza gitti mi?"

"Evet!" Josette bir an durakladı. "Çok değişik bir yer, değil mi?"

"Evet, öyle gibi! Ne tür yerlerden hoşlanırsınız?"

"Burası gayet iyi," diye geçiştirdi genç kadın.

Onu konuşturmayı denediği zaman paniğe kapılıyor gibiydi. Annesi ona böyle durumlarda susmayı öğretmiş olmalıydı. Sadece şampanya içip dans ederek, hiç konuşmadan sabahın ikisini buldular. Josette, ne neşeli görünüyordu ne de hüzünlü. Saat iki sularında kalkmak istediğini söyledi; Henri bu isteğinin can sıkıntısından mı, nezaketten mi, yoksa yorgunluktan mı olduğunu bir türlü kestirememişti. Onu evine bıraktı. Arabadayken Josette yapmacık bir nezaketle lafa başladı:

"Bir kitabınızı okumayı ne çok isterdim!"

"Bundan kolay ne var ki!" Henri ona gülümsedi. "Okumayı sever misiniz?"

"Zamanım olunca."

"Ama zamanınız yok herhalde."

Josette içini çekti: "Hiç yok!"

Aptal mıydı yoksa biraz geri miydi? Yoksa çekingenlik miydi onu felç eden? Karar vermek güçtü doğrusu; bu kadar güzel bir kadın, doğal olarak biraz alık olurdu. Ama bu güzellik, ona aynı zamanda gizem dolu bir hava veriyordu.

Lucie Belhomme, dostlar arasında bir akşam yemeğinden sonra, sözleşmenin kendi evinde imzalanmasına karar vermişti. Henri, Josette'i arayıp bu güzel haberi birlikte kutlamalarını önerdi.

Genç kadın, dostça bir ithaf yazıp gönderdiği kitap için Henri'ye telefonda teşekkür etti ve bir randevu lütfetti. Akşam Montmartre'da küçük bir barda buluşuldu.

"Eh, memnun musunuz bakalım?" diye sordu Henri, Josette'in elini tutarak.

"Neden?" Yaşını biraz daha fazla gösterir gibiydi o gün. Hiç memnun bir hali de yoktu.

"Sözleşmeyi imzalıyoruz. Artık iş kesinleşti; buna sevinmediniz mi?"

İçtiği madensuyunu dudaklarına götürdü.

"Korkuyorum," dedi sonra fısıltılı bir sesle.

"Vernon deli değil herhalde! Hele ben hiç değilim. Hiç korkmayın; çok başarılı olacaksınız."

"Ama siz oyundaki kadın kahramanı bambaşka düşünmüştünüz, öyle değil mi?"

"Artık sizin dışınızda birini de düşünemem!"

"Doğru mu bu?"

"Tabii ki!"

Evet doğruydu; Josette rolünde başarılı olup olmayacağı belli değildi. Ama artık Jeanne'ın onunkinden farklı gözleri, farklı bir sesi olabileceğini hiç düşünemiyordu.

"Ne kadar iyisiniz," dedi Josette. Ona minnet dolu gözlerle bakıyordu. Ama kendini Henri'ye ister minnetten ister çıkarcılığından versin, hiç fark etmezdi; Josette'in bu tür duygulara kapılarak onunla sevişmesini istemiyordu. Hiç kıpırdamadı. Tatlı bir suskunluğun ardından Henri'nin seçeceği dekorlardan, yönetmenlerden konuştular. Josette'in huzursuzluğu sürüyordu. Henri onu evinin kapısına kadar geçirdi. Josette'in eli elindeydi.

"Pazartesiye," dedi Josette kısık bir sesle.

"Artık korkmuyorsunuz, değil mi? Şöyle rahat bir uyku uyumaya bakın."

"Hâlâ korkuyorum."

Henri gülümsedi: "Bana son bir kadeh viski ikram eder misiniz?"

Josette, ona mutlulukla baktı: "Bunu teklif etmeye cesaret edemiyordum bir türlü."

Hızla merdivenleri çıktı, kürkünü üstünden attı. İpekli korsajının içindeki göğsü iyice ortaya çıktı. Henri'ye içinde buz parçalarının şıngırdadığı büyük bir kadeh uzattı.

"Başarınıza!" dedi Henri.

Josette, masanın tahtasına iki kez vurdu: "Aman öyle söylemeyin! Başaramazsam feci olur."

"Başaracaksınız;" diye yineledi Henri.

Josette omuz silkti: "Hiçbir şeyin üstesinden gelemiyorum."

Henri gülümsedi. "Bakın buna inanmam işte!"

"Evet, öyle." Durakladı bir an: "Size bir şey söylemem gerek. Siz de güveninizi yitireceksiniz bana: Bugün öğleden sonra bir falcıya gittim. Çok büyük bir hayal kırıklığına uğrayacağımı söyledi."

"Falcılar hep öyle abartırlar," dedi Henri ciddiyetle. "Şu anda yeni bir elbise diktiriyorsunuz, değil mi?"

"Evet, pazartesiye hazır olmalı."

"İyi işte gördünüz mü! O elbise size hiç yakışmayacak! Alın size büyük bir hayal kırıklığı!"

"Ama bu feci bir şey olur! Ben sonra ne giyerim o akşam yemeğine?"

"Eh, ne yapalım. Hayal kırıklıkları hep üzücü olur." Henri içtenlikle güldü: "Yine de kötü oynamaktan daha az üzücü sayılır. Hem dert edinmeyin; eminim pazartesi günü kadınların en güzeli her zamanki gibi yine siz olacaksınız!"

"Her şeyi nasıl da sevimli bir şekilde hallediyorsunuz! Keşke Tanrı'nın yerinde siz olsaydınız. Ne iyi olurdu."

Josette hemen yanı başındaydı. Dudaklarının daha dolgun, gözlerinin daha puslu olması karanlıktan mıydı?

"Ama ben, şu an Tanrı'nın yerinde olmak istemezdim doğrusu," dedi Henri ve onu, usulca kollarının arasına aldı.

Henri gözlerini açtığında, alacakaranlıkta hemen karşısındaki kumaşla kaplı duvar gözüne çarptı. Doğan günün olanca neşesi

içini kaplamıştı. Şöyle onu canlandıracak, dinamik kılacak bir şeyler yapmalıydı. Soğuk bir duş alıp iyice keselenmeye karar verdi. Josette'i uyandırmadan yataktan çıktı. Banyodan yıkanmış, giyinmiş ve kurtlar gibi aç çıktığında, Josette hâlâ uyuyordu. Ayaklarının ucuna basarak yatağa kadar gelip üstüne eğildi. Josette ise tortop olmuş, güzel kokan sıcacık teni, o harika saçları gözlerinin üstüne dökülmüş, derin derin uyuyordu. Henri böyle güzel bir kadına sahip olmanın, erkek olmanın mutluluğunu duydu o an. Josette yarı aralanmış gözleriyle ona mahmur mahmur baktı.

"Kalkmışsın!"

"Evet! Köşedeki barda bir kahve içip hemen dönerim."

"Yo, hayır! Sana çay hazırlayayım!"

Uyku dolu gözlerini ovarak, incecik geceliğiyle yataktan çıktı. Henri kollarına aldı onu.

"Küçük bir kır tanrısına benziyorsun!"

"Bir kır tanrıçası desene."

"Yo, hayır... Bir kır tanrısı."

Josette mutlu bir ifadeyle dudaklarını uzattı. Doğulu bir prenses, genç bir Kızılderili kızı, bir kürk, bir çiçek, güzel bir sümbül salkımı! Kadınlar bir şeye, herhangi başka bir şeye benzetildikleri zaman nedense çok mutlu olurlardı. "Küçük kır tanrım benim! "diye yineledi Henri, onu hafifçe öperken. Josette, sabahlığını, sandaletlerini giydi ve mutfağa doğru yürüdü. Henri de peşinden... Gökyüzü parlıyor, mutfaktaki beyaz fayanslar ışıltılar saçıyordu. Josette, biraz kararsız, gidip geliyordu mutfakta.

"Çayını sütlü mü, limonlu mu içersin?"

"Biraz süt."

Tepsiyi, uçuk bej rengindeki oturma odasına yerleştirmişti. Henri hayretle küçük masalara, fırfırlı puflara bakıyordu. Bu kadar şık giyinen, sesi, hareketleri son derece uyumlu olan Josette, nasıl olur da çirkin bir sinema dekorunu andıran bu evde yaşayabilirdi?

"Bu evi sen mi döşedin?"

"Annemle birlikte döşedik."

Ona kaygıyla bakıyordu. Henri hemen atıldı.

"Her şey gerçekten çok güzel."

Ne zamandır annesinden ayrı yaşıyordu? Neden? Kimin için? Birden ona bir sürü soru sormak geldi içinden. Josette her saati, her günü, her gecesi dolu dolu yaşanmış ve onun tanık

olmadığı bir geçmişle karşısına çıkıyordu. Bu geçmiş yaşam hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Onu sorguya çekmenin hiç zamanı değildi. Yine de Henri, bu zevksiz ıvır zıvır ve çevreye sinmiş anılar arasında, kendini rahatsız hissetmeye başladı.

"Bir fikrim var," dedi. "Gel bir gezinti yapalım, ister misin? Öyle güzel bir gün ki!"

"Gezinti mi? Nerede?"

"Dışarıda, sokaklarda?"

"Yani... yaya mı?"

"Evet, sokakta yürümekten söz ediyorum."

Josette ona şaşkın şaşkın bakıyordu. "O halde giyinmem gerek."

Henri güldü. "Giyinsen iyi olur tabii! Ama hanım hanımcık olması şart değil."

"Ne giysem acaba?"

Sabahın dokuzunda sokakta gezintiye çıkmak için nasıl giyinilir? Dolaplarını açıyor, eşarp ve bluzlarını tek tek inceliyordu. Uzun, ipek bir çorap giydi. Henri elini yakan o ipeği, o bacakları anımsadı birden.

"Nasıl, oldu mu?"

"Çok güzelsin."

Koyu renk bir tayyör giymiş, yeşil bir eşarp takmıştı. Saçlarını toplamıştı. Gerçekten çok güzeldi.

"Sence bu tayyör beni şişman mı gösteriyor?"

"Hayır."

Josette aynaya kaygı dolu bir bakış attı. Gördüğü neydi acaba? Güzel bir kadın kendini nasıl görür? Bacaklarda o ipek çorabın temasını, bedeninde o saten kumaşın sıcaklığını nasıl algılar ve geçirdiğimiz geceyi nasıl hatırlar? O gece sesiyle başka isimler de sayıklamış mıdır? Pierre, Victor, Jacques? Henri ismi Josette'e bundan böyle ne ifade edecek?

Küçük bir masanın üstüne belirgin bir şekilde konmuş kitabını gösterdi.

"Okudun mu?"

"Şöyle bir baktım," dedi Josette, bir an durakladı: "Ne-yazık ki okuyamıyorum."

"Okumak canını mı sıkıyor?"

"Yo, hayır, ama aklım hemen başka yerlere takılıyor. Bir sözcüğe takılıp kalıyorum".

"Aklın nerelere takılıyor? Yani neler düşünüyorsun?"

"Bilmem, belli belirsiz şeyler; düşler hep belirsizdir zaten!"

"İnsanlar mı, yerler mi?"

"Hiçbir şey, sadece düşler görüyorum işte."

Henri ona sarılıp gülümseyerek sordu:

"Çok sık âşık oldun mu?"

"Ben mi?" Omuz silkti: "Kime mesela?"

"Sana pek çok erkek âşık olmuştur herhalde... Öyle güzelsin ki!"

"Güzel olmak küçük düşürücü bir şey," dedi Josette bakışlarını kaçırarak.

Henri onu bıraktı. Ona neden bu kadar acıdığını kendi de bilmiyordu. Lüks içinde yaşıyordu, çalışmıyordu. Elleri bakımlıydı. Oysa, ona bakınca yüreği parçalanıyordu insanın.

"Bu kadar erken saatte sokakta olmak çok tuhaf!" Josette makyajlı yüzünü gökyüzüne kaldırdı.

"Asıl tuhaf olan seninle burada olmak," dedi Henri Josette'in kolunu sevinçle sıkarak. Açık havayı neşeyle soluyordu; bu sabah her şey yeniydi sanki. İlkbahar yeni başlıyordu, ama havanın ılıklığı iyice duyuluyordu: Abesses Meydanı'na lahana ve balık kokusu sinmişti. Sabahlıkla sokağa fırlamış kadınlar, taze salatalara kuşkulu kuşkulu bakıyorlardı; besbelli uykudan yeni kalkmışlardı. Saçları kirli ve dağınıktı.

"Şu yaşlı cadıya bak!" dedi Henri. Başına geniş, kirli bir şapka geçirmiş, yüzü aşırı makyajlı bir kadını gösteriyordu.

"Tanıyorum onu," dedi Josette. Yüzü gülmüyordu. "Belki de bir gün onun gibi olacağım."

"Hiç sanmıyorum." Sessizce birkaç basamak indiler. Josette yüksek topuklarıyla sendeleyip duruyordu. Henri birden sordu: "Kaç yaşındasın?"

"Yirmi bir yaşındayım."

"Yani gerçek yaşın ne?"

Josette durakladı: "Yirmi altı yaşındayım. Ama annem bunu söylediğimi sakın duymasın," diye sürdürdü korkuyla.

"Unuttum bile! Öyle genç görünüyorsun ki!"

Josette içini çekti: "Kendime çok bakıyorum. Bunun ne yorucu olduğunu bir bilsen!"

"Yorulma öyleyse," dedi Henri tatlılıkla. Kolunu daha bir sıktı: "Tiyatro artisti olmayı çoktandır mı arzuluyorsun?"

"Süs bebeği olmak hiç istemedim; hem yaşlı beylerden de hoşlanmam," diye mırıldandı.

Tabii ki sevgililerini hep annesi seçmişti: Belki bugüne kadar gerçekten de hiç kimseyi sevmemişti Yirmi altı yaşında olmak, bu gözlere, bu dudaklara sahip olmak ve aşkı hiç tatmamış olmak! Gerçekten de acınacak bir kadındı. "Ya ben, ben ne ifade ediyorum onun için?" diye düşündü Henri. "İleride ne ifade edeceğim?" Her neyse, bu gece duyduğu haz yapmacıksızdı; bakışlarında beliren güven ifadesi de öyle. Clichy Bulvarı'na geldiler. Panayır barakaları henüz açılmamıştı. Küçük bir atlı karıncada iki çocuk dönüp duruyordu. İnip çıkan o hızlı arabaların üstü hâlâ kalın bir örtüyle kaplıydı.

"Japon bilardosu oynamasını bilir misin?"

"Bilmem."

Delikli tahtalardan birinin önüne gelip durdular.

"Panayırları sevmez misin?" diye sordu Henri.

"Hiç gitmedim ki!"

"Hiç şu inip çıkan arabalara ya da hayalet trene binmedin mi yani?"

"Hayır, ben küçükken çok fakirdik. Sonra annem beni yatılı okula yolladı. Çıktığımda artık yetişkin bir insandım."

"Kaç yaşındaydın?"

"On altı!"

Tahta topları özenle yuvarlak deliklere atıyordu: "Çok zor bir iş!"

"Hiç değil; bak, kazandın sayılır." Yine kolundan tuttu. "Bir akşam da atlı karıncaya bineriz."

"Sen biner misin atlı karıncaya?" Josette'in inanmamış gibi bir hali vardı.

"Tek başınayken binmem tabii."

Josette'in dimdik inen yolda sürekli ayağı takılıyordu.

"Yorgun musun?"

"Ayakkabılarım vuruyor."

"Gel biraz dinlenelim." Henri rastgele bir kafenin kapısını itti; masaları muşamba kaplı küçücük bir yerdi: "Ne içersin?"

"Bir madensuyu."

"Neden hep madensuyu içiyorsun?"

"Karaciğerim çok hassas," dedi Josette keyifsizce.

"Bir madensuyuyla, bir şarap," dedi Henri. Duvarda asılı tabelayı gösterdi: "Bak!"

Josette, o güzel sesiyle okudu: "Alkolizme karşı şarapla mücadele." Birden gülmeye başladı.

"Çok komik! Gerçekten de çok değişik yerler biliyormuşsun."

"Buraya daha önce hiç gelmemiştim. Ama insan öylesine gezinirken çok tuhaf şeyler keşfeder. Hiç gezmez misin sen?"

"Vaktim yok!"

"Nedir vaktini bu kadar alan?"

"Yapılacak o kadar şey var ki? Diksiyon dersleri, alışveriş, kuaför... Kuaför insanın ne kadar vaktini alır, tahmin edemezsin. Sonra ne bileyim, çaylar, kokteyller..."

"Tüm bunlar seni eğlendiriyor mu bari?"

"Sen hiç eğlenen insan gördün mü?"

"Hayatından memnun birçok insan gördüm: Sözgelimi ben..."

Josette hiç yanıt vermedi; Henri usulca sarıldı ona.

"Mutlu olman için neye ihtiyacın var?"

"Anneme artık hiç ihtiyacımın olmaması ve bir daha asla fakir olmayacağımdan emin olmam."

"Bunlar gerçekleşecek, hiç kuşkusuz. O zaman ne yapacaksın?

"Mutlu olacağım."

"Peki, sonra ne yapacaksın? Gezip tozacak mısın?" diye sordu Henri.

Josette omuz silkti: "Doğrusu hiç düşünmemiştim." Çantasından altın bir pudriyer çıkartıp dudaklarındaki ruju tazeledi: "Gitmem gerek. Annemin evinde bir provam var." Henri'ye biraz tedirgin, baktı: "Sence elbisem bir fiyasko mu olacak?"

"Yo, hayır!" dedi Henri gülerek. "Bence falcı kesinlikle yanılmış olmalı. Olur böyle şeyler. Elbisen güzel mi?"

"Pazartesi akşamı görürsün." Josette içini çekti: "Kendimi göstermek zorundayım, reklamım olsun diye. Bunun için de iyi giyinmem çok önemli."

"Sürekli olarak giyim kuşamla uğraşmak canını sıkmıyor mu?"

"Bu provaların ne kadar yorucu olduğunu bir bilsen! Ardından bütün gün başın ağrır."

Henri ayağa kalktı. Bir taksi durağına kadar yürüdüler.

"Seninle geleyim mi?"

"Rahatsız olma."

"Ama bu, benim hoşuma gidiyor!" dedi Henri tatlılıkla.

"Çok iyisin."

O bakışları, o sesiyle "çok iyisin" dediğinde, Henri çok duygulanıyordu. Takside Josette'in başını omzuna dayadı. "Onun için ne yapabilirim?" diye geçirdi aklından. Artist olmasına yardımcı olabilirdi, ama Josette tiyatroya pek tutkuyla yaklaşmıyordu. Üstelik bu, Henri'nin genç kadında hissettiği boşluğu doldurmaya asla yetmezdi; hem başarısız da olabilirdi! Yaşamının o dayanılmaz anlamsızlığı tatmin etmiyordu Josette'i. Onu ilgilendirecek bir şeyler bulmalıydı. Ama hangi konularda?... Onunla konuşmaya, meraklarını ortaya çıkarmaya çalışmalıydı. Ama herhalde onu müzelere, konserlere götürecek değildi. Kitap okuyup dünyayı anlatmak da mümkün değildi. Saçlarını usulca öptü. Onu sadece sevmek gerekiyordu; kadınlarla nedense hep aynı noktaya varılıyordu. Onları sadece sınırsız bir aşkla sevmek gerekiyordu.

"Bu akşam görüşürüz," dedi Josette.

"Evet, seni o küçük barda beklerim."

Josette elini usulca sıktı. İkisi de aynı düşünceyi paylaşıyordu: Bu gece evde, yatağımızda, birlikte. Genç kadın o görkemli binaya girdikten sonra Henri yürüyerek Sen Nehri'ne doğru inmeye başladı. Saat onbir buçuktu. "Paule'e erken gitmiş olacağım; memnun olacaktır!" diye düşünüyordu. O sabah herkesi memnun etmek istiyordu. "Yine de en kısa zamanda ona her şeyi anlatmam gerek," diye düşündü. Josette'i kollarına aldıktan sonra Paule'le bir gece bile geçirmek fikri ona itici geliyordu. "Belki de umursamaz bile! Onu artık arzulamadığımı pekâlâ da biliyor," diye geçirdi aklından umutla. Paule kendini romanının o zavallı kahramanına benzetmekten kaçınmıştı, ama onu okuduğundan bu yana da çok değişmişti: Artık olay çıkarmıyordu. Henri'nin azar azar tüm giysilerini, dosyalarını, özel eşyalarını otele taşıdığını fark ettiğinde de sesini çıkarmamıştı. Henri pek çok geceyi otelde geçiriyordu artık. Kim bilir, belki de böyle sakin bir dostluğu Paule de sonunda kabul ederdi... Pırıl pırıl bir ilkbahar gününün aydınlattığı bu gökyüzü öylesine neşe doluydu ki hiç kimseye acı çektirmeden dürüstçe yaşayabilmek olası görünüyordu. Sokağın köşesinde çiçek satan bir kadının karşısında bir an durdu. Paule'e bir zamanlar yaptığı gibi bir buket mor menekşe almayı düşündü; ama yanlış yorumlanabilirdi. "Bir şişe şarap götürmem daha yerinde olur," diye düşündü. Hemen yandaki dükkâna girdi. Merdivenleri tırmanırken çok neşeliydi; susamış ve acıkmıştı. Yıllanmış Bordo şarabının sert tadını şimdiden duyar gibiydi.

Eskiden yaptığı gibi usulca anahtarı çevirip kapıyı itti. Paule hiçbir şey duymamıştı. Sararmış kâğıt yığını önünde halının üstüne diz çökmüştü. Henri kendi mektuplarını hemen tanıdı. Paule ellerinin arasında onun eski bir fotoğrafını tutuyordu. Yüzünde Henri'nin daha önce hiç görmediği bir ifade vardı: Ağlamıyordu, ama kupkuru gözlerine bakılınca, her damla gözyaşında aslında bir umut gizlendiğini bir kez daha kavrıyordu insan. Paule kaderiyle baş başaydı; Henri'den artık bir şey ummuyor, yine de ona boyun eğiyordu: O resmin karşısında öylesine yalnız bir görünümü vardı ki Henri kendinden bir şeyler çalındığını hissetti. Hemen kapıyı kapattı. Acıma duygularına gem vurarak tüm benliğini saran öfkeye karşı koyamamıştı. Bu sefer kapıyı çaldığında, bir anda kaygıyla hışırdayan ipek ve kâğıt sesleri duyuldu. Paule kararsız bir sesle "Girin," dedi.

"Neler yapıyordun?"

"Eski mektupları tekrar okuyordum; seni bu kadar erken beklemiyordum."

Kâğıtları berjerin üstüne atmış, fotoğrafı saklamıştı; yüz hatları sakin ama donuktu. Artık hiç neşesinin kalmadığını düşündü Henri. Öfkeyle şişeyi masanın üstüne koydu.

"Hep geçmişe dalıp gideceğine, biraz da şimdiki anı doyasıya yaşasan."

"Aman, şu andan bahsetme bana!" Masaya boş boş baktı: "Sofrayı kurmamışım."

"Seni lokantaya götüreyim mi?"

"Yo, hayır, beş dakika içinde her şeyi hazır ederim."

O mutfağa doğru yürüyünce, Henri elini mektuplara uzattı. "Bırak onları!" diye bağırdı Paule hiddetli bir sesle.

Hepsini kaparak bir dolaba attı. Henri omuz silkti. Bir anlamda Paule haklıydı. Kâğıtlarda donup kalan bu kalıplaşmış sözcüklerin hepsi artık bir yalana dönüşmüştü. Sessizce Paule'ün masanın etrafında gidip gelişlerini izliyordu. Ona dostluk gibi duygulardan söz etmek, kuşkusuz pek kolay olmayacaktı.

Karşılıklı meze tabaklarının başına oturduklarında, Henri, Bordo şişesini açtı.

"Kırmızı Bordo'yu seversin, değil mi?" dedi biraz huzursuz bir sesle.

"Evet, severim!" Paule kayıtsız görünüyordu.

Haklıydı, onun için kutlanacak bir şey yoktu. Paule'le birlikte yeni bir aşkın filizlenmesini kutlamaya kalkışmak, gerçek-

ten de bencilliğin ve düşüncesizliğin dikalasıydı. Henri bunu düşündükçe hem kendini kınıyor hem de Paule'e kin beslemekten kendini alamıyordu.

"Bari biraz dışarı çıksan!"

"Çıkmak mı?" Paule'ün şaşırmış bir hali vardı.

"Evet, sokağa çıkmak; bir iki insan görmek."

"Neden ama?"

"Bütün gün bu deliğe tıkılı kalman, çok mu iyi oluyor sence?"

"Ben bu deliği seviyorum," dedi Paule acı bir gülümseyişle. "Sıkılmıyorum burada."

"Tüm yaşamını da bu şekilde süzdüremezsin ama! Tekrar sahneye çıkmak istemiyorsun, anlaşıldı. Ama yapacak başka şeyler de var."

"Ne gibi?"

"Birlikte bulabiliriz."

Paule hayır anlamında başını salladı. "Otuz yedi yaşındayım; herhangi bir mesleğim yok! Çingeneler gibi çöp mü toplayayım? Onu da becerebilsem bari!"

"İnsan, her zaman bir meslek edinebilir; bunu yapmanı engelleyen hiçbir şey de yok."

Paule, Henri'ye kaygıyla baktı: "Yani para kazanmam mı gerekecek?"

"Bu, bir para meselesi değil," diye atıldı Henri. "Birtakım şeylere ilgi duymanı, vaktini doldurmanı istiyorum."

"Bize, kendimize ilgi duyuyorum ya!"

"Bu yeterli değil."

"On yıldır bana yetiyor."

Henri tüm cesaretini topladı:

"Bak Paule, aramızda artık her şeyin değiştiğini pekâlâ biliyorsun: Birbirimizi kandırmayalım. Güzel, yüce bir aşk yaşadık; bu, yavaş yavaş yerini sağlam bir dostluğu bırakıyor. Bu dediklerim bundan böyle daha az görüşeceğimiz anlamına gelmez, ama senin de özgür olman gerek."

Paule ona dik dik bakıyordu: "Ben seni asla bir dost gibi göremem." Hafifçe gülümsedi: "Sen de beni!"

"Yanılıyorsun Paule."

Paule onun sözünü kesti: "Bak, bu sabah kararlaştırdığımız saati bekleyemedin; yirmi dakika erken geldin. Heyecanla kapıyı çaldın. Sen bunu dostça bir davranış gibi mi görüyorsun?"

"Yanılıyorsun ama..."

Bu inat karşısında Henri tekrar öfkeye kapıldığını hissetti. Ama az önce Paule'ün çehresinde yakaladığı çaresizliği anımsıyor, söylemek istediği tüm olumsuz sözcükleri bastırmak zorunda kalıyordu. Sessizce yemeklerini bitirdiler. Paule'ün o yüz ifadesi karşısında, şuradan buradan konuşmak olanaksızdı. Sofradan kalkarken donuk bir sesle sordu:

"Bu gece dönecek misin?"

"Hayır."

"Artık pek sık gelmiyorsun." Acı acı gülümsedi: "Bu da dostluk programına dahil mi yoksa?"

Henri durakladı: "Bilmem, öyle oldu işte!"

Paule, onu uzun bir süre dikkatle süzdü. Sonra tane tane konuştu: "Seni artık büyük bir hoşgörüyle, özgürlüğüne sonsuz bir saygı duyarak seviyorum. Bunu iyi bil. Bu, senden asla hesap istemeyeceğim anlamına geliyor; başka kadınlarla yatıp bunu benden gizleyebilirsin. Kendini suçlu hissetmen için hiçbir neden yok! Yaşamındaki günlük ve sıradan olaylar beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor."

"Ama senden gizleyecek hiçbir şeyim yok," dedi Henri rahatsız bir şekilde.

"Sana şunu belirtmek isterim," diye sürdürdü Paule. Büyük bir ciddiyetle konuşuyordu. "Pişmanlık duymana gerek yok; ne yaparsan yap, kendini aşkımıza ihanet etmiş gibi düşünme. Buraya istediğin zaman dönebilirsin. Bu gece seni bekliyorum.

"Eh, ne yapalım, hak etti artık," diye düşündü Henri. Sonra yüksek sesle anlatmaya başladı: "Bak dinle Paule, seninle açık konuşacağım: Artık birlikte hiçbir gece geçiremeyiz. Sen ki geçmişimize bu kadar bağlı kaldın, bir zamanlar yaşadığımız o güzel geceleri mutlaka anımsıyorsundur. Onların anısını hiç bozmayalım. Aramızda bir arzu kalmadı artık. Bunu kabullenmemiz gerek!"

"Yani beni artık hiç arzulamıyor musun?" dedi Paule inanmıyormuş gibi.

"Yeterince değil! Sen de öylesin, aksini iddia etme. Bu konuda yanıldığımı sanmıyorum."

"Ama yanılıyorsun! Feci bir şekilde yanılıyorsun. Bu korkunç bir anlaşmazlık. Ben hiç değişmedim!"

Henri, Paule'ün yalan söylediğini biliyordu. Daha doğrusu, hem Henri'yi hem de kendi kendini kandırmaya çalıştığını.

"Her neyse, ben değiştim," dedi usulca. "Bir kadın için başka olabilir, ama bir erkek hep aynı kişiyi arzulayamaz. Eskisi kadar güzelsin, ama sana fazlasıyla alıştım artık."

Kaygıyla Paule'e bakıyor, gülümsemeye çalışıyordu. Ağlamıyordu Paule. Dehşet sanki tüm hatlarını felce uğratmıştı. Zorlukla konuştu:

"Artık burada yatmayacaksın yani! Bunu mu anlatmaya çalışıyorsun?"

"Evet ama bu, pek bir şey değiştirmeyecek."

Paule bir el hareketiyle onu susturdu. Salt kendi uydurduğu yalanlara inanırdı. Gerçeği daha kolay kabullenilir kılmak, onu zorla empoze etmek kadar zordu.

"Git!" dedi sakin bir sesle. "Git!" diye yineledi. "Yalnız kalmaya ihtiyacım var."

"Bırak da anlatayım."

"Lütfen git!"

Henri ayağa kalktı: "Nasıl istersen; yarın tekrar gelirim, sakin kafayla konuşuruz."

Paule hiç yanıt vermedi. Kapıyı ardından çektikten sonra, bir süre eşikte kalıp bir hıçkırık, bir ses bekledi... Salt sessizlik vardı. Merdivenleri inerken Henri'nin aklına araştırmacıların diri açım yapmadan ses tellerini kopardıkları köpekler geldi Çektikleri acının belirtisini ortadan kaldırmak için tabii! Ama belki de bu, bağırtılara katlanmayı kabullenmek daha kolay olurdu.

Ne ertesi gün ne de sonraki günler bu konu yeniden açıldı. Paule, tartışmayı unutmuş görünüyordu. Bu da Henri'nin işine geliyordu. "Günün birinde ona Josette'ten söz etmem gerekecek, ama hemen değil." Tüm gecelerini o yeşil odada geçiriyordu. Ne ateşli gecelerdi onlar! Ama sabah uyandığında Josette biraz daha kalmasını ister gibi görünmüyordu. Sözleşmenin imzalandığı gün, öğleden sonrayı birlikte geçirmeyi planlamışlardı. Ama Josette kuaföre gitmek için onu saat ikide bıraktı. Bu ölçülü bir tavır mıydı, yoksa ilgisizlikten mi kaynaklanıyordu? Bedeninden başka verecek bir şeyi olmayan bir kadının duygularını anlamak hiç kolay değildi.

"Ya ben? Ben de ona gittikçe bağlanıyor muyum?" diye geçirdi aklından. Faubourg St. Honoré'nin vitrinlerine dalgın dalgın bakıyordu. Ne yapacağını bilemiyordu. Gazeteye gitmek için çok erkendi; Bar Rouge'a uğramaya karar verdi. Eskiden boş zaman bulunca hep oraya uğrardı. Aylardır ayak basmamıştı, ama

değişen bir şey yoktu. Vincent, Lachaume, Sézenac her zamanki masalarında oturuyorlardı. Sézenac'ın üstünde o her zamanki sersem hali vardı.

"Seni gördüğüme sevindim," dedi Lachaume, candan bir gülümseyişle. "Buralara uğramaz oldun artık!"

"Öyle sayılır." Henri oturup bir kahve ısmarladı: "Ben de seni görmek istiyordum, ama sadece oturup laflamak için değil," dedi biraz acı bir gülümseyişle. "Hakkında düşündüklerimi söylemek istiyorum: Geçen ay Dubreuilh'le ilgili o yazının çıkması, çok yakışıksız bir davranıştı."

Lachaume'un yüzü değişti: "Evet, Vincent buna çok kızdığım söyledi. Ama ne yapalım? Ficot'nun anlattığı şeylerin çoğu doğru, bunu kabul etmen gerek."

"Hayır; çizilen portrenin tümü öylesine yanlış ki hiçbir ayrıntısı doğru olamaz. Dubreuilh işçi sınıfının bir düşmanı olacak ha! Haydi canım! Hatırlasana bir: Bir yıl kadar önce burada, evet, tam bu masada bana, senin, yoldaşlarının, Dubreuilh'ün ve benim omuz omuza çalışmamız gerektiğini anlatmıştın. Sonra da bu berbat yazıyı basıyorsun."

Lachaume ona kınayan bir bakışla baktı. *"L'Enclume* sana karşı asla bir şey yazmadı."

"Ona da sıra gelir kuşkusuz!"

"Öyle olmayacağını sen de biliyorsun."

"Dubreuilh'e neden bu biçimde, üstelik de böylesine kritik bir dönemde saldırdınız? Diğer gazeteleriniz bu konuda oldukça ölçülü davranıyordu. Ve birden politik bile sayılamayacak yazılar yüzünden ona kabaca saldırmaya başladınız."

Lachaume duraksadı: "Tamam haklısın!" dedi. "Zamanı yanlış seçtik. Hem Ficot biraz fazla ileri gitti. Ama bizi anlamanız gerek. İhtiyar, laf ola hümanizmiyle artık can sıkıyor. SRL'nin politik çizgisi bizi pek rahatsız etmiyor; ama Dubreuilh kuramcı olarak ağzı bol laf yapan bir adam: Gençleri kolaylıkla etkileyebiliyor. Önerisi ne? Eskimiş burjuva değerleri Marksizmle uzlaştırmak! Bugün gereksinim duyulan şey bu değil, bunu kabul etmelisin. Burjuva değerlerini tümüyle yok etmek gerek."

"Dubreuilh, burjuva değerlerden daha farklı şeyleri savunuyor ama!"

"Onun iddiası bu; ama aldatmaca da zaten bu iddiasından kaynaklanıyor."

Henri omuz silkti: "Aynı fikirde değilim. Her neyse! Ama şimdi söylediklerini aynen gazetede yazsaydın, Dubreuilh'i burjuvazinin bekçisi diye tanımlamaktan daha iyi olmaz mıydı?"

"Okuyucunun anlaması için düşünceyi basit bir şekilde ifade etmek zorundayız."

"Haydi canım! *L'Enclume* aydınlara sesleniyor; pekâlâ da anlarlardı!" dedi Henri sinirli bir şekilde.

"Hem yazıyı yazan da ben değilim!"

"Kabul ettin ama!"

Lachaume'un ses tonu birden değişti.

"Her istediğimi yapmakta serbest olduğumu mu sanıyorsun? Sana az önce kendi düşüncemi açıklamıştım: Yazının yanlış bir zamanda yazıldığını ve Ficot'nun fazla ileri gittiğini söylemiştim. Bence Dubreuilh gibi bir adama hakaret etmek yerine oturup onunla tartışmak gerek. Arkadaşlarla ben bir dergiye sahip olsaydık, bunu yapabilirdik."

"Düşündüklerini serbestçe dile getirebileceğin bir dergi yani," dedi Henri gülümseyerek. "Artık söz konusu değil mi bu?"

"Hayır, değil!"

Kısa bir sessizlik oldu. Henri, Lachaume'a baktı:

"Disiplin olayının ne olduğunu biliyorum; ama eğer aynı fikirde değilsen, *L'Enclume*'de çalışmak seni rahatsız etmiyor mu?"

"Başkası çalışacağına, ben çalışayım daha iyi," dedi Lachaume. "Beni istedikleri sürece *L'Enclume*'de kalacağım."

"Gerçekten kalabilecek misin?"

"Komünist Partisi SRL'den o konuda çok farklı. İki değişik eğilim birbiriyle çatışınca, kaybeden taraf hemen kuşku çeker!"

Sesi öylesine buruktu ki Henri sormaktan kendini alamadı: "Bu ne iştir; sen ki benim Komünist Partisi'ne üye olmam için o kadar dil döktün, yani şimdi sen mi ayrılmaktan söz ediyorsun?"

"Buna sevinecek olanlar o kadar çok ki! Parti'nin entelektüelleri gerçek bir cadı kazanı kaynatıyor." Lachaume başını salladı: "Olsun; ben asla ayrılmam. Zaman zaman istemedim değil. Ben de bir melek değilim! Ama insan kabullenmeyi ister istemez öğreniyor."

"Korkarım ben asla öğrenemeyeceğim."

"Sen öyle zannet! Ama partinin genel olarak haklı olduğuna inanınca, kendi özel sorunlarının, uğruna mücadele edilen davanın yanında bir hiç olduğunu düşünmeye başlarsın. Anlıyor

musun?" diye sürdürdü Lachaume heyecanla. "Emin olduğum bir şey varsa, o da komünistlerin yararlı bir iş gördükleri. Beni küçümsemekte serbestsin, ama şunu iyi bil ki çekip gitmektense gereğinde boyun eğmeye de hazırım."

"Seni anlıyorum," dedi Henri. Sonra düşündü: "Kim gerçekten namuslu sayılıyor ki? Ben SRL'ye çizgisini onayladığım için üye oldum, ama eylemin sonunda büyük bir olasılıkla başarısızlığa uğrayacağı gerçeğini hiç hesaba katmıyorum. Lachaume için önemli olan yararlılık; bunun uğruna, zamanı geldiğinde daha önce kınadığı yöntemlere bile sesini çıkarmıyor. Hiç kimse kendini bütünüyle yaptığı işe veremiyor. Bunu engelleyen hareketin kendisi."

Ayağa kalktı: "Gazeteye gidiyorum."

"Ben de," dedi Vincent.

Sézenac da yerinden kalkmaya yeltendi: "Sizinle geleyim," dedi.

"Olmaz! Perron'la özel görüşmem gerek," dedi Vincent rahat bir tavırla.

Bardan çıkarlarken Henri merakla sordu: "Sézenac ne âlemde?"

"Pek bir şey yaptığı yok; çeviri yaptığını söylüyor, ama ne çevirdiği belli değil! Sağda solda yatıyor, ne bulursa yiyor. Şu anda bende."

"Dikkatli ol!" dedi Henri.

"Neden?"

"Uyuşturucu kullananlar tehlikelidir: Para için her şeyi satmaya hazırdırlar."

"Deli miyim ben? Hiçbir konuda bir şey bilmiyor. Bilmedi de. Hoşuma gidiyor bu adam!" diye sürdürdü Vincent. "Katıksız bir umutsuzluk simgesi sanki! Onunla bir orta yol bulmaya olanak yok!"

Bir süre sessizce yürüdüler.

"Gerçekten bana söyleyeceğin bir şey mi vardı?"

"Evet!" dedi Vincent, Henri'yle göz göze gelmeye çalışarak. "Anlattıkları doğru mu? Oyunun Ekim ayında Stüdyo 46'da oynayacakmış; baş oyuncu da küçük Belhomme olacakmış!"

"Bu akşam Vernon'la sözleşmeyi imzalayacağız. Neden sordun bunu bana?"

"Belhomme denen karının saçları sıfır numara tıraş edilmiş bir zamanlar. Bunu da fazlasıyla hak etmiş. Normandiya'da bir

şatosu var. Orada bir sürü Alman subayı ağırlamış; muhtemelen o da, kızı da onlarla düşüp kalkmış."

"Neden gelip bu dedikoduları bana anlatıyorsun? Ne zamandır muhbirlik yapıyorsun? Öyle insanlardan hoşlanmadığımı iyi bilirsin."

"Bunlar dedikodu değil; kanıtlar bir dosyada toplanmış. Gören arkadaşlar var. Mektuplar, fotoğraflar... Tüm bunları, bir gün işe yarar diye herifin biri biriktirmiş."

"Sen bu dosyayı gördün mü?"

"Hayır."

"Bundan emindim; hem umurumda değil," dedi Henri öfkeyle. "Beni hiç mi hiç ilgilendirmez."

"Bu alçakların memleketin başına tekrar geçmelerini engellemek, onlarla birlik olmayı reddetmek hepimizi ilgilendirir."

"Sen git başkalarına nutuk at!"

"Dinle beni; öyle çabuk öfkelenme! Sana sadece o Belhomme denen karının mimlendiğini söylemek istiyordum. O pislik yüzünden başının derde girmesini istemem."

"Benim için kaygılanma!"

"Tamam, anladık; bilmeni istedim, hepsi o kadar."

Sessizce yürümeye devam ettiler; ama Henri'nin kafasında bir ses uğuldayıp duruyordu. "Kızı da!" Tüm öğleden sonra bu nakarat kafasının içinde yankılanıp durdu. Josette, Henri'ye, annesinin onu zengin erkeklere birkaç kez sattığını az çok itiraf etmişti. Zaten Henri'nin genç kadından beklediği birkaç gece, bilemedin bir iki gece dahaydı! Hepsi bu kadar. Yine de, o sonu gelmez akşam yemeği boyunca, Josette'in Vernon'a donuk bir nezaketle davranışını seyrederken, tek arzusu bir an evvel onunla yalnız kalıp sorguya çekmekti.

"Eh, memnun musunuz? İmzaladık işte!" dedi Lucie.

Giysisi ve mücevherleri, tıpkı saçları gibi tenini sımsıkı kavramıştı. Sanki Amaryllis imzalı bir giysinin içinde doğmuş gibiydi. Herhalde öldüğünde de onunla birlikte gömülecekti! Siyah saçlarının arasında sarıya boyanmış bir tutam saç parlıyordu. Henri adeta büyülenmiş gibi ona baktı. Sıfır numara tıraş edilmiş haliyle neye benzemişti acaba?

"Çok memnunum."

"Dudule size söyler: Bir işe el koydum mu mutlaka başarırım."

"Evet, Lucie müthiş bir insandır," dedi Dudule sakin bir sesle.

Claudie'nin dediğine göre, Dudule onun en gözde sevgilisiydi. Güya dürüst bir adamdı! Ancak büyük dalaverecilerde rastlanabilecek türden sahte bir dürüstlük ifadesi vardı yüzünde. Bu tür adamlar kendi vicdanlarını bile satın alabilecek kadar zengindiler. Belki de kendi değerleri ölçüsünde namuslu sayılmalıydı.

"Paule'e söylersiniz; gelmemekle büyük ayıp etti doğrusu..." dedi Lucie.

"Gerçekten çok yorgundu," dedi Henri.

Josette'ten izin istedi; tüm kadınlar siyahlar giymişlerdi. Üstlerinde mücevherleri parıldıyordu. Josette de siyah bir elbise giymişti; gür saçları ince çehresini iyice ortaya çıkarmıştı. Biraz yapmacıklı bir nezaketle gülümseyerek elini uzattı. Tüm gece boyunca Henri'ye karşı ilgisiz tavrını hiç değiştirmemişti. İkiyüzlülük onun için ne kadar kolaydı! Oysa geceleri tüm çıplaklığıyla öylesine saf, yalın, dürüst ve rahattı ki! Duyguları karmakarışıktı. Acıma, sevgi, hatta biraz da tiksinti duyuyordu. Acaba dosyada onun da fotoğrafları var mıydı?

Birkaç günden beri, taksiler serbestçe trafiğe çıkıyorlardı. Muette Meydanı'ndaki durakta üç tanesi hazır bekliyordu. Henri birine binip Montmartre'a gitti. Bara yerleşip tam viskisini ısmarlamıştı ki Josette göründü. Hemen gelip yanındaki rahat koltuğa bırakıverdi kendini:

"Vernon çok iyiydi, değil mi? Üstelik şanslıyım da, zira eşcinsel; bu yüzden bana asılmayacaktır."

"Böyle durumlarda ne yaparsın, yani asıldıkları zaman?"

"Bilmem, duruma göre. Bazen kendimi çok zor durumlarda buluyorum."

"Savaş sırasında Almanlar sana fazla asılmadılar ya?" Henri bundan doğal bir şeymiş gibi bahsetmeye çalışıyordu.

"Almanlar mı?" Daha önce yine böyle kızardığına tanık olmuştu Henri.

"Neden soruyorsun bunu bana? Sana ne anlattılar?"

"Annenin Normandiya'daki şatosunda Almanları ağırladığını..."

"Şatoyu işgal ettiler; bunda bizim bir suçumuz yoktu. Biliyorum! Köylüler annemden nefret ettikleri için bir sürü dedikodu yaydılar. Bu nefreti hak etmiyor da değil. İyi bir insan sayılmaz, ama asla çirkin davranışlarda bulunmadı. Almanlara hep mesafeli davrandı."

Henri gülümsedi: "Ya olaylar başka türlü gelişmiş olsaydı, bana söyler miydin?"

"Neden böyle konuşuyorsun?" Josette'in yüzü birden değişmiş, gözleri dolmuştu. Bu güzel çehreyi bu denli etkilemek Henri'yi biraz ürkütmüştü.

"Annen bir modaevi işletiyordu: Öyle kılı kırk yaracak bir insana da hiç benzemiyor. Seni kullanmak istemiş olabilir!"

"Ne sanıyorsun sen?" dedi Josette. Korkudan tir tir titriyordu.

"Düşüncesizce davrandığını; örneğin subaylarla çıktığını..."

"Kibar davranıyordum, hepsi o kadar; onlarla konuşuyordum, gereğinde beni köyden eve arabayla götürdükleri de oluyordu." Josette omuz silkti: "Onlara herhangi bir kin beslemiyordum. Çok naziktiler, ben de çok gençtim. Bu savaştan hiçbir şey anlamıyordum. Bir an önce bitmesini istiyordum, hepsi bu kadar." Hemen ardından ekledi: "Şimdi artık ne feci davrandıklarını biliyorum; kampları filan..."

"Pek bir şey biliyor sayılmazsın, ama fark etmez," dedi Henri şefkatle. 1943 yılında o kadar da genç sayılmazdı. Nadine o zamanlar sadece on yedi yaşındaydı. Ama onları nasıl karşılaştırabilirdi? Josette hiç kuşkusuz kötü eğitilmiş, sevgisiz büyümüştü. Kimse ona oturup bir şeyler anlatmamıştı. Köy sokaklarında Almanlara rasladığı zamanlar, belki biraz fazla gülümsemiş, arabalarına nazlanmadan binmişti, hepsi o kadar! Tabii herkes eleştirmişti bu tür davranışları. Ama daha ileri gitmiş miydi? Yalan söylüyor muydu? Hem dürüst hem de ikiyüzlü olmayı o kadar iyi biliyordu ki! Gerçeği nasıl bilebilirdi? "Üstelik ne hakla?" diye düşündü birden. Bu durum onu rahatsız etmişti. Hafiye rolünü üslenmiş olmaktan utanıyordu. .

"Bana inanıyor musun?" diye sordu Josette çekingen bir tavırla.

"İnanıyorum." Onu kendine çekti. "Artık bundan konuşmayalım. Hiçbir şeyden söz etmeyelim; eve gidelim, hem de hemen!"

Mösyö Lambert'in davası, Lille'de Mayıs ayı sonlarında başladı. Oğlunun araya girmesi çok yararlı oldu. Üstelik arkası da kuvvetliydi. Beraat etti. "Lambert için iyi oldu," diye düşündü Henri. Tam dört gün sonra, Lambert gazetede çalışırken Lille'den telefon geldi: Akşam treniyle Paris'e varacak olan babası, trenin

açık kapısından düşmüştü! Durumu çok ağırdı. Bir saat sonra da, aslında anında ölmüş olduğunu öğrendiler. Lambert tek bir kelime söylemeden motosikletine atlayıp Lille'e gitti. Cenaze töreninden sonra Paris'e döndüğünde ise, evine kapanıp kimseyle görüşmeyi kabul etmedi.

"Onu gidip görmem gerek; bu öğleden sonra uğrasam!" diye düşünüyordu Henri. Aradan birkaç gün geçmiş, Lambert'den hiç ses çıkmamıştı. Boşuna telefon etmeye çalıştı... Yanıt yoktu! Lambert, telefonu fişten çekmiş olmalıydı. "Tatsız bir olay," diye düşündü Henri. Bir yandan da masanın üstündeki kâğıtlara isteksiz isteksiz bakıyordu. Adam yaşlı sayılırdı; üstelik pek sempatik biri de değildi, Lambert ona sevgiden çok acıma hissi duyardı: Yine de Henri bu olayı hafife alamıyordu. Mahkeme kararının hemen ardından gelen bu kaza, kaderin garip bir cilvesiydi doğrusu. Tüm dikkatini önündeki kâğıtlara vermeye çalıştı.

"Öğlen oldu, Josette neredeyse gelir. Daha bu dosyalara bile bakamadım," diye düşündü huzursuzca. Karaganda, Çerkassi, Özbek. Kulağı tırmalayan bu isimleri, bu rakamları bir türlü gözünde canlandıramıyordu. Oysa öğleden sonra yapılacak toplantıdan önce bu dosyayı iyice incelemesi çok yararlı olacaktı. İlgilenmemesinin nedeni, aslında pek inanmamasıydı. Scriassine'in verdiği bu belgeye ne derece güvenebilirdi ki! Kızıl cehennemden sırf bu bilgileri vermek için kaçmış olan o esrarengiz görevli gerçek miydi acaba? Samazelle öyle olduğunu kesin bir dille ifade etmişti, hatta kimliğinin saptanmış olduğunu da iddia ediyordu. Ama Henri, yine de inanmakta güçlük çekiyordu. Bir sayfa daha çevirdi.

"Ben geldim!"

Gelen Josette'ti. Bembeyaz, bol bir manto giymişti. O şahane saçları omuzlarına dökülmüştü. O daha kapıyı kapamadan, Henri ayağa kalkıp onu kollarına almıştı bile! Ne zaman onu öpse, kendini minyatür bir dünyada değersiz oyuncaklar arasındaymış gibi hissederdi: Ama bugün her zaman olagelen değişim bir türlü gerçekleşmiyor, sıkıntılarından sıyrılamıyordu.

"Burada mı çalışıyorsun?" dedi Josette neşeyle. "Beni neden hiç davet etmediğini şimdi anlıyorum: Çok çirkin bir yer! Kitapların nerede peki?"

"Kitabım yok. Kitaplarımı okur okumaz bir dostuma veririm. Geri alamayacağımı bile bile."

"Ben de bir yazarın kitap dolu raflar arasında yaşadığını sanırdım hep!" Kuşkuyla baktı ona: "Gerçekten bir yazar olduğuna emin misin?"

Henri güldü: "En azından yazıyorum işte!"

"Çalışıyor muydun? Çok erken geldim galiba," dedi Josette otururken.

"Beş dakika izin ver bana; ondan sonra seninim. Gazetelere bir göz atmak ister misin?"

Josette yüzünü hafifçe buruşturdu: "Magazin var mı?"

"Artık politik yazılar okumaya başladığım sanıyordum." Henri kınayan bir havayla konuşmuştu. "Ne o, hemen geçti mi hevesin?"

"Ne yapayım!" dedi Josette. "Sözcükler gözümün önünden kayıp gidiyor sanki. Hiçbirisi beni ilgilendirmiyor gibi bir hisse kapılıyorum," dedi üzgün bir edayla.

"O halde Pontoise'da kendini asan adamın öyküsünü oku. Oyalanırsın belki."

Norilsk, Igarka, Absagache!... İsimler, rakamlar, anlamsız bir şekilde seriliyordu gözlerinin önüne. Evet, onu da pek ilgilendirmiyordu bugün bunlar! Olaylar öylesine uzaklarda, öylesine değişik bir dünyada geçiyordu ki! Yargılamak çok zordu.

"Sigaran var mı?" diye sordu Josette fısıltıyla.

"Evet!"

"Kibritin?"

"İşte... al... Neden öyle fısıldayarak konuşuyorsun?"

"Seni rahatsız etmemek için."

Henri gülerek ayağa kalktı: "İşim bitti. Seni nereye götüreyim istersin?"

"Iles Borromées Lokantası'na," dedi Josette kararlı bir tavırla.

"Açılışı geçen gün yapılan şu sosyetik yer mi? Yo, lütfen başka yere gidelim."

"Ama masamızı ayırttım bile."

"İptal etmekten kolay ne var ki!" dedi elini telefona uzatırken.

Josette, onu durdurdu.

"Bekliyorlar ama bizi."

"Kim bekliyor?"

Josette yanıt vermeden başını önüne eğince Henri yineledi: "Kim bekliyor?"

"Annemin fikriydi bu; kendimi en kısa zamanda çevreye tanıtmalıymışım. Iles Lokantası şu anda en gözde lokanta. Gazetecilere benimle fotoğraflı bir söyleşi yapmalarını söyledi. Ünlü yazar ve oyuncusu tipinde bir şey işte."

"Yo, hayır canım!" dedi Henri. "İstediğin kadar fotoğraf çektir, ama bensiz olsun lütfen."

"Henri!" Josette'in gözleri dolu doluydu: Çocuk gibi hemen ağlayışı onu hep allak bullak ederdi. "Bu elbiseyi özel olarak diktirdim, öyle sevinçliydim ki!"

"Rahat edeceğimiz bir sürü başka lokanta var ama!"

"Evet, ama beni orada bekliyorlar!" dedi Josette büyük bir üzüntüyle. İri siyah gözleriyle dik dik baktı ona. "Dinle, benim için yap bunu lütfen."

"Peki, ama sen benim için ne yapıyorsun, söyle!"

"Ben mi? Evet ama..."

"Evet, sen!" dedi Henri gülerek. "Ama ben de."

Josette gülmüyordu: "Aynı şey değ;il," dedi ciddi ciddi. "Ben bir kadınım."

Henri gülmeye devam etti: "Haklı," diye düşündü, "bin kere haklı. Aynı şey değil."

"Bu kahvaltı senin için çok mu önemli?"

"Anlamıyor musun? Geleceğim için yapmam gerek bunu. İnsan başarmak istiyorsa etrafta çok görünmeli, kendinden söz ettirmeli."

"Her şeyden önce yaptığını iyi yapmalısın. İyi bir oyun çıkarırsan, senden herkes söz eder."

"Tüm kozlarımı kullanmak istiyorum." Josette'in yüz hatları gerginleşmişti birden. "Annemden sürekli para istemek çok mu hoşuma gidiyor sanıyorsun? Ya evinde salonuna girdiğimde, herkesin önünde: 'Neden böyle biçimsiz ayakkabılarla dolaşıyorsun?" demesi!..."

"Ayakkabılarının nesi var? Bence çok güzel."

"Sayfiye yerinde bir öğle yemeği için idare eder, ama şehirde giyilmeyecek kadar spor."

"Ama ben seni hep şık ve zarif bulmuşumdur."

"Sevgilim, sen ne anlarsın ki?" dedi Josette keyifsiz bir sesle. Ardından omuz silkti.

"Henüz başarıya ulaşamamış bir kadının yaşamı bilsen ne zordur!"

Henri, elini Josette'in elinin üstüne koydu: "Başarırsın elbet," dedi. "Haydi gel! Varsın Iles Borromées'de fotoğrafımızı çeksinler."

Merdivenleri inerken Josette sordu:

"Araba sende mi?"

"Hayır, taksiye bineriz."

"Neden araban yok?"

"Zengin olmadığımın henüz farkına varmadın mı? Olsaydım Paris'in en güzel ayakkabıları senin olurdu."

"Peki ama neden paran yok?" diye sordu Josette bir taksiye bindiklerinde. "Annemden de, Dudule'den de daha zekisin! Yoksa parayı sevmiyor musun?"

"Kim sevmez ki! Ama gerçekten zengin olmak için parayı her şeyin üstünde tutmak gerekir."

Josette düşündü: "Parayı her şeyden çok sevdiğimi söyleyemem. Ama onunla satın alınabilecek şeyleri severim doğrusu."

Henri kolunu Josette'in omuzlarına doladı: "Oyun sayesinde çok zengin olacağız; o zaman da tüm sevdiğin şeyleri satın alırız."

"Ve beni muhteşem lokantalara götürürsün."

"Bazen!" dedi Henri neşeyle.

Ama şatafatlı giysileriyle kadınlar, sinekkaydı tıraşlı erkekler arasında, çiçekli bahçede ilerlerken kendini rahatsız hissetti. Gül fidanları, eski ıhlamur ağacı, güneşi yansıtan suyun neşesi, yani parayla elde edilen tüm bu güzellikler onu hiç etkilemiyordu. "Bu sirkte işim ne benim?" diye sordu kendine.

"Çok güzel değil mi?" Josette heyecanla soruyordu. "Sayfiye yerlerine bayılırım," diye sürdürdü. Yüzüne yayılan o çocuksu gülümseme, onu bambaşka bir insan yapmıştı sanki.

Henri de gülümsedi:

"Evet, çok güzel! Ne yiyeceksin?"

"Ne yazık ki bir greyfurtla bir ızgara! Kilo almamam gerek."

Kõrpe kollarını ortaya çıkaran yeşil keten elbisesiyle gencecik bir görünümü vardı. O gösterişli havalarına karşın, yine de çok doğaldı! Başarılı olmak, gezip tozmak gibi isteklerini anlayışla karşılamak gerekiyordu. Üstelik de bunları, yüce ya da iğrenç olup olmadıklarını hiç düşünmeden, pervasızca söylüyordu. Zaman zaman yalan bile söylese, Paule'ün o hiç yalan söylemeyen halinden çok daha doğal görünüyordu. Paule'ün kendine edindiği o soylu kurallar, ikiyüzlülük bile sayılabilirdi.

Henri birden, onun bu bayağı lüks karşısında muhtemelen takınacağı küçümseyici tavrı gözünün önüne getirdi. Ayrıca Dubreuilh'ün hayret dolu tebessümünü ve Anne'ın ürkek bakışlarını! Hepsi de bu söyleşiyi ve bu resimleri gazetelerde gördüklerinde üzüleceklerdi kuşkusuz.

"Bizlerin biraz fazla katı olduğumuz bir gerçek!" diye düşündü Henri. "Ben dahil! Ayrıcalıklarımızın farkına varmak istemiyoruz herhalde." Bu yemekten kaçınması, onu rahatlıkla ödeyebileceğini bilmesindendi. "Oysa Bar Rouge'da dostlarla bir gecede harcadığım paranın hesabını bile bilmem."

Josette'e doğru eğildi: "Memnun musun?"

"Ne kadar iyisin," dedi Josette. "Tanıdığım en iyi insansın sen."

O tatlı gülümseyişi bir sürü anlamsız kalıplara feda etmek için, insanın gerçekten de aptal olması gerekirdi. Zavallı Josette! Öyle pek sık gülmeye fırsat bulamamıştı herhalde. "Kadınlar pek neşeli yaratıklar değil nedense," diye düşündü ona bakarak. Paule'le olan aşk serüveni içler acısı bir şekilde son bulmaktaydı; Nadine'e pek bir şey verememişti. Josette'e gelince: Onunla her şey farklı olmalıydı. Josette başarmak istiyordu, o da onu desteklemek için elinden geleni yapacaktı. Yanlarına yaklaşan iki gazeteciye sevimli sevimli gülümsedi.

Henri iki saat sonra, Lambert'in evinin kapısında taksiden indiğinde Nadine'e rastladı; genç kız, ona samimiyetle gülümsedi. İlişkileri onun istediği biçimde gelişmiş olduğundan Henri'ye karşı artık hep iyi davranıyordu.

"Aman ne iyi, sen de mi geldin? Zavallı yetimi bir an bile yalnız bırakmıyorlar!"

Henri, Nadine'e hafif kızarak baktı: "Bu olayın bence gülünecek hiçbir yanı yok!"

"O pis moruğun ölümünden bana ne!" dedi Nadine. Omuz silkti: "Evet biliyorum, şu sıralarda onu teselli eden kadın rolünü benim üstlenmem gerekiyor. Ama elimde değil, yapamıyorum. Bugün buraya gelirken gayet iyi niyetliydim. Ama bir de ne göreyim! Volange çıkıp gelmemiş mi? O an çekip çıktım tabii."

"Volange şu anda yukarıda mı?"

"Evet, öyle. Lambert onunla sık sık görüşüyor." Henri Nadine'in söylediklerinin altında başka bir anlam olup olmadığını pek anlayamadı.

"Yine de çıkayım," dedi

"İyi eğlenceler dilerim."

Ağır adımlarla merdivenleri çıktı. Lambert, Volange'la sık sık görüşüyordu demek! Neden ona söylememişti? "Buna sinirlenmemden çekiniyor olmalı." Gerçekten de bu durum onu sinirlendirmişti. Kapıyı çaldı: Lambert, biraz isteksiz karşıladı onu.

"A, sen misin! Ne iyi ettin de geldin."

"Ne güzel bir rastlantı," dedi Louis Volange. "Aylardır görüşemiyorduk."

"Evet öyle!" Henri, Lambert'i süzdü. Yakasında siyah yas kurdelesi ve gri takım elbisesiyle tam bir yetim görünümündeydi. Mösyö Lambert yaşasaydı, bu sade ve şık giysiler, kuşkusuz onun da hoşuna giderdi.

"Bu ara herhalde canın pek sokağa çıkmak istemiyor. Ama öğleden sonra Dubreuilh'ün evinde önemli bir toplantı var. *L'Espoir* hakkında birtakım kararlar alınması gerekecek. Benimle gelebilirsen sevinirim."

Aslında Lambert'e pek gereksinim yoktu. Ama ne yapıp edip onu kabuğundan çıkarmak istiyordu.

"Aklım başka yerde," dedi Lambert kendini bir koltuğa atarak. Sesi hüzün doluydu: "Volange, babamın bir kaza sonucu ölmediğine emin! Öldürmüşler onu."

Henri irkildi: "Öldürmüşler mi?"

"Tren kapıları öyle kendi kendine açılmaz; temize çıktığına göre de intihar etmesi için bir neden göremiyorum."

"Molinari olayını hatırlasana, Lyon ile Valence arasında olmuştu!" dedi Louis. "Ya da Piéral olayını! Onlar da her ne hikmetse, beraat ettikten sonra trenden düşmüşlerdi!"

"Baban yorgun, yaşlı bir adamdı," dedi Henri. "Davanın heyecanı ona fazla gelmiş olabilir!"

Lambert pek ikna olmuşa benzemiyordu: "Bunu kimin yaptığını öğrenmeliyim. Mutlaka öğreneceğim."

Henri *parmaklarının kasıldığını hissetti*: "Demek sekiz gündür içini kemiren buydu! Bu kuşku yani. Yo, hayır!" diye düşündü. "Yoksa Vincent miydi bunu yapan? Yo! Ne o ne başkası!"

Molinari, Piéral umurunda değildi. Yaşlı Mösyö Lambert onlar kadar alçak olabilirdi; ama yine de taş döşemeyi kan revan içinde bırakan o çehresi gözlerinin önünde büyük bir netlikte

canlanıyordu. Şaşkınlık içindeki iki mavi gözün aydınlattığı sarımtırak teni; bu, bir kaza olmalıydı: Mutlaka öyle olmalıydı.

"Fransa'da katil çeteler var; bu gerçeği yadsıyamayız," dedi Louis. Ayağa kalktı: "Bu nefreti hâlâ yaşamak feci bir şey!" Bir sessizlik oldu, sonra nazik bir sesle sözlerini tamamladı. "Bir akşam bize yemeğe gelsene! Artık hiç görüşemiyoruz. Çok yazık doğrusu. Seninle konuşmak istediğim bir sürü şey var."

"Vakit bulunca gelirim," diye geçiştirdi Henri.

Louis gittikten sonra Lambert'e döndü: "Lille'de zor günler geçirmiş olmalısın."

Lambert omuz silkti: "İnsanın babası öldürülünce, böylesine sarsılmak erkekçe bir tavır değilmiş! Eh, ne yapalım! Ben düpedüz şok geçirdim işte!.." Sesi kin doluydu.

"Anlıyorum," dedi Henri. Gülümsedi: "Şu erkekçe tavır hikâyelerini de nedense hep kadınlar ortaya atar!"

Lambert babasına ne gibi duygular beslemişti acaba? Ona acıdığını itiraf ediyordu; duyduğu kin ise belli belirsiz hissediliyordu. Buna biraz da hayranlık, tiksinti, saygı ve karşılıksız kalmış bir sevgi gibi karmaşık duygular da ekleniyor olmalıydı. Her neyse, bu adamın Lambert için önemi büyüktü. Henri dost bir tavırla konuştu:

"Öyle kabuğuna çekilip kendini yiyip bitireceğine, biraz toparlanmaya çalış; benimle gel! Bu seni de ilgilendiren bir olay. Hem gelmen benim de yararıma olacak!"

"Fark etmez ki; nasıl olsa oyumu sana vereceğim."

"Ben senin de fikrini almak isterdim," dedi Henri. "Scriassine, SSCB'den kaçan bir devlet memurunun olay yaratacak türden bilgiler getirdiğini iddia ediyor. Tabii ki bunlar rejimi yeren bilgiler olacak! Samazelle'e bu bilgileri *L'Espoir, Vigilance* ve SRL aracılığıyla duyurmak gerektiği fikrini aşılamış. Ama bu bilgilerin değeri ne olabilir? Bir kısmı elime geçti, ama henüz ciddi bir şekilde inceleyemedim."

Lambert'in yüz ifadesi birden canlandı: "A bak, işte bu beni ilgilendirir." Yerinden hızla kalktı: "Hem de çok ilgilendirir!"

Bürosuna girdiklerinde Dubreuilh, Samazelle'le baş başa oturuyordu.

"Farkında mısınız, bu bilgileri herkesten önce yayınlamamız kim bilir ne büyük olay yaratır!" diyordu Samazelle. "Son hazırlanan beş yıllık plan, Mart ayından kalma ve hakkında hemen hiçbir şey bilinmiyor. Çalışma kampları sorunu, özellikle

kamuoyunu altüst edecek. Savaş öncesi de bu kamp sorunu ortaya çıkmıştı. Dikkatinizi çekerim! İçinde olduğum fraksiyon, bununla özellikle ilgilenmişti; ama o zamanlar yaptığımız açıklamalar hiç yankı uyandırmamıştı. Bugün artık herkes SSCB sorununa karşı tavır almak zorunluluğunu hissediyor. Ancak şimdi, bu sorunu değişik bir açıdan inceleme fırsatı geçiyor elimize."

Bu gök gürlemesini andıran sesin ardından Dubreuilh'ün sesi zayıf kalıyordu. "Her şeyden önce bu belgeler, iki açıdan kuşku uyandırıcı. İlk önce şu var: Suçlayan kişinin şimdi ihbar ettiği rejimle uzun bir süre gayet iyi idare etmiş olması; ikincisi de, bu rejime ayrı düştüğü an, bu suçlamalarında ölçülü davranması beklenemez."

"Hakkında ne biliyoruz?" diye sordu Henri.

"Adı George Peltov. Tebriovka'da Ziraat Enstitüsü'nde yöneticilik yapmış," dedi Samazelle. "Bir ay önce, Rus-Alman bölgesinden batıya kaçmış. Kimliği eksiksiz olarak saptanmış bir adam işte."

"Ama karakteri belli değil," dedi Dubreuilh.

Samazelle, sabırsızlığını gizleyemedi: "Her neyse; Scriassine'in bize ilettiği dosyayı incelediniz. Ruslar bile kampların varlığını ve gözaltına alma olaylarının gerçek olduğunu kabul ediyorlar."

"Tamam," dedi Dubreuilh. "Ama bu kamplardaki insan sayısı önemli."

Lambert söze girdi: "Geçen sene ben Almanya'dayken, Rusların Berlin'e girmelerinden önce, Buchenwald'da bu kadar esir olmadığı söyleniyordu."

"On beş milyon bana çok iyimser bir varsayım gibi geliyor," dedi Samazelle.

"On beş milyon!" diye yineledi Lambert.

Henri paniğe kapıldığını hissetti birden. Bu kamp hikâyesini daha önce de duymuştu; ama öylesine belirsiz bir şekildeydi ki üstünde bile durmamıştı. O kadar söylenti dolaşıyordu ki ortalıkta!... O dosyaya gelince: Fazla inanmadan şöyle bir gözden geçirmişti. Bu konuda Samazelle'e güven duymazdı pek. Kâğıt üstündeki rakamlar, kulağa tuhaf gelen o isimler kadar hayali görünmüştü ona. Ama bu Rus devlet memurunun varlığı da bir gerçekti işte! Üstelik Dubreuilh, bu işi çok ciddiye almış görünüyordu. Bilmemek insanı rahat ettirir, ama aynı zamanda da

gerçeklerden uzaklaştırırdı. Josette'le Iles Borromées lokantasındaydı; hava güzeldi. İçinden tüm kuruntuları söküp atmak kolaydı. Halbuki dünyanın her bir yanında sömürülen, aç bırakılan, katledilen insanlar vardı...

Scriassine hızla odaya girdi: Tüm bakışlar yanındaki yabancıya çevrildi. Kır saçları, simsiyah ışıl ışıl parlayan gözleri vardı. Doğuştan kör bir insanmki kadar ifadesiz olan yüzündeki kalın kaşları burnunun üstünde tek bir hat oluşturuyordu. Uzun boylu, iyi giyimli biriydi...

"Dostum George!" dedi Scriassine. "Şimdilik bir tek bu isimle yetinmek zorundayız." Etrafına bakındı: "Bulunduğumuz yer umarım emindir! Konuşmalarımızı hiç kimse duymaz herhalde; değil mi? Üst katta kimler oturuyor?"

"Kendi halinde bir piyano hocası," dedi Dubreuilh. "Alt kattakiler de tatilde!"

Scriassine'in o kurumlu havalarına Henri'nin ilk kez gülesi gelmedi. Yanı başındaki bu uzun boylu esmer adam, odanın atmosferine biraz da kaygı veren bir hava katıyordu. Hepsi oturdu. Scriassine sözü aldı: "George Rusça veya Almanca konuşabilir. Sizin için özetleyerek açıklayacağı bazı belgeler var elinde. Her şeye ışık tutacak tüm sorunların en önemlisi ve en günceli tabii ki kamplar sorunu. Söze oradan başlayacak."

"Almanca konuşsun; ben tercüme ederim," diye atıldı Lambert.

"Nasıl isterseniz!" Scriassine Rusça birkaç söz söyledi; George yüz hatlarını değiştirmeksizin, onayladığını gösterir anlamda başını salladı. Ve sonunda konuşmaya başladı: Bakışları, sanki bu dünyanın ötesinde bazı görüntülere yönelmiş gibiydi; ama ölgün dudaklarından dökülen sözcükler zaman zaman canlı, etkili, zaman zaman da kuru ve dokunaklıydı. Lambert adeta bir sağır dilsizin meramını anlamaya çalışıyorcasına, bakışlarını bu dudaklardan ayırmıyordu.

"Şöyle diyor: Kavramamız gereken önemli bir şey var! Çalışma kamplarının varlığı, öylesine bir günde ortadan kalkması umulabilecek, rastlantısal bir olay değildir. Sovyetler Birliği'nin yatırım programı, ancak fazladan bir işgücüyle karşılanabilecek artı çalışma gerektirmekte! Serbest işçilerin yaşam standartlarının belirli bir düzeyin altına düşmesi durumunda işçilerin üretkenliği de aynı oranda düşecektir. Haliyle bu durumda, bilerek ve isteyerek, maksimum emek sarf etmesi karşılığında, ancak as-

gari düzeyde yaşam koşulları sağlayan bir alt-proletarya sınıfı oluşturuldu. Böylesine bir düzenleme, ancak toplama kampı mantığına uygun bir sistemle mümkündür."

Büroyu bir ölüm sessizliği kaplamıştı; kimse yerinden kıpırdayamıyordu. George tekrar söze başladı. Lambert o trajik sesin karşılıklarını yeniden sözcüklere döktü.

"Zorla çalışma kavramı, rejimin ta başından beri vardı. Ama NKVD'ye idari hak verilmesi 1934 yılına rastlar. Bu, beş yılı aşmamak kaydıyla, insanları çalışma kamplarına yollayabilme hakkıydı. Cezanın uzatılması halinde, haliyle bir yargılama gerekiyordu. Kamplar 40 ile 45 yılları arasında kısmen boşaltıldı. Çoğu askere alındı, bazıları açlıktan öldü. Ama bir yıldır kamplar yeniden doluyor."

Şimdi George, önüne serili kâğıtlarda isimler, rakamlar belirtiyor, Lambert de bunları yavaş yavaş tercüme ediyordu. Karaganda, Çerkassi, Özbek. Bunlar salt sözcükler değildi. Bunlar, *buzdan stepler, bataklıklar*, kadınlı erkekli bir sürü insanın altı yüz gram ekmek için günde on dört saat çalıştıkları köhne, çürümüş barakalardı. Soğuktan, skorbitten, dizanteriden, dermansızlıktan ölüyorlardı. Çalışmaya güçleri kalmadığı zaman, bile bile aç bırakıldıkları hastanelere tıkılıyorlardı. Henri'nin içi isyanla doldu. "Tüm bunlar doğru mu acaba?" diye düşündü. George pek güvenilir bir insan değildi... Rusya çok uzaklardaydı... O kadar şey uyduruluyordu ki!... Dubreuilh'e baktı: Yüz hatları ifadesizdi. Dubreuilh seçimini kuşkudan yana yapmıştı. Kuşku, *insanların aklına gelen ilk savunma mekanizmasıdır*. Ama buna da fazla güvenmemek gerekir. Anlatılanların içinde, bazıları doğru olmalıydı. Henri, 38 yıllarında savaşın patlak vereceğine, 40 yıllarında ise gaz odalarının varlığına inanmakta epey güçlük çekmişti.

George mutlaka abartıyor olmalıydı; ama her anlattığı da uydurma olamazdı. Henri dizlerinin üstünde duran kalın dosyayı açtı: Birkaç saat önce dalgın dalgın gözden geçirdikleri, birden dehşet verici bir anlam kazanmıştı. O dosya, kampların varlığını doğrulayan, İngilizceye çevrilmiş bazı resmi metinler içeriyordu. Bazıları Amerikalı gözlemcilere, bazıları ise nazilere terk edilmiş ve çalışma kamplarında bulunmuş mahkûmlara ait olan bu tanıklıklar tümüyle yadsınacak gibi değildi... Evet, yadsımak olanaksızdı. SSCB'de insanlar, bir grup başka insanı ölesiye sömürüyordu demek!

George konuşmasını bitirince, uzun bir sessizlik oldu.

"Sizler, entelektüellere özgü bir mazoşizmle, manevi baskı gerçeğini kabullenmiştiniz," dedi Scriassine... "Ama insanın insana karşı işlediği bu cinayetler karşısında seyirci kalabilecek misiniz?"

"Öyle sanıyorum ki yanıt tartışmasız hayır olmalı," dedi Samazelle.

"Kusura bakmayın, ama kuşkularımdan hâlâ kurtulmuş değilim," dedi Dubreuilh soğuk bir sesle. "Dostumuzun ne kaçış nedenlerini ne de bunca zaman işbirliği yaptığı bu rejimi yerme nedenini anlayabilmiş durumdayım. Bu nedenlerin çok geçerli olduğunu varsayalım: Yine de Sovyetler'e karşı bir oyuna aracı olmayı kabul edemem. Hem SRL adına yanıt vermeye asla hakkımız yok! Şu an burada komitemizin sadece yarısı mevcut..."

"Biz aramızda hemfikir olsaydık, tüm komitenin onayını mutlaka alırdık," dedi Samazelle.

"Hâlâ ne duruyoruz?" Lambert'in yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu. "Dediklerinin dörtte biri bile doğru olsa, bunu bin hoparlörle anında duyurmak gerek dünyaya... Bir kampın ne olduğunu bilir misiniz siz? Rus olsun, nazi olsun hepsi aynı şey değil mi? Birini yerle bir ettiysek, diğerlerine göz yummayacağız herhalde!..."

Dubreuilh omuz silkti: "SSCB'nin rejimini bizler değiştirecek değiliz herhalde, değil mi? Şu anda tek görevimiz, Fransa'da SSCB üstünde yoğunlaşan düşünceyi etkileyebilmek..."

"İşte bu olay bizimle bu açıdan doğrudan ilgili ya!" dedi Lambert.

"Tamam ama yeterince bilgi toplamadan bu olayı açıklamamız, bence büyük bir sorumsuzluk olur."

"Anladığım kadarıyla, George'u yalancılıkla itham ediyorsunuz!" dedi Scriassine.

"Her dediğine körü körüne de inanmadığım bir gerçek!"

Scriassine, büronun üstünde duran dosyaya hızla bir yumruk indirdi:

"Peki ya bu!... Bunun hiçbir değeri yok mu sizce?"

Dubreuilh, pek inanmadığını gösterir bir tavırla başını salladı: "Bence hiçbir olgu ciddi bir şekilde kanıtlanmamış..."

Scriassine heyecanlı bir şekilde Rusça konuşmaya başladı; George da ifadesiz bir sesle yanıtlıyordu.

"George size tartışma götürmeyecek kanıtlar bulabileceğini söylüyor. Birilerini Batı Almanya'ya yollayın; orada yaşayan dostları, Sovyet bölgesindeki kamplar konusunda size ayrıntılı bilgi verebilir. Üstelik Reich'ın arşivlerinde, Alman-Sovyet paktından sonra, SSCB tarafından ulaştırılmış bazı belgeler bulunmuş: O belgelerin içindeki rakamları da kolaylıkla öğrenebilirsiniz."

"Almanya'ya hemen gitmeye hazırım," dedi Lambert. Scriassine ona onaylar bir bakış attı:

"Gitmeden önce bana da uğrayın. Bu görevi çok dikkatli yerine getirmemiz gerek!" Sonra Dubreuilh'e döndü: "Size istediğiniz kadar kanıt getirirsek, konuşmaya yanaşacak mısınız?"

"Kanıtlarınızı getirin hele!... Komite ondan sonra karar verir," dedi Dubreuilh sabırsızlıkla. "Şu anda yaptığımız, gevezelikten başka bir şey değil."

Scriassine ayağa kalktı. George da onu izledi.

"Sizden ricam, bu konuya ilişkin ağzınızdan hiçbir şey kaçırmamanız. George sizinle şahsen görüşmek istedi; ama Paris gibi bir şehirde karşılaşabileceği tehlikeler de göz ardı edilemez."

Bu düşünceyi hepsi onayladı. George gergin bir selam verip tek bir kelime söylemeden Scriassine'in ardından dışarı çıktı.

"Araya süre girmesine üzüldüm doğrusu," dedi Samazelle. "Aslında konunun özü tartışma götürmez! Gizli belgelerin bazı bölümlerini hemen yayınlarsak, kamuoyunu harekete geçirmiş oluruz."

"Kamuoyunu SSCB'ye karşı kışkırtmak, özellikle yapılmaması gereken bir iş!" dedi Dubreuilh.

"Ama bu kampanyadan yararlanacak olan sağ kesim değil ki, SRL! *Buna çok ihtiyacı var,*" *dedi Samazelle.* "Seçimlerden bu yana durum çok değişti; herkesi idare etmeye çalışmakta diretirsek, SRL sonunda dağıtılacaktır," diye sürdürdü heyecanla. "Komünistlerin başarısı, çekimser olanları üye olmaya itecek; bazılarıysa korkudan sağ kesime sığınacak. Birinci grup için elden gelen hiçbir şey yok; diğerlerine gelince, Stalinizme karşı açıkça tavır alarak ve Moskova'dan bağımsız bir sol kesim oluşturacağımıza söz vererek onları kolayca kazanabiliriz."

"Sonuçta bu, antikomünistleri, yine antikomünist bir programla kazanmaya çalışan tuhaf bir sol kesimin oluşumuna meydan verecek," dedi Dubreuilh.

"Bu gidişle ne olacak, biliyor musunuz?" Samazelle öfkeli bir sesle lafa girmişti... "İki ay içinde SRL komünistlere bağımlı bir hale gelerek, onlar tarafından hem küçümsenen hem de güdümlenen küçük bir aydın grubundan ibaret olacak... Başka bir şey değil..."

"Bizi kimse güdümleyemez," dedi Dubreuilh.

Henri bu ateşli konuşmaları, sanki bir sis bulutunun ardından duyuyor gibiydi. Şu anda SRL'nin kaderi umurunda bile değildi: Tek merak ettiği, George'un ne oranda gerçeği söylemiş olduğuydu. Tüm söylediklerinin baştan aşağı yalan olmaması durumunda, Henri tabii ki SSCB'ye artık aynı gözle bakamayacaktı: Her şeyi yeniden gözden geçirmeliydi. Oysa Dubreuilh buna hiç yanaşmıyor, kuşku duymayı yeğliyordu. Samazelle ise komünistlere rahatça saldırabilmek için, harika bir fırsat yakaladığını düşünüyordu. Henri, komünistlerle ilişkiyi kesmeyi hiç mi hiç istemiyordu. Ama kendi kendini kandırmayı da! Ayağa kalktı: "Bence tüm sorun, George'un gerçeği söyleyip söylemediğinden kesin olarak emin olabilmek... Bu arada ne desek boş gibi geliyor."

"Aynı fikirdeyim," dedi Dubreuilh.

Lambert ve Samazelle, Henri ile birlikte çıktılar. Lambert kapıyı kapar kapamaz homurdandı: "Dubreuilh tamamen önyargılı davranıyor ve olayı örtbas etmeye çalışıyor. Ama bu kez başaramayacak!"

"Ne yazık ki komite genelde onun etkisinde kalıyor," dedi Samazelle. "Sonuç olarak SRL, o demektir."

"Orası doğru, ama *L'Espoir* körü körüne SRL'ye uymak zorunda değil ki!" dedi Lambert.

Samazelle gülümsedi: "Bakın, önemli bir konuya parmak bastınız..." Dalgın dalgın ekledi: "Tabii ki her şeyi açıklamaya karar vermemize kimse engel olamaz."

Henri hayretle ona baktı: "Yeni, SRL ile *L'Espoir*'ın birbirinden ayrı düşmesini göze alıyor musunuz?... Ne oluyor size böyle?"

"Bu gidişle iki aya kadar SRL diye bir şey kalmaz!... Bari en azından *L'Espoir* ayakta kalsın," dedi Samazelle.

Yüzünde o her zamanki gülümseyişiyle uzaklaştı. Henri rıhtımın korkuluğuna dayandı:

"Neler planladığını merak ediyorum doğrusu."

"*L'Espoir*'ın yeniden özgür bir gazete olmasını istemekte çok haklı!" dedi Lambert. "Baksana Rusya'da neler olup bitiyor! Adeta yeniden köleliği getirmişler; burada desen, cinayetler işleniyor!... Tüm bunlara karşın sesimizi çıkarmamalıymışız!..."

Henri, Lambert'e baktı: "Samazelle'in bir kopma önermesi durumunda, bana verdiğin sözü unutma... Ne olursa olsun, benden yana olacaktın!"

"Tamam; ama şunu da bilmeni isterim: Dubreuilh bu olayı örtbas etmekte diretirse, hisselerimi satar, gazeteden ayrılırım."

"Bak dinle; her şey tam olarak kanıtlanmadıkça, ciddi bir karara varmamalıyız."

"Yeterince kanıt olduğuna kim karar verecek peki?"

"Tabii ki Komite!"

"Yani Dubreuilh... Eğer taraf tutarsa, ikna olmayacaktır!"

"Ama kanıtsız ikna olmak da bir tür taraf tutma değil midir?" Henri'nin sözlerinde biraz kınama sezinleniyordu.

"George'un tüm bunları uydurmuş olduğunu söyleme bana! Bu belgeler sahte olamaz," dedi Lambert ateşli bir sesle. Henri'ye kuşkuyla baktı: "Gerçek buysa, açıklamak gerekir; bunu sen de kabul ediyorsun, değil mi?"

"Evet," dedi Henri.

"O halde sorun kalmıyor: En kısa zamanda Almanya'ya gideceğim. Orada durumu enine boyuna araştırırım, bundan emin ol!" Gülümsedi: "Seni bir yere bırakayım mı?"

"Yo, sağ ol... Biraz yürüyeceğim."

Akşam yemeğini Paule'le yiyecekti. Doğrusu onunla buluşmayı hiç mi hiç canı çekmiyordu. Ağır adımlarla yürüdü... Gerçeği söylemek! O güne dek bu konuda ciddi bir sorun çıkmamıştı. Üstelik Lambert'e de hiç duraksamadan evet demişti. Refleks gibi bir şeydi bu! Ama aslında neye inanacağını, ne yapması gerektiğini o da bilmiyordu. Hiçbir şey bilmiyordu! Başına bir darbe yemiş kadar sersemlemiş hissediyordu kendini. Elbette George her şeyi uydurmuş olamazdı. Belki de her söylediği doğruydu! Evet, on beş milyon kadar çalışanın birer insan artığı haline getirildiği kamplar gerçek olabilirdi. Ama bu kamplar sayesinde Nazizm yenik düşmemiş miydi? Çin'de ya da Hindistan'da açlıktan ölen yüz milyonlarca insanın tek kurtuluş şansı olabilecek büyük bir ülke oluşmaktaydı. İnsanlıkdışı şartlar altında çalışmaya mahkûm milyonlarca işçinin tek şansı... Bizlerin tek şansı!... "Ufukta böyle bir şansımız olmaksızın yaşamak zorunda

mı kalacağız?" diye düşündü kaygıyla. SSCB'nin eksiklerini, hatalarını pekâlâ biliyordu: Ama ne olursa olsun, gerçek sosyalizmin, yani hak ve özgürlüğün sonunda bir araya geleceği bir sosyalizmin, SSCB'de ve bu ülke sayesinde galip geleceği tartışılmazdı. Bu akşam tümüyle emin olduğu bu gerçeğe, artık inanmaz bir duruma düşerse, tüm gelecek de karanlığa gömülecekti; hiçbir yerde en ufak bir umut ışığı görünmeyecekti. "Acaba kuşku duymam bundan mı?" diye düşündü. "Açık seçik ortada olan bu gerçeği, acaba korktuğum için mi yadsıyorum? İnsanın yeryüzünde biraz olsun güven duyabileceği bir tek toprak parçası olmayacak mı? Yoksa asıl kaçış, söz edilen o dehşet dolu görüntüleri tartışmasız kabullenmek mi? Komünist düşünceyle bütünleşemediğimden ondan nefret etmek çok rahatlatıcı olurdu. İnsan ya tümüyle komünizmden yana ya da tümüyle karşı olabilseydi keşke. Ama karşı olabilmek için de insanoğluna başka seçenekler verebilmek gerekirdi: Oysa devrimin ya SSCB yoluyla yapılacağı ya da yapılamayacağı tartışılmaz bir olgu. Ama bu ülke, eski baskı sisteminin yerine bir yenisini getirdiyse, köleliği tekrar uyguladıysa, ona karşı nasıl dostça bir yaklaşımım olabilir?... Belki de kötülük her yerde mevcut," diye düşündü Henri. Cevennes dağlarındaki barınakta, saf bir şekilde rahatça uyuduğu geceyi anımsadı o an! Kötülük her yerde varsa, saflık diye bir şey de olmamalıydı. Ne yaparsa yapsın, doğru olanı seçemeyecekti: Saptırılmış bir gerçeği açıklamak! Ya da saptırılmış bile olsa, böyle bir gerçeği gizlemek! Her iki durumda da yanlış yapmış olacaktı... Rıhtıma indi. Kötülük her yerde ise hiçbir çıkış yolu yok demekti! Ne insanlık için ne de kendisi için! Sonuçta bu kanıya mı varmalıydı? Oturdu, kafası sersemlemiş bir şekilde suyun akışını seyretti...

Altıncı Bölüm

La Guardia'ya indiğimiz akşam, şaşkınlık ve sevinçten adeta serseme dönmüştüm. Onu izleyen hafta ise içim içimi kemirdi durdu. Doğruydu galiba; Amerikan psikanalizminin son gelişmeleri konusunda öğrenecek pek çok şeyim vardı. Kongre oturumları gibi meslektaşlarımın tartışmaları da çok eğiticiydi... Ama New York'u gezmeyi o kadar istediğim halde, onların o gayretli iyi niyetleri hem can sıkıcı oluyor hem de beni bundan alıkoyuyordu. Beni adeta tutsak etmişlerdi; o aşırı ısıtılmış otellerde, "air condition"lı lokantalarda, ciddi görünümlü lüks dairelerde... Bunlardan sıyrılıp kurtulmak başlı başına bir sorundu. Akşam yemeğinden sonra beni otele bıraktıklarında, holden hızlı adımlarla geçip başka bir kapıdan kaçıveriyordum. Güneş doğmadan yataktan fırlıyor, sabah toplantılarından önce şöyle bir gezintiye çıkıyordum. Ama bu kaçamakların tam anlamıyla zevkini çıkaramıyordum doğrusu; Amerika'da yalnızlığın ne anlama geldiğinin şimdi farkına varmıştım. New York'tan ayrıldığımda oldukça kaygılıydım. Chicago, Saint Louis, New Orleans, Philadelphia... Sonra yeniden New York, Boston, Montreal! Muhteşem bir turneydi doğrusu! Ama keşke bu geziden yararlanma olanağı verselerdi bana!... Gerçi meslektaşlarım bu şehirleri bana gezdirebilecek kişilerin isimlerini, adresini vermişlerdi; ama bunların tümü ya doktor, profesör ya da yazardı. Onları tanıma fikri doğrusu ya, pek çekici gelmiyordu bana.

Chicago ise ne yazık ki tam bir tutsaklık oldu benim için. Sadece iki gün kaldığım bu şehre geldiğimde, havaalanında iki yaşlı bayan tarafından karşılandım. Bütün gün yakamı bırakmadılar. Kendilerine katılan başka yaşlı bayanlarla birlikte beni lokantaya götürdüler. Konferanstan sonra kolalı gömlekler giymiş iki beyle istakoz yedim; insanın bu denli can sıkıcı bir ortamda kalması gerçekten de yorucuydu. Otele döndüğümde kendimi doğruca yatağa attım.

Ertesi sabah büyük bir öfke hissiyle uyandım: "Bu böyle süremez!" diye karar verdim: Telefonu açtım: "Kusura bakmayın!" dedim. Şiddetli bir nezleye yakalanmıştım ve yatmam gerekecekti... Ardından neşeyle yataktan fırladım. Ama kendimi sokakta bulduğumda keyfim yine kaçmıştı: Hava çok soğuktu. Hava hattının altındaki tramvay rayları arasında kendimi son derece şaşkın ve yalnız hissetmiştim. Öyle saatlerce yürümek ne işe yarardı ki! Gidecek hiçbir yerim yoktu. Adres defterimi açtım: Lewis Brogan, yazar... Hiç yoktan iyiydi; yeniden telefona sarıldım. Brogan'a, Bensonların dostu olduğumu belirttim ve geleceğimi kendisine yazmış olmaları gerektiğini söyledim. Tamamdı! Saat iki sularında beni otelin lobisinden gelip alacaktı. "Ben kendim gelirim," deyip telefonu kapadım. Kaldığım otelden, deterjan ve dolar kokusundan nefret ediyordum. Üstelik, taksiye atlayıp belli bir yere, belli bir kişiyi görmeye gitme fikri de çok hoşuma gitmişti.

Taksi, köprülerden, tramvaylardan, ambarlardan ve sıra sıra İtalyan dükkânlarının bulunduğu sokaklardan geçti. Yanmış kâğıt, ıslak toprak ve sefalet kokan bir yolun köşesinde durdu. Şoför ahşap balkonlu kiremit bir duvarı işaret ederek: "İşte burası!" dedi. Duvarların dibinden yürümeye başladım. Solumda ışıkları sönmüş kırmızı tabelalı bir taverna vardı: "SCHILTZ." Sağımda ise devasa bir afiş... İdeal bir Amerikan ailesi, neşe içinde yulaf ezmesi yiyordu. Bir ahşap merdivenin dibinde, içinden dumanlar yükselen bir çöp kutusu duruyordu. Merdiveni çıktım: Balkonda sarı storlu, camlı bir kapı vardı. Orasıydı kuşkusuz. Birden bir rahatsızlık hissettim. Zenginlik her zaman ortadadır; gözler önündedir yani... Yoksulluk ise daha özeldir, daha kendine dönüktür. O camı tıkırdatmak bana biraz uygunsuz bir davranış gibi gelmişti. Sıra sıra bir sürü merdivenlerin, karanlık görünüşlü balkonların yer aldığı kiremit duvarlara kararsızca bakıyordum; çatıların arasından, kırmızılı beyazlı kocaman bir

silindir yükseliyordu: Bir gaz deposuydu bu... Ayaklarımın altında küçük, boş bir toprak alanın ortasında, kapkara bir ağaç ve mavi kanatlı bir değirmen fark ediliyordu. Uzaklardan gürültüyle bir tren geçti; balkon sarsılır gibi oldu. Sonunda kapıyı vurdum: Karşıma oldukça genç, uzun boylu bir adam çıktı. Deri montunun içinde biraz rahatsız gibi duruyordu. Bana şaşkın şaşkın baktı, sonra:

"Evi kolay bulmuşsunuz!" dedi.

"Evet, öyle sayılır."

Sapsarı mutfakta kara bir soba tütüyordu. Muşamba kaplı yerlerde eski gazeteler vardı. Buzdolabının olmadığını fark ettim. Brogan, dağılmış kâğıtlara doğru belirsiz bir hareket yaparak: "Etrafı toparlıyordum da!" dedi.

"Umarım, sizi rahatsız etmiyorum."

"Yok canım!" Karşımda biraz tedirgin bir ifadeyle dikilmiş duruyordu. "Neden gelip sizi otelden almamı istemediniz?"

"Berbat bir yer orası."

Brogan sonunda gülümsedi: "Chicago'nun en lüks otelidir ama!"

"İyi ya işte! Yığınla halı, çiçek, insan, müzik... Her şeyden aşırı miktarda var yani..."

Brogan'ın yüzünde kocaman bir gülümseme belirmişti: "İçeri girsenize."

İlk gözüme çarpanlar, o Meksika desenli yatak örtüsü ile Van Gogh'un meşhur sarı sandalyesi oldu. Sonra kitaplar, pikap ve daktilo... Ne bir estet stüdyosu ne de ideal bir Amerikan evi örneği olan bu odada yaşamak çok zevkli bir şey olsa gerekti. İçtenlikle konuştum:

"Eviniz ne kadar hoş!"

"Öyle mi?" Brogan'ın bakışı sorarcasına duvarlara takılmıştı. "Pek büyük sayılmaz." Yeniden sessizlik oldu; sonra birden atıldı: "Paltonuzu çıkarsanıza! Bir fincan kahveye ne dersiniz? Fransızca plaklarım var, Charles Trenet'in plakları... Dinlemek ister misiniz?"

Ya o sıcacık sobadan ya da şubat güneşinin parıltılı bir renge dönüştürdüğü storda o kara ağacın gölgesinin titreştiğini görmekten olacak, bir an düşündüm: "Tüm günümü bu Meksika örtüsünün üstünde uzanarak geçirmek kim bilir ne hoş olurdu!" Ama Brogan'ı aramamın nedeni, Chicago'yu iyice gezebilmekti. Sonra kararlılıkla: "Chicago'yu gezmek isterim! Yarın gideceğim," dedim.

"Chicago çok büyük bir şehir ama!"

"En azından bir bölümünü gezdirebilirsiniz."

Elini deri montuna götürdü ve kaygılı bir sesle:

"Giyinmem gerekecek mi?" diye sordu.

"Yok canım! Kolalı yakalardan nefret ederim."

İçtenlikle atıldı:

"Hayatımda kolalı gömlek giymedim zaten."

İlk kez birbirimize gülümsedik; ama yine de tam olarak rahatlamışa benzemiyordu.

"Sözgelimi, mezbahaları görmek ister miydiniz?"

"Yok, hayır! Sokakları dolaşsak..."

Öyle çok sayıda sokak vardı ki! Üstelik hepsi de birbirine benziyordu. Her iki yanlarında küçük, köhne evler, sevimli banliyö bahçelerini andıran geniş araziler vardı.. O ruhsuz, biteviye caddeler boyu yürüdük durduk. Her yer öylesine soğuktu ki! Brogan kulaklarına dokunarak: "Bakın buz tutmuşlar; neredeyse kırılacak gibiler," dedi.

Birden acıdım ona: "Haydi, bir barda oturup biraz ısınalım."

Bir bara girdik, Brogan *ginger ale* ısmarladı, ben de Burbon marka viski... Dışarı çıktığımızda hava önceki kadar soğuktu. Bir başka bara gidip sohbete koyulduk. Çıkartmadan sonra Ardenne'lerde bir kampta birkaç ay geçirmişti. Bir sürü soru sordu bana: Fransa, savaş, işgal yılları ve Paris konusunda... Ben de ona tabii! Birilerinin onu dinlemesi besbelli çok mutlu ediyordu Lewis'i. Ama kendinden söz etmeye gelince, bundan sanki biraz rahatsız oluyor gibiydi. Sözcükleri bulup çıkarmakta başta zorluk çekiyor, kararsız kalıyordu. Ama ardından da, bunlar bir çırpıda peş peşe sıralandığında, sanki bir armağan almışım gibi bir hisse kapılıyordum. Chicago'nun güneyinde, Fin kökenli bir baba ile Macar Yahudisi bir annenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş. Amerika'yı sarsan büyük kriz sırasında yirmi yaşlarındaymış. Tüm Amerika'yı yük vagonlarında gizlenerek dolaşmış; sırasında seyyar satıcılık, bulaşıkçılık, garsonluk, masörlük, inşaat işçiliği, sırasında da hırsızlık yapmış. O sıralarda bulaşıkçılık yaptığı Arizona'nın ücra bir hanında, solcu bir derginin yayınladığı bir öykü yazmış. Bunu başkaları izlemiş. İlk yazdığı romanın kazandığı başarıdan bu yana, yayınevi sahibi ona geçimini sağlayacak kadar para yolluyormuş.

"Kitabınızı okumayı çok isterdim doğrusu!"

"Bundan sonra yazacağım kitap daha iyi olacak."

"Ama en azından bu yazılmış, tamamlanmış işte!"

Brogan biraz şaşkın, bana baktı: "Gerçekten okumak ister misiniz?"

"Evet, tabii!"

Ayağa kalktı; salonun hemen sonundaki telefona yöneldi. Bir iki dakika sonra yanıma döndü. "Kitap akşam yemeğine kalmadan otelinizde olacak."

"Sağ olun!" dedim içtenlikle.

Candanlığı beni duygulandırmıştı. Onu gözümde hemen sempatik kılan da buydu zaten: Doğallığı... Basmakalıp cümleleri, görgü kurallarını pek bilmiyordu. Beni hoş tutması besbelli içinden gelen, bir anlamda da sevecenliğinden kaynaklanan bir davranıştı. Kendi kendini eğitmiş solcu yazarların tipik bir temsilcisiyle karşılaşmak önceleri beni çok eğlendirmişti. Şimdiyse ilgimi çeken, Brogan'ın kendisiydi. Anlattıklarından, yaşamdan hiçbir şey beklemediği izlenimi ediniyordu. Ama yine de hayata tutku derecesinde bağlı olduğu anlaşılıyordu. Böyle bir alçakgönüllülükle tutkulu duyguların bir araya gelmesi çok hoşuma gitmişti...

"Yazma düşüncesi nereden geldi aklınıza?" diye sordum.

"Yazılı metinler hep ilgimi çekmiştir: Çocukken gazete kupürlerini defterlere yapıştırarak gazete yapmaya çalışırdım."

"Başka nedenler de olmalı ama!"

Bir süre düşündü: "Değişik insanlar tanıyorum; insanlara, başkalarının gerçekte nasıl olduklarını göstermek istedim. Çevrede o kadar yalan söyleniyor ki!" Bir süre sustu. "Yirmi yaşlarındayken herkesin bana yalan söylediğini keşfettim. Bu da beni çok öfkelendirdi; öyle sanıyorum ki bunun için yazdım ve yazmaya da devam edeceğim."

"Hâlâ öfkeli misiniz?"

"Biraz öyle sayılır," dedi tutuk bir gülümseyişle.

"Politikayla ilgileniyor musunuz?"

"Eh, az çok!"

Sonuçta, aşağı yukarı Robert ve Henri'nin durumunda sayılırdı. Ama bu durumu adeta egzotik bir sükûnetle kabullenmişti. Yazı yazmak, zaman zaman da bazı yolsuzlukları ve kötülükleri ortaya çıkarmak amacıyla radyoda ya da mitinglerde konuşmak... Bu, ona yetiyor da artıyordu bile. Bana önceden de söylemişlerdi: Burada entelektüeller tamamen etkisiz olduklarını bildiklerinden huzur içinde yaşayıp dururlarmış.

"Yazar dostlarınız var mı?"

"Yo hayır," diye atıldı. Gülümsedi: "Daktilomun başında kalmanın bunca para kazandırdığını gören bazı dostlarım, benim gibi yazmaya koyuldular. Ama ne yazık ki yazar olamadılar."

"Para kazanabildiler mi bari?"

Brogan gülmekten kendini alamadı: "Bir tanesi bir ay içinde beş yüz sayfa kadar yazdı: Üstelik yazdıklarını yayınlatmak için dünyanın parasını harcadı. Karısı bir daha böyle bir işe girişmesini yasaklayınca da eski mesleğine döndü: Yankesicilik yani!"

"İyi bir meslek mi?"

"Duruma göre... Chicago'da rekabet çok!"

"Çok sayıda yankesici tanır mısınız?"

Bana biraz alaycı bir bakış attı: "En azından yarım düzine kadar!"

"Ya gangsterler, onları da tanır mısınız?"

Brogan birden ciddileşti: "Tüm gangsterler aşağılık heriflerdir!"

Gangsterlerin son yıllarda grev kırıcısı olarak nasıl etkin bir rol oynadıklarını hızlı hızlı anlatmaya başladı; ardından da polisle, politikayla, iş çevreleriyle olan ilişkilerini... Öylesine hızlı konuşuyordu ki onu anlamakta biraz güçlük çekiyordum; ama Edward Robinson'un bir filmi kadar sürükleyiciydi anlattıkları. Birden durdu:

"Acıktınız mı?"

"Evet. Bayağı acıkmışım!" dedim. Sonra neşeyle sürdürdüm: "Amma da çok şey biliyormuşsunuz!"

"Bilmeseydim de uydururdum! Öyle güzel dinliyorsunuz ki insana zevk veriyor."

Saat sekiz olmuştu; zaman ne de çabuk geçivermişti! Brogan beni bir İtalyan lokantasına götürdü: Bir yandan pizza yiyor, bir yandan da nasıl olup da bu adamın yanında kendimi böyle rahat hissettiğimi düşünüyordum; onun hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyordum. Oysa hiç de yabancı gözüyle bakmıyordum ona. Belki de biraz umursamazlık içeren yoksulluğundandı... Kolalı yakalar, şıklık, kibarlık gibi unsurlar araya mesafe koyan şeylerdir. Oysa Brogan montunu çıkardığında gözüm eskimiş kazağına takılmış, tekrar giydiğinde de hemen yanımdaki o sıcacık bedenin güven dolu varlığını hissetmiştim. Ayakkabılarını kendi boyamıştı besbelli: Bunlara bir göz atmam, Brogan'a kendimi giderek daha yakın hissetmeme yetiyordu.

Lokanta çıkışı, kaygan zeminde yürümeme yardımcı olabilmek için kolumdan tuttu. Bedeninin sıcaklığına artık çoktan alışmış gibiydim.

"Haydi bakalım, şimdi size Chicago'nun bir iki yerini göstereyim," dedi.

Bir kabare tiyatrosunda müzik eşliğinde striptiz yapan kadınları izledik; küçük bir zenci kulübünde caz müziği dinledik; düşkünler evini andıran bir barda içki içtik. Brogan herkesi tanıyordu: Kabarenin bilekleri dövmeli piyanistini, kulübün zenci trompetçisini, oradaki tüm serserileri, zencileri, barın yaşlı hayat kadınlarını... Hepsini! Onları masamıza çağırıp konuşturuyor, eğlendiğimi gördükçe de sevinerek bana mutlu bakışlar atıyordu. Dışarı çıktığımızda ona: "Sizin sayenizde Amerika'ya geldiğimden bu yana en güzel gecemi geçirmiş oldum," dedim içtenlikle.

"Sizi başka yerlere de götürebilmek isterdim."

Gece bitiyordu; yakında gün ağaracak ve Chicago geçmişe gömülüp gidecekti. Ama hava metrosunun çelik iskeleti, gökyüzünde yavaş yavaş beliren aydınlığı bir parça engelliyordu. Brogan kolumdan tutmuştu. Çevremizdeki siyah köprü kemerleri sonsuza dek uzanıyor gibiydi; sanki tüm dünyayı kuşatmışlardı. Bizse, hiç durmaksızın öylece yürüyecektik.

"Bir gün yetecek gibi değil. Tekrar gelmem gerekecek herhalde."

"Mutlaka dönün," dedi Brogan. Sonra hemen ekledi: "Sizi bir daha görmeyeceğimi düşünmek bile istemiyorum."

Taksi durağına kadar sessizce yürüdük. Yüzünü bana yaklaştırdığında, başımı diğer yana çevirmekten kendimi alamadım; ama yine de soluğunu dudaklarımın çok yakınında hissetmiştim.

Birkaç saat sonra trende, bir yandan Brogan'ın romanını okumaya çalışıyor, bir yandan da kendi kendime kızıyordum. "Bu yaşta gerçekten de gülünç oluyor!" Ama dudaklarım hâlâ bir genç kızmki kadar heyecanlıydı. Halbuki o güne dek ben sadece yattığım erkekleri öpmüştüm. Bu belli belirsiz öpücüğü anımsamak, belleğimde ateşli aşk sahnelerini çağrıştırıyordu adeta. "Döneceğim, dönmem gerek!" diye düşündüm kararlılıkla. Sonra da şöyle dedim kendi kendime: "Ama neye yarar ki! Sonra tekrar ayrılmamız gerekecek ve ben şu sözcükleri yinelemek cesaretini, tesellisini bulamayacağım kendimde: Tekrar döneceğim!... Yo hayır, en iyisi hemen bir son vermekti buna."

Chicago'dan ayrıldığıma hiç üzülmedim. Geçici dostlukların, hafif bir burukluk yaratan ayrılıkların, yolculuğun bir parçası olduğunu çabuk anlamıştım. Artık sıkıcı insanlardan kesinlikle uzak duruyor, sadece hoşuma gidenlerle geziyordum. Tüm öğleden sonralarımı böyle geçiriyor, geceleri ise saatler süren uzun sohbetlere dalıyorduk. Sonra da bir daha görüşmemek üzere ayrıldığımızda bu, kimsede bir burukluk yaratmıyordu. Ne kadar da kolaydı yaşam! Pişmanlıklara, zorunluluklara yer yoktu; davranışlarımın bağlayıcı bir niteliği yoktu ve kimse gelip bana öğüt vermiyordu. Tek bir kural tanıyordum: İsteklerimi, kaprislerimi gerçekleştirebilmek! New Orleans'ta, daiquirilerle kafayı bulduğum taşlık avludan çıktığımda, aniden Florida'ya uçmaya karar verdim. Lynchburg'da bir otomobil kiralayıp sekiz gün boyu Virginia'nın o kırmızımtırak arazilerini gezdim. New York'a ikinci gelişimde gözümü bile kırpacak zamanım olmadı: Bir sürü değişik insanla gezip tozdum. Daviesler beni Hartford'a davet ettiklerinde hiç duraksamadan kabul etmiş, bir saat sonra da arabalarına binmiştim. Bir Amerikan sayfiye evinde bir süre kalabilmek ne büyük bir şanstı! Her tarafında küçücük pencereleri olan, beyaz ahşap cepheli, pırıl pırıl bir evdi bu... Myriam heykeltıraştı. Bale dersleri alan bir kızı vardı; otuz yaşlarındaki oğlu Philipp ise hermetik şiirler yazan bir gençti. Teni bir çocuğunki kadar pürüzsüzdü. Trajik bakışlı gözleri, biçimli bir burnu vardı. İlk gün kızı Nancy bir yandan bana gönül serüvenlerini anlatırken, bir yandan da üstüme bol bir Meksika giysisi giydirip saçlarımı açmaya çalışıyordu. "Neden saçınızı hiç böyle taramıyorsunuz?" diye sordu Philipp. "Sanki bile bile yaşınızdan büyük görünmeye özen gösteriyormuşsunuz gibi..." Benimle geç saatlere kadar dans etti. Ben de hoşuna gitsin diye sonraki günler daha genç kılıklara bürünmeye çalıştım. Kur yapış nedenlerini çok iyi sezinliyordum: Birincisi, Paris'ten geliyordum; üstelik kendisi henüz buluğ çağındayken, ben annesi Myriam'ın yaşlarındaydım. Yine de davranışı beni duygulandırmıştı. Benim için partiler düzenliyor, kokteyller uyduruyor ve gitarıyla çok güzel kovboy şarkıları çalıyordu... Birlikte eski püriten köyleri geziyorduk. Geri döneceğim gece, diğerleri gittikten sonra oturma odasında birlikte viskilerimizi yudumlayarak plak dinledik. Hüzün dolu bir sesle şöyle dedi:

"New York'tayken sizinle daha yakın olamadığıma çok yanıyorum. New York'u birlikte gezmek çok ama çok hoşuma giderdi."

"Olmayacak şey değil! On gün içinde New York'a dönüyorum. Belki o ara siz de orada olabilirsiniz."

"Gelebilirim. Mutlaka telefon edin bana," dedi. Büyük bir ciddiyetle bakıyordu.

Bir iki plak daha dinledikten sonra holden odanın kapısına kadar geçirdi beni. Ona elimi uzattığımda alçak sesle: "Beni öpmek istemez misiniz?" diye sordu.

Beni kolları arasına aldığında bir süre öyle hareketsiz, yanak yanağa, dayanılmaz bir arzunun etkisinde kalakaldık. Kulağımıza gelen ayak sesleriyle birbirimizden çabucak ayrıldık. Myriam, yüzünde tuhaf bir tebessümle bizi izliyordu.

"Anne yarın erkenden yola çıkacak. Onu fazla geç bırakma," dedi o nazik sesiyle.

"Yatacaktım zaten!" dedim.

Ama yatmadım: Açık pencerenin önünde durup gecenin karanlığında havayı soludum bir süre. Ay ışığı, çiçeklerin kokusunu sanki bastırmış gibiydi. Yandaki odada Myriam uyuyordu; ya da benim gibi o da uyanıktı. Philipp'in gelmeyeceğini biliyordum. Zaman zaman bir ayak sesi duyar gibi oluyordum. Oysa, ağaçları hışırdatan rüzgârın sesiydi bu.

Kanada hoşuma gitmedi. Tekrar New York'a ayak bastığımda, kendimi çok ama çok mutlu hissettim, ilk düşündüğüm: "Philipp'i aramalıyım," oldu. Aynı gün, arkadaşlarımm çoğuyla bir araya geleceğim bir kokteyle davetliydim. Penceremin önünde uçsuz bucaksız bir gökdelen manzarası uzanıyordu. Ama tüm bunlar artık yetmiyordu bana... Otelin barına indim: Koyu mavi ışıklandırılmış salonda, bir piyanist baygın, hafif melodiler çalıyordu; çiftler aralarında fısıldaşarak konuşuyor, garsonlar ayaklarınm ucunda gidip geliyorlardı: Bir martini ısmarlayıp sigara yaktım. Kalbim hafif hafif çarpıyordu. Kuşkusuz yapmak istediğim pek akla yatkın bir şey değildi: Philipp'le sekiz gün geçirdikten sonra, içimde büyük bir buruklukla ayrılacaktım ondan. Ama olsun! Her şey bir yana, arzuluyordum onu. Burukluğa gelince: Zaten öyle değil miydim? Queensbridge, Central Park, Washington Square, East River... Sonuç olarak sekiz gün sonra bu yerleri bir daha göremeyecektim; bir yerde, bu beton yığınlarını özlemektense, bir insana özlem duymayı yeğliyordum. Belki bu bana daha az acı verecekti. Yoksa bana mı öyle geliyordu? Martinimden bir yudum aldım: Bir hafta! Yeni serüvenler, gelip geçici zevkler için çok kısaydı bu süre. Üstelik New York'ta bir

turist olarak dolanmaktan da bıkmıştım. Bu şehirle daha iç içe yaşamak istiyordum. İşte ancak o zaman, New York biraz daha bana ait olacak, o zaman bu şehirde bir şeyler bırakmış olacaktım. Bir kerecik de olsa, bana ait bir erkeğin koluna girip sokaklarda yürümek, gezmek istiyordum. Kadehimi bitirdim; bu yolculuk sırasında sadece bir kez, bir erkek kolumdan tutmuştu beni. Mevsimlerden kıştı; kaygan yollarda ayağım tökezliyordu. Ama onun yanında sıcaklığını duyuyor, kendimi güvencede hissediyordum. "Yine gelin! Sizi bir daha görmeyeceğimi düşünmek bile istemiyorum," demişti. Ama dönmemiştim ve dönmeyecektim de... Bir an için kendimi bir şeylere ihanet etmiş gibi hissettim. Ama bir sorun yoktu ortada: Tüm bir gece boyu arzuladığım Philipp'ti ve hâlâ da arzuluyordum. O da bekliyordu herhalde telefonumu. Ayağa kalktım, telefon kulübesine girdim ve Hartford'u istedim.

"Mr. Philipp Davies!"

"Bir dakika çağırayım."

Birdenbire kalbim hızla çarpmaya başladı. Daha birkaç dakika önce düşlerimde, sanki yalnızca bana tabiymiş gibi, Philipp'in New York'a geldiğini ve onunla sevişiğini düşünmüştüm. Oysa şimdi kendine göre daha farklı kararlar alabilecek, gerçek bir insanla konuşacaktım. Artık ona bağımlı olan bendim. Bu daracık telefon kulübesinde yapayalnız ve savunmasız bir durumda kalakalmıştım.

"Alo!"

"Philipp, siz misiniz? Ben Anne!"

"Anne! Sesinizi duyduğuma çok sevindim."

Kullandığı Fransızca nedense beni rahatsız edecek kadar özenli ve kusursuzdu.

"New York'tan arıyorum."

"Tahmin ettim. Hartford siz gittiğinizden bu yana bilseniz ne sıkıcı, ne monoton oldu! Güzel yerlere gittiniz mi bari?"

Sesi ne kadar da yakındı! Soluğunu sanki yüzümde hisseder gibiydim. Ama aslında öyle uzaktı ki benden! Alıcıyı tutan elim terden nemlenmişti. Aklıma gelen sözcükleri art arda sıraladım: "Yaptığım her geziyi tek tek anlatmak isterdim. Sizi aramamı söylemiştiniz. Ben buradan ayrılamıyorum. Sizin gelmeniz mümkün mü?"

"Ne zaman gidiyorsunuz?"

"Cumartesi."

"Ya!" dedi. "Demek bu kadar erken!" Kısa bir sessizlik oldu. "Bu hafta Cape Code'a gitmem gerek, arkadaşlara sözüm var."

"Yazık!"

"Evet, çok yazık! Gidişinizi ertelemeniz mümkün mu?"

"Mümkün değil... Ya siz, bu daveti erteleyemez misiniz?"

"Yo, hayır! Olanaksız..." Sesi üzüntü doluydu.

"Eh, ne yapalım; bu yaz Paris'te görüşürüz." Zoraki bir neşeyle konuşmamı sürdürdüm. "Yaza ne kaldı ki zaten!"

"İnanın çok üzüldüm."

"Ben de öyle. Hoşça kalın Philipp! Yaza görüşmek üzere."

"Güle güle Anne. Beni hemen unutmayın emi!"

Terden iyice nemlenen alıcıyı yerine koydum. Kalbimin atışları yavaşlamıştı. Artık göğsümdeki o uğultuları da hissetmiyordum. Wilson'lara gittim. Öyle kalabalıktı ki! Elime hemen bir kadeh tutuşturdular. Çevremdekiler bana gülümsüyorlar, sesleniyorlar, kolumdan omzumdan tutarak beni oraya buraya davet etmekte adeta birbirleriyle yarışıyorlardı. Ben de randevuları küçük defterime özenle not ediyordum. Ama göğsümdeki o boşluğu hâlâ hissetmekteydim. Bedenimin susamışlığına dayanabilirdim; ama o boşluk... O boşluğa karşı koymak çok güçtü. Karşımdakiler gülümsüyorlar, konuşuyorlar, ben de aynı şekilde karşılık veriyordum. Bu, bir hafta boyu böyle sürecek, sonra da onlar beni, ben onları belleğimizden silecektik. Bu ülke bir gerçekti; ben de tüm varlığımla gerçektim! Oysa giderken ne ardımda bir şey bırakacak ne de beraberimde bir şeyler alıp götürebilecektim. Sağa sola gülücükler dağıtırken birden kafamda bir düşünce doğdu. "Peki, ya Chicago'ya gitsem!" Hemen o akşam Brogan'ı arayabilir ve ona "geliyorum" diyebilirdim. Canı beni artık görmek istemiyorsa bunu açıkça söyler, olur biterdi: Zaten ne önemi vardı ki! İki kez reddebilmek bir kez reddedilmekten daha korkunç değildi. Gülücükler dağıtmayı sürdürürken içimi bir utanç dalgası kaplamıştı: Philipp'i elde edemeyince gidip Brogan'ın kollarına atılıyorsun! Aynı azgın bir kedi gibi! Aslında Brogan'la sevişmek fikri bana pek çekici gelmiyordu. Nedense yatakta beceriksiz olduğunu düşünüyordum. Onunla tekrar görüşmekten zevk alacağımdan da pek emin değildim. Sonuçta onunla geçirdiğim sadece tek bir akşamüstüydü; büyük bir düş kırıklığına uğramam da olasıydı. Kuşkusuz çok budalaca bir şeydi tasarladığım. Düşkırıklığımı bastırmak için harekete geçmek,

sağa sola gitmek, bir şeyler yapmak gereksinimi duyuyordum. Hepsi bu... En büyük saçmalıklar da bundan doğardı zaten. New York'ta kalmaya karar vererek randevuları not etmeye devam ettim: Sergiler, konserler, akşam yemekleri, partiler derken, hafta çabucak geçerdi kuşkusuz. Kendimi sokakta bulduğumda, Gramercy Square'deki kocaman saat gece yarısını göstermekteydi. Ne olursa olsun, telefon etmek için zaman artık çok geçti. Yo hayır, çok geç değildi! Chicago'da saat dokuzdu. Brogan odasında yazı yazıyor ya da bir şeyler okuyor olmalıydı. Bir Drugstore'un ışıklı vitrinin önünde durdum. "Sizi bir daha görmeyeceğimi düşünmek bile istemiyorum!" İçeri girdim; kasada para bozdurdum ve Chicago'yu istettim.

"Lewis Brogan mı? Ben Anne Dubreuilh."

Yanıt yoktu. "Ben Anne Dubreuilh, beni duyuyor musunuz?"

"Çok iyi duyuyorum." Berbat bir Fransızca konuşuyor, her hecede tekliyordu; ama son derece neşeliydi: "Selam Anne, nasılsınız?"

Sesi Philipp'inki gibi net duyulmuyordu. Ama ne garip ki bu, onu bana daha yakın kılıyordu.

"Birkaç günlüğüne Chicago'ya gelebilir miyim? Ne dersiniz?"

"Şu ara Chicago'da havalar çok güzel."

"Ama gelsem ancak sizi görmek için gelirim. Bana ayıracak vaktiniz var mı?"

"Bol bol vaktim var," dedi gülerek. "Vaktim sadece bana aittir!"

Bir an duraksadım; nasıl oluyordu bu! Aynı umursamazlıkla biri hayır, diğeriyse evet, diyordu. Ama her şey için çok geçti... "Tamam, yarın sabah ilk uçakla geliyorum. Bana bir otelde yer ayırın. En lüksü olmasın tabii! Nerede buluşalım?"

"Sizi gelir havaalanından alırım."

"Tamam, yarın görüşürüz."

Bir sessizlik oldu, sonra üç ay önce bana "Tekrar gelin," diyen sesini duyar gibi oldum. O ses şimdi:

"Anne! Sizi göreceğim için o kadar mutluyum ki!" diyordu.

"Ben de çok mutluyum. Yarın görüşürüz."

"Tamam oldu."

Evet, onun sesiydi bu; aynı anımsadığım gibiydi ve beni unutmamıştı. Aynı o kış gibi, yanında sıcaklığını duyacak, ken-

dimi güvende hissedecektim. Birden Philipp'in bana "hayır!" demiş olmasına çok sevindim. Her şey çok basit görünüyordu. Hafif ışıklandırılmış bir barda bir süre sohbet edecektik. Sonra bana "Gidip benim evimde biraz dinlenelim!" diyecekti. O Meksika yatak örtüsünde yan yana oturacak, Charles Trenet'yi dinleyecektik. Sonra da Brogan beni kollarının arasına alacaktı. Olağanüstü bir gece olmayacaktı kuşkusuz, ama onu mutlu etmeye yetecekti. Bundan emindim ve bu da bana yetiyordu. Bir erkeğin beni göğsünde tutmak için sabırsızlıkla bekliyor olması beni heyecanlandırıyordu. Bu tatlı duygular içinde uyuyakalmışım.

Beni beklemiyordu; bekleme salonunda kimseler yoktu. "Kötü bir başlangıç," diye düşündüm kendimi bir koltuğa bırakırken. Son derece kararsız ve şaşkındım. Ne denli tedbirsiz davrandığımı düşündüm kaygıyla. "Brogan'ı arasam mı, yoksa aramasam mı?" Bu kumarı tek başıma oynamıştım; şimdi ise başarısı artık sadece bana bağlı olmayan bir serüvene atılmış durumdayım. Tek yapacağım şey saatin kadranında o bir türlü ilerlemek bilmeyen ibreleri izlemekti; eli kolu bağlı olmak bayağı ürkütmüştü beni. Kendi kendimi rahatlatmaya çalıştım: Sonuç olarak, bu iş kötüye giderse bir bahane uydurup hemen ertesi gün New York'a dönebilirdim; alt tarafı sekiz gün içinde parantez kapanmış olacaktı: O rahat, konforlu yaşamıma dönmüş olacak, duygulandırıcı olsun, gülünç olsun tüm bu anılara o zaman gülüp geçecektim. Kaygım biraz yatışmıştı. Brogan'ın telefon numarasını aramak için çantamı açtığımda, tüm kaçamak yollarımı ayarlamış, tedbirlerimi almış ve iyice rahatlamıştım. Başımı kaldırdığımda onun karşımda dikili durduğunu gördüm. Bana utangaç bir edayla hafifçe gülümsüyordu. Dünyanın ta öteki ucunda onun hayaletiyle karşılaşmış olsam, ancak bu kadar şaşırırdım herhalde.

"Eh! Nasılsınız bakalım?" diye sordu o berbat Fransızcasıyla.

Ayağa kalktım. Brogan anımsadığımdan daha ince yapılı, bakışları ise daha canlıydı. "İyiyim," dedim.

Hâlâ gülümsüyordu. Dudakları dudaklarıma yaklaştı. Herkesin ortasında böyle öpmesi beni biraz şaşırtmıştı. Üstelik Brogan'ın çenesinde belirgin bir ruj izi de bırakmıştım: "Ruja bulandınız!" dedim: O kırmızı lekeyi mendilimle silip konuşmamı sürdürdüm: "Saat tam dokuzda geldim."

"Hay aksi! Oysa telefonda bana ilk uçağın saat onda geldiğini söylemişlerdi." Sesinde beni kınar gibi bir hava vardı.

"Yanılmışlar öyleyse."

"Pek yanılmazlar ama!"

"Her neyse, buradayım işte."

"Evet buradasınız," diye yineledi. Oturdu. Ben de! Saat dokuzu yirmi geçiyordu. Yirmi dakika gecikmişti; ya da başka deyişle, kırk dakika erken gelmişti. Flanel kumaştan şık bir takım elbise, bembeyaz bir gömlek vardı üstünde; onu aynasının karşısında hazırlanırken görür gibiydim: Kendini bana beğendirme kaygısıyla, aynaya biraz şaşkın, biraz hoşnut bakışlar attığını gözümün önüne getiriyordum. Bir yandan da kaygıyla ilerleyen saate göz atmıştı herhalde! Oysa ben oturmuş onu bekliyordum! Gülümsedim:

"Tüm sabahı burada mı geçireceğiz?"

"Yo, hayır!" Düşündü: "Hayvanat Bahçesi'ne gidelim mi?"

"Hayvanat Bahçesi mi?"

"Buraya çok yakın."

"Ne yapacağız orada?"

"Biz hayvanları seyrederiz, onlar da bizi!"

"Ben buraya kendimi hayvanlarınıza teşhir etmeye gelmedim." Ayağa kalktım. "Şöyle rahat bir yere gitsek... Bir fincan kahve içer, birkaç sandviç yeriz; oturup birbirimizi seyrederiz yani."

O da ayağa kalktı: "İyi fikir doğrusu."

Bizi şehrin merkezine götüren arabada yalnızdık; Brogan küçük valizimi dizlerine koymuştu. Susuyordu: Yine bir kaygıya kapıldım. Bu yabancıyla baş başa dört günü nasıl geçirecektim? Tanışmak için de çok kısa bir süreydi bu... "Otelden geçsek de bavulumu bıraksam," dedim.

Brogan utangaç utangaç gülümsedi:

"Yoksa bana oda ayırtmadınız mı?"

O suçlu tavrını sürdürüyordu; ama sesinde bir tür meydan okuma vardı: "Hayır ayırtmadım!"

"Nasıl olur? Bunu telefonda özellikle istemiştim ya!"

"Anlattıklarınızın yarısından fazlasını anlayamadım." Heyecanlı heyecanlı konuşuyordu: "İngilizceniz kıştan bu yana daha da kötü olmuş. Üstelik makineli tüfek gibi hızlı konuşuyorsunuz. Ama hiç önemli değil! Bu bavulu emanetçiye bırakırız, olur biter. Beni burada bekleyin," diye sürdürdü, İç Hatlar Büro-

su'nun kapısının önünde indiğimizde. Döner kapıyı itti. Onu kuşkuyla izliyordum. Bu unutkanlık acaba vurdumduymazlığından mı kaynaklanıyordu, yoksa kurnazca bir oyun muydu? Her ne olursa olsun o da, ben de geceyi birlikte geçireceğimizi pekâlâ biliyorduk. Ama bu akşam ikimizden birinin bunu istememe durumunda ne olacaktı? Arzulamadığım bir erkekle yatağa girmek gibi bir hatayı asla işlemeyeceğime kendime söz vermiştim. Brogan döner dönmez lafa biraz sinirli girdim:

"Bir otel bulsak! Bu gece hiç uyumadım; biraz dinlenip yıkanmak istiyordum."

"Chicago'da oda bulmak çok zor," dedi.

"İyi ya; hemen arayalım öyleyse!"

"Gelip evimde dinlenin," demesi gerekirdi. Ama hiçbir şey söylemedi. Gittiğimiz yerin düşlediğim o sıcak, samimi barla uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktu: Bir gar büfesini andırıyordu daha çok. Daha sonra kendimizi attığımız bar ise, bir bekleme odasına benziyordu. Tüm günümüzü beklemekle mi geçirecektik? Hem neyi bekliyorduk ki?

"Bir viski içer misiniz?"

"Memnuniyetle."

"Sigara?"

"Sağ olun."

"Bir plak koyayım."

En azından eskisi gibi rahat rahat sohbet edebilseydik! Ama Brogan yerinde oturmuyordu ki bir türlü! Tezgâha gidip bir şişe Coca Cola alıyor, plakçalara ardı ardına jeton atıyor ya da sigara satın alıyordu! Sonunda telefon etmeye ikna ettiğimde, öylesine uzun bir süre için ortadan kayboldu ki, bir daha dönmeyeceğini sandım. Tahminlerimin çoğunda yanılmıştım. Sanki bilerek tüm düşündüklerimin aksini yapıyordu. Bu haliyle, belleğimde belli bir anı bırakan erkeğe hiç mi hiç benzemiyordu. İlkbahar günleri, soğuk kış mevsiminin adeta dondurup sertleştirdiği yüz hatlarını yumuşatmıştı. Hareketleri ne fazla zarif ne de eskisinden daha rahattı. Ama boyu bosu bayağı hoştu. Tam bir sarışındı! Gözleri elaydı. Önceleri bana ifadesiz gelen bu çehrede ve anlamlı dudaklarında beni şaşırtan bir incelik, bir duygusallık keşfetmiştim.

"Hiç yer bulamadım!" dedi Brogan. Gelip tekrar yanıma oturdu: "Sonunda Otelciler Derneği'ne başvurmak zorunda kaldım. Birazdan tekrar aramam gerekecek."

"Teşekkür ederim."

"Şimdi ne yapmak istersiniz?"

"Burada rahat rahat oturuyoruz işte!"

"O halde bir viski daha ısmarlayayım."

"Tamam."

"Sigara ister misiniz?"

"Ya, hayır."

"Bir plak daha koyayım mı?"

"Hayır, lütfen! Koymayın!"

Bir sessizlik oldu. Söze başladım: "New York'ta arkadaşlarınızla görüştüm."

"Benim New York'ta arkadaşım yok ki!"

"Olmaz olur mu? Bizim kontak kurmamızı sağlayan Benson'lar var ya işte..."

"A, onlar mı? Onlar arkadaşlarım değil ki!"

"O halde iki ay önce benimle görüşmeyi neden kabul ettiniz?"

"Fransız olduğunuz için... İsminiz de hoşuma gitmişti: Anne!" Bir ara gülümser gibi olduysa da, bundan hemen vazgeçti. Konuşmayı sürdürmek için yine bir atılımda bulundum.

"Neler yaptınız bu arada?"

"Eh işte, her geçen gün biraz daha yaşlandım."

"Aksine! Ben sizi daha gençleşmiş buldum."

"Yazlık kıyafet giydiğim için olsa gerek!"

Aramıza tekrar bir sessizlik çöktü; bu kez pes etmiştim:

"Peki, bir yerlere gidelim. Ama nereye?"

"Bu kış beyzbol maçı izlemek istediğinizi söylemiştiniz. İşte fırsatı! Bugün bir maç var," diye atıldı.

"Eh, gidelim öyleyse."

Daha önce sözünü ettiğim bazı isteklerimi hatırlaması çok hoştu. Ama şu an bir beyzbol maçının beni hiç mi hiç ilgilendirmediğini anlaması gerekirdi. Ama neyse! Yapılacak tek şey, bu arada zaman öldürmekti. Ama neyi bekliyordum ki? Boş bakışlarla, o gözalıcı yeşil çimenlerde oradan oraya koşuşturan kasklı adamları izliyor, kaygıyla "Zaman öldürmekmiş! Oysa bir tek dakikanın bile boşa harcanmaması gerekiyor," diye düşünüyordum. Dört gün öyle kısa bir süreydi ki! Acele etmeliydik; artık birbirimize kavuşmalıydık! Ne zaman ama?

"Sıkıldınız mı?" diye sordu Lewis.

"Biraz üşüdüm de..."

"Başka bir yere gidelim o halde!"

Bir sürü yere gittik: Bir bowling salonunda bir taraftan biralarımızı yudumlarken, bir taraftan da bowling tahtalarının devrilişini izledik; ardından gittiğimiz tavernada, beş mekanik piyanonun birbiri ardından çaldığı demode parçaları dinledik. Bir de akvaryuma gittik: İçindeki balıkların, bana biraz da çirkin gelen yüzleriyle oradan oraya yüzüp durduğu bir akvaryumdu bu. Durmaksızın tramvaylara, metrolara indik bindik. Ardından tekrar tramvay, tekrar metro! Aslında çok hoşuma gidiyordu metroyla yolculuk: İlk vagonun camına alnım dayalı, açık mavi ampullerle aydınlanmış kocaman tünellerin içine dalıp gidiyorduk. Brogan kolunu belime dolamıştı. Aramıza çöken sessizlik, güven dolu iki sevgilinin suskunluğunu andırıyordu; ama sokaklarda yürürken, aramızda haliyle bir mesafe oluyordu. Bu sessizliğimizin nedeni, birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz olmamasındandı. Bunu hissettikçe de derin bir üzüntüye kapılıyordum. Akşama doğru, hesaplarımda tamamen yanılmış olduğumu artık kabullenmem gerekmişti: Bir haftaya kadar, belki de yarın, bu geçirdiğimiz saatler artık geçmişe mal olacaktı: Yaşanılan tatsız anıların kolayca üstesinden gelebilecektim. Ama şimdi, şu anda, her saatini tek tek yaşamak, bir yabancının geçen tüm saatler boyunca bana karşı keyfince davranmasını kabullenmek zorundaydım. Öylesine yorgun ve düş kırıklığına uğramış bir haldeydim ki birden tek başına kalma ihtiyacını duydum.

"Lütfen, bir daha telefon etmeyi denesenize! Biraz yatıp dinlenmeye o kadar ihtiyacım var ki..."

"Tamam; o halde Otelciler Derneği'ne başvurayım," dedi Brogan. Bir Drugstore'un kapısını itti. Bana gelince, kuşe kâğıtla kaplı kitaplara dalgın dalgın bakıp durdum. Kısa bir süre sonra yüzünde memnun bir gülümsemeyle telefon kulübesinden çıktı.

"İki blok ötede boş bir oda varmış."

"Sağ olun."

Sessizce otele doğru yürüdük. Neden bana hiç yalan söylemeyi denemiyordu? Oysa "Evimde dinlenmeye gelin," demenin tam sırasıydı. Yoksa bana duyduğu arzu konusunda o da mı kararsızdı? Halbuki ben, sıcaklığı ve gözüpekliğiyle, bedenimin yalnızlığını gidereceğine güvenmiştim. Ama değişen bir şey olmamıştı. Durumu düzeltmek için artık elimden gelen bir şey yoktu. Lewis resepsiyona yanaştı:

"Bir oda ayırtmıştım!"

Görevli, kayıtlara bir göz attı.

"İki kişilik mi?"

"Tek kişilik," dedim. İsmimi fişe kaydettim. "Bavulum emanet yerinde kaldı."

"Ben gidip alırım," dedi Lewis. "Ne zaman getireyim?"

"Beni iki saate kadar arayın."

Hayal mi görmüştüm acaba? Yoksa görevli ile Lewis şöyle bir bakışmışlar mıydı? Tuttuğu oda iki kişilik miydi acaba? Ama bu durumda benimle birlikte yukarı çıkmak için herhangi bir neden uydurması gerekirdi. Ben de tokatı patlatıverirdim. Bu saçma sapan ve sözümona kurnaz oyunları beni bayağı sinirlendiriyordu. Ama ne var ki tuzağına düşmek için de can atıyordum. Küveti doldurup kendimi ılık suya bıraktım. İyi bir başlangıç sayılmazdı doğrusu! Suç bende miydi? Herhalde kayıtsızca: "Haydi, size gidelim!" diyebilecek kadınlar vardı... Nadine sözgelimi! Saten yorganın üstüne uzanıp gözlerimi yumdum. Kendime ait hiçbir eşya, bir diş fırçası bile bulamayacağım bu odada birazdan uyanacağımı düşünüyor ve kaygıya kapılıyordum. Onca değişik oda! Hiçbir özellik taşımayan onca oda... Açılıp kapanan bavullar, gidişgelişler, uyanış ve bekleyişler, kaçışlar! Üç ay boyunca yarını belirsiz günler geçirmek, her sabah, her akşam, hatta her saat yaşamımı yeniden düzenlemek, beni iyice bıktırmıştı. Benim dışımda bir gücün, bir daha kalkmamak üzere beni bu yatağa itivermesini şiddetle arzuluyordum: Merdivenleri çıksa, odanın kapısını vurup içeri girse! Koridorda adımlarının yankılanmasını öyle sabırsızlıkla bekliyordum ki! Ama çıt yoktu... Uyku adeta bir kaçış oldu benim için.

Brogan'la tekrar lobide buluştuğumuzda yatışmış, sakinleşmiştim. Çok geçmeden bu serüvenin ne şekilde biteceği belirlenecekti. Birkaç saate kadar da yatıp uyuyacaktım. Akşam yemeğini yediğimiz eski Alman lokantası insanı rahatlatan, sakin bir yerdi. Kayıtsızca şuradan buradan konuştuk. Ardından gittiğimiz bar, mor renkli, puslu bir ışıkla hafiften aydınlatılmıştı. Kendimi bayağı rahat hissettim orada. Brogan, ilk karşılaşmamızda da beni cezbeden ses tonuyla konuşuyordu.

"Taksi sizi alıp götürmüştü. Hakkınızda hiçbir şey bilmiyordum. Döndüğümde kapının önünde *New Yorkers* gazetesini buldum. Psikiyatri kongresiyle ilgili bir yazıda birden isminiz gözüme ilişti. Sanki gecenin bir vakti dönüp kim olduğunuzu anlatmaya çalışıyordunuz!"

"Benson'lar size hakkımda hiç bilgi vermemişler miydi?"

"Ben onların mektuplarını hiç okumam ki!" Neşeli bir sesle ekledi: "Yazıda sizden, çok başarılı bir doktor diye söz ediliyordu."

"Şaşırdınız mı?"

Hiç yanıt vermeden baktı bana; gülümsüyordu. Böyle gülümsediği zamanlar, soluğunu dudaklarımın hemen yakınında hisseder gibi oluyordum.

"Fransa'da bayağı tuhaf doktorlar varmış, diye düşündüm."

"Ben de döndüğümde kitabınızı otelimde buldum: Okumaya çalıştım. Ama bunu yapamayacak kadar çok uykum vardı. Ancak ertesi gün trende okuyabildim." Lewis'e uzun uzun baktım: "Bertie az çok siz sayılırsınız, değil mi?"

"Ama ben bir çiftliği asla ateşe vermezdim!" dedi Brogan alaycı bir sesle. "Üstelik, hem ateşten hem de polisten fazlasıyla korkarım." Aniden kalktı:

"Haydi gelin bir el 26 oynayalım!"

Oyun masasında oturan sarışın kadın, hüzünlü bakışlarla bize zar hokkasını uzattı; Brogan altı sayısını tutup yarım dolarına oynadı; yeşil çuhada yuvarlanan küçük zarlara bıkkınlıkla bakıyordum. Tam birbirimize yakınlaşırken neden tekrar kaçmıştı? Yoksa ben de onu mu korkutuyordum? Yüz hatları hem çok sert hem de çok duyarlıydı. Lewis'in çehresinde gerçek hislerini bir türlü okuyamıyordum.

"Tamam, kazandım!" dedi neşeyle ve bana hokkayı uzattı. Hızla salladım. "Bu geceye oynuyorum," diye düşündüm bir çırpıda. Beşi tuttum; ağzım kupkuru, avuçlarım terden sırılsıklamdı; ilk on üç hamlede beş sayısı tam yedi kez çıktı; sonra üç kez daha: Kaybetmiştim!

"Saçma bir oyun bu," dedim yerime otururken.

"Kumar sever misiniz?" diye sordu Brogan.

"Kaybetmekten nefret ederim!"

"Ben pokere bayılırım, ama sürekli kaybederim. Hislerim yüzümden çok kolay okunuyormuş!" Brogan hüzünle konuşuyordu.

"Hiç de öyle olduğunu sanmıyorum," dedim ona meydan okurcasına. Rahatsız olmuş gibiydi. Gözlerinin içine bakmaya devam ettim. Gecemizi kumarda oynamış, ama kaybetmiştim. Brogan, benden yardımını esirgemiş, zarlar ise yenilgimi pekiştirmişti. Birden yüreklenerek bu yenilgiye şiddetle karşı çıktım.

"Sabahtan beri gelişime sevinip sevinmediğinizi merak ediyorum ve bunu da bir türlü çözemiyorum!"

"Tabii ki sevindim!" Öylesine ciddi yanıt yermişti ki o saldırgan tavrımdan birden utanç duydum.

"Umarım öyledir," diye sürdürdüm. "Çünkü ben, sizinle tekrar karşılaştığıma çok sevindim. Bu sabah bir an belleğimin beni yanılttığını sandım. Ama yok, hayır! Anımsadığım o insanla sizin aranızda hiç fark yokmuş."

"Oysa ben belleğime güvenirim!" dedi. Sesi sıcacıktı. Elini tuttum; sevgisini göstermek isteyen her kadın gibi konuştum:

"Ellerinizden hoşlanıyorum..."

"Ben de sizinkilerden; zavallı, savunmasız hastalarınızın bilinçaltına bu ellerle mi müdahale ediyorsunuz yani?"

"Bilinçaltınızı bana teslim edin... Galiba buna ihtiyacınız var!"

"O kadar da hasta sayılmam!"

Ellerimiz kenetlenmişti: Yaşamlarımızı bir an için birleştiren ve her an yıkılabilecek olan bu köprüye heyecanla bakıyordum. Ağzım kupkuruydu: "Bu elleri bedenimde hiç duyabilecek miyim acaba?" Sessizlik uzun sürdü. Brogan yeni bir öneride bulundu:

"Big Billy'yi dinlemeye gidelim mi?"

"Olur, gidelim!"

Dışarı çıktığımızda koluma girdi; birazdan beni kendine doğru çekeceğinden emindim; bu kasvetli günün yükünü artık hissetmez olmuştum. İçim huzur ve sevinçle doluydu. Aniden kolumu bıraktı: Dudaklarında o ana kadar hiç görmediğim kocaman bir gülümseme belirmişti: "Teddy!"

Karşılaştıklarımız bir erkek ile iki kadındı. Durup içtenlikle gülümsediler bize. Bir anda kendimizi köhne bir kafeterya masasında oturur bulduk. Brogan sık sık gülüyordu artık; bakışları canlanmıştı sanki! Benimle baş başa kalmaktan kurtulduğuna sevinir gibi bir hali vardı. Çok doğaldı bu: Bu insanlar onun dostlarıydı. Birbirlerine anlatacak pek çok şeyleri olmalıydı; onunla benim aramda ortak hiçbir şey yoktu. Yanında oturan iki kadın genç ve güzeldi. Onlardan hoşlanıyor muydu acaba? Onun yaşamında genç ve güzel kadınların da yer alabileceğini düşündüm birden ve bundan müthiş bir acı duydum. Oysa öpüşmemiştik bile! Evet, acı çekiyordum. Çok uzaklarda, upuzun bir tünelin ucunda, bana çok güvenli gelen kaçamak yollardan bir-

kaçını daha bu sabah görür gibi olmuştum. Ama onlara ulaşamayacak kadar yorgundum artık.

"Benimle sevişmiyor diye amma da mesele yapıyorum," diye söylendim içimden... Ama bu sinizm bana pek yardımcı olamıyordu; kendimi gülünç hissedip hissetmemem, kendimle barışık olup olmamam artık hiçbir önem taşımıyordu! Bu olay salt benim kontrolümde gelişmiyordu. Elim kolum bağlı, başkasının keyfine tabiydim. Bu ne çılgınlıktı? Artık buraya neyi arayıp bulmaya geldiğimi bile hatırlamıyordum; benimle hiçbir bağı olmayan bir adamın bana destek olabileceğini düşünmem için aklımı kaçırmış olmam gerekti. "Hemen gidip uyuyacağım," diye düşündüm. Sokakta Brogan tekrar koluma girdi.

"Teddy'yi size tanıştırdığıma sevindim," dedi. "Size sözünü ettiğim yankesici yazar o! Hatırlıyor musunuz?"

"Hatırlıyorum... Ya kadınlar? Onlar kim?"

"Onları tanımıyorum." Brogan bir sokak köşesinde durdu. "Tramvay gelmezse taksiye bineriz."

"Bir taksi!" diye düşündüm. "İşte son şansımız! Tramvay gelirse pes eder, otele dönerim." Parıltısı beni adeta tehdit eden o rayları uzun bir süre gözetledim durdum. Brogan sonunda bir taksi çağırdı. "Haydi binin!"

"Ya şimdi, ya hiç!" diye düşünmeme fırsat kalmadan, bana sımsıkı sarılmıştı bile... Sıcak dudaklarını dudaklarıma bastırdı; dili ağzımda gezindi ve bedenim dalmış olduğu o uzun uykudan uyanıverdi. Bara girdiğimde, aynı yeniden dirilen Lazar gibi sendeliyordum! Müzisyenler bir köşede dinleniyordu; Big Billy gelip masamıza oturdu; Brogan onunla şakalaşıyordu, gözleri ışıl ışıldı. Bu neşeye ben de katılmak isterdim, ama uyarılmış bedenim yanıp tutuşuyordu adeta. Orkestra tekrar çalmaya başladı; dalgın bakışlarla, o bukleli saçlı, tek bacaklı adama bakıyordum. Elindeki bir aletle solo yapıyordu. Dudaklarıma viski bardağını götürürken elim tir tir titriyordu: Brogan ne yapacaktı? Ne diyecekti? Bense artık ne bir söz söyleyecek, ne bir hareket yapacak haldeydim. Araya giren sessizlik geçmek bilmedi bir türlü; sonra heyecanlı bir sesle sordu: "Kalkalım mı?"

"Kalkalım."

"Otelinize mi dönmek istiyorsunuz?"

Boğazımı adeta paralayan boğuk bir sesle: "Sizden ayrılmak istemiyorum," diye fısıldadım.

"Ben de öyle," diye gülümsedi.

Takside dudaklarımız yeniden birleşti.

"Evimde yatmak ister misiniz?" diye sordu.

"Tabii isterim."

Böyle büyük bir arzu uyandırdığı bu bedeni ne yapacağımı sanıyordu ki! Bu heyecandan artık asla kurtulamazdım. Başımı omzuna dayadım, o da kolunu belime doladı.

Sobası sönmüş o sarı mutfakta coşkuyla sarıldı bana: "Anne! Anne! Bu bir düş değil ya! Oysa gün boyu öylesine mutsuzdum ki!"

"Mutsuz mu? Asıl sizdiniz bana işkence yapan... Bir türlü öpmeye yanaşmadınız!"

"Öptüm ama, hemen ardından çenemi mendilinizle sildiniz. Ben de yersiz bir davranışta bulunduğumu düşündüm."

"Havaalanının ortasında öpüşülmez! Beni buraya getirebilirdiniz!"

"Ama oda diye tutturmuştunuz! Oysa ben her şeyi ne güzel ayarlamıştım; akşam yemeği için kocaman bir biftek almıştım. Saat on sularında da artık otel aramaya koyulmak için çok geç demeyi planlamıştım."

"Anlamamış değildim; ama temkinli bir insanımdır: Ya bir yanlış anlama olsaydı, ya birbirimize tekrar kavuşamamış olsaydık?"

"Birbirimize kavuşmak da ne demek? Ben sizi hiç kaybetmemiştim ki!"

Konuşurken dudaklarımız birbirine dokunuyor, soluğunu hissediyordum. "Bir tramvay geçer diye öyle korkmuştum ki!" dedim.

Gurur dolu bir kahkaha attı: "Taksi tutmaya kararlıydım." Alnımı, gözlerimi, yanaklarımı öpüp duruyor, ben de etrafımda her şeyin döndüğünü hissediyordum. "Çok yorgunsunuz, yatmalısınız," dedi. Üzgün bir tonla ekledi: "Bavulunuzu unuttuk!"

"İhtiyacım yok ona."

Ben soyunurken o mutfakta bekledi: Desenli örtünün altına girip çarşaflara sarıldım; dolanıp durduğunu, etrafı topladığını, dolapları açıp kapadığını duyuyordum. Sanki evli bir çiftmişiz gibi! Otel odalarında ya da misafir odalarında geçirdiğim bunca geceden sonra bu yabancı yatakta yatmak, kendi evimdeymişim gibi rahatlatıcı bir duygu vermişti bana. Tercihlerimizi karşılıklı yapmıştık. Ve bu erkek birazdan gelip yamma uzanacaktı.

"A, yatmışsınız bile!" dedi Brogan. Kollarında tertemiz çarşaflar taşıyor, bana şaşkın şaşkın bakıyordu: "Çarşafları değiştirecektim de!"

"Gereği yok." Kapının eşiğinde, elinde çarşaf tomarı öylesine duruyordu. "Ben çok rahatım," dedim. Daha dün gece uyumuş olduğu ılık çarşafı üstüme iyice çekmiştim. Elindekileri bıraktı, sonra tekrar geldi.

"Anne!"

Bana sımsıkı sarılmıştı. Ses tonu beni allak bullak ediyordu. İlk kez ismini söyledim: "Lewis."

"Anne! Öyle mutluyum ki!"

Çıplaktı, ben de öyle... Ve bundan hiçbir rahatsızlık duymuyordum. Bakışları beni asla incitemezdi; beni yargılamıyordu, hiç kimseyi hiçbir şeyi yeğlemiyordu bana. Saçlarımdan parmak uçlarıma kadar elleriyle beni okşuyor, okşuyordu...

"Ellerinizi çok seviyorum," diye yineledim.

"Seviyor musunuz gerçekten?"

"Bütün gece bu elleri bedenimde hissedip hissedemeyeceğimi düşündüm durdum."

"Tüm gece hissedeceksiniz onları..."

Artık ne utangaçtı ne de beceriksiz... Bana duyduğu arzu, adeta bambaşka bir kadın yapmıştı beni. Kaç zamandır bir tadım, bir şeklim yok gibiydi. Oysa yeniden göğüslerimi, karnımı, tenimi hisseder olmuştum; ekmek kadar sıcak, toprak kadar bereketliydim sanki. Bu öylesine bir mucizeydi ki zaman kavramını yitirmiş, duyduğum hazzı ölçemez olmuştum. Tek bildiğim, sonunda uykuya daldığımızda günün yavaşça ağarmakta olduğuydu.

Uyandığımda buram buram bir kahve kokusu sarmıştı etrafı: Gözlerimi açtım; bir sandalye üstüne atılmış mavi yünlü elbisemle, gri renkte erkek ceketini birlikte görünce gülümsedim. Siyah ağacın gölgesi, sapsarı storda titreşen yapraklar haline dönüşmüştü: Lewis bana bir bardak uzattı: Portakal suyumu yudumlarken, bir nekahat döneminden o sabah yeni kalkmış gibi hissediyordum kendimi: Sanki haz sakınılacak bir hastalıkmış ya da tüm yaşamım geçmekte olan uzun bir hastalıkmış gibi geliyordu bana...

Bir pazar günüydü. Chicago'da ilk kez güneş parıldıyordu: Göl kenarında bir çimenliğe oturmaya gittik. Çalılıklarda Kızılderili oyunları oynayan çocuklar, el ele dolaşan âşıklar vardı.

Durgun suda tekneler süzülüyor, kırmızı sarılı, pırıl pırıl oyuncakları andıran uçaklar gökyüzünde gidip geliyordu. Lewis cebinden bir kâğıt çıkardı: "İki ay önce sizin için bir şiir yazmıştım..."

"Bir göreyim!"

Birden yüreğimde bir sıkıntı hissettim; pencere kenarında, van Gogh kopyasının altına oturup kendisiyle öpüşmekten kaçman o yabancı kadını düşünerek yazmıştı bu mısraları... Ona sevgi dolu hisler beslemiş olmalıydı. Oysa ben artık o kadın değildim. Yüzümdeki değişimi fark etmiş olmalıydı. Çünkü kaygıyla: "Bunu size okutmamalıydım," dedi.

"Yo, hayır, çok beğendim." Yüzümde zoraki bir gülümsemeyle:

"Artık bilin ki bu dudaklar sizin..." dedim.

"Evet! Artık benim..."

Sesindeki sıcaklık beni rahatlatmıştı. Geçtiğimiz kış çekimserliğim onu etkilemişti. Ama şimdi halinden çok daha memnundu; bunları kendime dert edinmemeliydim. Saçlarımı okşarken bana yalın, tatlı sözcükler söylüyordu. Bir ara parmağıma eski, bakır bir yüzük geçirdi. O bakır halkaya bakarak, alışkın olmadığım sözcükleri dinliyordum. Yanağını göğsüne dayamış, benim için yabancı olan bu bedenin kalp atışlarını duyuyordum. Sanki hep yapmaya alışkın olduğum bir şeydi bu! Hiçbir şey beklenmiyordu benden. Olduğum gibi, yani ben olarak var olmam yeterliydi. Bir erkeğin arzusu beni olağanüstü bir yaratığa dönüştürmüştü. Öylesine rahatlatıcı bir hisli ki bu! Güneş gökyüzünde hiç kıpırtısız dursaydı, ben bunu sonsuza dek fark etmeyebilirdim.

Ama güneş yeryüzüne yaklaşmıştı. Otlar soğumuş, çalılıklar suskunluğa boğulmuştu. Tekneler uykuya dalmış gibiydi: "Üşüyeceksiniz," dedi Lewis. "Hadi biraz yürüyelim."

Tekrar ayaklarımın üstünde kalabilmek, kendi sıcaklığımla canlanabilmek, bedenimi yeniden hareket ettirip bir yer kapladığımı görmek tuhaf bir hisli. Çünkü bu beden, gün boyu yok oluşa doğru giden bir varlık olmak üzereydi. Ve o geceyi, Lewis'in o okşayışlarını bekleyip durmuştu.

"Akşam yemeğini nerede yemek istersiniz? Eve dönebilir ya da bir yerlere gidebiliriz..."

"Dışarıda yiyelim öyleyse."

Bu masmavi güzel gün, sıcacık, sevgi dolu geçmişti. Ancak otuz altı saatlik bir geçmişimiz vardı. Bakışlarımız çehrelerimizde birleşiyordu. Geleceğimiz ise odamız, yatağımızdı. Nedense bu kapalı ortamda tutsak olmaktan bir parça korku duyuyordum.

"Dün gece Big Billy'nin söz ettiği o zenci kulübüne gidelim mi?"

"Uzak değil mi?" dedi Lewis.

"Olsun, biraz gezmiş oluruz."

Biraz eğlenmeye gereksinim duyuyordum. Oldukça yoğun geçen bu saatler, beni yormuştu. Tramvayda başımı Lewis'in omzuna dayamış, uyukluyordum. Bu şehirde yolumu bulmaya hiç kalkışmıyordum bile. Diğer şehirlerde olduğu gibi belli caddeler, belli taşıtlar bulunduğuna bir türlü inanamıyordum. Lewis'in alışkın olduğu bazı usullere uymak yeterliydi. Birtakım yerler sanki yokluktan çıkıverip karşımıza dikiliyor gibiydi. İşte Kulüp Delisa, etrafı mor tonlarında bir ışıklandırmayla bir anda önümüze çıkıvermişti. Kapının hemen yanında büyük bir aynaya yansıyan görüntümüze bakıp gülümsedim. Başım onun ancak omzuna geliyordu; genç ve mutlu bir görünümümüz vardı. Neşeyle: "Ne güzel bir çiftiz!" dedim. Hemen ardından da yüreğim daraldı. Yo, hayır! Bir çift değildik; hiçbir zaman da olmayacaktık. Birbirimizi sevmiş olabilirdik. Evet, bundan emindim. Ama nerede, ne zaman? Öyle ya da böyle, bu dünyanın hiçbir yerinde ve ancak geleceğin meçhul bir noktasında!...

"Yemek istiyoruz," dedi Lewis.

Sumo güreşçisini andıran siyahi bir metrdotel bizi sahneye yakın bir yere yerleştirdi. Önümüze kızarmış tavuk parçalarıyla dolu tabaklar kondu. Müzisyenler henüz gelmemişlerdi, ama salon şimdiden doluydu. Birkaç beyaz vardı, ama çoğunluk zenciydi. Bunlardan bazılarının başında bir tür fes vardı.

"Bu ne anlama geliyor?" diye sordum.

"Burada sayıları epey fazla olan derneklerden biri olsa gerek. Kongrelerine denk gelmiş olacağız."

"Ama bu çok tatsız!"

"Galiba öyle."

Sesi oldukça keyifsizdi. Herhalde mutluluğumuz, taşkınlığımız onu da yormuştu. Dün akşamdan bu yana birbirimize ulaşmaya çalışmamız, birbirimize kavuşmamız, sevişmemiz... Tüm bu olanlar!... Az uyumuş, olağanüstü bir coşkuyla kendimizden

geçmiştik. Sessizce yemeğimizi yerken, başında fes olan uzun boylu bir zenci sahneye çıkıp gösterişle konuşmaya başladı:

"Neler anlatıyor?"

"Dernekten söz ediyor."

"Orkestra çalacak ama, değil mi?"

"Evet."

"Ne zaman?"

"Bilmiyorum."

Zoraki yanıt veriyor gibiydi; hissettiğimiz yorgunluk bizi birbirimize yakınlaştırmıyordu. Birden damarlarımda tüm kanın çekildiğini hissettim. Belki de kendimizi hapsettiğimiz o odadan çıkmakla hata etmiştik. Orada hava öyle renkli, öyle yoğundu ki! Oysa dışarısı bomboş ve soğuktu. Konuşmacı neşeli bir sesle, bir isim söyledi. Kırmızı fesli bir kadın ayağa kalktığında herkes alkışlamaya başladı. Kalabalığın arasında bir çehre, ardından bir çehre daha belirdi. Tek tek derneğin tüm üyeleri mi tanıtılacaktı acaba? Lewis'e döndüm: Donuk bakışları boşluğa dikilmişti. Çenesini hoşnutsuzlukla öne doğru sarkıtmıştı. Akvaryumdaki o sevimsiz balıkları andırıyordu.

"Daha çok sürecekse gitsek!"

"Hemen kalkmak için gelmedik herhalde onca yolu!"

Sesi buz gibiydi: Hatta yorgunluğa pek yorulamayacak, düşmanca izler sezinledim bu seste. Belki daha göl kenarından doğruca eve geri dönmek istemişti. Hemen odaya dönmek istememem, belki de onu incitmişti. Bu düşünce beni çok üzdü. Bir iki laf söyleyerek ona yaklaşmaya çalıştım.

"Yorgun musunuz?"

"Hayır."

"Sıkıldınız mı?"

"Bekliyorum işte."

"Oturup saatlerce de bekleyecek değiliz herhalde!"

"Neden olmasın?"

Başını tahta perdeye dayamıştı; yüzü en az ayın görüntüsü kadar donuk, ay kadar uzaktı. Tek kelime söylemeden saatlerce öyle kalmaya hazır bir hali vardı. Kendime bir duble viski ısmarladım, ama bu beni canlandırmaya yetmedi. Sahnede ise kırmızı fesler giymiş yaşlı zenci kadınlar birbirlerini, ardından da dinleyenleri alkışlar arasında selamlıyorlardı.

"Lewis, kalkalım artık."

"Yo, hayır; hiç gereği yok!"

"O halde benimle konuşun biraz."

"Söyleyecek bir şeyim yok ki!"

"Burada kalmaya dayanamıyorum artık!"

"Gelmek isteyen sizdiniz."

"Yine de bu, kalmamız için bir neden değil!"

İşte yine o uyuşuk haline dönmüştü. Düşünmeye çalıştım: "Uyuyorum herhalde; bu bir kâbus! Şimdi, yakında uyanacağım." Yo, hayır; asıl düş olan, o masmavi ılık gündü; şu an ise uyanıktık... Göl kenarındayken Lewis hiç ayrılmayacakmışız gibi konuşuyordu; parmağıma alyans anlamında bir yüzük geçirmişti. Oysa üç gün sonra bir daha dönmemek üzere onu bırakıp gidecektim: "Bana kızgın, öyle olmakta da haklı," diye geçirdim aklımdan. Mademki kalmayacağım, neden geldim? Bana kızgın ve bu kini, bu öfkesi bizi sonsuza dek ayıracak. Bir daha bir araya gelmemek için o kadar az neden vardı ki! Bir süre önce zaten ayrı değil miydik? O an gözlerim yaşlarla doldu...

"Dargın mısınız?"

"Yok canım."

"O halde ne oldu?"

"Hiç."

Boşuna yakalamaya çalışıyordum bakışını; parmaklarım ezilebilir, kafam bu suskunluk setine çarpıp paramparça olabilirdi; ama eminim kılı bile kıpırdamazdı! Şölen giysileri içinde genç kızlar sahne boyu dizilmişlerdi. Zayıf görünüşlü bir kızcağız, mikrofona yaklaşıp şarkı söylemeye başladı. Umutsuzca konuştum: "Ben artık gidiyorum."

Lewis yerinden bile kıpırdamadı. Gözlerime inanamaz bir halde düşünüyordum: "Her şey o kadar çabuk bitmiş olabilir mi?" O kadar çabuk yitirmiş olabilir miydim onu? Sağduyumu kullanmaya çalıştım: Onu yitirmemiştim. Zaten hiç benim olmamıştı ki! Yakınmaya hakkım yoktu; çünkü geçici bir süre için onun olmuştum! Varsın olsun!... Yakınmıyordum, ama yine de acı çekiyordum. O bakır halkaya dokundum. Acı çekmeye son vermenin bir tek yolu vardı: Her şeyi yadsımak! Yarın sabah ona yüzüğü iade edecek, New York'a uçacaktım; yaşadığım bu gün zamanla silinecek, bir anıya dönüşecekti. Yüzük parmağımda hareket etti, birden tekrar masmavi gökyüzünü, Lewis'in gülümseyişini görür gibi oldum: Saçımı okşuyor, bana "Anne," diye sesleniyordu. Omzuna yaslandım: "Lewis," dedim.

Kolunu omzuma doladı, gözümden yaşlar boşanıyordu.

"Çok mu kötü davrandım gerçekten?"

"Beni korkuttunuz. Öyle çok korktum ki!"

"Korkmak mı? Paris'te Almanlardan korkmuş muydunuz?"

"Hayır."

"Ve ben, sizi korkutmayı başardım, öyle mi? Bundan gurur duydum doğrusu!"

"Utanmanız gerek oysa!" Saçlarımı hafifçe öpüyor, bir taraftan da eliyle kolumu okşuyordu.

Fısıldarcasına konuştum: "Size yüzüğünüzü geri vermeyi düşünmüştüm."

"Evet, gördüm," dedi ciddi ciddi. "Her şeyi berbat ettiğimi düşünmedim değil; ama bir tek kelime söyleyecek halde değildim."

"Neden? Ne oldu ki?"

"Hiçbir şey olmadı!"

Üstelemedim, sadece: "Şimdi dönelim mi?" diye sordum.

"Tabii."

Takside aniden: "Hiç, kendiniz de dahil olmak üzere herkesi öldürme arzusuna kapıldığınız olmaz mı?" diye sordu.

"Yo hayır... Hele sizin yanınızdayken hiç."

Gülümsedi ve başımı omzuna yasladı; sıcaklığına, soluğuna tekrar kavuşmuştum; ama hâlâ susuyordu. "Yanılmamışım; bu kriz nedensiz patlak vermedi; aramızda geçenleri anlamsız buldu ve hâlâ da öyle görüyor," diye düşündüm. Yattığımızda ışığı hemen söndürdü; karanlıkta birbirimizin olduk. Bir tek kelime söylemedi; adımı bile! O gülümseyişini bile esirgedi benden... Sonra tek kelime bile etmeden yanımdan uzaklaştı. "Evet," diye düşündüm korkuyla. "Bana kızgın; onu kaybedeceğim." Yalvarırcasına konuşmaya başladım:

"Lewis, en azından dost olduğumuzu söyleyin bana."

"Dost mu? Ama ben sizi seviyorum," dedi ateşli bir sesle. Duvara döndü. Bense uzun bir süre ağladım. Bunun nedeni, onun beni sevmesi, benimse karşılık verememem miydi? Yoksa bir gün beni artık sevmeyeceği için mi? Bunu ben de bilemiyordum.

"Onunla konuşmam gerek!" Sabahleyin gözümü açar açmaz karar vermiştim buna; aşk sözcüğü onun dudakları arasından dökülmüştü bir kez. Şimdi de bu sözcüğü benim neden kullanmak istemediğimi Lewis'e açıklamam gerekiyordu. Ama o, beni kendine çekti: "Teniniz ne kadar pembe, bedeniniz ne ka-

dar sıcak." Ve birden tüm cesaretim kırıldı. Kolları arasında pembe ve sıcak tenli bir kadın olmanın mutluluğu her şeyden üstündü. Şehirde dolaşmaya çıktık: Önlerinde lüks arabaların park edildiği sokaklarda, bir dizi köhne evin sıralandığı sokaklarda sarmaş dolaş yürüdük. Yer hizası altında kalan evler, üstünden merdiven geçen bir hendekle yer yer şoseden ayrılıyordu. İnsan kendini bir bent üstünde yürür gibi hissediyordu. Michigan Bulvarı'nın kaldırımlarında gün boyu neon levhaların parıldadığı ve güneşin aydınlatmadığı bir site keşfettim. Nehirde sandalla gezintiler yaptık. Bir kulenin tepesinde martinilerimizi yudumladık. Ayaklarımızın altında uçsuz bucaksız bir göl ve göl kadar geniş alanlı banliyöler seçiliyordu. Lewis kendisinin olan bu şehri çok seviyordu. Bana kıvançla anlatıyordu: Çayırları, Kızılderilileri, ilk barakaları, domuzların serbestçe homurdanarak dolandığı o daracık sokakları, büyük yangını, ilk gökdelenleri, hepsini tek tek anlatıyordu: Sanki her şeyi görmüş, her şeye tanık olmuş gibi...

"Akşam yemeğini nerede yemek istersiniz?"

"Nerede isterseniz."

"Evde yeriz diye düşünmüştüm!"

"Olur!"

Yine yüreğim daraldı. Evliymişiz gibi "evde" terimini kullanmıştı: Oysa birlikte geçireceğimiz sadece iki günümüz kalmıştı. Kendi kendime yineleyip duruyordum: "Konuşmam gerek!" Söylemem gereken, benim de onu sevebileceğimdi, ama söyleyemiyordum işte. Beni anlayacak mıydı, yoksa benden nefret mi edecekti?

Jambon, salam, bir şişe "Chianti" ve romlu bir pasta aldık. "SHILTZ" tabelasının kırmızı ışık saçtığı sokağın köşesini döndük. Merdivenin dibinde çöp tenekelerinin arasında birden sımsıkı sarılıverdi bana. "Anne, sizi neden bu kadar çok sevdiğimi biliyor musunuz? Çünkü sizi mutlu ediyorum!" Soluğunu daha yakından hissedebilmek için dudaklarımı uzattım. Ama birden geri çekildi: "Balkonda birileri var," dedi.

Hızla önüme geçip merdivenleri çıktı. Neşeyle seslendiğini duydum.

"Maria! Ne hoş bir sürpriz! Girsenize!"

Bana gülümsedi: "Anne, Maria eski bir dostumdur."

"Sizi rahatsız etmek istemem," dedi Maria.

"Etmiyorsunuz," dedim.

İçeri girdi; gençten, topluca bir kadındı; biraz daha özenle makyaj yapıp saçını doğru dürüst tarasaydı, güzel bile denebilirdi. Kısa kollu mavi bir iş gömleği giymişti. Beyaz çıplak kollarının birinde, kocaman çürükler seçiliyordu. Kendine bir çeki düzen veremeden, öylesine komşu ziyaretine gelmiş birini andırıyordu, "Eski bir dost!..." Tam olarak ne anlama geliyordu bu sözler? Maria oturdu ve hafif boğuk bir sesle:

"Sizinle konuşmam gerek Lewis!" dedi.

Gözyaşlarımı zor tuttum Lewis! Bu ismi çok samimi bir ifadeyle söylemişti; Lewis'e sevgi dolu bir bakış attı: O ise "Chianti" şişesini açmaya çalışıyordu.

"Uzun süreden beri mi bekliyorsunuz?"

"İki ya da üç saat," dedi umursamaz bir tavırla Maria. "Aşağıdakiler çok nazik davrandılar; bana kahve ikram ettiler. Hakkınızda çok olumlu şeyler söylediler." Chianti dolu kadehini bir dikişte boşalttı. "Size söyleyecek çok önemli şeylerim var." Beni tepeden tırnağa küçümseyerek süzdü: "Çok özel konular bunlar!"

"Anne'm önünde rahatça konuşabilirsiniz," dedi Lewis. "Anne Fransızdır; Paris'ten geliyor," diye ekledi.

"Paris!" diye söylendi Maria. Omuz silkti: "Bana biraz daha şarap verin." Lewis, Maria'nın yine bir dikişte bitirdiği kadehini tekrar doldurmuştu. "Bana yardım etmelisiniz," dedi Maria. "Bunu tek siz becerebilirsiniz..."

"Denerim tabii," dedi Lewis.

Maria bir an duraksadı, sonunda konuşmaya karar verdi:

"Peki öyleyse anlatayım."

Ben de kendime biraz şarap koydum ve kaygıyla düşündüm: "Bu kadın bütün gece burada mı kalacak acaba?" Ayağa kalkmıştı; sırtını sobaya dayamış, evlilikten, boşanmadan, engellenen yetenekten söz edip duruyordu uzun uzun... "Siz başardınız," diyordu hakkını istercesine. "Ama bir kadın için bu çok daha güç; bu kitabı mutlaka bitirmem gerek; olduğum yerde de yazı yazmam olanaksız." Onu pek dinlemiyordum; Lewis'e karşı öfke doluydum: Ne yapıp edip ondan kurtulmanın bir yolunu bulmalıydı; beni sevdiğini söylüyordu, saatlerimizin de sayılı olduğunu pekâlâ biliyordu... O halde? Ama kibarlığı elden bırakmıyordu.

"Ya aileniz?" diye sordu.

"Bana neden bunu soruyorsunuz? Ailemmiş!" Maria sinirli bir hareketle masanın üstünde yığılı kâğıtları alıp elinde katladı. Sonra şiddetle çöp tenekesine fırlattı: "Dağınıklıktan nefret ederim! Yo, hayır..." diye sürdürdü Lewis'e dik dik bakarak. "Tek güvenebileceğim kişi sizsiniz."

Lewis ayağa kalktı, sesi biraz gergindi. "Acıkmadınız mı? Yemek yiyecektik de..."

"Sağ olun," dedi. "Peynirli sandviç yedim; Amerikan peyniri!" diye vurguladı belli belirsiz bir meydan okumayla.

"Peki, nerede uyuyacaksınız bu gece?" diye sordu Lewis.

Maria bir kahkaha patlattı: "Uyumayacağım ki! En azından on fincan dolusu kahve içtim."

"Ama geceyi nerede geçireceksiniz?"

"Siz beni davet etmemiş miydiniz?" Beni yeniden süzdü. "Tabii bu öneriyi, etrafta başka kadınların olmaması koşuluyla kabul ederim."

"Ne yazık ki öyle bir kişi var!"

"Onu kapı dışarı edin öyleyse!" dedi Maria.

"Bu çok zor." Lewis neşeyle yanıt vermişti.

İlk önce gülmem tuttu: Maria bir tımarhane kaçkınıydı; bunu daha ağzını açtığı an anlamam gerekirdi. Hemen ardından da bu düşüncesizliğim beni ürküttü. Bu kaçığı bir rakip olarak görmüş olmam pek iyiye alamet değildi! Hem iki gün sonra gidecek ve Lewis'i, onu sevmeye hazır bir sürü kadına terk edecektim. Bu düşünceye katlanmak olanaksızdı benim için.

"On yıldır onu görmüyorum," dedi Maria kararlı bir sesle. "Bana onu bu gecelik bırakın. Sonra tüm yaşamınız boyu sizin olmasına ses çıkarmam... Bu eşitlik değilse nedir?"

Verecek yanıt bulamadım. Lewis'e döndü:

"Buradan gidersem bir daha asla dönmem; yarın gidersem bir başkasıyla evlenirim."

"Ama burası Anne'in evi," dedi Lewis. "Biz evliyiz."

"Ya öyle mi!" Maria donup kalmıştı. "Kusura bakmayın. Bilmiyordum!" Chianti şişesini yakalayıp doymaz bir şekilde içmeye başladı: "Bana bir tıraş bıçağı verin."

Lewis'le bakıştık. Lewis:

"Ne yazık ki yok!" dedi.

"Olmaz olur mu!" Ayağa kalkıp lavaboya doğru yürüdü.

"İşte şu tıraş bıçağı gayet iyi idare eder. Müsaadenizle!" dedi bana alaycı alaycı bakarak. Bacaklarını iyice açarak oturdu.

Kendinden geçmiş bir halde bacaklarını tıraş etmeye başladı. "İşte şimdi çok daha iyi oldu," dedi. Ardından ayağa kalktı, aynanın karşısına geçip koltuk altlarını da tıraş etti. "Bayağı fark etti!" dedi keyifle gülümseyip gerinerek. "Eh işte! Yarın o doktorla evlenirim olur biter! Zenci gibi çalıştığıma göre, neden bir zenciyle evlenmeyeyim?"

"Maria geç oldu artık," dedi Lewis. "Sizi şöyle rahat edeceğiniz bir otele yerleştirsem nasıl olur?"

"Rahat etmek filan istemiyorum." Lewis'e öfkeyle baktı: "Neden beni içeri almak için bu kadar ısrar ettiniz!" Yumruğunu kaldırıp Lewis'in yüzüne iyice yaklaştırdı. "Hayatımda bana oynanan en pis oyundu bu. Sizin yüzünüzden tüm çektiklerimi hatırladıkça!" diye sürdürdü. Kolundaki çürükleri gösteriyordu.

"Haydi gelin, geç oldu," dedi Lewis sakin bir sesle.

Maria'nın bakışları lavaboya takıldı. "Tamam geliyorum. Ama ilk önce bana biraz su ısıtın; şu bulaşıkları yıkayayım; pisliğe hiç katlanamam."

"Sıcak suyumuz var," dedi Lewis çaresiz.

Maria çaydanlığı aldı, bulaşıkları aceleyle yıkamaya koyuldu. Bitirdiği zaman ellerini iş gömleğine kuruladı.

"Tamam oldu... Sizi karınızla baş başa bırakayım."

"Sizinle geleyim," dedi Lewis. Bana küçük bir işaret yaptı. Maria ise bana bir kez bile bakmadan kapıya doğru yürüdü. Sofrayı kurdum, bir sigara yaktım. Artık bunu ertelemeye olanak yoktu; Lewis birazdan gelecek ve onunla konuşmam gerekecekti. Ama sabahtan beri kafamda tekrarlayıp durduğum sözcüklerin artık hiçbir anlamı kalmamıştı. Robert, Nadine, işim, Paris... Tüm bunlar gerçekti oysa! Bir gün içinde bunların tümünü birden yok sayamazdım ki!

Lewis mutfağa girip kapıyı iyice kilitledi: "Bir taksiye bindirdim onu," dedi. "'Ben en iyisi yurda dönüp geceyi orada geçireyim,' dedi bana. Öğleden sonra oradan kaçmış ve doğruca buraya gelmiş."

"Hemen anlayamadım doğrusu."

"Evet, fark ettim, Dört yıl önce kapattılar onu. Geçen yıl kitabımı istemek için bir mektup yazmıştı. Ben de ona birkaç satır yazıp yollamıştım." Etrafına gülümseyerek baktı: "Burada oturduğumdan bu yana garip şeyler oluyor. Çevreden olacak... Kedileri, esrarkeşleri, kaçıkları çekiyor sanki." Beni kolları arasına aldı: "Ve budalaları!" diye ekledi.

Pikaba plak koyup masaya oturdu; kalan az miktarda Chiantiyi bardaklarımıza doldurdum. Bir İrlanda ezgisi çalıyordu; sessizce yan yana oturmuş, yemek yiyorduk: O Meksika örtüsünün altında yatak bizi bekliyordu; sıradan bir akşam yaşıyor gibiydik. Peşi sıra da bunun benzeri binlerce akşam daha gelecek gibiydi. Lewis düşüncelerimi yüksek sesle dile getirdi: "Maria'ya söylediğim bir anlamda yalan değildi belki de." Bakışı beni sorguya çeker gibiydi. "Kim bilir?" Ama ben biliyordum. Başımı çevirdim; artık yan çizemezdim. Fısıldarcasına konuştum:

"Lewis size kendimden hiç söz etmedim; anlatmam gerek..."

"Evet, dinliyorum." Bakışlarında kaygı okunuyordu. "Her şey bitti!" diye geçirdim aklımdan. Son bir kez sobaya, duvarlara, pencereye, yakında davetsiz bir konuk olacağım bu sevgili dekora baktım. Ardından da, karmakarışık cümleler sıraladım. Bir gün dağda bir kayşat boyunca yuvarlanmış ve ölüme ne denli yaklaşmış olduğumu hissetmiştim. O an salt bir kayıtsızlıktı duyduğum; işte aynı kayıtsızlığı şimdi de duyuyordum. Tek isteğim, gözlerimi kapayabilmekti.

"Bu evliliğin sizin için bu kadar önemli olduğunu bilmiyordum," dedi Lewis.

"Önemli ama!"

Uzun bir süre sustu; usulca sordum:

"Beni anlıyor musunuz?"

Kolunu omzuma doladı: "Bunları anlatmadan önce sizin için hissettiklerimden çok daha fazlasını duyuyorum şu an. Her geçen gün biraz daha değerli oluyorsunuz benim için." Yanağımı yanağına dayadım. Yüreğim ona söylemekten kendimi alıkoyduğum tüm sözcüklerle dopdoluydu.

"Haydi gidip yatın artık," dedi. "Etrafı biraz toparlayıp yanınıza geleceğim."

Uzun bir süre bulaşıkların tıkırtısını duydum, sonra uyuyakalmışım. Gözlerimi açtığımda Lewis yanıma uzanmış uyuyordu. Neden uyandırmamıştı beni? Ne düşünmüştü acaba? Ya yarın neler düşünecekti? Hele onu bırakıp gittiğim zaman? Usulca yataktan çıktım, mutfak kapısını açıp balkon korkuluğuna dayandım. Tepemde ağacın yaprakları titreşip duruyordu; yerle gökyüzü arasında kırmızı ışıklı dev bir taç parıldamaktaydı: Gaz deposuydu bu... Hava biraz soğumuştu. Ürperdim.

Yo, hayır; gitmek istemiyordum. Hemen yarın gidemezdim. O kadar çabuk olmamalıydı. Paris'e telgraf çekebilirdim! Daha beş on gün kalabilirdim... Evet yapabilirdim bunu! Ya sonra peki? Eninde sonunda gitmem gerekecekti. Hemen gitmek zorunda oluşumun bir göstergesi de böyle acı çekmem değil miydi? Henüz yalnızca bir maceraydı bu yaşadıklarım. Kalmam durumunda bu, gerçek bir sevgiye dönüşecekti. Olmayacak bir aşka yani... İşte, asıl o zaman gerçekten acı çekecektim. Bense acı çekmek istemiyordum. Paule'ün çektiklerini çok yakından görmüştüm; bir türlü iyileşme belirtisi göstermeyen acı çeken kadınları tedavi etmeye çalışmıştım. "Gitsem hemen unuturum," diye düşündüm; unutmaya mecbur olurum. İnsan unutabilirdi. Bu, iki kere iki dört eder kadar açıktı. Her şey unutulabilirdi, hem de çok kısa bir sürede. Dört günü unutmak kadar kolay ne vardı ki! Lewis'i unutulmuş bir sevgili gibi düşünmeye zorladım kendimi: Evinde bir aşağı bir yukarı yürüyordu; beni belleğinden tümüyle silmişti. Neden olmasındı? Şimdi bu oda benim odam, balkon benim balkonum, yataksa benim yatağımdı. Lewis'in kalbine gelince, benimle dopdoluydu. Ama bir süre sonra hiç var olmamışım gibi unutulacaktım. Kapıyı kapatıp heyecanla düşündüm: "Hayır, benim suçum değil, onu kaybetmem benim suçum değil!"

"Uyumuyor musunuz?" diye sordu Lewis.

"Hayır." Yatağın kenarına ilişip sıcaklığını içime çektim. "Lewis, bir iki hafta daha kalmak istesem, bu mümkün olur mu?"

"Sizi Paris'te beklediklerini sanıyordum."

"Paris'e telgraf çekerim. Biraz daha yanınızda kalmamı ister misiniz?"

"Biraz daha mı? Ben sizinle bir ömür boyu birlikte olmak isterdim!" dedi.

Bu sözleri öyle ateşli söylemişti ki o an kollarının arasına bırakıverdim kendimi. Gözlerini, dudaklarını öptüm, öptüm... Dudaklarım tüm bedeninde dolaştı; kokusu, sıcaklığı beni sersemletiyordu. O an tüm yaşamımın benden koptuğunu hissettim; yıpranmış anıları, yorgunluğu ve kaygılarıyla dopdolu olan o eski yaşamım!... Lewis kollarının arasında yepyeni bir kadın tutuyordu sanki. Dudaklarımın arasından süzülen inildiler sadece hazdan değil, mutluluktandı. Hazzın ne olduğunu eskiden de bilir, tadına varırdım. Ama sevişmenin böylesine allak bullak

edici olacağını, işte bunu hiç düşlememiştim doğrusu. Geçmiş, gelecek gibi bizi ayıran tüm unsurlar, yatağın başucunda yitip gidiyordu: Artık hiçbir şey ayıramazdı bizi. Ne büyük bir zaferdi o! Lewis tüm varlığıyla benim kollarımdaydı, ben de onun... Başka hiçbir şey arzulamıyorduk. Sahip olabileceğimiz her şeye kavuşmuştuk artık. Birlikte ne mutlu olduğumuzu yineleyip duruyorduk. Lewis bana "sizi seviyorum" dediğinde, ben de ona katılmış, aynı anda söylemiştim bu sözcükleri.

Chicago'da on beş gün kaldım: Tüm on beş günü önümüzdeki günleri düşünmeden, kendimize sorular sormadan geçirdik. Zaman zaman geçmişimize ilişkin öyküler bulup çıkarıyor, bunları anlatıyorduk birbirimize. Özellikle Lewis'ti konuşan: Hızlı hızlı, heyecanla konuşuyordu. Sessizlik dolu bir yaşamın acısını çıkartmak istiyordu sanki. Sözcükleri ağzında toparlayışını çok seviyordum; söylediklerini, söyleyiş biçimini, her şeyini! Onu öylesine sevmemin yepyeni nedenlerini keşfediyordum günbegün. Belki de onda tüm keşfettiklerim, onu daha çok sevmem için yeni nedenler oluşturuyordu. Hava güzeldi: Gönlümüzce, bol bol geziyorduk. Yorulduğumuz zamanlar ise odamıza dönüyorduk. Sarı storda, ağacın gölgesinin kaybolduğu saatlerde... Lewis pikaba bir dizi plak koyar, üstüne beyaz bornozunu giyerdi; bense üstümde ince bir gecelik, dizlerine yatardım. Çok geçmeden arzu tüm benliğimizi sarardı. Başkalarında uyandırdığım hislere şüpheyle bakmaya alışkın olan ben, bu kez Lewis'in bende neyi sevdiğini hiç düşünmezdim. Sevdiği sadece bendim, bundan emindim. Ne ülkemi ne dilimi ne de dostlarımı ve kaygılarımı biliyordu. Tek bildiği, tanıdığı; sesim, gözlerim, tenimdi. Ama benim için bunlardan başka bir gerçek de yoktu zaten.

Ayrılık vakti gelmeden iki gün önce akşam yemeğimizi o eski Alman lokantasında yedik; sonra da göl kenarına indik. Gri gökyüzünün altında, göl kapkaraydı; hava sıcaktı; yarı çıplak, üstleri başları ıslak, kızlı erkekli gençler, bir kamp ateşinin yanı başında kurulanıyorlardı; daha ileride ise balıkçılar oltalarını atmışlar, kıyıdaki taşların üstüne uyku tulumlarını ve termoslarını yerleştiriyorlardı. Rıhtım giderek boşaldı. Aramıza bir sessizlik girmişti... Gölün o hafif çırpıntısını dinliyorduk. Göl, bir zamanlar Kızılderililerin çamurlu eteklerinde kamp kurdukları günlerdeki kadar vahşi görünüşlüydü. Hatta Kızılderililere bile ait olmadığı zamanlardaki kadar... Solda, tepemizde şehrin büyük uğultusu kulağımıza geliyor, otomobil farları büyük yapıla-

rın sıralandığı caddeleri aydınlatıyordu. Yeryüzü hem çok yıpranmıştı hem de çok yeni bir görünümdeydi.

"Ne güzel bir gece," dedim.

"Evet, çok güzel," dedi Lewis. Bana bir sıra gösterdi. "Buraya oturur musunuz?"

"Nasıl isterseniz."

"Sizin gibi, nasıl isterseniz diyen bir kadın, bilseniz ne kadar dinlendirici," dedi Lewis. Neşeyle yanıma oturup kolunu omzuma doladı. "Böylesine iyi anlaşmamız ne tuhaf, değil mi?" dedi şefkatle. "Ben hiç kimseyle böyle geçinememişimdir!"

"Suç diğerlerinde olmalı öyleyse."

"Ya, hayır, suç benimdi! Çok geçimsiz bir insanım."

"Bense aksini düşünüyorum."

"Zavallı küçük Parislim! Zaten kimseden bir şey beklemezsiniz ki siz!"

Başımı Lewis'in göğsüne dayadım, kalbinin atışlarını dinledim. Başka ne isteyebilirdim ki! Yanağımın altında atışlarını hissettiğim güçlü, sabırlı bir yürek vardı. Etrafımızda ise tatlı, gri bir gece! Bu gece tam bana göreydi. Böyle bir anı hiç yaşamamış olabileceğimi düşünmek öyle olanaksızdı ki! "Ama," diye geçirdim aklımdan, "Philipp New York'a gelseydi, ben şimdi burada olmayacaktım." Philipp'i asla sevemezdim, bundan emindim: Ama Lewis'le de tekrar buluşmasaydık, bu yaşadığımız aşk hiç doğmamış olacaktı. Bu, hiç doğmamış olmayı ya da başkası olmayı düşlemek kadar kabullenilmesi zor bir şeydi. Fısıldadım:

"Düşünüyorum da, ya telefon etmeseydim size? Ya cevap vermeseydiniz?"

"Olur mu hiç!" dedi Lewis. "Başka bir şey mümkün değildi, sizinle yeniden karşılaşmak zorundaydım."

Sesinde öylesine bir inanç vardı ki soluğumun kesildiğini hissettim. Kalbinin attığı yere dudaklarımı değdirirken "Asla bu karşılaşmadan pişmanlık duymayacak," diye düşünüyordum. Evet, iki güne kadar gidecektim; yadsınamayacak bir gerçekti bu. Ve yeniden var olacak olan bu geleceği, biz ikimiz mutlu kılacaktık. Başımı kaldırdım:

"Lewis isterseniz, ilkbaharda iki üç aylığına tekrar gelebilirim."

"Her dönüşünüz zaten bir bahar olacak benim için!"

Uzun süre sarmaş dolaş kalıp yıldızları seyrettik. Biri gökyüzünde kaydı. Ben de Lewis'e: "Bir dilekte bulunun!" dedim.

Lewis gülümsedi: "Yaptım bile."

Boğazımda bir şeyler düğümlendi. Ne dilediğini pekâlâ biliyordum; bu dilek asla gerçekleşmeyecekti. Orada, Paris'te gerçek yaşamım beni bekliyordu; yirmi yıl içinde oluşturduğum ve tekrar tartışma konusu asla olamayacak bir yaşamdı bu... Evet baharda dönecektim, ama tekrar gitmek üzere.

Ertesi günü alışveriş yapmakla geçirdim. Paris'i, bomboş vitrinlerini, bakımsız kadınlarını anımsadım. Herkese her şeyden bol bol aldım. Akşam yemeğini dışarıda yedik. Evin ahşap merdivenini Lewis'in kolunda çıkarken: "Bu son kez," diye düşündüm. Gaz deposunun parlak kırmızı ışıkları, yerle gök arasında son kez ışıldayıp duruyordu. Odaya girdim. Sanki bir cani, bir kadını katletmiş ve dolaplarını yağma etmişti. İki bavulum açıktı, yatağın üstünde, sandalyelerde, yerde, naylon çamaşırlar, çoraplar, makyaj malzemeleri, kumaşlar, ayakkabılar, eşarplar yayılmıştı... Tüm oda aşk, ölüm, felaket kokuyordu. Aslında morgtu burası! Tüm bu eşyalar da ölmüş bir kadının anısına saklanan şeylerdi. Belki de bu dünyadan göçerken yanına verilecek şeyler! Olduğum yerde donup kalmıştım. Lewis komodine gidip mor bir karton kutu çıkardı ve biraz utangaç bir tavırla bana uzattı:

"Bunu size almıştım!"

İpekli kâğıdın altında baygın kokulu, kocaman beyaz bir çiçek vardı. Çiçeği alıp dudaklarıma götürdüm ve hıçkıra hıçkıra ağlayarak kendimi yatağa attım:

"Çiçeği yemesenize!" dedi Lewis. "Yoksa Fransa'da çiçekleri yer misiniz siz?"

Doğruydu; ölen biri vardı aslında. Her sabah gülerek uyanan, sıcak, pembe tenli, neşeli bir kadındı ölen. Çiçeği dudaklarımın arasında sıktım; kokusunu duyarak kendimden geçmek, gerçekten ölmek isterdim. Ama ölmedim! Sadece uyuyakalmışım... Sabahın erken saatlerinde Lewis, büyük caddenin köşesine kadar bana eşlik etti: Orada ayrılmaya karar vermiştik. Bir taksi çağırdı, bindim; kapı hızla çarptı. Taksi caddenin köşesini döndü. Lewis yok olmuştu bile!...

"Eşiniz mi?" diye sordu şoför.

"Hayır değil!"

"Ne kadar da üzgün görünüyordu."

"Eşim değildi!"

Üzgündü; ya ben! Ama paylaştığımız aynı türden bir hüzün değildi. Her ikimiz de yalnızdık. Lewis tek başına, boş kalan odasına dönüyor, bense tek başıma uçağa biniyordum!

Bir dünyadan bambaşka bir dünyaya, bir erkekten bir diğerine geçmek için on sekiz saat çok kısa bir süre sayılırdı. Daha birkaç saat önce Chicago'da yanıp tutuşan yüzüme beyaz çiçeği bastırırken, kendimi birden bana gülümseyerek bakan Robert'le karşı karşıya bulmuştum. Ben de ona gülümsedim ve koluna girdim. Sonra da konuşmaya başladım. Mektuplarda epey şey anlatmıştım ona; ama ağzımı açtığım an hâkim olamadığım bir şeylerin varlığını hissetmeye başladım. Geçirdiğim o hayat dolu günler sanki birden donmuş, taş kesilmişti. Lewis'in o gülümseyişi, bir heykelin sabitleşmiş hatları kadar donuktu. Bense sanki hiç ayrılmamışçasına Robert'e iyice sokulmuştum: Sanki hiç terk etmemişçesine, alışkın olduğum o sokaklarda yürüyor ve hiç kimsenin yaşamamış olduğu bir öyküyü anlatıyor gibiydim. Mayıs ayının bu son günlerinde gökyüzü masmaviydi. Her köşe başında müge çiçeği satılıyordu. Seyyar satıcıların arabalarını örten yeşil brandaların üstünde, kırmızı kâğıtla sarılı kuşkonmaz buketleri yan yana dizilmişti. Müge, kuşkonmaz gibi çiçekler bu ülke için değeri paha biçilmez şeylerdi. Kadınlar canlı renklerde pamuklu elbiseler giymişlerdi. Oysa tenleri, saçları ne kadar da bakımsız görünüyordu!... Dapdaracık şoselerde tek tük giden arabalar, eski, hurdası çıkmış ve ufacık geliyordu insanın gözüne. Vitrinlerde solmuş kadife üstünde sergilenenler, son derece sıradan şeylerdi. Bu sadelik beni gerçekle karşı karşıya getirmişti. Çok geçmeden de gerçekle karşı karşıya gelişimin en somut kanıtı olan o eski kaygılarımın tüm benliğimi sardığını hissettim. Robert sadece benden söz ediyordu. Ona sorduğum sorulara yan çiziyordu. Anlaşılan işler istediği gibi gelişmiyordu. Yoksulluk... Kaygı... Hiç kuşku yok, yuvamdaydım artık!

Ertesi gün St. Martin'e gittik. Hava ılıktı; bahçede oturduk. Robert konuşmaya başlar başlamaz yanılmamış olduğumu anladım. Olup bitenler çok sarsmıştı onu. Komünistler, Robert'in bir yıl önce açacaklarını sandığı o kampanyayı şimdi başlatmışlardı. Başka birçok şeyin yanı sıra *L'Enclume*'de de onu can damarından vuran bir yazı yayınlamışlardı. Bu yazı beni de incitmişti doğrusu. O yazıda Robert'den "zamanın katı gerçeklerine ayak uyduramayan yaşlı bir idealist" diye söz ediliyordu. Bense aksi-

ne, komünistlere fazlasıyla ödün verdiğini, geçmişinde sahip olduğu pek çok şeyden özveride bulunduğunu düşünüyordum.

"Buna kötü niyet denir," dedim. "Kimse sizin hakkınız da böyle düşünemez; hatta bu metni yazan kişi bile!"

"Bak onu bilemem," dedi Robert. Omuz silkti: "Zaman zaman bazı şeyler için gerçekten de yaşlı olduğumu düşünmüyor değilim."

"Yaşlı değilsiniz. Ben gittiğimde öyle değildiniz... Üstelik, yokluğumda hiç değişmeyeceğinize söz vermiştiniz bana."

Gülümsedi: "Benim gençliğim artık demode oldu denebilir!"

"Bu saldırılara hiç yanıt vermediniz mi?"

"Yo, hayır... Yanıt verilmesi gereken o kadar çok şey var ki! Bunun hiç zamanı değil."

5 Mayıs'tan bu yana, sözümona sempatizan diye geçinenlerin büyük bir çoğunluğu, komünistlerin yenilgilerini fırsat bilip onlara sırt çevirmişti. Cumhuriyetçiler galip gelmiş, de Gaulle harekete geçmişti; Amerikan partisi ise tetikteydi. Sol kesim her zamankinden daha fazla dayanışma içinde olmalıydı; Ekim ayında yapılacak referanduma ve ardından gelecek olan seçimlere dek, SRL'nin yapacağı en akıllı iş her şeyi askıda bırakmaktı. Ama Robert bu karara içi pek rahat bir şekilde varmamıştı. Solun birleşmesi projesini onlara zarar vermeden sürdürmeyi olanaksız kılan komünistlerdi; Robert bu denli sekter oluşlarını şiddetle kınıyordu. Bunu kamuoyuna açıklamaktan çekinmesine karşın, biz bizeyken rahatlıkla dile getirebiliyordu. Bu son iki günde onlara tüm kızgınlığını şiddetle açığa vurmuştu. Bana bunları anlatabilmek onu besbelli çok rahatlatıyordu. Belki gereksinim duyduğu özellikle ben değildim; ama benim simgelediğim konum onun için gerekliydi: Benim yerim onun yanı başıydı ve hiç kuşkusuz, bu dünyadaki tek gerçek yerimdi.

Peki ama, neden bir türlü bulunduğum yerde rahat edemiyordum? Nedendi bu akan gözyaşları? Ormanda yürüyüşler yapıyordum; çok güzel bir ilkbahar mevsimiydi. Sağlığım yerindeydi; hiçbir şeyden mahrum değildim. Oysa zaman zaman olduğum yerde kalıp her şeyi, ama her şeyi yitirmişim gibi inlemek geliyordu içimden: "Lewis!" Ne korkunç bir sessizlikti! Günbatımından tanyerine, tanyerinden geceye kadar soluğu, sesi, gülümseyişi hep benim olmuştu: Ama artık ondan tek bir belirti kalmamıştı; hâlâ yaşıyor muydu? Dinliyordum... Tek bir fı-

sıltı bile yok! Etrafıma bakıyordum... Ne de tek bir iz! Kendi kendimi anlamaz olmuştum. "Ağlıyorum, ama yine de buradayım; Lewis'i yeterince sevmedim mi?" Buradayım ama ağlıyorum: "Robert'i yeterince sevmiyor muyum?" Yaşamı kesin, değişmez formüllerle belirleyen insanlara hayranım. "Fiziksel sevgi hiçbir şey ifade etmez," derler; ya da: "Fiziksel olmayan bir sevgi bir şey ifade etmez." Oysa ben Lewis'i tanımakla, Robert'ten hiç mi hiç kopmamıştım; öte yandan Robert'in varlığı ne kadar değerli olursa olsun, Lewis'in yokluğunda oluşan boşluğu dolduramıyordu.

Cumartesi öğleden sonra Nadine, Lambert'le birlikte geldi. O kuşkulu edasıyla beni sorguya çekmekte hiç gecikmedi: "Programından hani hiç şaşmazdın sen! Kalma süreni bu kadar uzattığına göre epey eğlenmiş olmalısın!"

"Demek ki gereğinde programımı pekâlâ da değiştirebiliyorum!"

"Chicago'da bunca zaman kalman çok tuhaf! Dediklerine göre berbat bir yermiş."

"Haksızlık etmişler."

Bu son üç ay Lambert'le birlikte bir sürü röportaj yapmıştı; onunla birlikte kalıyor, onunla biraz alaycı da olsa, çoğu kez eksilmeyen bir şefkatle konuşuyordu. Yaşamından memnundu; benimkini ise biraz kararsız, biraz da kötü niyetle inceleyip kurcalamaya çalışıyordu. Gezi anılarımı anlatarak elimden geldiğince oyalamaya çalışıyordum. Lambert, gidişimden bu yana daha sakinleşmiş ve daha neşeli görünüyordu. Hafta sonunu St. Martin'deki evin pavyonunda geçirdiler. Oraya bir mutfak ilave ettirmiş, bir de telefon bağlatmıştım; böylelikle Nadine'in evden koptuğunu hissetmeden, özgürlüğünün tadına varmasını amaçlamıştım. Geçirdiği hafta sonundan öylesine memnun kaldı ki pazar akşamı tüm tatil boyu Lambert'le birlikte St. Martin'de kalmayı düşündüğünü söyledi.

"Bu düzenin Lambert'e uyacağından emin misin?" diye sordum. "Biliyorsun, benden de, babandan da pek fazla hoşlandığı söylenemez."

"Canım, sizleri yeterince seviyor işte!" dedi Nadine sert bir sesle. "Seni korkutan, bizimle iç içe yaşama fikriyse, hiç tasalanma evimizden dışarı çıkmayız."

"Burada benimle olman beni çok sevindirir. Bunu sen de biliyorsun. Tek kaygım, asıl sizin bizlerle iç içe yaşamaktan rahat-

sız olmanız. Şunu özellikle bil ki bahçede her söylenen laf odamdan duyuluyor."

"Peki, ne olacak? Bundan bana ne? Ben başkaları gibi gizli kapaklı işler çevirmem ki!"

Doğruydu bu! Özgürlüğüne bunca düşkün olan, her türlü eleştiri ya da öneriye bunca karşı çıkan Nadine, özel yaşamını herkesin gözü önüne sergilemekten çekinmezdi. Bu davranışı, yaşam biçimiyle diğerlerinden üstün oluşunu kanıtlamak isteyişinden kaynaklanıyordu.

"Annem tatilini burada geçirmenin canını çok sıkacağını iddia ediyor. "Doğru mu bu?" diye sordu Lambert'e tam motosiklete binmek üzereyken.

"Hayır, hiç de değil!"

"Gördün mü işte!" dedi zafer dolu bir sesle. "Her şeyi her zaman yokuşa sürersin sen! Hem Lambert, istediklerimi yapmaktan hep memnuniyet duyar; iyi çocuktur o!" diye sürdürdü lafını onun saçlarını okşayarak. Kolunu Lambert'in beline doladı; çenesini sevimli bir hareketle omzuna dayadı; ardından da uçarcasına hareket ettiler.

Dört gün sonra *L'Espoir*'da kısacık bir yazıda Lambert'in babasının trenden düşerek öldüğünü öğrendik. Nadine telefon edip üzgün bir sesle Lambert'in aceleyle Lille'e gittiğini, hafta sonu gelemeyeceklerini bildirdi. Hiç soru sormadım ona; oysa çok merak ediyorduk. İhtiyar, canına kıymış olabilir miydi? Mahkemesi onu bu kadar mı şoke etmişti? Yoksa birileri icabına mı bakmışlardı? Birkaç gün boyunca, tahminler yürütüp durduk; sonra düşünecek çok daha önemli işlerimiz oldu. Scriassine, Robert'le bir Sovyet devlet memuru arasında bir randevu ayarlamıştı. Söz konusu devlet memuru, özellikle Stalin'in şimşekleri çeken tüm uygulamalarını Batı dünyasına açıklamak amacıyla demirperdeyi aşmıştı; görüşmeden bir gün önce Scriassine eve geldi. Beraberinde Robert'in hemen o gün incelemesini istediği belgeleri getirmişti ve bizzat kendisi teslim etmek istiyordu. Onunla pek sık görüşmez olmuştuk; her görüştüğümüzde tartışmaktan kendimizi alamıyorduk zaten. Ama o sabah nazik konuları açmaktan özellikle kaçındı ve kısa bir süre sonra da çekip gitti. Sonuçta dargın ayrılmadık. Robert hemen oturup kalın kâğıt tomarını karıştırmaya koyuldu; bir kısmı Fransızca, birkaçı da Almanca yazılıydı. Çoğu da İngilizceydi.

"Gel de birlikte okuyalım," dedi. Yanına, ıhlamur ağacının altına oturdum ve sessizce okumaya koyulduk. Her şey vardı içinde... Raporlar, yazılar, istatistikler, Sovyet yasalarından alıntılar, yorumlar... Bu karmaşanın içinden çıkabilmek güç işti doğrusu: Yine de bazı metinler açık seçikti: Örneğin, trajik bir şekilde nazi kamplarını andıran çalışma kamplarına Ruslar tarafından yollanmış kadın erkek, bir sürü insanın tanıklıkları, Müttefik ordu sıfatıyla Sovyetler Birliği'ni enine boyuna gezen Amerikalıların anlattıkları... Scriassine'nin çıkardığı özete göre, bu kamplarda on beş-yirmi milyon kadar insan feci şartlar altında çürümekte, insanlıklarını yitirmekteydiler. Bizim "Rus sosyalizmi" dediğimiz sistemin temel yapısı buydu. Robert'e baktım:

"Tüm bunların doğruluk payı nedir?"

"Şüphesiz çok büyük," diye yanıtladı kısaca.

O ana dek, ertesi günkü buluşmaya pek önem vermemişti; gitmesinin tek nedeni, diğerlerinin onu yan çizmekle suçlamaması içindi. Sovyetler Birliği konusunda kendini hiç hayallere kaptırmadığından, Rus'un anlatacaklarının onu pek fazla etkilemeyeceğinden emindi. Ama şimdi anlamıştı ki Sovyetler Birliği'ni pek de iyi tanımıyordu. Ne yazık ki öyle! Birden şaşırıp kalmıştı: 1930'larda komünist dostları Sovyetler Birliği'nin ceza sistemini ona övüp durmuşlardı: Suçluları hapse atacaklarına, onları yararlı işlerde kullanıyorlarmış; sendikalar da onları koruyor, uygun bir maaş almalarını sağlıyormuş. Robert o zamanlar bunun bir aldatmaca olduğunu hemen anlamıştı. Aslında bu sistemin, başkaldıran köylü sınıfını yola getirerek neredeyse yok pahasına çalışan işçilere dönüştürmenin en iyi yolu olduğunu bana uzun uzun anlatmıştı; zorunlu çalışma, orada da her yerde olduğu gibi zindan hayatından farksızdı. Şimdi, köylü sınıfı rejimi kabullendiğine ve savaş kazanıldığına göre her şeyin değişmiş olduğunu düşünebilirdik. Oysa bize gelip hiçbir şeyin değişmediğini, aksine durumun çok daha beter olduğunu açıklıyorlardı. Uzun süre verilen her olguyu, her rakamı, her tanıklığı, her varsayımı tartıştık durduk; abartmalara, hatta yalanlara bile çok geniş bir pay tanıyor da olsak, ezici gerçek apaçık ortadaydı. Artık kamplar, sistemli bir şekilde bir alt proletarya oluşturan yerleşik bir kurum haline gelmişti. Çalıştırma yöntemi, suçun karşılığında verilen bir ceza değildi; çalışanlar rahatlıkla sömürülsünler diye suçlu muamelesi görüyorlardı.

"Peki, ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordum. Bahçeden ayrılıp bir şeyler atıştırmaya mutfağa girdik.

"Bilmiyorum," dedi Robert.

Scriassine'in düşüncesi, tabii ki Robert'in bu olayları yaymada ona yardımcı olmasıydı. Bence de bunları örtbas etmeye asla hakkımız yoktu. Biraz kınayan bir sesle: "Bilmiyorum da ne demek?" dedim.

"Öyle ama!"

"Kendiniz, hatta SRL söz konusu olunca, birçok şeyi kılınız kıpırdamadan kabullenmenizi anlarım. Ama bu durum değişik: Bu kamplara karşı gelmezsek, suç ortağı durumuna düşeriz."

"Bir iki gün içinde tepeden inme hiçbir karar alamam," dedi Robert. "Hem daha fazla bilgi gerek bana."

"Peki, ya bu fazladan bilgiler öğrendiklerimizin tümünü doğrularsa, o zaman ne yapacaksınız?"

Hiç yanıt vermeyince, yüzüne kaygıyla baktım: Susması, komünistlerden gelen her şeyi kabul etmeye hazır oluşu anlamına gelirdi. Kurtuluştan bu yana tüm kişisel girişimlerini yadsıması anlamına yani: SRL, yazıları, bitirmek üzere olduğu kitabı...

"Siz her zaman için hem bir entelektüel hem de bir devrimci olmayı amaçlamıştınız," dedim. "Bir entelektüel olarak birtakım sorumluluklar yüklendiniz: Özellikle de sadece gerçeği söyleme sorumluluğunu!"

"Bırak da biraz düşüneyim," dedi sabırsızca.

Sessizce yemeğimizi bitirdik; genellikle Robert karşımda yüksek sesle düşünmekten hoşlanırdı; şimdi yaptığı gibi hiç sesini çıkarmadan düşüncelere dalması, kafasının bayağı dolu olduğunun bir kanıtıydı. Ben de öyleydim: Çalışma kampı ya da ölüm kampı! Tabii aralarında bazı farklar olmalıydı; ama zindan zindandır! Tüm bu kamplara kapatılan insanları, nazilerin kamplara yolladıkları zavallılara benzetiyor, o iskeleti andırır çehreleri, ürkek, çılgın bakışlarıyla onları görür gibi oluyordum. Ve tüm bunlar Sovyetler Birliği'nde olup bitiyordu!

"Canım çalışmak istemiyor; gel biraz gezelim," dedi Robert.

Köyü geçtik; olgunlaşan buğday tarlaları, çiçek açmış elma ağaçlarıyla örtülü tepeye çıktık. Hava sıcaktı, ama öyle dayanılmayacak gibi de değildi. Gökyüzünde birkaç küçük bulut kümesi toplanmıştı. Köyü, evlerin toprak renkli damlarını, güneşten kavrulmuş hissini veren duvarlarını, oyuncak gibi duran çan kulesini seçebiliyorduk; yeryüzü insanoğlu için özel olarak yara-

tılmış, mutluluksa herkesin erişebileceği bir şey gibi görünüyordu insana. Robert düşüncelerimi sezinlemiş olacaktı. Birden söze girdi:

"Bu dünyanın ne denli acımasız olduğunu unutmak çok kolay."

"Evet, ne yazık ki çok kolay," dedim.

Bu kolaylıktan yararlanmayı ne çok isterdim! Neden Scriassine gelip rahatımızı bozmuştu? Ama Robert'i düşündüren bu kamp sorunu değildi.

"Bana susmakla, kamp olayında suç ortaklığı edeceğimi söylüyorsun. Ama konuşsam da Sovyetler Birliği'nin düşmanları safına geçmiş olacağım. Yani bu dünyanın değişmesine karşı olanların safına... Doğru, bu kamplar dehşet verici bir şey! Ama dehşetin dünyanın her yerinde var olduğunu unutmamalıyız."

Birden heyecanla konuşmaya başladı; tarihsel açılımlara girmek, sosyal panoramalar çizmek, hiç de onun tarzı değildi. Ama o öğleden sonra, sözcükler dudaklarından hızla dökülürken o güzelim, güneşli kırlara tüm felaketler aniden çöküvermişti sanki. Bezginlik, yoksulluk, Fransız proletaryasının umutsuzluğu, İspanya'da ve İtalya'da hüküm süren sefalet, sömürge haline getirilmiş ülke halklarının köleliği, Çin ve Hindistan'da sürekli baş gösteren açlık, salgın hastalıklar... Etrafımızda milyonlarca insan hiç yaşamadan ölüyordu; bu olgu gökyüzünü bile karartıyordu. Bu durumda nasıl oluyor da bizler hâlâ rahat nefes alabiliyoruz, diye düşündüm.

"Şimdi anlıyor musun?" dedi Robert. "Entelektüel olarak taşıdığım sorumluluklar, gerçeğe duymam gereken saygı... Bunların hepsi boş laflar! Tek sorun şu: Kampların var oluşunu kamuoyuna açıklamakla insanların çıkarından yana mı, yoksa çıkarına karşı bir eylemde mi bulunuyorum?"

"Tamam!" dedim. "Ama neden Sovyetler Birliği'nin davası insanlığın davası haline getirilsin? Bence bu kampların varlığı bizleri, Sovyetler Birliği'ni tümüyle bir tartışma konusu haline getirmeye zorluyor."

"O kadar çok şey bilmemiz gerekiyor ki! Gerçekten bu kurum rejimin ayrılmaz bir parçası mı? Yoksa sadece gereğinde değişiklik gösterebilecek bir politik yaklaşıma mı bağlı? Belki de Sovyetler Birliği yeniden inşa edilirken yok olup gidecek! Bir karara varmadan tüm bunları iyice öğrenmem gerek."

Hiç üstüne varmadım: Neyin adına karşı çıkabilirdim ki? Bilgilerim bu konuda çok yetersizdi. Eve döndük ve tüm bir akşam her ikimiz de, sözümona kendi işlerimizle meşgul olduk. Amerika'dan psikanaliz hakkında bir sürü belge, not, kitap getirmiştim; ama bunlara bakmadım bile.

Robert sabahın onunda otobüse bindi; bense bahçede postacıyı gözleyip durdum; Lewis'ten mektup yoktu! Bana sekiz gün geçmeden yazmayacağını söylemişti zaten; üstelik Chicago'dan mektup gelmesi uzun sürerdi. Beni unutmuş olamazdı, ama çok da uzaklardaydı... Bana hiçbir yardımı dokunamazdı. Hem neye karşı yardım istiyordum ki? Çahşma odama dönüp pikaba bir plak koydum. Dayanılmaz bir şeyler oluyordu içimde. Robert'e güvenimi yitirmekteydim. "Eskiden, böyle bir durumda açıklamada bulunurdu mutlaka," diye düşündüm. Eskiden konuşmakta hiç tereddüt etmezdi. Ne Sovyetler Birliği'ni ne de Komünist Partisi'ni açıkça kınamaktan çekinirdi; SRL'nin varoluş nedenlerinden biri de yapıcı eleştirilere zemin hazırlamaktı. Ama Robert bu ara susmayı yeğliyordu: Neden acaba? İdealist sözü onu incitmiş olmalıydı. Oysa zamanın katı gerçeklerine, gerçekçi bir yaklaşımla ayak uydurmaya çalışıyordu. Ama ayak uydurmak pek de öyle zor bir iş değil. Ben de ayak uyduruyorum ve bundan hiç gurur duymuyorum; kabullenmek ya da kulak asmamak, sonunda insanı ihanete götürür. Yokluğu kabul etmekle aşkıma ihanet etmiş oluyorum; ölülerin ardından yaşamayı sürdürmekle onları unutuyor, onlara ihanet ediyorum. Salt ölüler ve kendim söz konusu olduğunda bu pek önemli bir şey sayılmaz. Ama yaşayanlara ihanet etmek, çok ciddi ve affedilmez bir davranıştır.

"Konuşursam, başkalarına ihanet etmiş olacağım," diyecektir Robert bana. Ardından da yumurtaların kabuğunu kırmadan omlet yapmaya olanak yoktur, diye ekleyecek. Ama sonunda kim yiyecek tüm bu omletleri? O kırık yumurtalar çürüyecek, pis kokuları tüm dünyaya yayılacak... "Dünya zaten kokuşmuş, çürümüş!..." Doğru bu! Doğruluğu kolayca kabullenilemeyen öyle çok şey var ki! Aralarında çarpışıp duran tüm bu gerçekler beni korkutuyor. Doğruyu yanlıştan nasıl ayırt edecekler? Ben 400 milyon Çinli ile 15 milyon forsayı toplamaktan doğrusu acizim. Belki de toplayacağıma çıkarmam gerek. Öyle ya da böyle, bu işlemlerin tümü yanlış. Bir insan, artı bir insan daha, asla iki insana eşdeğer değildir. Hep iki ayrı insandır. O halde, neden

aritmetiğe başvuralım? Bu kaosu düzenleyebilmek için diyalektiğe başvurmak gerek. Forsaları bir yana bırakıp Çinlileri düşünelim. Tamam! Öyle olsun... Bırakalım onları. Her şey geçer, her şey dağılır, bıktırır, her şey aşılır: Kamplar da aşılır, hatta kendi yaşamım bile. Geleceğin şimdiden yok ettiği bu kamplar için kaygıyla dopdolu olan şu geçici yaşam ne kadar da saçma. Tarih hem kendini yönlendiriyor hem de bizleri... Öyleyse, köşemizde uslu uslu oturup sesimizi fazla çıkarmayalım.

"Peki neden rahat durmuyorlar?" İşte yirmi yıl önce bir öğrenciyken Robert'e sorduğum soruydu bu: Benimle alay etmişti; ama beni tümüyle ikna etmiş olduğuna bugün pek emin değilim. Tüm insanlığı günün birinde özverilerinin karşılığını alacak, ölümsüz, tek bir kişi olarak görüyormuş gibi davranıyorlar. Bu özverilerden ben de payıma düşeni alacakmışım. Ama yok, buna inanamam: Ölüm her şeyi kemiriyor. Bizler ne yazık ki bir gün dirilip o son şölene katılamayacağız; üzülmeye gerek yok; bu şölene katılabilenler, çok kısa bir süre sonra gelip toprağın altında bizlere eşlik edecekler. Mutluluk ile mutsuzluk arasında sanıldığından çok daha az fark vardır.

Pikabı durdurdum: Divana uzanıp rahatlamış bir halde gözlerimi yumdum. Ölümün saçtığı ışık ne kadar sakin, ne kadar okşayıcı oluyordu! Lewis, Robert, Nadine, artık birer gölge kadar hafiflemişlerdi. Artık beni üzemez, acı veremez olmuşlardı: 15 milyon olsun, 400 milyon olsun, tüm bu gölgelerin yükünü taşıyabilirdim o an... Bir süre sonra kalkıp elime bir polisiye roman aldım. Zaman öldürmek gerekiyordu; evet ama zaman da beni öldürecekti bu arada. İşte sahip olduğumuz gerçek uyum buydu! Akşam Robert döndüğünde, sanki çok uzaktan bir dürbünün ucundan görür gibiydim onu. Etten kemikten arınmış, çevresinden soyut bir imajdı; aynı Drancy'nin penceresinden Diego'nun görüntüsü gibi! Artık hayatta olmayan Diego'nun... Robert konuşuyor, bense dinliyordum; ama artık hiçbir şey ilgilendirmiyordu beni.

"Belli bir süre istedim diye beni kınıyor musun?" diye sordu Robert.

"Ben mi? Yo, hayır..."

"O halde ne var? Eğer bu kamp sorununun beni etkilemediğini sanıyorsan, yanılıyorsun."

"Tam aksine! Daha bugün her şeyi kendimize dert etmekle yanlış yolda olduğumuzu düşünüyordum. Hiçbir şeyin önemi

yok aslında; her şey değişiyor, bir son buluyor. Eninde sonunda bu son hepimiz için olacak. Bu, her şeyi hallediyor."

"Ama bu, sorunlardan kaçmanın sadece bir yolu!"

Lafını kestim: "Bu sorunlar, sakın gerçeklerden kaçmanın bir yolu olmasın!... Tabii..." diye sürdürdüm, "yaşamın gerçek olduğuna inanıyorsak, ölüm düşüncesi bir kaçış olarak algılanabilir; ama karşılıklı olarak..."

Robert ikna olmamış bir ifadeyle başını salladı: "Yo, bu çok farklı bir şey! İnsan, yaşama olan inancını, yaşama bağlılığıyla kanıtlar; ama salt ölümün gerçek olduğuna içtenlikle inanıyorsa, kendini öldürmek durumunda kalacaktır: Ama intihar olaylarının altında böyle bir neden asla yoktur."

"Belki de, insan düşüncesiz ve korkak olduğundan sürdürüyor yaşamayı!" dedim. "En kolay çözüm bu! Ama bu da bir şey kanıtlamıyor."

"İntiharın güç bir olgu olması çok önem taşıyor. Hem sonra, yaşamayı sürdürmek, sadece nefes almayı sürdürmek değildir! Kimse kayıtsızlıkla yaşamayı beceremez; bazı şeyleri seversin, bazılarından da nefret edersin; öfkelenir ya da hayranlık duyarsın... Bu, yaşamın değerlerini kabullendiğinin bir kanıtıdır..." Gülümsedi: "Eminim, kamplar konusunda olsun, başka konularda olsun, tartışmamız öyle kolay kolay bitecek gibi değil. Şu anda benim gibi, herkes gibi bazı allak bullak edici olaylar karşısında, kendini elin kolun bağlı hissediyorsun; bu da senin genel bir kuşkuculuğa sığınmana neden oluyor. Ama eminim pek ciddi bir durum değil bu!"

Hiç yanıt vermedim. Tabii yarın tekrar bir sürü şeye ilgi duyacak, onları tartışacaktım. Ama bu tartışmalar, onları tekrar değerli görmemin bir kanıtı olabilecek miydi? Öyle bile olsa, kendimi tekrar aldatmam anlamına gelmeyecek miydi?

Ertesi cumartesi, Nadine ve Lambert, St. Martin'e geldiler: Araları pek iyi görünmüyordu. Nadine tüm yemek boyu ağzını bile açmadı. Lambert iki gün sonra, Rus bölgesindeki kamplar konusunda bilgi toplamak için Almanya'ya gidecekti. Robert ve Lambert, bu sorunun derinine inmemeye özen göstermişlerdi. Ama soruşturmanın uygulamada nasıl yapılacağını heyecanla konuşup durdular.

Kahvelerimizi içerken Nadine aniden şöyle girdi lafa:

"Her yanıyla boktan olaylar bunlar! Tabii böyle kamplar yok değil; korkunç belki ama gerçek! Toplum bunu gerektiriyor; kimsenin yapabileceği bir şey yok!"

"Karar vermede ne kadar acelecisin böyle!" Lambert'in sesi kınama doluydu. "Seni rahatsız eden durumlardan sıyrılmakta üstüne yok doğrusu."

"Ya sen? Sen de kolay karar vermiyor musun?" dedi Nadine, saldırgan bir tavırla. "Haydi canım! Sovyetler Birliği hakkında olumsuz şeyler düşünmek seni öyle memnun ediyor ki! Hem böylece, sağda solda gezebilme olanağı çıkıyor sana. Bu da kârı!..."

Lambert hiç yanıt vermeden omuz silkti. Ama tartışmalarını, gece boyunca, kaldıkları küçük pavyonda sürdürmüş olmalılar. Ertesi gün Nadine, önünde okur gibi yaptığı bir kitap, gün boyu oturma odasında kaldı. Onunla konuşmak olanaksızdı. Kısa, kesik sözcüklerle yanıtlıyordu söylenenleri. Akşamüstü Lambert ona bahçeden seslendi; Nadine yerinden kıpırdamayınca da içeri girdi.

"Nadine, artık gitme saati yaklaştı."

"Ben gitmiyorum. Yarın sabah saat onda *Vigilance*'da olmam yeterli."

"Ama bu gece Paris'e döneceğimi sana söylemiştim. Bazı kişilerle görüşeceğim."

"Görüş o zaman: Bunun için bana ihtiyacın yok ki!"

"Nadine saçmalama," dedi Lambert sabırsızlıkla. "Onlarla sadece bir saat beraber olacağım. Hani Çin lokantasına gidecektik?"

"Fikir değiştirdim. Tıpkı senin yaptığın gibi. Ben burada kalıyorum..."

"Ama bu son gecemiz."

"Öyle olmasına sen karar verdin!"

"Tamam, tamam, yarın görüşürüz..." Lambert'in sesi oldukça hırçındı.

"Yarın epey meşgul olacağım; artık dönünce görüşürüz..."

"Madem öyle, birbirimize elveda diyelim olsun bitsin!" diye bağırdı Lambert. Sesi öfke doluydu.

Ardından kapıyı hızla çekti: Nadine, bana baktı, sonra da bas bas bağırmaya başladı: "Sakın haksızlık ettiğimi filan söyleme; hiçbir şey söyleme... Söyleyeceklerinin hepsini ezbere biliyorum zaten. Ayrıca, umurumda da değil!"

Hiç sesimi çıkarmadım.

"Yolculuk yapması umurumda değil; ama karar vermeden önce bana danışabilirdi! Üstelik bana yalan söylenmesinden nefret ediyorum. Bu soruşturma o kadar da acil değil. Bana dürüst-

çe: 'Yalnız kalmak istiyorum' deseydi ya! Çünkü işin aslı bu... Sevgili babacığının ardından rahatça ağlayabilmek istiyor."

"Bu doğal değil mi?"

"Doğal mı? Babası alçağın tekiydi. Onunla asla barışmamalıydı. Şimdi de ardından bebek gibi ağlıyor. Gözlerimle gördüm, bayağı ağladı..." diye sürdürdü zafer dolu bir edayla.

"Ne olmuş yani!... Ayıp değil ki?"

"Tanıdığım erkeklerin hiçbiri bu durumda ağlamazdı. İşin en ilginci ne biliyor musun? Olayı tam bir trajedi haline getirmek için, moruğu geberttiklerini ileri sürüyor."

"Bu olmayacak bir şey değil!"

Nadine kıpkırmızı kesildi:

"Yo, hayır! Lambert'in babasına bunu yapmalarına gerek yoktu... Gülünç bir düşünce bu!"

Öğle yemeğinden sonra bir süre gidip kırlarda dolaştı. Onu ancak sabah kahvaltısında görebildik yeniden. Biraz kınayan, biraz da merak dolu bakışlarla, Lewis'ten gelen ilk mektubu uzattı bana.

"Amerika'dan mektup var. Chicago'dan..." diye vurguladı ısrarla bana bakarak.

"Sağ ol!"

"Açsana..."

"Acelesi yok!"

Mektubu yanıma koymuş, bir yandan elimin titremesini engellemeye çalışıyor, bir yandan da çayımı içiyordum. Lewis'in, tıpkı beni ilk kez kolları arasına aldığı anda olduğu gibi bedenimin yine paramparça olduğunu hissediyordum. İmdadıma yetişen Robert oldu: Nadine'e *Vigilance*'la ilgili sorular sormaya başladı. Ben de bu arada bir bahane bulup odama kaçabildim. Parmaklarım sanki uyuşmuş gibiydi; öyle ki, Lewis'in varlığıyla dopdolu o sarı mektup kâğıdını zarfından çekerken ucunu yırttım. Mektup daktiloyla yazılmıştı; neşeli ve içtendi, ama bana hiçbir şey verememişti. Uzun bir süre, damgalı bir mezar taşı izlenimi veren mektubun altındaki o imzaya bakakaldım. Bu mektubu binlerce kez okusam, elimde evirip çevirsem, ne yeni bir sözcük ne tatlı bir gülümseyiş ne bir öpücük bulup çıkarabilirdim içinden... Tekrar beklemeye koyulabilirdim; bu bekleyişin sonunda yeni bir kâğıt parçasından başka bir şey gelmeyeceğini artık çok iyi biliyordum. Lewis, Chicago'da kalmıştı; yaşamını bensiz sürdürüyordu. Pencereye yaklaştım: Sıcak bir yaz günüy-

dü... Gökyüzünü, o güzelim ağaçları uzun uzun seyrettim. İşte tam o an, iyice acı çekmeye başladığımı hissettim. Var olan hep aynı sessizlikti ve hiçbir umut ışığı yoktu. O sessizlik hep sürecekti! Bedenlerimiz birbirini hissetmedikten, bakışlarımız birbirimizin bakışlarına dalıp gitmedikten sonra, ortak neyimiz kalıyordu ki? Birbirimizin geçmişini bilmiyorduk, geleceklerimiz ayrıydı... İkimizin çevresinde de farklı diller konuşuluyordu. Saatler bile bizimle alay ediyor gibiydi: Burada sabah güneşi parıldarken, Chicago'daki odayı çoktan karanlık basmıştı. Gökyüzünde bile karşılaşmamız olanaksızdı... Yo, hayır! Ondan bana uzayabilecek bir köprü asla kurulamayacaktı. Zorlukla bastırdığım bu hıçkırıklar dışında...

O gün, Paule'ün gelip onu görmem için adeta yalvarması, benim için bir şans sayılırdı. Belki de onun üzüntüsünü paylaşarak kendiminkini unutabilirdim. Yanımda, suratını asmış oturan Nadine'le birlikte otobüste giderken düşünüyordum: "Ben de alışabilecek miyim?" Paris sokaklarında sonuçta Lewis gibi iki kolu iki bacağı olan binlerce erkekle karşılaşıyordum! Ama hiçbirinde onun çehresi yoktu... Bu dünyada Lewis olmayan bu kadar çok erkek olduğunu görmek çok garipti gerçekten. Aynı şekilde, ona ulaşamayan bunca yol ve bana ulaşamayan bir yığın sevgi sözcüğü olduğunu düşünmek de! Her yerde mutluluk ve sevgi algılanıyordu; ama ilkbaharda filizlenen o duygular asla bana ulaşamayacaktı. Ağır adımlarla rıhtım boyunca yürüdüm. Paule, dönüşümden birkaç gün sonra büyük bir çaba sarf edip evime kadar gelmişti. Amerika'dan ona getirdiklerimi alırken neşeliydi. Ama anlattıklarımı dinlerken olsun, sorduğum soruları yanıtlarken olsun, sürekli olarak dalıp gitmişti. Onu henüz evinde ziyaret etmemiştim. O alışagelmiş sokağın hiç değişmemiş olması, beni biraz olsun şaşırtmıştı. Yokluğumda hiçbir şey değişmemişti. O tabelalarda aynı yazılar okunuyordu: "Saksonya Türü Nadide Kuşlar." Bir pencerenin korkuluğunda zincire bağlı küçük maymun, yerfıstığı ayıklayıp duruyordu. Merdivenin basamaklarına çökmüş bir dilenci, bir yandan paçavra yığınını inceliyor, bir yandan da purosunu tüttürüyordu. Giriş kapısını ittiğimde, her zamanki gibi çöp tenekesine çarptı. Halının her deliği yerli yerindeydi; telefon ısrarlı bir şekilde çalıp duruyordu. Paule'ün üstünde biraz buruşmuş ipekli bir sabahlık vardı.

"Ne kadar iyisin! Seni rahatsız etmek istemezdim, ama o yırtıcı hayvanların arasına tek başıma inmekten ürktüm doğrusu.

"Benim de davetli olduğuma emin misin?"

"Tabii! Belhomme denen o kadın gelmeni sağlama almak için tam üç kez telefonla aradı beni. Adeta yalvardı diyebilirim. Henri evine geldi ya! Şimdi de Dubreuilh'ü istiyor."

Odasına çıkan merdivene yürüdü; ben de peşinden çıktım.

"St. Martin'deki evin ne güzel olduğunu bir görsen! Gelsen çok iyi olur."

Paule içini çekti: "Öyle uzak ki!" Dolabının kapısını araladı: "Ne giysem acaba? Çıkmayalı o kadar çok oldu ki!"

"Siyah elbiseni giy."

"Çok eskidi ama..."

"O halde şu yeşili giy."

"Yeşil rengin bana yakıştığını pek sanmıyorum." Siyah elbisesinin bulunduğu askıyı yerinden çıkardı. "Öyle eski püskü bir kılıkla gitmek istemem bu davete... Lucie buna fazlasıyla sevinir."

"Hiçbir davete katılmazken ona gitmeyi neden kabul ettiğini bir türlü anlayamıyorum."

"Benden nefret ediyor!" dedi Paule. "Bir zamanlar ondan daha genç ve güzeldim; sevgililerinin bir çoğunu elinden almıştım. Şimdi davetlerini kabul etmezsem, bir hilkat garibesine döndüğümü zannedip sevinçten uçacak."

Aynaya yaklaşmış, parmağıyla kalın kaşlarını düzeltiyordu: "Keşke kaşlarımı inceltseydim; modaya uymam gerek! Beni gülünç bulacaklar."

"Onlardan çekinmene gerek yok! En güzeli yine sen olacaksın."

"Yo, hayır; artık değil..." dedi. "Artık güzel değilim."

Aynaya yansıyan bakışları öfkeyle doluydu sanki. Yıllardan bu yana ilk kez ona tarafsız bir gözle baktım: Yorgun görünüyordu... Elmacık kemikleri sanki morarmış, çenesi tombullaşmıştı; ağzının her iki yanında iki derin çizgi iyice belirginleşmiş ve çehresindeki o hafif erkeksi ifadeyi daha da pekiştirmişti. Bir zamanlar Paule'ün o duru teni, kadife bakışları, o simsiyah parlak saçları güzelliğine tam bir yumuşaklık katardı. Bu çekici unsurlardan yoksun kalınca çehresi biraz tuhaflaşmıştı. Hatları öylesine belirgindi ki en ufak bir değişiklik, bir bozulma yüzünü çirkin kılıyordu. Geçen zaman bu görkemli ve değişik çehreye yavaş yavaş damgasını vurmamış, acımasızca yıpratmıştı. Paule güzelliğiyle hâlâ hayranlık uyandırabilirdi, ama herkesten farklı

görünümüyle bir sosyete salonundan çok, bir müzeye yakışır gibiydi.

Paule siyah elbisesini giymiş, uzun kirpiklerini boyamakla meşguldü...

"Göz kenarlarıma kalem sürsem mi acaba?"

"Bilmem ki!"

Hatalı yönlerini görüyor, ama nasıl bir çare önerebileceğimi bilemiyordum. Ayrıca bunun mümkün olup olmadığından da emin değildim.

"Keşke birbirine uygun bir çift çorap bulabilsem!" Sinirli hareketlerle çekmecesini karıştırıp duruyordu. "Şu ikisi aynı renkte mi dersin?"

"Yo, hayır! Biri diğerinden açık."

"Ya bu?"

"Baştan aşağıya kaçmış."

On dakika kadar uğraştıktan sonra aynı renkte iki çorap bulmayı başardık.

"Aynı olduklarına emin misin?" diye sordu Paule kaygıyla. İncecik çorabı gergin parmaklarıma geçirmiş, pencere kenarında ışığa tutarak inceliyordum.

"Hiçbir fark göremiyorum."

"Ama onlar her şeyi görür! Anlıyorsun, değil mi?"

Yüksek topuklu sandaletlerinin uzun bağcıklarını bileklerine doladı. "Kolyemi taksam mı?" diye sordu.

Gösterdiği bakır, amber ve kemikten yapılmış, hiçbir maddi değeri olmayan, gösterişli bir egzotik takıydı. Elmaslar takıp takıştırmış tüm bu kadınlar, şüphesiz ona çok gülecekti.

"Bence takmasan daha iyi olur!"

Duraksadım bir an: Ne olursa olsun, bukleleri, modası geçmiş elbisesi, değişik çehresi ve yüksek topuklu sandaletleriyle Paule, düşmanlarından öylesine farklıydı ki belki de bu farklılığı pekiştirmekte yarar vardı. "Dur bir dakika!... Evet, taksan belki daha iyi olur... Of, ben de bilmiyorum ki!" diye sürdürdüm sabırsızlıkla. "Eninde sonunda seni çiğ çiğ yiyecek değiller herhalde!"

"Yanılıyorsun, çiğ çiğ yiyecekler!" dedi Paule. Hiç gülmüyordu. Otobüs durağına kadar yürüdük; dışarıdayken Paule, o görkemli havasını tümüyle kaybetmiş, adeta gizlenmek istercesine duvar diplerinden yürüyordu. "Bu mahallede böyle giyimli kuşamlı yürümekten nefret ederim. Ben sabahları buralarda ter-

likle dolaşırım... Ama bu saatte, bu kılıkta, buradakilere hakaret ediyor gibiyim," dedi. Sesinde kendini mazur göstermeye çalışan bir ifade vardı. Onun dikkatini dağıtmak için sordum:

"Henri nasıl?"

Durakladı: "O kadar anlaşılmaz bir insan ki!"

Aptal aptal yineledim: "Anlaşılmaz mı?"

"Evet, çok tuhaf! Onu ancak şimdi tanımaya başladım: Yani on yıl sonra! Düşün bir!" Bir an sustu, sonra konuşmasını sürdürdü: "Sen yokken garip bir şey yaptı: Durup dururken kitabından bir bölüm okuttu bana: Kahraman, beraber olduğu kadına yaşamını ona zehir ettiği için serzenişte bulunuyordu... Ardından da şöyle sordu bana: 'Ne dersin buna?'."

"Senden ne gibi bir yanıt bekliyordu acaba?" Sesime neşeli bir ton vermeye çalışıyordum.

"Bunu yazarken beni düşünüp düşünmediğini sordum tabii!... O da utancından kıpkırmızı kesildi. Ama bir ara, buna inanmamı istediğini ciddi ciddi düşünmedim değil!"

"Yok canım, öyle şey olur mu?"

"Henri başlı başına bir olay!" dedi düşünceli bir ifadeyle.

"Belhomme'un kızıyla bu sıralar çok sık görüşüyor; işte bunun için Lucie'ye gitmeye kararlıyım: Bu gelip geçici serüveni ciddiye aldığımı sanmasınlar diye!"

"Evet, bir fotoğraflarını görmüştüm..."

"Henri'yle birlikte Iles Borromées Lokantası'nda çekilmiş bir fotoğraflarını, değil mi?" Omuz silkti: "Yazık oluyor ona! Yaptıklarından adeta utanıyor. Hatta tuhaf bir şey oldu: Artık benimle yatmak istemediğini söyledi! Sanki artık bana layık olmadığını hissediyormuş gibi," diye sürdürdü ağır ağır.

"Kendini kandırmaktan vazgeçsene artık!" demek geliyordu içimden. Ama bunu ne hakla diyebilirdim? Bir anlamda, bu sarsılmaz direncine hayranlık duymuyor değildim.

Lucie Belhomme'un evine çıkarken merdivenlerde beni bileğimden tuttu: "Bana gerçeği söyle, yenilgiye uğramış bir kadına mı benziyorum?"

"Kim, sen mi? Bir prenses gibisin!"

Ama uşak bize kapıyı açtığı zaman Paule'ün duyduğu panik aynen beni de sardı. İçeriden sesler yankılanıyordu; havada yoğun bir parfüm ve kötülük kokusu vardı. Kuşkusuz beni de çiğ çiğ yiyeceklerdi: Bunu düşündükçe tüylerim ürperiyordu, Paule birden, tüm serinkanlılığını takındı: Gerçek bir prenses edasıyla

salona girdi; bana gelince, çoraplarımın aynı renkte olduğundan bile emin değildim artık!

Antika mobilyalar, eski çerçeveli tablolar, İran halılarını andıran halılar, parşömen kaplı kitaplar, kristaller, kadife ve saten kumaşlar... Lucie'nin burjuva yaşam özlemi, entelektüel görünme iddiası ve özgün zevkleri arasında bocalayıp durduğu hemen anlaşılıyordu. İnce beğenili diye bilinen bu kadın, aslında oldukça bayağıydı.

"Sizi evimde ağırlamaktan öyle mutluyum ki!" Windsor Düşesi'ne bile aşağılık duygusu getirecek kadar şık ve bakımlıydı Lucie; ama biraz yakından bakıldığında, incecik dudakları, kuşkulu ve kötü niyetli bakışları hemen fark ediliyordu: Henüz bakışları değiştirebilen makyaj uzmanı yetişmedi! Lucie hem gülümsüyor hem de beni tepeden tırnağa süzüyor, iyice tartıp biçiyordu. Sonunda Paule'e döndü: "Sevgili Paule, neredeyse on iki yıldır görüşmüyoruz! Birbirimizi adeta tanıyamayacak hale gelmişiz!" Bir süre meydan okurcasına incelediği Paule'ün ellerini tuttu. Sonra beni peşinden sürükleyerek salona girdi: "Gelin sizi tanıştırayım," dedi.

Kadınlar, Claudie'nin salonundakilerden çok daha genç ve güzeldiler; ustaca boyanmış yüzlerini herhangi bir acı olay henüz bozmamıştı. Parlamak için can atan mankenler, artist olabilme isteğiyle yanıp tutuşan yıldız adayları çoğunluktaydı. Siyah elbiseler giymişlerdi; hepsinin saçları sarartılmıştı. Yüksek topukları, upuzun takma kirpikleri, değişik ama yapay kişilikleriyle tek bir tornadan çıkmış salon bebekleriydi bunlar... Erkek olsaydım bunların hiçbirini beğenmez, gider seçimimi başka yerde yapardım. Zaten elimi öpen yakışıklı genç erkekler, kadınlardan çok birbirleriyle ilgileniyor gibiydiler. Yoksa bana mı öyle gelmişti? Etrafta erkeksi tavırlı, orta yaşlı baylar da yok değildi, ama bunlar daha çok paralı figüranları andırıyorlardı! Aralarında herkesin Dudule diye çağırdığı, Lucie'nin bir numaralı sevgilisi de vardı: Platin renkli saçları olan, uzun boylu esmer bir kadınla sohbet ediyordu.

"New York'tan döndüğünüzü söylediler," dedi bana. "Müthiş bir ülke değil mi? Bende şöyle bir etki bırakıyor: Şımarık bir çocuğun sonunda gerçekleşen mucizevi bir düşü!... Durmaksızın tıkındıkları o kocaman dondurma külahları da sanki Amerika'nın simgesi gibi..."

"Oysa ben hiç beğenmedim bu ülkeyi," dedi saçları sarıya boyalı esmer kadın. "Her şey kusursuz, her şey tertemiz; sonun-

da insan kirli gömlekli, saçlı sakallı bir erkekle karşılaşmayı ister hale geliyor!"

Karşı çıkmayı denemedim bile; daha yeni döndüğüm bu ülkeyi bayat sloganlarla uzun uzun anlatmalarına hiç sesimi çıkarmadım: "Koca bebekler", "kadınlar cenneti", "iktidarsız erkekler", "coşkulu ve yorucu bir yaşam biçimi"... Dudule gökdelenler konusunda "phallus" lafını ortaya atmaktan bile çekinmedi. Onları dinlerken sadece entelektüellere yapmacıklı bir duygusallık yakıştırmanın hiç de doğru olmadığını düşünüyordum. Asıl bu insanlardı, özbenliğini yitirmiş salon adamları! Kalıplaşmış laflar ve düşüncelerle körü körüne yaşayan onlardı! Robert, Henri gibileri, sevdikleri ya da sıkıldıkları şeyleri, kayıtsızlıkla açığa vururlardı. Onlar, çıplak gezen kralın süslü pelerinini asla beğenir gibi görünmezlerdi! Gerçek yaratıcılar onlardı. Seçkin davranışlara özenen züppeler ise, aslında onlara öykünmekten başka bir şey yapmıyorlardı. Evet, Henri ve Robert gibi entelektüeller, oldukları gibi görünmekten gurur duyarlardı: Oysa ne Dudule ne Lucie ne onun etrafında pervane olan bu genç kadınlar, bir an bile doğal davranmıyorlardı. Bir tür korku ve acıma duygusuyla baktım onlara. Bu yaşamda onlara düşen pay, boş hırslar, ateşli kıskançlıklar, var olmayan yenilgiler ve başarılardı. Oysa bu dünyada somut bir şekilde sevilecek ya da nefret edilecek o kadar çok şey vardı ki! Bir an şunu düşündüm: "Robert çok haklı; kayıtsızlık diye bir şey yok!" Bu salonda bile değecek hiçbir şey olmadığı halde, yine de öfkeleniyor ya da tiksinti duyuyordum; dünyada sevilecek ya da nefret edilecek pek çok şeyin var olduğunu düşünüyor ve bu inancımın asla sarsılmayacağını çok iyi biliyordum. Evet, bir süre önce bunun aksini iddia etmem tembelliğimden, bezginliğimden ve bilgisizliğimin bende uyandırdığı utançtan kaynaklanıyor olmalıydı.

Lucie o malum havasıyla, Paule'e anlamlı anlamlı gülümsedi:

"Kızımla hiç karşılaşmamıştın, değil mi?"

"Hayır."

"Şimdi görürsün! Çok güzel bir kızdır... Senin gençliğindeki halini andırıyor." Lucie tekrar belirli belirsiz gülümsedi: "Ortak pek çok şeyiniz var!"

Onun kadar kaba davranmaya ben de kararlıydım:

"Doğru! Söylediklerine göre, kızınız size hiç mi hiç benzemiyormuş."

Lucie bana düşmanca bir bakış attı; bu bakışında biraz da kaygı ve merak vardı. "Kadın olmanın benim bilmediğim, öğrenemediğim başka biçimleri de mi var acaba?" diye sorarcasına! Bakışlarını tekrar Paule'e çevirdi: "Beni Amaryllis'de bir gelip görsene; sana biraz çeki düzen veririz. Şık giyinmek bir kadına bambaşka bir hava katabilir."

"Paule'ün farklı bir havaya girmesi çok yazık olur doğrusu," dedim. "Modaya uyan kadınlara sürüyle rastlanır; oysa Paule tektir!"

Lucie biraz şaşırmış göründü: "Sen bilirsin! Yine de modayı önemsememekten vazgeçeceğin gün, modaevime beklerim. Hem mucizeler yaratan bir estetikçi de tanıyorum," diye sürdürdü. Sonra da yüksek topuklu ayakkabılarıyla uzaklaştı.

"Neden o estetikçiden kendisinin de yararlanıp yararlanmadığını sormak aklına gelmedi?" dedim Paule'e.

"Ben bunlara yanıt vermesini pek bilemem," dedi Paule. Elmacık kemikleri iyice morarmış, burun delikleri öfkeyle kasılmıştı. Heyecanlanınca hep böyle olurdu.

"Gitmek ister misin?"

"Yo, hayır, yenilgiyi kabul etmek istemiyorum."

Claudie parıldayan gözleri, havası ve hareketleriyle tıpkı azgın bir dişiyi andırıyordu! Koşar adımlarla yanımıza geldi.

"Kapıdan giren kızıl saçlı kızcağız, Belhomme'un kızı işte!"

Paule'le birlikte kapıya doğru döndük.

Josette'e "kızcağız" deyimi hiç yakışmıyordu: Kıpkızıl saçlarıyla ve duru teniyle ender rastlanan bir güzellikteydi: Dolgun dudaklarında gülümsemenin izi yoktu; o kocaman gözlerinde ürkek bir bakış okunuyordu. Sanki olağanüstü güzelliği kendini ürkütür gibiydi... Bir erkeğin böyle bir çehreyi heyecanlandırmak arzusuna kapılacağını tahmin etmek zor değildi. Paule'e kaygılı bir bakış attım. Elinde bir şampanya kadehi, bakışları sabit, öylesine kalakalmıştı; sanki biri kulağına düşmanca sözler fısıldıyordu.

Yüreğim o an isyanla doldu: Kime, ne zararı dokunmuştu? Etrafımızdaki tüm bu kadınlar, alaycı gülümseyişleriyle neden onu mahvetmeye çalışıyorlardı ki? Evet doğruydu! Kendi mutsuzluğunu kendi hazırlamıştı; Henri'yi gerçekten anlamaya çalışmıyor ve düşler içinde yaşıyordu. Tembelliği, köleliği kendi seçmişti! Ama kimseye hiçbir kötülüğü dokunmamış, böylesine acımasız bir şekilde cezalandırmayı hak etmemişti. Yanlışlarını-

zın bedelini her zaman ödemişizdir. Ama alacaklılar bazı kapılara hiç uğramazlarken, bazılarını iyice zorlarlar: Haksızlık bu! Paule işte o talihsizlerdendi. Kendisi fark etmiyormuş gibi görünse de, akan o gözyaşlarına katlanamıyordum. Sonunda onu dürttüm: "Haydi gidelim," dedim kolundan tutarak...

"Olur, gidelim."

Herkesle aceleyle vedalaşıp dışarı çıktığımızda, Paule hüzünlü hüzünlü bana baktı.

"Neden önceden söylemedin bana?"

"Neyi söylemem gerekirdi?"

"Yanlış yolda olduğumu."

"Ama ben böyle düşünmüyordum ki!"

"Düşünmemiş olman çok tuhaf."

"Bugüne dek fazlasıyla içine kapanık yaşadığını mı kastediyorsun?"

Omuz silkti: "Henüz son sözümü söylemiş değilim! Biraz budala olduğumu biliyorum; ama anladım mı tam anlarım..."

Otobüsten inerken yine de zoraki gülümsedi: "Benimle geldiğin için sağ ol. Bu iyiliğini asla unutmayacağım."

Nadine tüm hafta boyu Paris'te kaldı. St. Martin'e nihayet teşrif ettiğinde, Lambert'ten haber olup olmadığını sordum ona. Son mektubunda yazdığına göre bir hafta içinde dönecekmiş.

"Epey gürültü patırtı kopacak," diye sürdürdü neşeli bir sesle: "Joly ile tekrar görüştük ve birlikte olduk. Lambert'e bunu anlatacağım zaman, surat ifadesinin ne hal alacağını düşünsene bir!"

"Nadine! Bunu ona anlatmamalısın."

Bana şaşkın şaşkın baktı.

"Bana saygın insanların asla yalan söylemeyeceklerini tekrarlayıp durmaz mıydın? Önce dürüstlüktü hani!"

"Hayır! Sana söylemek istediğim şuydu: Yalana yer kalmayacak ilişkiler kurabilmeyi başarabilmelisin. Ama sen Lambert'le henüz bu aşamaya varmış değilsin. Hem sonra..." diye sürdürdüm. "Senin yapmak istediğin yaşamındaki önemli bir olayı dürüstlük adına anlatmak değil ki! Onu incitmek için atıldın yine bu serüvene."

Nadine kararsız bir halde hafifçe güldü:

"Bak sen! Yine falcılar gibi konuşmaya başladın!"

"Yanılıyor muyum?"

"Tabii ki onu cezalandırmak istedim; hak ediyordu bunu."

"Her zaman, senin her istediğini yaptığını söylemez miydin? Bu kez boyun eğmediyse, bunu kabul edebilmen gerekirdi."

"Her istediğimi yapıyorsa, çocukça davranmaktan hoşlandığı için! Bir oyun yani! Ama gerçek yaşamında benden çok daha önemli bir sürü şey var: Henri, gazete, babası, şu soruşturma meselesi!"

"Gözün kör mü senin? Lambert sana her şeyden çok bağlı."

"Sen öyle san! Bana böyle bir şey söylemedi hiç."

"Onu pek yüreklendirmediğinden olmasın?"

"Eh, herhalde gidip ondan aşk sözcükleri dilenecek değildim!"

Ona hayretle baktım:

"Zaman zaman birbirinize duygularınızdan söz etmez misiniz yani?"

"A, hayır! Bunlar konuşulacak şeyler değil. Nereden geldi bu aklına şimdi?"

"Oysa oturup konuşmak, insanların birbirlerini anlamalarına yarar."

"Ama ben her şeyi gayet iyi anlıyorum."

"Öyleyse, Lambert'in aldatılmış olmayı asla kabullenemeyeceğini de anlaman gerekirdi. Onu çok kıracaksın! İlişkinizi de bir daha düzelmeyecek şekilde bozmuş olacaksın."

"Yalan söylemeyi senin önermen gerçekten çok komik." Kıs kıs gülüyor, ama aynı zamanda bir yükten kurtulmuşa benziyordu.

"Tamam, tamam! Bir şey söylemem ona."

Lambert bir gün sonra geldi; yolculuğundan çok az söz etti. Eylül'de tekrar gidip daha somut bilgiler toplamayı planlıyordu. Nadine'le barışmış görünüyorlardı: Bahçede güneşleniyorlar, geziyorlar, kitap okuyorlar, tartışıyorlar, gelecek için projeler hazırlıyorlardı. Lambert, Nadine'in yanında çocuklar gibi nazlanıyor, ama genç kadının tüm kaprislerine de ses çıkarmadan boyun eğiyordu. Arada sırada sanki özgürlüğünü kanıtlamak istiyor gibi, motosikletine atlıyor, kendini bile ürküten bir hızla yollarda adeta uçuyordu. Nadine kendi dışındaki insanların yalnız kalma isteklerine asla katlanamazdı; bu kez yalnızlığı hem kıskanıyor hem de motosiklete binmeye özeniyordu. Lambert'in direnmesi ve benim de kesin bir tavırla karşı koymamla motosikleti kullanmaktan vazgeçmişti. Ama nedense onu kendine

mal etmeye çalışıyordu: Çamurluğunu parlak bir kırmızıya boyamış, gidonuna süsler asmıştı; tüm bu gayretlerine rağmen onun gözünde motosiklet, kendinden kaynaklanmayan ve paylaşamadığı tüm erkekçe zevklerin bir simgesi olup çıkmıştı. Lambert'le olan kavgalarının en büyük nedeni de buydu; ama bunlar öfke dolu olmayan, zararsız didişmelerdi.

Bir gece odamda yatmaya hazırlanırken gelip bahçede oturdular.

"Sonuçta," dedi Lambert, "bir gazeteyi tek başıma idare edemeyeceğimi düşünüyorsun demek!"

"Öyle bir şey söylemedim! Ama Volange seni piyon olarak kullanırsa, hiçbir şeyi idare edemeyeceğin kesin."

"Yani, sırf bana güvendiği için, hiç art niyeti olmadan böyle bir görev teklif ettiğine inanabilmek, çok mu güç sence?"

"Çok safsın! Volange'ın adı bir zamanlar bir sürü kirli işe bulaştı. Ortaya çıkabilmesi için vakit henüz çok erken; seni perde arkasından yönetmek istiyor olmalı."

"Böyle sinik havalara bürününce kendini çok zeki mi sanıyorsun? Ama şunu bil ki kötü niyet de insanı zaman zaman körleştirir. Bence Volange saygın bir adam."

"Yo, hayır, sadece itin teki!" dedi Nadine sakin sakin.

"Tamam, bir zamanlar yanılmış olabilir; ama yine de, gelecekte yanlışlarla dolu bir yaşam sürdüreceklere, geçmişte yanlışları olan insanları yeğlerim ben!" dedi Lambert hınçla.

"Henri'yi mi kastediyorsun? Onu asla bir kahraman olarak görmedim. Ama en azından dürüst, temiz bir adam o!"

"Bir zamanlar öyleydi; ama şimdi kendini hem politikaya hem de ününe kaptırmış durumda."

"Tam tersine, bence, çok başarılı," dedi Nadine tarafsız bir ifadeyle. "Yazdığı bu piyes, bence eserlerinin içinde en iyisi."

"Hiç de değil," dedi Lambert. "Bence beğenilecek bir yönü yok! Zararlı bir iş yaptığı... Ölenler öldü, onları rahat bırakmak gerek. Kalkıp da Fransızlar arasında nefreti, kini, öfkeyi pekiştirmenin ne anlamı var ki!"

"Aksine!" dedi Nadine. "İnsanların anılarını tazelemekte bence çok yarar var."

"Geçmişe gömülü kalmak insana hiçbir şey getirmez."

"Geçmişin unutulmasını asla kabul edemem ben," dedi Nadine soğuk bir sesle. "Hele affedilmesini hiç anlayamıyorum."

"Ya sen? Kimsin, ne yaptın ki, kendine bunca katı davranma hakkını tanıyorsun?"

"Erkek olsaydım senin kadarını yapardım."

"Ben on bin kez daha fazlasını yapmış olsaydım bile kendime insanları yargılama hakkını tanımazdım."

"Tamam, tamam! Belli ki bu konuda asla hemfikir olamayacağız! Gidip yatalım."

Bir sessizlik oldu; sonra Lambert kesin bir tavırla lafa girdi:

"Volange'ın büyük başarı kazanacağına eminim."

"Buna pek inanamıyorum. Hem sana ne bundan! Sahibi bile olamayacağın saçma sapan bir gazete yönetmenin nesi büyük bir başarı?"

Lambert şakacı bir tavırla sormaktan kendini alamadı:

"Sence hayatta büyük bir başarı kazanabilecek miyim?"

"Bilemiyorum... Ayrıca umurumda da değil! Neden büyüklüğe bu kadar önem veriliyor, hiç anlamıyorum."

"Benden beklediğin tek şey, uslu bir çocuk olmam ve her isteğini yerine getirmem, öyle değil mi?"

"Yo hayır, böyle bir şey beklediğim yok... Seni olduğun gibi kabul ediyorum."

Sesi şefkat doluydu; ama aslında Lambert'in duymak istediği sözcükleri söylemeyeceği besbelliydi. Oysa Lambert ısrarla sorup duruyordu: "Kimim ben? Sence yeteneklerim nedir?"

"Mayonez yapmasını ve motosiklet kullanmasını biliyorsun ya!" dedi Nadine neşeyle.

"Ve daha söyleyemeyeceğin başka şeyleri!..." Kıs kıs gülüyordu Lambert.

"Bayağılaşma! Bilirsin, bundan nefret ederim."

Ağzı bir karış açık, esnedi; "Gidip uyuyayım bari!"

Adımlarının altında çakıl taşlarının çıkardığı sesi duydum. Ardından da çekirgelerin ısrarlı sesinden başka bir şey duyulmaz oldu.

Uzunca süre durup dinledim onları: Ne güzel bir geceydi! Gökyüzünde binlerce yıldız vardı; hiçbir yerde, hiçbir şey eksik değildi: Ama içimdeki o boşluğu hiçbir şey dolduramıyordu. Lewis, iki mektup daha yazmıştı: İlkinden çok daha anlamlıydılar; ama onun gerçekliğini hissettikçe, üzüntüsü de gözümde daha bir belirginleşiyordu. Ben de hüzünlüydüm, ama bizi bir türlü yakınlaştıramıyordu bu! "Neden o kadar uzaklardasınız?" diye fısıldıyordum. Onun sesi de yankı gibi aynı sözleri yineliyordu. Sitem dolu bir sesti bu! Birbirimizden uzak olduğumuz için, bizi her şey birbirimizden ayırıyordu. Birleşmek için sarf ettiğimiz çabalar bile!...

Ama onlar, yani Nadine ile Lambert, ilişkilerini mutlu bir hale sokabilirlerdi; çocukça davranışları beni sinirlendiriyordu. O sabah tüm günü ve geceyi Paris'te geçirmeye karar vermişlerdi. Öğleden sonra Lambert küçük evden çıktığında, şık bir takım elbise giymiş, boynuna özenle bir kravat bağlamıştı. Nadine'e gelince, çimenlere öylesine uzanmıştı: Üstü leke dolu çiçekli bir etek, pamuklu incecik bir gömlek, kaba sandaletler giymişti. Lambert biraz sinirli, ona seslendi: "Haydi, git de çabuk hazırlan; otobüsü kaçırabiliriz."

"Ben sana motosikletle gitmek istediğimi söylemiştim ya! Çok daha eğlenceli olmaz mı?"

"Ama üstümüz başımız mahvolur; hem insan giyimli kuşamlı olunca motosiklet üstünde gülünç duruyor."

"Benim giyinip kuşanmaya hiç niyetim yok doğrusu," dedi Nadine kesin bir sesle.

"Paris'e bu kılıkta gidecek değilsin herhalde?" Nadine hiç yanıt vermeyince Lambert üzüntüyle bana döndü: "Olacak şey değil! Oysa anarşist gibi dolaşacağına biraz giyinip süslense kim bilir ne alımlı olur!" Ona imalı bir bakış attı: "Üstelik böyle hırpani dolaşmak sana hiç yakışmıyor!"

Nadine kendini oldukça çirkin bulurdu: Dişiliğini ortaya çıkarmayışı, daha çok bu aşağılık duygusundan kaynaklanırdı. Hırçınlığı ve bakımsızlığı, dış görünüşü hakkında yapılan herhangi bir eleştirinin onu ne denli incittiğini maskelemek için bir araçtı. Lambert'in bu son sözleri üzerine yüzü iyice değişti: "Sabahtan akşama kadar üstüyle başıyla uğraşan bir kadın istiyorsan, şunu bil ki yanlış kapıyı çaldın."

"İnsanın üstüne temiz bir şey giymesi öyle zor bir iş mi yani? Bu paspal halinle seni hiçbir yere götüremem."

"Eh, götürme öyleyse! Öyle tuvaletli kadınlarla, metrdotellerle dolu yerlerde koluna girip boy göstermeye meraklı değilim! Öyle sanıyorsan çok yanılıyorsun dostum! Aman be! Don Juan'ı oynamak istiyorsan eğer, yanında bir süs bebeği dolaştır!"

"Şöyle güzel bir caz müziğinin çaldığı, iyi bir yere gitmenin ne itici yönü var ki! Siz ne dersiniz?" diye sordu bana.

"Sanırım Nadine danstan pek hoşlanmıyor," dedim temkinli bir şekilde.

"İstese çok iyi dans eder ama."

"Tamam, istemiyorum işte! Bir pistin ortasında şaklabanlık yapmak hoşuma gitmiyor."

"Herkes gibi senin de hoşuna gider aslında," dedi Lambert. Yüzü hafifçe kızarmıştı. "İçten davransaydın, giyinmek, biraz dışarı çıkıp gezmek hoşuna giderdi... İnsan hoşuma gitmiyor der, ama aslında doğru değildir söylediği. Hepimiz ikiyüzlü insanlarız aslında! Neden acaba? Neden güzel şeyleri, şık giysileri, lüksü, eğlenceyi sevmek bir suç oluyor? Aslına bakılırsa bundan herkes hoşlanır."

"Bil ki benim umurumda bile değil!" dedi Nadine.

"İstediğin kadar konuş, buna inanmam! Çok matrak doğrusu!" Bu heyecanı beni şaşırtmıştı. "İnsan nedense, hep yapmacıklı davranmak, hep kendini yadsımak zorunda! Canı istediğinde ağlamak ya da gülmekte, istediği gibi davranmakta, istediği gibi düşünmekte özgür değil adeta."

"Ama bunları size yasaklayan kim?" diye sordum.

"Bilmiyorum; işin en kötü yanı da bu ya! Hepimiz oturup birbirimizi kandırıyoruz, kimse de bunun nedenini tam olarak bilmiyor. Sözümona dürüstlük adına yapılan bir fedakârlık bu! Ama hani nerede dürüstlük? Düşünün ki onun adına her şey yadsınıyor; hiçbir şey yapılmıyor; sonuçta da hiçbir yere varılmıyor..."

"Nereye varmak istiyormuşsun bakalım?" Nadine alaycı şekilde soruyordu.

"İstediğin kadar gülebilirsin; ama işte bu da ikiyüzlülük sayılır! İddia ettiğinden daha da çok önem veriyorsun başarıya. Sonuç olarak seyahate Perron'la çıktın! Eğer ben de isim yapmış biri olsaydım, benimle bu şekilde konuşmazdın. Başarıya herkes hayrandır ve parayı sevmeyen yoktur."

"Kendi adına konuş!" dedi Nadine.

"Neden para sevilmesin ki? Dünya değişmedikçe, en iyisi yine de parası olanların safında olmaktır: Haydi, haydi! Geçen yıl o kürk manto içinde boy göstermekten bayağı keyif alıyordun! Hem uzun gezilere çıkmak için de can atıyorsun. Eminim, bir sabah milyarder olarak uyanmayı düşlüyorsundur! Ama itiraf edemiyorsun tabii... Çünkü kim olduğunu kabul etmekten korkuyorsun!"

"Ben kim olduğumu çok iyi biliyorum," dedi Nadine tiz bir sesle. "Asıl ne olduğunu ortaya koymaktan korkan sensin! Küçük burjuva entelektüeli yani! Büyük serüvenlerin adamı olmadığını sen de biliyorsun: Şimdi de sosyal başarı, para gibi ıvır zıvıra tutunmak istiyorsun. Pis bir snob, pis bir kariyerist olacaksın. Hepsi bu işte!"

"Zaman zaman şöyle okkalı bir tokadı öyle bir hak ediyorsun ki!" dedi Lambert. Sonra da çekip gitti.

"Dene bakalım; biraz eğleniriz!"

Lambert'i gözlerimle izledim. Neden patlamıştı? Neydi zoraki bastırmaya çalıştığı şey? Kolaya kaçma eğilimi mi? Açığa vurmadığı bir hırs mı? Volange'ın teklifini kabul ederse, arkadaşları tarafından kınanmaktan mı korkuyordu? Belki de çevresinde baskısını duyduğu yasaklamaların istediği yere varmasını engellediğini düşünüyordu... Yoksa kendi halinde, öylesine yaşamak mı istiyordu?

"Kafasından neler geçtiğini çok merak ediyorum," dedim.

"Öylesine düşler peşinde işte!" dedi Nadine küçümseyici bir tavırla. "Ama o düşlere sakın beni de katmaya kalkışmasın!"

"Davranışın hiç de yüreklendirici değil doğrusu," dedim Nadine'e.

"Bak bu doğru! Aslında çok matrak; ne zaman bir şey söylememi istediğini hissetsem, tam aksini söylüyorum. Bunun nedenini anlıyor musun sen?"

"Eh, biraz anlıyor gibiyim."

Aslında çok iyi anlıyordum; bu türden karşı koyuşla tam tamına Nadine'de karşılaşmıştım.

"Hep başkasından onay bekliyor. Kendi becersin bunu!"

"Olsun, sen yine de biraz daha yapıcı davranmaya bak. Hiç ödün vermiyorsun; kırk yılda bir senden bir şey istediğinde, kabul etmeyi bir denesen!"

"Sandığından çok daha fazla şey istiyor benden." Bıkkın bir tavırla omuz silkti: "Her şeyden önce her akşam benimle yatmak istiyor! Bu da canımı sıkıyor..."

"Hayır diyebilirsin!"

"Ne demezsin! Kabul etmezsen bunu olay haline getiriveriyor." Öfkeli bir sesle sürdürdü: "Üstelik tedbir almazsam hamile de kalabilirim!" Göz ucuyla bana bakıyordu; bu tür konuşmaları hiç sevmediğimi pekâlâ bilirdi.

"Dikkatli olmayı öğret o zaman!"

"Artık bu olay da uygulamalı dersler haline gelecekse!... Ne tatsız iş... Ben kendim halletmeyi yeğlerim. Ama insanın her seviştiğinde kendini tıpalamak zorunda kalması da pek hoş değil doğrusu! Üstelik diş fırçasını da kırdım."

"Diş fırçası mı?"

"Sana Amerika'da hiçbir şey öğretmediler mi? Bana bir WAC kızı hediye etmişti bunu. Çok şirin bir şey: Küçük bir me-

lon şapkayı andırıyor. Ama bunu tam olarak kullanabilmek için camdan bir tüp gerekiyor; ben buna diş fırçası diyorum; ama ne yazık ki kırıldı!" Bana muzip muzip bakıyordu: "Ne o, seni rahatsız mı ettim?"

Omuz silktim: "Senin için öyle büyük bir yükse, neden sevişmekte ısrar ediyorsun."

"Ama sevişmesem erkeklerle nasıl ilişki kurabilirim ki! Kadınlar canımı sıkıyor, sadece erkeklerle hoş vakit geçirebiliyorum. Ama onlarla çıkabilmek için de yatmam gerek... Ne yazık ki seçeneğim yok. Ama bazılarının bu konudaki düşünceleri daha farklı. Kimi çok kimi az ister, kimi kısa sürede, kimi uzun sürede halleder. Lambert ise başladı mı bir türlü bitirmek bilmez." Birden gülmeye başladı. "Herhalde erkekliğini bu şekilde kanıtlıyor."

Nadine'in bir çelişkili yanı da, bir sürü insanla yatıp kalkmasına, kayıtsızca açık seçik kelimeler kullanmasına rağmen, cinsel yaşamı konusunda çok hassas olmasıydı. Lambert çoğu kez yaptığı gibi bu konuya değindiğinde, Nadine son derece öfkelenirdi.

"Senin farkına varamadığın bir şey var" dedim. "Lambert seni seviyor!"

Omuz silkti: "Anlamayan asıl sensin!" dedi sakin bir sesle. "Lambert hayatında bir tek kadını sevdi, o da Rosa'ydı... Ondan sonra kendini avutmak için karşılaştığı ilk kızla birlikte oldu: O da bendim! Başta benimle yatmak bile istemiyordu. Ama Henri'yle sevişiğimi öğrenince, bana karşı arzu duymaya başladı; oysa ben beğendiği kadın tipi hiç değilim. Kendine ait bir dişisi olması, randevuevine gitmekten daha erkekçe bir şey gibi görünüyor ona. Tabii daha da kolay! Ama benim taşıdığım öneme gelince, emin ol pek fazla değil."

Nadine doğruyla yanlışı birbirine öylesine ustaca karıştırmıştı ki ne diyeceğimi şaşırdım; söylediklerini çürütmek için yoğun gayret sarf etmem gerekiyordu bu durumda. Oysa ancak, "Her şeyi çarpıtıyorsun," diyebildim.

"Hayır! Ne dediğimi gayet iyi biliyorum."

Sonunda temiz bir elbise giymeyi kabul etti ve Paris'e gittiler: Ama dönüşlerinde her zamankinden daha fazla somurtuyorlardı. Kısa bir süre sonra da yeni bir kavga patlak verdi. O sabah, hava fırtınalıydı; içimi karartmıştı bu durum. Bahçede çalışıyordum; Lambert yanımda kitap okuyor, Nadide ise yün örüyordu.

Geçen akşam bana şöyle demişti: "Aslında tatil dediğin çok yorucu bir şey; her gün kendine bir uğraş bulman gerek!" O anda sıkıldığı besbelliydi; bir süre gözlerini Lambert'e dikti. Sanki genç adamın başını, bakışlarıyla kaldırtmak ister gibiydi... Sonra konuştu:

"Şu Spengler'i henüz bitirmedin mi?"

"Hayır."

"Bitirince bana verir misin?"

"Veririm."

Nadine, birilerinin elinde kitap görmesin hemen isterdi! Odasına götürür ve sözümona daha ileride okuyacağı kitap yığınına eklerdi; aslında çok yavaş okur, okuduğu metne de bir tür düşmanlıkla yaklaşırdı. Tabii kısa bir sürede bıkardı. Hafifçe gülerek konuşmasını sürdürdü:

"Dediklerine göre saçmalığın daniskasıymış!"

Lambert bu kez başını kaldırdı:

"Bunu sana kim söyledi? O komünist dostların mı yoksa?"

"Spengler'in bir salak olduğunu bilmeyen yok," dedi Nadine. Söylediğinden son derece emin görünüyordu. Yere uzanıp homurdandı: "Haydi gel, bunu okuyacağına beni biraz motosikletle gezdir."

"Canım hiç istemiyor," dedi Lambert soğuk bir sesle.

"Mesnils'de öğle yemeği yer, sonra da ormanda gezeriz."

"Fırtınaya yakalanabiliriz! Şu gökyüzüne baksana bir."

"Fırtına filan kopacağı yok! Benimle çıkıp gezmenin canını sıktığını söylesene. Bu daha dürüstçe olur."

"Dolaşmaya çıkmayı canım çekmiyor dedim ya!" Lambert sabırsızlanmaya başlamıştı.

Nadine ayağa kalktı: "Eh, ben de tüm günümü çalılıklar arasında geçirmeye niyetli değilim! Motosiklete binip şöyle bir dolaşacağım. Anahtarı ver."

"Deli misin sen? Kullanamazsın onu!"

"Kullandım bile; hiç de zor değil. Sen becerebildikten sonra!"

"İlk virajda düşüp kafanı kırarsın. Boşuna uğraşma, anahtarı vermem."

"Kafamı kırıp kırmamam umurunda bile değil! O güzelim oyuncağını bozmamdan korkuyorsun sadece... Pis bencil, ver şu anahtarı!"

Lambert yanıt bile vermedi.

Nadine bir ara öylece kalıp boş boş baktı; sonra ayağa kalkıp çanta niyetine kullandığı büyük sepeti alıp bana seslendi: "Burada patlıyorum; Paris'e gidip geceyi orada geçireceğim."

"İyi eğlenceler."

İntikam biçimini iyi seçmişti doğrusu. Lambert, onun Paris'te nefret ettiği dostlarıyla birlikte olduğunu düşündükçe çok üzülecekti. Nadine bahçeden uzaklaşırken Lambert, onu gözleriyle izledi, sonra bana döndü:

"Neden böyle sık kavga ediyoruz? Bir türlü anlayamıyorum... Ya siz, siz anlıyor musunuz?" Çok üzgün görünüyordu. İlk kez benimle böyle içten konuşuyordu. Duraksadım; ama mademki beni dinlemeye hazırdı, en iyisi konuşmayı denemekti.

"Suç büyük çapta Nadine'in: Her şeye isyan etmeye hazır. O zaman da karşısındakine saldırgan ve haksız davranıyor tabii... Aslında kendisi oldukça hassas; onun için de karşısındakini incitmeyi yeğliyor."

"Ama karşısındakilerin de öyle olduğunu düşünmesi gerek!" dedi kin dolu bir sesle. "Duygusuzluğu zaman zaman beni bayağı korkutuyor."

O pürüzsüz taptaze teni, kalkık burnu, dolgun dudaklarıyla çok savunmasız ve çok genç görünüyordu: Bu şaşkın, ama şehvet dolu çehre, tatlı düşler ile katı kurallar arasında bocalayıp duran birinin çehresiydi. Konuşmaya karar verdim:

"Bakın, Nadine'i iyi anlayabilmek için çocukluğunu iyi bilmek lazım."

Kendi kendime kim bilir kaç kez yinelediğimi, elimden geldiğince açık seçik bir biçimde Lambert'e anlattım: Beni sesini çıkarmadan heyecanlı bir ifadeyle dinledi. Diego ismi dudaklarımdan dökülünce, merakla sözümü kesti:

"Çok akıllı olduğu doğru muydu?"

"Evet, doğru."

"Şiirleri güzel miydi; yetenekli miydi?"

"Sanırım evet."

"Sadece on yedi yaşındaydı demek! Nadine çok mu hayrandı ona?"

"Nadine kimseye hayranlık duymaz... Onu Diego'ya bağlayan, delikanlının kayıtsız şartsız ona ait oluşuydu."

"Ben de seviyorum onu." Lambert çok üzgün görünüyordu.

"Bundan pek emin değil!... Hep bir başkasıyla kıyaslamanızdan çekiniyor."

"Ben, Rosa'ya olduğumdan çok daha fazla bağlıyım Nadine'e!"

Bu son sözleri beni çok şaşırtmıştı: Her şeye rağmen, Nadine'in önyargılarını dikkate almıştım.

"Bunu ona söylediniz mi?"

"Böyle şeyler nasıl söylenir?"

"Ama onun bunları duymaya ihtiyacı var."

Lambert omuz silkti: "Bir yıldır sadece onun için yaşadığımı görmüyor mu yani?"

"İlişkinizi, bir tür dostluk ilişkisi olarak görüyor. Nasıl anlatsam: Bir kadın olarak kendine güveni hiç yok. Ona kadınlığını hissettirmeniz gerek!"

Lambert duraksadı bir an: "Ama bu konuda da sorun çıkarıyor. Belki bunu size anlatmam doğru olmaz, ama ne yapacağımı şaşırdım kaldım! Bir gece aramızda hiçbir şey geçmesin, hemen kendini hakarete uğramış sayıyor! Ama aynı zamanda da tüm yakınlaşmam, hareketlerim onu rahatsız ediyor; haliyle haz duymuyor ve bundan dolayı da bana kızıyor..."

Nadine'in hınç dolu açıklamalarını anımsadım:

"Her akşam birlikte olmayı isteyenin o olduğuna emin misiniz?"

"Tabii ki öyle!" dedi asık bir suratla.

Anlattıklarındaki bu çelişki beni hiç şaşırtmamıştı: Şimdiye dek pek çok örneğiyle karşılaşmıştım. Bu, iki sevgilinin birbirlerinden hoşnut olmadıkları anlamına geliyordu sadece.

"Nadine kadınlığını ister reddetsin, ister kabullensin, her iki durumda kendini eksik hissediyor. İlişkilerinizi bu kadar zor kılan da işte bu! Biraz sabırlı davransanız her şey düzelir."

"Sabır mı? Ben çok sabırlıyımdır. Benden nefret etmediğine bir emin olabilsem!"

"Olur mu hiç! Size çok bağlı."

"Bazen, onun kullandığı deyimle, sadece sıradan bir entelektüel olduğum için beni küçümsediği duygusuna kapılıyorum. Yaratıcılık yeteneği bile olmayan bir entelektüel!" diye sürdürdü acı bir ifadeyle. "Ve kendi başına hiçbir şey yapamayan biri!"

"Nadine ancak bir entelektüelle anlaşabilir," dedim. "Tartışmaya, kılı kırk yarmaya bayılır. Yaşamının tüm olaylarını sözcüklerle ifade edebilmeli. Yo, inanın bana, sizde tek kınadığı şey onu yeterince sevmemeniz."

"Ben onu ikna etmesini bilirim!" Lambert'in yüzü aydınlanmıştı. "Beni biraz olsun sevdiğini bilebilsem, gerisinin hiç önemi yok."

"Sizi çok seviyor... Eğer emin olmasaydım söylemezdim. Bunu bilin..."

O kitabına, ben de işime döndüm. Hava gittikçe kararıyordu. Öğleden sonra Lewis'e mektup yazmayı denemek üzere odama çıktığımda etraf kapkaranlık kesilmişti. Bana mektup yazmak onun için daha kolaydı. Sözünü ettiği tüm o insanlar, o nesneler benim için de var olmuşlardı. O sarı mektup kâğıtlarında, onun daktilo makinesini, desenli yatak örtüsünü, delik deşik yollarda giden lüks arabaları, ağaçlıklı alana bakan açık pencereyi, her şeyi, evet her şeyi görür gibi oluyordum; ama bu köy, mesleğim, Nadine, Lambert, onun için hiçbir şey ifade etmiyordu. Ya Robert? Onu nasıl anlatabilirdim Lewis'e? Anlatmadan nasıl geçebilirdim? Lewis'in mektuplarındaki, satırlarındaki sözcükler söylenmesi kolay sözcüklerdi: "Sizi bekliyorum... Geri dönün... Tüm benliğimle sizinim!" Ama uzaktayım, uzun bir süre size dönemeyeceğim, bambaşka bir yaşama aitim gibi sözler nasıl yazılabilirdi? Oysa ben hem bunları yazabilmek hem de sevgimi belirtmek istiyordum. Beni yanına çağırıyordu, bense çağıramıyordum; ondan varlığımı esirgedikçe, karşılığında verecek hiçbir şeyim kalmıyordu! Mektubumu garip bir utanç duygusuyla tekrar okudum: Ne kadar da boştu! Oysa kalbim öyle doluydu ki! Üstelik, çok değersiz vaatlerdi bunlar... Geri döneceğim! Ama çok uzun bir süre sonra döneceğim ve sizi tekrar bırakıp gideceğim. Zarfa dokununca elim öylece kalakaldı. Bu zarf birkaç güne kadar ellerine geçecekti: Onlar tenimde hissetmiş olduğum gerçek ellerdi. Lewis de gerçekti! Zaman zaman her şey yüreğimden çıkan bir düş ürünü gibi geliyordu bana. Bu düşünceleri keyfimce idare ediyordum: Onun hayalini pencerenin yanında oturtuyor, yüzünü aydınlatıyor, onu gülümsemeye zorluyordum. O da karşı çıkmıyordu. Beni şaşırtan, doyuma ulaştıran o gerçek erkeğe, etten kemikten haliyle bir gün yeniden kavuşabilecek miydim? Mektubumu masanın üstüne bıraktım ve pencereye yaslandım: Alacakaranhkta fırtınanın sesi geliyordu. Bulutlar dört nala gidiyor, rüzgâr ağaçlara çarpıp coşuyordu. Oturma odasına indim ve şöminede ateş yaktım. Ardından da Lambert'i telefonla yemeğe davet ettim. Nadine de orada olup anlaşmazlık çıkartmadığı zamanlar, Robert ile Lambert gayret

gösterip bazı nazik konulara hiç değinmezlerdi. Yemekten sonra Robert çalışma odasına döndü. Lambert sofrayı kaldırmama yardımcı oluyordu ki, saçları yağmurdan sırılsıklam, Nadine çıkageldi. Lambert sevimli sevimli gülümsedi ona.

"Bir su perisini andırıyorsun! Bir şeyler yemek ister misin?"

"Yo, hayır... Vincent ve Sézenac'la yedim," dedi Nadine. Masanın üstünden bir peçete alıp saçlarını kuruladı. "Rus kamplarından söz ettik biraz. Vincent da benimle hemfikir: Berbat bir şey olduğunu kabul ediyor, ama karşı bir kampanya açılması durumunda da burjuvaların fazlasıyla sevineceğini söylüyor."

"Bu tür akıl yürütmeler insana çok şey kazandırır doğrusu," dedi Lambert. Sinirli bir tavırla omuz silkti: "Perron'u açıklamada bulunmaması için etkilemeye çalışacak."

"Tabii öyle yapacak," dedi Nadine.

"Umarım çabaları boşa çıkar," dedi Lambert. "Perron'u uyardım; işi örtbas etmeye kalkışırsa, *L'Espoir*'dan ayrılacağım."

"Bak bu, kuşkusuz onu çok korkutucak!" dedi Nadine alay ederek.

"Haydi, haydi! Bırak şu üstünlük taslamayı!" dedi Lambert neşeli görünmeye çalışarak. "Aslında pek o kadar da sinirine dokunmuyorum!"

"Belki de sandığından fazla sinirime dokunuyorsun."

"Hiç de kibar değilsin."

"Ya senin, beni Paris'e tek başıma yollaman çok mu nazik bir hareketti?"

"Beni pek istiyor gibi görünmüyordun ama."

"İstediğimi söylemedim; ama yine de bir teklif edebilirdin!" Kapıya doğru yürüdüm ve odayı terk ettim. Lambert'in sesini duyuyordum: "Haydi, kavga etmeyelim."

"Ben kavga etmiyorum!"

Tüm bir akşam kavga edecekleri besbelliydi.

Ertesi sabah erkenden bahçeye indim. Gece boyu yağan yağmurun ardından ortalık berbat görünüyordu. Yol delik deşik olmuş, her yer suyla kaplanmıştı. Çimenler yer yer kırılmış dal parçalarıyla örtülmüştü. Yazılarımı ıslak masanın üstüne yerleştirirken, birden motosikletten art arda patırtılar duydum. Nadine, eteğini yukarı sıyırmış, çıplak bacakları iyice ortada, saçları rüzgârda dalgalanarak hendekli yolda son hızla gidiyordu. Lambert pavyondan çıkıp bahçe kapısına kadar koştu ve "Nadine!" diye seslendi tüm gücüyle. Sonra da şaşkın bir ifadeyle bana döndü.

"Bu aracı kullanmasını bilmez ki," dedi. Allak bullak olduğu besbelliydi. "Bu kopan fırtınadan sonra yolun üstü kırık dallar, devrilmiş ağaçlarla doludur. Başına mutlaka bir felaket gelecek!"

"Nadine kendine göre temkinlidir," dedim. Onu rahatlatmak istiyordum, ama ben de oldukça kaygılıydım, her ne kadar dikkatli davranmaya çalışsa da, Nadine becerikli bir insan sayılmazdı.

"Anahtarı ben uyurken almış olmalı. Öyle inatçı ki!" Bana kınayan bir bakış attı: "Beni sevdiğini söylüyorsunuz, ama sevme biçimi bir tuhaf doğrusu! Dün akşam onunla barışmak için onca çaba gösterdim. Ama gördüğünüz gibi pek bir işe yaramadı!"

"Birbirinize uyum sağlayabilmeniz kolay iş değil," dedim. "Biraz sabırlı olun!"

"Nadine'le birlikteyken insanın çok sabra ihtiyacı oluyor!"

Lambert uzaklaştı. Ben de hüzünle: "Ne yazık!" diye düşündüm. Nadine elleri gidona kenetlenmiş, rüzgâra karşı son hızla gidiyor, öfkeyle yakınıyor olmalıydı: "Lambert beni sevmiyor! Beni hiç kimse sevmedi! Diego'dan başka... O da öldü!" Aynı anda Lambert de odasında yüreği kuşkularla dopdolu, bir aşağı bir yukarı yürüyor olmalıydı. Erkek sözcüğünün çok yüce bir anlam taşıdığı bir devirde, erkek olmak zor işti doğrusu! Savaşta ölmüş, işkence görmüş, madalya almış olan daha büyük yaştakiler, anne şefkatine hâlâ gereksinim duyan bu yirmi beş yaşındaki genç için erişilmez birer örnekti. Bazı ilkel kabilelerde, beş yaşındaki erkek çocuklara, bedenlere zehirli diken sokmayı öğretiyorlarmış. Bizde de yetişkin ve saygın biri olabilmesi için bir erkeğin öldürmeyi, acı çekmeyi, acı çektirmeyi öğrenmesi gerek! Kızlara türlü yasaklamalar, erkeklere ise yükümlülükler yakıştırılıyor. Her iki tür baskı da son derece zararlı! Nadine ve Lambert birbirlerine yardım etmek isteselerdi, belki de el ele vererek yaşlarını, cinsiyetlerini, bu dünyada gerçek konumlarını birlikte kabullenmeyi öğrenebilirlerdi: Ama bunu, bir gün gerçekten isteyecekler miydi acaba?

Lambert öğle yemeğini bizimle yedi: Korku ile öfke arasında bocalıyordu.

"Eğer yaptığı bir şakaysa, son derece tatsız," diyordu heyecanla. "Kimsenin çevresini bu denli korkutmaya hakkı yok. Bu düpedüz kötü niyettir, şantajdır... Ona okkalı bir tokat indireyim de görsün! Tek hak ettiği bu!"

"Bu kadar kaygılanacağınızı düşünmemiştir. Hem buna neden de yok! Şu anda ya çimenliklere uzanmış uyuyordur ya da güneş banyosu yapıyordur."

"Ya da bir çukurun dibinde kafatası parçalanmış bir halde kalakalmıştır... Deli! Delinin teki!"

Son derece kaygılı görünüyordu: Onu anlıyordum. Duyduğum korkuyu elimden geldiğince gizlemeye çalışıyordum. "Bir şey olsaydı bizi ararlardı," diyordu Robert. Ama belki de tam o sıralarda araç yana kaymış, Nadine de bir ağaca çarpmış olabilirdi! Robert beni oyalamaya çalışıyordu; ama akşamüstü, artık o da kaygılarını gizleyemez oldu. Civardaki jandarmalara haber vermeyi düşünürken nihayet motosikletin sesi duyuldu. Lambert yola benden önce vardı: Araç çamura bulanmıştı, Nadine ise kahkahalarla gülüyordu. Uzaktan, Lambert'in ona iki tokat attığını gördüm.

"Anneciğim!" Nadine de onun üstüne yürümüş, bir tokat da o atmıştı. "Anneciğim, anneciğim!" diye bağırıp duruyordu tiz bir sesle. Yanlarına geldiğimde Lambert baygınlık geçirircesine öfkeliydi ve sapsarı kesilmişti. Nadine'in ise burnu kanıyordu. Ama burnunu kendi isteğiyle kanatabildiğini pekâlâ biliyordum. Çocukluğunda Luxembourg bahçesinde, çeşmenin yakınında yaşıtlarıyla dövüşürken yapmayı öğrendiği bir numaraydı bu!

"Utanmıyor musunuz?" İki küçük çocuğu ayırırcasına aralarına girdim.

"Bana el kaldırdı," diye bağırıyordu Nadine. Ses tonu histerikti.

Kolumu omuzlarına doladım, burnunu mendille temizledim. "Sakin ol bakalım!"

"O pis motosikletini aldım diye dövdü beni... Onu parçalayayım da görsün!"

"Sakin ol," diye yineledim.

"Parçalayacağım onu!"

"Dinle! Lambert sana el kaldırmakla çok hatalı davrandı. Ama kendini kaybetmesi bir yerde doğaldı: Hepimiz çok korktuk; kaza geçirdiğini zannettik."

"Umurunda bile değil! Düşündüğü sadece motosikleti! Bozacağım diye ödü koptu."

"Özür dilerim Nadine!" dedi Lambert biraz zorlanarak. "Bunu yapmamalıydım. Ama korkudan aklımı kaybettim. Ölebilirdin!"

"İkiyüzlü adam! Umurunda bile değilim. Biliyorum, eminim... Gebersem de kılın kıpırdamaz. Benden öncekini ne güzel de gömdün!"

"Nadine!" Lambert'in sararmış çehresi birden kıpkırmızı olmuştu. O anda çocuksu havasından tamamen sıyrılmıştı.

"Gömdün ve unuttun! Pek uzun da sürmedi bu!" diye bağırdı Nadine.

"Bunu söylemeye nasıl cesaret edersin? Sen Diego'ya neredeyse tüm Amerikan ordusuyla ihanet ettin!"

"Sus!"

"Evet, ihanet ettin!"

Nadine'in gözlerinden öfke gözyaşları fışkırıyordu: "Ben ona ölümünden sonra ihanet etmiş olabilirim. Ama sen, babanın onu ele vermesine göz yumduğunda Rosa henüz hayattaydı."

Lambert bir süre sessiz kaldı, sonra, "Seni bir daha asla görmek istemiyorum... Asla!" dedi.

Motosikletine bindi; onu durduracak tek bir kelime bile bulamıyordum. Nadine hıçkırıklara boğulmuştu:

"Gel de biraz dinlen... Haydi gel!"

Beni itti. Kendini çimenlere atıp bağırmayı sürdürdü:

"Yahudileri ele veren bir babanın oğlu! Ve ben onunla yattım. Üstelik beni tokatladı! Oh olsun bana! Oh olsun!" Bas bas bağırıyordu. Onu öyle bırakmaktan başka hiçbir çare yoktu.

Yedinci Bölüm

Paule yazı Claudie de Belzunce'ün evinde geçirdi; Josette de annesiyle birlikte Cannes'a, güneşlenmeye gitti. Henri ise kelepir bir otomobille İtalya'ya doğru yola çıktı. Bu ülkeyi öyle çok seviyordu ki! *L'Espoir*'ı, SRL'yi ve tüm sorunlarını bir süre için unutuverdi. Paris'e döndüğünde, mektuplarının arasında Lambert'in ona Almanya'dan yolladığı bir raporla, Scriassine'in toplamış olduğu bir tomar belge buldu. Gece boyunca hepsini oturup inceledi. Sabah olduğunda İtalya artık çok gerilerde kalmıştı. Reich'in arşivlerinde bulunan ve 9.800.000 kadar tutukluyu ortaya koyan belgeler pek güven uyandırıcı değildi; tıpkı kırk bir yılında serbest bırakılan Polonyalı tutuklulukların belgeleri gibi... Ama kamplardan kurtulmuş tüm kadın ve erkeklerin tanıklıklarını reddetmek, bilinçli olarak her şeyi görmezlikten ve duymazlıktan gelmek gibi bir şeydi. Henri'nin bildiği kanunun o maddesinin yanı sıra 1935 yılında Moskova'da yayınlanan ve GPU'nun kamplarında gerçekleştirilen o büyük işleri tek tek anlatan rapor da vardı aralarında; MVD'ye* inşaat şirketlerinin % 14'ünü veren, 1941 beş yıllık planı da dahildi bunlara. Kolyma'nın altın, Norilek'in ve Vorkuta'nın kömür madenleri, Starobelsk demiri, Komi'nin deniz ürünleri... İnsanlar orada tam ola-

* *MVD:* SCCB'de bir polis teşkilatı.

rak nasıl yaşıyorlardı? Zorla çalıştırılanların sayısı kaç civarındaydı? Bu konudaki belirsizlik payı çok büyüktü; ama gerçek olan şuydu ki kamplar vardı ve çok yaygındı. "Bunu açıklamak gerek," diye düşündü Henri. "Aksi halde suç ortağı olurum: Hem suç ortağı olur hem de okuyucularımı kandırmış olurum." Üstünü çıkarmadan kendini yatağın üstüne bıraktı. "Pek hoş olacak doğrusu!" diye düşündü. Tüm komünistlerle bozuşacak, bu durumda da *L'Espoir*'ın tirajı giderek düşecekti. İçini çekti. Sabahları işçilerin köşedeki gazeteciden *L'Espoir* aldıklarını görmekten mutluluk duyardı: Ama artık almayacaklardı. Oysa nasıl susabilirdi ki? Açıklama yapacak yeterince bilgiye sahip olmadığını ileri sürebilirdi: Bu kampların gerçek anlamı, rejimin bütününün ele alınıp incelenmesiyle ortaya çıkardı ancak; ve bu konuda da bilgileri çok yetersizdi. Bu durumda susacak kadar da yeterince bilgili değildi. Bilgisizlik asla bahane olamazdı! Bunu çoktan anlamıştı. Okuyucularına gerçeği söyleme yükümlülüğü taşıdığına göre, öğrendiklerini bu kararsızlığa rağmen aktarmak zorundaydı; gerçeği onlardan gizlemek için somut nedenleri olması gerekirdi; komünistlerle arasının açılacağı kaygısı ise, bu nedenlerden biri değildi. Bu, sadece kendisini ilgilendirirdi.

Neyse ki olayların akışı bir süre için düşüncelerini toparlamasına olanak verdi. Dubreuilh, Lambert ve Scriassine'in hiçbiri o sırada Paris'te değildi. Samazelle ise olaya sadece bir iki kez, o da belli belirsiz bir şekilde değinmişti. Henri bunu mümkün olduğunca az düşünmeye gayret etti; zaten düşünecek başka pek çok şeyi vardı: Önemsiz, ama ivedi şeylerdi bunlar. Piyesinin provaları büyük bir sinir gerginliği içinde geçiyordu; Salève fazlasıyla Slav ruhluydu. Kaprislerinin çokluğu yenir yutulur gibi değildi! Josette'i sürekli ağlatıyordu; Vernon piyesin uyandıracağı bir skandaldan giderek korkmaya başlamıştı; Henri'nin asla kabul edemeyeceği kesintiler ve değişiklikler önerip duruyordu. Kostümler, Amaryllis Modaevi'nde dikiliyordu; Lucie Belhomme ne yazık ki Josette'in bir modaevinden değil de alevler içindeki bir kiliseden çıkan bir kadın görünümünde olması gerektiğini bir türlü kavrayamıyordu. Yani Henri, zamanının çoğunu tiyatroda getirmek zorundaydı.

"Paule'e bir telefon etmem gerek!" diye düşündü. Paule ona tüm tatil boyu anlaşılmaz bir iki kart yollamakla yetinmişti. Paris'e birkaç gün önce dönmüş olmasına rağmen, onu aramamıştı. Ama besbelli, Henri'nin telefonunu bekliyordu sıkıntı içinde. Bu

hesaplı davranışı yeni bir oyundan başka bir şey değildi; bundan yararlanmak düpedüz acımasızlık olurdu. Oysa Henri, onu aradığında Paule öylesine sakin ve rahat bir sesle randevu vermişti ki, Henri'nin içi merdivenleri çıkarken umutla dolmuştu: Kim bilir, belki de Paule bu sürede ondan tamamen kopabilmişti... Ona gülümseyerek kapıyı açtı; Henri şaşkınlık içinde: "Neler oluyor acaba Paule'e?" diye geçirdi aklından. Saçlarını tepesinde toplamış, kalın ensesi iyice ortaya çıkmıştı, kaşlarını da inceltmişti. Üstüne dar gelen bir tayyör giymişti, adeta bayağı bir havaya bürünmüştü. Paule yüzündeki tebessümü bozmadan konuştu:

"Bana neden böyle bakıyorsun?"

Henri de zoraki gülümsedi: "Biraz tuhaf giyinmişsin de!"

"Şaşırttı mı bu seni?" Çantasından uzun bir sigara ağızlığı çekip dudaklarına götürdü: "Seni daha çok şaşırtacağım öyleyse!" dedi. Henri'ye diktiği bakışları neşeyle parıldıyordu: "Sana müthiş bir haberim var: Yazı yazıyorum!"

"Yazı mı yazıyorsun? Nedir yazdığın?"

"Bir gün öğrenirsin."

Gizemli bir havaya bürünmüş, ağızlığını hafifçe ısırıp duruyordu; Henri pencereye doğru yürüdü; Paule, şimdiye dek sıkça trajik sahneler oynamıştı; ama böyle bir komedi ona yakışmıyordu doğrusu! İşleri daha da karıştırmaktan çekinmeseydi, şu ağızlığı hemen dudağından çeker, saçını bozar, Paule'ü bir güzel kendine getirirdi. Başını ona doğru çevirdi:

"Tatilin iyi geçti mi bari?"

"Çok iyi. Ya sen? Neler yaptın bakalım?" Paule'ün sesinde nedeni anlaşılmaz bir hoşgörü seziliyordu.

"Ben mi? Günlerimi tiyatroda geçiriyorum; şimdilik yerimizde sayıyoruz. Salève iyi bir yönetmen, ama çok çabuk sinirleniyor."

"O kızcağız rolün üstesinden gelebilecek mi acaba?"

"Bence mükemmel olacak!"

Paule sigara dumanını içine çektiğinde, boğulacak gibi oldu ve hafifçe öksürdü: "Hâlâ onunla birlikte misin?"

"Evet, öyle!"

Henri'ye biraz kaygıyla baktı:

"Çok tuhaf!"

"Neden tuhaf olsun?" Henri bir an duraksadı: "Bu gelip geçici bir serüven değil ki! Onu seviyorum," diye sürdürdü kararlılıkla.

Paule yine gülümsedi: "Buna gerçekten inanıyor musun?"

"Tabii! Josette'i seviyorum." Henri çok kesin konuşmuştu.

"Neden bunu böyle söylüyorsun?" diye sordu Paule. Şaşırmış görünüyordu.

"Nasıl yani?"

"Garip bir tonla işte!"

Henri sabırsız bir hareket yapıp geçiştirdi: "Şu tatilini anlatsan daha iyi olur. Pek bir şey yazmadın bana."

"Çok meşguldüm."

"Gittiğin yer güzel miydi?"

"Ben sevdim."

İnsanın sorduğu sorulara, sürekli kısa ve imalı cümlelerle yanıt alması çok sıkıcı ve tatsızdı. Henri bundan kısa sürede bıkıp gitti; Paule ise, ne onu alıkoymaya çalıştı ne de başka bir gün için sözleşmeye yeltendi...

Lambert'in Almanya'dan dönüşü, gala gecesinden sekiz gün öncesine rastladı. Babasının ölümünden bu yana çok değişmişti; somurtkan ve içe kapanık bir insan olmuştu. Gelir gelmez yaptığı soruşturmadan ve tanıklığından yararlandığı kişilerden heyecanla söz etmeye başladı. Henri'ye kuşkuyla bakıyordu:

"İnandın mı şimdi?"

"Genel olarak, evet."

"O kadarı yeterli zaten! Ya Dubreuilh? Tüm bunlara o ne diyor?"

"Onu hiç görmedim. Hep St. Martin'de kalıyor. Gidip görecek zamanım da olmadı."

"Oysa acilen harekete geçmeliyiz," dedi Lambert. Kaşları çatıktı: "Umarım bu kez artık olayların doğruluğunu kabullenme lütfunu gösterir."

"Bundan eminim."

Lambert, Henri'ye yine kuşkuyla baktı:

"Sen konuşma konusunda hâlâ kararlısın, değil mi?"

"Evet, kararlıyım."

"Ya ihtiyar buna karşı çıkarsa?"

"Komiteye danışırız."

Lambert'in yüzü değişmişti. Henri konuşmasını sürdürdü:

"Dinle, bana sadece sekiz gün tanı: Şu anda işim başımdan aşkın. Ama galadan hemen sonra gidip onunla konuşurum; bu soruna ne yapıp edip bir çözüm getiririz." Dostça bir tavırla sürdürdü: "Tiyatroya gidiyorum; istiyorsan benimle gel."

"Piyesini okudum ve hiç beğenmedim!" dedi Lambert.

"Bu, senin en doğal hakkın." Henri neşeyle yanıt vermişti. "Ama yine de bir prova izlemek senin için ilginç olabilirdi."

"İşim var! Notlarımı düzene sokmalıyım." Rahatsız edici bir sessizlik çökmüştü. Lambert birden atıldı: "Ağustos ayında Volange'la görüştüm," dedi belirsiz bir sesle. "Şu anda haftalık bir edebiyat dergisi çıkarma çalışmaları yürütüyor. Bana teklifi de bu dergiye başredaktör olmam!..."

"Böyle bir tasarıdan söz edildiğini duymuştum; *Les Beaux Jours*, öyle değil mi? Anladığım kadarıyla, açıkça işin başına geçmeye henüz cesaret edemiyor."

"Beni kullanmak niyetinde olduğunu mu ima ediyorsun yani? Evet doğru, gazetede birlikte çalışmamızı istiyor. Yine de bu durum önerinin ilginçliğinden hiçbir şey kaybettirmez."

"Öyle ya da böyle, hem *L'Espoir*'da hem de sağcı bir gazetede çalışman olanaksız," dedi Henri biraz sertçe.

"Bu, yalnızca bir edebiyat dergisi ama!"

"Hep böyle derler zaten. Ama apolitik olduğunu iddia edenler sonuçta gerici olup çıkıyorlar." Henri omuz silkti: "Düşünce biçimimizle Volange'ınkini bağdaştırabileceğine inanıyor musun?"

"Kendimi ona o kadar da uzak hissetmiyorum; politikaya olan nefretini yürekten paylaştığımı sana kaç kez söylemiştim."

"Volange'daki bu nefretin politik bir tavırdan kaynaklandığını anlayamıyor musun bir türlü? Şu anda takınabileceği tek tavır bu!"

Henri sustu; Lambert inatçı bir tutum içindeydi. Volange onu pohpohlamayı herhalde iyi becermişti; ona iyiyle kötüyü birbirine karıştırma zemini hazırlamış olmalıydı; hem babasını aklayacak hem de ona miras kalan o paranın yükünü hafifletecek şekilde... "Onunla elimden geldiğince sık görüşmeli, uzun uzun konuşmalıyım," diye geçirdi aklından. Ama şimdilik zamanı yoktu. "Yine konuşuruz," dedi Lambert'in elini sıkarken.

Lambert'in piyesini öyle sert bir şekilde yermesi, onu biraz üzmüştü doğrusu. Genç adam, babasından dolayı geçmişe dönülmesini istemiyor olmalıydı; ama Henri'ye, neden öyle düşmanca bir tavır takınıyordu? "Yazık!" diye düşündü Henri. Dışarıdan birinin piyesi hakkında düşüncelerini söylemesini ne kadar isterdi! Ne yapacağını şaşırmış durumdaydı. Salève ile Josette sürekli olarak hıçkırıklara boğuluyorlardı. Lucie Belhom-

me, Josette'in elbisesinin yırtık olmasına inatla karşı çıkıyor, Vernon genel provadan sonra bir akşam yemeği verme fikrinde diretiyordu. Henri de direniyor, bir oraya bir buraya koşturup duruyordu. Ama onu pek dinleyen olmuyordu. Sonucun bir fiyasko olacağından adeta emin gibiydi. "Eninde sonunda bir piyesin başarılı olup olmaması o kadar da önemli değil" diye kendini teselliye çalışıyordu. Ama sorun şuydu ki kendisi bir başarısızlığa karşı koyabilse bile, durum Josette için çok farklı olacaktı; onun bir başarıya gereksinimi vardı. Paris'e yeni dönmüş olan Dubreuilh'lere telefon etmeye karar verdi: Yarın tiyatroya, provayı seyretmeye gelmeleri mümkün müydü? Piyes başından sonuna kadar gösterilecekti. Onların düşüncelerini öğrenmek için sabırsızlanıyordu.

"Tamam!" dedi Anne. "Bence çok ilginç olacak. Hem Robert de zorunlu olarak biraz dinlenmiş olur. Şu ara deliler gibi çalışıyor."

Henri'nin tek kaygısı, Dubreuilh'ün hemen kamplar sorununu gündeme getirmesiydi; ama belki bir karara varmakta o da acele etmek istemiyordu; bir tek kelime söylemedi o konuda. Henri prova başladığında kendini çok tedirgin hissediyordu. Kendi kitabını birinin elinde görmek bile, onu rahatsız etmeye yeterdi. Şimdiyse yazdıklarını dikkatle dinlemekte olan Dubreuilh'lerin yanında bulunmak onu adeta utandırıyordu. Anne duygulanmışa benziyordu; Dubreuilh de ilgi doluydu: Ama onun ilgi duymadığı ne vardı ki? Henri herhangi bir şey sormaktan çekindi. Son replik derin bir sessizlikle yankılandı. O zaman Dubreuilh, Henri'ye döndü:

"Sevinebilirsiniz!" dedi coşkuyla. "Konu sahnede kendini daha da iyi ortaya koymuş. Size hemen söyleyebilirim: Şimdiye dek verdiğiniz en iyi eser bu."

"Tabii, kesinlikle öyle," diye atıldı Anne.

Onu övgülere boğup durdular; söyledikleri tam tamına Henri'nin duymak istediği sözlerdi; bu, onun hoşuna gitmiyor değildi, ama doğrusu ya gözü korkmuştu biraz. Bu son üç hafta boyunca piyesinin şansının artması için yapabileceği her şeyi yapmıştı. Kazanacağı başarı ya da gerçek değeri konusunda herhangi bir yorum yapmak istememişti; ne fazla umutlanmıştı ne de yılgınlığa kapılmıştı. Ama şimdi bu kontrollü tavrının yerini hafiften bir kaygı alıyordu. Verdiği en iyi eser! Gerçekten iyi miydi? Seyirci bu piyesi beğenecek miydi? Genel provada, bir

köşeye çekilmiş salondan yükselen uğultuları merakla dinlerken, kalbi hızlı hızlı atıyordu... Boşluk, aldatmaca! Yıllardır bu düzmecelerden kaçınırdı; ama gençlik düşlerini de asla unutmamıştı. Şan ve şöhrete inanmıştı ve bir gün bunları yakalayacağına ant içmişti. Aynı bir sevgiliyi kucaklarcasına! Şöhreti yakalamak zordur, çünkü belirsizdir. "Ama en azından sesi vardır," diye düşündü. Bir kez bu sesi duymuştu; bir kürsüye çıkarılmış, oradan kolları kitaplarla dolu olarak inmiş ve isminin alkışlarla yankılandığını duymuştu. Belki de çocukluğunda yaşadığı bu büyük başarıyı şimdi tekrar yaşayacaktı. İnsan ne hep alçakgönüllü olabilir ne de her zaman gururlu olup böyle bir olayın tüm belirtilerini küçümseyebilirdi. İnsan en güzel günlerini başkalarıyla iletişim kurmaya çalışarak geçiriyorsa bu, onların önemli olduğunun bir kanıtıdır. Haliyle, zaman zaman başkalarının gözünde önem taşıdığının kanıtını o da görmek isteyecekti: Bunlar öyle anlardır ki şimdiki zamanı ve tüm geçmişi kapsadığı gibi, geleceği de zaferle dolu kılar... Henri'nin düşünceleri birden dağıldı. Gong çalıyordu... Perde, bir sürü insanın sabit bakışlarla sessizce oturduğu o loş mekânın önünde yavaş yavaş kalktı. Ama bu hareketsiz toplulukla, yarım saat önce salonu dolduran gürültü patırtı arasında öyle büyük bir çelişki vardı ki tüm bu insanların nereden çıktığını düşünmeden edemiyordunuz. Hepsi gerçek olmayan görüntülerdi yalnızca. Gerçek ise, yanmış kül olmuş bir köy, güneş, bağırtılar, Almanca konuşan sesler ve duyulan o korkuydu. Salonda birileri öksürdüğünde, Henri onların da gerçek olduğunu kavradı: Dubreuilh'ler, Paule, Lucie Belhomme, Lambert, Volange'lar, tanıdığı ya da tanımadığı onca kişi! Burada ne işleri vardı? Güneşin kavurduğu, kanlı anılarla ve şarap kokularıyla dopdolu o öğleden sonrasını anımsadı: Bu olayı Ağustos ayından, zamanın içinden alıp koparmak isteğine kapılmıştı. Düşlerle süslemiş, ardından da sözcüklere döktüğü düşünceler üreterek bir öyküye varmıştı. Bu sözcüklerin, düşüncelerin, öykünün canlı olmasını istemişti: Bu sessiz izleyici topluluğu, onları canlı kılmak için mi oradaydı acaba? Makineli tüfek sesleri sessizliği taradı. Josette, Amaryllis imzalı o aşırı şık elbisesiyle bomboş meydandan geçip sahnenin en ön bölümünde yığıldı. O anda, kulislerden yükselen bağırtılar ve boğuk seslerle verilen emirlerin yanı sıra salonda da gürültüler duyuldu. Sarı şapkalı bir kadın bağırarak yerinden kalktı: "Yeter artık, bu dehşet dayanılır gibi değil!"

Islıklar ve alkış seslerinin arasında Josette, Henri'ye ürkek bir bakış attı; Henri ise ona sakin sakin gülümsedi; Josette tekrar konuşmaya başladı. Henri gülümsüyordu; oysa o an, sahneye fırlamak ya da Josette'e daha inandırıcı, insanı daha allak bullak edecek yepyeni sözcükler söyletmek geliyordu içinden. Genç kadının koluna dokunabilmesi için elini uzatması yeterliydi. Ama sahne ışıkları, oyunun her anının durmaksızın birbirine bağlandığı bu atmosferin dışında tutuyordu onu. İşte o an Henri, seyircinin ne amaçla toplanmış olduğunu anladı: Bir yargıda bulunmak içindi! Bu, bir zafer değildi: Bir davaydı. Odasında sessizlik içinde umutla seçmiş olduğu o cümleleri biliyordu: Ama bu gece anlamları değişikti, cinayet kokuyordu; suçluydu çünkü. Suçluydu! Sanık yerinde oturmuş, avukatını sessizce dinleyen bir adam kadar yalnız hissediyordu kendini. Suçlu olduğunu kabul ediyordu; tek dileği jürinin onu bağışlamasıydı. Yine bir bağırtı duyuldu: "Ayıp, çok ayıp!" Kendini savunmak için tek kelime söyleyecek durumda değildi. Yer yer ıslıkların da duyulduğu bir alkış tufanıyla perde inince, Henri ellerinin terden sırılsıklam olduğunu fark etti. Sahneden ayrılıp, gidip Vernon'un bürosuna kapandı; birkaç dakika sonra kapı açıldı.

"Kimseyle görüşmek istemediğini söylediler bana; ama herhalde beni başkalarıyla bir tutmazsın!" dedi Paule, sesinde kasti bir kayıtsızlık vardı. Siyah bir elbise giymişti; ama o akşam, bu şıklığı ve sadeliği onu yine eksantrik kılmıştı. "Mutlu olmalısın!" diye sürdürdü. "Müthiş bir skandal kopardın."

"Evet, bence de öyle!"

"Biliyor musun, salonu terk eden o kadın tüm savaş yıllarını Cenevre'de geçiren bir İsviçreliymiş! Bir de, ön sıralarda oturan seyirciler arasında kavga koptu. Huguette Volange bayılma numarası yaptı."

Henri gülümsedi: "Huguette baygınlık mı geçirdi?"

"Ama zarif bir biçimde! Asıl Louis'yi görmeliydin! Senin başarı kazandığını sezinlemiş olacak, rengi sapsarı kesildi."

"Garip bir başarı doğrusu!" dedi Henri. "Bak göreceksin, ikinci perdede alkışlayanların tümü bu kez ıslık çalacak."

"Daha iyi ya!" dedi Paule gururla: "Dubreuilh'ler son derece hoşnutlar," diye sürdürdü.

Tabii, bu olayın böyle bir skandala varması tüm dostlarının hoşuna gitmişti. Entelektüeller, kendilerinden kaynaklanmadığı sürece, skandalı her zaman zararsız bulmuşlardır. Sadece Hen-

ri'ydi neden olduğu bu nefret ve öfke duygularından etkilenen... İnsanlar bir kilisede diri diri yanmışlardı; Josette bir zamanlar âşık olduğu kocasına ihanet etmişti. Seyircinin heyecanı ve kini, kâğıt üzerindeki bu suçları gerçek kılmıştı sanki. Suçu işleyen de Henri'ydi! Karanlıkta bir kapıya dayanmış, şaşkınlıkla düşünüp duruyordu: "İşte yaptığım şey! Ben yaptım hepsini!" Aradan bir yıl geçmişti: Ağustos güneşi o bomboş köyü hâlâ kasıp kavuruyordu, ama artık mezar taşları konmuştu. Nutuklar atılıyor, bando müziği çalınıyor, siyahlara bürünmüş dullar da ellerinde çiçeklerle gösteri yapıyorlardı.

"Ben bu ölüleri alet edenleri alaya alırken, şimdi de beni bu ölülere hakaret etmekle suçlayacaklar!" diye düşündü Henri. O anda elleri kupkuru olmuş, boğazında bir şeyler düğümlenmişti. "O kadar da dayanıksız mıyım?" dedi hoşnutsuzlukla. Böyle durumlarda diğer yazarlar kuliste dostlarının tebriklerini kabul ederken son derece kayıtsız ve rahat olurlardı... Acaba onlar da hafif bile olsa bu kaygı duygusuna kapılıyorlar mıydı? Onlarla kendini nasıl kıyaslayabilirdi? Yazarlar bunun dışında her konuda ayrıntılı bilgi vermekten asla çekinmezler; kamuoyuna tüm kötü alışkanlıklarını, cinsel yaşamlarının en özel ayrıntılarını kayıtsızca açıklarlar. Ama şimdiye dek hiçbiri, hırsını ve düş kırıklıklarını açıkça ortaya koyacak kadar küstah ya da aksine, yeterince alçakgönüllü olamamıştı. "Biz yazarların açıkyürekliliği bir çocuğunki kadar etki yaratabilir. Her birimiz çocuklar kadar yalan söyleriz, onlar gibi için için biz de herkesten farklı olmaktan korkarız." Perde ikinci kez indi; Henri rahat, kayıtsız bir tavırla meraklıların elini sıktı. Sanki bir kilisedeydiler. Ama bir düğün müydü bu, yoksa bir cenaze töreni mi?

"Müthiş bir zafer!" Yoğun bir parfüm kokusu sinmiş olan oldukça kalabalık, gürültülü ve şık bir restorana girdiklerinde, Lucie Belhomme ona doğru koştu. Eldivenli eliyle Henri'nin kolunu tuttu; başının üstünde siyah kuşlu kocaman bir şapka sallanıp duruyordu.

"Josette o kırmızı elbiseyle sahneye çıktığında oldukça alımlı görünüyordu, öyle değil mi?"

"Yarın akşam bu elbiseyi yerlerde sürtüp makasla birkaç yerini keseceğim."

"Buna hakkınız yok! Amaryllis imzasını taşıyor," dedi Lucie sert bir tavırla. "Zaten herkes de çok beğendi!"

"Aslında beğendikleri Josette'ti," dedi Henri. Josette'e gülümsedi; genç kadın keyifsizce karşılık verdi. O an bir flaş ikisinin de gözlerini kamaştırdı. Henri tam bir harekette bulunacaktı ki Lucie, onun kolunu sıkıca tuttu:

"Haydi, idare edin lütfen: Josette'in tanınmaya ihtiyacı var."

Bir flaş, ardından bir flaş daha patladı. Paule olup bitenleri hakarete uğramış, namuslu bir kadın edasıyla izliyordu. "Amma da numara yapıyor," diye düşündü Henri sinirlenerek. Davayı kazanıp kazanmadığını henüz bilmiyordu; insanın başarısından kesinlikle emin olabilmesi için yüreğinde çocuksu bir güven taşıması gerekir. Her neyse, canı o an neşelenmek istiyordu. Bir şeyler yaşamıştı işte! Tıpkı on beş yıl önce, Morisse binasının cephelerinde parıldayan afişlere baktığında belli belirsiz düşlediği gibi! İlk piyesi oynanmıştı ve seyirci bu piyesi beğenmişti. Uzaktan Dubreuilh'lere gülümsedi; onlara doğru birkaç adım ilerledi. Yanından geçerken Louis, onu durdurdu; elinde bir martini kadehi vardı, bakışları biraz bulanıktı.

"İşte, tam tamına Paris kokan bir zafer!"

"Huguette nasıl oldu? Baygınlık geçirdiğini söylediler, doğru mu?"

"Seyircinin sinirlerini iyice gerdin dostum," dedi Louis. "Bak, ben buna karşı çıkanlardan değilim; neden öncelikle melodram yöntemlerine başvurma yoluna gitmeyesin ki? Hatta sözgelimi bazı eleştirmenlerin dediği gibi, Grand-Guignol oyunlarına! Ama Huguette çok duygulu bir kadındır. Ne yazık ki dayanamadı, birinci perdeden sonra gitmek zorunda kaldı."

"Çok üzüldüm! Keşke sonuna dek izlemek zorunda hissetmeseydin kendini!"

"Ne olursa olsun, seni kutlamak istiyordum." Louis sözüm ona içtenlikle gülümsedi. "Önünde sonunda ben en eski dostun değil miyim?" Etrafına şöyle bir baktı: "Sanırım Tulle'de deliler gibi çalışan o lise öğrencisini burada bir tek ben anımsayabilirim. Eh, sonunda bir yerlere varabilmek en çok senin hakkındı."

Henri dilinin ucuna kadar gelen tüm lafları tutmaya karar verdi: Yo hayır! Louis'ye onun kendisine davrandığı gibi haince davranamazdı; kıskançlığını hissetmek yeterince can sıkıcıydı; Louis'nin bu olumsuz duygularını pekiştirmemek için susmak en iyi çareydi. Konuşmayı kısa kesti:

"Geldiğin için sağ ol; Huguette'ten de benim için özür dile," dedi ve ölçülü bir şekilde gülümseyip uzaklaştı.

Doğruydu! O gece belleğinde canlanan gençlik ve çocukluk anılarını sadece Louis ile paylaşabilirdi: Bunu düşünmek Henri'nin tiksintiyle ürpermesine neden oldu. Çoğu zaman, tıpkı kapadıktan sonra tekrar açılabilen bir kitap gibi, geçen bu yılların da hep elinin altında olacağını zannederdi. Yaşamının yeniden bir muhasebesini yapacaktı. Buna kararlıydı; ama bu değerlendirmeyi nedense bir türlü sonuna dek sürdüremiyordu. Her neyse, kendini bir bütün olarak görüp düşünmenin hiç zamanı değildi. Bir sürü insanla el sıkışmalıydı. Bu, ne idüğü belirsiz övgülerin karşısında ne yapacağını, ne diyeceğini pek bilemiyordu.

"Eh! Başarı sizin!" dedi Dubreuilh. Seyircilerin bir kısmı hoşnut, bir kısmı da öfkeli! Bu da en azından üç yüz temsil demektir."

"Josette iyiydi, değil mi?" diye sordu Henri.

"Çok iyiydi; üstelik çok da güzel!" Anne biraz tedirgin olmuşa benziyordu; ardından kızgınlıkla ekledi: "Ama annesi feci bir kadın! Az önce Vernon'la kıs kıs gülüşüp duruyorlardı... Hiç utanma duygusu yok bu kadında."

"Ne diyordu?"

"Daha sonra anlatırım," dedi Anne; şöyle bir etrafına baktı: "Arkadaşlarının hepsi berbat insanlar."

"Bunlar, ne onun arkadaşları ne de başkasının," dedi Dubreuilh; "Paris sosyetesi dedikleri bu işte! Yürekler acısı bir şey!" Gülümsedi: "Artık gitsem iyi olur."

"Ben biraz kalıp Paule'ü göreceğim," dedi Anne. Dubreuilh, Henri'nin elini sıktı: "Bana yarın mı uğrarsınız, yoksa daha sonra mı?"

"Bir ara uğrarım. Bazı kararları acilen almamız gerekecek."

"Olur, telefon edin," dedi Dubreuilh.

Hızla kapıya yöneldi: Bir an önce gitmek istiyor, bunu da belli etmekten hiç çekinmiyordu. Anne'ın da sadece nezaket gereği kaldığı belliydi, böyle bir atmosferde rahat olmadığı da açıktı. "Lucie ne demiş olabilirdi?" Lachaume ile Vincent'ın neden yemeğe gelmedikleri ortada," diye düşünü Henri. Hepsi de bu insanlarla görüştüğüm için beni kınıyor. Her haliyle çevresini ve her şeyi kınadığı belli olan Paule'e kaçamak bir bakış attı. Bir yandan Vernon'un ona tanıştırdığı şık konukları selamlıyor, bir yandan da düşünüyordu: "Ben mi hatalıyım? Yoksa değerler mi tümden değişti!" Bir zamanlar insanlar dostlarını düşmanların-

dan ayırt edebilirler, birbirlerini yaşamı yitirme pahasına severler, ölesiye nefret ederlerdi. Şimdi ise tüm dostluklara belli bir yanılma payıyla bakılıyordu. Nefret o eski şiddetini kaybetmişti; kimse artık yaşamını ne bir şeyler uğruna yitirmeye ne de başkasını öldürmeye fazla istekliydi.

"Çok ilginç bir piyes!" dedi Lenoir yapmacıklı bir tonla. "Karmaşık denebilecek türden." Duraksadı: "Ama sahneye koymadan keşke biraz daha bekleseydiniz!"

"Neyi bekleseydim?" dedi Julien, "Referandumu mu?"

"Evet, öyle. Şu an solcu partilerin zayıf noktalarını üstüne basa basa belirtmenin zamanı değil bence..."

"Haydi canım! Neyse ki Perron karşı koymayı sonunda göze aldı: "Kızıl bile olsa, konformizmden nefret eder." Julien kıs kıs güldü. "Komünistler öyle çok canına okuyacaklar ki bir süre sonra tek dileğin onlardan mümkün olduğunca uzak durmak olacak."

"Perron'un komünistlerin öfkelerinden etkileneceğini hiç sanmam." Lenoir heyecanla atılmıştı: "Benim şahsen Komünist Partisi tarafından epey paylandığım oldu. Ama hakaret de etseler, iftira da atsalar ben asla yılmam: Onlara karşı da tavır almam!"

"Yani şunu mu demek istiyorsun: Biri yüzüne tükürse oturup sineye çeker, bir daha tekrarlanmasına göz yumarsın, öyle mi?" Julien bir kahkaha koyuverdi.

Lenoir kıpkırmızı kesilmişti: "Anarşist olmak da bir tür konformizmdir," dedi. "Bu gidişle sen *Figaro*'ya da yazı yazarsın."

Ciddi havalarla yanlarından uzaklaştı: Julien elini Henri'nin omzuna koydu: "Bak dinle, piyesin hiç de kötü değil. Ama bir müzikal halinde verseydin, daha da matrak olurdu." Belirsiz bir hareketle etraftakileri kastederek: "Şu sosyete takımını ele alan bir yılbaşı revüsüne ne dersin?" diye sürdürdü.

"Sen yaz o zaman!" Henri sinirlenmişti. O bronz renkli güzelim omuzlarıyla bir sürü hayranı arasında dolanan Josette'e gülümsedi. Tam ona yaklaşacakken gözleri Marie-Ange'ın ürkek bakışlarına takıldı. Volange genç kadını büfede yakalamış, elinde bir martini kadehi, gözlerinin içine bakarak konuşuyordu. Louis genelde erkekleri entelektüel yönden cezbetmesini bilirdi, ama kadınların pek hoşuna gitmezdi. Marie-Ange'a sabırsızlıkla gülümsüyordu. İstediğini elde ettikten sonra, bu sevimli halinin

kaybolacağı belliydi; "Sizi istemiyorum ama acele edin lütfen; kaybedecek zamanım yok çünkü!" der gibi bir hali vardı. Biraz ötede Lambert, o somurtkan haliyle düşüncelere dalmıştı. Henri yanına gitti:

"Ne şenlik, değil mi!" dedi gülümseyerek. Dostça yaklaşmak istemesine karşın, Lambert buna hiç yanaşmadı.

"Evet, adeta bir panayır! Burada olanların en azından yarısı diğerlerine saldırmaya hazır! Herkesi idare etmek istediğine göre, bu durumu doğal karşılamak gerek."

"Sen buna idare etmek mi diyorsun? Aksine herkesi kızdırdım."

"Herkesi kızdırdığına göre bunun hiçbir anlamı kalmıyor. Bu tür skandallar kendinden söz ettirmekten başka bir şeye yaramıyor artık!"

"Piyesimden hoşlanmadığını biliyorum, ama yine de öyle somurtman için bir neden değil bu!" Henri dostça tavrını sürdürmeye çalışıyordu.

"Ama bu bence çok acıklı," dedi Lambert.

"Nedir acıklı olan? Piyesim başarısızlığa uğrasa bile, bu bence çok önemli değil."

"İşin acıklı yanı, böyle bir başarı için alçalmış olman," dedi Lambert ölçülü bir sesle. "Seçtiğin konu, kullandığın yöntemler! Bu, seyircinin en aşağılık duygularına seslenmektir. Senden başka şeyler beklemeye hakkımız var oysa..."

"Hepiniz çok komiksiniz! Herkes benden bir şeyler bekliyor: Komünist Partisi'ne katılmam ya da karşı çıkmam, daha kayıtsız ya da daha ciddi olmam gibi... Bir yandan politikadan vazgeçmem, öte yandan da kendimi adamam isteniyor! Hiç kimseyi memnun edemiyorum. Beni kınayan kınayana!"

"Seni yargılamamıza engel olamazsın!"

"Beni yaptıklarım için yargılayın, yapmadıklarım için değil," dedi Henri. "Tuhaf doğrusu! İnsan bir şeye yeni başladığında hoşgörüyle karşılanır. Okuyucular onlara verdiğiniz tüm olumlu şeylerden memnun kalır... Ama sonra nedense, hiçbir hak tanınmayan bir borçlu durumuna düşülüverilir..."

"Hiç merak etme. Eleştiriler şüphesiz çok olumlu olacak." Lambert'in pek dostça konuştuğu söylenemezdi.

Henri omuz silkti. Marie-Ange ve Anne'a öfkeli bir sesle nutuklar çeken Louis'ye yaklaştı: İyice sarhoş bir hali vardı; alkolü hiç kaldıramazdı, bu da sık içmemesinin doğal sonucuydu.

"Şuna bakın hele," diyordu Louis, Marie-Ange'ı göstererek: "Herkesle yatıp kalkıyor; yüzünü gözünü boyayıp bacaklarını teşhir ediyor, erkeklere yılışıp onları iyice tahrik ediyor... Sonra da kendini neredeyse Meryem Ana filan sanıyor!"

"Kiminle istersem onunla yatarım. Bu, benim en doğal hakkım." Marie-Ange biraz kızmıştı.

"Hak mı, ne hakkı? Ona hak tanıyan da kim?" diye bağırdı Louis. "Hiçbir şey düşündüğü, hiçbir şey hissettiği yok; hemen hemen hiç heyecanlanmıyor ve bir de hak talep ediyor! Buna da demokrasi deniyor. Aman ne güzel!"

"Ya size milletin canını sıkma hakkını kim verdi," dedi Anne. "Bir kadına bağırıp çağırmakla kendini neredeyse Nietzsche yerine koyan şu zavallı adama bakın!"

"Kadınsa, önünde diz mi çökmek gerek yani?" dedi Louis. "Bir tanrıçaymış gibi! Kendilerini tanrıça sanıyorlar, ama sonuçta herkesin ettiği haltları ediyorlar!"

"İçkiyi fazla kaçırdın. Kaba davranıyorsun; gidip yatsan iyi olur!" dedi Henri.

"Tabii onları korursun sen! Kadın milleti senin hümanizm anlayışına dahildir." Louis'nin dili iyice dolaşmaya başlamıştı. "Herkes gibi sen de yatıp kalkıyorsun onlarla; ama saygı duyuyorsun, öyle mi? Matrak doğrusu! Hanımlarımız bizden saygılı olmamızı istiyor, ama bacak açmaktan da geri kalmıyorlar... Öyle değil mi'? Siz bana saygı duyun, ben de bacak açayım!"

"Peki ya, hödüğün teki olmak senin mistisizm anlayışına çok mu uygun?" dedi Henri. "Ağzını toplamazsan seni kapıya koymak zorunda kalırım..."

"Ancak sarhoş olduğum zaman üstünlük sağlayabiliyorsun, değil mi?" Louis, yüzü mosmor uzaklaştı.

"Hep böyle mi bu adam?" dedi Marie-Ange.

"Hep öyledir, ama gerçek yüzünü pek göstermez. Bu akşam kıskançlıktan neredeyse delirecek," diye açıkladı Anne.

"Bir kadeh bir şeyler ikram etsem! Biraz kendinize gelirsiniz!" dedi Henri.

"Sağ olun. İçmekten çekiniyordum doğrusu."

Henri, Marie-Ange'a bir kadeh uzattı; o sırada Josette'in, onunla heyecanh heyecanlı konuşan Paule'e esir olduğunu fark etti. Josette'in bakışları onu yardıma çağırır gibiydi; gidip iki kadının arasına dikildi:

"Pek ciddi görünüyorsunuz; neden söz ediyorsunuz böyle?"

"Öyle, kadın kadına konuşuyorduk." Paule oldukça gergin görünüyordu.

"Benden nefret etmediğini söylüyor. Ben zaten hiç öyle bir şey düşünmemiştim ki!" dedi Josette sızlanarak.

"Haydi Paule, şu dokunaklı tavırlarından vazgeç artık!"

"Ben dokunaklı falan değilim. Sadece bazı şeyleri açıklamak istiyordum. Yanlış anlamalardan hiç hoşlanmam." Paule gururlu bir edayla konuşuyordu.

"Ortada hiçbir yanlış anlama yok ki!"

"İyi öyleyse!" Paule kayıtsız bir tavırla kapıya doğru yürüdü.

"Bu kadın beni korkutuyor!" dedi Josette. "Gelip beni ondan kurtarasın diye seni kollayıp durdum. Ama şu kara kuru kıza kur yapmakla öyle meşguldün ki!"

"Ben mi Marie-Ange'a kur yapıyordum? Sevgilim, sen bir ona, bir de kendine baksana!"

"Erkeklerin öyle tuhaf zevkleri oluyor ki!" Josette'in sesi tir tir titriyordu. "O şişko kadın hep ona ait olacağını söyleyip durdu bana; sense o çarpık bacaklı kızla kıs kıs gülüyordun!"

"Küçük kır tanrıçam benim! Senden başkasını sevmediğimi biliyorsun."

"Ne bileyim ben? Nasıl emin olur ki insan? Benden sonra bir başkası olacak. Kim bilir, belki şu anda burada," dedi etrafına bakarak.

"Aslında yakınması gereken benim," dedi Henri neşeyle. "Bu akşam herkes sana kur yaptı."

Josette birden ürperdi: "Bundan çok mu hoşlandığımı sanıyorsun?"

"Üzülme; oyunun çok iyiydi, emin ol!"

"Eh! Güzel bir kadın için pek kötü oynuyor sayılmam. Bazen çirkin olmak istiyorum," dedi hüzünle.

Henri gülümsedi: "Aman tanrıların kulağına gitmesin bu!"

"Tasalanma! Böyle bir şey olmaz."

Henri etrafta dikilenleri eliyle işaret etti: "Emin ol, şaşırttın onları."

"Yok canım! Onları hiçbir şey şaşırtmaz. Öyle acımasızlar ki!"

"Gel eve dönelim, dinlenmen gerek."

"Dönmek mi istiyorsun?"

"Ya sen?"

"Ben mi, tabii! Çok yorgunum; birkaç dakika bekler misin?"

Henri, sağı solu selamlayan Josette'i gözleriyle izlerken: "Doğru!" diye düşündü. "Seyircileri hiçbir şey şaşırtmaz; onları ne duygulandırmak ne de öfkelendirmek mümkündür. Kafalarında olup bitenlerin, sözlerinden daha fazla önem taşıdığı filan yok!" Evet, belirsiz bir gelecekte ya da karanlık bir salonda, seyirciler önemliymiş gibi görünebilirdi. Ama karşı karşıya gelindiğinde onlardan herhangi bir şey ummanın ya da onlardan korkmanın ne denli boş olduğunu anlamak mümkündü. Düş kırıklığı yaratan da bu olmalıydı: Yani kararın belirsizliğinden çok, bu insanlar tarafından verilmesi... Sonuçta, o gece olup bitenlerin fazla bir önemi yoktu; gençlik düşlerinin de hiçbir anlamı yoktu. Henri kendi kendine: "Bu gerçek seyircim değil ki!" diye teselliye çalıştı. Evet, zaman zaman salonda seslenilmeye değer birkaç kişi bulunabilirdi, ama onların sayısı öyle azdı ki! Kalplerinde bizim gerçeğimizi taşıyabilecek o dost kitleyle, evet, bu kitleyle hiç karşı karşıya gelemeyecekti Henri: Çünkü yoktu! En azından bu toplum içinde...

Küçük arabalarına binerlerken Josette'e döndü: "Ne olursun, öyle üzgün durma."

Josette hiç yanıt vermeden başını koltuğunun arkalığına dayadı ve bitap bir şekilde gözlerini yumdu. Seyircinin onu pek beğenmediği doğru muydu? Öyle ya da böyle, o, buna inanmıştı. Oysa Henri, en azından bu gece onun mutlu olmasını, içinin zafer duygusuyla dolmasını ne çok isterdi! Daracık sokakta sessizce giderken, hızlı adımlarla yürüyen bir kadının önünden geçtiler. Henri onun Anne olduğunu görünce yavaşladı.

"Binsenize! Sizi eve bırakayım."

"Sağ olun, canım yürümek istiyor."

Dostça bir selam verdi, Henri de gaza bastı: Anne'ın gözleri yaşlarla dopdoluydu. "Neden acaba?" diye düşündü. "Herhalde hiçbir şeyden ya da her şeyden olacak!" Henri de bezgindi. Tüm o insanlardan, genel provadan, hatta kendi kendisinden bile bezmişti. "İstediğim bu değildi," diye düşündü. Birden bir hüzne kapıldı. Anne'ın gözyaşlarından mı, Lambert'in asık suratından mı, Josette'in düş kırıklığından mı? Belki de dostlardan, düşmanlardan, orada bulunmayanlardan, o akşamdan, geçen son iki yıldan ya da tüm yaşamından...

"Hepsi de leş kargası gibi!" diye düşündü Henri. Bir romanı eleştirmenlere teslim ettiğinizde tek tek atağa geçerler. Ama söz konusu bir piyes olunca, ister çiçeklere boğulsun, ister yuhalansın, hepsi bir arada olurdu. Vernon çok mutluydu: Piyesin başarısı kesindi, hakaret dolu yazılar bile yararlı olabilirdi. Ama Henri, çalışma masasının üstüne yayılmış gazete kupürlerine biraz utanç, biraz da bıkkınlıkla bakıyordu. Josette'in eskiden söylediği bir sözü anımsıyor, "Ünlü olmak da küçük düşürür insanı!" diye düşünüyordu. İnsanın kendini teşhir etmesi, kendini teslim etmektir, küçülmektir bir anlamda. Kim olursa olsun, ona saldırma ya da onu övme hakkına sahipti. Ama Henri kendini savunmayı öğrenmişti. Onu yerenleri tümüyle tanımlayabilirdi: Yani gözünü hırs bürüyenler, başarısızlar, budalalar ve hırçın olanlar gibi... Onu tebrik edenlerse çok daha iyi sayılmazlardı, ama gösterdikleri yakınlık bir sağduyu belirtisi olarak görülebilirdi. Bu da haliyle Henri'ye yağdırdıkları övgülere değer katıyordu. "İyi niyetli olmak ne kadar da zor bir şeymiş," diye düşündü Henri. Gerçek şuydu ki, ne hakaretler ne de övgüler fazla bir anlam taşıyordu; üstelik Henri'yi acımasız bir şekilde belli bir kalıba sokuyordu. Piyesi kesin bir başarısızlığa uğramış olsaydı, Henri buna tatsız bir olay gözüyle bakar, ileride daha iyi şeyler başarabilme umuduyla çabucak teselli olurdu. İşin en kötü yanı, kendini bu piyeste tam anlamıyla bulabilmesi ve sınırlarını belirleyebilmesiydi. "Şimdiye dek verdiğiniz en iyi eser!" Dubreuilh'ün bu sözleri zihnini sürekli olarak kurcalıyordu. İlk kitabının hepsinden iyi olduğunu söylemeleri, tabii ki hoşuna gitmezdi. Ama olumlu yönleri henüz belirlenmemiş bu piyesin, eserlerinin tümünü aştığını düşünmek de pek rahatlatıcı sayılmazdı. Bir gün Nadine'e, kendini diğerleriyle karşılaştırmaktan kaçındığını söylemişti; ama zaman zaman insan bunun zorunluluğunu duyardı. Asıl diğerleriydi insanı buna zorunlu kılan... Ondan sonra da boş sorular sorulmaya başlanırdı. "Kimim ben tam olarak? Değerim nedir?" Bu, hem kaygılandırıcı hem de yararsız bir tutumdu: Ama bu soruları insanın bir yaşam boyu kendine sormaması, belki de korkaklıktan öte bir şey değildi. Henri yaklaşan ayak seslerini duyunca rahatladı:

"Girebilir miyiz?" diye sordu Samazelle; Luc, Lambert ve Scriassine de peşinden geliyordu.

"Ben de sizleri bekliyordum!"

Kocaman gutlu ayaklarını o uyuşuk haliyle sürte sürte yürüyen Luc'un dışında hepsi, Henri'den sanki hesap sormaya gelmiş gibiydi: Masanın etrafına oturdular.

"Doğrusu ya, bu toplantıya pek bir anlam veremiyorum!" dedi Henri. "Birazdan Dubreuilh'e gitmeyi düşünüyordum..."

"Tamam işte! Siz onunla görüşmeden önce bir karara varmamız çok daha iyi olur," dedi Samazelle. "Onunla konuştuğumda çok kararsız görünüyordu. Eminim, bizden yine bir düşünce süresi isteyecektir. Oysa Peltov ve Scriassine bir an önce harekete geçilmesinden yana. Ben de bu fikre katılıyorum. Önerim şu: Dubreuilh bize yine karşı çıkarsa, gazete SRL'den ayrılsın ve belgeleri yayınlasın."

"Dubreuilh'ün cevabı evet ya da hayır olsun, sorunu komiteye sunacaktır. Bizler komitenin vereceği karara uyarız," dedi Henri soğuk bir tonla.

"Komite ne olursa olsun Dubreuilh'den yana olacak."

"O zaman ben de ondan yana olurum. Hem yanıtını henüz bilmeden, neden oturup tartışmakla zaman kaybediyoruz ki?"

"Yanıtı önceden belli de ondan!" dedi Samazelle. "Yan çizmek için seçimleri ve referandumu bahane olarak ileri sürecektir."

"Ben onu ikna etmeye çalışırım, ama SRL'den öyle kolayca kopmam," dedi Henri.

"SRL diye bir hareket hâlâ var mı? Üç aydır hiçbir faaliyette bulunmuyor," dedi Samazelle.

"Doğru! SRL'nin komünistlerin saldırısını durdurmak için üç aydır hiçbir şey yaptığı yok. Tam üç aydır da komünist basın Dubreuilh'e saldırmıyor," dedi Scriassine, "Bu duruma yeni bir bakış açısı getiren önemli bir neden var." Gösterişli bir duraklamadan sonra konuşmasını sürdürdü: "Dubreuilh Haziran ayından bu yana Komünist Partisi'ne üye!"

"Yok canım!" dedi Henri.

"Kanıtlarım var."

"Ne tür bir kanıt?"

"Kartını ve fişini görmüşler." Scriassine memnun memnun gülümsedi. "44'ten bu yana, Parti'de senin benim kadar Stalin taraflısı olan bir sürü herif var. Aklanmak için her çareye başvuruyorlar. Bunlardan birkaçını tanırım. Baş başa kalınca gevezelik etmeye bayılırlar. Dubreuilh'den çoktandır kuşkulanıyordum; sağa sola sorular sordum, yanıtlarını da aldım."

"Senin o muhbirlerin ya yanılmış ya da yalan söylemiş," dedi Henri. "Eğer Dubreuilh Komünist Partisi'ne yazılmak isteseydi en başta SRL'den ayrılır, nedenini de bizlere açıklardı."

"SRL'nin gerçek bir parti olamamasına daima özen gösterdi," dedi Samazelle: "Prensipte bir komünist, bir harekete katılabilir. Ayrıca o hareketin bir üyesi de kendine Komünist Partisi'ne üye olma hakkını tanıyabilir."

"Ama bize haber verirdi!" dedi Henri. "Komünist Partisi gizli değil ki..."

"Sen onları bilmezsin!" dedi Scriassine. "Komünist Partisi'nin bazı üyelerinin tarafsız görünmesinde yarar vardır. Kanıtı şu ki seni aydınlatmamış olsaydım tuzağa sen de düşecektin."

"Sana inanmıyorum."

"Bana bilgi verenlerin bir tanesiyle seni tanıştırabilirim." Scriassine'in eli telefona uzandı.

"Ben bu soruyu sadece Dubreuilh'e sorarım," dedi Henri.

"Ondan dürüst bir cevap alacağını mı sanıyorsun? Ya çok safsın ya da gerçeklerden kaçmak için bazı nedenlerin var."

"Bence bu yeni durum SRL ile ilişkilerimizi tamamen altüst edecek," dedi Samazelle.

"Henüz öyle bir şey yok."

"Neden Dubreuilh böyle bir dümen çevirsin ki?" dedi Luc.

"Hırslı olduğu için; ayrıca Komünist Partisi de bunu ondan istediği için," dedi Scriassine.

"Belki de yanlış yargıya varıp insanlığı mutluluğa Stalin'in götüreceğine inandığından," dedi Samazelle.

"İhtiyar bir tilkidir o! Komünistlerin galip geldiğini düşünüyor ve onların safında olmanın daha yararlı olacağına inanıyor. Bir anlamda haklı sayılır; hem eleştirel bir tavır takınmak hem de iktidar olmalarını önlemek için hiçbir şey yapmamak gerçekten budalalıktır; iktidar olunca, bu budalalığın bedelini de çok pahalıya ödetirler sana."

"Bu kişisel görüşlerin beni hiç mi hiç ilgilendirmez," dedi Henri.

"Ya çalışma kampları, onlar da mı seni ilgilendirmiyor?" dedi Lambert.

"Bundan söz etmeyi reddettim mi hiç? Sadece Dubreuilh'le anlaşmaya vardıktan sonra bu konuda açıklama yapacağımı söyledim. Hepsi bu! İşte benim son sözüm. Bu tartışma boş ve gereksiz bence. İki üç güne kadar komiteye başvurulmuş olacak,

ardından da yanıtı sana bildireceğiz," diye ekledi Henri, Scriassine'e dönerek.

"Ama *L'Espoir*'ın idari komitesinin yanıtı farklı olabilir." Samazelle ayağa kalkmıştı.

"Göreceğiz."

Kapıya yürüdüler: Bir tek Lambert, Henri'nin masasının önünde ayakta bekledi.

"Scriassine'e bilgi veren adamla görüşmen gerekirdi. Dubreuilh senin dostun; ama aynı zamanda üye olduğun partinin de baş sorumlusu! Ona güvenme bahanesi altında sana güvenen onca insana ihanet etmiş oluyorsun," dedi Lambert.

"Ama Scriassine'in anlattığı, saçma sapan bir masal."

Aslında göründüğü kadar rahat değildi. Eğer Dubreuilh sonuç olarak Komünist Partisi'ne üye olmaya karar vermişse, Henri'nin bu konuda fikrini sormazdı. Dubreuilh daima tutturduğu yoldan, kimseye fazla aldırmadan ve kimseye danışmadan gitmeyi seçerdi. Bu tutumunu Henri artık ezbere biliyordu. Köşeye sıkıştırılırsa, Dubreuilh belki de yalan söylemekten bir an çekinebilirdi. Ama kimse ona soru sormamıştı. Ve hiç kuşkusuz, her şeyi açıkça ortaya koymama gibi bir tavır da takınabilirdi.

"Galiba onun safsatasına kaptıracaksın kendini!" dedi Lambert üzüntüyle... "Bana kalırsa, gerçeği tam olarak, üstelik de hemen açıklamamak bir cinayettir. Seni Haziran'da uyarmıştım: Bu metinleri yayınlamadığın takdirde, hisselerimi satarım. Onları istediğiniz şekilde kullanabilirsiniz. Ben gazeteye girdiğim zaman senin Komünist Partisi'yle işbirliği yapmaktan vazgeçeceğini umuyordum. Ama böyle devam ederse gitmekten başka çarem yok."

"Ben Komünist Partisi'yle asla işbirliği yapmadım."

"Buna işbirliği derim ben! Söz konusu İspanya, Yunanistan, Filistin, Hindiçini olsaydı, daha ilk günden susmayı reddederdin. Bilmem, olayı görebiliyor musun? Bir adamı ailesinden, sürdürdüğü yaşamdan sorgusuz sualsiz alıp koparıyorlar. Ardından da bir zindana atıveriyorlar; gücünün elverdiğinden de fazla çalıştırıyorlar. Üstelik az gıda veriyorlar, hastalandığı zaman da aç bırakarak ölüme terk ediyorlar... Bunu kabullenebiliyor musun? Tüm bu insanlar, işçiler, görevliler, hepsi orada her an böyle bir şeyin başlarına gelebileceğini bilerek yaşıyorlar! Söyle sen bunu kabul edebilir misin'!" diye yineledi Lambert.

"Hayır asla."

"O halde hemen karşı tavır almalıyız. İşgal yıllarında sesini çıkarmayanlara pek hoşgörü göstermezdin sen!"

"Tamam anlaşıldı; karşı çıkacağım!" dedi Henri sabırsızca.

"Evet ama, Dubreuilh'e uyacağını söylemiştin. Ya Dubreuilh bunu engellemeye kalkarsa?..."

"Yanılıyorsun! Engellemez."

"Yanılmadığımı varsayalım!"

"Önce onunla konuşmam gerek," dedi Henri. "Sonra göreceğiz."

Henri, Lambert'in giderek uzaklaşan ayak seslerini dinledi. Sanki az önce ona seslenen kendi gençliğiydi: Evet, yirmi yaşındayken o dikenli tellerin ardındaki milyonlarca köleyi görmüş olsaydı, bir an olsun susmayı göze almazdı. Lambert içinden geçenleri iyi anlamıştı: Kararsızlık gösteriyordu. Neden? Komünistlere karşı düşmanca bir tavır almaktan çekiniyordu. Daha da önemlisi, Sovyetler Birliği'nde bir şeylerin çürüyüp gitmekte olduğunu bir türlü kabullenmek istemiyordu: Ama bu, korkakça bir davranıştı! Ayağa kalktı, merdivenleri indi: "Bir komünist, duruma göre susmayı yeğleme hakkına sahiptir," diye düşündü. "Açıkça taraf tutabilir, yalan söylediği zaman da kimseyi kandırmış olamaz. Ama özgür olduğunu iddia eden ben, konumumdan yararlanıp gerçekleri örtbas edersem, bir sahtekâr olur çıkarım. Evet, komünist olmadığıma göre bu, bana komünistlerin açıklamak istemediği ya da açıklayamadığı gerçekleri söyleme özgürlüğünü vermeli! Tabii, bu görev genellikle nankör bir görevdir; ama yararlı olduğunu komünistler bile kabul ediyorlar. Örneğin Lachaume... Eminim bu açıklamalarımdan dolayı bana minnet duyacak: O ve onun gibileri! Yani kampların ortadan kaldırılmasını isteyip de açıkça karşı çıkma özgürlüğü olmayanlar... Kim bilir? Belki de bazı gayri resmi girişimlerde bulunurlar; belki de bizzat komünist partilerden gelen baskıların etkisiyle, Sovyetler Birliği ceza sisteminde değişiklik yapmak zorunda kalır: İnsanları gözlerden ırak bir şekilde mi, yoksa dünya kamuoyunun önünde mi baskı altında tuttuğun çok şey fark ettirir. Susmak, yenilgiyi baştan kabullenme anlamına gelir; yani hem gerçeklerle yüz yüze gelmeyi reddetme hem de bir gün bunların değişebileceğini inkâr etme anlamına... Yargılamama bahanesi altında Sovyetler Birliği'ni hiç değişmemeye mahkûm etmek olur bu. Eğer olması gerektiği gibi olma şansı hiç yoksa, o zaman bu dünyada umut diye bir şey de kalmaz. Söylenenlerin,

vaat edilenlerin, yapılanların hiçbir anlamı kalmamış olur... Evet!" diye düşünüyordu Henri, Dubreuilh'ün merdivenlerini çıkarken: "Açıklama yapmak ya anlamlı olacak, yerini bulacak ya da tam tersi olacaktır. Konuşmak gerek. Dubreuilh gerçekten de Parti'ye üye değilse, mutlaka benim görüşümü paylaşmak zorunda kalacak." Henri zilin düğmesine bastı: "Dubreuilh, Parti'ye üye olduysa, bana söyler mi acaba?"

"Eh nasılsınız bakalım?" dedi Dubreuilh. "Piyes nasıl gidiyor? Eleştiriler genelde çok olumlu, öyle değil mi?"

Henri bu samimi ses tonunu biraz kuşkuyla karşıladı. Belki o da kafasında bir şeylerin artık yanlış yöne gittiğini hissetmişti.

"Fena değil!" dedi. Ardından omuz silkti: "Bu piyesten artık iyice sıkılmaya başladım. Tek istediğim başka şeyler düşünebilmek şu anda."

"Anlıyorum; başarı insanda bazen bıkkınlık gibi bir duygu uyandırır." Dubreuilh gülümsedi: "İnsan nedense halinden hiçbir zaman memnun olmaz! Başarısızlık da pek kolay hazmedilir şey değil doğrusu."

Masaya oturdular; Dubreuilh konuşmaya başladı:

"Aslında konuşulacak başka konularımız var."

"Evet; düşüncenizi öğrenmekte sabırsızlanıyorum. Ben genelde Peltov'un gerçeği söylediğine inanıyorum."

"Genelde öyle, evet... Bu kamplar mevcut! Nazilerinki gibi ölüm kampları değil, ama yine de birer zindan! Polis insanları yargılamadan, tam beş yıllığına bu zindanlara gönderme hakkına sahip. Ayrıca, tutukluların sayısını, kaçının siyasi olduğunu, kaçının ömür boyu hapse mahkûm olduğunu net bir şekilde bilmek isterim: Peltov'un verdiği rakamlar biraz uydurma gibi geldi bana."

Henri başıyla onayladı: "Bence onun raporunu yayınlamamak gerek: Birlikte bize kesin görünen olguları saptayıp kendi yorumumuzu ve sonuçlarımızı bildirmeliyiz. Bizler kendi adımıza, kendi görüş açımızı açıkça belirterek konuşacağız."

Dubreuilh, Henri'ye baktı: "Benim düşüncem, hiçbir şeyi yayınlamamak. Nedenini size anlatayım...

Henri yüreğinin hafifçe sıkıştığını hissetti: "Demek diğerleriymiş haklı olan!" diye düşündü. Dubreuilh'ün sözünü kesti: "Bunu örtbas etmeyi mi düşünüyorsunuz yani!"

"Örtbas edilebilir mi hiç! Nasıl olsa sağ kesim bayram edecek! Bırakalım da bunun tadına doya doya varsınlar... Sovyetler

Birliği'ni yargılamak bize düşmez." Henri konuşmak üzereyken bu kez Dubreuilh onu durdurdu: "Ne kadar temkinli davranırsak davranalım, insanlar yazılarımızdan Sovyet rejimini suçladığımızı çıkaracak. Buna asla izin veremem."

Henri susmuştu. Dubreuilh çok kesin ve sert konuşmuştu. Kararını vermişti ve bundan da dönmezdi artık... Tartışmak hiçbir işe yaramayacaktı. Kararlarını tek başına almıştı ve Komite'ye de kabul ettirecekti: Henri'ye düşen tek şey, artık uysalca boyun eğmekti.

"Size bir soru sormalıyım," dedi.

"Sorun bakalım."

"Birileri, kısa bir süre önce Komünist Partisi'ne üye olduğunuzu ileri sürdü."

"Böyle bir söylenti mi dolaşıyor? Kim söylüyor bunları?"

"Öylesine dolaşan bir söylenti işte."

Dubreuilh omuz silkti: "Ve siz bunu ciddiye aldınız, öyle mi?"

"İki aydır karşılıklı oturup konuşmuyoruz sizinle!" dedi Henri. "Öyle bir şey olsaydı bile, bana yazılı olarak bildirmezdiniz herhalde!"

"Tabii ki bildirirdim," dedi Dubreuilh heyecanla. "Saçmalık bu... SRL'yi haberdar etmeden ve nedenlerimi açık seçik ortaya koymadan nasıl üye olabilirim?"

"Bu açıklamayı bir iki hafta sonraya da bırakmış olabilirdiniz," dedi Henri. Ardından hemen ekledi: "Doğru olsaydı çok şaşırırdım zaten; ama yine de bunu size bizzat sormak istedim."

"Ne kadar da söylenti dolaşıyor ortalıkta! İnsanlar akıllarına gelen her şeyi söylüyorlar."

Dubreuilh samimi görünüyordu; ama yalan söylemiş olsaydı da aynı tavrı takınabilirdi! Doğrusunu söylemek gerekirse, Dubreuilh'ün yalan söyleme olasılığını pek düşünemiyordu. Ama Scriassine ileri sürdüklerinden öyle emin görünüyordu ki! "Bilgi sızdıran o adamı görsem iyi olurdu," diye düşündü Henri. Güven, ısmarlama olmaz: İnsan, ya güven duyar ya duymaz. Henri'nin adamla görüşmek istememesi, sahte bir soyluluktan öte gitmiyordu. Çünkü Dubreuilh'e güvenini tamamen yitirmişti. Düz bir sesle sürdürdü:

"Gazetede herkes bu kamp sorununu açıklamaktan yana: Lambert açıklama yapılmazsa, bizden ayrılmaya kararlı."

"Pek büyük bir kayıp olmaz bu."

"Evet, ama Samazelle ve Trarieux SRL'den kopmaya hazır olduklarına göre durum iyice güç bir hal alabilir."

Dubreuilh bir an düşündü: "Eh, Lambert giderse, onun hisselerini ben satın alırım."

"Siz mi?"

"Gazetecilik pek hoşuma gitmez. Ama kendimizi savunmanın da en iyi yolu bu! Lambert'i o konuda siz ikna edersiniz. Paraya gelince, bir yolunu bulurum."

Henri şaşkın şaşkın bakakaldı. Bu olup bitenler hiç mi hiç hoşuna gitmiyordu. Birden her şey aydınlığa kavuştu: "Bu, önceden hazırlanmış bir oyundu." Dubreuilh yazı Lambert'le geçirmişti. Ve onun istifa etmeye hazırlandığını pekâlâ biliyordu. Bu durumda, her şey açıkça yerli yerine oturuyordu: Komünistler onları rahatsız edebilecek bir kampanyayı frenlemek ve gazetenin idari komitesine girip *L'Espoir*'ı kendilerine bağlamakla görevlendirmişlerdi onu. Dubreuilh tüm bunları ancak Parti'ye üyeliğini saklayarak gerçekleştirebilirdi.

"Evet, ama bir sorun var," dedi Henri soğuk bir sesle. "Ben de açıklama yapmaktan yanayım!"

"Hata ediyorsunuz. Gerçekleri görmelisiniz; seçimler ve referandum solcular için başarıyla sonuçlanmazsa, başımıza gelecek olan de Gaullecü bir diktatörlüktür. Şu anda komünistlere karşı bir propagandaya destek koymanın hiç zamanı değil."

Henri, Dubreuilh'ü inceledi: Onun için önemli olan, ileri sürdüğü nedenlerden çok, Dubreuilh'ün iyi niyetli olup olmadığını anlayabilmekti.

"Ya seçimlerden sonra?" diye sordu Henri. "Konuşmayı o zaman göze alır mısınız?"

"O zamana kadar nasıl olsa olay tüm ayrıntılarıyla açıklanmış olacak."

"Doğru, Peltov gidip bildiklerini *Figaro*'ya anlatacak. Söz konusu olan seçimlerin sonucu değil, bizim kendi tutumumuz. Bu açıdan bakacak olursak neden inisiyatifi sağ kesime verelim? Ne edersek edelim konumumuzu saptamak zorunda kalacağız: Düşünün bir, ne duruma düşeriz! Bir yandan komünistlere yöneltilen saldırıları hafifletmeye çalışacak, öte yandan da açıkça Sovyetler Birliği'nin safında yer almayacağız! İkiyüzlü diye damgalanacağız yani."

Dubreuilh, Henri'nin sözünü kesti: "Ben ne diyeceğimizi çok iyi biliyorum: İnancım şu ki Peltov'un ileri sürdüğü gibi re-

jimin iradesiyle olmadı bu kamplar. Belirli bir politik çizginin sonucudur bence. Bu politik çizgiyi kınamak, rejimin kendisini tartışma konusu haline getirmeden yapılmalıdır. Bunlar ayrı şeylerdir. Bu ayrılığı biz de açıkça ortaya koyarız. Zorla çalıştırmayı şiddetle kınayıp aynı zamanda Sovyetler Birliği'ni savunabiliriz."

"Öyle yapacağımızı düşünelim," dedi Henri. "Kampları ilk mahkûm edenler bizler olursak, kuşkusuz sözlerimiz çok daha ağırlık taşıyacaktır. Öyle bir durumda kimse ezbere konuştuğumuzu söyleyemez. Bize yürekten inanırlar ve böylece de antikomünistlerin ayağını kaydırmakta zorluk çekmeyiz. Sözlerimize kendilerinden bir şeyler katıp abartırlarsa, asıl onlar partizanlık etmiş olurlar."

"Bu hiçbir şey değiştirmez; yine de inanacakları sağ kesim olacaktır, emin olun! Araya girmemizi koz olarak kullanacaklar: Sempatizanları bile Sovyetler Birliği'ne karşı tavır alacak kadar öfke duymuşlar, diyecekleri budur işte. Bu da birçok kişiyi hiç yoktan etkileyip saf değiştirmeye itecektir."

Henri ikna olmamıştı: "Bu işi ele alan sol kesim olmalı. Komünistler sağ kesimin iftiralarına öylesine alışık ki bu, onları kayıtsız kılacaktır. Ama tüm sol kesim, Avrupa çapında kamplara karşı koyarsa bu, komünistleri az da olsa etkileyecektir. Bir sır, skandal yaratan bir olay haline gelince, durum tümüyle değişir. Belki de Sovyetler Birliği bu durumda ceza sistemini yeniden gözden geçirip bazı değişiklikler getirebilir."

"Bu, hayalden öte bir şey değil..." Dubreuilh'ün konuşması küçümseme doluydu.

"Dinleyin!" dedi Henri öfkeyle. "Komünistleri pek çok konuda zorlayabileceğimizi hep kabul etmişsinizdir: Hatta bu, hareketimizin varoluş nedenidir. İşte bunu gerçekleştirmenin tam zamanı! Sonuç alma şansımız az bile olsa, mutlaka denemeliyiz."

Dubreuilh omuz silkti: "Bu kampanyayı açmamız durumunda, komünistlerle birlikte çalışmamız artık olanaksız hale gelir; bizi anında antikomünist olarak damgalarlar ve bunda da fazla yanılmış olmazlar... Bakın," diye sürdürdü, "üstlendiğimiz görev, Komünist Partisi'nin dışında, ama ona bağlı, azınlık bir muhalefet olabilmektir. Eğer biz herhangi bir konuda çoğunluğa başvurup onları komünistlerle mücadeleye çağırırsak bu, artık muhalefet olmaktan çıkar: Onlara savaş açmış, saf değiştirmiş oluruz. Bize hain damgası vurma hakkını tanımış oluruz onlara."

Henri, Dubreuilh'ü inceledi: Gizli bir komünist olsaydı başka türlü konuşmazdı. Böylesine direnmesi, Henri'nin düşündüğünü doğruluyordu. Komünistler sol kesimin tarafsız kalmasını istediklerine göre bu, solun etkisi çok demekti; demek ki her türlü müdahalesi başarıyla sonuçlanabilirdi.

"Yani günün birinde komünistleri etkileme şansını yitirmemek için, şimdi ayağımıza gelen fırsatı tepiyorsunuz. Anladığım kadarıyla, muhalefet olgusunu etkisiz olduğu sürece kabul ediyorlar. Yo hayır, ben buna katlanamam!" diye sürdürdü Henri kesin bir dille. "Komünistler hiç kuşku yok ki bize ateş püskürecekler. Bu düşünce sizin kadar benim de hoşuma gitmiyor. Ama iyice düşünüp taşındım: Başka hiçbir seçeneğimiz yok." Dubreuilh'ü bir el hareketiyle durdurdu; düşüncelerini tek tek söylemeden, onun konuşmasına izin vermeyecekti: "Komünist olmamak, bir anlam taşıyor mu yoksa taşımıyor mu? Eğer olmamanın hiçbir anlamı yoksa, komünist olalım ya da kendi köşemize çekilelim! Ama eğer bir anlam taşıyorsa bu, bize birtakım görevler yüklüyor demektir: Bunlardan biri de gereğinde komünistlerle bozuşma riskini göze alabilmektir. Onlara katılmadan, ne pahasına olursa olsun idare etmek, işin kolayına kaçmaktır. Düpedüz korkaklıktır bu!"

Dubreuilh sabırsız bir tavırla parmaklarıyla masanın üstüne vurup duruyordu:

"Bu fikir yürütmeler beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Ben sadece davranışlarımın sonucuna bakarım. Bu davranışların başkalarında yarattığı izlenimi dikkate almam."

"Bu, bir izlenim meselesi değil..."

"Yo, öyle!" dedi Dubreuilh. Oldukça sinirli konuşuyordu. "İşin aslı şu ki komünistlerin gözünüzü korkuttuğunu söylemelerinden kaçınıyorsunuz."

Henri'nin sinirleri iyice gerilmişti: "Gözümüzü korkutmaları gerçekten de çok canımı sıkar; iki yıldır yaptığımız bunca şeyle çelişkiye düşmüş oluruz."

Dubreuilh anlaşılmaz bir ifadeyle masaya hafifçe vurmayı sürdürüyordu. Henri oldukça sert, ekledi: "Tartışmayı saptırıyorsunuz gibi geliyor bana. Komünistleri öfkelendirmekten neden bu kadar çok çekindiğinizi doğrusu merak ettim."

"Onları öfkelendirmek ya da hoşnut kılmak umurumda bile değil! Sadece, Sovyetler Birliği'ne karşı bir kampanya başlatmak istemiyorum. Hele hele şu anda... Bu, bence, bir cinayet olur."

"Bana kalırsa, asıl cinayet kamplara karşı çıkmak için elden geleni yapmamaktır." Henri, Dubreuilh'e baktı: "Parti'ye üye olsaydınız tutumunuzu çok daha iyi anlardım; bir komünistin kampları yadsıması, hatta savunması doğal bir davranıştır."

"Size, Parti'ye üye olmadığımı söyledim ya!" dedi Dubreuilh öfkeyle. "Bu, size yetmiyor mu?"

Ayağa kalkıp şöyle bir yürüdü: "Yo, hayır!" diye düşünüyordu Henri, "Ne yazık ki yetmiyor. Dubreuilh büyük bir kayıtsızlıkla bana yalan söylemiş de olabilir. Daha önce yapmamış mıydı? Hem bazı moral değerleri göz ardı ederek hareket ettiği de olmuştur. Ama beni bu kez oyuna getiremez." İçi giderek kinle doluyordu.

Dubreuilh bir aşağı bir yukarı yürümeyi sürdürüyordu. Henri'nin kuşkusunu hissetmiş miydi? Yoksa onu kızdıran, karşı koyması mıydı? Öfkesini zor bastırır gibiydi.

"Tamam! Komite'yi toplarız. Kararı o verir," dedi.

"Tüm Komite üyeleri sizden yana olacak; bunu gayet iyi biliyorsunuz."

"Nedenleriniz o kadar geçerliyse, onları da ikna edersiniz!"

"Yok canım! Charlier ile Méricaud oylarını hep size verir. Lenoir'a gelince, o, komünistlere adeta tapar. Verecekleri karar beni ilgilendirmiyor."

"Ne yani? Komite'nin vereceği karara karşı mı çıkacaksınız?" diye sordu Dubreuilh.

"Gerekirse evet."

"Bu, bir şantaj mı?" Dubreuilh donuk bir sesle konuşuyordu.

"Ya sizi özgür bırakırız, ya *L'Espoir* SRL'den kopar. Böyle mi gerçekten?"

"Şantaj filan değil! Konuşmaya kararlıyım ve konuşacağım, hepsi o kadar!"

"Bu ayrılmanın ne anlama geldiğinin farkında mısınız?" Dubreuilh'ün yüzü sesi kadar donuktu. "SRL'nin sonu olur bu! *L'Espoir* da antikomünistlerin safına geçmiş olur."

"SRL şu sıralarda sıfırı tüketmiş sayılır. *L'Espoir*'a gelince, asla antikomünist olmaz, güvenin bana."

Bir süre meydan okurcasına baktılar birbirlerine

"Hemen Komite'yi toplayacağım," dedi Dubreuilh. "Komite benimle hemfikir olursa, sizi herkesin önünde açıkça kınamak zorunda kalacağız."

"Tabii ki hemfikir olacak!" Henri kapıya doğru yürüdü: "Kınayın bakalım... Ben de yanıt vermesini bilirim."

"Biraz daha düşünün; bu yapacağınıza ihanet derler."

"Çoktan düşündüm bile."

Holden hızlı adımlarla geçti ve bir daha asla çalmayacağı o kapıyı ardından kapadı.

Scriassine ve Samazelle gazetede onu merakla bekliyorlardı. Sonuçtan son derece hoşnut kaldılar; Henri, kamplarla ilgili yazıları tek başına ve düşündüğü şekilde yazmaya kararlı olduğunu söyleyince, ikisinin de keyfi kaçtı: Ama Henri onlara başka seçenek bırakmamıştı. Scriassine her ne kadar karşı çıkmak istediyse de Samazelle, onu ikna etti. Henri hemen işe koyuldu: Elindeki metinlere dayanarak, ana hatlarıyla Sovyetler Birliği'ndeki ceza sistemini anlattı. Utanç verici yönlerinin üstüne basa basa belirtti. Öte taraftan Sovyetler Birliği'nin eksik yönlerinin, kapitalizmin çarpık yanlarını asla unutturmaması gerektiğini diğer yandan da kampların varlığının tüm rejimin değil de, sadece belirli bir politik çizginin kokuşmuşluğunu gösterdiğini belirtmeye özen gösterdi. Ekonomik sıkıntılarla kıvranan bir ülkede en kolay çözüm yolu buydu kuşkusuz; bu kampların en kısa zamanda ortadan kalkması herkesin beklentisiydi. Sovyetler Birliği'nin kendileri için umut ışığı olduğu tüm insanların, kampların ortadan kaldırılması için ellerinden geleni yapmaları gerekirdi. En başta da komünistlerin tabii... Bu kampların varlığının kamuoyuna açıklanmış olması, durumu biraz olsun değiştirmeye yeterdi; Henri de işte bu yüzden bu makaleyi kaleme almıştı: Susmak, düpedüz korkaklık, ihanet olurdu.

Makale ertesi sabah çıktı; Lambert yazıdan hoşnut kalmadığını bildirmekten hiç çekinmedi; Henri, redaksiyon odasında tartışmaların giderek kızıştığını hissediyordu. Akşamüstü bir ulak, Dubreuilh'ün mektubunu getirdi; SRL Komitesi, Perron ve Samazelle'i dışlamıştı. Hareketin *L'Espoir*'la artık hiçbir bağlantısı kalmamıştı. Ancak, Stalin rejiminin bütünlüğü içinde değerlendirilebilecek olguların, antikomünist bir propagandanın yararına kullanılmasını şiddetle kınıyordu; düzeyi tam olarak ne olursa olsun, Komünist Partisi bugün Fransız proletaryasının tek umuduydu. Onu gözden düşürmeye çalışmak, karşı safa geçmek anlamına geliyordu. Henri hemen bir cevap yazdı; SRL'yi komünizmin yarattığı terôre boyun eğmekle ve başta belirlenmiş programına sadık kalmamakla suçlayacaktı.

"Nasıl oldu da bu noktaya geldik?" Henri ertesi gün *L'Espoir*'ı eline aldığında, bir anlamda şaşırmıştı. Bakışlarını ilk sayfadan bir türlü ayıramıyordu; bir anda Dubreuilh ile karşıt fikirlerde olmuşlardı. Alt tarafı karşılıklı olarak ses tonlarını biraz yükseltmişler, sabırsız davranmışlardı. Ama hepsi o kadardı! Oysa bu iki sütunda yazıya dökülmüş olan karşılıklı hakaretler, birdenbire tüm gözler önüne serilmişti.

Saat beş sularında gazeteye uğradığında sekreteri, ona sürekli olarak telefonla arandığını söyledi. "Lenoir diye biri altıda uğrayacakmış," diye ekledi.

"İçeri alırsınız."

"Gelen mektupları bir görseniz! Daha bir düzene sokamadım."

"Eh, iyi işte! Demek insanlar bu olaya ilgi duyuyorlar," diye düşündü Henri. Çalışma masasına oturdu. Oysa ilk yazı daha bir gün önce çıkmıştı. Ve hemen ardından okuyucu mektupları yağıyordu. Kutlayanlar, yerenler, hayranlıklarını ifade edenler... Volange'dan da bir mektup gelmişti: "Sevgili dostum, seni candan kutlarım." Julien'in biraz tantanalı olan üslubu da şaşırtıcıydı. İşin tatsız yanı, herkesin *L'Espoir*'ın, *Figaro*'nun adeta bir kopyası haline geleceğini sanmasıydı. Her şeyi iyice aydınlığa kavuşturmak gerekliydi. Henri birden başını kaldırdı: Kapı açılmış, Paule karşısına dikilmişti. Eski bir kürk manto giymişti; yüz ifadesi ise hiç de iç açıcı değildi.

"Sen misin? Ne oldu?" diye sordu Henri.

"Ben de sana bunu sormaya gelmiştim." Paule, *L'Espoir*'ın son sayısını masanın üstüne atıverdi. "Ne oldu?"

"Bunun cevabı gazetede apaçık yazılı! Dubreuilh o Sovyet kampları hakkmdaki yazıları yayınlamamı istemiyordu. Ama ben yine de bildiğimi okudum. Tabii bozuştuk!" Sabırsızca sürdürdü: "Sana yarın öğle yemeğinde tüm bunları anlatacaktım. Neden buraya geldin?"

"Rahatsız mı ediyorum seni?"

"Yo, gördüğüme sevindim. Ama şu sıra Lenoir'ı bekliyorum. Üstelik de işim başımdan aşkın. Yarın sana olayı tüm ayrıntılarıyla anlatırım. Pek acelesi yok bunun."

"Yo, hayır, acelesi var: Anlamak istiyorum... Neden bozuştunuz?"

"Az önce söyledim ya!" Henri zoraki gülümsedi: "Memnun olman gerek, kaç zamandır bunu istemez miydin?"

Paule, ona kuşkulu bir bakış attı: "Ama neden şimdi? İnsan saçma sapan bir politik olayda farklı görüşleri savunuyor diye, on beş yıllık dostluğunu bir kalemde silip atmaz."

"Eh işte, gördüğün gibi atabiliyor! Hem senin saçma sapan dediğin şey çok önemli!"

Paule'ün yüzü değişti: "Bana gerçeği söylemiyorsun."

"Emin ol, gerçeği söylüyorum."

"Kaç zamandır bana artık hiçbir şey söylemez oldun. Seninle bunu konuşmaya geldim: Bana yine güven duymanı istiyorum."

"Sana güvenim sonsuz. Gerisini yarın konuşsak! Şimdi çok işim var."

Ama Paule yerinden kıpırdamadı: "Geçen akşam Josette'le konuşmam seni sinirlendirmiş olmalı. Senden özür dilerim."

"Asıl ben özür dilerim; o gece pek keyfim yoktu..."

"Sakın özür dileme!" Paule başını kaldırdı, bakışları içler acısıydı: "O genel prova gecesi ve sonraki günler çok şey anladım. Diğer insanlarla, benimle, bir tutulamazsın sen! Senin olduğun gibi değil de düşlediğim gibi olmanı istemem, kendimi sana tercih etmek gibi bir şeydi. Kendini beğenmişlikti yani... Ama bitti artık... Sadece sen varsın. Ben bir hiçim! Bir hiç olmaya razıyım, senden gelen her şeye de razıyım..."

"Dinle, böyle heyecana gerek yok! Yarın konuşuruz dedim ya sana!" Henri son derece rahatsız olmuştu.

"Yoksa dürüstlüğüme inanmıyor musun? Bu benim suçum; gereğinden fazla gururluyum! Ama her şeyden vazgeçmek hiç öyle kolay değil. Her neyse, artık sana yemin edebilirim. Kendim için hiçbir şey istemiyorum. Tek sen varsın ve benden her şeyi isteyebilirsin."

"Aman Tanrım! Lenoir gelmeden gitse bari!" diye düşündü Henri, sonra Paule'e döndü: "Sana inanıyorum; senden şimdilik tek istediğim, yarına kadar sabretmen ve çalışmama izin vermen."

"Benimle alay ediyorsun." Paule'ün sesi öfke doluydu. Sonra yüzü yumuşadı: "Tekrar ediyorum: Tamamen seninim. İkna olman için ne yapayım? Bir kulağımı kesmemi ister misin?"

"Ne yapayım ki onu?" dedi Henri işi şakaya vurarak.

"Bir simge olurdu." Paule'ün gözleri yaşarmıştı: "Aşkımdan şüphe etmene katlanamıyorum."

Kapı aralandı. "Bay Lenoir geldi... İçeri alayım mı?"

"Beş dakika beklesin." Henri, Paule'e gülümsedi: "Aşkından şüphe etmiyorum. Ama gördün işte, randevularım var. Şimdi gitmen gerekiyor."

"Lenoir'ı bana tercih mi ediyorsun yani? Senin için ne ifade eder ki o? Oysa ben seni seviyorum." Gözyaşlarına boğulmuş, ağlıyordu: "Tekrar insan içine çıkmam, yazmayı denemem, hep senin aşkın uğrunaydı."

"Tabii, biliyorum."

"Sana, kendini beğenmiş biri olduğumu, sadece işime önem verdiğimi söylemiş olabilirler. Bunu söyleyenler hiç de iyi yapmıyorlar. Hemen yarın senin önünde tüm yazılarımı ateşe atacağım."

"Budalalık olur bu!"

"Yapacağım, göreceksin..." Heyecanla ekledi: "Hatta hemen şimdi, eve dönünce yapacağım."

"Hayır, lütfen yapma; hiçbir anlamı yok."

Paule'ün yüzü yine acıklı bir hal aldı: "Seni aşkıma inandırmak için yapabileceğim hiçbir şey yok mu yani?"

"İnanıyorum, tüm kalbimle inanıyorum."

"Canını sıkıyorum!" dedi Paule ağlayarak. "Ne yapsam acaba? Bu yanlış anlamalara bir son vermemiz gerek!"

"Hiçbir yanlış anlama yok, emin ol."

"Bak işte, yine canını sıkıyorum," dedi Paule umutsuzlukla. "Beni artık görmek bile istemiyorsun."

"Doğru," diye düşündü Henri. "Çok doğru! Onu artık görmek istemiyorum." Sonra yüksek sesle sürdürdü: "Görmek isterim tabii."

"Sonunda benden nefret eder hale geleceksin. İnanılır şey değil. Aramızda böyle bir kavga çıksın!"

"Kavga filan çıktığı yok!"

"Görmüyor musun, kavgaya neden oluyorum," dedi Paule, yeniden hıçkırıklara boğulmuştu.

"Haydi Paule, sakinleş." Henri en yumuşak sesiyle konuşuyor, ama içinden Paule'ü dövmek geliyordu. Paule'ün saçlarını okşamaya koyuldu: "Haydi sakinleş artık."

Bir süre daha onun saçlarını okşamayı sürdürdü; sonunda Paule başını kaldırdı.

"Tamam gidiyorum." Henri'ye kaygıyla baktı: "Yarın yemeğe geleceğine söz ver!"

"Yemin ederim."

"Artık onu hiç görmemek, bu işin tek çözüm yolu!" diye düşündü Henri, Paule gittikten sonra. "Ama onu hiç görmesem paramı kabul etmez. Kendine saygısı olan bir kadının karşı taraftan para kabul etmesi, ancak erkeğe sıkı sıkıya bağlı olması durumunda anlam kazanır. Bir çare bulmalıyım. Ama artık onu kesinlikle görmek istemiyorum," diye karar verdi.

"Beklettiğim için özür dilerim."

Lenoir, "Hiç önemi yok," dedi hafif bir el işaretiyle. Öksürdü, şimdiden kıpkırmızı kesilmişti. Besbelli ki eleştirisini önceden hazırlamıştı; ama Henri'yle karşı karşıya gelince sözleri sanki anlamlarını yitirmişlerdi. "Geliş nedenimi herhalde tahmin ediyorsunuz."

"Evet, Dubreuilh'le aynı safta olmaya karar verdiniz ve benim davranışımı kınıyorsunuz; bunun nedenlerini açıklamıştım: Sizi ikna edemediğime üzgünüm."

"Okuyucularınızdan gerçeği saklamak istemediğinizi söylüyorsunuz: Ama hangi gerçek?" Konuşmasının en can alıcı noktasını yeniden yakalamış gibiydi; bundan sonrası çorap söküğü gibi giderdi artık! Belirsiz gerçek, kısmi gerçek gibi... Henri onun anlatacaklarını önceden biliyordu; Lenoir o genel lafları bitirince, dikkatini tekrar topladı: "Sovyetler Birliği'nde polis baskısı, kapitalist ülkelerdeki ekonomik baskıyla eşdeğer bir rol oynar. Bu baskının Sovyetler Birliği'nde sistemleştirilmiş olması bence son derece yararlıdır; işçinin kovulma, sorumlunun ise iflas etme tehlikesiyle karşı karşıya kalmadığı bir rejim, yeni ceza biçimleri yaratmak zorundadır."

"Ama bu tür ceza yöntemleri şart değil ki!" dedi Henri, "Hem kapitalist sistemdeki işsizin durumunu, bir kamp mahkûmununkiyle kıyaslayacak değilsiniz herhalde!"

"En azından günlük ihtiyaçları sağlanıyor. Bence durumları çıkarcı propagandanın ortaya attığı kadar feci değil; üstelik Sovyet uyruklu bir vatandaşın düşünce biçimi bizimkinden çok farklıdır: Çalışma yerinin isteği dışında, üretim gereksinimlerine göre değiştirilmesini doğal karşılar."

"Düşünce biçimi ne olursa olsun, hiçbir insan sömürülmeyi, kötü beslenmeyi, haklarından mahrum edilmeyi, bir yere zorla kapatılmayı, ağır işlerle bitap düşürülüp soğuktan, skorbütten ya da dermasızlıktan ölmeye mahkûm edilmeyi doğal karşılayamaz," dedi Henri. "Politika şaşırtıcı bir şey doğrusu!" diye geçirdi aklından. Lenoir bir karıncayı bile ezecek adam değildi; oysa şimdi kampların dehşetini gönül rahatlığıyla kabulleniyordu.

"Kimse kötülüğü salt kötülük olsun diye yapmaz," dedi Lenoir. "Hele hele Sovyetler Birliği, tüm diğer rejimlerden daha az ister bunu. Bu önlemleri alıyorsa, gerekli olduğu için alıyordur." Lenoir daha da çok kızarmıştı. "Gereksinimlerini, boğuştukları zorlukları bilmediğimiz bir ülkenin kuruluşlarını, ne hakla kınamaya kalkışırsınız? Bu çok sorumsuz bir davranış."

"Bu gereksinimlerden, zorluklardan söz ettim ben!" dedi Henri. "Sovyet rejimini tümüyle kınamadığımı da pekâlâ biliyorsunuz: Ama onu körü körüne, tümüyle kabullenmeye, ben korkaklık derim. Gereklilik düşüncesini ortaya atarak her şeyi rahatça doğrulatabilirsiniz; ama bu, iki yanı keskin bir kılıç gibidir; Peltov kamplar gereklidir demekle, sosyalizmin bir ütopya olduğunu kanıtlamış oluyor."

"Bugün gerekli oluşları, her zaman olacakları anlamına gelmez. Unutmayın ki Sovyetler Birliği'ndeki durum şu ara bir savaş durumudur. Büyük kapitalist ülkeler Sovyetler Birliği'ni ezmek için fırsat kolluyorlar."

"Böyle bir durumda bile, bu kampların gerekli olduklarına dair bir kanıt yok. Doğru, kimse kötülüğü salt kötülük olsun diye yapmaz. Ama bazen de boşu boşuna yapmış olabilir. Her yerde olduğu gibi Sovyetler Birliği'nde de hatalar işlenmiş olduğunu yadsıyamazsınız: Açlık ve kıtlık; isyanlar ve katliamlar gibi... Üstelik bunlardan kaçınmak da mümkündü. Bu kamplar da, bunlar gibi bir hata bence. Biliyor musunuz," diye sürdürdü Henri, "Dubreuilh de aynı kanıda".

"İster gereklilik olsun ister hata, siz yine de yanlış bir iş yaptınız. Sovyetler Birliği'ne saldırmak, orada olup bitenleri değiştiremez, sadece kapitalist ülkelerin ekmeğine yağ sürer! Amerika'dan, savaştan yana mı mücadele vermek istiyorsunuz?"

"Tabii ki hayır! Komünizm en ağır eleştirilere dayanacak güçtedir."

"Bu konuşmalarınızda, komünizmin dışında kalmak diye bir şey olmadığını, bu durumda eninde sonunda antikomünizme yenik düşüleceğini bir kere daha kanıtlamış oldunuz. Orta yolu yoktur bunun; SRL başından beri ya sağ kesime bağlanmaya ya da yok olmaya mahkûmdu."

"Eğer düşündüğünüz buysa, gidip Komünist Partisi'ne üye olmanız en iyi çözüm yolu."

"Evet, doğru! Yapacağım zaten!" dedi Lenoir. "Durumun net olmasını istiyordum; bundan böyle sizden yana değil, size karşıyım."

"Üzgünüm," dedi Henri.

Bir süre birbirlerini sıkıntıyla süzdüler; Lenoir "Hoşça kalın!" dedi.

"Güle güle."

Evet. Kendini savunmanın bir yolu da buydu herhalde: Körü körüne inançlı olma adına olayları, rakamları, mantığı ve kendi sağduyusunu tümüyle yadsımak! Stalin'in her yaptığı doğrudur, iyidir... "Lenoir komünist değil, kraldan fazla kralcı olması da bundan olacak," diye düşündü. Lachaume'la ya da başka bir komünistle konuşmak isterdi, zeki ve fazla sekter olmayan biriyle...

"Bu son günlerde Lachaume'u gördün mü?" diye sordu Vincent'a.

"Evet."

Kamplar sorunu Vincent'ı allak bullak etmişti; başta açıklama yapılmaması gerektiğini düşünmüş, sonra Henri'nin düşüncesine katılmıştı.

"Yazılarım hakkında ne düşünüyor?" dedi Henri.

"Sana karşı oldukça öfkeli. Komünizm düşmanlığı yaptığını ileri sürüyor."

"Ya, öyle mi? Peki ya kamplar? Onu rahatsız etmiyor mu? Kamplar konusunda ne diyor?"

Vincent gülümsedi:

"Öyle bir şey olmadığını, çok iyi bir kuruluş olduğunu... Ne bileyim, kendiliğinden zamanla kaybolacağını filan..."

"Anlıyorum," dedi Henri. Öyle ya da böyle, insanlar kendilerine sorular sormaktan kaçınıyorlar, sistemlerini korumak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Komünist basın, yeniden inşa ve ıslah etme kampları diye adlandırdığı o kuruluşu övgülere boğmaya kadar vardırdı işi. Stalin'e karşı olanlar ise, bu olayı kin ve öfkelerini iyice pekiştirmeye yarayacak bir bahane olarak gördüler.

"Hâlâ kutlama telgrafları geliyor." Samazelle elindekileri Henri'nin masasına attı: "Kamuoyunu altüst ettik," diye sürdürdü sevinçli bir ifadeyle. "Scriassine görüşme odasında bekliyor. Yanında Peltov ve tanımadığım iki kişi daha var."

"Tasarıları beni ilgilendirmiyor," dedi Henri.

"Yine de onlarla görüşmeliyiz!"

Henri'nin önüne koyduğu bir tomar kâğıdı işaret etti: "Volange'ın bize yolladığı şu harika yazılara bir göz atmanızı isterdim."

"Volange *L'Espoir*'da asla yazı yazamaz."

"Bu çok yazık!" dedi Samazelle.

Kapı açıldı; Scriassine o cezbedici gülümseyişiyle içeri girdi: "Bize ayıracak birkaç dakikan vardır herhalde? Dostlarımız sabırsızlanıyorlar; yanımda Peltov, Moskova'da muhabir olarak on beş yıl yaşamış Bennet adlı bir Amerikalı gazeteci ve Moltberg var... Ben Parti'den ayrıldığımda Viyana'da hâlâ komünist bir militan olarak çalışıyordu. Girebilir miyiz?"

"Tabii."

Girdiler; bakışları sitem doluydu... Ya Henri onları beklettiği olduğundan ya da kimsenin onlara yapılan haksızlıklara arka çıkmadığından... Kim bilir? Henri bir el işaretiyle onlara yer gösterdi ve Scriassine'e döndü: "Bence bu toplantı çok gereksiz. Tüm konuşmalarımızda ve yazılarımda şunu iyice belirtmiştim: Komünizme karşı değilim. Projeni bana sunacağına, de Gaullecü Birliğe götürsen daha iyi olur."

"Bana da Gaulle'den söz etmeye kalkma," dedi Scriassine. "İktidara gelir gelmez yaptığı ilk iş, Moskova'ya uçmak oldu; bunu asla unutmamak gerek."

"Programımızı dikkatle inceleyecek zaman bulamadınız herhalde," dedi Moltberg sitem edercesine. "Bizler solcuyuz; de Gaullecü hareketi büyük kapitalistler desteklemekte. Ona katılmamız asla söz konusu değil. Bizler demokrasinin hayatiyet taşıyan güçlerini Rus totalitarizmine karşı bir araya getirme çabasındayız." İtiraz etmeye hazırlanan Henri'yi ölçülü bir hareketle susturdu: "Komünizme karşı olmadığınızı söylüyorsunuz. Bazı aksaklıkları ortaya çıkardınız, ama daha ileri gitmeyi reddediyorsunuz. Oysa her şeyi yarı yolda bırakmanız da olanaksız; totaliter bir ülkeye karşı tüm imkânlarımızı seferber etmeliyiz."

Scriassine heyecanla atıldı: "Bizden uzak düştüğünü söyleme bana. SRL'nin kuruluş nedenlerinden biri de Avrupa'nın Stalin'in eline düşmesini engellemekti. Bizim de gerçekleştirmek istediğimiz, özerk bir Avrupa'dır. Ama bu olayın Amerika'nın yardımı olmaksızın gerçekleşemeyeceğini de anladık!"

"Ne demezsiniz!" dedi Henri. Omuz silkti: "Amerika'nın egemenliğinde bir Avrupa! Tamtamına SRL'nin kaçınmak istediği şeydi bu... Hatta amaçlarımızın ilkiydi; çünkü Stalin'in Avrupa'yı ele geçireceğini hiç düşünmedik."

"Ben Amerika'ya karşı beslediğiniz önyargıları anlayamıyorum." Bu ruhsuz sesin sahibi Bennet'ti. "Amerika'yı kapitalizmin

kalesi olarak gören sadece komünistlerdir. Amerika aynı zamanda büyük bir işçi ülkesidir de! Gelişme, refah ve gelecek vaat eden bir ülke."

"Yo, hayır! Amerika her zaman, her yerde, sistemli olarak ayrıcalıklı kesimlerden yana olmuş bir ülkedir; Çin'de, Yunanistan'da, Türkiye'de, Kore'de savundukları nedir ki? Tabii ki halk değil! Sermayedir, büyük toprak sahiplerinin çıkarlarıdır... Düşünün bir, Franco ve Salazar'ı destekliyorlar!"

Henri o sabah Portekizli yaşlı dostlarının bir ihtilal hazırlamış olduklarını öğrenmişti: Sonuç olarak dokuz yüz kadar tutuklama olmuştu.

"Siz Dışişleri Bakanlığı'nın güttüğü politikadan söz ediyorsunuz," dedi Bennet: "Bir Amerikan halkı olduğunu da gözden ırak tutmayın. Ülkenin özgürlük ve demokrasiden yana olan tüm kesimlerine ve solcu sendikalara güven duyabiliriz."

"Sendikalar hükümet politikasından hiçbir zaman kopmadılar ki!" dedi Henri.

"Olayları olduğu gibi görebilmeli," dedi Scriassine. "Avrupa kendini ancak Amerika'nın desteğiyle SSCB'ye karşı savunabilir. Avrupa soluna bunu kabullenmeyi men edersen, sağ kesimin çıkarları ile demokrasinin çıkarları arasında tatsız bir kavram karmaşası oluşacak."

"Sol kesim sağcıların politikasını güderse, sol olmaktan çıkar," dedi Henri.

"Sonuçta," dedi Bennet saldırgan bir tavırla, "Amerika ve SSCB arasında, SSCB'yi tercih ediyorsunuz."

"Evet, bunu hiçbir zaman gizlemedim."

"Nasıl olur da Amerikan kapitalizminin yol açtığı ufak tefek kusurlar ile bir polis devleti baskısının dehşet vericiliğini bir tutabiliyorsunuz?" dedi Bennet. Sesini birden yükseltmişti ve büyük laflar etmeye başlamıştı; Moltberg de ona katılıyordu. Scriassine ile Peltov ise, aralarında hızlı hızlı Rusça konuşuyorlardı. Hiçbiri birbirine benzemiyordu; ama hepsinin de bakışları, isteklerle dolu ürkütücü bir düş içinde dalıp gitmişti. Hepsi de o dehşet verici geçmişlerine tutsak olmuşlar, yaşadıkları dünyayı yadsımayı tercih etmişlerdi. Hepsinin sesleri, söyledikleri kehanetlerle dopdoluydu. Belki de SSCB'ye karşı yaptıkları tanıklıkların en etkileyici olanı da buydu. Stalin rejiminin bir daha asla silinmemek üzere çehrelerinde bırakmış olduğu o izler! O kuşkulu, öfkeli, ürkmüş ifadeler... Kovuşturmaya uğramış insanla-

rın ifadesi yani. Anılarını Henri'nin yüzüne adeta vururcasına anlatmaya başladıklarında, onları durdurmaya çalışmak boşunaydı; Henri'nin kararını, o anılar yoluyla değiştirmeyi düşünmeyecek kadar da zekiydiler. Daha çok bir rahatlama, bir içini dökmeydi yaptıkları. Bennet, birden bitik bir vaziyette sustu.

"Burada işimiz ne bizim?" dedi.

"Bunun bir zaman kaybından öte gitmeyeceğini zaten söylemiştim sizlere," dedi Henri.

Ayağa kalktılar; Moltberg, Henri'nin gözlerine uzun uzun baktı:

"Belki de sandığınızdan çok daha kısa bir sürede yeniden karşılaşırız," dedi yumuşak bir sesle.

Onlar bürodan çıkar çıkmaz Samazelle atıldı:

"Böyle heyecanlı insanlarla tartışmak çok zor! İşin en ilginç yönü birbirlerinden nefret etmeleri. Kendinden daha uzun süre. Stalin yanlısı kalmış olana, diğerleri hain gözüyle bakıyor. Aslında hepsinin durumu kuşku uyandırıcı... Bennet, Moskova'da tam on beş yıl geçirmiş: Bugün ileri sürdüğü kadar rejimden nefret ettiyse eğer, düşünün korkaklığını! Hepsi de damgalanmış bu adamların." Rahat, emin bir tavrı vardı.

"Her neyse, de Gaullecülükle birleşmeyi istemeyecek kadar dürüstler," dedi Henri.

"Politikadan çok uzaklar."

Samazelle solda bir varlık gösterememişti: Onun için, sağ kesime kaymak son derece doğal bir davranıştı; çünkü onu ilgilendiren, attığı nutukların anlamı değil, sadece dinleyicilerin sayısıydı. Henri'ye Volange'dan yazılar getirmişti; de Gaullecü Birliği'nin programından, ölçülü bir sempatiyle söz ediyordu. Henri bu üstü kapalı konuşmalarını anlamazlıktan geliyordu. Ama boşunaydı! Bir süre sonra Samazelle doğrudan atağa geçti:

"Bakın," dedi açık bir ifadeyle, "gerçekten de özerk bir sol kesim oluşturmak isteyenler için iyi bir fırsat bu! Scriassine, ABD'nin desteği olmaksızın Avrupa'nın var olamayacağını düşünmekte hakh. Batı'nın Sovyetleşmesine karşı koyan tüm güçleri, gerçek bir sosyalizmin çatısı altında birleştirmek bizim görevimiz olmalı. Size önerdiğim program şu: Amerikan halkından geldiği sürece, Amerikan desteğini ve solcuların politikasına yaklaştığı ölçüde de Gaullecü Birlikle bir ittifakı kabul etmek!"

Henri'ye ciddi ve ısrarlı bir şekilde bakıyordu.

"Böyle bir programa evet diyeceğimi asla düşünmeyin," dedi Henri. "Ben vargücümle Amerikan siyasetine karşı çıkmayı sürdüreceğim. Hem, de Gaullecülüğün de gerici olduğunu pekâlâ biliyorsunuz."

"Korkarım durumu pek iyi kavrayamadınız," dedi Samazelle. "Ne kadar temkinli davranırsanız davranın, antikomünist damgasını yemiş olduk bir kere; bu, bize okuyucularımızın yarısı kadarını kaybettirir. Gazetenin tek şansı, başka bir okuyucu kitlesi kazanabilmesine bağlı. Bunun için de tuttuğumuz yolda hızla ilerleyelim."

"Yani tümüyle antikomünist bir gazete olmak, öyle mi? Bu, söz konusu olamaz. İflas edeceksek edelim, ama sonuna dek çizgimizi koruyalım."

Samazelle hiç yanıt vermedi; Trarieux tabii ki onun fikirlerini paylaşıyordu, ama Lambert ve Luc'un daima Henri'den yana olacaklarını da biliyordu. Bu koalisyona karşı elinden bir şey gelmezdi.

"*L'Enclume*'ü okudunuz mu?" diye sordu iki gün sonra. Yüzünde memnun bir ifadeyle, dergiyi Henri'nin çalışma masasına attı. "Okuyun bir."

"Okunacak özel bir şey mi var?" diye sordu Henri kayıtsızca.

"Sizinle ilgili bir yazı. Okuyun!" diye yineledi.

"Daha sonra okurum."

Samazelle çalışma odasından ayrılır ayrılmaz gazeteyi açtı: "Maskeler Düştü!" İşte yazının başlığı buydu. Yazıyı okudukça Henri giderek öfkelendiğini hissediyordu. Lachaume, birbirinden kopuk alıntılar yaparak çıkardığı yalan yanlış özetlerle, Henri'nin eserlerinin bazı faşist düşüncelerle gerici bir ideoloji içerdiğini anlatıyordu. Özellikle de piyesi Direnişe bir hakaretti. Henri temelde insanları küçümsüyordu: *L'Espoir*'da yayınlamış olduğu itici yazılar bunun en büyük kanıtıydı. Hem Sovyetler Birliği'nin bir sempatizanı olarak ortaya atılmak hem de bu iftira kampanyasını başlatmak yerine, antikomünist olduğunu açıkça söylemek daha dürüst bir davranış olurdu: İlkel bir kurnazlıktı Henri'ninki; bu da diğer insanları ne denli aptal yerine koyduğunu gösteriyordu. Hain ve satılmış sözcükleri yazıya dökülmemiş olmakla beraber, satırların arasında sezinleniyordu. Ve bunu yazan da Lachaume'du. Lachaume!.. Onun Paule'ün evinde gizlendiği günlerde, parkeleri neşeyle parlattığı zamanki halini gözünün önüne getiriyordu: Lyon Garı'nda, üstünde o upu-

zun pardösü, heyecanını gizlemeye çalışarak vedalaştığını görür gibi oluyordu... Noel çiçekleri çatırdıyordu; Bar Rouge'un bir masasına oturmuş "Birlikte çalışmalıyız!" diyordu; biraz sonra da utangaç bir tavırla: "Sana hiç karşı çıkmadık." Henri düşünmeye çalıştı: "Onun bir suçu yok. Asıl suçlu olan, onu bu işe koşan Parti'dir." Ama birden korkunç bir öfkeye kapıldı. Yo, hayır! Oydu tek tek her cümleyi kâğıda döken! İnsan boyun eğmekle yetinmez, kendinden de mutlaka bir şeyler katardı. Suç ortaklarından daha çok mazur görülemezdi. Çünkü yalan söylediğini pekâlâ biliyordu. "Bir faşist olmadığımı ve asla da olmayacağımı iyi bilir o!"

Ayağa kalktı: Bu yazıya yanıt vermek söz konusu değildi; söyleyeceklerinin tümünü Lachaume zaten biliyordu. Sözcükler anlamlarını yitirince, yapılacak tek şey vurup kırmaktı... Otomobiline bindi: Bu saatte Lachaume Bar Rouge'da olmalıydı. Henri Bar Rouge'a vardığında, orada dostlarıyla içki içen Vincent'ı gördü.

Ama Lachaume yoktu.

"Lachaume burada değil mi?"

"Hayır."

"O halde *L'Enclume*'de olmalı."

"Bilmiyorum," dedi Vincent. Ayağa kalkıp Henri'nin peşinden geldi: "Araban var mı? Gazeteye gidiyorum."

"Ben gitmiyorum," dedi Henri. *"L'Enclume*'e gidiyorum."

Vincent peşinden geldi: "Boş versene!" dedi.

"Lachaume'un yazısını okudun mu?"

"Okudum... Yayınlatmadan önce bana okutmuştu; ben de ona kızıp darıldım. Berbat bir şey! Ama olay çıkarmak sana ne kazandırır ki?"

"Dövme isteğine kolay kolay kapılmam ben! Ama bu kez bunun ihtiyacını bayağı hissediyorum. Olay çıkması daha da sevindirir beni."

"Yanlışın var," dedi Vincent. "Bundan yararlanıp tekrar atağa geçecekler ve işi daha da ileri vardıracaklar."

"Daha ileri vardırmak mı? Zaten bana faşist dediler. Bundan daha da ileri gidilemez ki! Hem ne olursa olsun, umurumda değil." Otomobilin kapısını açmıştı. Vincent, kolundan tuttu:

"Bak, bir adama diş biledikleri zaman, hiçbir şey gözlerini korkutmaz. Bir zayıf noktasını bulup çıkarırlar. İşte seninle de böyle uğraşacaklar."

Henri, Vincent'na baktı: "Bir zayıf nokta mı? Josette'ten ve hakkında çıkarılan dedikodulardan mı söz ediyorsun yani?"

"Evet, öyle! Belki farkında değilsin, ama herkesin ağzında."

"Buna cesaret edemezler."

"Çekineceklerini mi sanıyorsun yoksa?" Duraksadı bir an: "Yazısını gösterdiğinde Lachaume'a o kadar bağırdım ki on satır kadarını çıkardı. Ama bir dahaki sefere baklayı ağzından çıkarır."

Henri bir süre suskun kaldı. Zavallı Josette öylesine güçsüzdü ki Lachaume'un yazıdan çıkardığı o on satırı okuyabileceğini düşünmek bile tüyler ürperticiydi.

Direksiyona geçti: "Haydi bin, gazeteye gidelim. İkna etmeyi başardın beni." Debriyaja basarken: "Teşekkür ederim," diye ekledi.

"Bunu Lachaume'dan beklemezdim doğrusu," dedi Vincent.

"Ne Lachaume'dan ne de başkasından! Birinin özel yaşamına bu şekilde saldırmak, gerçekten de iğrenç bir davranış."

"Evet, gerçekten de iğrenç!" Vincent yine duraksadı: "Ama anlaman gereken bir şey var; artık özel yaşamın diye bir şey kalmadı."

"Nasıl yani? Tabii ki özel yaşamım var ve sadece beni ilgilendirir."

"Ama sen artık kamuoyuna mal olmuş bir kişisin; ne yapsan ne etsen halkın gözünden kaçmayacaktır. İşte kanıtı! Her konuda eksiksiz olabilmen gerek."

"İnsan kendini iftiraya karşı savunamaz ki," dedi Henri. Bir süre sessizce gittiler. "Bu iş için Lachaume'u görevlendirdiklerini düşünüyorum da! Özellikle de Lachaume'u! Pes artık! Benden ne kadar da nefret ediyorlarmış," diye sürdürdü.

"Sevecek de değiller herhalde!"

Gazetenin önüne geldiler; Henri arabadan indi:

"Bir yere uğramam gerek; birazdan gelirim." Aslında bir yere uğrayacağı yoktu, ama beş dakika yalnız kalabilmek istiyordu. Sokaklarda rastgele yürüdü. "Sevecek de değiller herhalde!" Yo, hayır, böyle bir şeyi asla düşünmüyordu, ama nefretlerinin bu denli şiddetli olabileceğini de düşünmemişti doğrusu. Geçmişten kalan bazı sözler geldi aklına: Dürüst rekabet, saygınlıkla mücadele etme! Kim bilir kaç asırlık cümlelerdi bunlar. Artık anlamlarını kimse hatırlamaz olmuştu. Komünistlerin ona resmi olarak karşı koyacaklarını biliyordu: Ama için için, çoğunun ona

sempatilerini yitirmeyeceğini, hatta bazılarının söyledikleri üzerine düşüneceklerini sanmıştı. "İşin gerçeği şu ki benden nefret ediyorlar!" Önüne neresi gelirse, öylesine yürüyordu. Paris, sonbaharın sis bulutları altında Bruges şehri kadar güzel, ama hüzünlüydü; nefret yakasına yapışmıştı. Bu, yeni ve yaşanması oldukça güç bir deneyimdi. "Aşk gibi duygular aldatıcıdır," diye düşündü Henri. "Dostluk ise yaşam gibi geçicidir: Ama nefret, birini yakaladı mı bırakmaz ve ölüm kadar kesindir." Bundan böyle nereye gitse, ne yapsa bu damga yakasını bırakmayacaktı: "Nefret ediyorlar benden!"

Scriassine, bürosunda bekliyordu onu. *"L'Enclume*'ü okumuştur," diye geçirdi aklından Henri. "Demir tavında dövülmeli diye düşünüyor olmalı." Hemen atıldı:

"Benimle konuşmak mı istiyorsun?" İlgili görünmeye çalışıyordu. "Bir sorunun mu var? Pek iyi görünmüyorsun."

"Başım feci halde ağrıyor: Yeterince uyumuyorum ve fazla votka içiyorum. Önemli bir şey yok," dedi Scriassine. Sandalyesinde doğruldu, yüz ifadesi değişmişti: "O günden bu yana kararını değiştirip değiştirmediğini sormaya gelmiştim."

"Hayır değiştirmedim. Değiştirmeyeceğim de!"

"Komünistlerin sana yönelik davranışları hiç düşündürmüyor mu seni'!"

Henri gülmeye başladı: "Düşündürüyor tabii! Bol bol düşünüyorum; bundan başka yaptığım bir şey yok."

Scriassine derin derin içini çekti: "Sonunda her şeyi daha açık seçik görebileceğini umuyordum."

"Haydi haydi üzülme! Bana ihtiyacın yok."

"Kimseye güven kalmadı artık," dedi Scriassine. "Sol kesim o eski coşkusunu kaybetti. Sağ desen, hiçbir şeyden ders alamadı." İç karartıcı bir sesle ekledi: "Bazen içimden bir ses, 'git taşrada yaşa' diyor."

"Git o zaman."

"Kendimde bu hakkı göremiyorum." Scriassine bitik bir halde elini alnına dayadı: "Ne feci bir baş ağrısı bu böyle."

"Bir Orthedrine hapı ister misin?"

"Aman yok, hayır! Birazdan birileriyle buluşacağız. Eski dostlar! Pek cezbetmiyor bu beni; ayılmak istemiyorum."

Bir sessizlik oldu: "Lachaume'a yanıt verecek misin?"

"Kesinlikle hayır."

"Yazık! Oysa istediğin zaman kendini çok iyi savunmayı biliyorsun. Dubreuilh'e yanıtın çok iyiydi!"

"Evet ama, doğru muydu acaba?" Scriassine'e baktı: "Sana bilgi veren, güvenilir biri miydi diye düşünüyorum."

"Bilgi veren mi?" Scriassine acı çektiğini belirtircesine elini yüzünde gezdiriyordu.

"Dubreuilh'ün kartını ve fişini gördüğünü ileri süren şu adam işte."

Scriassine hafifçe gülümsedi: "Öyle biri yok ki!"

"İnanılacak şey değil! Uydurdun mu yani!"

"Parti'ye kayıtlı olsun ya da olmasın, benim gözümde Dubreuilh bir komünisttir. Seni de inandırmak için birazcık hile yaptım."

"Ya adamla konuşmak isteseydim?"

"İnsan psikolojisinden az da olsa anlarım. Bunu istemeyeceğinden emindim."

Henri, Scriassine'e şaşkınlıkla baktı. Bu kadar doğal söylenen bir yalan için ona nasıl kızabilirdi ki? Scriassine utangaç utangaç gülümsedi: "Kızdın mı yoksa?"

"Bu tür oyunlar bana göre değil."

"Aslında sana hizmette bulundum sayılır."

"Bak, teşekkür etmeye hiç mi hiç niyetim yok."

Scriassine yanıt vermeden gülümsedi; sonra ayağa kalktı: "Artık randevuma gitsem iyi olur."

Henri bir süre gözleri sabit bir noktaya dikili, öylece oturdu kaldı. Peki ya, Scriassine böyle bir yalan uydurmamış olsaydı, olaylar nasıl gelişirdi? Belki de hiçbir şey değişmezdi. Evet, kim bilir? Ne olursa olsun, oyuna hileli kâğıtlarla girdiğini düşünmek onu çok sinirlendiriyordu: Her şeye yeni baştan başlamak isteğine kapılmıştı: "Neden oturup Nadine'le konuşmayayım?" diye düşündü birden. Vincent onu zaman zaman görürdü; ona ne zaman görüşeceklerini sormaya karar verdi.

Perşembe günü Henri, Nadine'in beklediği kafeye girdiğinde kendini oldukça heyecanlı hissediyordu; oysa Nadine'in düşündükleri şimdiye dek gözünde pek bir önem taşımamıştı. Masasının önünde durdu: "Selam."

Nadine bakışlarını kaldırdı: "Selam!" Kayıtsız bir ifadesi vardı. Pek de şaşırmışa benzemiyordu. "Vincent biraz gecikebilir. Sana bunu söylemeye gelmiştim. Oturabilir miyim?"

Nadine evet anlamında başını salladı.

"Seninle konuşabildiğime çok memnunum," dedi Henri gülümseyerek. "Aramızda özel bir ilişki vardı. Babanla dargın olmam bu ilişkiyi umarım bozmamıştır."

"Özel ilişki dediğin, denk düşünce oturup biraz sohbet etmekti," dedi Nadine soğuk bir tavırla. "*Vigilance*'a artık gelmiyorsun, onun için görüşemiyoruz. Sorun değil bunlar."

"Benim için öyle! Dargın değilsek zaman zaman oturup birlikte bir şeyler içebiliriz. Bunu engelleyen ne?"

"Buna bizi mecbur kılan da yok ama!"

"Tamam, anlaşıldı! Dargınız demek." Nadine'den yanıt gelmeyince Henri sürdürdü: "Benimle aynı safta olan Vincent'la görüşüyorsun ama!"

"Vincent senin yazdığın gibi bir mektup yazmadı."

Henri biraz sinirli, yanıt verdi: "Babanınki de pek nazik sayılmazdı hani!"

"Olabilir, ama seninki oldukça çirkindi."

"Belki... Çok öfkeliydim." Bakışlarını Nadine'e dikti: "Biri bana babanın Komünist Partisi'ne üye olduğunu, bu konuda kesin kanıtlar ele geçirdiğini söyledi. Babanın bunu benden gizlemiş olması beni deliye çevirdi. Kendini benim yerime koysana bir."

"Bu zırvalara inanmasaydın," dedi Nadine.

İşte yine o inatçı tavrını takınmıştı. Onu ikna etmek neredeyse olanaksızdı. Üstelik Henri, kendini temize çıkarmak için Dubreuilh'ü suçlamak zorunda kalacaktı. Vazgeçti bundan.

"Sadece bu mektuptan dolayı mı bana küskünsün, yoksa komünist dostların benim sosyal hain olduğuma seni de mi ikna ettiler?"

"Benim komünist arkadaşım yok," dedi Nadine. Henri'ye buz gibi bir bakış attı: "Öyle ya da böyle, artık eski Henri değilsin."

"Bu söylediklerin saçma," dedi Henri öfkeyle. "Hiç değişmedim ben."

"Değiştin."

"Hangi konuda? Ne zamandan beri? Nedir bende kınadığın? Anlatsana bana."

"Berbat insanlarla görüşüyorsun," dedi Nadine. Birden sesi heyecanla doldu: "En azından senin, her şeyin hatırlanmasını istediğini sanıyordum. Piyesinde çok doğru şeyler söylüyorsun: Hiçbir şey unutulmamalı filan gibi... Ama aslında diğerlerinden hiçbir farkın yok."

"Vincent sana saçma sapan şeyler anlatmış olmalı."

"Vincent değil, Sézenac anlattı." Nadine'in gözleri öfkeyle parıldıyordu: "Elini bu karıya nasıl değdirebilirsin? Ben ölür de bunu yapmazdım..."

"Sana geçen gün Vincent'a verdiğim yanıtı vereceğim: Özel yaşamım sadece beni ilgilendirir. Üstelik Josette'i tanıyalı bir yıl kadar oldu. Değişen ben değilim, sensin."

"Hayır değişmedim. Sadece, geçen yıl şimdi bildiklerimi bilmiyordum; hem sana güvenim sonsuzdu," diye sürdürdü Nadine meydan okuyarak.

"Güvenini neden yitirdin birden?" dedi Henri sinirli bir sesle.

Nadine anlaşılmaz bir tavırla başını önüne eğdi.

"Kamplar konusunda bana karşı tavır aldın: Bu, senin hakkın... Ama bununla, pis herifin teki olduğuma karar vermen çok farklı şeyler. Bu, babanın kanısı olsa gerek." Henri giderek öfkeleniyordu. "Ama bir zamanlar onun her dediğine öyle körü körüne inanmazdın."

"Kamplar konusunu açığa vurmak alçaklık değildi; hatta bence savunulabilir bir tutum," dedi Nadine sakin sakin. "Önemli olan, seni bunu yapmaya iten nedenler."

"Ama ben bunları ayrıntılı olarak anlattım. Öyle değil mi?"

"Sen, resmi nedenleri belirttin: Özel nedenlerine gelince, bunları kimse bilmiyor." Nadine, Henri'ye yine buz gibi bir bakış attı: "Tüm sağ kesim seni övgülere boğuyor. Rahatsız edici bir şey bu. Bunu önleyemediğini söyleyebilirsin bana, ama yine de rahatsız edici işte!"

"Bak Nadine, bu kampanyanın sağa yakınlaşmak için bir girişim olduğuna ciddi ciddi inanmıyorsun değil mi?"

"Her neyse, sonuçta sağ kesim sana iyice yakınlaşmış durumda ya!"

"Bu çok saçma bir düşünce. Sağa kaymak istemiş olsaydım çoktan yapardım. Hem *L'Espoir*'ın politik çizgisinin hiç değişmediğini de görüyorsun: Emin ol, zor bir iş bu! Vincent sana olup bitenleri anlatmadı mı?"

"Dostları söz konusu olunca, Vincent gerçekleri asla göremez. Tabii seni vargücüyle savunuyor; bu da sadece temiz kalpli olduğunun kanıtıdır."

"Ya sen? Sen beni bir alçak olmakla suçladığında, kanıtın var mı sanki?"

"Hayır yok! Ben de suçlamıyorum seni... Kuşku duyuyorum, hepsi o kadar." Keyifsiz bir şekilde gülümsedi: "Doğuştan kuşkucuyumdur ben."

Henri ayağa kalktı: "Tamam, tamam! İstediğin kadar kuşku duyabilirsin: Ama birine biraz dostluk duyduğumda, ona inanmak, güvenmek isterim ben. Dediğin doğru, sen asla öyle davranamazsın. Gelmekle hata etmişim, özür dilerim."

"Kuşku kadar feci bir şey yoktur," diye düşündü evine dönerken. "Keşke Lachaume gibi yerin dibine batırsalardı. Bu, daha dürüstçe bir hareket olurdu." Onları oturma odalarında kahvelerini içerken görür gibi oluyordu: Dubreuilh, Nadine, Anne. Asla "Alçaktır, pis herifin tekidir!" demezdi onlar. Bunu demeyecek kadar hassas davranan insanlardı. Onlar yalnızca kuşku duyuyorlardı. Kuşku duyan birine ne cevap verilebilir? Suçlanan biri kendine mazeret arayıp bulabilir, ama ya kuşkulu biri?... Tamamiyle savunmasızdır o! "Evet," diye düşündü öfkeyle daha sonraki günler. "İşte beni bu hale getirdiler. Kuşku duyulan bir insan. Üstelik, özel yaşamımı kurcalayıp bundan dolayı da kınıyorlar beni!" Ama Henri, ne bir halk sözcüsüydü ne de bir fikrin bayraktarlığını yapıyordu. Özel yaşamı onun için çok önemliydi. Üstelik politikadan öyle çok bıkmıştı ki! Zaten bir bulaşıldı mı kurtulmak olanaksızdı. Yapılan her özveri yeni sorumluluklara yol açıyordu. Önce gazete! Şimdi de tüm zevkleri ve istekleriydi gem vurması gereken... Neyin adına ama? Ne olursa olsun, insan yapmak istediklerinin hiçbirini yapamazdı. Hatta giderek aksini yapar hale gelirdi: O halde neden çekinsindi? Artık hiçbir konuda çekinmemeye karar vermişti; bu aşamaya geldikten sonra, artık ne önemi vardı ki?

Yine de bir akşam Lucie Belhomme ve Claudie de Belzunce'la bir masada kendini şampanya içiyor halde bulunca, Henri şaşırıverdi: "Benim bu sirkte işim ne?" Ne şampanyadan ne kristal avizelerden ne o boy aynalarından ne de kadife kaplı oturma yerlerinden hoşlanırdı! Hele hele yıpranmış bedenlerini cömertçe sergileyen kadınlardan hiç... Lucie, Dudule, Claudie, Vernon, hele hele Vernon'un genç erkek sevgilisi... Hiç, ama hiçbirinden hoşlanmıyordu.

Claudie anlatıyordu: "Odasına girdi, adamı yatakta çırılçıplak yatar halde buldu. Öyle bir halde yatıyordu ki!" Üç erkek kahkahalarla güldüler. Lucie biraz soğuk bir sesle "Çok komik!" dedi. Soylu biriyle görüşmekten gurur duyardı, ama Claudie'nin

küçümsediği insanlarla çıktığında takındığı bayağı tavırlara da çok sinirlenirdi.

Lulu şık giyimine uygun bir kibarlığa erişebilmek için çok çaba gösterirdi; Henri'ye döndü:

"Ruéri koca rolünde iyi olur, değil mi?" diye fısıldadı. Parmağıyla, Vernon'un bardağından kamışla "sherry gobler" içen yakışıklıyı işaret etti.

"Ne kocası?"

"Josette'in..."

"Ama hiç görünmüyor ki! Piyesin hemen başında ölüyor."

"Biliyorum, ama öykünüz sinemaya göre fazla acıklı. Brieux'nün önerisi şu: Adam kaçmayı başarıyor, makide gizleniyor ve sonunda Josette'i affediyor."

Henri omuz silkti: "Brieux ya piyesime sadık kalır ya da filmine konu olarak kullanamaz!"

"Sizden bir ölüyü diriltmenizi istedikleri için iki milyona hayır demeyeceksiniz herhalde!"

Claudie lafa girdi: "Parayı küçümser gibi görünüyor. Oysa tereyağının fiyatına bakılırsa para çok gerekli! Almanların zamanında her şey daha ucuzdu."

"Bir direnişçinin önünde bunları söylememelisin," dedi Lucie.

Bu kez hep bir ağızdan güldüler; Henri de çaresiz onlara katıldı. Onu görselerdi ne çok kınarlardı: Lambert, Vincent, Lachaume, ayrıca Volange, Paule, Anne, Dubreuilh, Samazelle, hatta Luc bile! Ve tabii, ondan bir şeyler bekleyen tanımadığı tüm o insan kitlesi! Bunun için burada, bu insanlarla birlikte oturmaktaydı: Bu, meydan okuma duygusunun bir sonucuydu belki de... Hatalıydı, tamamen hatalı! Hiçbir özrü de yoktu: Ne kadar rahatlatıcı bir düşünceydi. İnsan sürekli olarak kendine sorular sormaktan bıkar: Yaptığım doğru mu, yanlış mı? En azından o akşam bu sorunun yanıtını biliyordu: Yaptığı yanlıştı; tamamen yanlış! Dubreuilh'le bir daha barışmamak üzere bozuşmuştu; SRL onu reddetmişti, eski dostlarının çoğu onu düşündükçe adeta bir utanç duygusuna kapılıyordu. *L'Enclume*'de Lachaume ve arkadaşları -Paris'te olsun, taşrada olsun, kim bilir daha kaç kişiona hain damgasını vurmuştu. Stüdyo 46'nın kulislerinde makineli tüfek sesleri duyuluyor, Almanlar bir Fransız köyünü yakıyorlardı. Uyuşmuş yüreklerde öfke ve dehşet tekrar canlanıyordu. Nefret alevleriydi her yeri tutuşturup yakan... Sonunda eline

geçen buydu: Nefret! Ve bunu yenmenin hiçbir yolu da yoktu. Tek çare içmekti: Artık Scriassine'i anlıyordu; yeniden kadehini doldurdu.

"Bu yaptığınız yüreklice bir iş," dedi Lucie.

"Hangi iş?"

"Tüm o felaket şeyleri herkese açıklamanız."

"Bu hesaba göre Fransa'da binlerce kahraman olmalı," dedi Henri. "Bugün Sovyetler Birliği'ne saldırmak öyle büyük bir risk sayılmaz."

Lucie, Henri'ye biraz düşünceli baktı: "Tamam, ama siz daha çok solcu yazar olarak isim yapmıştınız. Bu olay itibarınızı epey sarsabilir."

"Evet ama, düşünün bir! Sağda da gayet güzel isim yapabilirim."

"Canım sağ, sol, bunlar artık modası geçmiş kavramlar!" diye lafa girdi Dudule. "Ülkede anlatılması gereken şey, kalkınmak için sermaye ile emeğin bir araya gelmesinin şart olduğudur. Bu iki unsurun birleşmesinin olanaksız olmadığını kanıtlamakla bir miti yıkmış oldunuz. Çok yararlı bir işti doğrusu."

"Beni bu kadar çabuk kutlamayın," dedi Henri.

İşte en korkunç yalnızlık da buydu! Bu tür insanların takdirini toplamak. Saat on bir buçuktu: Ürkütücü bir saatti... Tiyatro boşalıyordu; üç saat boyunca tutsak aldığı bu zihinler artık uyanıyordu; ona karşı olumsuz düşünceler kaynaşıp duruyordu herkesin kafasında: Müthiş bir kıyımdı!

"İhtiyar Dubreuilh kuduruyordur şu anda," dedi Claudie. Pek memnun görünüyordu halinden.

"Baksanıza! Karısı kiminle yatıyordur acaba? Dubreuilh bayağı yaşlandı artık!" diye sordu Lucie.

"Bilmem," dedi Henri.

"Bir kez lütfedip evimi şenlendirmişti, kendini beğenmişin teki! Solcu olduklarını sözümona göstermek için giyimine özen göstermeyen o kadınları hiç çekemem."

Demek Anne kendini beğenmişin tekiydi; dünyayı gezip görmüş Dudule, Portekiz'in bir cennet olduğunu anlatıyordu. Hepsi de zenginliğin bir saygınlık olduğuna ve bunu da hak ettiklerine inanıyorlardı; ama onlarla birlikte sofraya oturmayı kabul ettikten sonra, Henri'ye ancak susmak düşüyordu.

"Selam," dedi Josette ve küçük pullu çantasını masanın üstüne bıraktı. Geniş dekolteli yeşil elbisesini giymişti. Madem er-

keklerde sezinlediği arzu onu bu denli incitiyordu, öyleyse neden kendini böylesine teşhir ediyordu? Henri bir türlü anlayamıyordu bunu. Bu tatlı bedenin tıpkı ünlü bir isim gibi herkes tarafından bilinmesini istemezdi! Josette yanına oturur oturmaz sordu:

"Nasıl gitti? Yuhalamadılar ya?"

"Senin yönünden gerçek bir başarı!" dedi Josette.

Aslında eleştirmenler ona pek acımasız davranmamışlardı: Mesleğe yeni başlayan biri daha! Hepsi bu... Bu güzelliğiyle, biraz azim ve sabırla, oldukça başarılı bir kariyer yapabilirdi. Ama Josette yine de düş kırıklığına uğramıştı. Birden yüzü canlandı: "Gördün mü, en arkadaki masada Félicia Lopez oturuyor. Ne kadar da güzel!"

"Üstünde çok güzel mücevherleri var da ondan!" dedi Lucie.

"Kendisi de güzel."

"Bak kızım!" dedi Lucie o ölçülü gülümseyişiyle. "Bir erkeğin önünde başka bir kadını sakın övmeye kalkışma: Senin ondan bir eksiğin olduğunu düşünebilir; üstelik hiçbir kadın sana aynı saflıkla davranmaz. Bundan emin ol!"

"Josette her istediğini söyleyebilir," dedi Henri. "Güzellik konusunda kimseden çekineceği bir şey yok."

"Bu sizin düşünceniz," dedi Lucie. İfadesi oldukça küçümseyiciydi. "Ama bazı insanlar, böyle asık çehreli bir kadından çabuk bıkabilir; biraz içki versenize ona! Güzel bir kadın aynı zamanda neşeli de olmalı."

"İçmek istemiyorum," dedi Josette. Sesi titremişti: "Dudağımın kenarında bir sivilce var; karaciğerden olmalı. Madensuyu içerim..."

"Bu ne biçim gençlik böyle?" dedi Lucie omuz silkerek.

"İçmenin yararı şu ki sonunda insan sarhoş olabiliyor," dedi Henri.

"Sarhoş değilsin ya?" Josette kaygıyla sormuştu.

"Şampanyayla kafayı bulmak çok zor." Şişeye tekrar uzanırken Josette onu durdurdu.

"Ayık olman iyi bir şey. Sana söyleyecek bir şeyim var." Duraksadı: "Ama kızmayacağına söz ver."

Henri güldü: "Ne olduğunu bilmeden söz veremem ki!"

Josette sabırsızlıkla baktı ona: "O halde beni artık sevmiyorsun."

"Söyle bakalım neymiş?"

"Geçen akşam *Eve moderne*'le bir röportaj yaptım da..."

"Eh! Neler söyledin yine?"

"Nişanlı olduğumuzu söyledim. Sakın seni evliliğe zorlamak istediğimi sanma," diye ekledi ardından. "İstediğin zaman ayrıldığımızı ilan ederiz. Ama bizi her yerde birlikte görüyorlar. Hem nişanlı olmak durumumu daha ilginç kılıyor... Anlıyor musun?" Parıldayan çantasından bir magazin sayfası çekip hoşnut bir ifadeyle gösterdi: "Bak ne şirin şeyler yazmışlar."

"Göster bakalım," dedi Henri. Bir yandan da "Ne hallere düşmüşüm," diye mırıldanıyordu.

Josette geniş dekolteli bir elbise içinde, Henri'yle birlikte gülüyordu. Önlerinde şampanya kadehleri vardı; Henri'nin canı sıkılmıştı: "İşte tam şu anda aynı şeyi yapmaktayım. Bu fotoğrafa bakıp bundan, bütün gecelerimi şampanya içerek geçirdiğimi ve Amerika'ya satıldığımı düşünmeleri işten bile değil!" Oysa bu tantanayı sevmiyordu. Bu tür yerlere sırf Josette'i memnun etmek için gidiyordu. Geçirdiği bu saatler hiçbir anlam, hiçbir değer taşımıyordu. Gerçek yaşamının dışında olup biten şeylerdi bunlar. Gözlerini fotoğrafa dikmiş düşünüyordu: "Gerçek şu ki bu, benim... Ve orada oturuyorum."

"Küs müsün yoksa? Hani küsmeyecektin?"

"Yo hayır, değilim," dedi. "Hepsinin canı cehenneme," diye düşündü kararlılıkla. Kimseye hesap vermek zorunda değildi. Ayrıca yaptıklarının böyle bir izlenim uyandırması da normaldi. İşte gerçek özgürlük buydu! "Gel dans edelim," dedi Josette'e.

Smokinli erkekler ile yarı çıplak kadınlarla dolup taşan pistte ancak birkaç adım atabildiler. Josette birden sordu: "Hüzünlü görünmem gerçekten canını sıkıyor mu?"

"Öyle olman canımı sıkıyor."

Josette omuz silkti: "Senin suçun değil ki bu!"

"Olsun, yine de canımı sıkıyor; hem buna hiçbir neden de yok! Basın senden övgüyle söz ediyor. Emin ol, yakında bir sürü teklif yağacak sana..."

"Evet, saçma bir davranış bu... Budala olduğumdan herhalde! Galanın hemen ertesi günü her şeyin aniden değişeceğini sanmıştım; örneğin, annemin benimle her zamanki haliyle konuşamayacağını... Kendimi farklı hissedeceğimi filan!"

"Uzun süre oynarsan, yeteneklerine daha çok güvenir, her şeye daha başka gözle bakarsın."

"Yo, hayır, düşlediğim..." Duraksadı bir an: "Mucizevi bir şeydi." O belirsiz düşüncelerini sözcüklere dökmeye çalışınca, gerçekten durumu dokunaklı oluyordu. "Birileri size âşık olunca, yani gerçekten âşık olunca her şey değişiverir. İşte galadan sonra öyle olacak sanmıştım."

"Bir zamanlar, sana şimdiye dek kimsenin âşık olmadığım söylemiştin."

Josette kıpkırmızı kesildi: "Ah, evet! Bir kez oldu; daha küçük bir kız sayılırdım, okulu yeni bitirmiştim... Unutmuşum."

Henri ölçülü bir şekilde üsteledi: "Evet, ama şimdi hatırlıyorsun işte. Kimdi?"

"Bilmem! Genç biriydi, ama gitti... Amerika'ya gitti. Unuttum bile! Eski bir hikâye bu..."

"Ya biz ikimiz? Aramızda geçenler biraz da mucize sayılmaz mı?"

Josette biraz sitemle baktı ona: "Tamam, çok sevimlisin, tatlı sözler söylüyorsun; ama ölesiye bir aşk değil bu."

Henri hafifçe sinirlenmişti. "O genç adamla da öyle değilmiş... Baksana gitmiş!"

Josette, Henri'nin şimdiye dek duymadığı öfkeli bir sesle konuştu: "Artık bundan söz edip durma: Gitti, çünkü gitmek zorundaydı."

"Ama senden ayrıldığı için ölmedi ya!"

"Ne biliyorsun?"

"Özür dilerim sevgilim!" Josette'in sesindeki öfke Henri'yi şaşırtmıştı. "Öldü mü yoksa?"

"Öldü işte! Amerika'da öldü... İçin rahat etti mi şimdi?"

"Bunu nereden bilebilirdim? Kızma öyle," diye fısıldadı Henri, yerlerine otururken. Demek on yıl geçmiş olmasına rağmen bu anılar ona acı çektirebiliyordu. "Beni sevdiğinden daha da fazla sevebilirmiş," diye düşündü huzursuzca. "İyi ya! Beni sevmiyorsa ona karşı hiçbir sorumluluğum yok demektir." Üst üste birkaç kadeh içti: Birden etrafındaki tüm nesneler kıpırdamaya başlamıştı; bir tek onun yakalayabileceği mesajlar iletiyorlardı; bu da gerçekten büyüleyiciydi. Ne yazık ki bu mesajları alır almaz unutuveriyordu! Şampanya kadehinin üstünde öylesine duran bu ahşap çubuk, ne anlam taşıyabilirdi? Ya o kocaman kristal avize neyi simgeliyor olabilirdi? Lucie'nin başında sallanıp duran kuş, bir mezar taşıydı: Ölmüş ve içi zamanla doldurulmuş! Sanki bir mezar taşı gibi: Tıpkı Louis gibi! Neden

Louis kuş kılığına girmiş olmasındı? Aslında etrafındakilerin hepsi de çeşitli kılıklara girmiş birer hayvandı: Zaman zaman beyinlerinden küçük bir elektrik akımı geçtiğinde, ağızlarından sözcükler çıkıyordu.

Josette'e döndü: "Hepsi de insan kılığına girmiş: Şempanze, kaniş, devekuşu, fok, zürafa!... Ve boyuna bir şeyler anlatıyorlar. Ama ne yazık ki hiçbiri diğerlerinin ne dediğini anlayamıyor. Gördün mü, sen de beni anlamıyorsun: Sen ve ben de aynı cinsten değiliz."

"Hayır, anlamıyorum," dedi Josette.

"Önemi yok!" Henri hoşgörülü olmak durumundaydı. "Hiç önemi yok." Ayağa kalktı: "Gel dans edelim."

"Neler oluyor sana? Çok içmiş olmalısın... Elbisemin eteğine basıyorsun."

"Yo, çok içmem ben! Sen de biraz içmek istemez misin? İnan, insan kendini öyle iyi hissediyor ki! Aklına eseni yapabiliyor! Dudule'ü pataklamak ya da anneni öpmek gibi!"

"Annemi öpmek mi? Neyin var senin? Seni hiç böyle görmemiştim..."

"Ama artık göreceksin!" Belleğinde bir sürü anı çarpışıp duruyordu; birden Volange'ın bir sözü geldi aklına: "Bak, kötülük kavramını özümlüyorum işte!"

"Neler anlatıyorsun? Gel otur bari."

"Hayır, oturmam, dans edelim!"

Dans ettiler, oturdular; tekrar dans ettiler... Josette giderek neşeleniyordu: "Şu yeni gelen uzun boylu adama bak! Jean-Claude Sylvère değil mi? Burası bayağı iyiymiş. Yine geliriz, değil mi?"

"Evet, burası bayağı iyi bir yermiş!"

Henri etrafına şaşkın şaşkın baktı. Buralarda işi neydi? Nesneler birden sessizliğe gömülmüştü. Uykusu vardı, midesi bulanıyordu. "Sefahat dedikleri işte bu olmalı."

En azından, bu bir kaçış yoluydu: "Şanslıysan ve bol viski içersen bir geceliğine kaçabilirsin..." derdi Scriassine; bu konuda uzman sayılırdı o! Şampanya da bayağı etkili olabilirdi: İnsan alkolle yanlışlarını, doğrularını, nefreti, her şeyi unutabilirdi.

"Çok, çok iyi bir yer!" diye yineledi Henri. "Hem sırf eğlenmek için de eğlenilmez, öyle değil mi? Tekrar geliriz sevgilim. Söz! Tekrar geliriz."

Sekizinci Bölüm

Aşka hem karşı koymaya çalışmak hem de onu sürdürmek oldukça tuhaf bir duygudur. Lewis'in mektupları yüreğimi parçalıyordu. Bana, "Her geçen gün size sevgim böyle artmaya devam mı edecek?" diye soruyordu... Bir başka mektubunda da, "Bana oynadığınız çok kötü bir oyun bu! Artık evime bir geceliğine bile kadın arkadaşlarımı getiremez oldum. Kendimden az da olsa bir şeyler verebildiğim kadınlara artık hiçbir şey veremez duruma geldim..." Bu sözcükleri düşündükçe içimden koşup kollarına atılmak geliyordu. Böyle bir şey mümkün olmadığı için de, "Beni unutun!" diyebilmem gerekirdi. Ama bunu söylemek istemiyor, beni sevmesini arzuluyordum. Ona yaptığım kötülüğün bilincindeydim. Yaşadığı hüznü, pişmanlık duyguları içinde paylaşıyordum. Ben de acı çekiyordum... Zaman ne kadar da yavaş geçiyordu! Ve bazen de ne kadar çabuk... Lewis benden hâlâ çok uzaklardaydı; ama ben, giderek her geçen gün biraz daha yaklaşıyordum yaşlılık çağına. Aşkımız da yaşlanıyordu ve bir gün sanki hiç yaşanmamışçasına yitip gidecekti. Bu, katlanması zor bir düşünceydi. St. Martin'den ayrılıp Paris'in hareketli ortamına yeniden kavuştuğuma memnundum: Hastalarım, dostlarım ve uğraşılarım, kendimi dinlemekten alıkoyuyordu beni.

Paule'ü Haziran ayından bu yana hiç görmemiştim; Claudie onu iyice kanatları altına almış, yazı Burgogne bölgesindeki şa-

tosunda geçirmeye çağırmıştı. Paule'ün bu daveti kabul etmesi beni hayretler içinde bırakmıştı. Paris'e dönüp ona telefon ettiğimde ise, sesindeki yapmacık neşe beni iyiden iyice şaşırtmıştı.

"Tabii seni görmeyi çok isterim... Yarın Marcadier'nin sergisinin açılışına gelebilir misin?"

"Seninle baş başa görüşmeyi tercih ederdim. Başka zamanın yok mu?"

"Çok doluyum da! Dur bekle, yarın öğle yemeğinden sonra uğrayabilir misin?"

"Tamam, bana da uygun," dedim.

Kapıyı açtığında, Paule'ün yıllardan bu yana ilk kez bir öğleden sonra giysisi içinde olduğunu gördüm: Gri filafil kumaştan son moda bir tayyör ile siyah bir bluz giymişti. Saçlarını başının tepesine toplamış, alnına bir tutam perçem indirmişti. Kaşlarını iyice inceltmişti. Yüzü biraz tombullaşmış, teni hafifçe pembeleşmişti.

"Nasılsın?" diye sordu dostça. "Tatilin iyi geçti mi?"

"Çok güzel geçti; ya seninki? Memnun kaldın mı?"

"Evet, çok..." Sesi imalı mıydı, yoksa bana mı öyle gelmişti? Biraz da huzursuz bir şekilde meydan okurcasına bakıyordu: "Nasıl, beni farklı bulmadın mı?"

"Harika görünüyorsun! Tayyörün de çok güzel."

"Claudie'nin bir armağanı; Balmain'de diktirmiş."

Bu şık kesime, bu zarif ayakkabılara diyecek yoktu doğrusu... Belki de Paule'ün bu farklı görünümüne henüz alışamamıştım. Paule, bir zamanlar kendine yakıştırıp uydurduğu giysiler içinde bile hiç bu kadar tuhaf görünmemişti bana... Oturdu, bacak bacak üstüne atıp bir sigara yaktı: "Biliyor musun," dedi gülerek... "Artık bambaşka bir kadın oldum ben."

Ne yanıt vereceğimi bilemedim; sonunda saf saf:

"Claudie'nin marifeti mi?" dedim.

"Claudie sadece bir bahane oldu. Tabii müthiş bir insan!" Kısa bir süre dalıp gitti. "Çevremdeki insanlar benim düşündüğümden çok daha ilginçmiş aslında! Araya bir mesafe koymaktan vazgeçtiğinizde, öyle içten davranıyorlar ki!" Beni tepeden tırnağa süzüp "Sen de daha sık dışarı çıkmalısın," dedi.

"Haklı olabilirsin," dedim bakışlarımı ondan kaçırıp. "Kimler vardı kaldığın yerde?"

"Kimler mi? Herkes işte!" Dalıp gitmiş gibi bir hali vardı.

"Yoksa sen de mi davet vermeye başlayacaksın?"

Güldü: "Bunu beceremez miyim yani?"

"Aksine, çok iyi becerirsin."

Şaşırmışa benziyordu: "Aksine mi?" Kısa bir sessizlik oldu; sonra soğuk bir sesle: "Her neyse, şu an benim için söz konusu olan apayrı bir şey."

"Ne gibi?"

"Yazı yazıyorum."

"Ne iyi!" Biraz zoraki bir heyecanla konuşmuştum.

"Kendimi yazar olarak düşünemezdim doğrusu," dedi gülümseyerek. "Ama orada beni bayağı özendirdiler; bunca yeteneği boşa harcamak bir cinayetmiş!"

"Ne yazıyorsun peki?"

"İstediğin gibi niteleyebilirsin: Öyküler ya da şiirler diyebiliriz. Bir kalıba sokulacak türden şeyler değil."

"Yazdıklarını Henri'ye de okuttun mu?"

"Tabii ki hayır!... Ona sadece yazdığımı söyledim, ama hiçbir şey göstermedim." Omuz silkti: "Şaşırıp kalacağından eminim. Henri yeni anlatım biçimleri hiç aramadı: Zaten bu deneyimimi tek başıma yaşamam gerek." Bana dikkatle baktı ve büyük bir gösterişle: "Yalnızlığı öğrendim artık," dedi.

"Artık Henri'yi sevmiyor musun yani?"

"Tabii, ama özgür bir insan olarak seviyorum." Boş şömineye sigarasını attı. "Tepkisi çok garip oldu."

"Değişmiş olduğunun farkına vardı mı yani?"

"Tabii ki! Budala değildir o..."

"Doğru, değildir."

Bense kendimi tam öyle hissediyordum. Paule'e şaşkınlıkla baktım.

"Döndüğü zaman onu hiç aramadım," dedi rahat bir havayla. "Onun telefon etmesini bekledim. Tabii aramakta gecikmedi." Bir süre derin düşüncelere daldı: "O şık tayyörümü giymiştim; kapıyı açtığımda son derece sakindim. Yüzü hemen değişiverdi. O an allak bullak olduğunu hissettim: Alnını cama dayadı... Çehresini benden gizlemek için bana sırtını çevirmişti. Ben de ölçülü bir şekilde, kendimden, bizden söz etmeyi sürdürüyordum. Sonra bana çok tuhaf bir bakış attı. Ve işte o an, beni sınamaya kararlı olduğunu anladım."

"Seni neden sınasın ki?"

"Bir an tekrar eski yaşamımıza dönmeyi önerecek gibi oldu." Ama kendini tuttu. Benden emin olmak istiyor... Kuşkulu davranmakta haklı. İki yıl boyu onun epey canını sıktım..."

"Sonra ne oldu?"

"Sonra, büyük bir ciddiyetle o Josette denen kıza âşık olduğunu söyledi." Bir kahkaha koyuverdi. "Düşünsene bir!"

Duraksadım: "Onunla birlikteymiş, öyle değil mi?"

"Evet! Ama gelip de onu sevdiğini bana söylemesine ne gerek vardı? Gerçekten sevseydi eğer, bunu söylemeye gerek görmezdi. Aslında beni gözaltında tutuyor, anlıyor musun? Ama kendi kendine yettiğime göre, kazançlı ben sayılırım. Anlıyorsun değil mi?"

"Tabii anlıyorum." Tüm cesaretimi toplayıp güvenle gülümsedim ona.

"En matrağı da şu!" dedi neşeyle. "Aynı anda son derece ince düşünceli ve içten davranıyor. Ona yük olmamı istemiyor. Ama bir yandan da, artık onu sevmediğimi düşünse beni öldürmeye bile kalkabilir... Düşünsene bir, bana Grevin Müzesi'nden söz etti..."

"Ne sebeple?"

"Hiç, öylesine, birdenbire... Akademi üyelerinden birinin, Mauriac mı, Duhamel mi ne, Grevin Müzesi'nde heykeli yapılıyormuş... Tabii aslında bu, Henri'nin umurunda bile değil... Aslında bana âşık olduğu o günü çağrıştırmak istiyordu. Hatırlamamı istemiş olmalı!"

"Çok karmaşık..."

"Aksine, çok basit! Hatta saflık bile denebilir. Hem zaten yapılacak şey çok basit! Dört gün sonra genel prova olacak ya, ben de gidip Josette'le konuşacağım."

"Ona ne diyeceksin?" diye sordum kaygıyla.

"Bilmem... Havadan sudan herhalde. Onun ilgisini çekmek istiyorum." Paule hafifçe gülerek ayağa kalktı: "Bu serginin açılışına gelmek istemediğine emin misin?"

"Hiç zamanım yok!"

Başına siyah bir bere yerleştirdi, eldivenlerini giydi.

"Bana gerçeği söyle, nasılım?"

Vermem gereken yanıtı, onun yüzünde açıkça görebiliyordum. Kararlı bir sesle konuştum: "Kusursuzsun!"

"Perşembe günü genel provada görüşürüz."

"Yemeğe de kalacak mısın?"

"Kalmaz mıyım hiç!"

Onunla birlikte aşağıya indim: Yürüyüşü bile değişmişti. Kendinden emin bir şekilde, yolundan şaşmadan gidiyordu. Ama bu, daha çok bir uyurgezerin halini anımsatıyordu.

Genel provadan önce, Robert'le ben *Survivants*'ın bir provasını izledik. İkimiz de çok duygulandık. Ben, Henri'nin tüm kitaplarını çok severim; beni çok derinden etkiler hepsi de... Ama o güne dek hiç bu kadar iyi bir eser vermemişti doğrusu! Sözcüklerin o çarpıcı gücü, hem burlesk hem de kara mizah içeren o lirizm! Bunlar Henri'nin üslubunda yepyeni şeylerdi. Hem bu kez, olayların akışı ile düşünceler arasında hiçbir ayrılık yoktu: Öyküyü dikkatli izleyince, piyesin içeriğini hiç zorlanmadan anlayabiliyordunuz. Konu, gerçekçiliğin olanca zenginliğini de taşıyordu. "İşte, gerçek tiyatro buna derler!" diyordu Robert. Seyircilerin de bizimle aynı düşünceleri paylaşacağını umuyordum. Ama hem güldürü hem de trajedi tadını veren bu oyun, onları rahatsız da edebilirdi. Genel prova akşamı, perde kalktığında çok kaygılıydım doğrusu. Josette'in pek yetenekli olmadığı besbelliydi; ama seyirciler tepki göstermeye başlayınca, hiç istifini bozmadı. İlk perdeden sonra bir alkış tufanıdır koptu. Sonlara doğru da alkışlar bir çığ gibi giderek büyüdü. Büyük bir zaferdi bu! Pek de talihsiz olmayan bir yazarın yaşamında, böyle unutulmayacak, sevinçli anlar da yer almalıdır. İnsanın öyle birdenbire başarı kazandığını görmesi çok heyecan verici olmalıydı.

Restorana girdiğimde, Henri'ye karşı büyük bir sempati duygusu tüm benliğimi sardı; gerçek yalınlık öylesine ender rastlanan bir şeydir ki! Henri'nin çevresinde ise her şey sahteydi: Gülüşmeler, sözler... O ise hiç değişmemişti. Mutlu, ama sıkılgan bir hali vardı. Hakkında düşündüğüm tüm güzel şeyleri ona iletebilmek isterdim. Ama keşke bunu hiç beklemeden yapsaydım! Beş dakika kadar sonra, boğazımda bir şeylerin düğümlendiğini hissettim. Talihsiz bir rastlantı sonucu kulağıma Lucie Belhomme'un sözleri gelmişti: Parmağıyla iki genç Yahudi aktristi göstererek Volange'a şöyle diyordu: "Almanların gaz fırınları değil de kuluçka makinesi vardı anlaşılan..." Bu pis şakayı biliyordum; ama kendi kulaklarımla bizzat duymamıştım o güne dek. Hem Lucie Belhomme'dan hem de kendimden tiksindim. Henri'ye de kızgındım doğrusu! Piyesinde anılar üstüne pek güzel şeyler diyordu, ama o da oldukça unutkan olmaya başlamıştı. Vincent'a göre bu Belhomme denen kadının saçları sıfır numara tıraş edilmiş ve bunu da fazlasıyla hak etmişti. Ya Volange? Orada ne işi vardı? Canım artık Henri'yi kutlamak istemiyordu. Sanırım tedirginliğimi o da hissetti. Sırf Paule için kısa bir süre daha kaldım, ama kendimi öylesine rahatsız hissediyordum ki!

İçkiyi de iyice kaçırmıştım. Bunun yarardan çok zararı oldu bana. Birden Lambert'in Nadine'e söylediklerini anımsadım: "Ne hakla unutmamakta direniyorum?" diye düşündüm. Diğerlerinden daha az mücadele ettim; daha az acı çektim... Eğer onlar unuttuysa, ben de unutabilirdim. Unutmaktan başka çare yoktu... Ama kendime kızmam boşunaydı: Birilerine hakaret etmek ya da ağlamak geliyordu içimden. Barışmak, affetmek! Ne ikiyüzlü sözcüklerdi bunlar! İnsan bal gibi unutabilirdi işte. Ölüleri unutmak artık yeterli değildi; şimdi hem cinayetleri hem de sorumlularını unutmak gerekiyordu. Kimseye kızmaya hakkım olmayabilir; ama gözlerim yaşlarla doluyorsa bu, sadece beni ilgilendirirdi.

Paule o gece Josette'le uzun uzun konuştu: Ona ne dediğini duyamadım. O geceyi izleyen haftalar, benden kaçıyor gibi bir hisse kapılmıştım. Oraya buraya gidiyor, yazı yazıyor, işi başından aşkın insanların havasını takınıyordu. Doğrusu ya, o sıralarda onunla pek ilgilenmedim. Zaten ben de o kadar meşguldüm ki! Bir akşamüstü eve döndüğümde, Robert'i öfkeden sapsarı kesilmiş bir halde buldum. Hayatımda ilk kez, onu böyle kendinden geçmiş bir halde görüyordum. Henri ile tartışmışlar ve bozuşmuşlardı. Bana olayı bir iki lafla anlatıp geçiştirdi. Sonra sert bir sesle:

"Ona mazeret bulmaya kalkma: Bunun mazereti filan olmaz!" dedi.

O an böyle bir şey denemedim bile! Sesim soluğum kesilmişti. Bir saat içinde, bir anda yok olup giden on beş yıllık bir dostluk! Henri artık şu koltukta oturamayacaktı; o neşeli sesini duyamayacaktık. Robert ne kadar da yalnız kalmıştı. Ya Henri? Onun da yaşamında büyük bir boşluk olmayacak mıydı? Yo, hayır! Bu dargınlık kalıcı olamazdı. Sonunda söyleyecek bir şeyler buldum:

"Saçma bir şey bu! İkiniz de öfkeye kaptırmışsınız kendinizi. Böyle bir durumda, dostluk bağlarınızı koparmadan, politik açıdan eleştirebilirdiniz Henri'yi. İyi niyetli olduğuna eminim. Doğru karar verebilmek öyle kolay bir iş değil. Örneğin ben! Salt kendi sorumluluğum altında karar vermek zorunda kalsaydım, bir hayli bocalardım doğrusu."

"Sanki Henri'yi tekme tokat dövüp kovmuşum gibi konuşuyorsun! Aksine her şeyi oturup dostça konuşmak niyetindeydim. Ama o, kapıyı ardından çarptı ve çekip gitti."

"Peki, siz onu ya boyun eğersin ya gidersin tavrına zorlamadığınızdan emin misiniz?" diye sordum. *"L'Espoir"*ın SRL'nin gazetesi olmasını istediğiniz zaman hayır demesinin dostluğunuzu bozacağını düşünmüştü çünkü!"

"Sen aramızda geçenlere tanık olmadın ki! Başından beri bilinçli olarak kötü niyetli davrandı. Uzlaşma kolay olur demiyorum, ama en azından olay yaratmaktan kaçınabilirdi. Bunu yapmak yerine, gösterdiğim tüm kanıtları geçersiz saydı... Hatta işi, Komünist Partisi'ne gizlice üye olduğumu ima etmeye kadar vardırdı... İnan bana, bu bozuşmayı isteyen o oldu."

"O ne biçim düşünce!"

Henri birtakım nedenlerden dolayı Robert'e kin beslemiş olabilirdi. Ama aradan uzun zaman geçmişti. Neden şimdi darılma isteğine kapılsmdı?

Robert'in bakışları oldukça sertti; sanki çok uzaklarda bir noktaya takılmış gibiydi: "Onu rahatsız ediyorum. Bilmem anlayabiliyor musun?"

"Yo, hayır, anlamıyorum."

"Henri şu anda yanlış bir yolda. Ne tür insanlarla görüştüğünü görmüyor musun? Biz bir yerde onun vicdanını rahatsız ediyoruz. Tek isteği de bu duygudan kurtulmak!"

"Ona haksızlık ediyorsunuz. Ben de geçen akşam benzer bir tiksintiye kapıldım. Ama siz kendiniz demez miydiniz bana, bir piyesi oynatabilmek için bazı ödünler vermek gerektiğini? Henri de bu konuda pek ileri gidiyor sayılmaz. Aslında bu insanlarla pek görüştüğü de yok. Gerçi Josette'la yatıyor, ama onun etkisinde kaldığını düşünmek gerçekten de gülünç olur!"

"Tamam, aslında şu yemek daveti pek önem taşımıyor. Ama yine de bir belirti bu. Henri kendi başına olmak isteyen bir insan; kimseye hesap vermeden de bunu rahatça sürdürmek istiyor."

"Nasıl? Yalnızca kendini mi düşünüyor? Zamanının çoğunu sıkıcı şeyler yapmakla geçiriyor. Son derece özverili olduğunu siz hep söylemez miydiniz?"

"İşine gelince evet! Ama gerçek şu ki politika müthiş canını sıkıyor. Onu tek ilgilendiren şey, yine kendisi." Tam konuşacaktım ki Robert sabırsız bir hareketle susturdu: "İşte, bu olayda onu en çok kınadığım nokta bu! Sadece ve sadece başkalarının kendi hakkında ne düşüneceğini hesapladı."

"Sakın bana kalkıp da kamplar konusunda kayıtsız kaldığını söylemeyin."

"Ben de kayıtsız değilim!" Robert omuz silkti: "Sorun bu değil ki! Henri komünistlerden çekinmekle itham edilmek istemiyor; antikomünistlerin safına geçmeyi yeğliyor. Bu durumda da benimle dargın olmak işine gelir tabii. Hiç zorlanmadan, sağ kesimin canla başla kutlayacağı iyi bir entelektüel imajı verebilecek."

"Henri kendini sağ kesime beğendirmek kaygısında değil ki!"

"Salt kendini memnun kılma kaygısında. Tabii bu da onu kaçınılmaz olarak sağ kesime itecek. Çünkü sol kesimde destan kahramanı imajı pek geçerli değil."

Robert telefona uzandı: "Yarın ilk iş olarak Komite'yi toplantıya çağıracağım."

Tüm bir akşam boyu Robert, kin dolu bir ifadeyle Komite'ye sunmak istediği yazının içeriğini düşündü durdu. Sabahleyin *L'Espoir*'ı önüme açıp Henri ile Robert'in karşılıklı birbirlerine hakaret ettikleri mektupları okuduğumda, yüreğim burkuldu. Nadine de çok üzüldü: Henri'ye karşı dostça duygular beslerdi. Ama öte yandan, babasının kamuoyu önünde saldırıya uğramasına hiç katlanamazdı.

"Henri'yi ayartan mutlaka Lambert'dir," dedi öfkeyle.

Henri'nin aklımdan geçenleri anlayabilmeyi çok isterdim doğrusu. Robert'in bu konudaki yorumları biraz fazla kasıtlıydı. Onu en çok öfkelendiren de Henri'nin ona güvenmemiş olmasıydı. Ama bir açıdan bakılırsa, zamanında kendinin bazı davranışları da Henri'yi kuşkuya itmiş olabilirdi. O günden bu yana Henri'nin bunları belleğinden silmiş olması gerekirdi, diyecekti Robert. İyi güzel ama, geçmişi belleğinden sökûp atmak öyle kolay bir iş değildir ki! Kendi deneyimimden yararlanarak, yargılamaya alışık olmadığımız insanlara daha da haksız davranmaya meyilli olunduğunu bilirim. Bazı konularda yaşlılık belirtileri gösterdiği için, zaman zaman benim bile Robert'e olan güvenimi yitirdiğim olmuştur. Bugün kamp konusunda susmaya karar verdiyse, bunun için sağlam nedenleri olduğunu anlayabilirdim. Ama bir ara, ben de bunu korkaklık diye nitelemiştim. Haliyle Henri'yi çok iyi anlıyordum. O da bir zamanlar Robert'e körükörüne hayranlık duymuştu. Onun ipleri elinde tutma eğilimini iyi bilmesine rağmen, daima izinden gitmişti. Zaman zaman

Henri'yi kendisinin bile istemediği bir yaşam biçimine sürüklemiş olsa bile... Trarieux ile olan mesele, işte bu yüzden onu olumsuz etkilemiş olmalıydı. Robert onu bir kez düş kırıklığına uğratmıştı; haliyle Henri de ona karşı tüm güvenini yitirmişti.

Her neyse, bunları uzun uzadıya düşünmek boşunaydı. Geriye dönüş olanaksızdı. Artık gündemdeki sorun, SRL'nin şimdi ne olacağıydı. Bölünmüş, düzeni bozulmuş, gazetesiz kalmış haliyle SRL, kısa zamanda kaybolup gitmek tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı. Lafaurie, Lenoir'ın aracılığıyla, SRL'nin komünist sempatizanı gruplarla birleşebileceğini duyurmuştu. Robert ise, karar vermeden önce seçimleri bekleyeceğini bildirmişti. Ama bu gruplara katılmayacağını pekâlâ biliyordum. Kamplar sorununa aslında hiç kayıtsız kalmamıştı; komünistlere yakınlaşmayı hiç mi hiç arzulamıyordu. SRL üyeleri Komünist Partisi'ne üye olmakta özgürdü tabii ki! Sadece, SRL diye bir hareket kalmayacaktı.

İlk kaydolan Lenoir oldu; SRL'nin bölünmesi gerçekleri görmesine yaradığı için çok sevinçliydi. Onun ardından, birçok kişi Parti'ye üye oldu: Kasım'da, komünistlerin kazandıkları zaferle nihayet gözleri açılan insanların sayısı, bir hayli fazlaydı. Marie-Ange, Robert'den *L'Enclume* için röportaj istemeye geldi.

"Ne zamandır komünistsiniz?" diye sordum.

"Safımı belirlemem gerektiğini anladığımdan beri!" dedi. Beni küçümser bir ifadeyle süzüyordu.

Robert bu röportajı kabul etmedi: Çevresindeki tüm bu saf değiştirmeler onun müthiş canını sıkıyordu. Henri'ye beslediği kine rağmen, Lachaume'un yazısı onda tiksinti uyandırmıştı. Lenoir konuya tekrar değindiğinde, onu sabırsızlıkla dinlemişti.

"İşte komünistlerin bu iğrenç kampanyaya verebilecekleri en güzel yanıt: Seçimlerde kazandıkları başarı!" dedi Lenoir memnun bir tavırla. "Perron ve grubu, partinin oylarını düşüremediler." Robert'e yüreklendirici bir ifadeyle baktı. "Geçen gün düşündüğümüz birleşmeyi önerdiğiniz takdirde, tüm SRL artık hiç duraksamadan peşinize takılacaktır.

"SRL diye bir şey kalmadı; bana gelince, politikadan tamamen koptum."

"Haydi canım!" dedi Lenoir gülümseyerek. "SRL üyeleri hâlâ mevcut; sizin bir tek sözünüzü bekliyorlar."

"Ama o sözü söylemek niyetinde değilim," dedi Robert. "Kamplardan önce bile komünistlerle hemfikir değildim, şimdiyse, onlara katılmaya hiç mi hiç niyetim yok."

"Kamplar mı? Yok canım! Ama siz bu aldatmacaya bulaşmayı hiç kabul etmediniz ki."

"Ben kamplardan söz etmeyi reddettim, onların varlığına inanmayı değil," dedi Robert. "En kötüsüne inanmalı insan! Asıl gerçekçilik budur işte..."

Lenoir kaşlarını çattı: "Doğru, en kötüsünü göze alıp gerisine kulak asmamalı... Öyleyse, komünistleri istediğiniz her konuda kınayın; ama bu, onlara katılmanızı önlememeli."

"Yo, hayır!" diye yineledi Robert. "Politikayla benim işim bitti. Artık köşeme çekileceğim."

SRL'nin artık yok olduğunu ve Robert'in yakın bir geleceğe ilişkin hiçbir projesi olmadığını pekâlâ biliyordum. Yine de köşesine çekileceğini duyduğumda, yüreğimde hafif bir burkulma hissettim. Lenoir gider gitmez sormaktan kendimi alamadım:

"Gerçekten de politikadan vaz mı geçtiniz?"

Robert gülümsedi: "Bana kalırsa o benden vazgeçti! Ne yapabilirim ki?"

"İsteseydiniz mutlaka bir şeyler bulurdunuz."

"Hayır! Artık yürekten inandığım tek bir şey var: Azınlıkta olanların hiçbir şansı yok!" Omuz silkti: "Ne komünistlerle işbirliği yapmak istiyorum ne de onlara karşı tavır almayı... Bu durumda geriye ne kalıyor ki?" diye yineledi.

"Öyleyse kendinizi tamamen edebiyata verin," dedim neşeyle.

"Evet, öyle olacak." Biraz isteksiz görünüyordu.

"*Vigilance*'ta yazabilirsiniz..."

"Ara sıra yazarım tabii. Ama yazılanların nedense artık bir etkisi olmuyor. Lenoir'ın dediği doğruydu: Henri'nin yazıları seçimleri hiç etkilemedi."

"Lenoir, Henri'nin buna çok üzüldüğünü ima eder gibiydi. Oysa bu çok yanlış. Sizin söylediğinize göre Henri asla böyle bir şey amaçlamamıştı."

"Neyi amaçlayıp amaçlamadığını hiç bilmiyorum. Kendisinin de bildiğinden pek emin değilim." Robert hırçın bir sesle konuşuyordu.

"Her neyse," diye atıldım. "Artık *L'Espoir*'ın antikomünist olduğunu iddia edemezsiniz."

"Şimdiye kadar öyle! Ama bakalım ileride ne olacak?"

Robert ve Henri'nin sonu belirsiz bir olay yüzünden darılmış olduklarını düşünmek beni fazlasıyla üzüyordu. Barışmaları

da söz konusu değildi; Robert kendini çok yalnız hissediyordu... Kış hiç de iç açıcı geçiyor sayılmazdı doğrusu. Lewis'ten aldığım mektuplar neşe doluydu, ama yine de canlandırmaya yetmiyordu beni. Chicago'da kar yağıyor, insanlar buz tutmuş gölün üstünde paten kayıyormuş. Lewis ise günlerce odasından çıkmayıp düş kuruyormuş. Mayıs ayında Mississippi Nehri'ni gemiyle geçeceğimizi, suyun sesini dinleyerek, tıpkı beşikteymiş gibi sallanarak kamaramızda uyuyacağımızı düşlüyormuş. Yazdıklarına göre, bunlara ciddi ciddi inanıyordu. Hiç kuşkusuz, insan Chicago'da olunca, Mississippi Nehri pek uzak görünmezdi... Ama ben, her sabah gözlerimi açtığımda karşılaştığım o soğuk, puslu günlerin son bulmayacağına öyle inanmıştım ki! "Birbirimize asla kavuşamayacağız," diye düşünüyordum. "İlkbahar hiç gelmeyecek..."

O belirsiz akşamlardan birinde, telefon çaldı: Açtığımda, Paule'ün sesini duydum. Heyecan içinde, ısrarlı bir şekilde konuşuyordu:

"Anne! Sensin değil mi? Lütfen gel, seninle acilen bir konuyu görüşmek istiyorum!"

"Özür dilerim, akşam yemeğine konuklarım var. Yarın sabah uğrasam?"

"Anlamıyorsun? Başıma büyük bir felaket geldi; tek yardım edebilecek insan sensin."

"Sen buraya gelemez misin?"

Bir sessizlik oldu: "Konukların kim?"

"Pelletier'ler ve Cange'lar."

"Henri yok mu?"

"Yok!"

"Emin misin?"

"Tabii eminim."

"O halde gelirim; ama sakın kimseye söyleme."

Yarım saat kadar sonra kapı çalındı. Paule'ü içeri, odama aldım: Saçlarını koyu renk bir fularla örtmüştü. Yüzüne bolca pudra sürmüş olmasına rağmen hatlarının şiş olduğu besbelliydi. Soluğu nane ve kötü şarap kokuyordu. Paule bir zamanlar o kadar güzel bir kadındı ki, bu güzelliğin bir gün tümüyle son bulabileceği hiç aklıma gelmezdi. Ne olursa olsun, o güzel yüzünde bir şeyler böyle bir bozulmaya karşı koyacak gibi geliyordu insana... Ama güzelliğinden eser kalmadığını birden fark et-

tim: Çehresi herkesinki gibi etten kemiktendi işte! Fularını başından çekip divana yığılıverdi:

"Şu aldığım mektuba bak!"

Mektup Henri'dendi. Küçücük beyaz bir kâğıda net bir yazıyla yazılmış birkaç satır: "Paule, artık birbirimize acıdan başka bir şey veremiyoruz! En iyisi artık hiç görüşmememiz... Beni unutmaya çalış! Bir gün yine dost olmamızı candan dilerim. Henri..."

"Sen bundan bir şey anlayabildin mi?"

"Seninle karşı karşıya gelip konuşmaya cesaret edememiş olacak. Mektup yazmayı yeğledi demek ki."

"Ama bu mektubun anlamı ne?"

"Bence çok açık!"

"Yok canım! Emin misin?"

Bana soru sorarcasına bakıyordu. Sonunda, isteksiz isteksiz konuştum:

"Bir veda mektubu işte!"

"Veda mektubu mu? Sen böyle bir mektup okudun mu hiç?"

"Bilmem ki! Bir özelliği yok işte."

Omuz silkti: "Haydi canım! Hem ayrılacak ne var ki? Mademki dost olmamızı kabulleniyor... Benim ondan başka bir şey istediğim yok ki!"

"Onu sevdiğini söylemiş olmayasın!"

"Ben onu her şeyin ötesinde seviyorum... Bunun dostluğumuza ne zararı olabilir ki? Hem bu aşkı ısrarla isteyen kendisi!" Öfke ve şiddet dolu sesi, bana Nadine'ninkini anımsatmıştı. "Bu mektup baştan aşağı ikiyüzlülük kokuyor. Beni çileden çıkaran da bu! Bir daha okusana şunu. 'Beni unutmaya çalış!' Neden sadece: 'Beni unut' demiyor ki? İşte burada kendini ele veriyor: Onu unutmaya çalışırken acı çekmemi istiyor. Ama bunu becereremeyeceğimi ima ediyor!... Aynı zamanda da 'Sevgili Paule' diye hitap edeceğine, bana sıradan biri gibi 'Paule' diyor." Bunları söylerken Paule'ün sesi titremişti.

"Sevgili sözcüğünün sana ikiyüzlülük gibi geleceğinden korktu herhalde."

"Hiç de değil! Biliyorsun, insan sevişirken en duygulu anlarda, sevgilisinin ismini en yalın haliyle söyler... Bana o yataktaki sesiyle seslenmek istedi. Anlayabiliyor musun?"

"Peki, neden ama?"

"İşte ben de bunu sana sormaya geldim..." dedi beni suçlar bir tavırla; sonra bakışlarını öte yana çevirdi: "Birbirimize acıdan başka bir şey veremiyoruz! İşte en güzeli de bu... Ben ona acı çektiriyormuşum!"

"Sana acı çektirdiği için o da üzülüyor olmalı."

"Ya bu mektup? Bu mektubun beni mutlu edeceğini mi sanıyor yoksa? Haydi canım! O kadar da budala değilim."

Bir sessizlik oldu; sonunda dayanamayıp sordum: "Peki, senin düşündüğün nedir?"

"Pek çıkaramıyorum: Bu kadar sadist davranacağını düşünmemiştim doğrusu." Bitap bir halde ellerini yüzünde dolaştırdı: "Onu yeniden kazandığımı sanıyordum... Bana yeniden güven duyan, o dost tavrını takınmıştı. Kaç kez, sınamanın artık son bulduğunu söylemeye hazırlandığını hissettim. Ama geçen gün, yanlış bir şey yapmış olmalıyım..."

"Ne oldu ki?"

"Gazeteciler, Josette'le evleneceğini yazmışlar: Tabii, bir an bile inanmadım buna. Sevdiği ben olduğuma göre, nasıl olur da Josette'le evlenebilir? Bu da sınamanın bir parçasıydı... Anlamam gerekirdi. Sonra gelip bir yalan olduğunu itiraf etti bana."

"Demek öyle!"

"Öyle diyorum ya işte! Sen de mi benden kuşkulanıyorsun yoksa?"

"Demek öyle dedim; bir soru değildi bu."

"Demek öyle dedin. Neyse, boş ver! Evime geldi: Ona bu oyundan artık vazgeçebileceğini, ne yaparsa yapsın, bana dokunmayacağını, onu tam bir özveriyle sevdiğimi anlatmaya çalıştım. Bunları anlatmayı ben mi beceremedim, o mu aklını kaybetti, bilemiyorum... Her söylediğim sözü başka türlü anladı, yorumladı... Korkunçtu!..."

Uzun bir sessizlik oldu. Sonra, temkinli bir şekilde sordum:

"Peki, senden ne istiyor olabilir?"

Bana kuşkulu bir bakış attı:

"Sen lafı nereye getirmek istiyorsun?"

"Bir yere getirdiğim filan yok!"

"Bana aptalca sorular soruyorsun."

Yeni bir sessizlik oldu: Sonra konuşmasını sürdürdü:

"Ne istediğini sen de pekâlâ biliyorsun: Ona her şeyi verip karşılığında hiçbir şey istemememi! Çok basit, değil mi? Ama anlamadığım bir şey var: Acaba bu mektubu onun aşkını istedi-

ğimi sandığı için mi yazdı, yoksa ondan bunu esirgediğimi sandığı için mi? Birinci halde, oyunu sürdürüyor demektir... İkincisine gelince..."

"Evet, ikinci halde?"

"Bu düpedüz bir intikamdır!" dedi. Yüzü iyice değişmişti. Bakışlarını yine bana dikti. Şaşkın, kuşkucu, ama yine de ısrarlıydı bu bakışlar: "Bana yardımcı olmalısın."

"Nasıl?"

"Henri'yle konuşup onu ikna edebilirsin."

"Ama Paule, Robert'le benim onunla dargın olduğumuzu biliyorsun herhalde."

"Biliyorum," dedi belli belirsiz. "Ama yine de, zaman zaman görüyorsundur onu..."

"Elbette ki hayır."

Duraksadı: "İyi, öyle olsun... Ama gidip onu görebilirsin. Seni merdivenlerden atacak değil ya?"

"Beni senin yolladığını anlayacaktır. Diyeceklerim onu hiç etkilemeyecektir."

"Dostumsun, değil mi?"

"Tabii ki öyleyim."

Bana yenilgiye uğramış bir insan edasıyla baktı: Yüz hatları birden gevşeyiverdi ve ağlamaya başladı: "Her şeyden kuşkulanmaya başladım artık."

"Paule, emin ol senin arkadaşınım," dedim.

"O halde, ne olursun git konuş onunla! Ona artık dayanamayacağımı söyle. Bir sürü hata yapmış olabilirim; ama bana fazlasıyla işkence yapmaya başladı. Yeter artık..."

"Böyle bir şey yaptığımı varsayalım... Henri'nin bana söyleyeceklerini gelip sana ilettiğimde, bana inanacak mısın?"

Ayağa kalktı; fularını bağladı, gözlerini sildi:

"Gerçeği söylersen inanırım tabii."

Henri'yle konuşmanın tamamen gereksiz olduğunu biliyordum; Paule'e gelince, ona dostça önerilerde bulunmak boşunaydı. Tedavi altına almak artık şart gibi görünüyordu. İyi ki biz ruhbilimciler, yakından tanıdığımız bir insanın tedavisini üstlenmezdik! Böyle bir durumda, Paule'ün güvenini kötüye kullandığım hissine kapılırdım herhalde. Onu telefonla arayıp iki mektup yolladım. Telefonu açmadı, mektuplara da kısa bir notla yanıt verdi. "Kusura bakma! Yalnız kalmaya ihtiyacım var... Zamanı gelince ben seni ararım." Doğrusu, onu görmeye ben de pek hevesli değildim.

Kış böyle geçip gitti: Nadine, Lambert'le darıldığından bu yana çok istikrarsız olmuştu. Vincent'tan başka kimseyle görüşmüyordu. Gazetecilikten vazgeçmişti; *Vigilance*'ta çalışmakla yetiniyordu. Robert ise devamlı okuyor, beni sık sık sinemaya götürüyordu. Ya da saatlerce müzik dinliyor, hiç durmadan plak satın alıyordu. Yeni bir uğraşıya kendini tutkuyla vermesi, işlerinin yolunda gitmediğinin belirtisiydi.

Bir gün, sabah kahvaltısında gazeteleri karıştırırken gözüm Lenoir'ın bir yazısına ilişti; ilk kez bir komünist gazeteye yazı yazıyordu ve besbelli bu işe kendini canla başla vermişti. Tüm eski dostlarını acımasızca suçluyordu. Robert'le pek fazla uğraşmamıştı, ama buna karşılık Henri'ye adeta düşmanca bir tavırla saldırıyordu.

"Şuna bakın!" dedim.

Robert okuduktan sonra gazeteyi bir kenara fırlattı: "Doğrusu tüm bunlardan sonra hâlâ antikomünistlerin safına geçmediği için Henri'yi kutlamak gerek."

"Karşı koyacağını söylemiştim size."

"*L'Espoir*'da epey çekişme olduğu besbelli. Samazelle'in yazılarına bakılırsa, sağa kaymasına ramak kalmış: Tabii Trarieux de öyle... Lambert'e gelince, oldukça kaypak görünüyor."

"Doğru!" dedim. "Henri'nin pek iyi bir durumda olduğu söylenemez." Gülümsedim: "Aslında sizinle aynı durumda sayılır: İkinizin de şu ara herkesle arası kötü."

"Bu durum benden daha çok onu rahatsız ediyor olmalı." Sesinde belli belirsiz bir sempati sezinleniyordu; Henri'ye beslediği kin giderek azalıyor muydu? Yoksa bana mı öyle gelmişti.

"Sizinle neden öyle öfkeyle kapıştığını anlayamıyorum. Eminim, şimdi bundan büyük pişmanlık duyuyordur."

"Bunu uzun uzun düşündüm," dedi Robert. "Başta, bu olayda kendini fazla düşündü diye suçladım. Ama şimdi o kadar hatalı olmadığına karar veriyorum. Aslında yapmamız gereken şey, günümüzde bir aydının oynayacağı rolün ne olacağını saptamak olmalıydı. Suskunluğa gömülmek, gerçekten de çok karamsar bir tutumdu; yaşı gereği karşı çıkmak isteyişi çok doğaldı."

"İşin en acı yanı, Henri'nin politik bir rol oynamaya sizden çok daha az hevesli oluşuydu..."

"Belki de daha başka şeylerin söz konusu olduğunu anladı..."

"Neymiş onlar?"

Robert duraksadı: "Ne düşündüğümü tam olarak bilmek ister misin?"

"Tabii."

"Bir aydının bu toplumda oynayacak hiçbir rolü kalmadı artık."

"Nasıl olur? En azından yazı yazabilir, değil mi?"

"Evet, inci dizer gibi sözcükleri öylesine ardı ardına dizebilir! Tabii, önemli bir şeyler söylememeye özen göstererek. Böylesi bile tehlikelidir."

"Ama siz son kitabınızda edebiyatı savunmuyor muydunuz?"

"Edebiyat konusunda söylediklerimin bir gün yeniden geçerli olmasını yürekten diliyorum. Şimdilik yapılacak en iyi şey, bence kendimizi bir süre unutturmak."

"Artık yazı yazmaktan vaz mı geçeceksiniz yani?"

"Öyle... Bu inceleme yazısı bitince artık yazmayacağım."

"Ama neden?"

"Sence neden yazıyorum dersin?" dedi Robert. "Çünkü insan sadece karın doyurmak için yaşamaz. Ben, bu lüksün gerekliliğine inanıyorum. Eylemin göz ardı ettiği her şeyi kurtarmak için yazıyorum. Yaşanan anın gerçeklerini, bireysel alanı, içinde yaşadığımız anı... Şimdiye dek, yaptığımız bu işin devrimle bütünleştiğini sanıyordum. Ama öyle değilmiş! Hatta onu engelliyormuş. Yaşadığımız şu günlerde insanlara karın doyurmaktan daha başka şeyler vermeyi de amaçlayan edebiyatı, ekmeksiz de yaşanabileceğinin kanıtı olarak kullanıyorlar."

"Siz bu yanlış anlamadan hep kaçınmıştınız."

"Evet ama, şimdi her şey değişti: Bilmem anlatabiliyor muyum?" diye sürdürdü. "Günümüzde devrimin sadece ve sadece komünistlerin elinde olduğu bir gerçek. Bizim savunduğumuz değerlerin bu olayda yeri kalmadı. Ama bizler onları ayakta tutmakta diretirsek, karşı devrime hizmet etmiş oluruz."

"Yo, hayır," dedim. "Gerçeğe inanç, bireye saygı! Tüm bunların zararlı olduğuna inanamam."

"Çalışma kamplarından söz etmekten kaçınmam, gerçeği bu şartlarda zararlı bulduğum içindi."

"Ama bu özel bir durumdu."

"Benzeri yüzlerce durumun yanında özel bir durum ama! Yo, hayır, gerçek ya söylenir, ya söylenmez! Gerçeği her zaman, her şart altında söylemeye kararlı olmadıkça insan dışında kalmalı. En iyisi de susmaktır!"

Robert'in yüzüne dikkatle baktım: "Benim görüşümü öğrenmek ister misiniz? Rus kampları sorununda sessiz kalmakta haklı olduğunuzu düşünüyorsunuz. Ama yine de çok zor geldi bu size... Özveri konusunda siz de aynı benim gibi düşünüyorsunuz. Hiç hoşlanmıyorsunuz bundan. İkimiz de bundan pişmanlık duyuyoruz. İşte, yazmamanızın nedeni: Kendinizi cezalandırmak istiyorsunuz."

Robert gülümsedi: "Daha doğrusu, birtakım şeyleri feda edince -entelektüel olarak taşıdığım bazı sorumluluklar gibibunların ne denli boş olduğunu anladım da diyebilirim. 44 yılının Noel'ini anımsasana bir! Gün gelecek edebiyat geçerliliğini kaybedecek deniyordu. İşte bak, bu duruma geldik bile! Okuyucu her zaman bulunur. Ama onlara ulaştıracağım kitaplar ya zararlı olacaktır ya da gereksiz!"

Duraksadım: "Bu açıklamanızda aksayan bir şeyler var."

"Neymiş onlar?"

"Eski değerleri o kadar boş ve anlamsız bulmuş olsaydınız, komünistlere katılırdınız."

Robert başını salladı: "Haklısın, aksayan bir şey var! Ne biliyor musun? Çok yaşlı olmam!"

"Yaşınızın bununla ne ilgisi var?"

"Benim için çok değer taşıyan birçok şeyin, artık geçerli olmadığını fark ettim. Düşlediğim gelecekten çok daha değişik bir geleceğe katkıda bulunmak zorundayım. Ancak ben artık değişemem! Haliyle bu gelecekte kendi yerimi saptayamıyorum."

"Anladığım kadarıyla, komünist bir dünyada yaşayamayacağınızı bile bile komünistlerin zaferini istiyorsunuz."

"Evet, aşağı yukarı böyle! Tekrar konuşuruz bu konuda," diye ekledi. "Bunu yazmayı da düşünüyorum; kitabımın sonuç bölümünü oluşturacak!"

"Peki ya kitabınız bitince ne yapacaksınız?"

"Herkes gibi yaşayacağım: Yazı yazmadan yaşayan iki buçuk milyar insan var."

Pek fazla endişeye kapılmadım. Robert, SRL başarısızlığının üstesinden gelmeliydi; bunalım geçiriyordu, ama kısa sürede kendini toparlardı. Ama itiraf etmeliyim ki ortaya attığı bu düşünce hiç de hoşuma gitmiyordu: Yani herkes gibi yapması... Yaşamak için yemek, yemek için yaşamak!... Bu, gençliğimin en korkulu rüyası olmuştu. Tekrar buna dönülecekse, en iyisi gaz musluğunu sonuna kadar açıp her şeye hemen son vermekti.

Herhalde birçok insan zaman zaman aynı şeyi yapmayı düşünüyor ama düşüncesini gerçekleştiremiyordu.

O günü izleyen günler oldukça keyifsizdim: Canım kimseyi görmek istemiyordu. Bir sabah, biri kapımı çalıp kırmızı güllerden kocaman bir buket uzattığında epey şaşırdım. Şeffaf kâğıda iğneyle tutturulmuş küçük bir kart vardı: Paule'dendi... "Her şey aydınlandı. Anlaşmazlık giderildi! Çok mutlu olduğum için sana çiçek yolladım. Bu öğleden sonra seni evimde bekliyorum."

Robert'e: "Durumu kötüye gidiyor galiba," dedim.

"Bir anlaşmazlık filan mı vardı?" diye sordu Robert.

"Hayır, yoktu!"

Bana daha önce bir iki kez söylediği şeyi, bir kez daha yineledi:

"Onu Mardrus'e götürmen gerek."

"Evet ama, ikna etmek kolay değil!"

Doktoru değildim: Ama merdivenleri çıkarken bu kez arkadaşı da sayılmazdım. Dudaklarımdan yalan dolu sözcükler dökülmeye hazırdı ve artık ona tamamen mesleki açıdan yaklaşıyordum. Kapısını çalarken yüzümdeki o zoraki gülümseyişi hissettim ve ona ihanet ettiğim kanısına vardım. Paule'ün kapıyı açtığında daha önce hiç yapmadığı bir şekilde bana sarılıp öpmesi, daha da utandırdı beni. O demode, uzun elbiselerinden birini giymişti. Saçlarını açmış, kırmızı bir gül iliştirmişti; göğsünün hizasında bir gül daha vardı... Oda çiçeklerle donatılmıştı.

"Gelmekle ne iyi arkadaş olduğunu kanıtladın. Zaten bana hep iyi davrandın sen! Bunu hak etmiyorum ashında. Sana karşı tutumum hep kötü oldu... Ama kendimi tamamen koyuvermiştim," diye sürdürdü özür dilercesine.

"Asıl teşekkür etmesi gereken benim; bana harika güller yollamışsın!"

"Evet, bugün önemli bir gün: Senin de gelip kutlamaya katılmanı istedim..." Bana mutlu bir edayla gülümsedi: "Henri'yi her an bekliyorum; her şey yeniden başlıyor."

Her şey yeniden mi başlıyordu? Bundan çok kuşku duyuyordum doğrusu. Henri'nin Paule'e sadece acıdığı için gelmeyi kabul ettiğine inanıyordum. Ama ne olursa olsun, onunla karşılaşmak istemiyordum. Kapıya doğru yürüdüm:

"Sana Henri'yle dargm olduğumuzu söylemiştim. Beni burada görürse çok öfkelenir. Yarın gelirim."

"Lütfen kal!"

Gözlerinde öyle bir panik okunuyordu ki, dayanamayıp çantamı ve eldivenlerimi divana bıraktım. Ne olursa olsun kalacaktım. Paule hızlı adımlarla mutfağa gitti: Bir tepsi üstünde iki kadeh ve bir şişe şampanyayla döndü. "Geleceğe içelim!" dedi.

Mantarı patlattı ve kadehleri tokuşturduk.

"Ne oldu?" diye sordum.

"Ne budalaymışım meğer," dedi Paule neşeyle... "O zaman aslında tüm ipuçları elimdeymiş... Ama ancak bu gece her şeyi tüm açıklığıyla görebildim: Uyumuyordum belki, ama gözlerimi kapamıştım ve birden bir kart üstünde çizilmiş kadar net bir şekilde, Belzunc şatosunun o büyük havuzunu gördüm. Sabahın erken saatlerinde Henri'ye acele bir not yolladım."

Ona kaygıyla baktım: Kalmakla iyi etmiştim doğrusu... Durumu kötüye, hem de çok kötüye gidiyordu.

"Anlamıyor musun? Gerçek bir komedi bu! Henri beni kıskanıyor!" İçten bir neşeyle güldü. "İnsan düşününce imkânsız gibi geliyor ama öyle işte..."

"Eh, oldukça."

"Tabii ki öyle! Gerçek bu... Bana sadistçe işkence yapıyor, ama şimdi artık nedenini anladım." Saçlarındaki gülü düzeltti: "Benimle yatmak istemediğini bir gün aniden söylediği zaman, bunu moral bir incelik gibi düşünmüştüm. Oysa tamamiyle yanılmışım: Aslında ondan soğuduğumu sanmış ve bu da gururunu feci halde incitmiş... Onu ikna edecek sözler bulamayınca da öfkelendi tabii. Bunun üstüne giyinip kuşanmaya, gezip tozmaya başladım: Bu da onu iyice sinirlendirdi. Vedalaştığımızda neşeliydim; ona göre fazla neşeli... Bourgogne'dayken korkunç potlar kırdım. Ama emin ol, bunu bilerek yapmadım..."

Tam o sırada kapı çaldı: Paule bana öyle bir ifadeyle baktı ki hemen kalkıp açmaya gittim: Karşıma, elinde bir sepetle bir kadın çıktı. "Kusura bakmayın. Kapıcıyı bulamadım da! Kedim için gelmiştim."

"Klinik giriş katındadır; soldaki kapıyı çalın," dedim.

Kapıyı kapadım: Paule'ün o delice bakışları karşısında yüzümdeki gülümseme donup kaldı.

"Bu da ne demek?"

"Kapıcı evinde değilmiş," dedim neşeyle. "Olur böyle şeyler."

"Ama neden bu kapıyı çaldılar?"

"Rastlantı olacak! Sonuçta bir yeri çalacaklardı elbet."

"Rastlantı mı?"

Onu konuşmaya yöneltmek için tatlı tatlı gülümsedim: "Şu tatilini anlatıyordun. Henri'yi kıracak ne yaptın ki?"

"Evet!" Sesindeki o coşku sönüp gitmişti. "Ona ilk kartımı yolladığımda, yaptığım her şeyi tek tek anlattım. Sonra da, o uğursuz cümleyi yazdım: 'Birilerinin söylediğine göre bana çok yakışan o bölgede uzun yürüyüşlere çıkıyorum.' Haliyle hemen bir sevgilim olduğunu düşündü."

"Anlayamadım?"

"Birileri yani!... İşte buymuş kuşkusunu çeken şey... Bir kadım bir manzaraya benzeten, ancak sevgilisi olabilir. Üstelik Venedik'e gittiğinde, ona bir kart daha yolladım. Belzunc parkıyla ortadaki havuzu gösteren kart!..."

"E, ne çıkar bundan?"

"Sen bana, çeşmelerin, süs havuzlarının, birer psikanalitik simge olduğunu söylemez miydin? Henri bu laflardan, 'Bir sevgili edindim' anlamını çıkardı hemen. Louis Volange'ın orada olduğunu duymuş olmalı!... Genel prova gecesi Volange'la konuşurken bana nasıl baktığını fark etmedin mi? Her şey çok açık yani... Bundan ötesi de birbirine bağlı zaten..."

"Yazdığın mektupta bunları mı söyledin ona?"

"Evet! Şimdi artık her şeyi biliyor."

"Yanıt verdi mi?"

"Neden versin? Nasıl olsa gelecek: Onu beklediğimi nasıl olsa biliyor."

Sustum: Aslında Henri'nin gelmeyeceğini Paule de pekâlâ biliyordu. Bana yanında kalmam için yalvarması bundandı. Bir an gelecek, artık gelmediğini ve gelmeyeceğini kabullenmek zorunda kalacaktı! Bu da onun için feci bir yıkım olacaktı... Tek umudum, Paule'ün giderek aklını yitirmekte olduğunu anlayarak Henri'nin ona acıması ve görmek için evine uğramasıydı. Paule'ün sabit bakışlarla kapıya bakması dayanılır şey değildi... Hele o çiçeklerin kokusu! Bir cenaze törenini andırır gibiydi.

"Hâlâ yazıyor musun?"

"Evet."

Birden aklıma parlak bir fikir geldi:

"Yazdıklarını göstereceğine söz vermiştin; ama bir türlü olmadı..."

"Seni gerçekten ilgilendiriyor mu?"

"Tabii."

Çalışma masasına doğru yürüdü ve düzgün bir yazıyla yazılmış bir tomar mavi kâğıt çıkardı, dizlerimin üstüne bıraktı. İmla hatası her zaman olurdu, ama hiç bu kadarını yapmamıştı! Sırf bir şeyler yapmış olmak için kâğıtlardan birine göz gezdirdim. Paule ise gözlerini kapıya dikmiş, hâlâ bekliyordu.

"Yazını çok zor okuyorum. Sen okur musun yüksek sesle?"

"Nasıl istersen..."

Bir sigara yaktım: En azından, okuduğu sürece sadece sesini duyabiliyordum!.. Pek bir şey beklemiyordum, ama yine de çok şaşırmıştım. İçler acısıydı. Tam bir cümlenin yarısındayken, aşağıdaki kapının zili çalındı. Paule ayağa kalktı: "Bak gördün mü?" dedi zafer dolu bir edayla. Otomatiğe bastı; kendinden geçmiş bir ifadeyle ayakta bekliyordu.

"Mektup!"

"Sağ olun."

Adam gittikten sonra elindeki mavi kâğıdı bana uzattı: "Aç ve oku şunu!"

Divanın üstüne oturmuştu: Yanakları ve dudakları mosmor kesilmişti.

"Paule!... Hiçbir yanlış anlama yok! Aramızdaki aşkın bittiğini kavrayabildiğin zaman dost olabiliriz ancak! O güne kadar da bana yazma... Bir gün görüşmek üzere, Henri..."

Kendini divanın üstüne öyle bir şiddetle attı ki şöminenin üstündeki gülün bir iki yaprağı düştü. "Anlamıyorum," diyordu hıçkırarak. "Artık hiçbir şey anlamıyorum." Yüzünü yastıklara gömmüş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Bense, sırf kendi sesimi duyabilmek için öylesine sözcükler sıralayıp duruyordum: "Atlatırsın! Atlatman gerek... Aşk her şey demek değildir ki!" Ama ben onun yerinde olsaydım asla atlatmak istemez, aşkı kendi ellerimle gömerdim.

Hafta sonunu geçirdiğim St. Martin'den döndüğümde, Paule'ün mektubunu aldım: "Yemek yarın saat sekizde!" Telefon açtım: Sesi buz gibiydi.

"A, sen misin? Ne oldu?"

"Yarın akşam geleceğimi söylemek istiyordum da..."

"Oldu, anlaştık..." dedi ve telefonu kapattı.

Zor bir akşam geçireceğimi biliyordum. Yine de Paule kapıyı açtığında adeta şok geçirdim. Onu hiç makyajsız görmemiştim. Eski bir etekle gri bir kazak giymişti. Saçlarını, ona hiç de

yakışmayan bir şekilde arkaya tarayıp toplamıştı. Masayı uzunlamasına açmış, üstüne de on iki tabak, bir o kadar da bardak yerleştirmişti. Bana elini uzatırken, yüzünde garip bir ifade fark ettim. "Bana taziyelerini mi bildirmeye geldin, yoksa tebriklerini mi?..."

"Hangi konuda?"

"Sevgilimle ayrılmam konusunda."

Hiç yanıt vermedim. O da, arkamda uzanan koridoru işaret ederek: "Neredeler?" diye sordu.

"Kimler?"

"Diğerleri işte!"

"Kimleri kastediyorsun Paule?"

"Ben çok daha kalabalık olduğunuzu sanmıştım." Belirsiz bir sesle konuşmuştu. Kapıyı kapayıp sofraya bir göz attı: "Ne yemek istersin?"

"Neyin varsa."

"Ne yazık ki makarnadan başka bir şey yok!"

"Her neyse, hiç acıkmadım," dedim geçiştirerek.

"Sana makarna ikram edersem, kimseyi iflas ettirmiş olmam, değil mi?" İmalı bir sesle konuşmuştu.

"Yo, gerçekten istemem; çoğu kez akşam yemeği bile yemem ben..."

Oturdum; gözlerimi bu ziyafet sofrasından bir türlü ayıramıyordum. Paule de karşıma oturmuş, beni sessizce inceliyordu. O güne dek gözlerinde suçlama, kuşku, sabırsızlık gibi duygular okuduğum çok olmuştu. Ama bu kez bambaşkaydı... Bakışları karanlık ve sertti; buz gibiydi. Nefretle doluydu yani! Konuşmak için kendimi epey zorladım:

"Kimleri bekliyordun ki?"

"Hepinizi tabii!" Omuz silkti: "Davetiye yollamayı unutmuş olmalıyım."

"Hepimizle kimleri kastediyorsun?"

"Canım bilmiyor musun yani? Sen, Henri, Volange, Claudie, Lucie, Robert, Nadine... Tüm koalisyon yani..."

"Koalisyon mu?"

"Haydi haydi, öyle saf tavırlar takınma," dedi sert bir tonla. "Hepiniz birlik olmuşsunuz. Bu akşam size sormak istediğim soru şuydu: Neden öyle davrandınız? Eğer bunu benim iyiliğim için yaptıysanız, size teşekkür eder ve gidip Afrika'da cüzamlılara bakarım. Aksi takdirde, intikam almaktan başka çarem kal-

maz!" Bana dik dik bakıyordu. "İntikam alacaksam, tabii ki bana en yakın olanlardan başlamam gerekir. Seçimimi iyi yapmalıyım." Sesi öyle tutkuluydu ki dizindeki çantaya kaçamak bir bakış attım... Fermuarıyla sinirli sinirli oynayıp duruyordu. Şimdi artık her şey olasıydı. Kırmızı rengin hâkim olduğu bu daire, cinayet için ne de ideal bir dekor oluşturuyordu! Karşı atağa geçmeye karar verdim:

"Dinle Paule, bu son zamanlarda çok yorgun görünüyorsun. Bak, yemek daveti vermek istiyor, sonra da konuklara haber vermeyi ve yemek hazırlamayı unutuyorsun. Şimdi de bir hezeyan içindesin! En kısa zamanda bir doktora gitmelisin! Mardrus'tan sana bir randevu alayım."

Bir an şaşırmış göründü: "Şiddetli baş ağrılarım var, ama bunlar pek önemli değil. İlk önce her şeyin aydınlığa kavuşmasını sağlamalıyım." Bir süre düşündü: "Biliyorsun, yorum yapmaya biraz fazla eğilimliyimdir. Ama gerçek olanı da inkâr edemem, değil mi?"

"Hangi gerçek?"

"Neden Claudie son mektubunu Singer Sokağı'ndan postaladı? Neden karşı evdeki maymun bana bakıp bakıp yüzünü buruşturuyor? Neden ben davet vermekten söz edince 'Aksine!' diye yanıtladın? Beni yazı yazdığım için Henri'ye, giyinip süslenerek ve sosyal bir yaşam sürerek de Claudie'ye öykünmekle neden suçladınız? Henri'nin parasını kabul edip fakirleri alaya almakla da suçladınız! Hepiniz bana aşağılık bir insan olduğumu kabul ettirmek için bir araya geldiniz." Bana yeniden tehdit dolu bir bakış attı: "Beni kurtarmak için miydi tüm bunlar, yoksa yıkmak için mi?"

"Senin gerçek dediğin şeyler, hiçbir anlam taşımayan birer rastlantı sadece," dedim.

"Haydi, haydi! Bunlar rastlantı olamaz... İnkâr etmesene!" diye sürdürdü sabırsızca. "Bana açıkça cevap ver; yoksa işin içinden çıkamayız."

"Kimse seni asla yıkmayı düşünmedi. Neden senin kötülüğünü isteyeyim ki? Biz dostuz..."

"Bir zamanlar buna ben bile inanmıştım! Sizleri gördüğüm anda kuşkularımdan hemen vazgeçerdim: Büyü gibi bir şeydi bu." Birden ayağa kalktı; ses tonu değişmişti: "Seni hiç de iyi ağırlayamadım bugün... Bir yerlerde biraz Porto şarabı olacaktı." Gidip şarabı getirdi, kadehleri doldurdu ve zoraki gülümsedi: "Nadine nasıl, iyi mi?"

"Şöyle böyle... Lambert'den ayrıldığından beri pek keyfi yok!"

"Kiminle yatıyor?"

"Bildiğim kadarıyla kimseyle!"

"Öyle mi? Onun için çok tuhaf bir şey bu."

"O kadar da değil."

"Henri'yle görüşüyor mu?"

"Dargın olduğumuzu söylemiştim ya!"

"Ah, evet! Şu dargınlık hikâyesini de hep unutuyorum nedense..." dedi Paule garip garip gülerek... Birden durdu: "Enayi değilimdir, bilirsin!" dedi.

"Yok canım! Henri ile Robert'in *L'Espoir*'da yayınlanan yazılarını okumadın mı?

"Evet, elimdeki *L'Espoir* sayısında okudum..."

Ona dikkatle baktım: "Bu sayının kasti olarak mı basıldığını sanıyorsun yani?"

"Tabii öyle!" dedi Paule. "Henri için bundan basit ne var ki?"

Hiç yanıt vermedim: Oturup tartışmanın hiçbir anlamı yoktu. Paule tekrar atağa geçti.

"Yani sence Nadine artık Henri'yle görüşmüyor mu?"

"Hayır..."

"Nadine onu hiç sevmedi, değil mi?"

"Hayır, hiç!"

"Neden onunla Portekiz'e gitti peki?"

"Biliyorsun işte!.. Onunla bir serüven yaşamak istiyordu, hepsi o kadar. En çok da yolculuk cezbediyordu onu."

Kendimi polis tarafından sorguya çekiliyor gibi hissediyordum; her an beni kıskıvrak yakalayıp pataklayacak gibi bir hali vardı.

"Ve sen, onun gitmesine kayıtsız kaldın, öyle mi?"

"Diego öldüğünden beri onu hep serbest bıraktım."

"Tuhaf bir kadınsın!" dedi Paule. "Birlikte olunca hep benden söz ediyoruz. Senden ise asla!" Kadehimi tekrar doldurdu: "Şu portoyu bitiriver."

"Sağ ol!"

Nereye varmak istediğini bir türlü anlayamıyordum, ama kendimi de giderek tedirgin hissediyordum. Neydi benimle alıp veremediği?

"Uzun zamandır Robert'le yatmıyorsun, değil mi?"

"Evet, uzun zamandır."

"Hiç sevgilin olmadı mı?"

"Oldu... Önemsiz serüvenlerdi..."

"Önemsiz serüvenler..." diye yineledi Paule; kelimelerin üstüne basa basa. "Şu anda da önemsiz bir serüven mi yaşıyorsun?"

Gerçeği söylersem, bu deliliğini belki de yenebilirim umuduyla olacak, yanıt vermek zorunda hissettim kendimi. "Amerika'da çok önem verdiğim bir ilişkim var: Lewis Brogan adında bir yazar..."

Oturup ona her şeyi anlatmaya hazırdım, ama beni durdurdu:

"Amerika çok uzak. Ben Fransa'dan söz ediyorum."

"Bu Amerikalıyı seviyorum! Mayıs ayında onu tekrar görmeye gideceğim. Başka bir ilişkiye de girmeyi düşünmüyorum."

"Ya Henri, buna ne diyor?"

"Bundan Henri'ye ne?"

Paule birden ayağa kalktı: "Haydi, haydi, artık bu oyuna bir son verelim... Henri'yle yattığını pekâlâ da biliyorum; bunu bildiğimi de biliyorsun üstelik! Tek istediğim şey, ne zaman başladığını söylemen bana."

"Bak Paule, Henri'yle yatan Nadine'di, ben değil."

"Henri'yi elinden kaçırmamak için kızını onun kollarına attın. Bunu çoktan anlamıştım zaten. Her ne kadar zekiysen de zaman zaman kendini ele veriyorsun."

Paule çantasını yakalamış, yeniden fermuarını kurcalamaya başlamıştı. Bakışlarını ellerinden bir türlü ayıramıyordum. Ben de ayağa kalktım:

"Eğer düşündüğün buysa, en iyisi hemen gitmem!"

"Gerçeği 1945 yılının o mayıs gecesinde anlamıştım," dedi Paule. "Hani kalabalık içinde kaybolduğunuzu söylediğinizde... Sonra saçmaladığımı düşündüm! Ne budalaymışım meğer..."

"Saçmalamışsın, evet... Ve hâlâ da saçmalıyorsun!"

Paule kapıya dayandı: "Haydi, bu işe bir son verelim. Bu oyunu benden kurtulmak için mi, yoksa bana yararı olsun diye mi tezgâhladınız?"

"Acele olarak bir doktora görünmen gerek... Mardrus ya da bir başkası... Ama mutlaka git ve her şeyi anlat ona. Sana tam bir hezeyan içinde olduğunu söyleyecek."

"Demek bana yardım etmek istemiyorsun!" dedi Paule. "Bak, bunu beklemiyor değildim... Olsun!... Senin yardımın olmadan da, sonunda tüm gerçeği aydınlığa çıkaracağım ben..."

"Sana nasıl yardım edebilirim ki? Bana inanmak istemiyorsun bile..."

Bana bakışlarım öyle bir dikti ki, o an sanki hiç bitmeyecek sandım: "Gitmek istiyorsun, değil mi? Seni bekliyor olmalılar."

"Beni bekleyen yok! Ama burada kalmamım bir yararı da yok!"

Kapıdan uzaklaştı: "Haydi git... Onlara her şeyi aynen anlat! Gizleyecek bir şeyim yok benim."

"Emin ol ki hastasın Paule... Tedavi olman gerek," dedim elimi uzatırken.

O da elini uzattı: "Geldiğin için teşekkürler; yakında görüşürüz."

"Oldu, görüşürüz."

Merdivenleri hızla indim.

Ertesi gün öğle yemeğinden sonra tam kahvelerimizi içerken kapı çalındı. Gelen Claudie'ydi.

"Özür dilerim; böyle habersiz gelmem büyük bir münasebetsizlik, biliyorum." Heyecan içindeydi; önemli bir şeyler söyleyeceği belliydi: "Paule hakkında görüşmek istiyordum sizinle. Kötü şeyler olup bitiyor galiba."

"Ne oldu?"

"Bana öğle yemeğine gelmesi gerekiyordu. Saat bir buçukta hâlâ ortada yoktu. Telefon ettiğimde sadece bir kahkaha koyuverdi. Sofraya oturmak üzere olduğumuzu söyledim. O da: 'Haydi sofraya! Haydi oturun bakalım!' diye bas bas bağırdı. Deh gibi gülüyordu."

Claudie'nin patlak gözleri biraz korku, biraz da heyecanla doluydu. Ayağa kalktım. "Ona gitmem gerek," dedim.

"Bunu ben de düşündüm, ama tek başıma cesaret edemedim doğrusu," dedi Claudie.

"Birlikte gidelim o zaman."

Claudie'nin arabasıyla birkaç dakika sonra Paule'ün evinin önüne varmıştık bile. Üstünde "Kiralık Oda" yazılı o alışılagelmiş tabela bile benim için ruh karartıcı bir anlam taşıyordu. Kapıyı çaldım: Açılmadı... Yeniden uzun uzun çaldım; taş zeminde ayak sesleri duyuldu ve Paule saçlarında mor bir şalla karşıma çıktı. Gülmeye başladı: "Sadece iki kişi misiniz?" Kapıyı aralamış, bize kötü kötü bakıyordu.

"Size ihtiyacım yok, sağ olun!"

Kapıyı hızla kapadı: Giderken bas bas bağırdığını duyuyorduk: "Komediye bakın hele!..."

Kaldırımda sessiz ve kararsız kalakaldık:

"Sanırım bu durumda en iyisi ailesine haber vermek," dedi, Claudie. Gözleri artık parıldamıyordu. "Bu durumlarda yapılacak en iyi şey budur."

"Evet, bir kız kardeşi var!" Duraksadım: "Ben yine de onunla konuşmayı bir deneyeyim."

Bu kez aşağıdaki düğmeye bastım; kapı otomatik olarak açıldı. Kapıcı beni yolda durdurdu; kaç zamandır Paule'e ev işlerinde yardım eden, ufak tefek, sessiz bir kadıncağızdı.

"Matmazel Mareuil'e mi çıkıyorsunuz?"

"Evet, pek iyi görünmüyor..."

"Ben de bu konuda çok endişeliyim: En azından beş gündür ağzına bir lokma koymamış. Aşağıdaki komşuları da bütün gece dolaşıp durduğunu söylüyorlar. Evini temizlemeye gittiğimde yüksek sesle kendi kendine konuşuyordu. Buna alışmıştım, ama son zamanlarda gittikçe tuhaflaşıyor."

"Gidip bir yerlerde dinlenmesi için ikna edeceğim onu."

Merdivenleri çıktım: Claudie de peşimden geldi. Son kat bayağı karanlıktı. O loş atmosferde kapıya raptiyeyle tutturulmuş bembeyaz bir kâğıt dikkatimizi çekti: Büyük harflerle: "Sosyetik maymun!..." diye yazılmıştı. Kapıyı boşuna çaldım.

"Ne feci şey! Kendini öldürmüş olmalı," dedi Claudie.

Gözümü anahtar deliğine dayadım: Paule şöminenin önüne diz çökmüştü; etrafında kâğıt tomarları vardı ve onları bir bir ateşe atıyordu. Kapıya tekrar, ama bu kez daha şiddetli vurdum.

"Aç, yoksa kırdırırım..."

Ayağa kalktı: Kapıyı açtığında bir elini arkasında tutuyordu. "Ne istiyorlar benden?"

Yeniden şöminenin önüne diz çöktü: Yanaklarından yaşlar süzülüyor, burnu akıyordu. Ateşe attığı, yazılı metinler ve mektuplardı. Elimi omzuna dayadığımda, nefretle irkildi.

"Bırak beni!"

"Paule, benimle derhal bir doktora geleceksin; aklını yitiriyorsun..."

"Defol git!... Bundan nefret ettiğini biliyorum. Haydi defol... Senden nefret ediyorum."

Ayağa kalkıp bas bas bağırmaya başladı: "Defolup gidin..."

Birazdan çığlık atacağı belliydi. Kapıya doğru yürüdüm ve Claudie ile dışarı çıktım.

Claudie, Paule'ün kardeşine telefon etti; ben de Mardrus'ü arayıp fikrini sordum. Henri'ye de kısa bir not yolladım. Akşam yemeğindeyken çalınan kapı zili hepimizi korkuttu. Nadine kapıya fırladı; gelen, bana bir kâğıt uzatan genç bir çocuktan başkası değildi: "Matmazel. Mareuil yolladı. Ben kapıcının yeğeniyim."

Yüksek sesle okudum: "Senden nefret etmiyorum, bekliyorum; hemen gel!..."

"Gitmezsin herhalde," dedi Nadine.

"Tabii ki gideceğim."

"Bu, hiçbir işe yaramaz ki."

"Belli olmaz."

"Ama bu kadın tehlikeli," dedi Nadine. "Peki öyleyse; ben de seninle gelirim."

"Yo, hayır! Sen değil, ben gideceğim," dedi Robert. "Nadine haklı; iki kişi olmakta yarar var."

İsteksizce karşı koydum: "Paule bunu garipseyebilir ama!"

"Garipsediği o kadar çok şey var ki!"

Aslına bakılırsa kendimi yeniden bu tuhaf evin karşısında bulduğumda ve o yırtık halıyla kaplı merdivenleri çıktığımda, Robert'in yanımdaki varlığı beni oldukça rahatlatmıştı. O kâğıt artık kapıda değildi. Paule bize elini uzatmadı, ama yüzü oldukça sakindi. Bizi, resmi bir edayla içeri buyur etti:

"Lütfen, şöyle buyurmaz mısınız?"

Bağırmamak için kendimi zor tuttum: Bütün aynalar kırılmıştı. Yerdeki hah cam kırıkları içindeydi. Tüm odayı yanık kumaş kokusu sarmıştı. Çok keskin bir kokuydu.

"İşte!" dedi Paule gösterişli bir sesle. "Hepinize teşekkür borçluyum." Bize yer gösterdi: "Anladım artık her şeyi... Tekrar teşekkür ederim."

Sesi içtendi; ama gülümseyen dudakları tuhaf bir şekilde kıvrılıyordu. Sanki isteminin dışında bir şeydi bu.

"Bana teşekkür etmene gerek yok," dedim. "Bir şey yapmadım ben..."

"Yalan söyleme," dedi Paule. "Tamam kabul ediyorum; ne yaptınızsa iyiliğim için yaptınız. Ama bana artık yalan söylemeyin." Beni dikkatle inceledi: "İyiliğim içindi, değil mi?"

"Evet, öyleydi," dedim.

"Biliyorum; bu sınamayı hak ettim ben. Zorlamakta haklıydınız beni... Ama şimdi önemli bir konuda danışmak istiyorum: Sizce prüsik asit mi almam gerek, yoksa kendimi toparlamam mı?"

"Prüsik asite ne gerek var?" dedi Robert.

"Peki! O halde nasıl yaşayacağım?"

"İlk yapacağın bir yatıştırıcı alıp şöyle rahat bir uyku çekmek... Ayakta duracak halin yok!"

"Artık kendimle uğraşmaktan bıktım," dedi Paule öfke dolu bir sesle. "Şimdiye dek hep kendimle uğraştım. Bana yanlış tavsiyelerde bulunma..."

Bir sandalyenin üstüne adeta yığılıverdi; birazdan iyice bitkin düşecek, ben de ona iki hap yutturarak yatağa yatıracaktım. Etrafıma baktım: Gerçekten de elinin altında prüsik asit var mıydı? 40'lı yıllarda bana kahverengimsi bir şişe göstermiş ve "her ihtimale karşı" diyerek evinde zehir bulundurduğunu söylemişti. Şişe çantasında olabilirdi.

O çantaya dokunmaya bir türlü cesaret edemiyordum. Bakışlarımı tekrar Paule'e çevirdim: Alt çenesi sarkmış, tüm hatları gevşemişti. Bu ifadeyi birçok hastada daha görmüştüm. Ama Paule bir hasta değildi! Onu böyle görmek beni kahrediyordu. Kendini toparlamaya çalıştı:

"Çalışmak istiyorum. Henri'ye olan borçlarımı ödemeliyim. Ayrıca, sokak serserilerinin hakaretine de uğramak istemiyorum."

"Size iş buluruz!" dedi Robert.

"Evlerde temizlik işleri yapmayı düşünüyorum. Ama bu, başkalarına haksız rekabet olmaz mı? Kimseyle rekabet etmeyeceğim bir iş yok mu acaba?"

"Onu da buluruz!" dedi Robert.

Paule elini alnında gezdirdi: "Her şey öyle güç ki! Az önce elbiselerimi yakmaya başlamıştım: Ama buna hakkım yok..." Bana baktı: "Onları eskiciye satsam, benden nefret etmekten vazgeçerler mi dersiniz?"

Aniden kalktı; şömineye doğru yürüyüp bir bohça dolusu giysi topladı: Parlak ipek kumaşlar, gri filafil tayyörler, artık birer buruşuk paçavra haline gelmişti.

"Gidip bunları hemen dağıtacağım. Gelin, hep beraber aşağıya inelim."

"Çok geç oldu ama!" dedi Robert.

"Serserilerin yeri çok geç kapanır!"

Omzuna mantosunu aldı: Aşağıya inmesine nasıl engel olabilirdik? Robert'le birbirimize baktık; bu kaçamak bakışı o da yakalamış olacaktı. Paule: "Doğru!" dedi bitap bir sesle. "Aslında hepsi tiyatro!... Şu anda kendi kendimi taklit ediyorum sanki." Mantosunu çıkarıp bir iskemleye fırlatıverdi: "Bu da bir oyun işte; kendimi mantomu atarken gördüm!..." Ellerini yumruk halinde gözlerine dayadı: "Kendimi durmaksızın böyle görüyorum."

Bir bardağa su koyup içinde yatıştırıcıyı erittim: "Haydi şunu iç ve git yat," dedim.

Paule'ün bakışları giderek daha da belirsizleşiyordu. Birden bana sımsıkı sarıldı: "Hastayım! Çok hastayım..."

"Evet, ama tedavi olacak, iyileşeceksin. Hem de kısa zamanda."

"Beni tedavi edin... Buna ihtiyacım var!"

Baştan aşağı titriyordu; yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Belli ki ateşi yükselmişti; sanki eriyip gidecek, gözleri gibi simsiyah bir zift yığınına dönüşüverecek gibiydi.

"Yarın seni bir kliniğe götüreyim," dedim. "Ama önce şunu içiver."

Bardağı eline aldı:

"Bu beni uyutur mu?"

"Tabii uyutur."

Bardağı bir dikişte içti.

"Şimdi git yat..."

"Tamam, gidiyorum," dedi uysal uysal.

Onunla birlikte merdiveni çıktık. O banyodayken, sonunda fermuarlı çantasını açmaya fırsat bulabildim: Dibinde kahverengimsi, küçük bir şişe vardı. Hemen cebime soktum.

Ertesi sabah Paule, hiç sesini çıkarmadan benimle kliniğe geldi. Mardrus ona iyileşeceğini garanti etti. Bu, bir iki haftalık ya da en fazla birkaç aylık bir işti. Ama mutlaka iyileşecekti. Sokakta yürürken düşünüyordum: Ne için iyileşecekti? İyileştikten sonra ne olacaktı? Aslında bunu tahmin etmek kolaydı: Benim gibi ya da milyonlarca kadın gibi olacaktı: Yani niçin yaşadığını bilemeden ölümü bekleyen bir kadın!

Nihayet Mayıs ayı da geldi. Orada, yani Chicago'da seven ve sevilen bir kadın kimliğine bürünecektim: Bu, bana öyle inanılmaz

geliyordu ki!... Hatta uçağa bindikten sonra bile aynı duygular içindeydim. Bu, Atina'dan gelen ve pek yükselemeyen bir uçaktı. Amerika'ya talihini denemeye giden Yunanlı esnaflarla doluydu: Bense, oraya ne aramaya gittiğimi pek bilemiyordum doğrusu. Ne yüreğimde canlı bir imaj ne de bedenimde herhangi bir arzu vardı. Lewis'in beklediği bu hanım hanımcık, şık kadın olamazdı: Beni kimse beklemiyordu. "Onu bir daha göremeyeceğimi biliyordum," diye düşündüm, uçak okyanusun üstünde geriye dönüş yaptığında... Motorlardan biri yanmıştı! Böylece Shannon'a döndük. Bir fiyord kıyısında, oyuncak evlere benzeyen, adeta bir tiyatro dekorunu andıran bir köyde iki gün kadar kaldık. Akşamları İrlanda viskisi içiyor, gündüzleri ise yeşil ve gri tonlara bürünmüş, hüzün dolu kırlarda geziniyordum. Azor adalarına iniş yaptığımızda; bir lastik patladı ve yirmi dört saat boyu çiçekli duvar kâğıtlarıyla kaplı bir salonda tutsak kaldık... Gander'den sonra ise uçak bir fırtınaya tutuldu; pilot bundan kurtulabilmek için New Scotland'a doğru uçmak zorunda kaldı. Artık yaşamımın sonuna dek, hiç durmadan dünyanın etrafında dönüp dolaşacağıma ve sadece söğüş tavuk yiyeceğime inanmaya başlamıştım! Farın, denizin üstünde bir süre aydınlattığı karaltıları aşıp geçtikten sonra, uçak nihayet yere indi: İşte yine bir alan, yine bir salon... Evet, kulaklarımda motor uğultusu, ayaklarımın dibinde mavi bir bavulla, bir alandan diğerine gitmeye mahkûmdum sanki!...

Ve birden gördüm onu: Lewis! Beni evde beklemesini kararlaştırmıştık. Ama oradaydı işte! Gümrük kapısında yolcuları bekleyen kalabalığın içindeydi. Üstünde kolalı bir gömlek, gözünde altın çerçeveli gözlükler vardı: Çok garip gelmişti bu bana. Ama işin asıl garip yönü, onu görünce hiçbir şey hissetmemedi: Bekleyiş, özlem ve acıyla geçen tam bir yıl... Bitmeyen bir yolculuk! Belki de sonunda onu artık sevmediğimin farkına varacaktım. Ya o? Beni hâlâ seviyor muydu? Ona doğru koşabilmek isterdim. Ama gümrükçüler işi uzatıyorlardı. Yunanlı esnaf bayanların bavulları dantellerle doluydu. Gümrük memurları bir taraftan şakalaşıyor, bir taraftan da tek tek eşyaları inceliyorlardı. Sonunda gümrüğü geçebildiğimde, Lewis'in artık orada olmadığını gördüm. Taksiye binip adresini vermek istedim, ama ev numarasını hatırlayamıyordum; kulaklarım uğulduyor, kafamdaki o hayhuy geçmek bilmiyordu. Sonunda hatırladım: 1211'di! Taksi yola koyuldu; ardı ardına caddeleri ve neon tabe-

lalarını geçtik. Bu şehirde nedense hep kayboluyormuşum gibi bir duyguya kapılırdım. Ama şoför yolu biraz uzattı gibi gelmişti bana. Belki de beni bir çıkmaz yolda bir kuytuya çekecek, başıma bir darbe indirip bayıltacaktı. Öylesine keyifsizdim ki bu, Lewis'i yeniden görmekten daha olağan geliyordu bana. Şoför bana dönüp:

"1211 numara diye bir şey yok," dedi.

"Tabii ki var; evi tanıyabilirim."

"Numaraları değiştirmiş olabilirler... Caddeyi aksi yönde bir kere daha geçelim."

Kaldırım boyu yavaş yavaş gidiyorduk. Sanki o kavşakların, boş alanların, rayların tümünü tanıyor gibiydim. Ama sonuç olarak, bunların hepsi her yerde birbirine benzemez mi? Bir havuz, ardından da bir viyadük bana tanıdık gibi geldi. Tüm bunlar hep oradaydı, ama sanki yer değiştirmiş gibiydi. "Ne çılgınlık?" diye geçirdim aklımdan. İnsan bir yere gider, sonra yine dönerim der... Ama bu bir yalandır: Dönmek mümkün değildir aslında. Aradan bir yıl geçer; olaylarla dolu bir yıldır bu!... Hiçbir şey eskisinin aynısı değildir artık. Bugün Lewis kolalı bir gömlek giymişti: Oysa onu gördüğümde kalbim daha hızlı atmamıştı! İşte, sanki evi bile yitip gitmişti. Birden silkindim: "En iyisi telefon etmek," diye düşündüm. Numarası neydi acaba? Onu da unutmuştum! Birden kırmızı bir tabela ilişti gözüme: SHILTZ... İşte, bir afişin üstünde bön bön gülümseyen aileydi bu. Bağırdım:

"Durun, durun işte burası!"

"Burası 1112 numara," dedi şoför.

"Tamam işte: 1112."

Taksiden atladım; pencerenin çevresindeki ışıklı alan içinde, öne doğru eğilmiş bir siluet göze çarpıyordu. İşte beni bekliyor, yolumu gözlüyordu! Bana doğru koşan oydu... Ta kendisiydi! Ne gözlük vardı ne de kolalı yakası; sadece başında bir beyzbol kasketi... Beni kollarıyla sımsıkı kavradı: Anne!"

"Lewis!..."

"Nihayet kavuşabildik. O kadar çok bekledim ki! Zaman geçmek bilmedi."

"Evet, geçmek bilmedi."

Beni kollarında taşımadığını biliyordum; ama merdivenleri çıkarken sanki bacaklarım yok gibi gelmişti bana! İşte yine o sarı mutfaktaydık; birbirimize sarılıyorduk. Soba, yerdeki muşamba, Meksika desenli örtü... Her şey orada, yerindeydi. Ağzımın içinde geveledim:

"Neden bu kasketle dolaşıyorsunuz?"

"Bilmem! Burada duruyordu..." Kasketi başından alıp masanın üstüne attı.

"Size tıpatıp benzeyen birini gördüm havaalanında; gözlük takmış, kolalı gömlek giymişti. Korkuttu beni: Sizsiniz sandım! Oysa görünce pek bir heyecan duymamıştım."

"Ben de en az sizin kadar korktum. Bir iki saat kadar önce evin önünden iki adam geçti: Bir kadın taşıyorlardı. Ya ölü ya da yaralıydı! Sizi taşıyorlar sandım."

"Ama işte şimdi birlikteyiz. Siz ve ben!"

Lewis bana tekrar sımsıkı sarıldı; sonra usulca bıraktı: "Yorgun musunuz? Bir şeyler yemek içmek ister misiniz?"

"Hayır!"

Ona iyice sokuldum: Dudaklarımızdan bir tek kelime çıkmıyordu. Kenetlenmiş gibiydiler sanki! Dudaklarımı dudaklarına dayadım. Beni yatağa uzattı: "Anne!... Sizi her gece bekledim."

Gözlerimi kapattım: İşte yine hissediyordum onu. Güven ve arzuyla dopdolu bir erkeğin bedeniydi bu! Lewis'ti... Değişmemişti. Ne o, ne ben, ne de aşkımız. Hiçbir şey değişmemişti. Evet, gitmiştim ama geri de dönmüştüm. Tekrar yerimi bulmuş, tüm eski benliğimden sıyrılmıştım.

Ertesi günümüzü birbirimizin kollarında geçirdik. Ardından yolculuk için bavullarımızı hazırladık. Sabaha kadar upuzun saatler vardı önümüzde. Trende yine birbirimize sokulup uyuduk. Ohio rıhtımında, Lewis'in mektubunda söz ettiği o çarklı gemiyi gördüğünde, henüz tam olarak uyanmış sayılmazdım. Anlattıklarını hep düşlemiş, ama gerçekleşeceğine doğrusu hiç inanmamıştım. Şimdi de gözlerime inanamıyordum. İşte!... Oysa gemi gerçekti ve biz de binmiştik. Kamaramızı gördüğümde çok duygulandım. Chicago'da kendimi hep Lewis'in evinde görmeye alışmıştım. Oysa burası bizim kamaramızdı... İkimizindi! Gerçek bir çift olmuştuk. Evet, şimdi artık bundan emindim. İnsan geri dönebilirdi. Ben de Lewis'e her yıl dönebilirdim. Aşkımız her yıl bir kutup gecesinin bitmek bilmez karanlığına gömülecek, ama gün gelecek aynı güneşin doğuşu gibi mutluluğumuz iki, üç ay için yeniden doğacaktı. O gecenin karanlığında, mutlu olacağımız anı birlikte bekleyecektik. Bizi hiçbir şey ayıramayacaktı. Artık sonsuza kadar kavuşmuştuk birbirimize.

"Gemi kalkıyor; haydi çabuk gelin," dedi Lewis.

Merdivenleri koşar adımlarla çıktı, ben de onu izledim. Küpeşteden çevreyi heyecanla seyrediyordu.

"Bakın, ne kadar güzel! yeryüzü ve gökyüzü denizde birleşmiş sanki..."

Cincinnati'nin ışıkları, yıldızlarla dolu gökyüzünün altında parlıyordu. Bizse, tıpkı bir alev gibi onların suda parıldayan yansımaları üstünde kayıp gidiyorduk. Oturduk ve ışıklı tabelaların yavaş yavaş gözden kayboluşunu birlikte seyre daldık. Lewis bana sımsıkı sarılmıştı.

"Böyle bir şeyin gerçekleştiğine bir türlü inanamıyorum," dedi.

"Neye yani?"

"Sevmenin ve sevilmenin mümkün olabileceğine!"

"Peki neye inanırdınız siz?"

"Dekoru değişmeyen bir odaya, belirli saatlerde yemek yemeye, ancak bir gece birlikte olunan kadınlara... Bir anlamda güvence yani! Daha fazlasını da istemeye gerek yok diye düşünürdüm hep. Herkesin her zaman yalnız olduğuna inanırdım. Oysa şimdi siz ve ben birlikteyiz."

Tam başımızın üstünde bir hoparlörden rakamlar anons ediliyordu: Yolcular bingo oynamakla meşguldüler: Hepsi de öyle yaşlıydı ki, kendi yaşımı bile adeta unutacak hale gelmiştim. Yirmi yaşındaydım sanki! İlk aşkımı yaşıyor, ilk yolculuğuma çıkıyor gibiydim. Lewis saçlarımı, gözlerimi, dudaklarımı boyuna öpüyor, öpüyordu...

"Aşağıya inelim mi?"

"Hiç hayır dedim mi size?"

"Ama evet deyişinizi duymak öyle hoşuma gidiyor ki! Öyle tatlı söylüyorsunuz ki!..."

"Evet diyorum işte... Evet!"

Böyle, evet diyebilmek ne büyük bir sevinçti! Bu yıpranmış yaşamım ve artık körpe sayılamayacak bedenimle, sevdiğim adama mutluluk verebiliyordum demek... Bu ne inanılmaz bir mutluluktu!"

Ohio ve Mississippi nehirlerinde altı gün boyunca yolculuk ettik. İskeleye yanaşıldığında diğer yolculardan adeta kaçıyor, loş ve sıcak şehirlerde yorgunluktan bitap düşene dek yürüyorduk. Arta kalan zamanlarda sohbet ediyor, güvertede güneşlenip tembel tembel sigaralarımızı tüttürüyorduk. Her gün aynı görünümle karşı karşıya kalıyorduk: Aynı motor gürültüsü, aynı de-

niz sesi... Gelen her sabah, biten her akşam bizi bir kez daha mutlu kılıyordu.

İşte mutluluk bu olmalıydı: Her şey bizim için çok güzeldi... Gemiden büyük bir neşeyle ayrıldık. İkimiz de New Orleans'ı tanıyorduk; ama farklı farklı şekilde... Lewis on beş yıl önce seyyar satıcılık yaparak sabun sattığı mahalleleri, gizli gizli muz çalarak karnını doyurduğu dokları, cepleri bomboş ama bedeni arzu dolu, heyecan içinde kalbi çarparak geçtiği genelevlerin bulunduğu sokakları, her yeri gezdirdi. Bu yoksulluk ve öfkeyle geçen yılları ve gerçekleştiremediği tüm arzuların şiddetini sanki zaman zaman özlüyor gibiydi. Ama onunla Fransız mahallelerini gezerken, oranın bar ve taşlık avlularında turist olarak dolaşırken, kötü kaderini yenmiş biri gibi sevinçliydi. Uçağa hiç binmemişti; tüm yolculuk boyu yüzünü pencereye dayamış, bulutları neşeyle seyretmişti.

Bana gelince, sevinçten uçuyordum adeta! Ne müthiş bir değişiklik, ne büyük sürprizdi bu yaşadıklarım... Gökteki yıldızlar yer değiştirip yeryüzü gözünüzde tümüyle değişirse, insanın kendisi de tümüyle değişmiş gibi olur. O güne dek Yukatan benim için bir atlasta küçük harflerle yazılı, soyut bir isimdi sadece: Onunla hiçbir bağlantım yoktu! Ne bir merakım vardı ne de hakkında en ufak bir imaj! Oysa şimdi onu kendi gözlerimle keşfedecektim. Uçak inişe geçip hızla piste yaklaştıkça, gökyüzünün bir ucundan diğerine uzanan bulutların oluşturduğu koyulukları, bakır yeşili, kadife gibi fundalıkları gördüm. Daha sonra arabayla geçtiğimiz inişli çıkışlı yolun her iki kenarında, tepesi dümdüz flamboyant çiçeklerinin yer yer kırmızıya çaldığı bir alanda, nergis tarlalarının göz alabildiğince uzandığı bölgeleri seyrettik. Sazlık damlarıyla küçücük kerpiç evlerin bulunduğu dar sokaklardan geçtik; kavurucu bir güneş vardı. Bavullarımızı bıraktığımız otelin salonu, pembe flamingoların tek ayakları üstünde uyuduğu, sakin ve bol yeşillikli bir sera görünümündeydi. Eşyalarımızı bırakıp tekrar yola çıktık; bembeyaz meydanlarda, parlak yeşil yapraklı ağaçların gölgesinde, beyaz giysili, hasır şapkalı adamlar tembel tembel oturmuşlar, pinekliyorlardı. Her şey bana Toledo'nun, Avila'nın gökyüzünü ve sessizliğini anımsatıyordu... İspanya'yı, okyanusun öte yanında keşfetmek, beni "Yukatan'dayım" demekten daha da fazla şaşırtmıştı.

"Şu küçük faytonlardan birine binelim," dedi Lewis.

Meydanın bir köşesinde, dik koltuklu bir dizi siyah fayton bekliyordu. Lewis arabacılardan birini uyandırdı, birlikte o daracık oturma yerlerine yerleştik. Lewis gülüyordu:

"Eh, şimdi nereye gideceğiz? Bir fikriniz var mı?"

"Arabacıya bizi iyice gezdirmesini, sonra da postaneye bırakmasını söyleyin. Mektup bekliyorum da!"

Lewis, Güney Kaliforniya'da bir iki kelime İspanyolca öğrenmişti. Arabacıya birkaç laf etti, ardından at ağır adımlarla yola koyuldu. Geçtiğimiz caddeler hem zengin hem de köhne bir görünümdeydi. Şiddetli yağışlar ve yoksulluk, Kastilya tipinde inşaa edilmiş villaları sanki için için kemirmiş gibiydi; bahçelerin paslı demir parmaklıklarının ardındaki heykeller çürümeye yüz tutmuştu. Yaprakları dökülmüş ağaçların dibinde, kırmızılı, morlu, mavili egzotik çiçekler solmak üzereydi; duvarların üstünde tüneyen büyük siyah kuşlar, etraflarına bakıp duruyordu. Her tarafa ölüm sinmişti sanki... Kendimi yerlilerin çarşısında bulunca rahatladım: Güneşin soldurduğu o büyük tentelerin altında insanlar müthiş bir canlılıkla hareket halindeydiler.

"Bir iki dakika bekler misiniz?" dedim Lewis'e.

Bir merdivenin basamağına çöküverdi: Ben de postaneye girdim. Robert'den bir mektup vardı; hemen açtım. Kitabının son rötuşlarını yapıyordu. *Vigilance*'ta da bir yazısı yayınlanacaktı: Politik bir yazıydı. Bu, iyi bir haberdi. Fazla kaygılanmamakta haklıymışım. Robert bir ara politikadan ve edebiyattan uzak kalmaya karar vermişse de, buna uzun bir zaman dayanamamıştı demek! Paris'te havanın puslu olduğunu söylüyordu... Mektubu çantama koyup dışarı çıktım: Paris ne kadar da uzaktı! Şu anda gökyüzü burada masmaviydi. Lewis'in koluna girdim: "Her şey yolundaymış."

Tentelerin gölgesindeki kalabalığın arasından geçtik; meyveler, balıklar, sandaletler, pamuklu kumaşlar satılıyordu. Kadınlar uzun, işlemeli eteklikler giymişlerdi; o upuzun parlak saç örgüleri ve durağan çehreleri çok hoşuma gidiyordu. Küçük yerli çocuklar, bembeyaz dişlerini ortaya çıkaran şen kahkahalar atıyorlarlardı. Buram buram deniz kokan bir tavernada oturduk: Bir fıçının üstüne servis yaptıkları, köpüklü siyah biralarımızı içtik. Sadece erkekler vardı çevrede; hepsi de gençti ve boyuna çene çalıp gülüyorlardı.

"Buranın halkı ne kadar da mutlu görünüyor!" dedim.

Lewis omuz silkti: "Görünüşte öyle... Hava güzel olunca, küçük İtalya dedikleri yerde bir dolaşsanız, insana hepsi mutlu gibi görünür..."

"Doğru; onları daha yakından, içten tanımak lazım."

"Sizi beklerken ben de bunu düşünüyordum," dedi Lewis. "Bizler için burada her şey bir bayram sevinci taşıyor; çünkü gezmek, görmek bizim için bir zevk! Ama onlar için durum çok farklı." Çiğnediği bir zeytinin çekirdeğini attı: "İnsan turist olarak gezince, oradaki gerçek yaşamı asla kavrayamaz..."

Lewis'e gülümsedim: "Kendimize küçük bir ev alalım. Hamaklarda uyuruz; ben de size, tortilla pişiririm. Onların dillerini de öğreniriz!"

"Bakın, bu çok hoşuma gider."

"İnsan değişik birkaç yaşam sürdürebilse ne iyi olur!" dedim içimi çekerek.

Lewis bana baktı: "Bunu hiç de beceremiyor sayılmazsınız doğrusu."

"Nasıl yani?"

"İkili bir yaşam sürdürüyorsunuz ya işte!"

Yüzümün kızardığını hissettim. Lewis'in ses tonu düşmanca olmasa da pek içten değil gibi gelmişti bana. Acaba Paris'ten gelen mektuptan mıydı? O an birden, bu serüveni onun da kendine göre, değişik bir biçimde algılayabileceğini düşündüm. Tek ben değildim bunu değerlendiren... Durmaksızın, "İşte, geri döndüm ve bunu her zaman yapabileceğim!" diyordum kendi kendime. Ama belki de Lewis, "Gün gelecek, gidecek," diye düşünüyordu. Buna ne yanıt verilebilirdi ki! Şaşırıp kalmıştım. Kaygıyla sordum:

"Lewis, bir gün birbirimize düşman olmayız, değil mi?".

"Düşman mı? Size kim düşman olabilir ki?"

Oldukça şaşırmış görünüyordu; damdan düşercesine söylediğim bu sözler tabii ki son derece budalacaydı. Bana gülümsüyordu, ben de gülümsedim... Ama birden benliğimi bir korku sarmıştı: Günün birinde, yaşamımı tümüyle değiştirmeden birini sevmiş olmanın cezasını çekecek miydim acaba?

Akşam yemeğini otelde, çevremizdeki flamingolar arasında yedik. Mérida turizm şirketi bize Meksikalı bir rehber yollamıştı. Lewis, söylediklerini sabırsızlıkla dinliyor, bense hiç mi hiç kulak asmıyordum. "Aklından neler geçiyor acaba?" diye düşünüp duruyordum. Gelecek hakkında tek bir söz bile etmiyorduk.

Lewis bana hiç soru sormuyordu. Belki de, benim ona sormam gerekirdi. Ama öyle ya da böyle, bir yıl önce ona söylemem gereken her şeyi söylemiştim. Eklenecek yeni bir şey yoktu. Hem her şeyi sözcüklere dökmek de tehlikeli olabilirdi; bu, çok şeyi karman çorman edebilirdi. Önce yaşamak gerekti bu aşkı. Ancak ondan sonra sağlam temellere oturacağı bir dönem gelebilirdi.

"Bayan, Chicken-İtza'ya otobüsle gidemez!" dedi genç Meksikalı bana samimiyetle gülerek. "Harabeleri gezmek için size bir araba vereceğiz. Şoför de size rehberlik eder."

"Rehberlerden pek hoşlanmayız biz; yürüyüşü de çok severiz," dedi Lewis.

"Maya Oteli, turizm şirketinin müşterilerine indirim yapıyor ama."

"Biz Victoria Oteli'nde kalacağız," dedim.

"Nasıl olur? Victoria Oteli yerli bir handır alt tarafı!" Bunu söyleyen de yerliydi!

Suskunluğumuzu görünce, çaresiz gülümsedi: "Çok zor bir gün bekliyor sizi," dedi.

Aslında ertesi akşam bizi Chichen-İtza'ya götüren otobüs son derece konforluydu; gevezelik eden Amerikalıların oturdukları Maya Oteli'nin bahçesinden geçerken kararımızda direnmiş olmamızdan gurur duyduk.

"Duydunuz mu?" dedi Lewis. "Meksika'ya Amerikalı görmeye gelmedim herhalde."

Elinde bir çanta taşıyordu; çamura bata çıka, el yordamıyla yolumuzu bulmaya çalışıyorduk. Gökyüzünü tümüyle kaplayan ağaçlardan, tane tane su damlacıkları akıyordu. Hiçbir şey görmek mümkün değildi; humuslu zemin, çürümüş yapraklar ve çiçek kokuları, beni adeta sersemletmişti. Karanlığın içinde pırıldayan gözleriyle görünmez kediler ordan oraya atılıyorlardı. Bedenlerinden ayrılmış gibi duran bu ışıl ışıl noktaları Lewis'e gösterdim: "Bunlar nedir?"

"Ateş böcekleri! Illinois bölgesinde de vardır. Beş altı tanesini bir fanusun altında tutabilirseniz, etrafı öyle güzel aydınlatır ki! İnsan kitap bile okuyabilir."

"Şu anda ne çok işe yarardı," dedim. "Hiçbir şey göremiyorum; bir otel olduğundan emin misiniz?"

"Gayet tabii!"

Ben ise pek emin değildim: Ne bir ev vardı ne de bir insan sesi! Çıt yoktu. Sonunda İspanyolca sesler duyduk. Karanlıkta

belli belirsiz bir duvar çıktı ortaya. Hiç ışık yoktu. Lewis bir çiti itti. Ama daha fazla ilerlemeye cesaretimiz yoktu: Domuzlar homurdanıyor, bir yerlerden koro halinde kurbağa sesleri yükseliyordu. "Burası tam bir batakhane!" diye fısıldadım.

Lewis: "Burası otel mi?" diye seslendi.

Bir uğultu duyduk; bir mum ışığı titreşti ve etraf aydınlandı. Küçük bir han avlusundaydık: Bir adam nezaketle gülümsüyordu. İspanyolca bir şeyler söyledi "Özür diliyor; elektrikler kesilmiş!" dedi Lewis. "Boş odaları varmış..."

Bize verdikleri oda, hem avluya hem de cangıla bakıyordu: Eşya yoktu, ama beyaz cibinliğin altında serili olan çarşaflar bembeyazdı. Akşam yemeğinde bize yapış yapış tortilla, mor baklalar, sosu boğazımı yakan cılız bir tavuk verdiler. Yemek odası canlı renkli kaba porselen eşyalar ve resimlerle doluydu. Bir takvim yaprağında, başlarında tüylerle bir sürü yarı çıplak yerli, antik bir stadyumda beyzbol oynuyordu. Avlunun ortasında bir bankta oturan bir Meksikalı gitar çalıyordu. Etrafında ise domuzlar ve tavuklar dönüp duruyordu.

"Chicago ne kadar uzak kaldı! Ya Paris! Her şey öyle uzak ki..."

"Evet, asıl yolculuğumuz şimdi başlıyor!" dedi Lewis heyecanlı bir sesle.

Ben de onun elini sıktım. O anda aklının neyle meşgul olduğunu biliyordum: Gitar sesi, kurbağa korosu ve ben! Gitar seslerini, kurbağaları ben de duyuyordum ve tüm benliğimle onundum... Hem onun hem benim için, yani bizim için, kendimizden başka hiçbir şey yoktu bu dünyada.

Gece boyunca, kurbağaların vıraklaması yankılanıp durdu: Sabaha karşı binlerce kuş sesi geldi kulağımıza. Eski şehrin bulunduğu bölgeye girdiğimizde, çevremizde kimseler yoktu. Lewis tapınaklara doğru koştu. Ben ise yavaş adımlarla onu izledim. Yukatan'a vardığım andan daha da şaşkındım... Şimdiye dek Antik Çağ benim gözümde Akdeniz uygarlıkları demekti. Akropol'de, Roma'daki Forum'da kendi geçmişimle karşılaşmıştım. Chichen-İtza'yı ise geçmişime bağlayan hiçbir şey yoktu. Daha sekiz gün öncesine kadar üstünde onca kan dökülen taşlarıyla Mekke'yi andıran bu geometrik yapılar grubunun adını bile duymamıştım. İşte şimdi karşımdaydı! Bu koskocaman ve dingin yeryüzünde, ölçülü mimarisi, olağanüstü heykelleri ve tüm ağırlığıyla duruyordu. Tapınaklar, sunaklar, takvimde gördüğüm

o stadyum, bin sütunlu çarşı, kusursuz ölçüleri ve büyüleyici kabartmalarıyla daha başka tapınaklar da vardı... Lewis'i aradığımda büyük piramidin tepesinde olduğunu gördüm: El sallıyordu; öyle minicik görünüyordu ki! Basamaklar da çok dikti. Hiçbir yere bakmadan gözlerimi Lewis'e diktim ve yukarı tırmandım.

"Neredeyiz?" diye sordum.

"Bilmiyorum."

Kale surlarının ötesinde, yer yer alev gibi kırmızılıkların seçildiği yemyeşil cangıl uzanıyordu. Ekili tek bir tarla bile yoktu: "Mısırı nerede yetiştiriyorlar peki?" diye merakla sordum.

"Size bunu okulda öğretmediler mi?" dedi Lewis kendini beğenmiş bir edayla. "Ekin mevsiminde cangılın bir kısmını yakarlar; ürünlerin toplanmasından sonra da ağaçlar tekrar çıkar, boşluklar hemen kapanır."

"Nereden biliyorsunuz bunu?"

"Herkesin bileceği bir şey bu!"

Gülmeye başladım: "Yalan söylüyorsunuz! Bunu bir kitapta okuduğunuza eminim... Belki de bu gece, ben uyurken! Yoksa dün otobüste söylerdiniz."

Sıkılmış görünüyordu: "Çok tuhaf doğrusu! Bu tür şeylerde hiç faka basmıyorsunuz... Evet, dün akşam otelde bir kitap buldum. Sizi kendime hayran bırakmak istedim!"

"Öyleyse haydi, devam edin! Başka neler öğrendiniz?"

"Mısır çok kolay yetişiyormuş. Köylüler yılda birkaç haftadan fazla çalışmak zorunda kalmazlarmış! İşte böylece, tüm bu tapmakları inşaa etmek için zaman bulabilmişler." Heyecanla sürdürdü: "Düşünün bir! Bir yandan tortillalarını atıştırıp, diğer yandan omuzlarında taş taşıyıp bunları inşa etmişler... Hem de bu kızgın güneşin altında! Karınlarını doyurup ter dökmüşler; sonra tekrar yemek, tekrar ter... Her gün aynı şey! Aslında insan kurban etme merasimleri bundan daha beter değil: Ama savaşçıların ve rahiplerin, birer yük hayvanına çevirdiği milyonlarca zavallıyı düşünün bir! Hem neden? Sırf şu budalaca şişinme duygusundan..."

Bir zamanlar güneşe doğru yükselen, şimdiyse yeryüzünü ezip geçiyor gibi duran piramitlere Lewis düşmanca bakışlar atıyordu. Ben onun kadar öfkeli değildim: Belki de karnımı doyurmak için hiç ter dökmediğim, belki de bu felaketlerin çok eski zamanlarda olup bittiğini bildiğim içindi! Kim bilir... Yine de,

on yıl önce rahatlıkla yaptığım gibi, yaşamayan bu güzellikleri hiçbir art niyet beslemeksizin seyre dalamazdım. İnsan yaşamını taştan oymalara feda eden bu uygarlık, ardında hiçbir şey bırakmamıştı. Acımasızlıktan çok, bu kısırlıktı beni olumsuz etkileyen. Turistlerin, kayıtsızlıkla fotoğraflarını çektikleri bu taş yapıtlar, sadece arkeoloji uzmanlarının ve birkaç estetin ilgisini çekebilirdi.

"İnsek mi?" dedim.

"Peki ama nasıl?"

Platformu tutan duvarların dördü de sanki dimdik aşağı iniyormuş gibi duruyordu. Duvarlardan birinde gölgeler ve ışıklar çizgi çizgi titreşiyorlardı. Ayak basmak olanaksız gibiydi.

Lewis gülmeye başladı: "Yerden 200 metre kadar yükseğe çıkınca, başımın feci bir şekilde döndüğünü söylemiş miydim size? Çıkarken hiç anlamadım, ama aşağıya inmem olanaksız gibi bir şey!"

"Başka çaremiz yok ki!"

Lewis platformun ortasına kadar geriledi:

"Olanaksız!"

Yeniden gülümsedi: "On yıl önce Los Angeles'te aç ve sefil dolaşıyordum; sonunda iş buldum. Bir fabrika bacasını sıva yapacaktım. Bir tür sepetle beni yukarı çıkardılar. Tam üç saat orada kaldım, ama bir türlü içinden çıkamadım. Sonunda beni aşağı çekmek zorunda kaldılar. Böylece de ceplerim bomboş, iş yerinden ayrıldım. Oysa iki gündür ağzıma tek bir lokma bile girmemişti. Bilmem anlatabildim mi?"

"Başınızın bu kadar dönmesi tuhaf şey doğrusu! Öyle çok güçlükle karşılaşmışsınız ki! Sizi daha dayanıklı sanırdım." Merdivene doğru yürüdüm: "Şu anda çıkmaya hazırlanan Amerikalı bir aile var; biz de bu arada insek!"

"Korkmuyor musunuz?"

"Korkuyorum..."

"O halde bırakın önden gideyim," dedi Lewis.

Merdivenlerden el ele, yan yan indik. Aşağıya vardığımızda kan ter içindeydik. Bir rehber, turist kafilesine Maya ruhunun gizemlerini anlatmakla meşguldü.

"Yolculuk etmek ne kadar tuhaf bir şey!" diye mırıldandım.

"Evet öyle, çok tuhaf," dedi Lewis. Beni elimden tutarak adeta sürükledi: "Haydi gelin, bir şeyler içelim."

Öğleden sonra hava çok sıcaktı: Odamızın kapısının önünde hamaklara uzanıp uyuduk. Birden karşı konulmaz bir merak sardı tüm benliğimi. Cangıla dönüp baktım:

"Şu ağaçlar arasında dolaşmak isterdim doğrusu," dedim.

"Neden olmasın?"

Cangılın o sessiz ve nemli atmosferine daldık: Bir tek turist bile yoktu. Sivri ot parçacıkları taşıyan kırmızı karıncalar, görünmez kalelerine doğru gruplar halinde yol alıyordu. Adımlarımızın sesinden ürküp havalanan pembe, mavi, yeşil ve sarı renklerde kelebekler vardı çevremizde. Sarmaşıklarda toplanmış su birikintileri, kocaman damlalar halinde üstümüze akıyordu. Uzaklarda bir yerde, dar bir yolun bitiminde gizemli bir tepe seçiliyordu: Taş ve çakılla kaplı, yıkılmış bir tapınak ya da bir saray olmalıydı bu... İçlerinden bazıları yarı yarıya ortaya çıkarılmıştı; ama otlar bürümüştü çevrelerini.

"Sanki daha önce kimse buraya gelmemiş gibi!" dedim.

"Evet," dedi Lewis. Hiç etkilenmemiş gibiydi.

"Bakın şu yolun bitiminde kocaman bir tapınak var..."

"Evet," diye yineledi.

Kocaman bir tapınaktı bu: Altın renkli kertenkeleler, taşların arasında güneşleniyordu. Heykellerin çoğu kırılmıştı. Sadece yüzünde garip bir ifade olan taştan bir ejderha kalmıştı. Lewis'e de gösterdim. Ama yüzü hâlâ ifadesizdi.

"Gördünüz mü?"

"Evet, görüyorum."

Birden ejderhanın ağzına müthiş bir tekme savurdu...

"Ne yapıyorsunuz?"

"Hiç! Tekme attım," dedi Lewis.

"Ama neden?"

"Bakışını hiç beğenmedim de ondan!" Lewis bir kayalığa oturdu: "Tapınağı gezmek istemez misiniz?" diye sordum.

"Bensiz gezin!"

Ben de öyle yaptım: Ama yüreğim daralmıştı. Üst üste konmuş ve hiçbir anlam taşımayan bir taş yığınıydı! Döndüğümde, Lewis yerinden kıpırdamadan, yüzünde aynı ifadesizlikle oturuyordu; bambaşka biri olmuştu sanki!

"İyice gezdiniz mi?" diye sordu.

"Artık dönmek mi istiyorsunuz?"

"Evet, bence yeterince gezdiniz."

"Tabii, dönelim artık," dedim.

Akşam oluyordu: Çevrede yer yer ateşböcekleri seçiliyordu. Birden Lewis'i yeterince tanımadığım duygusuna kapıldım. Öylesine içten ve dürüsttü ki! Basit bir insan izlenimi uyandırıyordu... Ama basit insan var mıydı bu dünyada? O tekmeyi savurduğunda yüz ifadesini hiç beğenmemiştim. Ya o baş dönmeleri? Nedeni neydi acaba? Sessizce yürüyorduk, neler düşünüyordu acaba?

"Ne düşünüyorsunuz?"

"Chicago'daki evimi! Işığı açık bıraktım; geçenler içerde biri olduğunu sanacak! Oysa kimse yok..."

Sesi hüzün doluydu.

"Burada olmaktan pişman mısınız?"

Lewis hafifçe gülümsedi: "Sizce burada mıyım gerçekten? Çok tuhaf! Tıpkı bir çocuk gibisiniz; her şey size gerçek görünüyor. Oysa tüm bunlar, bana bir düşmüş gibi geliyor. Üstelik, başkalarına ait bir düş!"

"Oysa ikimiziz... Siz ve ben yani!"

Lewis yanıt vermedi Cangıldan çıktık. Artık gece olmuştu. Gökyüzündeki tüm yıldızlar öyle parıldıyordu ki! Hanın ışıklarını görünce, Lewis'in yüzü güldü:

"Aman ne iyi. Kendimi bayağı yitik hissetmiştim."

"Yitik mi?"

"Bu harabeler öyle eski ki... Fazlasıyla eski!"

"Oysa ben kendimi böyle hissetmeyi çok severim."

"Bense tam aksi! Zaten çok uzun bir süre böyle dolaştım durdum. Kendimi hiç bulamayacağımdan korktum. Şimdiyse bunu yeniden yaşamaya hiç cesaretim yok!"

Sesinde bir tür meydan okuma vardı. Nedense tehdit altında olduğumu hissettim: "Zaman zaman insan kendini kaybetmeli ve tekrar arayıp bulabilmeli... Hiçbir risk almayan, hiçbir şey elde edemez..."

"Böyle bir risk almaktansa, bir şey elde etmemeyi yeğlerim." Sesi çok kesindi.

Onu anlamıyor değildim: Kendini güvende hissetmek için öyle çetin bir mücadele vermişti ki! Bunu ne yapıp edip korumak istemesi çok doğaldı. Ama beni sevmesi, büyük bir ihtiyatsızlıktı. Bundan pişmanlık mı duyuyordu?

"O tekmenin nedeni de kendinizi yitik hissetmeniz miydi?"

"Yo, hayır! Sadece o yaratığı sevmedim, o kadar."

"Çok acımasız bir haliniz vardı:

"Öyleyim zaten!"

"Benimle değilsiniz ama."

Lewis gülümsedi: "Sizinle o kadar kolay değil! Geçen yıl bir kez denedim. Ama hemen ağlamaya başlamıştınız."

Tam odaya girerken sordum: "Lewis, bana kızgın değilsiniz ya?"

"Neden kızgın olayım?"

"Bilmem, öyle işte... İki yaşam sürmemden örneğin!"

"Öyle olmasaydı şimdi yanımda olmazdınız."

Ona kaygıyla baktım:

"Bana kin beslemiyorsunuz ya?"

"Hayır! Size kızmıyorum, arzuluyorum." Bana sımsıkı sarılmıştı.

Cibinliği açıp beni yatağa itti. Çıplak bedenlerimizle yan yana yattığımızda Lewis sevinçle haykırdı:

"İşte, en güzel yolculuklarımız bunlar!" dedi.

Yüzü aydınlanmıştı: Artık kendini yitik hissetmiyordu. Benimle birlikteyken rahat ve huzurluydu. Bana gelince, ben de kurtulmuştum kaygılarımdan. Birbirimizin kollarında bulduğumuz huzur ve sevinç her zaman, her şeyin üstesinden gelebilecekti...

Artık kaybolup gitmiş, sizinle hiçbir ilgisi olmayan birtakım yerleri görmek için dünyayı dolaşmak, yolculuk etmek oldukça tuhaf bir iştir. Lewis'le ben, bu konuda hemfikirdik ve ikimiz de müthiş eğleniyorduk. Pazar gününü Uxmal'da geçirdik: Yerliler tapınakların gölgesine oturmuşlar piknik sepetlerini açmakla meşguldüler. Uzun etekler giymiş kadınların peşinden, tutuna tutuna harap merdivenlerden yukarı tırmandık. İki gün sonra ise yağmur ormanlarının üstünden uçtuk; uçak yükseldi, yükseldi, ama bir daha inişe geçmedi. Aşağıdaki kara parçası adeta bizim hizamızdaydı. Gözlerimizin önünde yeşilliklerin içinde masmavi bir göl ile bir kâğıt kadar dümdüz, biteviye uzanan bir şehir vardı: Guatemala... Uzun basık evleri, yoksul sokakları, göz alıcı çarşısı, üslerindeki rengârenk giysileri, başlarında meyve ve çiçek dolu sepetleriyle yalınayak dolaşan köylü kadınlarıyla Guatemala... Antigua Oteli'nin bahçesinde, duvar diplerinde ve ağaç boylarında kırmızı, mor ve mavi çiçekler salkım salkım uzanıyordu. Yağmur damlaları oldukça ılık geliyordu insana: Hem ılık hem de sıktı bu damlalar... Zincire bağlı bir papağan, tüneğinin üstünde bir ileri bir geri gidip geliyor, kahkahaya ben-

zer sesler çıkartıyordu. O akşam Atitlan gölünün kıyısında, kocaman karanfil demetleriyle süslü bir bungalowda yatmıştık. Sonra da gemiyle Santiago'ya gittik. Saçlarına kırmızı kurdeleler takmış kadınlar, başlarından omuzlarına kadar kukuletalar giydirilmiş bebeklerine ninniler söylüyorlardı. Bir perşembe günüydü. Lewis'le birlikte Chichicastenango çarşısına daldık. Meydan tentelerle örtülmüştü. Etraf tezgâhtan geçilmiyordu: İşlemeli bluzlar ve rengârenk etekler giymiş kadınlar, çeşitli tohumlar, kurumuş meyveler, un, ekmek, cılız tavuklar, kap kacak, kemerler, sandaletler satıyordu. Vitray tonlarında metrelerce kumaş yayılmıştı tezgâhların üstlerine. Bunlar öylesine güzel kumaşlardı ki Lewis bile büyük bir keyifle dokunup duruyordu.

"Şu kırmızılı kumaşı alsanıza! Ya da şu üstü kuş motifli olan yeşili!"

"Durun hele! Önce hepsini bir göreyim."

Ama tüm bu harika şeyler arasında beni en çok cezbeden, bazı köylü kadınların üstünde gördüğüm oldukça eski görünüşlü huipillerdi.* Lewis'e eski işlemeli bu bluzları gösterdim: Chartre** mavisi, kırmızı ve altın tonlarıyla büyük bir uyum içinde bütünleşmişti. "İşte, eğer satılıksa almak istediğim şey bu!" dedim.

Lewis, saçları upuzun örgülü o yaşlı yerli kadını bir süre inceledi:

"Belki de satar," dedi.

"Bunu teklif etmeye cesaret edemem ben... Hem hangi dille?"

Dolaşmaya devam ettik: Kadınlar elleri arasında tortilla hamurunu yoğurup duruyorlardı. Sarımsı bir yahni, ateş üstündeki kazanlarda yavaş yavaş pişiyordu. Aileler, çoluk çocuk hep beraber yemeklerini yiyorlardı. Meydanda, merdivenlerle ulaşılan iki beyaz kilise vardı; basamaklarda oturan erkekler, operet torerolarını andıran kılıklar içinde buhurlukları sallayıp duruyorlardı. Dindar çocukluk günlerimi anımsatan o yoğun duman kokusu arasında büyük kiliseye doğru yöneldik.

"Girebilir miyiz dersiniz?" diye sordum.

"Ne diyebilirler ki?"

---

* Huipil: Boyundan geçirilerek giyilen ve yüzyıllardır Maya kadınının simgesi olan bu gömlekler üstlerine işlenen motifleriyle doğaya olan saygılarını ve Maya kadınının toplum içindeki kimliğini ifade ediyor.

** Chartre Katedralinin vitray rengi; parlak gökyüzü mavisi.

Girer girmez keskin bir baharat kokusu boğazımızı yaktı. Ne sandalye vardı ne de bank! Bir tek yer bile yoktu oturacak... Taş zemin pembe alevler çıkaran mumlarla kaplıydı. Mısır koçanlarını elden ele geçiren yerliler, dualar mırıldanıyorlardı. Sunağın üstünde, brokarlar ve çiçeklerle donanmış bir mumya yatıyordu. Tam karşıda, üstüne kumaşlar ve mücevherler sarılmış, yüzünde acı bir ifadeyle İsa heykeli duruyordu.

"En azından ne dediklerini anlayabilseydik!" dedi Lewis.

Önünde diz çökmüş kadınları kutsayan, çıplak ayaklı ihtiyar adama bakıyordu; Onu kolundan çektim: "Haydi, çıkalım. Bu kokulu tütsü başımı ağrıttı."

Lewis dışarıda şöyle dedi: "Bu insanların mutlu olduklarını hiç sanmıyorum! Giysileri rengârenk, cıvıl cıvıl olabilir, ama kendileri hiç de öyle değil."

Kendimize kemerler, sandaletler aldık: O harika huipili giyen kadın hâlâ oradaydı; ama yanına yaklaşıp konuşmaya cesaret edemedim. Meydanda hem bakkal hem de kafe yerine kullanılan bir yerde, birkaç yerli toplanmış, bir masanın etrafında içki içiyorlardı. Kadınlarsa, kocalarının ayaklarının dibine, yere çömelmişlerdi. İki tekila istedik; yanında henüz tam olgunlaşmamış küçük limonlar ve tuzla birlikte tekilalarımız geldi. İki genç karşı karşıya geçmiş, sendeleyerek dans ediyordu. Öylesine keyifsiz yapıyorlardı ki bu işi, içimiz sıkıldı. Dışarıda satıcılar artık toplanmaya başlamışlardı. Çanak çömlekleri güç bela sırtlarına yüklemeye çalışıyorlardı. Alınlarında yüklerini daha kolay taşımalarına yarayan bir kayış vardı. İşlerini bitirdikten sonra hızlı adımlarla yürüyüp gidiyorlardı.

"Şunlara bakın bir! Kendilerini yük hayvanı sanıyorlar herhalde," dedi Lewis.

"Herhalde bir hayvan alacak paraları yok!"

"Herhalde!... Ama bu yoksulluğu öyle kolay kabullenmiş görünüyorlar ki! İşin en sinir bozucu tarafı da bu. Dönelim artık," diye sürdürdü.

"Tamam."

Otele girdiğimizde beni kapıda bırakıp tekrar dışarı çıktı:

"Sigara almayı unutmuşum; birazdan gelirim."

Şöminede büyük bir ateş yanıyordu; bu güneşli küçük şehir, Fransa'nın en yüksek bölgesinden bile daha yüksekteydi. Gecenin serin geçmesi her zaman olasıydı. Reçine kokusu yayan alevlerin önüne keyifle uzandım; bu oda, pembe sıvalı duvarları

ve halılarla örtülü döşemesiyle çok hoşuma gitmişti. Lewis'i düşündüm: Kısa bir süre yalnız kalıp onu düşünebilmek çok hoştu. İlginç şeyler, çarpıcı görüntüler onu pek cezbetmiyordu. Tapınaklar, doğa, çarşılar... Ne olursa olsun! Daha çok çevresinde olup bitenlere, insanlara yöneltirdi dikkatini. Bir insanın nasıl olması gerektiği konusunda kendine göre düşünceleri vardı. Her şeyden önce boyun eğmeyen, istekleri olan ve bunları gerçekleştirmek için mücadele veren biri olmalıydı. Kendisi azla yetinebilirdi, ama her şeyden yoksun kalmayı da şiddetle reddetmişti. Romanlarında sevecenlik ve acımasızlık yan yanaydı. Bunun nedeni, her şeye boyun eğenlerden, en az sömürenler ve zorbalar kadar nefret etmesi olmalıydı. Sempati duyduğu insanlar, edebiyat, sanat, alkol, esrar, hatta bazen cinayet ya da sadece mutluluk gibi yollarla kendilerince bir çıkış arayan kişilerdi. Gerçekten hayranlık duyduğu kişilerse devrimcilerdi. Politikadan benden fazla anladığı söylenemezdi. Ama Stalin, Mao Zedung, Tito gibi liderlere duygusal bir hayranlığı vardı. Amerikalı komünistleri budala ve oldukça etkisiz buluyordu. Ama Fransa'da yaşasaydı herhalde komünist olurdu; en azından olmayı denerdi. Gözlerimi kapıya çevirdim. Neden gelmiyordu? İyice sabırsızlanmaya başlamıştım, ki Lewis kolunun altında bir paketle içeri girdi.

"Neler yaptınız?"

"Özel bir işim vardı."

"Nasıl bir işti bu?"

"Kendim için..."

"Peki yaptınız mı?"

"Gayet tabii!"

Elindeki paketi bana doğru attı; kâğıdı heyecanla yırttım. Chartre mavisi! Gözlerim kamaşmıştı bir anda... Lewis bana o şahane huipili almıştı!

"Oldukça kirli!..." dedi.

Parmağımla işlemelerin o ince motiflerine keyifle dokundum: "Harika bir şey bu! Nasıl alabildiniz?"

"Otelin kapıcısını yanıma aldım; tüm pazarlığı o üstlendi. Başta yaşlı kadın hiç oralı olmadı. Ama o paçavra giysiyi, yeni bir huipille değiş tokuş etmeyi önerdiğimiz zaman yumuşadı. Enayinin teki olduğumuzu düşünmüş olmalı! Sonra da kapıcıyı bir şeyler içmeye götürmek zorunda kaldım. Peşimi bırakmadı bir türlü: New York'a gidip şansını denemek istiyormuş."

Lewis'in boynuna sarıldım: "Neden bana bu kadar iyi davranıyorsunuz?"

"İyi olmadığımı daha önce de söylemiştim. Aksine çok bencilimdir! Ne var ki artık benden bir parça oldunuz..." Bana sıkı sıkı sarıldı. "Sizi sevmek öyle güzel bir duygu ki..."

Bedenlerimiz bir sevgi yumağı halinde eriyip gidiyordu sanki. Lewis'e iyice sokuldum: Nasıl oluyordu da geçen bunca zamana rağmen beni böylesine heyecanlandırabiliyordu? Sıcaklığı tüm benliğimi sarmış, adeta yakıyordu beni. Çıtırdayan alevlerin karşısında, halının üstüne uzandık.

"Anne! Sizi ne çok sevdiğimi biliyorsunuz, değil mi? Belki pek sık söylemiyorum, ama bilmenizi istiyorum."

"Biliyorum... Ya siz?"

"Evet."

Giysilerimiz odanın dört bir yanına dağılmıştı.

"Sizi neden bu kadar arzuluyorum?" dedi Lewis.

"Çünkü ben de sizi aynı şekilde arzuluyorum."

Yerde, halının üstünde birlikte olduk; sonra da yatakta. Başımı uzun bir süre omzuna dayayıp öyle kaldım.

"Size böyle sokulmak ne kadar güzel!"

"Evet, ben de bayılıyorum buna..."

Bir süre sonra Lewis dirseğine dayanıp doğruldu.

"Susuzluktan boğazım kurudu. Ya sizin?"

"Bir kadeh bir şey içerim."

Telefonu açıp iki viski ısmarladı. Sabahlığımı giydim; o da eski beyaz bornozunu.

"Şu üstünüzdeki nesneyi atın artık," dedim.

Lewis, bornozuna sıkı sıkı sarıldı.

"Asla! Ancak paramparça olursa..."

Cimri sayılmazdı ama hiçbir şeyi atmak istemezdi, hele hele eski giysilerini! Viskilerimizi getirdiler; şöminenin karşısına oturduk. Dışarıda yağmur yağıyordu. Hemen her gece yağmur yağardı.

"Her şey ne güzel!"

"Evet öyle," dedi Lewis. Kolunu omuzlarıma doladı. "Anne!" diye fısıldadı. "Hiç ayrılmayalım."

Birden soluğum kesildi: "Lewis, bunu ne kadar çok istediğimi biliyorsunuz... Çok isterdim, ama ne yazık ki olanaksız!"

"Neden ama?"

"Size geçen yıl anlatmıştım."

Kadehimi bir dikişte bitirdim: O an, tüm eski kaygılarımın yeniden benliğimi sardığını hissettim: Club Delisa'da, Meksika'da, Chichen-İtza'da duyduğum kaygılar!... Daha başka zamanlar hissettiğim, ama hemen bastırabildiğim o korku!... Bunu çok önceden sezmiştim. Bir gün bana "kalın" diyecek ve ben bu isteğini reddetmek zorunda kalacaktım. O zaman ne olacaktı? Lewis'i geçen yıl kaybetmiş olsaydım belki kendimi avutabilirdim. Ama şimdi, onsuz yaşamak diri diri gömülmek gibi bir şeydi.

"Evlisiniz ama boşanabilirsiniz... Evlenmeden birlikte yaşayabiliriz!..." Bana doğru eğildi: "Siz eşimsiniz benim; tek eşim..."

Gözlerim yaşlarla dolmuştu: "Sizi seviyorum!" dedim. "Sizi ne kadar sevdiğimi biliyorsunuz. Ama bu yaşta insan yaşamını tümüyle değiştiremez ki! Çok geç... Ne yazık ki çok geç karşılaştık."

"Benim için değil ama..."

"Öyle mi sanıyorsunuz? Ya sizden, gelip Paris'te yaşamanızı istesem ne yapardınız?"

"Fransızca bilmem ki ben!" Lewis biraz sinirli konuşuyordu.

Gülümsedim: "Öğrenebilirsiniz... Paris'te yaşam Chicago'dan pahalı sayılmaz. Üstelik bir daktiloyu taşımak hiç de zor bir şey değil. Gelir misiniz?"

Lewis'in yüzü değişmişti: "Paris'te yazı yazamam ben!"

"Doğru, yazamazsınız," dedim. "Bakın gördünüz mü! Yabancı bir ülkede yazı yazamayacağınızı düşünüyorsunuz. Yaşamınız tüm anlamını yitirecek gibi geliyor, değil mi? Ben yazı yazmıyorum ama, yaşamımda sizin kitaplarınız kadar değerli olan şeyler var."

Lewis bir süre sustu: "Ama yine de beni seviyorsunuz."

"Evet, sizi ölünceye dek seveceğim." Ellerine sarıldım: "Lewis!... Her yıl dönebilirim. Her yıl yeniden görüşeceğimizden emin olarak birbirimizden ayrılırsak, inanın ayrılık diye bir şey kalmaz ortada. Salt bekleyiş, o kadar! İnsan birbirini yeterince severse, mutluluk duyarak bekleyebilir."

"Eğer siz beni, benim sizi sevdiğim kadar seviyorsanız, neden yaşamımızın büyük bir kısmını beklemekle geçirelim ki?"

Duraksadım: "Çünkü aşk her şey demek değildir... Beni anlamanız gerekir. Sizin için de aynı şey geçerli."

Sesim tir tir titriyor, yalvaran bakışlarla Lewis'e bakıp beni anlasın diye sessizce yalvarıyordum. Bu aşk benim için her şey

değil belki, ama onsuz da bir hiçim! Bu aşkı benden esirgememeli.

"Doğrudur!" dedi Lewis. "Aşk her şey değildir."

Bana kararsızlıkla bakıyordu. Konuşmamı heyecanla sürdürdüm:

"Benim için başka şeylerin de değer taşıması, sizi az sevdiğim anlamına gelmemeli. Bana kızmayın bunun için! Hep böyle sevin beni"

Lewis eliyle saçlarıma hafifçe dokundu: "Aşk sizin için her şey olsaydı, herhalde bu kadar sevmezdim sizi. O zaman siz, siz olmazdınız çünkü!"

Gözlerim yaşlarla doldu. Eğer beni olduğum gibi, yani geçmişim, yaşamım ve onu benden ayıran tüm unsurlarla birlikte kabullenebilseydi, mutluluğumuzu konuşabilirdik belki de... Kollarına atıldım:

"Lewis, bunu anlayamasaydımız eğer korkunç bir şey olurdu... Ama anlıyorsunuz! Ne kadar mutluyum..."

"Neden ağlıyorsunuz?" dedi Lewis.

"Çok korktum; sizi kaybedersem yaşayamam."

Yanaklarımdan süzülen gözyaşlarını usulca sildi: "Ağlamayın... Siz ağladığınız zaman da ben korkuya kapılıyorum."

"Şu anda mutluluktan ağlıyorum. Çünkü birlikte mutlu olacağız: Birlikte olduğumuzda, ayrı kalacağımız aylar için de mutlu olmalıyız... Öyle değil mi, Lewis?"

"Evet, öyle," dedi şefkatle. Beni ıslak yanağımdan öptü: "Çok garip! Zaman zaman aklı başında bir kadın, zaman zaman da bir çocuktan farksız oluyorsunuz!"

"Budalanın teki olmalıyım. Ama beni seviyorsanız, umurumda bile değil bu!"

"Sizi seviyorum, benim küçük budala Parislim!"

Ertesi sabah, bizi Quetzaltenango'ya götürecek olan otobüste içim içime sığmıyordu: Artık ne gelecekten ne Lewis'ten ne de sözcüklerden korkuyordum. Hiçbir şey beni ürkütemezdi bundan böyle. İlk kez göğsümü gere gere geleceğe yönelik planlar yapmaya cesaret ediyordum: Lewis, gelecek yıl Michigan Gölü yakınlarında bir ev kiralayacak ve yazı orada geçirecektik. İki yıla kadar da Paris'e o gelecek, bu kez ben onu Fransa'da ve İtalya'da gezdirecektim. Elini ellerimin arasında tutuyor, o da söylediklerimi gülümseyerek dinliyordu... Sık ağaçlıklı ormanlardan geçiyorduk; öylesine ılık bir yağmur yağıyordu ki camı indirip

su damlacıklarını yüzümde hissetmek istedim. Hasır pelerinlerinin altında hareketsiz duran çobanlar, otobüsün geçişini seyrediyordu. Sanki sırtlarında samandan kulübecikler taşıyor gibi bir halleri vardı.

"Gerçekten de 4000 metre yükseklikte olduğumuz doğru mu?" dedi Lewis.

"Öyleymiş!"

Başını kuşkuyla salladı: "Olamaz! Yoksa başım dönerdi benim."

Uzaktan bakılınca, zengin bir bitki örtüsüyle kaplı ve buzullar kadar yüksek olan bu platolar, inanması olanaksız bir mucize gibi gelmişti bana. Şimdiyse, onları yakından seyredebiliyordum. Üstelik insana Floransa'daki çayırlar kadar doğal görünüyordu... Aslında Yukarı Guatemala, sönmüş volkanları, gülleri, çayırları ve batıl inanışlara sıkı sıkı bağlı köylüleriyle, bana Auvergne bölgesini hatırlatıyordu. Ama aynı şeyleri görmekten sonunda bıktım. İki gün sonra, kıyıya doğru inmeye başladığımızda çok sevindim: Müthiş bir inişti bu! Gün ağarmaya yüz tutmuştu. Her iki yanında otlakların uzandığı o daracık, zikzaklı yollardan inerken soğuktan tir tir titremiştik. Ardından da yaprak döken bitkiler yerini parlak, sert yapraklı ve koyu renkli bir bitki örtüsüne bıraktı. Kırağı damlacıklarıyla örtülü dağ otlaklarının eteklerinde birden Endülüs tipi bir köy belirdi; her taraf begonya ve hibiskus çiçekleriyle kaplıydı. Kısa sürede epey yol aldık. Gökyüzü kor gibi yanıp tutuştu. Etrafında göğüsleri çıplak kadınların salındığı tek tük kulübeleriyle muz plantasyonlarının içinden geçtik.. Motzatenango tam bir panayır yeriydi! Kadınlar bol eteklerini yere sermiş, bohçalarını yaymış, tavukları etraflarında rayların üstüne yayılmıştı. Uzaklarda bir çan sesi duyuldu ve ardından görevliler bağırmaya başladı: Çuh çuh sesleri arasında küçücük bir tren göründü.

Guatemala'dan ayrıldıktan sonraki 120 km'yi on saatte alabildik ancak. Ertesi gün, bir uçak bizi karanlık dağların ve pırıl pırıl parlayan bir sahil şeridinin üzerinden uçurarak beş saat içinde Mexico'ya ulaştırdı.

"İşte nihayet gerçek bir şehir!... Yani yaşayan, hayat dolu bir şehir," dedi Lewis taksiye binerken. "Büyük şehirleri çok severim."

"Ben de," dedim.

Otelimizi önceden seçmiştik: Mektuplarımız ise bizden önce gelmişti. Bana gelen mektupları, odada Lewis'in yanına oturup rahatlıkla okudum. Paris'teki yaşamımı düşündüğümde, artık Lewis'ten bir şeyler çaldığım hissine kapılmıyordum. Onunla her şeyi paylaşır olmuştum; bizi ayıran şeyleri bile!... Robert hayatından memnun görünüyordu. Nadine'in biraz hüzünlü, ama sakin olduğunu, Paule'ün ise aşağı yukarı iyileştiğini yazıyordu. Yani her şey yolundaydı. Lewis'e gülümsedim:

"Size kim yazmış?"

"Yayıncılar."

"Ne diyorlar?"

"Yaşamımın tüm ayrıntılarını bilmek istiyorlar. Özellikle ilginç olanları... Tabii kitabımı tanıtmak amacıyla! Büyük bir tanıtım yapmayı düşünüyorlarmış." Lewis'in sesi oldukça keyifsizdi; ona merakla baktım.

"Bu epey kazanacağınız anlamına geliyor, öyle değil mi?"

"Umarım öyle olur." Lewis mektubu cebine soktu. "Onlara hemen cevap vermem gerek."

"Neden hemen? Gelin önce biraz Mexico'yu gezelim."

Lewis gülmeye başladı: "Etrafta gezip tozmaktan hiç sıkılmazsınız, değil mi?"

Gülüyordu, ama ses tonunda beni şaşırtan bir şeyler vardı. "Çıkmak istemiyorsanız kalalım," dedim.

"Yo, olmaz! Sizi üzmek istemem."

Alameda bulvarında yürüdük: Kaldırımda kadınlar kocaman cenaze çelenkleri örüyorlardı; bazıları kaldırımları arşınlayıp müşteri bekliyorlardı. "Alcazar" adı, morgun kapısının üstünde neşeyle yanıp sönüyordu. Geniş, kalabalık bir cadde boyunca yürüdük; sonra da kuytu küçük sokaklarda... Mexico ilk bakışta çok hoşuma gitmişti. Ama Lewis'i çok düşünceli görüyordum. Bu da beni hiç şaşırtmamıştı. Bir anda önemli kararlar alır, ama iş sözgelimi bir bavul yapmaya ya da bir mektup yazmaya gelince, saatlerce sürünüp dururdu önünde! Akşam yemeği boyunca çok düşünceliydi. Odaya girer girmez de önüne hemen boş bir kâğıt koydu. Yarı açık dudakları, bulanık bakışıyla adeta bir balığı andırıyordu. Daha bir tek satır yazmamıştı ki ben uykuya daldım.

"Mektubunuzu bitirdiniz mi?" diye sordum ertesi sabah.

"Evet."

"Yazmak neden size bu kadar zor geldi?"

"Hiç zor gelmedi."

Gülmeye başladı. "Bana hastalarınızdan biriymişim gibi bakmayın lütfen! Haydi dolaşalım biraz."

O hafta öyle çok gezdik ki! Büyük piramitlere tırmandık, çiçeklerle süslenmiş kayıklarla gezdik, yoksul çarşıları, dansingleri ve müzikholleriyle ünlü Jalisco Caddesi'nde dolaştık... Kenar mahallelere kadar yürüyüp batakhanelerinde tekila içtik. Meksika'da bir süre daha kalmayı, tüm ülkeyi bir ay boyunca gezdikten sonra, birkaç günlüğüne Chicago'ya dönmeyi planlıyorduk. Ama bir öğleden sonra otele dinlenmeye döndüğümüzde, Lewis aniden: "Perşembe günü New York'ta olmam gerek," dedi.

Ona hayretle baktım: "New York'ta mı? Neden?"

"Yayıncılar öyle istiyor."

"Yeni bir mektup mu aldınız?"

"Evet öyle... Beni on beş günlüğüne davet ediyorlar."

"Ama kabul etmek zorunda değilsiniz ki!"

"Aksine, kabul etmek zorundayım. Fransa'da böyle olmayabilir, ama burada kitap yayını ticari bir iştir. Gelir sağlamak isteniyorsa, gereken her şeyi yapmak lazım. Bir sürü insanla görüşmek, partilere gitmek, çeşitli gazete ve dergilerle röportaj yapmak zorundayım. Pek eğlenceli bir program sayılmaz, ama çaresi yok!"

"Onlara Temmuz'dan önce serbest olamayacağınızı söylememiş miydiniz? Bu işleri o zamana kadar bekletemez misiniz?"

"Bu iyi bir zaman sayılmaz: Ekime kadar beklemek gerekecek. O zaman da çok geç olacak." Lewis konuşmasını sabırsızlıkla sürdürdü. "Dört yıldır yayıncıların sırtından geçiniyorum. Yaptıkları masrafları karşılamak istiyorlarsa, onları bundan alıkoyamam... Üstelik istediğimi yazabilmem için benim de paraya ihtiyacım var."

"Anlıyorum," dedim.

Evet anlıyordum; ama yine de içimi anlaşılmaz bir sıkıntı kaplamıştı. Lewis gülmeye başladı:

"Zavallı küçük Parislim benim! İstekleri yerine gelmeyince, ne kadar da mahzun oluyor!"

Kıpkırmızı kesildim: Doğruydu! Lewis şimdiye kadar beni hep memnun etmeye çalışmıştı. Bir kere de kendi çıkarlarına öncelik tanıması, beni bu denli incitmemeliydi. Beni çok bencil bulmuştu herhalde... Sesinde sezinlenen o hafif saldırganlık da bundan olmalıydı.

"Suç sizin! Beni öyle şımarttınız ki..." Gülümsedim: "Birlikte New York'u gezip görmek de çok eğlenceli olur kuşkusuz. Ama birdenbire tüm projelerimizin altüst olması şok etkisi yaptı bende. Hem bunu bana öyle tepeden inme söylediniz ki!"

"Nasıl söylemeliydim?"

"Size kızdığım filan yok!" dedim neşeyle. Lewis'e baktım: "İlk mektup da mı davetiyeydi?"

"Evet."

"Neden o zaman bana bir şey söylemediniz?"

"Üzüleceğinizi biliyordum da ondan."

O ezik hali beni iyice duygulandırmıştı. Cevap yazmakta neden o kadar zorlandığını şimdi daha iyi anlıyordum: Meksika gezimizi kurtarmak içindi! Bunu başaracağına öylesine emindi ki beni kaygılandırmak istememişti. Ama ne yazık ki başaramamıştı... Şimdi de bu gerçeğe boyun eğmiş görünüyordu. Duyduğum üzüntünün onu sinirlendirmesi çok doğaldı: Sinirlenmeyi hep üzülmeye yeğlerdi. Onu anlamıyor da değildim!

"Bana tüm bunları anlatsaydınız ya! O kadar da hassas değilimdir." Ona sevgiyle gülümsedim: "İşte gördünüz mü bakın! Beni çok şımartmışsınız."

"Belki de öyle..."

Yine şaşırtmıştı beni: "Artık durum değişecek," dedim. "New York'a gittiğimizde, bu kez ben sizin her istediğinizi yapacağım."

Lewis gülerek bana baktı:

"Doğru mu bu?"

"Doğru tabii! Herkes duruma göre özveride bulunabilmeli..."

"O halde neden New York'a gitmeyi bekleyelim? Hemen başlasak!..." Beni omuzlarımdan tuttu: "Haydi bakalım, her istediğimi yapın!" Sesinde bir tür meydan, okuma vardı.

Ona doğru yaklaşırken ilk kez içimden "hayır" diyordum. Ama hayır demeye alışkın değildim. Artık geri çekilmek için de çok geçti. Oysa gerçekten istek duymadığım halde, evet dediğim birkaç kez olmuştu. Ama bedenim değilse de yüreğim hep istek doluydu. Bugünse, her şey farklı gibiydi nedense! Lewis'in sesinde sezinlemiş olduğum o küstahlık karşısında donup kalmıştım. Hareketleri ve sözleri beni asla rahatsız etmemişti o güne dek, çünkü duyduğu haz, arzu, sevgi, hepsi içtendi. Ama bugün Lewis'le sevişirken tedirginlik içindeydim. Yersiz ve saçma geli-

yordu davranışları bana! Lewis: "Sizi seviyorum!" dememişti... Son olarak ne zaman söylemişti acaba?

Sonraki günlerde de ağzından çıkmadı bu iki sözcük... Onu tek ilgilendiren konu, New York'tu! 1943'te Avrupa'ya gitmek üzere gemiye binmeden önce bir gün kalmıştı bu şehirde. Oraya dönmek için de can atıyordu; pek çok şey bekliyordu o şehirden. Lewis'in gözünde gelecek ve geçmiş, her zaman şimdiki andan çok daha fazla değer taşımıştı. Ben yanı başındaydım... New York ise uzakta!.. Haliyle aklı fikri New York'taydı. Bu tutumu beni pek fazla incitmiyordu, ama zaman zaman kapıldığı o aşırı neşe de beni üzmüyor değildi! Baş başa geçirdiğimiz günleri hiç özlemeyecek miydi? Benden bıkmadığını kanıtlayabilecek o kadar sıcak ve güzel anılarım vardı ki! Yo, hayır! Benden bıkmamıştı... Olsa olsa, yanındaki varlığıma biraz fazla alışmıştı.

New York'ta kuru bir hava vardı. Sağanak halinde yağan o gece yağmurları yoktu artık. Gökyüzü sabahın erken saatlerinden başlayarak adeta yanıp tutuşuyordu. Lewis otelden erkenden ayrıldı; ben vantilatörün uğultusunda uyukladım. Daha sonra biraz bir şeyler okudum, bir iki kez duşa girdim, birkaç mektup yazdım... Saat altıda giyinmiş, Lewis'i bekliyordum: Saat 7:30'da, neşe ve heyecanla kapıdan girdi.

"Felton'la yeniden karşılaştım!"

Bana bu Felton'dan defalarca söz etmişti. Gece tambur çalar, gündüz taksicilik yaparmış. Ayrıca gece gündüz de esrar çekermiş! Karısında da aynı alışkanlık varmış; üstelik kendini satmaya dek vardırırmış işi! Chicago'yu ciddi bir sağlık sorunu yüzünden terk etmişler. Ama Lewis adreslerini tam olarak çıkaramıyordu. Yayıncılar ve ajanslarla tüm işlerini hallettikten sonra bin bir zorlukla adresi aramaya koyulmuş, sonunda telefonda görüşmeyi başarabilmiş.

"Bizi bekliyor," dedi Lewis. "New York'u gezdirecek..."

Tabii ki geceyi Lewis'le baş başa geçirmeyi yeğlerdim. Ama yine de ilgi duyuyormuşum gibi: "Tanışmak isterim," dedim.

"Üstelik bizi tek başımıza keşfedemeyeceğimiz yerlere götürecek. Psikiyatr dostlarınız sizi buralara götürmemiştir herhalde..." diye sürdürdü Lewis neşeyle.

Dışarıda hava boğucuydu. Felton'un oturduğu o köhne ev ise daha da sıcaktı. Uzun boylu, soluk tenli bir adamdı Felton; Lewis'in ellerini hiç durmadan sıkıyor, sevinçle gülümsüyordu. Aslına bakılırsa, New York'un ilginç yerlerini pek gösterdi sayı-

lamaz. Karısı yanında iki gençle, kollarında bir sürü bira kutusuyla geldi. Bir bir kutuları açıp içtiler; hem içiyor hem de hiç tanımadığım insanlardan söz ediyorlardı. Bunlar ya hapisteydiler ya da oradan çıkmak üzereydiler... Çoğu da bir dümen peşindeydi. Veya çoktan karanlık işlere dalmışlardı. Esrar ticaretinden ya da aynasızların kaça satın alınacağı gibi konulardan söz ettiler. Lewis çok eğleniyordu. Daha sonra da Üçüncü Cadde'de eski, köhne bir kulübe domuz pirzolası yemeğe gittik. Uzun bir süre daha konuştular. Çok sıkılıyordum ve keyfim de iyice kaçmıştı.

Bu tatsız ruh halim, daha sonraki günlerde de hiç değişmedi. Bir konuda yanılmamıştım: Kendini New York'ta bulur bulmaz Lewis düş kırıklığına uğramıştı. Sürdürmek zorunda kaldığı sosyal hayatı, reklam anlayışı! Bunları hiç mi hiç sevmiyordu. Yemek davetlerine, partilere, kokteyllere son derece isteksiz gidiyor ve keyifsiz görünüyordu. Bana gelince, zamanımı nasıl geçireceğimi hiç bilemiyordum. Lewis biraz isteksiz de olsa ona eşlik etmemi öneriyordu. Ama bu seferki gelişimde, ne bir günlük dostluklar hoşuma gidiyordu ne de eski dostlarımla yeniden görüşmek... Öylesine, tek başıma sokaklarda geziyordum: Hava çok sıcaktı; asfalt ayaklarımın altında erir gibiydi. Bir iki adımdan sonra, kan ter içinde kalıyor ve Lewis'i özlüyordum. İşin en kötüsü, bir araya gelince de keyfimiz yerine gelmiyordu. Gittiği sıkıcı davetleri anlatmak bile bunaltıyordu onu. Benimse, anlatacak hiçbir şeyim yoktu. Çaresiz, ya sinemaya ya boks karşılaşmalarına ya da beyzbol maçlarına gidiyorduk. Çoğu zaman bize Felton da eşlik ediyordu. Günün birinde Lewis şöyle dedi:

"Felton'dan pek hoşlanmıyorsunuz, değil mi?"

"Birbirimize söyleyecek pek bir şey bulamıyoruz desek daha iyi olur!" Lewis'e merakla baktım: "Neden en iyi arkadaşlarınız, ya yankesici ya esrarkeş ya da kadın tüccarı, bir türlü anlamıyorum."

Lewis omuz silkti: "Onları diğer insanlardan daha eğlenceli buluyorum da ondan."

"Siz esrar içmeyi hiç düşünmediniz, değil mi?"

"Yo, hayır!" diye atıldı. "Siz de biliyorsunuz; tehlikeli işlere bayılırım, ama uzaktan izlemek koşuluyla!"

Şaka yoluyla aslında gerçeği söylüyordu. Tehlikeli, mantıksız ve aşırı olan her şey onu adeta büyülüyordu. Ama herhangi bir riske girmeden ölçülü ve mantıklı bir yaşam sürmeye de ka-

rarlıydı. Zaten onu tutarsız ve kaygılı kılan işte bu ikilemdi! Bana olan tutumunda da karşılaştığım bu ikilem değil miydi? Bazen bunu kendime de soruyordum kaygıyla. Lewis beni ölçüsüzce ve büyük bir coşkuyla seviyordu: Beni bundan sorumlu tutuyor olabilirdi! Her neyse, artık gerçeği görmezden gelemezdim: Bir zaman var ki tavırları değişmişti...

O akşam odaya girdiğinde pek keyifli görünmüyordu; tüm öğleden sonrayı radyodaki bir sohbet programına katılarak geçirmişti. Çok sinirli olacağını bekliyordum; oysa neşeyle öptü beni.

"Haydi hemen giyinin! Jack Murray'la yemeğe çıkıyorum. Siz de benimle gelin... Tanışmak için can atıyor; ben de istiyorum tanışmanızı!"

Düş kırıklığımı gizleyemedim: "Bu akşam mı? Lewis, hiç baş başa bir akşam geçiremeyecek miyiz?"

"Erken kaçarız." Ceplerindekini masanın üstüne boşalttı: Dolaptan yeni takım elbisesini çıkardı: "Bir yazara sempati duyduğum çok enderdir! Size Murray'ın hoşunuza gideceğini söylüyorsam, buna inanmalısınız."

"Peki, inanıyorum."

Tuvalet masasındaki aynanın önüne geçip makyajımı tazeledim.

"Central Park'taki bir açık hava lokantasında yemek yiyeceğiz. Güzel bir yermiş!... Yemek yemek çok zevkli oluyormuş. Ne dersiniz?"

Gülümsedim: "Erken kaçabilirsek çok iyi olur derim."

Lewis'in bakışları kararsızdı: "Murray'la anlaşmanızı çok isterim."

"Neden?"

"Birlikte bazı projeler yaptık da!" dedi neşeyle. "Ama her şeyden önce onunla anlaşabilmeniz gerek; aksi halde bu iş olmaz."

Lewis'e merakla baktım.

"Boston yakınlarındaki küçük bir sayfiye yerinde bir evi var. İstediğimiz süre kalabileceğimizi söyledi ve bizi davet etti. Chicago'ya dönmekten daha iyi bence. Şu sıralar orada hava buradakinden de sıcaktır."

O boşluk duygusu işte yine sarıyordu içimi: "Kendisi bu evde oturuyor mu, oturmuyor mu? Pek anlayamadım."

"Karısı ve çocuklarıyla birlikte oturuyor. Ama hiç merak etmeyin: Kendimize ait bir odamız olacak!" Lewis son sözlerini biraz alaycı bir sesle söylemişti.

"Ama Lewis! Bu son ayımızı başkalarıyla geçirmek istemiyorum. Sizinle baş başa kalıp Chicago'da sıcaktan bunalmaya razıyım ben..."

"İnsan eğer birini seviyorsa, bu sabah akşam baş başa kalıp kimseyle görüşmemeleri için bir neden olmamalı!" Sesi çok kabalaşmıştı.

Yanıt vermeme fırsat bırakmadan banyoya girdi ve kapıyı hızla çekti.

"Ne demek istiyor? Yoksa benimle sıkılıyor mu?" diye düşündüm üzüntüyle. Meksika'dan aldığım dantel bir bluzla, kımıldadıkça tatlı bir hışırtı çıkaran güzel bir eteklik giydim; ayağıma simli sandaletlerimi geçirdim. Odanın tam ortasında şaşkın ve kararsız, öyle kalakaldım: Canı mı sıkılıyordu? Neydi derdi? Masanın üstüne attığı cüzdana, anahtarlara, sigara paketine şöyle bir dokundum: Lewis'i bunca çok sevmeme rağmen, nasıl olur da tam olarak tanıyamıyordum? Dağınık kâğıtların arasında yayıncılarının antetini taşıyan bir mektup gözüme ilişti. Açtım ve okudum: *"Sayın Lewis Brogan; New York'a hemen gelmek istiyorsanız bu bizim açımızdan hiçbir sorun yaratmaz. Gereken hazırlıkları yapacağız. Perşembe öğle saatlerinde görüşmek üzere."* Geri kalanını bir sis perdesi ardından okur gibiydim. Zaten gerisinin hiçbir önemi yoktu! *"New York'a hemen gelmek istiyorsanız... New York'a hemen..."* Paule'ün hayali bir parti düzenlediği o gece, ayaklarımın altından yerin adeta kaydığını hissetmiştim. İşte şimdi daha da beter bir durumdaydım. Lewis deli değildi! Deli olan bendim herhalde. Kendimi bir koltuğa bırakıverdim. Bu, mektubu Chichicastenango'daki geceden sadece sekiz gün sonra yazmıştı. "Sizi seviyorum, benim küçük budala Parislim," dediği o gece! Her şeyi anımsıyordum: Alevleri, yerdeki halıları, o eski bornozunu, cama çarpan yağmur damlalarını! Bana "Sizi seviyorum," demişti. Mexico'ya varışımızdan sekiz gün önceydi bu. O arada hiçbir şey olmamıştı. O halde, neden baş başa günlerimize bir son vermeye karar vermişti? Neden bana yalan söylemişti? Neden?

"Lütfen, öyle surat asıp durmayın!" dedi Lewis banyodan çıktığında.

Murrayların daveti yüzünden surat astığımı sanıyordu; ona gerçek nedenleri açıklamadım. Bir tek söz bile söylemek niyetinde değildim. Taksıde ikimizin de ağzını bıçak açmıyordu.

Central Park lokantası serindi. En azından etraftaki yeşillik, bembeyaz örtüler, buz kovaları, kadınların çıplak omuzları, tüm bunlar bir serinlik duygusu veriyordu. Üst üste iki martini içtim; ancak bundan sonra açıldım. Murray gelince de bir iki laf edebildim. Geçici arkadaşlıklardan hoşlandığım dönemlerde, Murray gibi birini tanımaktan büyük bir mutluluk duyardım, bu kesin. Tombul bir tipti: Kafası, çehresi, bedeni yusyuvarlaktı. İnsanın ona bir cankurtaran simidi gibi sarılma isteği duyması bundan olmalıydı! Sesi ne kadar da nazik ve yumuşaktı! Onu dinlerken Lewis'inkinin bana artık ne kadar sert ve soğuk geldiğini düşünüyordum. Bana Robert'in ve Henri'nin kitaplarından söz etti. İnsanda her şeyden haberi varmış gibi bir duygu uyandırıyordu. Onunla sohbet etmek öyle zevkliydi ki! Ama kafamda hep aynı terane tekrarlanıp duruyordu: *"New York'a hemen gelmek istiyorsanız... New York'a hemen gelmek istiyorsanız..."* Öyle bir kâbustu ki bu! Bir yandan karides kokteylinden atıştırıp beyaz şarabımı yudumluyor, bir yandan bu kâbustan asla kurtulamayacağımı düşünüyordum. Murray bana Fransızların, Marshall yardımı hakkındaki düşüncelerini sordu; sonra da Lewis'le Sovyetler Birliği'nin olası tutumunu tartıştı. Murray, Sovyetler Birliği'nin Marshall'ı saf dışı bırakacağını ve bunda da haklı olacağını düşünüyordu. Politikadan Lewis'ten daha çok anladığı besbelliydi. Genelde düşünceleri daha net, kültürü daha geniş ve daha sağlamdı. Düşüncelerinin kendisinden çok daha iyi savunabilecek bir insan tarafından paylaşıldığını görmek, Lewis'i çok mutlu ediyordu. Evet doğruydu! Murray ona pek çok konuda, bir sürü şey verebilirdi; Lewis'in onunla dost olmak isteyişini çok iyi anlıyordum. Onunla birlikte bir ay geçirme isteğini de... Ama tüm bunlar, Mexico'da bana söylediği yalana bir açıklama getiremezdi; ne de işin özünü açıklayabilirdi....

"Sizi nereye bırakabilirim?" diye sordu Murray arabasını park ettiği yere doğru yürürken.

"Gerek yok; canım biraz yürümek istiyor," diye atıldım.

"Yürüyüşü seviyorsanız mutlaka Rockport'a gelmelisiniz," dedi Murray. Dudaklarında içten bir gülümseme belirmişti. "Gezilecek öyle güzel yerleri var ki! Eminim, sizin de çok hoşunuza gidecek... Birlikte olabilsek ne iyi olur!"

"Çok iyi olurdu şüphesiz!" dedim içtenlikle.

"Önümüzdeki pazartesi gelin: Haber vermenize de gerek yok."

Arabasına binip gitti; biz de parkın içinde yürümeye koyulduk.

"Sanırım Murray akşamı bizimle geçirmek istiyordu." Sesinde imalı bir hava vardı Lewis'in.

"Olabilir! Ama ben istemiyordum," dedim.

"Oysa onunla anlaşıyor gibiydiniz!"

"Çok sempatik bir insan tabii... Ama size söylemem gereken bazı şeyler var."

Lewis suratını astı: "Pek önemli değildir herhalde."

"Önemli!..." Çimenlerin üstünde yassı bir taşı işaret ederek: "Oturalım," dedim.

Gri renkli sincaplar otların arasında koşup duruyordu; uzakta kocaman binaların ışıkları seçiliyordu. Sakin bir ses tonuyla söze girdim:

"Az önce siz duş yaparken masaya bıraktığınız mektuplara şöyle bir göz attım," Lewis'in bakışını yakalamaya çalışıyordum: "Yayıncılarınız New York'a hemen gelmenizi istemiş filan değiller! Bunu onlara siz önerdiniz! Bana neden aksini söylediğinizi bir türlü anlayamıyorum?..."

"Benden gizli mektuplarımı mı okumaya başladınız yani?"

"Neden olmasın? Siz de bana yalan söylemiyor musunuz?"

"Tamam, ben size yalan söyledim: Siz de özel mektuplarımı karıştırıyorsunuz... Öyleyse ödeşmiş sayılırız!" dedi düşmanca bir tavırla.

Birden tüm gücümün eriyip gittiğini hissettim: Ona hayretle bakıyordum; *oydu işte!... Karşısındaki de ben!... Bu noktaya* nasıl gelebilmiştik?

"Lewis, hiçbir şey anlayamıyorum! Beni seviyorsunuz, ben de sizi! Neler oluyor peki bize?" diyebildim şaşkınlıkla.

"Hiçbir şey olmuyor!"

"Anlayamıyorum!" diye yineledim. "Bana açıklayın... Meksika'da o kadar mutluyduk ki! Neden New York'a gelmeye karar verdiniz? Burada birbirimizi neredeyse hiç göremeyeceğimizi pekâlâ da biliyordunuz!"

"Yerliler ve harabeler iyice canımı sıkmaya başlamıştı," dedi Lewis. Sonra omuz silkti: "Biraz hava değişikliğine ihtiyacım vardı: Bunda o kadar abartılacak bir şey göremiyorum."

Aslında bu bir yanıt değildi. Ama şimdilik bununla yetinmeye karar verdim: "Meksika'dan neden bıktığınızı söylemediniz... Neden ihtiyaç duydunuz bu dolapları çevirmeye?"

"O zaman buraya gelmeme izin vermezdiniz! Orada kalmakta ısrar ederdiniz," diye yanıtladı.

Yüzüme tokat yemiş gibi oldum: Sesinde öyle bir kin sezinleniyordu ki!

"Söylediklerinize gerçekten inanıyor musunuz?"

"Evet."

"Ama Lewis!... İsteklerinize ne zaman karşı koydum ki? Tamam, bir dediğimi iki etmediğinizi kabul ediyorum: Ama bundan memnunluk duyar gibiydiniz! Size baskı yaptığımı hiç fark etmedim doğrusu."

Geçmiş anılar canlanıyordu zihnimde: Her şey aramızdaki sevgiden, uyumdan, birbirimizi mutlu etmenin sevincinden ibaretti. Lewis'in o sevimli maskesi altında, bu tür bir öfke barındırdığını düşünmek ne korkunçtu!

"Öyle inatçısınız ki farkına bile varmadınız," dedi Lewis. "Her şeyi kafanızda tasarlayıp belirliyorsunuz. Ondan sonra da sizi bundan vazgeçirmek tümüyle olanaksızlaşıyor. Tek çare boyun eğmek!..."

"Ama böyle bir şey ne zaman oldu? Bana somut örnek versenize!"

Lewis duraksadı: "Murray'da bir ay kalmak istiyorum, sizse buna karşı çıkıyorsunuz..."

Sözünü kestim: "Ne kötü niyetlisiniz! Böyle bir şey Meksika'dan önce ne zaman oldu ki?"

"Eğer harekete geçmeseydim Meksika'da kalacağımızı pekâlâ biliyordum. Planlarınıza göre, orada daha bir ay geçirecektik; tabii siz de, bunun gerekli olduğunu kanıtlamaya çalışacaktınız."

"Ama bu, ikimizin de planıydı," dedim. Uzun bir süre düşündüm: "Evet, başlangıçta herhalde tartışırdım, ama New York'a gelmeyi bu kadar çok istediğinizi görünce de kabul ederdim!"

"Söylemesi kolay!" dedi Lewis; bir el hareketiyle beni durdurdu. "Öyle ya da böyle, sizi ikna etmek çok güç bir iş olacaktı. Zaman kazanmak için küçük bir yalan uyduruverdim... O kadar da önemli bir şey değil!"

"Bence çok önemli. Bana asla yalan söylemediğinize inanmıştım."

Lewis biraz huzursuz olmuştu. Gülümsedi:

"Aslında doğru! Size ilk kez yalan söylüyorum. Ama bu kadar kırılacak bir şey de yok... İnsan yalan söylese de, söylemese de gerçek asla bilinemez!..."

Onu şaşkın şaşkın süzdüm. Aklından tuhaf şeyler geçiyordu: Nedense! Bir şeyler yüreğine oturmuş olmalıydı: Ama ne olabilirdi ki?

"Buna inanamam işte! İnsan konuşabilir, birbirini anlamaya çalışabilir... Biraz iyi niyet yeterlidir bunun için."

"Biliyorum böyle düşündüğünüzü..." dedi Lewis. "Ama işte en büyük yalan bu: Gerçeğin söylenebileceğini iddia etmek!"

Ayağa kalktı;

"Her neyse, en azından bu konuda size gerçeği söylemiş oldum. Ekleyecek bir şeyim de yok! Artık parktan çıksak nasıl olur?"

"Peki gidelim."

Sessizce parkın içinden yürüdük. Bu açıklama bana hiçbir şey ifade etmemişti. Açık olan tek şey şuydu: Lewis'in bana takındığı düşmanca tavır! Ama neden? Bunu söylemeyecek kadar mı düşman kesilmişti? Onu sorguya çekmek ise boşunaydı...

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu: Lewis.

"Nereye isterseniz."

"Hiçbir fikrim yok."

"Benim de öyle!"

"Bu gece için planlarınız var sanmıştım," dedi Lewis.

"Bilmem ki! Küçük, sakin bir bara gidip sohbet edebileceğimizi sanmıştım da..."

"Öyle ısmarlama sohbet olmaz!"

"O halde gidip Café Society'de caz müziği dinleyelim."

"Bugüne dek yeterince caz dinlemediniz mi?"

Öfke benliğimi iyice sarmıştı:

"Tamam, tamam! Gidip yatalım öyleyse."

"Uykum yok ama," dedi Lewis. Sözümona saf bir tavırla konuşmuştu. Bana takılıyordu, ama hiç de dostça değildi. "Bu akşamı berbat etmek için elinden geleni yapıyor," diye düşündüm hınçla: "Her şeyi berbat etmek istiyor." Soğuk bir sesle konuştum:

"O halde Café Society'ye gidelim. Benim canım caz dinlemek istiyor. Sizin canınız da hiçbir şey yapmamak!..."

Taksiye bindik: Lewis'in bana bir yıl önce söylediklerini hatırladım: Kimseyle geçinemediğini ve suçu da sadece kendisinde aramak gerektiğini yani!... Demek doğruymuş! Teddy, Felton ve Murray'la ilişkilerinin sorunsuz olmasının tek nedeni, onlarla az görüşmesiydi. Ama müşterek bir yaşama asla katlanamazdı Lewis. Beni ölçüsüzce sevmişti: Ama bu aşk, ona şimdiden ayak bağı olmaya başlamıştı. Öfke tekrar benliğimi kapladı: Rahatlatıcı bir histi bu! "Bu olacakları tahmin etmeliydi," diye düşündüm. "Bu serüvene tüm benliğimle, her şeyimle kendimi vermemi engellemeliydi. Şu anda yaptığı gibi davranmaya hakkı yok. Ona yük oluyorsam, söylesin! Paris'e dönebilirim; dönmeye hazırım da üstelik."

Orkestra, Duke Ellington'dan bir parça çalışıyordu. Viski ısmarladık. Lewis bana biraz kaygıyla bakıyordu.

"Üzgün müsünüz?"

"Yo, hayır, üzgün değilim... Öfkeliyim."

"Öfkeli mi? Hiç de öfkeli bir haliniz yok; çok sakin görünüyorsunuz."

"Görünüşe aldanmayın."

"Ne düşünüyorsunuz?"

"Düşündüğüm şu: Beraberliğimiz size artık yük oluyorsa, söyleyin olsun bitsin... Hemen yarın uçağa binip Paris'e dönerim." Lewis hafifçe gülümsedi:

"Bu oldukça ciddi bir öneri."

"Burada ilk kez baş başa kalıyoruz ve sizin buna katlanamaz gibi bir haliniz var. Sanırım bu, tüm davranışınızın açıklaması! Benimle beraberken canınız sıkılıyor... En iyisi çekip gitmem."

Lewis hayır anlamında başını salladı:

"Sizinle beraberken canım sıkılmıyor!" dedi gayet ciddi.

Öfkem kaybolup gitmişti: Kendimi yine son derece güçsüz hissediyordum:

"O halde ne var? Bir şey var, ama ne?"

Kısa bir sessizlik oldu, sonra Lewis usulca konuştu:

"Şöyle diyelim: Zaman zaman beni biraz sinirlendiriyorsunuz."

"Evet, farkındayım! Ama nedenini bilmek isterdim."

Lewis birden heyecanla söze başladı:

"Bir gün bana, aşkın sizin için her şey demek olmadığını anlatmıştınız," dedi. "Tamam, güzel. Peki ama neden benim için her şey olsun ki? Canım New York'a gelmek, dostlarımla görüşmek istiyor ve bu da sizi kızdırıyor! Yaşamımın merkezi siz olmalısınız! Oysa siz, kendi yaşamınızdan hiçbir şey feda etmiyorsunuz. Bu doğru bir şey mi?"

Yanıt vermedim: Bu suçlamalarında oldukça tutarsız ve kötü niyetliydi. Ama bunlar o an için önemli değildi. Bazı şeyler daha anlaşılır hale geliyordu. Ama yine de pek rahatlatıcı değildi.

"Yanılıyorsunuz!" dedim usulca. "Hiçbir şey istemiyorum ben."

"Tabii ki istiyorsunuz! Keyfinizce geliyorsunuz, gidiyorsunuz: Ama yanımda olduğunuz sürece, size kusursuz bir mutluluk vermeliyim!..."

"Yanlışınız var." Sesim kısılmıştı. Birden her şeyi anlamıştım: Onunla tüm bir yaşamboyu kalmayı kabul etmediğimden, Lewis bana için için kin beslemişti. New York'ta kalışımız, Murray'la tasarıları... Bunların hepsi birer misillemeydi.

"Bana kin duyuyorsunuz," dedim. "Neden? Benim hiçbir suçum yok. Bunu siz de biliyorsunuz."

"Doğru değil bu!... Sadece, insan verebildiğinden fazlasını karşısmdakinden de istememeli diye düşünüyorum."

"Bana kin duyuyorsunuz," diye tekrarladım.

Lewis'e umutsuz bir şekilde baktım: "Oysa Chichicastenango'da konuştuğumuz zaman aynı görüşü paylaşıyorduk. Beni anlıyordunuz yani! Bu arada ne değişti ki?"

"Hiç!" dedi Lewis.

"O halde?... Beni bu halimle sevdiğinizi söylemiştiniz. Mutlu olacağımızı söylemiştiniz!..."

Lewis omuz silkti:

"Duymak istediğiniz sözleri söyledim sadece."

Suratıma bir tokat inmiş gibi bir hisse kapılmıştım: "O da ne demek?" diye geveledim ağzımda.

"Size daha başka bir sürü şey söylemek istiyordum; ama oturup sevinçten ağladınız... Ben de çaresiz, susmak zorunda kaldım."

Evet, anımsıyordum o anı: Alevler çıtırdıyordu ve benim gözlerim yaşlarla dopdoluydu. Doğruydu! Lewis'in omzuna başımı dayayıp sevinçten ağlamıştım... Bir anlamda onu tüm bunları söylemeye ben mecbur etmiş sayılırdım.

"Çok korkmuştum: Aşkımızın yitip gitmesinden korkmuştum..."

"Biliyorum. O an dehşete kapılmış gibi bir haliniz vardı. Çenemi tutmak zorunda kaldım," dedi Lewis. Konuşmasını kin dolu bir ifadeyle sürdürdü: "İsteklerinizin gerçekleşeceğini anlayınca, ne kadar da rahatlamıştınız! Gerisi umurunuzda bile değildi..."

Dudaklarımı kemiriyordum: Bu kez ne pahasına olursa olsun ağlamamam gerekiyordu. Oysa başımıza gelen feci bir şeydi... Alevler, halılar, cama çarpan yağmur damlaları, beyaz bornozu içinde duran Lewis! Tüm bu anılar sahteydi. Başımı omzuna dayamış ağlıyordum; birbirimize hiç ayrılmamak üzere bağlanmıştık: Ama hayır, sadece bendim bağlanan! Haklıydı... Aklımdan geçenleri hiç merak etmemiştim. Beni, ağzından zorla aldığım sözler ilgilendirmişti sadece. Korkakça bir davranıştı bu. Bencilce ve korkakça! Şimdi de fazlasıyla çekiyordum cezasını. Tüm cesaretimi topladım; artık kaçacak deliğim yoktu.

"Ya ağlamamış olsaydım? O zaman ne söylerdiniz?"

"İnsanın tümüyle kendisine ait olan birini sevmesi ile öyle olmayan birini yine aynı şekilde sevmesinin olanaksız olduğunu söylerdim."

Bir an irkildim ve kendimi savunmaya çalıştım: "Ama tam aksini söylemiştiniz! Olduğumdan başka olsaydım, beni bu kadar çok sevmeyeceğinizi yani..."

"Bu çelişik değil ki!" dedi Lewis. "Öyle de olsa, demek ki insanın duyguları da çelişebiliyor!..."

Tartışmak boşunaydı; burada mantığa yer yoktu; Lewis'in duyguları başta herhalde daha belirsizdi; zaman kazanmak için de bana yatıştırıcı sözler söylemişti. Belki de bu lafları ettikten sonra iyice kin duymaya başlamıştı. Bunların pek önemi yoktu: Gerçek şu ki beni eskisi gibi sevmiyordu! Buna nasıl katlanacaktım? Umutsuzluğa düştüğümü hissettim. Bir şey düşünmemek için konuşmayı sürdürdüm:

"Beni eskisi gibi sevmiyor musunuz?"

Lewis duraksadı: "Aşkın artık sandığım kadar önemli olmadığını düşünüyorum."

"Anladım," dedim. "Nasıl olsa gideceğime göre, burada kalıp kalmamam da bir yerde önemini yitiriyor..."

"Onun gibi bir şey," dedi Lewis. Bana baktı ve birden sesi değişti. "Oysa sizi öyle sabırsızlıkla beklemiştim ki! Tüm yıl bo-

yu başka hiçbir şeyi düşünemez olmuştum. Sizi öyle çok arzuladım ki!"

"Öyle!" dedim hüzünle... "Ve şimdi..."

Lewis kolunu omuzlarıma doladı: "Sizi şimdi de arzuluyorum."

"Evet ama, bu hale geldikten sonra!..."

"Sadece bu değil!" Eli kolumu sımsıkı tutuyordu: "Sizinle şimdi, hemen evlenmeye hazırım."

Başımı önüme eğdim: Gölün üstünden geçen kuyrukluyıldızı anımsadım. Bir dilekte bulunmuştum, ama bu dilek gerçekleşmemişti. Onu asla düş kırıklığına uğratmamaya yeminliydim, ama ne yazık ki öyle olmuştu. Hem de onarılmaz bir şekilde... Tek suçlu bendim; ona hiçbir şeyden dolayı asla öfke duyamazdım.

Artık tek bir kelime etmedik. Biraz caz dinleyip eve döndük. O gece hiç uyumadım. Aşkımızı kurtarmanın bir yolu olup olmadığını düşünüyordum. Bu aşk dayanabilir, yokluğun, bekleyişin, her şeyin üstesinden gelebilirdi. Ama her ikimizin de istemesi koşuluyla! Lewis bunu istiyor muydu? "Şimdilik kararsız," diye düşündüm. Kendini pişmanlıklardan, acılardan ve içindeki boşluktan korumaya çalışıyordu. Ama eski bir bornozu atmaktan bile çekinen bir adam, geçmişimizden de öyle kolay kurtulamazdı. "İyi kalpliliği gururundan üstün gelecek," diye düşünüyordum kendimi yüreklendirmek için. "Lewis temkinli olmaktan çok, doymaz bir karaktere sahip; her şeyi doyasıya yaşamak istiyor." Ama güvenliğine ve özgürlüğüne ne çok değer verdiğini, belli mantık sınırları içinde ölçülü yaşamaya nasıl özen gösterdiğini de pekâlâ biliyordum. Okyanusları bile aşan bu sevgi, mantıksız görünebilirdi ona: Evet! Lewis'te beni en çok korkutan da buydu. Birdenbire kapıldığı şu mantıklı olma tutkusu! Bu tutkuyla mücadele etmem gerekecekti. Lewis'e bu serüvenden kazançlı çıkacağını, ne yapıp edip kanıtlamalıydım. Sabah kahvaltısında atağa geçtim:

"Lewis, bütün gece ikimizi düşünüp durdum."

"Uyusaydınız daha iyi ederdiniz."

Dostça bir tavırla konuşuyor, rahat ve huzurlu görünüyordu. Benimle ilgili tüm düşündüklerini söyleyip içini dökmek onu rahatlatmış olmalıydı.

"Dün, verebildiklerimden çok daha fazlasını istediğim için sizi sinirlendirdiğimi söylemiştiniz. Haklısınız! Çok yanlış bir

davranıştı bu... Artık bundan vazgeçeceğim. Bana verdiklerinizle yetinip hiçbir şey istemeyeceğim."

Lewis sözümü kesmek istediyse de konuşmamı sürdürdüm. Murray'a gidecektik ve sorun çıkarmayacaktım. Hem şimdiye kadar yaptığı gibi bana sadık kalmak zorunda da hissetmemeliydi kendini: Yokluğumda, beni hiç tanımıyormuş kadar özgür davranmalıydı. Başka bir kadına ciddi olarak bağlansa bile, asla sesimi çıkarmayacaktım. İlişkimiz mademki ona her istediğini vermiyordu, en azından hiçbir şeyden yoksun bırakmamalıydı!

"Böylece, size bir tuzak kurduğumu düşünemezsiniz artık. Lütfen her şeyi sebepsiz yere berbat etmeyin!..."

Lewis beni pür dikkat dinlemişti; sonunda başını salladı: "Her şey sandığınız kadar basit değil."

"Biliyorum!" dedim. "İnsan sevince özgür olamaz. Ama üstünüzde hak iddia eden birini sevmek ile kendine hiçbir hak tanımayan birini sevmek oldukça farklı şeylerdir."

"Bir kadına üstümde hak iddia etme izni vermedikten sonra, onun ne düşündüğü beni hiç ilgilendirmez," dedi Lewis. "Bu konuyu hiç açmasak daha iyi olur. Konuştukça her şey daha da karmaşık bir hal alıyor," diye sürdürdü.

"Ama susarsak da aynı şey olmayacak mı?" Ona doğru eğildim. "Size sormak istediğim bir şey var: Beni tanıdığınıza hiç pişmanlık duydunuz mu?"

"Hayır!" dedi. "Asla, asla pişmanlık duymadım ve duymayacağım da..."

Sesindeki ifade beni yüreklendirmişti:

"Lewis, bir daha görüşeceğiz, değil mi?"

Gülümsedi:

"Dünyada emin olduğum bir şey varsa, o da budur!"

Tekrar umutla doldum: Söylediklerimin onu pek fazla etkilemediğini pekâlâ biliyordum. Aslında ona hem özgürlükten söz edip hem de beni yüreğinden söküp atmamasını istemek, düpedüz bir aldatmacaydı! "Yeter ki kin duymakta inat etmesin... Bu sevginin bize mutluluk getireceğini kanıtlamayı bilirim ben!"

Lewis'in ya hassas noktasına değinmeyi başarmıştım ya da bunu dile getirdiği an bana duyduğu öfke kaybolmuştu... Öğleden sonra beni Coney Island'a götürdü. Mutlu olduğumuz günlerdeki kadar neşeli ve sevecendi. Sanki birden anlatacak bir sürü şey bulmuştu. New York'taki edebiyat çevreleri, insanlar, kitaplarla ilgili bir sürü olay... Birbirimize sanki yeni kavuşmuş gi-

bi konuşuyor, konuşuyordu... Dudaklarından bir de sizi seviyorum sözcükleri çıkmış olsaydı, o gecenin geçmişte kalan tüm gecelerden bir farkı olmadığını düşünebilirdim.

"Murray'a gitmek gerçekten de canınızı sıkmıyor değil mi?" Pazartesi sabahı Lewis bu soruyu sorarken biraz endişeli gibiydi.

"Aksine, hoşuma gidiyor."

"O halde bu akşamdan gidelim."

Ona hayretle baktım:

"Ama burada yapacağınız daha bir sürü işiniz var sanıyordum!"

Lewis gülmeye başladı:

"Yapmam olur biter!"

Ertesi sabah, geniş pencereli bir oturma odasında Murraylarla birlikte keyifle kahvelerimizi yudumluyorduk: Ev köyün biraz dışında, kayalıklar üstüne inşa edilmişti. Gökyüzünün maviliği, denizin sesi evin her yerinde algılanıyordu sanki... Lewis bir yandan tereyağlı kızarmış ekmek dilimlerini peş peşe yiyor, bir yandan da sürekli bir şeyler anlatıyordu; neşeli haline bakılırsa, düşlediği yaşam biçimine sonunda kavuşmuştu. Kabul etmeliydim ki her şey kusursuzdu! Evin yeri, havası, kahvaltı, ev sahiplerinin nezaketi... Yine de kendimi pek rahat hissedemiyordum. Tüm sevimliliğine rağmen, Ellen beni biraz huzursuz etmişti. Gözü rahatsız etmeyen şıklığı, evinin sevimliliği ve düzeni, pırıl pırıl çocukları, kısaca her şey onun kusursuz bir ev kadını olduğunu kanıtlıyordu. Yaşamlarında her ayrıntıyı planlamayı başarmış gibi görünen kadınlar, benim biraz gözümü korkuturlardı. İçinde asla yer alamayacağım bu yaşamın ağları, şimdi beni sarıyordu. Kendimi, hem elim kolum bağlı hissediyor hem de akıntıya kaptırmış gibi görüyordum.

Evin erkek çocuğu sekiz yaşındaydı; adı Dick'ti. Lewis'i görür görmez büyük bir yakınlık duymuştu. Dick, bizi sarp bir yoldan, kayalıkların eteğindeki küçük bir koya götürmüştü. Lewis tüm sabahını onunla suda ve kumda top oynamakla geçirdi. Bense bol bol yüzdüm ve kitap okudum. Ama sürekli olarak, "Benim burada işim ne?" diye soruyordum. Öğleden sonra Murray bizi arabayla kıyı boyu gezdirdi: Ellen bizimle gelmemişti.

Döndüğümüzde Lewis'le birlikte oturma odasında, elimize birer kadeh viski aldık ve baş başa kaldık: Birdenbire bu evde çoğu zaman yalnız da kalabileceğimizi fark etmiştim. Murray günlerini daktilosunun başına oturup yazı yazarak geçirmeyi

tasarlıyordu. Ellen'in ise nefes alacak zamanı yok gibiydi. Viskimden bir yudum aldım. Kendimi bayağı keyifli hissetmeye başlamıştım.

"Burası çok güzel!" dedim. "Murray da çok sevimli. Kısaca hayatımdan çok memnunum."

"Doğru, oldukça rahatız burada."

Radyodan hafif bir şarkı sesi yükseliyordu. Sessizce bu eski parçayı dinledik. Kadehlerimizde buz taneleri şıngırdıyor, uzakta bir yerlerde çocukların gülüşmeleri duyuluyor, iştah açıcı pasta kokuları yosun kokularına karışıyordu.

"İşte böyle yaşamalı insan!" dedi Lewis. "Kendinize ait bir ev, az çok seveceğiniz bir eş, çocuklar..."

"Sizce Murray, Ellen'i böyle mi seviyor? Ne çok ne de az yani!" Yanıtını merakla bekliyordum.

"Besbelli ki öyle!"

"Ya o? O nasıl seviyordur Murray'ı?"

Lewis gülümsedi:

"Hem çok hem de az herhalde! Tüm kadınların sevdikleri gibi yani..."

"Bana yine kin duyuyor," diye düşündüm üzülerek. Kafasında oluşan bu mutlu aile tablosundan olacaktı.

"Bu şekilde mutlu olabileceğinize inanıyor musunuz?"

"En azından mutsuz olmam!"

"Orası belli olmaz! Bazı insanları, kendini mutlu hissetmemek mutsuz kılar: Sanıyorum ki siz de bu tür insanlardansınız."

Lewis gülümsedi: "Belki de öyle!" dedi. Düşüncelere dalmıştı.

"Her neyse; Murray gibi, çocuklarım olsun isterdim! İnsan yalnız ve yalnız kendisi için yaşamaktan bıkar; sonunda her şey boş görünmeye başlar. Doğrusu, çocuğum olsun isterdim!..."

"Eh! Günün birinde evlenir, çocuk sahibi olursunuz."

Lewis bir an duraksadı: "Şu sıralarda değil tabii... Ama ileride... Birkaç yıl sonra neden olmasın?"

Gülümsedim:

"Tabii! Neden olmasın? Daha ileride..."

Tek istediğim buydu işte! Birkaç yıl... Ölümsüz aşk yeminleri bana göre değildi. Çok uzaklarda yaşıyordum; yaşım da hayli ilerlemişti. Aramızdaki aşkın, tatlılıkla son bulacak kadar uzun sürmesini isterdim. Yani ardından yüreğimizde güzel anılar ve sağlam dostluk duyguları bırakarak...

Akşam yemeği öyle nefis, Murray ise öyle sevimli ve içtendi ki kendimi bu eve iyice alışmış hissetmeye başlamıştım. Yemekten sonra konuklar geldiğinde daha da memnun oldum.

Sezon başıydı; Rockport'a sayfiyeye gelenlerin sayısı henüz çok azdı. Hepsi birbirini tanıyor, yeni kişileri tanımakta da sabırsızlanıyorlardı. Çok ilgi gördük. Lewis kısa bir süre sohbet ettikten sonra Ellen'le sandviç hazırlamaya gitti ve içki servisi için yardım etti. Bense, bana sorulan tüm soruları cevaplamak için elimden geleni yapıyordum. Murray, psikanaliz ve Marksizm arasındaki ilişkiler üstüne bir tartışma başlattı: O konudaki bilgim, herkesinkinden fazlaydı. Bu, beni yüreklendirdi; böylece epeyce konuştum. Lewis'le odama çekildiğimizde, bana merak dolu bir ifadeyle baktı.

"O sevimli kafanız bayağı iyi işliyormuş!" dedi.

"O havayı vermeyi başardım değil mi?"

"Yo, hayır, kafanız gerçekten iyi çalışıyor," dedi Lewis. Bana dikkatle bakmaya devam ediyordu; gözlerinde bir tür kınama vardı: "Çok tuhaf! Sizi böyle bir kadın olarak hiç düşünmemiştim. Benim için bambaşka bir anlam taşıyorsunuz."

"Ben de sizinle kendimi bambaşka hissediyorum," dedim kollarına atılarak.

Bana sımsıkı sarılmıştı: Artık hiçbir sorun yok görünüyordu. Yanımdaydı ve bu da bana yetiyordu. Bedenlerimiz birbirine karışmıştı; soluğunu, kokusunu, güçlü ellerini bedenimde hissediyordum. Eskisi gibi "Anne!" diyordu. Eskisi gibi gülümseyişi, bana tüm varlığını ve yüreğini sunuyordu.

Uyandığımızda gök ve deniz ışıl ışıldı. Murrayların bisikletlerini alarak köye kadar uzandık. Köprünün üstünde gezdik. Sandalları, balıkçıları, ağları, balıkları uzun bir süre seyre daldık. Taze balık kokusunu soluyor, güneşin ılık ışınlarını tenimde hissediyordum. Lewis kolumdan tutmuş, gülümsüyordu:

Büyük bir heyecanla, "Ne güzel bir gün," dedim.

"Benim küçük Parislim!" dedi Lewis şefkat dolu bir sesle. "Kendini cennette hissetmesi için ne de az şeye ihtiyaç duyuyor!"

"Gökyüzü, deniz, sevdiğim erkek. Az şey mi bunlar?"

Kolumu hafifçe sıktı: "Olsun, yine de güç beğenir bir insan sayılmazsınız."

"Elimdekilerle yetinmesini bilirim."

"Haklısınız!" dedi Lewis. "İnsan böyle olmalı."

Gök daha da mavileşmiş, güneş ışınları daha da ısıtır olmuştu sanki! İçimde yankılanan neşeli bir ses bana "kazandın" diyordu. Buraya gelmekle iyi etmiştim: Lewis kendini özgür hissediyordu; aşkımızın onu hiçbir şeyden yoksun bırakmayacağını anlamış olmalıydı. Öğleden sonranın büyük kısmını plajda Dick'le oynayarak geçirdi. Sabrına hayran kalmıştım: Ne zamandır onu böylesine rahat ve huzurlu görmemiştim. Akşam yemeğinden sonra Murray bizi bir arkadaş davetine götürdü. Bu kez Lewis bir köşeye çekilmemekte kararlıydı. Hiç kuşku yok, bu adam beni hep şaşırtacaktı! Topluluk içinde kendini bu kadar gösterebileceğini doğrusu bilmiyordum: Oysa öyleydi! Gezimizi öyle ustaca özetleyerek, kendinden öyle güzel şeyler katarak anlattı ki, sözünü ettiği Guatemala, sanki olduğundan daha bir gerçekti. Herkes birden oraya gitme isteğine kapılmıştı: Yüklerinin altında, koşar adımlarla giden küçük yerlileri taklit ettiğinde, etrafını saran kadınlar hayret ve hayranlık içinde kalmıştı.

"Harika bir oyuncu olurdunuz!"

"Ne kadar güzel anlatıyor!"

Lewis şovunu birden yarıda kesti: "Ne de sabırlıymışsınız!" dedi. Sonra gülümseyerek sürdürdü: "Ben gezi anılarını dinlemeyi hiç sevmem."

"Ne olur, devam edin!" dedi sarışın bir kadın.

"Yo, hayır! Gösteri bitmiştir..." dedi büfeye ilerlerken. Bir dikişte büyük bir Manhattan kadehini bitirdi. Bir sürü kadın etrafında pervane oluyordu. Yanık tenli güzel kızlar, daha gösterişsiz, ama bakışları anlam dolu bir sürü kadın daha...

Kadınların hoşuna gittiğini görmek beni şaşırtmıştı. Beni ona böylesine bağlayan nedenin, pek fazla çekici olmamasından geldiğini sanırdım. Oysa onun ne kadar çekici olduğunu keşfediyordum. Her ne olursa olsun, benim için başkalarının tanıdığı insandan çok farklıydı. "Benim gözümde eşi yok!" diye düşündüm gururla.

Ben de içtim ve dans ettim: İlerici fikirleri yüzünden radyodan uzaklaştırılan bir gitaristle biraz sohbet ettim. Daha sonra müzisyenler, ressamlar, entelektüeller ve edebiyatçılarla uzun uzun konuştum. Yazın Rockport, Greenwich Village'ın bir uzantısı gibi olurmuş. Sanatçılarla dolup taşarmış. Birdenbire Lewis'in ortalıktan yok olduğunu fark ettim. Murray'a sordum:

"Lewis nereye kayboldu?"

"Bilemiyorum." Murray'ın sesi her zamanki gibi rahattı.

Yüreğime hafif bir kaygı düştü: O güzel hayranlarından biriyle bahçede dolaşmaya mı gitmişti? Beni birdenbire karşısında görmek onu pek memnun etmeyecekti. Varsın olsun! Ne yapalım!

Hole ve mutfağa bir göz atıp evden çıktım: Çekirgelerin sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Birkaç adım attıktan sonra karanlıkta yanan bir sigara gözüme ilişti; Lewis tek başına, bahçedeki iskemlelerin birinde oturmuştu.

"Burada ne yapıyorsunuz?" diye sordum.

"Dinleniyorum."

Gülümsedim: "O hatunlar sizin yakanızı bırakmayacak sandım."

"Aslında ne yapmak gerek, biliyor musunuz? Hepsini bir gemiye doldurup açıkta denize atmak! Onların yerine de bir yığın yerli kadın koymak!... Chichicastenango'daki o ufak tefek yerli kadınları hatırladınız, değil mi? Hepsi de kocalarının ayaklarının dibine çömelmiş, uslu uslu oturuyorlardı. Yüz hatları öylece donup kalmış, kıpırtısız bir şekilde duruyorlardı."

"Evet, hatırlıyorum."

"O güzel yüzlerini, o upuzun, kapkara saç örgülerini bir daha göremeyeceğiz," dedi Lewis içini çekerek: "Hepsi de ne kadar uzaklarda kaldı!"

Chichen-Itza cangılında Chicago'daki evinden söz ettiğinde de, sesi aynı özlemle doluydu. "Bir gün gelip yüreğinde bir anı olarak kaldığım zaman, demek benden de böyle bir şefkatle söz edecek!" diye düşündüm. Ama ben, bir anı olmak istemiyordum.

"Belki bir gün o küçük yerli kadınları gidip tekrar görürüz! Kim bilir?" dedim.

"Hiç sanmam," dedi Lewis. Ayağa kalktı: "Gelin dolaşalım; bu gece etraf öyle güzel ki!..."

"Konukların yanlarına dönmemiz gerek Lewis. Ayıp oluyor!"

"Neden olsun? Birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz yok ki!"

"Ama bunlar Murray'm dostları; öyle habersiz çekip gitmemiz pek hoş olmaz."

Lewis içini çekti: "Keşke gencecik bir yerli kadınla evli olsaydım. Hiç itiraz etmeden, benimle her yere gelen bir kadın!"

Eve döndük: Lewis'in tüm neşesi kaybolmuştu. Çok içki içmişti ve sorulan her soruya ağzının içinde homurdanarak kar-

şılık veriyordu. Yanıma oturmuş, yüzünde sitem dolu bir ifadeyle konuşmaları dinliyordu. Murray'a, Fransa'da birçok yazarın, yazı yazmanın anlamı konusunda kararsızlığa kapıldığını anlattım. Bunun üzerine herkes, heyecan içinde bir tartışmaya girdi: Lewis'in suratı ise giderek asılıyordu. Kuramlardan, yöntemlerden, genellemelerden nefret ederdi... Nedenini de çok iyi biliyordum: Ona göre bir düşünce, sadece sözcüklerin bir araya gelmesinden oluşmazdı, aynı zamanda yaşayan bir olguydu: Benimsediği düşünceler, kafasında çarpışıp durur, onu altüst ederdi... Bunların netleşmesi için çok kafa yorması gerekirdi. Bu da onu oldukça ürkütürdü. Onun için, her konuda olduğu gibi bu konuda da güvenlikte olmayı en ön planda tutuyor, kendini yitik hissetmek istemiyor ve çoğu kez içine kapanıyordu. İşte şimdi de aynı şey oluyordu. Birdenbire patladı:

"Neden yazı yazılıyor ki? Hem kimler için? İnsan bunları düşünmeye bir başlarsa, artık yazamaz hale gelir. Oturup yazarsınız, diğerleri de sizi okur!... Sizi okuyanlar için yazarsınız yani, hepsi o kadar! Zaten bu soruları kendilerine sorup duranlar, genellikle kimse tarafından okunmayan yazarlardır."

Herkes donup kalmıştı: Orada bulunanlar arasında da kimsenin pek okumadığı, asla da okumayacağı epey yazar vardı!... İyi ki Murray havayı yumuşatmayı becerdi. Lewis tekrar kabuğuna çekilmişti. On beş dakika sonra da odamıza çıktık.

Ertesi gün, Lewis oldukça keyifsiz ve somurtkandı; Dick ellerinde tabancalarla çığlıklar atarak plaja doğru koştuğunda, Lewis kötü kötü baktı ona: Birlikte boks maçı yaparken, yüzerken, besbelli ki içi hınç doluydu. Akşamüstü ben Ellen ve Murray'la sohbet ederken o da gazeteleri okumaya daldı. Murray'ın bu tür davranışları hiç umursamadığını biliyordum, ama Ellen'e karşı mahcuptum: "Dün gece çok içtiğinden olacak; yarın keyfi yerine gelir artık," diye düşünüyordum umutla...

Ama yanılmıştım: Ertesi sabah yüzüme bile bakmadı. Lewis elektrikli süpürgeyi elinden alıp evi baştan aşağıya temizlediği için Ellen son derece hoşnuttu... Ama bu ani temizlik tutkusu bende biraz kuşku uyandırmıştı. Lewis besbelli ki içindeki duyguları bastırmaya çalışıyordu: Neden kaçıyordu acaba? Öğle yemeği boyunca biraz cana yakın davranmaya çalıştıysa da, plajda baş başa kaldığımızda yine öfke dolu bir sesle lafa girdi:

"Bu pis velet tekrar yakama yapışırsa, canına okuyacağım!"

"Suç sizde! Baştan ona bu kadar yüz vermemeliydiniz," dedim sinirli bir şekilde.

"İlk gün hep öyle tuzağa düşerim zaten." Kin dolu bir sesle konuşuyordu.

"Olabilir, ama başkalarını da hesaba katmanız gerek!"

Tepemizden aşağı çakıl taşları yuvarlandı; Dick o daracık yoldan koşa koşa aşağıya iniyordu: Üstünde siyah beyaz damalı bir pantolon, tertemiz bir gömlek ve bir kovboy kemeri vardı. Lewis'e doğru atıldı:

"Neden buradasın? Seni yukarıda bekliyordum. Dün bana, öğle yemeğinden sonra bisikletle gezmeye gideceğimizi söylemiştin ya!..."

"Canım gezmek istemiyor!"

Dick, ona kızgın bir bakış attı: "Dün yarın gideriz demiştin!... Yarın, yani bugün işte..."

"Bugün bugünse yarın olamaz! Okulda hiçbir şey öğretmiyorlar mı sana? Yarın da yarındır işte!" dedi Lewis.

Dick çok üzgündü konuşurken. Lewis'in koluna yapıştı: "Haydi gel!"

Lewis sert bir hareketle kolunu çekti: O taş ejderhaya bir tekme savurduğu gün, yüzünde işte aynı bu ifade vardı. Elimi Dick'in omzuna koydum:

"Bak dinle, seni ben götürebilirim bisikletle. Köye kadar gideriz: Gemileri seyrederiz, dondurma yeriz..."

Dick bana isteksiz bir bakış attı: "Seninle gelirim diye söz vermişti ama!" Parmağıyla Lewis'i işaret ediyordu.

"Çok yorgun da ondan!"

Dick, Lewis'e döndü: "Burada kalıp denize mi gireceksin?"

"Bilmiyorum."

"Ben de seninle kalayım! Biraz boks yapar, sonra da birlikte yüzeriz..."

Lewis'e bakışı öyle istekliydi ki...

"Olmaz," dedi Lewis.

Dick'in omzunu tuttum: "Haydi gel artık. Biraz yalnız kalsın! Kafası çok dolu. Benim Rockport'a gitmem lazım; tek başıma gidersem çok sıkılırım. Haydi benimle gel! Bana masal anlatırsın, ben de sana dergi alırım. Hatta ne istersen onu alırım," diye ekledim. Çaresiz kalmıştım.

Dick, Lewis'e sırtını döndü ve ağır adımlarla yokuşu çıkmaya başladı. Lewis'e çok öfkeliydim: Bir çocuğa böyle mi davranılırdı? Üstelik Dick'le ilgilenmek beni de pek cezbetmiyordu. İyi ki mesleğim gereği çocukların güveni nasıl kazanılır biliyordum.

Kısa sürede Dick'in yüzünü güldürmeyi başarmıştım. Yaptığımız bisiklet yarışında, kıl payıyla onun kazanmasına göz yumdum. Sonra vişneli dondurma aldım. Ardından da bir balıkçı sandalına bindik: Sonuçta benimle öyle iyi vakit geçirdi ki akşam yemeğine kadar bir türlü yakamı bırakmadı.

"Eh! En azından bana teşekkür edebilirsiniz," dedim Lewis'e, odaya girerken. "Sizi bu veletten kurtardım! Ama doğrusu ya, siz de çok kötü davrandınız," diye sürdürdüm.

"Asıl o size teşekkür etsin! Biraz daha yanımda kalsaydı kemiklerini kıracaktım!"

Eski keten pantolonu ve kısa kollu gömleğiyle yatağa uzanmış, gözleri tavana dikili sigara içiyordu. "Yine de bana teşekkür etmeliydi," diye geçirdim aklımdan. Ona karşı öyle kin doluydum ki! Plaj kıyafetimi üstümden çıkarıp saçımı taramaya başladım: "Artık giyinseniz iyi olur," dedim Lewis'e.

"Giyiniğim ya! Üstümdekileri görmüyor musunuz? Çıplak bir halim mi var yoksa?"

"Bu kılıkta aşağıya inmeyi düşünmüyorsunuz herhalde."

"Neden olmasın? Akşam oldu diye kıyafet değiştirmenin ne anlamı var ki?"

"Murray ve Ellen öyle yapıyorlar ve siz de onların konuğusunuz: Üstelik yemeğe birilerini çağırmışlar."

"Bu akşam da mı!... Ben buraya New York'un saçma sapan yaşamını sürdürmeye gelmedim!"

"Ama herkese tatsızlık etmeye de gelmediniz, değil mi? Zaten dünden beri Ellen'in sizi biraz garipser gibi bir hali var! Hem bundan bana ne? Ne isterseniz onu yapın," diye lafı kestim.

Lewis sonunda homurdanarak üstünü değiştirdi: "Beni buraya gelmeye zorlayan oydu," diye düşündüm öfkeyle. "Şimdi de her şeyi burnumdan getiriyor." Ben elimden geleni yapıyordum; oysa Lewis her şeyi berbat etmekten sanki haz duyuyor gibiydi... O akşam, onunla hiç ilgilenmemeye karar verdim. Bu değişken ruh halini inceleyip anlamaya çalışmak beni bir hayli yormuştu.

Ve sözümde de durdum: O akşam herkesle tatlı tatlı sohbet edip Lewis'i görmezlikten geldim. Genelde, Murray'ın dostları oldukça sempatiklerdi. Yani hoş bir gece geçirdim. Gece yarısına doğru konukların çoğu kalktılar; Ellen odasına çekildi; Lewis de öyle... Ben, Murray, gitarist bir dostu ve iki kişi daha, sabahın üçüne kadar sohbeti sürdürdük. Odaya döndüğüm zaman Lewis yatağında doğruldu ve ışığı yaktı:

"Eh! Çene çalmaktan sonunda bıktınız galiba! Bayan Roosevelt dışında bir kadının, bu kadar çenebaz olabileceğini tahmin etmezdim doğrusu!..."

"Murray'la konuşmaktan çok zevk alıyorum," dedim soyunurken.

"Zaten beni sinirlendiren de bu!" Ses tonu giderek yükseliyordu: "Kuramlar, hep kuramlar!... Bunların sayesinde mi iyi kitap yazılır? Bazı insanlar vardır, nasıl kitap yazılması gerektiğini anlatır durur, bazıları da yazar!... Ne garip ki aynı insanlar değildir bunlar."

"Murray yazar olma iddiasında değil ki! Eleştirmen o! Hem de çok iyi bir eleştirmen. Bunu kendiniz de kabul etmiyor musunuz?"

"Gevezenin tekidir! Siz de oturup onu bilmiş bilmiş gülümseyerek dinliyorsunuz. İçimden sizi öyle bir pataklamak geliyor ki! Belki o zaman aklımız başınıza gelir."

Yatağa girdim: "İyi geceler."

Yanıt vermeden ışığı söndürdü.

Bir türlü uyuyamadım: Artık öfke bile duymuyordum; hiçbir şey anlayamaz olmuştum! Bu toplantılar Lewis'in canını sıkabilirdi, ama hiç değilse gün boyu bizi rahat bırakıyorlardı. Aslında Murray'ın bilgiçlik taslar gibi bir hali yoktu. Şimdiye dek Lewis onunla konuşmaktan çok zevk duymuştu. Bu ani düşmanlığın nedeni neydi öyleyse? Lewis'in geçirdiğimiz bu günleri zehir edişi, kuşkusuz benimle uğraşmak isteyişindendi: Kini hâlâ sönmemişti yani!... Ama bu durumda sadece bana kızması gerekirdi. Herkese, her şeye öfke duyması, aslında kendisiyle barışık olmadığının kanıtıydı. Belki de bana tekrar sevecen davranmasıydı pişmanlık duymasına yol açan. Bu düşünce öyle zor katlanılır bir şeydi ki ona seslenmek, onunla konuşmak istedim: Ama sesim kısılıp kalmıştı sanki! Sakin ve düzenli soluklarını duyuyordum: Uyuyordu! Onu kaldırmaya kıyamadım. Uykuya dalmış bir erkek insanı çok duygulandırır. Öylesine saf görünür ki! Her şey olası görünüyordu. Her şey bir anda başlayabilirdi. Yeniden başlayabilirdi!... Gözlerini açacak, bana "Sizi seviyorum," diyecekti... Yo, hayır, demeyecekti: Bu saf görünümü sadece bir aldatmacaydı; yarının bugünden farkı olmayacaktı. "Bu durumdan kurtulmanın bir yolu yok mu?" diye düşündüm umutsuzca. Birden isyan ettim: "Nedir istediği? Daha neler yapacak? Neler düşünüyor?" Ben, yanıtsız kalan bu sorularla kaygılarla kıvranırken o, tüm düşüncelerinden arınmış, rahatça uyuyordu:

Haksızlıktı bu! Artık hiçbir şey düşünmemeye karar vererek uyumaya çalıştım. Ama boşuna! Sonra sessizce kalktım. Bu öğleden sonra Dick'in yüzünden denize girememiştim. Birden, kendimi serin sulara bırakmak isteğine kapıldım. Mayomu, plaj elbisemi giydim ve Lewis'in eski bornozunu omuzlarıma attım. Herkesin derin bir uykuda olduğu evde yalınayak yürüyerek usulca dışarı çıktım. Dışarıda harika bir gece vardı. Espadrillerimi ayağıma geçirdim, plaja koşup kumların üzerine uzandım. Hava öyle ılıktı ki!... Yıldızların altında gözlerimi yumdum; suyun hışırtısıyla uykuya dalmışım. Uyandığımda güneş doğuyordu: Denizin üstünden göğe doğru yükselmekte olan kocaman, kıpkırmızı bir güneş!... Yaradılışın dördüncü günüydü; evrende insanların ve tüm canlıların çekecekleri acılara henüz yer yoktu. Kendimi denize bıraktım: Gözlerim göğün maviliğine dalmış bir halde, sırtüstü yatmış, kendimi bir kuş kadar hafif hissediyordum.

"Anne!"

Yüzümü kıyıya çevirdim: Yaşayan bir dünyadan bana biri sesleniyordu: Lewis'ti! Altında pijaması vardı; üstü ise çıplaktı: O an bedenimin ağırlığını yeniden hissettim ve kıyıya ona doğru yüzdüm: "Geliyorum!" dedim.

O da bana doğru yürüdü: Beni kollarına aldığı zaman, su dizlerine geliyordu.

"Anne!" diye yineleyip duruyordu. "Anne!"

"Sırılsıklamsınız!... Gelin kurulanmanıza yardım edeyim." Hem konuşuyor hem de onu plaja doğru sürüklüyordum.

Bana sımsıkı sarılmış, bırakmıyordu: "Anne!... Öyle çok korktum ki!"

"Ben mi sizi korkuttum? Şimdi sıra sizde öyleyse!"

"Gözlerimi açtığımda yatak bomboştu; bir türlü dönmek bilmediniz. Aşağıya inip evin içinde her yeri aradım. Hiçbir yerde yoktunuz. Buraya geldiğimde de sizi göremedim!..."

"Boğulduğumu düşünmediniz herhalde."

"Ne düşündüğümü ben de bilmiyorum," dedi Lewis. "Kâbus gibi bir şeydi bu."

Beyaz bornozu yerden topladım: "Beni ısıtsanıza biraz... Siz de kurulanın..."

Dediğimi yaptı; sonra elbisemi giydim. O da beyaz bornozuna sarındı: "Yanıma gelin," dedi.

Oturduğumda yeniden sarıldı bana: "Burada yanımdasınız! Sizi kaybetmedim."

Heyecanla cevap verdim: "Beni kaybetseniz bile, bunun benden kaynaklanmayacağını bilin."

Uzun bir süre sessizce saçlarımı okşadı. Sonra birden: "Anne, Chicago'ya dönelim artık," dedi.

Gökyüzünde yükselen güneşten daha da çok parıldayan bir güneş doğmuştu içime.

"Çok iyi olur," dedim.

"Evet, dönelim artık: Sizinle baş başa kalmayı öyle çok istiyorum ki! Daha geldiğimiz akşam anlamıştım ne budalalık ettiğimi."

"Lewis! Ben de sizinle yalnız kalmak istiyorum." Gülümsedim: "Bu muydu keyfinizi kaçıran? Buraya geldiğinize pişman mı oldunuz?"

Lewis başını salladı: "Kendimi kapana kısılmış gibi hissediyordum; bundan kurtulmak için de bir yol bulamıyordum. Feci bir şeydi!"

"Ya şimdi, bir çare bulabiliyor musunuz?"

Lewis bana derin bir bakış attı: "Şu an uyuyorlar! Bavullarımızı toplayıp kaçalım."

Gülümsedim: "Murray'a durumu anlatsanız, mutlaka anlayacaktır."

"Anlamazsa da umurumda değil!"

Ona kaygıyla baktım: "Lewis, dönmek istediğinizden gerçekten emin misiniz?"

Hafifçe gülümsedi: "Bunun kapris olup olmadığını ayırt edebilirim ben!... Başınızın üstüne yemin ederim ki bir kapris değil bu..."

Israrla bakmaya devam ettim: "Peki, evimize döndüğümüz zaman her şeye yeniden kavuşacak mıyız? Geçen yıl geçirdiğimiz günlere dönebilecek miyiz? Yoksa bundan kuşkunuz var mı?"

"Aynı geçen yılki gibi olacak," dedi ciddi bir sesle. Başımı ellerinin arasına alıp uzun uzun baktı: "Sizi daha az sevmeyi denedim, ama başaramadım."

"Artık denemeyin ne olur!"

"Asla..."

Lewis'in Murray'a neler söylemiş olduğunu bilmiyordum: Ama ertesi akşam bizi havaalanına götürdüğünde, içtenlikle gülümsüyordu. Lewis bana yalan söylememişti: Chicago'da özlediğim her şeye kavuştum. O yıl, yine o caddenin köşesinde ayrılırken kollarında bir süre sımsıkı tuttu beni: "Sizi hiç bu kadar sevmemiştim!" dedi.

Dokuzuncu Bölüm

Sekreter kapıyı açtı: "Bir mektup var!"

"Sağ olun," dedi Henri, eline mavi kâğıdı aldığında. İlk aklına gelen: "Paule intihar mı etti?" gibi bir düşünce oldu. Gerçi Dr. Mardrus, Paule'ün intihar eğilimli hastalardan olmadığını ve aşağı yukarı tümüyle iyileşeceğini söylemişti. Ama Henri her telefon çalışında, hele böyle ansızın gelen her notta, ister istemez korkuya kapılıyordu. Lucie Belhomme'un imzasını görünce rahatladı: "Sizinle acele görüşmem gerek! Yarın sabah evime gelin." Adeta emir veren bir üslupta yazılmış bu mesajı şaşkın şaşkın bir daha okudu. Lucie, o güne dek ona karşı böyle bir üslup hiç kullanmamıştı. Josette çok iyiydi ve *La Belle Suzon*'da oynadığı rolden son derece hoşnuttu; o gece Amaryllis imzalı muhteşem bir elbiseyle "gala"ya gitmişti. Lucie'nin kendisinden ne isteyebileceği konusunda hiçbir fikri yoktu. Notu cebine soktu: Belli ki can sıkıcı bir olayla daha karşılaşacaktı! Ama bir eksik, bir fazla artık ne önemi vardı! Tekrar Paule'ü düşündü; elini telefona uzattı, sonra vazgeçti: "Matmazel Mareuil çok iyiler"; ne yanıt değişiyordu ne de hemşirenin buz gibi sesi. Paule'ü görmesine müsaade etmiyorlardı. Çünkü bu çılgın hale Henri'nin yüzünden gelmişti. Bu konuda hepsi aynı görüşü paylaşıyordu. Eh, iyi ya! Başkaları onu suçladığına göre, kendini suçlamasına artık gerek kalmıyordu! Paule kaç zamandır, cellat rolünü omuzlarına

yüklemişti. Yani artık vicdan azabı duyamayacak kadar alışmıştı buna. Zaten ne yapsa ne etse, hatta iyi bir şey yapmayı da amaçlasa, nasıl olsa onu suçlu bulacaklardı. İşte bunu anladığından beri, içi son derece rahatlamıştı. Her gün payına düşen hakaretleri kılı kıpırdamadan hazmetmeye çalışıyordu!

"İlk gelen benim galiba!" dedi Luc.

"Gördüğün gibi öyle."

Luc kendini bir sandalyeye bırakıverdi: Toplantılara inadına ceketsiz, ayağında saçma sapan ayakkabılarla gelirdi... Trarieux'nün buna çok sinirlendiğini bilirdi çünkü...

"Baksana, Lambert bizi bırakırsa ne yaparız?"

"Lambert bizi bırakmaz," dedi. Henri, çok emin görünüyordu.

"O, yüzde yüz Volange'dan yana! Samazelle'in o makaleleri bunun için önerdiğine eminim: Bizi azınlıkta bırakması için Lambert'e etki etmek istiyor," dedi Luc.

"Lambert oyunu bana kullanacağına söz verdi."

Luc içini çekti: "Bu kitap bozmasının oynadığı oyunu bir türlü kestiremiyorum! Ben onun yerinde olsaydım, her şeyi çoktan yüzüstü bırakmıştım."

"Günün birinde çekip gidecek sanıyorum," dedi Henri. "Ama kimseyi de bize karşı desteklemeyecek. Ben sözümde durdum; o da öyle yapacak."

Henri her durumda Lambert ve Luc'u birbirlerine karşı savunmayı bir görev edinmişti. Ama durum gerçekten pek açık değildi. Lambert sonsuza dek inançlarına aykırı davranacak değildi ya!"

"Bir dakika! İşte geliyorlar," dedi Luc.

Trarieux büroya girdi; ardından da Samazelle ile suratı bir karış asık Lambert geliyordu. Herkesin yüzünden düşen bin parçaydı; sadece Luc hariç! Kimsenin pes etmeye niyetli olmadığı bu çatışma, onu bir hayli eğlendiriyordu.

"Burada toplanmamıza neden olan konuyu tartışmadan önce, herkesin mümkün olduğunca iyi niyetli davranmasını rica edeceğim." Trarieux konuşurken Henri'ye dik dik bakıyordu: "Hepimiz *L'Espoir*'a yürekten bağlıyız," diye sürdürdü içten bir sesle. "Ama bir türlü anlaşmaya varamadığımız için, ne yazık ki gazeteyi iflasa sürüklüyoruz. Samazelle'in bugün yazdığına, ertesi gün Perron karşı çıkıyor! Haliyle okuyucu huzursuz oluyor ve sonunda da gidip başka bir gazete alıyor. İvedi bir şekilde, tüm

farklı görüşlerimizi bir kenara bırakıp unutarak, ortak bir zemin sağlamamız gerek."

Henri hayır anlamında başını salladı: "Kaç kez söyledim, ödün vermeye asla niyetim yok! Bana karşı çıkmaktan vazgeçerseniz, sorun kalmaz: *L'Espoir*'ın öteden beri sürdürdüğü çizgiyi korumak niyetindeyim."

"Ama bu çizgiyi SRL'nin başarısızlığı hem geçersiz kıldı hem de çağdışı..." dedi Samazelle. "Komünistlere karşı tarafsız kalmak artık söz konusu değil: Ya onlardan yana ya da onlara karşı olmak gerek!" Gülümsemeye çalıştı: "Size yönelttikleri saldırılara rağmen onları nasıl hâlâ kolladığınıza şaşıyorum doğrusu!"

"Beni asıl şaşırtan şu: Solcu diye geçinen adamlar nasıl oluyor da kapitalistlerden, askerlerden ve kiliseden yana çıkabiliyorlar!..."

"Şunu açıklayayım!" dedi Samazelle. "Tüm yaşamım boyu, kiliseye, askerlere ve kapitalizme karşı tavır almışımdır. Ama de Gaullecülüğün basit bir militarizmden çok daha farklı olduğunu kabul etmeliyiz: Üstelik savunduğumuz değerleri koruyabilmemiz için, bugün kilisenin desteği bir anlamda şart oldu. Eğer dizginler solcuların eline geçerse, de Gaullecülük antikapitalist bir rejim olabilir..."

"Buna saçmalığın daniskası denir!"

"Bizimle ortak bir zeminde anlaşmanız sizin de çıkarınıza olacak," dedi Trarieux. "Çünkü kendinizi bir anda azınlıkta bulabilirsiniz!"

"Bakın buna çok şaşarım," dedi Henri; Lambert'e hafifçe gülümsediyse de ondan bir karşılık göremedi. Besbelli ki genç adama dürüst davranmak zor geliyor ve bunu da göstermek istiyordu. "Her neyse, öyle bir şey olursa istifa ederim! Ama asla bir uzlaşma yoluna gitmem." Konuşmasını sabırsızlıkla sürdürdü: "Oturup bunca şeyi tartışmak boşuna! Alınacak bir kararımız var: Yapalım olsun bitsin! Kendi adıma, Volange'ın yazılarını yayınlamayı kesinlikle reddediyorum."

"Ben de öyle," dedi Luc.

Tüm bakışlar Lambert'in üstündeydi. Önüne bakıyordu: "Bu yazıların yayınlanmasında ben de yarar görmüyorum."

"Ama yine de mükemmel buluyorsunuz!" dedi Samazelle öfkeyle. "Gözünüzü korkutmuşlar sizin!"

"Yayınlanmasını uygun görmüyorum dedim ya size! Açık değil mi bu?" Lambert oldukça kurumlu bir sesle konuşmuştu.

"Bizi bölmek istiyordunuz, ama ne yazık ki başaramadınız," dedi Luc alayla.

Trarieux birden ayağa kalkarak Henri'ye öfkeyle baktı: "Çok yakın bir gelecekte *L'Espoir* iflas edecek! Bu da inadınızın karşılığı olacak."

Kapıya doğru yürüdü; Samazelle ve Luc de peşinden gittiler.

"Seninle biraz konuşabilir miyim?" Lambert'in sesi pek donuktu.

"Ben de sana aynı şeyi sormak üzereydim." Henri gülümsemesinin sahte olduğunun farkındaydı: Lambert'le oturup dostça konuşmayalı aylar olmuş, hatta neredeyse bir yıl geçmişti. Aslında denememiş değildi, ama Lambert buna pek yanaşmamıştı.

"Bana ne söyleyeceğini biliyorum... Durum dayanılır olmaktan çıktı artık."

"Öyle," dedi Lambert. Henri'ye kızgın kızgın baktı. "De Gaulle'ü benimsememek her ne kadar en doğal hakkınsa da, ona karşı biraz daha tarafsız davranabilirsin. Senin reddettiğin o yazılarda Volange çok açık bir şekilde, de Gaullecülük ile gericiliği birbirinden ayrıştırmıştı."

"Düşünceleri ayrıştırmak son derece kolay bir iş!... Hisselerini satmayı mı düşünüyorsun yoksa?" diye sürdürdü Henri.

"Evet."

"Ve Volange'la *Beaux-Jours*'da çalışmayı düşünüyorsun, öyle mi?"

"Evet, aynen öyle!"

"Eh, ne yapalım..." dedi Henri. "Bak gördün mü, haklıymışım: Volange çekimser kalmayı salık verirken, bir taraftan da uygun bir zemin kolluyordu! İşte, şimdi de siyasi yaşama atıldı."

"Suç sizde!" diye atıldı Lambert heyecanla. "Politikayı her yere soktunuz! Bütün dünyanın politikaya bulaşmasını engelleyebilmek için, yine politika yapmak zorundayız."

"Her neyse, hiçbir şeye engel olamayacaksınız... Onun için tartışmak boşuna... Artık aynı dili konuşamaz olduk!" diye cevap verdi Henri. "Peki, sat bakalım hisselerini! Ama bu durumda da bir sorun çıkıyor: Eğer bu hisseleri dördümüz bölüşürsek, Samazelle, Luc, ben ve Trarieux yani, durumumuz seninle eskiden dengelemiş olduğumuz hale gelecek. Luc, sen ve ben ara-

mızda anlaşıp bunları satın alacak uygun birini birlikte seçmeliyiz."

"Kimi istersen seç, umurumda değil! Ama elini çabuk tut. Bir daha böyle bir duruma düşmek istemiyorum."

"Tabii ki öyle yapacağım. Ama bana biraz zaman bırak da uygun bir zemin araştırayım. Yerine kolayca birini bulamayız."

Bu lafları öylesine söylemişti. Ama görünüşe bakılırsa Lambert bundan çok duygulanmıştı! Bazen art niyetsiz söylenen laflara gereksiz yere kızar, bazen de yine aynı türden şeyleri gereğinden çok ciddiye alırdı."

"Mademki artık aynı dili konuşamaz olduk, herhangi bir kişi benden daha iyi işini görecektir, eminim," dedi somurtarak.

"Sen de gayet iyi bilirsin ki düşüncelerinin yanı sıra bir de insanın kendisi vardır."

"Evet, öyle!... İşleri zorlaştıran da bu zaten. Seninle ilişkilerimizde bu iki unsur da önemli." Ayağa kalktı: "Benimle Lenoir'ın gösterisine gelsene!"

"Sinemaya gitsek daha iyi değil mi?"

"Hayır, bunu kaçırmak istemem."

"O halde 8.30'da uğrayıp beni alırsın."

Komünist gazeteler, Lenoir'ın eserinin dört perdede ve altı sahnede okunacağını ilan etmişti. Söylendiğine göre Lenoir bu eserde, "Saf şiirin taleplerini, ana hatlarıyla dünyaya insancıl bir mesaj iletme isteğiyle birleştirmişti". O eski para-humain grubun adına Julien bu gösteriyi dağıtmayı düşünüyordu. Parti'ye üye oluşundan bu yana, Lenoir'ın yayınladığı yazılarda körü körüne bir fanatizm sezinleniyordu. Geçmişini ve eski dostlarını öyle düşmanca bir tavırla eleştirmişti ki, Lenoir'ın bu gece alay konusu olacağını düşünmek Henri'yi keyiflendiriyordu. Ayrıca bu, vakit öldürmenin bir başka yolu da sayılabilirdi... Paule'ün hastalığından beri Henri yalnız kalmaktan hoşlanmıyordu. Üstelik Lucie Belhomme'un gönderdiği not da bir türlü aklından çıkmıyor ve kafasını kurcalıyordu.

Salon tıklım tıklım dolmuştu: Komünistlerin tüm beyin takımı, tam kadro bir araya gelmişti. Eski grup ve bir sürü yeni üye... Yeni katılanların birçoğu, daha bir yıl öncesine kadar komünistlerin hatalarını ve eksikliklerini şiddetle eleştiriyorlardı. Ama ne hikmetse, Kasım ayında gerçeği birdenbire görmüşlerdi. Yani üye olmanın yararlarını! Henri orta geçitten inip kendine bir yer

aradı. Ondan yana çevrilen yüzlerde nefret ve küçümseme okunuyordu. O konuda Samazelle haklıydı: Kimse ona dürüstlüğünden dolayı minnet duymamıştı... Tüm yıl boyunca *L'Espoir*'ın çizgisini, de Gaullecü grubun zorlamalarına karşı korumuştu; Hindiçini Savaşı'na, Madagaskarlı milletvekillerinin tutuklanmalarına, Marshall Planı'na karşı kesin tavır almıştı. Kısacası, onlarla aynı görüşleri paylaşmış, aynı görüşleri savunmuştu. Yine de satılmış ve bozguncu damgası vurmaktan geri kalmamışlardı ona... İlk sıralara kadar ilerledi: Scriassine hafifçe gülümsemeye yeltendiyse de Julien'in çevresindeki gençler düşmanca bakışlar attılar Henri'ye. O da geriye dönüp salonun arka bölümlerindeki bir merdiven basamağına oturdu.

"Ben Cyrano de Bergerac gibi biri olmalıyım herhalde... Baksana hepsi bana düşman!"

"Suçu kendinde aramalısın," dedi Lambert.

"Dost edinmenin bedeli çok ağırmış!..."

Dostluk dayanışmasını, ekip çalışmasını çok sevmişti. Ama bunlar başka bir dünyada, başka bir zamanda geçmiş şeylerdi; oysa bugün için en iyisi, sadece yalnızlıktı! Böylece insanın kaybedecek hiçbir şeyi olmazdı. Tabii kazanacağı bir şeyi de! Ama zaten bu dünyada kim, ne kazanıyordu ki?

"Şu bizim Marie-Ange'a baksana!" dedi Lambert. "Ne de güzel havaya girmiş..."

"Evet, dört dörtlük bir militan olmuş," dedi Henri neşeyle.

Üç dört ay önce Alman sorunlarıyla ilgili bir röportaj yapmayı reddettiğinde, Marie-Ange mızırdanmıştı. "Hiç kuşku yok ki gazetecilikte yükselmek için insan ya *Figaro*'ya ya da *L'Humanité*'ye satmalı kendini!" Ardından da eklemişti: Bu yazıları *L'Enclume*'e götüremem ya!..." Artık orada her hafta yazısı çıkıyordu ve Lachaume da bundan olumlu bir şekilde söz ediyordu. "Sevgili arkadaşımız Marie-Ange Bizet..." Ayağında dümdüz ayakkabılar, yüzünde kötü bir makyaj ve ciddi bir ifadeyle, bir sürü insanla el sıkışarak ortadaki geçitten yukarı çıkıyordu. Önünden geçerken, Henri ayağa kalkıp onu kolundan yakaladı: "Selam!"

"Selam." Marie-Ange hiç gülümsemeden kolunu çekmeye çalıştı.

"Çok acelen var galiba! Yoksa Parti seninle görüşmemi yasakladı mı?"

"Birbirimize söyleyecek bir şeyimiz olduğunu sanmıyorum." Marie-Ange'm o çocuksu sesi artık iyice tatsız çıkıyordu.

"Hiç değilse seni tebrik edeyim! İyi bir çıkış yaptın doğrusu..."

"Her şeyden önce gerekli bir iş yaptığıma inanıyorum."

"Aferin! Bakıyorum komünistlerin bütün meziyetlerini almışsın."

"En azından, burjuva alışkanlıkların birkaçından kurtulduğumu sanıyorum."

Kurumlu bir edayla uzaklaşırken alkışlar yükseldi. Lenoir kürsüye çıkıyordu: Masaya oturduğu anda, bir grup alkış tutarak salondaki tansiyonu yükseltmeye çalıştı. Lenoir masanın üstüne kâğıtlarını açtı ve bir tür bildiri okumaya başladı: Kelimelerin arasında durarak, kesik kesik konuşuyor, her sözcüğü aynı şaşkın ifadeyle dile getiriyordu; sanki her hecenin arasında anlaşılmaz uçurumlar açılmıştı. Besbelli, söyledikleri kendini bile korkutuyordu! Oysa şairin sosyal görevi ve gerçek dünyanın şiiri hakkında, herkesin bildiği şeylerin ötesinde bir şey söylediği yoktu. Bitirdiğinde tekrar bir alkış tufanı koptu. Karşıt taraftan ise çıt çıkmıyordu.

"Düşünebiliyor musun?" dedi Lambert. "Ne yazık ki bunu bile alkışlayacak duruma düştüler."

Henri yanıt vermedi: Tabii bu art niyetli aydınlarla yüz yüze gelinseydi, o küçümseyici tavırları yok olur giderdi! Parti'ye üye olmaları, çıkarcılıktan, korkudan ve işin kolayına kaçma gibi nedenlerden kaynaklanıyordu. Yaltaklanmalarının da sınırı yoktu. Ama bu kolay kazanılan zaferle yetinmek için de inançsız biri olmak gerekirdi. Henri'nin yüreği daralarak "Benden nefret ediyorlar!" diye düşündüğü insanlar bunlar değildi! Düşündüğü, bir zamanlar *L'Espoir* okuyan, ama bir daha da asla okumayacak olan binlerce dürüst insandı. Ve işte, bu insanlar da Henri'ye hain damgası vurmuşlardı. Bu gecenin gülünçlüğü, onların ne içtenliğinden ne de nefretlerinden herhangi bir şey alıp götürürdü.

İşte şimdi de Lenoir sakin bir şekilde, aleksandrenlerden oluşan yeni bir söyleve başlamıştı: Genç bir adamın içi sıkılıyor ve doğduğu şehirden ayrılmayı düşünüyordu. Ailesi, sevgilisi, dostları ise onu bundan vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Ama o, burjuva oyunlarına gelmiyordu! Bir yandan da hepsi onun bu anlamsız gidişine bir yorum getirmeye çalışıyordu. Tiratların aşikâr yavanlığını, anlamsız imajlar ve bilgiç sözcüklerle pekiştirmeye çalışıyordu. Birden bir haykırış duyuldu!

"Sahtekârın tekisin sen!..."

Julien ayağa kalkmış, bas bas bağırıyordu: "Bize şiir denmişti? Hani nerede peki?"

"Ya gerçekçilik? Gerçekçilik neresinde bunun?" diye atıldı bir başkası.

"Şu şaheseri bekliyoruz!"

"Ya uzlaşma ne zaman?"

Ayaklarını yerlere vurarak, üstüne basa basa bağırmaya başladılar: "Uzlaşma!" Diğer yandan da, salonun her yanından bağırtılar yükseliyordu: "Defolun! Polis çağırın! Kışkırtıcılar! Bize kamplardan söz etsenize! Yaşasın barış! Faşistlere ölüm! Direnişe dil uzatmayın! Yaşasın Thorez! Yaşasın de Gaulle! Yaşasın Özgürlük!..."

Lenoir kendini alaşağı edenlere meydan okurcasına bakıyordu. İnsan, birazdan göğsünü açıp diz çökeceği, bağnaz Jansenciler gibi kendinden geçip dans edeceği hissine kapılıyordu! Nedense gürültü birden yatıştı ve Lenoir okumaya devam etti: Olayın kahramanı şimdi de tüm dünyayı dolaşıyor, gerçekleşmesi olanaksız bir çıkış yolu arıyordu. Tam bu sırada hafif bir armonika sesi çınladı salonda. Herkes irkilmişti: Hemen ardından da, bir boru sesi duyuldu... Julien, her aleksandren ardından bir kahkaha koyveriyor, her seferinde de Lenoir'm dudakları istemsiz bir şekilde kasılıyordu. Gülüşmeler giderek yayılıyor, artık kimse kendini tutamıyordu. Henri de onlara katıldı: Ne de olsa bunun için gelmemiş miydi? Biri salonda "alçak" diye bağırdı ve kahkahayı koyverdi. Gülüşmeler ve ıslık sesleri arasında alkışlar başladı. Bağırtılar hâlâ sürüyordu: "Sibirya'ya!... Moskova'ya!... Yaşasın Stalin!... Muhbir! Satılmış!..." Hatta biri, "Yaşasın Fransa!" diye bile bağırdı.

"Daha matrak olacağını sanıyordum," dedi Lambert salondan çıkarlarken.

"Gerçekten, hiç de matrak değildi!" diye yanıtladı Henri. O sırada Scriassine'in ona soluk soluğa seslendiğini duyunca, arkasını döndü.

"Seni bir ara salonda görür gibi oldum... Nerelerdesin?"

"Beni mi aramıştın?" diye sordu Henri. Boğazına bir şeyler düğümlendi: "Benden ne isteyebilir?" Tüm gece hissetmişti bunu; kötü bir şeyler olacaktı!

"Evet!... New Bar'a içki içmeye gideceğiz. Bu küçük festivali kutlamak gerek. Biliyor musun orasını?"

"Evet, biliyorum," dedi Lambert.

"O halde birazdan görüşürüz," dedi Scriassine ve hızla uzaklaştı.

"New Bar da neresiymiş?" diye sordu Henri.

"Tabii ya! Bu semte artık uğramaz oldun!" dedi Lambert, Henri'nin arabasına binerken. "Komünistler Bar Rouge'a yerleşeli beri, Parti'den olmayan eski müşteriler hemen yanındaki bara dadandılar..."

"İyi öyleyse, gidelim bakalım."

Otomobil hareket etti; birkaç dakika sonra küçük sokağın köşesini döndüler.

"Burası mı?"

"Evet!"

Henri arabasını durdurdu. Biraz ileride Bar Rouge'un kırmızı ışıklarını fark etti. New Bar'ın kapısını iterken, "Ne biçim bir yermiş burası!" dedi

"Evet ama, yan taraftakinden daha kalabalık ve daha seçkin..."

"Bundan kuşkuluyum." Omuz silkti: "Umurumda da değil zaten."

Bir masaya oturdular: Havada yoğun bir sigara dumanı vardı. Bir sürü insan ve korkunç bir gürültü... Hiç kimseyi tanımıyordu; Josette'le çıktığından bu yana bambaşka yerlere gitmişti. Zaten bu da pek sık olmuyordu.

"Viski içer miyiz?" diye sordu Lambert.

"Olur, içerim."

Lambert, Volange'dan kaptığı kibar bir tavırla, iki viski ısmarladı. Sessizce içkilerini yudumladılar. Aslında çok üzücüydü: Henri, Lambert'e söyleyecek hiçbir şey bulamıyordu. Konuşmak için kendini zorlaması gerekti:

"Dubreuilh'ün kitabı çıkmış!"

"Şu, *Vigilange*'ta bazı bölümleri yayınlanan mı?"

"Evet."

"Doğrusu ya, okumaya can atıyorum."

"Ben de öyle."

Eskiden Dubreuilh, ilk provalarını ona okuturdu. Ama Henri bu kez kitabı bir kitapçıdan satın alacak, Dubreuilh'ün dışında birileriyle tartışacaktı. Oysa, onun kitabını yine Dubreuilh'le, hatta sadece onunla tartışmak isterdi.

"Dubreuilh hakkında yazdığım o yazıyı buldum," dedi Lambert. "Hani, senin sevmediğin!... Hatırladın mı? Hiç de kötü sayılmazdı aslında."

"Sana kötü olduğunu söylemiş miydim?" dedi Henri.

O konuşmayı hatırlamıştı: İlk kez o gün, Lambert'de bir tür düşmanlık gibi bir şey hissetmişti.

"Yazıyı tekrar ele alıp Dubreuilh hakkında genel bir inceleme hazırlayacağım." Bir an duraksadı: "Volange, *Beaux-Jours* için istiyor bunu benden!"

Henri gülümsedi: "Fazla haksızlık etmemeye bak bari!"

"Tarafsız davranacağım," dedi Lambert. "Yine, *Beaux-Jours*'ta yayınlanacak kısa bir öyküm daha var."

"Demek başka öyküler de yazdın!"

"İki tane; Volange ikisini de çok beğendi."

"Aslında okumak isterdim."

"Pek beğeneceğin şeyler değil."

Julien kapıda göründü ve masalarına doğru ilerledi. Scriassine'in koluna girmişti. Duydukları ortak nefret, aralarında bir tür dostluk doğurmuştu.

"Haydi yoldaşlar!" diye bağırdı gür bir sesle. "İşbaşına... Şimdi de viskiyle uzlaşma zamanı!..."

Julien yakasına beyaz bir karanfil takmıştı: Bakışları eski günlerin canlılığına biraz olsun kavuşmuştu. Henüz içki almadığındandı herhalde!...

"Bir şampanya gönderin," diye bağırdı Scriassine.

"Burada şampanya olur mu?" Henri şaşırmıştı.

"Öyleyse başka yere gidelim."

"Aman yok, şampanyaya razıyım! Yeter ki çiganlar olmasın etrafta," dedi Julien. Bir sandalyenin üstüne çöktü. Gülümsedi "Güzel bir geceydi, değil mi? Tam bir kültür şöleni! Ne yazık ki kavga olmadı."

"Evet, iyiydi; ama ardı gelse daha da memnun olurum," dedi Scriassine. Henri ve Julien'e ısrarlı bir bakış attı.

"Bu gece olanları izlerken aklıma bir fikir geldi: Döneklik eden entelektüellere her yerde, her zaman karşı çıkacak bir dernek kurmalıyız!"

"Peki, ya tüm derneklere karşı çıkacak bir dernek kursak nasıl olur?" diye yanıtladı Julien.

Henri, Scriassine'e bakarak: "Yavaş yavaş faşist oluyorsun gibi geliyor bana... Ne dersin?"

"Al işte! Zaferimizin bunun için ardı gelmiyor ya zaten!..."

"Canın cehenneme..." dedi Julien.

Scriassine'in birden yüzü değişti: "Bir şeyler yapmamız da gerekiyor ama!"

"Neden?" diye sordu Henri.

"Lenoir hakkında bir yazı yazacağım. Adam tam siyasi nevroz örneği!"

"Yok canım! Bu konuda ondan hiç de aşağı kalmayacak bir sürü adam tanıyorum ben."

"Aslında hepimiz sinir hastası sayılırız!" dedi Julien. "Ama en azından, hiçbirimiz oturup aleksandren yazmıyoruz."

"Doğru!" dedi Henri. Birden gülmeye başladı: "Bana baksana, Lenoir'ın gösterisi iyi bir şey olsaydı suratını görmek isterdim doğrusu."

"Ya Thorez gelip de Kankan yapsaydı! Acaba senin suratın nasıl olurdu o zaman," dedi Julien.

"Öyle ya da böyle, Lenoir bir zamanlar fena şeyler yazmamıştı," dedi Henri.

Lambert sinirlenerek omuz silkti. "Özgürlüğünü feda etmeden önceydi o!"

"Yazar özgürlüğü! Bunun ne anlama geldiğini bilen var mı acaba?" diye sordu Henri...

"Yazar özgürlüğü diye bir şey yok... Bırakın onu, yazar olmanın bile bir anlamı yok!" diye yanıt verdi Scriassine.

"Doğru," dedi Julien. "Zaten bunun için yeniden yazarlığa özeniyorum ya."

"Keşke yapabilseniz!" diye atıldı Lambert. Birden canlanmıştı. "Günümüzde kendini misyon sahibi olarak görmeyen o kadar az yazar var ki!"

"Bana taş atıyor," diye düşündü Henri; ama karşılık vermedi.

Julien gülmeye başladı: "Bakın işte! Bana hemen bir misyon yüklüyor. Bir yazarın misyonu olmaması gerektiğini hatırlatma misyonu yani..."

"Yok canım!" dedi Lambert.

Julien parmağını dudaklarına götürerek: "En iyisi susmak," dedi.

Scriassine birden lafa girdi: "Aman Tanrım, az önce dehşet bir gösteriye tanık olduk. Bir zamanlar dostumuz olan biri, komünistler yüzünden küçük düştü. Şimdi de oturmuş edebiyattan söz ediyorsunuz... Hiç mi insaf yok sizde?"

"Dünyayı fazla ciddiye alıyorsun," dedi Julien.

"Öyle mi? Eh, benim gibiler olmasaydı, Stalinciler şu anda başa geçmişti. Ve kim bilir senin sonun da nasıl olurdu!..."

"Benim mi? Alt tarafı toprağın bir karış altında, rahatça uyuyor olurdum!"

Henri gülmeye başladı: "Komünistlerin senin başını istediğini mi sanıyorsun?

"Bildiğim bir şey varsa, o da benim başımın onları istemediği! Bu konuda çok hassasımdır." Scriassine'e döndü: "Benim kimseden bir şey istediğim yok. Yaşam bana eğlenceli göründükçe, zevkini çıkarırım. Çekilmez bir hale geldiği zaman da kendi ipimi kendim çekerim!"

"Komünistler başa geçerlerse intihar mı edersin yani?" Julien'in söyledikleri Henri'yi eğlendirmişe benziyordu.

"Evet, sana da aynı şeyi yapmanı öneririm."

"Bak, bu müthiş bir şey," dedi Henri, Julien'e hayretle bakarak. "İnsan dostlarıyla şakalaştığını sanırken, bir de bakıyorsun, karşındaki Napolyon havalarına girmiş! Öyleyse, söyle bakalım: De Gaullecü bir diktatörlük gelirse ne yaparsın?"

"Ben ne söylevlerden hoşlanırım ne de askeri marşlardan... Kulaklarıma pamuk tıkarım, olur biter..."

"Anlıyorum! Ama sonunda ne olacağını söylememi ister misin? Kulağından pamuğu çıkarır, söylenenlere alkış tutarsın."

"Benim, de Gaulle'ü sevemeyeceğimi pekâlâ bilirsin," dedi Scriassine. "Ama de Gaullecü bir Fransa ile Stalinci bir Fransa'yı kıyaslamak söz konusu olamaz!"

Henri boş verircesine omuz silkti: "Yakında sen de 'Yaşasın de Gaulle' diye bağırırsın!"

"Antikomünist güçler bir askerin etrafında toplandıysa, bunda benim ne suçum var? Komünistlere karşı bir sol kesim oluşturmak istediğim zaman da bunu sen kabul etmedin."

"Antikomünist olacağız derken bir de bakmışsın ki militarist kesilmişsin!" dedi Henri. Öfkeyle sürdürdü: "Sol kesimmiş! Diyorsun ki Amerikan halkı var, sendikalar var! Ama yazılarında Marshall Planı'nı ve benzeri şeyleri hiç çekinmeden savunuyorsun."

"Artık dünyanın iki bloka ayrıldığı bir gerçek. Ya tümden Amerika'yı kabulleniriz ya da Sovyetler'i!"

"Ve sen Amerika'yı seçiyorsun," dedi Henri.

"Amerika'da en azından toplama kampları yok," diye yanıtladı Scriassine.

"Yine mi bu kamplar? Söz ettiğime pişman ettiniz beni."

"Öyle konuşma; şimdiye dek yaptığın en doğru işti bu," dedi Lambert. Sesi oldukça peltek çıkıyordu. Henüz ikinci kadehini içmişti, ama alkole pek dayanıklı değildi.

Henri yine aldırmadı: "Ne işe yaradı ki? Sağ kesim bundan bir pay çıkarırcasına, olayı komünistlere vicdan azabı çektirmekte kullandı! Sömürü, işsizlik ve yokluktan söz edildiğinde, hemen kampları ileri sürüyorlar. Emin ol, bu kamplar olmasaydı bile ne yapıp edip yaratırlardı."

"Ama gerçek şu ki bu kamplar mevcut!" dedi Scriassine. "Bu da yeterince rahatsızlık verici bir durum, değil mi?"

"Bundan rahatsızlık duymayana da acırım doğrusu," dedi Henri.

Lambert aniden kalktı: "Bağışlayın, önemli bir randevum vardı."

"Ben de seninle geleyim," dedi Henri ayağa kalkarak. "Gidip yatacağım."

"Bu saatte mi? Böyle bir gecede hem de! Olur mu hiç," diye yanıtladı Julien.

"Tamam, müthiş bir gece oldu ama benim de uykum geldi," dedi Henri. Selam anlamında elini kaldırarak kapıya doğru yürüdü. "Randevun nerede?" diye sordu Henri.

"Randevum filan yok!... Canıma tak etti sadece. Hiç de hoş sohbet sayılmazlar," dedi Lambert biraz kızgın. "Siyasetten söz etmeden bir gece geçiremeyecek miyiz artık?"

"Ciddi ne konuşuldu ki? Zırvalayıp durduk sadece."

"Evet ama, yine de siyaset üstüne zırvaladık."

"Sana sinemaya gidelim demiştim."

"Ya sinema ya da siyaset!" dedi Lambert. "Bu dünyada ilgi çekici başka bir şey yok mu?"

"Vardır herhalde," dedi Henri.

"Neymiş peki?"

"Bunu ben de bilmek isterdim."

Lambert kaldırım taşlarına bir tekme savurdu. Sonra da merakla sordu: "Benimle bir kadeh içmeye var mısın?"

"Olur, içelim."

Bir kafenin önünde oturdular: Güzel bir geceydi. İnsanlar masaların çevresine toplanmışlar, gülüşüyorlardı. Nelerden konuşuyorlardı acaba? Küçük arabalar yolda oraya buraya sapıyor, kızlar ve erkekler sarmaş dolaş geziyorlardı; kaldırımda dans

eden çiftler vardı. Güzel bir caz müziği geliyordu kulaklarına. Tabii ki bu dünyada politika ve sinemadan başka şeyler de vardı. Ama başkaları için...

"İki duble skoç viski," dedi Lambert.

"Duble mi? Ölçüyü kaçırmıyor musun? Sen de mi kendini içkiye verdin yoksa?"

"Neden, sen de mi diyorsun?"

"Julien içiyor, Scriassine de..." diye yanıtladı Henri.

"Volange içmiyor! Ama Vincent içer..." dedi Lambert.

Henri gülümsedi: "Her lafın ardında politik imalar çıkaran sensin! Öylesine söylemiştim bu lafları."

"Nadine de içmemi istemezdi." Yüzü giderek daha da katı bir ifade alıyordu. "Bunu kaldıramayacağımı düşünürdü hep; hiçbir şeyin altından kalkamayacak kadar güçsüz bulurdu beni!... Tıpkı senin gibi... Ne matrak değil mi? Kimsede pek güven uyandıramıyorum," diye sürdürdü hüzünle.

"Ben sana hep güvendim."

"Yo, hayır! Bana bir süre hoşgörülü davrandın, hepsi o..." Lambert viski kadehini yarıladı ve öfkeyle sürdürdü: "Sizin o gruba ya dahil olmak gerekiyor ya da aykırı! Tamam, Vincent bu ikinci gruptan. Ama ben, ne yazar ne de eylem adamı olmak istiyorum. Ne de büyük bir serseri! Sadece iyi aile çocuğuyum o kadar. Üstelik doğru dürüst içmesini bile beceremiyorum."

Henri aldırış etmedi: "Kimsenin senden Vincent gibi biri olmanı beklediği yok. Ne de bir dâhi!

"Tabii, sen bir şey istemezsin benden. Küçümsüyorsun çünkü."

"Kaçığın tekisin sen! Bazı düşüncelerini benimsemediğim bir gerçek, ama asla küçümsemedim seni."

"Sence bir burjuvayım ben..."

"Yok canım! Peki ya ben öyle değil miyim?"

"Ama sen başkasın." Lambert'in sesi kin doluydu. "Kendini kimseden üstün görmediğini söyler dursun. Ama aslında herkesi küçümsersin: Lenoir'ı, Scriassine'i, Julien'i, Samazelle'i, Volange'ı, herkesi... Tabii beni de." Sesinde hayranlık ve hınç karışımı bir ifade vardı. "Senin erişilmez değerlerin var. Tarafsız, namuslu, yürekli ve tutarlısın. Bir tek eksiğin bile yok! İnsanın kendini böyle eksiksiz hissetmesi harika bir şey olsa gerek."

Henri gülümsedi: "Böyle olmadığıma emin olabilirsin."

"Haydi canım!... Eksiksiz bir insansın sen! Bunu sen de biliyorsun," dedi Lambert umutsuz bir tavırla. "Oysa ben böyle olmadığımı gayet iyi biliyorum. Ama ne var ki umurumda bile değil: Neysem oyum işte!"

"Seni bunun için kınayan mı var?" Lambert üzüntüyle bakıyordu. Bir ara işin kolayına kaçtığı için Lambert'i kınamıştı. Ama bunun için yeterince mazereti vardı: Mutsuz geçen çocukluk yılları, henüz yirmi yaşındayken sevgilisi Rosa'nın trajik ölümü... Nadine'in de onu teselli ettiği pek söylenemezdi. Aslında şu sırada istediği pek de fazla bir şey değildi: Biraz olsun keyfince yaşamak... "Oysa, ben onu hep bir şeylere zorladım," diye düşündü Henri. İşte bunun için de Lambert, Volange'ın safına geçmişti. Belki de onunla yeniden ilişki kurmak için pek geç kalmış sayılmazdı. Konuşmasını dostça sürdürdü:

"Bana epey kırgın olmalısın... Şöyle oturup bana her şeyi anlatsan, eminim ki ortak bir noktaya gelebiliriz."

"Kırıldığım filan yok! Beni sürekli olarak eleştiren sensin. İşin gücün bu sanki!..." Lambert'in sesi çok üzüntülüydü.

"Tamamen yanılıyorsun! Seninle aynı görüşü paylaşmamam, seni haksız bulmam anlamına gelmez ki! Hem aynı yaşta da değiliz. Benim için geçerli olan, senin için olmayabilir. Örneğin, ben de genç oldum; gençliğini senin de doya doya yaşamak isteyişini çok iyi anlıyorum."

"Gerçekten anlayabiliyor musun beni?"

"Gayet tabii."

"Hem beni kınasan da aldırmam!"

Dili dolaşıyordu: Öylesine içkiliydi ki ciddi bir konuşma sürdürebilmek iyice olanaksızlaşmıştı. Ayrıca bunun acelesi de yoktu... Henri gülümsedi ona:

"Bak dinle, vakit çok geç oldu; ikimiz de bitik durumdayız. Ama bir akşam birlikte olalım da enine boyuna konuşalım! Ne zamandır yapmadık bunu."

"Sence mümkün mü bu?"

"İnsan istedikten sonra olur tabii!" dedi Henri. Ayağa kalktı: "Seni evine bırakayım mı?"

"Yo, hayır; arkadaşlara şöyle bir bakayım istiyorum."

"Öyleyse yakında görüşmek üzere."

Lambert elini uzattı:

"Oldu; yakında görüşürüz."

Henri otele döndü. Posta kutusunda bir paket vardı: Dubreuilh'ün kitabı. Merdivenleri çıkarken bir yandan da paketi açtı: Kitabın ilk sayfasını çevirdi. Boştu tabii! Ne sanmıştı ki!... Diğer birçok kitap gibi, bunu da Mauvanes yollamıştı ona.

"Neden?" diye düşündü Henri. "Neden bozuştuk biz?" Bunu öyle çok sormuştu ki kendine!... Dubreuilh'ün *Vigilance*'ta yayınladığı makaleler, Henri'nin başyazılarıyla tümüyle aynı çizgideydi. Aralarında fazla bir görüş ayrılığı yoktu. Ama dargındılar işte! Bu onarılmaz bir durum gibi görünüyordu, ama bir açıklama getirmek de mümkün değildi! Komünistler Henri'den nefret ediyorlardı. Lambert, *L'Espoir*'dan ayrılmak üzereydi, Paule aklını yitirmişti ve dünya bir savaşa doğru gidiyordu. İşte Dubreuilh'le bozuşması, tüm bunlar kadar anlamsızdı.

Henri masasına oturup kitabın sayfalarını açmaya koyuldu; birçok bölümünü önceden okumuştu. Henri son bölüme geçti: Bu uzun bölüm, SRL'nin dağılmasının hemen ardından, yani Ocak ayında yazılmış olmalıydı. Aslında biraz şaşırmıştı: Dubreuilh'ün en takdir ettiği yönlerinden biri, gerektiğinde düşüncelerini yeniden tartışma konusu haline getirebilmesi ve bunda da duraksamamasıydı. Cesaretle yepyeni cevaplar ararđı. Ama bu kez yüz seksen derecelik bir dönüş yapmıştı. "Biz Fransız entelektüellerinin hiçbir etkinliği kalmamıştır," diyordu. Tabii! SRL serüveni başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Dubreuilh'ün *Vigilance*'ta yazdığı makaleler her ne kadar yankı uyandırıyorsa da, kimseyi pek fazla etkilemiyordu. Kimi Dubreuilh'ü gizli bir komünist, kimi de Wall Street'in bir maşası olmakla suçluyordu. Sonuçta herkes ona düşman olmuştu: Bu durum onun pek hoşuna gitmiyor olmalıydı. Henri de aşağı yukarı aynı durumda sayılırdı onunla. Çünkü o da halinden pek memnun değildi. Ama yine de Henri için durum biraz daha farklıydı: Günü gününe yaşıyor, iyi kötü idare ediyordu. Dubreuilh'ün tutkulu yapısı onu bundan alıkoyuyor olmalıydı. Zaten bu son kitabında Henri'den daha ileri gitmişti. Artık edebiyatı bile mahkûm ediyordu! Henri kitabı okumaya devam etti: Dubreuilh daha da ileri gidiyordu, kendi konumunu bile bir anlamda yargılıyordu. Onca zamandır kendine özgü kıldığı o eski hümanizm anlayışına karşı, yepyeni boyutta bir hümanizm getiriyordu. Daha gerçekçi, daha kötümser, şiddete daha çok yer tanıyan, hak, özgürlük ve gerçeklik gibi kavramları hemen hiç kapsamayan bir hümanizm... Dubreuilh, artık insanlar arasındaki geçerli tek ahlak anlayışının bu olduğunu başarıyla kanıtlıyordu. Ama bunu benimsemek için öylesi-

ne çok değerden vazgeçmek gerekiyordu ki!... O bile, bunu yapacak durumda değildi. Kendi inanmadığı bir gerçeği savunması çok garipti doğrusu. Kendini bitmiş, tükenmiş gibi görüyor olmalıydı. "Bu, benim suçum!" dedi Henri. İşi inada bindirmeseydim, SRL hâlâ var olacaktı ve Dubreuilh kendini bu kadar yenik hissetmeyecekti! Etkisiz ve yalnız kalmış, eserinin bir anlam taşıdığından bile kuşku duyan, gelecekle bağlantısı olmayan, geçmişini yadsıyan bir Dubreuilh'ü aklına getirdikçe, yüreği daralıyordu. Birden, "Ona yazacağım!" diye geçirdi aklından. Dubreuilh mektubunu yanıtsız bırakabilirdi! Ya da öfke dolu bir yanıt verebilirdi. Bunun ne önemi vardı? Gurur olgusu Henri için hiçbir anlam taşımaz olmuştu. "Yarın ona mutlaka yazacağım," diye düşündü yatarken. Sonra da, "Yarın Lambert'le de oturup konuşayım;" diye planladı. Işığı söndürdü: "Şu Belhomme denen kadın, yarın neden görmek istiyor beni acaba?" diye sordu kendi kendine.

Oda hizmetçisi geriye çekildi ve Henri salona girdi: Yerlerde ayı postları ve yumuşak halılar seriliydi. Etrafta ise alçak divanlar vardı. Josette'in bir süre önce, üstü kapalı bir şekilde ona sunulduğu ortamın aynısıydı ve çevrede yine aynı sessizlik hüküm sürüyordu. "Benden ne isteyebilir?" diye düşündü Henri yeniden. Olası yanıtları kafasında toparlamaya çalıştı. Herhalde Lucie o ellilik bedenini sunmak için çağırmamıştı onu!

"Geldiğiniz için teşekkür ederim," dedi Lucie. Üstünde derli toplu bir ev giysisi vardı; saçları özenle taranmıştı. Bu kez kaşları kalemle çizilmemişti. Bu belirgin değişiklik, ona daha da yaşlı bir hava vermişti. Henri'ye oturacak yer gösterdi:

"Sizden bir ricam olacak! Benden çok Josette'le ilgili bir konuda. Ona bağlısınız, değil mi?"

"Öyle olduğunu siz de biliyorsunuz." Lucie'nin sesi o kadar doğal çıkmıştı ki Henri biraz rahatladı: Ya Josette'le evlenmemi istiyordur ya da çevireceği bir dolaba yardımcı olmamı! Öyleyse neden şu küçük dantel mendili elinde sinirli sinirli çeviriyor?

"Ona nereye kadar yardımcı olabileceğinizi bilmiyorum."

"Konuyu açar mısınız biraz?"

Lucie duraksadı: Hâlâ mendili çekiştirip duruyordu.

"Şunu bilmelisiniz ki başka bir seçeneğim yok!" Hafifçe gülümsedi: "Size söylemişlerdir, savaş yıllarında direniş hareketinden yana olamamıştık..."

"Evet, duydum."

"Kimse, Amaryllis'i ne zorluklarla ortaya çıkardığımı, onu ünlü bir modaevi haline getirmek için nasıl uğraştığımı bilemez! Zaten kimseyi de ilgilendirmez bu! Gözünüzde durumumu hafifletmeye çalışıp sizi etkilemek niyetinde değilim. Ama şunu bilmenizi isterim: Amaryllis'in iflas ettiğini görmektense, hayatımı ortaya koymayı yeğlerdim... Onu kurtarmanın tek çaresi, Almanları kullanmaktı! Ve ben de öyle yaptım; bundan da pişmanlık duymadım. Tabii her şeyin bir bedeli vardır. Onları Lyons'ta ağırladım, davetler, balolar verdim. Kurtuluş sırasında başım biraz derde girdi, ama tüm bunlar çok gerilerde kaldı."

Lucie etrafına bakındı; sonra bakışlarını Henri'ye dikti: Henri de *sakin sakin sordu*. "Peki *sonra* ne oldu?" Bu anı sanki daha önce yaşamış gibi hissediyordu kendini... Ama ne zaman?... Belki de düşlerinde! O notu aldığından beri Lucie'nin ne diyeceğini tahmin edebiliyordu. Ve bir yıldan beri de bu anı bekliyordu.

"İşlerimle ilgilenen Mercier adında bir adam vardı. Lyons'a sık sık gelirdi. Benden bazı mektup ve fotoğraflar aşırmış, etraftan da bolca dedikodu toplamış. Eğer baklayı ağzından çıkarırsa, Josette ve ben vatan haini ilan ediliriz."

"Demek şu dosya hikâyesi doğruymuş," dedi Henri. O an hissettiği tek şey müthiş bir bitkinlik olmuştu...

"A, demek sizin de bundan haberiniz var!" Lucie şaşırmıştı. Yüz hatları gevşedi, sanki biraz rahatlamış gibiydi.

"Josette'i de mi kullandınız?"

"Kullanmak mı? *O hiçbir zaman işime yaramadı ki!*" dedi Lucie acı bir sesle. "Kendini gereksiz yere tehlikeye attı: Tuttu bir yüzbaşıya âşık oldu. Yakışıklı, duygulu, ama önemsiz biriydi. Doğu Cephesi'nde vuruluncaya kadar, Josette'e ateşli aşk mektupları yazıp durdu. Josette de o mektupları, ikisinin birlikte olduğu tüm fotoğrafları oraya buraya saçtı. Bunlar çok işe yarayacak belgelerdi ve Mercier de bundan yararlanabileceğini gayet iyi biliyordu."

Henri o zaman ayağa kalktı ve pencereye doğru yürüdü: Lucie'nin bakışları üstündeydi, ama umurunda bile değildi bu! Geçirdikleri o ilk sabah, Josette'in yüzündeki yumuşak ifadeyi, kayıtsızca yalan söyleyen o sesini anımsıyordu. "Âşık mı? Kime?..." Oysa birini sevmişti işte. Kendi dışında birini: Yakışıklı bir Almanı... Lucie'ye dönüp zorlukla konuşmaya başladı: "Size şantaj mı yapıyor?"

Lucie hafifçe güldü: "Sizden para isteyeceğimi mi sandınız? Ben bu parayı üç yıldır tıkır tıkır ödüyorum zaten! Sürdürmeye de razıyım. Hatta Mercier'ye çok büyük bir miktar karşılığında dosyayı geri vermesini de önerdim. Ama budala değil tabii, işin ilerisini düşünüyor." Bakışlarını Henri'nin gözlerine dikti ve meydan okurcasına devam etti: "Gestapoya muhbirlik yapmış bir adamdı; bir süre önce onu tutuklamışlar. Bana şöyle bir mesaj iletti: Bu işten kurtulmasına yardımcı olmazsak, hepimizin adını çamura bulayacakmış!"

Henri suskunluğunu sürdürüyordu; şimdiye kadar Almanlarla düşüp kalkan aşağılık kadınlara bambaşka bir dünyanın insanlarıymış gibi bakardı. Onlara duyduğu tek şey nefretti! Oysa, işte şimdi Lucie konuşuyor, o da dinliyordu. O aşağılık dünya, aynı zamanda onun da dünyası sayılırdı! Başka bir dünya yoktu. Josette, o Alman yüzbaşının yatağından onunkine geçmişti sadece...

"Bunun Josette için nasıl bir yıkım olacağının farkında mısınız?" dedi Lucie. "Onun gibi güçsüz bir insan, asla üstesinden gelemez bunun; havagazı musluğunu açar ve hayatına son verir."

"Ne yapmamı istiyorsunuz? Benden ne bekliyorsunuz?" Henri sinirli bir sesle konuşmuştu. "Bir Gestapo muhbirini savunup kurtaracak bir avukat tanımıyorum ben. Size tek bir öneride bulunabilirim: En kısa zamanda İsviçre'ye kaçmanız..."

Lucie aldırış etmedi: "İsviçre'ye mi? Josette canına kıyar diyorum size! Şu son günlerde öyle mutluydu ki! Zavallı kızım benim..." diye sürdürdü. Duygulanmış görünüyordu. "Herkes sinemada çok başarılı olduğunu söylüyor. Oturun..." diye ekledi sabırsızlıkla. "Ve beni dikkatle dinleyin."

Henri oturdu: "Sizi dinliyorum."

"Ben bir avukat tanıyorum: Truffaut! Bilmem tanır mısınız? Güvenilir bir dosttur: Üstelik bana minnet borcu var sayılır." Hafifçe gülümsedi ve bakışlarını tekrar Henri'ye dikti: "İşi onunla birlikte enine boyuna inceledik. Tek çıkar yol, Mercier'nin ikili oynadığını söylemesiymiş! Ama inandırıcı olması için tanınmış ve saygın bir direnişçinin bunu desteklemesi gerekiyormuş."

"Şimdi anladım..."

"Anlaşılması zor bir şey değil ki!" dedi Lucie soğukkanlılıkla.

Henri hafifçe gülümsedi: "Bunun kolay olduğunu mu sanıyorsunuz? Tüm dostlarım Mercier'nin benimle çalışmadığını bilirler."

Lucie dudaklarını ısırıyordu: Artık yiğitlik taslar gibi bir hali kalmamıştı. Sanki birden ağlamaya başlayacak gibi geliyordu Henri'ye. Oturup Lucie'nin ağlamasını seyretmek, kim bilir ne itici bir manzara olurdu! Onun gevşemiş yüz hatlarını büyük bir zevkle seyrederken aklından bir sürü düşünce geçiyordu. "Bir Alman yüzbaşısına âşıkmış! Beni ne de güzel oyuna getirdi... Budala! Zavallı budala! Oysa, Josette'te uyandırdığı hazdan ve onun sevgisinden, sevecenliğinden öylesine emindi ki! Evet, budalaydı! Oysa o, Henri'yi sadece bir araç olarak kullanmıştı. Lucie zeki bir kadındı, ileriyi görebiliyordu. Gerek Henri'nin çıkarlarını desteklemesi, gerek Josette'i onun kollarına atması, aslında hiç de önemsemediği kızının kariyerini sağlama almak için filan değildi. Asla! Tek istediği, işine yarayacak bir müttefikti. Josette de bu oyuna alet olmayı kabullenmişti. Ve bu tutumuna gerekçe olarak da o güne dek hiç âşık olmadığını ileri sürmüştü. Ama aslında yüreğinin taşıyabileceği tüm sevgi birikimini o Alman yüzbaşısına vermişti. İçinden Josette'e hakaret etmek, onu dövmek geliyordu. Üstelik bir de ondan genç kadını kurtarması isteniyordu!

"Yaptığınız işlerin gizli olduğunu sanıyordum," dedi Lucie.

"Evet ama, herkes de birbirini tanırdı."

"Peki yargıç sözünüze inanmaz mı? Dostlarınızla sizi yüzleştirdikleri zaman, yalancı çıkarabilirler mi sizi?"

"Onu bilemem... Böyle bir riski de göze almak istemem!" dedi Henri öfkeyle. "Belki farkında değilsiniz, ama sahte tanıklık öyle hafife alınacak bir şey değildir: Sizin için modaeviniz nasıl önem taşıyorsa, birtakım şeyler de benim için önem taşıyor olamaz mı?"

Lucie yeniden sakinleşmişti: Belirsiz bir sesle konuştu: "Mercier'ye karşı en önemli suç kanıtı şu: 44 yılının Şubat ayında, Alma Köprüsü'nde iki kişiyi ihbar etmiş." Soran bakışlarla Henri'ye bakmayı sürdürdü: "Gizli örgütte adları Lisa ve Yvonne olan bu iki kız, Dachau'da bir yıl geçirmişler. Bu isimleri hiç duydunuz mu?"

"Hayır!"

"Yazık! Tanımış olsaydınız işlerimiz daha kolaylaşırdı. Her neyse, onlar tabii ki sizi tanırlar... O gün Mercier'nin sizinle olduğunu iddia ederseniz, yelkenleri suya iner. Mercier'yi muhbir olarak kullandığınızı ileri sürerseniz, kim size karşı çıkmaya cesaret edebilir ki?"

Henri düşündü: Evet, itibarı çoktu. Bu blöf tutabilirdi. Luc, Bordo'daydı 44 yılında; Chancel, Varieux, Galtier çoktan ölmüşlerdi... Lambert, Sézenac, Dubreuilh kuşku duysalar bile seslerini çıkarmayabilirlerdi. Ama sadece cinsel bir yakınlık duyduğu, sıradan bir kadın için sahte tanıklık yapmaya değer miydi? O masum tavırlarıyla, sırrını o güne dek ne de güzel saklamıştı!

"Bir an önce İsviçre'ye kaçmaya bakın... Orada da iyi bir çevre edinebilirsiniz. İsviçre olsun ya da Brezilya veya Arjantin! Gidecek ülke mi yok! Sadece Paris'te yaşanabileceğine inanmak saçma bir önyargı, emin olun."

"Josette'i tanımıyormuş gibi konuşuyorsunuz... Tam da şu sıralarda yaşama yeniden bağlanıyordu. Buna asla katlanamaz o!"

Henri'nin o an yüreği burkuldu: "Onu hemen görmeliyim." Sonra ayağa kalktı: "Bir düşüneyim!" dedi.

"İşte Truffaut'nun adresi." Lucie cebinden bir kâğıt çıkardı. "Bize yardım etmeye karar verirseniz, onunla hemen temasa geçin."

"Kabul ettiğimi varsayalım," dedi Henri. "Adamın dosyayı vereceği ne malum?"

"Artık ne işine yarayabilir ki o dosya? Hem sizi fazla kızdırmanın kendi yararına olmadığını iyi bilir. Üstelik dosyanın ortaya çıkacağı gün, tanıklığınızdan kuşku duyulacaktır. Yo, hayır! Eğer onu bu işten sıyırırsanız, eli kolu bağlı kalacaktır."

"Size bu akşam telefon ederim," dedi Henri.

Lucie ayağa kalktı ve karşısında kararsız bir halde kalakaldı. Henri bir an için onun ağlayacağı, ayaklarına kapanıp yalvaracağı duygusuna kapılmıştı. Oysa o sadece derin bir iç çekerek Henri'ye kapıya kadar eşlik etti.

Merdivenleri hızla indi. Arabasına atladı, doğru Gabriel Sokağı'na gitti. Geçirdikleri o ateşli geceden sonra Josette'in ona verdiği küçük anahtar hâlâ cebinde duruyordu. Dairenin kapısını açıp doğru Josette'in odasına girdi.

"Ne var, ne oldu?" dedi Josette. Gözlerini açıp belli belirsiz gülümsedi: "Sen misin? Saat kaç? Böyle güzel bir sürpriz yapıp beni öpmeye gelmen ne hoş."

Henri, Josette'i öpmedi: Perdeleri çekip fırfırlı bir pufa oturdu. Bu satenle kaplı dört duvar arasında, çevredeki biblolara, saten kaplı yastıklara baktıkça, kopacak skandalı ya da hapishane gibi korkunç şeyleri düşünmek olanaksız geliyordu insana...

Karşısında saçları dağınık, pembe, güzel yüzüyle gülümseyen bir kadın vardı.

"Seninle konuşacaklarım var."

Josette yastığına dayanıp hafifçe doğruldu: "Ne hakkında?"

"Neden bana tüm gerçeği söylemedin? Az önce annen bana her şeyi anlattı. Artık bu kez gerçeği istiyorum senden!" dedi kızgın bir sesle. "Bir gün size yardımım dokunacağını düşündüğü için mi annen seni kollarımın arasına attı?"

"Neler oluyor?" Josette'in Henri'ye bakışları korku doluydu.

"Bana cevap versene! Annenin sözünden çıkmamak için mi benimle yatmayı kabullendin?"

"Uzun bir zamandır annem seni bırakmam için baskı yapıyor bana... İstediği de bir ihtiyara kanca atmam! Neler oluyor?" diye yineledi Josette yalvarırcasına.

"Şu dosya işte!... Bundan söz edildiğini hiç duymadın mı? Dosyayı elinde tutan adam tutuklanmış ve sizi her şeyi ortaya dökmekle tehdit ediyormuş."

Josette yüzünü yastığa gömdü: "Bu iş hiç bitmeyecek mi?" dedi umutsuzca.

"Anımsıyor musun? Birlikte geçirdiğimiz o ilk sabah, daha önce hiç kimseyi sevmediğini söylemiştin bana. Daha sonra da Amerika'da ölen bir gençten söz etmiştin... O genç Alman yüzbaşıydı, değil mi? İyi dalga geçmişsin benimle."

"Neden böyle konuşuyorsun? Ne yaptım sana ben! Lyons'dayken seni tanımıyordum ki!..."

"Evet ama, bu soruları sorduğum zaman tanıyordun! Yine de bana masum pozlarda yalan söyledin..."

"Gerçeği söylemek neye yarardı ki? Ayrıca annem yasaklamıştı bunu. Hem zaten sen de yabancı sayılırdın."

"Demek koca bir yıl, senin gözünde bir yabancı olarak kaldım!"

"Tüm bunlardan söz etmek ne işe yarardı ki?" Josette yüzünü elleriyle kapayarak sessizce ağlamaya başladı: "Eğer biri tarafından ihbar edilirsem, annem hapse atılacağımı söylüyor. Asla katlanamam buna! Kendimi öldürürüm daha iyi..."

"O yüzbaşıyla serüvenin ne kadar sürdü?"

"Bir yıl kadar."

"Bu daireyi alıp döşeyen o mu?"

"Evet, her şeyi... Bu katı da alan oydu."

"Ve sen de onu seviyordun, öyle mi?"

"O beni seviyordu! Hiçbir erkeğin sevemeyeceği kadar seviyordu... Evet, ben de onu seviyordum." Hıçkırıklara boğulmuştu. "Bu, beni tutuklamaları için bir neden olmamalı."

Henri ayağa kalktı: O yakışıklı yüzbaşının dayayıp döşediği odada bir iki adım attı. Aslında Josette'in Almanlarla kayıtsızca yatıp kalkacak bir kadın olduğunu hep düşünmüştü... "Benim bu savaştan bir şey anladığım yoktu!" diye itiraf etmişti Josette. Henri de Josette'in, Alman askerleriyle flört edip onlara cana yakın davrandığını düşünmüş ve pek üstünde durmamaya çalışmıştı. İçten duyulan bir sevgiyi, aslında daha kolay affedebilmesi gerekirdi! Oysa o köşedeki koltukta yeşil üniformalı birini, o yatakta da Josette'le dudak dudağa, sarmaş dolaş bir adamı hayal etmeye, işte buna katlanamıyordu...

"Annenin ne yapmamı istediğini biliyor musun? Paçayı kurtarabilmeniz için sahte tanıklık etmemi... Sahte tanıklık! Bunun senin için herhangi bir anlamı yoktur herhalde!"

"Ben hapishaneye girmem, kendimi öldürürüm daha iyi," diye yineledi Josette gözyaşları içinde. "Hem umurumda da değil! İntihar etmek bile umurumda değil."

"Hapse girmen söz konusu olamaz," dedi Henri. Sesi oldukça yumuşamıştı.

Her şey bir yana, yargıç havalarına girmeye hiç gerek yoktu: Kıskanıyordu, hepsi bu! Doğrusu ya, kendini ilk seven erkeğe âşık olduğu için Josette'i kınamaya hakkı yoktu.

"En kötü olasılıkla, Fransa'dan ayrılmak zorunda kalırsınız," diye sürdürdü. "Fransa dışında herhangi bir yerde de gayet güzel yaşanabilir."

Ama o hıçkırıklarla ağlıyordu. Aslında Henri'nin söylediği tamamen anlamsızdı. Utanç duygusu, kaçış planı, sürgün olasılığı... Josette asla göğüs geremezdi bunlara. Zaten, yaşama da pek öyle bağlı sayılmazdı. Çevresine bakındı ve boğazına bir şey düğümlendi. Komediyi andıran bu tiyatro dekoru arasında, her şey öyle anlamsız ve boş görünüyordu ki! Ama bir gün Josette hayatına son vermeye kalkarsa, satenlerle kaplı bu dört duvar arasında, pembe çarşaflar içinde ölüp gidecekti. O incecik, tüy gibi geceliğiyle gömeceklerdi onu... Bu odanın anlamsızlığı her şeyiyle bir aldatmacaydı. Ama Josette'in gözyaşları gerçekti ve o parfüm kokan tenin altında gerçek bir insan vardı... Yatağın kenarına oturdu.

"Haydi, ağlama," dedi. "Seni bu işten kurtaracağım."

Josette ıslak yanaklarına dökülen saçlarını geriye itti. "Sen mi? Öyle öfkeli görünüyorsun ki?"

"Yo, hayır! Öfkeli filan değilim... Sana söz veriyorum, kurtaracağım seni bu işten," diye yineledi Henri.

"Evet! Kurtar beni!" Josette kollarına atılmıştı.

"Korkma... Başına kötü bir şey gelmeyecek," dedi Henri usulca.

"Ne iyisin!" Josette iyice sokuldu ona ve öpmek istedi... Henri ise başını diğer yana çevirmişti.

"Benden tiksiniyor musun? Sesi öylesine uysal ve ürkekti ki! Henri birden utanç duygusuna kapıldı. Haklıların safında olmaktan duyulan bir utançtı bu. Bir kadın karşısında bir erkek! Ama parası, ünü olan, kültürlü bir erkek... Özellikle de belli değerleri olan bir erkek! Gerçi bir zaman var ki bu değerler oldukça gevşemişti. Ama çevreyi yine de yanıltabilirdi! Zamanı geldiğinde kendi kendini bile kandırmayı başarıyordu... Gözyaşlarıyla ıslanan o dudakları usulca öptü.

"Yo, hayır! Asıl kendimden tiksiniyorum."

"Kendinden mi?"

Josette'in bakışlarından, hiçbir şey anlamadığı belliydi. Henri de sonsuz bir acıma duygusuna kapılıp tekrar tekrar öptü onu. Elindeki kozlar nelerdi? Hangi ilkeler ve beklentiler? Annesinin attığı tokatlar, erkeklerin kabalığı, zamanında onu küçülten o güzelliği!... Şimdi de bir şaşkınlık ve pişmanlık yer etmişti yüreğine...

"Sana kızıp bağırmaktansa, başından beri iyi davranmalıymışım."

Josette kaygıyla bakıyordu ona. "Gerçekten de bana kızgın değil misin?"

"Hayır, kızgın değilim! Seni bu durumdan mutlaka kurtaracağım."

"Nasıl yapacaksın bunu?"

"Nasıl gerekiyorsa öyle."

Josette içini çekerek başını Henri'nin omzuna dayadı: O da usulca saçlarını okşadı. Yalancı tanıklık! Bunu düşünmek bile çok itici geliyordu. Ama ne yapabilirdi? Yalan yere tanıklık etmenin kime ne zararı dokunabilirdi ki? Yazık olacak tek şey, Mercier'yi kurtarması olacaktı! Ama çevrede gebermeyi hak eden ve buna rağmen hayatta olan bir sürü insan vardı! Bu tanıklığı reddetme durumunda, Josette kendini öldürebilirdi... Ya

da en azından, yaşamı sönerdi! Yo, hayır, hiç duraksamamalıydı: Bir yanda Josette vardı, öte yanda da vicdan azabı... Josette'in saçından bir tutama parmağıyla dokundu: Ne olursa olsun, vicdanının rahat olması bir şeye yaramayacaktı. Bunu daha önce de düşünmüştü. *En iyisi, bile bile bu yanlış kararı uygulamasıydı!...* İşte, değer yargılarını hiçe saymanın bir fırsatı çıkmıştı karşısına. O fırsatı kaçırmamalıydı. Kolunu çekip başını ellerinin arasına aldı. Yo, böyle şeytanca düşünceler ona göre değildi. Bu yalancı tanıklığı başka seçeneği olmadığı için yapmalıydı. Hepsi o!... "Ben bu duruma nasıl düştüm?" Bu durum ona hem mantıklı hem de tamamen olanaksız görünüyordu. Kendini hiç bu kadar allak bullak hissetmemişti...

Henri, Dubreuilh'e düşündüğü o mektubu yazmadı; Lambert'le oturup o sıcak konuşmayı da yapmadı. İnsan, dostlarına hesap vermek zorunda kalabilirdi... Oysa bu kararını rahatça uygulayabilmesi için tek başına olması gerekiyordu. Şimdi artık kararını vermişti ve içinde herhangi bir pişmanlığa yer yoktu. Korku bile duymuyordu; ama büyük bir riske girdiğinin de farkındaydı. Hakkında soruşturma açılabilirdi; yalancı tanıklığı kanıtlanırsa kim bilir nasıl bir skandal kopardı!... De Gaullecüler olsun, komünistler olsun, bu açığı hemen yakalar ve ona karşı kullanırlardı. Ama attığı adımın boyutları üzerinde düşünmüyordu; hatta kendi geleceği bile umurunda değildi. Truffaut ile kafa kafaya verip Mercier'nin sözümona yaptığı kariyerin tüm ayrıntılarını düzenledi: Sorgu yargıcının bürosuna girdiğinde, tek duyduğu şey hafif bir tedirginlikti! Benzerlerinden hiçbir farkı olmayan bu büro, bir tiyatro dekoru kadar bile gerçek görünmüyordu! Yargıç ve tutanak memuru, var olmayan bir oyunun oyuncuları gibiydi: Onlar kendilerine verilen rolü oynayacaklardı, Henri de kendisininkini! Gerçek sözcüğünün burada bir anlamı kalmamıştı.

Kayıtsızca lafa girdi: "Tabii ki ikili oynayan bir ajan düşmanda güven uyandırmalı. Bunu benim kadar siz de biliyorsunuz. Mercier'nin bize yardımcı olması için, konumunu bile bile tehlikeye atması gerekiyordu; ama Almanlara vereceği bilgiler konusunda birlikte karar verirdik... Örgütün gerçek çalışmaları konusunda asla bir sızıntı olmadı. Bugün ben buradaysam, bunca dostumuz ölümden kıl payı kurtulduysa, *L'Espoir*'ı gizli gizli yayınlayabildiysek, hep onun sayesinde olmuştur."

İçtenlikle konuşuyor, karşısındakileri ikna ettiğini hissediyordu; Mercier'nin gülümseyişi de sözlerini adeta destekliyordu. Oldukça yakışıklı, otuz yaşlarında, mütevazı görünümlü, sempatik denebilecek bir adamdı. "Oysa," diye düşündü Henri, "Borel'i ya da "Fauhois"yı ihbar eden o olabilir. En azından, başkalarını ele vermişti. Ne sevgi ne de nefret beslemeksizin, salt para için onları ele verdi; öldürüldüler ya da kendilerini öldürdüler. Mercier ise saygın ve mutlu bir şekilde, konfor içinde yaşamını sürdürecek." Ama bu dört duvar arasında, insanların yaşayıp öldüğü o dünyadan öylesine uzaktılar ki artık bir önemi kalmamıştı bunun...

"İkili oynayan bir ajanın, hangi noktada hain sayılacağını saptamak çok nazik bir konudur," dedi yargıç. "Ne yazık ki Mercier bu sınırı geçmiş. Bundan herhalde haberiniz olmamıştır."

Yargıç, mübaşire işaret etti: Henri, o an irkilmekten kendini alamadı. Yvonne ve Lisa'nın Dachau'da on iki ay geçirmiş olduklarını biliyordu, ama onlarla hiç karşılaşmamıştı. Oysa şimdi karşı karşıyaydı işte. Yvonne, esmer olanıydı, kendini toparlamış görünüyordu; Lisa ise kestane rengi saçları, zapzayıf bedeni ve soluk benziyle neredeyse az önce yeniden dirilmiş bir insanı andırıyordu. Alacağı intikam yanaklarını eski pembeliğine kavuşturmazdı hiç kuşkusuz. Ama her ikisi de etten kemikten birer insandı işte... Ve gözlerinin içine baka baka yalan söylemek çok güç olacaktı. Yvonne bakışlarını Mercier'nin yüzünden ayırmadan ifadesini yineledi:

"23 Şubat 1944 günü, burada bulunan Lisa Paloux ile buluşmam gerekiyordu; yanına yaklaştığım an, üç kişi bize doğru ilerlediler... İki Alman ile bizi onlara ihbar eden bu adam: Kahverengi bir pardösü giymişti, başında şapkası yoktu ve bugünkü gibi tıraşlıydı."

"Yanılıyor olmayasınız! Anımsadığınız şahıs o olamaz," dedi Henri kesin bir dille. "23 Şubat günü saat ikide, Mercier benimle birlikte La Souterraine'deydi. Oraya bir gün önce beraber gitmiştik. Bazı arkadaşlar Amerikalıların üç gün sonra bombalayacağı ambarların planını verecekti bize. Tüm günü onlarla geçirdik."

"Ama bizi ele veren kişi oydu!" dedi Yvonne, Lisa'ya bakarak. Lisa da kararlılıkla yineledi.

"Evet, oydu işte!..."

"Tarihte yanılmış olamaz mısınız?" dedi yargıç..

Henri karşı çıktı: "Bombardıman ayın 26'sında olmuştu; bilgiler ise ayın 24'ünde iletilmişti. 22 ve 23 tarihlerinde ben oradaydım. Böyle tarihler unutulmaz!"

"Peki sizler 23 Şubat günü tutuklandığınızdan emin misiniz?" diye sordu yargıç.

"Evet 23 Şubat'tı!" dedi Lisa. İkisi de bu işe oldukça şaşırmış görünüyorlardı.

"Sizi ele veren kişiyi sadece bir an için gördünüz... Haliyle allak bullak olduğunuz bir andı bu," dedi Henri. "Bense, Mercier ile iki yıl çalıştım. Onu başkalarıyla karıştırmış olmam olanak dışı... Bu adam hakkında bildiklerime dayanarak şunu söyleyebilirim: 23 Şubat 1944'te, Mercier benimle birlikte La Souterraine'de bulunuyordu!"

Henri, Yvonne ve Lisa'ya büyük bir ciddiyetle bakıyordu. Onlar da üzüntüyle birbirlerine baktılar. Mercier'nin onları ele veren kişi olduğundan emin oldukları kadar, Henri'nin de dürüst ifade vereceğinden emindiler. Yüzlerinde korkunç bir panik okunuyordu.

"O halde, ikiz kardeşi olmalı," dedi Yvonne.

"Kardeşi yokmuş ama," dedi yargıç.

"Ona kardeşiymiş kadar benzeyen biriydi!"

"İki yıl aradan sonra, insanlar birbirine benzetilebilir," dedi Henri.

Bir sessizlik oldu; ardından yargıç lafa girdi: "İfadenizde hâlâ ısrarlı mısınız?"

"Hayır!" dedi Yvonne.

"Hayır!..." Lisa da aynı yanıtı vermişti.

Henri'den kuşkulanmamak için, en emin oldukları anılarından kuşku duymaya hazırdılar. Ama onlar için geçmişle birlikte şimdiki zaman, hatta gerçek bile belirsizleşmişti. Henri onların gözlerinde okuduğu şaşkınlık ifadesinden utanç duyuyordu.

"Lütfen, tekrar okuyup imzalayın," dedi yargıç.

Henri daktilolu sayfaları yeniden okudu: ifadesi, duygudan yoksun kelimelerle kâğıda dökülduğünden, tüm anlamını yitirmişti gözünde. İmzalamak rahatsız etmiyordu onu artık. Ama iki kadının dışarı çıkışını izlerken kararsızlık içindeydi. Peşlerinden koşmak geldi içinden; ama söyleyecek hiçbir şeyi yoktu.

Her günkü gibi bir gündü: Kimse yalan yere yemin ettiğini yüzünden okuyamazdı ya! Lambert, koridorda karşılaştıkların-

da, ona gülümsemedi. Ama bu davranışı başka nedenlerden kaynaklanıyordu. Henri birlikte yemeğe çıkmalarını önermişti. Bunun gerçekleşmemesi kırmış olmalıydı onu... "Yarın onu akşam yemeğine davet ederim!" Evet, dostluk ilişkilerini yeniden kurmak mümkündü artık. Alınan önlemler, kuruntular son bulmuştu. Her şey öylesine kolay olup bitmişti ki! Sanki bir şey olmamış gibiydi. "Umarım öyledir!" diye düşündü. Çalışma masasına oturdu: Mektuplara bir göz gezdirdi. Mardrus'tan bir mektup vardı. Paule tamamen iyileşmişti, ama Henri'nin şimdilik onu görmemesi daha uygun olacaktı. Eh, iyi ya!... Pierre Leverrier ise Lambert'in hisselerini satın almaya hazır olduğunu bildiriyordu: Bu da iyiydi! Leverrier dürüst, ciddi bir insandı. *L'Espoir*'a o eski canlılığını kazandıracak adam değildi belki, ama yine de uyumlu çalışabilirlerdi. Madagaskar olayı hakkında ek bilgiler sağlanmıştı: Henri daktilolu sayfaları dikkatle okudu: 150 Avrupalıya karşı, katledilen 100.000 Madagaskarlı söz konusuydu... Adada terör havası esmekteydi. Tüm milletvekilleri tutuklanmıştı. Ayaklanmaya karşı çıkmalarına rağmen, Gestapo elinden çıkma işkencelere maruz kalmışlardı... Avukatlara el bombasıyla saldırı yapılmıştı... Etrafta, düzmece bir mahkeme yapılacağı söylentileri dolaşıyordu... Ve bir tek gazete bile, tüm bu pislikleri ortaya çıkarmaya yeltenmemişti... Henri dolma kalemini çıkardı. Birilerini oraya göndermesi gerekecekti; Vincent seve seve giderdi! Sonra özenle başyazısını hazırlamaya koyuldu. Daha ilk satırlara başlamıştı ki sekreter kapıyı açtı: "Konuğunuz var!" Bir kart uzattı: Truffaut... Henri yüreğinin daraldığını hissetti: Lucie Belhomme, Mercier, Truffaut... Bir şeyler olmuştu! Sonuç olarak, suç ortaklarıydı bunlar.

"İçeri alın."

Avukat, elinde büyükçe deri bir evrak çantasıyla içeri girdi: "Sizi fazla meşgul etmek istemem," dedi memnun bir ifadeyle. "İfadeniz son derece etkili oldu. Takipsizlik kararı verileceği artık kesin! Buna çok sevindim. Söz konusu genç adamın, yaptığı hataları hapishanede ödeyerek kendini toparlaması olanaksızdı. Yaşama yeniden dönme fırsatı verdiniz ona!"

"Ve aşağılık işler yapmaya devam etme şansını da!..." dedi Henri. "Ama sorun bu değil. Tek umudum bir daha ayak altında dolaşmaması..."

"Hindiçin'e gitmesini önerdim."

"Bakın, bu harika bir öneri! Ölüme gönderdiği Fransız sayısı kadar, oranın halkından da birilerini öldürürse, ünlü bir kahraman olur çıkar. Bu arada umarım dosyayı iade etmiştir."

"İşte!" dedi Truffaut. Evrak çantasından kahverengi kâğıda sarılı, kalın bir paket çıkardı. "Size bizzat teslim etmek istedim."

Henri paketi eline aldı: "Neden bana veriyorsunuz bunu?" dedi kararsızlıkla. "Bayan Belhomme'a ait o!"

"Siz kime isterseniz ona verin. Müvekkilim size teslim edeceğine söz vermişti," dedi avukat belli belirsiz bir sesle.

Henri dosyayı bir çekmeceye attı: Avukatın Lucie'ye, sadece ikisinin bildiği bir minnet borcu olabilirdi! Bu, ona fazla sempati duyduğu anlamına gelmezdi tabii ki... Belki de avukat, bu şekilde ondan intikam almanın tadını çıkarıyordu. "Her şeyin tamam olduğuna emin misiniz?"

"Tabii eminim! Bu genç sizi öfkelendirmenin kendine çok pahalıya mal olabileceği gayet iyi anladı. Artık ismini bile duymayacağınızdan emin olabilirsiniz".

"Buraya kadar zahmet ettiğiniz için sağ olun," dedi Henri.

Avukat bir türlü oturduğu yerden kalkamıyordu: "Tanıklığınızın yalanlanması söz konusu olmaz, değil mi?"

"Hiç sanmam! Bu olaya ilişkin fazla gürültü patırtı kopmadı zaten."

"Neyse ki olay zamanında kapandı."

Bir sessizlik oldu: Henri de bozmaya hiç yeltenmedi. Sonunda Truffaut ayağa kalktı. "İyi öyleyse, sizi daha fazla rahatsız etmeyeyim. Önümüzdeki günlerde Bayan Belhomme'un evinde görüşeceğimizi umarım. Başınız derde girerse, beni mutlaka haberdar edin."

"Sağ olun," dedi Henri boğuk bir sesle.

Avukat çıkar çıkmaz, Henri çekmeceyi açtı: Eli o kahverengi kâğıdın üstüne gitti ve bir süre orada kaldı... Hiçbir şeye dokunmayıp paketi otele götürmeli ve içindekilere hiç bakmadan yakmalıydı. Ama paketin ipini çözmüştü bile... Belgeleri masanın üstüne yaydı: Almanca ve Fransızca yazılmış mektuplar, raporlar, ifadeler, bir sürü resim... Üstüne mücevherler takıp takıştırmış, dekolte bir giysi içinde Lucie... İki yanında Alman subayları, önlerinde bir şampanya kovası, katıla katıla gülen Josette... Bir diğerindeyse, bir çimenlikte, Josette üstünde açık renk bir giysi, yanındaki yakışıklı bir yüzbaşıya sarılırken görülüyordu. Josette, Henri'yi duygulandıran o neşe ve güven dolu bakışlarla

o yüzbaşıya gülümsüyordu. Saçlarını omuzlarına dökmüştü; şimdikinden çok daha genç ve neşeli bir görünümü vardı. Nasıl da gülüyordu! Fotoğrafları masanın üstüne bıraktığında, Henri terleyen ellerinin parlak kâğıtta bıraktığı izleri fark etti. Evet, milyonlarca Yvonne ve Lisa kamplarda can çekişirken, Josette'in işte tam böyle, kayıtsızlıkla güldüğünü hep düşünmüştü. Ama eski bir hikâyeydi bu... Geçmişi, yokluğu ve hiçliği bir kılıp, o perdenin ardında gizlenen, eski bir hikâye! Oysa şimdi görüyordu: Geçmiş, şimdiki zaman olmuş gibiydi! Yani her ikisi de aynı zaman olmuştu.

"Sevgilim benim!" Yüzbaşı, özenli bir Fransızcayla yazmış olduğu mektuplara, zaman zaman kısa ama ateşli Almanca sözcükler yerleştirmişti. Oldukça budala, delicesine âşık, ama yine de hüzün dolu bir insan olduğu izlenimini bırakıyordu. Josette sevmişti onu. Yüzbaşıysa ölmüştü! Öldüğünde Josette çok ağlamış olmalıydı! Ama daha önce ne çok gülmüştü... Hem de ne çok!

Henri paketi tekrar bağladı; çekmeceye atıp kilitledi... "Yarın bunları yakarım," diye düşündü. Şimdilik makalesini bitirmeliydi. Dolmakalemini yeniden eline aldı: Adaletten ve gerçekten söz edecek, işkence ve katliamlara karşı çıkacaktı. "Şart bu!..." diye düşündü olanca gücüyle. Yapması gereken şeyleri yapmazsa, daha da suçlu hissedecekti kendini. Orada, uzaklarda yaşayan o insanları kurtarmak için gayret etmeliydi; kendisi hakkında ne düşünürse düşünsün...

Hiç yemek molası vermeden, saat akşam on bire kadar çalıştı: Acıkmamıştı. Diğer akşamlar olduğu gibi gidip Josette'i tiyatro çıkışından alacaktı. Arabada bekledi onu. Josette o gece çok güzeldi; açık gri renk bir palto giymiş, özenle makyaj yapmıştı. Yanına oturduğunda, araba Josette'i saran o sis bulutuyla doldu.

"Annem her şeyin yolunda gittiğini söyledi. Doğru mu bu?" dedi Josette.

"Evet, merak etme! Tüm belgeler yanıp kül oldu."

"Doğru mu bu?"

"Evet."

"Peki, yalan söylediğinden kimse kuşkulanmayacak mı?"

"Hiç sanmam."

"Gün boyunca öyle çok korktum ki!" dedi Josette. "Tüm gücünü yitirdim... Beni eve götür."

"Tamam, oldu."

Sessizce Gabriel Sokağı'na doğru ilerlediler. Josette elini Henri'nin koluna koydu. "O kâğıtları sen mi yaktın?"

"Evet!"

"Baktın mı?"

"Evet."

"Tam olarak ne vardı? Umarım kötü fotoğrafım yoktu... Hiç kötü fotoğrafım çekilmedi benim!"

Henri belli belirsiz gülümsedi: "Kötü fotoğrafla neyi kastettiğini anlayamadım. O Alman yüzbaşıyla birlikteydin ve çok da güzeldin!"

Hiç yanıt vermedi. Josette buydu işte; hep o bildiği Josette'di! Ama artık onun ardında, fotoğrafta kayıtsızca gülen, olan biten felaketleri umursamayan bir kız görüyordu... Bundan böyle, hep aralarında olacaktı bu görüntü...

Arabayı durdurdu. Josette'i giriş kapısına kadar geçirerek: "Ben çıkmayacağım. Çok yorgunum ve yapacak bir sürü işim var," dedi.

Josette gözlerini hayretle açmıştı: "Gelmiyor musun?"

"Hayır!"

"Bana dargın mısın yoksa? Geçen gün dargın olmadığını söylemiştin, ama şimdi öyle görünüyorsun!..."

"Yo, hayır, değilim! O adam seni sevmişti, sen de onu... Tamamen özgürdün yani!" Omuz silkti: "Kıskançlıktan belki de! Canım bu akşam çıkmak istemiyor."

"Sen bilirsin."

Ona hüzünle gülümseyip düğmeye bastı. Josette gittikten sonra, Henri bir süre kapının ışıklı camına bakakaldı. Evet... Belki de salt kıskançlıktı. Ama bu akşam onu kollarına almaya katlanamayacaktı. "Ona haksızlık ediyorum," diye düşündü. Ama bu, bir hak meselesi değildi... Ve bir kadınla, böyle bir nedenle yatılmazdı! Böyle düşünerek uzaklaştı.

Ertesi gün Lambert'i yemeğe davet ettiğinde, Lambert'in bir iki gün önceki somurtkanlığı hâlâ geçmemişti: "Özür dilerim işim var!" dedi.

"Peki, yarın?"

"Yarın da öyle! Bu haftanın her günü doluyum."

"O halde gelecek haftaya bırakırız."

Lambert'e neden onu daha önce davet edemediğini nasıl anlatabilirdi? Her neyse, Henri birkaç güne kadar davetini yinele-

meye karar verdi. Lambert onun bu ısrarına dayanamayacaktı kuşkusuz... Onu nasıl ikna edeceğini düşünürken merdivenlerde Sézenac'la karşılaştı.

"Sen buralardasın demek!" dedi dostça bir tavırla. "Neler yapıyorsun?"

"Önemli şeyler değil."

Epey şişmanlamıştı; artık eskisi kadar yakışıklı da dedi. "Biraz yukarı çıkmaz mısın? Görüşmeyeli o kadar oldu ki!"

"Bugün olmaz," dedi Sézenac.

Ve merdivenleri birden koşar adımlarla indi: Henri yukarı çıktı. Lambert, koridorda duvara dayanmış, onu bekliyordu.

"Biraz önce Sézenac'a rastladım. Gördün mü onu?" diye sordu Henri.

"Evet."

"Ara sıra görüşüyor musunuz? Neler yapıyormuş?" dedi Henri büronun kapısını iterken.

"Galiba, polise muhbirlik yapıyor." Lambert'in sesi tuhaf çıkıyordu. Henri ona şaşkın şaşkın baktı. Alnında ter tanecikleri birikmişti genç adamın.

"Böyle düşünmene sebep nedir?"

"Söylediği bazı şeyler."

"Her an paraya ihtiyacı olan bir uyuşturucu tutkunu! Tam, muhbirlik yapacak tipte." Merakla sürdürdü: "Neler anlattı sana?"

"Bir şey önerdi bana! Garip bir dümen peşinde... Babamı öldüren alçakların isimlerini açıklamaya karşılık, benden bazı bilgiler istedi."

"Ne tür bilgiler?"

Lambert, Henri'nin gözlerinin ta içine baktı: "Seninle ilgili bilgiler."

Henri midesine bir yumruk yemiş gibi oldu.

"Polis neden benimle ilgilensin ki!" dedi şaşkınlık içinde.

"Durumun, Sézenac'ın ilgisini çekiyor." Lambert, Henri'ye ısrarla bakmayı sürdürüyordu. "Geçen gün Mercier diye birinin lehinde tanıklık etmişsin; bu adam Lyons dolaylarında karaborsacılık yapmış ve Belhomme'larla o zamanlar pek sıkı fıkıymış... Verdiğin ifadeye göre, 43-44 yıllarında bizim örgütte çalışmış ve 23 Şubat 1944 yılında, seninle birlikte La Souterraine'de bulunmuş."

"Evet, doğru! Ne olacak..."

"Şu geçtiğimiz aya kadar sen Mercier ile hiç karşılaşmamıştın," dedi Lambert zafer dolu bir sesle. "Sézenac bunu pekâlâ biliyor, ben de öyle!... O yıl hep seninleydim. La Souterranie'e gidişin 29 Şubat'a rastlıyordu. Hatta benim de seninle gelmem söz konusu olmuştu. Ama tarihin 29 Şubat olduğu iyice aklımda. Ve sonunda sen, Chancel'i götürmüştün!..."

"Kaçığın tekisin sen," dedi Henri. Sanki Lambert ondan haksız yere kuşkulanmış kadar öfkelenmişti. "La Souterraine'e iki kez gittim: İlki Mercier ile... Ve onu benden başka kimse tanımıyordu." Sinirli bir sesle ekledi: "Sana yanıt vermem bile anlamsız! Şu anda yalancı tanıklıkla suçluyorsun beni, farkında mısın?"

"Ayın 23'ünde Paris'teydin," dedi Lambert. "Her şey not defterimde yazılı, kontrol edebilirim. Sadece bir tek yolculuk yapmıştın... Bundan öyle çok söz etmiştik ki! Yo, gelip bana masal anlatma: Apaçık belli ki Mercier o veya bu şekilde Belhomme'lara şantaj yapıyordu... Ve sen de zamanında saçları sıfır numara tıraş edilmiş bu iki kadını kurtarmak için, Gestapo'nun muhbirini aklamış oldun!"

"Eğer başkası olsaydı, suratını dağıtmıştım bile! Hemen çık git buradan... Ve bir daha da ayak basma."

"Dur biraz! Sana söyleyecek iki çift lafım daha var... Sézenac'a hiçbir şey söylemedim: Ama bil ki babamın katillerini öğrenmeye can atıyorum. Ama hiçbir şey söylemedim," diye yineledi, "Artık ödeştik sayılır seninle!... Buradan ayrılıyorum."

"Çoktandır böyle bir bahane arıyordun zaten! Sonunda da buldun... Kutlarım seni!"

"Hiçbir şeyi uydurmuyorum ben," dedi Lambert. "Aman Tanrım! Seni öyle dürüst bir insan olarak tanımıştım ki! Çekinirdim senden... Sana karşı hep sözünün eri davranmaya çalışmıştım. Dürüstlükmüş!... Herkesi yargılar dursun, ama kendin söz konusu olunca hiç de öyle titiz davranmıyorsun."

Kapıya doğru yürüdü: Öyle mağrur bir havası vardı ki Henri gülmemek için kendini zor tuttu. Tüm öfkesi kaybolup gitmişti. Tek duyduğu, belli belirsiz bir kaygıydı: Lambert'e her şeyi olduğu gibi açıklasa mıydı acaba? Yo, hayır! Lambert fazlasıyla istikrarsızdı ve çok etki altında kalırdı. Sézenac'a bilgi vermeyi şimdilik reddetmişti; ama böyle bir itiraf ilerde onun ya da Volange'ın elinde tehlikeli bir koza dönüşebilirdi. Her şeyi yadsımalıydı! Tehlike zaten yeterince büyüktü. "Sézenac bana karşı

kullanacağı deliller peşinde. Bunu büyük paralara satabileceğini iyi biliyor." Dubreuilh, Mercier'den söz edildiğini duymamış olmalıydı; ama 23 Şubat 44 tarihinde Henri'nin Paris'te olduğunu hatırlayabilirdi. Eğer Sézenac onu gafil avlarsa, gerçeği gizlemeyi asla düşünemezdi. "Onu uyarmalıyım!" Ama Henri, Dubreuilh'le barışmak için henüz bir adım atmadan, onu suçuna ortak etmek istemiyordu. Ayrıca gerçeği anlatmayı da bir türlü göze alamıyordu. Çok garipti... "Tekrar yapmam gerekse, yaparım!" diye düşünüyordu. Ama bir yandan şu da vardı. Herhangi birinin hile yaptığını öğrenmesine katlanamazdı. Onu utanca boğardı böyle bir şey... Yaptığı yalancı tanıklık ortaya çıkmadığı sürece kendini aklayabilirdi. Ama ne zamana kadar sürerdi bu? "Tehlikedeyim!" diye düşündü. Bir başkası da onun gibi tehlikedeydi: Vincent! Lambert'in babasını öldüren onun çetesi olmasa bile, Sézenac onun hakkında çok şey biliyordu: Ona haber vermek gerekiyordu. Şiddetli bir gut kriziyle evinde yatan Luc'e gidip birlikte bir istifa mektubu hazırlaması gerekecekti. Zaten Luc uzun zamandır bekliyordu bir şeylerin patlak vermesini. Buna fazla aldırmazdı herhalde... Henri ayağa kalktı: "Artık bu masaya oturmayacağım!" diye düşündü. *"L'Espoir* da artık benim değil!" Madagaskar olaylarıyla ilgili başlattığı kampanyayı yarıda bırakacağına çok üzülüyordu. Tabii, diğerleri işi gargaraya getireceklerdi. Bu olayın dışında, Henri sandığından daha da az duygulanmıştı. Merdivenleri inerken belli belirsiz düşündü: "Bir şeyin bedeli bu." Ama neyin?... Josette'le yatmış olmanın mı, yoksa onu kurtarmanın mı? İnsanın kendini tümüyle eylemine vermesi gerekirken, özel yaşamını ön plana almasının bedeli mi? Kendini tümüyle işine veremediği halde, yine de bunda diretmeye çalışmasının mı? O da bilemiyordu... Bilseydi de bu pek bir şeyi değiştirmeyecekti zaten!...

Rotatiflerin istifa mektubunu bastığı gece, Henri otel bekçisine şöyle bir not bıraktı: "Yarın kimseyle görüşmek istemiyorum! Ne bir ziyaret ne de bir telefon!" Odasının kapısını keyifsizce itti: Artık Josette'le yatmıyor ve bu, genç kadını fazla üzmüşe benzemiyordu. Böylesi daha iyiydi. Yine de yalnız uyuduğu bu yatak, bir hastane yatağı kadar sevimsiz görünüyordu Henri'ye... Sıcacık, güven dolu bir bedene sarılmak öyle güzel bir duyguydu ki! İnsan yeniden doğmuş gibi uyanırdı: Oysa şimdi, uyandığında bomboş hissediyordu kendini. Uyumakta da güçlük çekiyor-

du: İstifasının yol açacağı tüm yorumları düşünüyor ve bundan şimdiden bıkkınlık duyuyordu.

Sabah geç kalktı: Tam hazırlanmayı bitirmişti ki ona bir not getirdiler. Dubreuilh'ün yazısını görünce yüreği çarptı: *"L'Espoir*'da çıkan istifa mektubunuzu az önce okudum. Birçok konuda hemfikirken, birbirimize olan tutumumuzda, sadece görüş ayrılıklarını ön plana çıkarmak gerçekten de çok anlamsız. Bana gelince, her zaman için dostunuzum..." Mektupta bir de not vardı: "Size kötülük yapmayı tasarladığını sezdiğim biri hakkında en kısa zamanda görüşmek isterim." Henri, koyu mavi mürekkeple yazılmış kâğıda uzun süre baktı. Kendisi de yazmayı düşünmüştü, ama ilk hamle Dubreuilh'den gelmişti işte! Dubreuilh'ün bu bağışlayıcı tavrına, kendini beğenmişlik de denebilirdi. Bir anlamda da onun üstünlüğüydü!... "Hemen gitmeliyim," diye düşündü. Yüreğini bir şey kemirip duruyordu. Sézenac ne anlatmış olabilirdi? Eğer anlattıkları Dubreuilh'de kuşkuya yol açtıysa, bunu yok etmek için onca ikna edici yalanı nereden bulacaktı? Dubreuilh elini dostça uzattığına göre, yalan söylemek için geç kalmış sayılmazdı. Ama onun dost yaklaşımına, güvenini kötüye kullanarak karşılık vermek iğrenç bir davranış olacaktı. Ama başka ne yapabilirdi? Açıkladıklarına Dubreuilh bile büyük tepki gösterebilirdi. İşte o zaman Henri suçluluk duygusuna iyice kaptırırdı kendini. Arabasına bindi. "Hayatında ilk kez sır taşımak güç geliyordu ona... Bu durumda ya karşısındakini kandıracaktı ya da kendini ele verecekti! Bu şartlarda sağlam bir dostluk artık söz konusu olmazdı. Dubreuilh'ün kapısında bir süre kararsız kalarak bekledi. Eli zile gitmiyordu bir türlü!

Kapıyı açtığında, Dubreuilh gülümsüyordu:

"Sizi gördüğüme sevindim!" dedi doğal bir sesle. İşi başından aşkın bir hali vardı. Sanki kısa bir ayrılıktan sonra önemli şeyler konuşmak üzere bir araya gelmiş gibiydiler.

"Asıl ben sevindim," dedi Henri. "Notunuzu aldığımda öyle memnun oldum ki!" Çalışma odasına girerken ekledi: "Size hep yazmayı düşünmüştüm!"

Dubreuilh sözünü kesti; "Neler oldu bakalım? Lambert sizi yüzüstü mü bıraktı?"

O her zamanki uyanık ve doymaz bakışları merakla parıldıyordu:

"Samazelle ve Trarieux, aylardır de Gaullecülerin safına geçmeyi arzuluyorlardı. Sonunda Lambert de onlara katıldı."

"Ne alçak herifmiş!"

"Kendine göre sebepleri var," dedi Henri biraz sıkıntıyla. Her zamanki koltuğa oturup bir sigara yaktı; tabii ki Lambert'in gerçek ayrılma nedenlerini anlatamazdı. Dubreuilh hiç değişmemişti; ne çalışma odası ne de alışkanlıkları... Sadece Henri, aynı Henri değildi. Bir zamanlar içi dışı birdi. Oysa, şimdi bir çıbanbaşı vardı içinde. Hızla lafa girdi:

"Tartıştık biraz; sonunda da sabrı taştı."

"Başka türlü bitemezdi zaten!" dedi Dubreuilh. Birden gülmeye başladı: "Eh, ne yapalım! Başladığımız noktaya döndük işte! SRL dağıldı, gazetenizi elinizden aldılar, sıfıra sıfır, elde var sıfır..."

"Suç benim," dedi Henri.

"Kimsenin suçu değil!" diye atıldı Dubreuilh. İçki dolabını açtı: "Kaliteli bir kanyağım var, ister misin?"

"Memnuniyetle!"

Dubreuilh iki küçük kadeh doldurup birini Henri'ye uzattı. Birbirlerine gülümsediler:

"Anne hâlâ Amerika'da mı?"

"On beş güne kadar dönecek: Bu durum onu da sevindirecek. Görüşmememizi çok saçma buluyordu."

"Gerçekten de öyleydi."

Düşündüklerini tam olarak anlatmak isterdi. Bu kırgınlığın ancak içten bir konuşmayla giderileceği kanısındaydı: Hatalarını kabul etmeye hazırdı. Ama Dubreuilh, yeniden tehlikeli olmaya başlayan bu konuyu kesiverdi.

"Paule'ün iyileşmiş olduğunu söylediler. Doğru mu bu?"

"Öyle diyorlar... Beni artık görmek istemiyormuş! Böylesi daha iyi bence... Claudie de Belzunc'un evine yerleşecekmiş."

"Sonuçta artık her istediğinizi yapmakta özgürsünüz... Ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Romanımı tamamlayacağım. Ötesini bilemiyorum. Her şey öylesine çabuk olup bitti ki hâlâ sersem gibiyim."

"Yani kendinize boş zaman ayırabileceğinizi düşünmek sizi sevindirmiyor mu?"

Henri omuz silkti: "Pek sayılmaz... Ama herhalde ileride öyle olacak! Şu sıra birçok şeyden pişmanlık duyuyorum."

"Nedenini anlayamıyorum."

"Ne deseniz boş! Tüm olanlardan sorumlu benim! Aptal gibi direnmemiş olsaydım, Lambert'in hisselerini siz alabilirdiniz!

L'Espoir hâlâ elimizde olacak, SRL de ayakta durmayı başaracaktı..."

"Nasıl olsa SRL'nin devam etme şansı çok azdı! Ama *L'Espoir*'ı kurtarabilirdik belki! Ama sonrası? İki kesime de karşı çıkabilmek ve bağımsız kalabilmek... Benim *Vigilance*'ta yapmaya çalıştığım şey bu işte! Ama bunun ne işe yarayacağını pek kestiremiyorum."

Henri, Dubreuilh'ü şaşkınlıkla süzdü. Acaba nezaket icabı mıydı onu haklı çıkarmaya çalışması! Yoksa kendi davranışlarını mı tartışma konusu yapmaktan kaçınıyordu...

"SRL'nin Ekim ayında şansını zaten yitirdiğini mi söylemek istiyorsunuz?"

"Hiçbir zaman yaşama şansı olmadı bence!" diye yanıtladı Dubreuilh.

Yo, hayır, nezaket gereği konuşmuyordu, belli ki böyle düşünüyordu. Henri şaşkındı. SRL'nin başarısızlığında kendisinin bir sorumluluğu olmadığını düşünebilmeyi çok isterdi kuşkusuz. Ama Dubreuilh'ün bu beklenmedik açıklaması onu tedirgin etmişti. Gerçi Dubreuilh kitabında Fransız entelektüellerinin etkisiz kaldığını ortaya koymuştu. Ama Henri, bu sonuçların geçmişi de kapsayacağını hiç düşünmemişti.

"Ne zamandır böyle düşünüyorsunuz?"

"Uzun bir süredir... Aslında oyun başından beri SSCB ile ABD arasında oynanıyordu. Bizler ise saf dışı bırakılmıştık."

"Ama o zamanlar dediklerniz bana hâlâ yanlışmış gibi gelmiyor... Yani Avrupa'nın dünyada bir ağırlığı olduğunu, aynı şekilde de Fransa'nın Avrupa için önem taşıdığını..."

"Oysa yanlıştı! Elimiz kolumuz bağlıydı çünkü." Dubreuilh sabırsızlıkla sürdürdü: "Durumun farkında değilmişiz. Ağırlığımız neydi ki zaten! Kocaman bir hiç sadece."

Evet, hiç kuşku yok ki Dubreuilh hiç değişmemişti... İnsanı ısrarla ve tutkuyla peşinden sürükler, sonra da aniden başka bir yöne sapardı. Evet, Henri'nin çoğu kez "Elimizden ne gelir?" diye düşündüğü olmuştu, ama şimdi aynı şeyi Dubreuilh'ün, hem de kesin bir dille söylemesi onu rahatsız etmişti. "Bir azınlık olduğumuzun hep bilincindeydik!" dedi.

"Ama bir azınlığın da etkili olabileceğini kabul etmiştiniz."

"Bazı durumlarda evet!... Ama bu konuda asla olamazdı." Dubreuilh hızlı konuşuyordu. Belli ki, bazı şeyler yüreğine epeydir oturmuştu!... "Direniş olayında bir avuç insan yeterli olabil-

mişti; sonuçta amaçlanan bir kıpırdanış yaratmaktı. Karışıklık, sabotaj, direniş!... Bu bir azınlığın işiydi. Ama yeniden inşa söz konusu olduğunda durum değişir. Biz, atağımızı sürdürmekten başka çıkar yol yok sanmıştık. Oysa işgal dönemi ile kurtuluşu izleyen yıllar arasında bir kopukluk vardı. Düşmanla işbirliği kabul etmemek yalnızca bize bağlıydı. Ondan sonrası ise elimizde değildi."

"Ama yine de biraz elimizde olmalıydı!..." dedi Henri. Dubreuilh'ün neden aksini iddia ettiğini gayet iyi biliyordu. İhtiyar tilki, harekete geçme şansları olduğunu ve bunları yeterince iyi kullanamadığını düşünmek bile istemiyordu. Bir başarısızlığı kabullenmektense, olayı bir akıl yürütme yanılgısı olarak değerlendirmeyi yeğliyordu. Ama Henri aynı kanıda değildi: 45 yıllarında gelecek henüz belirsizdi. Meydan henüz boştu. Kendisi politikaya zevk için bulaşmamıştı. Çevresinde olup bitenlerin onu son derece ilgilendirdiğini fark etmişti: "Başaramadık, ama böyle bir denemeye girmemizin yanlış olduğunu göstermez bu!"

"A, tabii! Kimseye zararımız dokunmadı," dedi Dubreuilh. "Hem insanın kendini içkiye vermesindense, politikayla ilgilenmesi herhalde daha sağlıklı bir olay... Ama yine de yanıldığımızı *kabul etmemek için bir neden değil! 44-45 yıllarında yazmış ol*duklarımıza bir göz atın... Gülmemek işten değil! Bir deneyin, göreceksiniz!"

"Çok iyimser davranmış olabiliriz... Nedeni de açıktı."

"Hafifletici nedenlerin çoğunlukta olması konusunda, tabii ki sizinle hemfikirim. Direnişin başarısı, kurtuluşun yarattığı sevinç dalgası, durumumuzu büyük çapta mazur gösterebilir. Hak üstün gelmişti; gelecek ise iyi niyetli insanlar için çok şey vaat ediyordu. İçimizden bir türlü atamadığımız o idealizm olgusundan dolayı buna inanmaya hazırdık." Omuz silkti sonra: "Çocuklar kadar safmışız!..."

Henri susmuştu: Kendisi bu geçmişe bağlıydı; tıpkı çocukluk anılarına bağlı kalındığı gibi... Evet, insanın dostlarını düşmanlarından, iyiyi kötüden hiç duraksamadan ayırt edebildiği ve yaşamın yalın göründüğü o dönem, gerçekten de bir çocukluk dönemini andırıyordu. Özellikle bu dönemi yadsımak istememesi, aslında Dubreuilh'ün haklı olduğunu kanıtlıyordu.

"Sizce ne yapmamız gerekirdi?" diye sordu Henri, sonra gülümseyerek ekledi: "Komünist Partisi'ne mi yazılsaydık yani?"

"Hayır! Bir gün sizin de dediğiniz gibi: İnsan düşündüklerinin dışında bir şey için kendini çok zorlayamaz... Neyse odur çünkü! Bizler iyi bir komünist olamazdık." Aniden parladı: "Hem onlar ne yaptılar ki zaten? Bir hiç! Onların da eli kolu bağlıydı."

"O halde?"

"Yani yapılacak bir şey yoktu!"

Henri kadehini yeniden doldurdu. Dubreuilh haklı olabilirdi; ama öyleyse, her şey gülünçlük sınırlarının da ötesindeydi! Balık tutan adamları özlemle seyrettiği o ilkbahar gününü anımsadı Henri... Nadine'e "Hiç zamanım yok!" demişti. Yoktu gerçekten de... Yapılması gereken onca şey bekliyordu onu! Oysa gerçek şu ki bunların hepsi boştu."

"Keşke tüm bunların daha önce farkına varsaydık! Başımız bir sürü dertten kurtulurdu."

"Daha önce farkına varamazdık ki!" dedi Dubreuilh. "İnsanın, beşinci dereceden bir ülkeye ait olduğunu, hem de artık geçmiş bitmiş bir dönemden geldiğini kabullenmesi, öyle bir günde olacak bir şey değildir!..." Başını umutsuzca salladı: "İnsanın etkin olamayacağını kabullenmesi zor iş doğrusu..."

Henri Dubreuilh'e hayranlıkla baktı: İşte yine bir el çabukluğu daha! Başarısızlık filan değildi bu, sadece bir yanılgıydı! Bu yanılgı da ortaya konduğuna göre, artık yok sayılırdı. Geçmişe temiz bir süngер çekilmişti... Dubreuilh ise, tarihsel kaçınılmazlığın günahsız bir kurbanıydı! Evet ama, Henri bu açıklamayı hiç de doyurucu bulmuyordu.

İşin başından sonuna kadar, farkına varmadan güdümlenmiş olduğu düşüncesi, hiç mi hiç hoşuna gitmiyordu Henri'nin. Bir sürü duygu yaşamıştı: Vicdan muhasebesi, kuşku, coşku gibi... Oysa Dubreuilh'e göre, her şey önceden belliydi. Çoğu zaman sormuştu kendisine, ben kimim diye! İşte şuydu ortaya çıkan: 44 yıllarının zaferiyle başı dönen ve onca olayın akışından sonra, bunların anlamsızlığının bilincine varan bir Fransız entelektüeliydi...

"Ne kadar kaderci olmuşsunuz!" dedi Dubreuilh'e.

"Hayır, değilim... Genelde oluşacak bir hareketin olanaksız olduğunu söylemiyorum ben! Ama şu an için, bizler için öyle..."

"Kitabınızı okudum; anladığım kadarıyla bir şeyler yapmanın tek yolu, komünistlere açıkça katılmak gibi görünüyor."

"Evet öyle! Onların da durumu pek parlak sayılmaz, ama ortada olan bir şey varsa, o da onların dışında bir şey olmadığı!"

"Ama gene de gidip onlara katılmıyorsunuz."

"Eh, tümüyle de değişemem herhalde. Amaçladıkları devrim, bizlerin bir zamanlar tasarladığımızdan çok farklı. Yanılmışım! Ne yazık ki insan hatalarının bilincine varmakla bir anda değişemiyor. Sizse gençsiniz, gereken atılımı yapabilirsiniz belki. Bana gelince, hayır!"

"Ben mi? Uzun bir süre var ki hiçbir şeye bulaşmamaya çalışıyorum..." dedi Henri. "Ya şehir dışına yerleşmek, ya da yabancı bir ülkeye gidip yazı yazmak istiyorum." Gülümsedi: "Sizce insanın artık yazmaya da mı hakkı yok!"

Dubreuilh de gülümsedi: "Biraz da abartmış olabilirim! Sonuç olarak, edebiyat o kadar da tehlikeli sayılmaz."

"Ama bir anlamı kalmadığını da düşünmüyor değilsiniz."

"Sizce bir anlam taşıyor mu?"

"Yazmayı sürdürdüğüme göre, evet!..."

"Bu bir neden olamaz."

Henri, Dubreuilh'e kuşkuyla baktı: "Şu sıralar yazıyor musunuz? Yoksa bıraktınız mı?"

"İnsan her ne kadar anlamsız geldiğini kanıtlasa da, tutku haline gelmiş alışkanlıklarından bir anda sıyrılamaz. Öyle olsaydı, akıl hastaneleri boş kahrdı!"

"Anlıyorum; kendi kendinizi ikna etmeyi henüz başaramamışsınız. Buna sevindim işte!"

"Belki bir gün bunu başarırım," dedi Dubreuilh kurnaz bir ifadeyle. Lafı bile bile değiştirmişti: "Bakın, size iletmem gerekiyor; dün bir ziyaretçim vardı. Şu genç Sézenac... Garipti doğrusu! Sizinle ne alıp veremediği var, bilmiyorum. Ama hakkınızda iyi şeyler düşünmediği bir gerçek!"

"Onu *L'Espoir*'dan kovalı epey oluyor."

"Önce bir sürü abuk subuk sorular sordu! Mercier adında birini tanıyıp tanımadığımı, 44 yılının bilmem hangi tarihinde Paris'te olup olmadığınızı filan... İlk önce bir şey anımsayamadım; hem sonra bunlardan ona ne? Epeyce soğuk davrandım ona. Bu sefer de, akıl almaz bir hikâye uydurmaya koyuldu."

"Benimle mi ilgili?"

"Evet! Bu çocukta yalan söyleme hastalığı var herhalde! Bir Gestapo muhbirini aklamak için yalancı tanıklıkta bulunduğunuzu söyledi. Belhomme'un kızından dolayı size şantaj yapmış-

lar... Böyle saçma hikâyeler anlatmasını mutlaka önlemek gerekir!"

Dubreuilh'ün ses tonundan, Sézenac'ın anlattıklarının bir kelimesine bile inanmadığını anlayınca, Henri'nin içi rahatladı. Gülümseyip öylesine bir iki laf etmesi durumunda, Dubreuilh için olay kapanabilirdi. Ama bir türlü söyleyecek bir şey bulamadı. Dubreuilh ona biraz merakla bakıyordu:

"Sizden bu kadar nefret ettiğini biliyor muydunuz?"

"Yo, o kadar nefret etmez!.." Aceleyle ekledi: "Aslında anlattıkları doğru!..."

"Demek doğru?"

"Evet!" Yalan söyleme düşüncesi Henri'ye birden çok itici görünmüştü. Eh, kendisi bu gerçeği sindirdiğine göre, neden başkaları da anlamasındı? Onun için yenilir yutulur olan, diğerleri için de öyle olabilirdi! Cesaretle sürdürdü: "Bir Almanla yatmış olan Josette'i kurtarmak için yalancı tanıklıkta bulundum. Ahlaki değerlerimi fazla katı bulup kınardınız. Görüyorsunuz, epey yol katettim!"

"Bu Mercier'nin muhbir olduğu doğruymuş demek!"

"Evet, kurşuna dizilmeyi fazlasıyla hak etmişti." Dubreuilh'e baktı: "Aşağılık bir iş mi yaptığımı düşünüyorsunuz yoksa? Ben Josette'in mahvolmasını engellemek istedim! Havagazını açıp intihar etseydi, kendimi asla affetmezdim. Ama dünya üstünde bir Mercier'nin fazla ya da eksik olması, doğrusu ya uykularımı kaçıracak değildi."

Dubreuilh biraz duraksadı: "Ama eksik olması yine de daha iyi olurdu!"

"Elbette; ama eminim kendini öldürürdü Josette! Bunu bile bile göz yumabilir miydim?" diye sordu Henri heyecan içinde.

"Hayır," dedi Dubreuilh. Oldukça kararsız görünüyordu. "Epey zor anlar geçirmiş olmalısınız!"

"Kısa bir sürede verdim kararımı." Sonra omuz silkti: "Yaptığımdan gurur duyduğumu söyleyemem tabii..."

"Bu anlattıklarınız neyi kanıtlıyor biliyor musunuz?..." dedi Dubreuilh. Birden canlanmış gibiydi: "Kişisel ahlaki değerler diye bir şey yoktur! İşte yine aynı şey: Yani bir zamanlar inanmış olduğumuz, ama artık anlamını yitiren bir konu..."

"Öyle mi dersiniz?" dedi Henri. Ne olursa olsun, Dubreuilh'ün onu teselli etme biçiminden hoşlanmamıştı... "Doğru, kendimi köşeye sıkışmış hissetmiştim; başka bir seçeneğim de

kalmamıştı. Ama Josette'le yatmamış olsaydım, bunların hiçbiri gelmeyecekti başıma. Sanırım hata Josette'le ilişki kurmamda."

"Ama insan kendini her şeyden de alıkoyamaz ki!..." dedi Dubreuilh sabırsızlıkla. "Çilecilik anlayışının, ancak içten gelmesi halinde bir anlamı vardır. Ama bunun karşılığında da başka somut doyumlar gerekir! Yaşadığımız dünyada buna pek rastlanmıyor. Josette'le ilişkiniz olmasaydı, sonradan duyacağınız pişmanlık sizi başka saçmalıklar yapmaya iterdi."

"Olabilir!"

"Eğri bir yüzeyde dik bir doğru alınamaz! Dürüst olmayan bir toplumda, böyle bir yaşam sürdürmek olanaksızdır... Öyle ya da böyle, yakalanıveriyorsunuz! İşte, kurtulmamız gereken bir aldatmaca daha!..." diye sürdürdü Dubreuilh. "Kişisel kurtuluş diye bir şey yoktur."

Henri, Dubreuilh'e kararsızlık içinde bakıyordu: "O halde geriye ne kalıyor bizlere?"

"Sanırım pek fazla bir şey kalmıyor!"

Bir sessizlik oldu. Bu genel hoşgörü Henri'yi pek tatmin etmemişti: "Benim merak ettiğim, yerimde olsaydınız sizin ne yapacağınızdı?"

"Yerinizde olmadığıma göre söyleyemem ki! Her şeyi tüm ayrıntılarıyla anlatsanız daha iyi olur."

"Oldu, her şeyi anlatacağım," diye yanıtladı Henri.

Onuncu Bölüm

Uçak hiç mola vermeden Gander'den Paris'e uçmuş, alana varış saatinden iki saat önce inmişti. Bagajlarımı Invalides Garı'nda bırakarak otobüse bindim. Herkes beni hâlâ bulutlar üstünde uçuyor sanıyorken, puslu ve tenha bir sabahta Paris'e bu gizli varışım, sanki yersiz bir şeymiş gibi geliyordu bana. Henüz açılmamış büyük giriş kapısının önünde bir adam yerleri süpürmekteydi. Çöp tenekeleri henüz toplanmamıştı: Evet, dekor henüz yerleştirilmeden, oyuncular makyajlarını yapmadan önce gelmiştim. İnsan evine tekrar kavuşunca, davetsiz bir misafir gibi hissetmemeliydi kendini: Ama Nadine'i uyandırmamak için apartman kapısını usulca açıp kapatırken, bu kaçamak hareketlerim nedense bir suç işliyormuşum gibi bir duygu uyandırmıştı içimde. Robert'in bürosunda çıt yoktu; porselen kapı tokmağını çevirdim: Aynı anda başını kaldırarak gülümsedi ve koltuğunu geriye itti. Beni kucakladı.

"Vah yavrucuğum benim! Öyle yapayalnız çıkıp gelinir mi? Ben de şimdi seni karşılamaya geliyordum."

"Uçak iki saat önce geldi," dedim. Onu tıraşsız yanaklarından öptüm. Üstünde bir ropdöşambr vardı, saçları darmadağınıktı; gözleri ise uykusuzluktan şişmişti.

"Bütün gece çalıştınız, değil mi? Hiç iyi etmemişsiniz."

"Sen gelmeden önce şunları bitirmek istiyordum. Yolculuğun iyi geçti mi? Yorgun değilsin ya?"

"Yo, hep uyudum... Ya siz? Size bakan biri olmayınca kendinizi kapıp koyveriyorsunuz."

Konuşmamız neşe doluydu; ama Robert banyoya girdiği zaman, o sessizliği yeniden hissettim. İçeri girmeden önce kapı aralığından Robert'i başı önünde yazı yazarken gördüğümde, onun çok uzaklarda olduğunu hissettiğim zamanlardaki boğucu sessizliğin aynısıydı... Benim mevcut olmadığım bu çalışma odası ne kadar da bütünlük içindeydi!... Odanın tüm atmosferi Robert'in çalışmalarıyla dopdoluydu ve buram buram tütün kokuyordu; her şeyin altından kalkabilecek güçte bir düşünce, burada sanki geçmişi, geleceği, tüm evreni toplamış gibiydi. Her şey mevcuttu: Hem de eksiksiz... Bir rafın üstünde beni gülerken gösteren bir fotoğraf duruyordu. Eski bir resimdi, ama ben o resimde asla zaman aşımına uğramayacaktım. O resim beni temsil ediyordu. Oysa Robert dopdolu geçen günlerinde bana bir yer ayırabilmek için tüm geceyi uykusuz geçirmek zorunda kalmıştı. Elinde bitiremediği bir işi vardı; çünkü erken gelmiştim. Ayağa kalktım; insan döndüğünde olsun, yola çıktığında olsun, aslında günlük hayatın ayrıntılarından daha önemli olmayan bazı şeyler keşfeder. Var olan tüm tuzaklar önceden bilinebilse bile, yine de aptalca içine düşülür. Ama bunları düşünmek o tuzaklardan kurtulmama yardımcı olmuyordu: Kurtulamıyordum işte! Odam ne kadar da boştu! Divan ile pencere arasında kararsızca gidip geldiğim sürece de hep öyle boş kaldı. Masamın üstünde yığınla mektup birikmişti: Hastalar muayenehanemi tekrar ne zaman açacağımı soruyorlardı. Paule klinikten çıkmıştı, onu gelip görmemi istiyordu. Yazısının eskisi kadar çocuksu olmadığı ve daha az imla hatası yaptığı dikkatimi çekmişti; Mardrus'tan gelen bir not, bana onun tamamen iyileştiğini bildiriyordu. Nadine'e sarılıp öpmeye gittim, beni oldukça ölçülü bir ifadeyle karşıladı. Bana anlatacak bir sürü şeyi vardı; akşamı onunla geçireceğime söz verdim. Robert, Nadine, dostlar, işim... Ama yine de salonda bir ara öylesine kalıp "Benim burada işim ne?" diye düşünmekten kendimi alamadım.

"Beni mi bekliyordun?" dedi Robert. "İşte hazırım!"

Apartmandan çıkıp pek kalabalık sayılmayan sokaklarda dolaşmak hoşuma gitmişti. Rıhtımlar, Gobelins, Place d'Italie... Zaman zaman kafelerin önlerinde oturup dinlenerek uzun bir yürüyüş yaptık. Öğle yemeğini ise, Montsouris Parkı'nın lokantasında yedik.

Robert, canımın konuşmak istemediğini pekâlâ sezinlemişti; ama onun bana anlatacak çok şeyi vardı. Ve anlatıyordu da... Bıraktığımdan bu yana onu daha neşeli bulmuştum: Uluslararası politik durumu pek parlak bulmuyordu, ama yine de hayattan tekrar zevk almaya başlamıştı. Henri ile barışması onun için büyük önem taşıyordu; kitabı öyle çok yankı uyandırmıştı ki bu konuda ileri sürdüklerine rağmen, bir yenisine başlamıştı. Politik eylemin hâlâ olanaksız olduğu kanısındaydı; ama yine bu konunun üstünde düşünmekten kendini alamıyordu. Onu dikkatle dinliyordum. Öylesine yaşam dolu ve coşkuluydu ki söz ettiği o geçmişi bana kabul ettirecek gibi görünüyordu. Bu benim de geçmişimdi ve başka geçmişim yoktu: Ne de bu geçmişin vaat ettiği gelecekten daha başka bir gelecek! Yakında Henri'yi tekrar görecek ve tabii çok mutluluk duyacaktım: Kitabıyla ilgili Robert'in aldığı mektupları yakında okuyacak, onun gibi duygulanacak ve birlikte aynı mutluluğu duyacaktık. Bir süre sonra İtalya'ya gidecek olmamız, Robert kadar beni de sevindirecekti.

"Onca yolculuktan sonra tekrar yola çıkmak seni sıkmıyor mu?" diye sordu Robert.

"Hayır, aksine! Canım Paris'te kalmak istemiyor."

Önümüzde uzanan çimenlere, göle ve kuğulara bakıyordum: Belki bir gün Paris'i tekrar sevebilirdim. Yine kaygılarım, mutlu anlarım, seçimlerim olabilirdi! Buradaki yaşamım, yani gerçek yaşamım nasıl olsa günün birinde o sis bulutlarından sıyrılıp kendini kabul ettirecekti. Ve ben tekrar tüm varlığımla onu sürdürecektim. Birden konuşmaya başladım: Bir gece önce içinde olduğum dünyanın, koca bir okyanusun benden ayırdığı o dünyanın gerçek olduğunu dile getirme ihtiyacını duyuyordum: Geçirdiğim son haftayı anlattım ona. Ama bunu anlatmak, suskun kalmaktan da beterdi, tıpkı geçen yılki gibi kendimi feci şekilde suçlu hissediyordum. Robert her şeyi çok iyi anlıyordu, hem de fazlasıyla... Lewis ta uzaklarda, yokluğumla bir anda bomboş kalan bir odada uyanmak üzereydi. Susuyordu; yanında kimseler yoktu. Yapayalnızdı... Yatağımızdaki, kollarındaki yerim artık bomboştu. O sabah yaşadığı yıkımı hiçbir şey gideremeyecekti. Ona yapmış olduğum kötülük asla onarılamayacaktı.

Akşam döndüğümüzde Nadine:

"Paule gelip gelmediğini öğrenmek için telefon etti," dedi.

"Seni tam üç kez aradı," dedi Robert, "Onu gidip görmen gerek."

"Yarın giderim; Mardrus kesinlikle iyileştiğini söylüyor; ama gerçekte nasıl olduğunu bilmiyorsunuz herhalde? Henri onu bir daha görmedi mi?"

"Hayır," dedi Nadine.

"Tamamen iyileşmiş olmasaydı, Mardrus klinikten çıkmasına izin vermezdi," dedi Robert.

"İyileşmenin türleri vardır ama!" dedim.

Yatmadan önce Nadine'le uzun uzun konuştum: Henri'yle tekrar görüşüyordu ve bu durumdan son derece hoşnuttu. Ardından beni soru yağmuruna tuttu. Ertesi gün geldiğimi bildirmek için Paule'e telefon ettim: Sesi sakindi, az konuşuyordu. Geçen kış bana oldukça trajik görünen o sokağa, akşam saat on sularında vardığımda etrafın rahatlatıcı görünümü beni epey şaşırtmıştı: Akşamın ılık havası, pencerelerin açık camlarından evlere doluşuyor, insanlar evlerinden birbirlerine sesleniyorlar, küçük bir kız çocuğu ip atlıyordu. "KİRALIK ODA" tabelasının altındaki düğmeye bastığımda, kapı olağan bir şekilde açıldı. Her şey fazlasıyla olağandı. Her şey düzene girdiğine, mantık ve yaşamın günlük akışı üstün geldiğine göre, bunca taşkınlık, bunca aşırı davranışlar neye yaramıştı? Eğer bir gün ben de kayıtsızlıkla uyanacaksam, şu anki coşku dolu pişmanlık duygularım neye yarayacaktı? Paule, küçük dairesinin kapısını açtığında, onun geçen yılki düşmanca tavrı ve şaşkın haliyle karşıma çıkmasını nerdeyse ister hale gelmiştim...

Oysa şık, siyah bir elbise giymiş, güler yüzlü, şişman bir kadındı beni karşılayan! Kayıtsız ama dostça bir tavırla sarılıp beni öptü. Odası son derece düzenliydi, kırılan aynaların yerine yenileri konmuştu. Ve yıllardan bu yana ilk kez, tüm camlar açıktı:

"Nasılsın? Yolculuğun iyi geçti mi? Bluzun ne kadar da güzel! Oradan mı satın aldın?"

"Evet, Meksika'dan; gezdiğim o ülkeler herhalde senin de çok hoşuna giderdi." Kollarımın arasına bir paket koydum: "Sana birkaç kumaş aldım."

"Çok naziksin!" İpliği koparıp kutuyu açıverdi: "Ne harika renkler!"

O, işlemeli kumaşları kutudan tek tek çıkarırken pencereye yanaştım. Her zamanki gibi Notre Dame Kilisesi ve bahçeleri görünüyordu: Yıpranmış, sararmış, ipekli bir perdenin ardından heyula gibi yükselen o taş yapı! Karşıdaki kafeden Arap müziği

yükseliyor, bir köpek havlıyordu. Ve işte Paule iyileşmişti: Geçmişte kalmış bir akşamdı sanki; Lewis'e hiç rastlamamıştım ve onun eksikliğini duymayacaktım.

"Bana gittiğin ülkelerden söz etmelisin!" dedi Paule. "Her şeyi anlat bana; ama burada kalmayalım. Seni çok hoş bir yere götüreceğim: L'Ange Noir! Yeni açıldı, herkes oraya gidiyor."

"Herkesle kimleri kastediyorsun?" dedim kaygıyla.

"Herkes işte!" diye yineledi "Pek uzakta değil; yürüyerek gideriz."

"Tamam."

"Bak, gördün mü?" dedi Paule merdivenleri inerken. "Altı ay kadar önce 'Herkesle kimleri kastediyorsun?' desen ne kastettiğini kendime sorar, buna bir sürü yanıt bulurdum."

Biraz zoraki gülümsedim: "O günleri özlüyor musun?"

"Özlediğimi pek söyleyemem. Ama o zamanlar dünyanın benim için ne kadar renkli olduğunu bilemezsin! Bir sürü şeyin binlerce anlamı vardı. Eteğinin kırmızı rengi hakkında bile kendime sorular sorardım... Sözgelimi bak, şu serseriyi bir sürü değişik kişinin yerine koyardım." Sesinde bir tür özlem vardı.

"Şimdi dünya sana çok mu monoton görünüyor?"

"Yo, hiç de değil," dedi kesin bir sesle. "Böyle bir deneyim geçirmiş olmaktan memnunum, hepsi o kadar. Ama bak gör, yaşamım hiç de monoton olmayacak. Binlerce tasarım var."

"Neler bunlar, anlatsana!"

"Öncelikle bu daireyi bırakacağım. Sıkıcı oldu artık. Claudie kendi evine çağırdı beni, ben de kabul ettim. Ünlü olmaya kararlıyım," diye sürdürdü. "Gezip tozmak, yolculuk etmek, değişik insanlar tanımak, hem ünü hem de aşkı doyasıya tatmak istiyorum. Yaşamak istiyorum yani!" Bu son sözleri oldukça gösterişli bir şekilde söylemişti. Aynı ant içiyormuş gibi...

"Sahneye çıkıp şarkı söylemeyi mi, yoksa kitap yazmayı mı düşünüyorsun?"

"Kitap yazmayı... Ama daha önce sana göstermiş olduğum o saçmalıklar türünden değil. Kendimden söz edeceğim gerçek bir kitap! Çok düşündüm bu konuda. Öyle hafif, neşeli bir kitap olmayacak, ama sanırım olay yaratacak."

"İyi fikir! Söyleyecek dünya kadar şeyin var, bunları kağıda dökmelisin."

Coşkuyla konuşmuştum ama oldukça kuşkuluydum. Paule besbelli ki iyileşmişti; ama sesi, jestleri, mimikleri estetik ameli-

yatı geçirmiş o yapay çehreler kadar rahatsız ediciydi. Ölümüne dek normal bir kadın rolünü oynayacaktı herhalde; ama bu davranış giderek onu doğallıktan uzaklaştıracaktı.

"İşte burası," dedi Paule.

Chichen-Itza'nın cangılları kadar sıcak ve nemli bir bodruma indik: Sigara dumanları içinde salopetli gencecik kızların ve erkeklerin doluştukları gürültülü bir yerdi burası. Paule orkestraya yakın bir yerde herkesin bizi iyice görebileceği bir masa seçti ve kendinden emin bir tavırla iki duble viski ısmarladı. Bu yerin bize hiç de uygun olmadığını sanki fark etmemiş gibi görünüyordu.

"Tekrar sahneye çıkmayı düşünmüyorum. Sakın aşağılık duygusuna kapıldığımı sanma; eskisi kadar çekici değilsem de başka kozlarım var. Ama şu var ki şarkıcılık mesleğinde bazı insanlara fazlasıyla bağımlı olunuyor." Bana neşeli bir bakış attı: "Bak, o konuda haklıymışsın! Bağımlılık feci bir şey. Ben kendimi daha zorlu bir uğraşıya vermek istiyorum."

Anlattıklarını onaylayıp duruyordum. Kanımca seyirciyi cezbedecek artık hiçbir yönü kalmamıştı. Gerçekten de sahneye çıkmanın dışında bir şey denemesi daha iyi olurdu.

"Kendi öykünü romanlaştırmayı mı düşünüyorsun, yoksa olduğu gibi anlatmayı mı?"

"Şu anda bir arayış içindeyim. Yeni bir anlatım biçiminin arayışı! Henri'nin asla bulamadığı bir tarz yani. Romanlarının hepsi de öldüresiye klasik!"

Kadehini bir dikişte bitirdi: "Geçirdiğim bu krizi atlatmak kuşkusuz çok güç oldu. Ama kendimi sonunda bulduğuma öyle memnunum ki!"

Ona içten bir şeyler söyleyebilmek isterdim. Onu mutlu gördüğüme ne kadar sevindiğimi söylemek gibi! Ama sözcükler dudaklarımm arasında takılıp kalmıştı sanki. Beni ürküten şey-se, o kararlı sesi ve yüzündeki katı ifadeydi: Paule şu anda kendini kaybettiği zamanlardan çok daha yabancı geliyordu bana. Tedirginlikle konuştum: "Çok zor anlar geçirmiş olmalısın."

"Eh! Oldukça!" Etrafına şaşkınlıkla baktı: "Bazı günler her şey bana öyle komik görünüyordu ki boyuna gülüyordum... Bazı günler de dehşet içinde kalıyordum. Ve bana deli gömleği giydirmek zorunda kaldılar."

"Sana elektroşok tedavisi uygulandı mı?"

"Evet; öyle garip bir haldeyim ki o an korkmadım bile! Ama geçen gece rüyamda şakağıma bir kurşun sıkılmış olarak gördüm kendimi ve dayanılmaz bir acı duydum. Mardrus bunun belleğimde yer etmiş bir anıdan kaynaklandığını söyledi."

"Mardrus iyi bir doktor, değil mi?" diye sordum biraz kararsızca.

"Mardrus mu? Müthiş bir insan o!" Paule heyecanla konuşmuştu. "Tüm bu karmaşanın anahtarını nasıl oldu da bulup çıkardı, hayret verici bir şey. Aslına bakılırsa ben de fazla direnmedim," diye ekledi.

"Psikanalizin bitti mi?"

"Tam olarak değil ama, en önemlisi bitti."

Soru sormaya bir türlü cesaret edemiyordum; ama o, kendiliğinden anlatmaya devam etti:

"Sana erkek kardeşimden hiç söz etmedim değil mi?"

"Hayır, hiç! Erkek kardeşin olduğunu bilmiyordum bile."

"On beş aylıkken öldü; bense dört yaşındaydım. Bundan yola çıkarak, Henri'ye olan aşkımın neden patolojik bir hal aldığını anlamak hiç de zor değil."

"Henri de iki üç yaş küçüktür senden," dedim.

"Tamam işte! O çocuksu kıskançlığım, kardeşimin ölümünden sonra Henri'ye karşı takındığım mazoşist tutumu da açıklayan, şiddetli bir suçluluk duygusuna yol açmıştı. Bu adamın adeta kölesi haline geldim; onun uğruna her tür kişisel başarıdan vazgeçtim. Gölgede kalmayı, bağımlılığı yeğledim. Kendimi bağışlatmak için yaptım bunu: Henri aracılığıyla, ölmüş kardeşim günahlarımı artık affetsin diye." Gülmeye başladı: "Düşünsene bir! Onu adeta bir kahraman, bir aziz yerine koymuştum. Zaman zaman hatırlayıp kendi kendime gülüyorum."

"Onu bir daha gördün mü?"

"Yo, hayır! Bir daha da asla görmeyeceğim," dedi coşkuyla. "Durumdan yararlanmasını iyi bildi."

Sustum; Mardrus'un Paule'e uyguladığı açıklama türünü iyi bilir, gereğinde ben de hastalarımda kullanırdım. Yabana atılacak bir şey değildi bu açıklama. Gerçekten de Paule'ü iyileştirebilmek için, o güzelim sevgisini geçmişteki yaşamöyküsüyle birlikte yok etmek gerekiyordu; ama ister istemez aklıma şu örnek geliyordu: Ancak tükettikleri organizmayla birlikte tümden yok edilebilecek olan o mikroplar! Henri, Paule için ölmüştü, ama Paule de ölmüştü; donuk bakışları ve terleyen yüzüyle yanımda

oturan ve viskisini yudumlayan o şişman kadını sanki tanımıyordum. Bana gözlerini dikip baktı:

"Ya sen?"

"Ben mi?"

"Amerika'da neler yaptın?"

Duraksadım: "Bilmem hatırlıyor musun, sana orada biriyle tanıştığımı anlatmıştım."

"Hatırlıyorum... Amerikalı bir yazarla, öyle değil mi? Onu bir daha gördün mü?"

"Bu üç ayı onunla geçirdim."

"Onu seviyor musun?"

"Evet."

"O halde ne yapacaksınız?"

"Onu görmek için gelecek yaz yeniden Amerika'ya gideceğim."

"Ya sonra?"

Omuz silktim. Yanıtlarını benim bile umutsuzca içime gömmeye çalıştığım bu soruları bana ne hakla sorabilirdi?

Elini çenesine dayadı ve ısrarla bakmaya devam etti

"Neden onunla yeni bir yaşama başlamıyorsun?"

"Yeni bir yaşam istemiyorum ki!"

"Ama onu seviyorsun!"

"Evet ama, benim gerçek yaşamım burada."

"Buna karar veren sensin! Gidip başka yerde yaşamana kimse engel olmuyor ki!"

"Robert'in benim için ne ifade ettiğini pekâlâ bilirsin," dedim istemeye istemeye.

"Evet, onsuz yapamayacağına kendini inandırdığını biliyorum," dedi Paule. "Ama Robert'in senin üstündeki etkisinin nereden kaynaklandığını bilemiyorum: Sen de bilmiyorsun aslında." Beni dikkatle incelemeyi sürdürüyordu:

"Yeniden bir psikanaliz yaptırtmayı düşündün mü hiç?"

"Hayır."

"Korkuyor musun?"

Omuz silktim: "Yo, değil, ama ne işe yarayabilir ki?"

Bir psikanaliz kendi hakkımda birtakım şeyler öğrenmeme tabii ki yardımcı olabilirdi. Ama bunun bana neler kazandırabileceğini pek kestiremiyordum. Daha derine gitmeyi de asla kabul edemezdim. Neden duygularım birer hastalık olsundu?

"Bayağı kompleks var sende," dedi Paule düşünceli bir tavırla.

"Olabilir, ama beni rahatsız etmedikten sonra..."

"Böyle bir şeyi asla kabul etmezsin ki!... İşte bu da kompleksinin dahil... Robert'e bağımlılığın örneğin: Bu da kompleksten kaynaklanıyor. Eminim bir psikanaliz seni bundan kurtarır."

Gülmeye başladım: "Neden Robert'i bırakayım ki?"

Garson önümüze iki kadeh viski daha koymuştu; Paule kadehinin yarısını dikti.

"Ünlü birinin gölgesinde yaşamak kadar sakıncalı bir şey yoktur; insan tüm gücünü yitirir. Sen de kendini bulmalısın artık. İçsene!" dedi birden eliyle bardağımı işaret ederek.

"Sence biraz fazla içmiyor muyuz?"

"Neden fazla olsun?"

Doğruydu, neden fazla olsun? Alkolün içimde yarattığı kıpırdamadan ben de hoşlanırdım. Zaman zaman insana bedenini taşımak zor gelir, ondan silkinip kurtulmak ister. Bunu asla yapamaz, ama en azından yapmayı düşler. Ben de Paule'le birlikte içtim; sözcüklerin üstüne basa basa konuşuyordu:

"Hiçbir erkek bizden bekledikleri hayranlığı hak etmez... Emin ol hiçbiri! Sen de oyuna geliyorsun, Robert'e yazacak zaman tanı, bir tomar da kâğıt ver, başka hiçbir şeye gereksinim duymaz."

Orkestranın gürültüsünü bastırmak için olanca sesiyle konuşuyordu. Bize hayretle mi bakıyorlardı, yoksa bana mı öyle geliyordu. İyi ki içlerinden birçoğu yüzlerinde donuk bir ifade, kendilerinden geçmişçesine pistte dans edip duruyordu.

Sinirli bir şekilde lafa girdim: "Robert'le birlikte kalmamın nedeni, özveri değil ki!"

"Sadece alışkanlık bile olsa, iyi bir neden sayılmaz," dedi Paule. "Kaderimize boyun eğmek için daha çok genç sayılırız," Sesi giderek coşuyor, gözleri buğulanıyordu: "Öcümü alacağım artık. Kendimi ne mutlu hissettiğimi bir bilsen!"

Terli yüzünde, gözyaşları derin izler bırakıyordu. Ama farkında bile değildi. Belki de o kadar çok gözyaşı dökmüştü ki teni adeta hissizleşmişti... On yıl yaşamına onca anlam katan, gurur veren ve şimdi de pis bir hastalık haline gelen bu aşkın ardından, onunla birlikte ağlamak geliyordu içimden. Bir yudum viski alıp sanki bir tılsımmış gibi bardağımı elimde sımsıkı tuttum. "Geçmişimin küllerini gülerek rüzgâra savurmaktansa, ölesiye acı çekmek daha iyi," diye düşündüm.

Bardağım birden masanın kenarına çarptı: "Ben de sonunda öyle olacağım! İnsan gülüyormuş gibi yapar, ama son kaçınılmazdır; geçmiş asla olduğu gibi korunamaz. Robert'e sadık kalmak istiyorum, öyleyse belleğimin bir gün ihanet edeceği kişi Lewis olacak... Artık yanında yer alamayacağım gerçeği, beni yüreğinden söküp alacak; ben de onu belleğimin derinliklerine gömeceğim," diye düşünüyordum. Paule konuşmasını sürdürüyordu, ama onu artık hiç duymaz olmuştum. "Neden mahkûm edeceğim kişi Lewis olsun?" Ona "Hayır" demiştim. O an benim için başka bir yanıt düşünmek olanak dışıydı. Ama öyle demem mi gerekirdi? "Robert'e yazarak zaman tanı, bir tomar kâğıt da ver, başka hiçbir şeye gereksinim duymaz," demişti Paule; bensiz de dopdolu olabilecek bir çalışma odası gözümün önüne geliyordu. Geçen yıl zaman zaman kendimi vazgeçilmez görme arzusuna kapılmıştım. Ama böyle dönemlerde bile, Robert için önemli olan hiçbir konuda ona yardımcı olamıyordum. Gerçek sorunlarını hep tek başına göğüslerdi. Oysa, orada, uzaklarda bana gereksinim duyan bir erkek vardı; kollarının arasında bir yerim vardı ve şu anda boştu o yer! Neden o yer boş kalsındı? Robert'e tüm benliğimle bağlıydım; yaşamımı ona seve seve feda ederdim. Ama o, benden bunu istemiyordu ki! Zaten hiçbir zaman, hiçbir şey istememişti benden. Robert'in varlığının bana verdiği mutluluk, yine yalnızca bana aitti. Onunla kalmak ya da bırakıp gitmek! Bu kararı vermek de salt bana aitti... Kadehimi bir dikişte boşalttım. Peki ya Chicago'ya yerleşip zaman zaman buraya gelsem? Aslına bakılırsa o kadar olmayacak bir şey sayılmazdı; Robert her dönüşümde sanki hiç ayrılmamışız gibi gülümseyecek ve artık aynı havayı solumadığımızın farkına varmayacaktı. Onsuz yaşamın tadı ne olurdu? Bunu göz önünde canlandırmak bile zordu; ama bundan böyle yaşamımı burada sürdürürsem, bu günlerin nasıl geçeceğini kestirebiliyordum: Katlanması olanaksız bir pişmanlık ve anlamsızlık içinde!

Eve çok geç döndüm; çok içki içmiştim, bir türlü uyuyamıyordum. Sabah kahvaltısında Robert biraz azarlarcasına baktı:

"Hiç de iyi görünmüyorsun."

"Doğru dürüst uyuyamadım; çok da içki içmişim."

Sandalyemin arkasına geçip ellerini omzuma koydu: "Döndüğüne pişman mısın?"

"Bilemiyorum! İnsanın kendisine gereksinim duyan bir kişinin yanında olmaması bazen çok anlamsız geliyor. Gerçek bir

gereksinim! Bana karşı daha önce kimse böyle bir şey duymamıştı. Ve ben orada değilim."

"Orada her şeyden uzak yaşayabileceğine ve mutlu olacağına inanıyor musun?"

"Siz olmasaydınız en azından deneyebilirdim... Mutlaka yapardım bunu."

Robert ellerini omuzlarımdan çekip, gerileyerek bana düşünceli düşünceli baktı: "Mesleğin, dostların artık olmayacak, etrafındaki insanlar seninle aynı kaygıları paylaşamayacaklar. Aynı dili bile konuşamayacaksınız! Geçmişinle ve tüm değer verdiğin şeylerle bağlantın kopacak! Buna uzun süre katlanabileceğini sanmıyorum."

"Doğru olabilir."

Evet, Lewis'le birlikte yaşamım pek sınırlı olurdu; kendi vatanım olarak benimseyemeyeceğim o kocaman ülkede, ne kendime bir yaşam kurabilir ne de çevremdekilere uyum sağlayabilirdim. Ancak sevdiği erkeğe sıkı sıkıya bağlı, seven bir kadın olurdum. Oysa salt aşk uğruna yaşayan biri olamazdım ben. Öte yandan da her sabah kimsenin bana ihtiyaç duymayacağı bir gün daha getireceğini düşünerek uyanmak, böyle bir yükü omuzlamak beni yıldırıyordu. Robert bana ihtiyaç duyduğunu söylemedi. Hiçbir zaman da söylememişti. Ama eskiden bir tartışma konusu haline gelmezdi bu; yaşamım ne gerekliydi ne de boş! Sadece benim yaşamımdı işte... Ama şimdi Lewis bana şu soruyu sormuştu: "Neden hep benimle kalmanız mümkün olmasın? Neden?"

Oysa onu asla düş kırıklığına uğratmayacağıma söz veren ben, "Hayır, olamaz," demiştim. Bu "hayır" sözcüğünü iyice doğrulamak gerekiyordu. Ve ben doğrulayamıyordum... Neden? Neden? Sesi hâlâ kulaklarımdaydı. Birden kendimi toparlayarak düşündüm: "Bazı şeyleri onarmak henüz mümkün." Lewis hâlâ yaşıyordu, ben de öyle. Okyanuslaraşırı olsa bile diyaloğumuzu sürdürebilirdik. Bir haftaya kadar yazacağına dair söz vermişti; eğer mektubunda beni çağırırsa, özleminde bir çağrı sezinlenirse, işte o zaman içinde bulunduğum o güvence ortamından kopma gücünü bulabilirdim kendimde. "Tamam geliyorum! Beni istediğiniz sürece yanınızda kalmak üzere geliyorum," diyebilirdim.

Robert'le ben yolculuk planlarımızı yaptık. Bir sürü hesaptan sonra Lewis'e mektubunu, Amalfi'ye postrestant yollamasını

bildirdim. On iki gün boyunca geleceğim belirsiz kalacaktı yani. On iki gün sonra, belki de kendimi kaybedip bilinmeyen bir geleceğe terk edecek ya da yokluğa ve bekleyişe gömülecektim. Şimdilik ne orada ne buradaydım. Ne kendim gibiydim ne de başkası! Sadece zaman öldürmeye çalışan bir tür robot. Oysa zaman genelde su gibi akıp giderdi. Ne var ki bu kez geçmek bilmiyordu. Uçağa, otobüse, gemiye bindik; Napoli, Capri ve Pompei'yi tekrar gezdim, Herculaneum ve Ischia'yı keşfettik. Robert'in yanından bir an ayrılmıyordum; onu ilgilendiren her şey benim de ilgimi çekiyor, anılarını hatırlıyordum. Ama ya beni tek başıma bıraktığı zamanlarda? İşte o zaman altüst oluyordum... Okur gibi yapıyor ya da çevremdekilere kayıtsızlıkla bakıyordum; zaman zaman bir şizofren kesinliğiyle Chicago'ya gelişimi, Chichicastenango'daki geceyi, vedalaşmamızı görür gibi oluyordum. Çoğu zaman da uyuyordum; hiç bu kadar uyumamıştım diyebilirdim.

Robert, Ischia'yı sevmişti; onun için orada uzun süre kaldık ve Amalfi'ye de belirlediğimiz tarihten üç gün sonra varabildik. "En azından içim rahat!" diye düşündüm otobüsten inerken. "Mektup postada çoktan bekliyordur beni..." Robert'i bavullarla birlikte meydana bırakıp doğru postaneye gittim. Koşmamak için kendimi zor tutuyordum. Tüm postanelerde olduğu gibi buraya da toz ve zamk kokusu ile birlikte ölgün bir hava hâkimdi. Ortalık az çok aydınlık sayılırdı; memurlar küçük bölmelerinde neredeyse hareketsiz duruyorlardı. Öyle bir yer izlenimi veriyordu ki, günler sanki bir yıl kadar uzun sürüyor, hareketler gün boyu yineleniyor ve hiçbir şey hiçbir zaman değişmiyor gibiydi. Bir gişenin önünde kuyruğa girdiğimde kalbimin neden böyle delicesine çarptığına pek bir anlam verememiştim. Genç bir kadın elindeki bir zarfı açtı ve hemen ardından yüzünde geniş bir tebessüm belirdi; bu, beni de yüreklendirmişti. Kendinden emin bir hareketle pasaportumu uzattım. Görevli memur, ardında dizili duran evrak gözlerine bir bakış bile atmaksızın, dolaptan bir paket çekti ve kâğıtları karıştırmaya koyuldu. Sonunda da bulduğu zarfı bana uzattı: Nadine'den bir mektuptu!

"Bir tane daha olmalı," dedim.

Nadine'in mektubu, postanın iyi işlediğinin ve gönderilen mektupların yerine ulaştığının bir kanıtıydı. Israr ettim:

"Başka bir mektup geleceğinden eminim."

İtalyanlara özgü o sevimli gülümseyişle paketi önüme koydu: "Bir de kendiniz bakın!" dedi.

Denal, Dolincourt, Dellert, Despeux; tekrar başa döndüm: Paketi A'dan Z'ye yeniden inceledim. Bir sürü mektup! Burada haftalardır kimsenin gelip almadığı mektuplar vardı: Neden herhangi bir değiştokuş mümkün değildi ki! Umutsuzca sordum:

"Peki ya, D harfindeki evrak gözünde adıma bir şey yok mu?"

"Yabancılara gelen tüm mektuplar bu paketin içindedir."

"Siz yine de bakın!"

Baktı ve başını hayır anlamında salladı: "Ne yazık ki hiçbir şey yok!"

Postaneden çıktım: Kaldırımda öylesine kalakalmıştım. Korkunç bir atlamaydı bu! Neredeyse bastığım yerden, takvimden, kendi ismimden bile kuşku duyar olmuştum. Lewis yazmıştı, mektuplar postaneye sorunsuz ulaşıyordu. Öyleyse Lewis'in mektubu burada, bu paketin içinde olmalıydı: Ama yoktu işte! "Haber alamadım... Meraktayım!" diye bir telgraf çekmek için vakit henüz çok erkendi. Ağlamak için de çok erken!... Alt tarafı olağan bir gecikmeydi söz konusu olan. Böyle derin bir üzüntüye kapılmaya hakkım yoktu; tarihleri yanlış hesaplamış olmalıydım; insanın yanlış bir hesap yüzünden ölmesi ender görülmüştür. Yine de Robert'le birlikte denize bakan çiçekler içindeki bir terasta akşam yemeğini yerken tüm hayatiyetimi yitirmiş gibiydim. Robert bana, Henri'yle sık sık görüşen Nadine'den söz ediyordu; ben de yanıt veriyor ve birlikte Ravello şarabı içiyorduk. Şişedeki etiketin üstündeki bıyıklı adam sanki bize gülümsüyordu. Balıkçı sandallarının fenerleri denizde parıldıyordu; etrafımızda yoğun bir çiçek kokusu hissediliyordu: Sarı bir kâğıdın üstüne koyu mürekkeple yazılmış sözcüklerin dışında her şey tamamdı. Oysa, bunlarda bir var olmayışın işaretleri olacaktı. Var olmayışın yokluğu! Bu hiçbir şey demek değildi! Ama her şeyi yiyip bitiriyordu.

Ertesi gün bir mektup aldım: Lewis, New York'tan yazıyordu. Yayıncıları kitabının onuruna muhteşem bir parti düzenlemişlerdi. Bir sürü insanla görüşüyor ve çok eğleniyormuş. Tabii ki beni unutmuş değildi! Mektubu şefkat dolu, neşeli sözlerle dopdoluydu. Ama satırların arasında gelmemi çağrıştırır herhangi bir şey hissetmiyordum. Deniz kenarında, postanenin tam karşısındaki kafenin terasına oturdum; mavi önlüklü, yuvarlak şapkalı küçük kızlar, plajda oynayıp duruyorlardı. Onlara uzun uzun baktım; bir şey hissetmez olmuştum. On beş gün boyu,

Lewis'in hayalini kafamda oluşturmuştum: Çehresinde sitemle sevgi arasında kararsız bir ifade vardı; beni kollarının arasında sımsıkı tutmuştu: "Sizi hiç bu kadar çok sevmemiştim", "Geri dönün!" gibi sözler söylüyordu. Oysa Lewis, New York'taydı ve artık tanıyamadığım çehresinde, bana yönelmeyen bir gülümseyiş belirmişti. O Lewis, terasın önünden geçen şu bey kadar gerçekti. Benden geri dönmemi istemiyordu. Yoksa artık bunu arzulamaz mı olmuştu?. Bu kuşkuyu duydukça ona koşup gitmek için gerekli tüm gücümü yitiriyordum. Geçen yıl gibi bekleyecektim. Ama artık kendimi bu acı dolu bekleyişe neden mahkûm ettiğimi bilemiyordum."

Palermo'ya, Sirakuza'ya daha başka mektuplar geldi; Lewis eskisi gibi bana haftada bir mektup yolluyordu. Yine eskisi gibi hepsi "love" sözcüğüyle noktalanıyordu. Bu sözcük birçok şey söylüyordu ve aynı zamanda da hiçbir şey! Hâlâ bir aşk sözcüğü müydü, yoksa kalıplaşmış bir laf olarak mı kullanılıyordu? Lewis sevgisini o kadar ölçülü bir biçimde belirtirdi ki, bu mektuplardaki sevgi payını kestiremiyordum. Bir zamanlar benim için bulup çıkardığı cümleleri okurken, onun dudaklarına, kollarına kavuşur gibi olurdum: Şimdi artık satırlarının içimi ısıtmayışı ondan mı kaynaklanıyordu, yoksa benden mi?

Sicilya'nın güneşi tenimi yakıp kavuruyordu, ama içim buz kesilmişti. Balkonda oturuyor ya da kumlara uzanarak yanıp tutuşan gökyüzüne, denize bakıyor ve sürekli ürperiyordum. Bazı günler denizden bile nefret eder hale gelmiştim. Bekleyiş kadar biteviye ve monotondu. Deniz öylesine masmaviydi ki adeta bir akvaryumu andırıyordu. Gözlerimi yumuyor ya da kaçarcasına uzaklaşıyordum oradan.

Paris'e evime dönüp de yapılması gereken bir sürü işle karşı karşıya gelince "Artık toparlanmam gerek," diye düşündüm. Kesilmiş bir mayonezi halletmek gibi bir şeydi bu: Olabilirdi, neden olmasın? İnsan sırtını yaslayıp yaşadığı kaygılara, sıkıntılara şöyle bir bakabilirdi... Robert'in yanına oturabilir, birlikte konuşabilirdik ya da Paule'le birlikte viski içerek içimi açabilirdim. Ayrıca, kendime öğütler vermeyi de pekâlâ başarabiliyordum. Bazı olaylardan dolayı, kendisine gereğinden fazla değer verdiğim Lewis, yaşamımda ancak ikincil bir olguydu. Kendimi cinsel ilişkiden uzak tuttuğum onca yıldan sonra, yepyeni bir aşk tatmak istemiştim ve buna bile bile zemin hazırlamıştım. Bu serüveni gözümde fazlasıyla yüceltmiştim; çünkü kadınlık yaşamı-

mın bitmekte olduğunu biliyordum; ama ne var ki bundan vazgeçebilmem olasıydı. Lewis'in benden kopması durumunda, o eski sade yaşamıma kolayca dönebilirdim ya da kendime başka sevgililer arayabilirdim. Arayan bulur derler hep! Yaptığım hata bedenimi fazlasıyla ciddiye almaktı! Belki bir psikanaliz sayesinde her olaya kayıtsızca yaklaşmayı öğrenebilirdim. Sevdiğine ihanet etmeden acı çekmek ne kadar da güçtü. Birkaç kez kendime: "Bir gün bu serüven son bulacak ve belleğimde güzel bir anı olarak kalacak. Bunu şimdiden kabullenmeliyim!" diye yineleyip durmuştum. Ama hemen ardından da isyan etmiştim. Anlamsız bir komediydi bu! İlişkimizi salt ben şartlayamazdım: Bu, Lewis'i soyut bir varlık olarak alıp kendimi de bir anda görünüp kaybolan biri gibi algılamak ve geçmişimizi birkaç soluk anıya dönüştürmek anlamına gelirdi. Oysa bizim aşkımız, yaşamımdan soyutlayarak bir gün kendime anlatacağım basit bir öykü değil. Varlığını benim dışımda da sürdürüyor! Lewis'le ben bu serüveni birlikte yaşıyoruz. İnsan gözlerini kapatmakla güneşi yok sayamaz? Bu aşkı yadsımak ise, gerçeğe gözleri kapamak olacaktı. Yo, hayır! Bu tür düşüncelerin, anlamsız yalnızlığın getireceği yürekler acısı avuntuları istemiyordum. Artık yadsımanın bir tür aldatmaca olduğunu kavramıştım. Aslında bastıramadığım duygularımdı. Lewis'in mektuplarını her açtığımda, tüm benliğimi saran kaygıya karşı koymaktan yoksundum. Mantıklı akıl yürütmeler, içimdeki boşluğu asla dolduramayacaktı. Çaresizdim yani...

Ne uzun bir bekleyiş! On bir ay kaldı, sonra dokuz ay ve aramızda hâlâ o değişmeyen ülkeler, denizler ve belirsizlik ortamı.

Yaz sonbahara dönüştü. Bir ekim günü, Nadine benimle konuşmaya geldi:

"Sana bir haberim var."

Bakışlarında kaygı ve meydan okumayla karışık belirsiz bir ifade okunuyordu.

"Nedir?"

"Hamileyim."

"Emin misin?"

"Tabii eminim, doktora gittim."

Nadine'e dikkatle baktım: Kendini korumasını iyi bilirdi, ama bakışlarında kurnazca bir ışıltı vardı. "Bunu isteyerek yaptın, değil mi?"

"Ne olacak yani? Çocuk sahibi olmayı istemek bir suç mu?"

"Çocuğun babası Henri mi?"

"Onunla yattığıma göre, herhalde odur!" dedi Nadine kıs kıs gülerek.

"Peki kabul etti mi bu durumu?"

"Henüz bir şey bilmiyor."

Israr ettim: "Peki çocuk istiyor muydu?"

Nadine duraksadı: "Ne düşündüğünü sormadım."

Bir sessizlik oldu, tekrar konuştum: "O halde ne yapmayı düşünüyorsun?"

"İnsan bir çocukla ne yapabilir ki? Sarıp, sarmalayıp bir kenara mı koyayım?"

"Yani, Henri'yle evlenmeyi mi düşünüyorsun demek istedim."

"Orası onun bileceği iş."

"Senin de bir fikrin vardır elbette."

"Evet, var: Çocuğum olsun istiyorum! Ötesine gelince, kimseden bir şey beklediğim yok."

Nadine bana bu anne olma isteğinden hiç söz etmemişti. Acaba onunla evlenmeye zorlamak için Henri'yi oyuna getirmek mi istemişti? Yoksa ben mi kötü niyetliydim?

"İstemek durumunda kalacaksın ama... En azından bir süre için baban ya da Henri, seni zorunlu olarak destekleyecekler."

Nadine, yarı alaycı yarı hoşgörülü bir ifadeyle gülmeye başladı: "Haydi bakalım bana öğüt ver! Bunu yapmaya can attığın besbelli."

"Eminim önerilerimi ileride başıma kakacaksın."

"Sen yine de söyle!"

"Gerçekten istediğinden emin olmadan Henri'nin kafasına evlenme düşüncesini sokma. Yani sadece çocuğu ve seni düşündüğünden değil, kendisi için de uygun olacaksa evlenin. Yoksa berbat bir evlilik olur bu!"

"Kafasına zorla bir şey sokacağım yok," dedi Nadine en tiz sesiyle. "Ama neden evlenmek istemesin? Bir erkeğe çocuk isteyip istemediği sorulunca, tabii bir an telaşa kapılır. Ama çocuk ortaya çıkınca da memnun olur. Bence Henri için çocuk sahibi evli bir insan olmak çok yararlı olacak. Bohem yaşamı artık modasını yitirdi." Sustu. Soluk soluğaydı neredeyse.

"Sen sordun, ben de söyledim! Evliliğin Henri ya da senin için bir yük olmayacağına gerçekten inanıyorsan, evlenin!"

Nadine'in evlilikte mutluluğu bulacağına doğrusu pek inanmıyordum. Çocuğuna ve kocasına kendini adamış bir kadın olarak göremiyordum onu. Ayrıca Henri, onunla zorunluluk gereği evlenseydi, acaba bunun için Nadine'e kin beslemez miydi? Henri'ye herhangi bir soru sormaktan çekiniyordum. Beni bir kenara çekip, konuşmaya ilk yeltenen o oldu: Bir akşam her zamanki gibi Robert'in çalışma odasına gireceğine, odamın kapısını vurdu: "Sizi rahatsız etmiyorum ya?" diye sordu.

"Yok canım."

Divanın ucuna oturdu: "İnsanları demek ki burada parçalıyorsunuz!" dedi. Eğleniyormuş gibi bir hali vardı.

"Evet! Yoksa denemek mi istiyorsunuz?"

"Kim bilir... Kendimi neden bu kadar normal hissettiği belki de siz anlatabilirsiniz bana! Garip bir şey değil mi?"

"Bundan daha garip bir şey olamaz!" Öyle bir inançla konuşmuştum ki bana biraz şaşkınlıkla baktı:

"O halde mutlaka tedavi olmalıyım!" dedi neşeyle. "Ama size bundan söz etmeye gelmedim" diye ekledi gülümseyerek. "Bir anlamda, sizden kızınızı istemeye geldim sayılabilir..."

Ben de gülümsedim: "İyi bir eş olur musunuz acaba?"

"Elimden geleni yaparım. Bana güveniyor musunuz?"

Bir an kararsız kaldım ve ardından açık bir şekilde konuşmaya başladım: "Eğer sadece Nadine'in sorununu halledecek diye evleniyorsanız, doğrusu pek güvenemiyorum."

"Ne demek istediğinizi anlıyorum. Ama hiç korkmayın. Paule'le yaşadıklarım bana ders oldu. Bir kere şu var ki, Nadine'e çok bağlıyım. Hem belki çok şaşıracaksınız, ama aile reisi olmak beni cezbediyor."

"Doğrusu ya şaşırttınız!"

"Ama gerçek bu! Aslında ben bile şaşırdım, ama Nadine bana hamile olduğunu söyleyince yüreğimde bir şeyler kıpırdadı. Bunu size nasıl anlatsam? İnsan, sonunda herkesin eleştirdiği bir kitap ortaya çıkarmak ya da seyirciyi tedirgin eden piyesler yazabilmek için zorlu bir uğraş veriyor. Bu kez salt bedenimin sesine kulak verip canlı bir şey yaratıyorum; bu, sadece kâğıtta kalan bir kahraman değil, etten kemikten gerçek bir çocuk! Hem de üstelik kolayca..."

"Umarım yakın bir gelecekte beni de anneanne olma fikri cezbeder... En kısa zamanda evlenmeyi planlıyorsunuzdur herhalde? Nasıl bir düzen kurmayı düşünüyorsunuz? Bir ev bulmanız gerekecek."

"Paris'te kalmayı düşünmüyoruz," dedi Henri. "Hatta Fransa'dan ayrılmak istiyorum bir süre; İtalya'nın bazı şehirlerinde oldukça düşük fiyatlara ev kiralanabiliyormuş."

"Peki, ama o zamana kadar?"

"Pek öyle plan yapmaya vaktimiz olmadı."

"Şimdilik St. Martin'e yerleşebilirsiniz. Ev yeterince büyük."

Fikrim Nadine'in de hoşuna gitmişti. Tahminime göre kötü anıları olduğu için bahçedeki küçük pavyonda oturmak istememişti. İkinci katta iki büyük oda ayarladı kendilerine. Sekreterlik işini bırakarak çocuk bakımıyla ilgili kitap karıştırmaya koyuldu. Çocuklar için alışılanların ötesinde, parlak renklerde bebek giysileri dikti; besbelli bu çok eğlendiriyordu onu... Herkes için hoş bir dönem gibi görünüyordu. Henri türlü politik sorunlarından kurtulduğuna çok memnundu. Robert ise o yaşamı pek özlemişe benzemiyordu. Paule'ün de yeni yaşamında çok mutlu olduğu apaçıktı. Artık sözüm ona sekreterlik yaptığı Belzunce konağında oturuyordu; Claudie, giysilerini ona ödünç veriyor, beraberinde her yere götürüyordu. Büyük bir coşkuyla gittiği yerlerden, sevgililerinden söz ediyordu. Zaferini benimle paylaşmak istiyordu.

"Kendine şık bir gece elbisesi diktirsene!" dedi. "Şöyle güzelce giyinip toplantılarda çalım atmayı canın çekmiyor mu?"

"Kime çalım atayım?"

"Her neyse, bir öğleden sonra kıyafetine mutlaka ihtiyacın var. Meksika'dan aldığın o harika kumaş nerede?"

"Bilmem! Dolaba kaldırmış olmalıyım."

"Hemen çıkarıp bul onu! "

İnsana gülünç gelen bir heyecanla, dünyanın bir ucunda bir zamanlar yaşlı bir yerli kadının omuzlarında taşıdığı o şahane kumaş parçasını dolabımda aramaya koyuldu.

"İşte bak burada! Bu kumaştan harika bir bluz çıkabilir."

O vitray ve mozaik renklerindeki nakışlı kumaşa şaşkın şaşkın dokundum. Kokulu tütsülerin yükseldiği uzak bir yörede, bir gün beni seven bir erkek kollarıma atıvermişti bu kumaşı. Nasıl olmuştu da şu an burada somutlaşıvermişti? Geçmiş günlerde kalmış bu eski düşten gerçek yaşamıma ait hiçbir bağlantı yoktu ki! Oysa huipil, Paule'ün elleri arasındaydı işte! Birdenbire gerçekte nerede olduğumu bile şaşırmış gibiydim. Acaba çılgınca anıların bir tutsağı olarak mı buradaydım, yoksa beni

Lewis'in kolları arasına ve yerel pazarlara götürecek bir uyanmanın eşiğinde olup burada olduğumu mu düşlüyordum?

"Şu kumaşı bana versene," dedi Paule. "Claudie iyi bir terziye verip diktirir onu. Perşembeye kadar eline geçmesini sağlarım. Perşembe geleceğin kesin değil mi?"

"Canım pek istemiyor doğrusu."

"Ama Claudie'ye seni getireceğime söz verdim! Benim için yaptıklarını biraz olsun ödeyebilmek isterdim." Paule'ün sesi, Henri'yle barışmasını sağlamam için bana yalvardığı günlerdeki kadar dokunaklıydı.

"Şöyle bir uğrarım."

O ünlü perşembe toplantılarına biraz daha renk katmak için, Claudie kadınlardan kurulu bir jüri tarafından bir edebiyat ödülü verilmesine karar vermişti. Tabii ki jüri başkanı da kendisi olacaktı. Bu büyük olayı sosyeteye ilan etmekte sabırsızlanıyordu. Projenin belirsiz olmasına karşın önümüzdeki perşembe günü gazetecileri ve Paris'in tüm ileri gelenlerini davet etmişti bile. Bensiz pekâlâ da idare edebilirlerdi: Ama çarşamba akşamı, o eski huipilden dikilmiş bluzun paketiyle birlikte Paule'ün ısrarlı bir notunu aldım. Kumaş artık beden ölçülerime göre biçilmiş, modaya uygun bir bluzdu! Yitirilmiş bir geçmişin özlemini taşıyordu. Onu giyerken yüreğimde hissettiğim umuda benzer bir tür kıpırdanıştı. Tenimde hissettiğim ise, özlemle karışık bir mutluluktu... Yitip giden mutluluk ile bugünkü uyuşukluğum arasında bir köprüydü sanki. O halde bir dönüş de mümkün olabilirdi. Yeni kıyafetimle aynada yansıyan bu değişik canlı görüntüm, beni biraz olsun rahatlatmıştı. Altı aya kadar da fazla yaşlanmazdım herhalde; Lewis'i tekrar görebilecektim ve o, beni hâlâ seviyor olacaktı. Claudie'nin salonuna girerken "Ne de olsa hâlâ gencim!" diye düşünüyordum.

"Gelmeyeceksin diye öyle çok korkuyordum ki!" Paule beni giriş holünün arka tarafına götürdü: "Seninle konuşmam gerek," dedi ciddi ve kaygılı bir sesle. "Benim için bir şey daha yapmanı istiyorum."

"Ne gibi?"

"Claudie jürimizin üyesi olmanı çok istiyor."

"Ama ben bu işten pek anlamam; üstelik zamanım da yok."

"Fazla bir şey yapacak değilsin!"

"O halde neden beni istiyor?"

"İşte, isim yüzünden."

"Robert'in ismi yani! Benimkinin pek bir ağırlığı yok."

"Aynı isim değil mi?" Paule aceleyle konuşuyordu. Beni küçük salona doğru sürükledi: "Korkarım sana yeterince açıklayamadım bu projeyi. Sakın sosyete oyunu türünden bir şey sanma."

Çaresiz oturdum: İyileştiğinden bu yana, Paule boyuna saçma sapan konular üzerinde gevezelik ediyor, başladı mı da bitirmek bilmiyordu. Bu anlamsız işe dört elle sarılması, eskiden Henri'nin yazgısıyla uğraşması kadar üzüyordu beni. Bana yedi sayısının yararlarını uzun uzadıya övüp durdu: Bu jüriye mutlaka yedi üye gerekti! Birden olanca gücümle irkildim: "Hayır Paule, benim bu işle hiçbir ilgim yok. Lütfen!"

"Dinle," dedi kaygılı bir sesle. "En azından Claudie'ye düşünmek istediğini söyle."

"Öyle olsun. Ama kararımı verdim bile."

Ayağa kalktı ve hafifçe sordu. "Henri'nin Nadine'le evleneceği doğru mu?"

"Doğru."

Gülmeye başladı; "Ne komik!" Sonra tekrar ciddileşti. "Aslında Henri yönünden çok komik... Ama Nadine'e de acıyorum! Bu işi engellemen gerek."

"Nadine ne isterse onu yapar."

"Bir kez de otoriteni kullan! Tıpkı beni yıkmak istediği gibi onu da altüst edecek. Ama tabii, Nadine için Henri, Robert'in yerini tutan biri..." diye sürdürdü. Dalıp gitmişti.

"Olabilir."

"Her neyse, bu işten bana ne!" dedi Paule. Kapıya doğru yürüdü. "Seni böyle tekelimde tutmam doğru olmaz, haydi çabuk gel," dedi ani bir heyecanla.

Salon tıka basa doluydu: Küçük bir orkestra ruhsuz bir şekilde caz parçaları çalıyor, birkaç çift dans ediyordu. Çoğu insan yiyip içmekle meşguldü. Claudie, lavanta rengi kadife bir pantolonla beyaz bir *sweat shirt* giymiş ve tek kulağına altın bir küpe takmış genç bir şairle dans ediyordu; adamın çevrenin ilgisini çektiği açıktı. Çok sayıda genç vardı: Bunlar yeni edebiyat ödülü adayları olsa gerekti. Hepsi de birer hariciyeci havasındaydılar. Sonunda tanıdık bir çehre gördüğümde bayağı sevinmiştim. Julien'di bu! Onun da kılık kıyafeti olması gerektiği gibiydi. Sarhoş bir hali yoktu. Ona gülümsediğimde, yanıma geldi ve hafifçe eğildi:

"Sizi dansa kaldırabilir miyim?"

"Yo, hayır."

"Neden?"

"Biraz yaşlı değil miyim?"

"Diğerlerinden fazla değil," dedi göz ucuyla Claudie'ye işaret ederek.

"Yo, tam olarak değil, ama aşağı yukarı da onlar kadar..." dedim gülerek.

Julien de gülmüştü, ama Paule büyük bir ciddiyetle lafa girdi:

"Anne kompleks dolu bir insan!" Julien'e cilveli bir bakış attı. "Ama ben öyle değilim."

"Çok şanslısınız öyleyse!" dedi Julien uzaklaşırken.

"Çok yaşlı mı? O ne biçim düşünce öyle?" dedi Paule hoşnutsuz bir ifadeyle: "Ben kendimi hiç bu kadar genç hissetmemiştim."

"İnsan kendini nasıl hissederse öyledir."

Kısa süren o baş döndürücü gençlik rüzgârı, ne yazık ki gelip geçici olmuştu. Cam aynalar hoşgörülüdür bilirim. Ama gerçek ayna, yaşıtım kadınların çehresiydi: O pörsümüş ciltler, bozulmuş hatlar, kenarları kırışmış dudaklar, korselerinden fazlalıkları fark edilen o bedenler! "Bu kadınların hepsinin de işi bitmiş," diye düşündüm. "Ve ben de onların yaşındayım." Orkestra müziğe ara verince, Claudie bana doğru hızla yürüdü:

"Gelmekle ne iyi ettiniz! Projelerimiz sizi çok ilgilendiriyormuş. Bizlere katılacağınız için çok mutluyum."

"Size katılmayı çok isterdim, ama şu ara işim başımdan öyle aşkın ki!"

"Öyleymiş!... En gözde psikanalist olma yolundasınız galiba. Gelin size himayeme aldığım birkaç kişiyi tanıştırayım."

Daha fazla ısrar etmeyişine doğrusu hem memnun olmuş hem de biraz şaşırmıştım: Benim katılımıma hiç de o kadar önem vermiyormuş! Paule yine kafasında büyütmüştü olayı herhalde. Bir sürü insanla el sıkıştım: Gençler, orta yaşlılar... Bana şampanya ve küçük pastalar ikram ettiler, etrafımda fırdöndüler. Bazıları da seçkin iltifatlar ettiler. Hepsi de yarı ciddi, yarı şaka, birtakım isteklerde bulunuyordu: Robert'le bir görüşme, piyasaya yeni sürülen bir dergi için Robert'ten bir makale, Mauvanes'a bir tavsiye mektubu, *Vigilance*'ta olumlu bir eleştiri. Ya da *Vigilance*'ta isimlerinin basılması. Daha saf ya da daha açıkgöz olan

bazıları da benden doğrudan doğruya öğütte bulunmamı istediler: Bir ödül koparabilmek ya da kısacası bir yerlere varabilmek için ne yapmaları gerekirdi? Onlara göre bu konuda bir sürü dolap bilmeliydim. Doğrusu, gelecekteki başarılarından kuşkuluydum. Birinin yetenekli olup olmadığı öyle ilk bakışta anlaşılamazdı: Ama yazmak için gerçek nedenleri olan bir insan, kendini hemen belli ederdi. Tüm bu salon soytarıları, sırf edebiyat dünyasında bulunabilmek için, başka bir çare göremediklerinden yazı yazıyor olmalıydılar. Ama eminim, içlerinden hiçbiri, boş bir kâğıdın önüne oturmaktan hoşlanmazdı. Başarıyı en soyut biçimiyle arzuluyorlardı. Oysa başarıyı elde etmenin en iyi yolu bu değildi! Onları, hırsları kadar tatsız buluyordum. Bir tanesi neredeyse bana "karşılığını ödemeye hazırım" gibi bir şeyler söyledi Bu hırslarımn karşılığını Claudie fazlasıyla geri alıyordu! Taptaze, gencecik hayranlarını etrafına toplamış, gazetecilerle konuşurken yüzü ışıl ışıldı. Paule bu fırsattan yararlanmasını iyi bilemiyordu; kancayı Julien'e takmıştı: Yanına otururak, hâlâ çok güzel olan bacaklarını üst üste atmış, bakışlarıyla ruhunun derinliklerini yansıtmaya çalışıyor ve sürekli konuşuyordu, hem de soluğu kesilircesine... Onca sözcük acemi birini şaşırtıp etkileyebilirdi; ama Julien bu teraneyi ezbere biliyordu. Dazlak kafası ve geniş alnıyla tipik dâhi görünümünde olan, uzun boylu bir ihtiyarın sesini dinlerken bir yandan da kendi kendime söz veriyordum: Eğer bir gün Lewis'i kaybedersem, Lewis'i kaybedeceğim zaman, kendimi çekici bir kadın olarak görmekten hemen vazgeçeceğim. Hem de ölünceye dek! Asla benzemek istemiyordum onlara.

"Bakın Bayan Dubreuilh," diye sürdürüyordu yaşlı adam, "bu, kişisel bir hırs sorunu değil: Ama söylemek istediklerimi başkaları da duymalı. Oysa kimse bunları söylemeye cesaret edemiyor. Ancak benim gibi yaşlı bir bunak bu riski göze alabilir. Beni destekleme yürekliliğini gösterecek bir tek insan var: O da eşiniz!"

"Kuşkusuz çok ilgisini çeker," dedim.

"Evet ama, bu ilgisi etken olabilmeli," diye sürdürdü heyecanla. "Hepsi bana: Harika, çok ilginç diyor ama sıra yayınlamaya gelince korkuya kapılıyorlar. Eğer Robert Dubreuilh, ne yalan söyleyeyim yaşamımın bunca yılını adamış olduğum bu eserin önemini kavrarsa, onu etrafa kabul ettirmeyi de görev edinmelidir. Yazacağı bir önsöz yeterli olur bunun için."

"Ona mutlaka söz edeceğim bundan."

Bu zavallı ihtiyar hem canımı sıkmış hem de içimde müthiş bir acıma duygusu uyandırmıştı. İnsan başarıya ulaşınca binlerce sorunu çıkardı, ama aksi halde de durum pek değişmezdi. Hiç yankı uyandırmadan boyuna konuşmak, kim bilir ne kadar hüzün vericiydi! Bir zamanlar bir iki önemsiz kitap yayınlatmıştı; bu kitap onun son şansı olmalıydı: Korkarım pek ilgi çekici de değildi. Bu salonda bulunan tüm insanlardan kuşku duyar olmuştum. Kalabalığın içinden sıyrılıp Paule'ün koluna dokundum.

"Sanırım görevimi yerine getirdim. Gideyim artık. Beni telefonla ara."

"Bir iki dakikan vardır herhalde?" Gizemli bir havayla beni kolumdan tuttu: "Kitabım hakkında sana akıl danışmak istiyorum; günlerdir düşünüp duruyorum. Sence ilk bölümünü *Vigilance*'ta yayınlatmak iyi bir fikir mi?"

"Bilmem ki? Hem o yazıya hem kitabın bütününe bağlı bir şey."

"Tabii, kitap okuyucuya muhakkak ki bir hamlede, bir tek kerede verilmeli: Okuyucu kendine gelmeye vakit bulmadan midesine indirilen bir yumruk gibi hissetmeli onu! Ama öte yandan *Vigilance*'ta yayınlanması da ciddiyetinin bir garantisi olur. Beni öyle laf olsun diye yazılar yazan bir sosyete kadını sansınlar istemiyorum..."

"Yazılarını bana ver; Robert okuyup düşüncesini bildirir."

"Yarın sabah bir kopyasını evine yollatırım," dedi Paule. Sonra da beni bırakarak Julien'e doğru koştu:

"Hemen gidiyor musunuz?"

"Üzgünüm, gitmem gerek."

"Bana telefon etmeyi unutmayın sakın."

"Ben hiçbir şeyi unutmam!"

Julien merdivenleri benimle inerken, o uygar sesiyle lafa girdi: "Paule Mareuil gerçekten çok hoş bir kadın. Ama erkeklere biraz fazla düşkün. Aslında kötü bir alışkanlık sayılmaz. Sadece koleksiyoncular canımı sıkarlar benim!"

"Siz de yapmıyor musunuz bunu?"

"Yo, hayır! Koleksiyoncuyu tanımlayan unsur kataloğudur, bense hiç katalog yapmadım."

Julien'den ayrıldığımda keyfim iyice kaçmıştı: Paule'ün kendinden bu şekilde söz ettirmesi beni üzüyordu. Gece kıyafe-

timi çıkartıp üstüme bir sabahlık geçirirken düşünmekten kendimi alamıyordum. "Aslında niye üzüleyim ki? Hakkında düşünülenler, Paule'ün umurunda bile değil! Haksız da sayılmaz." Yaşını başını almış delikanlı düşkünü o kadınlardan kendimi farklı görme çabasındaydım: Aslında, onlarınkinden pek de aşağı kalmayan, başka kurnazlıklarım vardı benim de... İşim bitti, artık yaşlıyım! demekte sabırsızlık gösteriyordum. Ve böylece de tükenmiş ve yaşlı bir halde, yitik bir geçmişin özlemiyle yaşayarak geçireceğim geleceğin otuz ya da kırk yılını yok etmiş oluyordum. İlkin ben her şeyden vazgeçmiş olacağıma göre, kimse beni hiçbir şeyden mahrum etmemiş olacaktı. Bu katı tutumum gururdan çok bir temkin içeriyordu. Ama aslında koca bir yalanı maskelemeye çalışmaktan öte gitmiyordu: Pazarlığı kabul etmemekle, yaşlılığı da yadsımış oluyorum. Tazeliğini çoktan yitirmiş bedenimde, istekleri azalmayan ve ödün vermek istemeyen, orta yaşlı kadınlara tepeden bakabilen bir genç kadının hâlâ var olduğunu kanıtlama çabasındaydım. Ama o genç kadın artık yok; Lewis'in okşayışlarıyla bile, bir daha asla canlanamayacak.

Ertesi gün Paule'ün yazısını okudum: *Confidences* öyküsü kadar silik ve renksiz on sayfa! Üzülmeme gerek yoktu; aslında yazmaya o kadar da çok hevesli değildi. Başarısızlığı pek trajik olmazdı; ayrıca üzücü sonları başka birçok şey gibi iyice kabullenmişti artık. Ama bu boyun eğişini ben bir türlü hazmedemiyordum. Hatta öylesine üzülüyordum ki, mesleğim bile bana itici görünmeye başlamıştı. Hastalarıma çoğu kez, "İyileşmek için pek de çaba göstermeyin! İnsan yeterince iyileşir nasıl olsa..." diyebilmek isterdim. Çok sayıda hastam vardı. O kış birkaç zor vakanın tedavisini başarıyla sonuçlandırmıştım. Ama pek isteksizdim nedense. İnsanların normal gece uykuları, sorunsuz seks yaşamları, seçme, atılım yapma, unutma ve yaşama yetilerine sahip olmaları neden o kadar önemliydi ki! Bir zamanlar dünya zenginliklerle doluyken, mutsuz bir yaşamın tutsağı olan bu hastaları kurtarmak bana ivedi bir iş gibi görünürdü. Oysa şimdi, onları saplantılarından kurtarmaya çalışmakla sadece eskiden uyulan kurallara boyun eğmiş gibi oluyordum: İşte, ben de onlara benzemeye başlamıştım. Dünya yine güzelliklerle dopdoluydu, ama bu beni hiç mi hiç ilgilendirmiyordu.

"Utanç verici bir şey bu!" diye düşündüm o gece. Robert'in çalışma odasındaydılar; Marshall Planı'ndan, Avrupa'nın geleceğinden ve genelde gelecekten söz ediyorlardı. Savaş tehlikesinin

giderek büyüdüğünü söylüyorlardı. Nadine'se onları ürkmüş bir ifadeyle dinliyordu. Savaş hepimizi ilgilendirirdi. O kaygılı seslerini ben de hafife almıyordum tabii! Ama yine de, aklım tümüyle o mektupta ve özellikle de bir satırındaydı: "Okyanusun ötesinde, en sevecen kollar bile insana öyle soğuk geliyor ki!" Neden Lewis, sıradan serüvenlerinden söz ederken böyle ters bir tavır takınıyordu? Bana sadık kalmasını istememiştim ki ondan! Aramızda o engin sular, köpüklü dalgalar varken... Zaten öyle anlamsız olurdu ki! Elbet yokluğum onu kızdırıyordu: Acaba beni affedecek miydi? Bir gün o içten gülümseyişine tekrar kavuşabilecek miydim? Robert'in yanındakilerin hepsi de milyonlarca insanın kaderini düşünüp kaygılanıyordu. Benim de kaderimdi söz konusu olan. Ama benim tek kaygım bir gülümseyişti; bir atom bombasını durduramayacak, hiçbir şeyi asla engellemeyecek, ama etrafımda tüm olup bitenlerden beni ayıracak bir gülümseyişti... "Utanç verici," diye yineleyip durdum kendi kendime: Doğrusu artık kendimi anlayamaz olmuştum. Sonuç olarak, sevilmek ne bir amaçtı ne de yaşama nedeni! Hiçbir şeyi değiştirmez, hiçbir şey kazandırmazdı: Bana bile hiçbir şey kazandırmıyordu. Ben buradaydım, Robert Henri'yle konuşuyor... Lewis'in oralarda, uzaklarda düşündüklerinden bana ne? Kaderimi milyonlarca kişinin arasından sadece bir tanesine bağlamak için aklımı yitirmiş olmalıydım. Dinlemeye, ilgimi bir noktaya toplamaya çalıştım. Boşunaydı. "Öyle soğuk geliyor ki," sözcükleri takılmıştı zihnime. "Eninde sonunda," diye düşündüm, "binlerce yürek arasında, benimkinde ufacık bir spazm olması durumunda, bu kocaman dünyayla hiçbir ilgim kalmayacak. Yaşamımın ölçeği tek bir gülümseyiş olacağı gibi, evrenin tümü de olabilir; birini ya da diğerini seçmek isteğe bağlı bir davranıştır." Zaten seçeneğim yoktu ki!

Lewis'e bir yanıt yazdım. Onu etkileyecek sözcükler seçmiş olmalıydım; çünkü sonraki mektubu yatışmış, güven verici bir havadaydı. Artık geçirdiği günlerin tüm ayrıntılarını dostça kâğıda dökü yordu. Kitabı Hollywood'a satılmıştı, bol para kazanmıştı ve Michigan Gölü kıyısında bir ev kiralamıştı. Mutlu görünüyordu: Mevsimlerden ilkbahardı. Nadine ile Henri evlenmişlerdi. Onlar da mutlu görünüyorlardı. Mutluluğa ben de susamıştım artık. Tüm cesaretimi toplayarak Lewis'e yazdım: "Göl kıyısındaki o evi çok görmek isterdim!" Bu cümleyi önemsemeyebilirdi; "Gelecek yıl bu evi görürsünüz" ya da "Bu evi bir gün

görebileceğinizi hiç sanmam!" gibi yanıtlar yazabilirdi. Yanıtını okuyacağım zarfı ellerime aldığım zaman, bir idam mangası karşısındaymış gibi tetikteydim. "Düş kurmamalıyım!" diye düşündüm. "Hiçbir şey söylemiyorsa bu, artık beni görmek istemediği anlamına gelir." Sarı kâğıdı usulca açtığımda, beklediğim sözcükler hemen gözüme ilişti. "Temmuz'un sonunda gelin; ev o zamana ancak hazır olur." Kendimi divanın üstüne bırakıverdim: Son anda bağışlanmıştım işte! Ama öylesine korkmuştum ki pek sevinemedim buna. Sonra aniden, Lewis'in ellerini tenimde hisseder gibi oldum. Sevinçten boğulacaktım sanki. Lewis!... New York'taki odada yanında otururken sormuştum: "Bir daha görüşecek miyiz?" "Gelin," demişti işte. Bu iki cümle arasında hiçbir şey olmamıştı, varlığı ile yokluğu bana bir gibi gelen tüm bir yıl, sonunda geçip gitmişti. İşte şimdi yeniden yaşayan bir bedene kavuşuyordum. Mucizevi bir şeydi bu! Yeni doğan bir çocuk gibi bu bedeni kutlamak gerekirdi. Ben aslında hiç önemsemezdim böyle bir şeyi. Oysa bir ay boyu kendimle ilgilendim durdum. Gençleşmek, süslenmek, pırıl pırıl olmak istiyordum. Kumsal giysileri ve ince kıyafetler diktirdim; çiçekli basmaların ardından mavi gölü görüyor, Lewis'in okşayışlarını hisseder gibi oluyordum. O yıl vitrinlerde insana biraz tuhaf gelen ipekli uzun jüponlar vardı: Gidip onlardan da satın aldım. Paule'ün bana Paris'in en pahalı parfümünü armağan etmesine bile sesimi çıkarmadım. Bu kez seyahat şirketlerine, pasaport dairesine, vizeye ve uçaklara güvendim. Havalandığımda aynı bir banliyö trenine binmiş kadar rahattım.

Robert, New York'ta dolar bulmam için her şeyi ayarlamıştı. Buraya ilk gelişimde gittiğim otele indim; bana birkaç farkla, benzer bir oda verdiler. Kırmızı ışığın hâkim olduğu, hafif kokuların sindiği koridorlarda, yüreğimi sadece büyük bir merak duygusunun sardığı bir zamanların sessizliğine tekrar kavuşmuştum; birkaç saat boyunca yine o aynı kayıtsızlığı yaşadım. Paris artık yoktu, Chicago'ya henüz varmamıştım. Kafam her türlü düşünceden arınmış olarak saatlerce New York sokaklarında yürüdüm. Ertesi sabah resmi yerlerdeki ve bankalardaki tüm işlerimi sakin sakin hallettim. Sonra odama çıkıp valizimi aldım. Lewis'in o akşam kolları arasına alacağı bu kadını, aynada uzun uzun süzdüm: O saçları elleriyle dağıtacak, ben de huipil kumaşıyla dikilmiş bluzu üstümden çekip atacaktım: Beni doyasıya öpsün diye... Yakama iliştirdiğim gül belki de birazdan ezilecek-

ti. Paule'ün bana armağan ettiği parfümden birkaç damlayı enseme sürdüm: Benim dışımda birini bir şölene hazırlıyor hissine kapılmıştım; aynada son bir kez daha bu görüntüye baktım. Ben bir zamanlar sevildiğime göre, bu kadını da sevmek olasıydı herhalde.

Dört saat sonra uçağım Chicago'ya indi: Taksiye bindim ve bu kez hiçbir sorun çıkmaksızın evi buldum. Çevre değişmemişti; SHILTZ tabelasının kırmızı ışığı parıldayıp duruyordu; Lewis ise balkonda bir masanın başına oturmuş, kitap okuyordu. Bana gülümseyerek eliyle işaret etti. Koşarak aşağıya inip beni kolları arasına aldı ve beklediğim sözleri söyledi: "Nihayet geldiniz!" Belki de bu sahne önceki yılları fazlasıyla anımsatıyordu: Sanki tümüyle gerçek değil de, önceki yılın biraz bulanık bir kopyası olduğu hissini veriyordu; ya da beni böylesine şaşırtan şey odanın bomboş oluşuydu. Ne bir tablo ne bir kitap vardı! Her taraf bomboştu!

"Her şeyi Parker'a yolladım."

"Ev hazır mı? Nasıl oldu?"

"Yakında görürsünüz." Bana sımsıkı sarılmış, hafifçe sallıyordu. "Garip bir koku!" dedi sonra şaşırmışçasına. "Bu gülden mi geliyor?"

"Yo, hayır! Kullandığım bir parfüm."

"Ama eskiden böyle kokular sürmezdiniz."

İşte o an, Paris'in en pahalı parfümünü sürmüş olmaktan, bluzumun özenli kesiminden, ipekli jüponlarımdan utandığımı hissettim. Bunca hile neye yarayacaktı ki? Eskiden beni tüm bunlar olmaksızın da arzulardı. Dudaklarımı dudaklarına yaklaştırdım. Canım pek sevişmek istemiyorsa da, beni hâlâ arzulayıp arzulamadığından emin olmak istiyordum. Üstümde gezinen elleri ipekli jüponu buruşturuverdi, gül yere düştü. Bluzum da öyle! Kendime sorular sormaktan vazgeçmiştim artık...

Uzun bir süre uyumuşum. Uyandığımda öğle olmuştu bile. Lewis, Parker'da komşuluk yapacağımız insanlardan söz etti bana. Aralarında Dorothy adlı eski bir dostu da varmış. Evimizin iki ya da üç mil ötesinde, kız kardeşi ve enişte sinin yanına iki çocuğuyla yerleşmiş bir kadınmış, başından mutsuz bir evlilik geçmiş. Dorothy'nin beni pek fazla ilgilendirmediğini hissetmiş olacaktı ki hemen o an şöyle sordu:

"Radyoda bir beyzbol maçı var. Dinlesem sizce bir mahzuru var mı?"

"Yo, hayır; ben de gazete okurum."

"Sizin için tüm *New Yorkers*'ları sakladım," diye atıldı Lewis. "İlginç makaleleri de işaretledim."

Komodinin üstüne bir yığın dergi koyup radyoyu açtı. İkimiz de yatağın üzerine uzandık; *New Yorkers*'ların sayfalarını çevirmeye başladım. Ama nedense kendimi biraz rahatsız hissediyordum. Daha önceki yıllarda da, hiç konuşmadan böyle yan yana uzanarak bir şeyler okuyup radyo dinlediğimiz olmuştu: Ama bu kez daha gelir gelmez yanıma uzandığında Lewis'in beyzboldan başka bir şey düşünmemesini yadırgamıştım. Geçen yıl, geldiğimin ilk günü neredeyse gün boyu sevişmiştik... Bir sayfa çevirdim; ama bir türlü okuyamıyordum işte. Geçen gece birlikte olmadan önce Lewis ışığı söndürmüştü; bir kez bile gülümsememiş, ismimi söylememişti. Nedendi? Daha fazla düşünmeye fırsat kalmadan uyuya kalmıştım. Ama bir soruyu göz ardı etmek bir yanıt sayılamazdı. "Belki de birbirimize henüz tam olarak alışamadık. İnsanların bir yıl zaman aralığıyla birbirlerini bulabilmesi güç bir işti doğrusu. Biraz sabretmem belki onu bana geri getirebilir." Bir makale okumaya başladım, sonra da yarısında bıraktım: Boğazımda bir şeyler düğümlenmişti. Faulkner'in son eseri umurumda değildi, hiçbir şey umurumda değildi: Lewis'in kollarında olmalıydım, oysa değildim: Neden? Bu beyzbol maçı da bitmek bilmiyordu. Böylece saatler geçti. Lewis hâlâ radyo dinliyordu. Keşke uyuyabilseydim, ama zaten yeterince uyumuştum. Sonunda kararımı verdim:

"Lewis, acıktım," dedim neşeyle. "Ya siz?"

"On dakika daha sabredin, *Giant*'lar üzerine üç şişe skoç viskiye bahse girdim. Üç şişe skoç hiç de yabana atılmaz, değil mi?"

"Tabii atılmaz!"

İşte bu, Lewis'in o bildiğim gülümseyişiydi! Alaycı ve şefkatli sesiydi... Başka bir gün olsaydı davranışlarını normal bulabilirdim. Ayrıca bugünün bir başka güne benzemesi belki de çok olağan bir şeydi. Ama gerçek şu ki, o son dakikalar geçmek bilmemişti.

"Kazandım!" dedi Lewis neşeyle. Ayağa kalkıp düğmeyi çevirdi. "Vah canım benim! Haydi bakalım size şöyle güzel bir ziyafet çekelim."

Ayağa kalkıp saçımı taradım:

"Nereye gidelim?"

"Bizim eski Alman lokantasına ne dersiniz?"

"Çok iyi bir fikir."

O lokantayı çok severdim; güzel anılarım vardı orada. Kırmızı lahana ile sosis yiyerek tatlı tatlı sohbet ettik. Lewis bana Hollywood serüvenlerini anlattı. Sonra beni serseriler barına ve bir zamanlar Big Billy'nin saksafon çaldığı, o küçük zenci lokaline götürdü. Gülüyordu, ben de öyle... Geçmiş tekrar canlanıyor gibiydi. Birden düşündüm: "Evet, tüm olan biten güzel bir aldatmaca!" Neden böyle düşünmüştüm acaba? Neydi aksayan? Aslında hiçbir şey! Kendine durduk yere gereksiz sorunlar çıkaran ben olmalıydım. Uçak yolculuğu herhalde yorgun düşürmüştü beni. Ve tabii varış heyecanı da... Hezeyandı tüm bunlar! Lewis bana tam bir yıl önce, "Sizi bir gün sevmeyeceğimi düşünmek bile istemiyorum. Hiç bu kadar sevmemiştim sizi!" demişti. Evet, bu sözleri söylemişti... Daha dündü! Yine o oydu ve ben bendim işte, değişmemiştik.

Bizi odamıza, yatağımıza götüren takside ona iyice sokuldum. Evet oydu! Güçlü omzunun sıcaklığına yeniden kavuşmuştum. Ama dudaklarını dudaklarımda hissetmemiştim. Öpmemişti beni. O an esnediğini duydum.

Hiç hareket etmedim, ama karanlık bir boşluğun içine giderek gömüldüğümü hissediyordum; "İşte delilik dedikleri bu olsa gerek," diye düşündüm. İkisi de kesin olan, ama birbiriyle çelişen iki gerçek bir aradaydı: Lewis beni seviyor, ama kolları arasına aldığı zaman da esniyordu! Merdivenleri çıktım, soyundum: Lewis'e çok basit bir soru sormalıydım. Ama boğazıma sanki bir şeyler düğümlenir gibi oluyordu. Oysa bu dehşet verici belirsizliğe her şeyi yeğlerdim. Sonunda yattım. O da yanıma uzanarak çarşaflara gömüldü.

"İyi geceler."

Bana sırtını dönmüştü bile; iyice sokuldum ona:

"Lewis neler oluyor?"

"Hiçbir şey! Yorgunum o kadar."

"Peki gün boyu neyiniz vardı? Birbirimize yeterince açılamıyoruz..."

"Benim açımdan öyle değil."

"O halde beni artık sevmiyorsunuz!"

Bir sessizlik oldu: Çok anlamlı bir sessizlikti bu. Serseme dönmüştüm adeta. Tüm akşam boyunca korkmuştum; ama korkumu haklı gösterecek bir neden olduğuna doğrusu ciddi bir şekilde inanmamıştım. Ne yazık ki artık her şey ortadaydı.

"Beni artık sevmiyor musunuz?" diye yineledim.

"Size hâlâ çok bağlıyım; sevgi doluyum." Lewis düşüncelere gömülmüş bir şekilde konuşuyordu. "Ama artık bunun aşk olduğu söylenemez."

Tamam, işte söylemişti. Bu sözleri kendi kulaklarımla duymuştum. Bu lafları artık hiçbir şey silip götüremezdi. Asla! Sustum. Nasıl hareket etmem, neler demem gerektiğini artık bilemiyordum. Bende değişen bir şey yoktu; ama geçmiş, gelecek, şimdiki zaman, her şey çatırdıyordu. Sesim bile bana ait değilmiş gibiydi.

"Biliyordum," dedim. "Sizi kaybedeceğimden emindim. İlk günden beri böyleydi bu. Kulüp Delisa'da ağlamam bundandı işte! Biliyordum... Şimdi de korktuğum başıma geldi. Nasıl oldu bu?"

"Aslında pek olup biten bir şey yok. Sizi bu yıl beklerken nedense hiç sabırsızlık duymadım. Evet, bir kadınla birlikte olmak hoş bir şey: Gevezelik edersiniz, sevişirsiniz... Ama sonra bir bakarsınız gitmiş! Bunu dert etmeye gerek yokmuş meğer. Yine de sizi tekrar görünce, içimde bir şeylerin kıpırdayacağını ummuştum..."

Bu ilişki sanki benimle ilgili değilmiş gibi kayıtsız bir sesle konuşuyordu.

"Anladım," dedim. Gücümü toplamaya çalışıyordum. "Ama değişen bir şey olmadı, değil mi?"

"Hayır."

Şaşkınlıkla düşünüyordum: "Ya o garip parfüm kokusundandır ya da bu ipekli jüponlardan! Her şeyi ilk haline döndürmek en iyisi. Geçen yılki tayyörümü giyebilirim..." Aslında bunun jüponlarla pek ilgisi olmadığını biliyordum. Sesim çok uzaklardan yankılanıyormuş gibi geldi bana: "O halde ne yapacağız?"

"Umarım eğlenceli bir yaz geçiririz. Bu da hoş bir gün değil miydi?"

"Cehennem azabı gibiydi!"

"Ya, öyle mi?" Üzülmüş görünüyordu. "Ben de hiçbir şeyi fark etmediğinizi sanmıştım."

"Her şeyi fark ettim."

Susmuştum, konuşamıyordum: Hem konuşmak neye yarardı ki? Geçen yıl, Lewis beni sevmemek için çaba gösterdiğinde, içindeki kin ve öfkeden bunu pek başaramadığını hissetmiş-

tim: Umudumu hiç yitirmemiştim. Ama bu yıl kendini zorlamıyordu: Beni artık hiç sevmediği apaçık ortadaydı. Neden ve nasıl olmuştu bu? Ve ne zamandan beri? Bu soruların yanıtını bilmenin ne önemi olabilirdi... Ancak insanın umut dolu olması durumunda, anlamak önem taşır. Oysa ben umutlanacak bir şey kalmadığını pekâlâ anlamıştım.

"İyi geceler," diye fısıldadım.

Bir süre kollarında tuttu beni: "Üzülmenizi istemem." Saçlarımı usulca okşadı: "İnanın değmez buna."

"Benim için kaygılanmayın. Birazdan uyuyacağım."

"Peki öyleyse, iyi uykular."

Gözlerimi yumdum; derin bir uykuya dalacağımı hissediyordum. Bir humma nöbeti geçirmiş kadar bitiktim. "İşte," diye düşündüm soğukkanlılıkla, "olup biten bir şey yok; bu, çok olağan. Asıl olağan olmayan, eskiden bir şeylerin yaşanmış olması. Ne yaşanmıştı? Neden?" Aslında hiçbir zaman kavrayamamıştım: Sevgi tam anlamıyla hak edilmezdi! Lewis beni belirli bir neden olmaksızın sevmişti: Buna pek şaşmamıştım. Şimdiyse beni artık sevmiyordu! Bunda da şaşılacak bir şey yoktu. Hatta çok doğal bile sayılabilirdi. Birden o sözler kafamın içinde derin bir şekilde yankılandı: "Beni artık sevmiyor!" Söz konusu olan bendim ve içimden ölesiye bağırmak geliyordu. Ağlamaya başladım. Her sabah, "Neden öyle gülüyorsunuz, teniniz ne kadar pembe, bedeniniz ne kadar sıcak," derdi bana. Artık hiç gülmeyecektim. "Anne!" derdi bana. Adımı bir daha bu şekilde söylemeyecekti. Asla! Yüzünde o haz ve şefkat dolu ifadeyi göremeyecektim: "Her şeyi tek tek ödemem gerekecek; hiçbir şey beklemezken bana verilen her şeyi, gözyaşlarımla ödemem gerekecek," diye düşünüyordum hıçkıra hıçkıra ağlarken. Çok uzaklarda sirenler ötüyor, trenlerin düdük sesleri duyuluyordu; ve ben durmadan ağlıyordum. Bedenim titreye titreye giderek sıcaklığını yitiriyor, bir ceset kadar soğuk ve gevşek hale geliyordum. Keşke kendimi öldürebilseydim! En azından ağladığım sürece, ne gelecek kaygısına düşüyor ne de kafamdaki düşüncelere mahkûm kalıyordum: Hiç bıkmadan kıyamet gününe dek hıçkırabilirim gibi geliyordu bana.

Gözyaşlarım dinmeden önce gece son buldu. Mutfağın storu giderek sarardı ve üstünde bol yapraklı ağacın gölgesi net çizgilerle belirdi. Birazdan ayağa kalkıp konuşmak, hiç ağlamadan rahatça uyumuş bir adamın karşısında durabilmem gereke-

cekti. Hiç değilse ona öfke duyabilseydim. Biraz olsun bizi yakınlaştırabilirdi bu. Ama yo, hayır! Bana bir şey yapmamıştı ki! Ayağa kalktım; mutfakta her şey sessiz ve sakindi ve diğer sabahlardan hiçbir farkı yoktu. Bir kadeh viskiyle bir Benzedrin hapı içtim.

"İyi uyudunuz mu?"

"Pek sayılmaz."

"İyi etmemişsiniz!"

Kahvaltıyı hazırlamak için mutfakta gidip gelmeye başladı. Bana sırtını çevirmiş olması konuşmamı daha da kolay kılmıştı: "Anlamadığım bir şey var, neden gelmeme sesinizi çıkarmadınız? Bana önceden haber verebilirdiniz!" dedim.

"Ama sizi özlemiştim," diye atıldı Lewis. Sonra dönüp saf saf gülümsedi: "Burada olmanızdan çok memnunum ve yazı sizinle geçirme düşüncesi de çok hoşuma gidiyor."

"Evet, ama unuttuğunuz bir şey var: Ben sizi seviyorum! Sizi sevmediğini bile bile, âşık olduğunuz biriyle birlikte olmak öyle güç ki!"

"Beni hep sevecek değilsiniz ya!" dedi hafifçe.

"Olabilir. Ama şimdilik seviyorum."

Gülümsedi: "Öylesine sağduyulu bir insansınız ki fazla uzun sürmez bu. Gerçekten de," diye sürdürdü, "insanın birini sevebilmesi için onu kendi kafasında biraz büyütmesi gerekir. Rolü iki kişi karşılıklı oynarsa buna değer. Ama tek başına kalınırsa iş saçmalığa dönüşür."

Ona şaşkınlıkla baktım: Gerçekten bu kadar saf mıydı, yoksa öyle mi görünmek istiyordu? Belki de sevgisinin zayıflamasından bu yana, aşk denen olgu onun için tüm önemini yitirmişti. Her neyse, bilerek ya da bilmeyerek, bu bencil davranışı, onun gözünde artık hiçbir değer taşımadığının kanıtıydı. Yatağa uzandım: Başım ağrıyordu. Lewis kitaplarını sandıklara yerleştirmeye koyuldu ve birden uçurumun henüz dibine gömülmediğimi anladım. O aynı yatak örtüsüne uzanmış, hâlâ kendimi evimde gibi hissedebiliyordum; belki de tüm bunlar başka bir kadına aitti; belki Lewis benim dışımda bir kadını seviyordu. Bu yıl başka kadınlarla bazı serüvenlere girmişti; bundan bana da söz etmişti. Ama hiçbiri bana pek önemli görünmemişti; belki de bana özellikle söz etmediği bir kadın vardı! Lewis'e seslendim:

"Lewis!"

Başını kaldırdı: "Evet?"

"Bir soru sormam gerekiyor: Başka bir kadın mı var?"

"Aman Tanrım! Hayır..." dedi içtenlikle. "Bir daha kimseye âşık olmayacağım. Asla!" diye sürdürdü.

Rahat bir soluk aldım: En azından başıma gelebilecek en kötü şeyden kurtulmuştum. Salt bana ait olan bu çehreyi başkası görmeyecek, sesini duymayacaktı. Bunlar benim dışımda kimse için var olmayacaktı.

"Neden böyle diyorsunuz? Bu pek belli olmaz."

Lewis başını salladı: "Sanırım sevgi bana göre değil," dedi biraz kararsız bir sesle. "Sizden önce hiçbir kadın önemli olmamıştı benim için. Yaşamımın bana çok hoş geldiği bir anda rastladım size: Bu sevgiye dört elle sarılmam bundan olmalı ve sonunda da bitti." Beni sessizce süzdü: "Oysa benim için yaratılmış biri varsa o da sizsiniz. Sizden sonra hiç kimse söz konusu olamaz."

"Anlıyorum."

Lewis'in dost sesi beni daha da umutsuzluğa sürüklemişti. Saldırgan ve haksız davranmış olsaydı, kendimi savunmaya çalışabilirdim; ama hayır! Sanki bu olup bitenler onu neredeyse benim kadar üzüyor gibiydi. Başım giderek daha fazla ağrımaya başladı; daha çok soru sormaktan vazgeçmiştim artık. Sorabileceğim tek belirleyici soru şuydu: "Lewis sizinle birlikte kalmış olsaydım, beni hâlâ seviyor olur muydunuz?" Bu da gereksizdi artık. Çünkü kalmamıştım.

Lewis gidip yatıştırıcı haplar aldı; iki tanesini alıp derin bir uykuya daldım. Biraz sonra sıçrayarak uyandım. "Sonunda bitti!" diye düşündüm. Pencerenin yanına oturdum; arkamda Lewis mutfak eşyalarını paketlemekle meşguldü. Hava çok ısınmıştı; çocuklar ısırganotları arasında top oynuyorlar, küçük bir kız üç tekerlekli kırmızı bisikletine binmeye çalışıyordu. Ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Kaldırımın kenarından giden kocaman lüks arabayı izledim ve başımı öte yana çevirdim: Aynı manzara, aynı oda! O sarı storda yine o aynı siyah gölgeler... Lewis o eski yamalı pantolonlarından birini giymiş, ıslık çalıyordu. Geçmiş benimle alay edercesine canlanıp duruyordu gözümde. Buna katlanamazdım. Ayağa kalkarak:

"Şöyle bir tur atayım," dedim.

Taksiye binip Loop'a kadar gittim ve uzun süre yürüdüm. Yürümek gerektiğinde ağlamak kadar zaman öldürmeye yarayabilirdi. Sokaklar bile yabancı geliyordu bana. Bu şehri, bu ülkeyi

çok sevmiştim: Ama her şey iki yıl içinde değişmiş, Lewis'in aşkı beni artık koruyamaz olmuştu. Artık Amerika benim gözümde savaş, atom bombası ve giderek faşizm tehlikesinin baş göstermesi demekti. Karşılaştığım insanların çoğu düşmandı: Artık yalnız, hor görülen, yitik bir kadındım! "Benim burada işim ne?" diye düşündüm. Akşamüstü kendimi yeniden SHILTZ tabelasının önünde buldum. Çıkmaz yolda, çöp tenekelerinden yanmış yaprakların dumanı yükseliyordu. Sonbahar kokusuydu bu! Tahta merdivenleri çıkarak gaz deposunu örten kırmızılı beyazlı damalı nesneye dik dik baktım. Uzaklarda bir tren geçti ve balkon hafifçe sarsıldı. İlk günlerde ve ardından geçen günlerde, dekor hep aynı kalmıştı. "Paris'e dönsem daha iyi ederim," diye düşündüm. Sanki gidişimi gözler gibi görünen o köşebaşını fark ettim: Beni alıp götürecek olan taksi şu sıralarda şehirde gidip geliyor olmalıydı; Lewis tanıdık bir hareketle onu durduracak, kapı çarpıp kapanacaktı. Daha önce de kapı böyle bir iki kez kapanmıştı; bu kez artık son olacaktı. Sanki neden üç ay boyu can çekişecektim? "Lewis'i gördüğüm sürece, bana gülümseyerek baktığı sürece içimdeki sevgiyi yok etme gücünü bulamayacağım; ama uzakta çok daha kolay olacak." Tırabzanı tuttum. "Yo, hayır, yok etmek istemiyorum bu sevgiyi." Bir gün Lewis'in benim için, Diego gibi yitik biri olmasına asla katlanamazdım.

Ertesi sabah Lewis: "Umarım kumullar içindeki o ev hoşunuza gider," dedi.

"Tabii hoşuma gider."

Son kitaplarını ve konserve kutularını sandıklara yığıp duruyordu. Chicago'dan ayrıldığıma çok memnundum. En azından Parker'da her şey, geçmişin kötü bir kopyası gibi olmayacaktı. Bir bahçemiz olacak, tek bir yatağı paylaşmak zorunda kalmayacaktık. Bu kadar iç içe yaşamayacaktık yani! Bavulumu hazırlamaya koyuldum: En dibe yerli huipili koydum; bir daha onu asla giymeyecektim. İşlemeleri sanki uğursuzluk taşıyordu. Bunca özenle seçmiş olduğum tüm o eteklere, bluzlara, plaj giysilerine şimdi neredeyse tiksintiyle dokunuyordum. Bavulu kapatıp kendime bir kadeh viski doldurdum.

"Bu kadar çok içmeyin," dedi Lewis.

"Neden?"

Bir Benzedrin hapı yuttum. Her saatini beni sevmediğine kendimi alıştırarak geçireceğim bu günlere katlanabilmek için, bu tür desteklere ihtiyacım vardı. O gün arkadaşlar gelip bizi

arabayla alacaklardı. Bir köşede sakin sakin ağlamaya bile zamanım olmayacaktı.

"Anne, işte Evelyne ve Ned," dedi Lewis.

Ellerini sıktım ve gülümsedim. Araba şehrin ortasından geçti, sonra da parklardan, banliyölerden... Evelyne bana bir şeyler anlatıyor, bense karşılık veriyordum. Yüksek fırınların, arsaların, özenle bakılan korulukların yer aldığı kocaman bir ovadan geçerek, devasa otların kapadığı bir yolun sonunda durduk. Çakıllı, dar bir yol, doğruca beyaz bir eve gidiyordu. Hemen önümdeki hafif eğimli bir çimenlik, gölcüğe kadar uzanıyordu. Pırıl pırıl kumullara, nilüferlerle süslü göle, sık ağaçlıklara doyasıya baktım. Burada iki ay boyu, kendi evimdeymiş gibi yaşayacak, sonra da bir daha dönmemek üzere ayrılacaktım.

"Nasıl?" diye sordu Lewis.

"Harika!..."

Çimenliğin bir ucunda, bacası tüten tuğladan fırının hemen yanı başında, kalabalık bir topluluk vardı. Neşeyle seslendiler: "Hoş geldiniz yeni kiracılar!"

Bir sürü insanın elini sıktım: Dorothy, kızkardeşi Virginia, yakındaki yüksek fırınlarda çalışan enişte Willie, Chicago'da öğretmenlik yapan şişko Bert... Fırının kapkara sacı üstünde hamburgerler kızarıyor, kızarmış soğan ve odun kömürü kokuları insanın iştahını açıyordu. Birinin elime tutuşturduğu viski kadehini bir dikişte bitirdim. Çok ihtiyacım vardı buna.

"Ev çok şirin değil mi?" dedi Dorothy. "Göl kumulların hemen arkasında; göleti geçmek için küçücük bir kayık da var. Birkaç dakikada kumsala iniliyor."

Dorothy, yıpranmış yüzünde sert hatlar oluşmuş, kara kuru bir kadındı. Heyecanlı bir sesle konuşuyordu. Lewis'i bir zamanlar sevmişti. Hâlâ seviyor muydu acaba? Yine de bakışları sıcak ve içtendi.

"Akşamları yemeğinizi açık havada hazırlarsınız; bu harika olur. Koruluk kuru dallarla dopdolu; tek yapacağınız şey onları toplamak!"

"Size küçük bir balta da alırız," dedi Lewis neşeyle. "Uslu durmazsanız sizi odun kırmaya mahkûm ederim." Sonra kolumu tutarak: "Gelin evi gezelim," dedi.

O eski sabırsız heyecanı ve neşesi yeniden yüzünde belirmişti. Eskiden bana baktığında, işte bu gurur dolu gülümseyişi fark ederdim yüzünde.

"Mobilyaların gerisi yarın teslim edilecek. Buraya yatakları yerleştiririz; dipteki odayı da kitaplık haline getiririz."

Aşk yuvalarını özenle hazırlamaya koyulan sevgililer gibiydik; bahçeye döndüğümüzde üstümüze yönelen tüm bakışlar dostça bir merakla doluydu: "Chicago'da başınızı sokacak bir yeriniz var hâlâ, değil mi?" diye sordu Virginia.

"Evet, ufak bir dairemiz var."

Bu bakışlar bizi birleştiriyordu sanki. "Lewis'le ben," diyordum, "biz," diyordum. Yazı burada geçireceğiz, yo, hayır, arabamız yoktu, umarız bizleri görmeye gelirsiniz gibi yanıtlar veriyordum. Lewis de "biz" diyordu. Konuşmalara büyük bir canlılıkla katılıyordu. Geldiğimizden bu yana çok az konuşmuştuk ve onu ilk kez neşeli görüyordum. Ama şimdi, neşeli olmak için başkalarına gereksinim duyuyordu. Hava Chicago'dakinden çok daha serindi; çimen kokusu ise beni sersemletmişti. O an yüreğime taş gibi çöken bu sıkıntıdan kurtulmak ve biraz neşelenmek isteğine kapıldım.

"Anne, kayıkla bir gezinti yapmak ister misiniz?"

"Evet, bu çok hoşuma gider."

Küçük merdivenlerin basamaklarını inerken alacakaranlıkta ateşböcekleri parıldamaya başlamıştı. Kayığa yerleştim, Lewis de kıyıdan giderek uzaklaştı. Küreklere, otlar, yosunlar dolanıyordu. Gölete, kumullara tipik bir kır akşamı çökmüştü; köprünün üstündeki gökyüzü eflatun kırmızı karışımı bir renkteydi. Çarpıcı bir görünümdü bu! Şehirdeki yüksek fırınların alevleri gökyüzünü kasıp kavuruyordu. "Mississippi'nin semaları kadar muhteşem," dedim.

"Evet! Birkaç güne kadar da dolunay olacak."

Kumulların yamacında bir kamp ateşinden çıtırtılar yükseliyordu. Ağaçlar arasından, uzaklarda bir yerde bir pencere ışığı seçiliyordu; bunlardan biri de bizim penceremizdi. Gecenin karanlığında parıldayan tüm ışıklı pencereler gibi mutluluk vaat ediyordu.

"Dorothy oldukça sempatik biri," dedim.

"Öyle! Zavallı Dorothy... Parker'da bir Drugstore'da çalışıyor; kocası da ona az bir nafaka veriyor: İki çocuğuyla tüm yaşamı burada geçiyor; başını sokacak bir yeri bile yok. Kolay iş değil!"

Oturmuş, başkalarından konuşuyorduk; karanlık sular bizi gerçek dünyadan ayırıyordu. Lewis'in sesi ise şefkat doluydu ve

bana dostça gülümsüyordu. "Gerçekten de her şey bitmiş olabilir mi?" diye düşündüm. Gururum beni hemen umutsuzluğa itmişti; çünkü kendini kandıran tüm o kadınlara benzemek istemiyordum. Bu tutumum belki de kuşku, bekleyiş ve düş kırıklığının acılarını yaşamamak içindi: Temkinli olmaktan kaynaklanıyordu yani... Belki de fazla sabırsız davranmıştım. Lewis'in bu kayıtsızlığı ve abartılı açık sözlülüğü pek doğal sayılmazdı: Aslında ne kabaydı ne de düşüncesiz! Bu kayıtsızlığı aldığı bir karardan geliyor olmasaydı, böyle açıkça göstermezdi. Beni artık sevmediğine karar vermiş olabilirdi. Ama bir karar almak ve ondan hiç şaşmamak, farklı şeylerdi.

"Şu küçük kayığımıza bir ad koyalım," dedi Lewis. "Anne, adına ne dersiniz?"

"Doğrusu göğsüm kabarır!"

İşte, bana yine o eski ifadesiyle bakıyordu. Bu romantik gezintiyi öneren de yine oydu. Belki de kendi yapay ölçülülüğünden o da sıkılmaya başlamıştı; bana olan sevgisini söküp atmak zor geliyordu ona. Karaya çıktığımızdan kısa bir süre sonra konuklarımız gittiler. Kütüphane odasının bir ucuna geçici olarak serilen daracık yatağa yan yana uzandık; Lewis ışığı söndürdü.

"Burada iyi vakit geçirirsiniz herhalde."

"Buna eminim."

Yanağımı çıplak omzuna dayadım; usulca kolumu okşadığında ona iyice sokuldum. Kolumdaki onun sıcaklığı ve kokusuydu. Öyle iyi tanıyordum ki bunu! Artık ne gururum kalmıştı ne de temkinli halim. Dudaklarını bedenimde duydukça, elimi ılık vücudunda gezdirdikçe eriyip gittiğimi hissediyordum. Besbelli, o da beni arzuluyordu. Aramızdaki arzu her zaman sevgiyle kaynaşarak bir bütün oluşturmuştu. Bu gece bazı şeyler yeniden başlayacaktı, buna emindim. Bir anda birbirimizin olmuştuk. Ama ne bir sözcük ne bir öpücük! Her şey öylesine çabuk gelişmişti ki şaşırıp kalmıştım. Sonunda ilk konuşan ben oldum:

"İyi geceler!"

"İyi geceler," diyerek arkasını döndü.

Benliğimi umutsuz bir öfke sarmıştı. "Bunu yapmaya hakkı yok!" diye mırıldandım. Bir an bile bana varlığını hissettirmemişti; ona haz veren sıradan bir şey gibi davranmıştı bana. Beni artık sevmese bile, asla yapmamalıydı bunu. Ayağa kalktım: Sıcaklığına artık katlanamıyordum. Oturma odasına gidip hıçkıra hıçkıra ağladım: Hiçbir şey anlamaz olmuştum artık. Birbirlerine

öylesine yakın olan bedenlerimiz nasıl olmuştu da bu kadar yabancılaşmıştı? Bana: "Öyle mutluyum, öyle gurur duyuyorum ki!" derdi bir zamanlar. "Anne!" diye şefkatle seslenirdi. Elleriyle, dudaklarıyla tüm bedeniyle verirdi kendini: Hepsi geçmişte kalmıştı. Anısı beni hâlâ yanıp tutuşturuyordu o gecelerin... Desenli örtünün altında, Mississippi Nehri'nde beşik gibi sallanan gemideki daracık yatağımızda, cibinliklerin gölgesinde, reçine kokan bir şömine ateşinin önünde geçen tüm o geceler! Bir daha geri gelmeyecek miydi?

Bitik bir halde tekrar yatağa uzandığımda, Lewis dirsekleri üstünde doğruldu ve sinirli bir şekilde sordu: "Bu yaz programınız bu mu olacak? Gündüzleri hoşça vakit geçirip bütün gece ağlamak mı yani?"

"Lütfen böyle küçümseyici konuşmayın," dedim hiddetle. "Öfkeli olduğum için ağlıyorum. Böyle duygusuz sevişmeniz korkunç bir şey: Bunu yapmamalıydınız bana..."

"Hissetmediğim bir sıcaklığı nasıl verebilirim ki!"

"O zaman sevişmeseydiniz."

"Bunu o kadar çok istiyordunuz ki!" dedi sakin sakin. "Karşı koyamadım."

"Oysa daha iyi olurdu. Bunu bir daha yapmamanızı yeğlerim, inanın."

"Eğer ardından tüm gece ağlayacaksanız gerçekten de yerinde bir karar olur. Haydi şimdi uyumaya çalışın."

Sesinde en ufak bir düşmanlık sezinlenmiyordu; sadece kayıtsızlık. Sakin tavırları beni şaşkına çeviriyordu: Sırtüstü yatarak, gözlerim boşluğa dikili kalakalmıştım; uzaklarda gölün fabrika sesini andıran uğultusu duyuluyordu. Lewis gerçeği mi söylüyordu acaba? Suçlu ben miydim? Evet, kuşkusuz suçluydum! Onunla sevişmek istemekten çok, yersiz umutlarla kendimi kandırmış olmaktan. Elbette Lewis'in kendisi de ne istediğini tam olarak bilemiyordu. İşte, bu da davranışlarının belirsizliğini açıklıyordu. Ama onun gibi bir insan için sevmeyi yadsımak ile hiç sevgi duymamak arasında belli bir ayırım yoktu: Beni artık sevmemeye, bilerek isteyerek karar vermişti. Sonuç olarak beni artık sevmiyordu. Geçmiş tümüyle yitip gitmişti. Tıpkı Diego gibi, hiçbir iz bırakmaksızın. Belki de bir türlü inanmak istemeyişim bundandı. Bir mezar taşının başında ağlamak beni belki de gerçekleri görmeye zorlardı.

"Doğrusu, yaza hiç de iyi başlamış sayılmayız," dedi Lewis ertesi gün. Oldukça kaygılı görünüyordu.

"Yo, hayır!" dedim. "O kadar da abartmayın, alışmam için biraz zaman tanıyın bana. Her şey yoluna girecek."

"Keşke öyle olabilse! Birlikte çok güzel vakit geçirebiliriz. Ağlamadığınız zaman sizinle öyle iyi anlaşıyorum ki!"

Bakışları beni sorguya çeker gibiydi. Aslında bu iyimserlik altında büyük bir bencillik maskeleniyordu. Lewis benim duygularımı adeta hiçe sayıyordu. Ama yine de bu kaygıları içtendi; beni üzmek onu kahrediyordu.

"Birlikte güzel bir yaz geçireceğiz, inanın..." dedim.

Evet, güzel bir yaza benziyordu: Her sabah yosun bürümüş göletten geçiyor, tabanlarımızı yakan kumullardan tırmanıyorduk: Sağda kumsal tüm ıssızlığıyla sanki sonsuza dek uzanıyordu. Kumsalın soldaki sınırı ise, alevlerle kaplı yüksek fırınlarm hemen dibinde son buluyordu. Bol bol yüzüyor, kumu gagalayan uzun bacaklı beyaz kuşları seyrederek güneşleniyorduk. Sonra da tıpkı Kızılderililer gibi kollarımızda kuru dal parçalarıyla eve dönüyorduk. Çimenlerin üstüne uzanıp gri sincaplar, ala kargalar, kelebekler ve kırmızı göğüslü büyük kuşların arasında saatlerce kitap okuyordum; biraz uzaktan Lewis'in daktilosunun tıkırtısı duyuluyordu. Akşamları tuğla fırında yaktığımız ateşte parçalar halindeki donmuş tavuğun buzlarını eritmeye koyuluyorduk. Bazı akşamlar Lewis, buz tutmuş bir bifteği testereyle kesiyor ya da nemli yapraklara sardığımız mısır tanelerini kömür ateşinde yavaş yavaş pişiriyorduk. Yan yana oturup plak dinliyor, televizyonda eski bir film seyrediyor ya da bir boks maçı izliyorduk. Bu mutluluk oyununu öyle güzel oynuyorduk ki her an gerçeğe dönüşecekmiş gibi geliyordu bana.

Dorothy de bu aldatmacaya kaptırmıştı kendini. Büyülenmiş gibiydi. Çoğu zaman akşamları kırmızı bisikletine atlayıp bizi ziyarete geliyordu. Hamburger kokusuna bayılıyor, dallardan çıkan kokuyu içine çekiyordu.

"Harika bir gece! Şu ateşböceklerini, yıldızları görüyor musunuz? Ya şu kumulların üstünde yanan kamp ateşlerini?" Aslında ne onun ne de benim yaşamım olabilecek bir yaşam biçimini heyecanla anlatıp duruyordu. İltifatlara boğuyor, bana öğütlerde bulunuyor, yardımcı olmak için elinden geleni yapıyordu. Evi dayayıp döşemiş olan oydu. Mutfak alışverişimizi de, yine o üstlenmişti. Üstelik bir sürü ufak tefek yardımda bulun-

maktan da geri kalmıyordu. Her gelişinde bize önemli önemsiz bir sürü mucizevi yollar öneriyordu. Bir yemek tarifi, yeni bir sabun markası, son model bir çamaşır makinesinin reklamını yapan bir prospektüs, çok söz edilen bir kitabı tanıtan bir makale gibi. Bir ton kadar kremayı altı ay boyunca stok edebilecek bir soğutucunun yararları haftalarca kafasını meşgul edebilirdi. Kendine ait bir evi yoktu. Ama milyarderlerin o saray yavrusu evlerini hayranlıkla seyrettiği, pahalı bir dekorasyon dergisine abone olmuştu. Sonu gelmez projelerini heyecanla anlatışını dinler, her şeyden umudunu kesmiş kadınlara has, o bitmez tükenmez gevezeliğine sabırla katlanırdım. Lewis çoğu kez sinirlenirdi ona. "Onunla asla birlikte olamazmışım!" derdi. Doğruydu. Dorothy ile asla evlenemezdi; ben Lewis'le evlenememiştim, o da beni artık sevmiyordu; bu bahçe, bu ev, hiçbirimizin erişemeyeceği mutluluk vaatleri içindeydi sanki.

"Aman Tanrım! Ne kalabalık! Tozdan da geçilmiyor," dedi Lewis eğlence parkına girerken.

"Hemen homurdanmaya başlamayın lütfen," dedi Dorothy. Bana döndü: "Bu adam somurtmaya başladı mı, güneşin çıkmasına bile engel olmak ister."

Nişancılık atışlarının yapıldığı yere doğru koşarak giden Dorothy'nin yüzü, çocuksu bir umutla aydınlanmıştı. Barakadan barakaya koşarken sanki olağanüstü şeyler keşfedecekti. Bense gülümsemeye çalışıyordum: Eğitilmiş maymunları, çıplak dansözleri, fok adamı, bedeninin altı olmayan kadını büyük bir ilgiyle seyrediyormuşum gibi yapıyordum. Oysa tek istediğim, bedenimi harekete geçirtecek bir şeylerdi. Bowling tahtalarını ve konserve kutularını devirdim; döner bantlardaki küçük otomobilleri kullandım, boyalı gök manzaraları arasında, oyuncak uçaklara bindim. Lewis bana alayla bakıyordu: "Her şeyi ne kadar da ciddiye alıyorsunuz. Oyun oynarken bile kafa yoruyorsunuz."

O gülümseyişinin altında imalı bir şeyler mi vardı acaba? Yoksa aşk serüvenimize aynı boş ciddiyeti, aynı sahte coşkuyu kattığımı mı düşünüyordu? Dorothy, heyecanla yanıtladı: "Her fırsatta bıkkın tavırlar takınmaktan daha iyidir herhalde..." Ve emin bir tavırla koluma girdi. Bir fotoğrafçı standının önünden geçerken, sert ve yıpranmış eliyle elbisemin ipekli kumaşına dokundu: "Anne, Lewis'le bir fotoğraf çektirsenize! Elbiseniz çok güzel, saç biçiminiz de çok yakışmış size."

"Evet, evet! Bizde de bir fotoğrafınız olsun isteriz," dedi Virginia.

Duraksadım; Lewis beni kolumdan tutarak: "Haydi gelin, sizi ölümsüzleştirelim!" dedi neşeyle. "Mademki o kadar çekiciymişsiniz..."

"Başkaları için öyleyim," diye düşündüm acı acı. "Ama Lewis için değil!... Artık hiç olmayacağım..." Boyalı bir uçağın içine yan yana oturduk; zoraki gülümsedim; giydiklerimin farkında bile değildi. Bedenim onu ilgilendirmez olmuştu, çehrem ise daha da az! Keşke bir kaza sonucu yüz hatlarım mahvolmuş olsaydı. Ama aynıydım işte... Bir zaman sevdiği, ama artık sevmediği kadının aynısı. Dorothy'nin girişimi bunu iyice ortaya çıkarmış, güçlükle kurduğum tüm dengeyi bozmuştu. Kahrolmuş, yıkılmıştım. Ama yine de kendimi tutmalı, gecenin geç saatlerine kadar güler yüzlü olmayı sürdürmeliydim.

"Lewis, Evelyne'e biraz arkadaşlık eder misiniz? Güneş onu çok yormuş, gölgede oturmayı yeğliyor; tuvaletten döndüğünde ona bir kadeh içki ısmarlayın. Bu arada biz de gider, mum figürleri seyrederiz."

"Yo, hayır, başka biri yapsın bunu."

"Ama onunla bir erkeğin ilgilenmesi gerek... Bert'i tanımaz, Willie'yi ise hiç çekemez."

"Ben de Evelyne'i çekemem ama."

"Tamam, ben kalırım onunla," dedi Dorothy öfkeyle. Ben gidecek gibi oldum. "Hayır Anne, gerek yok. Haydi siz gidin! Sonra bana anlatırsınız."

Lewis'le uzaklaşırken: "Neden biraz daha nazik davranmıyorsunuz?" diye sordum.

"Ama Evelyne'i çağıran o! Kimse davet etmesini söylemedi ki!"

Tartışmayı uzatmak istemedim. Sonsuza dek cinayetlerinin yükünü taşıyacak gibi duran caniler ile öldürdükleri kurbanların mumyalaşmış halini seyre daldım; lohusa yatağında oturan beş yaşında bir Meksikalı kız, yeni doğmuş bebeğini sallıyordu; Göring bir sedye üzerinde can çekişmekteydi Alman üniformalı askerler darağacında sallanıp duruyorlardı. Dikenli tellerin ardında kocaman bir çukurda mumdan cesetler yığılıydı. Hayretle baktım: İşte Buchenwald ve Dachau, tarihin derinliklerinde giderek uzaklaşmış, gerilerde kalmıştı. Tıpkı, ünlü Musee Grevin'de, arslanlara yem olarak atılan ilk Hıristiyanların mumyaları

gibi! Dışarı çıktığımda, o göz kamaştırıcı güneşin altında tüm Avrupa, sanki uzayın en ücra köşelerine gerilemişti. Sosis yiyen ya da dondurmalarını büyük bir zevkle yalayan çıplak omuzlu kadınları, çiçekli gömlekler giymiş erkekleri seyrettim. Kimse benim dilimi konuşmuyordu. Ben bile unutmuştum aslında. Tüm anılarım, hatta görüntüm bile yok olup gitmişti: Lewis'te bir tek boy aynası bile yoktu; bir cep aynasında kendimi zar zor görerek alelacele yapıyordum makyajımı. Neredeyse kim olduğumu bile anımsamaz olmuştum; Paris'in varlığından bile artık emin olamıyordum.

Dorothy'nin öfkeli sesi duyuldu:

"Anne'ın fikrini bile sormadan dönmeye karar veriyorsunuz. Saat yedi sularında eski sessiz filmler gösterisi olacakmış; olağanüstü bir illüzyonist de varmış."

Yalvarıyordu adeta, ama etrafındaki insanların tümünün yüzünde isteksiz bir ifade vardı.

"Haydi dönelim artık," dedi Willie. "Martinilerimiz bizi bekliyor, üstelik de çok açım."

"Şu erkekler ne benciller," diye mırıldandı.

Dönüşte, o köhne arabasına binerek Dorothy ile Willie'nin arasında oturdum. Dorothy öyle düş kırıklığına uğramıştı ki tüm yol boyu ağzını bıçak açmadı: Ben de susuyordum. Arabadan inerken beni kolumdan tutup: "Neden burada kalmıyorsunuz? Kalsanız ne iyi olur," dedi.

"Kalamam."

"Ama neden? Ne kadar yazık!"

"Kalamam işte!"

"Ama en azından döneceğinize söz verin. İlkbaharda gelin: Burada en güzel mevsim ilkbahardır."

"Gelmeye çalışırım."

"Bana bunları ne hakla söyleyebilir," diye düşündüm öfkeyle. Neden öyle gereksiz sevgi gösterilerinde bulunuyor? Oysa Lewis, bir kez bile bana "Dönecek misiniz?" diye sormamıştı. Willie'nin bana uzattığı martini kadehini aceleyle elime aldım. Sinirlerim gerilmişti. Börekler, salatalar ve pastalarla donatılmış masaya sıkıntıyla baktım. Bunca yiyeceği bitirmek kim bilir ne uzun sürecekti. Dorothy bir ara ortadan yok olmuştu. Döndüğünde yüzüne açık bir pudra sürmüş, çiçekli, eski püsküllü uzun bir elbise giymişti. Bert, Virginia, Evelyne, Lewis hepsi neşeyle bize katıldılar. Herkes bir ağızdan konuşuyor, bense izlemekte

güçlük çekiyordum. Son derece neşeli olan Lewis'e bakıp "Onunla ne zaman baş başa kalacağız?" diye düşünüyordum. Bir zamanlar, aynı şekilde Teddy'nin ve Maria'nın da gidişini beklemiştim. Ama bugün sabırsızlığım anlamsızdı. Onu başkalarından uzaklaştırsam bile, kendime daha yakın kılamayacaktım ki! Bert bir tabak dolusu sandviçi dizlerinin üstüne koydu. Gülümsüyordu:

"24 Ağustos 1944'te Paris'te mi bulunuyordunuz?"

"Anne tüm savaş boyu Paris'te bulunmuş," dedi Lewis biraz da gururla.

"O ne müthiş gündü!" diye sürdürdü Bert. "Ölü bir şehirle karşılaşacağımızı sanmıştık: Oysa her yerde çiçekli elbiseleriyle, güneşte yanmış o güzel bacaklarıyla bir sürü alımlı kadın vardı. Burada düşlediğimiz Fransız kadını imajından epeyce farklıydılar."

"Doğru," dedim. "Gazetecileriniz bizi sağlıklı görünce epeyce düş kırıklığına uğramışlardı."

"Sadece bir iki budalaydı canım onlar! Yaşlıların ve hastaların ortalıkta görünmediklerini anlamak hiç de zor değildi; tabii toplama kampına gönderilenlerin ve ölülerin de." O tombul yüzü düşüncelere dalmıştı: "Yine de müthiş bir gündü."

"Ben Paris'e geldiğimde, bizi artık pek sevmiyor görünüyorlardı." Yakınır bir ifade vardı Willie'nin lafında.

"Doğru," dedi Bert. "Kendimizden nefret ettirdik. Çok ilkelce davrandık."

"İster istemez," dedi Lewis.

"Buna engel olunabilirdi ama. Birazcık disiplin yeterliydi..."

"Yeterince adam asılmadı mı yani?" diye atıldı Lewis biraz sinirli. "Dile kolay! Adamları önce savaşa itiyorlar, sonra da ilk tecavüz olayında asıveriyorlar."

"Evet, doğru. Çok adam asıldı," dedi Bert. "Ama haliyle baştan önlem alınmadığı için oldu bu."

"Ne gibi önlemler?" dedi Willie.

"Of! Oturup savaş hikâyelerini anlatmaya başlarlarsa bu işin sonu gelmez," dedi Dorothy.

Üç eski savaşçının yüzlerindeki ifade canlanmıştı. Heyecanla birbirlerinin sözünü kesip duruyorlardı. Fransa'ya büyük bir sempati duydukları kuşkusuzdu. Kendi ülkelerine karşı hoşgörülü oldukları ise pek söylenemezdi. Yine de, onları dinledikçe kendimi bayağı rahatsız hissediyordum. Birbirlerine anlattıkları

sanki kendi savaşlarıydı. Bizler ise sadece sıradan bir bahaneydik. Bizlere duydukları tedirginlik savunmasız bir kadına ya da pasif bir hayvana karşı duyulan türdendi. Tarihimizle yine mumyalaşmış efsaneler mi oluşturacaklardı? Sonunda sustular. Evelyne biraz baygın bir sesle sordu:

"Eh! Paris nasıldır şu sıralarda?"

"Amerikalılarla dolu."

"Bu da hoşunuza gitmiyor herhalde," dedi Lewis. "Ne de nankör bir milletmiş! Onca zaman süt tozlarıyla besledik, şimdi de bol bol Coka Cola ve tanka boğuyoruz. Yine de bizim ayağımıza kapanmıyorlar." Gülmeye başladı: "Yunanistan, Çin, Fransa... sürekli yardım edip duruyoruz: Ne yardımsever ülkeymişiz!"

"Bunu komik mi buluyorsunuz?" Dorothy'nin sesi oldukça saldırgandı. "Böylesine şakacı olmak güzel şey doğrusu." Omuz silkti: "Tüm dünyaya birkaç atom bombası daha atsak, eminim Lewis bize bundan bir iki kara mizah örneği daha çıkarır."

Lewis neşeyle bana baktı: "Olup bitenler için gözyaşı dökmektense, gülmenin daha iyi olduğunu söyleyen bir Fransız değil miydi?"

"Sorun ağlamak ya da gülmek değil, eyleme geçmektir," dedi Dorothy.

Lewis'in yüzü değişti: "Wallace'a oyumu veriyorum, ondan yana tavır koyuyorum: Daha ne yapabilirim ki?"

"Wallace hakkında ne düşünüyorum, biliyor musunuz? Bu adam asla gerçek bir sol parti kuramaz: Tek yaptığı, karşılığında fazla bir bedel ödemeksizin, vicdanını rahat ettirmek isteyen insanlara bir kandırmaca fırsatı tanımak."

"Aman Tanrım, Dorothy!" dedi Willie. "Gerçek bir sol partisini ne Lewis kurabilir ne de aramızdan biri..."

"Ama hepiniz de aynı düşünceleri paylaşmıyor musunuz? Birleşmeniz mümkün değil mi?" diye lafa girdim.

"Sayımız giderek azalıyor," dedi Lewis. "Hem bizler birbirimizden kopuğuz."

"Özellikle de bir şeyler denemektense gülüp geçmek size çok daha kolay geliyor," dedi Dorothy.

Lewis'in o sakin ve alaycı tutumu zaman zaman beni de sinirlendiriyordu; açık fikirli ve eleştireldi; çoğu kez öfke ve isyan duygularına kapılırdı. Ama Amerika'da kınadığı hata ve eksiklikleri, tıpkı bir hastanın hastalığına, bir serserinin kendi pisliğine

alışması gibi benimsemiş görünüyordu: Bu da zaman zaman Lewis'i neredeyse onlardan biri gibi görmeme yol açıyordu. Ülkesini benimsemediğim için her ne kadar beni hep kınadıysa da, aynı şekilde kendisinin de benim ülkeme yerleşmeyi asla düşünmediği aklıma geldi. Doğrusu pek kendini beğenmiş bir davranıştı bu. "Bir Amerikalı olmayı asla düşünemezdim," diye geçirdim aklımdan isyanla. Onlar tartışmalarını sürdürürken, "İçimdeki bu öfkeli Colette Baudoche da nereden çıktı şimdi?..." diye düşünüp kendi kendime güldüm.

Eve Bert'in arabasıyla döndük. Lewis bana sevgiyle sarıldı. "Nasıl, gününüz güzel geçti mi?"

Öyle sevimli gülümsüyordu ki bu durumda evetten başka ne diyebilirdim? Hem benim ruh halim kimi ne ilgilendirir ki?

"Çok güzel bir gündü. Ama Dorothy ne kadar saldırgandı öyle!" diye yanıtladım.

"Mutsuz da ondan." Lewis bir süre düşündü: "Virginia ve Willie de mutlu değiller, Evelyne de!... Sizin ve benim kendi kendimizle az çok barışık olmamız ise büyük bir şans."

"Ben pek öyle sayılmam."

"Herkes gibi kötü anlarınız oluyor; ama asla sürekli değil."

Öyle emin konuşmuştu ki diyecek hiçbir şey bulamamıştım.

"Her biri öyle ya da böyle tutsak sayılır: Ya eşlerinin ya da çocuklarının. İşte mutsuzlukları da bundan kaynaklanıyor."

"Geçen yıl evlenmek istediğinizi söylemiştiniz bana."

"Bazen düşünüyorum bunu." Lewis gülmeye başladı: "Ama kendimi bir eş ve çocuklarla birlikte bir eve tutsak olduğumu gördüğüm an, tek düşüncem şu olur: Kaçmak!"

Neşeli ses tonu bana cesaret vermişti: "Lewis, bir daha görüşecek miyiz dersiniz?"

Yüzü aniden değişti: "Neden olmasın!" dedi umursamaz bir tavırla.

"Çünkü çok uzak ülkelerde yaşayan insanlarız."

"Doğru, çok uzağız."

Banyoya girdi: Hep böyle yapardı! Ona her yaklaşmak istediğim zaman yan çizerdi zaten. Bana artık veremeyeceği bir yakınlığı istememden çekiniyor olmalıydı ya da tutamayacağı sözler vermekten, yalan söylemekten... Soyunmaya başladım: Baş başa kalıp konuşmamızın doyurucu olmayacağını pekâlâ da biliyordum; ama yine de düş kırıklığına uğramaktan kendimi alamamıştım. Bedenlerimizin her şeye karşın bir uyum içinde ol-

ması şans sayılabilirdi. Artık onun kadar ilgisiz olmuştum. Ayrı yataklarda uyuyor, aramızda derin bir uçurum açılıyordu. Arzu sözcüğünün benim için bir anlamı kalmamıştı artık.

Keşke içim de bu duruma uyum sağlayabilseydi. Lewis sevmek için insanın o kişiyi kafasında iyice abartması gerekir, derdi. Benim öyle yapmaktan vazgeçtiğimi düşünelim!... Lewis uyuyordu; onun düzenli soluklarını dinliyor ve ona bambaşka gözlerle bakmaya çalışıyordum: Dorothy'nin kötü niyetli bakışlarıyla örneğin. Bencil olduğu doğruydu. Beraberliğimizin mümkün olduğunca hoş geçmesine ve olabildiğince az sorun çıkmasına çalışmıştı. Benim hissettiklerim ise umurunda bile değildi: Hiçbir şeyden haberdar etmeden, benim Chicago'ya gelmeme ses çıkarmamıştı. Sırf beni görmek onu hoşnut kıldığı için!... Chicago'da, tümüyle ona bağımlı bir durumdayken de hiç çekinmeden beni sevmediğini söylemişti. Ama yine de halimden memnun olmamı istiyordu: Gerçekten de kendinden başkasını düşünmüyordu. Hem neden pişmanlıklardan, heyecanlardan, acılardan var gücüyle kaçıyordu? Bu temkinli görünümü altında özverili olmaması yatıyordu. Ertesi sabah, bu tarafsız yargılamamı pekiştirmeye çalıştım. Lewis'in düşünceli bir halde çimenliği sulayışını izliyor, kendi kendime, "Eninde sonunda herkes gibi sıradan bir adam. Neden onu eşsiz bulmakta ısrar ediyorum ki!" diyordum. Posta arabasının sesini duydum. Kutudaki küçük kırmızı bayrağı çeken postacı, mektuplarla birlikte içine attı. Çakıl taşlarıyla kaplı yola çıktım. Mektup yoktu, ama bir sürü gazete vardı. Gazetelere bakacak, sonra kütüphaneden bir kitap seçecek ve bol bol yüzüp öğleden sonra plak dinleyecektim: Evet, kahrolup duracağıma ve kendi kendimi yiyeceğime yapabileceğim bir sürü zevkli şey vardı.

"Anne!" diye seslendi Lewis. "Gelin bakın... Gökkuşağını yakaladım." Çimenliği suluyordu ve su fıskiyesinde gökkuşağının tüm renkleri dans edip duruyordu. "Çabuk gelin."

O ısrarlı ve dostluk dolu sesine, o neşeli çehresine tekrar kavuşmuştum: Eşi benzeri olmayan bir çehreydi bu... Lewis'ti! Lewis'in ta kendisiydi. Beni artık sevmiyor olabilirdi, ama yine de oydu işte! Neden hakkımdaki düşüncelerim birden değişsindi? Yo, hayır; her şeyi bu kadar kolayca bir yana atamazdım. Aslında onu anlamıyor da değildim: Ben de acılardan nefret eder, büyük fedakârlıklardan kaçınırdım: Benim için hem acı çekmeyi reddedişini hem de beni kaybetmeyi göze alamayışını anlayabili-

yordum. İçimde kopan fırtınaları kavrayıp kafa yoramayacak kadar kendisiyle ilgili ikilemlerle boğuştuğunun farkındaydım. Hem sonra omuzlarımdan sımsıkı tutup: "Sizinle hemen evlenmeye hazırım," dediği zamanki sesini de hatırlıyordum. İşte o an, yüreğimde en ufak bir kin duygusunun yer edemeyeceğini anlamıştım. Hem de hiçbir zaman. İnsan artık sevmek istemediği zaman, gerçekten de sevgi duymazdı... Yine de bu, insanın isteğine bağlı olmamalıydı.

Haliyle Lewis'i sevmeyi sürdürüyordum. Pek de rahatlatıcı bir duygu değildi bu. Ona tümüyle yeniden kavuşmam için ses tonunda hafif bir değişiklik bile yetebiliyordu, ama bir an sonra onu yeniden kaybediyordum. Hafta sonunda bir günlüğüne Chicago'ya gittiğinde, kendimi biraz daha rahatlamış hissettim: Bir gün yalnız kalmakla biraz soluk almış olacaktım. Ona otobüs durağına kadar eşlik ettim; sonra da sağında ve solunda bahçeler ve sayfiye evleri bulunan yol boyunca, ağır adımlarla eve döndüm. Yanıma bir iki kitap alıp çimenliğe oturdum: Hava çok sıcaktı; tek bir yaprak bile kıpırdamıyordu. Uzaktaki gölün sesi artık duyulmaz olmuştu. Çantamdan Robert'in son mektubunu çıkardım; bana Madagaskar davasını tüm ayrıntılarıyla anlatıyordu; Henri, *Vigilance*'ın gelecek sayısında yayınlanacak olan bir makale yazmış; ama oldukça yetersizmiş. Kamuoyunu etkileyebilmek için tirajı yüksek bir gazete ya da haftalık bir dergiye sahip olmak gerekiyormuş. Bir miting düzenlemeyi düşünmüşler; ama buna zamanları yetmiyormuş... Mektubu yeniden katladım. Başımı kaldırıp yükseklerden geçen bir uçağı izledim: Durmadan uçaklar geçiyordu; bunlardan biri beni Paris'e götürebilirdi. Neye yarardı ama? Onun yanında olsaydım, Robert tüm sorunlarını yazmak yerine bu kez oturup anlatacaktı... Yani değişen bir şey olmayacaktı. Ona yardımım dokunamazdı; üstelik benden geri dönmemi de istememişti. Buradan ayrılmam için hiçbir neden yoktu! Etrafıma şöyle bir baktım: Çimenlik özenle kesilmişti, gökyüzü tamamen açıktı; kuşların ve sincapların evcil hayvanlardan bir farkı yoktu. Aslında kalmam için de bir neden yoktu. Elime bir kitap aldım: *New England'da Edebiyat.* Bir yıl önce bu, beni herhalde müthiş cezbederdi; ama artık Lewis'in ülkesine, bu ülkenin geçmişine fazla bir ilgi duymaz olmuştum. Çimenliğin üstüne dağılan tüm bu kitaplar bana pek bir şey vermiyordu. Gerindim: Ne yapsaydım acaba? Gerçekten de yapacak hiçbir işim yoktu. Epey uzun bir süre, orada öyle kıpırtı-

sız kalakaldım ve birden paniğe kapıldığımı hissettim. Çalışan bir bilince rağmen felce uğramış, kör ve sağır bir insan haline gelmek!... Bundan daha kötü bir şey olamaz diye düşünürdüm hep. Oysa, işte ben de bu hale gelmiştim. Sonunda yerimden kalktım ve eve döndüm.. Banyoya girip saçımı yıkadım. Ama kendimle uzun süre ilgilenmeyi hiçbir zaman başaramamışımdır. Buzdolabını açtım: Bir sürahi domates suyuyla doluydu, bir diğeri de portakal suyuyla... Hazır salatalar, söğüş etler, süt... Her şey vardı. Karnımı doyurmak için elimi uzatmam yeterliydi. Mutfak dolapları ise konserveler, mucizevi tozlar, dakikasında pişen pirinç kutularıyla doluydu; on beş dakika içinde akşam yemeğimi bitirmiştim bile... Zaman öldürmenin de herhalde bir sanatı vardı. Ama bunun nasıl başarılacağını ben bilmiyordum. Ne yapsaydım? Birkaç plak dinledim, televizyonun düğmesini çevirdim; bir kanaldan diğerine geçerek, bir sürü film, komedi, haber bülteni, polisiye dizileri, kurgu bilim öykülerini arka arkaya seyrederek bir süre oyalandım. Ama bir an görüntüde bir şeyler oldu; düğmeyi ne kadar çevirdiysem de ekran bomboştu... Yatıp uyumayı düşündüm. Ama hayatımda ilk kez başı boş serserilerden, hırsızlardan, tımarhane kaçkınlarından korku duyuyordum. Uyku kadar, uyanık kalmak da ürkütüyordu beni. Şimdi gölün gürlediğini, bilmediğim bir sürü hayvanın üstünde yürüdüğü kesik dalların çatırtılarını duyuyordum; evdeki sessizlik boğucu bir hal almıştı. Tüm kapıları kilitledim, gidip odamdan bir yastıkla bir battaniye aldım ve ışığı açık bırakarak, divanın üstüne giyinik olarak uzandım. Uyuyakalmışım... Kapalı pencerelerden giren adamlar, sanki gelip başıma vurmuşlardı. Uyandığımda bir kuş ötüyor, bir diğeri ağaçları gagalayıp duruyordu. Gördüğüm kâbusları neredeyse gerçeğe yeğler olmuştum. Gözlerimi tekrar kapadım, ama gözkapaklarımın ardından günün doğuşunu hissediyordum. Bunun üstüne ayağa kalktım. Ev ne kadar boş, gelecek ise ne kadar çıplaktı... Bir zamanlar, koltuğa fırlatılan o beyaz bornoza, masanın altında unutulmuş terliklere nasıl da heyecanla bakardım. Şimdi tüm bu nesneler benim için anlamlarını yitirmişti. Lewis'e aitti onlar. Evet, Lewis hâlâ mevcuttu: Ama beni seven o erkek, ardından hiçbir iz bırakmadan yok olup gitmişti. Sanki hem Lewis'ti bu hem değil! Onun evinde yaşıyordum, ama bir yabancının evinde gibi...

Dışarı çıktım, çakıllı yolda yürüdüm. Mektup kutusunun küçük bayrağı yoktu; postacı uğramış olmalıydı. Gidip zarf to-

marını aldım. Bana bir mektup vardı: Myriam, Philipp'le birlikte Meksika'da bir gezi yapıyormuş; dönüşte Chicago'ya uğrayıp beni tekrar görmeyi çok arzuluyorlarmış. Onları 1946'dan bu yana görmemiştim. Ama Nancy, geçen Mayıs ayında Paris'e gelmiş, ben de ona Amerika'daki adresimi vermiştim; Myriam'ın bana yazmasının olağanüstü bir tarafı yoktu; yine de mektuba şaşkınlıkla bakıp duruyordum. Bu, Lewis'in benim için henüz var olmadığı bir dönemi anımsatıyordu. Böyle bir yokluk nasıl olmuştu da ardından sonu gelmeyen boşluğa dönüşebilmişti? Her şeyi yutup yok eden bir boşluğa... Bahçe silinip gitmişti gözümde; anılarım da öyle! Myriam'a, Philipp'e, herhangi bir şeye ilgi duymam tümüyle olanaksızdı. Tek önem taşıyan, tam olarak kim olduğunu bilemediğim, ama beklediğim o adamdı! Kendimin bile kim olduğunu çıkaramaz olmuştum. Bahçede dönüp dolaştım, evin içinde bir aşağı bir yukarı yürüdüm. "Lewis dönün artık!" diye haykırıyordum. Biraz viskiyle Benzedrin haplarından içtim. Boşunaydı! O dayanılmaz boşluk yine çevremdeydi. Geniş camlı bölmenin yanına oturup gelişini beklemeye koyuldum.

"Lewis!" Nihayet saat iki sularında, adımlarının çakıl taşlarının üstündeki çatırtısını duydum. Hemen koştum. Bir sürü paket taşıyordu: Kitaplar, plaklar... Çin çayı ile bir Chianti şarabı da vardı. Bir şeyler kutlayacakmışız gibi armağan almış duygusuna kapılmıştım. Şişeyi ellerinden aldım:

"Chianti getirmişsiniz... Ne iyi fikir! İyi vakit geçirdiniz mi?... Ya poker nasıldı, kazandınız mı? Ne yemek istersiniz?... Biftek mi, tavuk mu?"

"Ben yedim," dedi Lewis. Paketlerini bırakarak ayakkabılarını çıkardı ve terliklerini giydi.

"Dün gece siz yokken çok korktum. Serserilerin eve girip beni öldürdüklerini gördüm rüyamda. Ne kâbustu!"

"Çok viski içmiş olmalısınız."

Camlı bölmenin yanındaki koltuğa oturdu; ben de divanın üstüne yerleştim. "Haydi, yaptıklarınızı anlatın bana."

"Kayda değer bir şey olmadı."

Lewis'i sevgiden yoksun bırakılmış tüm kadınlar gibi karşılamıştım: Çok üstüne düşüyor, onu gereksiz sorulara boğuyordum. O da istemeye istemeye anlattı: Poker oynamış, ama ne kazanmış ne de kaybetmişti. Teddy her zamanki nedenlerden hapse atılmıştı... Martha'yla karşılaşamamıştı. Bert'le görüşmüş, ama

kayda değer şeylerden söz etmemişlerdi. Herhangi bir ayrıntıya takıldığımda sinirleniveriyordu; lafı kesmek için eline bir gazete aldı; ben de bir kitap açarak okuyor gibi görünmeye çalıştım. Öğle yemeği yememiştim, ama bir şey yiyecek durumda değildim zaten.

"Ne bekliyordum ki sanki?" diye düşündüm. Geçmişi tekrar yaşama umudunu çoktan yitirmiştim; o halde ne umuyordum? Yitip giden bir aşkın yerini alabilecek bir dostluk mu? Ama yerini başka duygu almışsa, aşk ne ifade ederdi ki? Bir hiç! Yo, hayır, her şey ölüm kadar kesindi. "En azından ortada ölü bir beden kalsaydı!" diye düşündüm yeniden. Lewis'e yanaşıp elimi omzuna koymak ve ona: "Nasıl olur da böyle bir sevgi yok olup gider, anlatın bana!" diye sorma isteğine kapıldım. Ama yanıtı belliydi: "Anlatacak hiçbir şey yok ki!"

"Kumsalda şöyle bir dolaşmak ister misiniz?" diye sordum.

"Yo, hayır, canım hiç çekmiyor." Lewis başını bile kaldırmamıştı.

Aradan sadece iki saat geçmişti; daha akşamüstü olacak, ardından akşam, gece derken başka günler geçecekti. Ve onu izleyen başka günler daha... Bunları nasıl geçirecektim? Keşke yakınlarda bir sinema olsaydı ya da yorgunluktan düşüp bayılırcasına yürüyebileceğim, ormanlarıyla, kırlarıyla gerçek bir sayfiye yeri! Ama çevreleri bahçelerle kaplı o dümdüz yollar, bir hapishane avlusunu andırıyordu. Kadehimi doldurdum: Güneş parıldıyordu, ama ışık yine de çevredeki ve uzaktaki görüntüleri yeterince ortaya çıkaramıyor, beni silip geçiyordu. Okuduğum kitabın harfleri neredeyse gözümün içine giriyor, beni kör ediyordu. O an Paris'i, Robert'i, geçmişi ve geleceği düşünmek istedim. Olanaksızdı bu! Boynumda bir zincir, elim kolum bağlı, yaşadığım anın tutsağı olmuş gibiydim. Bedenimin ağırlığı altında bunalıyor, kendi soluğumun beni boğduğunu hissediyordum: Aslında yine kendi varlığımdı kaçmak istediğim!... Ama bunu bir daha gerçekleştiremeyecektim. "Artık hiç sevişmemeye, yaşlı kadınlar gibi giyinmeye, beyazlaşan saçlara, her şeye katlanabilirim; ama benliğimden bir daha sıyrılmamak... İşte asıl işkence bu!" diye düşündüm. Elimi içki şişesine uzattım, ama hemen ardından geri çektim: Fazlasıyla bağımlı olmaya başlamıştım; içki midemi harabetmekten başka bir işe yaramaz olmuştu. Ne her şeyi unutturuyor ne de ısıtmaya yetiyordu. Ne olacaktı peki? Bir şeyler olmalıydı mutlaka! Bu işkence sonuna dek böyle sürüp

gidemezdi. Lewis okumayı sürdürüyordu. O anda birden her şeyin olanca açıklığıyla ortaya çıktığını hissettim: "Aynı insan değil artık!" Beni seven adam Lewis'le kaybolup gitmişti. Nasıl böyle bir yanılgıya düşmüştüm? Lewis! Öyle iyi anımsıyordum ki onu!... Bana, "Sizi ne kadar sevdiğimi bir bilseniz!" demişti. Bana bir çiçek vermiş ve "Yoksa Fransa'da çiçekleri yer misiniz siz?" diye sormuştu. Ne olmuştu o yitirdiğim Lewis'e? Kimlerdi beni bu sahte Lewis'le baş başa kalmaya mahkûm eden? Birden çok itici bir anının yankılandığını duydum: Bir esneyiş!

"Ne olursunuz esnemeyin," dedim. Ağlamaya başlamıştım.

"Siz de ne olursunuz ağlamayın!" diye yanıtladı.

Boylu boyunca divana uzandım. Dipsiz bir kuyuya düşüyor gibiydim; gözlerimin önünde turuncu daireler dolanıp duruyor, bense giderek karanlığa gömülüyordum.

"Böyle ağlamaya başladığınızda, bir daha hiç dönmemek üzere çekip gitmek istiyor canım," dedi Lewis öfkeyle.

Odadan çıktığını duydum; onu sinirlendiriyordum, hiç kuşku yok, onu hepten kaybedecektim. Kendimi toparlamam gerekirdi; bir ara karşı koyacak oldum, sonra da çaresiz, kendimi bırakıverdim. Epey uzaktan ayak sesleri geldi kulağıma. Lewis bodrumdaydı; ardından bahçeyi suladı ve tekrar eve girdi. Bense sürekli ağlıyordum.

"Hâlâ mı?"

Cevap vermedim. Bitkin bir haldeydim, ama hâlâ ağlıyordum. Bir kadının gözlerinden bu kadar gözyaşı boşanabilmesi inanılmazdı. Lewis çalışma masasına oturdu ve daktilosunu tıkırdatmaya başladı: "Köpek olsa seyirci kalmazdı!" diye düşünüyordum. "Oysa onun yüzünden ağlıyorum ben, ama onun umurunda bile değil." Dişlerim adeta kenetlenmişti. Bana bir zamanlar onca sevgi tattırmış bu insandan asla nefret etmemeye yeminliydim. "Ama Lewis yok ki artık!" diye yineleyip duruyordum. Dişlerimin birbirine vurduğunu hissettim: Bir sinir krizinin eşiğindeydim. Büyük bir gayretle gözlerimi açtım; bakışım duvara takıldı.

"Ne yapmamı istiyorsunuz?" diye bağırdım. "Buradayım işte; sizinle bu dört duvar arasındayım! Gidip kendimi bir hendeğe boylu boyunca atamam herhalde, değil mi?"

"Aman Tanrım!" dedi. Sesinde, biraz daha dostça bir ifade vardı. "Kendinize ne kadar işkence ediyorsunuz."

"Suç sizin," dedim. "Bana yardımcı olmayı bile denemiyorsunuz."

"Ağlayan bir kadına ne yapılabilir ki?"

"Kim olsa yardım edersiniz oysa!"

"Kendinizi böyle kapıp koyuvermenize katlanamıyorum."

"İsteyerek yaptığımı mı sanıyorsunuz? Bu duygunun kolay kolay kabullenileceğini düşünüyorsunuz herhalde! Yani sevdiğiniz biriyle birlikte olmak, ama karşılığında o kişiden sevgi görememek."

Koltuğunda oturup duruyordu; bir yerlere kaçacak hali de yoktu. Ama bu tartışmayı noktalayacak sözcüğü asla söylemeyeceğini de pekâlâ biliyordum: Bunu yapacak olan bendim! Aklıma geldiğince konuştum:

"Salt sizin için buradayım ben, bir başkası için değil. Bana zor katlandığınızı hissettikçe, ne hale geldiğimi görmüyor musunuz?"

"Sizin istediğiniz an konuşmuyorum diye hıçkırıklara boğulmanız gerekmez. Tüm istedikleriniz hemen yerine getirilmeli değil mi?"

"Ne kadar haksızlık ediyorsunuz..." Gözlerimi sildim. "Beni buraya yazı geçirmeye çağıran sizsiniz! Burada olmamdan memnun olduğunu da... O halde bu düşmanca tavırlardan vazgeçin."

"Düşmanca tavır takındığım filan yok! Ama şu ağlama nöbetleriniz başladı mı, canım çekip gitmek istiyor; hepsi o kadar."

"O kadar da sık ağlamıyorum," dedim. Mendilimi elimde buruşturdum. "Farkında değilsiniz herhalde, zaman zaman bana bir düşman gibi, sakınılacak biri gibi bakıyorsunuz. Feci bir şey bu."

Lewis hafifçe gülümsedi: "Sizden biraz sakındığım doğru..."

"Buna hakkınız yok. Beni artık sevmediğinizi pekâlâ biliyorum; bana tekrar âşık olmanızı filan da istemiyorum... İlişkilerimizin olabildiğince iyi gitmesi için de elimden geleni yapıyorum."

"Evet doğru, çok iyisiniz! Ama zaten bunun için sizden sakınıyorum ya!" Sesi giderek öfke doluyordu: "Tuzakların en tehlikelisi de bu işte; yani iyi davranmanız! Geçen yıl beni böyle etkilediniz... Saldırgan tavrı olmayan bir kişiye karşı, insanın kendini savunması kadar saçma bir şey olamaz. Haliyle insan kendini savunamaz durumda kalır. Yalnız kalınca da duyguları allak bullak olur. Yo, hayır; böyle bir şeyin yinelenmesini istemiyorum."

Ayağa kalkıp yatışabilmek için birkaç adım attım. İyi davrandığım için beni kınaması müthişti doğrusu.

"Bile bile tatsızlık yaratamam ya! İnanın her şeyi zorlaştırıyorsunuz," diye sürdürdüm. "Eğer durum böyleyse, tek bir çare görüyorum: Gitmek."

"Ama gitmenizi istemiyorum ki!" Lewis omuz silkti. "Benim için de bu pek kolay bir durum değil."

"Anlıyorum!"

Gerçek şuydu ki ona bir türlü öfke duyamıyordum. Benden hep yanında kalmamı istemişti; oysa ben bunu kabul etmemiştim; vardığımız bu noktada isteklerinde artık tutarsızlık gösteriyor ve kaprisli davranıyorsa buna hiç şaşmamalıydım. İnsan asıl *beklentisinden bambaşka bir şey istemek durumunda kalınca*, doğal olarak çelişkiye düşer.

"Ben gitmek istemiyorum. Ama nefret etmemelisiniz benden..."

Gülümsedi: "O kadar da değil canım!"

"Biraz önce, kendimi ölecek gibi hissettiğim zaman bile parmağınızı kıpırdatmadınız."

"Doğrudur," dedi. "Parmağımı bile kıpırdatamazdım! Ama bunda benim bir suçum yoktu; felce uğramış gibiydim."

Yanına yaklaştım: Sonunda bir diyalog kurabilmişken bu fırsattan yararlanabilmek istiyordum:

"Benden çekinmek konusunda haksızsınız," dedim. "Bilmeniz gereken bir şey var: Size asla kin duymuyorum, beni artık sevmediğiniz için de kızmıyorum... Sizin hakkınızda düşündüklerimden rahatsız olmanız için hiçbir neden yok! Emin olun, içimde sizi rahatsız edecek hiçbir duygu yok."

Bir an durdum: Bakışları kaygı doluydu. Sözcükler ürkütürdü onu; *beni de öyle! Bedenlerinin özlemini sözcüklerle bastırmaya çalışan o kadar çok kadın görmüştüm ki!* Sözcüklerle serseme çevirdikleri erkeklerini tekrar yataklarına çekmeyi başarmış çok sayıda kadın tanımıştım. Bence, bir erkeğin düşüncelerine hitap ederek bedenini tekrar çekici kılmaya çalışan bir dişi kadar itici bir yaratık olamaz. Sadece şunu söylemekle yetindim:

"Biz dostuz Lewis!"

"Tabii." Kolunu belime doladı ve usulca fısıldadı: "Bu kadar sert davrandığım için özür dilerim."

"Ben de böyle budalaca davrandığım için."

"Doğru! Çok budalasınız. Oysa çok parlak bir fikirdi... Hani gidip bir hendeğe atlamak! Neden yapmadınız?"

"Çünkü beni kurtarmaya gelmezdiniz."

Güldü: "Bir gün sonra polise haber verirdim herhalde."

"Hep üstün çıkarsınız zaten... Haksızlık bu! Oysa ben ne kendime iki gün acı çektirebilirim ne de size. Hatta bir saat bile!"

"Bakın bu doğru! Şu küçücük yüreğinizde doğrusu hiç kötülük yok. Ne de kafanızda akıl..."

"İşte, bunun için bana nazik davranmanız gerekir ya!"

"Denerim," dedi bana neşeyle sarılarak.

O andan itibaren aramızdaki mesafe biraz olsun kapanmıştı. Kumsalda dolaştığımızda, güneşin altında uzandığımızda ya da akşamları plak dinlediğimizde Lewis hep içinden geldiği gibi konuştu benimle. O eski birlikteliğimiz canlanmıştı yeniden. Artık bana sarılmaktan, beni öpmekten hiç çekinmiyordu. İki üç kez seviştiğimiz bile oldu. Dudaklarımı dudaklarında hissettiğimde kalbim delicesine çarpmaya başlamıştı: Bu, salt arzu dolu öpücükler, sevgi öpücüklerine o kadar çok benziyordu ki! Ama kendimi çabuk toparladım. Eninde sonunda sıradan bir birleşmeden öte bir şey değildi bu! Yani öylesine, önemsiz bir olay! Öyle ki insan günah ve şehvete ilişkin büyük felsefi düşüncelere bu olayın nasıl olup da zemin oluşturduğuna şaşardı.

Günler iyi kötü geçiyordu; bana en zor gelen de gecelerdi. Dorothy bana bir yığın küçük sarı hap vermişti. Her derde deva çeşit çeşit hap, kapsül, komprimeler vardı evinde. Yatmadan önce mutlaka iki üç uyku ilacı alıyor, ama uyuduğum zaman da kâbus görüyordum. Bir süre sonra içimi yeni bir sıkıntı kapladı: On, on beş gün ya da en fazla bir aya kadar gidecektim. Ama bir daha dönebilecek miydim? Bir daha Lewis'i görecek miydim? Herhalde bunun yanıtını Lewis de bilmiyordu: Gerçek tepkilerini önceden nasıl bilebilirdi ki?

Son haftayı Chicago'da geçirmeyi kararlaştırmıştık. Bir akşam Myriam, Denver'den telefon edip görüşüp görüşemeyeceğimizi sordu. Tabii kabul ettim. Chicago'ya Lewis'ten bir gün önce gidecektim. Ertesi gün de, gece yarısına doğru evde buluşacaktık onunla. O an için her şey bana çok basit görünmüştü. Ama hareket gününün sabahı, tüm cesaretimi yitirmiştim. Kumsal boyu yürüyüşe çıkmıştık. Göl öylesine koyu bir yeşile bürünmüştü ki insan dalgaların üstüne basabilirmiş gibi bir hisse kapılıyordu.

Kumsalı yer yer ölü kelebekler kaplamıştı. Simsiyah bir kayığın yanında ağlarını kurutmakta olan balıkçıların barakaları dışında, tüm sayfiye evlerinin pancurları sıkı sıkıya kapalıydı. "Bu gölü son kez görüyorum, yaşamımda son kez!" Hiçbir şeyi unutmak istemiyordum. Ama geçmişin canlı kalabilmesi için gözyaşı ve özlemle yoğrulması gerekecekti. Anılarımı taze tutmaya çalışarak yüreğimi acı çekmekten nasıl koruyabilirdim? Birden atıldım:

"Arkadaşlarıma telefon edip gelemeyeceğimi söyleyeceğim."

"Neden?" dedi Lewis. "Nereden çıktı bu?"

"Burada bir gün daha kalmak isterdim."

"Ama onları göreceğinize de çok sevinmiştiniz." İnsanın bir anda değişivermesi, sanki çok garip bir şeymiş gibi bana sitemle bakıyordu.

"Artık onları pek görmek istemiyorum."

Omuz silkti: "Saçma bence!"

Telefon etmedim. Doğruydu! Lewis bile öyle düşündükten sonra, kalmak gerçekten de saçma olacaktı. Benimle bir gün az ya da fazla birlikte olmak onun için hiçbir önem taşımadığına göre, bu kumsalda bir gün daha başıboş gezinmek bana ne kazandıracaktı? Herkesle sırayla vedalaştım: "Tekrar dönecek misiniz?" diye sordu Dorothy. Ben de "Evet," dedim. Sonra da bavullarımı hazırlayarak Lewis'e bıraktım; elimde sadece küçük bir çantayla yola çıktım. Lewis evin kapısını kaparken sordu: "Küçük göle gidip bir kez daha bakmak istemez miydiniz?" Başımı hayır anlamında sallayıp otobüs durağına doğru yürüdüm. Beni gerçekten sevmiş olsaydı, ondan bir günlüğüne ayrılmak öyle korkunç bir şey olmazdı: Ama içim buz kesilmişti: Isınmak için Lewis'in varlığına gereksinim duyuyordum. Bu evde rahat bir yuva kuramamıştım, ama kendime göre bir atmosfer oluşturmuştum. Belki biraz huzursuz bir ortamdı, ama idare ediyordum işte! Başka bir yerde olmanın düşüncesi bile ürkütüyordu beni.

Otobüs durdu. Lewis kayıtsız bir ifadeyle yanağıma bir öpücük kondurdu. "İyi eğlenceler!" Kapı hızla kapandı ve Lewis birden yok oldu. Yakında başka bir kapının kapandığı duyulacak ve onu bir daha görmemek üzere kaybedecektim. Bu gerçeğe ondan uzaktayken nasıl katlanacaktım? Trene bindiğimde ortalık kararıyordu; gökyüzü kırmızımtırak bir renk almıştı. Tıpkı bir gül gibi! Şimdi anlıyordum ki insan bir gülü koklarken de kendinden geçebilirmiş!... Kırları geçtik, ardından da tren Chi-

cago'ya girdi. Yan taraflarında tahta merdiven ve balkonlar bulunan koyu renk kiremitten yapılmış o evlerin cephelerini tanıyordum artık: Aşkımızın filizlendiği evin binlerce kopyası. Ama ne var ki artık ona evim diyemeyecektim.

İstasyonda indim. Büyük binaların pencerelerinde tek tek ışıklar yanmaya, neon tabelalar parıldamaya başlamıştı. Araba farları, süslü vitrinler, sokaklardaki o inanılmaz gürültü beni iyice sersemletmişti. Nehrin kenarında durdum. Köprüler kalkmıştı; simsiyah bacalı bir kargo gemisi, kendine kucak açan şehri görkemli bir şekilde ikiye bölüyordu. Üstünde ışıkların parıldadığı, karanlık nehir kıyısından göle doğru indim. Bu şeffaf görünümlü taşlar, bu karanlık gökyüzü, üzerinden bir sürü ışık ve uğultunun yükseldiği bu nehir asla bir düş olamazdı! Yo, hayır, bu şehir binlerce insanın kaynaştığı, yeryüzünde var olan gerçek bir şehirdi. Ve ben de bu şehirde yürüyordum. O gümüş gibi ışıltılı görünümüyle ne kadar da göz alıcıydı. Bu manzarayı doyasıya seyrediyor, yüreğimde bir şeylerin usulca kıpırdadığını hissediyordum. Dünyayı aydınlatan salt sevgidir sanır insan! Ama sevgiyi besleyen, olanca güzelliğiyle dünyadır aslında. Sevgi yitip gitmişti, ama dünya gizemli uyumu, kokuları ve tüm sevecenliğiyle el değmemiş bir şekilde duruyordu. Ateşler içinde yatarken güneşin sönüp gitmediğini keşfeden nekahat dönemindeki bir hasta kadar duygulanmıştım.

Chicago'yu ne Myriam ne de Philipp biliyordu. Ama yine de şehrin en yapmacıklı lokantasında buluşmamızı önermişlerdi. O lüks holden geçerken, bir an için, bir boy aynasının önünde durdum: Haftalardan bu yana ilk kez kendimi baştan aşağı seyredebiliyordum. Şehirli bir kadın gibi saçlarımı özenle taramış ve makyaj yapmıştım; işlemeli bluzumu bulup çıkarmış ve o gün için giymiştim. Renkleri Chichicastenango'da olduğu kadar göz alıcıydı. Bense yaşlanmamıştım; yüz hatlarım bozulmamıştı. Kendimi yeniden seyredebilmek hoşuma gitmişti. Bara oturdum: Martinimi yudumlarken, insanın böyle sakin bir şekilde birilerini bekleyebileceğini ve yalnızlığın öyle pek zor olmadığını hayretle fark etmiştim.

"Sevgili Anne!" Myriam beni öptü. Kopkoyu, gümüş ışıltılı saçlarıyla her zamankinden de genç ve kararlı bir görünümü vardı. Philipp'in elimi sıkan eli sıcacıktı. Biraz şişmanlamıştı; ama o delikanlılık çekiciliğinden ve ölçülü şıklığından hiçbir şey kaybetmemişti. Fransa'dan, Nancy'nin evliliğinden, Meksika'dan

söz ettik. Kristal avizeli yemek salonunda, kurumlu kurumlu dolaşan bir metrdotelden masa bulmasını istedik. Kim bilir nereden akıllarına geldiyse, burası on sekizinci yüzyılda İngiliz soylularının gittikleri kaplıcalardaki "Pump-Room" denilen salonun tamı tamına kopyası olarak düzenlenmişti. Mihrace giysileri içinde zenci garsonlar, şişte kızarmış koyun eti parçaları taşıyorlardı; diğerleri ise yine on sekizinci yüzyıl hizmetkârları kılığıyla, ellerinde kocaman balık tepsileriyle gelip gidiyorlardı.

"Bu ne maskaralık!" dedim.

"Böyle gülünç yerlere bayılırım." Philipp yüzünde nazik bir ifadeyle gülümsüyordu. Ayırtmış olduğu masayı nihayet verebildiler.

O da yiyeceklerimizi büyük bir titizlikle seçip ısmarladı. Konuşmaya başladığımızda, hemen hiçbir konuda anlaşamadığımızın hayretle farkına vardık: Lewis'in kitabını okumuşlar, yeterince yoğun bulmamışlardı. Meksika'daki boğa güreşleri ise onlara çok itici gelmişti; buna karşılık Honduras ve Guatemala'daki yerli köyler, şiir dolu bir cennet köşesi gibi görünmüştü onlara.

"Turistler için öyle olabilir. Ama o kör çocukları, karınları burnunda kadınları hiç görmediniz mi? Garip bir cennet doğrusu."

"Yerlileri kendi standartlarımıza göre değerlendiremeyiz," dedi Philipp.

"İnsanın açlıktan ölmesi herkes için aynı şekilde katlanılamayacak bir gerçek değil midir?"

Philipp kaşlarını kaldırdı: "Ne tuhaf!... Avrupa, Amerikalıları materyalist olmakla suçlar durur; ama sizler yaşamın maddi yönlerine nedense bizden çok daha fazla önem veriyorsunuz."

"Belki de konfor denen şeyin ne anlama geldiğini anlamak için, Amerikan konforunu yaşamış olmak gerek," dedi Myriam.

Tabağındaki kirazlı ördeği kayıtsızca ve iştahla yiyordu. Mavi elbisesi, biçimli ve tombul omuzlarını iyice ortaya çıkarmıştı: Kuşkusuz bir treyler römorkunda yatıp uyuyabilecek kadar rahat bir insandı. Hatta gereğinde, vejetaryen bir rejim biçimini bile uzun süre özenle sürdürebilirdi.

"Konfor meselesi değil bu!" dedim biraz sinirlice. "Gerekliliği tartışılmayacak bazı şeyler vardır. Bunlardan yoksun kalamaz insan. Ötesinin pek önemi yok."

Philipp bana gülümsedi: "Biri için gerekli olan, bir diğeri

için olmayabilir. Mutluluğun ne kadar kişisel olduğunu benden iyi bilirsiniz." Yanıt vermeme fırsat bırakmadan devam etti: "Rahatça çalışabilmek için Honduras'a gitme düşüncesi bize çok çekici geliyor; eminim o eski uygarlıklardan öğrenecek pek çok şeyimiz var."

"Ne olabileceğini pek anlayamıyorum. Şu anda Amerika'da olup bitenleri kınadığınıza göre, buna karşı savaş vermeye çalışmanız daha iyi olmaz mı?"

"Demek bu psikoz sizi de sarmış!" dedi Philipp. "Eylemde bulunmak yani!... Tüm Fransız entelektüellerinin saplantısı haline gelmiş garip komplekslerin ifadesi bu: Çünkü hiçbir şeyi asla değiştirmeyeceklerinin bilincindeler."

"Amerikalı entelektüeller de etkisiz olduklarını ileri sürüp dururlar. Asıl budur işte garip kompleksleri tanımlayan unsur. Amerika'nın tümüyle faşist olacağı ya da savaş ilan edeceği gün, sizlerin öfke duymaya en ufak bir hakkınız olmayacak."

Myriam çatalındaki pirinç köftesini tabağına geri bıraktı:

"Tam bir komünist gibi konuştunuz Anne," dedi soğuk bir sesle.

"Bakın Amerika savaş istemiyor," dedi Philipp, bana sitemle bakarak. "Bunu Fransız dostlarınıza mutlaka söyleyin. Eğer aktif şekilde hazırlanıyorsak bu, savaştan kaçınabilmek içindir. Ayrıca, asla faşist olmayacağız biz!"

"İki yıl önce bu şekilde konuşmuyordunuz ama. Amerika'da demokrasinin ciddi bir şekilde tehlikede olduğunu düşünüyordunuz," dedim.

Philipp'in yüz ifadesi oldukça ciddileşti: "O zamandan beri anladığım şu ki, demokrasiyi demokratik yöntemlerle ayakta tutabilmek olanaksız. SSCB'nin fanatik tutumu bizi aynı şekilde sertleşmeye yöneltiyor; tabii bu durum benim de kınadığım bazı aşırı tutumlara yol açıyor: Ama tüm bunlar, bizim faşizmi seçtiğimiz anlamına gelmemeli! Daha çok modern dünyanın dramını ifade ediyor."

Ona şaşkınlıkla baktım: İki yıl önce ne iyi anlaşırdık; o zamanlar, düşüncelerindeki özgürlüğü kesinlikle korurdu: Şimdi resmi propagandanın etkisi altında kalmışa benziyordu! Lewis, "Sayımız giderek azalıyor..." derken haklıydı demek ki...

"Yani bir başka deyişle, Dışişleri Bakanlığı'nın bugünkü politikası, şu an var olan durumdan mı kaynaklanıyor?"

"Sevgili Anne, başka bir politika var olsa bile," dedi Philipp

usulca, "onu kabul ettirtmeyi becerebilecek insan ben değilim. Yo, hayır, yaşadığımız bu üzücü çağın olaylarına bulaşmamak isteniyorsa en iyi çözüm yolu, şöyle kıyıda köşede kalmış bir ülkeye gitmek ve orada her şeyin dışında yaşamak..."

Evet, o rahat estet yaşamlarını kayıtsızlık içinde sürdürmeyi istiyorlardı. Ne desem, o ölçülü bencilliklerini sarsmam olanaksızdı: Onları artık ikna etmekten vazgeçmiştim: "Gece boyunca tartışsak birbirimizi ikna edemeyeceğiz. Sonuca gitmeyecek tartışmalar zaman kaybından öte bir şey değildir."

"Doğru! Hele bir de sizi uzun zamandır görmediğimizi düşünürsek! Üstelik tekrar gördüğümüze çok sevindik..." Philipp, bana gülümsedi ve yeni yeni ünlenen Amerikalı bir şairden söz etmeye başladı.

"Anne, bu gecenin programını size bırakıyoruz. Harika bir rehber olacağınıza eminim!" dedi Philipp lokantadan çıkarken.

Arabaya bindik; onları göl kıyısına götürdüm. Philipp de onayladı bunu: "Amerika'nın en güzel 'sky-line'ı. Hatta New York'unkinden de güzel!" Buna karşın kabare tiyatrolarını Boston'dakilerden bir gömlek aşağıda buldular. Serseri dolup taşan barlar ise, San Francisco'nunkiler kadar renkli değildi... Bu benzetmeler beni şaşırtmıştı doğrusu. Bir gece Lewis'in hiçlikten çekip çıkardığı bu yerleri başka yerlerle karşılaştırmak mümkün müydü? Haritada bir konumları olabilir miydi? Gerçek şu ki, her yolu büyük bir rahatlıkla anılarımın arasından bulup çıkarıyordum: Kulüp Delisa yitip gitmiş bir geçmişe aitti; dünyanın hiçbir yerinde var olamazdı: Oysa işte, iki sokağın kesiştiği noktada birdenbire karşıma çıkıvermişti! Bu sokakların bir ismi, haritada belirlenmiş bir yerleri vardı aslında...

"Ortam çok hoşmuş," dedi Philipp memnun bir ifadeyle. Cambazları, dansçıları ve hokkabazları seyrederken bir taraftan da iki yıl önce bana telefonda "Geliyorum," deseydi neler olurdu acaba diye düşünüyordum. Herhalde birlikte bir iki güzel gece geçirmiş olurduk; ama kuşkusuz uzun süre sevmezdim onu. Yani gerçek bir aşkla bağlanmazdım... Bir dizi rastlantının, geleceği bu kadar kesin belirlemiş olması bana çok tuhaf geliyordu. Yo, hayır, Philipp'in benimle birlikte olmaya, Cape Cod'da bir hafta sonu geçirmeyi yeğlemesi, annesine duyduğu saygıdan odama gelmemesi, birer rastlantı sonucu değildi; daha coşkulu, daha verici olsaydı, düşüncesi, duyguları, yaşam biçimi de farklı olacaktı. Kısaca bir başkası yani! Yine de daha değişik koşullar al-

tında kendimi kollarının arasında bulabilir, Lewis'i tanımaktan yoksun kalabilirdim: Bunun düşüncesi bile isyan ettiriyordu beni. Lewis'le ilişkimiz bana çok gözyaşı döktürmüştü; ama ne pahasına olursa olsun onu geçmişimden sökûp atmayı kabullenemiyordum. Bu serüvenin sonuna gelmiş, umutsuz kalmış haliyle bile içimde sonsuza dek yaşayacağını bilmek rahatlatıyordu beni.

Kulüpten çıktığımızda, Philipp bizi tekrar göle götürdü; o yüksek binalar sis perdesinin arkasında kaybolmuş gibiydi. Maviye çalan suların hışırtısını daha yakından duyabilmek için arabasını planetaryumun yanında durdurdu: Gökyüzünün yansımaları altında sular ne kadar canlı görünüyordu! "Benim yaşamım da yeniden başlayacak. Evet, yeni bir yaşam doğacak, benim yaşamım!" diye düşündüm umutla. Ertesi sabah Myriam ve Philipp'le birlikte parklarda, caddelerde dolaştık, çarşıları gezdik. Hiç kuşku yok ki tüm bu yerler, yolumu desteksiz de bulabileceğim, var olan gerçek bir şehre aitti... Ayaklarım tekrar yeryüzüne bastığına göre, gelecek de artık umutsuz değildi.

Yine de gün batımında kırmızı araba New York'a doğru yola koyulduğunda, ben bir türlü eve dönememiştim: Terk edilmiş bir oda ve kalbimdeki yas beni ürkütmüştü. Bir sinemaya gittim; sonra da sokaklarda gezindim. Şimdiye dek Chicago'da gece tek başıma hiç dolaşmamıştım; yer yer ışıklı ve puslu bir atmosfer içinde şehir o korkutucu havasından sıyrılmış gibiydi; ama ne yazık ki ben ne yapacağımı bilemiyordum. Davetli olmadığım bir eğlencenin içine düşmüş gibi şaşkın ve kararsız dolanıyordum. Gözlerim buğulanmıştı: Dudaklarımı ısırdım... Hayır, ağlamayacağım! Aslında ağlamıyorum, dedim kendi kendime: İçimde titreşen sadece gecenin ışıkları... Kirpiklerimin ucunda damla haline dönüşenler, onların parıltısı. Çünkü şu an buradayım, ama asla geri dönmeyeceğim; çünkü dünya hem çok zengin hem de çok yoksul, geçmiş ise hem çok yoğun hem de çok hafif; çünkü şu güzelim anı mutluluğa dönüştüremiyorum... Çünkü aşkım öldü ve ben ona rağmen yaşamımı sürdüreceğim.

Bir taksiye bindim; kendimi çöp tenekelerinin sıra sıra dizili olduğu yolun köşesinde buldum. O loş yerde merdivenin ilk basamağına çarptım. Gaz deposunun etrafındaki kırmızı lamba çemberi yine parıldıyor, uzaklarda tren düdüğü duyuluyordu. Kapıyı açtım; oda aydınlıktı, ama Lewis uyuyordu. Soyunup ışığı söndürdüm. Sonra da içinde onca gözyaşı döktüğüm yatağa gir-

dim. Bu kadar çok gözyaşının kaynağı neydi? Niçindi? O an ağlamaya değer hiçbir şey yokmuş gibi geldi bana. İyice duvara yaklaştım. Uzun bir süreden beri Lewis'in sıcaklığına sığınmamıştım. Sanki bir yabancıydı ve acıdığı için yatağını benimle paylaşmaya razı olmuştu! Birden Lewis kıpırdadı ve elini uzattı:

"Döndünüz demek... Saat kaç?"

"Gece yarısı oldu: Sizden önce eve gelmek istemedim."

"Saat ondan beri buradayım." Artık tamamen uyanmıştı: "Bu ev ne kadar da hüzünlü, değil mi?"

"Evet! Aynı bir cenaze salonu gibi."

"Boş bir cenaze salonu!" dedi Lewis. "Ve hayaletlerle dolu... O küçük fahişe deli kadın, yankesici!... Bu insanları bir daha görmeyeceğim. Diğer eve asla gelmezler; Parker'daki evi sevmiyor değilim, ama gereğinden fazla düzenli. Oysa burada..."

"Burada bir tür büyü var," dedim.

"Büyü mü? Bilmem! Ama en azından insanlar geliyor, bir şeyler olup bitiyordu."

Karanlıkta sırtüstü yatmış, bu odada geçirmiş olduğu günleri, geceleri anlatıyor, benimse yüreğim daralıyordu. Yaşamını şiirsel bulmuştum; aynı Philipp'in yerlilerin yaşamını şiirsel bulduğu gibi. Aslında Lewis ne kadar sade bir yaşam sürdürmüştü. Haftalardır, aylardır ne bir buluşma ne bir heyecan, hiçbir şey! Her şeyiyle ona ait bir kadını, kim bilir ne kadar çok istemişti! Bir an yalnızlıktan kurtulabileceğini sanmış ve güvenceden de öte bir şeyler istemeye kalkışmıştı: Ama düş kırıklığına uğramış, acı çekmiş, ardından da kendini toparlamıştı. Elimi yüzüme dokundurdum. Bundan böyle gözlerim ıslanmayacaktı. Özleme de, bekleyişlere de katlanmak istemeyişini artık çok iyi anlıyordum: Yaşamında yer alarak onu huzursuz etmek istemiyordum. Özleme yer yoktu artık; bir yakarış bile kalmamıştı içimde; hiçbir şey kalmamıştı. Birden ışığı yaktı ve bana gülümsedi:

"Anne, çok kötü bir yaz geçirmediniz ya!"

Duraksadım: "Yaşamımın en güzel yazı olduğunu da söyleyemem."

"Biliyorum," dedi. "Biliyorum! Birçok şeyden dolayı da pişmanlık duyuyorum. Zaman zaman sizi küçümsediğimi, size düşmanca bir tavır takındığımı sanmış olabilirsiniz: Asla doğru değil bu! Ama bazen göğsümde bir şeyler düğümleniveriyor. Bir şey yapmaktansa kendim dahil, herkesi ölüme terk etmeyi yeğliyorum."

"Bunu ben de biliyorum. Sanıyorum, bunun kökeni yıllar önceye dayalı; zor geçen gençlik yıllarınızdan olmalı. Ve tabii çocukluğunuzdan da..."

"Aman psikanaliz yapmayın bana!" Gülüyordu ama hemen de savunmaya geçmişti.

"Yo, merak etmeyin! Ama iki yıl önce, Kulüp Delisa'da, yüzüğünüzü size geri verip New York'a dönmek istediğimde, hemen ardından söylediklerinizi anımsıyorum: 'Bir tek kelime söyleyemezdim'."

"Öyle mi söylemişim. Ne bellek!"

"Evet öyle. Ama bu her şeyi çözmüyor. O akşam tek söz söylemeden sevişmiştik.. Bana bakışlarınız düşmancaydı adeta. Size 'En azından dost olduğumuzu söyleyin bana,' demiştim. Siz de: 'Dost mu? Ama ben sizi seviyorum,' diye yanıt vermiştiniz."

O kurumlu sesini taklit etmiştim. Lewis bir kahkaha koyuverdi: "Saçma değil mi?"

"Tam bu tonla söylemiştiniz."

Bakışlarını tavana dikti; bir süre sonra hafifçe mırıldandı: "Belki de hâlâ seviyorum sizi, kim bilir?"

Birkaç hafta önce olsaydı, bu cümleyi alır içinden bir umut ışığı yakalamaya çalışırdım; ama bu kez hiçbir yankı uyandırmadı içimde. Lewis'in duygularını yoklaması çok doğaldı. Sözcükler üzerinde oynanabilir. Ama öyle ya da böyle, ilişkimiz son bulmuştu. Lewis bunu biliyordu, ben de öyle!

Son günlerde ne geçmişten ne gelecekten söz ettik, ne de duygularımızdan! Lewis oradaydı, ben de yanında; bu, bize yetiyordu. Belki de hiçbir şey istemediğimiz için hiçbir şeyden yoksun değildik. Kendimizi doyumlu hissedebilirdik. Hatta belki de öyleydik! Gidişimden önceki gece şöyle dedim ona:

"Lewis, sizi bir gün sevmekten vazgeçer miyim bilemem. Ama bildiğim şu ki bir ömür boyu yüreğimde yaşayacaksınız."

Bana sımsıkı sarıldı: "Siz de benimkinde, bir ömür boyu..."

Bir daha birbirimizi görebilecek miydik? Artık kendime soru sormak istemiyordum. Lewis havaalanına kadar benimle geldi ve aceleyle öperek gişelerin önünde bıraktı. İçimde tarifsiz bir boşlukla yalnız kalmıştım. Uçağa binmeme birkaç saniye kala, bir görevli büyük bir karton kutu getirdi. Şeffaf kâğıdın altında kocaman bir orkide vardı. Ve çiçek, Paris'e vardığımda henüz solmamıştı...

On Birinci Bölüm

Kül tablasının çevresinde bir arı vızıldayıp duruyordu. Henri başını kaldırdığında, çiçeklerin o tatlı kokusu çarptı burnuna. Tekrar kâğıda uzandı; karalamalarını temize çekme işini bitirdi. Ihlamurların gölgesinde geçirdiği o sabahları çok severdi. Belki de zamanını sadece yazı yazarak geçirmesi bundandı: Kitap yazmak onun gözünde tekrar önem kazanmıştı. Ayrıca, Dubreuilh'ün romanını beğenmiş olması onu çok sevindirmişti; kuşkusuz bu öykü de hoşuna gidecekti... Henri, yaşamında ilk kez yapmayı tasarladığı şeyle tam olarak ilgilenebildiğini hissediyordu: İnsanın yaptığından memnun olması ne kadar da güzeldi.

Pencerede mavi pancurlar arasından, Nadine'in başı göründü:

"Çalışkanlığın üstünde! Tatil ödevlerini yapan bir öğrenciyi andırıyorsun."

Henri gülümsedi; gerçekten de ödevlerini bitiren bir öğrenci kadar rahat hissediyordu kendini!

"Maria uyandı mı?" diye sordu.

"Evet, hemen iniyoruz."

Henri kâğıtlarını topladı. Öğle vaktiydi. Charlier ve Méricaud'yla karşılaşmak istemiyorsa hemen kalkmalıydı. Çıkarmak istedikleri o haftalık gazete konusunda Dubreuilh'le konuşmaya geleceklerdi "Buna beni karıştırmayın!" diye yinelemekten sıkılmıştı Henri.

"İşte geldik," dedi Nadine.

Bir elinde piknik çantasını, diğer elinde de çok gurur duyduğu bir şey taşıyordu! Çantayla beşik arası bir şeydi bu... Henri tutmasına yardım etmeye çalıştı.

"Aman dikkat! Sarsma bebeği..." dedi Nadine.

Henri, Maria'ya gülümsedi; bu minicik bebeğin, ona her şeyiyle ait olan mavi gözlü, siyah saçlı bu küçük kızın bir anda hayatına girmesi hâlâ şaşırtıyordu onu. Bebek, arabanın arka bölümüne yerleştirilirken boşluğa güvenle bakıyordu. "Haydi çabuk kaçalım!" dedi Henri.

Nadine direksiyon başına geçti; araba kullanmaya bayılıyordu.

"Önce istasyondan geçip gazete alsak mı?"

"Çok istiyorsan peki!"

"İsterim tabii! Üstelik bugün perşembe."

Perşembe günleri, *Beaux Jours*'la birleşmiş olan *L'Espoir-Magazine* ve *L'Enclume* çıkardı. Nadine kızıp köpürme fırsatını hiç kaçırmak istemezdi.

Bir sürü gazete alıp ormana doğru ilerlediler. Nadine araba kullanırken hiç konuşmaz, çok dikkatli davranırdı. Henri, onun inatçı profilini dostça süzdü. Nadine'in bir işe büyük bir ciddiyet ve tutkuyla kendini vermesi, onu Henri'nin gözünde daha bir başka kılıyordu. Nadine'le tekrar görüşmeye başladığında Henri'yi en çok etkileyen de bu duygu olmuştu işte! Yani biraz da tutarsızlık içeren o iyi niyeti! "Biliyor musun, artık çok değiştim," demişti Nadine daha ilk günden. Aslında pek de öyle değişmemişti; ama kendinde bir şeylerin aksadığını fark ederek bunu var gücüyle düzeltmeye çalışıyordu: Henri de ona yardımcı olmak istemişti. Onu mutlu ederse, yaşamını zehir eden bu belirsiz hınçtan kurtulacağını düşünmüştü. Mademki evlenmeyi o kadar çok istiyordu, evlenmişlerdi işte! Bu denemeyi göze alacak kadar bağlıydı Nadine'e. Ne tuhaf bir kızdı! Ona zorluk çıkarmadan verilecek şeyleri yine de koparark almak isterdi. Henri onun, kendisini evliliğe zorlamak için tarihleri bilerek şaşırıp hamile kaldığından emindi; bundan sonra da Henri'yi bir oldu bittiye getirdikten sonra da, onun gerçek isteğinin de bu olduğunu anlamasına yardımcı oluyormuş gibi yapmış, buna kendini inandırmıştı. Henri ona şaşkınlıkla bakıyordu. Çoğu zaman Nadine iyi niyetliydi, ama gereğinde çok açık görüşlü olmasını da bilirdi; Henri'nin kendi isteğiyle bu kararı almadığını düşü-

nüp için için kuşkulanıyor olmalıydı. Tümüyle mutlu olamayışının en büyük nedeni de buydu zaten! Kocasının onu gerçekten sevmediğini düşünüyor ve bundan dolayı da ona kızıyordu. "Belki de yalanlara hiçbir zaman kanmadığımdan kendimi hep özgür hissettiğimi söylesem daha iyi ederim..." diye düşündü Henri. Ama hilesinin ortaya çıkması Nadine'in onurunu fena halde kırabilirdi; bu kez de Henri'nin onu hor gördüğünü ve acıma duygularına kapıldığını sanabilirdi: Evet, en çok buna kırılırdı. Yargılanmak kadar cömert tavırlardan da nefret ederdi. Yo, hayır, ona gerçeği açıklamak hiçbir işe yaramazdı.

Nadine arabayı küçük gölün kenarında durdurdu.

"Gerçekten de güzel bir yer! Hafta arası kimse gelmez buraya."

"Yüzmek iyi gelecek," dedi Henri.

Nadine, Maria'yı özenle yerleştirdi. Sonra da soyundular: Keten elbisesinin altında, küçük yeşil bir bikini vardı. Bacakları eskiye oranla daha ince, göğüsleri ise hâlâ dipdiriydi. Henri, "Oldukça iyiymişsin!" dedi neşeyle.

"Tamam, tamam!... Sen de idare edersin." Nadine gülerek konuşmuştu.

Küçük göle doğru koştular. Nadine karnüstü yüzüyor, sanki bir tepsiyi üstünde taşırmış gibi, başını suyun dışında dimdik tutuyordu. Nadine'in yüzü hoşuna gidiyordu. "Ona bağlıyım!" diye düşündü Henri. "Hatta çok bağlıyım... Ama onu neden tam olarak sevemiyorum?" Nadine'de, onu rahatsız eden bir şeyler vardı: Kuşkuculuğu, içine kapandığı o düşmanca yalnızlığı... Ama belki de onu daha fazla sevebilseydi, Nadine daha açık, daha sıcak, daha hoş bir insan olabilirdi. Kısırdöngü gibi bir şeydi bu. Sevgi ve güven ısmarlama olamazdı! Ne Henri ilk adımı atabiliyordu ne de Nadine...

Uzun süre yüzüp güneşin altında yattılar. Nadine piknik çantasından bir sandviç paketi çekti. Henri birini aldı. Bir süre sonra konuştu:

"Dinle, dün bana Sézenac hakkında anlattıklarını tekrar düşündüm. İnanamıyorum bir türlü! Gerçekten de Sézenac mıymış? Vincent bundan emin mi?"

"Tabii emin!" dedi Nadine. "Tam bir yıl araştırdı, ama sonunda bazı kişileri bulup konuşturmayı başardı. Sézenac Yahudileri serbest bölgeye geçirme numarasını yapıyormuş. Böylece de bir sürü Yahudiyi Almanlara teslim etmiş. Sézenac olduğu kesin."

"Ama neden?" diye sordu Henri.

Chancel'in coşkulu sesini duyar gibi oluyordu: "Sana en yakın dostumu tanıştırayım!" Sézenac'ın güven uyandıran o yakışıklı ve sert çehresini gözünün önüne getirdi.

"Para için herhalde," dedi Nadine. "Kimseler farkına varmadan çoktan uyuşturucu kullanmaya başlamıştı herhalde."

"Peki neden uyuşturucu?"

"Orasını bilemem," dedi Nadine.

"Şimdi nerede acaba?"

"İşte Vincent'ın bilmek istediği de bu. Geçen yıl muhbir olduğunu öğrendiği zaman onu evinden defetmiş; o günden bu yana da izini kaybetmiş. Ama mutlaka bulacak," diye sürdürdü.

Henri sandviçini ısırdı. Sézenac'ın bulunmasını pek istemiyordu. Dubreuilh ona söz vermişti: Zor durumda kalınırsa, o da Mercier'yi çok iyi tanıdığına yemin edecekti; ikisi bir olunca olayı örtbas edebilirlerdi; ama yine de bu hikâyenin tekrar su üstüne çıkmasını istemezdi.

"Kimi düşünüyorsun?" diye sordu Nadine.

"Sézenac'ı."

Nadine'e Mercier olayını anlatmamıştı: Tabii ki genç kadın sır vermezdi; ama derdini kolayca açabileceği bir insan da değildi... Merakını fazlasıyla gösterir, yakınlığını esirgeyebilirdi. Oysa bu olayı hazmedebilmek için Henri'ye iyice yakınlık duyması gerekirdi. Dubreuilh'ün ve Anne'ın tüm hoşgörülerine rağmen, Henri olup bitenleri hatırladıkça rahatsızlık duymaktan kendini alamıyordu. Her neyse, istediğini elde etmişti: Josette kendini öldürmemiş ve kendinden çok söz ettiren bir yıldızcık olmuştu; artık her hafta derginin birinde fotoğrafı çıkıyordu.

"Sézenac bulunacak!" diye yineledi Nadine.

Bir gazete açtı; Henri de öyle... Fransa'da yaşadığı sürece bunlara göz atmaması olanaksızdı; oysa pek de hevesli değildi. Amerika'nın Avrupa'ya ilişkin tasarıları; RPF'nin* başarısı, işbirlikçilerin yığınlar halinde ülkeye dönmeleri, komünistlerin beceriksizlikleri. Haberler oldukça asap bozucuydu. Berlin'de işler bir türlü yola girmiyordu. Her an yeni bir savaş patlak verebilirdi. Henri tekrar sırtüstü uzanıp gözlerini yumdu. Porto Venere'de bir tek gazete bile açmayacaktı. Bir şeye yarayacak mıydı acaba? İnsan hiçbir şeye engel olamadığına göre, en iyisi her şe-

* *Rassemblement du Peuple Français* (Fransız Halkının Birliği).

ye kayıtsız kalıp yaşamın tadını doyasıya çıkarmaktı. "Bu tutum Dubreuilh'ü çok kızdırıyor: Ama o da sanki hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamayı mantıklı buluyor. Aynı şey bu," diye düşündü. "Hazırlanıp durmak ne işe yarar ki? Nasıl olsa insan tam anlamıyla hazır olamaz; olduğu kadarı da yeterli."

"Volange'ın o değersiz kitabına yağdırdıkları övgülere insanın inanası gelmiyor," dedi Nadine.

"Bunda şaşılacak bir şey yok! Şu anda tüm basın sağ kesimden yana."

"Sağ kesimin hepsi de budala değil ya?"

"Evet ama, bir başyapıta da o kadar çok ihtiyaç duyuyorlar ki!"

Volange'ın kitabı özetle sefil bir şeydi; ama ortaya ustaca bir slogan atmıştı: "Kötülük kavramını özümlemek." İşbirlikçi olmak, yanlışın verimli kaynaklarını kullanabilmiş olmaktı; Missouri'de gerçekleştirilen bir linç olayı günahtı, yani bağışlanmayı gerektirirdi; Tanrı Amerika'yı tüm günahları için kutsasın ve yaşasın Marshall Planı! Uygarlığımız suçluydu: Bu, onun en üstün unvanıydı! Daha doğru bir dünya yaratma isteğiyse, bayağılıktan öte bir şey değildi...

"Desene, senin kitabın basılınca kim bilir neler söyleyecekler!"

"Tahmin edebiliyorum," dedi Henri. Esnedi: "Yine de pek iç açıcı değil! Volange'ın ve Lenoir'ın eleştirilerini şimdiden okur gibiyim. Hatta diğerlerinin, yani tarafsız geçinenlerin ne yazacaklarını da..."

"Ne diyecekler?"

"Bir *Savaş ve Barış* ya da *Princesse de Clèves* yazmamış olduğum için beni kınayacaklar. Aslına bakarsan kitaplıklar bunun gibi kitaplarla dolup taşıyor. Ama nedense hep bu iki eserdir öne sürülen."

"Mauvanes kitabını ne zaman basmayı düşünüyor?"

"İki aya kadar, Eylül sonu yani!"

"Gitmemize az bir süre kala..." dedi Nadine. Gerindi: "Keşke daha önce olabilsek orada. Bunu gerçekten çok isterdim."

"Ben de öyle."

Dubreuilh'ü yalnız bırakmak pek hoş olmayacaktı. Nadine'in her şeyi bırakıp gitmek için annesinin dönüşünü beklemek isteyişini çok iyi anlıyordu. Zaten Henri, St. Martin'de yaşamından oldukça hoşnuttu. Ama İtalya'da daha da hoşnut olacaktı

herhalde. Deniz kıyısında, kayalıklar ve çamlar arasındaki bu ev, bir zamanlar tam Henri'nin düşlemiş olduğu mekâna benziyordu. O zamanlar şöyle derdi kendi kendine: "Her şeyi bırakıp güneye yerleşmek ve yazmak..."

"Güzel bir pikap ve bol bol da plak götürürüz," dedi Nadine.

"Tabii bir sürü kitap da... Bak gör, ne güzel bir hayatımız olacak."

Nadine dirseklerinin üstünde doğruldu: "Tuhaf şey doğrusu! Biz Pimienta'nın evinde yaşayacağız, o da gelip Paris'e yerleşecek. Langstone da artık Amerika'ya ayak basmak istemiyor..."

"Üçümüz de aynı durumdayız; politikaya bulaşmış ve bundan iyice bıkmış yazarlarız yani... Yabancı bir ülkeye gitmek, geçmişle bağlantıyı kesmenin en iyi yoludur."

"Bu evi kiralamak fikri benimdi," dedi Nadine memnun bir ifadeyle.

"Doğru!" Henri gülümsedi, "Zaman zaman bayağı iyi fikirlerin oluyor."

Nadine'in yüzü biraz değişmişti: Bir süre sert bir ifadeyle uzaklara baktı, baktı... Sonra birden ayağa kalkarak: "Maria'ya biberonunu vereceğim," dedi.

Henri de onu izledi. Aklına gelen neydi acaba? Kesin olan bir şey varsa, o da bir anne olmayı zor kabullenmesiydi. Maria'yı kollarına alarak bir ağaç kovuğuna oturdu. Kendinden emin bir tavırla bebeğe sabırla biberonunu içirdi. İyi bir anne olmayı her şeyden üstün tutuyordu. Bu konuda bir sürü bilgi edinmiş, bebek bakımıyla ilgili bir sürü işe yarar eşya satın almıştı. Ama Maria ile ilgilenirken, Nadine'in gözlerinde gerçek bir şefkat hiç sezinlememişti Henri; evet, Nadine'i sevmesini zor kılan buydu işte! Bebeğiyle arasına bile bir mesafe koyuyor ve içine kapalı duruyordu.

"Tekrar suya girecek misin?"

"Haydi girelim..."

Bir süre daha yüzdüler. Sonra kurulanıp giyindiler; Nadine tekrar direksiyona geçti.

"Umarım gitmişlerdir artık," dedi Henri; demir parmaklıklı kapının önünde durdular...

"Gidip bakayım."

Maria uyumuştu. Henri onu eve kadar taşıyıp girişteki sandığın üzerine bıraktı. Nadine babasının çalışma odasının kapısına kulağını dayadı; sonunda da kapıyı itti.

"Yalnız mısın?"

"Evet... Girin! Girsenize..." diye seslendi Dubreuilh.

"Gidip çocuğu yatıracağım," dedi Nadine.

Henri çalışma odasına girdi ve Dubreuilh'e gülümsedi: "Bizimle gelmemenize üzüldüm; su gerçekten güzeldi."

"Önümüzdeki günlerden birinde gelirim." Çalışma masasının üstünden bir kâğıt aldı: "Size bir mesaj var: Jean Patureau adında bir adam sizi telefonla aradı; tanıdığınız o avukatın kardeşiymiş. Ona hemen telefon etmenizi istiyor. Ağabeyi Madagaskar'dan size iletmek istediği önemli bilgiler yollamış."

"Neden özellikle benimle görüşmek istiyor?"

"Geçen yılki yazılarınızdan dolayı olacak. Gerçekleri tek söyleyen siz olmuşsunuz." Dubreuilh kâğıdı Henri'ye uzattı: "Eğer bu adam, orada olup bitenler hakkında size ayrıntılı bilgiler verirse, gelecek sayıyı biraz geciktirerek de olsa, *Vigilance*'a bir yazı yazmaya vaktiniz olur."

"Birazdan telefon ederim."

"Méricaud'nun dediğine göre böyle bir şey daha önce hiç olmamış, sanıklar hemen bulundukları yerde yargılanıp mahkûm ediliyorlarmış. Fransa'da olsa, bu sanıklar mahkemeye çıkarılırlarmış."

Henri oturdu: "Nasıl geçti öğle yemeği?"

"Zavallı Charlier, iğne ipliğe dönmüş. Yaşlanmak çok acı bir şey doğrusu!"

"O gazeteden yine söz ettiler mi?"

"Bunun için gelmişler. Manheim benimle mutlaka görüşmek istiyormuş."

"Çok matrak doğrusu!" dedi Henri. "Paraya gereksinim duyduğumuz zamanlar, bir türlü bulamamıştık. Şimdi kimseden bir şey istemediğimiz halde, adamcağız parasını almanız için neredeyse yalvaracak."

Manheim sürgünde ölen zengin bir bankerin oğluydu. O da sürgüne yollanmış, sonra da İsviçre'de bir sanatoryumda üç yıl geçirmişti; orada pek değeri olmayan, ama iyi niyetli bir kitap yazmıştı. Haftalık büyük bir solcu gazete çıkarmayı kafasına koymuştu; Dubreuilh'ün de başına geçmesini istiyordu.

"Gidip onunla görüşeceğim," dedi Dubreuilh.

"Ne diyeceksiniz peki?" Henri gülümsedi: "Gördüğüm kadarıyla bu işin cazibesine tekrar kapıldınız."

"Haklı olduğumu kabul edin ama! Komünist yayınlardan başka doğru dürüst solcu bir derginin olmadığı bir gerçek. Yük-

sek tirajlı bir şey ortaya çıkarabilsek... Sözgelimi ilginç röportajlı, bol resimli! Uğraşmaya değmez mi sizce?"

Henri omuz silkti: "Böyle iddialı bir derginin ne çok uğraş istediğinin farkında değil misiniz? *Vigilance* kadar kolay olacağını sanmayın. Sabah akşam durmaksızın uğraşmak gerekecek. Hele hele ilk yıl!"

"Biliyorum." Dubreuilh, Henri'ye dikkatle baktı: "Ancak siz de katılırsanız kabul etmeyi göze alabilirim."

"İtalya'ya gideceğimi pekâlâ biliyorsunuz," dedi Henri biraz sabırsızlıkla, "Ama bu iş sizi gerçekten ilgilendiriyorsa, yardımcı bulmakta zorluk çekmezsiniz."

Dubreuilh hayır anlamında başını salladı: "Benim gazetecilik konusunda hiçbir deneyimim yok; bu gazete işi olursa, işi bilen biriyle birlikte çalışmam gerekir. Hem bu işler nasıl olur bilirsiniz! Hemen hemen her şeyi o idare edecek. Kendim kadar güvenebileceğim biri gerekli. Yani sizden başkası olamaz."

"Gitmesem bile böyle bir yükün altına asla girmem."

"Çok yazık!" dedi Dubreuilh sitemle. "Bu tam bize göre biçilmiş kaftandı. İyi bir şeyler çıkarabilirdik ortaya."

"Peki ya sonra?" Geçen yıla göre elimiz kolumuz daha da bağlı sayılır. Nasıl bir etki sağlayabiliriz? Hiç tabii ki!

"Yine de bazı şeyler elimizde sayılır. Amerika, Avrupa'yı silahlandırma çabasında: Örneğin bu konuda örgütlenip direnebiliriz; böyle bir durumda gazete çok yararlı olur bize."

Henri gülmeye başladı: "Yani sonuç olarak ilk fırsatta tekrar politikaya atılmaya hazırsınız. Ne enerji!"

"Enerjisi olan kimmiş bakalım?" diye sordu Nadine odaya girerken.

"Baban... Politikadan henüz bıkmamış; tekrar başlamak istiyor."

"Bir şeylerle de uğraşmalı ama!" dedi Nadine.

Plakların bulunduğu yere çömeldi ve karıştırmaya koyuldu. "Doğru, Dubreuilh'ün canı sıkılıyor, bunun için de bir şeyler yapmak istiyor," diye düşündü Henri.

"Politikayı bıraktığımdan bu yana olduğum kadar hiç mutlu olmamıştım, ne olursa olsun dönmem," diye konuştu.

"Ortadaki durgunluk içler acısı ama!" dedi Dubreuilh. "Sol kesim tamamen dağılmış. Komünist Partisi ise iyice tecrit olmuş: Tekrar birleşmeye çalışmak gerek."

"Yoksa yeni bir SRL mi düşünüyorsunuz?" dedi Henri hayretle.

"Yok canım, olur mu? Belli bir şey düşündüğüm yok. Batağa saplandığımızı görüyorum ve ne yapıp edip bundan kurtulmak istiyorum."

Bir sessizlik oldu. Buna benzer bir sahne gelmişti Henri'nin gözüne: Dubreuilh onu ikna etmeye çalışıyor, o da karşı koyuyor ve yakın bir gelecekte Paris'ten uzaklarda, başka bir yerlerde olacağını düşünüyordu. Ama o zamanlar, yine de bazı görevleri olduğuna inanıyordu. Bugün hiçbir etkinliğinin kalmadığına öyle çok inanıyordu ki, bu da kendini tamamen özgür hissetmesine yol açıyordu. "Evet de desem hayır da desem, söz konusu olan asla insanlığın geleceği olmayacak... Söz konusu sadece kaderimin, insanlığın kaderine bağlı olması! Dubreuilh bu iki olguyu birbirine karıştırmak istiyorsa bu, onun bileceği iş: Ben istemiyorum! Nasıl olsa işin içinde sadece Dubreuilh ile ben varız."

"Bir plak koyayım mı?" dedi Nadine.

"Tabii."

Henri kalktı: "Ben gidip çalışayım."

"Şu adamı aramayı unutmayın sakın," dedi Dubreuilh.

"Oldu, unutmam."

Koridora çıkıp telefonu kaldırdı. Sesini duyduğu adam takındığı önemli havaların yanı sıra utangaçlıktan adeta ne diyeceğini şaşırmış gibiydi; sanki öbür dünyadan, hemen anında Henri'ye iletilmesi gereken çok önemli bir mesaj almıştı: "Ağabeyim bana şöyle yazmış: Kimse bir şey yapmıyor, ama eminim Henri Perron yapacaktır." Ağdalı sözlerle aktarmıştı bunları. Henri, "Çaresiz, bir yazı yazmalıyım!" diye geçirdi aklından. Patureau'ya ertesi gün için Paris'te bir randevu verdi; sonra da yerine, yani ıhlamur ağacının altına döndü. İtalya'ya en kısa sürede gitmek istemesinin nedeni buydu işte: Burada belli ki bir sürü mektup ve yığınla ziyaretçi gelecek ve telefon hiç durmadan çalacaktı. Kâğıtlarını önüne açtı. Pikapta César Franck'ın kuvartet çalıyor, Nadine de açık pencerenin kenarına oturmuş, dinliyordu. Çiçek öbeklerinin etrafında arılar vızıldayıp duruyordu; yoldan geçen öküzlerin çektiği arabanın gıcırtısı insana geçmiş bir zamanı anımsatıyordu. "Ne kadar rahatım!" diye düşündü Henri. Neden onu Tananarivo'da olup bitenlerle ilgilenmeye mecbur kılıyorlardı? Dünyada hiç durmaksızın dehşet ve-

rici olaylar oluyordu: Ama insan dünyanın dört bir bucağında aynı anda yaşamıyordu ya? Çözüm getiremeyeceği kadar uzaklarda olagelen felaketleri sürekli olarak oturup düşünmek düpedüz mazoşizmdi. "Yaşadığım yer burası ve ben burada sükünet buluyorum," diye düşündü. Nadine'e baktı: Üstünde pek sık rastlanmayan, kendinden geçmiş bir ifade vardı. Bir kitaba dikkatini zor verebilirken, sevdiği bir müziği saatlerce bıkmadan dinleyebilirdi; böyle anlarda mutluluğa benzer bir sessizlik sarardı benliğini. "Onu mutlu etmem gerek, bu kısırdöngüden çıkmamız gerek," diye düşündü Henri. Birini mutlu edebilmek! İşte somut olan budur. Bu sağlam duyguya insan kendini tüm içtenliğiyle verseydi, karşılığını mutlaka alırdı. Nadine'le ilgilenmek, Maria'yı büyütmek, kitap yazmak... Bu, bir zamanlar düşlemiş olduğu yaşamın tam aynısı sayılmazdı. Eskiden mutluluğun, dünyaya sahip olmanın bir biçimi olduğuna inanırdı: Oysa bu, dünyadan korunmanın bir biçimiydi sadece... Ama pikaptaki müziği dinlemek, bu evi, bu ıhlamur ağacını seyre dalmak, masadaki yazılı kâğıtlara bakmak ve "Mutluyum!" diyebilmek, yine de çok değerli şeylerdi.

Henri'nin Madagaskar hakkındaki yazısı 10 Ağustos tarihinde yayınlandı. Bu yazıyı büyük bir heyecanla yazmıştı: En önemli tanıkların kanundışı infazı, zorla bilgi almak için sanıklara uygulanan işkenceler, avukatlara düzenlenen suikastlar... Gerçek, düşündüğünden de dehşet vericiydi. Olaylar sadece Tananarivo'da geçmiyordu: Her şey orada, Fransa'da olup bitiyordu ve tüm dünya suç ortağı sayılırdı. Dokunulmazlığın kalkması için oy veren Yargıtay Genel Kurulu, hükümet, Yargıtay ve Cumhurbaşkanı, hepsi! Aynı şekilde, konuyla ilgili bir tek satır bile yazmayan gazeteler ve bu suskunluğu doğal karşılayan milyonlarca Fransız vatandaşı da suçluydu. *Vigilance*'ın o sayısını eline aldığında: "En azından şimdi birkaç bin kişi biliyor!" diye düşündü. Sonra da üzülerek, "Fazla bir şey de sayılmaz," diye geçirdi aklından. Bu olayı öylesine yakından incelemiş ve öylesine benimsemişti ki artık kişisel bir meselesi olmuştu. Her sabah gazetelerde mahkemeyle ilgili kısa yazıları okuyor ve üstünde gün boyu düşünüyordu. Kendi öyküsünü bitirmekte güçlük çeker olmuştu. Ihlamur ağacının altında yazı yazarken çiçeklerden yayılan kokunun ve köyden gelen seslerin onun için artık eski anlamı kalmamış gibiydi.

O sabah dalgın dalgın çalışırken bahçe kapısı çalındı. Henri bahçeden geçerek kapıyı açtı: Gelen Lachaume'du.

"Sen ha!"

"Evet. Seninle konuşmak istiyorum," dedi Lachaume sakin bir sesle. "Beni gördüğüne pek memnun olmamış gibi bir halin var. Yine de izin ver, içeri gireyim. Sana, ilgini çekeceğini sandığım bazı şeyler söyleyeceğim."

Lachaume geçen on sekiz ayda yaşlanmış gibiydi: Gözlerinin altında halkalar oluşmuştu.

"Neden söz edecektin?"

"Şu Madagaskar olayı!"

Henri kapıyı açtı: "Senin pis bir faşistle işin ne?"

"Bırak şimdi bunları! Politika ne demek bilirsin. O makaleyi yazarken seni suçlamak zorunda kalmıştım. Artık çok eskilerde kaldı bu mesele."

"Belleğim kuvvetlidir benim!"

Lachaume ona üzüntüyle baktı: "Çok istiyorsan kin duymaya devam et! Yine de anlaman gerekirdi," diye sürdürdü içini çekerek. "Ama şu an söz konusu ne sensin ne de ben: Kurtarılması gereken insanlar var. Şimdi beni birkaç dakika dinler misin?"

"Dinliyorum," dedi Henri hasır koltuklardan birine işaret ederek. Aslında Lachaume'a öfkesi tamamen yok olmuştu: Bu geçmiş artık çok uzaklarda kalmıştı.

"Çok güzel bir yazı yazmışsın. İnsanı allak bullak ediyor bile denilebilir." Lachaume kararlı bir sesle konuşuyordu.

Henri omuz silkti: "Ne yazık ki çok sayıda kimseyi allak bullak etmedi."

"Evet, üzücü olan da bu." Lachaume, Henri'ye dikkatle bakıyordu: "Sana, daha geniş kapsamlı bir olay önerilse, sanırım bunu reddetmezsin."

"Konu nedir?"

"Kısacası şu: Madagaskarlıları koruma komitesi kuruyoruz. Bu inisiyatifi bizim dışımızda birileri almış olsaydı kuşkusuz daha iyi olurdu. Ama küçük burjuva idealistlerinin vicdanları ne yazık ki pek hassas değil; gereğinde birçok şeyi kayıtsızlıkla sineye çekebiliyorlar. Yani gerçek şu ki kimse parmağını oynatmıyor."

"Şu ana kadar siz de pek bir şey yapmış sayılmazsınız."

"Yapamayız da ondan!" diye atıldı Lachaume. "Tüm bu komplo MDRM'yı yok etmek için oluşturuldu; Madagaskarlı milletvekilleri yoluyla partiye saldırmak istiyorlar. Onları fazla savunursak, topun ağzı kendilerine çevrilmiş olur."

"Peki, ya sonra?" dedi Henri.

"Şöyle bir komite kurmayı düşündüm: Birkaç komünist ve komünist olmayan büyük bir çoğunluk!... Yazını okuduğum zaman bu komiteye başkanlık etmek için senin en ideal kişi olduğunu düşündüm." Lachaume, Henri'ye baktı: "Arkadaşlar buna karşı değiller. Ama sana resmi bir öneride bulunmadan önce, Lafaurie kabul edeceğinden emin olmak istiyor."

Henri sustu: Faşist, satılmış, aşağılık, polis bozuntusu... Bu türden her ihaneti yakıştırmışlardı ona. Şimdi de barış eli uzatmışlar, ayağına geliyorlardı. Benliğini hafif bir zafer duygusu sarmıştı; güzel bir duyguydu doğrusu.

"O komitede kimler olacak?"

"Bize katılmak isteyen az çok önemli kişiler. Pek kalabalık sayıda değiller." Sonra omuz silkti: "Bu işe bulaşmaktan çekiniyorlar aslında. Bizimle birlik olup mimlenmektense, bir sürü insana ölesiye işkence yapılmasına göz yumuyorlar. Ancak işi sen ele alırsan, her şey değişir," dedi ısrarlı bir sesle. "Sen onları peşinden sürükleyebilirsin."

Henri duraksadı: "Neden Dubreuilh'e sormuyorsunuz? İsmi benimkinden daha öncelik taşıyor ve önerinizi muhakkak ki kabul edecektir."

"Dubreuilh'ün bize katılması tabii ki çok iyi olur. Ama senin konumun daha öncelik taşıyor. Dubreuilh bize fazla yakın. Bu komitenin komünistlerin etkisi altında olduğu izlenimini asla uyandırmaması gerekir. Aksi halde her şey berbat olur. Seninle, en azından yanlış anlama olmaz."

"Anlıyorum," dedi Henri soğuk bir şekilde. "Sosyal hain olduğuma göre, size daha yararlı olabilirim."

"Bize yararlı olmak mı?" dedi Lachaume öfkeyle, "sanıklara yararlı olacaksın. Ne diyorsun sen? Bu işten kazanç sağlayacağımızı filan mı sandın? Farkında değilsin herhalde!" diye sürdürdü Henri'ye kızgın bir bakış atarak. "Her gün, hatta daha bu sabah Madagaskar'dan yürek parçalayıcı mektuplar, telgraflar yağıyor: 'Konuşun!' diyorlar. 'Kamuoyunu uyarın! Burada olup bitenleri büyük kentlerde yaşayan insanlara ne yapıp edip bildirin.' Bizimse elimiz kolumuz bağlı. Ortak harekete geçmekten başka çaremiz yok."

Henri gülümsedi; Lachaume'un heyecanı onu da etkilemişti. Belki bazı karanlık işlere karışmıştı, ama masumların ardı ardına işkence edilip öldürülmesine de asla göz yumacak biri değildi. "Nedir tam olarak istediğin?" dedi uzlaşıcı bir tavırla. "Sizde her şey öyle karmakarışık ki! Yani politik yalanlar ve gerçek anlamda içten duygular öyle iç içe ki ayrıştırmak zor doğrusu."

"Bizi Makyavelcilikle suçlamakta bu kadar acele etmeseydiniz neler yapacağımızı daha iyi anlardınız. Parti'nin yalnızca kendisi için çalıştığına inanır gibi bir haliniz var. Hatırlasana bir, 1946 yılında Cristino Garcias'dan yana müdahale ettiğimizde, adamın idamını kaçınılmaz kılmakla suçlamışlardı bizi. Şimdi ise, sesimizi fazla çıkarmadığımız için, gelmiş 'Bir şey yaptığınız yok,' diyorsun."

"Kızmasana canım! Ne kadar da alıngan olmuşsun."

"Sen farkında değilsin, ama bu güvensizlikle karşılaşa karşılaşa insan sonunda sinir hastası oluyor."

Henri "Suç sizde!" demek üzereydi. Ama susmayı yeğledi. Kolaya kaçıp küçümseyici tavırlar takınma hakkını görmüyordu kendinde. Aslında Lachaume'a karşı hiçbir öfkesi kalmamıştı. Bir gün, Bar Rouge'da Henri'ye açıkça şöyle söylemişti: "Parti'den ayrılmaktansa her şeyi kabul etmeye hazırım." Belli durumlarda genel çıkarların yanında kendi çıkarlarının pek geçerli olmayacağı kanısındaydı. Neden Henri'ninkilere daha fazla değer verecekti ki? Tabii ki bu şartlar altında bir dostluktan söz etmek olanaksızdı. Ama işbirliği pekâlâ da yapabilirlerdi.

"Dinle, seninle çalışmaya hazırım! Ama başarı şansımızın yüksek olduğunu pek sanmıyorum: Her neyse! Yine de denemekte yarar var."

Lachaume'un yüzü aydınlanmıştı: "O halde Lafaurie'ye kabul ettiğini söyleyebilirim."

"Evet ama, tasarılarınızı bana biraz anlatmalısın."

"Oturup birlikte konuşuruz," dedi Lachaume.

"Tamam işte!" diye düşündü Henri. "Bir kez daha doğrulandı. Yapılan her doğru dürüst işin sonucunda size yeni görevler yüklerler." 1947 yıllarındaki başyazıları, *Vigilance*'ta o makaleyi yazmasına yol açmıştı. Bu makale de şimdi söz konusu olan komiteyi oluşturmasına yarayacaktı... İşte yine yakalanmıştı. "Ama bu fazla sürmez," diye düşündü.

"Gidip yatsan iyi olur. Bitap görünüyorsun!" dedi Nadine sitemli bir sesle...

"Uçak yolculuğu yormuş olacak. Hem saat farkı da var. Dün gece rahat bir uyku uyuyamadım." Anne, bahane arar gibiydi.

Çalışma odasında bir kutlama havası esiyordu. Anne bir gece önce dönmüştü; Nadine bahçenin tüm çiçeklerini toplayıp eve yerleştirmişti. Ama yine de kimse pek neşeli görünmüyordu. Anne yaşlanmış gibiydi ve fazlasıyla viski içiyordu; son zamanlarda oldukça enerjik görünen Robert'in yüzünde o akşam kaygılı bir ifade vardı: Anne'm durumundan olsa gerekti. Nadine hafifçe somurtuyor, lâl renginde bir şeyler örüyordu. Henri'nin anlattıkları hepsinin içini daha da karartmıştı.

"Yani her şey bitti mi?" diye sordu Anne. "Bu adamları kurtarma umudu kalmadı mı hiç?"

"Bence kalmadı," dedi Henri.

"Yargıtay kurulunun işi gargaraya getireceği belliydi."

"Oturumda bulunmuş olsaydınız çok şaşırırdınız. Ben de kaşarlanmış olduğumu sanırdım! Ama zaman zaman ortalığı kırıp dökmemek için kendimi zor tuttum."

"Çok güçlüydüler," dedi Dubreuilh.

"Politikacıların böyle davranmasına hiç şaşmam," dedi Anne. "Asıl anlayamadığım, halkın böyle az tepki göstermesi."

"Evet, tepki göstermedikleri kesin!"

Gérard Patureau ve diğer avukatlar yeri göğü birbirine katmak amacıyla Paris'e gelmişlerdi; komite de onları elinden geldiğince desteklemişti. Ama genelde büyük bir kayıtsızlıkla karşılaşmışlardı.

Anne, Dubreuilh'e baktı: "Sizce bu umut kırıcı, değil mi?"

"Yo, hayır. Bunun kanıtladığı tek şey var: Eylem, öyle bir anda oluşup yayılmaz. Sıfırdan başlandı yani! Eh, haliyle de..."

Dubreuilh komiteye girmiş, ama pek fazla ilgilenmemişti. Bu işte onu tek ilgilendiren, yeniden politik bağlantılar kurmuş olmasıydı. "Özgürlük İçin Savaşanlar" hareketine katılmıştı; mitinglerden birinde yer almıştı ve bir iki güne kadar bu olay yinelenecekti. Henri'yi peşinden sürüklemeye çalışmadığı gibi, artık gazeteden de söz etmiyordu; ama zaman zaman üstü kapalı bir şekilde sitem etmekten de kendini alamıyordu.

"Hemen oluşsun ya da oluşmasın, eylem bugün artık insanı bir yere vardırmıyor," dedi Henri.

"Bu, sizin düşünceniz: Eğer arkamızda örgütlenmiş bir grup, bir gazete ve para kaynaklarımız olsaydı, kamuoyunu etkilemeyi herhalde başarırdik," dedi Dubreuilh.

"Bundan pek emin değilim," dedi Henri.

"O veya bu şekilde, başarıya biraz bile ulaşma şansımız olsun istiyorsak, önceden hazırlıklı olmalıyız."

"Benim için böyle bir fırsat olmayacak."

"Haydi, canım! Politikanın sizin için bittiğini söylediğinizde, gülmekten kendimi alamıyorum. Siz de tıpkı benim gibisiniz. Siyasete öyle bir bulaştınız ki artık vazgeçmeniz olanaksız. Tekrar kaptırırsınız kendinizi," dedi Dubreuilh.

"Yo, hayır, çünkü kendimi emniyete alacağım," dedi Henri neşeyle.

Dubreuilh'ün gözleri parladı: "Bahse girerim, İtalya'da bir yıldan fazla kalamazsınız."

"Bahse varım!" diye atıldı Nadine. Annesine döndü: "Sen ne dersin?"

"Bilmem ki," dedi Anne. "Biraz da orayı beğenip beğenmemenize bağlı."

"Beğenmemek de laf mı? Evin fotoğrafını gördün, değil mi? Güzel bulmadın mı?"

"Çok güzele benziyor," dedi Anne. Sonra aniden kalktı: "Özür dilerim, çok uykum var."

"Ben de geliyorum," dedi Dubreuilh.

"Bu gece iyice uyumaya bak; berbat görünüyorsun," dedi Nadine, annesini öperek.

"Tamam oldu!"

Kapı kapanınca Henri, Nadine'e bakarak: "Anne'm çok yorgun göründüğü bir gerçek."

"Hem yorgun hem de üzüntülü bir hali var," dedi Nadine hınçla. "O sevgili Amerika'sını o kadar özlüyorsa orada kalsaydı!"

"Neler olup bittiğini anlatmadı mı sana?"

"Ne demezsin! Her şeyi kendine saklar o... Zaten kimse hiçbir şey söylemez bana," diye sürdürdü Nadine. "Hem de hiçbir zaman."

Henri, onu merakla süzdü: "Annenle olan ilişkilerin çok garip doğrusu."

"Neden garip olsun?" Nadine alınmış görünüyordu. "Ben onu severim! Ama zaman zaman beni sinirlendirir; eminim, o da

aynı şeyleri hissediyordur. Bunda şaşılacak bir şey yok. Aile ilişkileri hep böyledir zaten!"

Henri üstelemedi; ama hep fark etmişti: Bu iki kadın, hiç kuşku yok birbirleri için canlarını vermeye hazırdılar; ama yine de aralarında yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Nadine annesinin yanında çok daha saldırgan ve inatçı bir tavır takınırdı. Sonraki günler Anne neşeli görünmek için büyük çaba sarf etti. Nadine'in de yüzü biraz olsun güldü: Ama sanki her an aralarında bir fırtına kopacakmış gibiydi.

O sabah Henri odasının penceresinden, ikisinin gülüşerek kol kola evden çıktıklarını gördü; iki saat sonra çimenlikten geçerken döndüklerini fark etti. Anne'ın kolunun altında bir ekmek vardı; Nadine'de de bir yığın gazete... Tartışır gibi bir halleri vardı.

Öğle yemeği saatleriydi. Henri kâğıtlarını düzenleyerek ellerini yıkadı ve oturma odasına indi. Anne bir sandalyenin ucuna oturmuş, boş boş bakıyordu, Dubreuilh, *L'Espoir-Magazine*'i okuyordu. Nadine de yanında ayakta duruyor ve Henri'nin gelişini bekliyordu.

"Selam! Ne haber?" diyerek herkese gülümsedi.

"İşte şu!" Nadine gazeteyi işaret ediyordu: "Artık gidip Lambert'ın suratını dağıtırsın herhalde," diye sürdürdü sert bir şekilde.

"Bak sen! Lambert benimle uğraşmaya mı başlamış," dedi Henri gülümseyerek.

"Sadece seninle mi?"

"İşte bakın," dedi Dubreuilh gazeteyi Henri'ye uzatarak.

Yazının adı "Kendi Ağızlarından" idi. Lambert yazısına önce Dubreuilh'ün zararlı etkisini bir kez daha vurgulayarak başlamıştı. Parlak bir başlangıcın ardından Henri'nin tüm yeteneğini yitirmesinin nedeni, yine Dubreuilh'ün zararlı etkisiydi. Daha sonra da Lambert, Henri'nin romanını birbirinden kopuk, gülünç biçimde alıntılanmış bir metinle özetliyordu. Kitabın anlaşılmasında yararlı olacağı bahanesiyle, Henri, Dubreuilh, Anne ve Nadine'in özel yaşamıyla ilgili, yarı doğru yarı yanlış bir sürü ayrıntı veriyordu. Onları hem gülünç hem de çekilmez halde gösteriyordu.

"Alçağın tekiymiş!" dedi Henri. "Para konularındaki tutumumuzla ilgili o konuşmamızı anımsıyorum; çıkardığı sonuca bakın: 'Ünlü solcuların sözde saflığı! Ne alçak bir herifmiş!' diye yineledi.

"Buna göz yumacak değilsin herhalde?" dedi Nadine.

Henri, Dubreuilh'e baktı: "Gidip suratını dağıtmak geliyor içimden, zaten pek de zor olmaz. Ama kazancımız ne olur ki? Tüm gazetelerde yankılanacak bir skandal ve ardından bundan da beter bir yazı daha."

"Hızlı vurursan çenesini kapamış olursun," dedi Nadine.

"Hiç sanmam! Tek isteği kendinden söz ettirmek: Bu fırsatı asla kaçırmayacaktır. Bence Henri hiç aldırmasın," dedi Dubreuilh.

"O halde aklına esince başka bir yazı yazmasına ve giderek bize daha çok yüklenmesine seyirci kalacağız!" dedi Nadine. "Korkacak bir şey olmadığını düşünürse, artık hiç çekinmez."

"Yazı yazmaya kalkışınca böyle olur işte!" dedi Henri. "Herkes size hakaret etme hakkına sahip olur. Üstelik çoğu da nedense bunu görev edinir."

"Ben yazı yazmıyorum ama! Kimsenin gelip de suratıma tükürmeye hakkı yok..." dedi Nadine.

"İnsanın ilk tepkisi öfkelenmek olur tabii," dedi Anne. "Ama bak görürsün, buna da alışılır." Ayağa kalktı: "Sofraya geçsek mi?"

Sessizce masanın etrafına oturdular: Nadine aperatif tabağından çatalıyla bir salam dilimi aldı; biraz daha yatışmış görünüyordu. "Rahat rahat başarısının keyfini çıkaracağını düşünmek sinirime dokunuyor," dedi düşünceli bir şekilde.

"Öyle başarı kazandığı filan yok," dedi Henri. "Öykü ya da roman gibi bir şeyler yazma çabasındaydı: Oysa bir iki makale ve o kalitesiz öykünün dışında, Volange hiçbir yazısını yayınlamış değil."

Nadine, Anne'a döndü: "Geçen hafta ne yazdığını biliyor musun? Hem de hiç sıkılmadan?"

"Yo, hayır!"

"Pétain yanlılarının Fransa'ya kendi anlayışlarına göre bağlı olduklarını ve de Gaullecülerin düşüncelerine ayrılıkçı zihniyet güden direnişçilerden daha yakın olduklarını iddia etti. Şimdiye kadar hiç kimse bu kadar ileri gitmemişti," dedi Nadine bilmiş bir ifadeyle. "Yazık! Eski dostlar nasıl da değişmiş! Julien'in Volange'ın kitabıyla ilgili eleştirisini okudun mu?"

"Robert gösterdi," dedi Anne, "Kim derdi onun böyle bir şey yazacağını!"

"Bunda şaşacak bir şey yok ki! Bugün bir anarşist başka ne yapabilir? Sol kesimde bozguncu tavırlar çok kimse tarafından benimsenmez," dedi Dubreuilh.

"Bir anarşistin neden de Gaullecü olması gerektiğini anlayamadım doğrusu," dedi Nadine.

Her açıklamayı bir mazeret gibi görürdü; çoğu kez de öfkesini rahatlıkla açığa vurabilmek için anlamayı kabul etmezdi. Bir sessizlik oldu: Bu dörtlü sohbetleri zaten hiçbir zaman kolay geçmezdi; şimdi ise daha da zorlaşmıştı. Henri, Anne'ın Amerika'dan getirdiği ve bir süre önce de okumayı bitirdiği bir kitaptan söz etmeye başladı. Dubreuilh'ün aklı başka yerdeydi, Nadine'inki de öyle. Yemeğin son bulmasıyla herkes rahat bir soluk aldı.

"Arabayı alabilir miyim?" dedi Nadine masadan kalkarken: "Birileri Maria'ya bakmayı kabul ederse, dolaşmak istiyordum."

"Ben Maria'ya bakarım," dedi Anne.

"Beni götürmeyecek misin?" diye sordu Henri gülümseyerek.

"İstemediğin yüzünden belli. Hem sonra yalnız olmayı tercih ederim." Nadine de gülümsüyordu.

"Tamam, tamam! Israr edecek değilim." Henri, Nadine'i öptü: "İstediğin kadar gez, ama dikkatli ol!"...

Doğruydu... Canı gezmek istemiyordu, ama çalışmaya da pek hevesli değildi. Dubreuilh, yazdığı o ilk uzun öykünün çok iyi olduğunu ileri sürmüştü. Henri'nin yazacağı yeni öykü kendisi için çok önem taşıyordu. Ama bugünlerde dikkati biraz dağınıktı. Sanki şimdiden Fransa'dan kopmuş gibiydi; ama henüz İtalya'ya yerleşmemişti. Tananarivo mahkemesi çoktan sonuçlanmış sayılırdı: Sanıklar kendilerini savunmayı reddetmişler ve karar da önceden belirlenmişti. Dubreuilh'ün etkinlikleri sinirine dokunmakla beraber, bundan duyduğu mutluluğu biraz kıskanmaktan kendini alamıyordu... Eline bir kitap aldı: Neyse ki zamanını artık istediği gibi harcayabilirdi. Bundan böyle o yoğun çalışma temposunu sürdürmek zorunda değildi. Yeni öyküsüne ise Porto Venere'ye yerleştikten sonra başlamak niyetindeydi.

Saat yedi sularında, Anne yeni edindiği bir alışkanlığa uyarak Henri'yi aperitife çağırdı. Çalışma odasına girdiğinde Dubreuilh hâlâ yazı yazıyordu. Kâğıtlarını bir kenara itti:

"İşte bu da bitti!"

"Nedir bu?" diye sordu Henri.

"Lyon'da cuma günü söyleyeceklerimin taslağı."

Henri gülümsedi: "Ne yürek var sizde! Lyon, Nancy... Ne ruh karartıcı şehirler!"

"Doğru. Nancy iç karartıcı bir şehir; ama yine de o toplantı belleğimde iyi bir anı olarak kaldı."

"Ne iyimsersiniz!"

"Olabilir." Dubreuilh gülümsedi: "Nasıl anlatsam, bilemiyorum... Mitingden sonra küçücük bir lokantaya gidip şukrut yemiş, bira içmiştik. Gittiğimiz yer pek bir özellik taşımıyordu. Birlikte olduğum adamları hemen hemen tanımıyordum. Pek az konuştuk. Ama birlikte bir şeyler yapmaya çalışıyorduk. Severek yaptığımız bir şeyler... Çok hoştu yani!"

"Anlıyorum; böyle bir şeyi ben de yaşadım," dedi Henri. Savaş ve Direniş yıllarında, gazetenin ilk yılında hissetmişti bu duyguyu... "Ama SRL'de çalışırken böyle bir şey olmadı," diye ekledi.

"Bence de öyle," dedi Dubreuilh. Anne'ın verdiği martiniyi yudumladı. "Azla yetinmesini bilemedik. Böyle küçük mutlulukların tadına varabilmek için kısa vadeli programlar yapmalı."

"Savaşı önlemeye çalışmak o kadar da az bir şey sayılmaz," dedi Henri.

"Öyle! Çünkü dünyaya zorla kabul ettirmek istediğimiz önyargılı düşüncelerle işe başlamış değiliz," dedi Dubreuilh. "SRL'nin yapıcı bir programı vardı: Gerçek bir ütopyaydı bu! Şimdiki yaklaşımım ise 36 yılında gerçekleştirdiğime daha çok benziyor. Mevcut tehlikeye elimizdekilerle karşı koymaya çalışıyoruz; çok daha gerçekçi bir tutum bu."

"Ama bir işe yararsa tabii!"

"İşe yarayacaktır," dedi Dubreuilh.

Bir sessizlik oldu. "Kafasında ne var acaba?" diye düşündü Henri. Nadine'in düşüncesini çok çabuk benimsemişti: "Canı sıkılıyor, onun için de bir şeyler yapmak istiyor." Bu sinik düşünce biçimi çok basit bir açıklama getiriyordu: Dubreuilh'ü körü körüne ciddiye almamayı artık öğrenmişti: Yine de bu, onu akıl bir karış havada biri olarak görmesi anlamına gelmemeliydi.

"Anlayamadığım bir şey var," dedi Henri, "Geçen yıl yeni hümanizm dediğiniz olguyu bir türlü kabul edemeyeceğinizi söylemiştiniz. Ama işte şimdi de, komünistlerle el elesiniz. Bir zamanlar sizi rahatsız eden şeyler artık etmiyor demek ki!"

"Bakın, bu hümanizm tümüyle bugünkü dünyanın ifadesidir. Böyle bir şeyi yadsımak, dünyayı yadsımak gibi bir şeydir. Olsa olsa insan somurtup bir köşede oturur, o kadar!"

"İşte benim hakkımda düşündüğü; somurtup durduğum yani!" Dubreuilh ölünceye dek, hem kendi geçmişini hem de diğerlerinkini haklı göstermeyi sürdürecekti. "Her neyse, ben arandım," diye düşündü Henri. Onu anlamak istiyordu, kendini ona karşı savunmak değil. Zaten buna gerek de yoktu; ona güveni tamdı. Gülümsedi:

"Siz somurtmaktan nasıl oldu da kurtuldunuz?"

"Çünkü yeniden işin içinde olduğumu hissettim. Bakın çok basit," diye sürdürdü Dubreuilh. "Geçen yıl şöyle diyordum: Her şey kötüye gidiyor... En az kötü olan bile, iyi yanlarıyla ele alamayacağımız kadar kötü. Ama durum giderek ciddileşti: Kötünün de kötüsü öyle tehdit edici olmaya başladı ki Sovyetler Birliği'ne ve komünizme duyduğum kararsızlık bana çok ikincil görünmeye başladı." Dubreuilh, Henri'ye bakışlarını yöneltti: "Beni asıl şaşırtan, benimle benzer duyguları paylaşmamanız."

Henri omuz silkti: "Bu son ay epey komünistle görüştüm. Lachaume'la da birlikte çalıştım. Görüşlerini anlamıyor değilim. Ama ne yazık ki onlarla hiçbir şey yapamayız. Birlikte bir uyum asla sağlayamayız."

"Parti'ye girmek söz konusu değil. Ama Amerika'ya ve savaş olgusuna karşı koymak için, her konuda aynı görüşü paylaşmamız gerekmez."

"Siz, benden daha özverili bir insansınız. Şöyle böyle benimsediğim bir amaç için, sürdürmeyi düşündüğüm yaşamdan özveride bulunmak istemiyorum."

"Böyle bahanelerle çıkmayın karşıma! Volange'ın sözünü hatırlatıyor bana: İnsanoğlu ilgi gösterilmeye layık değildir."

"Bu aynı şey değil," diye atıldı Henri.

"Hem de sandığınızdan çok!" Dubreuilh, Henri'ye bakışlarını yöneltti: "SSCB ile Amerika arasında, SSCB'den yana olmanın doğruluğuna inanıyorsunuz, değil mi?"

"Tabii inanıyorum."

"Eh, o halde bu bize yeterli: Şuna yürekten inanmak gerek," diye sürdürdü coşkuyla: "Katılımı kabul etmek için tek yol vardır: Seçmek! Yürekten bağlanmak içinse, yeğlemek! Tümüyle bağlanmak için oturup mutlak bir kusursuzluğu beklersek, ne kimseyi sevebiliriz ne de bir şey yapabiliriz!..."

"İnsan kusursuzluk peşinde olmasa bile, olup bitenlerin hiç de iç açıcı olmadığına karar verip bulaşmak istemeyebilir."

"Neye göre iç açıcı değil ama?"

"Muhtemel olabileceklere göre tabii," dedi Henri.

"Yani kendi kafanızdaki düşüncelere göre. Olmasını beklediğimiz gibi bir Sovyetler Birliği, kansız bir devrim, bunların hepsi düşünce seviyesinde kalmaya mahkûm... Yani var olamayan şeyler! Tabii ki gerçek, düşünceyle karşılaştırıldığı zaman rahatsız edici bir nitelik kazanır. Düşünce somutlaşınca biçim değiştirir; ama şu da var ki olası her tür sosyalizme karşı Sovyetler Birliği'nin üstünlüğü, bu ülkenin varlığını sürdürmesidir."

Henri, Dubreuilh'e merakla bakıyordu:

"Ama bu sistemde her şey yolunda ve doğruysa, bize köşeye çekilmekten başka şey kalmıyor!"

"Hiç de değil. Gerçek dediğin değişmez bir olgu değildir; geleceğe ve çeşitli olasılıklara gebedir. Ama onu etkilemek, hatta üstünde düşünebilmek için olmayacak düşler kurmaktansa, bizzat gerçekle iç içe yaşamak gerek."

"Ben pek düş görmem," dedi Henri.

"İnsan, 'Olup bitenler berbat' ya da geçen yıl benim gibi, 'Her şey kötüye gidiyor,' dediği zaman, bu, bir anlamda mükemmelliği düşlüyor demektir." Henri'nin gözlerinin içine baktı: "İnsanın düşlerini her şeyin üstünde tutması, aslında kendini beğenmişliktir. Ama bunun farkına bile varılmaz. Daha ölçülü olunsa da bir yanda gerçeğin, öte yanda da kocaman bir hiçin yer aldığı anlaşılır. Bence en büyük yanılgı da boşluğu gerçeğe yeğlemektir," diye ekledi.

Henri, ikinci martini kadehini sessizce içen Anne'a döndü: "Siz ne dersiniz?"

"Kişisel yönden, en az kötü olanı iyi olarak ele almakta her zaman güçlük çekmişimdir. Ama bu, oldukça uzun bir süre Tanrı'ya inanmış olmamdan kaynaklanıyor. Bence Robert haklı."

"Belki de..."

"Durumu iyi bildiğim için konuşuyorum: Kapıldığım kırgınlıkları dünyanın kötülüğünü ileri sürerek doğrulamaya ben de çok çalışmışımdır," dedi Dubreuilh.

Henri kadehini tekrar doldurdu. Yoksa Dubreuilh şimdi de içinde bulunduğu durumu kuramlarla mı doğrulamaya çalışıyordu? "Ama buna bakılırsa, şu anda kırgın olduğum için, dediklerini geçersiz kılmaya çalışıyor olabilirim," diye düşündü. En

azından konuşmanın sonuna kadar önyargılı davranmamaya karar verdi.

"Yine de olaylara bakış açınız bana kötümser gibi geliyor," dedi.

"Olsa olsa, düşüncelerime kıyasla kötümser olabilir. İyimser düşlerdi onlar! Oysa tarih pembe düşler üzerine kurulu değil. Ama tarihten kaçmaya olanak olmadığına göre, onu en iyi durumuyla yaşamaya çalışmak gerek. Bence en iyi yol, çekimserlik değildir."

Henri ona daha başka sorular sormak isterdi, ama holde ayak sesleri duyuldu. Kapıyı açan Nadine'di:

"Selam ayyaşlar çetesi!" dedi neşeyle. "Kadehlerinizi bana kaldırabilirsiniz. Bunu fazlasıyla hak ettim!" Gözlerinde zafer parıltıları okunuyordu: "Bilin bakalım ne yaptım?"

"Ne yaptın?" dedi Henri.

"Paris'e gidip hepimizin öcünü aldım: Lambert'i tokatladım."

Kısa bir sessizlik oldu.

"Nerede buldun onu? Nasıl oldu bu iş?" diye sordu Henri.

"Tabii ki *L'Espoir*'a gittim," dedi Nadine gururla. "Redaksiyon odasına girdim. Hepsi oradaydı: Samazelle, Volange, Lambert ve bir sürü berbat suratlı yeni tip. Böyle bir sahneyle karşılaşmak bilseniz ne tuhaf bir his..." Nadine gülmeye başladı: "Lambert afallamış gibiydi; bir şeyler gevelemeye çalıştıysa da konuşmasına fırsat vermedim. 'Sana eski bir borcum vardı, ödeşme fırsatını verdiğin için teşekkürler!' dedim ve elimi suratında şaklattım."

"Ne yaptı?" dedi Henri.

"Ne mi yaptı? Hiç bozuntuya vermedi tabii. Ben de hemen çekip gittim."

"Kendi işimi neden kendim görmediğimi sormadı mı? Ben olsaydım sorardım." Henri, Nadine'e kızmak istemiyordu, ama hiç de memnun kalmamıştı bu durumdan.

"Ne dediğini dinlemedim bile," dedi Nadine. Herkese şöyle bir bakarak sordu: "Eh! Kutlamayacak mısınız beni?"

"Hayır. Doğrusu yaptığını pek akıllıca bulmadım," dedi Dubreuilh.

"Bense öyle buluyorum!" dedi Nadine. "Oradan çıkarken Vincent'la karşılaştım; bana yaman bir kadın olduğumu söyledi," diye sürdürdü hınçla.

"Reklam istiyorsan başardın sayılır," dedi Dubreuilh. "Gazeteler bunu enine boyuna yazarlar artık."

"Gazeteleri kim takar!"

"Bu davranışların taktığının kanıtı."

Birbirlerini öfkeyle süzdüler.

"Çamur atılması bu kadar çok hoşunuza gidiyorsa, o sizin bileceğiniz iş." Nadine giderek öfkeleniyordu. Henri'ye döndü: "Tüm bunlar senin yüzünden. Neden gidip özel yaşamımızı herkese açıklıyorsun?"

"Hadi canım! Bizlerden söz etmedim ben. Roman kahramanlarının gerçekle ilgisi olmadığını sen pekâlâ da bilirsin."

"Hiç de değil. Romanında babama ya da sana yakıştırılabilecek bir sürü şey var. Hatta bana ait en azından iki cümle bile yakaladım."

"Bu cümleler seninle uzaktan yakından ilgisi olmayan insanlar tarafından söylenmiş. Tabii ki aşağı yukarı bizim durumumuzu yaşayan bugünün insanlarından söz ettim: Ama onlar gibi daha binlerce kişi var. Özellikle babanın ya da benim olması şart değil; hatta aksine, kahramanlarım çoğu konuda bize hiç de benzemiyorlar."

"Yine sorun çıkardın demesinler diye karşı çıkmamıştım," dedi Nadine tatsız bir sesle. "Ama düşünsene bir! Bizler sizinle oturup her şeyi rahatça konuşuyor, içimizi döküyoruz. Siz yazarlar da karşımızdakileri inceleyip notlar alıyor, her şeyi kafanızda tutup iyice belliyorsunuz... Ve günün birinde, insan unutmak istediği bazı sözleri, önemini yitirmiş bazı hareketlerini pat diye kâğıda dökülmüş olarak görüyor. Bence bu yaptığınıza güveni kötüye kullanmak derler!"

"Roman yazarken insan ister istemez çevresinde olup bitenlerden yararlanır," dedi Henri.

"Olabilir! Demek oluyor ki yazar takımıyla hiç görüşmemeli insan..." Nadine öfkeden kudurmuş gibiydi.

Henri gülümsedi: "Bu konuda hiç şansın yok."

"Haydi bakalım, şimdi de benimle alay et," dedi Nadine kıpkırmızı kesilerek.

"Alay ettiğim falan yok." Henri kolunu Nadine'in omzuna attı. "Bunu olay haline getirmeyelim."

"Olay haline getiren sizsiniz! Yüzlerinizde şu yargılar ifadeyle pek hoşsunuz doğrusu!"

"Seni kimse yargılamıyor," dedi Anne, onu yatıştırmaya çalışarak. Dubreuilh'e baktı: "Lambert'in iyi bir tokat yemesi doğrusu beni çok memnun etti."

Dubreuilh yanıt vermedi. Henri de lafı değiştirmeye çalışarak: "Vincent'ı gördün mü? Neler yapıyor?" diye sordu.

"Ne yapsın ki?" Nadine'in sesi hâlâ hınç doluydu.

"Hâlâ radyoda mı çalışıyor?"

"Evet." Nadine duraksadı: "Size ilginç bir şey daha anlatacaktım, ama artık canım istemiyor."

"Haydi anlat bakalım." dedi Henri.

"Vincent, Sézenac'ı bulmuş!" dedi Nadine. "Batignolles taraflarında küçük bir otelde... Adresi eline geçirir geçirmez gidip Sézenac'ın kapısını çalmış. Düşündüklerini yüzüne vurmak için... Sézenac kapıyı açmayı kabul etmemiş; Vincent da otelin önüne dikilmiş. Bu arada Sézenac da yangın merdiveninden çekip gitmiş, üç gündür de ortalıkta yokmuş: Ne otelde ne gittiği lokantada ne de uyuşturucu sağladığı barlarda. Hiçbir yerde yokmuş!" Zafer dolu bir sesle ekledi: "Suçunu itiraf etmiş oluyor yani. Vicdanı rahat olsaydı böyle köşe bucak kaçar mıydı?"

"Bu, biraz da Vincent'ın ona kapıda ne söylediğine bağlı. Masum bile olsa, korkmuş olabilir."

"Yo, hayır!... Masum olan kendini savunmaya çalışır." Nadine, annesine dönerek saldırgan bir sesle sordu: "Anlattıklarım seni ilgilendirmişe benzemiyor. Oysa Sézenac'ı tanımıştın, öyle değil mi?"

"Evet. Uyuşturucu alışkanlığının son aşamasında olduğu besbelliydi. Bu duruma gelmiş bir adam her şeyi yapabilir."

Ağır bir sessizlik çöktü. Henri kaygı doluydu: "Vincent, sonunda Sézenac'ı bulacak. Peki ya sonra?" diye düşündü. Sézenac bildiklerini söylese, Lambert de Henri'ye olan kininden bunları doğrulasa, hali ne olurdu? Herhalde Anne ile Dubreuilh de aynı şeyleri düşünüyordu.

"Anlattıklarım sizi pek etkilemişe benzemiyor. Sussam daha iyi ederdim herhalde."

"Yo, hayır! Garip bir olay bu... Hepimizi bir düşüncedir aldı," dedi Henri.

"Nezaketi bir yana bırak. Sizler yetişkinsiniz, bense gözünüzde sadece bir çocuk! Benim ilgimi çeken, sizin için öyle olmayabilir. Bu çok doğal!" Kapıya yürüdü: "Gidip Maria'yı göreceğim."

Akşam boyunca somurttu. "Bu dörtlü yaşam ona hiç yaramıyor," diye düşündü Henri. "İtalya'da daha rahat ederiz." Biraz kaygıya kapılmıştı: "Sadece on günümüz kaldı." Her şey ayarlanmıştı: Nadine ile Maria trenle gidecekti, o da arabayla önden yola çıkacaktı... Sadece on gün! Zaman zaman yüzünde iyot ve reçine kokulu ılık bir rüzgâr esintisi duyuyor, yüreği mutlulukla doluyordu. Ama zaman zaman içini hınçla karışık bir üzüntü sarmıyor değildi... Sanki onu sürgüne yolluyorlarmış gibi bir duyguydu bu...

Ertesi gün Henri, Dubreuilh'le gece geç saatlere kadar konuştuklarını düşünüp durdu. Tek sorun, diyordu Dubreuilh, var olan şeyler arasında bir tercih yapabilmektir. Bir boyun eğiş söz konusu olamazdı bu durumda. İnsan ancak iki gerçek arasında en az değer taşıyanı kabullendiğinde boyun eğmiş olur. Ama olanca gerçekliğiyle insanlıktan daha üstün hiçbir şey yoktur. Evet, bazı konularda Henri onunla hemfikirdi. Hiçliği gerçeğe yeğlemek! Bu, bir zamanlar Paule'de en çok kınadığı yöndü: Gerçeği olduğu gibi kabul etmektense, eski mitlere bağlanıp kalmak yani... Henri, Nadine'de "ideal kadını" bulmaya asla çalışmamıştı; tüm eksikliklerine rağmen onunla yaşamayı seçmişti. Özellikle sanat eserleri ve değerli kitaplar söz konusu olduğunda, Dubreuilh'ün tavrı doğrulanmış görünüyordu. İnsan istediği kitapları asla yazamazdı. Diğer yandan, her başyapıta başarısız bir eser gözüyle bakabilirdi. Yine de insan kusursuz bir sanat düşlemezdi: Yeğlediğimiz eserleri mutlak bir sevgiyle severiz. Politik konulara gelince, Henri bu konuda pek ikna olmuş değildi: Çünkü bu konuda işin içine kötülük kavramı da girerdi! Bu kavram, iyiye en az yaklaşmak değildir sadece: Felaketin, ölümün salt mutlağıdır. Ama felakete, ölüme ve tek tek insanlara önem verildiğinde "Nasıl olsa tarih mutsuzluklarla doludur," demek yetersizdir ve tüm sorumluluklardan sıyrılma hakkını kendine tanımak da mümkün değildir: Tarihin az ya da çok mutsuzluklarla dolu olması çok önemlidir... Güneş batıyordu, Henri ıhlamur ağacının gölgesinde düşüncelere dalıp gitmişti. Anne, birden girişin üst basamağında göründü:

"Henri!" Sakin ama ısrarlı bir sesle çağırıyordu. Sıkıntıyla: "Yine Nadine'le ilgili bir olay herhalde," diye düşündü. Eve doğru yürüdü.

"Evet!"

Dubreuilh şöminenin yanına oturmuş, Nadine de karşısında elleri pantolonunun ceplerinde, inatçı bir tavırla duruyordu. "Sézenac geldi!" dedi Anne.

"Sézenac mı?"

"Evet, onu öldürmeye çalıştıklarını ileri sürüyor. Beş gündür saklanıyormuş. Beş gündür uyuşturucu almamış; ama artık dayanacak hali yok... Bitap bir halde." Yemek odasının kapısını işaret etti: "İşte orada! Divanın üstünde acılar içinde kıvranıyor. Ona bir iğne yapacağım."

Elinde bir enjektör vardı; masanın üstünde de küçük bir ecza kutusu duruyordu.

"Ancak konuşursa yaparsın iğnesini!" dedi Nadine sert bir sesle. "Annemi, soru sormadan yardım edecek kadar budala sandı herhalde... Ama ne yazık ki ben buradaydım," diye sürdürdü.

"Konuştu mu?" diye sordu Henri.

"Şimdi konuşur," dedi Nadine. Hızla kapıya doğru yürüdü açtı: Sesini sevimli göstermeye çalışarak:

"Sézenac!" dedi.

Nadine divana yaklaşırken, Henri, Anne'la birlikte kapının eşiğinde durmuşlardı; Sézenac hiç kıpırdamıyordu; sırtüstü yatmış inliyor, elleri kasılmış bir şekilde bir açılıyor, bir kapanıyordu: "Çabuk," dedi. "Çabuk!"

"Şimdi iğneni yapacaklar. Annem morfinini getiriyor. İşte bak!"

Sézenac başını çevirdi; yüzü terden sırılsıklamdı.

"Ama önce bana cevap vermelisin. Hangi yıl Gestapo için çalışmaya başladın?"

"Ölüyorum!" dedi Sézenac; yanaklarından gözyaşları süzülüyor, boşluğa tekmeler savuruyordu. Bu sahneye katlanmak çok güçtü. Henri, Anne'm buna bir an önce son vermesini isterdi. Ama o da donup kalmıştı. Nadine divana yaklaştı:

"Cevap ver de iğneni yapsınlar." Sézenac'a doğru eğildi: "Haydi cevap ver! Vermezsen pişman olursun. Hangi yıl?"

"Asla!" diye mırıldandı Sézenac. Boşluğa bir tekme daha savurdu ve hareketsiz bir şekilde kendini yatağa bıraktı: Dudaklarının kenarında beyaz bir köpük belirmişti.

Henri, Nadine'e doğru ilerledi: "Bırak onu."

"Yo, hayır! Konuşmasını istiyorum," dedi Nadine hiddetle. "Ya konuşsun ya da geberip gitsin... Duydun mu?" diye sürdür-

dü Sézenac'a dönerek. "Konuşmazsan, böyle geberip gideceksin."

Anne ile Dubreuilh oldukları yerde kalakalmışlardı; gerçek şu ki, Sézenac'ın neler yaptığını öğrenmek için sorguya çekmenin tam zamanıydı. Ve bilmek şüphesiz yararlı olacaktı.

Nadine, Sézenac'ı saçından yakaladı: "Yahudileri ele verdiğini biliyoruz. Bir sürü Yahudi'yi... Ne zaman başladın bu işe? Haydi söyle!" Başını sarsıp duruyordu. Sézenac inledi:

"Canımı acıtıyorsun."

"Cevap ver, kaç tane Yahudi'yi ele verdin?"

Sézenac acıyla hafif bir çığlık attı: "Onlara yardım ediyordum; serbest bölgeye geçmelerine..."

Nadine onu bıraktı: "Yardım filan ettiğin yoktu; onları Almanlara teslim ediyordun. Kaç tanesini, söyle?"

Sézenac başını yastığa dayayıp hıçkırmaya başladı.

"İtiraf et! Onları teslim ettin."

"Arada sırada sadece birini!... O da diğerlerini kurtarmak içindi." Doğrulup etrafına şaşkın şaşkın baktı: "Haksızlık ediyorsunuz! Birçoğunu kurtardım."

"Tam tersine," dedi Nadine. "Yirmi kişiden sadece birini kurtarıyordun; sana müşteri yollasın diye... Geri kalanını da ihbar ediyordun. Söyle kaç kişi?"

"Bilmiyorum," dedi Sézenac. Birden bağırdı: "Beni böyle bırakmayın, ölüp gideceğim!"

"Tamam, yeter artık," dedi Anne. Divana doğru yürüdü, Sézenac'a doğru eğilip gömleğini kıvırdı; Nadine, Henri'nin yanına döndü: "Şimdi ikna oldun mu?"

"Evet," dedi Henri. "Ama yine de inanamıyorum." Sézenac'ı o bulanık bakışları, terli elleriyle kaç kez görmüştü. Ama bu görüntü, omzunda kocaman bir tüfekle siperden sipere koşan kırmızı kravatlı genç kahraman imajını bir türlü silip atamıyordu. Çalışma odasına döndüler. Henri sordu: "Şimdi ne yapacağız?"

"Bunu sormaya ne gerek var?" diye atıldı Nadine. "Kafasına bir kurşun sıkmalı."

"Sen mi sıkacaksın o kurşunu?" dedi Dubreuilh.

"Yo, hayır, ama polise telefon edeceğim." Telefona uzandı.

"Polis mi? Ne dediğinin farkında mısın sen?" Dubreuilh öfkeyle karşı çıktı.

"Polise bir adam mı teslim edeceksin?" dedi Henri.

"Cam cehenneme! Yüzlerce Yahudi'yi, Gestapo'ya teslim eden bir adam bu! Çekineceğimi mi sandınız?"

"Şu telefonu bırak ve otur," dedi Dubreuilh sabırsızlıkla." Polisi çağırmak söz konusu olamaz. Orası kesin! Ama bir karara varmalıyız: Onu iyice tedavi edip, barındırıp, sonra da o güzelim mesleğini sürdürmesine yardımcı olacak değiliz herhalde."

"Mantıklı olurdu oysa!" Nadine sırtını duvara dayamış, diğerlerine kötü bakışlar atıyordu...

Bir sessizlik oldu: Dört yıl önce her şey basitti. İnsan eylemin içinde bizzat yaşayınca, belirli amaçlara yürekten bağlı olunca, adalet sözcüğünün bir tek anlamı vardı: Hainler vurulmalıdır! Ama insan geleceğe umudunu yitirmişse, eski bir haini ne yapabilirdi ki?

"Onu burada iki üç gün kadar tutalım; kendini toparlayıncaya kadar," dedi Anne. "Gerçekten çok hasta! Sonra da onu uzak bir sömürgeye yollarız: AOF'ye* örneğin. Orada tanıdıklarımız var; bir daha da dönmez; çünkü öldürülmekten oldukça korkuyor."

"Peki oraya gidince ne yapacak? Tavsiye mektubu verecek değiliz herhalde," dedi Dubreuilh.

"Neden olmasın! Yaşadığınız sürece bir de aylık gelir bağlayın ona bari." Nadine'in sesi öfkeden titriyordu.

"Bu uyuşturucu alışkanlığından asla kurtulamaz. Öyle ya da böyle, bundan sonraki yaşamı yeterince feci olacak," dedi Anne.

Nadine hırsla yere vurdu ayağını: "Paçasını bu kadar kolay kurtarmamalı."

"Oysa kurtaranların sayısı o kadar fazla ki!" dedi Henri.

"Bu bir neden olamaz!" Nadine, Henri'ye kuşkuyla bakıyordu: "Yoksa ondan korkuyor musun?"

"Ben mi?"

"Sanki senin hakkında bir şeyler biliyormuş gibi bir hali vardı."

"Henri'nin Vincent'ın çetesinden olduğundan şüpheleniyordu," diye açıkladı Dubreuilh.

"Yo, hayır!" dedi Nadine. "Söylediklerini sen de duydun: 'Ağzımı açarsam, kocanın başı da benimki kadar derde girer,' demişti."

Henri gülümsedi: "İkili oynayan bir ajan olduğuma mı inanıyorsun yoksa?"

---

* *AOF:* Afrique Occidentale Française (Batı Afrika Fransız Sömürgesi.)

"Neye inanacağımı ben de bilemiyorum. Zaten kimse buna hiçbir şey söylemez. Umurumda da değil," diye sürdürdü. "Sırlarınızı kendinize saklayın: Ama Sézenac yaptıklarını ödesin istiyorum! Neler yaptığının siz de farkındasınız herhalde."

"Farkındayız! Ama yaptıklarını ödemesi senin ne işine yarar ki? Ölenleri geri getirmez bu," dedi Anne.

"Lambert gibi konuştun! Ölenler tabii ki geri dönmez, ama bu, onları unutmak için de bir neden olmamalı. Bizler ölmedik oysa; henüz onları düşünebilir, öldürenlere de yaltaklanmayabiliriz."

"Ama unuttuk onları!" dedi Anne sert bir sesle. "Suç belki bizim de değil, ama geçmişleri üzerinde hiçbir hakkımız kalmadı artık."

"Ben hiçbir şey unutmadım!" dedi Nadine.

"Hayır, unuttun. Kendine bir yaşam kurdun, bir çocuk sahibi oldun. Yani unuttun! Sézenac'ın cezalandırılmasını o kadar çok istiyorsan, bu, kendine tam aksini kanıtlamak için... Ve buna da kötü niyet derler!"

"Sizin hesaplarınıza ayak uydurmamak, kötü niyetlilik oluyor demek..." dedi Nadine; camlı kapıya doğru yürüdü: "Eh, o zaman ben de bu tereddüdünüze düpedüz korkaklık derim!" diye bağırdı hiddetle. Ve kapıyı ardından hızla çarptı.

"Aslında anlıyorum!" dedi Anne, "Diego'yu düşündükçe onu çok iyi anlıyorum." Ayağa kalktı: "Sézenac'a küçük evde yatacak bir yer hazırlayacağım; şimdilik uyuyor, onu taşıyabilirsiniz:" Aniden dışarı çıktı. Henri gözyaşlarını zor tuttuğunu anlamıştı.

"Eskiden olsaydı, onu kendi ellerimle vururdum," dedi Henri. "Bugünse bunun artık hiçbir anlamı kalmadı. Oysa böyle bir adamın yaşamını sürdürmesine göz yummak utanç verici bir şey."

"Evet, bu durumda ne yapsak yanlış olacak," dedi Dubreuilh. Sézenac'a baktı: "Eğer bir sorunun çözümü varsa, bu, artık ortada bir sorun da kalmadığının ifadesidir. Eğer işin içinde olsaydık, ortada sorun da olmayacaktı; oysa şimdi dışındayız. Haliyle alacağımız karar da keyfi olacak." Ayağa kalktı: "Gelin onu yatıralım."

Sézenac uyuyordu. Yüzü sakindi; gözleri kapalıyken o eski yakışıklılığına biraz olsun kavuşmuş gibiydi. Pek ağır sayılmazdı. Onu küçük eve kadar taşıyıp giyinik olarak yatağa uzattılar. Anne üstüne bir battaniye örttü.

"Uyuyan biri, insana ne kadar da zararsız görünüyor," dedi Anne.

"İnanın göründüğü kadar zararsız değil!" dedi Henri. "Vincent ve dostları hakkında mutlaka bir sürü şey biliyordur. Bu sıralarda eski makicileri başından savabilmek için, eski bir Gestapo yaltakçısını aklayacak adam o kadar çok ki!"

"Bir şeyler bilseydi, Vincent'ın başı çoktan derde girerdi! Sizce de öyle değil mi?" dedi Anne.

"Bak dinle! Onu tedavi ederken konuşturmaya çalış: Uyuşturucu alışkanlığı olanlar içlerini kolay dökerler," diye önerdi Dubreuilh. Bir süre düşündü: "Ne olursa olsun, en iyisi onu uzak bir yerlere yollamak olacak."

"Bu adam başka bir yere gidemez miydi sanki?" dedi Anne.

Öylesine allak bullak görünüyordu ki Henri, onu Dubreuilh'le baş başa bırakmayı yeğledi. Henüz acıkmadığını ve daha sonra Nadine'le birlikte bir şey atıştıracağını söyleyerek odasına çıktı.

Pencereye dayandı; çok uzaklarda bir tepenin karanlık görüntüsü ve hemen yakında Sézenac'ın yattığı küçük ev çarptı gözüne. Mutlu bir Noel gecesinde, Paule'ün evinde yine böyle boylu boyunca yatmıştı. Gülüşüyorlar, zaferden dolayı birbirlerini kutluyorlardı. Preston'la bir ağızdan "Yaşasın Amerika!" diye bağırmışlar, Sovyetler Birliği'ne kadeh kaldırmışlardı. Ve işte, Sézenac bir haindi! Yardımsever Amerika, Avrupa'yı egemenliği altına almaya hazırlanıyordu. Sovyetler Birliği'nde olup bitenlere gelince, işin orasını fazla kurcalamamakta yarar vardı. Arkalarında umuttan yoksun bir geçmiş vardı. Zaten hiçbir zaman umut vaat etmemişti... Ve geçmiş bir aldatmacaydı. Karanlık tepelikte, araba farları geniş, parlak bir çizgi oluşturuyordu. Henri bu ışıklı yolların gecenin karanlığında kıvrılışını uzun süre seyredip durdu. Sézenac yaptığı tüm kötülüklerle uyuyakalmıştı. Nadine kırlarda dolanıp duruyordu; Henri'nin canı konuşmak bile istemiyordu: Nadine'in dönüşünü beklemeden yattı.

Karmaşık bir düşe henüz dalmıştı ki sanki dolu yağıyormuş gibi bir ses duydu: Gözlerini açtı; kapının altında bir ışık belirdi: Nadine dönmüştü. Öfkesi hâlâ dinmemiş olmalıydı. Ama ses, onun odasından gelmiyordu: Cama çarpan küçük çakıl taşlarının sesleriydi bu. "Sézenac!" diye düşündü Henri yataktan fırlayarak. Pencereyi açıp eğildi: Vincent'dı! Aceleyle giyinip bahçeye indi.

"Senin burada işin ne?"

Vincent evin duvarındaki yeşil ahşap banka oturmuştu; yüzü sakindi, ama sol ayağı yere kontrolsüz bir şekilde vurup duruyordu.

"Sana ihtiyacım var. Araban burada mı?"

"Evet! Neden ama?"

"Sézenac'ı geberttim; onu buradan alıp götürmek lazım."

Henri, Vincent'a hayretle baktı: "Onu öldürdün mü?"

"Hiç sorun çıkmadı, uyuyordu; tabancamın susturucusunu kullandım. Yani ses falan duyulmadı." Kesin ve hızlı bir tonla konuşuyordu: "Ama ne yazık ki bu alçak herif bir türlü yanmak bilmedi."

"Yanmak mı?"

"Makideyken Almanlardan fosfor tabletleri aşırmıştık: Genellikle sorun çıkmadan alevlenirdi. Ama herhalde bayatladılar... Oysa nemden iyi korumuştum! Tam üç saat bekledim; herifin ancak karın kısmı yandı, o da çok az... Geç oldu artık; onu otomobile yükleyelim."

"Neden yaptın bunu?" Henri alçak sesle konuşuyordu. Kendini banka bıraktı; gerçi Vincent'ın pekâlâ insan öldürebileceğini, hatta öldürdüğünü biliyordu. Ama bu, kafasında soyut bir imajdı. Şimdiye dek Vincent onun gözünde, kurbanlarının kimler olduğunu bilmediği bir katildi! İçki ve uyuşturucu gibi insanın sadece kendisini tehlikeye atan kötü bir alışkanlık sahibi biri gibi... Oysa şimdi elinde bir tabancayla bahçedeki pavyona girmiş, namluyu yaşayan bir insanın şakağına dayamıştı. Ve Sézenac ölmüştü! Vincent bir türlü yakmayı başaramadığı, ama tabancasını çekip vurduğu bir dostuyla tam üç saat yalnız kalmıştı. "Oysa bir daha asla dönemeyeceği uzak bir yere yollayacaktık onu!" diyebildi sonunda.

"Yok canım!" Vincent'ın bacağı artık titremiyordu, ama sesi de pek o kadar emin çıkmıyordu: "Sézenac mı? Muhbirin teki o! Farkında değil misin? Bizi nasıl da oyuna getirdi. Chancel 'kardeşim' derdi ona. Ne kadar da budalaymışım! Uyuşturucu kullandığını bildiğim için dikkatli davranmasaydım, beni de polise verirdi. Onun için yaptıklarımı, kimse için yapmış değilim. Öleceğimi bilsem, yine de gebertirdim onu!"

"Burada olduğunu nereden bildin?"

"İzledim..." dedi Vincent belirsizce. "Bisikletle geldim; küllerini bir torbaya doldurup taşa bağlayacak ve nehre fırlatacak-

tım. Tek başıma halledecektim bu işi. Neden yanmadığını hâlâ anlayamıyorum," diye sürdürdü. Şaşırmış bir hali vardı. Bir süre sessiz kalıp düşüncelere daldı, sonra kalktı: "Acele etmekte yarar var."

"Ne yapmak istiyorsun?"

"Onu yüzmeye götüreceğiz. Sonsuzluğun içinde yüzecek. Harika bir yer buldum."

Henri yerinden kıpırdamadı; sanki ondan Sézenac'ı kendi elleriyle öldürmesini istemişlerdi!

"Ne var, ne oldu? Orada bırakacak değiliz ya! Bana yardım etmek istemiyorsan diyecek lafım yok. Sadece arabanı ver bana; sensiz halletmeye çalışırım."

"Tamam, yardım ederim; ama karşılığında senden bir şey istiyorum: Bu çeteden ayrılacağına söz ver."

"Biraz önce yaptığım işi tek başıma becerdim. Çeteme gelince, sana eskiden söylemiş olduğumu tekrarlayabilirim ancak: Bana önerebileceğin başka yol var mı? Tekrar ortaya çıkan tüm bu işbirlikçilere karşı sizler ne yapıyorsunuz? Hiç! O halde bırak da kendimizi savunalım!"

"Bu bir savunma yolu olamaz."

"Daha iyisini gösteremedikçe, bir şey de söyleyemezsin. Ya gel ya da gelme... Ama çabuk karar ver."

"Tamam! Geliyorum."

Tartışmanın zamanı değildi. Zaten artık neden söz ettiğini de anlayamaz olmuştu Henri. Hiçbir şey gerçek görünmüyordu; ıhlamur ağacının dalları hafif bir rüzgârla sallanıyor, solmaya yüz tutmuş güllerin kokusu, mavi pancurlu eve doğru yükseliyordu. Diğer gecelerden farksız, özel olarak hiçbir şeyin olup bitmediği bir geceydi işte... Vincent'ın peşinden küçük eve girdiğinde, dışarıdaki yaşam birden bir boşluğa dönüşüverdi. Çevreye yayılan koku feciydi! Tavuk aleve tutulduğunda, mutfağa yayılan yoğun kokunun aynısıydı. Henri yatağa baktığında, bağırmamak için kendini zor tuttu: Bir zenci! Beyaz çarşafın üstüne uzanmış adamın yüzü kapkaraydı.

"Fosfordan oldu," dedi Vincent çarşafı çekiverdi: "Şuna bak!"

Sézenac'ın şakağında açılan o küçücük delik pamukla tıkanmıştı: Bir tek kan damlası yoktu, Vincent çok dikkatli davranmıştı. Sézenac'ın, kaburga kemikleri seçilecek kadar zayıf bedeni, kahverengimsi bir renk almıştı; fosfor karnın tam orta kıs-

mında derin bir yarık oluşturmuştu. Orada yatan o kapkara adamla Sézenac'ın hiçbir ilgisi yoktu sanki.

"Ya giysileri?" diye sordu Henri.

"Çantama atarım onları. Ben hallederim." Cesedi koltuk altından tuttu: "Dikkat et ikiye bölünmesin, kötü olur!" dedi işini bilir bir hastabakıcı edasıyla. Henri cesedi ayaklarından tuttu ve birlikte garaja kadar taşıdılar.

"Dur bekle, getirdiklerimi alayım," dedi Vincent.

Bisikletini bir çalılığın ardında saklamıştı; gidip bir halatla içinde taş bulunan bir torba aldı.

"Torbaya sokamayız tabii. Ama olsun, hallederiz..." Sézenac'ın karnına, içinde taş bulunan torbayı sıkıca bağladı; ipi bedenine dolayıp sağlam bir düğüm yaptı. "İşte böyle, bir anda dibe çökecek," dedi memnun bir ifadeyle.

Cesedi arka koltuğa uzatıp bir battaniyeyle örttüler. Ev derin bir uykuda görünüyordu. Sadece Nadine'in penceresinde ışık vardı: Bir şeylerden mi kuşkulanıyordu acaba? Arabayı yola çıkardılar, Henri sessizce hareket ettirmeye çalıştı: Köyde herkes uyuyor gibiydi. Ama her sese kulak kabartan, uykusuz insanlar da olabilirdi çevrede.

"Gerçekten de çok mu Yahudi'yi ele verdi?" diye sordu Henri. Haklı nedenlerin bu olayda oynadığı rol pek hafifti, ama yine de Sézenac'ın ne denli suçlu olduğuna iyice inanmak istiyordu.

"Yüzlerce... Büyük gruplar halinde... sözümona serbest bölgeye kaçırıyordu... Alçak! Neredeyse elimden kurtuluyordu. Suç bende, beceriksiz davrandım: İzini bulduğumda, budala gibi doğru oteline koştum. Onu hemen orada, odasında öldürmeye hazırdım; ama pek zekice bir iş sayılmazdı. Bana kapıyı açmayı reddetti ve kaşla göz arasında kaçıverdi. Neyse ki sonunda elime düştü."

Araba sessiz yolda gidiyor, Vincent geveleyerek konuşuyordu. Bu ıssız gökyüzünün altında, sağda solda bir sürü insanın öldüğüne, öldürüldüğüne, bu olayın gerçek olduğuna inanmak çok güçtü.

"Neden Gestapo'yla işbirliği yapıyordu?" dedi Henri.

"Para için tabii! Oysa ben Chancel'in ölümünden sonra, yani her şey kötüye gitmeye başlayınca uyuşturucu kullanmaya başladığını sanmıştım: Ama öyle değilmiş. Zavallı Chancel! 'Sézenac tehlikeli yaşam sürmeyi seviyor,' derdi, hayrandı ona...

Bunun sadece uyuşturucu anlamına geldiğini kavrayamamıştı. Ve tabii ardından, para için pis işlere girmek zorunda olduğunu da..."

"Ama neden uyuşturucu? İyi yetişmiş bir burjuvaydı eninde sonunda."

"Sapığın tekiydi. Giderek de alçak olup çıkan bir sapık!" Vincent susmuştu. Bir süre sonra eliyle bir noktayı işaret etti: "İşte köprü."

"Yol ıssızdı, nehir de öyle. Bir saniye içinde korkuluğun üstünden Sézenac'ı fırlattılar. Ya da bir zamanlar Sézenac dedikleri o kalıntıyı! Su üstünde bir hışırtı, birkaç dalgalanma, o kadar... Ardından yine sakin bir nehir, ıssız bir yol, sessiz bir gökyüzü. Salt sessizlik. "Şu anda yok olup giden adamın kim olduğunu hiç bilmiyor olacağım," diye düşündü Henri; Sézenac'ın ardından bir ağıt söylenmesi gerekiyormuş gibi rahatsız hissediyordu kendini.

"Sağ ol!" dedi Vincent dönüş yolunda.

"Teşekkürünü kendine sakla. Yardım ettim, çünkü öyle gerekiyordu. Ama bil ki bu tür işlere her zamankinden de fazla karşıyım."

"Yeryüzünden bir köpeğin daha eksilmesinde daima yarar vardır."

"Sézenac'ın hesabını görmek isteğini anlayabilirim; ama gidip tanımadığın herifleri gebertmek için geçerli nedenlerin olduğunu söyleme sakın. Bu da senin tutsak olduğun bir şey, bir alışkanlık, bir tutku yani!"

"Yanılıyorsun," diye atıldı Vincent: "Öldürmeyi sevmem ben! Sadist değilim, kan görmekten de nefret ederim. Makideyken adam öldürmek bazılarına bayağı haz verirdi: Makineli tüfekleriyle paramparça ederlerdi. Bense bundan nefret ederdim... Normal bir insan olduğumu sen de bilirsin."

"Yo, sende aksayan bir şeyler var. Sırf öldürmek için öldürmek normal değildir."

"Öldürmüş olmak için öldürmüyorum; bazı alçakların gebermesi için yapıyorum bunu."

"Gebermeleri neden senin için o kadar önemli?"

"Tüm benliğimle nefret ettiğim bir adamın ölmesini istememe çok doğal; asıl dengesizlik aksi durumda vardır. Katillerin seks manyağı falan olduğu palavradan öte bir şey değil. Tamam, çetede birkaç kaçığın olduğunu inkâr etmiyorum. Ama emin ol,

bu işe kendilerini en çok verenler, çoluk çocuk sahibi ve hiçbir cinsel sorunu olmayan adamlardır."

Bir süre sessizce gittiler.

"Anlıyorsun değil mi? İnsan safını seçebilmeli!" dedi Vincent.

"Bunun için öldürmeye gerek yok."

"İnsan riski de göze alabilmeli."

"Sözgelimi Gérard Patureau, linç edilmeyi göze alarak gidip Madagaskarlıları savunduğunda, gerçek bir risk altına girmişti. İşte bunun bir anlamı var! Keşke sen de yararlı bir iş için riske girsen!"

"Gelecek savaşta hepimiz geberip gideceğiz. Neye, kime yararlı olunabilir ki! Tek yapılacak iş hesaplaşmaktır.. "

"Belki de savaş olmayacak."

"Ne demezsin! Köşeye sıkıştırıldık bile."

Bahçenin önüne gelmişlerdi. Vincent sürdürdü:

"Dinle! Bir aksilik çıkarsa hiçbir şey görmedin, duymadın... Hiçbir şey de bilmiyorsun, tamam mı? Sézenac birden ortalıktan yok oldu, siz de kaçmış olduğunu düşündünüz. İtiraf ettiğimi söylerlerse sakın inanma, blöftür... Her şeyi inkâr etmelisin."

"Aksilik olursa seni yüzüstü bırakmam, korkma. Şimdi artık mümkün olduğunca sessiz bir şekilde tasını tarağını topla ve git buradan!"

"Tamam, gidiyorum."

Henri otomobili garaja bıraktı; çıktığında Vincent ortalıkta yoktu. Gerçekten de Sézenac ortadan yok oldu sanılabilirdi. Vincent St. Martin'e ayak basmamış, hiçbir şey olup bitmemişti.

Oysa bir şeyler olmuştu; sabahın ilk saatlerindeki alacakaranlıkta, üçü de oturma odasındaydı: Anne ve Dubreuilh aceleyle üstlerine bir şeyler geçirmişlerdi; Nadine ise giyinikti. Ağlıyordu genç kadın. Başını kaldırdı, ürkek bir sesle konuştu: "Nereden geliyorsun?"

Henri yanına oturup kolunu omuzlarına doladı.

"Neden ağlıyorsun?"

"Her şey benim yüzümden oldu."

"Senin yüzünden mi?"

"Vincent'ı ben aradım. Kafeden telefon ettim. Ya birileri duyduysa?"

Anne heyecanla lafa girdi: "Vincent'ın Sézenac'ı polise vermesini istiyordu sadece."

"Gelmemesi için yalvardım ona, ama boşuna. Onu yol üstünde bekledim, çok korkmuştum. Sézenac'la sadece konuşmak istediğini söyledi ve beni odama geri yolladı. Çok daha sonra da pencereme taş attı; bana senin pencerenin hangisi olduğunu sordu. Ne oldu?" Dehşet içinde görünüyordu.

"Sézenac boynunda koca bir taşla nehrin dibini boyladı. Onu kolay kolay bulamazlar artık!"

"Aman Tanrım!" Nadine'in bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu.

"Sézenac öldürülmeyi hak etmişti, bunu kendin söylemiştin. Sanırım başına gelebilecek en iyi şey buydu," dedi Dubreuilh.

"Birkaç saat önce yaşıyordu, oysa şimdi öldü... Feci bir şey bu!" dedi Nadine.

Uzun süre hıçkıra hıçkıra ağladı; kimse tek söz etmiyordu. Sonunda başını kaldırdı: "Ne olacak şimdi?"

"Hiçbir şey!"

"Ya onu bulurlarsa?"

"Bulmayacaklar," dedi Henri.

"Ortadan yok olması dikkati çekebilir; kim bilir, belki de bazı dostlarına ya da bir kız arkadaşına buraya geleceğini söylemiştir. Köyde herhangi biri senin ya da Vincent'ın gidip geldiğinizi fark etmiş olabilir. Ya Vincent'm çevresinden her şeyi bilen başka bir muhbir varsa?"

"Telaşlanma öyle! Durum kötü bir hal alsa bile, kendimi savunabilirim."

"Bir cinayetin suç ortağısın."

"İyi bir avukatla beraat edeceğime eminim," dedi Henri.

"Orası kesin değil!"

Nadine pişmanlık duygularıyla kıvranıyor, sürekli ağlıyordu; Dubreuilhlere ve ona kızdığı için gidip Vincent'a telefon etmişti; bu inadı, bu hıncı içinden sökûp atmanın bir çaresi yok muydu? Yine kendisiydi bundan acı çeken ve tabii mutsuz olan...

"Yıllarca hapiste yatabilirsin..."

"Yok canım!" dedi Henri.

Nadine'in kolunu tuttu: "Gel, dinlen biraz. Tüm gece uyumamışsındır."

"Uyuyamam şimdi."

"Uyumaya çalış. Ben de öyle yapacağım."

Merdivenleri çıkıp Henri'nin odasına girdiler. Nadine gözlerini silip gürültülü bir biçimde burnunu temizledi.

"Benden nefret ediyorsun, değil mi?"

"Delisin sen! Ne düşündüğümü bilmek ister misin? Aslında herkesten nefret eden sensin. Diğerleri umurumda değil, ama benden nefret etmene asla katlanamam: Çünkü seni seviyorum, buna inanmalısın."

"Yo, hayır, sevmiyorsun. Haklısın da! Sevilecek bir insan değilim ben."

"Gel şöyle otur." Henri de yanına oturdu, elini eline koydu. Yalnız kalabilmeyi çok isterdi, ama Nadine'i de pişmanlık duygularıyla kıvranır bırakamazdı. Aslında genç kadına güven veremediği için kendisi de pişmanlık duyuyordu. "Bana baksana bir!"

Nadine ona döndü. Yüzü acınacak haldeydi; gözlerinin altı çökmüştü. Henri'nin içi o an sevgiyle doldu. Doğruydu, insan diğerlerine yeğlediğini tam bir sevgiyle severdi. Nadine'e herkesten fazla bağlıydı: Onu seviyordu. Buna iyice inandırmalıydı onu.

"Gerçekten de seni sevmediğime mi inanıyorsun yoksa?"

Nadine omuz silkti: "Neden beni seveceksin ki? Sana ne veriyorum? Güzel bile değilim."

"Bırak artık şu aptalca kompleksleri. Seni bu halinle beğeniyorum ben! Bana verdiğine gelince, sensin işte! Ve seni sevdiğime göre de bu, bana yeterli."

Nadine ona üzüntüyle baktı: "Sana inanmayı ne çok isterdim."

"Dene o zaman."

"Yo, hayır, kendimi iyi bilirim."

"Ben de seni iyi bilirim."

"Tamam işte!"

"Seni tanıdığım için de hakkında hep iyi şeyler düşünürüm. O halde sorun nedir?"

"Öyleyse beni yeterince tanımıyormuşsun," dedi Nadine.

Henri gülmeye başladı: "Şu mantık yürütmeye bak!"

"Berbat biriyim ve sürekli olarak da berbat şeyler yapıyorum," dedi Nadine.

"Yok canım! Bu akşam öfkeliydin, buna hak veriyorum. Neler olup biteceğini önceden tahmin edemezdin. Kendini yiyip bitirmekten vazgeç artık."

"Çok iyisin! Ama ben bunu hak etmiyorum." Nadine tekrar ağlamaya başlamıştı. "Neden böyleyim ben? Kendimden tiksiniyorum..."

"Haksızlık ediyorsun," dedi Henri sevgi dolu bir sesle.

"Evet, kendimden tiksiniyorum," diye yineledi genç kadın.

"Böyle yapma sevgilim. Seni kimsenin sevmediğine karar vermemiş olsaydın, her şey daha kolay olurdu: Sana sözümona kayıtsız davranan insanlara için için kin besliyor, öç almak için de ara sıra onlara kötü oyunlar oynuyorsun. Ama alt tarafı o kadar da korkunç şeyler değil bunlar. Öyle kötü bir insan değilsin sen!"

Nadine olumsuz anlamda başını salladı: "Neler yapabileceğimi bilmiyorsun ki!"

Henri gülümsedi: "Çok iyi biliyorum."

"Bilmiyorsun!" Sesi öylesine umutsuzdu ki Henri kolları arasına aldı onu.

"Dinle, içine oturan bir şey varsa, bana söylemen iyi olur. Anlattıktan sonra, belki de sana o kadar feci görünmeyebilir."

"Hayır, anlatamam. Çok kötü bir şey."

"İstemiyorsan söyleme; ama tahmin ettiğimse, o kadar da korkunç değil. İnan!"

Nadine ona kaygıyla baktı: "Neymiş tahmin ettiğin?"

"İkimizi ilgilendiren bir şey, öyle değil mi?"

"Evet!" Nadine bakışlarını Henri'den ayıramıyor, dudakları tir tir titriyordu.

"İsteyerek hamile kaldın! Bu mu seni o kadar kahreden?"

Nadine başını önüne eğdi: "Nasıl anladın?"

"Öyle yapmış olman gerekiyordu, tek açıklaması bu."

"Anlamıştın demek? Şimdi benden tiksinmediğini söyleyebilir misin yani?"

"Ama Nadine, seninle istemeyerek evlenmemi asla kabul etmezdin; böyle bir şantaj yapmazdın bana. Kendine oynadığın küçük bir oyundu bu sadece."

Nadine, ona yalvaran gözlerle baktı:

"Yo, hayır, asla şantaj yapmazdım."

"Biliyorum bunu. Kim bilir neden, bana öfke duymuş olmalısın. O zaman da oturup bu dolabı çevirdin. Benim istemediğim bir durumu zorla kabul ettirmek, seni bayağı eğlendiriyor olmalıydı. Ama böyle bir şeyi ciddi olarak yapamayacağına göre aldığın risk oldukça büyüktü!"

"Yine de berbat bir oyundu!"

"Yo, değil. Sadece gereksizdi: Er geç evlenip çocuk sahibi olacaktık zaten."

"Doğru mu?"

"Tabii ki doğru! Bunu ikimiz de istediğimiz için evlenecektik. İsteyerek hamile kaldığını bilmek, beni bu konuda daha da özgür hissettirdi."

Nadine duraksadı: "Benimle yaşamak hoşuna gitmeseydi herhalde buna katlanamazdın, öyle değil mi?"

"Tamam işte, biraz gayret et!" dedi Henri neşeyle. "Eğer seni sevmeseydim, seninle yaşamak tabii ki hoşuma gitmezdi."

"O başka iş! İnsan sevmeksizin de biriyle hoş vakit geçirebilir."

"Ben bunu yapmazdım. Her neyse! Neden seni sevdiğime inanmak istemiyorsun?" Sesi sabırsızlık içindeydi.

"Elimde değil, kuşkuluyum işte!" dedi Nadine içini çekerek.

"Her zaman böyle değildin ama. Diego'yla öyle değildin sözgelimi."

Nadine irkildi: "O başkaydı!"

"Neden?"

"Diego salt bana aitti."

"Benim olduğumdan daha fazla değildi," diye atıldı Henri. "Aramızdaki tek fark onun henüz bir çocuk oluşuydu: Ama o da büyüyüp olgunlaşacaktı. Her yetişkin insanın yargılayıcı bir yanı olduğuna, bir anlamda, düşman olduğuna baştan karar vermemiş olsaydın, yaşım seni hiç de rahatsız etmeyecekti."

"Diego ile yaşamış olduklarımı, seninle asla yaşayamam," dedi Nadine kesin bir tavırla.

"Dünyada birbirine benzeyen aşk duyguları yoktur. Ama neden ille de karşılaştırmak istiyorsun? Tabii ki ilişkimizde var olamayan bir şeyleri bulmaya çalışırsan, sonuç elde edemezsin."

"Diego'yu asla unutmayacağım."

"Unutma! Ama anılarını bana karşı kullanmaya da kalkışma. Şu anda yaptığın da bu," diye ekledi Henri. "Türlü nedenlerden şimdiki hayatına sırt çeviriyorsun; haliyle geçmişe sığınıyorsun. Şimdi olup bitenlere o geçmiş adına tepeden bakıyorsun."

Nadine, ona biraz kararsızlıkla baktı: "Doğru, geçmişime sıkı sıkıya bağlıyım."

"Seni çok iyi anlıyorum. Ama bir şeyi açıkça görebilmen gerek: Anıların çok yoğun diye, şimdiki yaşama uyum sağlamamazlık etmemelisin. Tam tersine, bu anılara sığınıp kendini bir yerde temize çıkarmaya çalışıyorsun."

Nadine bir süre sustu; düşünceli bir şekilde dudaklarını ısırıyordu: "Neden böyle kötü niyetliyim ben?"

"Öfkenden, kuşkucu yanından olsa gerek. Bu da bir kısırdöngüye yol açıyor. Sevgimden kuşku duydukça için bana kinle doluyor, beni cezalandırmak için de yine kuşku duyuyor ve bana sırt çeviriyorsun. Ama düşün bir!" dedi ısrarlı bir sesle: "Seni sevmekle zaten güvenini hak etmiş oluyorum. Sense, güvenmemekle bana haksızlık etmiş oluyorsun."

Nadine üzüntüyle omuz silkti: "Bu bir kısırdöngüyse eğer, çıkmak da mümkün değil.

"Yapabilirsin! Tabii istersen yapabilirsin..." Ona sımsıkı sarıldı: "Buna layık olup olmadığımı fazla düşünmeden güvenmeyi denesene bir! Sana itici gelen kandırılmak düşüncesi: Ama bu, karşımdakine haksızlık etmekten yine de daha iyidir. Hem göreceksin, güvenine layık olacağım," diye sürdürdü Henri.

"Sana haksızlık ettiğimi mi düşünüyorsun?"

"Evet! Diego olmadığım için bana kızman haksızlık... Seni seven bir erkeği yargıç gibi görmen de öyle..."

"Ama bunu istemiyorum, haksızlık etmek istemiyorum," dedi Nadine kaygıyla.

Henri gülümsedi: "Etme o zaman! Biraz iyi niyet göstersen, ben seni ikna etmesini bilirim."

Nadine kollarını Henri'nin boynuna doladı:

"Özür dilerim," dedi.

"Özür dileyecek bir şey yapmadın. Haydi gel!" diye sürdürdü. "Biraz uyumaya çalış; yarın yine konuşuruz."

Yatmasına yardım edip üstünü örttü; sonra odasına geri döndü. Şimdiye dek Nadine'le hiç bu kadar açık konuşmamıştı. Onun içinde bir şeyleri yumuşattığını hissediyordu. Azimli olmak gerekiyordu. İçini çekti: Peki ya sonra? Onu mutlu edebilmek için kendisinin de mutlu olması gerekirdi. O sabah, mutluluk sözcüğünün gerçekten ne anlama geldiğini artık kendisi de bilemez olmuştu.

Aradan iki gün geçmişti, ama gazetelerde Sézenac'ın kaybolduğuna dair tek bir satır çıkmamıştı. Henri bahçedeki küçük pavyonun çevresindeki o yoğun yanık kokusunu duyar gibi oluyor-

du. O şişmiş çehrenin, yarılmış karnın görüntüsü gözünün önünden gitmek bilmiyordu. Ama bu kâbusun üstüne yeni bir kaygı eklenmişti: Üç Büyükler, Moskova'dan kopmuştu. Batı ile Doğu arasında durum öylesine gerginleşmişti ki savaş her an patlak verecek gibi görünüyordu. Henri ve Nadine, Dubreuilh'ü arabayla Lyon Garı'na götürdü. Bir öğleden sonraydı; diğer insanlarınki gibi Dubreuilh'ün de suratı asıktı. Henri uzaktan, garın kapısında onun bir sürü insanla el sıkıştığını gördü. Herhalde gidip söylevlerle barışı korumaya çalışmanın ne denli saçma olduğunu düşünüyordu. Yine de Henri, onun üç kişiyle birlikte perona doğru uzaklaştığını görünce, kendini dışlanmış gibi hissetmekten alıkoyamadı.

"Ne yapsak dersin?"

"Önce gidip biletini ve triptiğini alalım," diye yanıtladı Henri.

"Yani her şeye rağmen gidiyoruz, öyle mi?"

"Evet! Durum kötüye giderse gidişimizi erteleriz. Ama sanıyorum bir yumuşama olacak. Tarihi saptadık artık; şimdilik değiştirmeyelim."

Alışveriş yapıp plak aldılar. Sonra *Vigilance*'a uğrayıp, ardından *L'Enclume*'e, Lachaume'u görmeye gittiler. Komünistler jüri kararından hemen sonra Madagaskar olayını resmi bir şekilde görüşmeye kararlıydılar. Siyasi büro bir açıklamada bulunacak, bildiriler dağıtılacak ve mitingler düzenlenecekti. Lachaume iyimser görünmeye çalışıyorsa da hiçbir şey elde edemeyeceğini biliyordu. Uluslararası durum konusunda da pek iyimser değildi. Henri, Nadine'i sinemaya götürdü. Dönüşte otoyolda alacakaranlıkta yağmur altında arabayla yol alırken Nadine, Henri'yi hemen cevaplayamadığı bir soru yağmuruna tutmuştu. "Seni silah altına alırlarsa ne yapmayı düşünüyorsun? Ya Ruslar, Paris'i işgal ederse ne olacak? Kazanan Amerika olursa durum nasıl olur?..." Akşam yemeği keyifsiz bir ortamda geçti. Hemen ardından da Anne odasına çıktı. Henri, Nadine'le çalışma odasında baş başa kaldı. Nadine çantasından iki kalın zarfla yataklı vagon biletini çıkardı.

"Sana gelen mektupları görmek ister misin?"

"Evet, versene!"

Nadine zarfların birini uzattı ve biletlerini dikkatle inceledi: "Düşünebiliyor musun? Yataklı vagonla yolculuk yapacağım; utanç veriyor bu bana!"

"Memnun değil misin? Bir zamanlar bayılırdın buna!"

"Üçüncü mevkide yolculuk yaptığım zamanlar, yataklı vagondakilere imrenirdim. Ama şimdi, diğerlerinin bana imreneceğini düşünerek rahatsız oluyorum." Bileti çantasına geri koydu: "Bu bileti aldığından bu yana, gidişimiz olanca gerçekliğiyle ortaya çıktı."

"Neden öyle diyorsun?"

"Yola çıkma olayı insanın gözünü hep korkutur."

"Beni rahatsız eden kararsızlık," dedi Henri. "Gidebileceğimizden emin olmak isterim."

"Ne olursa olsun, gidişimizi ileri bir tarihe atabilirdik," dedi Nadine. "Lachaume'un söz ettiği bu mitinge katılmamak canını sıkmıyor mu?"

"Komünistler bu işe kendilerini iyice vereceklerse, bana ihtiyaçları olmayacaktır. Yolculuğumuzu ertelemeye başladık mı, artık sonu gelmez," diye sürdürdü heyecanla. "Aym on dördünde yeni bir mahkeme başlayacak. Madagaskar işi bitince de başka şeyler çıkacak. En iyisi, bir yerde kesmek."

"Bu senin bileceğin iş," dedi Nadine.

Nadine, *Argus*'leri karıştırmaya koyuldu. Henri de önüne bir mektup açtı. Bir gencin mektubuydu bu ve çok içtendi. Henri böyle mektuplar sık sık alırdı, genellikle de hoşuna giderdi. Ama o gece, bazı insanların gözünde türünün en iyi örneği addedilmesi nedense onu son derece rahatsız ediyordu. Duvar saati 10'u çaldı. Dubreuilh o anda savaşa karşı konuşma yapıyor olmalıydı. Henri birden onun yerinde olmak istediğini düşündü. Çoğu kez söylerdi kendine: "Savaş ölüm gibidir ve ona hazırlıklı olmanın hiçbir anlamı yoktur. Ama uçak baş aşağı gitmeye başlayınca, dehşete kapılmış bir yolcu olmaktansa, durumu kurtarmaya çalışan bir pilot olmayı yeğlerim." Sadece konuşmak bile olsa bir şeyler yapmak, yüreğine taş gibi çöken o belirsiz sıkıntıyla bir köşede oturmaktan iyi olurdu kuşkusuz. Tıka basa dolu salonu, Dubreuilh'e yönelmiş çehreleri gözünün önüne getirdi. Dubreuilh de onların karşısına geçmiş konuşuyordu: Hiçbirinde kaygıya, korkuya yer olmamalı; kalpleri umutla dolmalıydı! Çıkışta Dubreuilh, Beaujolais şarabı içip salam yiyecekti: Sıradan, küçük bir lokantada toplanacaklardı. Kimsenin diğerine söyleyecek fazla bir şeyi olmayacaktı, ama kendilerini rahat hissedeceklerdi. Henri bir sigara yaktı: Savaş sözlerle durdurulamazdı. Zaten tarihin akışının sözlerle değiştirilebileceğini kimse

iddia edemezdi: Söz ve düşünce bir yerde tarihi yaşama biçimidir. Henri odanın sessizliğinde düşünceleriyle baş başayken birden tarihi gereğince yaşayamadığını hissetti.

"Son sayı çok tutulmuş. Öykün de çok övgü toplamış diyorlar," diye lafa girdi Nadine.

"Evet, bu dergi iyi tuttu."

"Tek eksiği, sadece aylık bir dergi oluşu. Tabii güncellik bakımından haftalık bir şeyler yayınlayabilseydik çok değişik olurdu!"

"Neden baban karar vermeyi bu kadar geciktiriyor? Oysa bunu çok istiyor. Çevresindeki kişiler çok memnun olurlar. Böyle bir projeyi, komünistler de canla başla onaylarlar. Nedir onu duraksatan?"

"Biliyorsun. Sensiz bu işe girişmek istemiyor," dedi Nadine.

"Saçma! İstediği yardımcıları kolayca bulabilir."

"Bu, aynı şey değil ki!" diye atıldı Nadine. "Gözü kapalı güveneceği, onu destekleyecek birine ihtiyacı var. Değişti artık, biliyorsun. Yaşından olmalı. Her işin üstesinden gelebileceğine inanmaz oldu artık."

"Eninde sonunda kararını verecektir. Onu yüreklendiren çok sayıda insan var."

Nadine, Henri'ye ısrarla baktı: "İtalya'ya gitmeyecek olsaydık, bu tür bir şeyle ilgilenmek hoşuna gider miydi?"

"Zaten biraz da bu tür şeylerden kaçmak için gitmiyor muyuz İtalya'ya?" dedi Henri.

"Benim açımdan öyle değil! Sadece güzel, güneşli bir yerde yaşamak için gidiyoruz."

"Tabii bu da var!"

Nadine elini mektuplara uzattı: "Okuyabilir miyim?"

"İstiyorsan tabii!"

Henri de kayıtsızca *Argus*'leri karıştırmaya koyuldu... Artık *Vigilance*'la bir ilgisi kalmamıştı. Bunların hiçbiri ilgilendirmiyordu onu.

"Şu genç öğrencinin mektubu ne kadar da hoşmuş!" dedi Nadine.

Henri gülmeye başladı: "Hani şu, benim yaşamımı kendine örnek aldığı söyleyen genç mi?"

"Eh! Öylesini uygun görmüş..." Nadine gülümsüyordu. "Şaka bir yana, bazı şeyleri çok iyi kavramış."

"Olabilir, ama kusursuz insan düşüncesi bana saçma gibi geldi. Aslında kişisel zevkleri ile görevleri arasında iyi kötü denge kurmaya çalışan küçük burjuva bir yazarım. Daha fazlası değil!"

Nadine'in yüzü değişti: "Ya ben? Ben neyim?"

Henri omuz silkti: "Gerçek şu ki insan kim olduğunu, ne olduğunu fazla kurcalamamalı. Karar vermek pek o kadar kolay değildir."

Nadine kararsız bir şekilde ona baktı: "Hangi konuda?"

Henri yanıt vermedi. Ya kendisi? İtalya'ya gittiği zaman o neye karar verecekti? Yeniden zevkle yazmaya koyulacak ve işin yazarlık yönünü pek tartışma konusu haline getirmeyecekti. Bu tamam! Zaten yazar olmak her şeyi kurtarmaya yetmezdi. Kendini tartıp biçmekten kaçınması pek o kadar kolay olmayacaktı.

"Artık Maria var ve seni ilgilendiren bir sürü şey daha..." dedi sonunda hafifçe.

"Üstelik çok zamanım da var; Porto Venere'de bol bol zamanımız olacak," dedi Nadine.

Henri, Nadine'i uzun uzun süzdü:

"Bu, seni korkutuyor mu?"

"Bilmem ki! Bu yolculuk, biletimi cebime koymadan önce bir düş gibi görünüyordu bana: Gidebileceğimize sen gerçekten inanmış mıydın?"

"Gayet tabii."

"O kadar da değil!" dedi Nadine, biraz saldırgan bir sesle. "İnsan tasarılar yapar, mektuplar yazar, hazırlıklara girişir... Ama trene binip yola çıkmadıkça da tüm bunlar bir oyundan öteye gitmeyebilir... Yani gitmek istediğine gerçekten emin misin?" diye sürdürdü.

"Neden soruyorsun bunu bana?"

"Bilmem ki! Öyle bir izlenim işte..."

"Seninle birlikte canımın sıkılacağını mı sanıyorsun yoksa?"

"Hayır. Birlikteyken canının sıkılmadığını kaç kez söyledin; sonunda ben de inanmaya karar verdim," dedi Nadine ciddi bir sesle. "Şöyle tümüyle düşünüyorum da!"

"Nasıl yani tümüyle?"

Henri biraz öfkeliydi. Tam Nadine'e uygun bir davranıştı bu: Bazı şeyleri herkesten çok, hem de var gücüyle arzulardı. Elde edince de telaşa kapılırdı. Bu evi kiralama düşüncesi ondan

çıkmıştı. Bunu öyle çok ister görünüyordu ki Henri bir an olsun bu konuyu yeniden gündeme getirmeyi düşünmemişti. Ve şimdi de Henri'yi bir anda belirsiz bir gelecekle karşı karşıya bırakıyordu.

"Artık gazeteleri izlemeyeceğini söylüyorsun: Ama okumamaya da olanak yok. *Vigilance*'ı ya da yeni çıkacak dergiyi elimize aldığımızda herhalde bir tuhaf olacağız."

"Dinle! İnsan yaşadığı yerden uzun bir süre için ayrılınca, hiç kuşku yok ki güç anlar geçirir. Bu, tüm planlarımızdan birdenbire vazgeçmek için bir neden olamaz."

"Sırf planlarımızı değiştirmemek için gitmek de aptalca bir davranış olur," dedi Nadine sakin sakin.

"Geçen gün babamn dediklerini duydun mu? Burada kalsam her şey eskisi gibi yeniden başlayacak; yaşamdan tat almaya zaman bulamadığım için beni eskiden kınamaz mıydın?"

"Eskiden bir sürü saçmalık etmiştim."

"Bu yıl kendime bol zaman ayırdım ve çok da mutlu oldum," dedi Henri. "İşte İtalya'ya, böyle bir yaşam sürebilmek için gidiyorum."

Nadine ona kararsızlık içinde bakıyordu: "Orada gerçekten mutlu olacağını sanıyorsan..."

Henri yanıt vermedi. Mutlu mu? Gerçek şu ki bu sözcük artık anlamını yitirmişti. İnsan ne tüm dünyaya sahip olabilir ne de ondan kendini tümüyle soyutlayabilirdi. Yaşayıp giderdi işte... Hepsi bu! Paris'te olduğu kadar Porto Venere'de de dünya tüm yoksulluğu, katliamları ve haksızlıklarıyla dünya olmaya devam edecekti. Yaşamının geri kalan yılları boyunca kaçmayı denese bile, bunlara asla kayıtsız kalamazdı. Gazeteleri okuyacak, radyoyu dinleyecek, mektuplar alacaktı. Tek yapacağı şey: "Elimden bir şey gelmez!" demek olacaktı. Birden göğsüne bir şeyler saplandı. Hayır! Onu pençesine alan bu yalnızlık, o için için duyduğu güçsüzlük... İstediği asla bunlar değildi. Asla! "Her şey benim dışımda olup bitiyor," demeyi kabullenemezdi. Nadine doğru söylüyordu: Buradan uzaklaşmayı bir an bile gerçekten istememişti; birdenbire günlerdir bu itici düşünceyle iç içe yaşadığını fark etti.

"Burada kalsak mutlu olur musun?" diye sordu Nadine'e.

"Sen memnun olduktan sonra ben de olurum," diye atıldı genç kadın.

"Ama güneşli, güzel bir yörede yaşamak istiyordun?"

"Evet!" Nadine hafifçe duraksamıştı: "Biliyor musun, cenneti düşleyip duran insanlar var ya... Ayakları bir ucundan basmaya görsün, bir anda tüm hevesleri kayboluverir."

"Yani gitmeyi pek istemiyorsun, öyle mi?"

Nadine, ona ciddiyetle baktı: "Senden bir şey isteyeceğim: Ne istersen onu yap. Sanırım hâlâ eskisi kadar bencilim; ama ileriyi biraz daha iyi görebiliyorum. Seni zorlamış olduğumu düşünmek, bana ileride yaşamı zehir eder."

"Ne istediğimi artık ben de bilemez oldum," dedi Henri. Ayağa kalkıp yeni aldığı plaklardan birini pikaba koydu. Gitmeme durumunda bunları dinlemeye de pek fırsatı olamayacaktı. Çevresine şöyle bir baktı. Eğer gitmezse kendini nelerin beklediğinin gayet iyi bilincindeydi. Bu kez hazırlıklıydı: "En azından bazı tuzaklardan kaçabilirim," dedi. Sonra da: "Bu kez de başka tuzaklar ortaya çıkacaktır," diye düşündü, bir tür boyun eğişle.

"Biraz müzik dinlesek mi?" diye sordu Nadine'e. "Mutlaka bu akşam karar vermek zorunda değiliz."

Ama kararını çoktan vermiş olduğunu da biliyordu.

On İkinci Bölüm

Bir gün bu noktaya varacağımı daha önceden sezinlemiş miydim acaba? O şişeyi Paule'ün çantasından aşırdığım zaman, atmak niyetindeydim. Oysa çekmecemin dibine saklamışım onu. Odama çıkmam ve bir tek hamle yapmam yeterliydi... Bir anda her şey bitebilirdi! Bunun düşüncesi bile rahatlatıyor beni. Yanağımı ılık çimenlere yaslayarak usulca: "Ölmek istiyorum," diyorum; boğazımdaki o düğüm çözülüyor, kendimi çok daha sakin hissediyorum.

Lewis yüzünden değil bu! O kocaman orkide solalı neredeyse on beş gün oluyor. Attım onu. Bitti, kapandı o iş artık. Daha Chicago'dayken kendimi iyi hissetmeye başlamıştım; iyileşeceğimi biliyordum ve bunun başka çıkar yolu yoktu. Sağda solda katledilen bunca insan ve baş gösteren savaş tehlikesi yüzünden de değildi! Öldürülmek ya da ölmek pek farklı şeyler değildir; herkes eninde sonunda ölüyor, aşağı yukarı aynı yaşta ya da otuz, kırk yıl farkla işte! Hayır, bunların hiçbiri bana dokunmuyor. Dokunmuş olsaydı, kendimi hâlâ yaşıyor hisseder ve bundan vazgeçmek istemezdim. Ama on beş yaşımda dehşetten bas bas bağırdığım o günkü gibi, ölüm yine peşimde dolanıyor. Artık on beş yaşında değilim ve kaçacak gücüm de kalmadı... İdam mahkûmlarının birkaç gün daha beklememek için hücrelerinde kendilerini astıkları çok görülmüştür: Oysa benim

daha yıllarca sabretmem isteniyor! Ne uğruna? Yorgunum! Yorgun olunca, ölüm insana o kadar ürkütücü görünmez. Şu an bu duyguya karşı hissettiğim arzu beni yok etmeye yetecekse, bundan yararlanmam gerekir.

On beş gündür yaşıyorum bu arzuyu! Paris'e geldiğimden beri yani... Robert, "Invalides" garında bekliyordu. Ama beni hemen görmemişti. Kaldırım kenarında yaşlı insanlar gibi ufak, dikkatli adımlarla yürüyordu; işte o an kafama dank etti: Yaşlandı artık! Sonra bana gülümsedi; bakışları hâlâ gençti. Ama yüzü bozulmaya başlamıştı bile... Çürümeye başlayacağı güne dek de giderek daha da bozulacaktı. O günden bu yana düşünmekten kendimi alamıyorum: "On ya da on beş, olsa olsa yirmi yılı kaldı: Yirmi yıl dediğin öyle çabuk geçer ki! Sonra da ölecek! Benden önce ölecek..." Geceleri irkilerek uyanıyor, kendi kendime "Benden önce ölecek," diyorum. Daha o sabah Henri'yle konuşuyordu: İkisi de her şeye yeniden başlamak gerektiğini ve her zaman da böyle olacağını söylüyorlar, geleceğe yönelik planlar yapıp tartışıyorlardı. Oysa ben, Robert'e bakmış "Son saatini bekliyor," diye düşünmüştüm. Bir gün o saat gelip çatacak. Hepimiz az ya da çok, bir süre beklemek zorundayız. Ama o sondan kaçış yoktur. Bağışlanmamız mümkün değil. Bir gün gelecek, Robert'i balmumu gibi bir çehre, yüzünde yapay bir gülümseme, bir yatakta uzanmış göreceğim. Cesedinin karşısında yapayalnız olacağım. Ne büyük yalan! Mezarlarının altında bir taş soğukluğuyla, sessizlikle yan yana yatan o insanlar... Küllerimizi karıştırmış bile olsalar, biz yine de birlikte olamayacağız. Yirmi yıl boyunca birlikte yaşadığımızı sanmıştım. Ama hayır, her birimiz yalnızız! Kuruyan tenlerin altında donup kalan damarlarıyla, giderek yıpranan ciğerleri, böbrekleri ve çekilen kanıyla; içinde taşıdığı, sinsi sinsi hazırlanarak onu başkalarından ayıran ölümüyle, her insan yalnızdır.

Robert'in bana ne söyleyebileceğini biliyorum; daha önce de söylemişti: "Ben ölümü bekleyen biri değil, yaşayan biriyim!" *Beni ikna etmişti. Ama o zaman, yaşayan birine söylemişti bunları.* Yaşam, yaşayanların gerçeğidir. Gerçi ben, zaman zaman ölüm düşüncesiyle iç içe yaşamıştım: Ama salt düşüncesiyle... O zamanlar henüz bu dünyaya aittim. Bugün, her şey farklı: Artık öyle değilim. Ölüm burada yanı başımda; gökyüzünün maviliğini maskeliyor, geçmişi yutup geleceği yok ediyor. Dünya buzdan bir küre, hiçliğin tekrar tutsağı olmuş. Sonsuzluğun içinde bir

kâbus hâlâ dolanıyor; o kâbus, yakında yok edeceğim bir kabarcık sadece.

Dirseğimin üstünde doğruldum: Eve, ıhlamur ağacına, Maria'nın uyuduğu beşiğe baktım. Diğer günlerden hiçbir farkı olmayan bir gün ve görünürde gök masmavi. Ama devasa bir boşluk bu! Her şey sessizlik içinde. Belki de kalbimin sessizliği bu! İçimde artık kimseye ve hiçbir şeye karşı sevgi kalmadı. Bir zamanlar "Dünya kocaman, zenginliklerle dolu; onları tatmak için bir ömür yetmez," diye düşünürdüm. Şimdiyse kayıtsızlıkla bakıyorum çevreme: Sanki kocaman bir sürgün alanıymış gibi! Beni asla tanımayacak milyarlarca insandan, uzaktaki galaksilerden bana ne! Benim için tek önemli olan, kendi yaşamım; o da artık önemini yitirdi. Bu dünyada yapacak hiçbir şey bulamıyorum. Mesleğim ne saçma bir meslek! Bir kadının ağlamasını ne hakla engelleyebilir, bir erkeği uyumaya ne hakla mecbur tutabilirim? Nadine, Henri'yi seviyordu; onun gözünde tüm önemimi yitirmiştim. Robert benimle mutlu olmuştu; ama aynı mutluluğu başkasıyla ya da tek başına da yaşayabilirdi. "Ona yazacak zaman tanı ve bir tomar da kâğıt ver. Başka bir şeye gereksinim duymaz!..." Hiç kuşku yok, ölümüm onu üzecek; ama öyle uzun süre üzülecek insanlardan değil o! Hem yakında o da ölecek. Lewis'in bana ihtiyacı vardı ama, "Başlamak için, yeniden başlamak için zaman artık çok geç," diye düşünmüş, kendime nedenler bulmuştum. Oysa tüm nedenlerim yok olup gitmişti; artık onun da bana ihtiyacı kalmamıştı. Susup dinledim: Boşuna! Hiçbir yerden, hiçbir çağrı yok. Çekmecede beni bekleyen o küçük şişeden beni hiçbir şey koruyamayacak.

Doğrulup Maria'ya bakıyorum: Gözleri yumulu o minicik çehrede gördüğüm yine kendi ölümüm. Bir gün benim yaşıma gelecek, bense artık yaşamıyor olacağım. Uyuyor, nefes alıyor... Gerçek olan o! Geleceğin ve unutulmuşluğun gerçekçiliğini simgeliyor. Sonbahar gelecek, belki bu bahçede, belki başka bir yerde dolaşıyor olacak. Bir rastlantı sonucu adımı söylese, yanıt veren olmayacak: Suskunluğum, evrensel sessizliğin içinde kaybolup gidecek... Ama o, adımı söylemeyecek bile! Yokluğum öylesine tartışılmaz olacak ki kimse farkına bile varmayacak. İşte, o sonsuzluk başımı döndürüyor.

Oysa anımsıyorum: Yaşam benim için bir şölen güzelliği taşımış, bir tebessümün sevecen yumuşaklığına bürünmüştü! Gao'dayken otelin terasında uyurduk; tan sökerken ılık bir rüz-

gâr esintisi cibinliğe doğru eser, yatak denizde bir kayık gibi sallanır dururdu. Katran kokulu bir geminin güvertesindeydik, Egine'in ardında turuncu renkte bir dolunay yükseliyordu; Mississippi Irmağı'nın sularında yerle gök birbirine karışıyor, kurbağaların vırakladığı avluda hamak usulca sallanıyor, başımın üstünde yıldızlar kümeler halinde parıldıyordu. Kumullarda, samanlıklarda, çamların dikenli yapraklarının, yosunların üstünde, çadırlarda yatmıştım... Delfi şehrinin stadyumunda ve Epidauros'un antik tiyatrosunda, bekleme salonlarının sıralarında, tavanlıklı eski karyolalarda, kuştüyü ile doldurulmuş kocaman köy yataklarında uyuduğum gibi, balkonlarda, sıralarda, damlarda geceledigim de olmuştu. Tabii sevecen kollar arasında da...

Yeter artık! Her anı, bir can çekişmeyi yeniden yaşatıyor bana. İçimdeki onca ölü! Cennete inanan küçük kız öldü; sevdiği adamın düşüncelerinin ve kitaplarının sonsuzluğuna inanan genç kız öldü. Mutluluk vaat eden bir dünyada, doyumlu, mutlu dolaşan genç kadın da öldü. Lewis'in kollarında gülerek uyanan o sevgili de... Hepsi öldü. Diego gibi, Lewis'in aşkı gibi, onlar da öldüler. Ve bu ölülerin de mezarları yok: İşte bunun için cehennem rahatlığı onlardan esirgendi. Her şeyi hâlâ anımsıyor ve sonsuz uykularına nihayet dalabilmek için yalvarıyorlar... Acıyın onlara! Hepsini aynı anda gömelim.

Eve doğru yürüdüm; sessizce Robert'in penceresinin önünden geçtim. Masasının başında oturmuş, çalışıyordu. Hem çok yakındı hem çok uzak! Ona seslenmem yeterliydi; bana dönüp gülümserdi. Ya sonra? Gülümsese bile arada bir mesafe olacak: Aşılması olanaksız bir mesafe bu... Onun yaşamından benim ölümüme hiçbir geçit yok ki! Odama çıktım, çekmeceyi açtım: Şişeyi elime aldım. İçimde taşıdığım ölüm, işte avucumda. Küçük kahverengi bir şişe sadece! Ne var ki beni tehdit etmiyor. Çünkü bu şişeyi açmak benim elimde. Onu sımsıkı elimde tutarak yatağa uzanıyor ve gözlerimi yumuyorum.

Üşüyorum ama yine de terden sırılsıklamım. Korkuyorum. Birileri beni zehirleyecek. Ben! Yo, artık ben değilim... Etraf gece gibi zifiri karanlık; her şey çok uzaklarda. Şişeyi ellerimde iyice sıkıyorum. Korkuyorum. Ama tüm benliğimle o korkuyu yenmek istiyorum. Yeneceğim de! Şişedekini içeceğim. Aksi takdirde her şey yeniden başlayacak! Tekrar düşüncelerime döneceğim, düzeni hiç değişmeyecek düşüncelerime ve aynı şekilde olaylara, insanlara... Maria yine beşiğinde olacak; Diego ise hiç-

bir yerde. Robert adım adım ölüme, Lewis unutulmaya mahkûm bir geçmişe, bense mantığa, düzeni ayakta tutan sağduyuya döneceğim: Yani geçmiş ardımızda, belirsiz geleceğimiz ise önümüzde. Tıpkı karanlıktan sıyrılan bir ışık, yokluktan zaferle sıyrılan bir dünya gibi... Kalbimse tam çarptığı yerde: Yani, ne Chicago'da ne de Robert'in cesedinin yanında; sadece içimde, göğsümdeki yerinde... Her şey yeniden başlayacak. Kendi kendime, "Bunalım geçiriyordum," diyeceğim. Beni bu yatağa çivileyen gerçekleri bir bunalım diye açıklayacağım. Yo hayır! Yeterince yadsıdım ve unuttum. Yeterince de kaçtım ve kendi kendimi kandırdım: Bir kez, ama tek bir kez sonsuzluğa dek gerçeğin galip gelmesini istiyorum. Ölüm üstün geldi: Şimdi artık gerçek olan o. Bir tek hareket yeterli, ardından o gerçek sonsuza dönüşecek.

Gözlerimi açıyorum: Güpegündüz, ama artık gündüz ile gece arasında hiçbir fark yok. Derin bir sessizlik içinde yüzüyorum. Yatağıma uzanıp bir meleğin gelip beni almasını beklediğim anlardaki gibi, derin mistik bir sessizlik bu. Bahçe de sessizlik içinde, ben de öyle. Artık korkmuyorum. Her şey ölümümü getiriyor. Ben de artık kabullendim. Kalbim artık kimse için çarpmıyor: Sanki hiç çarpmamışçasına. Sanki diğer insanların tümü çoktan yitip gitmişçesine...

Bahçeden sesler yükseliyor: İlerleyen adımlar, sesler, konuşmalar... Ama sessizliği hiçbir şey bozmuyor. Görüyorum ama kör olmuşum. İşitiyorum ama sağır olmuşum. Nadine yüksek ve öfkeli bir sesle bağırıyor: "Annem, Maria'yı tek başına bırakmamalıydı!" Sözcükler beni aşarak uçup gidiyor. Artık sözcükler beni etkilemez olmuş. Ama birden, içimde zayıf bir yankı uyanıyor: İçimi hafiften bir şeyler kemiriyor gibi sanki! "Bir şeyler mi olmuştu acaba?" Maria çimenlikte tek başınaydı: Bir kedi mi tırmalamıştı? Bir köpek mi ısırmıştı?

Yo hayır, bahçeden gülüşmeler geliyor. Ama biraz önceki sessizlik kalmadı çevremde. Yankı yinelendi: "Yapmamalıydım!" Nadine'in gürleyen sesini tahayyül ettim birden: "Yapmamalıydın, buna hakkın yoktu!" O an yüzüme bir ateş bastı, canlı bir duygu yüreğimi yaktı. "Buna hakkım yok." Bu sıcaklık beni kendime getirdi. Doğruldum, sersemlemiş bir halde duvarlara baktım. Bir elimde şişeyi tutuyordum. Oda boştu, ama artık yalnız değildim. Birazdan yanıma geleceklerdi. Ben hiçbir şeyi görmeyecektim, ama onlar beni göreceklerdi. Nasıl olmuştu da bunu daha önce düşünememiştim? Cesedimi gördüklerinde, yürekle-

rine çökecek olan o duyguları onlara nasıl taşıtabilirdim? Yatağın üstüne eğilmiş bir Robert, Parker'daki evinde kâğıttaki sözcükler gözünün önünde titreşen bir Lewis, Nadine'in öfke dolu hıçkırıkları! Hayır, yapamazdım bunu. Ayağa kalktım, birkaç adım yürüdüm. Kendimi tuvalet masasının önüne bırakıverdim. Ne tuhaf! Yalnız öleceğim; ama yine de ölümümü başkaları yaşayacak.

Uzun bir süre aynanın karşısında durup yüzümü inceledim. Felaketten kurtulmuş bir insanın yüzü bu. Dudaklarım mosmor; burun deliklerim kasılmış olacaktı! Ama onlar için, benim için değil... Ölümüm bana ait olmayacaktı. Şişe hâlâ erişebileceğim bir yerde duruyor, ölüm hâlâ etrafımda dolanıyor. Ama yaşayanlar ondan daha ağır basıyor. En azından Robert yaşadığı sürece onlardan kaçamam. Şişeyi yerine koyuyorum. Ölüme mahkûm olduğum kadar, yaşamaya da mahkûmum. Ne kadar zaman için? On yıl mı, yirmi yıl mı? Kim bilir? Eskiden, yirmi yıl kısa bir süredir derdim. Ama şimdi on yıl bana sonsuz gibi geliyor. Upuzun karanlık bir tünel gibi!

"Aşağı insene!"

Nadine kapıyı tıklatıp içeri girdi: Yanımda ayakta duruyor! Birden sarardığımı hissettim; içeri girecek, beni o yatakta kaskatı uzanmış görecekti! Korkunç bir şey!

"Neyin var? Hasta mısın yoksa?" diye sordu. Kaygılı görünüyordu.

"Başım ağrımıştı da. Odama aspirin almaya çıktım."

Sözcükler doğal bir şekilde ağzımdan dökülmüştü.

"Maria'yı yalnız bıraktın ama!" dedi Nadine sitemle.

"Hemen aşağıya inecektim, sonra sesini duydum. Biraz yatağıma uzanıp dinlenmek istedim. Şimdi iyiyim," diye sürdürdüm.

Nadine bana kuşkulu bir bakış attı: Ama tek kuşkulandığı şey, kalbimden rahatsız olup bunu ondan gizlememdi.

"Gerçekten iyi misin?"

"Aspirin iyi geldi." Soran bakışlarından kurtulmak için hemen ayağa kalktım: "Haydi, inelim artık."

Henri bana bir kadeh viski uzattı: Robert'le birlikte birtakım kâğıtlar inceliyordu. Robert hemen bana neşeyle bir şeyler anlatmaya koyuldu. Hayretle düşündüm: "Nasıl bu kadar düşüncesiz davranabildim! Onda bırakacağım acıyı düşünmedim bile." Yo hayır, bu düşüncesizlik değildi. Bir an için öte tarafa,

hiçbir şeyin önemli olmadığı, her şeyin hiçe eşdeğer olduğu tarafa geçmiştim.

"Beni dinliyor musun?" Robert gülümsüyordu. "Nerelere daldın?"

"Yok bir şey."

Evet buradayım: Etrafımdakiler yaşıyorlar, benimle konuşuyorlar. Ben de yaşıyorum! Yaşam tekrar tüm benliğimi sardı. Kulaklarım söylenenleri tekrar duyuyor, sözcükler yavaş yavaş yeniden anlam kazanıyor. İşte, haftalık gazetenin gider listeleri ve Henri'nin taslakları. Konacak başlık hakkında acaba bir fikrim var mıydı? Şimdiye kadar önerilenlerin hiçbirini beğenmemişlerdi. Ben de aramaya koyuluyorum. Beni ölümden koparacak kadar güçlü olduklarına göre, belki yaşamama da yardımcı olabilirler. Evet, mutlaka öyle olacak. İnsan ya kayıtsızlığa kapılıp gider ya da etrafındaki her şeye yeniden kavuşur: Kayıtsızlığa kapılmamıştım! Mademki yüreğim çarpmaya devam ediyor, bir şeyler için, birileri için çarpmak zorunda. Sağır olmadığıma göre yeniden çağrılar alacağım. Kim bilir! Belki bir gün yeniden mutlu olacağım. Belki de... Kim bilir?...

simone de beauvoir

mandarinler

Fransızca Aslından Çeviren: İlkay Kurdak

Kahramanları arasında Arthur Koestler'i, Jean-Paul Sartre'ı, Albert Camus'yü ve yazarın kendisini görür gibi olduğumuz *Mandarinler*, bir dönem Avrupa aydınlarının verdiği önderlik mücadelesine ışık tutan yönüyle eşsiz bir belgesel; duyguları, hayal kırıklıklarını ele alışıyla benzersiz bir aşk yapıtıdır.

"Goncourt Akademisi Edebiyat Ödülü"ne layık görülen *Mandarinler*'in tartışmaya açtığı sorular güncelliklerini hâlâ korumakta, özellikle günümüzün değişen koşullarında yanıtlarını aramaya devam etmektedir.

Kapak İllustrasyonları: Ricardo Massucatto

İMGE Kitabevi

imge·com·tr
internet kitabevi

ISBN 978-975-533-599-5